32455

28,197/B

H VII. Hei

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30527776_0001



LAVRENTIVS HEISTERVS
D. MEDICIN. ac. CHIRVRG. PROF. PVBL. HELMSTAD
Natus Francoſ. ad Moen. An. 1683.

G. Filoſy S.

D. LAURENTII HEISTERI

SERENISS. BRUNSUICENS. ET LUNEBURG. DUCIS Conſiliarii Aulici & Archiatri, Medicinæ, Chirurgiæ ac Botanices in Regia atque Ducali Academia Julia, quæ Helmſtadii eſt, Profeſs. Publici, Academiæ Scientiar. Cæſareæ Regiæque Londinenſis atque Berolinenſis Collegæ

INSTITUTIONES CHIRURGICÆ,

IN QUIBUS

QUICQUID AD REM CHIRURGICAM PERTINET OPTIMA ET NOVISSIMA RATIONE PERTRACTATUR,

Atque in tabulis multis æneis præſtantiſſima ac maxime neceſſaria inſtrumenta itemque artificia, ſive encheiriſes præcipuæ & vincturæ chirurgicæ repræſentantur.

OPUS TRIGINTA ANNORUM,

Quod in hac prima Editione Veneta a plurimis mendis expurgavit
SEBASTIANUS MELLI *Prof. Chir. &c.*

TOMUS PRIMUS.



VENETIIS, MDCCXL.

APUD FRANCISCUM PITTERI.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

PRAEPOTENTIBUS
FŒDERATI BELGII
ORDINIBUS.

PRÆPOTENTES DOMINI

DOMINI LONGE GRATIOSISSIMI.

V*Ariæ profecto mihi ſunt cauſæ, quare* Inſtitutiones *haſce meas* chirurgicas *VOBIS MOECENATES MAXIMI, quam devotiſſime dedicare auſus fuerim.*

Nam primo utiliſſimæ hujus ſcientiæ fundamenta quondam in Hollandia veſtra orbis Ocello, apud celebres olim veſtros chirurgicæ artis Profeſſores, Ruyſchium *ſcilicet atque* Rauium, *illoſque qui tunc temporis Lugduni Batavorum claruerunt, poſui.*

Deinde autem, actis his fundamentis, ut me uberius in præſtantiſſima hac Medicinæ parte perficerem, atque uſum & exercitium, ſine quibus chirurgia manca, aut quaſi mortua eſt, mihi Compararem, ad exercitum veſtrum glorioſiſſimum, qui ante triginta & quod excedit annos, in Belgio auſtriaco tam fortiter militavit, per aliquot æſtates, haud ſine multis incommodis ac periculis, me contuli, atque ægrotantibus & vulneratis militibus veſtris primo ultra, poſtea vero ſub veſtris ſignis & ſtipendiis, ex Ruyſchii *commendatione, ut Medicus & chirurgus caſtrenſis, gnaviter auxilium attuli.*

Præterea ſedem fixam Amſtelodami, eodem Ruyſchio *ſuaſore, mihi elegeram, ut ibidem non ſolum Medicinam facerem, ſed & per hyemen Medicinæ & chirurgiæ ſtudioſos artem anatomicam & chirurgicam, in ſplendidiſſimæ hujus urbis noſocomio docerem; Æſtate vero perfectior ad caſtra VESTRA redirem.*

Sed quamvis anno MDCCX fata me, nil tale opinantem, ad munus Profeſsoris anatomes & chirurgiæ ſuſcipiendum e ſuaviſſimo Belgio in Germaniam revocaverint, ea, quæ ſub veſtra tutela per quadriennium his in artibus, improbo labore didiceram, haud neglexi, ſed potius omni modo emendare, augere atque ad majorem perfectionem evehere ſedulus allaboravi.

Neque id ſine omni ſucceſsu me feciſse, non ſolum mea de his rebus jam dudum edita ſcripta, ſed potiſſimum chirurgicæ meæ inſtitutiones,

in

in uſum chirurgiæ cultorum, germanica lingua evulgatæ ſæpius jam omnium bonorum cum applauſu recuſæ, teſtantur.

Cum denique etiam multi exteri Medici & chirurgi, atque cumprimis etiam bibliopolæ veſtri, hunc librum a multis probari audiverint aut re ipſa cognoverint, me, ut latina lingua in VESTRORUM aliorumque exterorum Medicorum & chirurgorum gratiam ipſum evulgarem, ſollicitaverunt, eorum repetitis deſideriis tandem boni publici cauſa morem geſſi; attamen iis, quæ diuturno harum rerum uſu ac meditatione vel inveni, vel meliora eſſe obſervavi, ipſum locupletavi, & longe, quam antea erat, perfectiorem reddere ſtudui, ut tanto majori in Republica uſui eſse queat.

Dum vero etiam nunc in urbe VESTRA Amſtelodamenſi, ubi ſua cepit primordia, primum latine, multoque auctior atque emendatior apparet, eum ob has rationes jure VOBIS quoque deberi exiſtimavi; præſertim cum quam notiſſimum ſit, quam egregie VOS chirurgiæ in Republica bene conſtituta utilitatem & in terra & in mari cognoſcatis ac quantopere VOS etiam ejus ſtudium & Amſtelodami & in Academiis VESTRIS foveatis atque promovere ſtudeatis.

Cumque etiam bibliopola, qui hanc latinam eamque ſatis ſplendidam editionem, magnis ſumptibus, procuravit, jam in eo ſit, ut in chirurgorum veſtrorum, qui latinam linguam non ſatis intelligunt, gratiam, eam quoque vernacula veſtra imprimi curet, non dubito, eos totamque rem chirurgicam apud VOS haud exiguum emolumentum atque incrementum capturos eſse.

Accipite igitur, DOMINI PRÆPOTENTES ATQUE GRATIOSISSIMI, ſerena, qua ſoletis, fronte hunc magno labore exaratum, VOBISQUE a me quam devotiſſime dicatum & dedicatum librum, in grati animi teſſeram; quo dum præcipua, quæ continet, ſub veſtris auſpiciis olim nata, atque nunc etiam in veſtra urbe in lucem producta ſunt, oſtendere volui, me erga VOS nolle eſſe ingratum, quippe quo vitio nihil unquam exiſtimavi eſſe turpius. Valete, vigete, creſcite, & favete.

Obſequioſiſſimo
&
Devotiſſimo

AUCTORI.

Dabam Helmſtadii
IV. *Iduum Januarii*
CIƆIƆCCXXXIX.

PRÆ-

PRÆFATIO
AD LECTOREM BENEVOLUM.

POſtquam per quadriennium & quod excedit, ſtudio medico haud perfunctorie incubueram, eoque in Germaniæ Academiis abſoluto, peculiari ardore & impetu quaſi ad rem anatomicam ac chirurgicam uberius imo funditus addiſcendam impulſus ſum, famaque cumprimis celeberrimi quondam RUYSCHII & RAUII excitatus, A. 1706. ex patria Amſtelodamum me contuli, atque horum prælectionibus ac demonſtrationibus cum anatomicis; tum chirurgicis per integrum fere annum ſedulus interfui, atque ſimul conſtanter ibidem tam in ſectionibus anatomicis, quam in artificiis chirurgicis in cadaveribus me exercui, nullamque occaſionem, ubi vel hi, vel alii præſtantiores chirurgi Amſtelodamenſes, qui eo tempore ibidem floruerunt, ut VERDUINIUS, BORTELIUS, KOENERDINGIUS aliique, aliquam notabiliorem curationem ſive operationem chirurgicam inſtituerunt, prætermiſi, cui non interfuerim; atque ſic, præſertim cum ſimul præſtantiores ſcriptores chirurgicos diligenter perlegerem, haud mediocrem his ipſis chirurgiæ cognitionem mihi comparavi.

Verum cum hanc nondum pro chirurgia rite exercenda mihi ſufficere judicarem, ſed plus ultra contendere vellem, ut tanto melius aliquando Deo & proximo hac in Medicinæ parte nobiliſſima ſervire valerem, atque tunc temporis bellum acerbiſſimum in Belgio Hiſpanico inter fœderatos & Gallos gereretur, haud meliorem occaſionem uberiores in chirurgia faciendi progreſſus inveniri poſſe exiſtimavi, quam ſi inſtante æſtate an. 1707. ex Hollandia ad caſtra fœderatorum in Brabantiam tranſirem; atque ibidem etiam curationes & actiones chirurgorum caſtrenſium præcipuorum,

puorum, tam Germanorum, quam Anglorum atque Belgarum diligenter inſpicerem atque notarem; id quod etiam, licet haud ſine multis incommodis & periculis, quæ tamen diſcendi cauſa ſuſque deque habui, feci, atque totam hanc æſtatem in noſocomiis caſtrenſibus conſumſi.

Sed cum etiam Profeſſores Medicinæ Leidenſes tunc temporis celeberrimos audire arderem, & nominatim quidem BIDLOUM, ALBINUM patrem & BOERHAVIUM, circa autumnum e Brabantia Lugdunum Batavorum me contuli, atque horum lectiones ad initium uſque æſtatis 1708. ſedulus frequentavi.

Poſtea, Doctoris gradu prius aſſumto, iterum Fœderatorum exercitum ſecutus ſum; ubi ampliſſima in rebus chirurgicis & diſcendi & ſeſe exercendi, propter cruentiſſimam obſidionem Inſulæ Flandriæ (vulgo *Lille* ſ. *Ryſſel*) ac diverſa ſæviſſima prælia prope Audenardam & VVynendalium ſeſe occaſio offerebat.

Amœnitate vero partim Belgii & cumprimis Hollandiæ captus, partim etiam ſuaſu Celeb. RUYSCHII, qui me, ut filium amabat, Amſtelodami ſedem figere atque tam Medicinam facere, quam juvenes & medicos & chirurgos in rebus anatomicis & chirurgicis, ut RAUIUS alias faciebat, inſtituere meque ipſum in his rebus uberius perficere decreveram; id quod etiam, quia RAUIUM ob aſperos mores vix ulli amplius audire volebant, feliciter mihi ceſſerat: dum ſe mox nonnulli offerrent, quibus per inſtantem hyemem & ver proximum demonſtrationes & anatomicas & chirurgicas faciebam.

Interea autem cupido me incenderat denuo æſtate anni 1709. caſtra Fœderatorum ſequi, ut uberius atque uberius in arte chirurgica & medica uſu me perficerem, atque ex amiciſſimi mei RUYSCHII commendatione, cum Tornacum in Flandria a Fœderatis obſidione tunc cingeretur, Medicus noſocomii caſtrenſis Hollandorum conſtitutus ſum; ubi tunc omnis generis operationes chirurgicas, quæ ſeſe & in caſtris & in urbibus viciniſ offerebant, inſtitui atque plerumque haud infeliciter perfeci.

Tor-

Tornaco capto, exercitus Fœderatorum in Hannoniam ad Montes (vulgo *Mons*) obſidendos progrediebatur, Gallos, qui obſidionem hanc impedire voluerant, ibidem aggrediebatur, & ingenti ſtrage ſuperabat, urbemque Montium ipſam oppugnabat ac tandem occupabat. Hic primo ingens a prælio quam maxime cruento occurrebat ſauciatorum numerus, quibus ſemper adhuc novi ex dira obſidione addebantur: quo factum eſt, ut ſatis hic haberent chirurgi, quod agerent, & ubi in arte ſua quam maxime ſeſe exercerent: nam vulneratorum numerus copiarum Hollandicarum quem ex ſolo illo prælio acceperant, ultra quinque millia aſcendebat. Hic igitur & ego occaſionem inveniebam uberrimam, ut pomœria chirurgicæ meæ ſcientiæ protrahere atque habitum, ut dicunt, exercitium atque uſum in hac arte, imo & animum illum intrepidum, quem CELSUS in chirurgo tantopere requirit (*a*), & qui multis ceterum haud ineptis chirurgis ſæpe deeſt, mihi comparare valuerim.

Poſtquam vero tandem exercitus in hybernacula intraverat, & ſauciati curati erant, ego Amſtelodamum redibam, atque per hyemem rurſus demonſtrationes anatomicas ac chirurgicas continuabam: interea tamen ſimul operationibus chirurgicis aliorum, quoties licuit, gnaviter aſſiſtebam.

Dum vero hæc agebam, a perilluſtri Republica Norimbergenſi, ineunte vere, A. 1710. præter ſpem in Academiam Altorfinam, ut profeſſor publicus, ad anatomen & chirurgiam docendam vocabar. Honeſtiſſimam itaque hanc vocationem recuſare nolui; attamen venia perilluſtris hujus Reipublicæ magnam prius Britanniam adii, atque a vere uſque in autumnum ibidem commoratus ſum, ut & hoc in loco in omni Medicinæ parte novos adhuc theſauros colligerem; ac tandem inde redux ex Hollandia Norimbergam & Altorfium, ad novum meum munus ſuſcipiendum, abii.

Cum itaque eo in officio ibidem me a Deo conſtitutum intelligerem, ut præter alias Medicinæ partes inprimis etiam chirurgia, antiquiſſima & nobiliſſima Medicinæ pars, atque ars inter ceteras huma-

[a] In lib. VII. præfatione.

humano generi ſumme neceſſaria, quam privatim jam per biennium in Hollandia docueram, mihi publice docenda eſſet, defectus apti libri ſive enchiridii chirurgici, quem in prælectionibus meis pro tironibus informandis commode ſequi potuiſſem, mihi multum tædii concitaverat.

Atque hunc ipſum defectum cauſam quoque eſſe reputavi, quod ad illud uſque tempus, tam Medicinæ quam chirurgiæ Studioſi, præſertim in Germania, tam paucos in chirurgia profectus fecerint, adeoque non niſi per exiguam aut levem in illa ſcientiam ſibi comparare potuerint.

Quo ipſo autem factum eſt, ut chirurgi noſtri quaſcunque curationes chirurgicas nobiliores ac paulo difficiliores agyrtis & hiſtrionibus, qui tunc omnem Germaniam pervagabantur, reliquerint, & contenti plerumque fuerint, ſi modo levidenſe vulnus ſanare, venam incidere, abſceſſum aperire, vel ad ſummum luxationem & fracturam quandam reſtituere ſciverint; difficiliores vero ac præſtantiores operationes aggredi, quam pauciſſimi auſi ſint, imo vix de illis perficiendis vel cogitaverint.

Quando enim eos libros conſideramus; quibus eo tempore utebantur noſtri non ſolum chirurgi, verum etiam Profeſſores in Academiis ad chirurgiam tam docendam quam addiſcendam, nimirum HORNII microtechne aut NUCKII experimentis chirurgicis, aliiſque ſimilibus, facile patebit, quam imperfecti imo & quam inepti ſint ad perfectam de rebus omnibus ad chirurgiam pertinentibus ideam, multo minus ſcientiam plenam comparandam: dum non niſi actiones ſive operationes nonnullas chirurgicas, eaſque admodum ſæpe mancas ſive imperfectas tradiderunt, toti vulnerum, ulcerum aut tumorum doctrinæ vix foliolum quoddam conſecrarunt, de fractis atque luxatis oſſibus, quæ tamen tam multa ut rite curentur, requirunt, tam breviter & jejune propoſuerunt, vel ſilentio prorſus prætermiſerunt, ut tirones inde nullo modo debita nobiliſſimæ hujus artis fundamenta multo minus integram aut perfectam chirurgiam addiſcere valuerint.

GUIDO

AD LECTOREM BENEVOLUM.

GUIDO CAULIACUS, FABRICIUS *ab Aquapendente*, PARÆUS, SCULTETUS, SOLINGENIUS, aliique ex ſcriptoribus ſuperiorum ultimorum ſeculorum ampliores quidem & perfectiores chirurgias nobis reliquerunt, in quibus quidem de pleriſque, ſi non de omnibus, morbis chirurgicis egerunt; verum quia in eis tam multa deſunt recentiorum inventa & emendationes; eorumque curandi artificia hodie haud raro, ſi cum recentiſſimis comparaveris, obſoleta aut prorſus inepta ſunt, facile inde patet, antiquiora illa ſcripta chirurgica pro chirurgia docenda & diſcenda hodie haud idonea eſſe: dum nimis multa a docente eſſent immutanda, & quamplurima addenda & corrigenda; id quod, quia facile confuſionem parit, & docentibus & diſcentibus perquam moleſtum atque incommodum eſt.

Circa recentiores libros chirurgicos, qui eo tempore proſtabant, hoc mihi diſplicebat, primo quod vel a Medicis ſcripti eſſent, qui ipſi ferrum aut ſcalpellum in corporibus vivis nunquam tractaverant, adeoque ſua experientia nihil hac de re ſcribere aut emendare poterant; ſed vel antiquum una cum erroribus anteceſſorum recoxerunt, vel ſi ex ingenio ſuo aliquid ſuperaddere voluerunt, talia ſæpe tradiderunt, quæ in curationibus ipſis non ſuccedebant; quales ſunt v. gr. chirurgiæ BARBETTI, BONTEKOEI, DOLÆI, BLANCARDI, VERDUCCII, CHARRIERII, VAUGUIONII, CLERICI, JUNGKENII aliorumque multorum; deinde quod alii a *chirurgis* ſcripti eſſent, qui nullis aliis ſcientiis aut elegantioribus ſtudiis imbuti fuerunt, & quandoque in Anatome ſimul valde rudes: quo factum eſt, ut non ſolum valde inordinate & confuſe res ſuas deſcripſerint, verum etiam de ſede & cauſis morborum chirurgicorum ſæpe quam maxime inepte judicaverint, imo etiam ob ineptam theoriam ſive cognitionem morborum eorumque cauſarum perverſe admodum curationes ſuas & docuerint & inſtituerint. Alii denique ex recentioribus, non niſi certas chirurgiæ partes deſcripſerunt, ut tantum vulnera, vel oſſium morbos, vel tumores, vel operationes chirurgicas, vel vincturas ſive

faſcias ſolum, &c. & quidem lingua non erudita, aut chirurgis noſtris incognita : quibus propterea ad integram chirurgiam docendam uti haud potui.

His igitur cauſis potiſſimum commotus ſum, ut mox in principio, cum chirurgiam docere inciperem, in gratiam auditorum meorum, & ut ipſe certam in prælectionibus meis normam, quam ſequerer, haberem, chirurgiam integram, in qua de omnibus hiſce præciperem, conſcribere allaboraverim, in quam optima quæque, omnibus in caſibus chirurgicis, relictis obſoletis ac minus idoneis, tam ex ſcriptoribus antiquis & recentibus variarum gentium & linguarum, quam quod ipſe, quando vel præſtantiores Medicos ac chirurgos ſcalpellum adhibere vidi, vel quando ipſe in quamplurimis operationibus chirurgicis, quas pleraſque, ne difficillimis quidem exceptis, ipſe perfeci, & adhuc, quoties occaſio fert, perficio, uſu didici, conferre ſtudui. Atque hæc non ſolum apto ordine, ſed & perſpicua, quantum fieri potuit, ratione in quibuſcunque morbis & curationibus chirurgicis, qui ad meam notitiam pervenerunt, perficere ſategi, ita ut nihil, quantum novi, quod cultoribus chirurgiæ ſcitu neceſſarium atque utile eſſe exiſtimavi, prætermiſerim.

Hæcce prima mea conamina latine conſcripſi, eaque hac lingua auditoribus meis deſcribenda conceſſi, eademque lingua ea ipſis quoque explicavi; verum quia hoc ob rerum copiam ipſis, ut facile judicari poteſt, multum laboris & moleſtiæ creaverat, multumque pretioſiſſimi temporis ad cetera ſtudia adhibendi ſubtraxerat, tandem ea publicæ luci exponere atque, ſicuti in chartam conjecta erant, latine edere decreveram. Attamen cum miſeram noſtrorum tunc temporis chirurgorum ſortem atque in rebus chirurgicis ac latina lingua ignorantiam conſiderarem, in quorum tamen potiſſimum utilitatem hunc librum conſcripſeram, conſilium hoc mutavi, utiliuſque ipſis fore judicavi, ſi lingua Germanica eum ederem. Ita enim non ſolum eos Germanos, qui latinam callent linguam, verum etiam chirurgos Germanos, qui eam non callent,

cum

cum fructu hoc libro meiſque lucubrationibus uti poſſe, utilitatemque ſic ejus in patria tanto majorem futuram eſſe. Itaque novo labore hoſce meos labores in vernaculam tranſtuli, eoſque An. 1717. prelo commiſi, qui etiam a. 1718. primum ſub titulo chirurgiæ meæ Norimbergæ in 4., una cum tabulis æneis præſtantiorum inſtrumentorum prodierunt: atque ab eo tempore re vera quoque factum eſt, ut longe meliores, quam antea, chirurgos in Germania nunc numerare poſſimus; quorum etiam multi, quod præfiſcine dixerim, profeſſi ſunt, ſe ex mea chirurgia quam maxime profeciſſe.

Volebam quidem paulo poſt exterorum in gratiam librum hunc etiam lingua eruditorum evulgare; verum cum in ſequenti anno a potentiſſimo Magnæ Britanniæ Rege atque a Sereniſs. Brunſvicenſ. ac Luneburg. Duce in Academiam Juliam, quæ Helmſtadii floret, & ab ipſis quam liberaliſſime ſuſtentatur, ad anatomen & chirurgiam publice docendam quam clementiſſime vocarer, partim propter impedimenta multa, quæ ſarcinarum collectio atque iter longum mihi concitabant, partim propter negotia quam plurima, quæ novus locus & novum officium mihi creabant, partim propter alias res incidentes, editionem chirurgiæ latinæ diutius, quam putaram, differre coactus ſum; præſertim quia eam adhuc magis perfectam & ad palatum eruditorum magis, quam germanicam, accommodare volueram. Interea tamen germanica editio brevi tempore erat divendita, atque hinc bibliopola novam editionem urgebat. Itaque priorem revidi, & cum poſt primam editionem chirurgia brevi tempore magna incrementa cepiſſet, inprimis circa lithotomiam, ipſeque quamplurimas circa curationes & operationes novas in praxi mea obſervationes atque emendationes uſu didiciſſem, eam ſemel iterumque multo auctiorem edidi; tempus vero propter alia eaque quamplurima negotia haud ſuppetebat, ut latinam, prout in animo erat, ad doctorum ſcilicet palatum magis adcommodatam, & ſcriptorum obſervationibus, qui germanis chirurgis uſui eſſe nequeunt, latina ſcilicet vel peregrinis linguis conſcriptis, auctam ornatamque perficerem.

Tan-

Tandem tamen, cum non ſolum a multis exteris eruditis medicis & chirurgis ſæpius, imo & tandem a bibliopola Amſtelodamenſi, qui pro bono publico promovendo valde occupatus eſt, ſerio rogatus eſſem, ut meam chirurgiam exterorum cauſa latine ederem, eorum deſideriis deeſſe nolui, & inter quamplurimos alios & practicos & academicos labores, quamplurimis in locis auctam atque emendatam hic ſiſto, ea ſpe fore, ut omnibus in rebus, ad rem chirurgicam pertinentibus, chirurgiæ cultores non ſolum ſolida fundamenta, verum optima quæque, quæ huc uſque in hac medicinæ parte præſtantiſſima perſpecta & cognita ſunt, addiſcere inde queant: dum non certas tantum partes chirurgiæ hic tradere, ſed univerſam rem chirurgicam in tironum potiſſimum commodum hoc in libro exhibere volui; ne in principio ipſis opus ſit multos diverſiſſimoſque auctores hanc ob rem evolvere, atque ex uno vulnerum, ex alio fracturarum & luxationum, ex alio tumorum vel ulcerum doctrinam, ex alio deinde inſtrumenta chirurgica cognoſcere, ex alio rurſus operationes chirurgicas, & rurſus ex alio faſcias & vincturas conficiendi & applicandi rationes ediſcere, ſed ut omnibus hiſce de rebus conſtet, non ſolum quantum pro tirone fundamentorum loco requiritur; verum etiam, quantum iis, qui jam ulterius progreſſi atque magis hac in re exercitati ſunt, ſufficere forte poteſt. An hoc præſtiterim, penes eruditos atque prudentes eſto judicium: ego profecto, quantum in me eſt, hiſce meis laboribus honorem Dei & publica commoda ſerio provehere ſtudui.

Ceterum quia *correctioni libri intereſſe non potui*, Ben. Lect. haud inique ferat, rogo, quando hinc inde errores typographicos inveniet; operam tamen quoque dedi, ut præcipui & præſertim qui ſenſum turbare poſſunt, in fine indicati ſint.

Tandem ab inſtituto noſtro haud alienum eſſe judicavi, ſi cum artis chirurgicæ cultoribus, *pro notitia ſcriptorum chirurgicorum acquirenda Bibliothecam Chirurgicam*, ſicut pag. 9. §. X. promiſi, hic poſt præfationem communicem: in qua, ſi non omnium, plerorumque tamen, qui vel de chirurgia in univerſum, vel etiam de pecu-

liaribus

liaribus ejus partibus, variis in linguis Eeuropæis commentati ſunt, auctorum ordine, ut vocant, alphabetico, & quidem variæ etiam eorum, quas obtineo editiones, recenſentur: ut intelligere inde poſſint, quinam & qua de re memoriæ aliquid prodiderunt; ut ſic tanto facilius eos, quos deſiderant, aut penitius cognoſcere cupiunt, ſibi comparere queant. Quoniam vero & inter *diſputationes academicas* multæ ſunt, quæ argumenta chirurgica, & quidem ſæpe ſatis egregie pertractarunt, imo & res novas ſubinde protulerunt, quarumque cognitio propterea Chirurgis utilis eſt, illas etiam, quas ex præcipuis & optime elaboratis eſſe putavi, quantum ad meam notitiam pervenerunt, inter ceteros noſtros ſcriptores chirurgicos enumeravi. Sciendum enim eſt, me non niſi eos ſcriptores hic enarraſſe, quos ipſe poſſideo; nam quos non habeo, quorum tamen forte non adeo multi erunt, ſilentio potius hic prætermittere, quam male referre malui: tituloſque librorum, qui alia, quam latina aut gallica lingua ſcripti ſunt, latine quoque eorum in gratiam adjeci, qui ceteras linguas haud intelligunt, ut inde, quid aut qua de re auctor ſcripſit, tanto melius cognoſcere queant. Sed in gallicis libris hoc non opus fuiſſe credidi; quia fere omnes hodie eruditi, qui latinam linguam callent, etiam gallicam intelligunt, ſaltem ita, ut titulum libri intelligere poſſint.

Denique etiam monere hic adhuc volui, jam ante biennium impreſſionem hujus libri Amſtelodami inchoatam eſſe; verum ob rerum & tabularum ænearum copiam citius eam abſolvi non potuiſſe: adeoque etiam non erit mirandum, ſi quoſdam auctores tamquam adhuc viventes citaverim, ut v. gr. SALTZMANNUM, Med. Argentoratenſem & BOERHAVIUM, qui interea antequam liber abſolutus eſſet, mortui ſunt. Vale & fave.

NOI

Nu. 79.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, & Approbazione del P. Frà Paolo Tomaſo Manuelli Inquiſitore di Venezia nel Libro intitolato: *D. Laurentii Heiſteri &c. Inſtitutiones Chirurgicæ &c. in quibus &c. Tomi due*; non v' eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro; niente contro Prencipi, e buoni coſtumi, concedemo Licenza a *Franceſco Pitteri Stampator di Venezia*; che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gl' ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 11. Agoſto 1739.

(Z. Piero Paſqualigo Riffor.

(Lorenzo Tiepolo Kav. Proc. Riffor.

(

Regiſtrato in Libro a carte 15.

Agoſtino Gadaldini Segretario.

BIBLIOTHECA
CHIRURGICA,
SIVE
SCRIPTORES MEI
CHIRURGICI.

BIBLIOTHECA CHIRURGICA.

A

ABeille, *le parfait chirurgien d' armée, & le traitè des playes d' arquebuſade, &c.* 8. *a Paris* 1696.

Academiæ Berolinenſis Acta. vid. Berolinenſis.

——— Petropolitanæ commentarii. Petropoli Tom. I. 1728. 4. Tomus II. III. & IV. annis ſubſequentibus, ſed pauciſſima chirurgica continent.

Acta Eruditorum Lipſienſia, notiſſima, itemque Acta Eruditorum Gallica, ſub titulo *Journal des Sçavans*, omnis generis res chirurgicas referunt.

—— phyſico-medica acad. nat. curioſ. Vol. I. 4. Norimb. 1727. & Vol. II. 1730. Vol. III. 1733. & Vol. IV. 1737.

—— medica Hafnienſia. vid. *Bartholini* Acta medica & philoſophica Hafnienſia.

—— Medicorum Berolinenſium. vid. Berolin.

—— philoſophifica ſocietatis Regiæ in Anglia, ab an. 1665. ad an. 1669. auctore *Henr. Oldenburgio*, 4. Lipſ. 1675.

—— eadem in compendium redacta, vulgo anghlice, *Abridgment* of *the Philoſophical Tranſactions* ab an. 1665. ad 1700. a *Jo. Lowthorpio* edita, vid. *Lowthorpius*. Eadem in compendium redacta a *Benjam. Mottio* ab an. 1700. ad 1720. vid. *Mottius.* Eadem in compendium redacta ab an. 1719. ad 1733. a *Jo. Eames* & *Jo. Martyn*, vid. *Martin.*

Actuarii [Jo.] methodus medendi, 4. Venet. 1554.

Aderlaſſ-Büchlein (*neu vermehrtes*) *oder Bericht vom Aderlaſſen und Schröpffen*, germanice, hoc eſt, Libellus de arte venas incidendi & ſcarificandi, 8. Norimberg 1665.

Adolphi (Chr. Mich.) trias diſſ. chirurgicarum 1) de ſpina ventoſa, 2) de ligaturis dolorificis, 3) de morborum per manuum attrectatum curatione, 4. Lipſ. 1730.

——— de vinculis chirurgicis diſſert. 4. Lipſ. 1730.

Æginetæ [Pauli] Opera, fol. Baſil. græce 1538. & latine 1556. prodierunt etiam Lugdun. fol. 1589. it. Venetiis fol. 1528. 1568. it. Argent. 1542.

Aëtii libri univerſi, fol. Venet. 1534. Baſil. 1535. 1549. it. Lugduni 1549.

Agricolæ (Jo.) inſtitutiones chirurgicæ, 12. Francof. 1638. germanice.

—— *Wund-artzeney*, *vermehrt und verbeſſert*, 8. *Nürnb.* 1674. hoc eſt: Chirurgia aucta & emendata.

—— *Neue Feldſcherer-Kunſt*, 12. Dreſd. 1716. germanice, h. e. Chirurgia nova.

—— [Georg.] de peſte, 8. Swinfurt. 1607.

Alberti [Mich.] Introductio in univerſam Medicinam, parte II. Chirurgiam habet brevem, 4. Halæ 1719.

Alberti diſſert. de Hydrocephalo, 4 Halæ 1725.

—— diſſert. de Naſi excreſcentia, 4. c. fig. ibid. 1729.

—— de fœtus mortui cum ſecundinis extractione diſſert. 4. ibid. 1737.

Albini (Bernh.) diſſ. de fonticulis, 4. Franc. ad Viadr. 1681.

—— diſſert. de Paracenteſi thoracis & abdominis 4. ibid. 1687.

—— diſſert. de Paronychia, 4. ibid. 1694.

—— diſſert. de Cataracta, 4. c. fig. ibid. 1695.

—— diſſert. de Partu difficili, ibid. 1696.

—— [Bernh. Siegfr.] index ſupellectilis anatomicæ Rauianæ, cum Raui vita & calculoſorum curatione, 4. c. fig. Lugd. Batav. 1725.

Albrechti (Jo. Gunth.) diſſert. de Enematum evacuantium, alterantium ac nutrientium uſu, 4. ibid. 1698.

Albucaſis, chirurgorum primarii, Opera, fol. Argentor. 1532. cum Octaviano Horatiano junctus.

—— cum Argelata junctus, fol. Venet. 1631.

Alghiſi [Tomaſo] Lithotomia, 4. ibid. 1708. c. fig. italice.

Alliot [J.B.] *traitè du cancer*, 12. *Paris* 1698.

Alpini [Proſp.] de medicina Ægyptiorum, 4. ibid. 1645. varias res chirurgicas Ægyptiorum continet notatu dignas.

Alrutz (Jo: VV.) Vade mecum anatomico-chirurgicum, cum Georgii *Clacii* obſervationibus chirurgicis, germanice, 8. Hannoveræ 1722.

Amand (Pierre) *obſervation ſur la pratique des accouchemens*, 8. *Paris* 1714.

Ammanni [Pauli] medicina critica, 4. Stadæ 1677. multa chirurgica continet.

—— diſſ. de reſonitu ſive contrafiſſura, Lipſiæ primum prodiit 1674. 4. ſe quoque extat in Parænesi ejus ad diſcentes, 12. Lipſ. 1677.

—— praxis vulnerum lethalium, 8. Francf. 1690.

Andry [Nic.] *Examen de divers points de l'anatomie, de chirurgie, de phyſique, de medicine*, 8. *Paris* 1725.

Anel (Dominique) *l'Art de ſucſer les playes ſans de ſervir ce la bouche d'un homme. c. fig.* 8. *Amſt.* 1707.

—— *methode pour guerir les fiſtules lacrymales*, 4. *Turin.* 1713.

—— *diſcours apologetiques pour la nouvelle methode de guerir les fiſtules lacrymales*, 4. *Turin.* 1714.

Angelini (Facondini) methodus pro venæ ſectione eligenda, 4. Patav. 1649.

Anglici [Jo.] praxis medica, in qua de morbis, de chirurgia, &c. agitur, 4. Aug. Vind. 1595.

Anonymi Abhandelung von Erzeugung der Menſchen &c. germanice. Eſt liber de arte obſtetricandi, cum multis fig. 8. Francof. 1706. ex belgica lingua tranſlatus.

l'Art

— l'Art de ſaigner, 8. a Paris 1689.
— the *Birth* of ManKind, ſive de partu hominis, c. fig. 4. Lond. 1654.
— Catechiſmus obſtetricum, germanice. 12. Argentorat. 1722.
— charitable ſurgeon, anglice, h. e. chirurgus miſericors, 8. Lond. 1708. agit ſolum de curatione morbi venerei.
Anonymi chirurgia, cum inſtrumentis & figuris ex Albucaſi deſumtis, germanice, in fol. Argentor. 1540.
— le Chirurgien charitable par I. A. G. Maitre chirurgien, 8. à Paris 1656.
— Chirurgus bene exercitatus, germanice, titulo: *Der veitgereiſte und wohl practicirte Barbierer*, 8. *Ratisbonæ* 1709.
— chirurgus, chemicus & Medicus curioſus, 8. Dreſd. 1719.
— chirurgus expertus, 8 Hamb. 1689. germanice.
— Chirurgyns Gilde in Amſterdam, &c. h. e. Chirurgorum Amſtelodamenſium ſtatuta, leges & privilegia, 4. Amſt. 1704. belgice.
— clyſmatica nova, Kiliæ, 4. 1662. author hujus fuit Jo: Dan. Major.
— Collectanea chirurgica an. 1721. & 1722. 8. Hannoveræ 1722. german.
— de contagio, quod 1713. Auſtriam invaſit, relatio, ejuſdemque optima curatio, germanice, ſub titulo: *AnſtecKender Seuche, welche dieſes* 1713. *Jahr in das Ertz-Herzogthum Oeſtereich eingeſchlichen, gründliche nachricht, ſamt denen benöthigten Hülff-mitteln*, ex collegio ſanitatis Auſtriaco. Ratisbonæ juxta exemplar Viennenſe, in 4. 1713.
— Cyſtotomia hypogaſtrica, anglice 4. Lond. 1724.
— Enchiridium chirurgicum, 8. Patav. 1593.
— fonticuli quomodo tractandi, germanice in 4. ſine anno & loco.
— Gazophylacium, medicum & chirurgicum, germanice, Mediciniſches und chirurgiſches SchatzKaſtlein, 8. Frf. & Lipſ. 1709.
— *l'Indecence aux hommes d'accoucher les femmes, & l'obligation des femmes de nourrir leurs enfans*, 12. *a Trevoux* 1708.
— Journal de Medicine, ou obſervations des plus fameux Medicins, chirurgiens & anatomiſtes de l'Europe, *tirées des Journaux des Pays étrangers, & Memoires particuliers, envoyez a Monſ. de la Roque*, 8. *Paris* 1683.
— *Krébs Cur*, [Bevvehrte] h. e. curatio carcinomatum experta, 4. Jenæ 1717.
— libellus 1) de morbis oculorum, 2) de herniis, 3] de tinea capitis, 4] de dentibus & ulceribus antiquis, germanice, 4. Argent. 1538.
— Lithotomus caſtratus, anglico ſermone; in quo libro author de alto lithotomiæ apparatu agit, & *Cheſeldeni* modum, hanc lithotomiæ ſpeciem inſtituendi, eundem eſſe, quem *Jo: Douglaſſius* primus deſcripſit & inſtituit, affirmat, 8. London 1723.
— Medici antiqui græci, 4. Baſileæ 1584.
— Medicus, niſi chirurgus, ſemiplenus vel nihil eſt, 4. Magdeburgi 1622.
— — theoria & praxi inſtructus, ſive de internorum & externorum morborum curatione, 8. Genevæ 1690.

—— *Nouvelle methode d'operations de chirurgie*, 12. *a Paris* 1693.
—— *Nouvelles decouvertes ſur toutes les parties de la Medecine*, 12. *a Paris* 1679.
—— Obſervationes medico-chirurgicæ de variis rebus medicis & chirurgicis, germanice, 8. Aſcherslebiæ 1715.
—— Obſtetricum Catechiſmus, germanice, 12. Argent. 1722.
—— Obſtetrix Brandenburgica, vid. Sigemundia.
Anonymi obſtetrix Coburgiaca, 12. Hildburgſhuſæ 1700. germanice.
—— Saxonica, 8. Francof. & Lipſ. 1701. germanice.
—— operations de chirurgie, 12. 1692.
—— de peſtilentialibus tumoribus, bubonibus & carbunculis, germanice *Peſtilentialiſchen Drüſen*, *Beulen und carbunculen*, 8. 1686. ſine loco.
—— Synopſis doctrinæ & medicinæ vulnerum, 4. VVitebergæ 1699.
—— Theatrum ſympatheticum ſive de pulvere ſympathetico & unguento armario, 4. Norimber. 1662.
—— Vade mecum anatomico-chirurgicum, 8. Hannoveræ 1718.
—— Verhandeling van de Voortteeling en het Kinderbaren, belgice, h.e. Tractatus de generatione & partu hominis, cum multis figuris artem obſtetriciam illuſtrantibus, authore S.I.M. ed.Doct. edit. III. 8. Amſtel. 1688. Idem in linguam germanicam translatus 8. Francof. 1706. c. fig.
—— *Unterricht von Schwürigen*, *offenen SchencKeln*, germanice, h.e. Methodus curandi ulcera crurum antiqua, authore D. D .K. 12. Nordhuſæ 1688. Author hujus libelli fuit D.David *Kellnerus*, Medicus Nordhuſanus.
ab *Aquapendente*. vid. Fabricius ab Aquapendente.
Arantius (Jul.Cæſ.) de tumoribus. 4. Venet. 1587.
—— commentarius in libr. Hippocr. de vulneribus capitis, 8.Lugd. 1579. & 1639. 12.
Arcæus (Franc.) de recta curandorum vulnerum ratione, 8. Antverp. 1574. & 12. Amſt. 1658.
—— idem germanice, titulo *von den wunden*, 8. *Nürnb.* 1674. c. fig.
de Argellata [Petr.] chirurgia, fol. Venet. 1499. & 1531. cum Albucaſi.
L'art de faire les raports en chirurgie, 8.Paris 1703. ſupra una cum ſequenti & aliis anonymis inter anonymos jam indicata.
L'art de ſaigner, 8. a Paris 1689.
Aſtruc [Jo:] de morbis venereis, 4. Lutet. Paris 1736.
Augenius [Horat.] de ratione curandi per ſanguinis miſſionem, fol.Francof. 1698.
Avicennæ opera omnia, fol. Venet. 1564. 2. Vol.

B

B*Adilius* [Valerius) de ſecanda vena in pueris, 4. Veronæ 1606.
Bajeri (Jo: Jac.) diſſ. de frœno linguæ, 4. Altorf. 1706.
—— de turundis, 4. ibid. 1707.
Baldutius de tumoribus, 4. Venet. 1612.

Banier [Henry] Microtechne, ſive methodical introduction to the art of chirurgery, h.e. introductio methodica in artem chirurgicam, 8. Lond. 1717.

Barbette (Pauli) chirurgia, 8. Amſtel. 1663. poſtea cum notis Muyſii, 12. ibid. 1693.

—— opera omnia, cum notis Mangeti, 4. Genevæ 1688. Eadem germanice titulo: Mediciniſche, Chirurgiſche und Anatomiſche Schriften, 8. Lipſ. 1718.

Barbierer [der weitgereiſte und wohl placticirte] germanice, h.e. chirurgus bene exercitatus, 8. Regenſp. 1709.

Bartholini (Th.) aneuryſmatis diſſecti hiſtoria. Accedit Jo. *von Horn* ejuſdem argumenti epiſtola, 8. Panormi 1644.

—— hiſtoriæ anatomicæ Centuriæ VI. 8. Hafniæ 1654. 1657. & 1661.

—— epiſtolæ medicinales, Centuriæ IV. 8. Hafn. 1663. 1667.

—— de inſolitis partus humani viis, cui & *Veslingii* obſervationes anatomicæ & chirurgicæ junguntur, 8. Hafn. 1664.

—— acta medica & philoſophica Hafnienſia, 4. Hafn. Vol. I. 1673. Vol. II. 1675. Vol. III. IV. 1677. Vol. V. 1680. cum fig.

Bartiſch (Georg.) Ὀφθαλμοδουλεία ſive Augendienſt, germanice, h.e. de morbis oculorum liber, fol. Dreſdæ 1583. cum fig. quamplurimis.

Baſſius [Henr.] de faſciis & vincturis chirurgicis, germ. 8. Lipſ. 1720. c. fig.

—— Commentationes in NucKii experimenta chirurg. germ. 8. Halæ 1728.

—— obſervationes anatomico-chirurgico-medicæ, 8. Halæ 1731.

—— de fiſtula ani, 4. Halæ 1718. c. fig.

Bauhini [Caſp.] de Hermaphroditorum & monſtruoſarum partium natura, 8. Oppenh. 1614.

Bautzmanni [Jo. Chr.] *vernünftiges Urtheil von tödlichen wunden*, h. e. judicium de vulneribus lethiferis, 12. Lipſ. 1717.

Bazzicalune (Aſcanius Maria) novum ſyſtema medico-mechanicum, & nova tumorum methodus, 4. Parmæ 1701.

BecKe (Dav. vonder) de procidentia uteri, 8. Hamb. 1683. cum fig.

BecKer [Jo. Conr.] Παιδιοκτονία inculpata ad ſervandam puerperam, 4. Gieſſæ 1729.

—— [Jo. Frid.] de fiſtula urethræ virilis diſſert. 4. Halæ 1728.

BecKher (Dan.) de cultrivoro Pruſſico, germ. 4. Regiomonti 1643. latine 12. Lugd. Bat. 1640.

Behrens (Rug. Aug.) Triga caſuum memorabilium, (chirurgici in primis argumenti) 4. VVolffenbutelæ 1727.

—— de cerebri vulnere non ſemper & abſolute lethali, 4. Franc. ad Mœn. 1733.

Bejeri [Godofr.] diſſ. de Arteriotomia, 4. Jenæ 1673.

Belloſte Chirurgien d'hoſpital, 8. Amſt. 1707. idem germanice titulo: Hoſpitalchirurgus, 8. Dreſd. 1703.

Benevoli (Anton.) Lettera ſopra due oſſervazioni fatte intorno alla Cateratta, italice, h. e. Epiſtola de duabus obſervationibus circa cataractam oculi, 4. Florent. 1722.

—— [Antonio] nuova propoſizione intorno alla caruncula dell'urethra & della cateratta glaucomatoſa, h. e. nova propoſitio de caruncula in urethra & de *cataracta* glaucomatica, 8. ibid. 1724.

—— Manifeſto ſopra alcune accuſe contenute in un certo Parere del Signor *Pietro Pauli*, Ceruſſeo in Lucca, 4. ibid. 1730. h. e. Reſponſio ad certas accuſationes libelli *Petri Pauli* Chirurgi Luccenſis [in controverſia de cataracta.]

—— Giuſtificazione delle replicate accuſe del Signor *Pietro Pauli*, 4. ibi. 1732. h. e. Refutatio objectionum *Petri Pauli*, Chirurgi Luccenſis.

Berdoti (Leopold. Eman.) diſſ. de Paronychia, 4. Baſil. 1731.

Berengarii (Jac.) Carpi de fractura cranii liber aureus, cum fig. 4. Bonon. 1518. & Venet. 1535. Idem 8. Lugd. Bat. 1639.

Berenger (N.) *traitè des deſcentes & des maux de ventre*, 8. a Paris 1701. c. fig.

Bergenii [Jo. Georg.] diſſ. de Parotidibus, 4. Franc. ad Viadr. 1717.

Berolinenſis Academiæ regiæ miſcellanea, 4. Berolini 1710. cum continuationibus, variis poſtea annis impreſſis.

Berolinenſium Medicorum acta, 8. Berolini 1717. & ſeq. cum figur.

Bertapaliæ chirurgia, juncta cum Guid. *de Cauliaco* in arte chirurgica, fol. Venet. 1546. vid. Cauliacus.

Beverlini [Rud. Phil.] de luxatione & fractura femoris, 4. Altorf. 1719.

Beverovicii [Jo.] exercitatio de calculo, 12. Lugd. Bat. 1633. it. 1638. & 1641.

—— exercitatio in Hippocratis aphoriſmum de calculo, 12. L. B. 1641.

—— chirurgia germanice, continetur in operibus ejus, quæ in 8. Francof. 1671. & poſtea etiam in fol. ibid. 1674. prodierunt.

Beynon (Eliæ) Barmhertziger Samariter, h. e. Samaritanus miſericors, ſive de morborum internorum & externorum curatione, cum appendice de arte obſtetricia, germanice, 12. Jenæ 1684.

Bidloi (Godofr.) exercitationes anatomico-chirurgicæ, 4. Lugd. Bat. 1708.

—— opera anatomico- chirurgica, 4. ibid. 1715.

Biumi (Paul. Geronim.) ſcrutinio teorico pratico di notomia e chirugia, ſive Anatomia & Chirurgia, 8. Mediolani 1712.

Blancardi [Steph.] Chirurgia, belgice 8. Amſterd. 1680. & germanice Hannov. 1692.

—— collectanea medico-phyſica, 8. Amſtel. 1688.

Blegny [Nic.] Zodiacus Medico-Gallicus, ſive Miſcellanea medico-phyſica Pariſienſia, cum tract. de herniis & de lue venerea, 4. Gen. 1680.

—— des maladies veneriennes, 12. Amſterd. 1696.

Blondii [Mich. Angeli] ſcripta chirurgica, in Theſauro chirurgiæ *Uffembachii*, in fol. Francof. 1610.

Boccacini (Antonii) diſinganni chirurgici per la cura delle ferite, ulcere, e ſeni h.e. inſtitutiones chirurgicæ ad curam vulnerum, ulcerum & fiſtularum, 8. Venet. 1713. 1714. 1715.

Bohnii [Jo.] de officio Medici duplici, clinico & forenſi, 4. Lipſ. 1704.

—— de renunciatione vulnerum, 8. Amſt. 1710. & Lipſ. 4. 1711.

chi-

—— chirurgia, germanice, 8. Brunſvigæ 1732.

—— diſſ. de Trepanationis difficultatibus, Lipſ. 1694.

—— diſſ. de revulſione cruenta, ibid. 1704.

BoKelmanni [Andr.] & Bonaventuræ *Dortmundi* Controverſiæ de extractione fœtus mortui, belgico ſermone, Amſterd. 1677.

Bologninï [Angeli] de cura ulcerum, fol. Frf. 1600. in theſauro *Uffenbachii.*

Boneti [Theophil.] ſepulchretum ſive Anatomia practica, fol. Genevæ 1679. 1700.

Bonham (Th.) the chirugians cloſet ſeu diſpenſatorium chirurgicum, 4. Lond. 1630.

BonteKoe [Cornel.] chirurgia, belgice 8. Gravenh. 1680. & germanice 8. Hannoveræ 1682.

BonteKoe Fundamenta Medicinæ & Chirurgiæ, germanice, titulo: *Grundſätze der Medicin und chirurgie*, 8. *Aug. Vind.* 1721.

Borrichii (Olai) de calculorum generatione in macro- & microcoſmo, cum appendice Joſephi *Lanzoni*, 12. Ferrariæ, 1687.

Boſii [Caſp.] diſſ. de obſtetricum erroribus, 4. Lipſiæ 1729.

Botalli (Leonh.) de ſclopetorum vulneribus, 12. Lugd. 1560. 1565. it. 8. Venet. 1566. & 1598. it. Francof. 1575. 4.

—— de curatione per ſanguinis miſſionem, venæ ſectionem, ſcarificationem & hirundines; 8. Lugd. Bat. 1577. & Antverp. 1583.

—— opera omnia medica & chirurgica, 8. Lugd. Bat. 1660.

—— libri duo de morbo venereo & vulneribus ſclopetorum, germanice, 8. Norimb. 1676. cui etiam jungitur *Taſſini* chirurgia.

Boulton (Rich.) ſyſtem of rational and practical chirurgery, anglice; id eſt ſyſtema *Chirurgiæ* rationalis & practicæ, 8. Lond. 1713.

—— phyſico-chirurgical treatiſes of the Gout, Kings-Evil, the Lues venerea and intermitting Fevers h. e. libri medico-chirurgici de podagra, ſtrumis, lue venerea &c. 8. ibid. 1715. ſecunda editio.

Bourgeois [Louyſe] liber de arte obſtetricandi, germanice Hebammen-Buch, 4 Oppenheim 1619. item 4. Hannoviæ 1652.

—— *obſervations ſur la ſterilitè, perte de fruit, fœcunditè, les accouchemens & maladies des femmes & enfans nouveau naiz*, 8. Paris 1626. belgice 8. Delft 1658

Brandeburgica obſtetrix, vid. Sigemundin.

Brandii (Mich.) diſſ. pe cauſis fracturæ oſſium abſque violenta cauſa externa, 4. Grœningæ 1722.

Brauneri [Jo. Jac.] tract. de formulis medicamentorum, ſive experimenta medica & chirurgica, 8. Frf. 1717.

Briſſeau traitè de la cataracte & du glaucoma, 12. à Paris 1709. c. fig.

Briſſot [Petr.] & *Moreau* de ſanguinis miſſione, præſertim in pleuritide, 8. Lutet. Pariſ. 1722. item Venet. 1539. cum Matth. *Curtii* & Victoris *Trincavellii* de eadem re libellis.

Browne [Jo.] a compleat diſcourſe of wounds, ſeu tractat. perfectus de vulneribus, 4. Lond. 1678. anglice.

Ade-

——Adenochoiradelogia ſive de glandulis & ſtrumis, una cum dono divino Regibus Angliæ conceſſo ſanandi ſtrumas, 8. Lond. 1684. anglice, An AnatomicK-Chirurgical treatiſe of glanduls & ſtrumæs, or Kings-Evil-Swellings, together with the royal gift of bealing or Cure thereof by contact or impoſition of hands, performd above 640. Vears by our Kingſof England.

Bubben [Jo.] vom Blutlaſſen, germ. h.e. de ſanguinis miſſione, 8. Gothæ 1729.

Buchneri (Andr. Eliæ) diſſ. de aeris externi noxis in vulnerum curatione, 4. Erford. 1737.

—— ejuſdem Miſcellanea phyſico-medico-mechanica, 4. Erfurt. 1731. & ſeq.

Budæi (Gottl.) Miſcellanea medico-chirurgica, germanice 4. Lipſ. 1731.

Burchardi (Criſt. Martin.) de partu difficili, 4. Roſtoch. 1726.

Burchardi de tumoribus ſcirrhoſis, 4. Roſtoch. 1727.

—— de chirurgiæ notitia Medico neceſſaria, 4. ibid. 1727.

Bürgers (Petri) Candidatus chirurgiæ, germ. 8. Regiomonti 1674. & Hannover. 1692.

Burgmanni [Petri Chriſtoph.] diſſ. num intermiſſa funiculi umbilicalis ligatura mortem inferre queat, 4. Roſtoch. 1734.

Burres (Laur.) chirurgia germanica, 4. Erfurt. 1544.

Burri (Franc. Joſ.) epiſtolæ duæ de cerebro, & artificio oculorum humores reſtituendi, 4. Hafniæ 1669.

C

CAjus (Bernh.) de veſicantium uſu, 4. Venet. 1606.

Calmetei (Anton.) Enchiridion chirurgicum, 8. Pariſ. 1564. & 1667. italice 8. Venet. 1605. gallice 12. Lyon 1600.

Camerarii (Eliæ Rudolph.) diſſ. de fractura cum vulnere, 4. Tubing. 1693.

—— Hiſtoria pleuritidis & abſceſſus pectoris, 4. ibid. 1690.

—— de Clyſmatibus, 4. ibid. 1688.

—— [Rud. Jacob.] diſſ. de Bubone & Carbone, 4. ibid. 1713.

Cantarini (Angeli) Chirurgia prattica, accomodata all' uſo ſcolareſco, (h. e. in uſum ſcholaſticum) 4. in Padova 1715.

Capelluti [Roland.] Tractatus de curatione apoſtematum peſtiferorum, 8. Francof. 1642.

Carcanus (Jo. Bapt.) de vulneribus capitis, 4. Mediolani 1588.

Carlii [Jo. Sam.] Elementa chirurgiæ medicæ, 8. Buding. 1727.

Carpus, vid. Berengarius.

Caſaleni [Jo. Ant.] de ſecanda vena in pleuritide revulſionis gratia, 4. Venet. 1605.

Carpius (Georg.) de cautionibus in ſanguinis miſſione, 8. Baſil. 1579.

Caſſerius [Julius] de vocis auditusque organis, fol. Ferrar. 1600. quo libro egregie de Laryngotomia agit, eamque iconibus illuſtrat egregiis.

Caſtellani (J. M.) Phylactirion phlebotomiæ & arteriotomiæ, 8. Argentinæ 1628.

a Caſtro [Jac.] de inoculatione variolarum, 8. Hamburgi 1722. cum verſione germanica.

Cauliaci [Guidonis] Chirurgia, fol. Venetiis 1499. it. 8. Lugd. 1559. belgice 4. Amſt. 1646.

— ars chirurgica, una cum chirurgia Bruni, Theodorici, Rolandi, Lanfranci, Bertapaliæ & Saliceti, fol. Venet. 1546.

— ſive *a Cauliaco* chirurgia cum notis Jouberti, 4. Lugd. 1585.

— *Abregè de chirurgie de* Guy *de* Chauliac, *par Verduc*, 8. a Paris 1704. & 1716.

Cauſapè (*Anicet.*) *reflexions ſingulieres ſur le frequent uſage de la ſaignée* Tom. 2. 8. a Paris 1697.

Celſus (Aur. Corn.) de re medica ſive Medicina, fol. Venetiis 1497. it. 4. Colon. 1613. it. 8. Hagenoviæ 1528.

Celſus cum commentar. Hierem. Thriveri *Brachelii*, 8. Antverp. 1539.

— ex editione *Almelovenii*, 8. Amſtel. 1687.

— ex edit. Vulpii, & Jo. Bapt. Morgagni epiſtolis, 8. Patav. 1722.

— cum præfat. VVedelii, 8. Jenæ 1713.

Chabert Obſervations de chirurgie pratique, 12. Paris 1724.

Chalmetei (Anton.) Enchiridium chirurgicum, 8. Paris 1564. it. 12. Lugd. 1588. it. 8. Patav. 1593. & Baſil. 1620. 8.

Chamberlain's practica obſtetricum, anglice 8. Londin. 1665.

the Charitable Surgeon, Anonymi, anglice, h. e. Chirurgus miſericors, 8. Lond. 1708.

Charleton (VValth.) ſpiritus gorgonicus, ſive de cauſis, ſignis & curatione lithiaſeos, Lugd. Bat. 1650.

Charretani [Jo.] Chirurgia ſive *Wundartzney*, continetur in libro cui titulus germanicus: *Artzney-buch vor allerley KrancKheiten*, h. e. liber medicus contra omnis generis morbos, 4. Erfurt. 1545.

Tarriere [*Joſeph*] *Traitè des operations de la chirurgie*, 12. a Paris 1692. & paoſte 1706. Idem germanice Francof. 1700. & deinde 1715. 8.

Cheſelden [Guil.] Treatiſe of hig operation, anglice, h.e. tract. de alto apparatu, 8. cum fig. Lond. 1723.

— Anatomy of the human Body, id eſt Anatome corporis humani, edit. III. 8. Lond. 1726. & edit. IV. 1730. in quibus variæ obſervationes chirurgicæ continentur.

— Oſteographia, anglice fol. c. fig. quamplurimis, Lond. 1733. in qua multæ obſervationes circa oſſium morbos exhibentur.

Cheſne (Joſ. du) *de la cure des arquebuſades*, 8. Lyon 1576.

Chevalier traitè ſur l'uſage des differens ſaignées, 8. à Paris 1730.

Chicoyneau Relation de la peſte de Marſeille, 8. à Leyden 1721. *avec un diſcours de la contagion peſtilentielle, par Rich Mead.*

Chiffletius (Jo. Jac.) de acia Celſi, 4. Antverp. 1633.

le Chirurgien charitable par J. A. G. Maître chirurgien, 8. à Paris 1656.

Chirurgici Scriptores optimi a Geſnero editi, nimirum *Cauliacus*, *Brunus*, *Theodori-*

doricus, *Rolandus*, *Lanfrancus*, *Bertapalia*, *Rogerius* & *Salicetus*, fol. Tigur. 1555.

—— a Petro Uffenbachio editi qui ſunt, *Pareus*, *Tagaultius*, *Hollerius*, *Sanctus*, *Bologninus*, *Blondus*, *Ferrius*, *Dondus*, Fabricius *Hildanus*, fol. Frf. 1610.

Chirurgiæ compendium, anonymi, germanice, 12. Hamb. 1679.

Chirurgia germanice conſcripta, ſub titulo: [*Feldbuch der wundarzney*] cum inſtrumentis ex Albucaſi deſumtis, fol. Argent. 1540.

Chirurgiſche Berichten ab zu faſſen, germanice; hoc eſt ars perficiendi relationes chirurgicas, 8. Budiſſin 1713.

—— tractælein 1] *von Augen KrancKheiten*, 2] *von Brüchen*, 3] *vom Erbgrind*, 4] *von Zähnen und alten Schaeden*, germanice, h.e. tractatuli de morbis oculorum, de herniis, tinea, dentibus & ulceribus antiquis, 4. Argentorati 1538.

Chirurgus (*der erfahrne*) 8. Hamb. 1689. germanice, h.e. Chirurgus expertus.

Chirurgus, Chimicus & Medicus curioſus, germ. 8. Dreſdæ 1719.

Chirurgus Gilde in Amſterdam, Privilegien, VVilleweuren en Ordinantien, h.e. Chirurgorum Amſtelodamenſium ſtatuta, jura, leges & privilegia, 4. Amſt. 1709.

Chunii (Jo. Phil.) diſſ. de Pædarthrocace, 4. Marp. 1697.

Clacii [Georg.] obſervationes Chirurgico-practicæ, germanice, 8. Hannoveræ 1718. 1722.

Clauderi [Chriſt. Ern.] Mirabilis calculi humani hiſtoria 4. Chemnitii 1728. c. fig.

le Clerc Chirurgie complette, Parigis 1695. it. 12. à la Haye 1707. poſtea Pariſ. 1719. & 1720.

—— chirurgie, germanice, 8. Dreſde 1699.

—— *L'appareil commodè en faveur des jeunes chirurgiens*, cum fig. 8. Paris 1700.

Clowes (Guil.) de aduſtione a pulvere pyrio & vulneribus ſclopetorum, anglice 4. Lond. 1637.

Clyſmatica nova, germanice, 4. Kil. 1662. ejus author fuit Jo. Dan. Major.

Cocchi [Ant.] Epiſtola ad Morgagnum de lente cryſtallina oculi humani verà ſuffuſionis ſede, 8. Romæ 1721.

Sodronchius [Bapt.] de prolapſu cartilaginis mucronatæ, 4. Bonon. 1603.

—— de Hydrophobia & rabie, 8. Amſt. 1710.

Cohauſen (Jo. Henr.) lucina Ruyſchiana, ſive muſculus uteri orbiculari Ruyſchii ad medicinæ practicæ rationalis trutinam revocatus, 8. Amſt. 1731.

Colbach (Jo.) Novum Lumen chirurgicum, or a new Light of Chirurgery, anglice 8. Lond. 1698.

—— worcKs in Phyſic and chirurgery, 8. hoc eſt Opera medica & chirurgica.

—— collection of tracts chirurgical and medical, 8. Lond. 1700.

Colle [Jo.] elucidarium Anatomicum & Chirurgicum, fol. Venet. 1621.

Collectanea chirurgica anni 1721. & 1722. germ. 8. Hannoveræ 1722.

Colot (*Franc.*) *traitè de l'operation de la tai lle & des ſuppreſſions d'urine*, cum fig. 8. a Paris 1727.

Commercium litterarium ad rei medicæ & ſcientiæ naturalis incrementum inſti-

inſtitutum; quo quicquid noviſſime obſervatum, agitatum, ſcriptum vel peractum eſt, ſuccincte exponitur; inchoatum Anno 1731. Norimbergæ 4. & per aliquot annos continuatum, in quo etiam inventa & obſervationes novæ chirurgicæ recenſitæ ſunt. Dolendum vero opus tam utile non amplius continuari.

CooKe [Jac.] Chirurgia, Anatomia & Medicina anglice, 8. Lond. 1676.

—— Marrow of Chirurgery, h. e. Medulla Chirurgiæ, 8. Lond. 1676.

Corbye (A. de) *Les fleurs de chirurgie cueillies es livres des plus excellents autheurs, qui ayent eſcrit d'icelle, tant anciens, que modernes*, 8. Lugd. 1642. & Paris 1660.

Corteſii [Jo. Bapt.] commentarius in librum Hippocratis de vulneribus capitis, 4. Meſſanæ 1632.

—— Chirurgia, 4. ibid. 1633.

Cortilionis [Sebaſt.] de chirurgica inſtitutione Lib. V. 8. Francof. 1610.

Coſchwitz (Georg. Dan.) Manuductio ad chirurgiam, 4. Halæ 1722.

—— diſſert. de ſphacelo ſenum, 4. ibid. 1725.

Coſchwitz de parturientium reclinatione ſupina pro partu facilitando inutili, 4. Halæ 1725.

—— de Trepanatione, 4. ibid. 1727.

—— de Hypopyo, 4. ibid. 1728.

Coſtæus [Jo.] de igneis medicinæ præſidiis, 4. Venet. 1595.

Courcellius (Franc.) de ſanguinis miſſione, 8. Francof. 1593.

Courtial (J. Joſeph.) Obſervations anatomiques ſur les os & ſur leurs maladies, 8. Paris 1705.

Courtin [Germain] les Oevres anatomiques & chirurgicales, fol. a Rouen 1656.

Coward (Guil.) ophthalmomiatria ſive oculorum medela, 8. Lond. 1706.

Crauſii [Rud. Guil.] de fœtus mortui ex utero extractione, 4. Jenæ 1677.

—— de Sphacelo, diſſ. 4. ibid. 1678.

—— de Strumis, diſſ. 4. ibid. 1687.

—— de Ulceribus uteri, 4. ibid. 1690.

—— de Hirundinibus, 4. ibid. 1695.

—— de Sclopetorum vulneribus, 4. ibid. 1695.

—— de Ulceribus antiquis, 4. ibid. 1699.

—— de Suffocatorum aqua vel laqueo reſtitutione in vitam, 4. ibid. 1705.

—— de Ranula ſub lingua, 4. ibid. ſine anno impreſſionis.

Crellii (Lud. Chriſt.) marmorea memoria G. F. Seligmanni, Saxonici ſupremi Concionatoris, qua portentoſi calculi, quæ ipſi fata properarunt, deſcribuntur, cum fig. 4. Lipſ. 1708:

Cron [Ludwig] *vom Aderlaſſen und Zahnauſziehen*, h. e. de venæ ſectione & dentium extractione, germ. c. fig. 8. Lipſ. 1717.

a Cruce [Andr.] chirurgia univerſalis, fol. Venet. 1573. & 1596. item italice Venet. 1605. item titulo:

VVundartzney ſive Chirurgia germanice, fol. Francof. 1607.

Cypriani [Abrah.] oratio encomiaſtica in chirurgiam, fol. Franequeræ 1693.

histo-

—— hiſtoria fœtus poſt XXI. menſes ex uteri tuba matre ſalva exciſi, c. fig. 8. Lugd. Bat. 1700.
—— diſſert. de carie oſſium, 4. Ultrajecti 1680.
Cyſtitomia hypogaſtrica, anglice, 4. Lond. 1724. h. e. de Adparatu alto.

D

D*Aleçamps* (Jaque) *Chirurgie Françhoiſe avec pluſieures figures des inſtrumens neceſſaires*, 8. *Lyon* 1570.
Deggeleri [Tobiæ] diſſert. de luxatione vertebrarum, 4. Altorf. 1702.
Deidier (Anton.) de morbis venereis & tumoribus, 8. Lond. 1724.
—— [Antoine] Experiences ſur la Bile & les Cadavres des Peſtiferes, 8. a Zuric. 1722.
DeKKers [Frid.] exercitationes practicæ c. fig. 4. Lugd. Bat. 1695.
Deliciæ medicæ & chirurgicæ, germ. 8. Lipſ. 1703. partes X.
Denys (Jac.) Obſervationes de calculo renum, veſicæ, urethræ, lithotomia & veſicæ punctura, in quibus lithotomiæ methodum Ravii optimam eſſe ſuſtinet, c. fig. 8. Lugd. Bat. 1731.
Deprè [Jo: Frid.] de ulcere auris diſſ. 4. Erford. 1718.
Dethardingii (Georg.) de methodo ſubveniendi ſubmerſis in aqua per laryngotomiam, Epiſt. 4. Roſtoch. 1714.
—— de variolarum inoculatione diſſert. 4. ibid. 1723.
—— diſſert. An in cranii depreſſione elevatio ejus per manum chirurgicam ſemper ſit neceſſaria? ibid. 1732.
—— diſſertatio de neceſſitate inſpectionis vulnerum in crimine homicidii, 4. ibid. 1726.
a Deventer [Henr.] operationes chirurgicæ in arte obſtetricandi, 4. Pars I. Lugd. Bat. 1701. Pars II. ibid. 1724. c. fig.
—— *Neues Hebammen Licht*, 8. Jen. 1717. eſt idem liber, germanica lingua.
Dibon ſur les maladies veneriennes, 8. *Paris* 1724.
Dini chirurgia. Additi ſunt Gentilis de Fulgineo & Gentilis de Florentia de dislocationibus & fracturis commentarii, fol. Venetiis 1536.
Dionis [Petr.] *Cours d'operations de chirurgie*, 8. *a Paris* 1707. & 1714. 8. *maj.*
—— Chirurgiſche operationes, germ. 8. Augſp. 1712. & altera vice ibid. 1722. aucta & emendata a L. *Heiſtero*.
—— *Traitè general des accouchemens*, 8. *maj. Paris* 1718.
Dœbelii (Jo: Jac.) Hiſtoria penis, glandes cancroſi ac feliciter reſecti 12. Lipſ. 1698. eadem germanice 12. Lipſ. 1699. cum fig.
Dolæi (Jo:) Opera omnia medica & chirurgica, fol. Frf. 1703. in quibus Encyclopædia chirurgica continetur, quæ antea ſeorſim prodiit in 4.
Dondi (Jac.) remedia chirurgica, in theſauro chirurg. Uffenbachii, fol. Frf. 1610.
Douglas [Jo:] Syllabus of what is to be performd in a courſe of anatomy, chirurgical operations, and Bandages, 4. Lond. 1719.

litho-

— lithotomia Douglaſſiana ſive de alto apparatu 8. Lond. 1720. & aucta, editione II. ibid. 4. 1723. c. fig. anglice.

— *nouvelle maniere de faire l'operation de la taille*, 8. c. fig. Paris 1724.

— de gangræna & corticis peruviani in hac ſananda efficacia, anglice: A Short Accourt of mortifications, &c. 8. Lond. 1732.

— [Jacobi] hiſtory of the lateral operation anglice, h. e. hiſtoria operationis lateralis, 4. Lond. 1726. it. latine 4. Lugd. Bat. 1728.

— appendix to the hiſtory of te lateral operation for the Stone: containing Mr. Cheſeldens preſent method of performing, h.e. Appendix ad hiſtoriam lateralem pro calculo extrahendo, continens *Cheſeldeni* methodum præſentem, 4. Lond. 1731. cum fig. inſtrumentorum.

DroKe [Jacob] Anthropologia, anglice 8. Londin. 1707. 2. vol. cum fig. continet nonnulla chirurgica & in primis peculiare Ozanæ ſpecimen ejuſque curationem.

Dran [Henr. Franc. le] *parallele des differentes manieres de tirer la pierre hors de la veſſie*, c. fig. 8. Paris 1730.

Drelincurtius (Car.) *de la pierre*, 12. *a Leide*.

Dubè Medecin & Chirurgien des pauvres, 8. *Rouen* 1712.

Dubon (Claude) *idée des Principes de la chirurgie, contenant les differentes tumeurs, playes, ulceres, fractures & luxations des os, &c.* 8. *à Dreſde* 1734. gallice & germanice in uno volumine, c. fig.

Duni (Thaddæi) de venæ ſectione, 8. Tigur. 1557.

Dygby [Kenelm] Receipts in PhyſicK and Chirurgery, anglice, h. e. Formulæ remediorum medicorum & chirurgicorum, 8. Lond. 1668.

— *diſcours ſu la gueriſon des playes par la poudre de ſympathie*, 12. Paris 1658. it. germanice 8. 1684.

E

ECKbardi *unvorſichtige Hebamme*, h. e. imprudens obſtetrix, 8. Lipſ. 1715.

— verwegener chirurgus, ſive chirurgus temerarius, 8. Auguſtæ Vindel. & Lipſiæ 1698.

Eggerdeſii [Alard. Maur. de Peſte & infallibili eam extirpandi ratione, ex latina in germanicam linguam translata per *JuugKenium* 8. Francof. 1715. auctior Vratislaviæ 1720. 4.

Elleri [Jo: Theod.] obſervationes medicæ & chirurgicæ Berolinenſes, germanice titulo: Mediciniſche und Chirurgiſche anmercKungen, 8. Berol. 1730.

Elsholtzii (Jo: Sigiſm.) Clyſmatica nova ſive chirurgia infuſoria & transfuſoria, 8. Colon. Brandemb. 1667. edit. II. c. fig. idem 4. Francof. 1668.

— Steatomatis reſecti & feliciter ſanati Hiſtoria, 4. Coloniæ Brandemburgicæ 1666.

Enchiridium chirurgicum, 8. Patav. 1593.

Ephe-

Ephemerides, Miſcellanea & Acta Acad. nat. curioſor. variis annis, & locis edita.

Eraſiſtratus, ſive de ſanguinis miſſione, authore Luca Antonio *Portio*, Med. Romano, 12. Romæ 1682. & Venet. 1683.

der Erfahrne Chirurgus, ſive Chirurgus expertus, germanice, 8. Hamb. 1698.

Erndelii [C.H.] Iter Anglicanum & Batavum, [in quo variæ obſervationes anatomicæ, chirurgicæ &c. & in primis Lithotomia Rauiana ſiſtuntur] 8. Amſt. 1711.

Etmülleri [Mich.] Opera omnia, fol. Francoſ. ad Mœn. 1696. Vol. I. & 1697. Vol. II. ubi ejus chirurgia medica continetur; itemque chirurgia infuſoria & transfuſoria.

—— operum compendium, 8. Amſt. 1702.

—— chirurgiæ, gallice, 12. Amſt. 1691.

—— (Mich.) diſſ. de viperæ morſu, 4. Lipſ. 1666.

—— chirurgia infuſoria, 4. ibid. 1668.

—— —— transfuſoria, 4. ibid. 1682.

—— [Mich. Erneſt.] diſſ. de Sarcocele, 4. ibid. 1723.

—— de vulneribus diaphragmatis, 4. ibid. 1730.

—— —— —— ventriculi, 4. ibid. 1730.

—— de prægrandi pedis inflammatione, 4. ibid. 1730.

Eyſelii (Jo. Philip.) Compendium chirurgicum, 8. Erford. 1714.

—— diſſert. de vulnere ventriculi duplicato non lethali. 4. ibid. 1725.

Eyſenbarthi (Jo. Mich.) de optima lithotomiam adminiſtrandi ratione, 4. Halæ 1713.

F

F*Abri* [Petr. Jo.] Chirurgia Spagyrica &c. 8. Argentor. 1632. & Toloſæ 1638.

Fabricius (Guil.) *Hildanus*, de gangræna & ſphacelo, cum obſ. 8. 1598. idem germanice, 8. Norimb. 1625.

—— de combuſtionibus, 8. Baſil. 1607.

—— obſervationum centuria, fol. Francoſ. 1610.

—— de partu cæſareo & vulnere ſclopeti, Oppenheimii 1614.

—— *Neu Feld-Artzneybuch und Chirurgiſcher Reiſs-Kaſten*, germanice, h. e. nova chirurgia caſtrenſis, & armamentarium caſtrenſe; in quo præcipue de gangræna & ſphacelo, de vulneribus ſclopetorum, angina & diſſenteria agitur, 8. Baſil. 1615.

—— Lithotomia veſicæ, germanice, 8. Baſil. 1626. & latine ibid. 1628.

—— ciſta militaris, 8. ibid. 1633.

—— obſervationum centuriæ V. 4. Baſil. 1606. & Lugd. 1641. cum epiſtola de partu cæſareo.

—— de vulnere ſclopeti, & monſtro Lauſannæ nato, 8. Oppenheim 1614.

—— *von dem Halsgeſchwulſt und der Bräune*, h. e. de Angina, 8. Stutg. 1661.

ope-

—opera omnia cum M. A. *Severino* de efficaci medicina fol. Francof. 1682. prodierunt antea quoque 1646. in fol.

—opera omnia germanice, fol. ibid. 1652.

—obſervationes & epiſtolæ, ex Jo. Sigiſm. *Henningeri* edit. 4. Pars I. Argent. 1713. P.II. ibid. 1716. qui eas in compendium & certum ordinem redigere ſtuduit, omiſſis tamen figuris.

Fabricii [Hieron.] *Acquapendente*, Pentateuchus chirurgicus cum marginalibus & præfat. Beyeri, 8. Francof. 1582.

—opera chirurgica in duas partes diviſa, 8. Francof. 1620. in fol. Venet. 1619. it. Patav. 1647. & 1666. in folio, it. germ. 4. Norimb. 1716.

—œuvres chirurgicales de Fabrice d'Acquapendente, 8. Rouen 1658.

Falcon [Jean] *remarques ſur la chirurgie de M. Guy de Chaliac.* 8. à Lyon 1649.

Falconeti (Camilli) Quæſtio Medico-chirurgica, An educendo calculo, cæteris anteferendus apparatus lateralis? 4. Pariſ. 1730.

Fallopius [Gabr.] de ulceribus & tumoribus, 4. Venet. 1563.

—comment. in Hippocratem de vulneribus capitis, 4. ibid. 1566.

—opera omnia, fol. Francof. 1606. & fol. Venet. 1606.

—chirurgia, 4. ibid. 1637.

Faſchii [Aug. Henr.] de veſicatoriis diſſ. 4. 1673.

—de Medicina proſtetica, 4. ibid. 1677.

—de anthrace peſtilentiali, 4. ibid. 1681.

Faſchii de Parotidibus, Jenæ 1683.

Fauchard [Pierre] Chirurgien dentiſte, cum fig. 2. Tomes 8. Paris 1728. in linguam germanicam verſus, 8. Berlin 1733. cum fig.

Febrii (Jo. Henr.) diſſ. de calculo veſicæ, ejuſque per ſectionem auferendi methodo, 4. Baſil. 1716. Hic Rauiana methodus deſcribitur, aliiſque ab authore præfertur.

Feldbuch der wundartzney, ſamt vielen inſtrumenten aus dem Albucaſi, h. e. Chirurgia, c. fig. Chirurgi Arabis *Albucaſis*, fol. Argent. 1540.

Feltman [Gerh.] lib. de Cadavere inſpiciendo, 4. Bremæ 1692.

Ferrara (M. Camillo) Nova Selva di chirurgia, 8. in Venetia 1596. Prodiit etiam latine titulo.

Ferrara [Gabr.] Sylva Chirurgiæ, 8. Francof. 1625.

Ferrius (Alfonſus) de ſclopetorum vulneribus, 4. Romæ 1552. & Lugd. 1553. cum libro de caruncula in urethra, item 8. Venet. cum *Botallo*, *Maggio* & *Rota* 1566. it. 4. Francof. 1575. deinde fol. Francof. 1610. in Theſauro chirurgiæ ab Uffenbachio edito.

FicKii (Jo. Jac.) de Abdominis abſceſſu diſſ. 4. Jenæ 1714.

—de clyſteribus nutrientibus & frigidis, 4. ibid. 1718.

Fidelis (Fortunat.) de Relationibus Medicorum, 8. Lipſ. 1664.

Fienus (Thom.) de cauteriis libri V. 8. Lovan. 1598.

—libri chirurgici XII. de præcipuis artis chirurgicæ controverſiis cura H. *Conringii* editi 4. Francof. 1649. & haud pridem rurſus prodierunt 4. Lond. 1733. item germanice 8. Norimb. 1675.

Fierabras la vraye methode de la parfaite chirurgie, 8. Paris 1648.

Filgi [Guil. Lud.] de variis lithotomiam adminiſtrandi rationibus & præſertim Rauianæ præſtantia, 4. Gieſſæ 1627.

Fioravanti [Leonh.] Chirurgia, italice 8. Venet. 1588. & 1679.

Fiſcheri [Jo.] And. diſſ. de oculi tumore ſcirrhoſo extirpato, 4. Erford. 1720.

—— de veneno canis rabidi, 4. ibid. 1725.

—— de variolarum inſitione, 4. ibid. 1726.

—— de ſcroti ſphacelo curato, 4. ibid. 1729.

Foëſii (Anutii) opera Hippocratis, fol. Frf. 1594. & Genevæ 1657.

a Fonſeca [Roder.] de calculorum remediis, 4. Romæ 1586.

Fontani [Car.] diſſ. de hydrope & tympanite, 8. Genevæ 1697.

—— [Jac.] opera, 4. ibid. 1613.

—— (Nic.) aphoriſmi *Hippocratis*, quibus accedit tractat. de extractione fœtus mortui per uncum, 12. Amſtel. 1633.

—— florilegium medicum: non ſolum Medicis, verum Chirurgis apprime jucundum & neceſſarium, 12. ibid. 1637.

—— Commentarius in Sebaſt. *Auſtrium* de puerorum morbis, ubi capite de angina *Laryngotomiam* deſcribit, cum fig. 12. Amſtel. 1642.

Foreſti (Petri) obſervationes & curationes chirurgicæ, 8. Antverp. 1610.

—— Opera omnia, fol. Frf. 1602. & 1634. item fol. Norimb. 1660.

Formy (Sam.) Chirurgien de Montpellier, Traitè chirurgical des Bandes laqs, emplaſtres, compreſſes, Atelles & des Bandages, 8. à Montpellier 1653.

Fragaſo [Gio.] Chirurgia ex hiſpanica in italicam linguam translata a Balthaſ. *Graſso*, 4. Venet. 1686.

Frambeſarii [Nic. Abrah.] opera, canones medicos & chirurgicos continentia, 4. Francof. 1629.

Framboiſiere œuvres, ou ſont décrites l'hiſtorie du Monde, la Medicine, la Chirurgie & la Pharmacie, fol. Lyon 1669.

Franchimont (Nic. a FrancKenfeldt) de calculo renum & veſicæ, 8. Prag. 1683.

Franciſci (Jo. de Franc.) libellus aureus de venæ ſectione contra empiricos, 12. Neapoli 1645. & 8. Francof. 1685.

Franci (Georg.) diſſ. de labiis leporinis, 4. Heidelbergæ 1686.

Franco (Pierre) *Traitè des hernies, de la pierre, cataractes & autres excellentes parties de la chirurgie*, 8. Lyon 1561.

Fracus [Jo.] de ſetaceis, germanice, 12. Aug. Vind. 1683.

Freitagii (Jo. Henr.) diſſ. de cataracta, 4. Argentorat. 1721.

—— de Oſcheo entero & bubonocele, 4. ibid. 1721.

Fritſchii (Jo. Chr.) theologiſche, juriſtiſche, mediciniſche und phyſicaliſche Geſchichte, h. e. Acta theologica, juridica, medica & phyſica, germanice. Sunt proprie caſus medico-legales, in quibus varii ad chirurgiam ſpectantes reperiuntur, 4. Tomi V. Lipſiæ 1730. ad 1734.

Ga-

G

GAilhardi [Jo.] de venæ ſectione disquiſitio eam in apoplexia prodeſſe, 12. Hafn. 1699.
GaKenholzii (Alex.Chriſt.) Diſſ.de viſu per cataractam impedito, 4. Helmſtad. 1713.
Galeni (Claud.) Opera omnia Lat. ex edit, Gesneri. III. Vol. fol. Baſil. 1549.
—— de faſciis, cum fig. fol. Tigur. 1555. in Gesneri ſcriptoribus chirurgicis optimis.
Galvonus [Dominic.) de fonticulis, italice, 4. Paduæ 1620.
Garengeot (Jacques Croiſſant) *traitè des operations de chirurgie*, II. Tomes, 8. Paris 1720. Editio II. ibid. 1731. III. Tomes. Idem germanica lingua, 8. Berolin. 1733.
—— *traitè des inſtrumens de chirurgie*, II. Vol. 8. Paris 1723. Edit. II. ibid. 1727.
Gavaſſetius (Mich.) de cauteriis, 4. Venet. 1587.
GauKes [Yvonis] Praxis medico-chirurgica rationalis, 4. Groning. 1700. it. 8. Amſt. 1708. idem germanice 8. Dresdæ 1709.
—— de morbo gallico, belgico ſermone, 8. Amſterd. 1706.
a Gehema [Jani Abrah.] De podagra Moxa victa germanice, *die eroberte Gicht durch die chirurgiſche Waffen der Moxa*, 12. *Hamb.* 1682.
—— *grauſame mediciniſche Mord-mittel*, *Aderlaſſen*, *purgieren*, *&c.* h. e. Remedia medicinæ lethifera, venæ ſectio, purgatio &c. 8. Bremæ 1688.
—— Medicus & chirurgus caſtrenſis germanice, *tit. der wohlverſehene Feld-Medicus*, 12. Hamb. 1684.
a Gehema obſervationum chirurgicarum decas 1. & 2. 12. Hamb. 1686.
—— obſervationes chirurgicæ, 12. Francof. 1690.
—— tractatus de plica Polonica, 12. Hamb. 1683.
—— KrancKer Soldat, i. e. miles ægrotans, 12. 1690.
Geigeri (Malach.) Kelegraphia ſive deſcriptio herniarum, cum fig. 8. Monach. 1631. id. germanice 12. Ulmæ 1696.
Geilfuſii [Bern. VVilh.] diſſ. de Moxa, 4. Marburg. 1676.
Gelmanni [Georg.] chirurgia, germanice, 4. Francof. 1652.
Gemma [Jo. Bapt.] vera methodus curandi bubonem & carbunculum peſtilentialem, 4. Græcii Stiriæ 1584. it. 4. Dantiſci 1699. it. 4. Venet. 1602.
Gendron [Deshaies] *recherches ſur la nature & la gueriſon de cancres*, 8. *Paris* 1701.
Genga [Bernh.] anatomia chirurgica, 8. Rom. 1686.
—— Commentaria in aphoriſmos Hippocratis chirurgicos, 8. ibid. 1694.
Georgii [Matth.] phlebotomia liberata, ſeu Apologia pro ſanguinis miſſione contra Dominic. Scalam, 4. Genuæ 1697.
Gerſtorff (Hans von) *Feldbuch der wundartzney*, germanice, h. e. chirurgia caſtrenſis, 4. Argentor. 1527.
—— Chirurgia, germanice c. fig. fol. Strasburg 1542.

—— *bewehrte wundartzney*, id eſt: chirurgia experta, 4. Francof. 1606.

Geſneri [Conr.] ſcriptores optimi de chirurgia, veteres & recentiores, ut Jo. *Tagaultius*; Jac. *Hollerius*; Marianus *Sanctus*; Angel. *Bologninus*; Mich. *Angelus*; Barthol. *Maggius*; Alfonſ. *Ferrius*; Jo. *Langius*; Claud. *Galenus*; *Oribaſius*; Jac. *Dondus*; fol. Tigur. 1555. cum fig.

—— obſervationes de medicinæ chirurgicæ præſtantia, antiquitate & chirurgis illuſtribus in eodem volumine.

Gherli [Fulvio] centuria d'oſſervazioni rare di medicina e cirurgia, 12. Venezia 1719.

Gibbs obſervations of ſcrophulons diſtempers calid the Kings Eivil, 8. Lond. 1712.

Gladbachii [Carl. Frid.] diſſertatiuncula de fiſtula ani, 8. Hannover. 1721.

—— (Cornel.) quod inſtrumenta in partu p. n. nonniſi ſumma neceſſitate ſint adhibenda, diſſ. 4. Lugd. Bat. 1732.

—— [Jo. Adolph.) diſſ. de hernia incarcerata ſuppurata non ſemper lethali, ſub meo præſidio, 4. Helmſtad. 1738. c. fig.

Glandorpii (Matth.) ſpeculum chirurgorum, de vulneribus tractans, 8. Bremæ 1619.

—— methodus medendæ paronychiæ, 8. ibid. 1623.

—— de polypo narium, 4. ibid. 1628.

—— gazophylacium polypluſium fonticulorum, & ſetaceorum, 4. ibid. 1633.

—— opera omnia, 4. Londini 1729.

GocKelii [Eberh.] de morſibus canum rabioſorum, germanice, ſub titulo: *Kurtzer Bericht von den wütenden Hundes-biſſen*, 8. Augſpurg 1679.

—— (Jo. Chriſtoph.) Chirurgia medica, germanice, 8. Ulmæ 1704.

GeolicKe [Andr. Ottomar.] hiſtoria chirurgiæ antiqua & recentior, 8. Halæ 1613.

—— hiſtoria medicinæ univerſalis, 8. Francof. 1721.

—— Diſſ. de uteri procidentiam curandi artificio novo, 4. Halæ 1710.

GoelicKe Diſſ. de mutilo Medicinæ corpore per chirurgiam & pharmaciam reſtituendo, 4. Halæ 1711.

—— de Trichoſi, 4. Francof. ad Viadr. 1724.

—— de Dyſtocia, 4. ibid. 1732.

—— de tendinum affectibus, 4. ibid. 1732.

—— de ileo ex hernia, 4. ibid. 1735.

—— de chirurgiæ cum Medicina conjunctione, 4. ibid. 1735.

—— Medicina forenſis, 4. Ffurt ad Viadr. 1723.

Gohlii (Jo. Dan.) Compendium chirurgiæ, germanice, 8. Norimb. 1736.

—— de ſpina ventoſa diſſ. 4. Halæ 1727.

Gorræi (Jo.) Opuſcula de venæ ſectione &c. 4. Paris 1660.

Gouey [Louis Leger de] *la veritable chirurgie*, 8. a Rouen 1716.

Gormeleni [Steph.] ſynopſis chirurgiæ, 8. Lutet. 1566.

Gourmelin [Eſtienne] *œuvres chirurgicales*, 8. à Paris 1647.

Greiſ-

Greiffens [Sebaſt.] Chirurgia, germanico idiomate, *Wundartzney*, 12. Schleuſingæ 1630.

Grimberg (Nic.) de calculo renum & veſicæ, germanice : *Vom Nieren und Blaſenſtein*, 8. Hafniæ 1695.

Groenevelt [Jo.] diſſertatio lithologica, cum fig. 8. Lond. 1687.

— de Lithotomia, anglice: Treatiſe of Stone and Gravel, cum fig. 8. Lond. 1710.

Grube (Herm.) de ictu tarantulæ, 8. Francof. 1679.

Grublmann (Jo. Gottfr.) de luxationibus, germ. *neuer anatomiſch chirurgiſcher tractat von einrichtung und Zuſammenfügung der VerrencKungen*, 8. Lipſ. 1706.

Gruling (Philipp.) de triplici evacuationis univerſalis genere, venæ ſectione, ſcarificatione, hirudinibus &c. 4. Francof. 1670.

Guillemeau (Jac.) Oeuvres de chirurgie cum fig. fol. belgice, Dordraci 1598. & gallice in fol. Pariſ. 1612. item a Rouen 1649.

— *de la groſſeſſe & accouchement des femmes*, *cum fig.* 8. *à Paris* 1643.

— de morbis oculorum & dentium, germanice, *Augen-und Zahn-Artz*. 8. Dresden 1710. Idem belgice, auctus a *Verbrugge* titulo: GebreKen en Geneſinge der Oogen, vermeerd. door Jo. Verbrugge, it. Beſchreiv. der Tanden, 12. Amſt. 1678.

Guyard de la frequente ſaignée dans les fievres, *ſeconde edit.* 8. *Paris* 1710.

H

HAenelii [Chriſt. Frid.] diſſ. de morbis ſcroti 4. Argent. 1723.

Hammen [Ludov.] de herniis, cum epiſtolis de Crocodilo ac veſicæ mendaci calculo, 12. Lugd. Bat. 1681.

Hampe (Jo. Henr.) de oculorum ſacrificatione Hippocratica diſſ. 4. Duisburgi 1721.

HancKe (Dan. Abrah.) *ob in den warmen oder Kalten Ländern ofter ader zu laſſen*, germanice, h. e. Utrum in calidis an frigidis regionibus ſanguis ſæpius mittendus? 8. Francof. 1734.

Harris [Gualter.] diſſ. medicæ & chirurgicæ, 8. Lond. 1725.

Hartranffti [Jo. Valent.] diſſ. de non differenda ſecundinarum adhærentium extractione, 4. Lipſiæ 1735.

Hecquet ſur la ſaignée du pied & purgation, au commencement de la petite verole & des Fievres malignes, avec de raiſon contre l'inoculation de la petite verole, 8. *Paris* 1724.

Heide [Anton. de] novum lumen pharmacopœorum, una cum obſervationibus medicis & chirurgicis, belgice 8. Amſt. 1682. cum fig.

Heiſteri [Laur.] de cataracta in lente cryſtallina, diſſertationes tres, 4. Altorfii 1711. & 1712.

— de cataracta glaucomate & amauroſi tractatio, 8. Altorf. 1713. & 1720. Apologia pro hoc libro, in primis contra *Wolhuſium*, 8. ibid. 1717. Vindiciæ hujus libri, 8. ibid. 1719.

— diſſ. de Gaſtro & enteroraphe, 4. ibid. 1713.

— chirurgiæ novæ adumbratio, 4. ibid. 1714.

— de nova methodo ſanandi fiſtulas lacrymales, reſpondente *Rodbergio*, 4 Altorf. 1716.

— chirurgia, germanice, 4. Norimb. 1718. 1724. 1731.

— diſſ. de ſuperfluis & noxiis quibuſdam in chirurgia, reſpondente D. *Schuttheo*, 4. Altorfii 1719.

— de fœtu ex utero matris mortuæ mature excidendo, 4. ibid. 1720.

— de optima Cancrum mammarum extirpandi ratione, reſpondente D. *Hartungio*, diſſ. 4. ibid. 1720.

— de Trichioſi oculorum, reſpondente D. *Schwerdſegero*, 4. Helmſtad. 1722.

— de anatomes ſubtilioris utilitate (præſertim in chirurgia) diſſertatio, 4. ibid. 1728.

— de chirurgorum erroribus in curandis morbis venereis, reſpondente Dom *Schmidio*, 4. ibid. 1728.

— de Kelotomiæ abuſu tollendo, diſſ. 4. ibid. 1728.

— de Alto adparatu, 4. ibid. 1728.

— Obſervationes medicæ miſcellaneæ, (in quibus variæ chirurgicæ) reſpondente D. *Mœbio*, 4. ibid. 1730.

— de chirurgia cum Medicina neceſſario conjungenda, reſpondente D. *Materno*, 4. ibid. 1732.

— de fallaci pulmonis infantum experimento, reſpondente D. *Heerio*, 4. ibid. 1732.

— de Medico (aut Chirurgo) nimis timido, reſpondente D. *Schrœdero*, 4. ibid. 1733.

— de Anatomes majori in chirurgia quam Medicina neceſſitate, reſpondente D. *Wagnero*, 4. ibid. 1737.

— De Hernia incarcerata ſuppurata non ſemper lethali, reſpondente D. *Gladbachio*, 4. idib. 1738.

— [Eliæ Frid.] diſſ. de nova methodo amputandi brachium, 4. Helmſtad. 1738.

— Diſſert. de cura Principum circa ſanitatem ſubditorum, 4. ibid. 1738. [varia chirurgica continet.]

Helmontii [Jo. Bapt.] Opera, 4. Amſt. 1652.

Helvetius traitè de pertes de ſang & du cancer, 8. Paris 1706. c. fig.

Hellwig [Chriſtoph.] chirurgia in nuce, germanice, 8. Muhlhauſen 1709.

— caſus & obſervationes medicinales, anatomicæ, chemicæ, chirurgicæ, &c. rariores, germ. 8. Francof. 1711.

— *Hauſſ-Medicus und Land-barbier*, h. e. Medicus & Chirurgus domeſticus, 8. Lipſ. 1719.

— Medicus clinicus, in quo præter alia ciſta militaris & lexicon chirurgicum continentur, germ. 8. ibid. 1722.

Henningeri (Jo. Sigiſm.) Obſervationes & Epiſtolæ Fabric. Hildani in compend. & ordinem redactæ, Argentor. 1713.

—— de paracenteſi abdominis, 4. Argent. 1710.

Henſingii [Jo.Thom.] de ulcere cacoethico, diſſ. 4. Gieſſæ 1725.

Her licius (David) de curationibus gravidarum & puerperarum, 8. Sedin. 1618. germanice.

Herls [Cornel.] examen Chirurgiæ, belgice 8. Amſt. 1672. una cum ciſta Chirurgi navalis. Idem germanice titulo: *Wund-artzney*, 12. Norimb. 1676.

Heucheri [Ja.Henr.] diſſ. de Chirurgo inſonte, 4. Vitebergæ 1710.

Heurnius (Jo.) de morbis oculorum, aurium, naſi, dentium &c. 4. Antverp. 1608.

Heyne [Jo.Chriſtoph.] de præcipuis oſſium morbis, cum fig. 8. Amſtel. 1705.

Herovii [Barthol.] methodus chirurgica, 8. Francof. 1595.

Hildanus [vid. Fabricius Guilielmus.]

Hilſcheri (Sim.Paul.) diſſ. de cruris fractura cum vulnere, 4. Jenæ 1710.

—— de urinæ incontinentia ex partu globulis ligneis curanda, 4. ibid 1716.

—— de amputatione artuum rite adminiſtranda, 4. ibid. 1718.

—— de Aneuriſmate, 4. ibid. 1728.

—— de fonticulis, 4. ibid. 1729.

—— de uteri procidentia, 4. ibid. 1730.

—— de Paronychia, 4. ibid. 1736.

Hippocratis Coi opera, græce & latine, ex Anutii *Foëſii* edit. fol. Frf. 1595. & latine in 8. ibid. 1596. Idem fol. Genevæ 1657. aucta & emendata.

—— Opera omnia, græce & latine, induſtria Jo.Ant. vander *Linden*, Vol. II. 8. Lugd. Bat. 1665.

—— Chirurgia, græce & latine, cum commentariis Steph. *Manialdi*, Med. Doct. 8. Pariſiis 1619. In hoc libro ſolum ſcripta chirurgica Hippocratis continentur.

—— aphoriſmi ex edit. *Heurnii*, 12. Lugd. Bat. 1623.

—— —— —— *Tilemanni*, 12. Gieſſæ 1660.

—— —— —— *Almeloveen*, 24. Amſt. 1685.

—— —— cum comment. *Galeni*, 12. Lugd. 1573.

—— —— —— —— *Oribaſii*, vid. Oribaſ. opera.

—— —— —— —— *Foëſii*, 8. Francof. 1554.

—— —— —— —— *Liſteri*, 12. Lond. 1703.

Hippocratis aphoriſmi chirurgici, cum comment. Bernh. *Gengæ*, 8. Romæ 1694.

—— de vulneribus capitis, cum notis Franc. *Diſſaudeau*, Gall. 12. à Rouen 1658.

Hiſtoire de l'academie royale des ſciences, ab An. 1699. ad An. 1731. 12. Amſtel. annis diverſis edita.

Hiſtoria Academiæ Regiæ Scientiarum, authore Jo.Bapt. *du Hamel*, 4. Pariſiis 1701. editio II. in qua obſervationes, ab hac Academia per XXXIV. annos factæ, in compendium & certum ordinem redactæ ſunt.

Hoffmanni (Dan.) Hiſtoria ſanationis cerebri quaſſati, cum deperditione ſubſtantiæ notabili, 4. Tubing. 1719.

—— (Frid.) de amputatione membrorum ſphacelatorum, diſſ. 4. Halæ 1696.

—— de fiſtularum nova ſanatione, diſſ. 4. ibid. 1697.

—— de Iſchæmis diſſ. 4. ibid. 1698.

—— diſſ. de membris fractis, 4. ibid. 1700.

—— de luxationibus in genere, 4. ibid. 1703.

—— —— —— —— in ſpecie, 4. ibid. 1704.

—— de ſphacelo ex cauſa interna, 4. ibid. 1717.

—— de incontinentia urinæ ex partu difficili, 4. ibid. 1724.

—— de veſicatoriorum uſu, 4. ibid. 1727.

—— de cataracta diſſ. 4. ibid. 1729.

—— de uteri hæmurrhagia, 4. ibid. 1730.

—— de fiſtula maxillari, 4. ibid. 1735.

—— Medicina Conſultatoria, germanice, quam partes decem diverſis annis huc uſque ſecutæ ſunt, inter medica varia argumenta chirurgica continent, 4. Halæ 1721.

—— Conſultationes & reſponſa medicinalia, fere eadem latine, 4. ibid. 1734. tom. II.

—— [Jo. Maur.] diſſ. de Hydrocephalo, Altorſii 1695.

—— (Mauric.) diſſ. de uteri procidentia, 4. ibid. 1695.

Holder (Jul.) *Beſchreibung eines wahrhaften Wund-artzens*, 8. Lipſ. 1672. alias ibid. 1630. & 1692. 4.

Hollerius [Jac.] de materia chirurgica, fol. Pariſ. 1544. 1552. & 1610. Idem 12. Francof. 1589. idem in Uffenbachii Theſauro Chirurgiæ, fol. Francof. 1610.

—— & *Tagaultius* de re chirurgica, germanice, fol. Francof. 1574. italice chirurgia di *Tagaultio* & *Hollerio*, 8. Venet. 1596.

—— de morbis internis, febribus, peſte, & de remediis chirurgicis, 12. Francof. 1603.

—— commentarii in aphoriſmos *Hippocratis*, 8. 1613.

Hombergii [Andr.) Diſſ. de Tentigine ſ. Clitoridis excreſcentia nimia, 4. Jenæ 1671.

—— de fracturis cranii diſſ. 4. Vitebergæ 1671.

Hoppii [Eliæ] de Palpebrarum affectibus diſſ. 4. Baſil. 1715.

Horlacheri [Conr.] trifolium chirurgiæ, ſive de carcinomatis, ſcrophulæ & polypi curatione, germ. 8. Ulmæ 1697.

—— Chirurgus extemporaneus, 8. Frf. 1701.

Horlacheri modus hernias ſine ſectione curandi, germanice ſub titulo: *Manier Brüche ohne ſchneiden zu curiren*, 8. Ulmæ 1695.

Horne [Jo. von] microtechne & microcoſmus, 12. Lugd. Bat. 1662. 1663. & 1675. it. belgice 8. Amſt. 1684. Idem cum notis Pauli. 8. Lipſ. 1707. idem germanice, titulo: *Kleine Kunſt oder Kurtze Anleitung zur wud-artzney*, 8. Halberſtadt 1679.

Hoorn (Jo. von) Sueci, Ars obſtetricandi, lingua Suecica, cum fig. 8. StoKholm. 1697. & 1719.

Ars

—— Ars obſtetricandi auctior, germanice, *Wehmutter*, 8. ibid. 1726.

Homburgen [Anna Eliſ.] inſtructio obſtetricum, germanice, *Unterricht der Hebammen*, 8. Hannover 1700.

Hornungi (Jo.) *Chirurgiſcher Unterricht, wie man allerley Brandſchaden curiren ſoll*; hoc eſt, modus curandi ambuſta, 8. Norimb. 1682.

Horſtii (Jo.Dan.) judicium de chirurgia infuſoria, 12. Francof. 1665. & dein etiam junctum eſt Jo.Dan. *Majoris* chirurgiæ infuſoriæ, 4. Kiliæ 1667.

Houſton (Robert) de herniis, anglice, 8. Lond. 1726.

Huberi (Rudolph.) diſſ. de tumore ſcrophuloſo maxillæ inferioris, a retropulſa gonorrhœa, 4. Baſil. 1713.

Hubner [Jo.Chr.] de calculo in corpore humano; germanice, *vom Stein im menſchlichen Leibe*, 4. Halle 1726.

Hutter (Andr.) Obſervationes quinquaginta chirurgicæ, germanice 8. RoſtocK. 1718. aliæ quinquaginta, 8. ibid. 1720.

Huxholzii [VVolrad.] *Unterricht vor Hebammen*, germanice, h.e. Inſtructio pro obſtetricibus, 8. Caſſel. 1652.

I

J*Ehringius* [Jo.] de calculo, 4. Jenæ 1664.

Jeſſenii a Jeſſen (Jo.) inſtitutiones chirurgicæ, 8. Vitebergæ 1601. & germanice 4. Norimbergæ 1674.

l'Indecence aux hommes d'acco ucher les femmes, 12. à Trevoux 1708.

Ingraſſias (Jo.Phil.) de tumoribus, fol. Neapol. 1553.

Joelis (Franc.) chirurgia, germanice, 8. Norimb. 1680.

—— opera omnia, in quibus etiam chirurgia continetur, 4. Amſt. 1663.

Jondot [Philibert) *Nachricht vom Aderlaſſen*, h. e. inſtructio pro venis ſecandis, 8. Ratisbonæ 1710.

Jonge (James) Account of the many admirable vertues of oleum Terebinthinæ, particularly in wounds and hæmorrhagies, a new way of amputation and Speedier curing Stumps, h.e. Relatio de variis mirabilibus virtutibus olei terebinthinæ, præſertim in vulneribus & ſanguinis profuſionibus; ut & nova via amputandi artus, cum celeriori mutilatæ partis glutinatione. Proponit hic eam methodum, quam poſtea Adrian. *Verduinius* uberius illuſtravit, libello de nova artus amputandi methodo, 8. Lond. 1679.

—— wounds of the Brain &c. ſive probatio vulnera cerebri non ſemper eſſe mortifera, 8. ibid. 1682.

JüncKen (Jo. Helfr.) Chirurgia manualis, germanice, 8. Francof. 1691. & poſtea Norimb. 1700. & 1718.

JuncKeri [Jo.] conſpectus chirurgiæ, 4. Halæ 1721. & germanice, 4. ibid. 1722.

—— de fiſtula thoracis diſſ. 4. ibid. 1730.

K

KAltſchmid (Carol.Frid.) diſſ. de hepatis vulnere, 4. Jenæ 1735.
—— defenſio hujus diſſertationis, cum diſquiſitione in lethalitatem vulnerum hepatis, 4. Cahlæ 1736.
Kanoldi [Jo.] epiſtolæ de peſte, quæ an. 1708. & 1709. in Boruſſia, Gedani præſertim, in Sileſia & Polonia, atque poſtea Viennæ in Auſtria ſæviit, cum optimo eam curandi modo, germanice, 4. Uratislav. 1713.
—— de Peſte Maſſilienſi, 4. Lipſ. 1722.
—— Acta phyſica & Medica 4. Uratislaviæ 1718. per plures annos continuata, in quibus etiam res chirurgicæ continentur, germanice c. fig.
Kapfferi (Matth.) relatio vera, quomodo cultrum ex ancillæ cujuſdam ventre, quem per annum fere in eo geſtaverat, e latere extraxerit, ægramque ſanitati reſtituerit; germanice, cum figura cultri 4. VVolfenbuttelæ 1563.
KecKii [Egid. Craton.] diſſ. de ectropio, ſub præſidio J. Zelleri, 4. Tubingæ 1733.
Keil [Chr. Henr.] *Chirurgiſches Handbüchlein*, h.e. Enchiridium chirurgicum, 8. Lipſ. & Hofi 1730.
Keldermann [Cornel.] Officium obſtetricum, belgice, Onderwys voor alle Vroed-Vrouwen, raKende hun Ampt ende Plicht, 8. Brugge in Flandria 1699.
Kennedy [Peter] Ophthalmographia cum appendice de morbis auris, anglice 8. Londin. 1713.
—— de remediis externis ad omnes morbos ſanabiles curandos ſufficientibus, anglice. *An Eſſai ou External Remedies*, 8. Lond. 1715.
Kentiæ Comitiſſæ (Counteſſe of *Kent*) arcana medica & chirurgica, anglice 12. Lond. 1659.
Kirchmaier [Jo.] diſſ. de ſympathetici pulveris vanitate, 4. Vitebergæ 1672.
Kisneri (Jo.Ge.) diſſ. de læſionibus tendinum 4. Lugd.Bat. Continetur etiam in *Valentini* Praxi Medicinæ infallibili part. II. ſive chirurgica, pag. 763.
Klaunigii [Godofr.] Noſocomium charitatis ſive obſervationes medicæ & chirurgicæ c. fig. 4. Uratisl. 1718.
Kneuſelius [Chr.Frid.) de hæmorrhagia uteri, 4. Gieſſæ 1698.
Koch (Dan.) diſſ. de hernia crurali, 4. Heidelberg 1726.
Koenerding (Adrian.) de gangrena & ſphacelo, belgice c. fig. 8. Amſterd. 1698.
Kraütermanni (Valent.) medicina renunciatoria & conſultatoria, 8. Arnſtad. 1726.
Krebs-cur, *die bewehrte*, 4. Jenæ 1717.
Kruger [Barthold.) hiſtoria calculorum macrocoſmi & microcoſmi per analogiſmum, 4. Brunopoli 1714.
Krugii (Theodor. Criſtoph.) obſervationum curioſarum triga, quarum prima agit de cultrivoro Halenſi Saxonico, 4. Norimb. 1692. c. fig. cultri devorati & rurſus exciſi.

Ku-

Kuchleri (Jo.Carp.) diſſ. de ulceribus dentium fiſtuloſis, 4. Lipſ. 1733.
Kulmi [Jo. Adam] diſſ. de claviculæ exoſtoſi ſteatomatode, ejuſque felici ſectione, 4. Gedani 1732.
—— de uteri prolapſu, mortis cauſa, 4. ibid. 1732.
Kupferſchmidt [Jo.] de morbis præliantium, quos in victorioſa Bernatum expeditione bellica 1712. obſervare licuit, 4. Baſil. 1715.
D.D.K. *Unterricht von geſchwürigen offenen SchencKel*, germanice, h. e. libellus de ulceribus crurum antiquis, 12. Nordhauſen 1688. Author eſt David *Kellner*.

L

L*Ambrecht* [Amos] Manuductio obſtetricantium belgico ſermone, 8. Amſtel. 1731.
Lamzweerde [Jo.Bapt.] notæ in Sculteti armamentarium chirurgicum, 8. primo Amſtel. 1672. & dein iterum auctum atque emendatum a Jo. *Tillingio*, 8. Lugd. Bat. 1693. c. fig. quampluris.
Lanfranci Chirurgia, continetur in libro, cujus inſcriptio: Ars chirurgica: in quo ſimul Guidon. *Cauliaci*, *Bruni*, *Theodorici*, *Rolandi*, *Bertapaliæ*, *Rogerii*, & *Saliceti* ſcripta chirurgica continentur, fol. Venetiis 1546.
—— *Wundartzney*, ſive chirurgia, germanice, 8. Francof. 1566.
Langii [Jo.] themata aliquot chirurgica, in ſcriptoribus de chirurgia optimis a *Geſnero*, fol. Tiguri 1555. editis continentur.
—— epiſtolæ medicinales, 8. Hanov. 1605.
—— (Chriſtian. Jo.) opera medica fol. Lipſ. 1704. continent Chirurgiam atque varias diſſertationes argumenti chirurgici.
Lanzoni [Joſeph] animadverſiones variæ ad medicinam, chirurgiam & anatomiam facientes, 8. Ferrariæ 1688.
—— de clyſteribus, fol. ibid. 1691.
Lapi [Petri Pauli] epiſtola, italica lingua conſcripta, qua oſtendere ſatagit, cataractam oculi non ſemper eſſe in humore cryſtallino, 4. in Rimino 1722.
Largelata [Petri de] chirurgia, fol. Venet. 1499.
Lavateri (Jo.Rud.) diſſ. de atritæis & hypoſpadiæis, 4. Traject. ad Rh. 1708.
Laugier [Jean François] traitè des remedes vulneraires, 8. à Paris 1693.
Launay (Charles Denis) *ſur le maladies veneriennes & le mercure*, ibid. 1698.
—— *diſſertation de la pierre*, in qua de lithotomia & ſpeciatim etiam fratris Jacobi agit, ibid. 1701.
Lauremberg (Guil.) de curatione calculi, 12. Lugd. Bat. 1619.
Lazerme (Jac.) ſpecimen medico-chirurgicum de ſuppurationis eventibus, 8. Monſpelii 1724.
Leauſon operationes chirurgicæ, germanica lingua, 8. Dreſdæ 1709.
Lechelii (Jo.) theorema, ſitne tuum & conveniens in capitis imique ventris contuſionibus pharmaca per inferiora purgantia uſurpare, necne? 4. Guelferbyti 1668.

Le-

Leporinus[Chriſtian. Polycarp.] de ſecundinis poſt partum non naturæ relinquendis, contra ſententiam *Ruyſchii*, germanico ſermone, 4. Lipſ. 1728.
Lequin traitè des hernies ou decentes, cum fig. 8. à Paris 1690. prodiit antea jam 1684.
Lichtmann [Jo. Mich.] de cataracta, germanice vom Staar, 4. Norimb. 1720.
Liſteri [Mart.] iter Pariſienſe, a. 1698. factum, anglice A Journey to Paris in te Year 1698. editio tertia, in quo varia chirurgica, & cumprimis de *Fratris Jacobi* calculum ſecandi ratione referuntur, 8. Lond. 1699.
Lithotomus caſtratus: in quo auctor perhibet, Cheſeldeni tract. de alto apparatu eſſe lithotomiam Douglaſſianam, anglice, 8. ibid. 1723.
Loeheri (Eman. Chr.) contuſionum hiſtoria, 4. Jenæ 1726.
Lœſcheri [Mart. Gotth.] obſervationes medicæ & chirurg. VI. 4. Viteb. 1723.
—— diſſ. de herniarum curatione, 4. ibid. 1725.
—— —— uteri procidentia, 4. ibid. 1728.
Lœw [Jo. Franc.] Theatrum medico-juridicum, 4. Norimberg. 1725.
Loniceri [Adam] conſtitutio & normæ obſtetricum, germ. 4. Francof. ad Mœn. 1573. itemque 1703.
Loſen [Laur.] Peſt-Barbier h. e. Chirurgus peſtilentialis, germanice, 12. Meinungæ 1682.
Loth [Georg.] de cultrivoro Pruſſico, germ. 4. Gedani 1635.
Loweri (Rich.) tract. de corde: in quo etiam de transfuſione ſanguinis, ut & de venæ ſectione agitur, Lond. 8. 1669. & poſtea 8. Lugd. Bat. edit. quinta 1708. Idem gallice, titulo: *Traitè du Cœur*, 8. à Paris 1679.
Lowthorpii (Jo.) compendium actorum philoſophicorum Societatis Anglicanæ, titulo: *Te Philoſophical Tranſactions to the End of the Year* 1700. *abrig'd*, 4. Lond. 1700. III. Vol.
Lupii [Jac. Ant.] Chirurgia inforzata, 8. Venet. 1721.
—— —— —— ſvelata, 8. ibid. 1716.
Lyſthenii (Gottl. VVipert.) diſſ. de aneuryſmate, 4. Halæ 1725.

M

M*Agatus* (Cæſar) de vulnerum rara medicatione, fol. Venetiis, primo 1615. poſtea ibid. 1676.
Maggius (Barthol.) de vulnerum ſclopetorum & bombardarum curatione, 8. Bonon. 1552.
—— de vulneribus ſclopetorum, fol. in *Geſneri* ſcriptoribus optimis chirurgicis, fol. Tigur. 1555.
—— de vulneribus ſclopetorum, cum Jo. Franc. *Rota*, Alphonſo *Ferrio* & Leonhardo *Botallo*, de eodem argumento, 8. Venet. 1566.
Magni (Pietro Paulo) Sopra il modo di ſanguinare, attaccar le ſanguiſughe e le ventoſe, ſu le fregagioni e veſicatorii, h. e. de modo ſanguinem detrahendi, ſanguiſugas & cucurbitulas adhibendi, fricationibus & veſicatoriis, 4. Roma 1613. & poſtea iterum prodiit 1626. & 1674.

Magni de cauteriis, Romæ 1588.
Majoris [Jo.Dan.] prodromus chirurgiæ infuſoriæ, 8. Lipſ. 1664.
—— ortus & progreſſus clyſmaticæ novæ, 4. Kiliæ 1667.
—— chirurgia infuſoria, 4. ibid. 1667.
Maitlands de inſitione variolarum, germ. 8. Bremæ 1725.
Maître Jean (Antoine) *traitè des maladies de l'oeil*, 4. à Troyes 1707.
—— idem belgice cum additionibus a J. *Palfino* factis, 4. Leiden 1714. cum figuris.
—— idem germanice cum iiſdem argumentis & figuris, 4. Norimbergæ 1725.
Malphi (Tiberii) Chirurgia, germ. 8. ibid. 1676.
Mangeti [Jo.Jac.] bibliotheca chirurgica, qua omnes humani corporis affectiones, manum chirurgi expoſcentes, ordine alphabetico explicantur, Tom.IV. fol. c. fig. Genevæ 1721.
—— notæ in opera medica & chirurgica Pauli *Barbetti*, 4. Genevæ 1668.
Mannus (Jo.Jac.) de malleolorum ſcarificatione ex veterum ſententia, 4. Patav. 1583.
Mappus [Marc.] de fiſtula genæ terminata ad dentem carioſum, 4. Argentor. 1675.
de la Marche [Madame] *inſtruction familiere & utile aux ſages femmes pour bien pratiquer les accouchemens*, 8. à Paris 1710.
Marchettis (Petri de) Obſervatio & curatio chirurgica nova, cum fig. (Agit de evulſo pollicis fruſto, una cum tendine prælongo, pollicis flexore] edita a Jacobo *Martini* germano, D. 4. Patav. 1654.
—— Obſervationes medico-chirurgicæ, 8. ibid. 1664. & 1675. Eædem germanice 12. Norimb. 1676.
Mareſcotti (Franc.) Relatio mirabilis operationis in tumore carcinomatoſo linguæ, italica lingua, c. fig. 4. Bononiæ 1730.
Marini [Girolami] praxis operationum chirurgicarum, ad oculum & lithotomiam potiſſimum ſpectantium, italice 8. Romæ 1723.
Marquardi [Jo.] practica medicinalis cum Cortilionis chirurgia, 8. Frf. 1610.
de Marque (Jac.) *traitè des bandages de la Chirurgie*, 8. à Paris 1618. & 1631. c. fig.
—— *methodique introduction à la Chirurgie*, 8. ibid. 1652. 1662. & 1675.
Marten [Jo.] treatiſe of veneral diſeuſes, h. e. tract. de morbis venereis, 8. Lond. 1708.
Martynii (Jo.) Acta philoſophica anglicana in compendium redacta ab an. 1719. ad ann. 1733. titulo: The Philoſophical Tranſactions abridged, and diſpoſed under general Heads in 2. volum. by Mr. John *Eames* and John *Martyn*, 4. London 1734.
Martyr [Peter] de ulceribus & vulneribus capitis, 4. Ticcinii 1584.
Maſeri (Theod.) diſſ. de obſtetricum erroribus, 4. Argent. 1726.
Maſiero (Filippo) chirurgia compendiata, 8. Venet. 1702.
—— Opere chirurgiche cum fig. 4. Patav. 1724.
—— Chirurgus practicus, italice 8. Venet. 1702.

Maſ-

Maſſa [Nic.] de morbo gallico, ligno guajaco &c. 4. ibid. 1563.
—— de venæ ſectione, 4. ibid. 1563.
Maſſaria [Alex.] de ſcopis mittendi ſanguinem, 4. Lugd. 1622.
Maſſaria opera medica, fol. ibid. 1634.
Materni (Ge. Chriſt.) diſſ. de chirurgia cum Medicina neceſſario conjungenda, ſub meo præſidio, 4. Helmſtad. 1732.
Maubei traitè des tumeurs & des obſtructions, 8. à Paris 1702.
Mauchart [Jo. Dav.] de hernia incarcerata diſſ. 4. Tubingæ 1721.
—— diſſ. de ophthalmoxyſi, 4. ibid. 1726.
—— —— de capite obſtipo, 4. ibid. 1737.
Maurer (Jo. Georg.) Vade mecum chirurgicum, germanice, 8. Schaffhuſæ 1731.
Mauriceau (Franc.) *traitè des maladies des femmes groſſes*, (prodiit antea aliquoties) 4. Paris 1712.
—— *obſervations ſur la groſſeſſe & l' accouchement des femmes &c.* 4. ibid. 1695.
—— *obſervations dernieres ſur les maladies des femmes groſſes & accouchées*, 4. ibid. 1708.
—— *obſervations touchant la groſſeſse, l' accouchement & les maladies des femmes*, 12. Amſt. 1700. una cum verſione belgica.
—— de arte obſtetricandi, germanice, 8. Norimb. 1707.
—— 700. obſervationes de hac re, germanice, 8. Dreſdæ 1709.
Mead [Rich.] de peſtiferæ contagionis natura & remediis, juxta exemplar, 8. Hagæ Comitum 1721. idem gallice, 8. Lugd. Bat. 1721.
le Medecin & Chirurgien des pauvres, *par M.* Dubè, 8. Rouen 1712.
Medici antiqui græci, 4. Baſil. 1581.
Medicíniſch und Chirurgiſch Schatz-Kaeſtlein : h. e. Gazophilacium medicum & chirurgicum, 8. Francof. & Lipſ. 1709.
Medicus theoria & praxi inſtructus, ſive de internorum & externorum morborum curatione, 8. Genevæ 1690.
MeeKren (Jobi) obſervationes medico chirurgicæ, belgice 8. Amſt. 1668.
—— eædem germanice, 8. Norimb. 1675.
—— eædem latina lingua, 8. Amſt. 1682.
Meibomii (Henr.) diſſ. de paracenteſi in hydrope, 4. Helmſt. 1670.
—— diſſ. de ſuffuſione, 4. ibid. 1670.
—— —— bubonibus, 4. ibid. 1671.
—— —— cancro mammarum, 4. ibid. 1673.
—— —— ulcerum natura & curatione, 4. ibid. 1674.
—— —— vulneribus lethalibus, 4. ibid. 1674.
—— —— ſanguinis eductione, 4. ibid. 1674.
—— —— læſionibus cranii a cauſa violenta externa, 4. ibid. 1674.
—— —— tumoribus pedum, in primis œdematoſis, 4. ibid. 1679.
—— —— vulnerum natura & curatione, 4. ibid. 1685.
—— —— hernia, 4. ibid. 1686.

fluxu

—— —— fluxu humorum ad oculos naturali & præternaturali, 4. ibid. 1687.
—— —— venæ ſectionis in variolarum curatione uſu, 4. ibid. 1694.
—— —— catheteriſmo, 4. ibid. 1699.
—— de abſceſſibus internis, 4. Dreſdæ 1718.
Meibomii (Jo. Henr.) de flagrorum uſu in re venerea, 12. Lugd. Bat. ſine anno.
—— (Dan.Henr.) diſſ. de patellæ oſſis læſionibus & curationibus, 4. Franeq. 1697.
Melli (Sebaſt.) Chirurgo ſvegliato ovvero pratica chirurgica, P. II. Venet. 1717.
—— lancetta in prattica, cum tract. de ſcarificatione, 8. ibid. 1717.
—— delle fiſtole lacrymale, 8. ibid. 1717.
—— de arte obſtetricia, italice cum fig. ſub titulo: la Comare Levatrice 4. ibid. 1721.
—— l'Arte medico-chirurgica Vol.I. 8. ibid. 1721.
—— prattica chirurgica P.I. 8. ibid. 1724.
Mercier (Petri le) Quæſtio Medica, an ad extrahendum calculum, diſſecanda ad pubem veſica, moderatore Nic.Pietreo 4. Pariſ. 1635. vid. *Pietreus*.
MercKlinus [Ge.Abrah.] de ortu & occaſu transfuſionis ſanguinis, 8. Norimb. 1679.
Mercurio [Scipione] de arte obſtetricandi, italice, titulo: *la Commare oriccoglitrice*, c. fig. 4. Venet. 1621. & germanice a God. *Welſchio*, notis illuſtrat. titulo: *Hebammen buch*, 4. Lipſ. 1652.
Mery [Jean] *maniere de tailler pratiquée par* Frere Jaques, *avec un nouveau ſyſteme de la circulation du ſang par le trou ovale dans le fœtus humain*, 12. Paris 1700. & belgice 8. Amſt. 1700.
Meyer [Herm. Petr.] diſſert. de punctura veſicæ in iſchuria, 4. Marburg. 1727.
Meyſeldi [Jo.Godofr.] diſſ. de partu difficil. ex ſpaſtica ſtrictura uteri circa placentam, 4. Altorf. 1732.
Mezgeri (Ge. Balth.) diſſ. de arteriotomia, 4. Tubing. 1670.
Midleton (Jo.) lithotomia de alto apparatu, anglice 4. Lond. 1727.
Minadous [Jo. Th.] de humani corporis turpitudinibus, fol. Patav. 1600.
Mindereri [Raymund.] Medicina militaris cum notis Cardilucii, germanice; antea jam aliquoties prodiit, 12. Norimb. 1679.
Mittermayer (Jo.) de ſtrumis Bunſgenſium diſſ. 4. Erford. 1723.
Mœbii (Jo. Frid.) obſervationes miſcellaneæ, ſub meo præſidio, 4. Helmſtad. 1730.
Mœllenbrocius (Val.Andr.) de varis, 8. Lipſ. 1663.
a Moinichen (Henr.) obſervationes medico-chirurgicæ, cum annotat. *Lanzoni* 12. Ferrariæ 1688. item germanice, 12. Dreſdæ 1691.
Molinetti [Anton.] Diſſertationes Anatomico-pathologicæ, 4. Venetiis 1675.

Mom-

Momber (Ant.) de calculo renum & veſicæ , germ. 8. Helmſt. 1735. cum fig.

Monavii [Frid.] bronchotomia, 8. Gryphiſwald. 1652. & Jenæ 1711. cum ſylloge morborum oculi.

Monnier [L.] de la fiſtule de l'anus, 8. Paris 1689.

Montagnana (Marc.Ant.) de herpete, phagedæna, gangræna, ſphacelo & cancro, 4. Venet. 1589.

Montuus [Hier.] de febribus, chirurgicis auxiliis, morbis venereis & infantum morbis, 4. Lugd. 1558.

Morand traitè de la taille au haut appareil, avec une diſſertation de Mr. Morand *& une lettre de Mr.* VVinslow *ſur la même matiere*, 8. Paris 1728. Diſſertatio anglice verſa a Jo.*Douglaſſio* 8. Lond. 1729. cum relatione LX. ægrorum hac methodo ſectorum.

Moraſch (Jo.Adam) de externis capitis morbis, 4. Ingolſtad. 1719.

Moreau (Renat.) de ſanguinis miſſione in pleuritide, 8. Pariſ. 1622.

Mori [Horat.] tabulæ univerſam chirurgiam complectentes, fol. Venetiis 1572.

Moſchionis de morbis mulierum liber, græce, cum variis authoribus de eodem argumento tractantibus, 4. Baſil. 1546.

de la Motte (Guil. Mauqueſt) *traitè de chirurgie*, Vol.II. 12. Paris 1722.

—— *traitè des accouchemens , expliquè dans un grand nombre d' obſervations*, 4. Paris 1722. & germanice cum notis *Scheidii*, Medici Argentoratenſis, 4. Argentor. 1734.

Moyle [John.] obſervationes chirurgicæ anglico ſermone titulo : Chirurgic memoir, being an Account of many extraordinary cures , 12. Londin. 1708.

Mülleri [Jo. Matth.) obſervationes & curationes chirurgicæ rariores, 8. Norimb. 1714. item de effractura cranii, 8. ibid. 1712.

—— [Godofr. Guil.] diſſ. de partu difficili ex ſitu uteri obliquo, 4. Argentor. 1731.

—— [Guil. Henr.] diſſ. de anKyloſi, 4. Lugd. Bat. 1707.

—— [Theoph.] de morbis hyemalibus & fonticulis, germanice *von Winter KrancKheiten und Fontanellen*, 8. Francof. 1687.

Mulichii [Jo. Frid.] diſſ. de variolarum inſitione, 4. Altorf. 1725.

MunnicKs (Jo.) Chirurgia , germanice VVundartzney , 8. Francof. 1700.

—— Chirurgia, latine, 4. Amſtel. 1715.

Muralti (Jo.) ſcripta chirurgica, germanice Chirurgiſche Scriften , 8. Baſil. 1691.

—— *Kinder-und Hebammen-buch*, germanice, hoc eſt, liber de arte obſtetricandi, 8. ibid. 1697.

—— *Schriften von der Wundartzney*, h. e. ſcripta ſive opera chirurgica, 8. ibid. 1711.

Muratori (Lud. Ant.) de peſte, italice titulo : del Governo della peſte, e delle ma-

maniere di guardarſene, 8. in Breſcia 1721. prodiit antea, 8. Modenæ 1714.

Muſitani [Car.] ſcripta chirurgica & phyſica, germanice Chirurgiſche und Phyſicaliſche Schrifften, III. Vol. 8. Francof. 1701.

—— opera omnia, fol. Genevæ 1716.

Muſtigeri (Jo.Caſp.] diſſ. de luxationibus, 4. Argentor. 1713.

Muys [Jo.] obſervationes chirurgicæ, 8. Lugd.Bat. 1684. & poſtea 8. Amſtel. 1695.

—— eædem germanice, 8. Berol. 1694.

—— Podalirius redivivus, in quo multa medica & chirurgica examinantur, 12. Lugd. Bat. 1686.

N

N*Arvatici* [Matthiæ] ſylva ſententiarum ad chirurgiam pertinentium, ex Hippocratis libris deſumta, cum Jac. *Alberti* Semeiotice & *Frambeſarii* curatione tumorum, 8. 1632.

Nebelii (Dan.) diſſ. de lithotomia, 4. ibid. 1710.

—— —— fœtus extractione ex utero, 4. Heidelb. 1713.

Nenneri (Franc.) chirurgia, ſive germanice VVundartzneybuch, 4. Francof. 1578.

Neuteri (Ge.Phil.) de veſicatoriorum uſu, 4. Argent. 1704.

Niccolinis [Annibal de] de curativis & mittendi ſanguinem ſcopis, 4. Peruſiæ 1591.

Nicoli (Nic.) opera medica & chirurgica, fol. Venet. 1533.

Nolet [Joſ.] obſervations en medicine & chirurgie, 12. a Breſt. 1711.

Norren [Erh.] *Chirurgîſcher Wegweiſer* germ. h. e. Hodegus chirurgicus, 8. Norimb. 1717.

Novarini (Ant.) Chirurgia curioſa, fol. Rotenburgi 1682.

Nouvelle methode d'operations de chirurgie, 12. Paris 1693.

Nouvelles decouvertes ſur toutes les parties de la medicine, 12. ibid. 1679.

NucK (Ant.) experimenta & operationes chirurgicæ, 8. Jenæ 1698.

—— Idem germanice, titulo: *Chirurgiſche Handgriffe und* experimenta, 8. Lubecæ & VViſmar. 1709.

—— Idem cum annotationibus Henr. *Baſſii*, germ. 8. Halæ 1728.

O

OBſervationes medico-chirurgicæ de variis rebus medicis & chirurgicis, germanice, *von etlichen mediciniſchen und Chirurgiſchen* operationibus, 8. Aſchersleben 1715.

Obſervationum medicarum ſcriptores, quia fere omnes quoque chirurgicas obſervationes referunt, in hac etiam Bibliotheca continentur, ſed ſub authorum nomine inveſtigari & evolvi debent, quemadmodum

& ei, qui obſervationes chirurgicas vel anatomico - chirurgicas ediderunt.

Obſtetricum catechiſmus, germ. 12. Argentor. 1722.

Obſtetrix Brandenburgica, vdi. Sigemundia.

—— Coburgiaca, 12. Hildburghuſæ 1700.

——Saxonica, germ. c.fig. 8. Francof. & Lipſ. 1701.

Operations de chirurgie, 12. Paris 1693.

Oribaſii opera Tom. III. 8. Baſil. 1557.

—— de laqueis & machinamentis chirurgicis, fol. in *Geſneri* ſcriptor. opt. chirurg. Tigur. 1555.

Ortlobii (Jod.Frid.) diſſ. de veſicatoriis, 4. Lipſ. 1696.

OverKamp [Heidenreich] fundamenta chirurgiæ, belgico ſermone, titulo: Beginſelen tot de Genees-en Heel-Konſt, 8. Amſterdam 1681.

—— Nieuw gebouw der Chirurgie, belgice, h. e. novum chirurgiæ ædificium, 8. ibid. 1682.

—— Idem germanice titulo: *Neues gebæude der chirurgie*, 8. Lipſ. 1689.

—— Alle Medicinale, Chirurgicale en Philoſophiche VVerKen, 4. Amſterd. 1694.

—— Eadem opera, germ. ſub titulo: OverKamps Mediciniſche und Chirurgiſche Schriſten, 4. Lipſ. 1705.

P

PAſi n [Jo.] Chirurgie, belgice, cum fig. 4. Leiden 1710.

—— translatio libri Ant. *Maître-Jean* de morbis oculi in linguam belgicam, & notæ in eundem, 4. Lugd. Bat. 1714. c. fig.

—— operationes chirurgicæ, germ. c. fig. 8. Norimb. 1717.

—— anatomie du corps humain, avec des remarques utiles aux chirurgiens dans la pratique de leurs operations c. fig. 8. Paris 1726.

Pandolphinus [Joſeph.] de ventoſitatis ſpina cum notis Ge. Abr. *MerKlini* 12. Norimb. 1674.

Paniza (Lud.) de phlebotomiis & vini natura, 4. Venet. 1534. & fol. ibid. 1544.

—— de venæ ſectione in inflammationibus quibuſcunque, fol. Venet. 1561.

Panſæ [Mart.] conſilium phlebotomicum, 8. Lipſ. 1615.

Paoli [Pietro] Libellus italicus contra Antonii *Benevoli* Obſervationes de cataracta in lente cryſtallina, ſub titulo: *Parere* &c. 4. in Lucca 1730. huic reſpondit Benevolus libello italico, quem inſcripſit *Manifeſto* [vid. ſupra *Benevoli*.] Huic oppoſuit alium libellum, titulo:

—— —— Riſpoſta ſopra alcune accuſe dategli in un certo Manifeſto del Signor Anton. *Benevoli*, 4. in Lucca 1731. Cui vero hic iterum regeſſit apologiam, titulo: Giuſtificazione, 4. Florent. 1732.

Pa-

Paracelſi (Theophr.) ſcripta chirurgica, germanice, Chirurgiſche Schriften, fol. Argentor. 1618.
— Opera omnia, fol. Genevæ 1658.
— opus chirurgicum, fol. Francof. 1565. & germ. Argentor. 1564.
— *von offenen Schaeden und Geſchwüren* i. e. de ulceribus, 8. ibid. 1577.
— Chirurgia magna, fol. ibid. 1573.
— Chirurgia parva, germ. 8. Baſil. 1579.
— *la grande chirurgie de Paracelſe*, 4. Lyon.
— *traitè des arquebuſades par Th. Paracelſe, traduction de Jac. Veyras*, 8. ibid. 1581.
Paræi (Ambroſii) Opera chirurgica, fol. Frf. 1594. 1610. & 1612.
— Eadem germanice, ſub tiulo: *Wundartzney Spiegel*, hoc eſt, ſpeculum chirurgicum, per Petr. Uffenbach, fol. Francof. ad Mœn. 1601. & 1635.
— opera omnia, belgice cum fig. fol. Amſterd. 1615. & 1636.
— opera, gallice, *œuvres d'Ambroiſe Parè*, fol. Lyon 1652.
Pariſiis (Jo. de) chirurgia, germanice, 4. Erford. 1544.
Patrmæ [Hippoliti] introductio in chirurgiam, 4. Patav. 1612.
— praxis chirurgica, ſive commentarius in Hippocratem de capitis vulneribus, 8. Venet. 1608.
Parrot [VVolffg. Ge.] diſſ. de mola uteri, 4. Argent. 1733.
Patini (Car.) Oratio, quod optimus Medicus debeat eſſe chirurgus, 4. Patav. 1681.
Patumæ [Nic.] relatio de cadavere fœtus poſt XX. menſes per annum matris extracti, matre viva ſuperſtite, & quæ poſt tres menſes etiam per abortum adhuc alium fœtum rejecerat, italice 8. Venetiis 1727.
Patunæ dell'Erpete, 4. Venezia 1729.
Pauli (Sim.) programma de officio Medicorum, Pharmacopœorum & Chirurgorum, (extat in Quadripart. botan. pag. 627.)
Paaw [Petr.] commentaria in Hippocratem de capitis vulneribus, cum explicationibus in aliquot capita libri octavi Corn. *Celſi*, qui de oſſium morbis agit, 4. Lug. Bat. 1616.
Peccetii (Franc.) opera chirurgica 8. Francof. 1619. prodierunt etiam Florent. apud Juntas 1616. & Ticini 1697. in fol.
Pechlini [Jo. Nic.] obſervationes phyſico-medico-chirurgicæ, quibus acceſſit Ephemeris vulneris thoracici, 4. Hamburgi 1691.
— diſſ. de vulneribus ſclopetorum, 4. Kiloni 1674.
Penis cancroſi hiſtoria & felix ejus reſectio, 12. Lipſ. 1698. vid. *Doebelius*.
De Peſtilentialibus tumoribus, bubonibus & carbunculis, germanice titulo: *von peſtilentialiſchen Drüſen, Beulen, CarbuncKel* &c. 8. ſine loco 1686.
Peſtilentiales libri, ſive libri, qui de peſte agunt, plerumque etiam curationem bubonum & carbunculorum tradunt, adeoque & omnes hic referendi eſſent. Verum quia fere innumeri ſunt, atque ego ingentem eorum

copiam etiam poſſideo, nolo tamen ob nimiam evitandam prolixitatem omnes hic recenſere, ſed ſufficere chirurgo pro curandis peſtilentialibus tumoribus & ulceribus ea fere exiſtimo, quæ hac de re pag. 298. cap. IX.X. & XI. in Iſtitutionibus hiſce chirurgicis propoſui. Qui alios adhuc authores de peſte legere cupit, huic præ ceteris ex recentioribus tanquam præſtantiores ex innumeris aliis commendari poſſunt ſequentes.

DiemerbroecK de peſte. vid. DiemerbroecK.

Gieſelerus de peſte Brunſvicenſi. vid. Gieſeler.

Hodgeſium de peſte Londinenſi. vid. Hodgeſius.

Ex recentiſſimis vero optimi mihi videntur

Anonymus de contagio, quod A. 1713. Auſtriam invaſit, relatio, germanice, ſub titulo: *AnſtecKender Seuche, welche dieſes* 1713. *Jahr in das Ertzherzogthum Oeſterreich eingeſchltchen, gründliche Nachricht, ſamt denen benoethigten Hülffsmitteln*, ex collegio ſanitatis Auſtriaco, 4. Ratisbonæ, juxta exemplar Viennenſe.

Behrenſii informatio de peſte. vid. Behrenſius.

Bieſteri [Joach.] Phyſici Hamburgenſis, diſquiſitio de peſte, germanice 8. Hamburgi 1713.

Bœtticheri [Jo. Gottl.] Medici Hafnienſis, peſtis & peſtilentiæ, Háfniæ 1711. ſævientis deſcriptio & explicatio, 8. ibid. 1713.

Budæi [Gottl.] Medic. Luſati conſilium medicum, quid tempore peſtilentiæ agendum; juſſu Statuum Luſatiæ editum, 4. Budiſſinæ 1710.

Chicoyneau relation de la peſte de Marſeille, & de ſa curasion, avec un diſcours de la contagion peſtilentielle par Rich. Mead. 12. à Leyde 1721.

Deidier (Antoine) Experiences ſur la bile & les cadavres des peſtiferes. vid. Deidier.

Dieterici (Jo.Ge.Nic.) diſquiſitio luis, quæ 1713. Ratisbonæ ſæviit, 8. Ratiſbonæ 1714.

Eggerdeſii (Alard.Maur.) Medici Sileſiaci, vera peſtis delineatio & extirpatio certiſſima, 8. Frf. ad Mœn. 1715. Ejus prolixior truculentiſſimæ peſtis deſcriptio, germ. 4. Uratislaviæ 1720.

Gohlii, Med. Berolin. hiſtoria peſtis, ſive de natura & curatione ejus.

Kanoldi epiſtolæ de peſte, quæ A. 1708. & 1709. in Boruſſia, Gedani, in Sileſia & Polonia & denique Viennæ in Auſtria ſæviit, itemque de Peſte Maſſilienſi. vid. ſupra Kanoldus.

Mead de peſtiferæ contagionis natura & remediis. vid. Mead.

Muratori del Governo della Peſte. vid. Muratori.

Scheuchzeri diſſ. de peſte provinciali. vid. Scheuchzer.

Petermanni (Andr.) obſervationes medicæ, 8. Lipſ. 1707.

—— caſus medico-legales decad. II. ibid. 1709.

Petit [Chirurgus] *l'art de guerir les maladies des os*, 8. à Paris 1705. edit. I.

—— *traitè des maladies des os*, 2. Tom. 8. ibid. 1723. edit. II.

—— (Medicus) *lettre dans laquelle il demontre, que le criſtalline eſt fort près de l'uvée*,

l'uvée, avec de nouvelles preuves qui concernent l'operation de la cataracte, 4. ibid. 1729.

Petræi enchiridium chirurgicum, germ. 4. Marp. 1617.

—— (Henr.) Enchiridium chirurgicum, germ. una cum Guil. *Fabricii* Hildani tract. de gangræna & ſphacelo, ſub titulo: *Handbuch der Wundartzney ſamt* Hildani *tractat vom heiſsen und Kalten Brand*, 8. Norimb. 1625.

Peu la pratique des accouchements, c. fig. 8. Paris 1694.

Pezoldi [Caſp.] obſervationes medico-chirurgicæ, 8. Uratislav. 1715.

Pfiſteri (Alex.) diſſ. de hydroſarcocele, 4. Baſil. 1689.

Pfizer [Jo.Nic.] de vulnerum renunciatione, ſive germanice, *vernunftiges wunden-urtheil*, 12. Norimb. 1674.

Pietrei (Nic.) Quæſtio medica, An ad extrahendum calculum, diſſecanda ad pubem veſica ſit, 4. Pariſ. 1635. Continetur etiam in *Jo. Douglaſii Lithotomia Douglaſſiana* edit. II. Lond. 1723. 4. pag. 121.

Pigræi (Petri) epitome præceptorum medicinæ & chirurgiæ, 8. Pariſ. 1612.

—— epitome des preceptes de medicine & chirurgie, 8. Lyon 1628. & Rouen 1649.

—— eadem, belgice, titulo: *Kort begryp van de Genees-en de Heel-Konſt*, 4. Amſterdam 1662. edit. III.

Piſtoris (Chr.Frid.) diſſ. de fœtu e rupto utero in abdomen prorumpente, 4. Argent. 1726.

Platneri [Jo.Zach.] diſſ. de fiſtula lacrymali, 4. Lipſ. 1724.

—— diſſ. de ſcarificatione oculorum, 4. 1728. cum fig.

—— —— calculo ad veſicam adhæreſcente, 4. 1737.

—— progr. de chirurgia, artis medicæ parente, 4. 1721.

—— —— chirurgorum temeritate ſalutari, 4. 1721.

—— —— arte obſtetricia veterum, 4. 1735.

Plazzonus (Franc.) de vulneribus ſclopetorum, 4. Venet. 1618.

Plempii [Vop. Fort.] ophthalmographia, fol. Lovan. 1648.

Pohlii [Jo.Chr.] diſſ. de proſtatis calculo affectis, Lipſ. 1737.

Pohlii progr. de abdominis abſceſſu. 1737.

—— —— rumoribvs cyſticis, 1738.

Pons [Jac.] de nimis licentioſa ac liberaliore intempeſtivaque ſanguinis miſſione, 8. Lugd. 1596.

Portal [Pauli] practica obſtetricantium, belgice, 8. Amſterd. 1690.

Portii (Jo. Dav.) tract. de tumoribus & in ſpecie de ſpina ventoſa, 12. Leoward. 1679.

—— (Luc.Ant.) Eraſiſtratus ſive de ſanguinis miſſione, 8. Romæ 1682. it. 12. Venet. 1683.

—— de militis in caſtris ſanitate tuenda liber, 8. Vienn. Auſtr. 1685. & Neapoli 1728. edit. II. chirurgica quidem pauca continet: quia vero a Chirurgis utplurimum requiritur, ut & morbis militum, præſertim in caſtris mederi ſciant; hinc & hunc librum hic omittere nolui.

Prat (Ellis) Vade mecum chirurgicum, germ. 8. Hamb. 1690.
Preuſii (Maximil.) Sciagraphia vulnerum lethalium, fol. Uratislav. 1712.
Proebiſch de operatione alta obſervatio, germ. 4. Regiomonti 1727.
Purmanni (Matth. Godofr.) verus chirurgus, german. der rechte und wahrhafte Feldſcher, 8. Halberſtad. 1680.
—— *groſſe Wundartzney* h. e. Chirurgia magna, 4. Francof. 1692. & 1705.
—— chirurgia curioſa, germanice, 4. ibid. 1699.
—— *Schuſs-wunden Curen* ſive de vulneribus ſclopetorum, 8. ibid. 1703.
—— curioſe chirugiſche obſervationes, ſive obſervationes chirurgicæ curioſæ, 4. ibid. 1710.
—— *Feldſcherer und Peſt barbierer*, h. e. Chirurgus verus & peſtilentialis, 8. ibid. 1715.

Q

QUentin [Juſt. Ott.] diſſ. de præparatione gravidarum ad partum facilem, 4. Traj. ad Rh. 1697.
Quercetanus (Joſeph.) de vulneribus ſclopetorum, 8. Lugd. 1576.
Queſnay [François) *obſervations ſur les effets de la ſaignée*, 12. Paris 1730.

R

R*Amelovii* [Matth.] ortus & occaſus calculi renum, germ. *Beſchreibung des Nieren-ſteins*, 8. Lipſ. 1679.
Ranchini (Franc.) *queſtions ſur toute la chirurgie de Guy de Gauliac*, 3. *parties*, 2. *tomes* 8. Lyon 1627.
—— Eædem belgice, titulo: Heel-Konſtige Geſchillen wegens de werKe van Guido de Gauliac, 4. Amſt. 1662.
Read [VVilliam] Chirurgorum comes: or the whole practice of chirurgery, anglice, 8. Lond. 1687.
—— de morbis oculorum, anglice 8. ſine anno, Londini.
Reiſſens (Jo. Caſp.) Anatomia & chirurgia, germ. 8. Augſpurg. 1716.
Reſtaurant (Raym.) de inuſtionibus ſive fonticulis, 12. Lugd. 1681.
Rex [Sigiſm.] ſpecimen lithogeneſiæ humanæ, 12. Bern. 1689.
Rhodii [Jo.] obſervationes medicinales, 8. Patav. 1657. & Frf. 1676.
Rhodius de Aci a Corn. *Celſi* diſſertatio, qua ſimul univerſa fibulæ ratio explicatur; accedit de ponderibus & menſuris veterum diſſert. & vita Celſi, 4. c. fig. Hafn. 1672.
Rhodion [Euchar.] de partu hominis, parturientium & infantum cura, 8. c. fig. Francof. 1563. Germanice ibid. 1582. & 1608.
Rhumelii (Jo. Phar.) Opuſcula chymico-magico-medica de medicina mulierum herniarum &c. 12. 1653.
Rhünenburgh [B. J.] examen des chirurgiens, cum ſententiis ex Guidone collectis, belgice, 12. Rotterd. 1650.

Rhy-

Rhyne (Guil. ten] de arthritide, acu punctura Chinenſium & Japonenſium, &c. 8. Lond. 1683.
Riedlini [Viti] obſervationes chirurgicæ rariores, 8. Aug. Vind. 1702.
—— de embrochis, germ. 8. Ulm. 1710.
—— *Bericht von den vornehmſten Verrichtungen eines Wundartztes*, h. e. doctrina de præcipuis chirurgi actionibus, 8. ibid. 1724.
Riolani (Jo.) chirurgia, 8. Lipſ. 1601. it. 8. Pariſ. 1618.
Robergii [Laur.] diſſ. de pernionibns, 4. Upſal. 1722.
Robinſon (Nic.) de calculo, ubi docetur, calculum tuto diſſolvi poſſe, angl. 8. Lond. 1723.
Rogerii & *Rolandi* chirurgia, fol. continentur in Arte chirurgica cum Guid. Cauliaco aliiſque vetuſtioribus chirurgis, quæ Venet. prodiit fol. 1546. vid. Ars chirurgica.
Romani ſive Franc. *de Roma* Conſultationes medico-chirurgicæ, fol. Neapoli 1669.
Roonhuyſen (Henr.) curationes chirurgicæ, belgico ſermone 8. Amſt. 1663. & 1672. germanice vero titulo: *Chirurgiſche Heil-curen*, 8. Norimb. 1674.
Roſsetus [Franc.] de partu cæſareo 8. Pariſ. 1590. & ex edit. atque additamentis Caſp. *Bauhini* Francof. 1601.
Roſſii [Matth.] obſervationes medicæ, chirurgicæ & practicæ 8. Francof. 1608.
Roſt [Jo. Car.] diſſ. de ozœna, 4. Altof. 1711.
Rota (Jo. Franc.) de tormentariorum vulnerum natura & curatione, 4. Bonon. 1555.
—— de ſclopetorum vulneribus, 8. Venetiis 1566.
Rothens (Jo. Phil.) Chirurgia & Lexicon Chirurgicum, germanice 8. VViſmar. & Lipſ. 1707. deinde Lubec. & VViſmar. 1720. 8. & cum notis Jo. Gerh. *Wagneri* Medici Lubecenſis, 8. Lubec. 1734. c. fig.
Rouhault [Pierre Sim.] *traitè des playes de tête*, 4. Turini 1720.
Rubei [Hier.] annotationes in C. Celſum, 4. Venet. 1616.
Rudius (Euſtach.) de chirurgicis, ſive externarum partium affectibus, fol. Venet. 1606.
—— de tumoribus p. n. 4. ibid. 1600.
—— de ulceribus, 4. Patav. 1602.
Rueff [Jac.] de conceptu & generatione, ubi ſimul de arte obſtetricandi tractatur, 4. c. fig. Tiguri 1554.
—— de tumoribus quibuſdam phlegmaticis, 4. Tigur. 1556. & belgice 8. Amſterd. 1662.
Rüffen (Jac.) *Hebammen buch*, h. e. liber de arte obſtetricandi, 4. Francof. ad Mœn. 1600.
Ru leau [Jo.] tractat. *vom Kayſerlichen Schnitt*, h. e. de ſectione cæſarea, 8. Norimb. 1716.
Ruyſchii (Frid.) Obſervationes anatomico-chirurgicæ, 4. Amſt. 1691.
—— theſauri anatomici, in quibus variæ quoque obſervationes chirurgicæ referuntur, 4. ibid. 1701.

—— adverſaria anatomica, medica & chirurgica, 4. ibid. 1717.

—— tractat. de muſculo in fundo uteri reperto, cum doctrina de ſecundinarum extractione, belgice, 8. ibid. 1725.

—— Operum anatomico medico-chirurgicorum index locupletiſſimus, concinnatus ab Ysbrando Gysberto *Arlebout*, 4. ibid. 1725.

Ryff [Gualt. Herm.] groſſe chirurgie, h. e. Chirurgia magna, fol. Francof. 1545. c. fig.

—— Chirurgia, germanice ſub titulo. *Feld-und Stad-buch bewehrter wandartzney*, 4. ibid. 1556.

—— *Hebammen buch*, h. e. liber de arte obſtetricandi, 4. ibid. 1600. prodiit antea 8. ibid. 1569. c. fig.

S

S*Achſiſche Wehmuter*, h. e. obſtetrix Saxonica, 8. Francof. 1701.

Saliceti (Guil.) chirurgia, fol. continetur in Arte chirurgica cum Guid. *Cauliaco* aliiſque vetuſtioribus chirurgis, quæ Venet. prodiit 1546. fol. vid. Ars chirurgica.

Salzmanni (Jo.) diſſ. de chirurgia curtorum, 4. Argentor. 1713.

—— —— mira cranii fractura, 4. ibid. 1718.

—— —— tumoribus quibuſdam ſeroſis, 4. ibid. 1719.

—— —— amputandi membra nova methodo, 4. ibid. 1722.

—— —— femoris luxatione rariore, frequentiori colli fractura, 4. ibid. 1723.

Sancaſſani (Dioniſii Andr.) il Chirone in campo, h. e. Chirurgus caſtrenſis, italice, 8. Venet. 1708.

—— aforiſmi della cura delle ferite, h. e. aphoriſmi de curatione vulnerum, cum nonnullis aliis opuſculis, 8. ibid. 1713.

Sancti [Mariani] compendium chirurgicum, fol. 1610. in *Uffenbachii* theſauro chirurg. Idem junctus Joanni de *Vigo*, 8. Lugd. 1530. it. 1542.

—— de lapide renum, itemque de lapidæ veſicæ per inciſionem extrahendo, c. fig. 4. Pariſ. 1540.

Sanden (Henr. von) obſervatio de prolapſu uteri inverſi, 4. Regiomont. 8. Lipſ. 1723.

Santinelli (Barth.) Confuſio transfuſionis ſive confutatio transfuſionis ſanguinis, 8. Romæ 1668.

Santorini [Jo. Domin.] Hiſtoria fœtus per poſteriora extracti, italice, Iſtoria d'un feto eſtratto felicemente intero dalle parti deretane, 4. in Venez. 1727.

Saporta [Ant.] de tumoribus, 12. Lugd. 1624.

Sartorii [Petri] de curatione Luis venereæ, omniumque ejus accidentium, germanice Franzoſen cur 8. Lipſ. & Ffurt 1685.

Saviard nouveau recueil d'obſervations chirurgicales, 8. à Paris 1702.

Schacci [Durantis] ſubſidium medicinæ ſive chirurgia, 8. Urbini 1596.

Scala (Dominici la) phlebotomia damnata, 4. Patav. 1696.

Scha-

Schacheri (Polyc. Gottl.) diſſ. de cataracta, 4. Lipſiæ 1701.
—— diſſ. de labiis leporinis, 4. ibid. 1704.
—— —— bronchotomia, 4. ibid. 1707.
—— —— fonticulis, 4. ibid. 1722.
—— —— fœtus exciſione ex utero matris mortuæ non negligenda, 4. ibid. 1731.
—— —— epiplocele, 4. ibid. 1734.
Schelhammeri (Gunth. Chr.) diſſ. de ſuffuſione, Jenæ 1691.
—— diſſ. de epulide & parulide, 4. ibid. 1692.
—— Liber de humani corporis tumoribus, 4. ibid. 1695.
—— diſſ. de fonticulis, 4. ibid. 1696.
—— —— ſpina ventoſa, 4. Kil. 1698.
—— —— odontalgia tactu ſedanda, 4. ibid. 1701.
SchencK [Jo. Theodor.] diſſ. de vexatorum curatione, 4. Jenæ 1670.
Scheuchzeri (Jo. Jac.) diſſertatio de peſte provinciali [gallice: ſur la peſte de Provence] latine, gallice & germanice 4. Tiguri 1721.
Scheurl (Chriſtoph. Theoph.) de arteriotomia, 12. Norimb. 1666.
Schirlaeus [Thom.] de cauſis & curatione calculi, 8. Hamburgi 1675.
Schmidii [Andr. Chr.] curatio periculoſi vulneris capitis, germanice 4. Rintelii 1732.
—— [Henr. Victor] diſſert. de pædarthrocace, 4. Lugd. Bat. 1721.
—— (Joſeph) examen phlebotomicum, germanice, *gründliche Erforſchung vom Aderlaſſen und Schröpfen, nebſt curirung der Franzoſen*, 12. Auguſt. Vind. 1653.
—— Spiegel der VVundartzney, h. e. Speculum Chirurgicum, 4. Ulmæ 1656.
—— *Kriegs-artzney*, h. e. chirurgia militaris, 12. Francof. 1664.
—— Deſcriptio inſtrumentorum chirurgicorum, germanice c. fig. 12. Aug. Vindel. 1697.
—— Miſcellanea medico-chirurgica, germanice, ſub titulo: *Mediciniſches und chirurgiſches Schatz-Käſtlein*, 8. Francof. 1709.
—— *Neu und wohleingerichteter Feld Kaſteu vor Wundartzney*, h. e. novum armamentarium chirurgicum, 8. ibid. 1710.
Schneidermannus (Jo.) de phlebotomia, 12. Helmſtad. 1681.
Schobingeri [Jo. Caſp.] diſſ. de fiſtula lacrymali, 4. Baſil. 1730.
Schorer (Chriſtoph.) *vom Nutzen und Gebrauch der Fontanellen*, germanice, h. e. de utilitate & uſu fonticulorum, 8. Lipſ. ſ. a. it. Auguſtæ Vindel. 1686. 12.
Schoute [VValth.] het gewonde Hooft, belgice, h. e. de capitis vulneribus liber 8. Amſt. 1694. Idem germanice, ſub titulo: *Walther Schultzens verletzer Kopf*, 8. Lipſiæ 1695.
Schrarie [Frid.] diſſ. de paartu difficili, 4. Helmſtad. 1685.
—— diſſ. de vulnerum cur, 4. ibid. 1695.
—— (Chriſtoph.) diſſ. de hirudinibus, 4. Erford. 1713.

Schrei-

Schreiberi [Sam. Gotth.] diſſ. per partu difficili, 4. Francof. ad Viadr. 1736.

SchucKmanni (Jo. Henr.) diſſ. de herniotomia abſque caſtratione inſtituenda, præſide VValdſchmidio, 4. Kil. 1730.

Schulze (Jo. Henr.) diſſert. an umbilici deligatio in nuper natis abſolute neceſſaria ſit? 4. Halæ 1733.

—— diſſ. de anatomes ad praxin chirurgicam ſumma neceſſitate, 4. ibid. 1737.

Schützens [Tob.] hodegus chirurgicus, germanice, titulo: *Chirurgiſcher Handleiter*, 8. Lipſ. 1687. it. 8. Berolin. 1714.

Schwartzens (Jo. Casp.) *gezerrete Narren Kappe der Bader und Barbierer*, hoc eſt: controverſiæ inter Chirurgos & balneatores germanos, 12. Freiburg, 1702.

—— *Vier Dutzend AnmercKungen von Wunden*, ſive, obſervationes 48. de vulneribus, 8. Hamburgi 1713.

—— *AnmercKungen fünftes Dutzend*, ſive aliæ adhuc obſervationes XII. 8. ibid. 1718.

—— de clysmatibus, potu aquæ & thæ atque tabaco, germanice, 8. ibid. 1723.

Schylandri (Corn.) practica chirurgiæ, 8. Antverp. 1577.

Sculteti (Jo.) Armamentarium Chirurgicum, fol. Ulm. 1655. c. fig. max.

—— Idem 4. Francof. 1666. & 8. Amſtel. 1669.

—— Idem cum notis Lamzwerdii, Amſt. 1672. poſtea iterum cum notis Lamzwerdii & Tilingii 8. Lugd. Bat. 1693.

—— Idem belgice 2. Voll. 8. Amſtel. 1657. & 1670.

—— Idem germanice, 4. Frf. 1679.

—— l'Arſenal de chirurgie, enrichi de 50. figures &c. 4. Lyon 1675. & 1712.

—— trichiaſis admiranda, 12. Norimb. 1658.

Sebizii [Melch.] examen vulnerum partium ſimilarium, 4. Argent. 1635.

—— —— examen vulnerum lethalium, cum tract. de Synovia, 4. ibid. 1639.

—— de balſamatione cadaverum, 4. ibid. 1649.

—— Commentarius in libros *Galeni* de curandi ratione per ſanguinis miſſionem, de hirudinibus, revulſione, cucurbitula, ſcarificatione, 4. ibid. 1652.

Sennertus [Dan.] in praxi medica, quæ ſæpius variis in locis prodiit, multa tractat chirurgica.

Sermes [Jo.] lithotomia Douglaſſiana, belgica lingua, cum fig. & additamentis multis, 8. Ultrajecti 1726.

Severinus (Marc. Aur.) de recondita abſceſſuum natura, 4. Neapoli 1632. it. 4. Francof. 1643. cum fig. it. Lugd. Bat. 1724.

—— de efficaci medicina, fol. Francof. 1646.

—— trimembris chirurgia, 4. ibid. 1653. it. Lugd. Bat. 1725.

—— ſynopſis chirurgiæ, 12. Amſtel. 1664.

Sigemundin (Juſtina) *Brandenburgiſche Hoff-wehmutter*, hoc eſt: liber de arte obſtetricandi, cum figuris quamplurimis majoribus, 4. Berolini 1689. & poſtea 1708. item belgice ex verſione Solingenii, 4. Amſt. 1691.

—— defenſio ſive apologia contra objectiones Andr. *Petermanni*, Medici Lipſienſis, 4. Coloniæ ad Spream 1692.

Silva [Jen Bapt.] *traité des l'uſage des differentes ſortes de ſaignées, principalement de celle du pied*, 12. Amſt. 1729.

Silvaticus (Jo. Bapt.) de ſecanda vena in putridis febribus, 4. Mediolani 1583.

Slevogtii [Jo. Hadr.] diſſ. de carie cranii, 4. Jenæ 1695.

—— diſſ. de fonticulo ſuturæ coronalis, memoriæ remedio, 4. ibid. 1696.

—— —— ligaturarum uſu in hæmorrhagiis, 4. ibid. 1697.

—— —— paracentheſi thoracis & abdominis, cum progr. de ſcarificatione hydropicorum, 4. ibid. 1697.

—— —— vaginæ uteri lapſu, 4. ibid. 1700.

—— —— ſecundinarum retentione, 4. ibid. 1704.

—— —— urinæ incontinentia, 4. ibid. 1707.

—— —— cauteriis, 4. ibid. 1708.

—— —— inſtrumentis Hippocratis chirurgicis, hodie ignoratis, 4. ibid. 1709.

—— —— partu cæſareo, 4. ibid. 1711.

—— —— embryulcia Hippocrat., 4. ibid. 1711.

—— —— fungoſis artuum tumoribus, 4. ibid. 1715.

—— —— tumoribus tunicatis, 4. ibid. 1719.

—— —— vulnerum exploratione, 4. ibid. 1721.

Solingen [Corn.] embryulcia, belgice, 12. Hagæ Com. 1673.

—— Chirurgia, belgice 4. Amſt. 1684. & poſtea, 4. ibid. 1698.

—— Eadem germanice, 4. Viteberg. 1712.

—— verſio libri Sigiſmundæ, obſtetricis Brandenburgicæ de arte obſtetricandi, ex germanica in belgicam linguam, titulo: Spiegel der Vroedvrouwen, cum fig. 4. Amſterd. 1691.

Sommers [Jo. Georg.] *Hebammen-Schul*, i. e. Schola obſtetricum, c. fig. 12. Coburg. 1664. 1691. & 1715.

Sorbait [Pauli de] praxis medica, cujus tractatus VI. de chirurgia & examine chirurgorum agit, quo in opere etiam ejus Conſilium de Peſte laudatiſſimum continetur, fol. Viennæ 1701.

—— examen obſtetricum, germanice, ibid. 8. ſine anno impreſſionis.

Sperlingii [Paul. Godofr.] diſſert. de ſuffuſione, 4. Viteberg. 1684.

—— diſſ. de ſtrumis & ſchrophulis, 4. ibid. 1707.

Sporiſchii (Jo.) Idea boni Medici, cum tractatu de ſymptomatibus crudeliſſimis, quæ ſcarificationi & cucurbitularum uſui Brunæ incolis in Moravia ſupervenerunt, 8. Francof. 1582.

Sproegelii (Dieter.) obſervationes chirurgicæ ſelectiores, 4. Helmſt. 1720.

Stahlii [Ge. Ern.] diſſ. de hirudinibus ſive ſanguiſugis, 4. Halæ 1699.

—— diſſ. de abſceſſu & furunculo, 4. ibid. 1701.

—— —— narium ſcarificatione ægyptiaca, 4. ibid. 1701.

—— —— fiſtula lacrymali, 4. ibid. 1702.

—— —— vulnerum lethalitate, 4. ibid. 1703.

—— —— medicinæ & chirurgiæ perpetuo nexu, 4. ibid. 1705.

officio

—— —— officio Medici in caſibus chirurgicis, 4. ibid. 1710.

Stahlii [Ge. Ern.] diſſ. de Chirurgia medica, 4. Halæ 1713.

—— *gründliche Abhandlung des Aderlaſſens, deſſen Gebrauch und Misbrauch*, h. e. tract. de venæ ſectione, ejus uſu & abuſu; 8. Lipſ. 1719.

—— introductio in Chirurgiam, germanice, 8. ibid. 1730.

Steinii [Godofr.] Lithographia curioſa, 8. Baruthi 1707.

Stentzelii [Chr. Godofr.] tract. de aſylis ignorantiæ in medicina & chirurgia, cum tract. de naturæ Sathlianæ in chirurgia impotentia, 4. Viteb. 1729.

—— de ſteatomatibus & tumoribus cyſticis, 4. ibid. 1733.

Sterre [D. L.] nova praxis medico-chirurgica, germanice, 8. Dresdæ 1701.

Stigleri (Sam.) diſſ. de oſcheocele ſive hernia ſcroti, 4. Argentor. 1681.

Stiſſer (Jo. Andr.) de machinis fumiductoriis curioſis, h. e. de Clyſteribus tubacalibus, 4. Hamburgi 1686. c. fig.

—— (Jo. Chr.) de arte obſtetricia, germanice, 8. Lipſ. 1712.

Stoer (Gerh.) *Unterſuchung der Frage, ob es nöthig, nützlich, billig und möglich, die medicin, chirurgie und ApothecKer-Kunſt in einer Perſon zu vereinigen*, h. e. Disquiſitio quæſtionis, an neceſſarium, utile, æquum & poſſibile ſit, Medicinam, Chirurgicam & Pharmaceuticam in una perſona combinare, 4. Helmſt. 1727.

Storchii [Jo.] de Militum morbis, germanice, quo libro multa quoque chirurgica proponit, 8. Eiſenaci & Naumburgi 1735.

Stoſchii (Henr. Sigism.) diſſ. de contrafiſſura ſeu reſonitu, experientia comprobato, 4. Argent. 1722.

Stuarti (Petri) diſſ. de ſecundinis ſalutiferis, & nocivis, 4. ibid. 1736.

Stylle [Peter von der] Manuale ſive enchiridium chirurgicum, germanice Handbuch der Chirurgie, 8. Hafniæ 1651. item Francof. 1682.

Suevus [Bernh.] de inſpectione vulnerum lethalium, 8. Marpurgi 1629.

—— Idem germanice ſ titulo; *Ghirurgiſcher Wunden bericht*, 12. Hamburgi 1644.

T

T*Aboris* (Gerh.) diſſ. de nova cancrum extirpandi methodo, 4. Lugd. Bat. 1721. c. fig.

Tagaultius [Jo.] de chirurgica inſtitutione, cum Jac. *Hollerii* libro de materia chirurgica 8. Lugduni 1547. Idem Venetiis 1544. cum indice locupletiſſimo, 8. ibid. 1549. Italice Venet. 1550. & Hollerii Chirurgia, germanice, fol. Francof. 1574.

—— inſtitutionis chirurgicæ Libri V. de tumoribus, vulneribus, ulceribus, fracturis & luxationibus, fol. Francof. 1610. extat in *Gesneri* ſcriptoribus optimis Tiguri 1555. fol. itemque in theſauro chirurgico Uffenbachii, fol. Francof. ad Mœn 1610.

Taliacotii (Casp.) de curtorum chirurgia, fol. Venet. 1597. cum fig.

—— Chirurgia nova curtorum, ſive de narium, aurium labiorumque defectu &c. 8. Francof. 1598. c. fig.

Taranta (Valeſci de) Gazophylacium pharmaciæ & chirurgiæ, ſive Philorium pharmaceutico-chirurgicum, 4. Francof. 1680. & 4. Lipſ. 1714.

Taſſins (Leonh.) *Chirurgie militare ou l'art de guerir les playes d'aquebuſades*, 12. Nymwegiæ 1673. & 8. Paris 1688. Idem germ. titulo: *Kurtze Kriegs-wund-artzney*, 8. Norimb. 1676.

Taylor [Jo.] de viſus morbis, germ. 8. Berolini 1735.

—— of the cataract and glaucoma, h.e. tract. de cataracta & glaucomate, 8. Lond. 1736.

—— *le mechaniſme du globe de l'œil, avec l'uſage de ſes differentes parties &c.* 8. à Paris 1708. c. fig. In hoc libro non ſolum anatomicas & phyſiologicas res de oculo pertractat, ſed etiam varias operationes chirurgicas deſcribit.

Teichmeyeri (Herm. Frid.) diſſ. de ſcrophulis, 4. Jenæ 1708.

—— diſſ. de ventriculi inſtrumento repurgatorio, 4. ibid. 1712.

—— —— cancro mammarum, 4. ibid. 1732.

—— —— aneuryſmate ſtupendo in brachio, 4. ibid. 1734.

—— —— morſu canis non rabidi pernicioſo, 4. ibid. 1736.

TencKe (H.) inſtrumenta curationis morborum, ex pharmacia, chirurgia & diæta, 12. Lugd. 1681.

Theatrum ſympatheticum, ſive de pulvere ſympathetico & unguento armario, 4. Norimb. 1662.

Theodorici chirurgia in fol. continetur in libro, qui inſcribitur: Ars chirurgica, in quo Guido *Cauliacus* alique varii vetuſtiores ſcriptores chirurgici extant, fol. Venet. 1546.

Thevenin [Francois] *œuvres de la chirurgie*, 4. Paris 1669.

Thurinus (Andr.) de curatione pleuritidis per venæ ſectionem, 4. Lugd. 1538.

Timme [Jo.] verſio germanica libri Jo. Douglaſſii de alto apparatu, 8. Bremæ 1729.

Tolet [Franc.] *traitè de la lithotomie*, 12. à la Haye 1686. & 8. Paris 1689. idem germ. 8. Hannover. 1694.

Tralles [Balth. Ludov.] de vena jugulari frequentius ſecanda, 8. Uratilav. 1735.

Trew (Chr. Jac.) de raro quodam capitis vulnere, germ. titulo: *Von einer raren Hauptwunde*, 4. Norimb. 1724.

Troni [Petr. Martyr.] de ulceribus & vulneribus capitis, 4. Ticini 1584.

Tulpii (Nic.) obſervationes 8. Amſt. 1672. item Lugd. Bat. 1616. prodiit ante has editiones jam ter.

Turner [Dan.] Caſus chirurgicus rarior de ſingulari quadam fractura & depreſſione cranii, largaque cerebri ſuppuratione, c. fig. anglice 8. Lond. 1709.

—— Chirurgia, II. Vol. 8. ibid. 1725.

—— de lue venerea, anglice, 8. ibid. 1727.

—— de morbis cutaneis, anglice, 8. ibid. 1731.

V

VAde mecum anatomico-chirurgicum, anonymi, 8. Hannoveræ 1718.
Valentini [Mich. Bernh. [Praxeos Medicinæ infallibilis pars altera chirurgica, c. fig. 4. Francof. 1715.
Valeſci de Taranta Gazophylacium pharmaciæ & chirurgiæ. vid. Taranta.
Vallæ (Ge.) de univerſi corporis purgatione per frictionem, venæ ſectionem, cucurbitulas &c. 8. Argent. 1529.
Valleriolæ [Franc.] obſervat. medicinal. lib. VII. 8. Lugd. 1588.
Vateri (Adr.) diſſ. de variolarum per inſitionem tranſplantatione, 4. Vitebergæ 1720. & germ. 4. ibid. 1721.
—— de inoculationis variolarum in nova Anglia ſucceſſu, 4. ibid. 1723.
—— diſſ. de vulnerum in inteſtinis lethalitate, 4. ibid. 1720.
—— —— vulnere cerebri ſclopetario, ſeptima hebdomade abſolute lethali, 4. ibid. 1722.
—— —— ſarcomatis uteri, ſalva vita, e pudendo muliebri ſectione ſublati hiſtoria, c. fig. 4. ibid. 1728.
—— —— mola, 4. ibid. 1729.
—— —— gangræna per chinam chinæ ſiſtenda, 4. ibid. 1734.
—— —— antidoto novo adverſus viperarum morſus, 4. ibid. 1636.
—— [Chr.] diſſ. de partu cæſareo, 4. Viteb. 1695.
—— diſſ. de ulceribus fiſtuloſis, 4. ibid. 1700.
—— —— trachomate, 4. ibid. 1704.
—— —— ulceribus veſicæ, 4. ibid. 1709.
—— —— vulneribus, 4. ibid. 1712.
—— —— ſuffuſione oculorum, 4. ibid. 1715.
—— —— gangræna, 4. ibid. 1717.
Vauguion traitè complet des operations de chirurgie, c. fig. 8. à Paris 1698.
Verbrugs (Jo.) examen chirurgicum, ſive praxis chirurgico-medica perfecta, germ. 8. Dreſdæ 1715.
—— Land-en Zee-Chirurgie, hoc eſt chirurgia terreſtris & navalis, belgice 8. Amſterd. 1704.
Vercelloni [Jac.] de pudendorum morbis, 4. Aſtæ 1716.
Verduc [Jo. Bapt.] *maniere de guerir les fractures & les luxations par les banbages*, 8. à Paris 1689. item 1712. edit. III.
—— idem liber, belgico ſermone, ſub titulo: Paryſche Verbandhuys, 8. Amſt. 1691. cui additus eſt Hippocrates de fracturis & luxationibus, belgice.
—— *traitè des operations de chirurgie avec un ſommaire des bandages & un diſcours ſur la verole*, à Paris 1703.
—— *abregè de la chirurgie de Guis de Cauliac*, 8. ibid. 1704. & 1716.
—— ſcripta omnia chirurgica, germanice, titulo: Verducs Chirurgiſche Schriften, 4. Lipſ. 1712.
—— Pathologie de chirurgie, Tomes II. edit. quinta, 8. Amſt. 1717.

Ver-

Verduin (Petr. Adrian.) de nova artuum decurtandorum ratione, 8. Amſt. 1696.
Idem, ibid. belgice, germanice & gallice, c. fig. 8. 1697.

Verhandeling van de Voortteeling en het Kinderbaren, belgice, h. e. liber de generatione & partu, anonymi c. fig. 8. Amſt. 1685.

Verna [Jo. Bapt.] princeps medicaminum omnium, phlebotomia, 4. Patav. 1716.

Verpoortenii (Jo. Guil.) diſſ. de ramice ſive hernia varicoſa, 4. Lugd. Bat. 1706.

Veſalii [Andr.] diſſ. de vena axillari in pleuritide ſecanda, 4. Baſil. 1539.
—— Chirurgia magna, 8. Venet. 1569.

Veslingii (Jo.) obſervationes & epiſtolæ varias res chirurgicas continent, 8. Hafniæ 1664.

Veſti [Juſti] diſſ. de ſtruma, 4. Erf. 1685.
—— diſſ. de pulvere ſympathetico, 4. ibid. 1687.

Uffenbachii (Petri) theſaurus chirurgiæ, continens A. Paræi, Jo. Tagaulti, Jac. Hollerii, Mariani Sancti, Angeli Bolognini, Mich. Ang. Blondi, Aph. Ferrii, Jac. Dondi, Guil. Fabricii Hildani opera chirurgica, cum fig. fol. Francof 1610.

Viardel (Coſmus) *AnmercKungen von der weiblichen ſo wohl natürlichen als unnatürlichen Geburt*, germ. h. e. obſervationes de mulierum partu tam naturali quam minus naturali, 8. Francof. 1676. cum fig.

Vidii [Vidi] opera omnia medica, chirurgica & anatomica, c. fig. III. Vol. fol. Francof. 1668.

Vigierii (Jo.) opera medico-chirurgica, 4. Hag. Com. 1659.

Vigo [Jo. de] chirurgia, cum chirurgia Mariani Sancti, Berolitani, 8. Lugd. 1530. 1534. 1540. & 1582.
—— Practica in chirurgia, 4. Lugd. 1516. & 1582.
—— Gallice, Pratique en chirurgie, 8. ibid. 1537.
—— Italice, Prattica univerſale in chirurgia, 4. Venet. 1560. & 1568. cum Giov. Andr. dalla Croce 1) della cura delle ferite, 2) del modo di cavar fuori della carne l'arme, le ſaette & le palle de gli Archibuſi.
—— Chirurgica, germanice titulo: *Jo. de Vigo groſse und Kleine wundartzney*, 4. Norimb. 1677.

Voelters (Chriſtoph.) *Hebammen-Schul*, h.e. Schola obſtetricum, germ. 8. Stuttgardiæ 1687. cum multis figuris.

Voëtii [Jo. Euſeb.] diſſ. de ozœna, 4. Lugd. Bat. 1725.

Vogel [Zachar.] *Abhandelung aller arten der Bruchen*, germanice c. fig. h.e. Tractatus de Herniis, ubi author etiam deſcribit, quomodo Herniotomia ſine caſtratione fieri queat, 8. Lipſ. 1738.

Voorde [Corn. von der] Lichtende FaKKel der Chirurgie, belgice, h.e. Fax lucida chirurgiæ, 4. Middelburgi 1664. & 1680.

Vroling [Abr. Len.] de ſanitate navigantium, belgico ſermone, Matroſen Geſondheyt, 4. Antverp. 1663.

Wa-

VV

W Agneri [Rud.Chr.] diſſ. de contrafiſſura, Jenæ 1708.
—— [Jo. Gerh.] notæ in Phil. Rothii chirurgiam germ. 8. Lubecæ
—— (Georg.) de Anatomes majori in chirurgia quam Medicina neceſſitate, ſub meo prædio, 4. Helmſtadii 1737.
Wagret obſervations de medicine & chirurgie, 8. à Paris 1718.
Wahrendöffers (Jo.Petri) *Unterricht won Aderlaſſen*, h.e. inſtructio pro vena ſecanda germ. 8. Budiſſinæ 1719.
Wahrmund de ſcarificatione, germ. 8. 1690.
Waldſchmidii [Jo.Jac.] Opera medica, quibus continentur notæ ad chirurgiam Barbetti, 4. Francof. 1695. itemque.
—— diſſ. de chirurgo Carteſiano, & alia de pernionibus.
—— [VVilh. Hulderic.] diſſ. de ſpina ventoſa, Kiliæ 1718.
—— diſſ. de fracturis oſſium ſine violenta cauſa, 4. ibid. 1721.
—— —— variolarum inſitione, 4. ibid. 1725.
—— —— arteriarum vulneribus in artubus ſæpe funeſtis, raro læthalibus, 4. ibid. 1728.
Waltheri (Conr.Lud.) obſervationes medico-chirurgicæ, 8. Lipſ. 1715.
—— de ſpina ventoſa, caſu admodum raro explicatio, germanice cum fig. 8. ibid. 1715.
—— (Henr.) de vulneribus capitis, germ. *Unterricht von Kopf-wunden*, 8. ibid. 1718.
—— (Aug.Frid.) diſſ. de obſtetricum erroribus, 4. ibid. 1729.
Wedelii [Ge.VVolffg.] diſſ. de ſetaceis, 4. Jenæ 1673.
—— diſſ. de paronychia, 4. ibid. 1674.
—— —— pernionibus, 4. ibid. 1680.
—— —— bubone peſtilenti, 4. ibid. 1681.
—— —— gibbere, 4. ibid. 1681.
—— —— hernia, 4. ibid. 1683.
—— —— caſu ab alto, 4. ibid. 1683. & 1684.
—— —— vulnere capitis, 4. ibid. 1684.
—— —— clavo pedis, 4. ibid. 1686.
—— —— nervorum punctura, 4. ibid. 1689.
—— —— cucurbitula ſicca, 4. ibid. 1691.
—— —— fundamentis vulnerum lethalium, 4. ibid. 1695.
—— —— verrucis, 4. ibid. 1696.
—— —— procidentia ani, ibid. 1696.
—— —— aneuryſmate, 4. ibid. 1699.
—— —— iſchuria, 4. ibid. 1699.
—— —— ligaturarum uſu in hydrope, 4. 1703.
—— —— lithotomia, 4. ibid. 1704.

——— cancro mammarum, 4. ibid. 1704.
——— phimoſi & paraphimoſi, 4. ibid. 1705.
——— teſtium tumore, 4. ibid. 1706.
——— atretis, 4. ibid. 1709.
——— carie oſſium, 4. ibid. 1713.
——— mola, 4. ibid. 1714.
——— ſpina ventoſa, 4. ibid. 1715.
——— narium polypo, 4. Jenæ 1715.

Wedelii [Ge. VVolffg.] diſſ. de peripneumonia, empyemate & abſceſſibus internis, 4. ibid. 1717.
——— gangræna, 4. ibid. 1719.
—— [Jo. Adolphi) diſſ. de partu difficili, 4. ibid. 1730.
—— diſſ. de partu difficili ex infante brachio prodeunte, reſpondente primo *Pariſio*, & poſtea *Weiſmanno*, 4. ibid. 1732.
——— teſtium tumore venereo, 4. ibid. 1735.

Welſchii [Godofr.] liber de arte obſtetricandi & morbis puerperarum, ex Italico Scipionis Mercurii Germanice verſus & notis auctus, 4. Lipſ. 1652. edit. I. & Vitebergæ 1671. edit. II. c. fig.
——— vulnerum lethalium judicium, 8. Lipſ. 1660. idem Germanice, 8. Morimb. 1719.
——— [Ce. Hier.] conſilia, curationes, & obſervationes, 4. Auguſt. Vindel. 1698.
——— obſervationes phyſico-medicæ, 4. ibid. 1675. c. fig.

Wepferus [Jo. Jac.] de affectibus capitis in- & externis, 4. Scaphuſ. 1727.

Werenfeldii (Conr.) diſſ. de inverſione uteri, Præſ. Bergenio, 4. Francof. ad Viadr. 1732.

Weſtphals (El.) Schiff. barbier, h. e. Chirurgus navalis, 8. ſine loco 1683.

Weypert [Jo. Franc.] trifolium Chirurgicum, Germanice, 8. Hamb. 1697.

White de recta ſanguinis miſſione & febribus, Anglice 8. Lond. 1712.

Widemannia [Barbara] *Anweiſung Chriſtlicher Hebammen*, h. e. inſtructio pro obſtetricibus, c. fig. 8. Auguſt. Vindel. 1735.

Widemann (Franc.) *vom Stein und Bruchſchneiden, wie auch vom Staarſtechen*, c. fig. 8. ibid. 1719.
——— Collegium chirurgicum uber die Bandagen, 8. ibid. 1735.

Wiel [Stalpart van der] obſervationes rariores, 2. Vol. 8. Lugd. Bat. 1687.

Wierii (Jo.) obſervationes medicinales & chirurgicæ, 4. Baſil. 1567. & 12. Amſtel. 1657.

Wiſemann [Richard] Chirurgical treatiſes fol. Lond. 1676. & 1719. 8. ibid. in 2. vol.

Witte [Jac.] diſſ. de iſchuria, 4. Lugd. Bat. 1717.

Wittichii [Jo.] conſilia, obſervationes & epiſtolæ medicæ, 4. Lipſ. 1604.
——— de chirurgicis adminiſtrationibus, in tract. de medicamentorum ſimplicium & compoſitorum methodo, 8. ibid. 1596.

Wolfii (Ido) obſervationes chirurgico-medicæ, 4. Quedlinb. 1704.

Woolhauſe Experiences des differentes operations manuelles & des gueriſons ſpecifiques, que le Signeur de *Woolhouſe* a toujours pratiqués aux yeux 8. a Paris 1712. idem libellus germanice, 12. Jenæ 1715.

Woolhouſe (Th.) *diſſertations ſcavantes* (ſicut ab ipſo appellantur) *& critiques ſur la cataracte & glaucome*, 8. Offenbaci ſine anno, ubi atrocibus injuriis in me invehitur.

——— diſſertationes de cataracta & glaucomate, 8. Francof. 1719.

Woyts (Jo. Jac.) Chirurgia curioſa, germ. 8. Dresdæ 1715.

—— de vulneribus lethalibus, germanice *von tödlichen vvunden*, 8. ibid. 1716.

—— theſaurus pharmaceutico-chirurgicus, 8. Lipſ. 1696.

Wreden [J. E.] de variolarum inoculatione germanice, titulo: *von inoculiocung der PocKen*, 8. Hanover. 1726.

Wreden [Otto Juſt.] Introductio in chirurgiam, germanice: Anvveiſung zur chirurgiſchen praxi, in qua de vulneribus agitur, 8. Hanover. 1732.

Würtzen (Felix) Chirurgia, germanice: *Wundartzney*, 8. Baſil. 1576. 1596. 1638. & 1687. item Neuſtadii 1597.

Y

Y*Ves* [Charle de Saint] *traité des malaides des yeux*, 8. a Paris 1722. Idem germanice 8. Berolini 1730.

Z

Z*Acchiæ* (Pauli) quæſtiones medico-legales, fol. Francofurti 1666. Quamplurimæ adhuc aliæ proſtant hujus libri editiones, quas qui noſſe deſiderat, evolvat Lindenium ex edit. MercKlini de ſcriptis medicis.

Zapatæ (Jo. Bapt.) mirabilia ſive ſecreta medico-chirurgica, Italice: Secreti di Medicina & chirurgia, 8. Venetiis 1618. latine 8. Ulmæ 1696. & germanice, 8. Lipſ. 1685.

Zecchii [Jo.] conſultationes medicinales, 4. Venet. 1627.

Zelleri (Jo.) diſſert. de funiculi umbilicalis ligandi neceſſitate, 4. Tubingæ 1692.

Zittmanni [Jo. Frid.] medicina forenſis, 4. Lipſ. 1706.

Zobelii Chimiſche, mediciniſche und chirurgiſche Perle, h. e. Margarita chemica, medica & chirurgica, 8. Dreſdæ 1701.

Zwingeri [Theodor.] diſſert. de calvariæ perforatione, Baſil. 1715.

——— Theatrum Praxeos Medicæ, 4. ibid. 1710.

——— Diſſertatio de morbis præliantium, 4. ibid. 1715.

F I N I S.

CONTENTA
PARTIS PRIMÆ HUJUS
CHIRURGIÆ.

INtroductio in Chirurgiam de Chirurgiæ natura, conſtitutione, origine, progreſſu, incremento, diviſione, inſtrumentis, aliiſque rebus generalioribus in univerſum, quæ Chirurgiæ tironibus cognitu maxime ſunt neceſſariæ. pag. 3.

Lib. I. De vulneribus.

Cap. I. De vulneribus univerſim ſpectantis. 39
II. De accedentibus vulnerum malis, ſine ſymptomatibus, ut vulgo dicunt, vulnerum, & quidem [1] de ſanguinis profuſione. 69 [2] de vulnerum doloribus. 76 (3) de vulneratorum ſpaſmis & convulſionibus. 65 [4] de Febribus vulneri ſupervenientibus. 78
III. De vulneribus, quæ per ſclopeta inferuntur. 79
IV. De vulneribus abdominis. 86
V. De Gaſtroraphia ſive vulnerum abdominis ſutura. 87
VI. De inteſtinis vulneratis eorumque ſutura. 96
VII. De inteſtinis penitus præciſis. 100
VIII. De prolapſo omento. 102
IX. De reliquarum abdominis partium læſionibus. 105
X. De pectoris vulneribus. 106
XI. De vulneribus colli. 112
XII. De vulneribus capitis univerſe conſideratis. 117
XIII. De faciei vulneribus: 118
XIV. De reliquis, iiſdemque præcipuis capitis vulneribus. 124
XV. De contuſionibus ſive colliſis vulneribus. 134
XVI. De vulneribus veneno vexatis, & quæ per morſus inferuntur. 145

Lib. II. De oſſium fracturis.

Cap. I. De oſſium fracturis univerſe ſpectatis. 151
II. De fractararum accidentibus, ſive ſymptomatibus. 166
III. De oſſium fracturis ſpeciatim. 171
IV. De maxilla fracta. 173
V. De claviculis, humeri pectoriſque oſſibus fractis. 175
VI. De coſtis, vertebris oſſeque ſacro & innominato diffractis. 179
VII. De fractis brachii, hoc eſt, humeri, cubiti, manuſque oſſibus. 183
VIII. De femore fracto. 186
IX. De patella ſive rotula fracta. 192
X. De cruris ac pedis oſſibus fractis. 195
XI. De oſſibus fractis per tela acuta, quæ oſſium vulnera dici poſſunt. 197

Lib. III. De Luxationibus ſive oſſibus luxatis.

I. Cap. De oſſibus luxatis generatim. 203
II. De luxatorum oſſium curatione. 210
III. De luxatis oſſibus ſpeciatim, & de iis quidam, quæ in calvaria atque naſo reperiuntur. 213
IV. De inferiori maxilla luxata. 214
V. De capite ac ſpina luxatis. 215
VI. De coccygis, coſtarum & clavicularum oſſibus luxatis. 221
VII. De humero luxato. 245
VIII. De cubito luxato. 229
IX. De manu, carpo, metacarpo, itemque digitis luxatis. 231
X. De femore luxato. 233
XI. De patella ipſeque genu, id eſt, tibia luxatis. 238
XII. De pede ſive talo luxato. 240

Lib. IV. De Tumoribus.

Cap. I. De tumoribus generatim. 244
II. De Phlegmone. 245
III. De ſuppurationibus vel abſceſſibus. 252
IV. De mammarum tumoribus atque inflammationibus. 258

V. *De teſticulorum inflammatione.* 263
VI. *De Eryſipelate.* 265
VII. *De furunculo.* 268
VIII. *De bubonibus ac parotidibus.* 270
IX. *De bubonibus peſtilentibus, itemque de carbunculis ſive anthracibus.* 272
X. *De præſidiis ad avertendam & ſe adverſus peſtilentiam muniendum, Medico præſertim & Chirurgo neceſſariis.* 276
XI. *De Carbunculo vel anthrace.* 280
XII. *De bubonibus venereis.* 283
XIII. *De Pernionibus.* 287
XIV. *De Gangræna & ſphacelo.* 290
XV. *De Uſtione, Aduſtione, Ambuſtione, vel Combuſtione.* 300
XVI. *De Scirrho.* 305
XVII. *De Carcinomate ſive Cancro.* 311
XVIII. *De Oedemate.* 316
XIX. *De Fungis & Hydrope articulorum.* 320

Lib. V. De Ulceribus.

Cap. I. *De Ulceribus.* 324
II. *De fiſtularum curatione.* 330
III. *De ulcerum malignorum curatione.* 332
IV. *De ulcerum venereorum curatione.* 337
V. *De ulceribus calloſis.* 339
VI. *De ulcerum magicorum ſive faſcino inductorum curatione.* 341
VII. *De ulcerum antiquorum, præſertim in cruribus curatione.* 342
VIII. *De oſſium carie.* 345
IX. *De ſpina ventoſa, Pædarthrocace, & Exoſtoſi, quæ oſſium tumores dici poſſunt.* 352
X. *De ulceribus capitis, Tinea, Favo, Achoribus, Cruſta lactea.* 361

PARTIS SECUNDÆ SECTIO PRIMA

DE

OPERATIONIBUS CHIRURGICIS.

Quæ in pleriſque vel diverſis ſaltem corporis partibus fiunt.

I. Cap. *De ſanguinis detractione per venas.* 369
II. *De ſanguinis detractione per venas brachii.* 378
III. *De ſanguinis detractione per venas manus.* 380
IV. *De ſanguinis detractione per venas pedis.* 381
V. *De ſanguinis detractione per venas frontis ac temporum, itemque occipitis.* 382
VI. *De ſanguinis detractione per venas canthi majoris.* 381
VII. *De ſanguinis detractione per venas colli, jugulares dictas.* 382
VIII. *De ſanguinis detractione per venas raninas.* 383
IX. *De ſanguinis detractione per venas penis.* *ibid.*
X. *De venæſectionis ſymptomatibus, & quidem 1) de Ecchymoſi.* 384
XI. 2) *De nervi aut tendinis alicujus in veneſectionibus læſione.* 385
XII. 3) *De arteriarum læſione in venæſectionibus.* 387
XIII. *De Aneuryſmate.* 390
XIV. *De Chirurgia infuſoria & transfuſoria.* 406
XV. *De variolarum inoculatione vel inſitione.* 410
XVI. *De ſcarificatione itemque de cucurbitulis & ſanguinis per cucurbitulas detractione.* 412
XVII. *De ſanguiſugis ſive Hirudinibus.* 417
XVIII *De Chinenſium ac Japonenſium acupuncturis.* 419
XIX. *De fonticulis.* *ibid.*
XX. *De medicina veſicatoria, vel cantharidum applicatione & uſu.* 422
XXI. *De injectionibus.* 424
XXII. *De cauteriis ſive ferramentis candentibus.* 426
XXIII. *De aduſtione corporis per moxam.* 428
XXIV. *De medicamentorum rodentium ſive cauſticorum uſu.* 429
XXV. *De abſceſſibus aperiendis.* 430
XXVI. *De Verrucis.* *ibid.*
XXVII. *De excreſcentias, nævos maternos & ſarcomata extirpandi ratione.* 432
XXVIII. *De tumoribus tunica comprehenſis, & cum*

& cum primis ſcirrho, atheromate, ſteatomate, meliceride, talpa, teſtudine, aliis. 433

XXIX. Quibus artificiis extrahi res alienæ ac præter naturam e vulneribus debeant. 439

XXX. *De ſuturis vulnerum chirurgicis.* 440

XXX. *De digitorum cohærentium diductione.* 441

XXXII. *De digitorum præternaturalium corruptorum vel ſupervacuorum amputatione.* 442

XXXIII. *De digitorum corruptorum atque emortuorum amputatione.* 443

XXXIV. *De manuum, brachiorum atque humerorum amputatione.* 493

XXXV. *De pedum ac tibiarum ſive crurum amputatione.* 455

XXXVI. *De femoris amputatione.* 459

XXXVII. *De brachii in ipſa humeri junctura amputatione.* 462

Part. II. Sectio II. *De operationibus chirurgicis, quæ in capite inſtituuntur.*

XXXVIII. *De fonticulis ſuturæ coronalis.* 466

XXXIX. *De arteriotomia in temporibus inſtituta.* 468

XL. *De Hydrocephalo.* 471

XLI. *De trepanatione ſeu calvariæ per terebram facta perforatione.* 473

XLII. *De his, quæ illapſa forte in oculum fuerunt, eximendis.* 482

XLIII. *De variis palpebrarum tuberculis & excreſcentiis.* 483

XLIV. *De verrucis palpebrarum.* 485

XLV. *De palpebris relaxatis ac tumentibus, id eſt* PHALANGOSI *atque* PTOSI. 486

XLVI. *De pilis palpebrarum oculum irritantibus.* 487

XLVII. *De Ancyloble pharo, ſive palpebris concretis.* 490

XLVIII. *De Ectropio & lagophthalmo.* 493

XLIX. *De Encantide.* 495

L. *De tuberculis ſive carnibus excreſcentibus, ſarcomate & hyperſarcoſi, quæ oculum inter & palpebras naſcuntur.* 496

LI. *De ſanguinis ex oculo miſſione.* 500

LII. *De ſcarificatione oculorum.* 501

LIII. *De Epiphora ſive oculo lacrymante.* 507

LIV. *De fiſtula lacrymali vitiiſque aliis eidem affinibus.* 511

LV. *De oculorum ſuffuſione ſive cataracta.* 533

LVI. *De pupilla, nimis conſtricta vel clauſa, aperienda ac dilatanda.* 554

LVII. *De ungula, ungue, panno ſive pterygio oculorum.* 557

LVIII. *De albugine, leucomate, nebula, nubecula & maculis in cornea.* 560

LIX. *De Staphylomate.* 56:

LX. *De hypopyo.* 565

LXI. *Quomodo cruor in oculum effuſus, per inciſam corneam emitti poſſit.* 568

LXII. *De oculo nimis magno, itemque de oculi prolapſu, fungo atque cancro.* 569

LXIII. *De oculis artificialibus.* 572

LXIV. *De Strabiſmo.* 573

LXV. *Quomodo præcluſus auris meatus aperiri debeat.* 576

LXVI. *Quomodo extrahi ea debeant, quæ in aure præter naturam continentur, aut in eam forte inciderunt.* 577

LXVII. *De tuberculis in meatu auditorio.* 578

LXVIII. *Quomodo aduri adverſus dentium dolorem auris debeat.* ibid.

LXIX. *De inſtrumentis acuſticis, ſive ad juvandam audiendi facultatem accommodatis.* 579

LXX. *Quomodo foraminula fieri in aurium lobis debeant.* 580

LXXI. *De Polypo narium.* 582

LXXII. *De Ozæna.* 593

LXXIII. *Quomodo ſarcire curta in naribus deceat.* 596

LXXIV. Quomodo *narium foramina præter naturam concreta de operire conveniat.* 597

LXXV. *De labris leporinis.* 600

LXXVI. *De labrorum aut oris carcinomate.* 608

LXXVII. *Qua ratione dentes ſive maxillæ clauſæ ac rigidæ aperiri debeant.* 610

LXXVIII. *De dentibus impuris vel nigris expurgandis.* 612

LXXIX. *De dentibus exeſis.* 614

LXXX. *Quomodo manus beneficio lenire dentium dolores oporteat.* 615

LXXXI. *Quomodo dentes, linguam vel genas pungentes atque inæquales corrigi debeant.* 616

LXXXII. *De dentium evulſione.* ibid.

LXXXIII. *De dentium artificialium inſitione.* 618

LXXXIV. *Quomodo aperire gingivam in difficiliori dentitione conveniat.* 620

LXXXV. *De epulidibus ſeu gingivæ tuberculis.* 621
LXXXVI. *De Parulibus ſeu gingivæ abſceſſibus.* 622
LXXXVII. *Quomodo deprimi lingua & liquor in fauces injici debeat.* 624
LXXXVIII. *Quomodo ſuccidere frenulum linguæ conveniat, quod noſtrates ſolutionem linguæ appellant.* ibid.
LXXXIX. *De ranula ſive tumore, itemque calculo ſub lingua.* 626
XC. *De Scirrho, ulcere atque cancro linguæ.* 627
XCI. *De Palati ulceribus.* 629
XCII. *Quomodo foramina ex palato innares hiantia curari debeant.* 630
XCIII. *De uva ſive uvula nimium producta.* 631
XCIV. *De tonſillarum ab inflammatione atque angina vexatarum ſcarificatione.* 633
XCV. *Quomodo aperiri tonſylæ exulceratæ debeant.* 634
XCVI. *De Tonſillis induratis.* 635
XCVII. *De Tuberculis juxta fauces vel tonſillas provenientibus.* 636
XCVIII. *Quomodo glandulæ ſalivales, paratides nimirum & maxillares induratæ eximi debeant.* ibid.

Part. II. Sectio III. *De vitiis colli, quæ manus atque ferri adjumento ſanantur.*

XCIX. *Quomodo animalium atque piſcium oſſicula, prunorum nuclei, acus item, hujuſdemque generis aliæ res extrahi e faucibus debeant.* 643
C. *De excutia ventriculi.* 644
CI. *De cervice curva ſive capite obſtipo.* 645
CII. *De bronchotomia, Laryngotomia ſeu tracheotomia.* 647
CIII. *De ſtruma, ſcrophula & bronchocele.* 651
CIV. *de ſetaceo.* 654

Part. II. Sectio IV. *De præcordiorum vitiis, quæ manu aut ſcalpello curantur.*

CV. *Quomodo mammarum papillæ elici atque extendi vel etiam lac elici ex iiſdem debeat.* 657
CVI. *De papillis fiſſis atque exulceratis.* 658
CVII. *De carcinomate ſive cancro mammarum.* 659
CVIII. *De paracenteſi vel pectoris perforatione.* 670
CIX. *Quomodo ſterni terebratio fieri debeat.* 671
CX. *De dorſo incurvato ſive gibbo.* 671

Part. II. Sectio V. *De vitiis abdominis, quæ manu & ſcalpello curantur.*

CXI. *Quomodo vinciri funiculus umbilicalis debeat.* 673
CXII. *Quomodo per inſtitutam in abdomine paracenteſin aqua emitti hydropicis inaſcite debeat.* 674
CXIII. *De ſectione ſive partu Cæſareo, ſive qua ratione fœtus ex ventre quandoque exſcindi debeat.* 679
CXIV. *De Herniis in univerſum & ſpeciatim, quomodo umbilicus indecore prominens, (hernia umbilicalis vulgo dictus:) manuum ope curari debeat.* 704
CXV. *De herniis ceteris & ſpeciatim nunc de ventris hernia, ſive hernia ventrali.* 717
CXVI. *De bubonecele ſive inguinis ramice, aut hernia inguinali.* 720
CXVII. *De bubonocele ſive hernia inguinali incarcerata.* 725
CXVIII. *De hernia crurali, ſive femorali.* 730
CXIX. *De inteſtino in ſcrotum devoluto ſive hernia ſcroti: Speciatim de Enterocele.* 738
CXX. *De epiplocele ſive omenti prolapſu.* 751
CXXI. *De herniis ſpuriis & quidem primo de ſarcocele & caſtratione.* 752
CXXII. *De Hydrocele.* 756
DXXIII. *De Hæmatocele.* 765
CXXIV. *De partium naturalium hydrope.* 766
CXXV. *De hydro-ſarcocele.* 767
CXXVI. *De hydro-entorocele.* 768
CXXVII. *De pneumatocele ſive hernia ventoſa aut flatulenta.* ibid.
CXXVIII. *De ramice varicoſo, ſive Cirſocele.* 769
CXXIX. *De teſticulorum carcinomate & ſphacelo.* 771
CXXX. *De phimoſi.* 772
CXXXI. *De Paraphimoſi.* 775
CXXXII. *De cancro & ſphacelo, qui in cole naſcitur.* 777
CXXXIII. *Quomodo reſolvi frenulum penis debeat.* 778
CXXXIV. *De verrucis atque id genus aliis tuberculis, quæ in pene naſcuntur.* 779
CXXXV. *Qua ratione aperiri urethra ſive glans præcluſa debeat.* 780
CXXXVI. *Quomodo urinæ incontinentia in maſculis curari debeat.* 784
CXXXVII. *De catheteriſmo, ſive modo, quo catheter ſeu fiſtula ænea aut argentea, vel pro calculo explorando, vel pro ſuppreſſa urina educenda, demitti in veſicam debeat.* 787

CXXXVIII. *De caruncula, quæ in urethra naſcitur.* 795
CXXXIX. *Qua ratione protrahi calculus ex urethra debeat.* 788
CXL. *De Lithotomia ſive calculi veſicæ ſectione in maſculis: ſpeciatim de veteri iſta, quæ minori cum apparatu perficitur: ubi & nonnulla de nephrotomia proponam.* 802
CXLI. De *ea Lithotomiæ methodo, ſive de iſta calculi in maſculis ſectione, quæ magno, ut vocant cum apparatu inſtituitur.* 812
CXLII. *De Lithotomia, quæ fit alto, ut vocant, cum apparatu, ſive de Methodo Franconica, aut hypògaſtrica, hoc eſt, calculum ex vulnere ſuper oſſe pubis facto extrahendo.* 830
CXLIII. *De artificiis a Fratre Jacobo [Frere Jacques] in calculi ſectione adhibitis: itemque de methodo Raviana & laterali hodie dicta.* 856
CXLIV. *De perinæi ſive veſicæ punctura.* 900
CXLV. *De fiſtula perinæi.* 907
CXLVI. *Quomodo curari debeant fœminæ, quibus naturalium oræ inter ſe ſunt glutinatæ.* 910
CXLVII. *Quomodo aperiri ipſa vagina profundius occluſa debeat.* 914
CXLVIII. *Quid fieri debeat, ſi juſto longius clitoris excreverit.* 917
CXLIX. *Quomodo nymphas feminarum juſto ampliores tractare conveniat.* 918
CL. *Qua ratione vaginam uteri, a tuberculis fungis, ficubus, carunculis &c. infeſtatam, curare conveniat.* 919
CLI. Q*uomodo veſicæ calculus educi in feminis debeat.* 920
CLII. Q*uomodo facilitari partus difficilior vivo adhuc exiſtente fœtu debeat.* 929
CLIII. Q*ua ratione partus emortuus ex utero excutiatur.* 948
CLIV. *De nimio ſanguinis apud mulieres gravidas profluvio, quod vulgo uteri hæmorrhagiam appellant.* 956
CLV. *Quomodo ſecundas ſive ſecundinas extrahere conveniat.* 959
CLVI. *Qua ratione molas uteri excutere conveniat.* 967
CLVII. *De uteri prolapſu.* 969
CLVIII. *De procidentia vulvæ ſeu vaginæ uteri.* 976
CLIX. *De feminis urinæ incontinentia laborantibus.* 979
CLX. *De rupto peritonæo in mulieribus.* 980
CLXI. Q*ua ratione adhiberi clyſteres ſeu lotiones debeant.* 980
CLXII. *De ſuppoſitoriis, ſive glandibus alvum citantibus.* 984
CLXIII. Q*uomodo aperiri anus clauſus debeat.* 985
CLXIV. *De ani procidentia.* 988
CLXV. *De variis ani tuberculis, condylomate, criſta, ficu, fungo.* 991
CLXVI. Q*uid faciendum ſi juſto largiores ſunt hæmorrhoides.* 992
CLXVII. Q*uomodo hæmorrhoides cæcas curare conveniat.* 994
CLXVIII. *De ani fiſtulis.* 998
CLXIX. *De ani abſceſſu.* 1013

Part. II. Sectio VI. *De manuum atque pedum vitiis, eademque curandi artificiis.*
CLXX. *De paronychia, ſeu panaritio.* 1019
CLXXI. *De Ganglio.* 1028
CLXXII. *De ſutura tendinum in manibus.* 1030
CLXXIII. *De pedum vitiis horundemque curationibus.* 1037
CLXXIV. *De Varicibus.* 1043
CLXXV. Q*uomodo excidere unguem pollici pedis præter naturam infixum conveniat.* 1045
CLXXVI. Q*uomodo clavos pedum tractare conveniat.* 1046
CLXXVII. *De cura infantum, quibus indecenter incurvati pedes ſunt, & cumprimis de varis & valgis.* 1047

DE
FASCIIS ET VINCTURIS CHIRURGICIS.

Cap. I. *De faſciis & vincturis generatim.* 1053
Cap. II. *De vincturis, quæ in capite fiunt & quidem.*
I. *De faſcia triangulari capitis.* 1058
II. *De Capitio magno.* ibid.
III. *De fundis ſive frondalibus.* 1059
IV. *Faſcia ſex capitibus.* ibid.
V. *Faſcia uniens.* 1060
VI. *Ad frontis veneſectionem.* ibid.
VII. *Faſcia nodoſa pro temporibus.* 1061
VIII. *Vinctura poſt glandulam parotidem exſectam.* 1062
IX. *Capitalis reflexa pro hydrocephalo.* ibid.
X. *Oculus ſimplex.* 1063
XI. *Oculus duplex.* ibid.
XII. *Funda pro naſo.* 1064
XIII. *Capiſtrum ſimplex.* ibid.
XIV. *Capiſtrum duplex.* 1065
XV. *Funda ad maxillas.* ibid.
XVI. *Faſcia pro labris.* 1066
XVII. *Larva ad faciem.* ibid.
Cap. III. *De vincturis, quæ in collo fiunt.*
I. *Faſcia dividens pro collo.* 1067
II. *Faſcia continens colli.* ibid.
III. *Vinctura ad tracheotomiam.* 1068
Ca. IV. *De vincturis, quæ circum præcordia fiunt.*
Sectio I. *De vincturis, quæ jugulo ſive claviculæ diffractæ aut luxatæ adhibentur.*
I. *De capitali reflexa.* 1069
II. *Faſcia ſtellata.* 1070
III. *Spica ſimplex pro clavicula.* ibid.
IV. *Spica ſimplex cum faſcia duorum capitũ.* 1071
V. *Capitalis reflexa ad claviculam* Gouei. 1072
VI. *Faſcia pro claviculata luxata.* ibid.
Sectio II. *De vinctura, quæ humero & ſcapulæ adhibetur.*
VII. *Spica ſimplex.* 1073
VIII. *Spica duplex.* ibid.
IX. *Vincturæ pro ſcapulis fractis.* 1074
Sectio III. *De vincturis, quæ circum præcordia & mammas fiunt.*
X. *Faſcia poſt mammam reſectam.* 1076
XI. *Faſcia Heliodori ſive T.* 1077
XII. *Funda pro mammis.* 1078
XIII. *Scapulare cum mantili.* ibid.
Sectio IV. *De vincturis ad ſternum atque coſtas adcommodatis.*
XIV. *De quadriga & cataphracta.* 1079
XV. *Vinctura pro coſtis & ſpina dorſi læſis.* 1080
Cap. V. *De vincturis ad abdomen atque partes cum naturales, tum abſcænas neceſſariis.*
I. *De ſcapulari cum mantili.* 1080
II. *Faſcia ventris circularis.* ibid.
III. *Faſcia uniens ventris.* 1081
IV. *Vinctura pro hernia umbilici.* ibid.
V. *Vinctura ani, ſcroti, perinæi, &c. per faſciam T.* ibid.
VI. *Arnoldi faſcia ad anum.* 1082
VII. *Vinctura pro ſanguine compeſcendo poſt fiſtulæ ani vel etiam calculi ſectionem.* 1083
VIII. *Spica inguinalis ſimplex.* 1084
IX. *Spica inguinalis ſimplex cum faſcia duobus capitibus inſtructa.* ibid.
X. *Spica inguinalis duplex.* 1085
XI. *Vinctura ad bubones in inguine.* ibid.
XII. *Scroti vincturæ.* 1086
XIII. *Vinctura & vincula ad hernias.* 1086
XIV. *Faſciola pro pene læſo.* ibid.
Cap. VI. *De vincturis brachio aptis.*
I. *Vinctura pro oſſe humeri fracto.* 1087
II. *Faſcia pro cubito fracto.* 1089
III. *Pro carpo fracto.* 1090
IV. *Pro metacarpo.* 1091
V. *Pro luxato cubito.* ibid.
VI. *Pro carpo luxato.* ibid.
VII. *Vinctura ad venam brachii.* 1092
VIII. *Ad arteriam brachii inciſam.* ibid.
IX. *Vinctura ad aneuryſma.* ibid.
X. *Vinctura ad venam ſectam in manu.* ibid.
XI. *Vinctura ad manum aduſtam.* 1093
XII. *Vinctura ad pollicis fracturam.* ibid.
XIII. *Vinſtura ad digitum fractum:* ibid.
XIV. *Ad plures digitos fractos.* 1094
XV. *Vinctura ad digitos luxatos.* ibid.
XVI. *Vinctura ad digitos mutilatos.* ibid.
XVII. *Vinctura ad manũ vel cubitũ abſciſſũ.* 1095
XVIII. *Vinctura ad brachium amputatum.* ibid.
XIX. *Vinctura ad humerũ in articulo exciſũ.* 1096
Cap. VII. *De vincturis, quæ fieri in pedibus ſolent.*
I. *Vinctura ad femur fractum.* ibid.
II. *Vinctura ad femor oblique fractum.* 1099
III. *Vinctura ad collum femoris fractum.* 1100
IV. *Ad femur luxatum ligatura.* ibid.
V. *Vinctura ad patellæ fracturam directam.* 1101
VI. *Vinctura ad patellæ fracturã tranſverſam.* ib.
VII. *Vinctura tertia pro patella fracta.* 1103
VIII. *Vinctura ad genu luxatum.* ibid.
IX. *Ad tibiam fractam.* ibid.
X. *Vinctura pro tarſo & metatarſo fracto.* 1104
XI. *Vinctura pro pede luxato.* 1105
XII. *Pro venæſectione in pede.* ibid.
XIII. *Vinctura ad crus aut femur reſectum.* 1106
Cap. VIII. *De vinctura fracti cruris aut femoris cum vulnere.*

L AU-

LAURENTII HEISTERI

Deſignatio ſcriptorum hactenus editorum, praeter ea, quae in Bibliotheca Chirurgica pag. 21. jam recenſita ſunt.

Diſſert. inauguralis *de Tunica choroidea* oculi, 4. Harderovic. 1708.

Bohnii (Jo.) Tract. de *renunciatione vulnerum*, cum præfat. 8. Amſtelod. 1710.

Programma de *veritatis inveniendæ difficultate* in Phyſica & Medicina, 4. Altorfii 1710. cum munus Profeſſoris ibidem ſuſciperet.

Oratio inaug. de *Hypotheſium medicarum fallacia* & *pernicie*, (mechanice explicata) reſpondente D. *Goetzio*, Norimbergenſi, 4. ibid. 1711.

Diſſert. I. II. & III. de *Cataracta in lente cryſtallina*, 4. 1711. & 12. Reſpond. D. *Widmanno*, Norimbergenſi, & nunc Acad. Natur. Curioſor. Director; D. Ge. Phil. *Vogtio*, Naſſovico & D. Tob. Ferd. *Pauli*, Vratiſlavienſi in quibus novam tunc & in Germania adhuc incognitam ſententiam hanc primus patefecerat & novis obſervationibus atque exemplis confirmaverat. Ex his poſtea nata eſt,

Laurent. Heiſteri Tract. *de Cataracta*, *Glaucomate & Amauroſi*, & alia in Bibliotheca Chirurgica hoc de argumento recenſita ſcripta.

Compendium anatomicum, veterum recentiorumque obſervationes breviſſime complectens, 4. Altorfii 1717. quod antea in quatuor diſſertationibus publice ventilatum fuerat a variis Medicinæ Studioſis. An. 1715. 1716. & 1717.

Compendii hujus anatomici *editio altera* eaque auctior & correctior in 8. Altorfii & Norimbergæ 1719. cum figur. Editio III. 1727; editio IV. 1732. prodierunt.

Ejus *verſio in linguam Anglicanam* prodiit in 8. Londini 1721. titulo: *A Compendium of Anatomi* &c. *translated fromthe laſt Edition of* D. Laurentius Heiſter quo anno etiam primum *germanica lingua* Vratislaviæ impreſſum eſt, & poſtea adhuc aliquoties.

Latina

Latina editio II. Amſtelodami eſt recuſa a. 1723. cum Oratione auctoris de *incrementis anatomiæ in hoc ſeculo* XVIII. Helmſtadii habita, vid. paulo infra, Oratio.

Pariſiis hoc compendium uno anno bis a diverſis auctoribus in *linguam Gallicam translatum & a diverſis quoque bibliopolis impreſſum eſt*, atque alterum titulo, *l' Abbregé anatomique* de Mr. Laurent. Heiſter &c. *par un chirurgien de Paris* 1724. 8. Alterum titulo : *l' Anatomie d' Heiſter, avec des Eſſais de phyſique ſur l' uſage des parties du corps humain*, par J. B. ** de la Faculté de Montpeillier, a Paris 1724. en grand 8. Relationes & judicia de his vid. in diar. Erudit. Pariſ. 1725. menſe Julio & Auguſto.

Idem *compendium anatomicum* etiam juxta alteram editionem Altorfinam recuſum eſt *Venetiis* 1730. una quoque cum prædicta *Oratione de Incrementis anatomice in hoc ſeculo* XVIII; mox autem eodem adhuc anno juxta tertiam Altorfinam in 8. Venetiis 1730.

Diſſert. *de varia Glandulæ appellatione* 8. Altorfii 1718. reſpondente D. *Maucharto*, Medicinæ nunc Profeſſore Tubingenſi.

Diſſert. de *Valvula coli*, oppoſita *Clar. Jo. Baptiſtæ Biancho*, qui eam negaverat, 4. ibid. 1718. reſpond. Ge. Caſp. *Ihlio*, Bohemo conf. diarium Erudit. Pariſ. 1730. menſe Januar.

Epiſtola, *qua ſententiam ſuam novam de cataracta a cavillationibus & objectionibus quibuſdam defendit atque illuſtrat*, continetur ín Act. Eruditor. Lipſienſ. A. 1719. Januario.

Oratio de *Incrementis Anatomiæ in hoc ſeculo* XVIII. habita, cum in Academia Julia Anatomes & Chirurgiæ Profeſſionem auſpicaretur, 8. Helmſtadii 1720.

Programma, *de inventis anatomicis hujus ſeculi* XVIII. quo ad audiendam prædictam Orationem invitabat ; quæ utraque poſtea editioni Amſtelodamenſi & Venetæ compendii ſui anatomici rurſus annexa ſunt, 4. ibid. 1720.

Petri Dionis chirurgia, Germanice edita & hinc inde aucta atque emendata eſt ab Heiſtero, 8. Auguſtæ Vindel. 1722.

Diſſert. *de morbis adoleſcentum & juvenum Hippocratis*, reſpond. D. Frid. Henrico *Schrammio* Thuringo, 4. Helmſtad. 1722.

Diſſert. *de Fortuna Medici* reſpond. D. Jo. Chriſt. *Rabe*, Schoenburgico, 4. ibid. 1722.

Diſſert. *de collectione ſimplicium* reſpond. Chriſt. Friedr. *Rabe*, Schoenburgico, 4. ibid. 1722.

Diſſert. *de Rhachitide*, reſpond. D. Jo. Ge. de *BrocKe* Altenburgico Saxone 4. ibid. 1725. cui diſſertatione adjectum eſt programma auctoris, quo demonſtratur.

Infantes pro a Diabolo olim ſuppoſitis habitos, revera & nihil aliud niſi *Rhachiticos fuiſſe*, 4. ibid. 1725.

Diſſert. de *Manna*, & ſpeciatim de ſecuro & proficuo ejus uſu in variolis confluentibus &c. reſpond. Jul. *Bielitzio* Marchico, 4. ibid. 1725.

Diſſert. Medica forenſis *de partu tredecimeſtri legitimo*, in qua ſimul defenditur, *partui nullum certum tempus in univerſum tribui poſſe*, reſp. D. Jo. Gerh. *Wagnero* Helmſtadienſi, nunc Medico Lubecenſi, 4. ibid. 1727.

Diſſ. de *Animi defectione*, reſp. D. Jac. Henr. *Gehhardi*, Brunſvicenſi, Ser. Ducis Brunſvicenſis nunc Archiatro, 4. ibid. 1728.

Diſſ. de *Debilitate Fibrarum* reſp. D. Ott. Juſt. *Wreden*, Hannoverano, & nunc Medico Hannovero caſtrenſi, 4. ibid. 1728.

Diſſ. de *Medicamentis cardiacis*, reſp. D. Mart. Chriſt. *Polentz*, Lipſienſi, 8. ibid. 1729.

Diſſ. de *Medicinæ utilitate in Juriſprudentia*, reſp. D. Jo. Mart. *StarcKio*. Moeno-Francofurtenſi, 4. ibid. 1730.

Programma de *Studio rei herbariæ emendando cum Botanices Profeſſionem* ſive prælectiones & demonſtrationes plantarum aggrederetur, 4. ibid. 1730.

Diſſ. de *Medico Naturæ Domino*, reſp. D. Joh. Theoph. Hug. *Rochlitzio*, Andreæmontano, 4. ibid. 1730.

Diſſ. de *Medicamentis Germaniæ indigenis*, Germanis ſufficientibus reſp. D. Jo. Maur. *Hengſtmanno*, Quedlinburgenſi, 4. ibid. 1730.

Diſſ. de *Foliorum utilitate in conſtituendis plantarum generibus*, iiſque facile cognoſcendis, reſp. filio meo, Elia Frid. *Heiſtero*, 4. ibid. 1732.

Diſſ.

Diſſ. de *Aquis Medicatis Pyrmontanis*, reſp. D. Jo. Sig. *Hahnio*, Sileſio ; 4. ibid. 1732.

Diſſ. de *clavo hæmorrhoidali*, reſp. D. Jo. Gottl. *Rauphachio*, Sileſio ; 4. ibid. 1734. cui annexa eſt.

Epiſtola auctoris, de *Morte* SILII ITALICI, *celebris Poetæ & Oratoris, ex Clavo inſanabili*, 4. ibid. 1734.

Diſſ. de *Calendario artuum*, reſp. D. Chriſt. Gottl. *Fregio*, Miſnico, 4. ibid. 1736.

Diſſ. de *Perturbatione animæ & corporis*, reſp. D. Jo. Godofr. *Byſchero* Nordhuſano, 4. ibid. 1738.

Programmata *anatomica de utilitate anatomes in Theologia generatim* edidit tria, quando diſſectiones publicas ibidem inſtituiſſet, 4. Altorfii 1717. & 1718.

Programma de *Dei cognitione e Ventriculi functione & fabrica*, 4. ibid. 1719.

Programma de *Dei cognitione atque demonſtratione ex inteſtinis tenuibus*, 4. ibid. 1719.

Progr. de *Dei cognitione atque demonſtratione ex inteſtinorum craſſorum fabrica*, 4. Helmſtadii 1720.

Progr. quo inquiritur, *an Circulus ſanguinis veteribus fuerit cognitus*. 4. ibid. 1721.

Progr. de *Dei cognitione ex muſculis & mirabili corporis motu*, cum muſculos ejus demonſtraret, 4. ibid. 1721.

Progr. de *Dei cognitione ex nervis*, cum *nevrologiam* ſive nervos corporis humani oſtendendos ſuſciperet, 4. ibid. 1721.

Progr. quo oſtenditur, *ex pulmonis fœtus in natatione vel ſubmerſione in aqua*, nullum certum infanticidii ſignum deſumi poſſe, 4. ibid. 1722.

Progr. quo ad anatomen *cadaveris feminini, ultimo menſe gravidi glande plumbea interfecti*, invitat, 4. ibid. 1722.

Progr. quo *feminæ gravidæ, a ſe ſuperiori anno diſſectæ*, memoriam celebrat. 4. ibid. 1723.

Progr.

Progr. de Dei cognitione *ex partibus generationi dicatis in univerſum*, 4. ibid. 1724.

Progr. de Dei cognitione *ex mirabilibus oſſium articulationibus & motibus*, cum cadaver celeb. geſticulatoris Belgæ publice diſſecandum eſſet, 4. ibid. 1727.

Progr. de Dei cognitione *ex partibus genitalibus virorum*, 4. ibid. 1728.

Progr. de Dei cognitione *ex mammis mulierum*, 4. ibid. 1730.

Obſervationes de *aneuryſmatibus* in pectore maximis, & de *calculis ſingularibus in corpore humano*, vid. in Annal. Acad. Juliæ ſemeſtri XII. alia vero notabilis *de Phoſphoro*, omnia inflammabilia accendente, *ex cerebro humano*, ab auctore *confecto*, cum modo eum præparandi, in Faſtis Acad. Altorfine 1719. impreſſis, menſe Novembri.

In Ephemeridum Acad. Cæſareæ Naturæ curioſorum, Cent. I. ad VIII. per multas dedit obſervationes anatomicas, medicas & chirurgicas: & quidem in Centur. I. & II. quæ anno 1712. prodierunt, pag. 426. & ſeq. 1. Deſcribit duo *exempla apertorum oculorum*, qui ſecundum certa & pathognomica auctorum ſigna *veris cataractis laborarunt*: in quibus vero nullam pelliculam aut corpus peregrinum, uti plurimi adhuc tunc crediderant, ſed in utriſque *non niſi humorem cryſtallinum invenit opacum*. 2. Narrat, virum quendam eo tempore Altorfii vixiſſe, qui *brachii paralyſi* laborabat, illudque movere non poterat, & tamen in illo brachio tactus ſenſus integer ſupererat. E contrario ſiniſtrum brachium & pedem libere movere valebat; in quibus vero nulla tactus perceptio aderat: ita, ut, ſi illa in ferventem aut frigidam immiſerit aquam, nullum ſenſerit diſcrimen. 3. Exemplum profert viri quem una cum diverſis aliis Germanis Anno 1710. Londini vidit, 40. circiter annos nati, qui ante aliquot annos *omnes in toto corpore crines amiſit*, ita ut ne unicus quidem neque in capite, barba, ciliis & palpebris, neque etiam ſub axillis, aut in regione pubis inventus ſit. Cujuſmodi etiam deinde exemplum Halberſtadii in muliere quadam juvene & ceteroquin ſatis formoſa vidit; quibus vero ambobus nulli pili iterum creverunt, licet cetera ſani fuerint. 4. *Abſceſſum in proceſſu vermiformi* inteſtini coli invenit. 5. Duo exempla de hominibus refert, quorum *abdomen & umbilicus* ita introrſum tracta erant, ut umbilicus plane ſpinæ dorſi incubuerit. 6. Exemplum, ubi *arteria magna* ſive *aorta* in puero 12. circiter annos nato, *quatuor diſtinctos aſcendentes* ramos habuit: cum alias juxta conſuetum naturæ morem *tres* modo eorum numerentur; illaſque arterias una cum corde cera repletas adhuc aſſervat. 7. In ejuſdem

pueri

pueri inteſtinis non modo multos reperit lumbricos, ſed etiam *inteſtina tenuia duobus in locis* ſe invicem præter naturam ingreſſa erant, gualis mutuus ingreſſus morboſus in iliacæ paſſione defunctis alias ſæpe repertus eſt. 8. Memoriæ prodidit, *arterias umbilicales* in vitulis ex trunci arteriæ aortæ parte infima; in infantibus vero plerumque ex arteriis iliacis ortum ſuum habere. 9. Se in fœtu humano *urachum* nunquam pervium *invenire potuiſſe*, ſicut in vitulis eſt; atque proinde non credit, in fœtu humano tunicam aluntoidem adeſſe, ad quam urina ex fœtu humano per urachum deponatur.

In Ephemeridum Centur. III. & IV. pag. 452. & ſeq. refert: 1. Hiſtoriam, ubi cuidam ſclopeto, *charta maſticata, loco glandis plumbeæ infarcto*, cadut vehementer diffractum læſuſque ex tempore ea interfectus fuit. 2. *Tumorem cyſticum in ſuperiori palpebra* feliciter a ſe extirpatum. 3. *Novam delineationem* deſcriptionemque *tonſillarum*. 4. Deſcriptionem novi *inſtrumenti chirurgici ad tonſillas ſuppuratas* in faucibus aperiendas. 5. Peculiares obſervationes diverſarum partium, quomodo in *vitulo bicipite* a ſe diſſecto, conſtitutæ fuerint. 6. Exemplum *infantis, ano clanſo nati*, & inteſtino recto omnino carentis. 7. Exemplum per quam rarum infantis, cujus *urachus a veſica uſque ad umbilicum* apertus fuit inventus. 8. Delineat & deſcribit peculiares nonnullos *vermes, quos in ventriculo equi* Altorfii a ſe diſſecti obſervavit, ſimileſque poſtea iterum in equo deprehendit quam plurimos, Helmſtadii a ſe diſſecto. 9. Aliam vermium ſpeciem, quæ in *lue columbarum* mortifera in ventriculis earum reperta eſt, deſcripſit; a qua illæ mercurio vivo potui ſive aquæ ipſarum injecto liberatæ ſunt. 10. *Lienem in canibus ſine detrimento exſcindi poſſe*, novo exemplo confirmavit. 11. Peculiarem ac rarum obſervationem deſcribit; ex qua, quid *cataracta lactea* proprie & revera ſit oſtenditur, atque etiam *cataracta purulenta & caſeoſa* aliaque difficultates circa cataractæ morbum occurrentis hic illuſtrantur.

In Ephemeridum Cent. V. & VI. pag. 157. ſeq. ab eo deſcribitur: 1. *accuratior cerebelli ſtructura*, & quomodo tam in hominibus quam animalibus, ſi medium diſcinditur, perbelle ex parvis quaſi lobulis conſtet, qui a ſe invicem ſeparari queunt; & quod non tam informem habeat compoſitionem, uti adhuc ab omnibus ſcriptoribus, qui de cerebro ſcripſerant, delineatum tunc erat. Ubi ſimul illius conſtitutionem in figura ænea, cum cerebri humani, tum vitulini, ob oculos poſuit. 2. Nova & vera *pylori ventriculi* humani conſtitutio. 3. Obſervationes de diverſa ſede & cauſa *tympanitidis* traduntur. 4. De *duplici eaque notabili epiplocele* in utroque latere viri, ſectione cadaveris inventa. 5. Exemplum fœminæ, quæ *vehementibus convulſionibus* ſubito, ac ſi venenum ſumſiſſet, *mortua erat:* in cujus orificio ventriculi ſuperiori

riori magna *lumbricorum mire implicatorum copia* reperta ſuit. 6. Pag. 211. & ſeq. in eodem tomo deſcribit *tunicam alantoidem vitulorum*, ejuſque vaſa, quæ in figura ænea repræſentantur. 7. Uberiorem relationem de ſupra dicto *cane*, cui lien erat extirpatus, exhibet. 8. *Vaſa lactea in inteſtinis craſſis equi* a ſe diſſecti perſpicue obſervavit: item *fibras annulares in ejus ductu thoracico* quibus fabrica ejus in homine illuſtrari poteſt. 9. Veram conſtitutionem *venæ umbilicalis* & *canalis venoſi*, cum in hominibus tum vitulis, deſcripſit & delineavit: ubi diverſorum ſimul ſcriptorum circa has partes errores emendantur. 10. Obſervationem, in qua deſcribitur, quomodo in *ſectione duorum corporum melancholicorum*, quæ aqua ſe ipſos ſuffocarunt, nullum lienis vitium; ſed *pancreas penitus induratum*, & *ſingulares valvulæ in ductibus biliariis* fuerint inventæ. 11. Novam anatomicam deſcriptionem & delineationem *certorum parvorum oſſiculorum*, quæ *ſeſamoidea* nominantur, in oſſe femoris & minimo digito repertorum.

In Ephemeridum Cent. VII. & VIII. pag. 49. 1. Uberior de his *oſſiculis ſeſamoideis* relatio exhibetur 2. pag. 161. de *cancro* ſive carcinomate agitur, qui ex *labro inferiori* ab auctore feliciter exſectus eſt. 3. Nova delineatio & deſcriptio *glandulæ thyroideæ*, *glandulorum bronchialium & asperæ arteriæ exhibentur*. 4. Singularis conſtitutio ita dictæ *venæ azygos* ſive ſine pari hic ab ipſo deſcribitur ac delineatur. 5. *Cancer in partibus exterioribus uteri* deſcribitur. 6. De ſingulari *vaginæ uteri prolapſu* agit, poſt partum difficilem. 7. De tuberculo ſive *excreſcentia ex inteſtino recto* feliciter a ſe reſecta. 8. *De fiſtula lacrymali* ſecundum novam *Anelli* methodum bono ſucceſſu a ſe curata. 9. Nova delineatio & probatio, membranam *hymenis* apud juniores virgines reapſe adeſſe, hic ſiſtuntur. 10. Probatur & contra *Wolhuſium* figura oſtenditur, *plus humoris aquei in oculo ante, quam poſt uveam, contineri*. 11. *De ingenti quodam ventriculo*, qui ſedecim libras, vel octo menſuras aquæ continuit.

An. 1730. *Indicem publicavit plantarum rariorum, quas hoc anno in hortum Academiæ Juliæ intulit*; una cum conſtitutione aliquot novorum plantarum generum, 8.

An. 1731. 1732. 1733. *continuationes tres* edidit *plantarum*, quibus hortum Academiæ Juliæ ſingulis his annis auxit; ubi in quavis parte etiam *nova quædam plantarum genera* propoſuit. Nunc vero ad adornandam *Floram Helmſtadienſem* & *Methodum Botanicam* concinnandam brevi progredietur.

Denique in *Actis philoſophicis Anglicanis* N. 417. pag. 13. prolixe deſcripſit obſervationem notatu digniſſimam viri ſenis, ſed vegeti & robu-

robuſti, qui diu vehementerque *a calculis veſicæ afflictus fuerat;* qui vero calculi tandem aliquando, ægro hoc vix cogitante, ſponte, hoc eſt, ſine vi externa, *in veſica cum impetu confracti & mox poſtea fruſtulatim*, larga copia ſatiſque magnis fruſtulis, per urethram *excreti ſunt;* quo ipſo æger & a doloribus & a calculis liberatus eſt, atque poſtea ad finem uſque vitæ ab iis immunis vixit. Hoc exemplo veriſimile ſit, quod non pauci impoſſibile eſſe credunt, *calculos in veſica confringi & excerni, adeoque remedia quoque aut dari aut inveniri poſſe*, quibus calculi in veſica comminui queunt, ſic ut forte in multis (ſi non in omnibus) calculo veſicæ laborantibus, lithotomia tunc carere poſſimus.

LAURENTII HEISTERI
CHIRURGIÆ,
SIVE
INSTITUTIONUM CHIRURGICARUM
PARS I.

LAURENTII HEISTERI INTRODUCTIO IN *CHIRVRGIAM.*

DE

Chirurgiæ natura, conſtitutione, origine, progreſſu, incremento, diviſione, inſtrumentis, aliiſque rebus generalioribus in univerſum, quæ Chirurgiæ tironibus cognitu maxime ſunt neceſſariæ.

I.

Chirurgiæ neceſſitas. MEdicinæ finis & ſcopus primarius eſt, morbos corporis humani vel ſcite prævenire, vel opportune curare. Hoc ab antiquiſſimis jam temporibus Medici triplici modo efficere allaborarunt; vel *victu*, vel *medicamentis*, vel *manibus*, vel omnibus, ſi res deſiderabat, ſimul (*a*) : id quod & hodie, ſicut ratio atque experientia docent, nuſquam non ita fieri oportet. Atque harum trium ſalutaris hujus prefeſſionis partium ſive fulcrorum, primam *diætam* ſive *diæteticam* (διαιτητικὴν); alteram, *pharmaceuticam* (φαρμακευτικὴν); tertiam, *Chirurgicam* (Χειρουργικὴν) appellarunt. Nam quia ille ſcopus ſive finis Medicinæ ſolo victu & medicamentis ſemper obtineri nequit, licet magnam in ſervanda reſtituendaque mortalium ſanitate uſum præſtare ſoleant, ſed manuum etiam auxilium ſæpe poſtulat, imo haud raro abſolute eo opus eſt; patet, hanc Medicinæ partem, quæ manu ſanat, quamque CELSUS *Chirurgicam*, alii vulgo *Chirurgiam* vocant, humano generi ſumme eſſe neceſſariam; in primis cum hujus potiſſimum beneficio multi curentur morbi graviſſimi, ut vulnera, fracturæ, luxationes, aliique quamplurimi; ubi victus & medicamenta parum aut ſæpe nihil efficere poſſunt. Sed ut præſtantia & neceſſitas hujus tanto magis cognoſcatur, ſciendum, artes alias humanas utplurimum ad vitæ commoditatem tantum nobis inſervire; artem vero chirurgicam ſæpe ad vitam & ſanitatem (theſaurum hominis pretioſiſſimum ac præſtantiſſimum) conſervandam abſolute eſſe neceſſariam; quemadmodum ſumma hæc neceſſitas in vulneribus periculoſis, præſertim in bello, præliis, urbiumque obſidionibus optime cognoſci poteſt (*b*); ubi quamplurimis ſane militibus, eorumque ducibus ob ſanguinis fluxionem, aliaſve cauſas miſere ſæpe pereundum aut moriendum eſſet, niſi perita Chirurgorum ope conſer-

[*a*] Vid. Celſus præfat. Lib. I. pag. 3. edit. Almelovenianæ & Patavinæ.
[*b*] De Chirurgiæ neceſſitate eleganter diſſerit *Veſalius* præfat. corp. hum. fabricæ, atque *Schelhammerus* præf. de tumoribus, aliique.

ſervarentur, reſtituerentur, atque ex orci, quod ajunt, faucibus eriperentur; qui etiam milites eo majori fortiorique animo, quo magis peritos atque exercitatos adeſſe norunt Chirurgos, pugnare ſolent, ea ſpe, fore, ut eorum vulnera, ſi quæ forte ipſis infligantur, rurſus ſanentur, vivique ſerventur. Atque hinc, quia Chirurgica ſæpiſſime in vulnerum curatione occupata eſt, a Germanis *Medicina vulnerum, VVund-Artzeney*) nuncupatur, non ac ſi tantum vulnera tractaret aut ſanaret; verum quia præ aliis morbis in horum ſanatione omnium frequentiſſime opem ſuam præſtat inſignem & manifeſtam, atque in hac adeo potentem, utilemque tum ſæpe ſe exhibuit.

II.

Quid Chirurgia & Chirurgus *Eſt vero Chirurgica*, ut CELSUS ait (*a*), *ea pars Medicinæ, quæ manu curat*: ſive *eſt Medicinæ pars, quæ docet, quomodo manuum inprimis atque inſtrumentorum, imo & medicamentorum externorum adjumento morbi vel curandi ſint vel avertendi*; quemadmodum ad avertendos morbos, ſanitatemque conſervandam cum fructu ſæpe inciduntur venæ, inſtituuntur ſcarificationes, excitaturque fonticuli, ſetacea & ſimilia. Quia vero opem ſuam manibus magis quam medicamentis præſtat; hinc ut denominationis ratio pateat, recte meritoque a Græcis *Chirurgia* (Χειρουργία) id eſt *manuum opus*, ſive *manuum medicina*, a vocabulo Græco Χείρ, manus, & ἔργον, opus, compoſita, paululumque deflexa voce, appellari, atque ille, qui hac ratione bene mederi novit, CHIRURGUS dici conſuevit: quia manu plurimum præſtat, opuſque ſuum perficit. Qui vero medicamentis & victu ſive diæta morbos tantum curat, MEDICUS hodie ſalutatur: quæ autem diſtinctio priſcis temporibus inuſitata erat, ubi ab iiſdem perſonis utrumque perficiebatur opus, unicoque nomine Medici tantum appellabantur, ut ex *Homero*, *Hippocrate*, *Celſo* aliiſque multis videri licet.

III.

Scientia & ars dici poteſt. Quidam Chirurgiam *artem*, alii *ſcientiam* vocandam eſſe contendunt: verum, mea quidem ſententia, utraque hæc appellatio ipſi convenit. Nam ſcientia dici poteſt, quia tiro Chirurgiæ, antequam ſanare recte diſcit, præcepta ſive fundamenta, aut quid cum in cognitione, tum in ſanatione morborum, qui manu curantur, agendum, ex anatome, phyſica & mechanica potiſſimum *ſcire* atque cognoſcere debet: quoniam ſine ſcientia hæc ſæpe non niſi ineptiſſime mederi poterit, pluſque damni quam emolumenti ægris totique reipublicæ inferet. *Ars* vero etiam merito nuncupatur, quando quis elementa illa artis probe intelligit, poſteaque ea facultate præditus corpori humano tam integro conſervando, quam ſanando, manuum auxilio rite ſuccurrit. Hinc artem chirurgicam probe callere dicimus eos, qui prompti ſunt in ſanandis vulneribus, reponendis oſſibus fractis ac luxatis, aliiſque morbis, manuum, inſtrumentorumque auxilium requirentibus, recte ſanandis. Unde etiam factum eſſe opinor, ut Chirurgiam in *theoreticam* & *practicam* nonnulli diſtinxerint. Sub priori in-

[*a*] Lib. I. præfat. pag. 3. item Lib. VII. in principio præfationis.

intelligentes ſcientiam Chirurgiæ; quando quis regulas ipſarumque regularum rationes, quomodo morbi chirurgici optime ſint curandi, & quomodo ſingulæ curationes, quæ manus & inſtrumenta poſtulant, (quas vulgo hodie *operationes* vocant) rite ſint inſtituendæ atque perficiendæ, diſcit, aut intelligit, *operationes* vero ipſas, ſive ſectiones, amputationes, uſtiones, oſſium reſtitutiones aliaſve operas non perficit: quam ſcientiam hodie vulgo *Chirurgiam Medicam* appellant. Atque hanc Chirurgiæ partem minimum omnes præſtantiores ac genuini Medici noſſe debent, ut in ejuſmodi morbis idoneo prudentique conſilio & ægris & chirurgis ſuccurrere valeant. Sub poſteriori vero parte, ſcilicet *practica*, ipſum uſum, exercitium ſive artem perficiendi opera chirurgica, reponendo, deligando, ſecando, extirpando, incidendo, urendo, &c. comprehendunt: quando ſcilicet quis prudenti manuum inſtrumentorumque auxilio *operationes* illas perficere, iiſque morbos, qui hæc requirunt, ſanare rite callet. Prioris ſcientia a longo jam tempore plerique Medici utplurimum contenti erant, atque etiam adhuc hodie contenti eſſe ſolent; poſteriorem vero Chirurgis relinquentes, imo ſæpe, quod maxime dolendum, imperitiſſimis agyrtis & hiſtrionibus: partim quia morborum, qui victu & medicamentis ſanantur, curatio jam adeo eſt diffuſa, prolixa & ardua, ut omnem plerorumque Medicorum ad hæc rite addiſcenda requirant & operam & ſtudium, ne multitudine rerum diſcendarum & exercendarum facile obruantur; partim quia ad curationes, quæ manibus fiunt, præſertim quæ perículoſiores ſunt, aut crudeliores videntur, ſingularis quædam animi conſtantia atque intrepiditas, ſive, ut Medicorum Cicero, elegantiſſimus CELSUS, loquitur (*a*), *animus intrepidus & immiſericors, qui clamoribus ægri non moveatur*, requiritur, qui ſane non adeo multis datus eſt, licet, quid ſit faciendum, perfecte cognoſcant atque intelligant. Quicunque vero manu curare, hoc eſt, genuinus Chirurgus fieri vult, utrumque diſcat ac ſciat oportet: & quidem ſic, ut pars theoretica ſive ſcientia fundamentorum (ad quæ potiſſimum *anatome* pertinet) aliarumque rerum chirurgicarum præcedat, antequam ipſam artem exerceat. Nam ſi inverſo modo quis procedat, & *operationes*, præſertim difficiliores, perficiendas aggreditur, antequam anatomen, morborum naturam, & quid in eis faciendum ſit, rite didicerit; neceſſario multum ægris damni conſciſcet, violentas eis manus utplurimum inferet, pluresque eorum perdet quam ſervabit: prout a multis, quod valde dolendum, imperitis ac temerariis hominibus ubique locorum, in magnum generis humani detrimentum artiſque nobiliſſimæ opprobrium, fieri ſolet. (*b*) *Nam profecto ſcientia dux eſſe debet manuum, atque demonſtrare ſive docere, quid his ſit agendum*. Idcirco, licet quis ſit Chirurgus longo uſu exercitatus, &, ut vocant, bonus empiricus, ſi in anatome atque cognitione fundamentorum chirurgicorum probe non eſt verſatus, actiones ejus ancipites & incertæ ſunt, multiſque periculis ſemper obnoxiæ. Ergo bonus Chirurgus utrumque ut probe calleat, neceſſum eſt: Qui vero ſimul & reliquam Medicinam animo comprehendit, quemadmodum multi inter veteres & recen-

(*a*) Lib. VII. in præfat.

[*b*] Prolixius hæc jam diſputata ſunt à *Celſo* in præfat. Lib. I.

tiores Medicos fecerunt (*a*), ille tanto major & perfectior erit Chirurgus.

I V.

Finis Chirurgiæ quotuplex. *Finis Chirurgiæ*, ut ex iis, quæ N. 1. diximus, patet, triplex eſt, nimirum 1. *ſanitatis hominum conſervatio*, quemadmodum N. 2. jam explicavimus; 2. *ejuſdem, ſi amiſſa eſt, reſtitutio*: hoc eſt morborum manuum ope curatio; vel etiam 3. ſi in integrum eadem reſtitui nequeat, *ut vita hominis*, quamdiu fieri poſſit, quanquam læſo interdum vel truncato corpore, *conſervetur*. Atque tertium hunc finem obtinere plerumque ſtudemus amputatione membrorum ſphacelo, cancro aut caria corruptorum; itemque in cancrorum, ſcirrorum, ulcerum antiquorum, aliorumque ſimilium morborum inſanabilium, ut & in morborum capitis variorum; ſpeciatim oculorum, aurium, ut in viſus atque auditus debilitate, per fonticulos, ſetacea, ſanguinis miſſiones, veſicatoria & ſimilia, ne forte in pejus ruant, convenienti medela ſive tractatione, licet ſanari funditus ſæpe non poſſint.

V.

Chirurgiæ ſubſidia quænam ſint. *Subſidia* ſive *media*, quibus modo recenſitos Chirurgicæ fines conſequimur, *manus* in primis ſunt atque *inſtrumenta*. Quoties enim os fractum luxatumve reponendum eſt, aut vena quædam incidenda, aut calculus excidendus, aut ſuffuſio denique removenda, promtis ſemper manibus atque inſtrumentis opus eſt. Quanquam ut celerius, tutius atque jucundius curare iſthæc ſingula queant, atque officio ſuo tanto melius ſatisfaciant, nec medicamenta, nec victus rationem omittere ſolent circumſpecti chirurgicæ artis profeſſores: ſiquidem ſine iſtis ſæpe nihil efficerent, atque ipſa quandoque ægrotantium vita in diſcrimen adduceretur. Unde ſatis patet, quod veriſſime dixerit CELSUS (*b*): *Omnes medicinæ partes ita eſſe connexas, ut ex toto ſeparari non poſſint*. Atque alibi (*c*): *Ego*, idem inquit, *eundem quidem hominem poſſe omnia iſta præſtare concipio: atque ubi ſe diviſerunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit*, id eſt, qui utramque medendi artem probe didicit.

V I.

Quæ prima Chirurgicæ origo fuerit oſtenditur. Eandem propemodum Chirurgiæ, quæ Medicinæ omnis fuit, originem, eundem progreſſum, eadem denique prorſus fata fuiſſe, ſororium illud, quod hactenus demonſtravimus, utriuſque vinculum clare ſatis, meo quidem judicio, loquitur. Tametſi, ut verum fatear, Chirurgicam egomet cum CELSO (*d*) atque aliis inter omnes Medicinæ partes vetuſtiſſimam, ipſique hominum generi prope coævam, imo veram Medicinæ parentem, adeoque antiquiorem eſſe, non ſine ratione credam. Sci-

(*a*) Ut Æſculapius, Podalirius, Machaon, Hippocrates, Galenus, Celſus, Aëtius, Ægineta, Oribaſius, Guido Cauliacus, Salicetus, Veſalius, Fallopius, Marianus Sanctus, Jo. de Romanis, Varolius, Cabrolius, Fabric. ab Aquapendente, M. A. Severinus, Hildanus, Spigelius, Glandorpius, Geigerus, Scultetus, Marchettus, Rolſincius, VVepferus, Muraltus, Solingenius, Ruyſchius, Bidlous, NucKtus, Groeneveltius, Cyprianus, Bohnius, Brunnerus, Rauius, Leuſdenius, aliique.
(*b*) In præfat. Lib. V. it. SCRIBONIUS LARGUS cap. 68.
(*c*) In præfat. Lib. VII.
(*d*) In præfat. Lib. I.

Scilicet, quo propiores primæ rerum origini fuerunt homines, hoc minus etiam, propter & conſuetum temperantiæ ſtudium ac *bonos mores*, *quos nulla*, ut CELSUS loquitur, *luxuria vitiaverat*, & connatum ipſius naturæ robur, interioribus morbis opportuni fuerunt atque obnoxii; itaque nec internis adverſæ valetudinis auxiliis magnopere indigebant. Contra vero iidem noxis membrorum externis, & quæ manuum opem requirere ſolent, æque facile ac frequenter, quam noſtræ hujus ætatis homines, adfligi procul dubio potuerunt. Quis enim vel a lapſu indeque pendentibus oſſium aut calvariæ fracturis, vel a feris harundemque morſibus, vel a graviſſimis, quæ aliorum hominum inſidiæ, hoſtiumque in præliis arma infligere poterant, vulneribus, dum primi fere homines jam bella geſſerunt, vel a quibuſcunque demum aliis injuriis, ſanguinis puta profluviis, oſſium luxationibus aut contuſionibus ſalvos ſemper atque immunes præſtare illos potuit? Ut adeo dubitari nequeat, quin, vel ipſa natura duce, in extrahendis ſpinis, feſtucis aut mucronibus, deligandiſque ad reprimendum ſanguinem vulneribus manuum & paulatim inſtrumentorum quoque ſubſidio, quantumvis alias imperiti homines, uſi fuerint. Si qua vero in iteratis ſæpius fortuitis iſtiuſmodi experimentis ægrorum, qui ſine medicis erant, exſpectationi forte fortuna reſponderunt, fieri non potuit, quin homines diligentes eadem memoriæ mandaverint, tandemque notaverint: quæ incidentibus dein vel iiſdem vel ſimilibus morbis & ipſimet iterum adhibuerunt, & aliis ægrotantibus præceperunt, tandemqne per litteras ad poſteros tranſtulerunt. Atque ſic a parvis iiſdemque rudioribus initiis vulgaribuſque experimentis ſalutaris illa profeſſio ſubtilius ſenſim a perſpicationibus viris exculta feliciter admodum increvit.

VII.

Chirurgicæ artis apud Græcos incrementa.

Natam ſic ex obviis quotidie caſibus rerum ſalutarium obſervationibus artem chirurgicam primi, quantum quidem ex hiſtoriæ monumentis conſtat, tractare noviſque inſtitutis locupletare cœperunt *Chaldæi* atque *Ægyptii*, qui præ cæteris gentibus ſapere cœperunt. Veruntamen poſtea *apud Græcos*, nobiliſſimos illos ſapientiæ quondam antiſtites, *aliquanto magis, quam in ceteris nationibus, exculta eſt Chirurgica* (*a*). Celebrantur in his maxime APOLLO hujuſdemque filius ÆSCULAPIUS. *Qui quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc ſcientiam paulo ſubtilius excoluerunt, tantam ſibi admirationem conciliarunt, ut in Deorum numerum recepti ſint. Hujus* (ÆSCULAPII) *deinde duo filii*, PODALIRIUS & MACHAON, prouti quidem CELSUS loco jam citato refert, *bello Trojano ducem Agamemnonem ſecuti, non mediocrem opem commilitonibus ſuis attulerunt. Quos tamen* HOMERUS *non in peſtilentia neque in variis generibus morborum aliquid attuliſſe auxilii; ſed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi ſolitos eſſe propoſuit. Ex quo apparet, has partes medicinæ ſolas ab his eſſe tentatas, eaſque eſſe vetuſtiſſimas.* Neque vero minorem poſt illos inter Chirurgos celebritatem conſecuti leguntur CHIRON CENTAURUS, aliique plures: quorum tamen monumenta temporum injuriis dudum perierunt. Solertia denique, ut & felicitate reliquos fere omnes ſuperaſſe videtur HIPPOCRATES COUS, vir ille, teſte CELSO (*b*), *non prudentia ſolum atque arte, ſed*

(*a*) Vid. CELSUS Lib.I. præfat.
(*b*) Præf. Lib.I.

facundia quoque inſignis, atque ex nobiliſſimo, cui tunc medicina prope gentilitia fuit, ÆSCULAPII genere oriundus. Hic enim majorum ſuorum & experimenta & dogmata, ipſas item curandi rationes, non mediocri ſtudio ab iisdem excogitatas, diligentiſſime congeſſit, & pro admirabili, quo polluit, ingenio, proque indefeſſo in perſcrutandis, Democrito duce (*a*), corporis humani partibus ſtudio, magis magisque elaboravit ac perpolivit. Quam quidem ob rem neutiquam falluntur ii, qui primum ut medicinæ omnis ſic & chirurgicæ in primis parentem HIPPOCRATEM pronuntiaverunt. Hujus enim ſcripta quemadmodum in omnibus vetuſtiſſima ſunt, ſic & vel maxime propterea reliquis præſtant, quod nunquam non digna viſa fuerint medicis, quæ ſingulis medicinæ cultoribus in exemplum proponerent.

VIII.

Romanorum, Græcorum, Arabumque poſt illos in chirurgicis ſtudia.

Enimvero perquam ſtrenuis his Græcorum in perficienda chirurgica ſtudiis excitati quoque poſtmodum, ad ejuſdem artis culturam una cum Ægyptiis ſuſcipiendam, *Romani* perhibentur (*b*). Claruerunt inter hos paulo ante CHRISTUM natum PHILOXENUS, qui, quidem CELSO teſte, *pluribus voluminibus hanc* (*medicinæ*) *partem comprehendit*. GORGIAS quoque & SOSTRATUS, & HERONES & APOLLONII duo, & AMMONIUS ALEXANDRINUS *multique alii celebres viri ſinguli quædam repererunt*. *Ac Romæ quoque*, ut idem pergit, *non mediocres profeſſores, maximeque nuper* TRYPHON *pater &* EVELPISTUS, PHLEGETIS *filius, &, ut ex ſcriptis ejus intelligi poteſt, horum eruditiſſimus* MEGES, *quibuſdam in melius mutatis, aliquantum ei diſciplinæ adjecerunt*; quanquam horum omnia ſcripta ætatem neutiquam tulerunt. Proximis poſt Chriſtum natum ſæculis illuſtre admodum nomen adepti ſunt ex Latinis quidem CELSUS, ſæpe hactenus laudatus, ex Græcis autem GALENUS, PAULUS ÆGINETA, ÆTIUS & ORIBASIUS; quorum ſcripta etiamnum ſuperſunt. Poſteaquam vero ſæculis ſubſequentibus barbariæ iſtæ, quas vulgo vocant, gentes univerſum prope terrarum orbem perreptare ac diſturbare cœperunt, tantum proh dolor! abfuit, ut chirurgicæ arti incrementum aliquod vel ornamentum adlatum fuerit, ut potius eadem cum reliquis ſcientiis pleriſque omnibus calamitatem prorſus incredibilem acceperit. Quare mirum non eſt, neminem ferme hac tempeſtate extitiſſe, qui, ſi RHASES tamen, HALY ABBAS, ALBUGASIS, atque AVICENNA, ſæculo circiter XI. & XII. florentes Arabes, excipiantur, de arte chirurgica bene mereri ſtuduerit. Obſervandnm hic obiter ex GUIDONE DE CAULIACO (*c*) illud videtur, quod nimirum hac circiter ætate medici a curationibus chirurgicis, ſive quæ manibus fiunt, abſtinere penitus cœperint.

IX.

Recentiorū induſtria.

Sed quicquid demum harum rerum ſit, ſæculo certe decimo quarto & quinto, ubi diſcuſſæ paulatim ſcientiarum tenebræ ſunt, ipſa quoque

(*a*) Teſtatur hoc ipſum CELSUS Lib. I. præfat.
(*b*) Vid. CELSUS in præfat. Lib. VII.
(*c*) Conf. ejus Chirurgia.

que chirurgicæ ſtudia ſolertius & a Medicis & a Chirurgis agitari ſenſim cœperunt. Eminuerunt in his initio BRUNUS, THEODORICUS, SALICETUS, LANFRANCUS, ARNOLDUS DE VILLA NOVA pluresque alii: ſed dein magis etiam verus ille chirurgices inſtaurator, GUIDO DE CAULIACO, DE LARGELATA, JO. DE VIGO, VESALIUS, FALLOPIUS, ANDREAS A CRUCE, ARCÆUS, MARIANUS SANCTUS, ANGELUS BOLOGNINUS, BERENGARIUS CARPUS, ALPHONSUS FERRIUS, JO. TAGAULTIUS, BARTHOLOMÆUS MAGGIUS, PARÆUS, SCHILHANS, GERSTORF, BRUNSVIG, RYFF atque alii, qui varia ratione, ut ſcripta eorum docent, rem chirurgicam auxerunt & correxerunt.

X.

Donec tandem & ſuperiori & præſenti noſtro hoc ſæculo, *Italorum* in primis, *Gallorum*, *Germanorum*, & nuperrime *Anglorum* etiam induſtria, egregiis admodum anatomicorum, mechanicorum & phyſicorum inventis atque obſervationibus, elegantiſſimis item inſtrumentis & curandi artificiis ita mirifice locupletata fuit chirurgica, ut ad ſummam ejuſdem perfectionem atque excellentiam parum aut nihil deeſſe videri queat. Tametſi vero percenſendi nobis ordine nunc erant illi, qui in promovendis chirurgicæ ſtudiis non ſine fructu elaborarunt; tamen quando amplior eorum ſeges eſt, præcipuos tantum ex his tironibus hic indicaſſe nobis ſufficiat; ceteros alio loco indicaturi. Pertinent igitur huc præ reliquis FABRICIUS AB AQUAPENDENTE, FABR. HILDANUS, M. A. SEVERINUS, SPIGELLUS, MARCHETTUS, GLANDORPIUS, JO. SCULTETUS, FELIX WURTZIUS, GUILLEMEAU, CÆSAR MAGATUS, CASP. TAGLIACOTIUS, GOURMELINUS, RONHUYSIUS, VAN MEEKERER, CORN. SOLINGEN, NUCKIUS, PURMANNUS, MAURICEAU, TOLET, VERDUCCIUS, BIDLOUS, RUYSCHIUS, BOHNIUS, CYPRIANUS, RAUIUS, MASSIERUS, DIONIS, PETIT, WISEMAN, DOUGLAS, CHESELDENUS, GARENGEOT, MARINUS, TURNERUS, MORANDUS, LE DRAN, aliique plures, qui in *chirurgicorum ſcriptorum indice*, huic libro præfixo, recenſiti deprehenduntur. *Recentiſſimorum.*

XI.

Antequam tamen ulterius pergam, utile eſſe credo chirurgices tironibus, ut initio & præcipuorum ſcriptorum, qui in ſpecialibus, imo ſpecialiſſimis chirurgices partibus induſtriam ſuam exercuerunt, atque de iiſdem vel ſeparatim vel ſaltem accuratius egerunt, notitiam adipiſcantur: quos igitur hic eo fere ordine, quo liber hic diſpoſitus eſt, ſtrictim indicabo. Et quidem primo de *quinque illis magnis Chirurgiæ partibus*, *vulneribus* ſcilicet, *fracturis*, *luxationibus*, *tumoribus* & *ulceribus* egerunt, Veſalius, Tagaultius, Fabric. ab Aquapendente, (qui quinque hiſce libris *pentateuchi* nomen dedit.) Deinde Corteſius, Peccetius, Wiſemannus, MunnicKius. *Qui ſpeciales partes excoluerunt.*

XII.

XII.

Qui de vulneribus ſcripſerunt.

De *vulneribus* in univerſum legi meretur Paræus, Arcæus, Fabr. ab Aquapendente, Glandorpius, Magatus, Belloſtius. De *vulneribus capitis* ſpeciatim: Hippocrates, Celſus, Carpus, Arantius, Pavius, Millerus, Schultzius, Waltherus, ut recentiſſime Rouhaultus gallice; de *oculorum vulneribus*: Fallopius, Jo. Langius in epiſtolis, Ephem. N. C. Cent. V. & VI. St. Yves. De *vulneribus pectoris*: Fumanellus, Pechlinus. De *vulneribus ſclopetorum*: Plazzonus, Maggius, Ferrius, Rota, Paræus, Fallopius, Guillemeau, Hildanus, Botallus, Purmannus, Taſſin, Verduc, Vauguion, Charriere. De *turundis*, Bajerus, de *turundarum abuſu in vulneribus*: Magatus, Belloſtius, & nuperrime Chabert gallice, ac Lupus italice, qui & vulnera raro deliganda eſſe docuerunt. *Obſervationes de vulneribus* utiles ſcripſerunt Scultetus, Belloſtius, Schvvartzius, de la Motte, Chabert, Le Dran. De *vulneribus lethalibus eiſque recte dijudicandis* optime egit Bohnius, Teichmeyerus, & qui exempla eorum dederunt, Zacchias, Ammannus, Valentinus, Zittmannus, Frid. Hoffmannus, Libellus, qui inſcribitur: Ars faciendi rationes chirurgicas, gallice, & Blegnius de eodem argumento.

XIII.

Qui de fracturis & luxationibus.

De *fracturis & luxationibus*: Paræus, Aquapendens, Hildanus, Verduc in peculiari volumine de fracturis & luxationibus; Le Clerc in Oſtelogia; Petit, ars curandi morbos oſſium, gallice; Palfynus, belgice. De *fracturis cranii*: Hippocrates, Celſus, Carpus, Corteſius, Pavv, & qui de vulneribus capitis ſcripſerunt, ſupra nominati.

XIV.

De tumoribus & ulceribus.

De *tumoribus*: Ingraſſias, Fallopius, Arantius, Saporta, M. A. Severinus, Schelhammer, Calvus, Maubec, gallice. De *ſuppuratione*: Lazerme; de *abſceſſibus*: Severinus. De *carbunculo & bubone peſtilentiali*: Fallopius, Gemma. De *œdemate & ſcirro*: Harris; de *tumoribus artuum fungoſis*: Slevogtius. De *gangrena & ſphacelo*: Hildanus, Koenerding, Harris. De *ambuſtionibus*: Hildanus. De *cancro*: Alliot, Gendron, Helvetius, Harris, & inter antiquiores, Textor. De *ulceribus*: Tagaultius, Bologninus, Fallopius, Aquapendens, Verduc, Le Cler. De *carie oſſium*: Petit. De *ſpina ventoſa* & *Pædarthroce*: Severinus, Pandolphinus, Marchettus, & Waltherus germanice.

XV.

De operat. chirurg.

De *operationibus chirurgicis* generatim præ ceteris legi merentur Celſus, Ægineta, Paræus, Fabr. ab Aquapendente, Solingen, NucKius, Verduc, Vauguion, Charriere, Dionis, Palfynus, Maſſierus, Garengeot, Marinus.

XVI.

de Venæ ſectione & affinibus.

De *Venæſectione* ſpeciatim præter quamplurimos alios ſcripſit Botallus, P. P. Magnus, Schmid, Jondot, Verna, Mellius, Crone, Harris. De *aneuriſmate*: Bartholinus, Hornius, Harris. De *chirurgia infuſoria*: Major,

Major, Ettmullerus, Elsholzius; de *chirurgia transfuſoria*: Lovverus, Sturmius, Santinellus, Manfredus, MercKlinus, Purmannus.

XVII.

De iis, quæ in multis partibus fiunt.

De *variolarum inſitione*: Maitland, Pilarinus, Le Duc, Vaterus, Wreden, Harris. De *cucurbitulis & ſcarificatione*: Celſus, Galenus, Magnus, Botallus, Mannus, Mellius. De *cucurbitularum abuſu in febribus putridis*: Aquapendens. De *ſcarificatione Ægyptiorum*: Alpinus, Stahlius. De *hirudinibus*: Galenus, Magnus, Heunius, Stahlius. De *acupunctura Japonenſium*: ten Rhyne & Kaempferus. De *fonticulis*: Galvanus italice, Glandorpius, Reſtaurant & Schorerus germanice. Diſſertationes de his ſcripſerunt: Albinus, Schelhammerus, Schacherus, Fr. Hoffmannus, Hilſcherus, aliique. De *cantharidibus*: Geyerus, Albinus, Wedelius. De *veſicantium uſu*: Cajus, Nenterus, Frid. Hoffmannus, Lælius a Fonte, & Hercul. Saxonia *de phœnigmis*. De *cauteriis*: Albucaſis, Capivaccius, Gavaſſetius, Severinus, Coſtæus, Magnus, Fallopius, Fienus, Bartholinus, Bauhinus, Slevogtius. De *Moxa*: ten Rhyne, Cleyerus, Valentini, Le Temple. De *atheromatibus & ſteatomatibus*: Corteſius, Jo. Langius, Elsholtius. De *Meliceriis*: Hildanus, Sebizius. De *tumoribus tunicatis*: Slevogtius. De *extraneis e vulneribus educendis*: Bidlous. De *artuum amputatione*: Fienus, Hildanus, Hoffmannus, Hilſcherus. De *nova decurtandorum artuum methodo*: Jonge, Verduin, Ruyſchius, Koenerdingius, Salzmannus.

XVIII.

De iis, quæ in capite.

De *fonticulo in ſutura coronali*: Slevogtius. De *Arteriotomia*: Fienus, Severinus, Alpinns, Scheurlius. De *Hydrocephalo*: Corteſius. De *Trepanatione*, & ſpeciatim de ejus difficultatibus: Fienus, Bohnius, Coſchvvitzius.

XIX.

In oculis.

De *oculorum morbis*: Bartiſchius, Guillemeau, Read, Covvard, Maitre Jean, Kennedy, St. Yves. De *trichiaſi*: ego. De *oculorum ſcarificatione*: Mauchartus, Platnerus. De *fiſtula lacrymali*: Anellus, ego, Mellius italice, Platnerus. De *ſuffuſione* ſive *cataracta*: Maitre Jean, Briſſeau, Woldhuſius, ego, Widemannus, Marinus. De *Hypopio*: Bidlous in exercitationibus.

XX.

In naſo & ore.

De *Polypo narium*: Glandorpius. De *labiis leporinis*: Marinus. De *dentium morbis* & chirurgia: Guillemeau, Strobelbergerus, Crone, & nuper gallice Fauchard in libro: Le Chirurgien Dentiſte. De *Epulide & Parulide*: Schelhammerus.

XXI.

Collo & pectore.

De *Laryngotomia*. Caſſerius, Moreau, Fienus, DeKKerus, Monavius, Fontanus & Maſſierus. De *ſtrumis & ſcrpohulis*: Laurentius, Brovvne, Gibs. De *ſetaceis*: Galvanus, Jo. Francus, Wedelius, Melzgerus. De *cancro mammarum* vide ſupra de cancro. De *gibbere*: Wedelius.

XXII.

Abdomine. De *paracentheſi* variæ proſtant diſſertationes academicæ, ut Meibomii, Albini, Slevogtii, Henningeri. De *partu* aut *ſectione Cæſarea*: Roſſetus, Bauhinus, Doering, Hildanus, Ruleau, Raynaudus, Fienus, LanKiſchius, Cyprianus, Slevogtius. De *herniis*: Petrus Francus, Geigerus, Le Quin, Launay, Berenger, von Hammen, Widemannus, Harris, Houſtoun anglice, Jo. Sermes in libro de Lithotomia, variæque diſputationes academicæ, ac ſpeciatim de *hernia incarcerata*, Mauchart; de *crurali*, Kochius; de *entercocele* Rolfincius, Petermannus; de *ſarcocele*, Marinus; de *hydrocele*, idem; & de *Kelotomiæ abuſu tollendo*, ego.

XXIII.

Partibus genitalibus. De *Phimoſi*, & *Paraphimoſi*; Wedelius: de *viis naturalibus clauſis*, Wierus; de *atretis* Wedelius; de *Hypoſpadiæis*, Lavaterus. De *Catheteriſmo*, Meibomius, Marinus. De *calculo in urethra*, Marinus. De *caruncula in meatu urinario*, Ferrius, Lacuna, Benevolus; de *fiſtulis urethræ*, Hildanus, Marchettus, BecKerus.

XXIV.

De lithotomia. De *lithotomia*, & ſpeciatim de *magno*, ut vocant, *apparatu*, Marianus Sanctus, Hildanus, Toletus, Groenefeld ſive Greenefield, Alghiſius, Marinus, Callotus. De *apparatu minore* ſive *parvo*, haud pridem Marinus, Italus, qui eum certis in caſibus defendit, dum ab aliis omnino rejicitur. De *alto apparatu*: Petr. Francus, Roſſetus, Douglaſius, Cheſeldenus, Middleton, Morandus, Jo. Sermes, Prœbiſchius, & ego. De *methodo Fratris Jacobi*: Meryus, Liſterus, Dionis. De *methodo Rauiana*: Albinus, Hertius, & Jac. Denyſius. De *ſectione laterali*: Jac. Douglaſius. De *variis lithotomiæ methodis*, Pye, Anglus, & Le Dran, Gallus; itemque Schæfferus & Hertius, in diſſertationibus academicis, aliique. De *turundarum abuſu poſt lithotomiam*: Hildanus. De *punctura veſicæ* in ſuppreſſione urinæ: Marinus, Meyerus.

XXV.

De arte obſtetricandi. De *arte obſtetricia* inter veteres Rupeus, Ruef, Rhodio, Paræus; inter recentiores, Scipio Mercurius, Mauriceau, Peu, Portal, Viardel, Voelterus, Sigiſmunda, obſtetrix Brandenburgica, Deventerus, Dionis, Mellius, St. Amand, de la Motte, Hoorn, Svecus. De *embryulcia* ſive *fœtus mortui extractione*: Hippocrates, Solingen, Fontanus, & modo laudati ſcriptores. De *uteri procidentia*: BecKius.

XXVI.

De ano. De *clyſteribus*: Lanzonus, SchVVartzius. De *fiſtula ani*: Marchettus, Le Monnier, Gladbachius, Baſſius.

XXVII.

De *paronychia*: Glandorpius, Wedelius, Albinus. De *tendinum ſutura*: Kiſnerus. De *clavis pedum*: Wedelius. De *Chirurgia curtorum*: Tagliacotius, Salzmannus. *De partibus externis.*

XXVIII.

De *faſciis chirurgicis*: Galenus, Vido Vidio interprete, cum figuris; Verduc libro de faſciis gallice, & Solingen: omnium vero optime Le Clerc, Appareil commode, & Baſſius germanice. De *Laqueis & machinamentis chirurgicis*, Oribaſius & Scultetus videri poſſunt. *De faſciis.*

XXIX.

Obſervationum chirurgicarum ſcriptores optimi ſunt: Paræus, Hildanus, Scultetus, Marchettus, Tulpius, MeeKeren, Roonhuſius, Lambsvverdius, Ruyſchius, Belloſtius, Purmannus, Saviardus, de la Motte, Chabert, Le Dran. *Obſervationum ſcriptores.*

XXX.

De *præcipuis artis chirurgicæ controverſiis* ſcripſit Fienus. De *chirurgia* vel *chirurgo militari*: Franc. de Roma, Muraltus, Schmid, Taſſin, Purmannus, Belloſtius, Abeille; de *chirurgo peſtilentiali*, Purmannus; de *anatomia chirurgica*, Genga, Cheſeldenus, Palfynus. De *medicamentis chirurgicis*: Hollerius, Pigræus, Wurtzius, Hildanus in ciſta militari, Ettmullerus in chirurgia medica, Le Clerc, Verduc in lib. de faſciis, & Belloſtius in pharmacia chirurgica. *Inſtrumenta chirurgica* præ ceteris delinearunt Albucaſis, Andr. a Cruce, Hildanus, Guillemæus, Fabric. ab Aquapendente, Scultetus, Solingenus, Maſſierus, Dionis, ego, & tandem Garengeot. *Miſcellanei.*

XXXI.

Ceterum quando pleraque præſtantiſſimorum fere chirurgorum monumenta non tam vernaculo, quam potius latino, gallico, anglico, aliove peregrini ſermonis genere conſignata extant, vel hodienum prodeunt; facile, arbitror, apparet, mirum quantum utilem, imo vero prope neceſſariam ſtrenuis chirurgicæ artis cultoribus eſſe accuratiorem iſtiuſmodi linguarum, in primis vero latinæ atque gallicæ, peritiam: utpote ſine qua parum aut nihil ex aliorum inſignium virorum inventis proficere poterunt. Si qui vero ſunt latini ſermonis notitia, quantum ſatis eſt, inſtructi, his ego, ut diſſertationes quoque de rebus chirurgicis academicas quotannis prodeuntes ſibi comparent, author fuerim. Præterquam enim quod exigui coemendis illis ſumptus ſufficiunt, diffiteri haudquaquam poſſum, reperiri in illis non paucas, quæ novas prorſus easdemque egregias obſervationes, nova item inſtrumenta, nova prorſus artificia (encheiriſes grece dicimus) novas denique ſanandi rationes, & quæ ſunt alia hujuſmodi in grandioribus voluminibus non ſemper obvia, comprehendunt. *Linguarum peregrinarum notitia chirurgo neceſſaria.*

XXXII.

Hactenus de Chirurgicæ natura, ſcopo item, ſubſidiis ac fatis ſtrictim diſſeruimus: progrediendum nunc quoque eſt ad *ejuſdem diviſionem*: quæ vero apud diverſos auctores valde eſt diverſa. Enimvero non deſunt inter chirurgicæ profeſſores, qui *ſex* artis hujus *partes* conſtituendas *Chirurgices variæ a variis partes conſtituuntur.*

tuendas

tuendas eſſe ſtatuunt, quibus totam chirurgicam abſolvi poſſe putant, easdemque græcis ſingulas nominibus inſignitas. Cujuſmodi nimirum ſunt: 1. *Syntheſis*, 2. *Diæreſis*, 3. *Exereſis*, 4. *Aphæreſis*, 5. *Proſtheſis*, & 6. *Diorthoſis*. Contra vero alii *quinque* tantum, alii *quatuor*, alii *tres*, alii denique non niſi *binas* ex his partibus ad comprehendenda ſingula Chirurgicæ artis capita neceſſarias eſſe contendunt. Verum quia hic nominibus ii, qui græca ignorant, facile turbantur, nec omnia ſub iis recte comprehendi poſſunt, ea hodie, ubi res magis quam nomina ſectamur, minus commoda, minusque neceſſaria eſſe, imo abolenda potius, quam artis chirurgicæ tironibus, quippe a Græcorum lingua plerumque alienis, magnopere commendanda atque inculcanda videntur, quia fruſtra iis memoriam defatigarent. Sed viſum denique aliis etiam fuit chirurgicam omnem in *quinque* partes diſtribuere; quarum prima de *vulneribus*, altera de *ulceribus*, tertia de *fracturis*, quarta de *luxationibus*, & quinta de *tumoribus* tractare debeat. Quanquam ne vel hanc etiam chirurgicæ artis diviſionem aptam ſatis eſſe atque accuratam exiſtimo, ut univerſa hæc ars ſine confuſione hac ratione doceri aut diſci queat.

XXXIII.

Quamnam chirurgiæ diviſionem author inſtituerit.

Quapropter, meo quidem judicio, præſtat chirurgiam in tres ſequentes partes diſpeſcere: de quibus certus ſum, totam hanc artem apto ordine atque perſpicue proponi poſſe. Quarum prima, PENTATEUCHUS a quinario capitum numero FABRICIO AB AQUAPENDENTE dicta, de *frequentiſſimis corporis humani noxarum generibus* tractat; atque ita quidem, ut ſigillatim quinque ſectionibus ſive libris exponatur: 1. *de vulneribus*, 2. *fracturis*, 3. *luxationibus*, 4. *tumoribus*, atque 5. *ulceribus*. Pars altera diſpicit de vulgo ſic dictis OPERATIONIBUS vel CURATIONIBUS CHIRURGICIS, quæ peculiares ſæpiuſque difficiliores artes requirunt, explicatis ſimul ſingulis corporum morbis a capite ad calcem, qui manum curandi, & parte prima commode ſatis explicari non potuerunt. Tertia denique parte acturi ſumus de FASCIIS CHIRURGICIS, atque ita quidem, ut, qua ratione ſingulæ non confici ſolum, pro ipſa membrorum ac morborum indole, ſed applicari etiam pro ægrotantium ſalute poſſint ac debeant, luculentiſſime, quantum fieri poteſt, perſpiciatur. Tametſi enim neglecta plerumque ſit in ſcriptorum chirurgicorum libris de faſciis Chirurgicis tractatio, apprime tamen ubivis propemodum neceſſaria deprehenditur. Incidunt enim ſubinde, ut ſupra jam tum obſervavimus, iſtiuſmodi mala, luxationes v. c. fracturæ, ſanguinis profuſiones, herniæ, quibus ſuccurri vel ſolis etiam faſciis poteſt; quum ſine his vel ancipites vel deſperatiſſimæ etiam illorum curationes ſint. Accedit, quod per aptam nitidamque faſciarum applicationem non ſuæ tantum apud alios, præſertim ſpectatores, famæ atque exiſtimationi, ſed & vel maxime ægrorum fiduciæ, cujus mira plerumque ad ſanitatem vis eſt, haud parum conſulere chirurgus queat.

XXXIV.

XXXIV

Sed ne quis tandem ignorat, qua via in exponendis ſingulis iſtis chirurgicæ doctrinis inceſſerim, haud abs re fuerit, ipſam tractationis rationem breviter hic deſcribere. Nimirum ut illi, qui hanc artem addiſcere volunt, de rebus quibuſcunque chirurgicis debitam notitiam ſibi comparent, non ſola tantum artificia ſeu chirurgorum encheiriſes deſcribam, ut varii fecerunt, miſſis eis, quæ ad naturam morborum, victum & medicamenta pertinent, quaſi hæc chirurgo ſcitu non eſſent neceſſaria, & in chirurgia doceri non debeant; ſed potius ut in quocunque morborum genere, quantum quidem fieri poterit, luculentiſſime exponam, 1. quænam propria morbi iſtius natura atque indoles ſit; deinde 2. quænam corporis partes in hoc vel iſto morbo afficiantur; tam 3. ſigna quoque pro morbis rite cognoſcendis, eorumque divinandis eventibus, declarabo; utpote quæ ad vulgo ſic dictam & diagnoſim & prognoſin medicorum requiruntur; porro 4. ſollerter ubivis præcipua eademque aptiſſima inſtrumentorum chirurgicorum genera indicabo, prouti quidem ea ipſa magnitudine utplurimum naturali æri inciſa hic repræſentantur, inque ſcholis meis chirurgicis ad oculum demoſtrantur. Denique 5. edocebo, non ſolum, qua ratione ipſæ operationes chirurgicæ quam optime inſtitui queant ad debeant; ſed tandem poſtremo etiam, 6. quomodo, operationibus peractis, ægri corporis membra quam aptiſſime deliganda, juſtaque victus ratione medicamentiſque ſic fovenda ſint, ut ægrotantibus, quantum fieri poteſt, celerrime, tutiſſime, ſed & jucundiſſime ſanitas priſtina reſtituatur.

Quam docendi ſcribendique rationem author ſequatur exponitur.

XXXV.

Diximus ſupra, (N. V.) chirurgum præter ipſas manus variis inſtructum eſſe debere *inſtrumentis*; quæ probe omnino noſſe debet is, qui recte iisdem uti in morborum curatione voluerit. Igitur quo facilius ac felicius noſtrum inſtituere chirurgum queamus, operæ utique pretium erit, vel ipſorum etiam mechanicorum atque artificum exemplo, de maxime neceſſario inſtrumentorum chirurgicorum apparatu breviter ante diſſerere, quam de ipſa eorundem applicatione fuerimus ſolliciti. Quanquam autem diffiteri nolim, pleraque chirurgorum inſtrumenta paſſim jam tum in ipſorum monumentis delineata reperiri; tamen neque illud etiam diſſimulare poſſum, eſſe quamplurima in iisdem (præſertim cum primum chirurgiam meam Anno 1718. ederem) vel obſoleta atque minus apta, vel prorſus etiam omiſſa. Igitur iſtiusmodi opus videbatur eſſe inſtrumentorum chirurgicorum ſupellectili, quæ non recentiſſime ſolum adinventa, ſed ad uſum etiam quammaxime accommodata, nihil immutatis ſingulorum magnitudinibus; ſi pauciſſima excipias, comprehenderet. Cujuſmodi quidem ſupellectilem an noſtræ tabulæ ſuppeditent, aliorum eſto judicium. Id certe operam dedimus maximam, ut chirurgicæ tirones tædioſiſſimo illo varia ex variorum libris inſtrumenta conquirendi labore levaremus; atque uſitatiſſima & optima unico libro exhiberemus; ſed & paſſim quoque illa ſiſteremus inſtrumenta, quæ vix ac ne vix quidem in aliorum libris

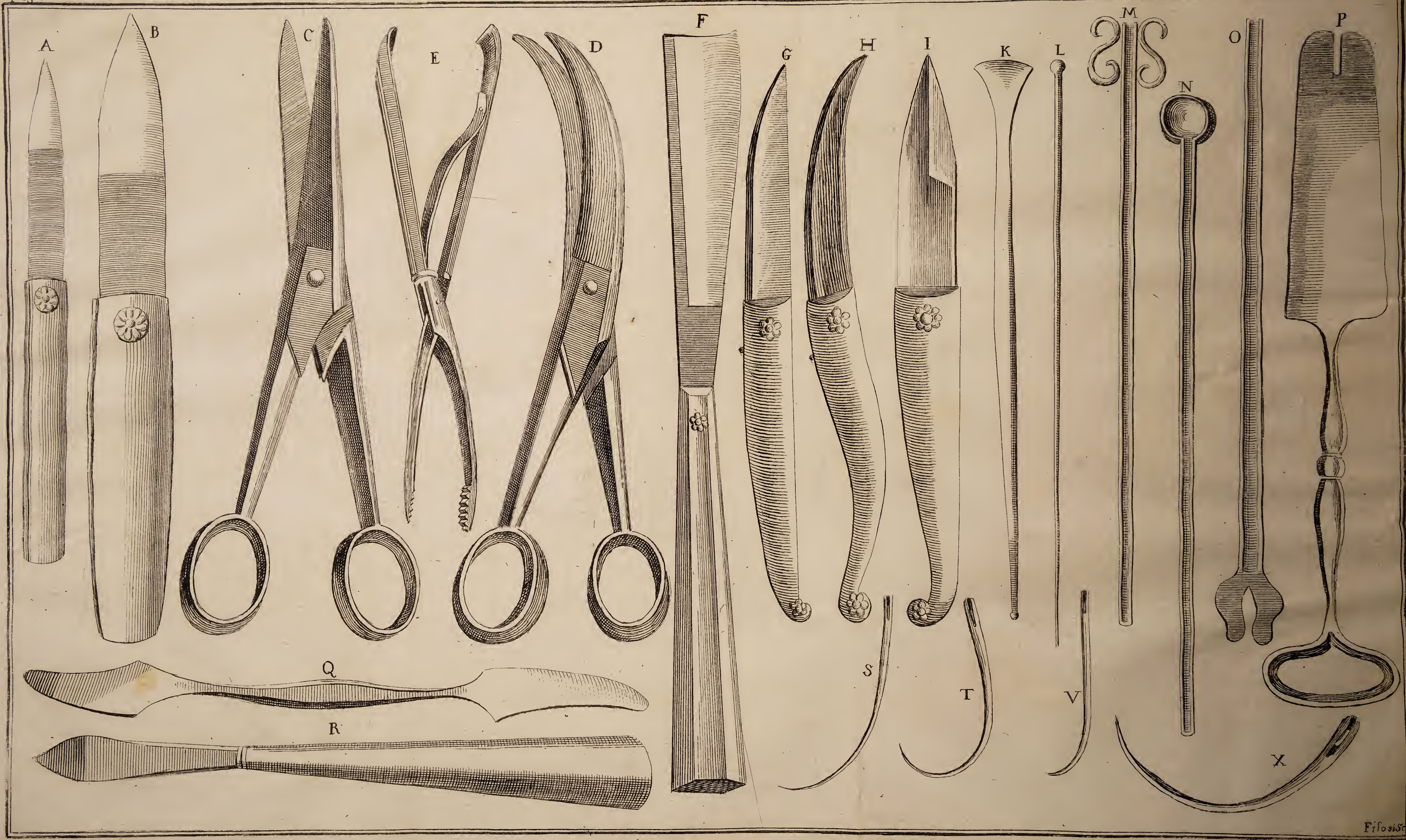
Inſtrumentorum notitia commendatur, ſelectiſſimaque illorum ſupellex promittitur.

bris, qui ante meum prodierunt, reperire liceat. Cum vero poſtea GARENGEOT librum gallicum de inſtrumentis chirurgicis ediderit, in quo varia adhuc nova aut correcta, haud pauca vero magnitudine valde imminuta delineavit, quæ facile & tirones & artifices, qui ea imitari volunt, fallunt, præcipua quidem inde & in hunc librum tranſtuli; attamen, quantum ob tabulas noſtras licuit, pleraque naturali magnitudine exhibui, ita, ut meliora uſui ſic eſſe queant, quam ipſius hujus authoris figuræ. Interim quum inſtrumenta ipſa, quam inſtrumentorum delineationes conſpexiſſe præſtet, in illam utique curam incumbendum chirurgiæ ſtudioſis eſt, ut nullam ſelectiorum & cumprimis novorum inſtrumentorum chirurgicorum contemplandorum prætermittant occaſionem. Ego vero in prælectionibus meis chirurgicis omnia atque ſingula inſtrumentorum chirurgicorum genera diſcentibus ob oculos pono, & ut non ipſe ſolum eorundem uſus, ſed veterum quoque defectus, recentiorumque vel emendatorum præſtantia ſingulis innoteſcant, curate expono.

XXXVI.

Inſtrumenta portatilia deſcribuntur.

Ante omnia vero deſignanda nobis jam ea videntur eſſe inſtrumenta, & quidem omnia magnitudine ſua conſueta, quæ propter frequentiſſimum in curationibus chirurgicis uſum in primis ſcitu neceſſaria eſſe, ideoque ab hodiernis chirurgis peculiari capſulæ inſerta ubicunque circumferri adſolent: unde *portatilia* vulgo vocari ſolent. Spectant huc primo loco ea, quæ *Tab. I. ſub lit. A. & B.* exhibentur, *ſcalpellum* nempe minus & majus; vulgus *lancettas* ſive *lanceolas*, Galli *lancettes*, eadem nominant. Serviunt eadem, præſertim minora, venis incidendis, quare *phlebotoma* Græcis vocantur, ſed & abſceſſibus aperiendis, in primis majora; ideoque Gallis etiam *lancettes à l'abces* appellari conſueverunt. *Lit. C. forficem* eundemque *rectum* indicat, variis uſibus accomodatum: quanquam & majores & minores etiam hujuſmodi forfices domi in promptu habeat chirurgus neceſſe eſt; utpote quibus ſubinde opus eſt in variis diverſorum morborum curationibus. *Lit. D. forficem curvum* exhibet, in fiſtulis aperiendis itemque aliis etiam in caſibus perquam utilem. *Lit. E. volſellam* eandemque *denticulatam* monſtrat; utpote qua in detrahendis a vulnere atque ulcere linamentis aut emplaſtris, nec non in feſtucis atque id genus aliis rebus extrahendis, itemque in variis rebus apprehendendis, ipſiſque ſectionibus anatomicis chirurgi commode utuntur. E ferro confici plerumque ſolent iſtiuſmodi volſellæ, ſed nitidiores fere ſunt, quæ ex argento ſcite conficiuntur. *Lit. F.* ſcalpellum repræſentat, quod *novaculam* plerique appellant. *Lit. G.* ſiſtit *ſcalpellum rectum*; *H. ſcalpellum curvum*, *falcatum* ſive *lunatum*; *I.* denique *ſcalpellum rectum* idemque *anceps*. Sub *lit. K. ſpecillum* exhibetur, *une Sonde* Gallis nuncupatum: cujus alterum extremum planum fere eſt & tenue, pro inveſtigandis cranii oſſium fiſſuris, aliiſque uſibus; alterum vero teres, & globulo in apice munitum, pro explorandis ſcilicet vulnerum atque ulcerum viis: quibus ipſis etiam uſibus inſervire poteſt ſpecillum *lit. L.* propoſitum. Nitidiſſima ſunt, quæ ex argento conſtruuntur ſpecilla; tametſi etiam ex ferro, ebore vel balænæ oſſibus confici ſoleant. Quod *lit. M.* deſignatur *ſpecillum ſulcatum*, Gallis *Sonde creuſe*, aliis *director* ſive *conductor* dici ſolitum, propterea quod ſcalpelli aut


A
B
C
E
D
F
G
H
I
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
V
X
Filosi Sc.

aut forficis aciem in fiſtulis ſinubuſve incidendis dirigat ſive ducat, ne ſcilicet vaſa ſubjacentia, nervi, tendines, aliæve partes integræ lædantur. Ornamentum ſuperius pro manubrio eſt: quod ipſum quandoque etiam vel cochlearis formam (*indice lit.* N.) induit, pro adſpergendo vulneribus, ulceribus uvuliſque pulvere, aliove medicamento; vel etiam furciculæ inſtar, in freno linguæ incidendo idoneæ: cujus figuram ſiſtit *lit. O.* Neque vero prætermittenda hoc loco videtur *ſpatha*, (*vid. lit. P.*) deprimendæ linguæ, variiſque tonſillarum, uvæ ipſius, denique oris vitiis explorandis, ut & linguæ elevandæ, dum frenum ejus incidere volumus, ob rimam, quæ in ſuprema parte inſculpta eſt, accommodata, proindeque ex argento potius quam ex alio metalli genere conficienda. Hujus ad ſimilitudinem aliquomodo accedit *ſpathula* utraque (*lit. Q. & R.*) emplaſtris nimirum & malagmatibus ſeu unguentis linteo inducendis utplurimum, quandoque tamen etiam fractis calvariæ oſſibus elevandis extremo ſuo ſulcato ſerviens. Spectant huc etiam ultimo loco variæ *acuum* & *rectarum* & *curvarum* ſpecies, vulneribus ſuendis, arteriis læſis ligandis, pluribuſque aliis uſibus dicatæ; quarum tres diverſæ figuræ curvæ demonſtrant *lit. S. T. V.*

XXXVII.

Hæc de inſtrumentorum chirurgicorum maxime neceſſariorum apparatu dicta ſufficiant: progrediendum nunc quoque ad alia eſt, quibus, tanquam rebus in curatione chirurgica valde neceſſariis, nunquam non inſtructum chirurgum noſtrum velimus. Pertinent huc *præcipua quædam medicamentorum genera*: cujuſmodi e. c. ſunt *unguentum* digeſtivum vulgo appellatum, unguentum *Ægyptiacum*, aut *fuſcum* WURTZII, pro mundandis ſive abſtergendis vulnerum ulcerumque ſordibus; tum *balſamum* aliquod *vulnerarium*, ARCÆI v. c. Samaritanum, Peruvianum, Copayvæ, de Meccha, aliudve ſimile quodlibet, quorum multa proſtant. His adjungendum quoque porro eſt unum alterumve emplaſtrum, diapalmæ v. c. diachylum aut ſtypticum CROLLII, utpote quorum ampliſſimus ubique ferme uſus eſt. Neque vero deeſſe chirurgis unquam debet *vitrioli cœrulei* fruſtulum aliquod, ad exedendas nempe carnes luxuriantes ſive increſcentes, ſanguinis item profuſiones cohibendas. Vitriolum ubi defuerit, adhiberi ejus loco poterunt ad carnes inutiles exedendas *alumen uſtum*, *mercurius præcipitatus ruber*, *lapis* item *infernalis*, ſeu aliud quodcunque medicamentum corrodens, quod & pro excitandis fonticulis, aperiendis abſceſſibus, & ſi quæ ſunt alia hujuſmodi, uſui eſſe poteſt. Sed in promtu quoque ſemper chirurgus habeat certam aliquam *linamentorum*, quæ vulgo *charpie* vocant, portionem, ut ſcilicet, omni cunctatione abjecta, celeriter ſuccurrere vulneratis queat; utpote quos nimia ſanguinis profuſio, ſi quando chirurgus imparatus accederet, extinguere facili negotio poterat. Quæ ipſæ quidem rationes etiam atque etiam nos movent, ut a *faſciis* quibuſdam nunquam prorſus vacuum chirurgum noſtrum exoptemus.

Quibuſnā medicamentis instructus ſemper debeat eſſe chirurgus.

XXXVIII.

Virtutes chirurgi quænam ſint. Dictum ſuperius eſt, (N. II.) illos cum primis laudabiles ſeſe chirurgos præſtare, qui manuum iſtrumentorumque potiſſimum adminiculo corporis humani morbis promte mederi poſſint. Jam qualia ſint in inſtrumentis imo & medicamentis illis præcipua, hactenus equidem declaravimus. Itaque nunc illud exponendum adhuc reſtat, qualibus nimirum quibuſve virtutibus inſtructus eſſe debeat chirurgus, ſi quidem officio ſuo ſatis omnino facere voluerit. In primis vero corporis certa agilitas animique conſtantia qualis in chirurgo requiratur, elegantiſſimis, prouti quidem ſolet, verbis, expoſuit CELSUS: (*a*) *Eſſe*, *1. Corporis agilitas.* inquiens, *chirurgus debet adoleſcens*, *aut certe adoleſcentiæ propior; manu ſtrenua*, *ſtabili*, *nec unquam intremiſcente*, *eaque non minus ſiniſtra quam dextra promtus*; *acie oculorum acri*, *claraque*; *animo intrepidus*, *immiſericors*, *ſic*, *ut ſanare velit eum*, *quem accepit*, *non ut clamore ejus motus*, *vel magis*, *quam res deſiderat*, *properet*; *vel minus*, *quam neceſſe eſt*, *ſecet*: *ſed perinde faciat omnia*, *ac ſi nullus ex vagitibus alterius affectus oriretur*. *2. Animi conſtantia.* Interim tamen ita ſe gerat velim, ut nihil temere, nihil crudeliter agat, neque ægris citra neceſſitatem dolores excitet. In primis vero operam det, ne, quantum in ſe eſt, ſua culpa, metu aut temeritate ægrotantibus damnum inferat.

XXXIX.

3. Sufficiens anatomicæ medicæque artis ſciẽtia, adjuncta ſimul prudentia. Neque vero binæ iſtæ, quarum mentionem nunc injecimus, virtutes ad excellentem chirurgum ſufficiunt; ſed inſuper aliæ quoque, a CELSO hic prætermiſſæ, apprime utiles videntur eſſe atque adeo neceſſariæ. Sic enim nemo facile excellere in arte chirurgica poterit, niſi qui *inſigni quoque rerum anatomicarum & medicarum ſcientia*, *excellentique præterea ingenio præditus* deprehenditur. Siquidem his maxime dotibus efficiatur, ut non ſingulas ſolum veraſque *morborum cauſas & circumſtantias* ſagaciſſime perveſtigare, ſed & optimam medendi viam, atque commodiſſima quoque inſtrumentorum genera ſeligere, vel, ubi opus fuerit, nova ac meliora excogitare feliciſſimeque applicare queat. Quum e contrario illi, qui his chirurgicæ principiis aut virtutibus deſtituuntur, nunquam boni evadent chirurgi, ſed peſtilentiſſimos utplurimum, quin & capitales quandoque errores in curationibus ſuis admittent.

XL.

4. Frequẽs in noſocomiis exercitatio. Jactis fideliter ſolidis ejuſmodi, quæ jamjam commendavimus, chirurgicæ fundamentis, comparatiſque laudatis chirurgi boni virtutibus, adjungenda erit profeſſorum inſtitutis ſcriptorumque lectioni *exercitatio*. Itaque ſtrenui chirurgicæ cultores in eam præcipue curam incumbant, ut præter ægros & curationes, quos hinc inde videre poſſunt, majora illa, tum in caſtris, tum in amplioribus quoque civitatibus obvia paſſim noſocomia, quam fieri poteſt, ſolertiſſime frequentent. In his enim quum magnus plerumque reperiatur ægrotantium numerus, qui manuum auxilio indigent, mirum videri haudquaquam debet, ſi quis probe in iiſdem verſatus vel intra unius etiam anni decurſum plura mor-

(*a*) Vid. Lib. VII. præfat.

morborum vulnerumque, ſed & curationum genera perſpiciat atque cognoſcat, quam cognoſcere alias aliis in locis per omnem vitam ſuam vix ac ne vix quidem potuiſſet. Sed quo felicius in publicis ejuſmodi chirurgorum gymnaſiis chirurgicæ candidati proficiant, obſervandum illis ſolertiſſime ſemper eſt, quæ morborum genera, qua ratione, quibuſve artificiis, quo denique ſucceſſu ab ingenioſis longoque harum rerum uſu exercitatis magiſtris tractentur. His ipſis obſervationibus quaſi præparati, magiſtrorumque conſiliis adjuti, ipſimet etiam tandem, primo cadaveribus humanis, ac deinde, qua data occaſione, manum ægris corporibus diligenter admoveant. Valet enim utique hic tritum illud: non lectione, non meditatione, non diſputatione, ſed *uſu fieri artificem & magiſtrum*.

XLI.

Tandem ut ne qua forte ipſo adſpectu faſtidium ægrotantibus, iiſque interdum delicatioribus, principibus puta, nobilioribuſque aliis, vel horrorem etiam chirurgus adferat, cavendum ſollicite eſt, ne quid agreſte in moribus, ſordidumque in veſtibus eluceat. Morum enim elegantia & urbanitas quemadmodum alias ſemper fere ad honeſtiorum virorum benevolentiam conciliandam faciunt; ſic & vel maxime in morborum curationibus illud præſtant, ut ægrotantium animi non mediocrem de ſui corporis ſalute in chirurgi prudentia poſitam ſpem, cujus mira plerumque efficacia eſt, concipiant. *5. Urbanitas & munditics.*

XLII.

Atque iſtis quidem principiis, iſtis virtutibus atque experimentis rite imbutus & quaſi præparatus chirurgus confidentiſſime jam morborum curationes aggredi poterit. Quas ipſas vero ut feliciſſime ſemper, quoad ejus fieri poteſt, abſolvat, danda etiam atque etiam opera eſt, ut, quæ propter ipſam artis ſuæ profeſſionem injuncta ſibi eſſe novit, officiis exactiſſime ſatisfaciat. Simulatque nimirum opem rogatus ad ægrum acceſſerit, percontari ante omnia, bene ſic præcipiente HIPPOCRATE, vel ex ægri familiaribus, vel ex ejus domeſticis, vel denique ex ipſo ægro debet, *quid patiatur*; quidve in primis doleat; deinde qua de cauſa, & quamdiu jam malum duraverit. Quin ipſemet, niſi forte aliud quidpiam obſtiterit, ægram corporis partem circumſpiciat, curateque ſimul omnia, quæ vel audivit, vel vidit, perpendat, quæ morborum cauſis atque indoli detegendis inſervire quodammodo poſſint, ut ſic ad veram morbi cognitionem perveniat. *Chirurgi officia apud ægros conſiſtunt in eo, ut (a) Morbum ipſum prius exploret.*

XLIII.

Explorato jam iſthac ratione ægrotantis morbo, diſquirendum protinus ſolerter eſt, cuinam præcipue morborum claſſi accenſendus idem ſit, ſeu, quod perinde eſt, num forſan inſanabilis ſit, nec ne; ſanabilis autem ubi fuerit, difficiliorem habeat, an promtiorem curationem: poſſitne medicamentorum beneficio adhuc curari, an ferrum in manus poſtulet. Tutior enim leniorque via, ut rectiſſime de Medicis pronunciat CICERO (*a*), periculoſioribus reliquis merito præferenda, leniſſima- *(b) An & quomodo curandus ſit, perpendat.*

(*a*) Lib. I. de Officiis cap. 24.

niſſimaque tentanda ſemper prius ſunt remedia; ne ſcilicet ægrotantes doloribus præter neceſſitatem diſcrucientur, vel in ipſum etiam vitæ periculum temere conjiciantur. Gravioribus autem morbis periculoſæ etiam & ancipites ſæpe ſunt adhibendæ curationes. Peccant igitur, & graviſſime quidem hic peccant illi, qui peſſimo circumforaneorum exemplo, quoslibet continuo homines, hernia laborantes, nulla prorſus ætatis illorum aut corporis ratione habita, periculoſis admodum, imo vero mortiferis quandoque per ſcalpellum curationibus ſubmittunt, quum tamen maxima eorum pars longe mitiori via & tractari & curari potuiſſet atque adeo debuiſſet (*a*). Quod ſi autem gravem metum ſubeſſe, proindeque ægrum ſervari penitus haud poſſe, chirurgus intellexerit, indicare præſentiſſimum vitæ periculum, vel ægro, vel quod ſæpe melius, familiaribus, quam diſſimulare conſultum magis eſſe videatur; ne ſcilicet, ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe vel etiam fefelliſſe idem exiſtimetur.

XLIV.

(c) Tempeſtive, ſed circumſpecte tamen ipſa curationem ſuſcipiat.

Quod ſi vero ſanabilem utique morbum eſſe chirurgus cognoverit, ſed tamen ejuſmodi, ut medicamentorum vires ſuperet, ferrumque deſideret; tum id quoque tempeſtive declarandum ægrotantibus eſt, iisdemque dictam curandi viam approbantibus, aut ſaltem non renuentibus, ipſa curatio quamprimum prudenter ſuſcipienda. Non enim illud ſolum curare chirurgum oportet, ut morbi ſævitia, doloreſque opportune imminuantur; ſed & vel maxime id quoque providere, ne, ſi forte periculum in mora eſt, propter ipſam chirurgi cunctationem, graviores morbi ſenſim ſenſimque ingraveſcant, vel prorſus etiam inſanabiles evadant. Contra vero in morbis curatu difficilioribus, ubi non tam in mora, quam potius in ipſa curatione, propter abditas illorum circumſtantias, periculum eſt, tum demum optime ſibimet ipſe non minus quam ægro chirurgus proſpicit, quando ſimul alios ſalutaris artis peritos, & medicos & chirurgos in conſilium adhibet, quibuſcum de vera morbi natura recteque inſtituenda curationis optima ratione deliberare prius queat, quam ferrum ad ægras corporis partes applicet. Namque hac ratione cavetur, ne forte conjectura vel audacia ſua, præſertim in perſonis ſplendidioribus, chirurgus periclitetur, vel culpa alicujus erroris aut nimiæ feſtinationis, ſi res forte male

(*a*) Spectat huc, mea quidem ſententia, illius circumforanei vel agyrtæ exemplum, qui herniæ non uſque adeo periculoſæ curationem in puerulo, ſex circiter annos nato, ſectionis ſed & caſtrationis beneficio tentaverat. Ex quo quum egomet, abſentibus arbitris, quærerem, quare præter neceſſitatem periculoſam adeo ſectionem tentaverit, & cur non vinctura ſive faſcia potius idonea ipſum curaſſet, quum tamen omne iſtud malum commode ſatis hac ratione in tenera iſta ætate tolli potuiſſet? tum is ingenue confitebatur, ſe lucri ergo id feciſſe, atque alias etiam facere: faſciam enim ab ægrotis vix unico nummo unciali, ſectionem vero decem, viginti, pluribuſve interdum redimi. Sed iſtiuſmodi circulatorum mores valde iniqui atque adeo impii ſunt: ſiquidem ægrorum ſaluti peſſime ſic conſulitur. Quod ipſum paulo poſt in miſero quodam ruſtico dictus antea circulator luculenter demonſtravit, utpote quem iſthoc ſolemni ſuo incidendi artificio crudeliſſime interfecit. Conſ. Diſſertat. noſtra de *Kelotomiæ abuſu tollendo*.

ma'e cedat, ipſi adſcribi queat, vel imprudenter etiam occidiſſe, quos forſan non ſervavit, neque ſervare potuit, videatur. Quod ipſum quoque permovere ſemper chirurgum prudentem debebit, ut, quibus forte imparem ſeſe eſſe intellexerit, periculoſas, difficiliores atque ancipites curationes, peritioribus iiſdemque exercitatioribus chirurgicæ profeſſoribus, ſi haberi poſſint, committat.

XLV.

Singulis ita jam circumſpectis, præparanda ſollertiſſime, priuſquam ipſa operatio ſuſcipiatur, omnia ſunt, quæ vel ad inciſionem, vel ad deligationem, vel ad quamcunque demum aliam actionem neceſſaria videntur. Sed iſta quidem apparatus atque inſtrumentorum præparatio non in ægri conclavi, aut ægris ipſis, præſertim ſi aliquanto molliores iidem fuerint, reſpicientibus fiat, ne ſcilicet illarum rerum conſpectu intempeſtivo terrore correpti, vel nimium quantum a chirurgi manu ſibi metuant, vel facilius animi deliquium patiantur, atque ſic ipſas chirurgi actiones, non ſine ſuo ipſorum damno, turbent. Eandem quoque ob cauſam arcenda ſemper ab ægris, præſertim timidioribus, nimia ſpectatorum cum primis inutilium turba eſt. Præterquam enim, quod iſtiuſmodi ægris ſpectatores quaſi totidem carnifices appareant, vel eam quoque ob cauſam moleſta ſolet eſſe nimia iſtiuſmodi adſtantium multitudo, quod verendum plerumque ſit, ne, vel ob interceptum lumen, vel ob nimiam loci anguſtiam, ipſum chirurgum impediant, quo minus ex ſententia uti ſuis artificiis queat. Ut nihil nunc de eo dicam, poſſe quandoque ſumma inde provenire damna, ſi ſcilicet chirurgus in ſupprimendis v. c. ſuffuſionibus, paullo imprudentius ab alio vel urgeatur vel impellatur.

(d) *Inſtrumentorum neceſſariorum apparatum rite prius præparet.*

XLVI.

Ad operationem ſive curationem ipſam ubi procedendum eſt, *animum* ſemper, quibuſcunque demum modis poteſt, *miſeris ægrotantibus addere ſtudeat chirurgus*, blandiſſimis nempe verbis pollicendo, ſe, quantum quidem fieri poteſt, celerrime mitiſſimeque ſingula effecturum. Igitur *feſtinandum omnino in curationibus eſt*, *ſed lente tamen ac provide*: quemadmodum ſupra jam tum (N. XXXVIII.) indicavimus. His enim rationibus in primis cavetur, tum ut ne diu nimis torqueantur, tum etiam ut immunes a damno præſtentur ægrotantes. Quin & ipſe chirurgus eam reportare hinc ſolet laudem, quod opinione citius, blandius ac prudentius ſingula confecerit (*a*).

(e) *Animum ægris ſemper addat feſtinetque in operat. ſed lente.*

XLVII.

Peracta jam, quæ ad levandum corporis morbum neceſſaria videbatur, operatione, tantum abeſt, ut penitus ſeſe expleviſſe munus ſuum chirurgus exiſtimet, ut potius de aliis etiam, ſi quæ reperiri forte poſſunt, ſalutis præſidiis ſummopere ſit ſollicitus. Sic enim ex cauſa *cohibendum*, quoties ægrorum ſtatus id poſtulat, *ſanguinis profluvium*

[f] *Poſt operationem vulnus deliget, noviſque malis occurrat.*

(*a*) Spectant huc quodammodo ea, quæ CELSUS affert L. III. cap. 4. in principio; ubi *Aſclepiades* dicit, *officium Medici eſſe, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet.*

eſt, *vulnus ſolertiſſime deligandum*, læſumque corporis membrum ſitu quam maxime commodo deponendum, ac denique circumſpecte ſemper providendum, ut non nova ſolum, quæ adventare forte poterant, mala tempeſtive avertantur, ſed ipſa quoque ſanitas quamprimum ægris reſtituatur.

XLVIII.

(g) De diæta ægris proſpiciat.

Igitur *de juſta quoque victus ratione, aere item ſalubriori, commodiſſimo denique conclavi, diligenter ægrotantibus proſpicere* chirurgus debet; requiem vero & patientiam ita ſemper illis commendare, ut & omnem animi ægritudinem abjiciant, &, ſi quæ porro etiam ſuſcipiendæ chirurgo inciſiones aliæve actiones ſalutares ſunt, haud iniquo animo eaſdem admittant. Eandem ob cauſam id quoque cavendum ſollicite videtur, ne iſtiuſmodi quidpiam ægris objiciatur, quod perturbare illorum animos iracundia, terrore aliiſque id genus affectibus gravioribus queat. Si quid enim aliud, animi certe purturbationes corporis ſaluti morborumque curationibus inimiciſſimæ ſunt.

XLIX.

(h) Viſitationes nimias impediat.

Tandem illud quoque providere, quantum quidem poteſt, prudens chirurgus debet, *ne* ſcilicet *nimiæ ſint ægrorum* ab amicis, nedum ab inimicis atque odioſis hominibus *viſitationes* ſive ſalutationes. Verendum enim hic eſt, ne ſermonibus ultro citroque miſſis, vel quies ipſorum turbetur, vel etiam maxime, ſi morbis aliquanto gravioribus decumbant, læſa corporis membra juſto magis defatigentur. Interim tantum abeſt, ut omni amicorum aliorumve hominum jucundorum ac feſtivorum convictione ægrum interdictum velimus, ut potius magno eandem opere commendare ſuſtineamus. Hujus enim beneficio ægrotantium animi ſenſim ſenſimque a dolorum moleſtiarumque memoria abſtrahuntur, ſubindeque reficiuntur. Tametſi, quod iterum iterumque monendum hic ducimus, audiendo potius, quam loquendo tempus ſuum fallere ipſi debeant.

L.

(i) In præſagiendo & promittendo circumſpecte admodum ſeſe gerat.

Denique tametſi artem conjecturalem medicinam CELSUS (*a*) quondam appellavit; tamen illud quoque monendum hic reſtat, *circumſpecte admodum & caute in his ipſis conjecturis* ac divinationibus ſuis, vel, quod perinde eſt, *in præſagiendis morborum eventibus verſandum chirurgo eſſe*: ne ſcilicet, agyrtarum more, vel morborum quorumcunque, licet inſanabilium, vel ſanabilium etiam feliciorem promtioremve, quam ipſorum indoles permittit, curationem ſpondeat. Si qui enim in ejuſmodi prædictionibus ac pollicitationibus juſto promtiores ſunt ac faciliores, periculum eſt, ne, ſi victa ars malo fuerit, ii vel ignoraſſe morborum naturam, vel ægros fefelliſſe videantur. Quemadmodum illud quoque, ſi & rationem & CELSUM ſequimur (*b*) *hiſtrionis eſt, parvam rem attollere, quo plus præſtitiſſe videatur*. Utrumque vero ab honeſtioris

(*a*) Vid. præfat. Lib. I. pag. 13. edit. Almelov.
(*b*) Vid. Lib. V. cap. 26.

ris chirurgi perſona ſemper debet eſſe quam alieniſſimum. Prudentis enim eſt vere atque ex animo, quoad ejus fieri poteſt, dicere, qualis ſit ægrotantium ſtatus; ſanabile ſit an inſanabile malum; & quanta denique ſanitatis ſpes reliqua videatur: ſic tamen, ut curioſius circumſpiciat, ne, quod per ſe exiguum eſt, majus curantis negligentia fiat. In caſibus dubiis, ubi ſcilicet gravis metus ſine certa tamen deſperatione eſt, ſanitatis ſpem cum metu conjunctam adeoque ancipitem; malum autem ubi valde periculoſum eſt, in difficili rem eſſe, periclitantis familiaribus chirurgus indicet. Quin etiam aliquando prudentis utique eſt, *eum, qui ſervari non poteſt, non attingere, ne occidiſſe videatur, quem ſors interemit* (a). Interim quicquid tandem ſit, illud omnino datum ſibi ſemper exiſtimet eſſe chirurgus prudentior, ut perturbatos ægrorum animos, vel in deſperatiſſimis etiam morbis, dulciſſima, quantum potis eſt, ſalutis ſpe lactet atque confirmet. Quemadmodum enim propter metum atque terrorem ingraveſcere nunquam non morbi conſueverunt, ſic ſpei atque lætitiæ uſque adeo blanda plerumque vis eſt, ut morbos ſi non penitus tollant, ſaltem tamen imminuant.

LI.

Explorandis morbis inſerviunt (1) partim ſenſus atque inſtrumenta.

Quot & quænam ſint præcipua chirurgi officia, hactenus equidem declaravimus. Quando vero primum, quod de morborum exploratione agit, ut & ſextum, quod ad læſæ partis deligationem pertinet, in primis ſolent eſſe neceſſaria, explanatius oſtendendum jam eſt, qua ratione in utriſque, tum in morborum exploratione, tum in illorum deligatione verſari prudentiſſime chirurgus debeat. Atque in explorandis quidem ac detegendis morbis, iiſdemque gravioribus, varia ſunt, quibus uti chirurgus queat, ſubſidia. Sic enim primo loco ſpectare huc ſolent ipſi *oculi*; utpote quibus vulnera, ulcera, tumores, fracturæ, ſuffuſiones, ſexcentique alii hujus generis morbi, utplurimum cognoſcuntur. Si quæ autem porro ſunt, quæ viſus aciem effugiunt, vel iis ſolis cognoſci nequeunt; tum oculis adjungendæ ſimul *manus* ſunt, ut adeo *tactu* explorentur, quæ nudo viſu explorari ſatis haud poterant. Fieri illud ipſum ſolet in quibuſdam fracturis, luxationibus, abſceſſibus, herniis, œdematibuſque, & ſi quæ ſunt ejuſmodi. Neque vero nullus *inſtrumentorum*, quoque præſertim *ſpecillorum*, hic uſus eſt: idque in primis in vulneribus, ulceribus, fiſtulis, cranii fracturis, veſicæ calculis, ſimilibuſque aliis membrorum noxis detegendis. Deinde *aures* etiam adhiberi non incommode in cognoſcendis quibuſdam morbis poſſunt, imo vero debent. Ut enim nihil nunc de eo dicam, vel ex ſolis etiam ægrorum, aut, qui horum curam gerunt, neceſſariorum relationibus morbos eorumque cauſam & naturam quandoque diſci; nihil de eo, ſtridorem oſſium, auribus perceptum, eorundem fracturas ſine omni prorſus fallacia ſignificare; in detegendis certe, ſi quæ forſan in veſica delitescunt, calculis uſque adeo inſignis aurium ſolet eſſe uſus, ut, niſi ſtrepitus, ſpecillo in veſicam immiſſo, atque ad lapideam materiam allidente, excitatus, eoſdem proderet, nunquam fortaſſe ſatis certi de calculorum præſentia redderemur. Denique in dignoſcendis morbis quibuſdam prope neceſſarius quoque deprehenditur

(a) Ibidem.

tur eſſe *odoratus*. Hujus enim beneficio vulnus vel ulcus putridum & impurum a puro dignoſci faciliime poteſt; ita & in partu difficili ac diuturno ex inſigni fœtore, quem fœtus adhuc in utero hærens emittit, certi reddimur, fœtum non amplius vivere, ſed jam mortuum eſſe; id quod ſine fœtore hoc vix unquam certe cognoſcere poſſumus. Simili prorſus ratione odoratus quoque facit ad faciliorem cariei oſſium, cancri exulcerati aliorumque his vicinorum morborum dignoſin, peculiarem omnino odorem exhalantium. Qui igitur in morborum exploratione hiſce ſenſuum & inſtrumentorum adminiculis rite utitur, illum recta eorum cognitio raro deficiet.

LII.

2. Partim ipſa quoque ratio. Sed incidere tamen quandoque caſus quidam in chirurgica poſſunt, imo vero ſolent, ubi ad dignoſcendos morbos neque ſenſus externi, neque inſtrumenta ſufficiunt: ſed *judicium* utique ac *ratio* in conſilium diligenter advocari debent, proindeque vera morborum indoles ex variis ſymptomatibus quaſi ratiocinando indagari. Reſpexiſſe huc videtur communis ille omnis medicinæ parens, HIPPOCRATES, dum *quæcunque*, ait (*a*) *oculorum conſpectum effugiunt, ea mentis oculis obtinentur & ſuperantur*. Sic enim ubi quiſpiam propter *graviorem capitis* vel ex lapſu, vel ex ictu *percuſſionem*, ſed ſine omni tamen externarum partium læſione, abſque ſenſu quaſi profunde dormiens jacuerit; tum ratio ex his ipſis indiciis ſtatuere facile poterit, partem aliquam capitis interiorem læſam, indeque ſanguinis aliquid effuſum in cranium eſſe, cui proinde, quibus fieri illud ipſum commodiſſime poteſt modis, ſi medicamenta parum faciunt, exitus parandus ſit. Eadem propemodum ratione ſe res habet in *empyemate*: quamvis enim hic, prægreſſa pulmonis, & quæ latera intus contegit, membranæ, ſive pleuræ inflammatione, pus in thoracem deſcendat, ſenſu tamen externo ſæpe vix ac ne vix quidem percipi illud ipſum poteſt; ideoque cum ex præcedenti morbo, tum ex præſentibus, quibuſdam ſymptomatibus dijudicari & conveniens remedium inveniri debet. Atque ſic ſe res habet variis aliis in caſibus.

LIII.

De neceſſario deligationis apparatu diſſeritur; & quidem 1. De linamentis. Sed diſpiciendum nunc quoque ulterius eſt de iis rebus, quæ ad membrorum *deligationem* in primis accommodata ſunt. Spectant huc primo loco *linamenta carpta* (*b*), *Charpie* gallis vocata; ſiquidem ex linteo, mundo præſertim ac detrito, ſive molliori per raſuram diſcerpto, aut in filamenta diſſoluto, conficiuntur. Ex his ipſis linamentis carptis varia conſtrui a chirurgis ſolent *glomera*, diverſis nominibus, pro diverſo ſingulorum habitu, inſigniri ſolita. Sic enim illa, quæ ad ovatam vel orbiculatam formam quam proxime accedunt, *plumaceola* latinis barbaris, *Plumaceaux* gallis, propter priſacm ipſorum ex plumis complicato linteo incluſis conſtructionem, dici conſueverunt. (Vid. Tab. II. litt. A. & B.) Quæ teretem magis & cylindricam, aut olivarum atque dactylorum nucleis propiorem figuram habent linea glomera, *Bourdonets* gallis appellantur; latine *glomera cylindrica* haud fortaſſis inepte dice-

(*a*) In Lib. de Arte.

(*b*) CELSUS Lib. V. cap. XXVI. num. 21.

diceres. Magnitudo iliorum varia, ceu patet *ex figg. litt. C. D. E. inſignitis*: ſic & quandoque filum aliquod circa medium fere illis adnectitur; quemadmodum figuræ *litt. F. & G.* notatæ luculentiſſime docent. Utriuſque generis glomera linea, præſertim priora iſta, ſicuti affabre atque eleganter contexere illa volueris, peculiarem quandam longoque harum rerum uſu acquiſitam artem ſibi vendicant. Qua cum non pauci deſtituuntur, inepta valde ſunt, quæ apud quamplurimos chirurgos vulgares deprehendimus, glomera.

LIV.

Glomerum iſtiuſmodi *lineorum*, præſertim *cylindritorum*, varius eſt uſus. *Linamenti carpti uſus quotuplex ſit.* Adhiberi enim ea ſolent 1. *ad cohibendum ſanguinem in vulneribus recentibus*, atque ita quidem, ut linamenti carpti affatim in ipſum vulnus farciatur, antequam faſciis illud ipſum circumcingitur. Quod ſi vero linamenta iſtiuſmodi forte defecerint, fruſtulis linteolorum ſiccorum concerptis, rudiorive modo contortis, adimpleri vulnera ſanguiniſque profuſiones eodem, aut forte adhuc meliori effectu ſupprimi poſſunt. In ſanguinis profluviis vehementioribus liquore ſtyptico, alcohole vini, aut oleo terrebinthinæ imbuenda, vel & pulvere adſtringente conſpergenda prius ſunt, quam vulneribus immittuntur: qua de re infra prolixius diſſeremus. Deinde 2. *ad vulnera quoque glutinanda & ſananda* conferre haud parum ſolent glomera noſtra linea; ſi nimirum digerente quodam unguento (*digeſtivum* vulgo dicunt) balſamo ſive alio id genus unguento vel liquore vulneratio imbuta rite ipſis inſinuantur. Neque vero minor illorum uſus eſt 3. *in vulneribus atque ulceribus ſiccandis* eaque cicatrice claudendis. Denique 4. *apta quoque ſunt ad glutinationem ſive concretionem oris vulnerum eo uſque impediendam*, donec imus illorum fundus coaluerit. Tandem etiam 5. apprime neceſſaria ſunt linamenta ejuſmodi *ad quaſvis aeris injurias a vulneribus avertendas*. Quæ filum adnexum ſibi habent glomera linea, (Vid. Tab. II. litter. F. & G.) adhiberi utplurimum ſolent in vulneribus & ulceribus aliquanto profundioribus, ac prima quidem; quibus alia dein filo neutiquam inſtructa, ad reliquum vulnerum ejuſmodi ſpatium adimplendum, pro re nata, ſuperingeruntur. Siquidem hac ratione non ipſa ſolum hæc linamenta in deligationibus commodiſſime ſemper extrahi, ſed & vel maxime caveri quoque poteſt, ne quid forte eorum in imo vulneris ſinu abditum remaneat. In vulneribus magnis, & cum primis in femoris aliorumque artuum majorum amputationibus, quæ inſignem linamenti carpti copiam efflagitant, ea vero non ſatis ubique, præſertim in caſtris, ſæpe proſtat, tantum carnem & oſſa linamentis contegunt, hiſque *ſtupea*, dein *glomera* paulo majora (*Plumaceaux d'etoupe* gallis appellata) ſuperimponuntur: quorum figuras exhibent (litteræ H. & I. Tab. II. Quibus priſci quondam chirurgi uſu fuerunt, glomera, e ſpongiis, plumis, lana vel goſſypio confecta fuiſſe legimus: ſiquidem major apud illos linamentorum fuit caritas. Interim glomera linea reliquis omnibus quam longiſſime præſtant, hodieque fere ſola in uſu ſunt.

LV.

2. De Turundis & linamento carpto confectis, harundemque uſu exponitur.

Præter modo dicta linamentorum glomera, in vulnerum deligationibus quandoque etiam in uſum vocantur TURUNDÆ (*Tentes* gallis vocatæ) atque ex linamento carpto affabre circumvoluto, adinſtar clavi cujuſdam capitati, parari ſolitæ. Quanquam illarum magnitudo, i.e. longitudo & craſſities, pro ipſa vulnerum diverſitate, varia eſt; ceu liquet ex figuris *Tab. II. litt. K. L. M. & N.* notatis. Præcipuus ejuſmodi turundarum uſus eſt in vulneribus atque ulceribus aliquanto profundioribus: ſiquidem illarum beneficio 1. non medicamenta ſolum ad intimos vulnerum ſinus ac receſſus referuntur; ſed 2. impediri quoque poteſt, ne exteriores vulneris partes prius coeant, quam interior ejuſdem fundus ſaneſcere deprehenditur. Accedit denique 3. quod earundem ſubſidio purgari a cruore aliiſque id genus ſordibus vulnera quam aptiſſime queant. Ceterum non ipſis modo vulneribus accommodatæ, ſed & vel maxime molles ſint oportet, ne dolores cum ipſo vulnere per eaſdem ingraveſcant. Sed ne qua forte ipſa etiam vulneris ſanatio per turundas impediatur, ſic omnino velim habeant chirurgicæ candidati, purgatis jam, quantum ſatis eſt, vulneribus, ſinubuſque illorum ſenſim ſenſimque coeuntibus, magis ſubinde imminuendas turundas, &, quamprimum fieri poteſt, prorſus removendas. Quam ipſam vero curandi prudentiam quum paſſim neglectam a chirurgis deprehendere liceat, mirum videri haudquaquam debet, extitiſſe quondam, vel hodienum quoque exiſtere non mediocres artis ſalutaris doctores, qui omnem turundarum uſum chirurgis interdicendum eſſe, cum CÆSARE MAGATO, Italo, (*a*) BELLOSTIOQUE, Gallo, (*b*) aliiſque ſtatuerunt. (*c*)

LVI.

De turundis e linteolo confectis.

Sed confici quoque, præter hactenus recenſitas, turundæ quædam aliæ ſolent ex linteorum panniculis non diſcerptis, ſed integris, in coni ſimilitudinem contortis, & filo robuſtiori, juxta baſin applicato, inſtructæ, ita tamen, ut propter diſcerpta inferius linamenta paulo molliorem habeant apicem, ne ſcilicet noxa cum moleſtiis per eaſdem augeatur. Filum autem applicari eum præſertim in finem debet, ut, ſi qua forte & ipſa baſis, licet amplior, per ipſum vulnus in ventrem vel thoracem deſcenderit, impune rurſus extrahi turundæ queant. (*Vid. Tab. II. Fig. O.*) Obſervandum enim hic eſt, turundas has adhiberi potiſſimum ſolere in vulneribus ad ipſum pectoris aut ventris cavum penetrantibus; ne ſcilicet eadem prius glutinentur, quam cruor cum aliis materiis purulentis omnibus evocatus inde fuerit.

LVII.

(*a*) Vid. Ejuſd. tract. *de rara vulnerum medicatione.*

(*b*) Vid. Ejuſd. tract. *Chirurgien d'oſpital.*

(*c*) Ob rei hujus dignitatem Academia Chirurgorum Pariſienſium anno ſuperiori præmium propoſuit ei, qui verum turundarum uſum optime docere, & exponere poſſit: quamvis Medicus Italus, *Lupius*, peculiarem libellum hac de re Venet. An. 1721. 8. evulgaverit, in quo hoc de argumento ſatis prolixe propoſuit.

LVII.

De turundis intumeſcentibus, nec non de tubulis ac fiſtulis.

Tertium denique turundarum genus eo præcipue comparatum eſt, ut ſcilicet nimis anguſtum vulneris aut ulceris os ſenſim per easdem ampliari, quæque forſan intus deliteſcunt, ſanguis atque ſanies facilius inde extrahi, ipſaque medicamenta commodius ingeri queant. Conficiuntur ipſæ utplurimum vel e ſpongiis peculiari modo præparatis, quam Galli *eponge preparee* appellant, vel ex gentianæ, rapæ, acori, ſymphytique radicibus arefactis: ſiquidem iſtæ res ſingulæ ejus indolis ſunt, ut a pure vel ſanie affluente multum intumeſcant, ipſaſque vulneris oras diducant. Apparet hinc ſimul facile, quid ſit, cur iſtiusmodi turundæ *intumeſcentes* (germanis *Quelmeiſſel*) appellari in chirurgorum ſcholis conſueverint. Ad turundarum ſimilitudinem proxime accedunt *tubuli* ſive *canaliculi* iſti argentei vel plumbei, quorum aliquando uſus eſt in ſanguine & pure, e vulnerum atque ulcerum quacunque anguſtia educendis; aliquando in aqua hydropicorum, aut urina evacuanda. Magnitudo illorum atque figura pro ipſo vulnerum diſcrimine mirum quantum variæ ſunt: quemadmodum *Tab. II. litteræ P. Q R. S. T V. X.* luculenter demonſtrant. Reliqua enim plenius cognoſci poterunt ex inferius de morbis, in quibus iis indigemus, ſpeciatim tradendis.

LVIII.

3. De Emplaſtris quædam proponuntur.

Ad deligationis apparatum in primis etiam referenda ſunt emplaſtra: quæ quid ſint, uſque adeo manifeſtum plerisque eſt, ut prolixa deſcriptione neutiquam indigeant. Sunt autem varia admodum, imo vero innumera fere emplaſtrorum genera: quorum præcipua, quoad ipſam ſingulorum compoſitionem & mixturam, tum in aliorum libris, tum & vel maxime in *Auguſtana*, *Londinenſi*, *Boruſſo-Brandeburgica*, LEMERIIQUE Gallica pharmacopœiis deſcripta reperiuntur. Atque induci quidem ut plurimum ſingula ejuſmodi emplaſtra conſueverunt linteolis, quandoque coriis vel ſerico etiam, pro diverſis nempe vulnerum, loci ac perſonarum circumſtantiis. Quod ſi piloſis forte corporis partibus imponenda emplaſtra ſint, removendi prius novaculæ ſubſidio pili ſunt, ut cuti melius adhæreant, & facilius rurſus, ſi removenda, ſine dolore auferri queant. Sed quo melius applicari eadem ubivis queant, ipſi membrorum corporis habitudini accommodanda ſemper illorum *forma* eſt. Igitur alia emplaſtra fieri debent rotunda, alia quadrata, alia triangularia, alia ovata ſive elliptica, alia lunata, alia denique litteræ T, nec non crucis, ut vocant, Melitenſis figuram habentia; prouti quidem ad oculum patet *ex Tab. II., num.* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. Sunt autem porro alia, quorum latus, pro re nata, vel alterutrum, vel utrumque etiam fingitur. *Vid. num. 9. &* 10. His denique iſta etiam adjungenda emplaſtrorum genera videntur, quæ circa medium fere perforata, fracturiſque, vulnus aliquod adjunctum habentibus, deſtinata ſunt; quo nimirum, ipſis etiam emplaſtris neutiquam ſemotis, vulnera & ſolvi & purgari, ſed & denuo deligari commode ſemper poſſint. *Vid. num.* 11. Quantumvis autem variæ ſunt, prouti ex adductis liquet, emplaſtrorum figuræ, tamen quadrata & rotunda uſitatiſſima ſunt; ſiquidem pauciſſima ſunt corporis humani membra, quibus non applicari eædem apte poſſint, maxime ſi ipſa emplaſtroum ora hinc atque inde forfice findatur ſive incidatur.

LIX.

Emplaſtrorum magnitudo itemque uſus quotuplex ſit.

Emplaſtrorum *magnitudo*, perinde ut ipſorum figura, varia eſſe conſuevit; ſiquidem illa reſpondere ſemper plagæ & læſæ corporis parti debeat. Ad emplaſtrorum *uſum* denique quod attinet, longe ampliſſimus maximeque varius idem eſſe deprehenditur. Sic enim non balſamis ſolum, unguentis, pluribuſque aliis hujus generis medicamentis, linamentis item carptis atque turundis, ne e vulneribus excidant, retinendis ſerviunt; ſed in primis quoque faciunt ad pus movendum, tumoreſque & digerendos & maturandos, vulnera item glutinanda & ſananda, oſſa fracta jungenda, aduſta corporis membra reſtituenda, dolores mitigandos, & denique etiam ad infirmiores partes roborandas. Sed iſta quidem ſingula plenius cognoſci poterunt ex inferius dicendis.

LX.

4. Quid & quotuplicia ſint ſplenia.

Emplaſtris ac reliquo apparatui ſuperimponi utplurimum ſolent *pulvilli* quidam, ex mundis atque his aliquanto mollioribus ipſoque uſu ferme detritis linteolis, quater, ſexies, octieſve complicatis, ſutura tamen fimbriaque carentibus, confecti. Hos priſci olim medici, propter figuram ſpleni ſæpiſſime haud abſimilem, *ſplenia* dixerunt: galli vero *Compreſſes* nominant; ſiquidem non ad propulſandas ſolum aeris injurias, ſed & vel maxime ad melius firmanda emplaſtra vulnerumque deligationes accommodati ſunt. Adhibentur tamen etiam ſæpe ſine emplaſtris ſplenia, eademque modo ſicca, modo certis etiam imbuta liquoribus, roborantibus puta, reſolventibus, lenientibus, emollientibus, adſtringentibus, refrigerantibus, tum & in primis variarum herbarum decoctis, vino item, vini ſpiritu, aqua, aceto, vel & oxycrato, nec non aqua calcis; hiſdemque ſingulis nunc frigidis, nunc calidis, prouti nimirum ipſa morborum curandorum indoles modo hoc modo illud deſideraverit.

LXI.

Spleniorum figura & ſitus quotuplex ſit.

Enimvero ſpleniorum *figuram & magnitudinem* ubi ſpectaveris, haud ſane minor illorum, atque emplaſtrorum diverſitas, pro diverſo ſcilicet ægrarum partium habitu, eſſe deprehendetur. Pleraque figuram habent *quadratam*; (vid. Tab. II. num. 12.) alia *oblongam*, ſplenique haud abſimilem; (num. 13.) rurſus alia *triangularem*; (num. 14.) alia denique *crucis* formam imitantur, (num. 15.) Propter ſitum vero, quem obtinent, ſpleniorum alia *recta* vocantur, alia *obliqua*, alia *tranſverſa*, alia item *annularia*, ſi ſcilicet brachium aut pedem circumcingunt, alia porro quendam quaſi *aſteriſmum* ſive *ſtellam* præ ſe ferunt. (num. 16.) Quædam in latere vel alterutro, vel etiam utroque media fere inciduntur, ſine funduntur. (vid. num. 17. & 18.) Quin & *hexagona* quandoque fiunt ſplenia, (num. 19.) vel *rotunda* aut *globoſa* pilamque repræſentantia, ſub alia quippe, ad curandam oſſis humeri luxationem, reponenda. (num. 20.) Interdum etiam valde *minuta* parantur *ſpleniola*, eademque vel quadrata, (vid. num. 21.) ad vulnera vaſorum ſanguinem fundamentum obturanda & comprimenda; vel gracilia, (num. 22.)

in ſu-

in ſuturis vulnerum ligandiſque arteriis uſurpari ſolita. Quæ tamen, ſicubi emplaſtris ſuperimponuntur, his ſemper debent eſſe paulo majora, ſiquidem illis contegendis ſæpiſſime deſtinata ſunt.

LXII.

Ceterum ſingula fere ſplenia eo potiſſimum ſpectant, 1. ut naturalem ægræ partis calorem foveant, omneque frigus avertant; 2. tum ut res in deligatione ſibi ſubjectas firmius contineant; 3. hinc ut liquores vulneribus aliiſque malis curandis aptos & commodius & diutius ſuper parte læſa contineantur; denique 4. ut depreſſiora ſive inæqualia membrorum loca repleant, pro firmiori ſcilicet vulnerum atque in primis fracturarum deligatione; tandem etiam 5. ne propter irritatam faſciis conſtrictioribus cutem, pruritus aliquis moleſtior ſive dolores etiam excitentur. *Spleniorum uſus quotuplex ſit.*

LXIII.

Sed diſpiciendum nunc quoque porro de *faſciis* eſt, *Bandes* gallice vocatis; utpote quarum longe ampliſſimus in deligandis ac vinciendis partibus læſis ſolet eſſe uſus. Neque enim ſpleniis tantum, emplaſtris rebuſque id genus aliis melius in deligatione firmandis, ſed cohibendis quoque periculoſis ſanguinis ex vulnere profuſionibus, jungendiſque fractis aut luxatis oſſibus haud parum ipſæ inſerviunt. Tametſi vero plenior atque accuratior faſciarum conſideratio peculiarem aliquam, id eſt, tertiam chirurgicæ inſtitutionis noſtræ partem, jure merito ſibi vendicaverit, viſum tamen nobis non ſine ratione fuit, breviter hic in principio ea & quaſi in anteceſſum perſtringere, quæ chirurgicæ artis cultoribus in primis neceſſaria deprehenduntur. *5. De faſciis ſtrictim hic agitur.*

LXIV.

Scilicet obſervandum ante omnia hic eſt, faſcias pleraſque omnes, in vulnerum, ulcerum, oſſiumque, & fractorum & ſede ſua motorum, deligationibus adhiberi ſolitas, parari omnino debere ex linteamine puriori, paululumque detrito, ſed tamen robuſtiori. Atque, ut commodiorem ipſæ firmioremque deligationem efficiant, providendum utique eſt, ut convenientem obtineant longitudinem ac latitudinem, & ut earundem longitudo roboris cauſa ipſi filorum tractui reſpondeat. Sed abſint quoque in illis oportet ſuturæ fimbriæque omnes, quantum fieri poteſt, ne ſcilicet inæquabilis partique læſæ moleſta fiat deligatio. Ceterum quæ ſit aptiſſima faſciarum magnitudo, infra planius explicabimus. *Undenam parari debeant faſciæ.*

LXV.

Sunt autem variæ admodum, pro vario ſcilicet uſu, faſciarum ſpecies: ſiquidem aliæ *communes* ſunt, aliæ vero *propriæ*; quarum hæ non niſi certis quibuſdam partibus vel morbis conveniunt: iſtæ vero nuſquam fere non adhiberi poſſunt. Similimi propemodum ratione diſtin- *Faſciarum ſpecies quædam enumerantur.*

gui

gui in *ſimplices* atque *compoſitas* faſciæ conſueverunt; *ſimplices* enim dicuntur, quæ ex unico tantum eodemque continuo linteaminis fruſto conſtant; *compoſitæ* vero, quæ ex variis, diverſimode conſutis vel inciſis etiam aut fiſſis linteolis, conficiuntur. Simpliciſſima ferme inter omnes eademque non convoluta eſt, quæ venarum inciſarum deligationi accommodata eſt faſcia, *indice litt. a Tab. II.* Proxima huic videtur, quam *litt. b.* repræſentat, ab alterutra ſui parte conglomeratam, ideoque *faſcia unius capitis* dici vulgo ſolitam. Quemadmodum *bicipites* ſeu *duplicis capitis faſciæ* (*bandes a deux chefs*) nuncupantur, quæ utrinque convolutæ ſunt vel conglomeratæ. Vid. *Tab.* II. *lit. c.* His aliæ dein ſuccedunt faſciæ, ex uno quodam linteaminis fruſto confectæ, ſed utrinque tamen ferme ad medium uſque (prouti quidem *ex Tab.* II. *fig. d.* apparet) fiſſæ vel inciſæ, chirurgiſque proin *quadricipites* ſive *quatuor capitum frondiumque faſciæ* (*bandes a quatre chefs*) appellari ſolitæ. Quam *litt. e. Tab.* II. commonſtrat, paullo brevior atque anguſtior faſciola, in altero latere perforata, in altero fiſſa eſt atque adhiberi utplurimum ſolet in penis, digitorumque deligationibus. Porro *litt. f.* ſiſtit faſciam bicipitem, circa medium fiſſam: quæ quum vulneribus aliquanto longioribus, ſed anguſtis ſine ſutura glutinandis ſine uniendis inſervit, *uniens* plerumque appellatur. *Faſcia* denique *ſcapularis* vocatur, quæ, ut *litt. g.* oſtendit, ejuſmodi circa medium inſtructa foramine eſt, ut ipſum caput tranſmitti haud difficulter queat; partium faſciæ extremarum altera per præcordia, altera per dorſum dependentibus. Præcipuus enim faſciæ illius uſus in eo conſiſtit, ut in deligandis thoracis atque abdominis vitiis aliam eandemque paullo latiorem, e mantili, quater aut ſexies complicato, paratam, pectorique aut ventri circumcinctam faſciam ſuſtineant; prouti ex jam jam dicendis luculentius apparebit.

LXVI.

De faſcia Heliodori, litt. T. figuram exhibente.

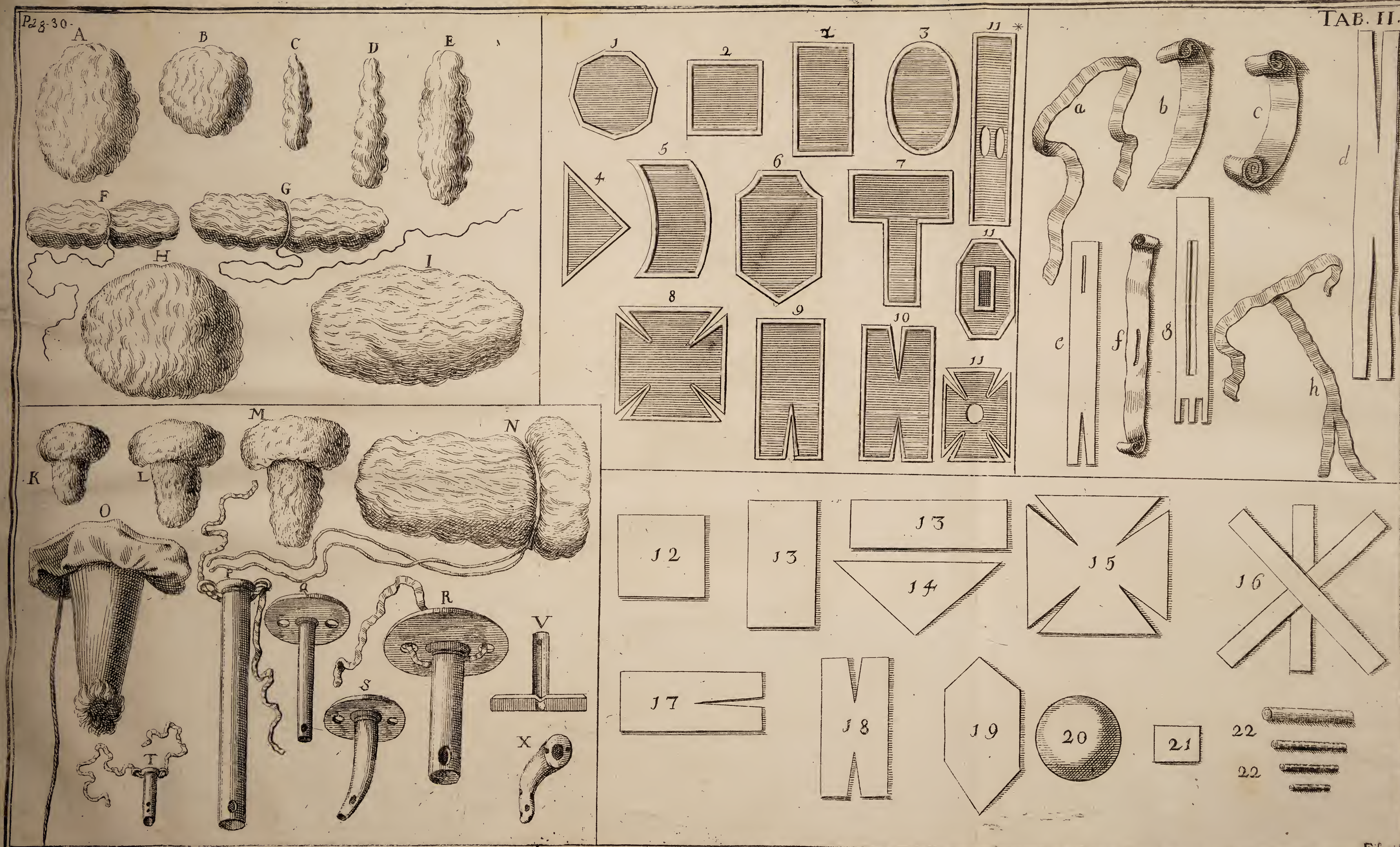
Reſtat nunc denique faſcia quædam compoſita ſive ex duobus fruſtis ita conſuta, ut, *indice litt. h.* ipſam quaſi litteræ T figuram non obſcure repræſentet. Pars ejus ſuperior ventri circumducitur nodoque firmatur; pars autem inferior, inter media femora tranſiens, parti modo dictæ ſuperiori in oppoſito corporis latere jungitur. Apparet ex his facile, has ipſas faſcias eo potiſſimum ſpectare, ut medicamenta ceteraque ad curandum neceſſaria circa anum parteſque generationi dicatas melius firmari queant. Sunt, qui, ab inventore, *Heliodori faſciam*; a forma autem, faſciam T; & denique a binis faſciis ſive fruſtis lintei aliquando dependentibus, *T duplex* eandem nuncuparunt.

Explicatio Tabulæ II. quam maxime neceſſariam deligationis ſupellectilem exhibentis: ex DIONE *potiſſimum depromta.*

A. & B. *linamenta carpta* ſunt, tum ovata, tum rotunda ſive orbiculata, quæ vulgo *plumaceola* dicunt; tametſi rectius dici poſſent *pulvilli*, ſive *glomera* linea.

C. D. E. linamenta carpta olivæ nucleive dactylorum formam præ ſe ferentia, variæ magnitudinis, *Bourdonets* Gallis vocata, i. e. *glomera linea cylindrica*.

F. &


Pag. 30.
TAB. II.
A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11
a b c d e f g h
12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22
Filosi S.

F. & G. a jam dictis haud differunt, niſi forte in eo, quod filum ſibi adnexum habeant.

H. & I. *glomera ſtupea* ſunt ſive ex lino crudo parata, eademque majora, *Plumaceaux d'etoupe* Gallis dicta.

K. L. M. *turundas* repræſentant variæ magnitudinis ex linamento carpto confectas.

N. turundam aliquam valde inſignem exhibet, filum trahentem.

O. turundam ſiſtit paullo majorem conicam atque ex linteolo paratam.

P. Q. R. S. T. V. X. ſunt varii generis canaliculi ſive tubuli ex plumbo vel argento confecti.

Num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. variæ emplaſtrorum figuræ.

Num. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. variæ ſpleniorum imagines.

Num. 19. Tria ſplenia repræſentantur ad aſteriſmi alicujus formam diſpoſita.

Num. 20. Pila ſplenii loco adhiberi quandoque ſolita.

Num. 21. Splenium quadratum valde minutum.

Num. 22. Varia ſpleniola minuta atque anguſta.

De Faſciis.

a. Faſcia ſimpliciſſima eademque non convoluta.

b. Faſcia extremo altero conglomerata, ſive *unius capitis*.

c. Faſcia utroque extremo convoluta ſive *biceps*.

d. Faſcia quatuor capitibus ſeu frondibus inſtructa.

e. Faſciola peculiaris digitorum ac penis deligationibus apta.

e. Faſcia *uniens*, in medio quippe perforata.

g. Faſcia *ſcapularis*: vulgo *le Scapulaire.*

h. Faſcia *Heliodori*, ſeu litteræ T figuram referens.

LXVII.

Quæ ſit uſitatiſſima capitis faſcia.

Quanquam diverſæ admodum, pro deligandis quibuſcunque capitis noxis & vulneribus, excogitatæ quondam, priſcorum chirurgorum induſtria faſciæ ſunt; tamen, ſi dicendum, quod res eſt, vel ſolum etiam *muccinium*, *ſudarium*, aut *mantile* (*Serviette*), aliudve his non abſimile linteamen aliquod quadratum, atque ad inſtar trianguli alicujus compoſitum, ſufficere hic fere ad deligationem poterant: ubi ſcilicet capiti ſic applicarentur, qualiter fieri id ipſum ſolet æſtivo tempore, quando, rejectis conſuetis capitis tegumentis, fervorem ſolis aliquo modo temperare volumus. Neque vero multum ab his ipſis differt apud hodiernos chirurgos uſitatiſſima illa faſcia, quam *magnum capitis tegumentum* (*le grand couvrechef*), appellare conſueverunt. Siquidem hæc ipſa ex ejuſdem generis linteamine quadrato, ſive molliori quodam mantili utplurimum paratur. Complicatur ſcilicet linteamentum illud, atque ita quidem, ut pars inferior quatuor circiter digitorum tranſverſorum latitudine ſuperiorem ſuperet: media linteaminis hujus pars ſic omnino capiti imponitur, ut pars anterior ad oculos uſque protendatur, quatuor vero extrema ſive anguli utrinque ſuper genas propendeant. Partis ſuperioris utpote anguſtioris binæ extremitates ſub mento conſtringuntur; quemadmodum partis latioris, ſive inferioris binæ extremitate;

tates verſus occiput retrahuntur, ibidemque vel nodo vel aciculis bene firmantur. Pars ad oculos propendens ſurſum elevatur atque ad verticem reclinatur; binæ vero partes juxta humeros utrinque prominentes eadem ratione attrahuntur, apte complicatæ, acicularumque ſubſidio poſt aures affiguntur. Quod ipſum faſciarum genus, ubi recte fuerit applicatum, firmiter capiti adhæreſcit, atque ab aeris frigidioris injuria illud ipſum egregie defendit: quapropter omnium faſciarum capitis uſitatiſſima hodie eſt, atque præſtantiſſima habetur. Qualis vero ſit ipſi capiti applicatæ faſciæ hujus facies, elucere, niſi fallor, aliquo modo poterit ex *Tab. III. fig.* 1. *littera A.* Quæ autem, ut nitide recteque applicetur, a perito artifice addiſci debet: nam facile vel ex hac ſola conſtare poteſt, quam difficile ſit artem faſcias applicandi verbis clare deſcribere, aut ex deſcriptione ſola eam recte addiſcere.

LXVIII.

Mantile cum ſcapulari quomodo applicetur, oſtenditur.

Littera B. *Tab. III. fig.* 1. illam indicat faſciam, quæ ad ſplenia itemque alia medicamenta firmius continenda in quibuslibet fere pectoris aut ventris vulneribus deligandis utplurimum ſolet adhiberi. Qua ratione parari optime faſcia iſta debeat, ſupra jam tum (*§.* 65.) indicavimus; ideoque non niſi illud exponendum hic reſtat, quo nempe modo applicari quam commodiſſime queat. Scilicet poſtquam ipſi vulneri proſpectum eſt, complicatum mantile iſtud ſic omnino vulneri ipſique abdomini vel pectori circumvolvitur, ut non ejus ſolum extrema acicularum beneficio jungantur vel ope fili conſuantur, ſed ipſum quoque mantile, ne forte prolabatur, faſciæ ſcapularis extremis firmiter adjungatur: prouti quidem manifeſto liquet ex ipſa faſciæ applicatæ delineatione *Tab. III. fig.* 1. *lit. B.* & *C.* Ceterum quare faſcia hæc *mantile cum ſcapulari* dici a chirurgis ſoleat, in promtu jam ex hactenus adlatis videtur eſſe ratio.

LXIX.

De faſciis ad deligandas venas.

Littera D. indicat, qualis in brachiis; E, vero, qualis in pedibus debeat eſſe venarum deligatio ſeu vinctura. Qua autem ratione & parari optime & applicari commodiſſime queant iſtius generis faſciæ, in tertia inſtitutionis noſtræ chirurgicæ parte aliquanto luculentius exponere conſtituimus.

LXX.

Quo nomine ſimpliciſſimi faſciarum ductus veniant.

Circa faſcias ſimplices illud omnino monendum hic reſtat, quod ſcilicet varii poſſint eſſe earundem in deligatione tractus: unde varia ſimul tribui illis ipſis conſueverunt nomina. Quod ſi enim ſimplex aliqua uniuſque capitis faſcia tractu ſive ductu propemodum directo læſæ corporis parti circumcingitur, ductus iſti *annulares*, *orbiculares*, aut *circulares* dici conſueverunt. Contra vero ſi faſciarum ſimplicium ductus adinſtar cochleæ cujuſdam vel ſpiræ circa læſas corporis partes æquabiliter vel aſcendunt vel deſcendunt; tum *obtuſi* (Gallis *Doloires*) ipſi cognominantur, vel etiam *ſpirales*, paſſimque in fracturis atque id ge-

nus

nus pluribus aliis malis non ſine mirifico uſu adhibentur. Quoties autem porro iſtiuſmodi corporis membra deliganda offeruntur, quæ inæqualia ſunt, ſive quorum diverſa hinc inde craſſitudo eſt, prouti quidem in tibiis e. c. harundemque ſuris deprehendimus; tum plane ſingulari artificio opus eſt, niſi deformes atque laxiores videre velimus faſciarum ſpiras. Scilicet faſcia in extremo pede ſive tarſo ſupra malleolos decuſſatim applicanda, ductibuſque, ut vocant, obtuſis circum tibias volvenda; ad ſuras autem ſimulatque ventum fuit, identidem atque in ſingulis ferme ſpiris ſingulari modo invertenda, quantumque pro re nata ſufficit, ſtringenda eſt. Quod vero invertendi artificium manibus potius quam verbis demonſtrari poteſt. Conferatur interim *Tab. III. fig.* I. *litt. F.* Ceterum ex jam dictis haud obſcure cognoſcitur, quæ tandem ſubſit ratio, quare chirurgis jamjam deſcripti faſciarum ductus *inverſi*, gallice *Renverſees*, plerumque vocitentur. Atque iſtæ quidem vulnerum deligationes ita maximam partem comparatæ ſunt, ut faſciarum ſpiræ ſibi ferme ſint contiguæ. Sed uſitata tamen præter iſtas alia quoque deligationis ratio eſt; utpote in qua faſciarum ductus paulo rariores ſunt minuſque contigui, proindeque *repentes*, gallice *Rempans*, in chirurgorum ſcholis appellati, ſicut in brachio ſiniſtro ejuſdem figuræ videre eſt, *litt. G.* Frequentiſſimus ductuum iſtiuſmodi rariorum & ſerpentum modo quaſi repentium uſus eſt in ſpleniis & cataplaſmatis firmius continendis.

LXXI.

Sed ne quis tandem ignoret, quæ commodiſſima atque aptiſſima iſtiuſmodi faſciarum applicatio ſit, obſervandum præciſe illud hic eſt, ſcilicet quando brachium deligandum, initium fit duobus vel tribus ductibus circularibus in carpo, ad principium faſciæ firmandum, indeque ad cubitum vel humerum, prout morbus requirit, laxis ſpiris adſcendimus. Si vero pes deligandus, tres initio quatuorve ductus faſciæ circulares in tarſo & metatarſo fieri ante debent, quam ſerpentinis aut laxioribus faſciarum ductibus ad genu, vel, ſi neceſſitas id requirit, ad ſummum femur, aut partem læſam adſcendamus, rurſumque, ut fieri quandoque ſolet, deſcendamus. Ceterum neque illud prætermittendum hoc loco eſt, primam ſcilicet faſciarum partem vel in ipſa parte læſa, ut in pleriſque fracturis, vel & prope illam, modo ſcilicet ſupra, modo infra eam, quandoque procul ab ea, prouti nimirum ipſa vulneris indoles hoc vel iſtud requirere videtur, quam commodiſſime applicari: quemadmodum e contrario extremæ faſciarum partes vix unquam in loco læſo, nedum in ipſo vulnere aut fractura, firmandæ ſunt, ſed potius in ejuſdem parte ſana atque integra, cujus contrectatio frequentior expers dolorum eſt (*a*). Sed iſta quidem ſingula explanatius tradenda ſunt inferius: ſiquidem hoc loco ſumma ſaltem harum rerum capita detegiſſe ſufficere nobis poterit.

Ubinam faſciæ pars prima applicari, extrema autem firmari debeat.

LXXII.

Denique ad neceſſarium deligationis apparatum ſpectare quodammodo videntur *ligamentorum*, *funium*, *vinculorum* & *filorum*, horundemque nunc robuſtiorum & craſſiorum, nunc tenuiorum; vel ex lino, vel can-

6. De funibus, vinculis, ligamentis & filis.

(*a*) Conf. hic CELSUS Lib. V. cap. XXVI. num. 24.

cannabi, vel panniculis, vel ſerico, vel ſetis equinis, pro diverſa morborum indole, confectorum varia genera: utpote quorum ampliſſimus in omni curatione chirurgicâ uſus deprehenditur. Sic enim illis utimur ad oſſa, ſi quæ forte fracta, ſedibuſque ſuis mota fuerint, extendenda vel reponenda; item ad ægros in lithotomia, Kelotomia, atque id genus aliis curationibus difficilioribus vinciendos; deinde ad venas, ſi quæ incidendæ fuerint, ſtringendas; tum ad arterias in artuum amputatione aliiſve vulneribus, ne ſcilicet nimia fiat ſanguinis profuſio, torcularis ope contorquendas; denique ad firmandas in oſſium fracturis ferulas circumpoſitas; tandem ad proceſſus perritonæi cum vaſis ſpermaticis ligandos in teſticulorum extirpatione; poſtremo etiam ad excreſcentias & verrucas ligaturæ beneficio tollendas; & ſi quæ ſunt alia hujuſmodi, quorum & commodior & plenior in ſubſequentibus erit expoſitio.

LXXIII.

Arduum eſt chirurgicæ artis ſtudium. Atque iſta quidem de vera chirurgicæ natura præcipuiſque chirurgorum virtutibus, officiis atque inſtrumentis hic dicta ſufficiant. Ceterum ex his ipſis evidentiſſime ſimul illud conſtat, non adeo anguſtam, levem aut facilem, ſed *amplam potius atque arduam in primis artem eſſe chirurgicam*. Neque enim innumera tantum morborum genera, ſed infinita quoque in unoquolibet morborum genere artificia ſunt, quorum genuinuam indolem atque naturam explorate perſpectam habere chirurgicæ cultores convenit. Ut proinde nemo facile ſine multo judicio, labore atque ſudore, pertinacique ſtudio excellere in arte chirurgica poſſit. Sed nolim tamen ab ejuſdem ſtudiis quenquam propter iſtas difficultates magnopere deterreri: nihil enim eſt, quod, veteri proverbio, *labor improbus vincere nequeat* ac ſuperare. Quin potius ita velim habeant chirurgicæ tirones, recolenda hic ſemper animo eſſe priſcorum quorumcunque inſigniterque in hac arte excellentium virorum exempla atque ſtudia. Enimvero tantum abeſt, ut, quibus veteres chirurgicæ profeſſores uſi fuerunt, opportunitatum quicquam denegatum nobis ſuſpicemur, præſertim ſi peritis & fidis utamur præceptoribus, ut potius quamplurima & inſtrumenta & artificia, præter alia hujus generis præſidia priſcis ignorata, eaque longe præſtantiora, nobis nunc in promtu eſſe credamus, quorum beneficio vel excellentiſſimos etiam chirurgos antiquos, dummodo ſolertia eoſdem æquaverimus, ſuperare quam facillime poſſimus.

LXXIV.

Interim tamen quam maxime neceſſaria. Et vero tametſi vel maxime difficilis atque ardua chirurgica eſſet, tamen, quum in æſtimandis atque eligendis artibus ſive ſcientiis non quam arduæ, ſed quam præſtantes illæ ſint, diſquiri maxime debeat; tantum profecto abeſt, ut a chirurgicæ ſtudio generoſiores juvenum mentes abſterreri poſſint, ut potius propter ſummam ejus & utilitatem & neceſſitatem ad illud ipſum ſuſcipiendum debeant eſſe tanto promtiores. Quam enim ſalutaris atque ad ipſam hominis vitam ſervandam ſæpiſſime neceſſaria ſit chirurgica, id quidem non

ex

ex iis ſolum, quæ ſtatim ab initio hujus noſtræ introductionis hanc in rem diſputavimus, ſed inde quoque in primis manifeſtum videtur, quod ipſis quoque medicis in quamplurium periculoſiſſimorum graviſſimorumque morborum, & quidem non ſolum externorum, (ad quos tantum nonnulli chirurgiam inepte reſtringunt,) verum etiam interiorum curationibus, quibus medicamenta & diæta neutiquam ſufficiunt, ut in ſuffuſione, calculo, empyemate, hydrope, urina ſuppreſſa, partu difficili aliiſque innumeris, quaſi ad ſacram aliquam anchoram, ſic ad chirurgicam, ipſo HIPPOCRATE judice (*a*), quam ſæpiſſime confugiendum ſit. Quemadmodum in argutiſſimis medicinæ irriſoribus & cavillatoribus pauci atque adeo pauciſſimi fuerunt, qui cum reliqua medicina chirurgiam abjicere aut inutilem proclamare ſuſtinuerint. Impudentiſſimus enim imo & ſtultiſſimus merito ſuo judicaretur, qui levem atque inanem iſtiuſmodi artem pronunciaret, cujus adjumento vel graviſſima etiam humani corporis mala, vulnera ſcilicet, eorumque profuſiones periculoſæ ſanguinis, oſſium fracturæ aut luxationes, veſicæ calculi, urina ſuppreſſa, atque innumera alia, præſertim ſi ipſe eis affligeretur, promptiſſime aut tolluntur aut ad minimum levantur.

LXXV.

Quod ipſum ne quis forſan magnopere miretur, obſervandum omnino hic illud videtur, *nullam medicinæ partem certam magis atque evidentem eſſe chirurgica*. Eſt enim, ut veriſſime CELSUS quondam ſtatuit (*b*), *effectus ejuſdem inter omnes medicinæ partes evidentiſſimus. Siquidem*, ut idem pergit, *in morbis quam multum fortuna conferat, eademque ſæpe ſalutaria, ſæpe vana ſint; poteſt dubitari, ſecunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit*. (Sæpius enim ſine medicamentis redditur ſanitas.) *At in ea parte, quæ manu curat, evidens eſt, omnem profectum hinc plurimum trahere*, chirurgique proin artificiis maxima ex parte acceptum referri debere. Quicquid enim in ſiſtendis vulnerum majorum arteriarum hæmorrhagiis, in tumoribus atque excreſcentiis tollendis, herniis curandis, calculis excindendis, ſuffuſionibus acu ſanandis, urina ſuppreſſa educenda, in partu difficili, infantibus in utero male poſitis invertendis indeque extrahendis, fracturis ſanandis, oſſibus ſede ſua motis reponendis, aliiſque ſimilibus malis tollendis efficimus, illud ipſum manu potiſſimum atque evidentiſſime efficimus.

Chirurgica certiſſima medicinæ pars eſt.

LXXVI.

His ita jam, quaſi præparationis loco, præmiſſis, non poſſumus, quin ſingulos chirurgicæ cultores iterum iterumque moneamus, ne illotis, quod dici ſolet, manibus nobiliſſimam præſtantiſſimamque iſtam medendi ſcientiam aggrediantur, vel ſatis etiam ſapere ſibimet videantur, ſimulatque vel barbam tondendi, vel emplaſtra conficiendi atque applicandi, vel venas denique incidendi artem quadantenus calluerint. Sciant enim, pertinaciſſimo plane ſtudio, atque labore non minus quam ingenio illis

Denique chirurgicæ tirones ad ſolertiam exercitantur.

 utique

(a) Sect. VIII. aphor. 6. *quæ medicamenta non ſanant, ferrum ſanat: quæ ferrum non ſanat, ignis ſanat.*

(b) Vid. Lib. VII. præfat. it. HIPPOCRATES de arte V.

utique opus eſſe, qui commiſſam ſibi corporis humani ſalutem recte laudabiliterque curare voluerint. Nos autem, ne qua forte iſtarum rerum, quæ ad perfectam chirurgi laudem ſpectant, omiſiſſe quidpiam videamur, non vegetas modo corporis vires, ſed ejuſmodi quoque animi conſtantiam ſalutaris hujus artis candidatis exoptamus, ut nullo nec fœtore, nec ſanguine, nec pure, neque aliis id genus moleſtiis, in curatione morborum paſſim obviis, graviter moveantur aut perturbentur; ſed ita potius exiſtiment, frequenti exercitatione conſuetudinem fieri facile quaſi alteram naturam, ſanguinemque aliaſque ſordes aqua abſtergi poſſe; chirurgum autem quidvis potius admittere debere, quam ægrotantium ſaluti non ſuccurrere. Nam tunc demum ſuo ſatisfecit officio, ſuamque liberavit conſcientiam, quando omnia fecit, nihilque eorum omiſit, quæ ægro ſanando utilia & neceſſaria eſſe perſpexit.

INSTI-

INSTITUTIONUM CHIRURGICARUM

PARTIS PRIMÆ,

DE

Quinque generibus noxarum corporis,

LIBER PRIMUS,

DE

VULNERIBUS.

INSTITUTIONUM CHIRURGICARUM

PARTIS PRIMÆ,

DE

Quinque generibus noxarum corporis,

LIBER PRIMUS,

DE

VULNERIBUS.

CAPUT PRIMUM.

DE

Vulneribus univerſim ſpectatis.

I.

Vulnus quid ſit, expenditur

QUod inſtitutionis hujus noſtræ chirurgicæ primordia a vulnerum diſquiſitione capere ſuſtinuerimus, id binis potiſſimum de cauſis feciſſe nobis videmur: non enim frequentiſſima ſolum in malis corporum externis vulnera ſunt, ſed & quam maxime facilis illorum in ſcholis chirurgicis conſideratio. Quæ proin recte inſtituta reliquis pleriſque omnibus chirurgicæ doctrinis & facilius & plenius percipiendis mirum quantum inſervire conſuevit. *Vulnus* autem quid ſit, ne vel imperitiſſimi quidem neſciunt; interim deſcribi illud ipſum plerumque ſolet, quod

 ſit

ſit *violenta atque extrinſecus ab inſtrumentis facta continuarum harundemque mollium corporis partium ſolutio*. Qui latius aliquanto vocem iſtam finiunt, *quamcunque læſionem corporis externam, a quacunque cauſa factam, vulnus appellant*. Sic enim capitis e. c. pectoris atque abdominis percuſſiones, non diſruptis licet partibus exterioribus factas, in numerum vulnerum quidam referunt; quemadmodum facile patebit ex iis, quæ de vulneribus lethalibus infra diſſeremus.

II.

Quotuplex vulnus ſit pro ratione inſtrumenti. Neque porro etiam deſunt alii, qui nihil quidquam pro vulnere habent, niſi iſtiuſmodi partium corporis reſolutiones, quæ inſtrumentorum paulo acutiorum, gladii puta, cultrive beneficio factæ fuerunt: quum tamen ex jam dictis facile conſtet, illas quoque membrorum læſiones violentas pro vulneribus commode ſatis haberi poſſe, quæ per inſtrumenta, quamlibet retuſa, fieri conſueverunt. Spectant huc ea in primis vulnera, quæ per glandes vel globulos plumbeos, lapidis aut fuſtis ictum, vel per lapſum etiam inferuntur. Itaque *duplex* omnino conſtitui poteſt *vulnerum ſpecies*; utpote quorum alia *per inſtrumenta acuta*, alia vero *per retuſa* infliguntur.

III.

In quibuſnam partibus vulnera fiant. Ex hactenus adductis facile ſimul illud liquet, nempe vulnera utplurimum inferri *mollioribus corporis humani partibus*; cujuſmodi ſunt cutis, adeps, muſculi vel caro, ligamenta, venæ atque arteriæ, nervi item & ſi quæ alia ſunt ex iiſdem compoſita, viſcera ſcilicet atque inteſtina. Tametſi neque ipſas etiam *ſolidiores corporis partes* ſive *oſſa* penitus excludere hic debeamus: ſiquidem haud raræ ſunt oſſium per inſtrumenta paulo acutiora factæ læſiones. Ut adeo pro ipſo etiam partium læſarum diſcrimine duplex vulnerum conſtitui queat claſſis: ſiquidem alia *mollium partium*; alia vero *oſſium vulnera* denominari poſſunt.

IV.

Vulnerum cauſæ quænam ſint. Quod ad *vulnerum cauſas* attinet, referri huc in primis merentur *inſtrumenta* pleraque omnia, ſive jam acuta ſint, ſive obtuſa, dummodo ita fuerint comparata, ut per violentam atque extrinſecus factam eorundem applicationem in jam dictis continuiis iiſdemque mollioribus præſertim corporis partibus ſolutio quædam fieri poſſit. Quoties enim iſtiuſmodi læſio ſive ſolutio ab interiori aliqua cauſa provenit, non tam vulnus, quam potius *abſceſſum* ſive *ulcus* eandem vocamus. Contra vero duriores corporis partes, ſive oſſa, ubi vel lapſu vel ictu quodam vehementiori inſtrumenti obtuſi diffringuntur, tum ipſæ læſiones *fracturæ* ſive *oſſa fracta* dici proprio nomine conſueverunt.

V.

Vulnerũ effectus qua les ſint. *Vulnerum effectus*, præter ipſam partium mollium diſſolutionem, *ſanguinis* plerumque *profuſio* eſt. Quanquam alia etiam ſubindeque graviora ſupervenire his ipſis ſolent mala. Fieri enim vix ac ne vix quidem

poteſt,

poteſt, quin per iſtiuſmodi membrorum diſſolutionem naturales ipſorum actiones atque uſus vel impediantur, vel & prorſus quandoque tollantur, pro leviori ſcilicet graviorique partium læſione, itemque pro diverſis earundem uſibus. Etenim quo plures quoque magis neceſſarii ſunt membrorum uſus, hoc magis etiam gravia & pernicioſa ſolent eſſe, quæ ipſorum læſionem ſubſequuntur mala. Quod ipſum hoc principium uſque adeo late ſemper patet, ut ipſa quoque vulnerum, ſanabilia ſint an lethalia, ex eodem petenda ſit dijudicatio. Igitur quo quis plenius atque accuratius ſingulorum corporis membrorum nativam indolem, uſum, inque ipſa vita ſervanda neceſſitatem in anatomicorum ſcholis explorare ſtuduit, hoc magis quoque poſtmodum in vulneris cujuſcunque indole, periculo & lethalitate dijudicandis lynceus eſſe poterit.

VI.

Potiores vulnerum ſpecies quædam recenſentur.

Ceterum ex iis, quæ de variis vulnerum ſedibus & cauſis hactenus diſputavimus, manifeſto conſequitur multifaria utique vulnerum deprehendi genera. Namque alia *pungendo*, alia *cædendo*, alia denique *per ictum* inferuntur. Alia prorſus *inſanabilia* ſive lethalia ſunt, alia vero *ſanabilia*. Alia *inſtrumentis acutis*, alia *retuſis* fiunt; cujuſmodi ea quoque ſunt, quæ per globulos e ſclopetis ejaculatos, per ictum lapſumve infliguntur, proprioque nomine *contuſiones* chirurgis appellantur. Figuram ubi ſpectes, vulnera alia lineæ modo *recta* ſunt, alia vero *curva*, *tranſverſa* vel *obliqua*. Ipſas autem ſedes ubi reſpexeris, vulnera alia *capitis* ſunt, alia *colli*, alia *pectoris*, alia *abdominis*, horundemque alia *interna*, alia *externa*. Denique diverſum læſionis modum ſi conſideraveris, hinc quoque diverſa reſultant vulnerum genera: in quibuſdam enim vulneribus *infixum aliquid* remanet, globulus e. c. plumbeus, veſtimenti aliquod fruſtulum, feſtuca, portiunculæ quædam vitri, aut glandis igniariæ (*Grenade* Galli dicunt) mucrones item gladiorum atque telorum; in aliis vero harum rerum nihil quicquam deliteſcit. Nonnunquam adjunctæ vulneribus quoque ſunt *oſſium læſiones*; prout quidem ſemper fere obſervamus in vulneribus capitis, nec non iis, quæ per glandes plumbeas illata fuerunt. Sunt & vulnera quædam *venenata*, venenatis ſcilicet inſtrumentis facta: quibus annumerari jure ſuo debent animalium horumque cumprimis rabidorum & ſerpentum morſus; ſiquidem hi ſemper virus aliquod habent. Quin & referri quoque huc, nonnullorum judicio, promerentur vulnera, per inſtrumentum aliquod cupreum argenteumve inflicta. Quorum virus, ſi quid forſan adeſt, tribuendum videtur vitriolo, his ipſis metallis admixto.

VII.

Vulnerum leviorum phænomena quænã ſint.

In *vulneribus* mollium corporis partium *levioribus*, hoc eſt, in quibus nec venæ, nec arteriæ, nec nervi, nec tendines grandiores læduntur, fere ſubſequentes occurrunt *obſervationes*: Scilicet initio ipſum vulnus quaſi rubicunda quædam linea viſui noſtro ſeſe offert, ex qua protinus dilatata ſanguis profluit, nunc quidem parcior, nunc vero copioſior, pro ipſa nimirum vulneris vaſculorumque ſanguiferorum

præciſorum diverſa magnitudine, aut copia. Quo curſu ſanguinis aliquantiſper continuato, ſanguis dein per ſe conquieſcit, ſenſimque in vulnere concretus quandam quaſi cruſtam eidem inducit. Dehinc vulneris oræ paulatim rubeſcunt atque intumeſcunt, doloribus ſimul atque inflammatione mox ſequentibus. Aliquanto grandius ubi fuerit vulnus, *febris*, hoc eſt, calor per totum corpus, concitatiorque arteriarum pulſus, nunquam fere non ſuperveniunt. Tertio vel quarto die, nunc quidem citius, nunc vero tardius, humor quidam ſubalbidus, glutinoſus atque oleo albo haud diſſimilis, quem *pus* vel *materiam* dicere chirurgi ſolent, conſpicitur. Quo facto rubor iſte vulneris, tumor item, dolores atque inflammatio una cum ipſa febri vel penitus mox evaneſcunt, vel ſaltem imminui ſenſim occipiunt. Atque iſta quidem ſingula ſaneſcentis jam vulneris ſigna ſunt: ſiquidem ſub dicta jam materia ex præciſis paſſim venulis atque arteriolis nova caro ſuccreſcit, quæ paulatim adimpleto vulnere in ſumma parte areſcit, tandemque cicatricula quadam ipſum vulnus glutinat.

VIII.

Vulnerum periculoſorum obſervationes quales ſint.

Contra vero in *vulneribus vehementioribus*, h.e. in quibus vel *vena* vel & *arteria* quædam *grandior* præciſa fuit aut colliſa, uſque adeo vehemens oriri utplurimum ſolet *ſanguinis profluvium*, ut vulnerati mirum quantum ſtatim ſentiant virium defatigationem, animo linquantur, quin etiam, ſicubi intus aliquid ejuſmodi læſum fuerit, aut etiam extus majores arteriæ vulneratæ, protinus emoriantur. Tametſi autem paullo minus periculoſæ videntur, quæ in exterioribus corporis partibus fieri ſolent, venarum atque arteriarum iſtiuſmodi læſionis, ſi nonnullas excipias, ſiquidem in his longe faciliusſupprimi ſanguis queat; caveri tamen vix ac ne vix quidem poteſt, quo minus illæ corporis partes, quæ præciſis ejuſmodi arteriis ſubjacent, omneque nutrimentum ſuum ab iiſdem accipiunt, ſenſim contabeſcant, putreſcant, quin & interdum gangræna & ſphacelo penitus abſumantur. Quemadmodum ſemper fere contingit, ubi arteriæ brachialis aut cruralis trunci diſſecti forte ſunt vel diſrupti.

IX.

Quid fieri ſoleat in venis atque arteriis ex parte ſolum præciſis.

Hæc de venis atque arteriis majoribus prorſus diſſectis: exponendum nunc porro etiam eſt, quæ in iiſdem ex parte ſolum diſruptis uſu evenire ſoleant. Nempe quoties *vaſcula* hujuſmodi *ampliora ex parte ſolum inciſa* ſunt, fibræ præciſæ ſingulæ protinus ſeſe verſus extrema contrahunt, ipſaſque proin vulneris oras ita diducunt, ut ſanguis inde profluens difficulter admodum ſupprimi queat; vel, ſicubi ſuppreſſus etiam aliquantiſper fuerit, identidem tamen atque opinione citius curſu quodam violento iterum inde prorumpat; vel ſaltem periculoſum valde tumorem, *aneuriſma* Græci vocant, in dicto arteriarum vulnere moveat. Quod ipſum etiam fieri non raro ſolet, quoties exterior quædam arteriæ tunica læſa fuit. Hic enim tantum abeſt, ut tunica interior, licet illæſa ſit, vehementiorem ſanguinis pulſum impune ſuſtineat, ut potius in quandam quaſi ſacculi formam paulatim dilatata quamplurimis iiſdemque graviſſimis malis præbeat anſam: pro-

uti

uti quidem in altera inſtitutionis noſtræ chirurgicæ parte prolixius docebimus.

X.

Quoties *nervus aliquis præciſus* fuit, rigidum protinus, amiſſoque ſenſu tabidum redditur illud membrum, in quod nervus ille diſciſſus extenditur. Ut adeo mirum non ſit, ſtatim exſpirare illos, quibus nervi ad cor ſeptumque tranſverſum tranſeuntes diſrumpuntur. Periculoſum quoque vulnus eſt, ubi nervus aliquis non niſi ex parte fuerit inciſus. Quicquid enim in fibrillis læſum eſt, retrahitur, contra vero quicquid integrum in illis eſt, nimium quantum diſtenditur: unde fieri haud poteſt, quin acutiſſimi dolores & ſpaſimi, convulſiones item, inflammationes & gangræna, quin & ipſius quandoque mortis periculum ſuboriantur.

Quid uſu veniat præciſis nervis.

XI.

Si quis *tendo* forte *læſus aut præciſus* eſt, tum pars illa, ad quam is pertinet, mobilitatem ſuam amittit. Sicubi vero idem non niſi aliqua ex parte tantum læſus vel inciſus eſt; eadem fere, quæ in nervis paululum inciſis uſu plerumque veniunt. In interiorum denique partium læſionibus quæ contingere ſoleant, id quidem luculentius conſtabit ex iis, quæ de vulnerum diagnoſi atque prognoſi mox differemus.

Quid fiat poſt tendinis alicujus læſionem.

XII.

Ad vulnerum diagnoſin ſive cognitionem quod attinet, promta plerumque eadem eſſe ſolet atque facilis; quantum enim aut quale vulnus aliquod ſit, nudo plerumque conſpectu dignoſcitur. Sunt interim caſus quidam non uſque adeo inſolentes, ubi, quæ vera vulnerum indoles ſit, aliquanto difficilius cognoſcitur. Quo igitur promtius atque felicius explorari queat, altumne ſit, an tenue vulnus aliquod; læſæne ſint partes quædam interiores, nec ne; id ſibi datum in primis eſſe chirurgi ſciant, ut, ſimulatque ad vulneratum acceſſeruut, ſanguinem proruentem ſpongia quadam ex vino calido vel ex aqua etiam expreſſa detergant ipſumque vulneris fundum interiorem curioſe circumſpiciant. Quoties vero ſanguinis ex vulnere curſus vehementior eſt, quam ut ejuſmodi abſterſione facta ſupprimi queat, deligandum protinus ſolertiſſime ipſe vulnus eſt; ejuſdemque exploratio tantiſper differenda, dum ſanguis penitus conquieverit.

Circa vulnerum diagnoſin quid univerſe notandum ſit.

XIII.

Simulatque jam conſtiterit, aliquando profundius vulnus aliquod obvium eſſe, explorandum ſtatim ulterius, læſæne tantummodo fuerint partes pingues & carnoſæ, an vero ſimul arteriæ quædam grandiores parteſque interiores. Cujus quidem explorationis varia admodum ſolent eſſe præſidia. Primo omnium loco in auxilium adhibenda hic eſt *rerum anatomicarum ſcientia*; utpote quæ docet, quænam &

Quænam ex abditis corporis partibus læſæ ſint, conjectandum eſt ex 1. Anatomia.

& quales arteriæ, quinam & quales nervi & tendines, quæ denique & qualia viſcera vel inteſtina in læſis corporis regionibus ſive partibus delitescant, quæ lædi forte ſimul potuerint. Sed circumſpicienda quoque dein ſedulo ſemper eſt *vulnerati in ipſa læſione poſitura*; utrum ſcilicet erectus idem ſteterit, an ſupinus jacuerit; pronuſne an reſupinus inclinaverit; conjici enim ex his non ſine veritatis ſpecie poteſt, quas partes & quouſque inſtrumentum aliquod tranſierit. Hinc attendendum ſimul etiam eſt, *quonam corporis ſitu, quo item modo, qua denique violentia is, qui læſit, vulneratum exceperit*. Quo enim major in læſione adhibita violentia fuit, hoc profundius etiam atque grandius ſit neceſſe eſt ipſum vulnus. Neque vero prætermittenda hic eſt *ipſius inſtrumenti*, gladii nempe, cultellive, quorum adjumento vulnus illarum fuit, *conſideratio*: ſiquidem vel ipſa illorum magnitudo atque adhæreſcens etiam cruor haud raro demonſtrant, quanta ſit facti vulneris profunditas.

2. Poſitura vulnerati, *3. Poſitura & vi vulnerantis.* *4. Inſtrumento, per quod læſio facta fuit,*

XIV.

5. Ex turbata membrorum actione.

Denique nihil fere eſt, cujus adjumento vera vulneris grandioris indoles promtius explorari queat, quam impeditæ vel turbatæ ſingulorum membrorum actiones. Quoties enim v. c. in præcordiorum læſionibus ſpiritus rarus ac difficilis, vel cum ſono etiam ſpumanteque ſanguine fertur, intermixtis ſubinde ſingultibus atque angoribus, conjici hinc non ſine ratione ſolet, aut *ſeptum tranſverſum* percuſſum, aut *pulmones vulneratos* eſſe. Sic ubi chylus ex abdominis vulnere quodam effluit, indicio illud eſt, aut *ventriculum*, aut *inteſtina tenuia*, aut denique ipſa vaſa lactea vulnerata eſſe. Stercus autem ubi ex vulneribus excernitur, manifeſto inde colligitur, icta jam eſſe *inteſtina craſſiora*. Pari ratione cruor bilioſus læſam *jecinoris* aut *verſiculæ bilis* partem aliquam ſignificat. Porro ſi urina ex vulnere deſcendit, *veſicæ* vel *ureterum* vulnus aliquod ſubeſt: quemadmodum urina cruenta percuſſorum *renum* vel & *veſicæ* vulneratæ indicium eſſe conſuevit. *Vomitus cruentus* utplurimum teſtari ſolet de percuſſi *ſtomachi* vulnere. Quoties vero cumque vehementior aliqua ſanguinis profuſio accidit, grandiora quædam vaſa ſanguifera læſa ſint oportet. *Dolores* aut *convulſiones* vulneribus ubi ſuperveniunt, tum vel nervi quidam præciſi ſunt, vel etiam naturæ inimicum quidpiam intus in ipſo vulnere hæret conditum. Quoties poſt factam capitis læſionem ſenſus obtunduntur, ipſa mens labitur delirioque vexatur, etiam atque etiam verendum eſt, ne ipſum cerebrum paulo vehementius fuerit percuſſum. Tandem ubi ſpiritus difficulter trahitur, anxietates præcordiorum & ſingultus adſunt, diaphragma læſum indicant.

XV.

De vulnerum prognoſi diſſeritur.

Ceterum quæ de vulnerum diagnoſi vel exploratione hactenus (N. XII. ſeqq.) expoſuimus, ita maximam partem comparata ſunt, ut ipſam quoque *vulnerum prognoſin*, vel eventus illorum dijudicationem promtam reddant propeque admirabilem. His enim tanquam principiis ſolertius expenſis, dignoſci haud difficulter poterit, ſitne periculoſum vul-

vulnus aliquod, an tolerabile; poſſitne ſervari vulneratus, an emori debeat; atque, ubi ſervari forſan idem poteſt, ſitne celeris, an lenta, facilis, an difficilis, perfecta, an imperfecta curatio ſperanda. Attamen in univerſum hic notandum, quod *vulnera leviora* facilius curentur gravioribus: *facilius in ſanis & junioribus*, quam in ſenibus & iis, qui pravo ſunt corporis habitu, ut ſpeciatim ſunt hydropici, tabidi, ſcorbutici aut lue venerea laborantes; *facilius etiam aere temperato*, quam nimis frigido aut calido; facilius denique etiam in *locis temperatis & ſanis*, quam in aere impuro & intemperato. Præterea major ſpes curationis eſt, ubi graviora deſunt incommoda, ut nimia ſanguinis profuſio, nimius tumor, vehementes dolores, aut convulſiones, magna inflammatio aut febris; quam ubi hæc adſunt. Interea tamen *Hippocrates* recte jam notavit (*a*) *quod ſi magnis & pravis exiſtentibus vulneribus tumores non appareant, magnum malum id indicet*: id quod *Celſus* adhuc elegantius exponit, quando dicit (*b*) *minis intumeſcere vulnus, periculoſum; nihil vero intumeſcere periculoſiſſimum eſt. Illud indicium magnæ inflammationis, hoc emortui eſt corporis*. Hinc tumores mediocres optimi ſunt.

XVI.

Sed diſquirendum nunc jam illud in primis hic eſt, quænam *vulnera ſanabilia* ſint, quæque *inſanabilia* vel *lætbifera*. Cujus quæſtionis juſta reſolutio ſicuti difficilis admodum atque ardua cenſenda, ita mirum quantum utilis etiam eſſe ſolet ac neceſſaria Medico & Chirurgo, Præterquam enim quod divina lex graviſſimam in homicidarum caput pœnam ſtatuerit? maximi ſane intereſt, lædentem capite plectas, an dimittas; innocentem damnes, an liberum pronuncies. Ut adeo non de nihilo ſit, quod in impeditis ejuſmodi caſibus, luſtrandiſque occiſorum hominum cadaveribus in conſilium advocari a juſtitiæ ſacerdotibus medici atque chirurgi perſpicaciores conſueverint. Nos autem ut noſtrum chirurgicæ candidatum ad ejuſmodi quæſtiones & promtius & felicius expediendas digne præparemus atque inſtituamus, explanatius ſingula declarabimus: atque ita quidem, ut triplex admodum vulnerum genus conſtituendum cenſeamus. Siquidem alia vulnera 1. *prorſus inſanabilia*, hoc eſt, abſolute & ſimpliciter lethalia ſunt alia; 2. *per ſe* ſive ſua natura ſunt lethalia; quæ tamen ſæpe adhuc curantur; alia denique 3. *per accidens* tantum ſive per errorem lethalia fiunt, quæ ſua natura lethalia non ſunt, ſed ut plurimum ſanantur.

Inſtitutum authoris de vulnerum ſanabilium atque inſanabilium dijudicatione declaratur.

XVII.

I. Quænam vulnera prorſus inſanabilia ſint.

Scilicet *prorſus inſanabilia* ſive abſolute lethalia dicimus ejuſmodi *vulnera, quæ nulla mortalium neque arte, neque induſtria curari unquam poſſunt*. Sic enim inſanabilia jure merito cenſentur ea vulnera, quæ propter nimis violentam ſanguinis profuſionem, quæ cohiberi nequit, opinione citius vulneratum exhauriunt. Pertinent huc ea potiſſimum vulnera, quæ in ipſos cordii ventriculos ſive auriculas penetrant: nec non

1. Ea, in quibus nimia ſanguinis fit profuſio.

(*a*) Hippocr. Aphor. 66. ſect. V.
(*b*) Lib. V. cap. 26.

non ea quoque viſcerum omnium vulnera, quibus vel grandiora vaſa læſa ſunt, vel nimium ſanguinis profluvium excitatum. Cujuſmodi quidem eſſe ſolent graviora pulmonis, jecinoris, lienis, renum, ventriculi, inteſtinorum, meſenterii, pancreatis, uteri, arteriæ magnæ, iliacæ, cœliacæ, renalis, meſentericæ, carotidum, maxime ſi circa principium facta fuerit percuſſio, ſubclaviæ, vertebralis item vel cervicalis, venæ cavæ, iliacæ, jugularis internæ, vertebralis, renalis, meſentericæ, venæ portæ, aliarumque venarum intus conditarum aliquanto majorum, quibus diſſectis multus ſanguis erumpit, ejuſque fluxus ſiſti nequit. Quod autem iſthæc vulnera ſingula ad inſanabilium claſſem retulerim, id quidem jure feciſſe mihi videor, quia neque medicamentis adſtringentibus, neque ligando vaſa læſa, neque adurendo iiſdem ſuccurri ſanguiniſque curſus coerceri hic poteſt: adeoque etiam non eſt in artis aut chirurgi poteſtate, ut ejuſmodi vulnerati ſerventur.

XVIII.

2. Quæ cordis cum cerebro nexum tollunt.

Hactenus enumeratis vulneribus haud abſimilia ea ſunt, *quæ ſpirituum animalium ex cerebro tranſitum ad cor impediunt vel omnino tollunt.* Cujuſmodi ſunt vulnera cerebelli, medullæ oblongatæ, quin & cerebri plagæ graviores quæcunque. Præterea in præcipiti res eſt, ſicubi venulæ atque arteriolæ ſub cranio deliteſcentes percutiuntur, ex quibus ſanguis profluens in interiores cerebri ſinus deſcendit, & vel molliſſimas illas cerebri partes comprimit, ipſaſque proin ſanguinis ac ſpirituum vias obſtruit; vel putrefactus etiam ipſum ſimul cerebrum corrumpit, in primis ſi per foramen terebræ ſubſidio in calvaria factum educi nequit: ut ex. gr. quando in fundo cranii, vel in ipſis ſinubus cerebri deliteſcit. Nec minus etiam illorum ſalus periclitatur, quibus *nervi ad cor tendentes*, cujuſmodi per vagum & intercoſtale ſunt, aut læduntur, aut prorſus etiam præciduntur. Siquidem iis diſruptis ac percuſſis, nihil omnino eſt, unde vel ſpiritum vel motum quendam cor hominis exſpectare queat, quo ipſo autem neceſſario homini moriendum eſt.

XIX.

3. Quæ ſpirandi facultatem auferunt.

Sed referri deinde in hunc quoque cenſum poſſunt ejuſmodi *vulnera* ſingula, *quæ ipſam ſpirandi facultatem* penitus auferunt. Hac enim ablata, certiſſima ſubeſt vitæ deſperatio. Itaque graviter admodum periclitantur, quibus aſpera arteria prorſus diſciſſa eſt: namque ubi ex parte ſolum percuſſa eadem fuerit, glutinari ſubinde rurſus poteſt, ſi nimirum prudentior chirurgus aliquis acceſſerit. Cujuſmodi quidem curationis & propriæ & alienæ (*a*) in promtu mihi ſunt obſervationes. Quin ſpectant huc etiam iſtæ præſertim plagæ, quibus bronchia, aſperæve arteriæ rami, utrumque præcordiorum latus, mediaſtinum item ac tranſverſum ſeptum, in primis autem media ſive tendinea ejuſdem pars forte percutiuntur.

XX.

(*a*) Vid. BOHNIUS *de vulner. renunc. pag.* 21. licet ipſemet hujuſmodi vulnera ad inſanabilium claſsem referat.

XX.

Neque minus autem inſanabilibus accenſeri merentur iſtiuſmodi vulnera, *quæ chyli ex ventriculo atque inteſtinis tranſitum ad cor evertunt*, ut ſunt vulnera ventriculi, inteſtinorum, chyli receptaculi, ductus thoracici, vaſorum lacteorum majorum: quibus annumerari adhuc poteſt gula ſive œſophagus, ſi quando magnum aliquod vulnus accepit. Tametſi enim non adeo ſubita mors in ejuſmodi læſionibus inſequatur: tamen qui ſic vulnerari ſunt, propter ſucci nutritivi defectum ſenſim & quaſi ſine ſenſu contabeſcunt, nimiumque dein debilitati penitus conficiuntur, *4. Quæ chyli ad cor viam diſturbant.*

XXI.

Denique haud omittenda quoque hic ſunt ejuſmodi *vulnera, quæ partibus interioribus membranaceis humoremque continentibus*, bilis puta, vel urinæ veſicis, ventriculo, inteſtinis, chyli receptaculo, veniſque lacteis *infliguntur*. Præterquam enim, quod ab iis humoribus in ipſum abdomen continuo deſtillantibus nullumque exitum invenientibus, corrodi facillime queant partes internæ, ipſæ illæ membranulæ ita plerumque tenues atque ſubtiles, ut difficulter admodum glutinari ſoleant; maxime quum nulla iis applicari medicamenta extrinſecus poſſint. Etiamſi autem non omnino deſint, qui ex ejuſmodi vulneribus levioribus convaleſcant, tamen quando & rarior & fortuita potius quam ab arte chirurgi profecta ipſorum curatio videtur, egomet ſane facere aliter haud potui, quam ut inſanabilibus eadem adjungerem. Parum enim bene, meo quidem judicio, quin imo peſſime prorſus conſcientiæ ſuæ conſulunt, qui, ut interfectorem in libertatem vindicent, non ſolum ſanabilia, ſed & levia pronunciare iſtiuſmodi vulnera ſuſtinent; quum tamen nulla chirurgi aut vulnerati neque aberratio, neque negligentia, ſed ipſa potius ſors ſua vulneratum interemit. *5. Quæ humores in abdominis ſinus continuo deferunt.*

XXII.

De vulneribus prorſus inſanabilibus hactenus diſſeruimus: progrediendum nunc eſt ad ea, quæ *per ſe & ſibi relicta lethalia* haud inepte diceres. *Per ſe* autem *& ſibi relicta lethalia vulnera* dum nominamus, ea intelligimus, *quæ ſua natura præſentiſſimam mortem afferunt*, niſi opportunum & citum peritioris alicujus chirurgi auxilium acceſſeri; quæ vero, licet periculoſa, curari temen a bono chirurgo poſſunt, ſi in tempore adveniat; qualiter fieri ut plurimum ſolet in grandioribus illis, ſed externis venis atque arteriis; utpote quibus, vel apte deligando, vel medicamenta adſtringentia injiciendo, vel ligando, vel adurendo etiam ſuccurrere chirurgus valet. Spectant huc ea potiſſimum vulnera, quæ fieri ſolent in arteria brachiali vel crurali; niſi tamen ipſi trunco corporis nimium fuerint vicina. Ejuſdem fere generis vulnera ſunt, quæ arteriis cubitalibus ac tibialibus inferuntur; ramis item arteriæ carotidis externæ ac temporalis, ſiquidem non defuerit peritior aliquis chirurgus, qui aptis remediis & artificiis vehementiori ſanguinis profluvio protinus occurrat, antequam jam vulneratus nimiam ſanguinis *II. Vulnera per ſe lethalia quænam ſint.*

guinis copiam amiſit. Denique his vulneribus accenſeri jure merito poſſunt *jugularium internarum* aliarumque his non abſimilium venarum atque arteriarum in partibus externis non nimis graves percuſſiones. Graviores enim ubi fuerint, tum ad primam, quæ vulnerum inſanabilium eſt, claſſem referri eædem non ſine ratione poſſunt: ſiquidem in his caſibus vulnerati nimia ſanguinis profuſione ante plerumque exhauriuntur, quam chirurgus aliquis advocari aut ſuccurrere queat (*a*).

XXIII.

III. Vulnera per accidens lethalia quænam ſint.

Vulnera caſu ſive per accidens lethalia proprie dicimus ea, *quæ in ſe ſpectata ita parum quidem periculoſa ſunt, ut curari alias ſemper fere ſoleant; ſed propter alias quaſdam res aut errores, vel ex vulnerati vel ex chirurgi culpa ſupervenientes lethifera effici poſſunt*. Pertinent hunc 1. *iſtiuſmodi vulnera, quæ a chirurgo, licet potuiſſent, tamen non ſatis purgata ſunt*: veluti quum præter naturam quidpiam, quod extrahi tamen debebat ac poterat, chirurgorum negligentia inibi relictum inflammationes, hæmorrhagias, aut convulſiones atque ipſam denique mortem afferat. Sic niſi chirurgus ex abdominis atque pectoris vulneribus ſanguinem concretum ſummo, quoad fieri poteſt, ſtudio eduxerit, fieri aliter propemodum haud poteſt, quam ut relictus inibi ſanguis putreſcat, corruptiſque ſimul aliis interioribus corporis partibus non vulneratis, præſentiſſimo mortis periculo vulneratum exponat. (*b*) Igitur cavendum hic ſollicite ſemper eſt, ne vulneris ejuſmodi oræ prius gluti-

[*a*] De hac diſtinctione ac diviſione eleganter *Bohnius* de Vulner. Renunc. Cap. II.

(*b*) Sunt tamen caſus quidam, ubi chirurgorum in educendo ſanguine ſtudium omne fruſtraneum aut impoſſibile eſt, atque chirurgo culpa neglectæ purgationis tribui jure nequit; ſed vulnus potius, quia a cruore purgari non potuit, lethale merito pronunciandum. Exempli loco ſit caſus ſequens. An. 1725. quidam gladio vulnerabatur. Gladius ſpatio pollicis tranſverſi ſub papilla dextra, inter quintam & ſextam coſtam intrabat & per diaphragma in ventrem deſcendebat. Tametſi vero ab initio per dies tres multum ſanguinis e vulnere profluebat, atque etiam chirurgus nihil non tentabat pro vulnere purgando ac vulnerato ſervando, tamen ſanguis ex abdomine per vulnus in pectore educi non poterat; atque æger, licet per aliquot dies ſatis commode viveret, octavo tamen poſt inflictum vulnus die intermoriebatur. Inciſo deinde ejus corpore, ſub jecore, ubi ventriculo accumbit, duo circiter manipuli cruoris concreti inveniebantur, atque etiam notabilis adhuc ejus portio & ſuperiori & poſteriori ventriculi parti & concavæ hepatis regioni tam firmiter adhærebat, ut vix digitis inde ſeparari potuerit. Abſterſo hoc cruore primo vulnus pollicem latum, quod medium & integrum hepar perforabat, conſpiciebatur, & in hepate multi venæ portæ & venæ cavæ rami diſſecti reperiebantur. Deinde & vulnus ejuſdem amplitudinis in ſepti tranſverſi parte muſculoſa, ubi ſextæ coſtæ adhæret, ſe oſtendebat, atque etiam in inferiori abdominis regione duæ circiter cruoris unciæ hærebant; nihil vero cruoris in pectoris cavo, nihilque aliud læſum deprehendebatur. Ego hoc vulnus ob gravem diaphragmatis & hepatis læſionem & quammaxime ob magnam cruoris concreti in abdominis cavo hærentis copiam, quem chirurgus nulla ratione ejicere poterat, lethale pronunciavi. Attamen ſatis mirari nequeo, fuiſſe aliquod Medicorum collegium, quod vulnus hoc graviſſimum *non niſi per accidens*, ut ajunt, lethale pronunciarunt, atque reum ſic a pœna capitis liberarunt. Sed ſcire velim, quomodo tanta cruoris concreti copia ex abdomine & pelvi per vulnus juxta papillam in thorace elici vulnuſque ſic rite purgari debuerit aut potuerit, ſine quo tamen ſalus non ſperanda fuit? Adeoque recte an ſecus hic judicatum ſit, aliis dijudicandum relinquo. Vid. Fr. Hoffmanni Conſultat. Tom. I. p. 376. & ſeqq

glutinentur, quam collectus in ventris cavitate ſanguis penitus, ſi fieri poteſt, effluxiſſe deprehendatur, ſpirandi facilitate priſtinorumque malorum remiſſione indicibus (*a*). Ceterum ſi quæ intus præciſa majora ſanguinis vaſa ſunt, tunc ipſa quoque vulneris purgatio omnis fruſtranea eſt: ſiquidem nimia ſanguinis profuſio ſenſim ſenſimque vulneratum exhaurire atque extinguere ſolet. Sic per accidens lethalia porro quoque 2. *ſunt ejuſmodi vulnera, quæ non ſatis leniter ac mite a chirurgis vel explorantur, vel tractantur.* Si qua enim partium molliorum, nervoſarum, grandioribuſque vaſis ſanguiferis plenarum vulnera paulo durius tractaveris, periculum ſane eſt, ne major ſanguinis profuſio, convulſio, inflammatio, gangræna, ipſa denique mors vel leviter etiam vulneratum ſupprimant. Atque eodem fere modo res ſeſe habet 3. *in iſtiuſmodi vulneribus externis, quæ, tametſi levia prorſus fuerunt, vulneratum tamen ideo extinguunt, quod chirurgus excitatam forte ſua culpa inflammationem aliumque affectum graviorem non ſatis caute tractaverit.* Vel 4. *ſi quis extrinſecus in manu vel pede vulneratus ſanguinis profluvio conficitur*; quum tamen vel apta deligatione, vel medicamentis, ſanguinem cohibentibus, vel ligando arteriam læſam, ſiſti omnino ſanguis a chirurgo potuiſſet. Vel 5. *ſi quod vitium in victus ratione, libidiniſque vel affectuum intemperantia vulneratus admittit, frigori corpus exponit, iter aliquod ſuſcipit, ipſumque corpus vehementius commovet.* Fieri enim vix poteſt, quin iſtac ratione capitis præſertim vulnera aut quæcunque demum alia novæ ſanguinis profuſioni obnoxia, citra omnem licet chirurgi culpam, periculoſa reddantur, penituſque mortifera. Sed referri quoque huc ſolent 6. *iſta capitis vulnera, quæ, propter collectum in cranio ſanguinem, vulneratos conſumunt, quum tamen ſanguis ille in tempore, facto per terebram foramine, educi omnino potuiſſet.* Tametſi enim inſanabilia utplurimum eſſe ſolent ejuſmodi capitis vulnera; tamen quia dubium eſſe ſolet, ſervarine vulneratus terebratione vel *trepanatione* forte potuerit, an minus; dubiis quoque eadem haud inepte ſolent accenſeri. Denique 7. *infirmus quoque corporis habitus inſanabilia haud raro reddit ejuſmodi vulnera, quæ in robuſtioribus facillimo curari negotio potuiſſent.* Sic vel leviſſima interdum manus aut pedis vulnera in hydropicis, phthiſicis & ſcorbuticis gangrænam excitant, ipſamque mortem afferunt, utut chirurgus nihil quicquam eorum, quæ ad ægroti ſalutem ſpectare videbantur, temere omiſerit. Non ſum equidem neſcius, eſſe in medicis non paucos, qui ad plane inſanabilia referant iſtiuſmodi

(*a*) Quæ ipſa purgati vulneris indicia ſicubi fallunt, liberandus utique a culpa chirurgus eſt. Dabo aliud idque præclarum rei hujus exemplum. Scilicet an. 1726. homo quidam Helmſtadi ſic vulneratus in dextro quoque pectoris latere juxta papillam fuerat, ut non ex vulnere tantum largiter efflueret, ſed per ipſum quoque os ejiceretur cruor. Ceſſabat autem mox altero poſt factam vulnerationem die cruoris ille ex ore & vulnere fluxus, ipſeque vulneratus ita belle ſeſe habebat, ut in publicum mox prodire conſtitueret, meque ut turundam, quam vulneri immiſeram, removerem, recuperatæ ſpirandi facultatis ſenſu facile permoveret. Sed quid fit? vulneratus, peracto ſic ſine doloribus biduo, præter omnem & culpam & exſpectationem, tertio die protinus emoritur. Adapertis præcordiis, ecce inſignis libramque circiter adæquans in pectore in conſpectum prodibat concreti ſanguinis copia: de quo evocando fieri haud potuerat, ut cogitaſset medicus; ſiquidem ſanguinis deliteſcentis indicia penitus evanuerant. Accedit, quod BELLOSTIUS De LA MOTTE, pluresque alii percelebres chirurgi recentiores pro acceleranda vulnerum glutinatione, nullas omnino pectori immitendas ſtatuunt eſse turundas. Quod tamen conſilium an tutum ſatis ſemper, pauliſper dubito, aliis dijudicandum egomet relinquo.

vulnera: interim prudentiores medici fere omnes mitius hic judicare, dubiiſque vulneribus eadem annumerare, non ſine conſilio, maluerunt.

XXIV.

Difficilia plerumque ſunt de vulnerum lethalitate judicia.

Atque his quidem principiis ſuperſtruenda utique ſunt medicorum iſta, quæ Principi vel magiſtratui ſubinde exhibenda ſunt, de vulnerum lethalitate judicia. Quanquam autem pleræque omnes vulnerum ſpecies circumſpecte admodum dijudicandæ ſunt, nullæ tamen ſunt, quæ majorem judicantis circumſpectionem poſtulant, quam mediæ claſſis (N. 22.) vulnera: ſiquidem in his æſtimandis tantus plerumque inter viros doctos diſſenſus eſt, ut quot capita, totidem quoque fere ſoleant eſſe de ipſorum lethalitate ſententiæ. Neque enim deſunt, qui quam maxime periculoſa iſta mortemque præſentiſſimam, niſi præſto fuerit peritioris chirurgi auxilium, ſecum afferentia vulnera (N. 22.) ad tertiam, & horum quidem dubiorum, ſive per accidens lethalium, vulnerum claſſem reducere, ipſoſque adeo interfectores a pœna capitis immunes præſtare neutiquam verentur. Quod tamen quo jure quave injuria nonnunquam faciant, ipſi viderint. Enim vero ſi quis forte poſt præciſam, nocturno tempore, deficienteque chirurgo, arteriam aliquam temporalem aut tibialem, ſanguinis profluvio interiret, hujus ego plagam, rebus ita ſe habentibus, prorſus inſanabilem, interfectorem autem capitis reum exiſtimaverim. Contra vero ſi quis eadem ratione, ſed interdiu vulneratus, propter adſtantium in ſuccurendo negligentiam, chirurgive in ſupprimendo ſanguine ignorantiam exſpiraret hujus ego vulnus ad dubiorum ſeu per accidens modo lethalium claſſem referendum, interfectorem abſolvendum, chirurgum autem in jus vocandum ſtatuerim. Sed iſta quidem ſingula dijudicari atque expedire felicius haud poterunt, quam ubi ſingulas in impeditis ejuſmodi caſibus obvias circumſtantias ſolertiſſime expenderimus (*a*).

XXV.

(*a*) Exemplum hanc rem declarans, ſequens ſit. An. 1733. menſe Septembri femina quædam Brunſvigæ extra urbem habitans, a viro quodam circa veſperam, cum portæ urbis mox eſſent claudendæ, fuſte robuſto tam vehementer capite percutiebatur, ut mox in terram, ſenſibus orbata, procideret. Hoc cum percuſſor videret, aufugiebat, & nemo niſi maritus & tres parvi liberi ſive infantes aderant. Maritus prorſus attonitus circumcurrebat, & quærebat homines, qui ipſum juvarent uxorem, quæ valde gravis & robuſta erat, elevare, eamque e ſolo in lectum reponere: verum propter noctem ingruentem neminem, qui hoc faceret, invenire, multo minus aliquem, qui ex urbe chirurgum accerſeret; id quod etiam factu erat impoſſibile, quia portæ urbis mox clauſæ erant. Mulier itaque percuſsa in ſolo erat relinquenda per integram noctem ſine ullo auxilio, & appropinquante die moriebatur. Cadaver poſtea a medicis & chirurgis viſitabatur, qui primo fiſsuram in oſse ſyncipitis, & deinde calvaria ablata, ſub dura matre in dextra cerebri parte magnam cruoris concreti copiam invenerunt hinc vulnus lethale merito pronunciarunt. Defenſor rei Ictus hanc ſententiam impugnare eam ob cauſam ſtudebat; quia chirurgus non fuerit accerſitus, qui convenientia remedia adhibere, imo & calvariæ perforationem inſtituere, atque defunctam ſic ſervare potuiſset. Poſtquam vero in hac ſententiarum diverſitate & mea ſententia fuit deſiderata, ea hæc fuit: Nimirum ſi hæc mulier in urbe vel loco fuiſset, ubi chirurgi & medici haberi potuiſsent, atque illi vel ex negligentia non deſiderati fuiſsent, vel accerſiti debita remedia neglexiſsent, tunc vulnus ob hanc cauſam per accidens lethale dici potuiſset. Quoniam vero hoc in caſu chirurgi obtineri non potuerunt, ægra non ex negligentia aut culpa vel circumſtantium vel chirurgorum, ſed unice ob vehementem plagam perpeſsam mortua eſt; idcirco vulnus hoc lethale pronunciandum eſse indicavi.

XXV.

Ceterum neque illud diſſimulare egomet auſim, in caſibus quam maxime dubiis mitiorem duriori præferendam ſemper eſſe ſententiam. Siquidem, ut dici in proverbio ſolet, *decem nocentes dimittere, quam unicum innocentem capitis damnare, præſtat*. Durior enim ſententia quemadmodum judicis conſcientiæ moleſta, ſic innocentium hominum vitæ pernicioſa, inque univerſam ipſorum familiam mirum quantum injuria eſſe conſuevit. *Quid agendum ſit in caſibus omnino dubiis.*

XXVI.

Sed ne quid tandem chirurgicæ tironibus in hoc ipſo argumento deſit, ſuppeditanda utique hic eſt *vulneris deſcribendi formula*, quemadmodum apud nos uſitatæ ſunt, in ejuſmodi caſu a me exarata, ad cujus ſimilitudinem formulas ſuas componere ipſi queant, ſi a magiſtratu deſiderantur. *Chirurgica vulneris deſcribendi formula.*

Ego in fine ſubſcriptus, exanimum N. N., corpus, præſentibus N. N. hodie quam ſolertiſſime perluſtravi, atque hanc fere in eodem reperi membrorum læſionem. Nempe conſpiciebatur ſub dextro humero dorſum verſus vulnus aliquod, duos prope digitos amplum, cui digitus ad ipſam pectoris cavitatem inter coſtas immitti facillimo negotio poterat. Ipſum vero pectus ſimulatque aperiebatur, integrum ferme latus ejuſdem dextrum ſanguine concreto plenum deprehendebatur. Quo quidem remoto, novum ſtatim in conſpectum prodibat vulnus, ad pollicis amplitudinem dextro pulmonum lobo a tergo ſic quidem illatum, ut non ipſe ſolum pulmonis lobus medius transfoſſus, ſed grandiores etiam cum arteriæ tum venæ pulmonalis rami una cum ipſis bronchiis penitus præciſi deprehenderentur. Ipſum cor eidemque connexa ſanguinis vaſa penitus exhauſta cernebantur, ſalvis interim abdominis capitiſque partibus omnibus. Quando vero præciſæ iſtæ pulmonis venæ atque arteriæ ſanguinem omnem in pectoris cavitatem effuderunt, mirum non eſt, vulneratum protinus (ut factum erat) expiraſſe, nullaque prorſus ratione ſervari potuiſſe. Ut adeo ex jam dictis manifeſto pateat, vulnus hoc penitus inſanabile fuiſſe, adeoque abſolute lethale. Quod ipſum, veritatis ergo, teſtari debui, volui.

Factum N.
die —— Ann. —— N. N.

XXVII.

Ex hac ipſa formula conſtrui facile, mutatis circumſtantiis, poterunt a prudentioribus chirurgis innumeræ aliæ id genus relationum chirurgicarum aut deſcribendi vulneris formulæ. Ceterum illud in primis in hoc ipſo negotio commendatum ſibi habeant chirurgorum filii, ut non ipſum modo vulnus, ſed capitis etiam atque abdominis partes quaslibet quam curioſiſſime perluſtrent, planiſſimeque in ſchedis ſuis deſcribant, ſi quæ forte præter vel ſecundum naturam in iſtis invenerint. Hiuſmodi enim circumſtantiæ dici vix poteſt, quantum expediendis de *De formulis chirurgicis in univerſum quædam moventur*

vulnerum lethalitate quæſtionibus ſubinde inſerviant; & quantum e contrario turbent, ſi negligantur & omittantur. Si qui vero ſint, qui plura relationum ejuſmodi exempla inſpicere aut legere cupiunt, ii velim conſulant librum iſtum, qui *relationes aut formulas chirurgicas conſignandi ars* inſcribitur (*a*). Ut nihil jam de eo dicam, quam plurima eademque varia in laudatis ſuperius chirurgorum libris paſſim inveniri formularum iſtiuſmodi exempla.

De vulnerum curatione.

XXVIII.

Vulnerum curatio.

Equidem quando vulnus non eſt niſi continuarum corporis partium ſolutio; ſane præcipuus curationis ſcopus in eo potiſſimum conſiſtit, ut diſjunctæ corporis partes rurſus uniantur ac probe glutinentur. Quoniam vero vulnera valde diverſa, & nonnulla quam leviſſima, alia vero majoris momenti, aliaque quam graviſſima, varia hoc ratione fieri debet.

XXIX.

Leviorum vulnerum curatio

Vulnerum leviſſimorum facilis utplurimum curatio eſt. Quod ſi enim ſuper læſam corporis partem vel linamentum aliquod e ſpiritu vini ſuccidum, vel oleum ovorum, terebinthinæ aut hyperici, vel balſamus Arcæi, Copaivæ, de Meccha, Peruvianus aut vulnerarius alius, vel ſpiritus vini camphoratus cum ſpleniolo quodam, vel quodcunque demum fere emplaſtrum ei imponatur (*b*), ne qua forte ſordes in vulnus ſeſe inſinuet, ac ſemel quotidie vel alternis tantum diebus deligetur, cum diductæ a ſe invicem vulneris oræ quaſi ſponte ſua glutinantur. Hinc fit ut in ejuſmodi vulneribus pauciſſimi chirurgum advocent.

XXX.

Vulnera graviora quomodo curanda ſint.

Vulnerum autem aliquanto graviorum ſic omnino inſtituenda curatio eſt: Scilicet purgandum ante omnia vulnus eſt a ſanguine, ſordibus, aliiſve, ſi quæ forte adſunt, rebus præter naturam; deinde, ſi quid porro ſanguinis concreti, glandis plumbeæ, ferri, veſtimenti, vitri, feſtucæ, aliudque his non abſimile, quod curationem impedire poteſt, in vulnere delituerit, illud omne vel digitis vel idoneis ferramentis, ut uberius mox exponetur, extrahendum. Poſtea ſanguinis fluxus, ſi quis eſt, in prima deligatione cohibendus. Hinc partes diſſectæ rurſus conjungendæ, in hoc ſitu conſervandæ & glutinandæ, ac denique opera danda, ut apta quædam & æquabilis glutinato vulneri cicatrix inducatur.

XXXI.

I. Vulneris purgatio quomodo inſtituenda ſit

Ad *vulneris purgationem* quod attinet, res ejuſmodi extraneas vel manu, vel ferramentis ſive inſtrumentis, forcipibus puta, vulſellis, hamulis, terebris, aliiſve, quæ Tab. III. fig. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. delineavimus,

[a] L'Art de faire rapport en chirurgie.
(*b*) Uſitatiora vulnerum emplaſtrum mihi ſunt, emplaſtra diachylum ſimplex, diapalmæ vel ſtipticum Crollii.

mus, extrahendæ ſunt. Ubi vero harum rerum alienarum nihil adfuerit, removendus tamen atque abſtergendus ſolertiſſime eſt cruor omnis ſpongia quadam molliori, vel linteo, atque ex vino calido vel ſpiritu vini etiam expreſſa; quo rite peracto progrediendum ſtatim eſt ad ſanguinis profluvium ſiſtendum, ac denique ad ipſam vulneris glutinationem.

XXXII.

Quomodo, quæ aliena ſunt, e vulneribus extrahenda ſint.

In educendis ex vulnere rebus alienis diſpicere ante omnia chirurgus debet, ſatiuſne ſit, protinus eaſdem extrahere, an aliquantiſper in vulnere relinquere. Quod ſi enim vulneratus jam valde debilis, imo ex ipſo ſanguinis profluvio jam mente lapſus fuerit, præſtabit omnino prius proſpicere, ut non ſanguinis ſolum profuſio ſiſtatur; ſed & vel maxime, ut vulneratus vel potu temperato, vel lacte, vel boni ſucci juſculis, potionibus cardiacis ſive roborantibus vinove prius reficiatur. Periculum enim eſt, ne vulneratus imbecillior vel propter dolores, vel ſanguinis ex majori vulneris irritatione ortam profuſionem in ipſa rerum iſtiuſmodi extractione intermoriatur. Sic, ubi verendum forte eſt, ne grandior aliquis nervus, arteria vel vena, gladii vel haſtæ mucronis juxta hærentis extractione diſrumpantur, ſatius utique videtur tantiſper exſpectare, donec vel æger ad ſe redierit, vel ipſum vulnus ſuppuratione dilatatum paullo faciliorem reddat extractionem. Sed iſta quidem omnia tum ex ipſa vulneris læſæque partis natura, tum ex vulnerati robore ipſiuſque rei inhærentis indole, tum etiam ex præſentibus vel imminentibus ægroti affectibus a chirurgo probe dijudicanda ſunt atque æſtimanda.

XXXIII.

Quomodo & quibus adhibitis inſtrumentis fieri debeat extractio.

Ad ipſam rerum peregrinarum, cujuſmodi *gladiorum*, *ſicarum aut lancearum mucrones* ſunt, *extractionem* ubi ventum eſt, manu, ſi quidem fieri illud poteſt, eædem apprehendi debent, celerrimeque, at circumſpecte tamen, mitiſſimeque inde extrahi; ne ſcilicet aliæ quoque partes integre præſertim illæ, quarum valde periculoſa ſolet eſſe læſio, inter educendum lædantur. Si quæ vero ſint, quæ manibus præhendi vel extrahi nequeunt, tum forcipibus ejuſmodi roſtratis, quales Tab. III. fig. 3. 4. & 5. delineavimus, etiam atque etiam opus eſt. Iiſdem prorſus artificiis atque inſtrumentis uti ſolemus in *extrahendis ex vulnere glandis igniariæ*, *ferramenti*, *vitri*, *chartæ*, *panni*, *corii*, *aut ex cujuſcunque demum alius veſtimenti portiunculis*. Denique *glandes plumbeæ* quomodo a vulneribus educi debeant, uberius infra declarabimus, ubi de vulneribus, quæ per ſclopeta infliguntur, tractabimus. Vulnera autem ubi forte anguſtiora ſunt, quam ut iſtæ res, quæ præter naturam in ipſis deliteſcunt, extrahi commode queant, aliquanto latius, ubi id tutiſſime fieri poteſt, ſcalpello incidenda ſunt. Ceterum ita velim habeant chirurgorum filii; nempe *rerum alienarum extractionem*, *niſi graves admodum cauſæ id ſuadeant*, *vel poſtulaverint* (N. 32.) *neutiquam differendam*, *ſed*, *quantum fieri poteſt*, *citiſſime ſuſcipiendam eſſe.* Præterquam enim quod vulnerum recentium, necdum tumefactorum commodior tractatio ſit; vulnerati quoque in principio ob animi perturba-

turbationem & vivendi deſiderium facilius omnia patiuntur & ſuſtinent, quæ pro vulneribus luſtrandis, purgandis, dilatandis aut incidendis a chirurgo tentantur: quum e contrario poſt ſedatam animi perturbationem, vel ob majorem doloris ſenſum, vel propter alios quoque corporis affectus malos, duriorem chirurgi manum difficilius admittant.

XXXIV.

II. De vulnerum graviorum glutinatione.

Purgatis jam a cruore aliiſque rebus extraneis vulneribus, proximum eſt, ut ſedato ſanguinis profluvio, (qua de re ex propoſito inferius plura) de oris plagæ conjungendis, iiſque, poſtquam junctæ ſunt, conſervandis chirurgus cogitet, ut quam optime glutinari queant. In quo ipſo tamen negotio diverſa ſemper, pro re nata, ineunda videtur eſſe ratio. Sic enim aliter glutinanda ſunt vulnera ſic dicta ſimplicia, ubi gravia nimirum mala abſunt, quæque levia & non profunda, quam quidem illa, in quibus gravia mala ſive, ut vulgo dicunt, ſymptomata adſunt, vel etiam ubi fruſta dependent, vel haud exigua carnis portio detrita vel exciſa eſt. Aliter præterea glutinanda ſunt, quæ in ipſum aliquod ventris cavum penetrant, præſertim ſi viſcus quoddam internum læſum eſt; rurſus aliter ea, quæ non niſi externis corporis noſtri membris illata deprehenduntur; ac denique aliter quæ *punctim*, aliter quæ *cæſim* inflicta ſunt.

XXXV.

Et quidem a) quæ punctim inflicta.

Inter vulnera vero hæc ex ſimplicioribus & levioribus ea ſunt, *quæ punctim illata* & non adeo profunda ſunt, atque non niſi in partibus corporis exterioribus ſedent. In his, poſtquam in prima deligatione linamentis aridis ſanguis cohibitus, eaque a cruore purgata ſunt, unguentum digerens (*digeſtivum* vulgo dictum) ſequentibus diebus, vel balſamum Arcæi, vel aliud vulnerarium remedium ex ſupra No. XXIX. laudatis, cum linamentis (*plumaceaux*) quotidie ſemel, vel ubi non multum puris fundit, alternis tantum diebus, ſuperaddito emplaſtro N. XXIX. & ſplenio applicandum, & faſcia continente omnia firmanda. In ſingula vero deligatione hæc omnia, quæ facile recedunt, blande removenda, vulnus detegendum, ſordes, pus aut ſanies linamentis mollioribus abſtergendæ, ac denuo, ut modo docuimus, deligandum, atque ſic, donec glutinatum vulnus ſit, continuandum. Nam ſciendum in univerſum eſt, tam in his, quam quæ cæſim infliguntur, crebriorem deligationem vulneribus plerumque magis pernicioſam eſſe quam ſalutarem; niſi nimia forte puris copia, præſertim æſtate, vel aliud peculiare malum id exigat: quemadmodum CÆSAR MAGATUS libro de rara vulnerum deligatione, BELLOSTIUS in Chirurgo noſocomico, aliique e recentioribus, ut meam nunc experientiam ſilentio prætercam, evicerunt. Ubi vero id adhuc monemus, quod linamenta vulneribus immiſſa, & præſertim eis, ubi gravior ſanguinis profuſio adfuit, in primis deligationibus vi non ſint evellenda, ſed potius tam diu, donec ſponte, quando ſuppuratio accedit, exeant, relinquenda, ne dolor aut novus ſanguinis fluxus moveantur. *Quando vero hæc vulnera punctim inflicta valde profunda*, tunc curatu longe difficiliora ſunt, maxime ſi in

ſi in parte non aſcendunt, ſed deſcendunt: quia facile ſanguis vel pus in fundo hic colligitur, quo curationem difficilem reddit & fiſtulas ſæpe producit. Ad quod evitandum, noxia hæc in quavis deligatione e fundo probe ejici debent, vulnus medicamentis laudatis nutriri, fundo extus linamenta, linteola, vel ſpleniola craſſa imponi, iſque faſcia, quam *expellentem* appellant, fortius quam oræ vulneris in ſingula deligatione conſtringi.

XXXVI.

Quod ſi vero hæc parum ſint, ut haud raro contingit, oportet ſæpe, ſi tuto hoc fieri poſſit, fundum ſcalpello vulnere ſatis amplo (quam Galli *une contre-ouverture* dicunt) in tempore aperire, antequam in fiſtulam vulnus mutetur. Ut vero hæc altera & nova apertura commodius meliuſque fiat, ſpecillum vel acus peculiaris ſumitur ad apicem obtuſa & nodulo inſtructa A, in parte vero oppoſita ſatis amplo foramine B, (Vid. Tab. V. fig. 1.) quæ ad fundum uſque vulneris vel ulceris demittitur, nodulus ad cutem dirigitur, & paulo fortius premitur, ut extus digito percipi poſſit. Deinde ſuper hoc nodulo cutis & ceteræ partes, quæ hanc inter & nodulum interjacent, ſi tuto id fieri poteſt, (quod ex partium ſcientia intelligitur) ſatis amplo vulnere inciduntur; poſtea in foramen ſpecilli ſive acus B linteolum longum, ſed anguſtum, immittitur, niſi forte jam antea inditum fuerit, ſpecillum linteolum trahens per novum vulnus tranſmittitur, linteolumque balſamo vel unguento vulnerario ſuccidum, per vulnus trahitur, & in eo ad modum ſetacei relinquitur, ſuperimpoſitis linamentis utrique vulneri, ſimili medicamento inductis, & emplaſtris faſcia firmandis. In ſingula poſt hæc deligatione vulnera mundantur, pars ſuperior ſetacei ſive linteoli unguento vulnerario imbuitur, inferior vero eouſque trahitur, ut recens inunctum fruſtulum vulnus ſubeat, hocque continuatur, donec vulnus per novam aperturam probe purgatum, ac pus valde imminutum ſit, nihilque purulenti in fundo colligi queat; ubi linteolum, ſetaceum hic dictum, educitur, & vulnera, ut alias, glutinantur.

Apertura nova ſæpe requiritur.

XXXVII.

In eundem ſcopum GARENGEOT deſcribit & exhibet ferramentum quoddam ex PETITI inventione triangulare, quod *Troicar* Galli vocant, (*a*) quo fundus vulneris ſive fiſtulæ pertunditur, & mox poſtea linteolum per foramen hujus ferramenti tranſmiſſum, per totum vulneris vel fiſtulæ tractum reducitur. Vid. Tab. IV. fig. 1. Quoniam vero hoc PETITI ferramentum rectum eſt, mihique tales ægri oblati fuerunt, ubi recto ejuſmodi nova apertura commode ac tuto fieri non potuit, hinc jam diu, antequam GARENGEOTI liber prodierat, in gratiam ægri cujuſdam nobilis, qui gravi abſceſſu in abdominis parte anteriori laborabat, cujus os juxta umbilicum in latere dextro erat, fundus vero ad inguen in eodem latere, aliud excogitavi, Nam quia recto ferramento hic novam aperturam moliri ob vaſa cruralia magna hic vicina periculoſiſſimum mihi

Quomodo hæc alia ratione fieri poſſit.

(*a*) Traitè des Inſtrumens Tome I. pag. 391.

mihi videbatur, ferramentum fere ſimile ferramentis ſive acubus illis, quibus in educenda hydropicorum aqua utimur, ſed aliquo modo verſus apicem curvum & longius, quia fiſtula longa erat, fabricari curavi, in cannula quoque reconditum; vid. Tab. IV. fig. 2. cujus ope, dum apex commode verſus cutem dirigebatur, tuto nova apertura e fundo fieri poterat, ſine metu læſionis prædictorum vaſorum. Et ut ſimul ope hujus ferramenti ſetaceum ſive linteolum in vulnus immittere poſſem, ſulcum inſtar annuli juxta apicem limari juſſi, cui id ope fili ſatis robuſti alligavi, atque retrahendo ferramento ſetaceum quoque per fiſtulam tranſmiſi. Quoties vero ejuſmodi linteolum fere finitum, & vulnus nondum ſatis purgatum eſt, novum ſuperiori extremo alligatur vel aſſuitur, & trahendo in vulnus inſinuatur, poſtea reſecto impuro linteolo, ut antea dictum, pergitur, quamdiu id neceſſe; ita opus non eſt, ut novum linteolum ope ferramenti ſemper immittatur.

XXXVIII.

Cautela circa horum glutinationem.

Denique id monendum, quod, licet in pleriſque vulneribus chirurgo opera danda ſit, ut oræ vulneris, quam citiſſime fieri poſſit, glutinentur; in his tamen e contrario ſtudendum, ne oræ citius quam fundus conſolidentur: id quod fieri commode poteſt interjecto linamento parum contorto, quod *Bourdonet* Galli vocant, vel molli ac brevi turunda, donec fundus concrevit. Quod ubi factum, turunda mox removenda, & oræ balſamis & linamentis, ut alias diximus, glutinandæ. Quomodo ejuſmodi vulnera, *quæ in cava pectoris vel abdominis penetrant*, ſint curanda, infra cap. V. ad X. exponetur.

XXXIX.

b) Quæ cæſim, & ubi nihil de carne detritum eſt.

In vulneribus vero, *quæ cæſim infliguntur*, & ubi nihil de carne detritum eſt, quæque non niſi in exterioribus corporis partibus, & quidem non valde profunda, poſtquam purgata ſunt, immiſſo balſamo vulnerario, (*a*) oræ vulneris conjungendæ, atque in hoc ſitu conſervandæ: id quod diverſis fieri ſolet ac debet modis, pro vulnerum diverſitate. Nam 1. ſubinde hoc obtineri poteſt *apto parte læſæ ſitu*; ratione hujus potiſſimum obſervandum, ut parti vulneratæ, poſtquam medicamentis vulnerariis ipſi proſpectum eſt, ille ſitus & poſitura concilietur, in quo partes diviſæ ſe invicem quam proxime ſemper attingant, deligatione ſingulis vel alternis diebus, ut modo Num. 35. diximus, repetita. 2. *Idonea ligatura* ſive *vinctura*: qua ſimiliter partes diſſectæ ita vinciendæ, ut oræ ſeſe contingant, atque ſic facile glutinari queant: id quod cum primis eis in vulneribus feliciſſime ſuccedit, quæ in longitudinem inflicta ſunt; ut in fronte, abdomine, brachiis & pedibus: utpote in quibus faſcia, *uniente* dicta, Tab. II. lit. f. oræ

1. Apte ſitu.

2. Idonea deligatione.

(*a*) Præter ſupra Num. XXIX. laudata, huc etiam referenda Eſſent. ſuccini, terebinthinæ, maſtichis, myrrhæ & aloes, gemmarum populi &c. Ubi vero adhuc notamus, quod, ſi plagis contuſio juncta, ad quas etiam eas referimus, quæ a vitris, ferris &c. factæ ſunt, olea vulneraria vel balſama blaudiora, ut ung. digeſtiv. vel balſ. Arcæi adhibenda; ſin vero enſibus, gladiis aliiſve acutis telis inflicta, reliqua balſama vel eſſentiæ laudatæ, tanquam magis ſtringentes & ſiccantes, præſtent.

oræ vulneris quam commodiſſime junguntur. 3. *Apta ſutura*: quæ vero pro varietate vulneris rurſus diverſa eſſe debet; atque generatim in ſiccam & cruentam dividi ſolet. *Sutura ſicca*, quam etiam *notham* dicunt, appellatur, quando oræ vulnerum ope emplaſtrorum glutinantium junctæ ſervantur; *cruenta* autem ſive *vera* dicitur, quando idem acuum & filorum beneficio perficere ſtudemus.

XL.

Sciendum igitur hic eſt, non omnes plagas acubus conjungi. ſed eæ ſolum, quæ obliqua vel tranſverſa, vel angulis donata, & plerumque ſimul magna & profunda ſunt; vel etiam eæ, ubi fruſta a quocunque telo ſoluta dependent, ut in læſo naſo, aure, mento, fronte, genis, cute calvariæ &c. verbo, ubi vulnus ita deprehenditur, ut oræ ejus apto ſitu, ligatura & emplaſtris adunatæ ſervari nequeunt. Oportet vero ut ſuenda hæc vulnera 1. adhuc ſint recentia, atque a cruore aliiſque extraneis probe purgata: 2. deinde nihil de ſubſtantia carnis detritum aut amiſſum; ſi eas modo excipias partes, quæ valde cedere & prolongari poſſunt, ut labra: 3. nulla adſit inflammatio vel colliſio aut contuſio. Hiſce enim in caſibus ſutura oræ vulneris citius, melius atque elegantius glutinari rurſus poſſunt, quam iis omiſſis atque neglectis.

Quibus quomodo ſutura ſicca inſtituenda.

XLI.

Sutura ſicca vero utendum in *vulneribus, non adeo magnis profundis*; & præſertim etiam in facie, genis, fronte, & alias ubique, ubi eam pro continendis plagæ oris ſufficere intelligimus (*a*). Nam quia neque dolores movet, neque novas cicatrices concitat, ea cum primis in facie longe commodius uti poſſumus, quam illa, quæ ope acuum fit; præſertim quia his, præter dolores & cicatrices, etiam ſæpe haud leves inflammationes concitari ſolent. Ad ſiccam vero ſuturam optime inſtituendam requiritur, ut emplaſtra non ſint nimis brevia, ſed ſatis longa atque cum parte læſa conformia: & quidem ita, ut magnam ejus partem, non vero integram cingant; ne motum ſanguinis intercipiant, & tumores aliaque inde oriunda mala moveant. Deinde ut ſatis firmiter hæreant, nec facile ſolvantur: quem in finem egregie inſervit empl. ANDREÆ A CRUCE, vel *ſtypticum* CROLLII, vel *diachylum*, vel *diapalmæ, terebinthina probe ſubactum*, & firmo linteo inductum. Fluxu itaque ſanguinis prius cohibito & vulnere rite purgato, balſamum vulnerarium probe glutinans vulneri immittitur, quale eſſe poteſt eſſentia maſtichis, ſuccini, balſami peruviani; vel balſamum Præfecti Equitum Melitenſium, Gallis *beaume du Commendeur* dictus (*b*); vel aliqua ex eis melioribus balſamicis compoſitionibus, quas *Vernices* vulgo appellant, (utpote quæ brevi in cruſtam quandam glutinantem

Quando & quomodo ſutura ſicca inſtituenda.

ac

(*a*) Ita aliquoties eis, quibus digitus ictu cæſim facto ita diſſectus erat, ut ab interiori tantum cute dependeret, & chirurgi eum reſcindendum ſuaderent, ope emplaſtiorum junxi, atque ſic digitos ſervavi, oſſe ſimul rurſus coalito.

(*b*) Deſcribitur in *Lemerii* Pharmacop. Univerſ. p. 641, atque ibi etiam *balſamum Equitis Sancti Victoris* appellatur.

ac balſamicam abeunt, qua aeri acceſſus ad vulnus denegatur, ejuſque glutinatio egregie promovetur) emplaſtrum poſtea aliquod ex modo laudatis, pro vulneris ratione ſatis longum & amplum; vel duo, aut plura, ſi opus eſt, vel recta vel aliquo modo ſinuata, relictis interſtitiis, juxta ſe poſita (*a*), calide in altero vulneris latere injici, palma manus aliquamdiu, ut tanto firmius hæreant, premi, ac deinde diductæ a ſe invicem vulneris oræ leniter atque æquabiliter compelli conjungique debent, atque ſic junctæ ope emplaſtri, in oppoſito latere agglutinandi, firmiter contineri, linamentis glutinantibus illis balſamis ſuccidis tegi, ſpleniiſque & faſciis idoneis bene firmari.

XLII.

Aliæ rationes ſuturas ſiccas faciendi.

Emplaſtra glutinantia, ſecundum PETITI morem, etiam in medio uno alterove foramine, aut pluribus, pro diverſa vulneris magnitudine, figuræ vel ovatæ, prædita eſſe poſſunt, vid. Tab. II. fig. 11. * vel angulari, vid. Tab. IV. fig. 7. ut per hæc, ſicut in præcedenti modo per interſtitia emplaſtrorum, an vulneris oræ rite junctæ ſint, non ſolum cognoſci, verum etiam vulnus aptis medicamentis quotidie foveri queat. Hæc emplaſtra, ut antea dictum eſt, applicantur, & tamdiu relinquuntur, donec vulnus probe glutinatum conſpicitur. *Alia vero adhuc ratione ſutura ſicca fieri poteſt*: nimirum duo fiunt emplaſtra ex emplaſtro ANDREÆ A CRUCE vel alio ejuſmodi bene glutinante, novo & firmo linteo ſuperinducto, magnitudine cum vulneris altitudine & amplitudine reſpondente, (nam in profundioribus longiora, in levioribus breviora eſſe debent) his linteolorum fruſtis in margine ſive limbo firmo affiguntur tres vel quatuor ligulæ, pro diverſa plagæ longitudine, & poſtea emplaſtra hæc, antea paullo calefacta, utrinque oris vulneris ad diſtantiam digiti quaſi transverſi probe agglutinantur (*b*), ita ut vulneri recte proſpicere medicamentis queamus idoneis. Poſthæc oræ vulneris curate junguntur, linamentis balſamo glutinante ſuccidis conteguntur, & dum miniſter has ita junctas continet, Medicus ligulas utriuſque emplaſtri adverſas primum nodo ſimplici, & deinde nodo ſolubili ſive anſis inſtructo, probe conſtringit, ut ſic recte adunatæ ſerventur. Cuivis emplaſtro ſplenium oblongum imponitur, his aliud majus quadratum, & omnia faſcia comprehenduntur atque apte firmantur. Poſtridie vulnus examinandum: & ſi ligulæ forte laxatæ ſunt, ſolvendæ arctiuſque rurſus conſtringendæ. Sin vero adhuc ſatis contineant, relinquendæ, & linamenta ſuperimpoſita tantum guttulis aliquot balſami glutinantis denuo imprægnanda: denique ſplenia & faſcia, ut antea, rurſus injicienda. Nonnulli loco ligularum aliquot *uncinulos* vel *anſulas* aut *habenulas*, ex ferro vel cupro flavo confectas, emplaſtris his glutinantibus utrinque junxerunt, ut ex Tab. IV. fig. 9. & 10. videre licet, quæ emplaſtra eodem modo oris agglutinarunt, ut diximus, & deinde ope filorum adverſos emplaſtrorum uncinulos vel habenulas ita contraxerunt, ut oras plagæ junctas ſervarent. Quoniam vero hæc ultimæ ſuturarum ſiccarum ſpecies plus laboris & temporis utplu-

Tertia.

Quarta.

(*a*) Vid. Tabulam IV. fig. 3. 4. 5.
(*b*) Vid. Tab. IV. fig. 8.

utplurimum requirunt, priores, quæ ſolis emplaſtris fiunt in frequentiori uſu eſſe ſolent.

XLIII.

Si quæ vero profundiora & ampliora vulnera ſint, eaque potiſſimum transverſa, ut eorum oræ ſuturis ſiccis contineri nequeant, quemadmodum ſæpe contingit in femore, prout videre eſt Tab. III. fig. 1. litt. H., vel in abdomine, vel in natibus aut brachiis, vel ubi fruſta quædam, ut in fronte, genis, naſo, mento vel auribus ſoluta indecore dependeant; vel vulnera majora angulos obtineant, vel in formam crucis inflicta ſint, ut Tab. IV. fig. 12. 13. & 17. videre eſt, ſutura utique, quæ acuum beneficio perficitur, eorundem oræ comprehendi debent, quæ hinc ſutura *cruenta* ſive *vera* dici ſolet. Vera autem rurſus diſtinguitur in *ſimplicem* & *compoſitam*. *Simplex* appellatur, quæ tantum mediante acu & filo peragitur, & ad quam ſutura *nodoſa*, ſutura *pellionum* dicta, & *convoluta* pertinent. Hæc vix niſi in labri leporini curatione uſurpatur; illa tantum in vulneribus inteſtinorum, ubi uberius de his dicemus; iſta vero, ſive *nodoſa* in ceteris quibuſcunque vulneribus, quæ ſutura vera indigent, uſitatiſſima eſt: quare de ea nunc primum proponemus. *Compoſita* vero *ſutura* dicitur, ubi præter acum & filum adhuc aliæ res requiruntur; de qua vero poſtea. *Sutura vulnerum cruenta quid, ejuſque diviſio.*

XLIV.

Optima mihi ſuturæ nodoſæ conficiendæ ratio hæc eſt: Nempe filum aliquod duplicatum ac ceratum, vel ligula linea tenuis, ex ſex quaſi filis conſtans, in vulneribus paullo profundioribus innectendum acui fortiori atque (*a*) incurvatæ. (Tab. I. fig. S. T. V.) Hac ipſa acu utræque vulneris oræ mediæ, (quod duos pollices longum nunc fingimus) uno ictu, ab exteriori inferioris oræ parte fere verſus fundum, & inde rurſus in ſuperiori ora ab interiori parte in exteriorem ſic perfodiendæ ſunt, ut foramina externa, per quæ filum trajectum conſpicitur, interpoſito digiti ſpatio circiter, ab ipſis vulneris oris diſtent, (plus vel minus pro vulneris magnitudine). Tum, remota jam acu, compreſſiſque leniter hiantibus vulneris labris, filum ipſum vel ligula ita in nodum primo ſimplicem, deinde ſolubilem ſive habenulis præditum, conſtringitur, ut oræ vulneris quam aptiſſime in unum attrahantur, ſupra impoſitis iis, quæ in deligatione ſuturæ ſiccæ modo deſcriptæ ſolent adhiberi. Si qua autem paullo *longiora vulnera* ſint, quibus glutinandis unica iſtiuſmodi ſutura non omnino ſufficere videtur, tum binæ, tres, vel, pro re nata, plures (vid. Tab. IV. fig. 11. & 16.) etiam eodem prorſus, quem nunc deſcripſimus, modo confici poterunt; ita tamen, ut altera ab altera pollicem quaſi ſemper diſtet. Præterea ne quid forte detrimenti vulnera a nodis his capiant, ita ſemper conſtringenda ſunt fila, ut primo ſemper nodo exiguum *Sutura nodoſa quomodo fieri debeat.*

(*a*) In levioribus vulneribus, præſertim etiam faciei, ſuturæ hæ acubus rectis quoque fieri poſſunt; hinc chirurgus variis inſtructus eſſe debet: attamen lunatis ſive curvis idem etiam quod rectis perfici poteſt; hinc rectæ in ſuturis his conficiendis non ſunt adeo neceſſariæ. Curvæ vero acus variæ magnitudinis in cæſto ſint.

guum quoddam ſuperimponatur ſpleniolum (Tab. II. fig. 22.) ex linteo vel ſerico cerato confectum : ſuper quo poſtea alter nodus, ſed ſolubilis, conficiatur, ut, ubi opus, propter dolorem vel inflammationem, reſerari & laxari facile queat.

XLV.

Quædam adhuc cautelæ. Hoc modo procedimus, quando vulnera obliqua ſunt vel tranſverſa. *Quando vero angulos habent*, ut *in triangulari vulnere*, Tab. IV. fig. 13. tunc eodem, ut diximus, modo primum in angulo A ſutura inſtituitur, eaque ſimili nodo firmatur. Deinde etiam latera vulneris circa medium B & C acu perfodiuntur, & oræ ope ejuſmodi nodorum adunantur. Si vulnus quaſi quadratum eſt, aut in forma qualicunque litteræ græcæ Π, duobus angulis præditum, quemadmodum ſubinde in facie, & præſertim in fronte occurrunt, vid. Tab. IV. fig. 17. tunc ſuturæ in utroque angulo AA injiciendæ ſunt. Quando vero ob vulneris magnitudinem has binas haud ſufficere conſpicimus, etiam via media inter angulos BB adhuc tot adhibendæ ſunt, quot neceſſarias eſſe intelligimus. Quando vulnus occurrit, quod formam litteræ X vel crucis obtinet, ut fig. 6. & 12. ejuſque oræ emplaſtris junctæ ſervari nequeant; acus, ut fig. 12. indicat, primum ad litt. A immittenda, ita ut in altera ora ad B rurſus emergat; deinde ad litt. C ita iterum tranſfigenda, ut ad D prodeat; poſtea oræ ac fila blande conſtringenda, & nodo ſolubili, ut ſæpius jam indicavimus, inter A & D firmanda. Quomodo poſthæc curanda atque tractanda ſint ejuſmodi vulnera & ſuturæ, infra mox exponemus,

XLVI.

Sutura compoſita ſive clavata. Loco hujus ſuturæ ſimplicis ſive nodoſæ chirurgi quidam veteres ſuturam quandam *compoſitam* (quæ ope duorum *clavorum* ſive *bacillorum* ligneorum, Gallis *Cheville*, unde iis *ſuture enchevillee* dicebatur, latine *clavata* vocari poteſt, peculiari ratione perficienda erat) in vulneribus majoribus inſtituebant, cujus auxilio oras vulneris jungere ac componere ſtudebant, ut facilius firmiuſque glutinentur, eamque propterea adhibendam, reliquiſque præferendam eſſe putabant, quia fila trajecta alias ſine his clavis ſæpius oras vulnerum lacerabant; quo factum eſt, ut eæ non ſolum non glutinentur, ſed & gravia incommoda ſæpe ſequerentur. Attamen licet hæc ſutura a pleriſque recentioribus, & nominatim etiam a DIONYSIO, Chirurgo quondam celebri Pariſienſi, in chirurgia ſua aliiſque tanquam minus idonea rejecta ſit, atque etiam per multos annos in uſu eſſe deſierit, a nonnullis tamen recentiſſimis (*a*) rurſus vehementer commendatur, imo & nodoſæ, quam antea propoſuimus, variis in caſibus præfertur : ea tamen lege, ut loco duorum clavorum ligneorum, quibus veteres uſi ſunt, linteola vel fruſtula panni ſericei, quod *taffetas* Galli & noſtri appellant, cera obducti, forma cylindrorum convoluti, vulneris quaſi longitudine & calami anſerini ſcriptorii amplitudine (vid.

Tab.

(*a*) Ut PALFYNO in chirurgia Cap. VI. de ſuturis, & poſt hunc a GARENGEOT in chirurg. cap. de ſuturis & de Gaſtroraphia.

Tab. IV. fig. 17. & 18. in hunc uſum adhibeant, quibus cavere voluit, ne oræ vulneris a filiis facile lacerentur, & dein ne eædem oræ tam vehementer aut ruditer ac a ligneis clavis premantur, quibus ſæpe tumores, dolores, & inflammationes moleſtiſſimi commoti ſunt. PALFYNUS eum in vulneribus profundioribus partium muſculoſarum inſtituit acu magna robuſta & curva, duplex filum robuſtum cera obductum (*a*), trahente, quod anſam efficit, quo per vulnus, ut ſupra docuimus, rite trajecto, alterum imo & tertium hujuſmodi filum, ut fig. 17. indicatur, transfigitur, hiſque duabus vel tribus fili duplicati anſis immittitur alterum illud teres linteolum vel ſericum ceraceum, BB, deinde in altero latere, poſtquam fila ab acu liberata ſunt, alterum ejuſmodi linteolum ceraceum inter filum duplex interſeritur, atque adductis prius oris vulneris, fila ſuper hoc altero clavo ſive cylindro ceraceo, AA, modice & æqualiter adducta conſtringuntur, ac nodo primo ſimplici, deinde etiam ſolubili firmantur CCC; quorum filorum, ſi tria ſunt, modum primum, ac deinde reliqua conſtringuntur, vulnerique, ut mox dicemus, proſpicitur.

XLVII.

GARENGEOT eam quidem eodem fere modo perficiendam eſſe ſcribit (*b*), ut nunc propoſuimus, ſed ea potiſſimum cum differentia, ut loco fili duplicis *peculiares quaſi ligulas conficiendas eſſe velit*, ex ſex vel octo filis (pro plagæ diverſitate ejuſque majori vel minori altitudine) cannabinis, puris, candidis, una junctis, & ſimul creatis, prout vel magis vel minus robuſtas eas deſiderat chirurgus, obſervando tamen ne hujuſmodi ligula duplicata craſſior ſit ipſa acu, ut eam facile, dum per oras vulneris adigitur, ſequatur, ne in tranſmittendo multum negotii vel doloris creet. Quando igitur una, duæ, tres, vel tot ejuſmodi, quot opus eſt, ligulæ per oras vulneris trajectæ ſunt, in quovis uniuſcujuſque ligulæ extremo, quod in ora vulneris ſuperiori eminet, nodum conficiendum eſſe vult, ac deinde fila, quæ componunt has ligulas, inter nodum & oram plagæ æqualiter eſſe disjungenda, ita ut anſæ hic fiunt, per quas clavus aut cylindrus, ex ſerico cerato factus, tranſmittendus. Poſtea duo digiti oræ vulneris inferiori juxta acuum puncturas imponuntur, & altera manu ligulæ ſenſim eouſque trahuntur, incipiendo a media, ſi tres ſunt, donec ſic oræ bene exacteque ſibi invicem junctæ ſint. Deinde fila uniuſcujuſque ligulæ oris inferioris in duas partes dividenda (*c*), quæ pro altero clavo ſericeo ligando inſerviunt; quibus primum in medio vulnerii nodus ſit ſimplex altero hoc ſuper clavo, (oris poſtea plagæ quam curioſiſſime iterum adaptatis). Denique cum reliquis ligulis ſimiles ſuper eodem cylindro efficiendi erunt nodi, obſervando ne initio nimium conſtringantur, ne inflammatio moveatur, & ſuper priorum nodorum ſingulo adhuc nodus ſolubilis, ut omnia melius firmentur, efficitur. Vulneri tan-

Garengeoti alia ratio eam inſtituendi.

(*a*) Vid. Tab. IV. fig. 15.

(*b*) Operat. Chirurg Cap. III. de ſuturis.

(*c*) *Garengeot* in tres partes has inferiores dividendas eſſe docet: quid vero cum tertia harum parte hic fieri velit, ego non ſatis comprehendo, atque aliquid omiſſum e mihi videtur.

tandem balſamum vulnerarium, & cum primis ſupra jam laudatum Præfecti equitum Melitenſium (*beume du Commendeur* Gallis dictum) cum linamentis carptis imponitur, quod brevi ſpeciem cruſtæ balſamicæ ſive vernicis efficit, qua aeris acceſſus a vulnere arcetur, atque ſic brevi glutinatio promovetur: ſuperaddito ſplenio, liquore digerente calido ſuccido, vinctura conveniente, & ſitu partis idoneo.

XLVIII.

Quæ poſt obſervanda.

Primis diebus, quacunque ratione ſutura facta ſit, faſcia & ſplenia caute removenda, vulneriſque conditio examinanda: quod ſi tunc omnia bene ſe habeant, inflammatio & dolores vel non ſint, vel ſaltem non adeo vehementes, relinquendæ ſuturæ per ſex ſeptemve dies, imo etiam diutius, ac vulnus, ut antea dictum, denuo deligandum, donec bene glutinatum eſſe pateat. Si vero primis diebus ſuturæ nimis laxæ deprehendantur, nodi ſolvendi & fila paululum adſtringenda; ſin nimis adſtrictæ, paululum relaxandæ ſunt. Præterea *quando oræ vulneris nimis tumidæ, vel aliquo modo colliſæ ſive contuſæ* appareant, unguento digerente vel balſamo Arcæi ſuppuratio movenda, eaque per aliquot dies his remediis continuanda; ita mala hæc aliaque inde metuenda incommoda plerumque brevi tolluntur. Quando autem inflammationes paulo majores & febres incidunt, ſuturæ aliquantiſper relaxandæ, vulnus unguento digerente vel balſamo Arcæi deligandum, ægro ſanguis mittendus, alvus lotionibus ducenda, potus aqueus commendandus, aliaque, quæ ad febres & inflammationes vulnerum prodeſſe infra proponemus, adhibenda. Vitiis hiſce rurſus ſublatis quotidie aliquantiſper ſuturæ denuo conſtringendæ, deligandum præterea vulnus eſt, ut antea expoſuimus. Sed ſi hæc parum ſunt, & *mala hæc cedere recuſent*, imo potius indies augeantur, ut periculum inde metuendum, *ſuturas reſecare oportet*, vulnuſque ut ea curandum, ubi magna pars ſubſtantiæ carneæ detrita ac deperdita eſt: ſicut mox proponemus.

XLIX.

Quid glutinatis hiſce vulneribus faciendum.

Contra *ſi plagæ ejuſmodi ſuturarum auxilio bene glutinatæ ſunt*, quod non ſolum ex concretis oris, ſed quam maxime etiam ex filis vel ligulis laxe in parte læſa hærentibus cognoſcitur, fila aut ligulæ forficis ope, ſubjecto prius, ubi id opus eſſe judicatur, ſpecillo ſulcato, juxta nodum diſſecantur, ora inferior digito manus alterius ſuſtentatur, & altera manu, prehenſo nodo, blande & caute extrahuntur. Vulnuſcula deinde minora, ab acubus relicta, vel aqua vulneraria, (*l'eau d' arquebuſade*) vel aqua calcis immiſſa, vel ſpiritu vini injecto, ſpleniiſque iiſdem vel ſimilibus liquoribus ſuccidis ſuperimpoſitis facile ſanantur. Majus vero vulnus vel balſamo prædicto, vel alio ejuſdem naturæ fovetur, oræque adhuc aliquamdiu emplaſtris glutinantibus probe ſuſtentantur, donec firma cicatrix inducta ſit.

L.

L.

γ) De glutinatione vulnerum, ubi carnis aliquid exciſum eſt.

Si quid vero carnis detritum vel exciſum eſt, tum glutinari vulnus, neque emplaſtris, neque ſutura prius poterit, quam nova carne ſenſim ſenſimque illud ipſum impletum fuerit. Ad implendum autem vulnus proficiunt linamentum carptum, oleo, unguento, balſamove vulnerario ſuccidum, ipſique vulneris fundo inſertum, ſuperinjectis emplaſtro quodam vulnerario ex modo laudatis, deinde ſplenio ut & faſciis. Quæ deligatio quotidie repetenda eſt. Quanquam autem nova caro iſta neutiquam, ut vulgus quidem opinatur, ex emplaſtris, oleis, balſamiſve, ſed ſanguinis potius circulantis ſive naturæ beneficio, ut loqui amant, ſuccreſcat, quibus ſemper aliquid novi ad læſa vaſa, donec vulnus impletum eſt, admirando prorſus modo apponitur; tamen neque illud diſſimulandum eſt, poſſe utique iſtiuſmodi medicamenta haud parum ad novam carnem producendam conferre, & ſimul removere ea, quæ impedire poſſunt ac ſolent, quo minus eadem ſuccreſcat. Ut proinde mirum haud ſit, id genus *medicamentorum*, *carnem producentia*, ſive græco vocabulo, *ſarcotica* medicamenta Medicorum filiis appellari. Scilicet ineſſe his debet vis quædam balſamica & emolliens, qua non ipſum modo vulnus a corruptione aut putredine tutum præſtetur, ſed ſenſim quoque ſuccreſcens nova caro leniter quaſi irrigetur, inungatur atque ſic emolliatur, ut eo facilius atque commodius e ſanguine aliquid apponi, vaſaque ſic extendi atque amplificari poſſint. Atque hujus generis ſunt, quæ ſupra N. 35. & 29. commendavimus, olea, unguenta & balſama blandiora.

Medicamenta vulnus implentia

LI.

Quomodo aer a vulneribus arcendus ſit.

Aer autem, præſertim nimis frigidus aut nimis calidus, quum vulneribus inimiciſſimus ſit, ſolertiſſime ſemper ab iiſdem arcendus eſt. Nihil enim fere eſt, quod vel humores facilius corrumpat, vel ſubtiliora ægri corporis vaſcula fortius & conſtringat & exſiccet, carnemque ſuccreſcentem vehementius reprimat, ipſo illo aere. Sed quo felicius ab iſthac aeris injuria defendi poſſint vulnera, illud utique ſibi datum ſciant eſſe chirurgi, ut primo præparatis antea, quæ ad novam deligationem neceſſaria ſunt, ſingulis, ipſa deinde deligatio quam celerrime expediatur: poſtea ut vulnus linamentis, oleo vel blandiori balſamo vulnerario madentibus, probe impleatur: denique ut linamentis emplaſtrum aliquod vulnerarium, (cujuſmodi ſunt N. 29. nominata) emplaſtro ſplenia, ſpleniis denique faſcia, ut valentius hæreant omnia, ſuperinjiciantur.

LII.

Quomodo vulneris glutinatio penitus abſolvatur.

Quando poſt hæc pus, ſive materia ſubalbida, æqualis & craſſiuſcula in vulnere reperitur, inſtaurandæ per dies ſingulos vel alternos, pro re nata, deligationes ſunt. Ubi tamen illud in primis proſpicere chirurgus debet, ut materia ſupervacua, quoad fieri poteſt, leniſſime ſemper abſtergatur. Siquidem tutius meliuſque eſt materiæ pauxillum in vulneribus ſemper relinquere, quam duriter nimis eandem exprimere vel abſtergere. Quemadmodum enim durior ejuſmodi vulnerum

abſterſio

abſterſio ſuccreſcentem carnem novam graviter admodum affligit atque deſtruit, ſic rarior iſta in ipſis relicta materia adinſtar olei vel balſami alicujus blandi ſuccreſcentem carnem iſtam alere quaſi ſolet atque conſervare. Hiſque ita diligenter obſervatis, fieri aliter vix poteſt, quam ut vulnus nova carne ſenſim impletum optime tandem glutinetur.

LIII.

III. Bona cicatrix quomodo inducenda ſit vulneri.

Sed ut nihil quicquid omittatur eorum, quæ ad perfectam vulneris curationem neceſſaria videntur, illud utique operam dare debent chirurgi, ut indecoram evitent, atque *elegantem*, *hoc eſt*, *æquabilem ipſi inducant cicatricem*. Longe optimum hic eſt, novam eandemque mollem glutinati vulneris carnem eique adhærens gluten blande ſenſim exſiccare, adhibitis eum in finem non niſi linamentis aridis, nulloque balſamo ſuccidis, ſupra datis ſpleniis faſciiſque paulo conſtrictioribus. Quod ubi parum fuerit, propter humores largiter adhuc dum exinde promanantes, haud alienum erit ſiccantes illas eſſentias, vel balſama nativa (XXXIX) cum linamentis imponere; vel ſiccos etiam pulveres, tutiam nempe, lapidem calaminarem, maſtichis vel colophonii &c. adſpergere, hoſdemque ſpleniis ac faſciis arctioribus contegere. Ita etiam magnus omnino vel ſolius ſpiritus vini rectificati hic deprehenditur uſus, quia egregie adſtringit & ſiccat: ſiquidem nihil fere magis novam carnem melius vel ſiccat vel confirmat, quam ubi vulneri jam jam impleto liquorem iſtum ex intervallo aut ſaltem inter deligandum illinieris aut applicueris.

LIV.

Vulnera ſordeſcentia quomodo tractanda ſint.

Quoties autem *impura ſive ſordida ſiunt vulnera*, id eſt, ſi quæ forte putrida, ſpongioſa, nigra, pallida, livida, caro, membranula, ſimiliſque alia materia fœtida in iiſdem increſcunt, purganda utique prius ab his, quam glutinanda iſtiuſmodi vulnera ſunt. Solet autem variis modis inſtitui ea purgatio. Vel enim adhiberi hic conſuevit mel ſolum, apud veteres, cum linamentis impoſitum, (*a*) apud recentiores unguentum aliquod digeſtivum ex terebinthina, ovi vitello, roſarumque melle confectum; vel, ubi fortiori purgatione opus eſt, unguentum ægyptiacum, idque vel vini ſpiritu dilutum, vel digeſtivo etiam admixtum; vel hujus locum etiam ſupplere apte poteſt *fuſcum illud VVurtzii unguentum*. Sic admiſceri quoque unguentis digeſtivis haud incommode poteſt aloes quædam myrrhæve portiuncula, vel, ſi quid vehementius neceſſarium videtur, mercurii præcipitati rubri. Ceterum etiam inſignis admodum propeque frequentiſſimus in vulneribus atque ulceribus ſordidis perpurgandis uſus eſt aquæ calcis, cum primis ſi hujus libræ mercurii ſublimati grana XX vel XXX immiſceas, quæ propter ipſam vim ſuam *aqua phagedænica* chirurgis vocari ſolet. Harum rerum una alterave tamdiu quotidie continuatur, donec ſordium nihil quidquam ſupereſt, & poſtea recurrendum denuo ad antea laudata balſama vulneraria & methodum N. 50. deſcriptam.

LV.

(*a*) Vid. Celſus Lib. V. cap. 26. n. 29.

LV.

Caro ſupercreſcens quomodo reprimenda ſit.

Si quæ autem caro ſupervacua inter ipſam vulneris glutinationem ſupercreſcere incæperit, tum, ne inæqualem atque eminentem ipſa cicatricem efficiat, vitriolo ceruleo illinenda quotidie, atque iſthac ratione, quantum ſatis eſſe videtur, coercenda eſt carnis illa luxuries. Vel vitrioli loco pulvis ex alumine uſto, mercurioque rubro præcipitato confectus carni excreſcenti adſpergendus, ſupraque datis emplaſtro, ſpleniis ac faſciis ſtrictioribus tantiſper ea reprimitur, donec cicatrix aliqua cuti reliquiæ haud inæqualis proveniat.

LVI.

Quomodo vulnerato agendum ſit.

Tandem in legitima vulnerum curatione id quoque in primis proſpiciendum videtur, ut *juſtam & victus & vitæ rationem vulneratus ſervet*; quo ſcilicet, disjectis omnibus, quæ cruditatem vel acrimoniam afferre tinationem quam maxime utilis, quin imo prope neceſſaria eſt. Atpoterant, ſanguis bonus ac ſanus efficiatur. Si quid enim aliud, bonus profecto ſanguis ad promovendam atque accelerandam vulnerum gluque idem fere tenendum quoque eſt de aere, conclavi, corporis atque animi affectibus, ſomno, vigilia, ſimilibuſque rebus aliis, quæ ad bonam vitæ rationem etiam atque etiam pertinere videntur. Siquidem iſthæc ſingula ſic omnino temperanda ſemper ſunt, ut vulnerum glutinationem non impediant, ſed potius promoveant. Et certe quo debilioris valetudinis ſunt vulnerati, quoque gravia magis ac periculoſa vulnera deprehenduntur, eo major etiam atque accuratior victus illa vitæque inſtitui debet obſervatio.

LVII.

Quæ aeris temperies vulnerato quam maxima conveniens ſit.

Atque ad aerem quidem quod attinet, temperatum maxime ſit, oportet, conclave iſtud ſive locus, in quo vulneratus commoratur; propulſis, quantum fieri poteſt, frigore atque æſtu. Siquidem his gravia quælibet atque capitis præſertim vulnera mirum quantum ingraveſcunt. Ne quid autem incommodi vel aeris vel loci, in quo vulneratus decumbit, humiditas pariat, longe optimum erit, ſuccino, thure, maſtiche ſimilibuſque aliis ſuffientis conclave ipſius identidem exſiccare atque temperare.

LVIII.

Quo victu uti debeant vulnerati.

In *aſſumendis cibis ac potu* cavendum ante omnia vulneratis eſt, ne qua forte ſubſit intemperantia. E cibis autem quam convenientiſſimi illi ſunt, qui & nullam admixtam ſibi habent acrimoniam, & quam facillime digeruntur. Siquidem hi non chylum modo tenuem ac lenem, ſed quam maxime temperatum quoque ſanguinem efficiunt, quo glutinatio vulnerum mire promovetur. Igitur vulneratis commendare præ ceteris poſſunt varii generis juſcula, ex hordeo præſertim, avena, manna, oriza, ſcorzonera, lactuca, endivia, chærophyllo, pe-

troſelino, cichorio, aſparago, parata; nec non caro vitulina atque agnina, gallinæ item & capi ſive galli caſtrati, cereviſia calida vitello impraegnata, fructus arborum probe cocti, præſertim poma, ceraſa & pruna; vegetabilia etiam alia bene cocta; quo referri poſſunt ſpinachia, lupulus, aſparagi, cinaræ, lactucæ, & ſi quæ ſunt alia hujuſmodi olera blandiora. Si qui vero paululum robuſtiores ſint, milites puta, vel ruſtici, qui modo recenſitis eſculentorum tenuiorum generibus exſatiari nequeunt, his, niſi grave admodum vulnus eſt, noxiſve aliis comitatum, concedi quoque, pro re nata, poterunt valentiora quædam carnium genera. Quoties autem inflammatio ſimileve aliud malum adfuerit, abſtinendum utique vulneratis eſt non ab omni ſolum carne, ſed & a quocunque cibo alio duriori. Univerſe autem vitandum vulneratis inter eſculenta videtur omne 1. *quicquid acre, ſalinum vel aromaticum eſt*. Si quid enim aliud, hoc certe ſanguinem acrem efficit, ejuſque vehementem motum, calorem, indeque pendentes ſanguinis profuſiones, febres, vulnerumque inflammationes concitare adſolet. Abſint igitur a vulneratis, præſertim ab iis, qui calidioris temperamenti vel naturæ ſunt, condimenta omnia, ſinapi, raphani, cepæ, hujuſdemque materiæ acrioris alia. 2. ſic detrahenda quoque vulneratis ſollicite ſunt, *quæcunque difficilius concoquuntur, ſanguinemve gignunt craſſiorem*. Cujuſmodi ſunt pinguia omnia, lardum, caro ſuilla, anſerina, bovillaque vel vetuſtior, vel fumo aut ſale condita; piſces item vetuſti iidemque tenaciores, leguminaque omnia, piſa nempe, fabæ & lentes, præſertim exſiccatæ; alia denique his non abſimilia omnia.

LIX.

Qualis potio vulneratis conveniat.

Potiones quotidianæ quo vehementiores vel acriores ſunt, hoc magis quoque ſolent eſſe pernicioſæ. Igitur prohibendi utique vulnerati ſunt a vino, maxime a ſpiritu vini & frumenti, aqua vitæ, mulſo, cereviſia generoſiori, & ſi quæ forte alia ſunt hujuſmodi. Contra vero quo magis tenues ſunt, hoc magis etiam tutæ ſolent eſſe potiones. Quanquam reſpiciendum hic ſimul ſemper ſit ad ipſam vulnerati & naturam & conſuetudinem. Sic, ubi ægrotans adſuetus aquæ fuerit, tum vel potio iſta quotidiana ſervanda, vel ejus loco adhibenda ptiſana ex pane cocto, vel hordeo, admixta vel glycyrrhiza, vel aniſo, fœniculo, vel mali citrii cortice, aliave re ſimili. Qui ab aqua prorſus abhorrent, his commendanda cereviſia quam maxime tenuis & diluta, eademque nec nimis vetuſta aut acida, nec nimis nova ac fœculenta. Si quæ autem vulnera prorſus periculoſa, ipſeque vulneratus infirmi habitus aut valetudinis fuerit, conſultum utique, quin imo neceſſarium videtur, peculiares quaſdam *potiones vulnerarias* conficere, quæ male temperatum ſanguinem corrigant atque reſtituant. Sed de his mox inferius prolixior N. *63*. & *64*. erit agendi locus.

De quiete motu, vigilia, & ſomno vulneratorum.

LX.

Optimum etiam vulneratis medicamentum *quies* eſt. Igitur, quantum

tum fieri poteſt, graviter in primis atque in inferioribus corporis partibus vulnerati quieſcant. Moveri enim atque ambulare alienum prorſus eſt. Neque enim deſunt iſtiuſmodi vulneratorum exempla, qui vehementioribus corporis *motionibus*, vehendo ſcilicet, equitando, currendo, ſaltando, non gravioribus tantum affectibus vel noxis, ſed præſentiſſimo etiam mortis periculo ſeſe expoſuerunt. Neque vero minus perniciosa vulneratis ſolet eſſe *nimia vigilia*: ideoque proſpiciendum omnino eſt, ut, quem ipſa natura fortaſſis denegare videtur, lenioribus quibuſdam medicamentis ſoporiferis provocetur ſomnus. Siquidem in hoc ipſo non exigua ſalutis ſpes quandoque ſita deprehenditur. Ad excitandum autem ſomnum commodiſſime adhiberi poteſt ſirupi papaveris albi ℥ß ad ℥ j. ex aqua primulæ veris vel ceraſor. nigror. vel & ex emulſione quadam papaveris ſemine & amygdalis dulcibus confecta. Quod ubi parum neque ſatis efficax fuerit, aſſumi ejus loco poterit theriacæ mithridative ʒ j. vel ℈ij. aut quantum latioris cultri pars extrema capit; vel ipſius opii granum, eodem, quem modo commendavimus, liquore admixto.

LXI.

Alvus, quantum fieri poteſt, laxa ſemper ſervanda eſt, maxime in iis, qui in capite vulnus aliquod acceperunt. Si quibus enim in his vulneribus juſto magis dura atque adſtricta alvus eſt, hi nimio plerumque calore capitiſque doloribus obnoxii ſunt. Sciendum interim hic eſt, medicamenta alvum ducentia vehementiora prorſus aliena hic eſſe, vulneratiſque propter ipſam corporis imbecillitatem pernicioſa. Satius igitur eſt, medicamentis quam leniſſimis alvum ſolvere. Tutiſſimum vere longeque optimum, iſtiuſmodi cibos ac potiones aſſumere, qui ſimul & alant & ventrem molliant. Spectant huc ſufficientes conſuetoque largiores, quæque ex theæ herba coffæque fructibus parari ſolent potiones; pruna item largioreſque ex iiſdem ſorbitiones; poma molliter, admixtiſque uvis paſſis minutionibus cocta; ſpinachia item ac cereviſia alba & calida cum ſaccharo vitelliſque attenuatis, & ſi quæ ſunt alia hujuſmodi. Cibi duriores quicunque, in primis vero panis ſiccior, removendi a vulneratis ſunt. Denique ubi alvus durior eſt, quam ut cibis ejuſmodi mollioribus reſolvi queat, neceſſarium videtur, ad medicamenta, ſed ea tamen leniſſima, confugere. Itaque admovenda erit lotio aliqua ſive clyſter vel ſuppoſitorium; vel dandum etiam juſculum calidum injectis mannæ præſtantioris una vel binis unciis, pro vi corporis vulnerati; vel magneſiæ binis drachmis; vel denique ſalis cathartici alicujus apta portio.

Alvus debet eſſe laxa.

LXII.

Affectus animi vehementiores quibus ira, terror, triſtitia, ægritudo, ſollicitudo, meditatio, veneriſque cum primis intemperantia accenſeri merentur, ſummo ſtudio pellendi vitandique ſunt, mente, quoad ejus fieri poteſt, quieta, ſerena atque hilari ſervata: quia iis ſæpe graviſſima mala vulneratis concitata ſunt.

Animus a perturbatione liberandus.

LXIII.

Medicamenta interna quænam vulneratis danda ſint. Quoties autem cunque vel graviora paulo vulnera, vel vulnerati etiam minus boni habitus fuerint, *internis* quoque opus ſubinde ſolet eſſe *medicamentis*. Siquidem horum beneficio non removeri ſolum ea poſſunt, quæ curationem impediunt, ſed & vel maxime ipſa quoque vulneris curatio haud parum promoveri. Primum in his medicamentis locum ſibi vendicant *potiones vulnerariæ*: quæ ipſæ tamen pro ægrotantis natura atque affectibus ſolertiſſime ſemper attemperandæ ſunt. Falluntur enim egregie illi, qui chirurgorum vulgarium, hoc eſt, minus circumſpectorum, exemplo, unam eandemque omnibus potionem ſive decoctum ſine diſcrimine inculcant. Si quis igitur vulneratus frigidioris ac pituitoſæ naturæ eſt, vel pallidus etiam ac tumidus, quæ craſſioris ac pituitoſi ſanguinis indicia ſunt; tum potio vulneraria paranda eſt ex ejuſmodi herbis, quæ ſanguinem reſolvunt atque attenuant. Cujus generis ſunt radices 5. aperientes, rad. coryophyllat. fœnicul. gramin. &c. Herb. ſanicul. alchymill. agrimon. betonic. veronic. piloſellæ, pervinc. virgæ aureæ, ſophiæ chirurgorum, ſemen aniſi, fœnicul. dauci. &c. Potio ipſa ſic fere paratur: Nempe ex jam recenſitis herbis quædam pro lubitu ſeliguntur, atque ea quidem copia, ut binas tresve manus circiter impleant. Hoc quicquid herbarum eſt, cum libris ſex circiter aquæ per momenta aliquot horæ leniter decoquitur, percolatur, liquorque apto quodam ſirupo, cujuſmodi ſunt ſirupus flor. tunic. betonic. capillor. veneris, rad. 5. aperient. de cinnamom. &c. quantum ſatis eſt, edulcoratus, & calidus quidem, ter vel quater per ſingulos dies hauſtulus aliquot unciarum vulneratis præbetur. Eædem iſtæ herbæ ad modum infuſi theæ etiam præparari, atque a vulneratis ita aliquoties in die cum pauxillo ſacchari aſſumi haud incommode poſſunt.

Potiones vulnerariæ adverſus pituitoſum ſanguinem.

LXIV.

Potiones vulnerariæ adverſus tenuem atque acrẽ ſanguinẽ. Contra vero iis *vulneratis, qui paulo tenuiorem habent atque acriorem ſanguinem*, ea potio vulneraria quam maxime accommodata videtur, quæ conficitur ex plantis aliquo modo glutinoſis ac ſubpinguibus: quales ſunt radix ſymphyt. liquirit. polypod. ſcorzoner. ſarſaparill. herb. malv. althææ, verbaſc. parietar. mercurial. flor. malv. alth. verbaſc.; dactyli, ficus, jujubæ. Ex quibus ipſis eadem prorſus, quam antea deſcripſimus, ratione, ſorbitio quædam parari, admixtoque, niſi vulneratus a dulcedine abhorreat, ſirupo alth. vel de ſymphyt. Fernel. liquiritiæ vel papaveris, quantum ad gratum ſaporem ſatis eſt, aſſumi identidem poterit. Si qui autem vulnerati ſunt, qui vel *nimiis vulnerum doloribus* vel *vigiliis* diſcruciantur, tum præter ea, quæ Cap. II. de doloribus dicta ſunt, una vel duæ ſirupi papaveris albi, ſive de meconio unciæ admiſceri commendatæ jam potioni vulnerariæ haud incommode poterunt, vel emulſiones ex amygdalis & papavero albo exhiberi.

LXV.

LXV.

Medicamenta adverſus acrimoniam & fervorem.

Porro *ſi quid forte acidi intus deliteſcit*, quod vulneratum affligit, ingerendum ipſi quotidie nonnihil eſt pulveris vel ex lapid. cancrorum, vel ex perlarum matre, vel ex conchis præparatis, vel denique ex ejuſmodi abſorbentibus aliis confecti. Quantitatem medicamenti bini vel tres cultri mucrones facile definiunt. Ubi vero *calorem internum vulneratus perſentiſcit*, pulſuſque paulo citatior eſt, tum *febrem vulnerariam* adeſſe dicimus. Cui quidem imminuendæ vel prorſus tollendæ ſubſequentia inſervire poſſunt medicamenta. Vel enim 1. dandum eſt decoctum hordei, mali citrei vel ribeſiorum ſirupo ſuave redditum; cui etiam, ſi lubet, tamarindi haud inepte incoquuntur. Vel 2. ingeri poſſunt iidem pulveres, quos jam jam laudavimus, admixta nitri aliqua portiuncula. Vel denique 3. haud alienum quandoque eſt ſanguinem mittere; idque in primis, ſi vulneratus junior, ſanguiniſque plenus, pulſus vero atque ardor vehementiores deprehendantur. Sed de his omnibus, ſi quis adfuerit, ipſe medicus potius, quam chirurgus proſpiciat. Ceterum ubi robuſtiores atque ab aliis malis immunes fuerint vulnerati, commodiſſima potio quotidiana, ut ſupra jam monuimus, ea fere eſt, quæ fit ex decocto hordei vel tenuiori etiam cereviſia. Atque iſta quidem dicta nunc ſufficiant de vitæ victuſque ratione graviter vulneratorum: quam vero ſollicite quoque ſervandam commendamus iis, qui propter duriores etiam curationes ſive operationes, ut vocant, terebrationem puta, calculorum exciſionem, mammarum membrorumque vel tumorum majorum amputationem, miſere decumbunt. Quoties igitur de ægrotantium diæta interius monendum aliquid erit, hactenus allata ut breviter in memoriam revocare ſibi velint Lectores, hortabimur, ne ſæpius eadem repetere cogamur.

C A P. II.

De accedentibus vulnerum malis, ſive ſymptomatibus, ut vulgo dicunt, vulnerum, & quidem

I. De ſanguinis profuſione.

I.

Sanguinis in vulnere profuſio quomodo ſiſtenda ſit.

Nimiæ ſanguinis in vulneribus profuſiones ad unam omnes oriri ſolent e venarum, in primis autem ex arteriarum læſionibus. Quo igitur majores atque ampliores venæ vel arteriæ percutiuntur hoc graviores etiam contingant oportet ſanguinis profuſiones. Ut adeo mirum non ſit, vulneratos quoſdam, niſi promtum adfuerit auxilium, quam celerrime infirmari, animo linqui, vel protinus quoque emori. Quæ quum ita ſint, conſultum utique vel & neceſſarium videtur, illud in primis operam dare chirurgos, ut ad cohibendam ſanguinis profuſionem promtis ſemper atque expeditis inſtructi ſint auxiliis. Quan-

quam nec illud diſſimulare poſſum, accidere nonnunquam iſtiuſmodi vulnerationes, in quibus ſanguinem ſtatim ſupprimere neutiquam conveniat. Niſi enim nimius jam tum ſanguis ex vulnere eruperit, ſane haud alienum eſt ſanguinem adhuc aliquamdiu pati fluere, dum tutum erit: maxime ſi corpus juvenile, robuſtum ſanguiniſque plenum fuerit, vel etiam ſi id vulnus ebrietas atque ira præceſſerit. Siquidem in ipſa ſanguinis modica profuſione haud contemnendum adverſus inflammationem, tumorem, dolorem & febrim ſolet eſſe auxilium.

II.

Linamentis. Sunt autem *varia ſupprimendi ſanguinis artificia*. Niſi enim grandiores diſſectæ venæ vel arteriæ ſint, promtum utique in *linamentis ſiccis*, *panniculiſve lineis* adverſus nimiam ſanguinis profuſionem ſolet eſſe remedium: dummodo iſta paulo compactiora in vulnus ingerantur, ſuperque injectis ſpleniis craſſioribus, & faſciarum & manuum quandoque ſubſidio, quam arctiſſime vulneribus accommodentur. Siquidem apta & ſimul arctior vulneris deligatio manuumque beneficio facta ejuſdem compreſſio tantum haud raro præſtant, quantum violentiora ſupprimendi ſanguinis adminicula non æque commode præſtare ſolent.

III.

2. Medicamentis adſtringentibus. Si qua autem gravior ſanguinis profuſio contingit, quæ ſiccis ejuſmodi linamentis ſolis vinci nequeat, tum alia quoque adſtringentia ſanguinemque ſiſtentia adhibenda ſimul ſunt remedia: quorum loco veteres (*a*) aquam frigidam, vel acetum cum linamentis vulneri immiſſerunt, atque ſplenia iiſdem his liquoribus ſuccida ſuperimpoſuerunt. Recentioribus nonnullis in uſu tanquam egregium hic remedium eſt fungus ille, quem *Lycoperdon*, vulgo *lupi crepitum* vel *boviſt* appellant. Hoc probe implendum vulnus eſt, ſuperimpoſitis ſpleniis & faſciis aliquanto arctioribus. Sed vehementius atque uſitatius hodie ad ſupprimendum ſanguinem eſt *ſpiritus vini rectificatiſſimus*, quem *alcohol vini* appellamus (*b*). Hoc frigide vulneri infunditur, injectis ſimul linamentis probe contortis, hoc liquore imbutis, ſupraque datis ſpleniis craſſis eodemque ſpiritu madentibus, faſciarumque adminiculo quam firmiſſime applicatis. Eadem quoque ſita ſolet eſſe virtus in *oleo ſpirituque terebinthinæ* (*c*), qua vini alcohol, ratione applicatis. Ita & aqua, præſertim plantaginis, in qua aluminis, vel vitrioli, vel ſacchari ſaturni tantum, quantum in ea ſolvi poteſt, ſolutum eſt; vel alumen & vitriolum ſimul in eadem aqua, aut, quod adhuc fortius, phlegmate vitrioli ſoluta; aut aceti fortiſſimi ℥iij. quibus vitrioli albi ℥j. admiſcetur, liquores ſtypticos præſtantiſſimos conſtituunt, ſi modo prædicto adhibentur. Nec denique omittendi hic ſunt *pulveres adſtringentes ſanguinemque cohibentes*; quales quidem ex bolo Armena, lapide hæmatite, ſangui-

(*a*) Vid. Celſus Lib. V. cap. 26. N. 21.
[*b*] De quo vid. Bohnius in Act. Erud. Lipſienſ.
(*c*) De hujus egregia virtute vid. *Young* in peculiari libello anglico de hoc oleo.

ſanguine draconis, croco martis adſtringente, terra Japonica, aloe, olibano, maſtiche, granat. corticibus, alumine, ſaccharo ſaturni, terra vitrioli dulci, gypſo, hepate vitulino toſto ſimilibuſque rebus aliis, vel ſolis & ſeorſim ſumtis, vel varia ratione mixtis, conficiuntur, ipſiſque vulneribus abunde inſperguntur, linamentis, ſpleniis ac faſciis, ut antea, inſuper applicatis.

IV.

Vaſis ſanguiferis paulo majoribus præciſis, *rodentia* ſeu *cauſtica* quoque adhiberi ſolent medicamenta: ſiquidem iſta vehementer admodum adſtringunt. Frequentiſſimum idemque adhuc fere tutiſſimum in his eſt *vitriolum ceruleum*: quod ruditer contuſum goſſypioque vel linamentis involutum hianti vulneri quam aptiſſime applicatur, firmiter ſupra deligatis plumaceolis cylindricis, ſpleniis, itemque faſciis. Huc etiam pertinet *liquor Weberi*, *ſtypticus* dictus, aliique ſimiles, quos oleum vitrioli, tanquam vehementiſſimum rodens, ingreditur: quibus vero linamenta tantum inferiora imbuenda ſunt, ne nimis rodendo partes vicinas lædant, dolores acutiſſimos aliave gravia mala concitent. Quæ vehementius his rodunt medicamenta, *mercurius* nempe *ſublimatus*; *lapis cauſticus*, *ſpiritus* vel *oleum vitrioli*, & quæ ejuſmodi ſunt alia, iſta quidem vel ideo minus ſolent eſſe opportuna, quod graviora ſymptomata nunquam fere non adjuncta ſibi habeant, ob nimiam vim rodentem. *3. Rodentibus ſeu cauſticis.*

V.

Quodſi vero illa quoque profluvio vincuntur medicamenta, ſæpius prodeſt *arterias*, quæ ſanguinem fundunt, *ex parte tantum diſſectas*, penitus intercidere. Sic enim non facilius ſolum ipſæ ſub carnem atque cutem retrahuntur; ſed longe commodius quoque ſuperius commendatis medicamentis earundem ora præcluduntur. Quæ curandi ratio quam maxime neceſſaria eſſe ſolet cum in temporalibus, tum etiam in tibiarum & cubitorum arteriis. *4. Arteriarum interciſione.*

VI.

Ubi ne ſic quidem ſanguis conquieſcit, ferro candenti ſive *cauteriis*, ut vocant, utendum eſt. Quibus ita feliciter aduri, inductaque iſtis cruſta, præcludi venarum hiantium ora ſolent, ut nulla ferme tam gravis in externarum partium vulneribus contingat ſanguinis profuſio, quin iſtorum ſubſidio cohiberi queat. At vero bina ſemper velim in promtu ſint ejuſmodi cauteria candentia: ſic enim, uno forte extincto, applicari ſtatim ſi opus eſt alterum poterit. Figura ipſorum & magnitudo, pro diſcrimine loci, ubi applicanda ſunt, mirum quantum variæ poſſunt eſſe ac diverſæ: ſiquidem aptiſſima ſemper ſeligenda ſunt: & hinc nos octo potiſſimum ipſorum ſpecies hic (Tab. III. fig. 9. 16.) pro vario uſu delineari curavimus. Inſtrui eadem, pro re nata uſuque commodiori, poſſunt variæ formæ manubriis, uſibuſque adhuc aliis qaamplurimis accommodari, ceu ex iis, quæ alibi ediſſerere conſtituimus, luculentius apparebit. Interim bina fere ſunt, quæ *5. Ferro candente.*

cauteriorum uſum diſſuadere atque impedire utplurimum ſolent incommoda. Neque enim primo ægroti ſolum abhorrere mirifice a cauteriis adſolent; ſed reliqui etiam homines tantum non omnes crudelem nimis eſſe proponunt iſtiuſmodi medicum, qui canteriis utitur: quum tamen non adeo vehementes inde oriantur dolores, quales quidem plerique ſibi imaginantur, iidemque etiam quam celerrime atque opinione citius rurſus evaneſcant. Sed majus etiam incommodum ſitum eſſe ſolet in eo, quod cruſta, ferri candentis ope arteriis inducta, (*eſcharam* vulgo appellant) biduo vel triduo præterlapſo decidere haud raro, præſertim in arteriis grandioribus, ſoleat: unde nova iterum ſanguinis exoritur profuſio, eaque ſæpe periculoſiſſima. Quod tamen, ne qua forte fiat, proſpicienda in primis duo ſunt: ut non vulnera ſolum in deligationibus ſemper quam mitiſſime tractentur; ſed ut in promtu quoque ſint ad prorumpentem forte ſanguinem denuo ſupprimendum accommodata ferra candentia. Iſthæc obſervatio in majoribus arteriis per quatuordecim fere dies neceſſaria eſt: hiſque peractis nullum ferme profuſionis periculum ſupereſſe conſuevit. Ceterum ubi vel cruralis vel brachialis percuſſæ fuerint arteriæ, parum ſane adverſus ſauguinis profuſionem in cauteriis auxilii eſt: propterea, quod vehementior ſanguinis in iiſdem motus cruſtam inductam identidem diſrumpat aut repellat, novumque denuo profluvium concitet.

VII.

6. ligatura. Sed vero in periculoſis arteriarum maximarum, cruralis puta & brachialis, percuſſionibus, quales nimirum in artuum amputationibus fiunt, tutiſſimum adverſus ſanguinis profuſionem auxilium ſitum eſſe deprehenditur in earum ligatura ſive colligatione. Quod ſi enim filo quodam cerato firmiori, ſubter læſa arteria incurvatæ acus ope trajecto, id, quod ictum eſt, colligatur, ſanguis protinus cohibetur, ipſaque arteriarum ora ſenſim coeunt.

VIII.

7. Peculiaribus inſtrumentis. Denique nec inſtrumenta deſunt, ad ſupprimendum ſanguinem in variis corporis partibus a chirurgis excogitata & accommodata. Sic enim dudum apud chirurgos invaluit uſus magni cujuſdam annuli ferrei, cochlea inſtructi: quem vulneratis membris ſic applicuerunt, ut linamentis ac ſpleniis ſuperimpoſita ſenſimque magis intorta cochlea hiantes arteriarum oras præcluderet, atque ita ruentem ex illis ſanguinem penitus cohiberet: quem tam diu ibi reliquerunt, donec metum novi profluvii præteriiſſe judicarunt (*a*). Quando vero dictus iſte annulus paulo incommodior, & non niſi artubus applicari commode poterat, id ſibi datum exiſtimabant eſſe chirurgi, ut ejuſmodi excogitarent inſtrumenta, quæ & commodiora, atque ipſis quoque & colli & capitis arteriis firmiter comprimendis eſſent accommodata. Atque hujuſmodi fere illud inſtrumentum eſt, quod Tab. V. fig. 2. delineatur; ſequentemque in modum conſtruitur. Nempe lamina quædam orichalcea, trium quaſi pollicum longitudinem & duorum latitudinem adæquans

AA.

(*a*) Species aliqua ejuſmodi ferramenti apud Scultetum videri poteſt.

AA. media ſic perforatur, ut cochlea quædam robuſtior B B., lamellaque orbiculari circiterque pollicari C. inferius inſtructa, intorqueri poſſit. Alteri laminæ orichalceæ extremo ejuſdem latitudinis lorum coriaceum vel ſericeum firmiter junctum eſt EE. FF. Quoties igitur graviores cohibendæ ſunt ſanguins profuſiones, ſic omnino inſtrumentum illud, lori ope, foraminulis FF. inſtructi, vulnerato corporis membro adaptatur, atque extremo F. ope foraminulorum in uncinulis GG. firmatur, ſic, ut lamella C. ipſum vulnus, vulnerique ſuperimpoſita ſplenia quam exactiſſime comprehendat. Quibus ita jam confectis, ſuperimminens cochlea ad D. tantiſper ſuper ipſum vulnus intorquetur, donec ſanguis penitus conquieverit: eoque in ſtatu per unum alterumve diem relinquitur. Ceterum quandonam vel relaxari, vel arctius conſtringi, vel & prorſus removeri inſtrumentum illud conveniat, id ipſum chirurgorum providentiæ dijudicandum relinquimus. Ita etiam ſimili inſtrumento longiori loro donato inſtructus eſſe poteſt chirurgus, ut in capitis, ſpeciatim vero temporum vulneribus eo uti queat.

IX.

Denique in inſtrumentis ſupprimendo ſanguini accommodatis omittenda hic neutiquam videtur machina ſive *faſcia* illa *contortilis*, quam *Tournequet* vulgo Gallorum ore, *Torcular* latine dicimus, inque gravioribus ſanguinis profuſionibus, & cum primis poſt amputatas partes corporis grandiores, quam commodiſſime adhibemus. Huic rite conficiendæ varia ſunt, quæ ſerviant. Sic enim ante omnia in promtu ſit 1. funiculus planus, latitudine pollicem, longitudine Pariſienſem circiter ulnam adæquans; deinde 2. cylindrus ligneus digitalis ſive bacillus; tum 3. faſcia conglomerata duos digitos craſſa, quatuor longa; denique 4. ſplenia longiora, fereque tres quatuorve digitos ampla, pro circumcingendis pedibus vel brachiis, quibus faſcia ſive funiculus applicandus; poſtremo 5. fruſtum aliquod chartæ craſſiſſimæ, quam *pappam* dicimus, vel corii rigidioris quadratum quatuorque circiter digitos amplum.

8. *Faſcia contortili, ſive torculari.*

X.

Equidem quale eſſe debeat *torcular*, cognovimus. Diſquirendum jam eſt, *quibus artificiis applicari* illud in vulneratis quam aptiſſime queat. Scilicet faſcia conglomerata trunco arteriæ præciſæ (cujus ſitum anatomia docet) ſecundum longitudinem imponitur, ſuperinjectis ſpleniis tranſverſis, brachium vel pedem adinſtar alicujus annuli cingentibus. His dein funiculus ita leniter bis circumvolvitur nodoque firmatur, ut facilis ipſum inter & partem corporis læſam manui pateat tranſitus. Tum exteriori pedis ſive brachi vulnerati lateri ſub eodem funiculo corium vel charta craſſiſſima quam fieri poteſt accuratiſſime applicatur; funiculuſque per inſertum verſatumque ſuper iſto volumine cylindrum ſive bacillum tantiſper contorquetur, donec ſanguis penitus conquieſcit. Denique firmato, ne forte rurſus remittat, baculo, vulnus ipſum pro re nata tractandum vel curandum, ſanguiniſque profuſio vel medicamentis adſtringentibus, vel ligatura, vel ferro canden-

Torcular quomodo applicandum ſit.

ti,

ti, vel inſtrumentis etiam huic negotio deſtinatis, ægrorumve membrorum amputationibus, vel quibuſcunque demum aliis artificiis cohibenda eſt. Quibus rite peractis, torcular, ſimulatque id ipſum tutum vel commodum viſum fuerit, relaxandum eſt penituſque removendum. Ceterum in brachio faſcia iſta coglomerata haud procul ab humero, interiori ejus parti, prout arteriæ ſitus illud ipſum poſtulat, imponitur, immiſſoque ab altera, id eſt exteriori parte baculo conſtringitur, indice Tab. III. fig. 1. litt. K. Quoties autem in crure cohibendus ſanguis eſt, faſcia vel in ſummo femore, vel, pro re nata, ſupra poplite etiam, pari ferme ut antea ratione, ſolet applicari. (Vid. litt. L. M. N.) Sed quo facilius tandem appareat, quæ vera ſit inſtrumenti ſive torcularis hujus forma & poſitura, ſeorſim eandem utcunque delineavimus Tab. III. fig. 2.

XI.

Petiti torcular.

Loco hujus machinæ ſive torcularis cel. chirurgus Pariſinus PETITUS in Acad. Pariſin. An. 1718. aliam a ſe inventam delineavit, quam nunc vulgo *torcular Petiti* appellant; quo id potiſſimum obtinetur, ut clauſum ſine alterius ope perſiſtat; cum vulgare huc uſque uſitatum a miniſtro quodam ſuſtinendum & gubernandum ſit. Deinde quod, ubi neceſſitas id exigat, tam diu in membro relinqui queat, quam diu id opus eſſe judicatur, ſine impedimento circuli ſanguinis in parte ægra; cum vulgare ſanguinis circulum omnino intercipiat, adeoque poſt breve tempus rurſus removendum ſit. Deſcriptio vero ejus tam brevis & imperfecta eſt, præſertim cum illius partes ſeorſim ibi non deſcriptæ ſint, ut eam in multis intelligere non potuerim (*a*).

XII.

Aliud ex noſtra emendatione.

Hinc paulo aliter eam fabricari, atque ſimul emendare ſtudui, ut ex Tab. V. fig. 6. videre licet: ubi AA partem ſuperiorem, BB inferiorem, & C trochleam denotat, omnia in naturali magnitudine & ex ligno forti parata. In extremo DD duæ minores trochleæ ex ferro infixæ ſunt, quibus firmatur funiculus ſericeus planus & robuſtus ejuſdem fere latitudinis, qui viginti circiter pollicum longitudinem habet, ita, ut craſſiora membra quoque cingere, & uncinulis, litt. E indicatis, innecti poſſit. In extremis FF partes ambæ utrinque paulo excavatæ ſunt, ut funiculus in iis firmius quieſcat, nec facile hinc inde moveatur aut omnino decidat. Ad litt. G roboris cauſa lamina adeſt ferrea, ne facile diſrumpatur. Vulnere itaque linamentis & ſpleniis rite inſtructo, torcularis pars inferior BB, ſplenio craſſo munita, oppoſito vulneris lateri imponitur, funiculus membro læſo arcte circumdatur, & uncinulis E innectitur, poſtea ope trochleæ C, quantum opus eſt ad ſanguinis profluvium coercendum, tenditur, atque hoc in ſtatu, quamdiu chirurgus id neceſſarium eſſe judicat, in parte læſa relinquitur.

XIII.

(*a*) *Garengeot*, Tom. II. de inſtrum. chirurg., paulo aliter illud exhibet, ſed nec hic ſatis clarus eſt.

XIII.

Aliud ejuſmodi torcular Garengeot deſcripſit (*a*) atque delineavit, quod præclarus chirurgus Pariſinus MORANDUS invenit, quod quidem in multis cum præcedentibus convenit, attamen in hoc potiſſimum differt, quod loco cochleæ ſimplicis *Morandus* ſuum cochlea compoſita celerioris actionis cauſa inſtruxerit, & ex ferro illud fabricari curavit, ita enim unica cochleæ torſione plus hic tenditur lorum, & plus comprimitur vulnus aut arteria, quam cum aliis duabus aut pluribus contorſionibus. Quemadmodum loco citato prolixius, cui lubet, videri poteſt. Attamen ipſe *Garengeot* nonnulla in hoc inſtrumento carpit, & *Petiti* huic præfert. *Morandi torcular.*

XIV.

Cum aliquot abhinc annis Berolinum vocatus eſſem ad belli quendam ducem, qui ex primariis eſt Regis Boruſſiæ, graviter decumbentem, ſanandum, vidi ibidem torcularis ejuſmodi ſpeciem, ex ferro paratam & valde gravem, quæ multum cum *Morandi* conveniebat; attamen in quibuſdam rebus, neſcio cujus conſilio, mutata erat: quam propterea, quia nuſquam adhuc delineatam, novi, Tab. V. fig. 7. delineari juſſi. A eſt lamina inferior cum multis ad oras foraminulis, ut pulvillus vel ſplenium ei ſubmitti & aſſui poſſit. B eſt eminentia excavata, quæ cochleam recipit. C eſt lamina ſuperior. D cavum in lamina ſuperiori pro cochlea recipienda. EE extrema laminæ ſuperioris, quorum alterum uncinulis, alterum uncinulis & arcus ſpecie inſtructum eſt, ut lorum fere, ut in *fig.* 2. & *6.* noſtra, quod membrum complecti debet, firmari queat. F eſt annuli ſpecies, cochleæ cavum laminæ ſuperioris ambiens. G pars quadrata ſive cubica, cochleæ in modum exſculpta, ut cochleam parvam H recipere & majorem cochleam I, K, quæ facile alias recidit ac remittit, in cavo D firmare valeat. L cylinder ferreus eſt, qui in lamina inferiori firmiter infixus, in ſuperiori vero liber eſt, ut lamina ſuperior ad inferiorem, quando volumus, accedere, & ab eadem rurſus, pro loro tendendo, vulnereque aut arteria comprimenda recedere poſſit, & ſimul forte efficere, ne lamina ſuperior in alium ſitum, quam quem inferior habet, diſtorqueri poſſit, id quod actionem totius machinæ facile labefactaret. *Aliud ejuſmodi.*

XV.

Ad hoc vero impediendum adhuc alia ratione torcular fere ejuſmodi fabricari curavi, idque ex cupro flavo ſive orichalco, quemadmodum Tab. VI. fig. 1. oſtenditur. Ubi lamina ſuperior longe brevior inferiori, & in altero extremo lorum affixum habet, quod, poſtquam membro læſo circumductum eſt, uncis alterius extremi innectendum. Lorum vero utrinque per foramen laminæ inferioris tranſit, eoque efficit, ut eandem lineam perpendicularem ſervent, nec hinc inde, quando *Aliud a me correctum.*

(*a*) In altera editione de inſtrumentis chirurg. pag. 351. icon vero pag. 360. ibidem exhibetur.

quando cochlea commovetur, temere vacillare queant. Quilibet jam pro lubitu ex his eligere poteſt, quod ipſi maxime arridet. Res omnibus ſuccedit. Alterum rem paulo celerius, alterum paulo tardius perficit. Sed & hic tritum illud valet: *Sat cito, ſi ſat bene.* Quomodo vero ejuſmodi torcularia in amputationibus majorum artuum ſint applicanda, infra ſuo loco proponemus.

XVI.

De medicamentis adſtringentibus internis quid habendum ſit.

Denique illud etiam paucis admonendum hic reſtat, *medicamenta adſtringentia ſanguinemque ſiſtentia interna, læſis præſertim arteriis grandioribus*, parum vel nihil efficere: præterquam quod obſtructiones cum primis vaſorum lacteorum in inteſtinis, glandularum meſenterii, aliorumque vaſorum ac partium, itemque dolores, inflammationes, febres noxaſque id genus alias excitare eadem conſueverint. Ut proin abſtinere ipſis quam uti ſatius eſſe videatur.

II. De vulnerum doloribus.

XVII.

De vulnerum doloribus.

In accidentibus vulnerum malis gravioribus principem fere locum ſibi vendicant *dolores*: ſiquidem ex his ipſis vigilia, debilitas, convulſiones, inflammationes, gangræna & denique ipſa mors enaſci quam ſæpiſſime ſolent. Ad *cauſas dolorum* quod attinet, variis utique modis excitari iidem ſolent: nempe ſi vel 1. alieni quidpiam in vulneribus hæſerit, quo irritari eadem poſſunt; ceu fieri quam facillime ſolet in partibus corporis nervoſis. Vel ubi 2. rodentia quædam medicamenta ad ſupprimendum ſanguinem vulneri fuerint admota. Vel ubi 3. gravior aliqua ſanguinis juxta vulnus obſtructio, tumores atque inflammationes moverit; quemadmodum contingere haud raro ſolet in iis, qui vel nimio ſanguine laborant, vel per ſclopetum aliquod vulnerati ſunt: ſiquidem in his vulneribus parce admodum fluere ſanguis conſuevit: id quod ex magno tumore & inflammatione cognoſcitur. Denique ad dolorum cauſas referri quoque in primis meretur 4. ipſa nervorum aut tendinum violenta læſio atque diſtenſio.

XVIII.

De dolorum.

Igitur longe optimum erit in *dolorum curationibus* ad diverſas eorundem cauſas quam ſolertiſſime ſemper reſpicere: ſiquidem omnes dolores uno eodemque tolli poſſunt medicamento. Quare 1. *ſi quid forte alieni vulneribus infixum hæret*, quod dolorem moveat, extrahi protinus illud ipſum convenit, quemadmodum ſupra jam tum demonſtravimus. Num. 31. 32. 33. Quod ſi autem 2. *ex rodente ſive adſtringente aliquo medicamento enati dolores ſunt*, expurgandum id quoque, vel ſaltem leniendum ſolertiſſime, quod adhuc intus relictum eſt. Serviunt hic in primis ea, quæ decocta ſunt ex malva, althea, floribus chamomill. ſambuc. melilot. verbaſc. ſem. lin. ſem. papav. & ſi quæ

ſunt

ſunt alia hujuſmodi. Ex his ipſis expreſſa ſpongia vulnus identidem madefieri debet atque expurgari, donec nihil nec rodentis medicamenti, nec doloris reliquum ſit. Quæ ex hactenus recenſitis herbis decoqui ſolent cataplaſmata, idem prorſus efficiunt, ſi nimirum probe calida vulneri admoventur. Quanquam nec alia etiam medicamenta deſunt, quæ a Medicis ordinanda & intus adhibita leniendis doloribus apprime idonea ſunt. Porro 3. *ubi dolorum cauſa in vehementiori quadam inflammatione ſita eſſe deprehenditur*, qualiter contingere utplurimum in iis ſolet, qui vel nimia ſanguinis copia premuntur, vel quibus parum ſanguinis pro modo vulneris fluxit; tum neceſſarium utique videtur, ſanguinem, & quidem pro virium ratione, largiter mittere; vel, ſi id quoque parum eſt, partem inflammatam, quoad tutum eſt, juxta vulnus, præſertim ſi ſclopeto inflictum fuit, incidere. Namque iſta ratione non ſanguis ſolum concretus ſive ſtagnans e venis obſtructis educitur, ſed ipſa quoque inflammatio cum doloribus feliciſſime tollitur. Interim adhiberi quoque adverſus inflammationes ſubinde poſſunt liquor calidus ex aceto & aqua confectus, quem *oxycratum* vulgo dicimus, vel ſpiritus vini calidus, vel, quod efficaciſſimum deprehendimus, aqua calcis vivæ, cum modica portione ſpiritus vini camphorati, cum linamentis complicatis; cataplaſmata item digerentia, & ſi quæ ſunt ejuſmodi, quæ explanatius deſcripturi ſumus, ubi de inflammationibus exponere cœperimus. Ceterum intus opportuna hic ſunt abſorbentia, lapid. nempe cancrorum, conchæ præparatæ, antimonium diaphoreticum & ſimilia, cum modico nitri permixta, itemque potiunculæ temperantes & alia: ſicut e contrario removenda ſingula ſunt, quæ ſanguinis fervorem quendam concitare quomodocunque poſſunt. Denique 4. *ubi dolores ex nervo vel tendine quodam læſo naſcuntur*, difficillima plerumque curatio eſt: ſiquidem convulſiones, vehementeſque inflammationes ſemper fere iiſdem ſuperveniunt. Quod ipſum tamen ne qua forte facile contingat, commodum utique erit, balſamum peruv. balſamum copaiv. oleum terebinth. vel & confectam ex oleo terebinth. & aqua Reginæ Hungariæ mixturam modice calidam identidem in vulnus infundere; ſuperimpoſito cataplaſmate aliquo digerente, ex herb. ſcord. abſinth. abrotani, flor. ſambuc. chamomill. aliiſque ejuſmodi cum vino admixto decoctis: non omnino tamen neglectis medicamentis lenientibus internis. Quod ſi vero nec iſta quidem leniendis doloribus avertendiſque convulſionibus ſufficiunt, ſane haud incerta ſubeſſe plerumque ſolet deſperatio, niſi vulnerata nervi pars protinus præcidatur. Quanquam enim ejus membri, in quod nervus ille præciſus extenditur, omnis plerumque & motus & ſenſus pereunt, præſtat tamen in deſperatio ejuſmodi malo membri alicujus uſum amittere, quam vitam.

III. *De vulneratorum ſpaſmis & convulſionibus.*

XIX.

Spaſmorum & convulſionum in vulneratis cauſæ variæ ſunt. Neque enim 1. ex iis ſolum rebus oriri conſueverunt, unde dolores enaſci, ſecundum hactenus demonſtrata, ſolent; ſed & vel maxime 2. ex nimio ſanguinis profluvio. Patet hoc ipſum luculentiſſime ex illorum exem- *Spaſmi & convulſiones vulneratorum undenam ſint.*

exemplis, qui ſanguinis profuſionibus extinguuntur. Hi enim antequam prorſus exſpirant, niſi in tempore adhuc ſuccurramus, crebris ut plurimum iiſdemque gravioribus premuntur nervorum diſtentionibus ſive convulſionibus.

XX.

Quomodo ſpaſmi curandi ſint.

In curandis vulneratorum ſpaſmis & convulſionibus reſpiciendum ſemper eſt ad primas malorum iſtorum cauſas. Enimvero quoties ſpaſmi vel a *rebus extraneis* ac *rodentibus*, vel a nervorum læſionibus proveniunt, eadem prorſus in iiſdem curandis inſtituenda ratio eſt, ac in leniendis doloribus. (Num. 18.) Ab *inflammationibus* autem *nimiaque ſanguinis copia* qui enaſcuntur ſpaſmi, hos opportuna ſanguinis miſſio commodiſſime tollit; maxime, ſi iſta quoque ſimul adhibentur, quæ ſupra commendavimus, temperantia. (Num. 18.) Quod ſi autem *a nimia ſanguinis profuſione* excitatæ fuerint convulſiones, minime conducunt miſſiones ſanguinis, quas nonnulli ex Gallis (*a*) promiſcue, ſed male, in convulſionibus commendant; certumque potius eſſe credo, multos ob nimias ſanguinis miſſiones convulſionibus corripi, eiſque interfici; verum hoc in ſtatu longe optimum erit, ſanguinem ante omnia ſupprimere ipſumque vulnus probe deligare: tum venerato juſcula calida, lac item calidum, ac ſorbitiones ex calida cereviſia, ſaccharo vitelliſque admixtis, identidem ingerere. Namque ſic exhauſtæ venæ atque arteriæ ſenſim rurſus adimplentur, ipſæque convulſiones, ſublatis ita cauſis ſuis, protinus evaneſcunt. Tametſi nec alia eademque fortiora medicamenta confortantia, in primis vinum (*b*), emulſiones & portiunculæ roborantes prorſus hic omittenda videantur, ut his rurſus reficiantur.

IV. De Febribus vulneri ſupervenientibus.

XXI.

Febris vulneratorum quid ſit.

Si quis forte major calor, arteriarumque pulſus citatior vulneribus ſupervenit, *febrem* acceſſiſſe dicimus. Quæ ſubinde uſque adeo gravis eſſe ſolet ac periculoſa, ut, niſi promtum adfuerit medici auxilium, vulneratus æque facile, ac alia acuta febre correptus, intermoriatur.

XXII.

Quomodo curandæ ſint vulneratorum febres.

Igitur in curandis ejuſmodi vulneratorum febribus illud in primis proſpiciendum medico videtur, ut iidem ſemotis, quæ calorem aliquem excitare poterant, medicamentis ac potionibus, 1. cereviſia quadam leviori, decocto hordei aut avenæ, vel ptiſana, ſimilive alia potione tenuiori ſed ſufficienti tamen utantur. Deinde 2. vulneratis identidem pulveris quidpiam vel potiunculæ refrigerantis, admixto nitro, ingerendum eſt. 3. Alvus autem, ubi forte ſuppreſſa fuerit, conve-

nienti

(*a*) Vid. Garengeot Chirurgie Cap. 2.

(*b*) Quod ipſe *Celſus* hic commendat, Lib. V. Cap. 26. n. 25.

nienti aliquo ducenda eſt clyſtere. Tum 4. ubi parum ſanguinis per ſe fluxit, vulneratique nimia ſanguinis copia urgentur, commodiſſimum fere eſt, ex adverſa eademque ſana parte ſanguinem mittere. Denique 5. ipſa victus ratio uſque adeo ſemper debet eſſe circumſpecta, ut non niſi tenuiores cibi, quales ſunt ex hordeo atque avena paratæ ſorbitiones, iidemque parce admodum aſſumantur: carnibus atque id genus aliis cibis firmioribus caloremque moventibus etiam atque etiam evitatis.

C A P. I I I.

De Vulneribus, quæ per ſclopeta inferuntur.

I.

QUæ per ſcopleta corporibus infliguntur vulnera, ea quidem longe gravioribus obnoxia ſolent eſſe malis, quam quæ acutioribus fiunt inſtrumentis. Siquidem in illis vehementiſſima utplurimum contingit membrorum colliſio vel diſruptio: idque vel maxime iis caſibus, ubi vel oſſa, vel articuli, vel alia id genus membra corporis nobiliora glandibus plumbeis aut ferreis diffringuntur.

Vulnera, quæ per ſclopetum aliquod infliguntur, multis obnoxia eſse ſolent malis.

II.

Ex hujus generis vulneribus, propter inductam iis a glande injecta cruſtam, parum ſæpe aut nihil ſanguinis initio effluit; niſi grandes admodum arteriæ aut venæ fuerint laceratæ. Simulatque autem cruſta illa, quam *eſcharam* vulgo appellant, poſt aliquot dies deteritur, ita graves interdum fieri ſolent profuſiones, ut, niſi promtus aliquis chirurgus acceſſerit, exhauriri vulneratus quam facillime poſſit. Similiter primis diebus materiæ parum aut nihil ex ejuſmodi vulneribus propellitur; quare mirum haud eſt, nulla fere vulnera inflammationibus, doloribus, grangrænæ aut putredini atque ſimilibus aliis noxis opportuna magis eſſe atque obnoxia quæ per ſclopeta corporibus inferuntur.

Sanguinis & materiæ parum fundunt.

I I I.

Quam iſtis vulneribus inductam plerumque cernimus cruſtam, quaſi ferro cadente fuerit inducta, ea quidem non tam a glandium fervore, ut priſcis viſum fuit, quam potius a celerrima iſta partium colliſione proficiſcitur. Atque huic ipſi quoque colliſioni accepta ferenda ſunt pleraque omnia, quæ ſuboriri hic ſolent, incommoda. Quod enim veneni quidpiam ſubeſſe hic antiquiores opinati fuerunt, hoc ſine ratione feciſſe videntur; ſiquidem nec pulvis pyrius, nec plumbum venenati quidquam ſibi habent admixtum.

Cruſtam habent, ſed nihil quicquam veneni.

I V.

Vulnerum, quæ ſcopletorum inſtrumento fiunt, alia aliis ſolent eſſe *profundiora*. In quibusdam *partes carneæ*, in aliis *arteriæ aut venæ grandiores*, *oſſa* vel *viſcera* etiam colliduntur. Interdum glandes ipſum

Quotuplicia ſint.

ipſum corporis membrum penitus *tranſierunt*; nonnunquam in eodem *hæ-rent infixæ*. Quemadmodum in aliis vel *veſtimenti* vel *chartæ fruſtum* aliquod illatum corpori intus deliteſcit. Atque ex his ſingulis nunc leviora, nunc graviora enaſci conſueverunt vulnerum pericula.

V.

Quid fiat in cranii læſionibus.

Quæ ſclopetorum inſtrumento in cranio fiunt vulnera, gravia maximam partem eſſe ſolent atque periculoſa. Quantumvis enim levia in ſpecie ſint hujuſmodi vulnera, & per glandem leviter prorſus cranium ſtringentem illata; tamen, quod fortaſſe mireris, leviores in ſpeciem iſtiuſmodi glandium ſtricturæ ita plerumque graves ſunt & vehementes, ut vel ipſum cranium hac atque illac fundatur, vel interiores quædam venæ atque arteriæ diſrumpantur, ſanguine in intimos cerebri ſinus effuſo. Ut adeo mirum videri haudquaquam debeat, protinus emori poſſe illos, quibus cranium leviori quadam glandis plumbeæ ſtrictura vulneratum deprehenditur: niſi ſcilicet terebræ ſubſidio collectus in cranio ſanguis ſolerter ac mature fuerit evocatus. Ceterum ex jam dictis ſponte ſua illud conſequitur: nempe cranii læſiones per ejuſmodi glandium ſtricturam factas hoc magis ſemper eſſe periculoſas, quo graviores ſunt ac vehementiores ſtricturæ.

VI.

Quid fiat in percuſſis viſceribus vel oſſium articulis.

Si qui intus vulnerati per glandes plumbeas ſunt, difficilius utplurimum ſanantur iis, qui acutiori inſtrumento percuſſi fuerunt. Ratio manifeſta eſt ex ſuperius allatis. (Num. 1.) Interim niſi grandiores venæ vel arteriæ diſruptæ ſunt, curationem aliquam vulnera iſta ſæpe recipiunt. Quoties autem vel oſſa vel oſſium articuli glandium ictibus diffringuntur, gravia utplurimum ſuboriri ex iſthac vulneratione ſolent pericula. Etenim abeſſe vix ac ne vix quidem hic poteſt, quin magnæ inflammationes, gangræna, ſphacelus, caries, fiſtulæque inſanabiles inde proveniant, quæ vel amputationem poſtulant, vel læſam corporis partem ſenſu motuque omni privant.

VII.

Res alienæ ſolerter extrahendæ ſunt.

Si quod veſtimenti, panni, linteamenti, corii vel chartæ fruſtum, ut fieri haud raro in vulneribus per ſclopetum illatis ſolet, infixum hæſerit, glutinari vulnus ante non ſolet nec debet, quam res ejuſmodi peregrinæ ex eodem fuerint extractæ. Namque alias periculum eſt, ne vel gravia quædam incommoda vulneratum exerceant, vel ipſum quoque vulnus glutinatum denuo recrudeſcat. Quod ipſum quoque uſu venire adſolet, quoties vel oſſium caries intus fuerit, vel & aliqua deraſa ab iiſdem feſtuca in vulnere delituerit.

VIII.

Vulnerum per ſclopeta factorum curatio.

In horum vulnerum curationibus reſpiciendum ſemper eſt quum ad ipſa vulnera, tum ad alia vulnerum mala accidentia. Circa ipſa vul-

nera

nera quintuplex fere neceſſaria eſſe ſolet obſervatio. Namque 1. ſi quid alieni intus hæſerit, hoc ipſum opportune extrahendum: 2. ſi profuſio ſanguinis adſit, ut hæc cohibeatur: 3. caro detrita vel corrupta ſuppurationis adjumento removenda: 4. hinc ipſum vulnus nova carne implendum: & denique 5. apta quædam cicatrix illi inducenda.

IX.

Ad primam obſervationem, hoc eſt, *rerum alienarum & glandium in primis extractionem* quod attinet, in illud opera ſemper danda chirurgis eſt, ut, ſimulatque ad vulneratum acceſſerunt, curioſe circumſpiciant, num aliquid ejuſmodi, atque ubinam illud in vulnere deliteſcat. Quod ubi conſtiterit, manu ſtatim, ſi fieri poteſt, vel & volſella aut forcipe quadam dentata aut concava, vel denique hamulo quodam bifurco (vid. Tab. III. fig. 3. 4. 5. 6. 8.) res iſtiuſmodi educere oportet. Quæ ubi altius deſederunt, ſpecillis inquirendæ, atque tum, quantum fieri poteſt, citiſſime ferramentis jamjam indicatis extrahendæ ſunt. Præterquam enim quod vulnerati primo *poſt* acceptum vulnus tempore longe commodius tractari a chirurgis ſoleant; ſane longe difficilius e vulneribus extrahi res iſtæ extraneæ poſſunt, ubi jam tumores atque inflammationes acceſſerunt. Quin & longior in educendis rebus alienis mora quam ſæpiſſime efficit, ut glandes ſubter muſculis vel in ſinibus aliis penitus ſeſe abſcondant, & quum extrahi ſic neutiquam poſſunt, fiſtulas peſſimas, membri rigorem atque id genus alia incommoda pariant. In extrahendis autem glandibus alte admodum inſidentibus illud in primis cavendum ſollicite videtur, ne ſcilicet venæ vel arteriæ, nervi ac tendines pro glandibus apprehendantur, violenterque, non ſine graviſſimo vulneratorum damno vel periculo, diſrumpantur. Quod ipſum quidem præcaveri felicius haud poteſt, quam ſi demiſſam in vulnera forcipem tantiſper clauſam ſervamus, donec glandes ipſo ferramenti roſtro contigerimus.

Rerum alienarum extractio.

X.

Si qua forte altius ſeſe demerſerunt glandes aliæque id genus res corpori violenter illatæ; vel ſi anguſtius quoque ipſum vulnus fuerit, quam ut eædem extrahi commode queant, protinus amplianda ſcalpello plaga eſt, a quo latere commodum & ſecurum illud viſum fuerit. Sed habenda tamen hic ſumma ſemper cura eſt, ne nervus, ne vena major, ne arteria, ne tendo vel ligamentum incidatur. Atque idem quoque ſolerter obſervare chirurgum convenit, quoties educendum aliquid occurrit ex ejuſmodi plagis, quæ jam tum inveteraſcere, proindeque ob tumorem atque inflammationem juſto arctius contrahi occœperunt. In his enim ſalutaris admodum eſſe ſolet inciſio: ſiquidem ejus beneficio non ſanguis ſolum inſpiſſatus juxtaque vulnus hæſitans quam commodiſſime evocari, ſed majores quoque inflammationes cum pluribus id genus aliis incommodis præcaveri optime poſſunt. Ceterum quando *binæ* ſæpius in eodem vulnere *defixæ latent glandes plumbeæ*, neceſſaria utique iſta chirurgorum cura videtur, ut poſt eductam glandem unam ſollicite ſemper circumſpiciant, num præter

Quomodo vulnus ampliari debeat.

iſtam alia quædam vel glans vel chartæ veſtimentique particula intus hæreat, quæ plenam vulneris ſanationem impedire quoquo modo poſſit.

XI.

Quid in glandium extractione factus opus ſit.

Et vero peculiaris quædam in extrahendis glandibus vel quibuſcunque demum aliis rebus ſimilibus commendanda chirurgis videtur obſervatio. Scilicet *vulnerati in eodem ſitu conſtituendi iterum ſunt, in quo conſtituti antea fuerunt, dum glandes in corpus penetrarunt.* Namque mutato corporis ſitu fieri quam facillime poteſt, ut glandes intus hærentes muſculis, membranis aut pinguedine contegantur, atque proin nec ſpecillis nec alio ferramento detegi atque apprehendi queant. *Quoties vero glans aliqua uſque adeo alte in corpus penetravit, ut ab adverſa vulnerati membri parte ſentiri digito queat*, diſpiciendum ſollicite chirurgis eſt, ſatiuſne ſit, pro partium juxta vulnus poſitarum indole, eandem qua venit via revellere, an, quod integrum ab adverſa parte ſupereſt, ſcalpello aperire atque ſic eandem vel manu vel ferramento eximere. Quod ſi vero nec vulnus ampliari nec glandes inde extrahi ſine præſentiſſimo juxta poſitorum nervorum atque arteriarum periculo, graviſſimiſque vulneratorum doloribus queant, relinquere glandes in vulnere tantiſper convenit, donec vel imminuti dolores fuerint, vel commodiorem ſuppurationes tranſitum quaſi ſponte ſua paraverint. Sic e contrario ſine omni mora & quam primum ejiciendæ ex vulneribus res alienæ ſunt, ſicubi periculum eſt, ne intus relictæ convulſionem, dolorem aliaque id genus incommoda moveant. *Si qua porro glans in interiora corporis cava vel ſinus tranſierit*, unde retro recipi minus commode vel tuto queat, præſtat utique ipſam inibi relinquere, ipſumque vulnus glutinare. Præterquam enim quod duriſſime, ſæpiuſque per omnem reliquam vitam, & ſine incommodo quidem ac periculo geſtari intus glandes ejuſmodi plumbeæ ſoleant; accidere forte fortuna poteſt, ut ipſæ poſtmodum in alia quadam corporis parte ſemet ipſas prodant, unde longe facilius ac tutius evocari poſſunt.

XII.

De glandibus in oſſe vel articulo quodam hærentibus.

Quæ ipſis oſſibus infixæ hærent glandes, forcipe dentata vel unco, eadem ſcilicet ratione, quæ ſupra poſita eſt, extrahi debent. Hac ubi non ſucceſſerit, alia via res aggredienda eſt; ſic nimirum, ut intus conditæ glandes, leniter intorta iis terebra quadam eliciantur. Ad evocandas autem glandes, quæ in oſſibus multa carne tectis, cujuſmodi ſuræ vel fœmora ſunt, deſederunt, peculiaris quædam neceſſaria videtur terebra, qualem delineavimus Tab. III. fig. 7 Si quæ vero firmius in oſſibus hæſerint, quam ut evocari commode queant, intus relinquendæ ſunt, donec ſuppurationis beneficio ſolvantur. Quam citiſſime tandem educendæ ſunt iſtæ glandes, quæ ipſis oſſium articulis injectæ ſunt. Siquidem hic ſemper fere periculum in mora eſſe conſuevit. Etenim abeſſe vix poteſt, quin graves dolores, inflammationes oſſiumque caries inde exoriantur, quibus tollendis amputatio plerumque adhibenda eſt.

XIII.

XIII.

Quoties in ejuſmodi vulneribus, quæ per ſclopetum vel tormentum aliquod majus (*Falconet*) inflicta ſunt, *articulus aliquis vel ipſum quoque os graviter nimis colliſum aut prorſus exciſum deprehenditur*, præſtat ſæpe omnino *membrum illud ſtatim amputare*, quam in eodem conſervando diutius fruſtra laborare. Quemadmodum enim naturales articulorum figuræ nunquam reſtitui poſſunt; ſic oſſium confractorum ſurculi, & ſi quid aliud nervorum, tendinum ac ligamentorum diſruptum eſt, graviſſimas utplurimum inflammationes ipſamque gangrænam & ſphacelum, non ſine præſentiſſimo vulneratorum periculo, concitant. Contra vero ubi non nimis graves factæ ſunt oſſium colliſiones, proſpiciendum in tempore chirurgis eſt, ut fruſtula ſeu feſtucæ oſſium, vel ſi quæ alia intus hærent peregrina, quantum fieri poteſt, leniſſime extrahantur, hiſdemque remotis vulnera, qua par eſt, ratione curentur. *Ubi oſſa vel articuli fuerunt colliſi.*

XIV.

Denique ſi qua forte magna arteria, vel in brachiis vel pedibus, glandium plumbearum ictu diſrumpitur, quod ex forti ſanguinis profluvio conſtat, *torcular protinus applicandum eſt*, (vid. ſupra Cap. II. §. 9. 10.) ſuppreſſoque ſanguine diſpiciendum, num filo ope acus curvæ circumducto ligari præciſa iſtiuſmodi arteria commode queat. (Cap. II. §. 7.) Cujuſmodi quidem curandi rationem ipſemet aliquoties feliciter tentavi. Quod ſi autem vel impoſſibilis, vel prorſus quoque inanis ejuſmodi deligatio futura eſſe reperiatur, neceſſarium utique eſt, membrum illud, ſed ſuppreſſo tamen prius ope torcularis ſanguinis profluvio, paulo ſupra vulnus, quamprimum præcidere, ne ſcilicet ægrotus, propter hoc profluvium vel alia accedentia mala graviora, interficiatur. *Ubi arteria cruralis aut brachialis colliſa eſt.*

XV.

Vulnere ſic jam rite purgato, fluxuque ſanguinis, ſi opus, cohibito, prima ejus curatio ſic omnino inſtituenda eſt, ut tumores atque inflammationes, quoad ejus fieri poteſt, ſolertiſſime præcaveantur, vel ſaltem leniantur. Igitur ipſum *vulnus ſpiritu vini calefacto, linamentiſque eodem liquore madentibus accurate prius implendum*, atque dein, ſuperimpoſitis ſpleniis vel in eodem liquore, vel in ſpiritu vini camphorato, vel & in hoc ſpiritu, qui aqua calcis dilutus eſt, probe deligandum. *Quæ prima ſit vulnerũ ſclopeto factorum curatio.*

XVI.

Quibus rite peractis, proximum eſt, ut *de partibus in vulnere contuſis & corruptis per ſuppurationem removendis cogitare chirurgus incipiat*. Faciunt huc, præter uſitatum illud unguentum digeſtivum, quod ex terebinth. & vitello ovi paratur, ſequentia: *Partium corruptarũ ſuppuratio.*

 24. Un-

℞. Unguent. baſilic.
Balſam. Arcæi āa ℥j.
Spirit. vin.
Ol. ovor. āa ℨj. M. F. Ungu.

Hic, ubi forte gravior ſubeſt partium corruptio, myrrhæ atque aloes, theriacæ, ungu. fuſci, vel & in locis non adeo nervoſis, præcipitati rubri pauxillum admiſceri commodiſſime poterit.

XVII.

Vulnera pervia quomodo tractanda ſint.

In *vulneribus perviis altioribus*, ſive quæ per glandes plumbeas medium membrum aliquod craſſum tranſeuntes fiunt, propria quædam neceſſaria videtur obſervatio. Scilicet funiculus quidam lineus per acum longiorem ſed retuſam (Tab. V. fig. 1.) trajectus, unguentoque jam jam præſcripto ſuccidus, *quaſi ſetaceum aliquod*, pro vulnere medicamentis fovendo, per mediam partem vulneratam identidem trahitur, retrahitur, & tamdiu in vulnere ſervatur, donec ipſa vulneris rubedo partes corruptas plane jam ejectas, ſanas autem ulteriori curationi opportunas ſignificaverit: poſtea funiculus denuo extrahitur.

XVIII.

Ulterior curatio quomodo inſtituenda ſit.

Quibus autem artificiis ulterior iſta vulnerum hujuſmodi curatio debeat inſtitui, ſive, quod idem eſt, quomodo purgatum *vulnus nova carne implendum, inductaque cicatrice quadam elegantiori glutinandum ſit*, denuo nunc commoſtrare ſuperſedemus, quum eadem prorſus, quæ curandis vulneribus quibuſcunque ſupra deſtinavimus, & medicamenta balſamica & curandi artificia, Cap. I. §. 35. & ſeq. his quoque vulneribus feliciter ſanandis ſufficiant: in quorum locum nonnulla aquam vulnerariam Gallorum (*L'eau d'Arquebuſade* vocant) ſubſtituunt.

XIX.

De vulnerum ſclopeto factorum malis accedentibus.

De vulnerum ſclopeto factorum malis accedentibus, profuſione ſcilicet, febre, tumore, inflammatione, doloribus & convulſionibus eadem plane tenenda ſunt, quæ ſupra Cap. II. hanc in rem propoſuimus: niſi quod vulnera, ſclopetorum adminiculo facta, propter vehementiorem partium contuſionem atque colliſionem, longe magis quam reliqua corruptioni vel putredini obnoxia eſſe conſueverunt. Simulatque igitur, quemadmodum fere ſemper accidit, vulneris oræ ſubnigræ aut lividæ, flaccidæ item, malique odoris eſſe deprehenduntur, providendum utique eſt, ut vitiatæ carnis partes quam citiſſime ab integris ſeparentur. Commodiſſimum hic eſt applicare unguentum ægyptiacum ſpiritu vini dilutum, vel & æquali unguenti digeſtivi portione permixtum linamentiſque infuſum. Quanquam & præcipitati rubri pauxillum admiſceri unguento digeſtivo poſſit. Quæ vulneri ſuperinjiciuntur ſplenia in ſpiritu vini camphorato calido theriaca mixto, vel aqua calcis ſpiritu vini camphorato roborata, largiter

ter prius tingenda ſunt. Sicubi vero carnis ejuſmodi corruptio altius tranſierit, ſcarificationibus ſive inciſionibus tantiſper exercendæ ſunt partes corruptæ, donec intus abſconditi humores corrupti effluxerunt, medicamenta autem vulneri impoſita ad ipſas partes interiores penetrarunt. Hactenus præſcripta ſi parum efficiant, paulo vehementioribus ad exedendam carnem corruptam utendum eſt remediis. Sic enim vehemens admodum adverſus corruptionem eſſe ſolet, quam ex aqua calcaria & mercurio ſublimato conficimus, *aqua phagedænica*. Ejuſdem prorſus virtutis eſt ea, quæ parari ſolet ex aquæ calcariæ ℔j. admixta mercurii vivi ℥j. per aquæ fortis ℥ij. ſoluta. Neque vero ad carnem ſolum corruptam, ſed ad ipſam quoque oſſium cariem in hiſce medicamentis auxilium eſſe deprehenditur. Ceterum quando in articulorum ac ligamentorum vulneribus non ſatis tutus, ad tollendam corruptionem, unguenti ægyptiaci, aquæ phagedænicæ, rerumque id genus acrium aliarum uſus eſt, balſamica potius adhibenda hic ſunt medicamenta. Cujus generis ſunt aqua vulneraria Gallorum (*l'Eau d'Arquebuſade*) balſamus peruvianus, tinctura myrrhæ atque aloes, ſale ammoniaco & ſpiritu vini parata, itemque eſſentia ſuccini, ſpiritus maſtichis, aqua Reginæ Hungariæ, oleum terebinthinæ aqua hac dilutum, & ſi quæ ſunt hujuſmodi: quibus leniter calidis identidem immitti in vulnera poſſunt.

XX.

Interim neque *interna* etiam in curandis ejuſmodi vulneribus corruptis negligenda prorſus ſunt *medicamenta* balſamica putredinemque reprimentia. Cujuſmodi ſunt elixir proprietatis, eſſentia myrrhæ & aloes, eſſentia ſuccini, balſami peruviani & ſi quæ ſunt ſimilia. In his enim, aliquoties per dies ſingulos ad 30. vel 40. guttas vulnerato ingeſtis, haud exiguum adverſus putredinem ſolet eſſe præſidium. Denique ubi forte aliquanto debiliores fuerint ægroti, longe optimum erit, præter vulneraria iſta, potiunculas quoque confortantes vulneratis identidem præbere cum confectione alKermes, itemque ſirupo quodam confortanti, & aliis. Quibus rite peractis, reliqua vulneris curatio ſecundum eaſdem inſtitui debet leges, quas ſupra jam tum propoſuimus Cap. I. §. 35. & ſeq.

Quæ intus adhiberi debeant medicamenta.

XXI.

Ceterum quia exploſione ſclopetorum haud raro contingit, ut *grana pulveris pyrii* cutem faciei intrent, vel omnino penetrent, quæ ibidem indecoras maculas concitant, niſi mature ac ſcite ejiciantur, boni chirurgi eſſe puto etiam noſſe, quomodo id efficiendum. Hoc autem fieri poteſt, quando hujus pulveris grana non omnino cutem ſubierunt, vel volſella, vel calamo anſerino, in formam dentiſcalpii ſecto ſive efformato; vel apto ferramento in forma auriscalpii. Vid. Tab. V. fig. 14. Sed ſi profundius cuti inhærent, quam ut his prehendi poſſint, protinus ſcalpello tenui, vel lanceola cutis paulo incidenda, ita ut modo laudatis ferramentis ejici queant. Sin plura ejuſmodi granula cuti inſident, toties id repetendum, donec omnia educta ſunt; cavendo, ne inter educendum temere diffringantur vel comminuantur, quia turpes maculas ſic poſt ſe relinquunt.

Quomodo pulvis pyrius e facie ejiciendus.

CAP. IV.

De vulneribus abdominis.

I.

Inſtituti ratio. HActenus conſideravimus ea, quæ circa vulnus unumquodque, ſive jam cædendo, ſive pungendo, ſive glandium plumbearum ope factum illud ſit, univerſe attendenda ſunt. Proximum eſt, ut de ſingulis vulnerum ſpeciebus diverſis explanatius nunc differamus ac præcipiamus. Itaque ſigillatim agendum erit de 1. ventris ſive abdominis, 2. pectoris item, atque 3. colli; & denique 4. de capitis vulneribus.

II.

Quotuplicia ſint abdominis vulnera. *Ventris ſive abdominis vulnera vel ſummam tantummodo cutem & carnem lædunt, vel ad ipſum abdominis cavum tranſeunt.* Quæ ad abdominis cavum tranſierunt, vel in longitudinem inflicta ſunt, vel obliqua vel tranſverſa ſunt, atque in his vel perrupta ſunt, vel integra remanſerunt abdominis viſcera. Hanc ipſam vulnerum abdominis differentiam hoc ſemper accuratius explorare debent chirurgi, quo magis diverſa ſingulorum inſtituenda videtur curatio.

III.

Abdominis vulnera quomodo exploranda ſint. Explorari autem iſtiuſmodi vulnera commodiſſime poſſunt vel 1. oculis, vel 2. digiti ac ſpecilli immiſſione; vel denique 3. aqua tepida ſyringæ adminiculo in vulnus injecta. Quæ ubi introierit, abdomen perforatum eſſe demonſtrat; ubi vero refluxerit, & ſimul ſpecillo introitus denegatur, haud penitus adapertum abdomen ſignificat.

IV.

Quotuplicia ſint, quæ ad abdominis ſinum haud tranſeunt, vulnera. Quæ ad abdominis cavum nondum tranſierunt vulnera minus quidem periculoſa, ſed duplicis tamen generis eſſe conſueverunt. Vel enim 1. in ſumma tantum cute atque adipe plaga eſt: vel 2. *muſculi etiam abdominis ad ipſum peritonæum uſque diviſi reperiuntur.* Prioris generis plaga levior eſt, quam ut peculiares curationis regulas poſtulet. Poſterioris autem claſſis vulnera vel ideo periculoſa ſunt, quia facilis plerumque ad inteſtinorum prolapſus ſive hernias ab iiſdem tranſitus eſt. Igitur quo gravior muſculorum abdominis facta eſt vulneratio, præſertim ſi tranſverſa vel obliqua eſt, hoc major quoque eſſe debet chirurgorum in curando iſtiuſmodi vulnere ſolertia. Scilicet ubi opus eſt, *injicienda protinus abdomini ſutura eſt*, cujus beneficio hiantes vulneris oræ in unum contrahantur: prouti quidem ſupra jam tum ex parte declaravimus (Cap. I. Num. 44.). Reliqua patebunt ex iis, quæ de gaſtroraphia inferius mox proponere conſtituimus. His ita jam pro pe-

ritonæo

ritonæo naturalique inteſtinorum ſitu conſervando, peractis, illud quoque porro proſpicere chirurgus debet, tum ut vulnus balſamo vulnerario glutinantibusque emplaſtris muniatur; tum etiam ut vulneratus leniter conquieſcat, tum denique ut alvus, niſi ſponte reſpondeat, lotionum mitiorum ſubſidio laxa ſemper ſervetur, ſervata interim abſtinentia, id eſt, cibis ac potionibus, quantum licet, parciſſime aſſumtis.

V.

Simulatque vero *plagam in ipſum abdominis ſinum tranſiiſſe* conſtiterit, circumſpicere ante omnia chirurgus debet, numquid forte læſum intus fuerit, nec ne. Nihil autem quicquam læſum intus in abdomine eſſe, id cognoſci quidem vel divinari commodiſſime poterit inde, 1. ſi debilitas, ſanguinis profuſio, dolor, febris, aliaque id genus incommoda prorſus abfuerint; 2. ſi nec chyli, nec fæcis, nec urinæ quidpiam, vulnerato in ipſum vulnus inclinato, effluxerit; 3. ſi lac vel ſimile fluidum aliud calidum per ſyringam injectum ſine coloris immutatione refluxerit; & denique 4. ſi vulnerationis inſtrumentum ſatis retuſum eſſe deprehenderimus; 5. ſi vomitus non incidit nulluſque ſanguis neque per os, neque per alvum, neque per urinam rejicitur, neque venter valde intumeſcit aut durus eſt. Interim quando gaſtroraphia in curandis quibuſdam abdominis vulneribus mirum quantum neceſſaria, &, niſi accurate ſatis facta eſt, periculoſa eſſe conſuevit, operæ pretium facturi nobis videmur, ſicubi accuratiorem nunc ejus conficiendæ modum deſcripſerimus.

Vulnera ad abdominis ſinus tranſeuntia quomodo luſtrari debeant.

C A P. V.

De Gaſtroraphia ſive vulnerum abdominis ſutura.

I.

Gaſtroraphia dicitur, quando certa ventris vulnera ope acus & fili conſuuntur. Nullus vero omnino vel & ſupervacuus gaſtroraphiæ uſus eſt, quoties 1. vel in ſumma tantum abdominis carne; vel & 2. non adeo ampla ſeu diducta fuerint abdominis vulnera, præſertim ſi in longitudinem inflicta. Tametſi enim ad ipſum abdominis cavum plaga quædam tranſierit, imo & omenti vel inteſtinorum aliquid tranſmiſerit, tamen ubi paulo anguſtior eadem fuerit, ſicuti eæ plerumque eſſe ſolent, quæ punctim inferuntur, vel in longitudinem facta, & prolapſis partibus iterum conditis, turunda molliori & idonea faſcia ita claudi poſſit, ut nihil rurſus evolvatur, eam ita ſanare ſatius videtur, quam ſuturam aut gaſtroraphiam magno negotio injicere. Præterquam enim quod in univerſum, & ſpeciatim cum primis in hominibus pinguioribus difficulter admodum fieri hæ ſuturæ ſoleant: crudelem ſane in vulneratos chirurgum ſeſe præſtaret, qui ſuturis indeque provenientibus doloribus ac inflammationibus illos exerceret, quos ſervare tamen ſine his longe commodius poterat.

Quandonam ſupervacua ſit gaſtroraphia.

 II.

II.

Quandonam neceſſaria ſit gaſtroraphia.

Contra vero duplex fere caſus eſt, ubi gaſtroraphia etiam atque etiam neceſſaria deprehenditur. Primus eſt, ſi ſcilicet *abdominis aliquod vulnus, quod ad cavum ejus penetravit, tam amplum ſit, ut inteſtina nulla alia ratione intus contineri poſſint.* Quum enim inteſtinorum, propter continuum eumque vehementiorem ventris ſeptique tranſverſi in viventibus motum, in vulneribus amplioribus longe facillimus prolapſus ſit; (vid. Tab. III. fig. 1. litt. O.) contineri profecto ipſa ſæpius ſine ſutura vix ac ne vix quidem poterunt. Sed alius quoque evenire nonnunquam caſus poteſt, ubi vulneratis ſutura hac opus eſt: nimirum in *eis ventris vulneribus* amplioribus, tranſverſim & cæſim præſertim inflictis, *quæ ad peritonæum uſque tranſeunt, tametſi ventrem ipſum non plane penetraverint.* Vid. ſupra Cap. IV. Num. 4.

III.

De inteſtinorum prolapſu.

In vulneribus, quæ ad abdominis cavum penetrarunt, diſpiciendum ante omnia ſemper eſt, *utrum omenti vel inteſtinorum aliquid prolapſum inde fuerit, nec ne.* Quod ſi enim nihil adhuc dum prolapſum inde eſt, comprimi ſtatim manibus debent utræque vulneris oræ, vulneratique, depreſſo capite, coxis erectioribus, tantiſper reſupinari, donec vulnus contra inteſtinorum prolapſum ſatis præmunitum fuerit. *Ubi vero evoluta jam tum ex vulnere inteſtina reperiuntur*, ſuccurendum utique eis eſt magna cum feſtinatione, ne ſcilicet externo eodemque inſueto ſpiritu alienentur, quantum fieri poteſt, citiſſime refuſis. Interim *conſiderandum hic protinus ſemper eſt, an integra adhuc ea ſint, naturalique colore ac calore prædita.* Namque ubi frigida jam tum, livida & ſicca, vel læſa etiam inteſtina, haud reponenda ſunt, ſed peculiari quadam opus eſt curandi ratione: de qua mox infra.

IV.

Inteſtinorum læſio quomodo cognoſcatur.

Factam eſſe aliquam in inteſtinis læſionem, niſi ipſum vulnus in aprico fuerit, inſueta prorſus ipſorum detumeſcentia luculentiſſime demonſtrat. Quoties igitur flaccida nimis ſunt, quæ proruperunt inteſtina, eaque integra, divinare haud inaniter licet, partem ipſorum læſam intus deliteſcere. Quæ ipſa ut in conſpectum prodeat, debitaque ratione tractari queat, inteſtina reliqua, quantum ſatis eſt, leniter ſunt evolvenda, læſio inquirenda, eaque reperta, ut Capite VI. docuimus, procedendum.

V.

Inteſtina prolapſa quomodo rurſus condenda ſint.

Simulatque vero integra reperiuntur *inteſtina, condi protinus ea debent, ne corrumpantur.* Condi autem facilius atque commodius eadem haud poſſunt, quam ſi vulneratus eo, quem ſupra (Num. 3.) deſcripſimus, ſitu fuerit reſupinatus; atque ita quidem, ut in dextrum latus inclinetur, ſi in ſiniſtrum latus vulneratum; in ſiniſtrum vero, ſi dextro lateri vulnus inflictum fuerit. Conſtituto ſic vulnerati corpore, binorum indicum

cum utriuſque manus digitorum alterno miniſterio, refundenda ſunt in abdomen prolapſa ex eodem inteſtina: & quidem ea ratione, ut alter digitus non retrahatur, antequam alter in prioris locum intravit, & omnia rurſus condita ſunt. Quod ipſum tamen ut commodius fieri queat, hortandus utique vulneratus eſt, ut quoad fieri ejus poteſt, ſpiritum interea contineat, & ut miniſter vulneris oras digitis vel hamis diducat. Tab. VIII. fig. 2. & 3.

VI.

Quomodo inteſtina ſicca & frigida tractanda ſint.

Hactenus ea propoſuimus, quæ in refundendis inteſtinis integris atque adhuc calentibus factu neceſſaria ſunt: ſequitur nunc, ut oſtendamus, *quomodo inteſtina ſicciora & frigida tractari optime queant*. Scilicet, commodiſſimum eſt, aqua calida, vel lacte, modice calido linamenta vel ſpongiam tingere, hiſdemque inteſtina ſolerter prius fovere, quam refundantur; vel ubi animalia in promtu fuerint, recens laniati vituli, agni, vel ſuis, vel cujuſcunque demum alius animalis omento probe adhuc calente tantiſper eadem involvere, donec naturalis calor & color reſtituti fuerint. Qui niſi redierint, medicina omnis inanis, vulneratique, propter emortua inteſtina, vix ac ne vix quidem ſervari poſſunt. Attamen *ſi hæc ſiccitas & frigus adhuc mediocris*, & inteſtina nondum omnino corrupta appareant, melius eſſe judico inteſtina hæc quam citiſſime in abdomen refundere; utpote in quo a calore & madore naturali melius & citius reficientur, quam a fomentis artificialibus quibuſcunque.

VII.

Quomodo inteſtina vulneri anguſtiori injicienda ſint.

Quoties *inteſtina ex anguſtiori vulnere prolapſa propter intus hærentes flatus ita fuerint diſtenta*, ut commode ſatis refundi nequeant, haud ſane alienum quandoque erit paulo magis eadem evolvere, diſſipatiſque ac diviſis hac ratione flatibus, extenuare. Tum miniſter oras vulneris leniter diducere manibus ſuis, vel etiam duobus hamis (Tab. VIII. fig. 2. vel 3.) interiori membranæ injectis debet: medicus priora ſemper inteſtina, quemadmodum *Celſus* jam docuit (*a*), quæ poſteriora prolapſa vel evoluta ſunt, condere ſic, ut orbium ſingulorum locum ſervet. (Conf. N. V.) Repoſitis omnibus contineri primo manu vulnus debet, ne denuo procidant: deinde vel linteo carpto contorto, vel ubi forte multus ſanguis in abdomen effuſus, prima vice molliori quadam turanda (*b*) impleri; (Tab. II. litt. L. M. N. & O.) ſupra deligatis emplaſtris & ſpleniis. Ægro dein ſervanda eſt quies, decumbendumque, quantum fieri poteſt, ſuper vulnere. Poſtea quotidie balſamo vulnerario ſemel, vel, ubi multum puris effluit, bis deligandum eſt

(*a*) Lib. VII. Cap. XVI.

(*a*) Sunt inter recentiores chirurgi, præſertim *Garengeot*, Cap. de Gaſtroraphia qui in vulneribus abdominis *omnem turundarum uſum rejiciunt*. Hoc cum An. 1734. chirurgus quidam junior in vicina urbe imitari vellet in juvene, qui ictu gladii inter umbilicum & penem, plaga in abdomen penetrante, vulneratus erat, æger quidem primis duobus diebus bene ſatis ſe habebat, quarto tamen a vulnere accepto die mortuus eſt. Aperto cadavere magna puris copia in abdomine deprehendebatur cum omento prorſus putrido ac corrupto, atque præter hæc nihil in abdomine læſum aut vulneratum reperiebatur. Si turunda hoc vulnus apertum fuiſſet ſervatum, ſanguis effuſus & pus educi potuiſſent; quæ vero, ea omiſſa, ægrum ſine dubio occiderunt.

eſt vulnus, donec probe glutinatum: & ſi hoc modo procedimus, ſutura in anguſtioribus ejuſmodi vulneribus, utpote chirurgo moleſta, ægro autem ſemper dolorifica, ſæpe haud indigemus.

VIII.

Quomodo ampliari debeant abdominis vulnera anguſtiora.

Quod ſi autem vulnus aliquod abdominis anguſtius ſit, quam ut inteſtina per ulteriorem evolutionem extenuata refundi facile queant, vel aliæ cauſæ adſint, quæ hanc ulteriorem eductionem vetant aut impediunt, *incidendum eſt, donec ſatis pateat* (a). Ampliari autem vulnus ejuſmodi poterit vel ſcalpello uſitatiſſimo & conductore, ſive ſpecillo ſulcato Tab. I. M. vel N. eo in vulneris extremo, ubi id tuto fieri poteſt, caute immiſſis, & peritonæo, muſculis ac ceteris tegumentis inciſis. Cavendum enim quam ſolertiſſime ſemper eſt, ne forte linea alba, vel ſub muſculis rectis arteriæ, vel vena umbilicalis, vel denique inteſtina ipſa lædantur. Sunt in chirurgis, qui conductoris & ſcalpelli loco *peculiare quoddam ſcalpelli genus*, quem *ſyringotomum* dicunt, quoque in fiſtulis ani utuntur, globulo in apice inſtructo, applicare hic & eo ipſo vulnus ampliare conſueverunt; aliique adhuc aliis in hunc ſcopum utuntur: ſed longe tamen commodior atque tutior ejus ſcalpelli uſus hic mihi videtur, quod egomet his vulnerum ampliationibus pridem jam deſtinavi, delineatumque (Tab. V. fig. 3.) repræſentavi; vel etiam unum ex illis, quæ fig. 4. & 5. exhibentur. Quæ ipſa tamen ferramenta admoveri prius vulneri haud debent, quam involuta linamentis ſuccidis vel omentis calidis inteſtina miniſter aliquis accurate continuerit, ne facile lædantur. Ubi vero *propter nimis inflata inteſtina prolapſa, ſcalpellum vel ſpecillum immitti ſatis tuto aut commode abdomini nequit*, tum remotis ſiniſtra manu inteſtinis, quam cautiſſime incidi antea cutis, adeps & muſculi ad peritonæum uſque, dextræ manus adminiculo, debent; cruore interim effluente, pro tutiori inciſione, ſpongia identidem abſterſo. Quibus omnibus rite ſic peractis, vel inteſtina poſtea, laxato ſic vulnere, reponi, vel immitti deinde facile vel conductor aliquis, vel unum ex laudatis ſcalpellis, pro incidendo peritonæo, poterit; vulnereque ſic ampliato, inteſtina modo jam dicto N. V. condenda.

IX.

Quomodo inteſtina ſine vulneris ampliatione refundenda ſint.

Si qua forte excrementorum aut fæcum in inteſtinis prolapſis rigor impediverit, quo minus condi ea poſſint, fomentis aliquamdiu vel cataplaſmatis mollientibus fovenda, pauloque magis evolvenda inteſtina ſunt: ſiquidem hac ratione fæces aliquando disjungi ac digeri manibus poſſunt, ipſaque inteſtina commodius dein refundi. *Pro molliendis vero ac recondendis, ſine vulneris inciſione, inteſtinis, ſpiritu inflatis*, peculiarem quandam PARÆUS nonnullique alii chirurgi commendarunt curandi rationem. Scilicet minutas, acicularum inſtrumento, in inteſtinis fieri volunt *punctiunculas*, per quas flatus emittendi; easque minime pernicioſas, ſed ſpiritibus tamen tranſmittendis haud parum accommodatas proponunt. Interim vulneris ampliationem dictis modo inteſtinorum extractio-

(a) Quod ipſum artificium dudum jam a CELSO commendatum reperimus loco modo indicato.

ctionibus & punctiunculis antepono: ſiquidem chirurgorum multi has nec potentes ſatis nec tutas ſemper eſſe contendunt (*a*).

X.

Inteſtinis dicta ratione probe jam repoſitis, ſiquidem plaga non nimis ampla fuerit, in primis ſi recta, ſive ſecundum longitudinem, plerumque haud opus eſt ſuturis, ſed potius ab eis abſtinendum: quia ſine eis curari poſſunt ejuſmodi vulnera, & ab illis graves admodum concitari ſæpe ſolent dolores & inflammationes, ſic ut eæ non ſint inſtituendæ, niſi ubi ſumma eas exigat neceſſitas. Igitur, niſi prorſus neceſſaria ſutura ſit, commodiſſimum erit, turunda quadam molliori inferiorem vulneris partem implere, ſuperjectis emplaſtris glutinoſis, nec non ſpiſſioribus ac longioribus ſpleniolis, utrinque ſecundum vulneris oras poſitis, faſcia quadam, ut vocant, *uniente* (Tab. V. fig. 8.) firmiter illud ipſum deligare. Tum ſanguinem vulnerato mittere convenit, ne qua forte gravior inflammatio ſubnaſcatur; quiete ſimul ſuper vulnere atque exactiſſima victus ratione ipſi commendatis. Denique prima iſtiuſmodi deligatio ante diem tertium, niſi aliquod malum id exigat, haud facile reſolvenda eſt: quin & poſtea non niſi ſemel quotidie, vel altero quoque die novanda; ne ſcilicet crebra vulneris tractatio glutinationem ejus impediat. Contra vero *ſi vel obliqua, vel tranſverſa*, (ut in Tab. III. fig. I. O.) *& adeo ampla* ventris ejuſmodi plaga deprehenditur, ut inteſtina ea, quam modo præſcripſimus, curationis ratione, in abdomine detineri non poſſint, tunc omnino opus eſt, ut ad ſuturam confugiamus, ſi ægrum rite ſanare cupimus.

Quando & quomodo conglutinari vulnus ſine gaſtroraphia debeat.

XI.

Confici autem abdominis ſutura apte poterit modo fere ſequenti. Nempe in duas acus probe incurvatas (Tab. VI. fig. 5. vel 6., vel quam haud pridem amicus mecum communicavit (fig. 7.) filum aliquod robuſtum duplex, imo quadruplex, & ceratum conjiciendum, eædemque utriſque plagæ oris ita immittendæ, ut altera acu primo in ora ſuperiori per ipſum peritonæum ſive interiorem membranam, muſculos abdominis, adipem denique & cutem, ab interiore parte ad exteriorem tranſeat, pollicari circiter ſpatio illas inter & vulneris oras interjecto, ne fila has diſrumpant, & dein altera acu e regione in ora inferiori. Sed ne qua forte inteſtina per acus vulnerentur, apprehendendæ ſolerter diducendæque ipſæ ſunt vulneris oræ, digitis, quam commodiſſime fieri poteſt, alterius manus. Sed acus ipſa manus alterius digito indice, quantum fieri poteſt, vel alia ratione ſollicite contegenda & dirigenda. Quoniam vero nudæ manus acubus ſatis firmiter comprehendendis ſubinde impares ſunt, nonnullius uſus tunc eſſe poteſt adinventum illud a chirurgis recentioribus inſtrumentum, cui, pro ſuturis commodius injiciendis, incurvatæ iſtiuſmodi acus quaſi capulo ſive manubrio immittuntur, (vid. Tab. VI. fig. 2. 3. & 4.) quod Galli *Portaiguille*, quaſi *Acutenaculum*, appellant.

Gaſtroraphia quomodo fieri debeat acu duplici.

XII.

(*a*) Fruſtra quandoque fieri iſtiuſmodi punctiunculas, exemplo demoſtravit BLANCARDUS *in Collect. medico-phyſ. Part.* I. *ult. Obſ.* I.

XII.

Fieri etiam poteſt ; acu unica.

Quod ſi forte duæ ejuſmodi acus non præſto eſſent, futura quam *aptiſſime quoque unica perfici poteſt*; poſtquam enim altera vulneris ora prædicto modo rite perforata eſt, ſolvitur ab illo fili extremo acus, mox in alterum ejuſdem extremum injicitur, atque ſic ora oppoſita, ut decet, ea transfigitur: poſtea, ut alias, procedimus. Ita etiam *loco filorum tenuis ligula ſive tænia* (*a*), ex ſex quaſi filis compoſita, apte adhiberi poteſt, cum fila ſubinde, præſertim in robuſtioribus, vel ipſa rumpantur, vel vulneris oras perrumpant, atque ſic ſuturam inutilem efficiant.

XIII.

Vulnera majora plures requirunt ſuturas.

In vulnere mediocri, duorum circiter pollicum, ſemel circa plagam mediam ſuturam immiſiſſe ſufficiat. In aliquanto amplioribus iterum iterumque, pro re nata, eodem prorſus, quo antea, modo per oras tranſmittendæ acus ſunt, ſpatio pollicari inter ſuturas ſingulas interjecto, filis utrinque dependentibus, ut aliquo modo docet Tab. III. fig. 17. itemque Tab. IV. fig. 15. a ſuprema vulneris parte ſemper inchoando. Injectis ſic, quantum ſatis eſt, aliquot hujuſmodi ſuturis, continere diligenter miniſter aliquis debet vulneris oras; chirurgus autem tranſmiſſa fila ſingula ſic omnino jungere.

XIV.

Quomodo fila tranſmiſſa conſtringenda ſint.

Scilicet *fili vel ligulæ partes extremæ manibus utrinque apprehendendæ, duplicique peculiari ac ſolubili, ut ſupra docuimus, nodo* (*b*) *firmiter ſuper ipſam plagam conſtringendæ*; inſertis tamen, ne cutem affligant, inter utrumque nodum minutis quibudſdam ſpleniolis. Tab II. fig. 22. Ubi vero plures ſuturæ ſunt injectæ, oriendum a vulneris parte ſuprema, filaque ſingula ordine ſic conſtringenda, ut, antequam infimum conſtringatur, inferiori prius vulneris parti turanda quædam mollior, digiti minoris amplitudinem adæquans, ſuperneque filo robuſto iuſtructa, immittatur, ut hujus ope, ubi opus, (ſi forte in abdomen ingrediatur) revelli poſſit. Namque hujus turundæ adminiculo efficitur, ut collecta intus materia impurior, quaſi per canalem quendam, abduci queat. Sunt tamen interea hodie chirurgi, inter quos & *Garengeot*, qui turundæ uſum his in vulneribus rejiciunt, & pus ex interſtitiis ſuturarum exire perhibent; quod ego vero, ubi multus ſanguis aliæve ſordes in ventre hærent, alienum eſſe exiſtimo. Conf. quæ ſupra N. VII. hujus Capitis in ſubjecta nota b) a nobis allata eſt obſervatio, hanc controverſiam pulchre illuſtrans: quæ majoris mihi videtur momenti, quam omnes in contrariam ſententiam ab ipſo prolatæ rationes.

XV.

Quomodo poſt injectam ſuturam deligari vulnus debeat.

Junctis ita, poſt inſertam turandam, filis ſingulis, balſamo vulnerario partem læſam probe inungere convenit, ſupra datis linamentis carptis, emplaſtris glutinantibus ac ſpleniis: quibus firmiter deligandis mantile cum ſcapulari applicandum. (Vid. Tab. III. fig. 1. litt. B. C.)

In

(*a*) Ut Palfynus docuit, in Chirurg. Cap de Caſtrograph.
(*b*) Cap. I. N. 44. & 45.

In deligationibus ſingulis leniter iſthæc omnia ſolvi debent, turunda extrahi, vulneratuſque in ipſum vulnus inclinari, quo facilius effluat, ſi quid forte præter naturam vel noxium intus collectum hæſerit. Tum præſertim ubi ſordes multæ, *injectio quædam vulneraria*, ex decocto herbæ agrimoniæ, ſaniculæ vel hyperici, aut alterius vulnerariæ, admixto roſarum melle confecta, modiceque calida, bis terve inter deligandum per ſyringam immittenda eſt, inclinatoque in vulnus corpore, una cum ipſo cruore vel purulenta materia rurſus elicienda. His ita peractis, nova turundula, unguento digeſtivo illita, denuo in vulnus inferenda eſt, reliquis, ut antea propoſuimus, ſupra deligatis. Atque iſta quidem purgationis ac deligationis opera per dies ſingulos, ſi opus, tantiſper debet continuari, donec impuritatis parum vel nihil intus reliquum manſiſſe animadverſum ſit. Tunc enim removeri mox turunda poterit, ipſumque vulnus, ut aliud vulnus, diligenter glutinari. Ceterum ad feliciorem vulneris hujuſmodi glutinationem mirum quantum proficiunt non quies tantum, ſed circumſpecta quoque victus ratio, itemque continua vel ſaltem frequentior in ventrem atque vulnus ſuper molliori pulvinario cubatio. Hujus enim beneficio materia impura non ſolum emittitur, verum etiam diductæ a ſe invicem vulneris oræ mirifice comprimi atque proin facilius ſemper glutinari conſueverunt.

XVI.

Alter caſus, in quo fieri debet gaſtroraphia.

Sed injicienda quoque iis vulneribus ſutura eſt, quæ, tametſi ventrem ipſum non penitus perruperint, *aduſque interiorem tamen membranam ſive peritonæum tranſierunt*. Si quid enim iſtiuſmodi incidit, periculum utique eſſe ſolet, ne propter vehementem ventris in ſpirando, ſurgendo, ambulando, alvum excernendo &c. motum, membrana illa interior nimium aliquantum diſtendatur; adeoque ſic inteſtina, poſt debilitatam membranæ hujus vim, protinus inter muſculos devolvantur, unde gravia plerumque mala cum herniis enaſcuntur. Quibus ipſis incommodis occurri felicius haud poteſt, quam ubi ſecundum tradita ſuperius artificia, N. 11. 12. 13. per injectam ſcilicet ſuturam, vel una vel duabus acubus, muſculos abdominis rurſus contraxerimus. Quanquam iſtud peculiare hic obſervandum eſt, quod *acus*, *integro ſervato peritonæo*, *non niſi per muſculos*, *adipem atque cutem*, qua par eſt, circumſpectione, *tranſmitti debeant*.

XVII.

Gaſtroraphia etiam ſutura clavata fieri poteſt.

Quamvis autem Chirurgi per multos annos ſuturam hanc nodoſam in abdominis vulneribus ſuendis adhibuerint, eaque in his non ſolum contenti fuerint, verum etiam eam reliquis prætulerint; tamen nonnulli recentiorum ejus loco, ut ſupra jam indicavimus, tam in majoribus & profundioribus aliis vulneribus, quam ſpeciatim quoque hic in gaſtroraphia ſive majoribus abdominis vulneribus glutinandis *ſuturam clavatam* (*enchevillee* Gallis dictam) commendarunt, imo ipſi ſuturæ nodoſæ prætulerunt (*a*). Nam quia præ ceteris partibus ventris muſculi, in reſpirando, ſurgendo, ſternutando, tuſſiendo, & quæ alia ſunt ejuſmodi, fortiter ſæpe commoventur, atque chirurgi obſervarunt, fila

(*a*) Vid. ſupra Lib. I. de vulneribus, N. 46.

fila quandoque ac præſertim tenuiora, oras vulnerum horum, ob continuos & vehementiores ejuſmodi motus, laceraſſe, ac vulnera propterea non fuiſſe glutinata, ſed potius omnis generis gravia incommoda inde ſecuta eſſe: hinc factum eſt, ut ſuturam clavatam ab aliis & præſertim a *Dionyſio*, uno ex recentioribus chirurgis Pariſienſibus, adhuc rejectam (*a*) in uſum rurſus revocaverint; attamen ne oræ vulneris tam duro modo a clavis ligneis, quibus olim uſi ſunt, premerentur, unde ſæpe vehementes dolores & inflammationes concitati ſunt, loco horum clavos ſive cylindros ex panno ſericeo (*Taffetas*) cera obducto, adhibendos ſuadent, quemadmodum jam ſupra indicavimus (*b*), & ex Tab. IV. fig. 17. aliquo modo intelligi poteſt, ut tanto tutius & commodius vulnera hæc glutinentur. Quando itaque in vulneribus abdominis tranſverſis, amplis & profundis peritonæum tamen non penetrantibus, hæc ſutura inſtituenda, utpote in quibus eam cum fructu adhiberi poſſe *Palfynus* cenſet (*c*) illa eadem prorſus ratione, ut ſupra Lib. I. Cap. I. N. 46. propoſuimus, perficienda eſt.

XVIII.

Garengeoti methodus. *Garengeot* vero eam & in penetrantibus vulneribus inſtituendam eſſe non ſolum ſuadet, verum etiam nodoſæ præfert, atque ſequenti modo illam in his perficiendam eſſe ſcribit (*d*). Loco fili duplicis ligulam conficiendam eſſe docet ex ſex vel octo filis robuſtis, ut ſupra jam propoſuimus (*e*), quam per magnam acum curvam tranſmittit, qualis Tab. VI. fig. 5. vel 6. repræſentatur. Hanc chirurgus dextra prehendit circa partem obtuſam ſive perforatam, & poſtea pollicem ſuum manus ſiniſtræ in vulnus immittit, eoque oram ſuperiorem, quam extus reliquis ejuſdem manus digitis amplectitur, elevat, apicem acus per vulnus in ventrem immittit, eaque duorum digitorum intervallo ab ora vulneris peritonæum, muſculos, pinguedinem & cutem perforat. Deinde acum hanc a ligula ſolvit, alterumque ligulæ extremum in eandem acum injicit. Poſtea indicem & medium digitum alterius manus oræ vulneris inferiori ſubmittit, pollice autem cutem prehendit, atque ſic oram inferiorem elevat. Altera deinde manu e regione prioris puncturæ acum ad duorum rurſus digitorum diſtantiam a vulnere, per oram hanc inferiorem eodem modo tranſmittit. Si vulneris longitudo eſt quatuor digitorum tranſverſorum, duas ſuturas, æqualiter a finibus vulneris & a ſe invicem diſtantes, requirit; ſin, minor unam ſufficere poſſe (*f*); ſed ſi major, plures duabus requiruntur. Tandem utrinque fila ligulæ in tres partes æquales disjungit, clavum ſericeum unicuique oræ imponit, eoſque duabus partibus ligulæ nodo anſis prædito, firmat,

(*a*) Vid. Dionis Chirurgia Cap. de Gaſtroraph.
(*b*) Lib. I. Cap. I. N. 46.
(*c*) In Chirurgia ſua Cap. VI. de ſuturis, mihi pag. 32.
(*d*) In Operation Chirurg. Artic. de Gaſtroraph.
(*e*) Lib. I. Cap. I. N. 47. ubi de ſutura clavata aliarum partium agitur.
(*f*) *Garengeot*, Operat. Tom. I. p. 220. Edit. II. ſed velim, ut curatius deſcriberet, quomodo una punctura ſutura clavata fieri poſſit: nam ad clavos ſuſtinendos firmandoſque minimum duæ requiruntur ſuturæ.



TAB. III.


Fig: 1.
Fig: 2.
Fig. 3.
Fig: 4:
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9
10.
11.
12
13.
14
15.
16.
Fig. 17
A
B
C
D
E
F
G
H
I
K
L
M
N
O
a
b
c

firmat, vulneri balſamum Arcæi cum linamentis imponit, eaque ſimilibus nodis ſolubilibus, cum parte tertia ligularum utrinque relicta, modice conſtrictis obfirmat. Ventrem deinde oleo roſarum calido, pauco ſpiritu vini animato fricat, & cum primis vulneris viciniam atque umbilicum; poſtea magnum ſplenium eodem medicamento ſuccidum his partibus imponit, aliudque huic ſuperaddit oxycrato calido imbutum. Hæc denique fruſto panni lanei (qui *flanelle* vulgo appellatur) decocto emolliente ebrii tegit, omniaque tandem faſcia, quæ mantile vocatur, firmantur, & mantile hoc ſcapulari faſcia Tab. III. fig. 1. C. quæ vero hic longius deſcendere debet, ſuſtentatur (*a*)

XVIII.

Denique ſimulac in ejuſmodi ſuturis oræ vulneris probe glutinatæ reperiuntur, quod & filorum laxitas indicare ſolet, incidi jam ligulæ ſive fila ſingula, unum poſt alterum, forficis adjumento poſſunt, vel ſimul, vel pro re nata, diverſis diebus: quibus leniter, ut ſupra docuimus (N. 49.) extractis, reliqua vulneris glutinatio atque curatio balſami vulnerarii atque emplaſtrorum glutinantium beneficio abſolvenda eſt. Probe tamen cavendum, ne præmature removeantur; quia ſic oræ vulneris diſſolverentur; unde incommoda quamplurima ortum trahere poſſent. *Quomodo glutinari vulnus debeat.*

Explicatio Tabulæ tertię.

Fig. 1. litt. A. indicat, quomodo faſcia capitis, quam *Couvre-Chef* Galli, nonnulli *capitale magnum* dicunt, poſt terebrationem aut capitis vulnerationem applicanda ſit.

B. *Mantile*, quod in pectoris atque abdominis læſionibus corpori circumcingitur.

C. *Scapulare* ſive *faſcia ſcapularis* pro ſuſtinendo mantili.

D. Quomodo brachium poſt ſanguinis miſſionem deligandum ſit.

E. Peculiare deligationis genus in pedibus, facta ſanguinis detractione, applicari ſolitum, atque ob qualencumque cum ſtapede ſimilitudinem *ſtapes* appellatum.

F. Quomodo in deligandis pedibus, imo & brachiis, aliquando faſciæ ſenſim ſenſimque aſcendere debeant.

G. Quomodo faſcia interdum in brachio ductibus raris & ſerpentibus aſcendere debeat.

H. Vulnus aliquod amplum in crure, ubi ſutura cruenta injicienda eſt.

K. Ubinam & qua ratione in brachio *torcular* (*Tourniquet*) applicari debeat.

L. Quomodo illud in ſuperiore femoris parte injiciendum, ubi faſcia convoluta verſus M. arteriæ crurali imponenda.

N. oſten-

(*a*) Sed an non linamentorum peculiaris illa cum tertia lingularum parte obfirmandi ratio valde moleſta ac ſupervacua imo inutilis ſit, cum ſplenio & faſcia ſatis contineri queant: itemque an opus ſit fomentorum numerum (dum tria ſimul hic adhibenda eſſe vult) adeo multiplicare, atque operationem hanc, jam ſatis difficilem, ac ſimul deligationem his ipſis præter neceſſitatem multum prolongare atque difficiliorem efficere, prudentibus Medicis & Chirurgis dijudicandum relinquo.

N. oſtendit, quomodo *torcular in inferiori femoris parte applicandum*: quo in caſu faſcia convoluta poſteriori poplitis parti immittitur.

O. Vulnus abdominis grave, cum prolapſis inteſtinis.

Fig. 2. Torcular vulgare nondum applicatum quale ſit.

Fig. 3. Forceps quædam incurvata ac dentata, *roſtrum gruis* propter figuram appellata.

Fig. 4. Forceps ſive volſella recta.

Fig. 5. Forceps alia dentata, *roſtrum anatis* dicta, inferius annulo mobili inſtructa.

Fig. 6. Forceps alia, *roſtrum anſeris* dicta.

Fig. 7. Terebra tubulo inſerta atque a BARTHOLOMÆO MAGGIO pro extrahendis ex oſſe glandibus plumbeis excogitata.

Fig. 8. Hamulus pro extrahendis glandibus plumbeis.

Fig. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Variæ figuræ cauteria pro ſupprimendo ſanguine, oſſibus carioſis adurendis, aliiſque malis tollendis adinventa.

Fig. 17. Aliquo modo demonſtrat, quomodo fieri debeat *gaſtroraphia* ſive abdominis ſutura. Litteræ aa. deſignant ipſam plagam; bb. binas acus incurvas cum innexis filis per vulneris oras tranſmiſſas; cccc. bina fila alia per vulneris oras ducta, atque ex acubus jam tum extracta.

CAP. VI.

De inteſtinis vulneratis eorumque ſutura.

I.

Quandonam fieri debeat inteſtinorum ſutura.

QUoties ventre ictu aliquo perforato inteſtina quoque evoluta & vulnerata, quo antea Cap. V. N. 4. docuimus modo, reperiuntur, id in primis datum ſibi ducant eſſe chirurgi, ut læſam inteſtinorum partem prius ſuant, quam eadem refundant. Sic enim non vulnus ſolum facilius glutinari ſperant, ſed & vel maxime caveri, ne chyli ſtercoriſve quidpiam in ventrem profluat, aliaſque partes integras corrumpat. Quanquam autem periculoſa admodum ac fere ſemper ſine certa ſalutis fiducia ſunt inteſtinorum, ac tenuioris præſertim vulnera; tamen, quia latius inteſtinum, CELSO jam tum obſervante (*a*), non ſui ſolum, ſed glutinari quoque interdum poteſt, *dubia profecto ſpes*, (eodem authore) *certa deſperatione potior videtur*: ideoque chirurgus nihil eorum intermittat, quæ ad inteſtini perforati luſtrationem atque curationem aliquo modo neceſſaria eſſe cognoverit. Vid. ſupra Cap. V. Num. 4. 5.

II.

Quando nulla fieri debeat ſutura.

Quæ *anguſtiora calamique circiter amplitudinem vix ſuperantia* deprehenduntur *inteſtinorum vulnera*, ſui neutiquam debent, ſed naturæ bonitati committi. Siquidem hæc felicius plerumque ſponte ſua curantur,

[*a*] Lib. VII. Cap. 16.

tur, ſive glutinantur, ſi ſibi relinquuntur, quam ſi ſuturis magnopere irritantur: nam ſuturam plerumque dolores, inflammationes aliaque mala ſequuntur. Quocirca longe optimum erit inteſtina protinus, qua par eſt diligentia, recondere (Cap. V. Num. 5. ſeqq.) miſſoque ad inflammationem præcavendam ſanguine, quietem in primis atque abſtinentiam vulneratis ſerio commendare.

III.

Quomodo inteſtinis injicienda ſutura ſit.

Ampliora autem eademque *graviora inteſtinorum vulnera* tametſi nunquam fere non lethalia ſint atque inſanabilia, *ſui* tamen, *pellionum more ſutura continua*, hucuſque ſolebant, & adhuc a quibuſdam ſolent, priuſquam prolapſi inteſtinorum orbes refundantur. Namque ſatius videtur dubiam ægrotorum ſpem ſolertia ſua fovere & confirmare, quam negligentia in certiſſimam deſperationem convertere. Igitur ad hoc præſtandum in promtu ſit *acus quædam communis ac tenuior*, *filum aliquod lineum vel ſericum tenuius trahens*. Tum miniſter aliquis, ſubtilioriis linamenti ſubſidio, partem vulneris alterutram apprehendere, chirurgus vero alteram manu ſiniſtra continere, dextra autem, ut pelliones ſuere ſolent, ſutura continua perforatum illud inteſtinum jungere debet; interjecto inter ſuturas ſingulas ſpatio lineæ quaſi mathematicæ latitudinem circiter adæquante, vel adhuc ſuperante. Utraque fili pars exterior ſubter altera ſibique proxima ſutura condatur atque ſic firmetur, ita tamen, ut poſterior in nodum conſtringatur; principio ad pedis longitudinem ex ventre propendente, quo extrahi filum poſt factam inteſtini glutinationem commodius queat. Vid. Tab. IV. fig. 20. Quanquam aliis longe commodior hic videtur *ſutura nodoſa*; ſiquidem hæc, propter rariorem carnis punctionem, non adeo gravibus obnoxia eſſe ſolet inflammationibus, vel ipſis quoque linis, utpote minutioribus, intus relictis, *Garengeot* aliam adhuc ſuturam pellionum conficiendi rationem proponit (*a*) Atvero quæcunque demum inteſtinis læſis ſutura injiciatur, pauciſſimos tamen ſervari in ejoſmodi caſibus poſſe, ſatis experientia loquitur.

IV.

Quid poſt factam in inteſtinis ſuturam fieri debeat.

Conſutis hac ratione perforatorum inteſtinorum oris, ſequitur, ut de contrahendo, vel etiam, ubi opus fuerit, ſuendo ventre exteriori chirurgus cogitet. Quod qualiter fieri quam aptiſſime queat, ſuperiori Capite declaravimus. Ceterum illud denuo nunc atque iterum monendum ducimus, *in vulnerum abdominis quorumcunque curationibus turundam tam diu conſervari ſemper debere, donec humores præter naturam intus collecti prorſus, vel ſaltem maximam partem effluxerint, vel & propendens ob ſuturam ex ventre linum, aut filum, glutinatis inteſtinis, eductum fuerit.*

V.

Quomodo vulnus deligari debeat.

De horum vulnerum deligatione, purgatione, glutinatione, reliqua denique omni curatione non eſt, quod denuo hic præcipiamus. Quicquid enim factu neceſſarium hic deprehenditur, id ſupra jam tum planiſſime demonſtravimus Cap. V. Num. 14. ſeqq. Interim illud quoque pro-

(*a*) In Operat. Chirurg. Art. de Gaſtroraphia.

proſpicere chirurgos oportet, ut, quoties forte bina ex ventre fila propendeant; alterum ex rotunda, ex inteſtini ſutura alterum, diverſo ſemper colore a ſe invicem ipſa diſtinguantur; ne ſcilicet, quum illapſa forte extrahenda turunda eſt, commutatis inter ſe filis, inteſtinum læſum loco turundæ vellicetur, adeoque ſic ipſa inteſtina graviter irritentur.

VI.

Vulnerum in inteſtinis factorum facilius curandorum nova ratio.

Verum enim vero quum obſervatum a recentioribus chirurgis ſit, nullos, vel ſaltem pauciſſimos, ex inteſtinorum læſionibus convaleſcere, ipſaque inteſtinorum vulnera, ſervatis licet vulneratis, propter inſignem tunicarum tenuitatem non tam glutinari quam potius cum vulnerata ventris parte, peritonæi membrana interiori, vel omento, vel alio etiam inteſtino concreſcere (*a*); mirum non eſt, ut chirurgi *ab inteſtinorum ſuturis, præſertim continuis, ſive pellionum, hodie ſemper fere abſtineant*. Idque magis ideo, quia crebrior inteſtinorum compunctio gravem plerumque inflammationem, acutiſſimos dolores, convulſiones, cancrum ſive gangrænam, quin & ipſam mortem concitare ſolet. Igitur ut paulo mitius cum vulneratis agant, hanc potius curandi viam ineundam ſibi ſtatuunt. Scilicet per mediam inteſtini partem læſam filum aliquod ceratum ſubtiliori acu tranſmiſſum, nodo conſtringunt, ejuſdem beneficio illam ipſam junctis quoquo modo vulneris externi oris interioribus, quam accuratiſſime fieri poteſt, applicant. Filum ex abdomine propendens per emplaſtra glutinoſa vulneri ſuperimpoſita ita diligenter firmant, ut neque inteſtinum retrocedere, neque alieni humoris quidpiam ex illo in ventrem deſtillare queat. Quibus omnibus rite confectis, non perforatæ ſolum inteſtinorum partes ventri quam aptiſſime coaleſcunt, ſed vulnerati quoque multo mitius ac feliciusquam per injectas inteſtinis vel continuas vel nodoſas ſuturas plures, ſervari conſueverunt. Dummodo nec iſta etiam neglecta fuerint, quæ de circumſpecta victus ratione vulneriſque deligatione ſupra jam propoſuimus. (Vid. Cap. V. Num. 14. ſeqq.) Atque hanc ipſam curandi rationem *in glutinandis ventriculi vulneribus*, ſi manibus ad ea acceſſus detur, imitandam eſſe cenſeo, quia quandoque feliciter ceſſit. Videſis BOHNII *lib. de renunc. vuln.* Sect. II. Cap. V.

Explicatio Tabulæ quartæ.

Fig. 1. Acus triangularis *Petiti* pro nova, eaque oppoſita apertura, quam Galli *Contre-Ouverture* vocant, in vulneribus aut ulceribus quibuſdam conficienda.

Fig. 2. Alia ejuſmodi acus, ſed curva & a me inventa, pro apertura nova in certis vulneribus aut fiſtulis facienda, ubi id recta ſæpe præſtari nequit. Vid. ſupra Lib. I. Cap. I. N. 37.

Fig. 3. Vulnus repræſentatur AA. quod per emplaſtrum glutinans utrinque ſinuatum BB. contractum eſt.

Fig. 4. Siſtit vulnus, ſuper quod geminum ejuſmodi emplaſtrum glutinoſum injectum.

Fig.

(*a*) Vid. Littrii Obſervatio in Memor. Acad. Reg. Pariſ. An. 1705.

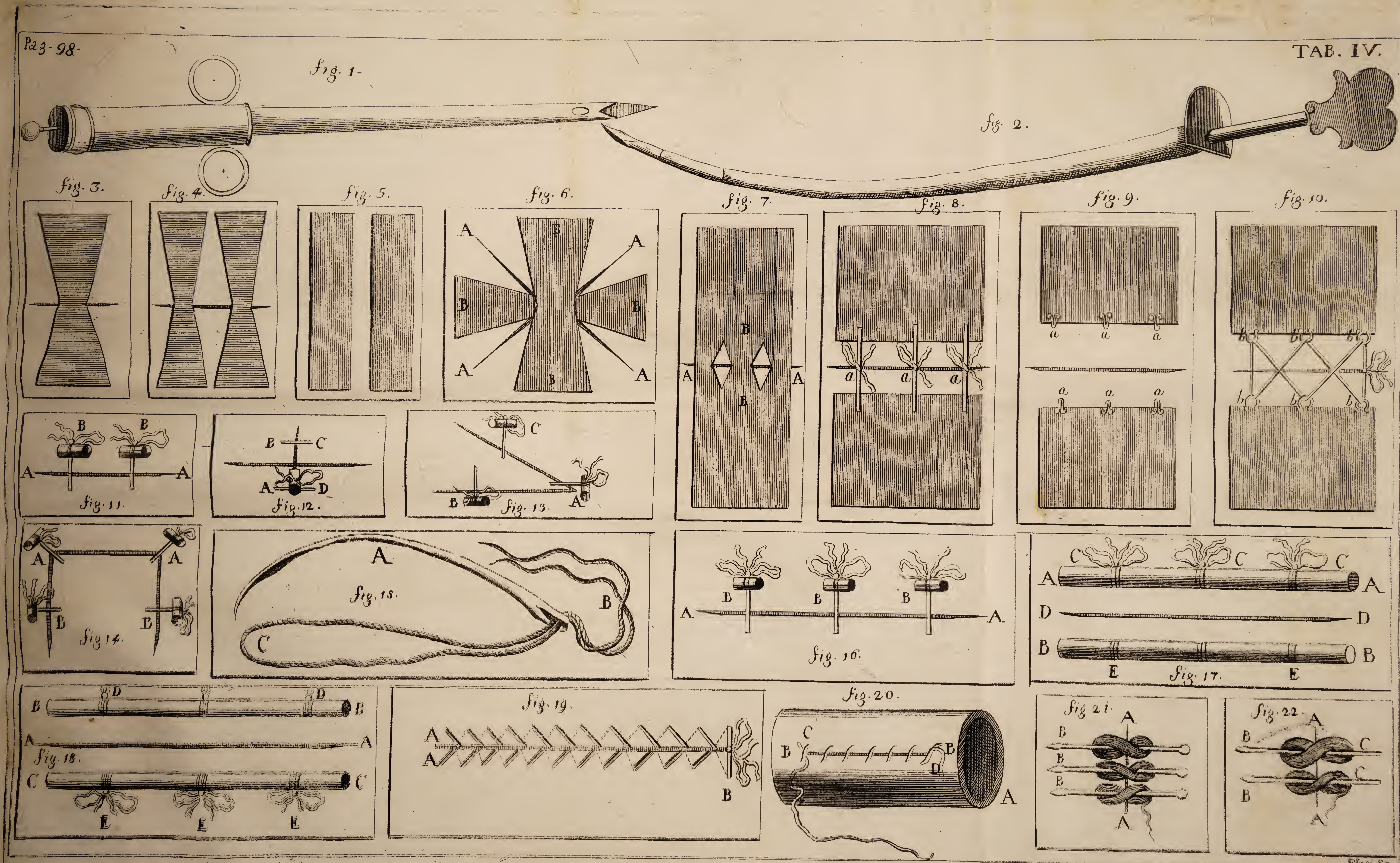

Pag. 98.
TAB. IV.
fig. 1.
fig. 2.
fig. 3.
fig. 4.
fig. 5.
fig. 6.
fig. 7.
fig. 8.
fig. 9.
fig. 10.
fig. 11.
fig. 12.
fig. 13.
fig. 14.
fig. 15.
fig. 16.
fig. 17.
fig. 18.
fig. 19.
fig. 20.
fig. 21.
fig. 22.
Filosi Sc.

Fig. 5. Simile vulnus ſuper quod geminum emplaſtrum glutinoſum, ſed rectum & haud ſinuatum, impoſitum eſt.

Fig. 6. Vulnus decuſſatim factum, A A A A, perque injecta decuſſatim duo emplaſtra BBBB comprehenſum.

Fig. 7. Vulnus AA, quod emplaſtro glutinante, feneſtrato, ſive duobus foraminibus circa medium BB perforato, junctum eſt.

Fig. 8. Deſignatur vulnus aliquod cum emplaſtris glutinoſis fila robuſta ſive funiculus adnexos habentibus, quibus nodis ſolubilibus a a a contrahitur.

Fig. 9. Simile vulnus cum ſimilibus emplaſtris, ſed loco funiculorum uncinulis ferreis aut æneis a a a inſtructis, quæ ope filorum innexorum vulnus contrahunt.

Fig. 10. oſtendit, quomodo ope habenularum bbb, loco uncinolorum, ejuſmodi emplaſtra conſtrui & conſtringi queant, ut veteres nonnulli conſueverunt.

Fig. 11. Vulnus tranſverſum A A. per geminam ſuturam nodoſam B B. conſtrictum.

Fig. 12. Oſtenditur, qua ratione *vulnus aliquod decuſſatim factum* conſui, conſtrictiſque funiculis contrahi poſſit. A B C D.

Fig. 13. Demonſtratur, quomodo fieri illud ipſum in vulnere quodam *angulato* ſive *triangulari* triplici in loco debeat, A B C.

Fig. 14. Repræſentatur quomodo *vulnus geminis angulis præditum*, primo juxta angulos illos AA, ac deinde etiam, ſi opus, utrinque ad litt. BB ſutura nodoſa conſuendum.

Fig. 15. *Acus magna* & curva pro ſuturis majorum vulnerum, filum duplex trahens, ea ratione innexum, ut ejus beneficio ſutura, *clavata* dicta, perfici queat. A eſt acus, B filum duplex, C ejus anſa.

Fig. 16. Vulnus magnum tranſverſum AA, quod triplici *ſutura nodoſa* BBB junctum eſt.

Fig. 17. Simile vulnus DD. quod præter fila fig. 16. etiam clavos ſive cylindros ſericeos ac cera obductos, AA & BB, utrinque junctos & innexos habet, quæque fila ſuper clavo ſuperiori nodis ſolubilibus CCC conſtringuntur, dum clavus inferior anſis trium filorum EEE interjectus hæret. Verbo, oſtenditur hic *quomodo ſutura clavata* ex doctrina *Palfyni* fieri debeat.

Fig. 18. Exhibet aliam rationem, qua *ſutura clavata* non ſolum in variis profundioribus vulneribus tranſverſis, ſed quam maxime etiam in *ventris ſutura*, quam *Gaſtroraphiam* appellant, perfici queat. Vid. Lib. I. Cap. V. N. 47. & Cap. V. N. 18. AA vulnus, BB clavus ſuperior, CC clavus inferior, DDD nodi non ſolubiles, quibus congeries ſex vel octo filorum conſtrictæ ſunt, eiſque clavus ſuperior interjectus. EEE nodi ſolubiles, qui inferiorem clavum comprehendunt.

Fig. 19. Monſtrat *ſuturam Celſi*, qualem pro vulneribus abdominis tranſverſis & penetrantibus duplici acu ſuendis Lib. 7. Cap. 16. deſcribit: & *Gaſtroraphia Celſi* vulgo vocari ſolet, quæ vero inepta eſt, & in uſu eſſe deſiit. AA indicant initium ſuturæ, B finem, ubi nodo conſtringitur.

Fig. 20. Delineatur *pellionum ſutura*, in inteſtinis vulneratis fieri ſolita. Litt. AA inteſtinum aliquod deſignant, BB vulnus, C ſuturæ prin-

cipium, cum fili parte propendente, D finem ſuturæ cum nodo ibidem injecto.

Fig. 21. & fig. 22. ſutura deſignatur in *labro leporino* uſitata; eaque vel duplici vel triplici acu inſtituta. Litt. AA vulnus deſcendens, BB Aciculas peculiares per oras vulneris trajectas; CCC fila denique circa aciculas involuta demonſtrant.

C A P. VII.

De inteſtinis penitus præciſis.

I.

Quid factu opus ſit, ubi plane præciſa ſunt inteſtina.

SI qua forte penitus perrupta vel præciſa inteſtina ſunt, hæc ſana, quia glutinari nullis omnino artificiis poſſunt, in certiſſimam deſperationem vulneratos conjiciunt. Ut adeo mirum non ſit, eos, qui ſic vulnerati erant, vel ſine omni chirurgorum præſidio, vel poſt injectas etiam ſuturas, tantum non omnes miſerrime quondam interire debuiſſe. Poſtquam autem ab HILDANO (*a*) BLEGNIO (*b*) DIONYSIO (*c*), PALFYNO (*d*) JO. MAUR. HOFFMANNO (*e*), SCHACHERO (*f*), VATERO (*g*), CHESELDENO (*h*), denique a memet quoque ac pluribus aliis obſervatum fuit, inteſtinorum iſtiuſmodi præciſorum oras exteriori ventris vulneri, inſperato prorſus vulneratorum commodo, quaſi ſponte ſua coaluiſſe; nihil profecto videtur obſtare quo minus chirurgi demonſtratam hic ab optima duce natura curationis artem, pro conſervanda vulneratorum ſalute, quam diligentiſſime imitari contendant (*i*). Quoties igitur iſtiuſmodi caſus aliquis forte obtigerit, ne ægrum fato relinquant, hoc ſibi datum chirurgi ſciant eſſe, ut præciſorum inteſtinorum partem ſuperiorem, curioſiſſime prius inveſtigatam, vulneris externi oris, ſuturæ continuæ vel nodoſæ beneficio, vel & quocunque alio modo jungat. Namque iſta ratione non vulnerati ſolum a præſentiſſimo vitæ periculo ſæpe liberantur (*l*), ſed ipſum quoque inteſtini vulnus ita glutinatur, ut, quæ per anum dejici antea conſueverant, ex adaperto ventre, quaſi canaliculo quodam, fœces effluant. Quod etiamſi, propter vas quoddam ex ſtanno vel ferro albo confectum, vel propter linteum foramini huic applicatum, quo ſordes hac excipiuntur, mirifice moleſtum videri poterat; lon-

(*a*) Obſerv. 74. Cent. I. Obſ. 72. Cent. VI.
(*b*) Zodiac. Med. Gall. An. 2. p. 123.
[*c*] In Chirurgia Cap. de Gaſtroraph.
(*d*) In Chirurgia Cap. de Gaſtroraph.
(*e*) Diſq. Corp. hum. Anat. pathol.
(*f*) In Diſſ. de Morb. ex ſitu Inteſtin.
[*g*] In Diſſ. de vuln. in Inteſt. lethal.
(*h*) Lib. de alto apparatu, pag. 176. & Anatom. pag. 169.
(*i*) Tentavit hoc ipſum initio chirurgus aliquis in cane quodam; & ſatis quidem feliciter. *Vid.* BLEGNY *Zodiac. Gall. An.* 2. *p.* 143. Deinde etiam id in hominibus factum eſt Vid. *Miſc. Nat. Cur. Dec.* 2. *An.* 8. *Obſ.* 229.
[*l*] Curationis hujuſmodi feliciter inſtitutæ exemplum extat in *Miſcell. nat. curioſ. Decad.* 2. *An.* 8. *Obſerv.* 229.

longe tamen ſatius eſt, commodioris vitæ aliquam partem, quam uſum vitæ omnem amittere. Præterquam quod non adeo fœdi odoris ſint, quæ per iſtam viam, quam quæ per anum, ejiciuntur excrementa.

II.

Quomodo inteſtinum aliquod emortuum curari debeat.

Hactenus memoratum curationis artificium adhiberi quoque haud inaniter poterit in ejuſmodi caſibus, *ubi prolapſorum inteſtinorum pars aliqua corrupta deprehenditur atque emortua*. Namque hic, probe deligatis antea meſenterii arteriis, quicquid Inteſtinorum forte corruptum eſt, præciditur, ipſaque pars integra ſuperior cum externo ventris vulnere glutinatur. Præſtat enim utique dubia, quam nulla prorſus medicina uti, &, ut CELSUS ait, *anceps experiri remedium quam nullum*; imo vero præſtat, quantumvis paucos ejuſmodi vulneratos ſervare, quam fato ac deſperationi certiſſimæ ad unum omnes committere (*a*).

III.

Quomodo inteſtinorũ vulnera abſcondita curari debeant.

Quoties inteſtina vulnerata nec tamen prolapſa fuerunt, ipſaque proin vulnera ipſorum prorſus delituerunt, hanc plerique omnes curationis viam ingreſſi ſunt chirurgi, ut externum ventris vulnus, immiſſa in id turunda, ſecundum ſuperius traditas deligationis regulas, (Cap. V. Num. 14. ſeqq.) tractaverint, miſſoque, niſi debilitas obſtiterit, ſanguine, vulneratum a cibis abſtinere, quieſcere atque in ventrem cubare juſſerint. Reliqua enim divinæ providentiæ naturæque bonitati commiſerunt. Verum quæri etiam hic poteſt, *an non conſultum ſit in ejuſmodi caſibus vulnus ventris ita dilatare*, ut læſum inteſtinum inveniri & ope ſuturarum deinde externo vulneri jungi queat? Profecto ſi penitus ſingula conſideramus, ſatius videtur vulnere prius ampliato læſam inteſtini partem inveſtigare, debitaque ratione eam vulneri jungere, ne certæ fere morti relinquatur; quod ipſum etiam ſatis feliciter tentatum a chirurgo quodam fuiſſe, in *programmate publico Lipſiæ* 1720. emiſſo, Cl. SCHACHERUS docuit. Ita & CHESELDENUS, Anglus, in hernia, *incarcerata* dicta, ipſum ventrem aperuit, inteſtina e ſcroto reduxit, atque ægrum poſtea perfecte ſanavit.(*b*)

IV.

De clyſterũ applicatione in inteſtinorum læſionibus.

Sed quid habendum denique eſt de lotionum ſive clyſterum poſt factam inteſtinorum vulnerationem applicatione? Neque enim inter Medicos deſunt, qui vel magno eam opere commendant, vel prorſus etiam damnant. Ego vero ut, quod ſentio vere atque ex animo dicam, nec damnandos prorſus nec commendandos ſemper eſſe eos exiſtimaverim. Quod ſi enim ii demum optime vulneratorum ſaluti proſpiciunt, qui ipſi vulnerum indoli accommodatam curandi viam ineunt; clyſterum ſane applicatio in inteſtinorum craſſorum vulneribus, tanquam pernicioſa vitanda; contra vero in tenuiorum læſionibus quaſi valde opportuna com-

(*a*) Hoc feliciter ceſſiſſe exemplo quodam probavimus in diſſert. obſervationes varias recenſente An. 1730. Helmeſtadii edita.

(*b*) In lib. de Alto apparatu, pag. 180, itemque in Anatome ejus, Edit. III. pag. 283.

commendanda videatur. Quemadmodum enim in priori caſu non ſine vulneratorum damno in ipſum ventrem exonerantur; ſic e contrario in poſteriori ſive in inteſtinorum tenuiorum vulnerationibus ſi adhibentur clyſteres, etiam atque etiam ſalutares eſſe conſueverunt. Neque enim ſolum per coli valvulam cohibentur, quo minus in abdomen effluant; ſed & in primis illud quoque præſtant, ut iis ſordes quælibet inutiles ex inteſtinis craſſis ejiciantur, curſus ſanguinis æquabilis reſtituatur, febris inflammationeſque ſi non penitus tollantur, ſaltem tamen imminuantur, ac tandem ipſi dolores mirifice leniantur.

C A P. VIII.

De prolapſo omento.

I.

Quid agendum ſit omento prolapſo.

SI qua forte in abdominis vulneribus *omentum* vel ſolum vel & una cum inteſtinis prolapſum deprehenditur, *circumſpiciendum protinus chirurgo eſt, num illud ipſum calidum adhuc atque humidum exiſtat*, coloremque ſuum naturalem habeat. Quæ ſi ita ſint, protinus ingeri leniter digitorum ſubſidio debet, ſi id commode fieri poſſit; ſin vero ob vulneris anguſtiam, ut quandoque contingit, hoc effici nequeat, pars prolapſa juxta vulnus omnis reſcindenda, vulnuſque ut alia communia vulnera glutinandum: ita omentum ſine noxa ægri, aliiſve incommodis vulneri accreſcit. Sed ubi prolapſa ſimul inteſtina ſunt, omentum linamentis aqua vel lacte ſuccidis & calidis tantiſper a miniſtro quodam contineri, donec inteſtina prius rite fuerint refuſa, atque deinde etiam omentum prudenter ingerere.

II.

Quid agendum ſit omento corrupto.

Quod ſi vero, prouti contingere quam facillime poteſt, quædam *omenti pars frigida jam tum, ſicca, nigra atque emortua* ſive putrida eſſe reperitur, tum, antequam refundatur, quicquid corruptum eſt, excidi ſolerter debet, ne ſcilicet quod integrum adhuc eſt, intus ab hoc ſimul corrumpantur, eoque ipſo vulneratus ipſe interficiatur.

III.

Quomodo excidi omentum debeat.

Excidi autem corrupta omenti pars quam commodiſſime poterit hoc modo. Nempe acus filum trahens ceratum ac firmius per integram adhuc omenti partem, juxta illud, quod emortuum eſt, trajicitur, atque dein filum bis vel ter circumvolutum nodo coſtringitur; ne qua forte intus ex præciſis omenti venis atque arteriis ſuboriatur ſanguinis profuſio. Quibus ita præparatis quicquid corruptum in omento eſt, forfice aut ſcalpello reſcinditur; quicquid vero integrum remanſit, leniter in ventrem refunditur, atque ſuper inteſtina reducitur, filo interim, pedis quaſi longitudine ex externa ventris plaga propendente; donec ſponte ſua ſaneſcentem omenti partem relinquat.

IV.

IV.

Quomodo fieri debeat vulneris hujuſmodi deligatio.

Circa reliquam vulneris ejuſmodi curationem, hoc eſt, purgationem, deligationem ac glutinationem idem prorſus tenendum eſt, quod ſupra jam tum hanc in rem præſcripſimus. (Cap. V. Num. 14. & ſeqq.) Ceterum inferiori vulneris parti inferri debet *major* talis *turunda*, qualem Tab. II. fig. O. delineatam exhibet, pro ſordibus forte in ventre collectis per hanc viam expurgandis. Sed ne qua forte filum turundæ huic ad nexum confundi cum reliquis ex omento atque inteſtino propendentibus filis queat, haud abs re erit, *fila ipſis coloribus a ſe invicem diſtincta* in ejuſmodi deligationibus adhibere: prouti quidem ſupra jam tum (Cap. VI. Num. 5.) admonere nos meminimus.

V.

Quid circa & poſt filii eductionem obſervatu neceſſarium ſit.

Sex ſeptemve diebus præterlapſis, leniter in deligationibus ſingulis attrahenda ſunt fila iſta ex abdominis vulnere propendentia, donec tandem ex inteſtino vel omento ſaneſcente, ſed ſine violentia tamen, extrahi poſſe deprehendantur. Quibus ipſis, quam mitiſſime fieri potuit, eductis, ſordibuſque nullis amplius effluentibus, removeri turunda debet externumque vulnus debita ratione foveri ac glutinari: miſſo protinus, niſi ſatis jam per ſe fluxit, ſanguine, pro lenienda ſcilicet inflammatione; commendatis denique vulnerato quiete atque abſtinentia.

VI.

Peculiaris quædam Dioniſii circa omentum prolapſum obſervatio.

Sed vero quid habendum denique hic eſt de inſolenti iſto DIONISII conſilio (*a*)? quo idem chirurgis author eſſe voluit, ne vel prolapſi omenti partem unquam reſcindant; quin potius MARSCHALLI, chirurgi regii gallici primarii, exemplum ſequantur, utpote qui, ut *Dioniſius* perhibet, *prolapſum ex abdomine omentum ſine ulla eiuſdem ligatura aut præciſione, ſæpius, & quidem ſine ſubſequentibus malis aut noxis refudit.* Enimvero, ne quid ego diſſimulem, ipſa hæc DIONISII narratio ſic omnino comparata videtur eſſe, ut minus juſtam vel accuratam eandem pronunciare auſim. Neque enim ex ejus relatione liquet, magna an parva, integra an corrupta fuerint, quæ ſine facta amputatione MARSCHALLUS condidit omenta. Integra ſi fuerunt; nihil ſane erat, quod ad imitandum MARSCHALLI morem adeo ſollicite chirurgos adhortaretur DIONISIUS: condendum enim utique eſſe omentum integrum, nemo unquam chirurgus negavit aut dubitavit. Ubi vero corrupta & emortua jam fuerunt, quæ MARSCHALLUS ſine amputatione refudit, omenta, (quod DIONISIUS haud indicat), mirum profecto videri poterat, nihil inde mali in ægrotos redundaſſe, præſertim ſi magna pars corrupta fuit, mirandumque eſt, quid cum corruptis omentis in ventre factum ſit, aut per quas vias expurgata fuerint. Igitur DIONISII illud conſilium neutiquam ſequendum eſſe cenſeo, priuſquam hac de re certius planiuſque conſtiterit. Atque id magis etiam ideo, quod PALFYNUS in Chirurgia ſua (*b*) caſum aliquem afferat, ubi corruptam aliquam

(*a*) Vid. Ejuſd. Chirurgia; quo loco de gaſtroraphia vel abdominis ſutura diſſeritur.

(*b*) Pag. 104. Edit. Leidenſ.

omenti partem ipſe MARSCHALLUS ligavit & præcidit, antequam id, quod integrum adhuc erat, ſuper inteſtina reduxit: id quod & alios magni nominis Chirurgos Pariſinos feciſſe idem refert (*a*).

VII.

Garengeoti de hac re ſententia.

Garengeot (*b*) ſententiam hanc *Dioniſii* quoque ampleđitur, licet eum non nominet; verum etiam haud perſpicue exponit, quanta fuerit illa omenti corrupti pars, quam *Marſchallus*, aut quicunque alius, ſine noxa condiderit. Equidem exiguam omenti corrupti partem digeri aliquando poſſe in ventre ſine adeo magno incommodo, haud impoſſibile eſſe mihi perſuadeo; magnam vero, niſi hoc prius diverſis, eiſque certis exemplis evictum ſit, minime. Nam ſi forte hoc etiam ſemel fuerit obſervatum, hoc tamen rem non extra dubium ponit, multo minus in exemplum ad imitandum, quia miracula quaſi ſubinde obſervantur in vulneribus quam maxime periculoſis. Et quia aliæ hujuſmodi ſordes vel etiam in externis vulneribus contineri ſine noxa non poſſunt, ſed gravia ſæpe iis mala concitari ſolent, quid non metuendum ſi in internis partibus contineantur, imo data opera in eas immittantur? Neque profecto perinde eſt, ut idem author putat, qualis ſit illa ſuppuratio, ſive ea exigua ſit ſive magna (*c*). Verum quia ob magnum fruſtum corruptum magna quoque in ventre ſuppuratio fiat, neceſſe eſt, in ligato vero omento, quia omne corruptum & putridum reſecatur, antequam ſanum conditur, exigua tantum vel ſaltem longe minor fiet ſuppuratio, unde leviora etiam mala quam a majori metuenda: præſertim cum etiam paucam hanc a ſuppuratione productam materiam, per aperturam in vulnere externo ope turundæ conſervatam, expurgare ſtudeamus; omnem vero aperturam claudendam mox *Garengeot* præcipit, dum turundas hic promiſcue contra ipſius *Marſchalli* felicem uſum (*d*) rejicit: hinc tanto minus magna in pus reſoluta omenti pars e ventre expurgari poterit. *Igitur inter ſuppurationem magnam & parvam probe diſtinguendum eſſe exiſtimo*: quia major differentia hic intercedit, quam *Garengeot* ſibi fingit; & propterea, & quia hæc res nondum ſatis, meo quidem judicio, extricata, ſed gravibus dubiis, imo & periculis adhuc ſubjecta eſt, *Palfynus*, teſtis oculatus, contrarium affirmat, *Garengeot* vero ſua experientia ſucceſſus felices ex magno putridi omenti fruſto in abdomen repoſito, haud vidiſſe videtur, præſtare tutiuſque eſſe credo, partem omenti corruptam, præſertim ſi magna eſt, ut hucuſque præſtantiores chirurgi fecerunt, ligare & reſecare, quam ipſam cum metuendo ægri interitu in ventrem temere refundere.

CAP.

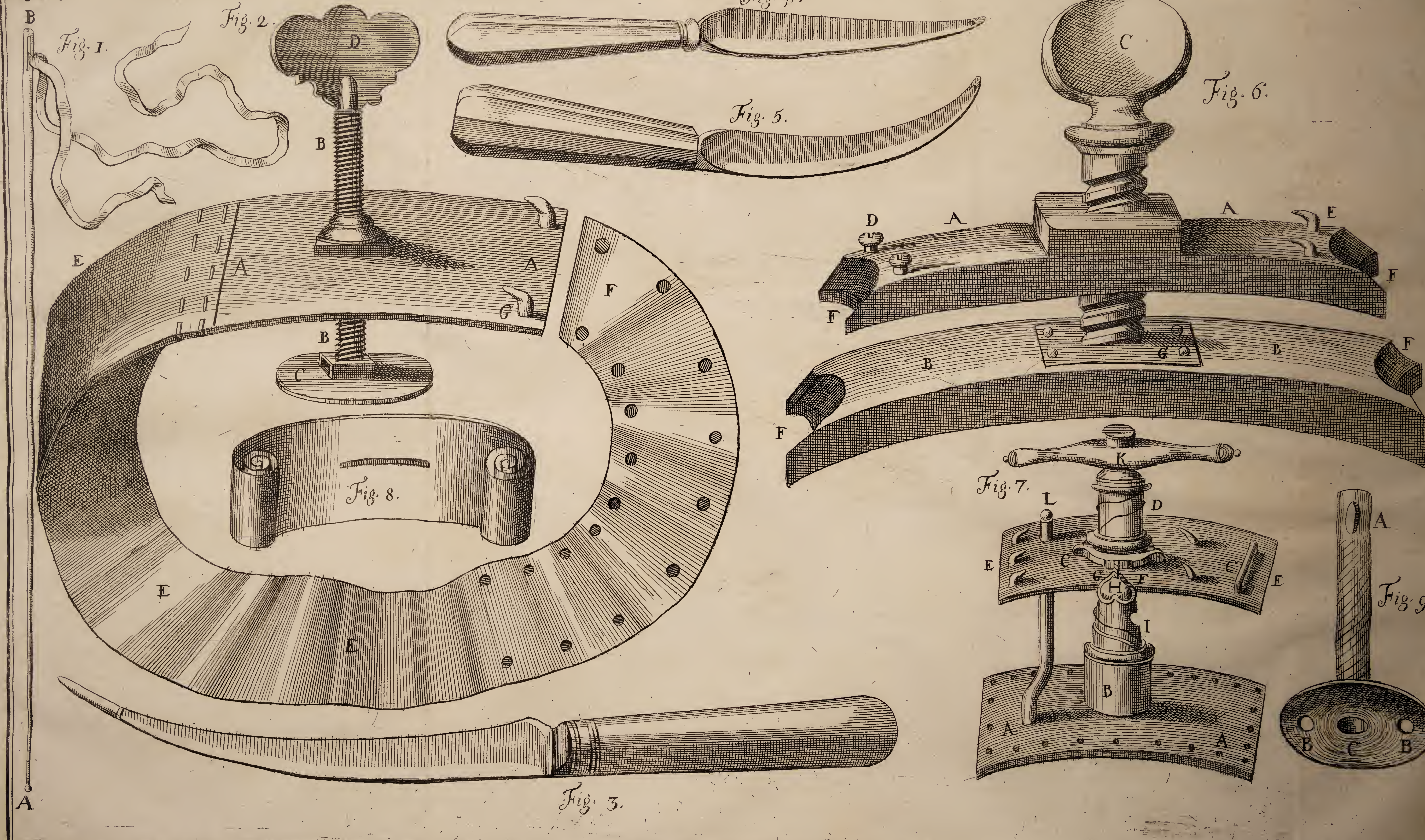
(*a*) Ibid. p. 56. & 111.

(*b*) Operations de Chirurgie Tome I. Chap. de Gaſtroraphia.

(*c*) Nam ait pag. 205. Edit. II. *Suppurer pour ſuppurer, autant faut il remettre l'epiploon altere, que de le lier;* quibus verbis indicare vult, omentum ligatum ſuppuratione ſecedere a ſano, & omentum corruptum quoque ſuppuratione a ſano ſeparari. Ergo cum in utroque caſu ſuppuratio fieret, (non diſtinguendo inter ſuppurationes) præſtare omentum non ligare, quam illud ligare. Imo contra omnem veri ſpeciem omento ligato & reſecto majorem ſuppurationem adſcribere conatur, quam non reſecto.

(*d*) Conf. Palfyn. Chirurg. Edit. Leidenſ. 104.

TAB. V.



CAP. IX.

De reliquarum abdominis partium læſionibus.

SI qua forte alia abdominis pars vel viſcus, hepar ſcilicet, aut lien, aut ren, vulnus aliquod, acuto præſertim telo, accepit, quod vel oculorum acie vel tactu detegi poteſt, longe optimum erit in prima deligatione linamentum multum ſpiritu vini rectificatiſſimo vel terebinthinæ ſpiritu ſuccidum leniter in plagam iſtam immittere, ſplenia ſuperimponere & faſcia omnia firmare. Niſi enim grandes admodum venæ vel arteriæ præciſæ fuerint, ſanguinis ſane profuſio iſthac ratione ſubinde ſupprimitur. Quo rite confecto vulnus externum in ſequentibus deligationibus ſecundum ſuperius de vulneribus abdominis curandis propoſitas curationis regulas tractare convenit. Reliqua Deo, naturæque committenda ſunt. Sed proſpiciendum tamen ſimul eſt, ut vulneratus exactiſſimam victus rationem planeque conſtantem quietem commendatas ſibi habeat; miſſo protinus, ſi vulneratus robuſtior fuerit, ne nova ſanguinis profuſio vel inflammatio ſuperveniant, e vena ſanguine, ingeſtiſque illi ſubinde potionibus vulnerariis, nec non bis vel ter quotidie aliquid balſami LUCATELLI aut MEIBOMII; iſti enim balſami egregiam in ſanandis vulneribus internis habent efficaciam. *In curandis autem viſcerum vulneribus abditis, ſenſumque omnem effugientibus*, id cum primis datum ſibi ſciant eſſe chirurgi, ut vulnus externum recte purgent ac foveant, injecto quotidie, quando res peregrinæ in ventrem effuſæ ſunt, decocto quodam vulnerario, itemque turunda tantiſper illud apertum ſervent, donec nihil amplius impuri effluxerit. Cetera tam ratione victus, quam medicamentorum, ita omnino fieri debent, ut antea declaravimus, ac reliquum naturæ committendum. Namque iſto modo vulnera quæcunque interna, dummodo ſanabilia fuerint, curari quam feliciſſime poterunt; plura enim ars hic præſtare non poteſt.

Explicatio Tabulæ quintæ.

Fig. 1. Oſtendit ferramentum, ut *acum magnam*, obtuſam, pro funiculo vel fruſto anguſto lineo per vulnera ſclopetorum, aliaque nonnulla partem omnino penetrantia traducendo, qua & in ſetaceis uti poſſumus.

Fig. 2. Machina exhibetur, conſueta magnitudine, *ad ſanguinis profluvium in vulneribus majorum arteriarum* cohibendum, Cap. II. de vulner. §. 8. deſcripta, ex noſtra emendatione.

AA. Lamina ex orichalco, parum inflexa.

BB. Cochlea fortis ex eadem materia.

C. Lamina rotunda pollicis latitudine, quæ vulneri imponitur.

D. Manubrium, quo cochlea vertitur, & lamina C. vulneri fortiter imprimitur.

EE. Lorum coriaceum robuſtum, quo pars læſa cingitur ſive includitur.

FF. Lo-

FF. Pars lori, foraminibus multis inſtructa, quibus in uncinulis GG. firmari poteſt, prout pars læſa tenuior vel craſſior.

Fig. 3. *Scalpellum falcatum*, ad vulnera anguſtiora abdominis vel pectoris, ubi opus, dilatanda, alioſque uſus, in apice ſtilo tereti obtuſo inſtructum.

Fig. 4. Scalpellum rectum, globulo in apice donatum.

Fig. 5. Aliud ejuſmodi, ſed lunatum ſive ſalcatum.

Fig. 6. *Torcular*, ex ligno confectum, ex noſtra emendatione, ad profuſiones ſanguinis inhibendas, magnitudine naturali, ſupra deſcriptum, Cap. II. de vulneribus, §. XII.

AA. Pars ſive lamina ſuperior.

BB. Pars inferior.

C. Cochlea magna.

D. Cochleæ ferreæ minores, quibus lorum coriaceum vel ſericeum firmatur.

E. Unci, quibus alterum lori extremum membro circumdatum, firmiter innectitur.

FF. Excavationes lunatæ in ambabus extremis utriuſque laminæ, tam ſuperioris quam inferioris, quæ lorum includunt, ne facile labi poſſit.

Fig. 7 *Alia torcularis ſpecies* ex ferro confecta. Vid. Cap. II. de vulneribus, §. XIV. ubi prolixe ſatis deſcripta eſt, dimidia parte minor, quam revera eſt.

Fig. 8. Faſcia quædam lata, *uniens* dicta, in vulneribus ſecundum longitudinem abdomini inflictis uſurpanda, in medio perforata, & duobus capitibus convoluta.

Fig. 9. Fiſtula ſive *tubulus argenteus flexilis*, in vulneribus thoracis & empyemate ſubinde ad pus educendum adhibendus.

A. Extremum utrinque & in apice perforatum.

BB. Lamina cum duobus foraminulis filum tranſmittentibus.

C. Foramen majus cum fiſtula A. reſpondens.

CAP. X.

De pectoris vulneribus.

I.

Pectori vulnera triplicia ſunt. UT abdominis, ita pectoris etiam triplicia fere vulnera ſunt. Vel enim non niſi externæ pectoris partes percutiuntur: vel plaga pectori illata in ipſam ejus cavitatem, ſed ſine partium tamen internarum læſione, penetrat: vel denique ipſæ pectoris partes interiores ſimul percutiuntur.

II.

An vulnus aliquod pectoris non niſi externum ſit. *Vulnus aliquod in externis ſolum pectoris partibus hærere, neque ad ipſam ejus cavitatem tranſire*, variis modis explorari conſuevit: nempe vel 1 viſu; vel 2. auditu, ſi ſcilicet nullus e pectore ſonus inter ſpirandum exierit; vel 3. tactu, ſi nimirum nec digitus, nec ſpecillum in cavum

vum pectoris intromitti queat; vel 4. aquæ tepidæ per ſyringam injectione, ſi ſcilicet eadem protinus refluxerit; vel denique 5. ex gravium malorum, cujuſmodi quidem gravis tarduſque ſpiritus, animi deliquium aliique angores ſunt, abſentia. Quæ omnia ſimulatque ſatis explorata fuerunt; vulnus ejuſmodi externum unguento digeſtivo balſamoque vulnerario fovendum, eademque prorſus ratione tractandum eſt, quam pro curandis vulneribus levioribus quibuſcunque ſupra propoſuimus.

III.

Quid in vulneribus pectoris exteriori-bus ſed altis atque obliquis fiat.

Evenire hic interdum ſolet, ut *vulnus eiuſmodi externum cutem inter & muſculos vel coſtas oblique admodum atque alte tranſeat*, eandemque ob cauſam purgari a cruore atque impuriori materia difficulter queat. Ut adeo mirum haud ſit, ſi relictæ intus materiæ putreſcant, rodant, ulcera fiſtulaſque ſubinde prorſus inſanabiles excitent: vel &, ſi perrupta pleura in ipſum pectus delabantur, atque ſic vel empyema quoddam, vel phthiſin, vel ipſam quoque mortem concitent.

IV.

Quomodo iſta vulnera tractanda ſint.

Igitur illud in primis operam hic dare chirurgos oportet, ut deliteſcentem in ejuſmodi vulnerum ſinubus cruorem vel compreſſionis, vel factæ ab homine ſano ſuctionis, vel ſyringæ, vel denique ulterioris inciſionis beneficio penitus educant, atque ita malis jamjam memoratis in tempore occurrant. Reliqua autem vulnerum ejuſmodi curatio eadem prorſus eſt cum illa, quam ſuperius deſcripſimus. Ceterum pro deligandis ejuſmodi vulneribus applicari haud incommode hic poteſt mantile cum ſcapulari: quod ipſum tamen non nimis arcte conſtringendum eſt, quo ſcilicet effluere facilius queant, ſi quæ forte intus delituerint materiæ impuriores.

V.

Quomodo per ſyringam extrahendus ſanguis ſit.

Quibus *ad evocandum cruorem* chirurgi utuntur, *ſyringæ* diverſimode conſtrui poſſunt. Vel enim directis vel incurvatis inſtrui poſſunt ſiphonibus aut tubulis. Chirurgorum aliqui ſtanneam adhibent ſyringam duploque circiter majorem ea, quam Tab. VI. fig. 8. delineatam exhibuimus. Hujus os vel orificium extremum A. reliquo ſiphone amplius figuraque vel triangulari, vel rotunda, vel & ovali præditum eſſe conſuevit. Veram ejus atque uſitatam magnitudinem repræſentat figura 9. Ad ipſam vero ſyringarum iſtiuſmodi applicationem quod attinet, ſcire juvat, orificium primum exterioribus vulnerum oris quam exactiſſime adaptari, cruoremque educto ſemel aut aliquoties ſyringæ embolo exhauriri debere. Quod ipſum quidem commodius fieri haud poterit, quam ubi diverſæ & figuræ & magnitudinis tubuli iſtiuſmodi in promtu fuerint, ipſiſque adeo vulneribus diverſis accommodati. Ceterum quid ſit optima ſyringarum hujuſmodi applicatio, quanta item illarum præ vulgaribus ſyringis aliis præſtantia, id peculiari quodam hanc in rem edito libello ANELLIUS, celebris chirurgus ac ſcriptor gallicus, demonſtravit (*a*).

VI.

(*a*) *L' Art de ſuccer les Playes.*

VI.

Undenam cognoſcatur num vulnus in ipſum pectoris cavum tranſierit.

Contra vero pectoris vulnus aliquod in ipſum ejus cavum tranſire; id variis itidem modis cognoſcitur: nempe vel 1. viſu, ſi ſcilicet in ipſum pectus introſpicere licuerit; vel 2. tactu, ſi nimirum digitus aut ſpecillum libere tranſierit; vel 3. auditu, ſicubi ſcilicet vulnerati hominis ſpiritus cum ſono quodam ferri precipitur; vel 4. ex luminis aut plumularum vulneri admotarum ſub reſpirationem vel tuſſim agitatione; vel 5. ex aquæ tepidæ in vulnus injectæ imminutione atque in ipſum pectus illapſu: vel denique 6. ex gravioribus malis ſupervenientibus, ſpirandi videlicet difficultate, angoribus animique deliquiis: utpote quæ ſingula vel a compreſſis pulmonibus, vel a collecto intus cruore, vel denique ab utriſque ſimul provenire adſolent.

VII.

Quæ mala ex collecto in pectore cruore proveniat.

Quoties ſanguinis aliquid, ut fieri quandoque, ſed tamen non ſemper, ſolet, in ipſam pectoris cavitatem ex vulnere illapſum eſt, abeſſe vix poteſt, quin pulmonum expanſio, reſpiratio, ſanguiniſque in pulmonibus circuitio impediatur, tandemque, propter penitus inſpiſſatum in illis ſanguinem, ipſa mors concitetur. Ubi vero minor ſanguinis portio in pectore deliteſcit, quam quæ ſpiritum ſanguiniſque per pulmones circulationem impedire queat; tum vel ideo periclitari videtur vulneratus, quod cruor iſte ſenſim ſenſimque putreſcens, vel ipſum diaphragma, vel pleuram, vel pulmones etiam corrumpat, penituſque corrodat, quin & accedentibus dein malis aliis gravioribus, certiſſimum mortis periculum afferat.

VIII.

Signa collecti in pectore cruoris.

Sanguis vero quidpiam illapſum in pectus fuiſſe, ſubſequentia fere ſigna produnt. Si nimirum 1. ſpirandi aliqua difficultas eſt, vulneratuſque non niſi erectus ſedens ſpiritum ducere queat. Deinde 2. ſi vulnerato in dorſum aut latus pectoris ictum cubatio commodior, in integrum vero corporis latus cubatio moleſtiſſima vel prorſus etiam impoſſibilis ſit. Tum 3. ſi ſeptum tranſverſum quaſi pondere quodam premi vulneratus perſentiſcat. Vel porro etiam 4. ſi quædam quaſi ſanguinis fluctuatio atque agitatio intus fieri percipiatur, ſimulatque corpus vertitur. Ac denique 5. ſi parum aut nihil ſanguinis ex vulnere effluxerit.

IX.

Quomodo cruor educendus ſit e pectore.

Simulatque jam ex adlatis ſignis conſtiterit, eſſe omnino cruoris aliquid in pectore collectum, providendum ſtatim eſt, ut illud ipſum exinde eliciatur, ne ſcilicet malis gravioribus præbeat materiam. Igitur 1. quoties pectoris media vel inferior pars icta, ipſumque vulnus non nimis anguſtum fuerit, commodiſſimum ſane eſt vulneratum in hiantem plagam inclinare, eundemque ut vehementiori niſu ſpiritum ducat, vel tuſſiat jubere (*a*). Quæ vulnus obſtruere fluentemque ſangui-

(*a*) DIONISIUS in *Chirurgia* ſua ſcribit, ſe in iſtiuſmodi caſu vulneratum quendam in vulnus inclinaſſe, perque noctem integram ſine deligatione ita inclinatum reliquiſſe; & poſtea feliciſſime ſervaſſe. Quod ipſum ſuo quoque exemplo confirmat DE LA MOTTE *in Obſervationibus ſuis Chirurgicis*, haud adeo pridem editis.

guinem impedire poterant, craſſiores cruoris particulas digito vel ſpecillo removere oportet, vel ſyringæ etiam aut ſuctionis adminiculo evocare. 2. Sicubi autem cruor intus collepſus ſpiſſior jàm tum factus fuerit, quam ut evocari commode ex plaga queat, injectione quadam digerente vel extenuante opus videtur. Quæ ipſa ex decocto hordei, mellis communis aut roſarum, itemque ſaponis pauxillo admixto, paranda, modiceque calida identidem in pectus immittenda rurſuſque emittenda eſt, donec nimirum cruor omnis eductus ex pectore deprehendatur. Adhiberi in hunc uſum poterit ſyringa quædam Tab. VI. fig. 8. delineata, ſiphonibuſque ſive tubulis fig. 10. & 11. propoſitis inſtructa. 3. Si qua vero pectoris vulnera uſque adeo anguſta vel obliqua ſunt, ut ſanguis intus hærens elici inde nequeat, tum ipſum vulnus, inciſione quadam circumſpecte inſtituta, vel ope vulgaris ſcalpelli & ſpecilli ſulcati, vel ope ſcalpellorum Tab. V. fig. 3. 4 aut 5. ampliandum eſt. Sed iſta tamen neceſſaria utique hic cautio videtur, ne, dum cruorem omnem ſtatim ac ſimul & ſemel ejicere laboraurus, vulneratum doloribus conficiamus. Igitur in ægrotis debilioribus tutior utique eſt, quæ interjectis intervallis ſuſcipitur ſanguinis evocatio; præſertim ſi forte animi quædam defectio ſuperveniat. Interim ut aperta maneant, quoad neceſſarium eſt, vulnera, immittere oportet *tubulum aliquem plumbeum* vel *argenteum* (Tab. II. litt. Q. R. S.) eundemque, ſi præſto eſt, flexilem. (Tab. V. fig. 9.) Tametſi pro tubulis iſtis adhiberi quoque interdum ſolent turundæ longiori filo inſtructæ, vel linteolum longum & anguſtum, quæ ſupra datis emplaſtris, ſpleniis ac mantili cum ſcapulari eouſque in vulnere ſervantur, donec in deligatione nulla amplius materia vel ſanguis effluat, ipſumque vulnus, remotis malis anterioribus, glutinari commode queat.

X.

Verum enim vero, *ſi quod forte vulnus aliquod in ſuperiori pectoris parte vel inter coſtas pectoris ſuperiores factum eſt*, tum commendata jamjam corporis in plagam inclinatio parum plerumque commode ſuccedit; ſiquidem erectis pedibus in ipſum caput conſtitui vulneratus deberet. Igitur niſi in ſuctione vel ſyringis auxilium eſt, aperiri utique, pro educendo ſanguine, pectus debet, facta in inferiori ejuſdem parte apertura quadam vel inciſione; quam vulgo paracenteſin græco vocabulo appellare conſueverunt chirurgi. Scilicet qua parte cruor deliteſcit, atque ſecundam quidem inter ac tertiam coſtam inferiorem, ſi ſiniſtrum; tertiam vero inter & quartam, ſi dextrum latus eſt, loco manum circiter tranſverſam a ſpina dorſi diſtante (qui notari atramento poteſt) a quibuſdam ferramentum aliquod acuminatum, apice triangulari, vulgoque *Trocar* appellatum, ſupra coſtam in pectus, ſed caute tamen ac leniter, adigitur, retractaque acu triangulari ſanguis per tubulum intus ſervatum, vel ſuctionis vel ſyringæ alicujus ſubſidio evocatur. Interim quia ferramento iſto lædi quam facillime pulmones poſſunt, tutius omnino videtur, loco, quem antea deſignavimus, cutem primo, eademque diducta, muſculos intercoſtales, & denique ipſam pleuram ſcalpello quam leniſſime incidere: adhibita videlicet cautione, ut ne qua forte pulmones, pleuræ haud raro adnati, ſimul inci-

Si vulnus in ſupremo pectore factum eſt, cruor evocari debet per paracenteſin.

incidantur. Pectore ſic jam rite perforato, reliqua fieri debent, ut antea jam tum declaravimus (*a*): præterquam quod vulnus iſtud ſuperius balſamo vulnerario atque emplaſtris foveri ſtatim ac glutinari debeat.

XI.

Quid fieri debeat, ſi pulmones pleuræ adnati ſunt.

Et vero quum pulmones in quamplurimis hominibus interiori pectoris membranæ ſive pleuræ adnati deprehenduntur, iſta ſane pectoris perforatio miram ſibi vendicat chirurgi circumſpectionem. Pleura enim, quam leniſſime fieri poteſt, perforari debet, eademque perforata circumſpici, num adhærentes pulmones digito vel ſpecillo ſolvi queant. Namque ubi nimis firmiter cum pleura iidem coaluerunt, inanis plerumque labor omnis eſt, quem & perforando pectori & eliciendo cruori inſumimus.

XII.

Quomodo inſtituenda ſit hujuſmodi vulnerum deligatio.

Expurgato iſtis artificiis pectore, *vulnus non niſi ſemel quotidie, &, quoad ejus fieri poteſt, celerrime ſemper deligandum eſt:* idque in primis eo, ut externus aer omnis a præcordiis abigatur. Itaque illud proſpicere ſolertiſſime ſemper chirurgus debet, ut, pro calefaciendo atque extenuando aere externo, prunas pectori ante admoveat, quam emplaſtra vulneri ſuperimponuntur, quin etiam ut aerem reliquum, ſicubi forte opus videtur, ſuctionis aut ſyringæ ſubſidio, ex vulnere extrahat, ægrotumque, ut paulo majori niſu ſpiritum ducat, hortetur. Quibus rite ſic peractis, linamenta balſamo vulnerario imbuta, emplaſtra item ac ſplenia, quam feſtinantiſſime fieri poteſt, vulneri injicienda ſunt, faſciiſque ſupra datis firmiter deliganda; donec nimirum læſa pectoris pars penitus glutinata eſſe animadvertatur.

XIII.

Si quid intus percuſſum eſt in pectore.

Quoties evenit, ut *in pectoris vulneribus pars aliqua interior*, id eſt, vel cor, vel aorta, vel vena cava, vel arteria, vel vena pulmonalis, vel mediaſtinum, vel major quoque pulmonum pars percutiatur, maturior utplurimum mors ſequitur, quam ut a chirurgo præſidii quidpiam expectari poſſit. Contra vero *ubi pulmones non niſi leviter, id eſt, minoribus tantum aſperæ arteriæ venæque pulmonalis ramulis præciſis, vulnerati ſunt*, valde quidem periculoſa, ſed ſanabilia tamen iſtiuſmodi vulnera ſunt. Quanquam naturæ potius bonitate, quam chirurgorum ſcientia aut ſolertia, quibus tale inflictum vulnus fuit, ſervari conſueverunt.

XIV.

Signa pulmonis icti, chirurgique circa illos officium.

Factam fuiſſe pulmonum aliquam percuſſionem, inde plerumque colligimus, ſi nimirum ſanguis ſpumans largiter atque cum tuſſicula ex ore, rubens autem ex ipſo vulnere ſimulque etiam ſpiritus cum ſono fertur. Chirurgorum autem in tractandis ejuſmodi vulneribus officium in

(*a*) SCULTETUS *Obſ.* 55. affert exemplum aliquod vulneris pectoris quod propter omiſſam paracenteſin prorſus lethale ſive inſanabile factum eſt. Plura vulnerum pectoris exempla idem affert *Obſ.* 54. 56. 58. ut & Celebris Le Dran *Obſ.* 37. 38. 39.

in eo potiſſimum videtur eſſe poſitum, ut ſcilicet collectum intus ſanguinem diligenter extrahat, vulnuſque externum foveat, qualiter ſupra jam tum edocuimus. Namque vulnus internum nulla prorſus ratione foveri poteſt aut deligari. Quoties igitur in ejuſmodi caſibus per ſe ſanguis conquieſcit, ſervari utique vulneratus poteſt. Quanquam ulceribus pulmonum urgeri lenteque utplurimum confici ſolent, qui ex ejuſmodi vulnerationibus convaluerunt. Quoties autem grandiora pulmonum vaſa ſanguifera præciſa fuerunt, ipſa profecto ſanguinis nimia profuſio vulneratos vel exhaurire protinus, vel &, ubi forte paullulum ceſſavit, redire identidem atque ita nihilominus interimere, quamvis paulo tardius, eoſdem ſolet. Quod ipſum ne facile fiat, oportet, quantum fieri poteſt, per aliquot dies integros conquieſcere, parum aut nihil loqui, medicamenta interna lenia ſanguinemque ſiſtentia identidem aſſumere, evitatiſque tandem rebus acrioribus, & quæ fervorem aliquem excitare ſolent, omnibus, & ſi ægri vires adhuc ſatis ſunt validæ, ſanguinem per venas detrahere.

XV.

Sicubi forte læſa quædam pulmonum pars in ipſam plagam pectoris externam paulo firmius ſeſe inſinuavit, prout fieri quandoque ſolet, FONTANO, TULPIO, RUYSCHIOQUE obſervantibus; reprimi eadem haud facile debet, ne ſcilicet in ipſum pectus cruorem ſuum effundat. Quam quidem ob rem tutius utique videtur, impactam illam in externum vulnus partem pulmonis vulneratam balſamo vulnerario, linamentis carptis atque emplaſtris diligentiſſime fovere, quietem vulneratis ſerio commendare, atque ita pulmonem ipſum cum externi vulneris labiis conglutinare. Quod ſi vero læſa iſta pulmonis pars penitus e pectore prolapſa conſpicitur; involvi eadem linamento quodam molliori debet, filoque firmiori ſupra linamentum iſtud circumducto deligari. Quicquid infra deligationem prominet, præciditur; reliqua vero eademque integrior pulmonum pars digiti ſubſidio in cavitatem pectoris, unde prolapſa fuerat, leniter refunditur, filo interim, quo deligati pulmones ſunt, propendente. His ita confectis, turunda quædam vulneri immittitur, dum ſcilicet ſeparatum a ſaneſcentibus pulmonibus filum retrahi, ipſumque pectus ſuperius præſcripta ratione diligenter expurgari queat. Quo autem modo vulnus externum curari debeat ac glutinari, illud itidem manifeſtum eſt ex iis, quæ ſupra hanc in rem propoſuimus (*a*).

De pulmonum prolapſu.

X V I.

Ad *internam* denique *vulnerum pectoris curationem* quod attinet, longe optimum eſt, poſt ſuppreſſam ſanguinis profuſionem, decocta quædam vulneraria, ſanationi promovendæ accommodata, ſed ſimul etiam LUCATELLI aut MEIBOMII balſamum vulneratis ſæpius ingerere, tum & vel

De interna vulnerum pectoris curatione.

(*a*] Equidem HILDANUS *Cent. II. Obſ.* 32. refert, extitiſſe aliquando iſtiuſmodi caſum, ubi prolapſa ex pectoris vulnere pulmonis pars, utpote nigra jam atque corrupta, *ferramento candenti atque acuto* præciſa fuerit, ipſeque vulneratus, poſt injectam pulmonis partem integram, vulnuſque glutinatum, ad priſtinam ſanitatem redierit.

& vel maxime circumſpectam victus rationem illis commendare. Sic enim chirurgus aliquando ſervare poterit ægrotos, vel ſaltem, ſicubi per ipſam rerum naturam ſervare illos haud poteſt, ſuo tamen officio hac ratione optime defunctus eſt.

Explicatio Tabulæ ſextæ.

Fig. 1. *Torcular* ad modum PETITI fabricatum, ſed quibuſdam in rebus mutatum, & ex orichalco confectum; cujus applicandi ratio & uſus facile ex iis perſpici poſſunt, quæ ſupra Cap. II. de vulneribus §. XV. & poſtea in explicatione Tab. quartæ fig. 2. & 6. propoſuimus.

Fig. 2. Ferramentum ſive tenaculum pro acubus in ſuturis perficiendis ſuſtentandis: quod Galli *Portaiguille* vocant, & *Acutenaculum* dici poſſet.

Fig. 3 Alia ejuſmodi ſpecies e *Garengeot* mutuata.

Fig. 4. *Petiti* acutenaculum pro acubus ſuſtentandis.

Fig. 5. *Acus ad gaſtroraphiam* perficiendam.

Fig. 6. Alia, eaque paulo major.

Fig. 7. Acus adhuc alia, eaque nova, in eundem ſcopum, peculiari modo inflexa.

Fig. 8. *Syringa* variis uſibus deſtinata, variiſque pro re nata tubulis ſive ſiphonibus inſtructa. Hujus adminiculo non injici modo liquida in abdominis atque pectoris plagas, fauces, abſceſſus, ulcera & uterum poſſunt, ſed cruor etiam e pectoris cavo educi. Quo quidem in caſu duplo fere grandior ſyringa ſubinde eſt neceſſaria; tubuluſque jam aptatus A, ore triangulari donatus, binoſque fere pollices amplus, vulneribus ad evocandum cruorem applicari ſolitus.

Fig. 9. Alius tubus naturali magnitudine, eidem uſui deſtinatus, ore rotundo præditus, ad ductum ANELLII delineatus.

Fig. 10. *Tubulus* minor, iſque rectus, qui pro uſibus variis ſyringæ fig. 8. adaptari poteſt.

Fig. 11. Alius, iſque paulo curvatus ſive falcatus & utrinqne perforatus, pro ſanguine extrahendo, nec non liquoribus in fauces vel pectus injiciendis.

Fig. 12. Iterum alius, extremo cribri inſtar perforato.

Fig. 13. Adhuc alius ejuſmodi, ſed recurvus, pro liquidis in uterum ingerendis, aliiſque uſibus.

Fig. 14. Ferramentum ad *auriſcalpii* ſimilitudinem paratum, variis uſibus deſtinatum.

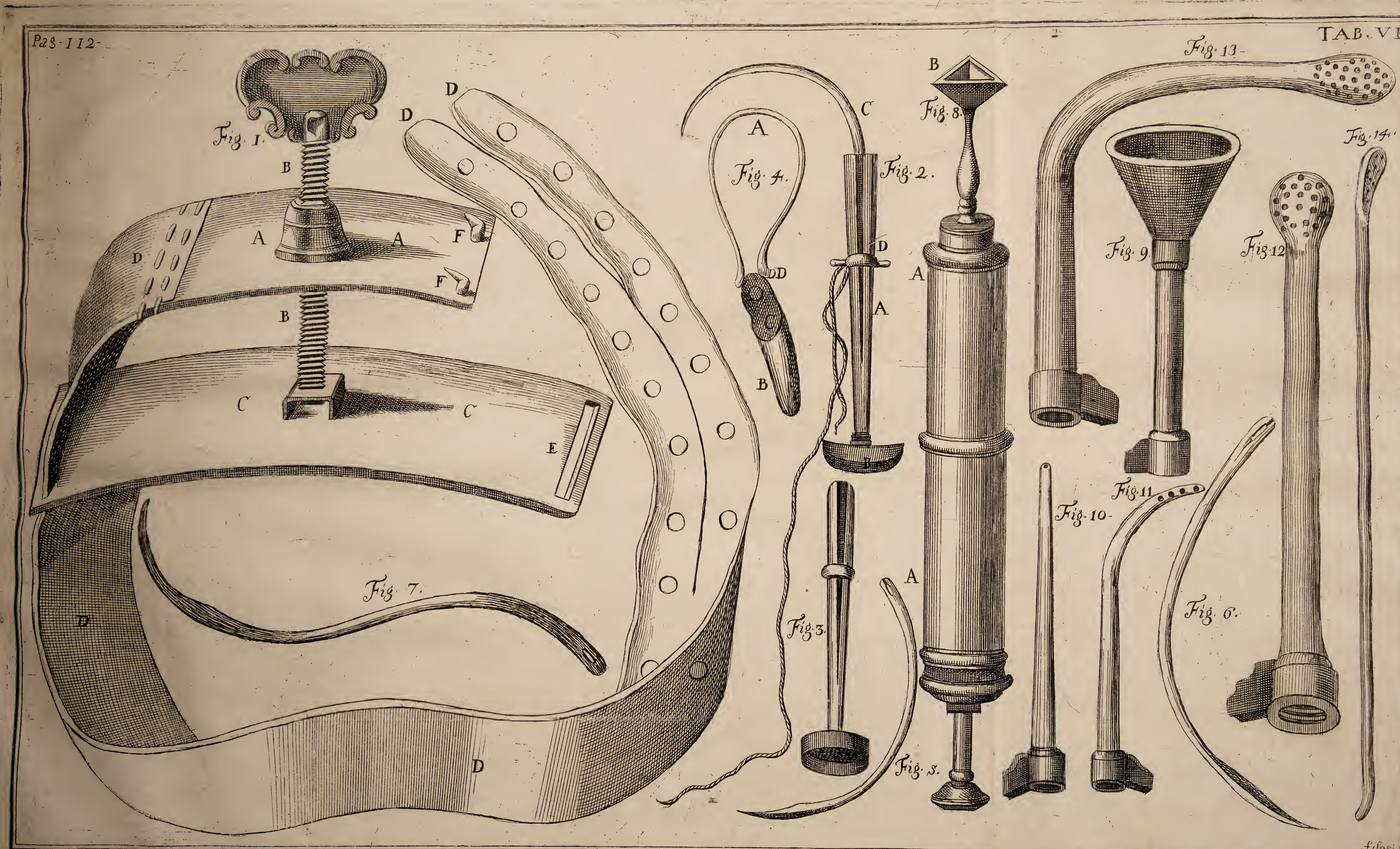
CAP. XI.

De vulneribus colli.

I.

Vulnera colli neutiquam levia ſunt.

QUæ collo inferuntur vulnera, æque profecto gravia & periculoſa ſunt, quam ea, quæ in pectore vel abdomine fiunt. Ut proinde mirum utique ſit, eſſe in chirurgicæ profeſſoribus nonnullos, qui


Pag. 112.
TAB. VI.
Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9.
Fig. 10.
Fig. 11
Fig. 12
Fig. 13.
Fig. 14.
Filosi s.

qui vel nullam prorſus, vel ſaltem leviſſimam de hujus generis vulneribus in ſcriptis ſuis tractationem inſtituerint.

II.

Sunt autem varia admodum vulnerum hujuſmodi genera. Quædam enim non niſi ſummam cutem atque carnem lædunt, ideoque ut in aliis partibus minus ſolent eſſe gravia aut periculoſa. Contra vero graviora magiſque periculoſa, quin & prorſus inſanabilia ſunt iſta colli vulnera, in quibus venæ vel arteriæ grandiores, carotides videlicet, jugulares aut vertebrales; vel aſpera arteria; vel fauces; vel medulla, quæ in ſpina eſt; vel nervi per collum deſcendentes, (cujuſmodi nervus paris vagi eſt, intercoſtalis item & diaphragmaticus); vel denique plures ejuſmodi partes colli ſimul præciſæ reperiuntur. *Quotuplicia ſint vulnerum in collo genera.*

III.

Equidem qualenam colli aliquod vulnus ſit, quæve partes in eodem præciſæ fuerint, hoc ipſum vel conſpectus, vel vulneris inflicti locus, adhibita ſcilicet anatomica doctrina; vel & mala vulneri ſupervenientia haud obſcure demonſtrant. Atque ex iſta quidem vulnerum *diagnoſi prognoſis* illorum quaſi ſponte ſua conſequitur. Quiſquis enim veram illati vulneris conditionem penitus perſpexit, is divinare quoque facili negotio poterit, qualem exitum illud habiturum ſit. Namque ubi cutis tantum vel caro perrupta deprehenditur, haud ſane eſt, quod vulneratorum ſaluti magnopere metuamus. Sicubi vero ictæ ſimul partes aliæ ſunt, & quidem graviter admodum periclitantur vulnerati; propterea quod iſtarum pleræque prorſus ſint ad vitam neceſſariæ. Quando vero vulnus eſt exiguum, aliquando adhuc curationem admittit. *Quæ vulnerum colli diagnoſis ac prognoſis ſit.*

IV.

Atque arteriarum quidem in collo percuſſiones nunquam fere non lethales ſunt ſive inſanabiles: namque vulnerati citius utplurimum exhauriuntur, quam chirurgus aliquis advocari in auxilium queat. Tametſi vel ipſa quoque chirurgi & præſentia & induſtria parum aut nihil præſidii afferre hic conſueverunt. Sanguinis enim profuſio difficulter hic ſupprimitur: neque id ſolum propter inſignem arteriarum hic poſitarum amplitudinem; ſed & vel maxime ideo, quia tam fortis nulla talis in collo fieri apte poteſt deligatio, qualis ad ſiſtendum vehementiorem iſtiuſmodi ſanguinis curſum neceſſaria videtur. *Quid fiat percuſſis in collo arteriis.*

V.

Venæ jugularis externæ læſio non adeo ſolet eſſe periculoſa; ſi ſcilicet opportune chirurgus aliquis acceſſerit. Neque enim leniori tantum deligatione ſanguis cohiberi facile poteſt, ſicuti ex inſtituta hic ſanguinis miſſione liquet; ſed ipſum quoque in vena iſta factum vulnus quaſi ſponte ſua glutinatur. Contra vero *venarum jugularium internarum* longe periculoſiores ſolent eſſe percuſſiones: atque id partim pro- *Quid fiat percuſſis in collo venis.*

propter inſignem digitoque fere majorem illarum amplitudinem; partim quoque ideo, quia propter ſitum profundiorem difficulter admodum deligari eædem poſſunt. Quanquam autem in chirurgis non deſint, qui iſtis inducti rationibus pro inſanabilibus ſive prorſus lethalibus dictarum jam venarum plagas venditare ſuſtinent; haud tamen ego illud adeo perpetuum eſſe arbitror. Quin potius ita mihi perſuaſum habeo, poſſe utique ſervari illos, quibus vena jugularis interna percuſſa eſt; dummodo plaga non nimis ampla, chirurgus autem præſto ante fuerit, quam gravior aliqua ſanguinis profuſio nimium exhaurire ac debilitare vulneratum potuerit. Sed vero, quibus artibus tractari hujuſmodi vulnera debeant, illud deinceps declarabimus.

VI.

Quales ſint arteriæ aſperæ percuſſiones.

Quæ in aſpera arteria fiunt vulnera, ea quidem pleraque omnia inſanabilia ſive prorſus lethalia pronunciari a chirurgicæ profeſſoribus & ſcriptoribus conſueverunt. (*a*) Horum ego ſententiam tantum abeſt, ut impugnem, ut potius defendere ſuſtineam: ſicubi ſcilicet aſpera illa arteria vel prorſus perrupta, vel in thorace læſa, (*b*) vel quod fieri plerumque ſolet, ſicubi carotides ac jugulares cum eadem ſimul fuerint præciſæ. Contra vero ſi qua forte anterior ejuſdem pars, ſed ſine juxta poſitarum modo nominatarum partium noxis percuſſa fuit, tum utique plaga iſta curationem aliquam recipit: prouti quidem non ex iis ſolum, quæ ſuperius hanc in rem adduximus, ſed & vel maxime ex exemplis a nobiſmet ipſis obſervatis, aliiſque paſſim obviis luculentiſſime perſpicitur.

VII.

Quid fiat œſophago percuſſo.

In præcipiti quoque illi ſunt, quibus gula ſive *œſophagus* vel graviter percuſſus eſt, vel prorſus etiam præciſus. Præterquam enim quod cibi ac potionis ingeſtio per ejuſmodi plagam penitus turbatur, ipſe profecto œſophagi ſitus ita comparatus eſt, ut non lædi ſolum arteriæ & nervi adjacentes facillime ſimul queant, ſed difficillima quoque utplurimum eſſe ſoleat læſæ iſtiuſmodi partis tractatio. Quoties igitur œſophagi percuſſio levior eſt, partibus prædictis, quæ juxta ſunt, integris adhuc exiſtentibus; dubium neutiquam eſt, quin curari nonnunquam eadem poſſit.

VIII.

Quando medulla ſpinalis vel nervi percuſſi ſunt.

Medullæ, quæ in ſpina eſt, percuſſiones quemadmodum omnes periculoſæ prorſus ſunt; ſic nullæ tamen magis periculoſæ deprehenduntur eſſe, quam quæ circa collum fiunt. Quare mirum non eſt, vix quenquam ex ejuſmodi vulneratione, præſertim ubi illa paulo gravior fuerit, unquam convaluiſſe. Cujus quidem rei ratio facilis ac promta eſt, ſimulatque perpenderimus, nervos ad vitam quam maxime neceſſarios ex iſta colli parte provenire, venas autem atque arterias vertebrales ſemper fere ſimul percuti, & denique vulnerum hujuſmodi locum etiam atque etiam impedire, quo minus eadem tractari ſuppreſſoque ſan-

(*a*) Vid. *Bohinius* de vulner. lethal. Cap. II. pag. 23.
(*b*) Ibid. Sect. II. Cap. III. pag. 121.

ſanguine rite purgari queant. Neque vero minus periculoſa ſunt iſta vulnera, quæ ſupra (No. 2.) memoratis *nervis colli grandioribus* infliguntur. His enim percuſſis, abeſſe vix ac ne vix quidem poteſt, quin potiores ac nobiliores pectoris atque abdominis partes, quibus dirigendis illi ſerviunt, omnem protinus uſum, hoc eſt, ſenſum atque motum, amittant.

IX.

Vulnerum in collo factorum curatio pro diverſo læſionis genere diverſimode inſtituenda eſt. Quoties enim non niſi *cutis atque caro* diſruptæ ſunt, eadem prorſus curationis ineunda hic ratio videtur, quam curandis vulneribus quibuscunque levioribus ſupra jam tum præſcripſimus. Ubi vero *vena* quædam *jugularis externa* vulnus accepit, in ſpleniis paulo craſſioribus ſupraque deligatis faſciis plerumque auxilium eſt. Neque enim aliis artificiis opus hic videtur, quam iis, quæ poſt detractum ex ejuſmodi venis ſanguinem adhibere conſuevimus.

Leviora colli vulnera quomodo curari debeant.

X.

Si qua forte *vena jugularis interna*, ſed leviter tamen icta fuiſſe ex ſanguine non adeo largiter effluente cognoſcitur; tum facili plerumque negotio profluvium illud cohibetur, ſimulatque vel glomeribus lineis, vel fungis orbicularibus, quos *crepitus lupi* ſeu *Boviſt* dicunt, vulnus accurate impleatur, ſupraque datis ſpleniis quadratis itemque faſciis firmiter, quantum collum patitur, deligetur. Quemadmodum enim ſanguinis profuſio longe facilius in venis quam arteriis cohibetur; ſic præcipuum curationis præſidium poſitum hic ſolet eſſe in accurata percuſſarum venarum compreſſione. Quibus rite compreſſis, expedita quoque utplurimum vulneris glutinatio deprehenditur. Accidere nonnunquam hic ſolet, ut commendata jam vulneris deligatio nihil proficiat, adeoque tum vel adminiſtri alicujus digito, vel deſcripto ſuperius novo iſto chirurgorum inſtrumento (Tab. V. fig. 2.) aliove ſimili tantiſper comprimenda venæ percuſſæ plaga eſt, donec ſanguis penitus conquieverit; quæ vero compreſſio ſubinde per unum alterumve diem continuanda. Atque idem prorſus obſervari quoque tunc debet, quum vena quædam vertebralis percuſſa deprehenditur. Poſtquam vero ſanguis conquievit, deligatio ante tertium diem non ſolvenda, poſtea vero vulnus balſamo vulnerario & emplaſtro conſolidatur.

Quid fieri debeat, ſi vena jugularis interna levius percuſſa eſt.

XI.

Enimvero quoties *vena quædam jugularis paulo gravius læſa eſt, vel penitus quoque præciſa*, emori protinus propter nimiam ſanguinis profuſionem vulnerati plerumque ſolent. Interim ſi quis forte chirurgus actutum adfuerit, aut quam citiſſime ſuperveniret, huic ego author ſim, ut venam præciſam, interjectis ſpleniolis, digito ſtatim comprimendam curet, ampliatoque ſuperius per inciſionem, quantum ſatis eſt, & ſecundum longitudinem quidem, vulnere, filo acus incurvatæ ope circumdato, firmiter eandem deliget, tandemque ipſum vulnus ſupra propoſita ratione (No. 10.) impleat ac foveat. Tametſi enim deligata

Quid fiat vena jugulari interna gravius percuſſa.

iſta vena nullum poſtea ſanguinem tranſmittat, ſervari tamen ſic vulneratos atque tractatos haud prorſus infeliciter poſſe, experientia dudum comprobavit. Neque enim ſemel egomet, ſed quam ſæpiſſime obſervavi, canem aliquem, deligata licet vena interna jugulari, vivere nihilominus abſque graviori incommodo potuiſſe. Ideoque præſtat anceps etiam hoc remedium experiri, quam nullum.

XII.

Quid fiat carotide percuſſa.

Si qua forte *arteria carotis* læſa fuit, tum idem, verum adhuc majus periculum, atque in venæ jugularis percuſſione imminet; ſed tamen idem quoque curationis artificium, ſi chirurgus mox adeſſet, adhibendum eſſe cenſeo. Quod ipſum tamen felicius plerumque procedit in ſuperioris & mediæ, quam inferioris quidem partis vulnerationibus. Ubi vero non tam ipſa carotis, quam potius *unus alterve carotidis ramulus* juxta caput præciſus eſt; oportet vulnus linamentis probe replere, eaque, ſi præſto eſſet, liquore, ut vocant, ſtyptico imbuere, multa ſplenia ſenſim ampliora ſuperimponere, apte ac firmiter deligare, ac tandem manu miniſtri aliquamdiu probe comprimere. His egomet artificiis nec ſemel nec infeliciter uſus ſum, quoties, poſt exſtirpatas glandulas parotidas aut ſubmaxillares ſcirrhoſas mireque tumefactas, ex ramo carotidis reſecto, largus atque ad digiti fere craſſitiem proruens ſanguinis impetus ſupprimi debuit. Quanquam iſthæc neceſſaria hic videtur obſervatio, ne ſcilicet facta ſuper vulnere deligatio ante diem tertiam vel quartam ſolvatur. Namque alias nova eaque vehemens rurſus, ut expertus loquor, protinus fieri utplurimum ſolet ſanguinis profuſio.

XIII.

Quomodo aſperæ arteriæ vulnera tractari debeant.

In curandis *aſperæ arteriæ percuſſionibus* id proſpicere ante omnia chirurgus debet, ut diligenter expurgato, ſi quis forte illapſus eſt, ſanguine, hiantes iſtæ aſperæ arteriæ oræ vel emplaſtrorum glutinantium, vel, ſicubi forte gravior plaga eſt, binarum circiter ſuturarum, per aciculam incurvatam factarum, beneficio in unum contrahat, illitoque prius balſamo vulnerario, nec non ſupra datis emplaſtris glutinantibus & ſpleniis, probe deliget, tandemque vulneratos, ut pronum ſemper caput geſtent, hortetur. Sic enim abeſſe vix ac ne vix quidem poteſt, quin factum in arteria vulnus ſenſim ſenſimque glutinetur (*a*). Atque iſta quidem curandi ratio in primis valet adverſus ea vulnera, quæ punctim vel cæſim inflicta ſunt. Contra vero ſi per glandem plumbeam aſperæ arteriæ pars aliqua anterior deraſa eſt, ſutura quidem aliena videtur: ſiquidem ejus generis vulnera promtius glutinari atque impleri tum demum ſolent, ubi ſcilicet unguento digeſtivo balſamoque vulnerario quam ſolertiſſime foventur: quemadmodum ipſe vidi, & caput pronum geſtetur. Denique ſi penitus præciſa aſpera arteria deprehenditur, ejuſdemque pars inferior altius deſcendit, quam ut apprehendi & cum ſuperiori glutinari queat; fieri profecto aliter haud poteſt, quam ut certiſſima ſalutis deſperatione vulneratus prematur.

XIV.

(*a*) Curationis hujus exempla obvia paſſim ſunt apud BARTHOLINUM *in Hiſt. nat. Cent. V. Hiſt.* 89. itemque apud TULPIUM *Obſer. Lib. I. Cap.* 50. alioſque.

XIV.

Quoties *percuſſus œſophagus* eſt, quicquid cibi potioniſque ingeritur, id maximam partem per vulnus continuo effluit, ſæpiuſque ſingultus & vomitus inſequuntur. Ac penitus quidem ſi diſruptus eſt œſophagus, nulla prorſus ſalutis ſpes reliqua eſt: ubi vero perforatus tantum in aliqua parte deprehenditur, longe optimum erit balſamo vulnerario plagam diligenter fovere, emplaſtris glutinoſis contrahere, vulneratumque, ut vel penitus per aliquot dies abſtineat, vel parciſſime ſaltem cibum potionemque aſſumat, monere, applicatis ſæpius, quæ boni ſucci ſunt, hoc eſt, jurulentis atque ex lacte præparatis clyſteribus. Quoties autem aſſumi ex naturæ neceſſitate cibi potioneſque debent, expurganda deinde protinus diligenter vulnera ſunt, ne ſcilicet hærentes inibi ciborum reliquiæ putreſcant malaque graviora concitent. Expurgata ſic, quantum ſatis eſt, vulnera deliganda iterum ſunt atque ita ſenſim glutinanda.

Vulnerato œſophago quid fiat.

XV.

Si qua autem porro *medulla, quæ in ſpina eſt*, vulnus aliquod accepit, nulla ſane tutior curandi ratio videtur, quam ſi vel balſami peruviani, vel eſſentiæ myrrhæ atque ſuccini, vel ſpiritus maſtichis, vel his ſimilium medicamentorum aliorumque quidpiam melle roſarum mixtum linamentis carptis illitum, modiceque calidum in ipſam plagam immittitur, ſupraque datis emplaſtris vulnerariis probe deligatur. Reliqua enim Deo naturæque bonitati committenda ſunt. Enimvero plagæ leviores glutinari ſubinde conſueverunt, graviores autem curari nulla ratione poſſunt.

Quid fiat percuſſa medulla quæ in ſpina eſt.

XVI.

Denique ubi forte *grandiores in collo nervi* ſuperius memorati percutiuntur, cita fere ſemper mors inſequitur. Ubi vero paulo mitior iſtiuſmodi plaga eſt, eadem prorſus, quam adverſus percuſſam medulla modo præſcripſimus, ingredienda videtur curandi ratio.

Quid fiat nervis colli percuſſis

CAP. XII.

De vulneribus capitis univerſe conſideratis.

I.

Equidem ſi qua unquam gravia & perículoſa vulnera ſunt, graviora ſane atque periculoſiora eſſe nulla fere videntur iis, quæ capiti infliguntur: ſiquidem vel minima etiam cerebri læſio præſentiſſimum vitæ periculum interdum inducere conſuevit. Quin & in iis etiam capitis vulneribus, quæ calvariam haud penetrarunt, leviorique vel

lapſu, vel ictu, vel inſtrumentis denique plane retuſis facta ſunt, diſruptæ nonnunquam venulæ atquæ arteriolæ quædam interiores ſunt, quæ ſanguinem in cerebrum effundunt, graviſſimaque mala vel mortem quoque celerrimam concitant. Igitur unumquodvis capitis vulnus, quantumvis etiam illud leve videatur, ſumma ſemper adhibita cura atque circumſpectione tractandum & nunquam vilipendendum eſt (*a*).

II.

Capitis vulnera duplicis generis ſunt. Neque vero parum intereſt quam accuratiſſime perſpectum habere, tum 1. *quænam capitis partes vulneratæ ſint*; tum etiam 2. *qua ratione ipſum vulnus illatum fuerit*. Quædam enim capitis vulnerationes paulo acutioribus inſtrumentis vel punctim vel cæſim fieri conſueverunt; contra vero aliæ inſtrumentis retuſis, hoc eſt, percutiendo, tundendo, jactu, lapſu, vel & plumbeis glandibus. Atque hæ quidem poſterioris generis læſiones plerumque longe magis graves atque periculoſæ iſtis ſunt, quæ per iſtrumenta præacuta infliguntur.

III.

Quænam partes percutiantur. Ad *læſas* autem *capitis partes* quod attinet, vel communia ſolum tegumenta percutiuntur; vel una cum his partes faciei carneæ; vel ſimul etiam ipſum pericranium; vel muſculi temporales; vel cranium ſive calvaria; vel porro etiam præter has internæ quoque capitis partes perrumpuntur; cujuſmodi quidem ſunt dura mater, pia mater, quin ipſum denique cerebrum, hujuſdemque ſubſtantia vel corticalis, vel medullaris, vel ipſi demum cerebrum ventriculi. In aliquibus capitis vulneribus cranium vel diſciſſum ac perruptum eſt; rurſus in aliis diffractum, colliſum atque contuſum. Quocirca haud abs re fuerit ſingula capitis vulnera binis potiſſimum claſſibus hic comprehendere: ad quarum priorem ea referuntur, 1. *quæ faciem* affligunt; ad poſteriorem autem illa, 2. quæ cerebri munimentum illud, nempe *cranium* ſeq *calvariam*, lædunt vel omnino penetrant.

CAP. XIII.

De Faciei vulneribus.

I.

De faciei vulneribus univerſim. ENimvero quia nobiles admodum ac neceſſariæ prorſus faciei partes ſunt; duo præſertim proſpicienda ſolertiſſime ſunt in curandis faciei partibus vulneratis: ne, prout fieri quandoque ſolet, graviores quædam partium faciei noxæ poſt ipſarum læſionem ſuperſtites maneant: deinde ne minus elegantes faciei vulneribus cicatrices inducantur. Quando vero plures faciei partes ſunt, quarum unaquælibet fere propriam curandi rationem exigit; operæ pretium erit de ſingulis ſigillatim nunc diſquirere.

In

(*a*) Varia notatu digna exempla in Ledranii Obſ. Chirurg. videri poſſunt.

II.

In *frontis læſionibus* pleriſque omnibus hæc in primis obſervatio eſt: Nempe ſimulatque a cruore purgatum vulnus eſt, balſamum aliquem vulnerarium, peruvianum, copaive aut quemcunque alium illinere oportet, mox emplaſtris quibuſdam glutinoſis auguſtioribus oras vulneris in unum contrahere, hiſdemque dein aliud emplaſtrum aliquod vulnerarium ſuperimponere. *Vbi vero aliquanto gravior plaga eſt*, ſola iſthæc emplaſtra producendæ cicatrici æquabiliori neutiquam ſufficiunt. Igitur, ad commodiorem vulneris glutinationem, pulvis ſarcocollæ, vel pulvis ex radice ſymphyti, gummi tragacanth., ac gummi arabici præparatus inſpergi prius debet, quam modo commendata emplaſtra imponantur; hinc ſupra dari ſplenia debent faſciæque conſtrictiores. *Neque enim his aliiſque id genus faciei vulneribus*, niſi ubi ſumme neceſſarium viſum illud fuerit, *ſuturam aliquam injicere convenit*: ſiquidem hac ratione cicatricum faciei numerus augetur. Et vero ſi quod *frontis vulnus ad lineam quaſi rectum eſt*, ſane ad inducendam cicatricem aliquam tenuiorem etiam atque etiam proficit faſcia illa *uniens* ſive *incarnans*, (Tab. II. fig. f.) ſicubi ſcilicet ea ratione ſupra frontem deligatur, quam ad longiora ventris vulnera deliganda ſuperius jam tum præſcripſimus. (Cap. V. N. 10.) Si qua autem *frontis plaga transverſa*, ipſiuſque muſculi frontalis fibræ diſciſſæ fuerint, ſuperciliorum plerumque deformis prolapſus inſequitur, ut nec attolli eadem, nec cutis, quæ in fronte eſt, contrahi in rugas rite queant. Longe optimum hic eſt ſtatim a vulneris expurgatione illud una alterave ſutura jungere, dein balſamum aut pulverem aliquem vulnerarium immittere, ſupra deligatis emplaſtris glutinantibus atque faſciis idoneis, quieteque ſimul imperata. Namque accidere, præſertim in junioribus, quandoque ſolet, ut diſſectæ muſculorum fibræ, deligationis hujuſmodi accuratioris beneficio, ſine ulla ſuppuratione, ſibi invicem rurſus jungantur. Ceterum ſi qua gravior ſanguinis profuſio hic ſuborta fuerit, hoc in primis operam dare convenit, ut linamentis, ſpleniis & firma deligatione illa ſupprimatur, ſuppreſſoque ſanguine, in deligatione altera, ipſum vulnus vino calido prius expurgatum per emplaſtra glutinoſa rite conſtringatur.

De vulneribus frontis.

III.

Superciliorum vulnera eodem prorſus, quo frontis vulnera modo tractanda ſunt: niſi quod in illis cautio ſimul adhibenda ſit, ne qua forte gravior inflammatio, viſus atque oculorum damno, ſubnaſcatur. Igitur quicquid in cibis ac potionibus acre deprehenditur, interdici vulnerato debet, ſanguiſque, ſicubi largior ejuſdem copia intus fuerit, per venas detrahi, ſpleniis, in ſpiritu vini camphorato calido tinctis, emplaſtro ſuperimpoſitis. Si qua autem graviori plaga diſciſſa penitus ſupercilia ſunt, neceſſarium utique videtur, ſuturam aliquam illis injicere, balſamum & emplaſtrum vulnerarium ſuperaddere, ipſoſque dein oculos utroſque deligare, ne facile moveantur. His enim artificiis neglectis, teterrima fieri plerumque ſolet horum oculorum figura.

De ſuperciliorum vulneribus.

IV.

De palpebrarum vulneribus.

Palpebrarum cum ſuperiorum tum inferiorum *vulnera* paulo graviora difficulter admodum glutinantur: idque non propter inſignem modo partium ipſarum tenuitatem, ſed & vel maxime propter largiores iſtos, quibus oculi continuo humectantur, liquores. Quo igitur felicius tractari eadem poſſint, foveri decocto quodam ex chamomilla, hyſſopo vel euphraſia confecto tantiſper oculus debet, donec & ſanguis conquieverit, & expurgatum diligenter ipſum vulnus fuerit. Dehinc, ubi vulnus tranverſum eſt, acu tenui in medio ſui protinus debet, inſperſo dein, quem No. 2. deſcripſimus, pulvere; vel illito etiam balſamo copaivæ, de meccha, vel ſimili quodam alio; vel etiam ovorum oleo; ſupra dato diapalmæ emplaſtro, deligatiſque, ut, pro feliciori glutinatione, moveri nequeant, oculis. Ubi vero ſecundum longitudinem & quaſi directum palpebrarum vulnus eſt, ſuturis frequentioribus glutinare illud ipſum oportet, eodemque prorſus modo tractari, quem antea jam tum delineavimus.

V.

De oculorum vulneribus.

Quod ſi *oculus* ipſe, ſed ita tamen vulneratus eſt, ut humoris vitrei cryſtallinique nihil adhuc dum effluxerit, potens utique ad vulneris ſanationem remedium eſſe conſuevit, ſi unguentum alabaſtrinum, aut albumen ovi, aut mucilago ſem. cydon. & pſyllii, aq. roſar. parata, bis aut ter quotidie, plumulæ vel penicilli ſubſidio illinitur, ſemperque dein ſpleniolum aliquod minutum, in ſubſequenti collyrio, probe prius agitato, tinctum, ad contrahendas vulneris oras, firmiter ſupra deligatur:

♃. Album. ovor. N. 2.
v Roſar. ℥iiß.
o Roſar. ʒß.
co
Camphoræ gr. iij. M. probe conquaſſando.

NUCKIUS (*a*) affert exemplum aliquod vulneris oculo inflicti, quod, tametſi humoris vitrei pars aliqua prolapſa inde fuerat, ipſemet tamen feliciter, id eſt, ſine turbato viſu, curaverit. Curandi via hæc fere fuit: Scilicet quicquid humoris vitrei prolapſum fuerat, ipſe præcidit atque dein oculum collyrio ex albumine, aqua roſarum, bolo armena, itemque camphora probe conquaſſatis, præparato diligenter fovit. Gummi arabici ℈j. aquæ roſarum ℥j. ſolutus, adverſus has oculorum vulnerationes egregie quoque proficit. Si qua autem, ut fieri quandoque ſolet, *gravior inflammatio* ſupervenit, haud incommodum deprehendi ſpleniolo iſti minutiori majus aliquod, ſpiritu vini camphorato calido madens, ſuperimponere. Sed providendum tamen hic, pro lenienda inflammatione, ſimul illud eſt, ut potionis ex rhabarbaro ac tamarindorum pulpa confectæ, vel & quorumvis aliorum refrigerantium atque laxan-

(*a* *Tract. de duct. ocul. aquoſ. pag. mihi* 126. 127. 132.

laxantium medicamentorum beneficio, alvus laxa ſive fluida per dies aliquot ſervetur; deinde ſanguis, ſiquidem largior fuerit, per colli aut pedis venas detrahatur; tum omnia, quæ calorem in victu movere poſſunt, prorſus removeantur; & denique, ut vulneratus, quoad ejus fieri poteſt, placide ſemper conquieſcat. His enim probe obſervatis, conſequens utplurimum eſt, ut vulneratorum non oculi ſolum ſed viſus quoque conſerventur. Quoties vero contigerit, ut humor cryſtallinus aut quædam ejus particula in vulnus penetraverit, eximi protinus illud ipſum debet, ne ſcilicet deformis gravibuſque malis aliis obnoxius reddatur oculus.

VI.

Simulatque vero humores, vitreus nimirum & cryſtallinus, prolapſi penitus ex oculo reperiuntur, ſane vix ac ne vix quidem abeſſe poteſt, quin & oculi figura & viſio protinus deſtruantur. Itaque principio ſplenia in vino ſive ſpiritu vini calido tincta, poſtea vero balſamum vulnerarium ſupra deligare convenit, quo ſcilicet glutinari vulnus, atque ad evitandam fidei deformitatem, pro naturali artificialis vel vitreus vel argenteus oculus (vid. Tab.VII. fig. 1.) inſinuari queat. Sed de hoc argumento plenius *in parte altera* diſſeremus. *Ubi penitus prolapſi ſunt humores.*

VII.

Sed fieri tamen quandoque ſolet, ut, quoties non niſi tunica albuginea & ſclerotica levius percuſſæ ſunt, tunica cornea atque uvea integris perſiſtentibus, oculus, effuſis licet humoribus priſtinis, cum vitreo tum cryſtallino, denuo tamen per ſuccreſcentes humores novos repleatur, ipſaque proin viſio reſtituatur. Cujuſmodi quidem curationis, in muliere haud parum feliciter inſtitutæ, exemplum vir celeberrimus, Dr. SEEGERUS, Stugard. medicus, aliquando benevole nobiſcum communicavit. Quæ dum curatius perpendimus, induci haud difficulter poſſumus, ut credamus primo haud omnino vanam videri, de qua BURRHUS olim atque KERCKRINGIUS gloriati ſunt, oculos atque viſum; effuſis licet humoribus, reſtituendi artem; itemque viſum vel ſine ipſo quoque humore cryſtallino; quod haud pridem nonnulli negare ſtuduerunt (*a*), aliquando fieri poſſe. (*b*) *Viſus tamen ſubinde reſtituitur.*

VIII.

Vulnera narium leviora emplaſtris glutinoſis conſtringi utplurimum ſolent. Si qua vero altius penetrarunt, transverſamque cartilaginem ita perruperunt, ut emplaſtris contineri nequeant, ſuturam cuti utrinque iniicere oportet. Quanquam autem vix veroſimile videatur, penitus præciſam narium partem concreſcere denuo cum reliqua naſi parte valere, factum tamen ſuturæ beneficio id ipſum aliquando fuiſſe BLEGNIUS contendit (*c*). Quando ipſum naſi os percuſſum deprehenditur, non *De vulneribus naſi.*

[*a*] Conf. Tractat. noſtr. de Cataracta, Glaucomate &c.

[*b*] Plura exempla viſus reſtituti, ubi humor vitreus effluxerat, videri poſſunt in SCHENKII Obſ. Med. HILDANI Obſ. 26. Cent. I. *Act. Hafn.* Vol. I. Obſ. 59.

(*c*) Zodiac. Med. Gall. 1680. pag. 75.

non alienum eſt, eo reſtituto aliquamdiu plumbeos quoſdam vel argenteos tubulos mediocres intus injicere, (Tab. II. P. Q. R.) ne qua ſcilicet increſcens in naribus caro viam obſtruat, aliaque id genus incommoda excitet. Extrinſecus applicari haud incommode poterit ſive balſamus aliquis, ſive maſtichis, ſuccini myrrhæque eſſentia, ſive pulvis aliquis glutinoſus, qualis N. 2. modo indicatus eſt. Ipſæ autem vulneris oræ emplaſtris glutinoſioribus contrahi faſciaque quatuor capitibus inſtructa deligari quam exactiſſime debent. Prouti quidem luculentius ex iis conſtabit, quæ de faſciis infra expoſituri ſumus.

IX.

De laborum vulneribus.

Labrorum vulnera vel inſtrumentis acutis, vel obtuſis, vel plumbeis glandibus fiunt. Prioris generis vulnera, ſive jam directa ſint, ſive tranſverſa, glutinari quam aptiſſime poterunt per impoſita emplaſtra glutinoſa, itemque, ſicubi paulo graviora ſunt, per inſperſum, quem ſupra (*No.* 2.) commendavimus, pulverem glutinantem. Abſtinendum hic vulneratis ſollicite eſt cum a manducatione tum a locutione; ideoque non niſi ſorbitionibus, ovis mollioribus, & ſi quid aliud aſſumi ſine manducatione poteſt, utendum. Quod ſi autem gravior plaga eſt, quam ut iſtis remediis curari queat, a ſutura petendum erit glutinationis præſidium. In vulneribus, quæ per obtuſa corpora, vel lapſum, vel glandes plumbeas inflicta fuerunt, primum eſt, ut colliſæ partes per unguentum aliquod digeſtivum removeantur; proximum, ut purgati vulneris labia, quam commodiſſime fieri poteſt, vel per emplaſtra glutinoſa, vel & quaſi leporina labra, per ſuturas glutinentur. Qua de re in altera parte proponemus.

X.

Genarum vulnera quomodo curanda ſint.

Genarum ſive *malarum vulnera* eodem prorſus modo & cum eadem circumſpectione tractari debent, atque ea, quæ labris inflicta ſunt. (*Vid. No. 9.*) Si quis autem ex STENONIANIS illis, qui per tranſverſam genam e glandula parotide procedunt, ductus ſalivalis præciſus eſt, ſane vulnus ejuſmodi propter ſalivam continuo, atque inter maſticandum præſertim, quaſi per fiſtulam aliquam inde propullulantem, (*a*) glutinari vix ac ne vix quidem prius poterit, quam perforato intus ductu, ſaliva omnis in os effundatur. Namque tum demum curari feliciter externa genarum vulnera, CHESELDENO, Anglo chirurgo, authore, (*b*) conſueverunt.

XI.

Auris externæ vulnera.

Auris exterioris vulnera vel emplaſtrorum glutinantium, vel, ubi penitus diſciſſa cartilago fuit, ſuturarum beneficio jungenda ac glutinanda:

(*a*) Hujuſcemodi exempla obvia paſſim ſunt in FABRIC. AB AQUAPEND. *Chirurg.* Cap. de genarum vulneribus pag. m. 180. HILDANI *Obſervat.* NUCKII *Sialograph.* Cap. III. Hiſt. Acad. reg. ſcient. Pariſ. Ann. 1719. pag. 43. Edit. Amſtel. Compend. noſtr. Anat. pag. 105. edit. quartæ.

(*b*) In Anatomia ſua Anglice conſcripta Cap. de ductibus ſalival.

da ſunt, linamentis balſamo vulnerario madentibus, ſpleniis item & faſciis ſuperimpoſitis. In læſionibus aurium, meatui auditorio propinquis, illud in primis proſpiciendum eſt, ne quid forte cruoris vel materiæ influat, & tympani membranam lædat. Itaque auris interior linamentis carptis vel goſſypio ſollicite ſemper eſt præmunienda.

XII.

Equidem pungendo vel cædendo rariſſime vulnerari *lingua* ſolet, quum ſit maxillis atque dentibus quaſi munimentis circumſepta. Sed frequentius tamen perrumpi eadem morſu in epilepſia vel in lapſibus gravioribus, vel & in primis per glandes plumbeas conſuevit. Quod ſi igitur vel *morſu*, *vel ictu*, *vel punctione*, ſed tamen non nimis graviter, hoc eſt, ſic lædi linguam, contigerit, ut ipſa vel media vel utrinque etiam integra adhuc ſit, ſane ad hujuſmodi vulneris glutinationem longe optimum erit, aut dulcium amygdalarum oleo, cui ſaccharum canthum admixtum eſt, aut melle roſarum cum oleo myrrhæ per deliquium, partem læſam identidem inungere. *De linguæ vulneribus*

XIII.

Paulo graviora linguæ vulnera difficulter admodum glutinari ſine ſuturis ſolent. Ut proinde mirum non ſit, linguam eo loco, qui gulæ proximus eſt, perruptam, ſemper fere fiſſam permanere; dum nulla commode injici partibus ejuſmodi abditis ſutura poteſt. Igitur, ne qua forte loquela perdatur, *in anterioris linguæ percuſſionibus amplioribus* id in primis providendum ſemper eſt, ut diſruptæ partes per injectam ſuturam, quam aptiſſime fieri illud ipſum poteſt, ſtatim ſibi invicem jungantur, medicamentiſque antea commendatis foveantur: ſiquidem emplaſtra glutinantia prorſus his applicari nequeunt. *Fibulam* aliquam ex filis argenteis ſimilibuſve aliis confectam, in hujus generis vulneribus glutinandis haud parum utiliter ſeſe adhibuiſſe, PURMANNUS memorat (*a*). *In curandis vulneribus*, *per glandes plumbeas in lingua factis*, adhibenda diligentiſſime ſunt laudata ſuperius No. 12. medicamenta. Namque ſuturæ parum quin imo nihil hic proficiunt. Ceterum ſic vulnerati a ſermonibus itemque a cibis, manducationem aliam poſcentibus, circa primum glutinationis tempus etiam atque etiam abſtineant, neceſſe videtur. *Quid fieri debeat in vulneribus linguæ gravioribus.*

XIV.

Denique *palati vulnera* glutinari aptius vix poſſunt, quam ubi melle roſarum vel ſolo, vel addito pauxillo balſami peruviani, itemque oleo myrrhæ per deliquium ſubinde inunguntur. Quanquam iſta medicamenta in reliquis etiam oris interni vulneribus glutinandis valentiſſima deprehenduntur. *De palati vulneribus*

CAP.

(*a*) Vid. Ejuſd. Chirurg. P. I. Cap. 6.

C A P. XIV.

De reliquis iiſdemque præcipuis capitis vulneribus.

I.

Inſtituti atque connexionis ratio.

AD alteram vulnerum capitis claſſem ea referri debere ſuperius obſervavimus, quæ cranium ſive ipſum cerebri munimentum lædunt, proprioque nomine dici *capitis vulnera* merentur. Atque horum quidem varia admodum, pro variis nimirum capitis læſi partibus, conſtitui genera poſſunt. Quæ ſicuti ſtrictim jam *Cap. XII. No. 3.* indicavimus, ſic ordine nunc & plenius quidem declarabimus. Prima in his eadem leviora ſunt, quæ tegumentorum cranii externorum quicquam lædunt.

II.

De externarum partium læſionibus.

Exteriores ſolum capitis partes ſive cranii tegumenta vulnus aliquod accepiſſe, variis modis cognoſcitur: nempe vel 1. adſpectu, vel 2. ſpecillo, eoque ſæpe tenui, ſed caute tamen ſemper applicato, ad præcavendas ſcilicet ulteriores læſiones; vel 3. ex inſtrumento, per quod vulnus inflictum fuit, nec non ex ipſa ictus vehementia; vel denique 4. ex graviorum quorundam malorum abſentia. Sciendum enim hic eſt, nullam facile capitis percuſſionem paulo vehementiorem contingere ſolere, quin vomitus & vertigo inſequantur, ſanguis per nares, aures, vel os effluat, vulneratuſque ſine enſu & loquela procumbat. Quæ mala omnia quemadmodum nunc citius nunc tardius ſuperveniunt, ſic gravia in primis tum ſolent eſſe, quando vel lapſu vel ictu per obtuſum quoddam inſtrumentum vulnus illatum, adeoque caput graviter ſimul colliſum fuit. Quicquid enim cruoris ex vulnere, per inſtrumentum acutum facto, quaſi ſponte ſua prorumpit, illud omne in contuſionibus cutem inter atque cranium, vel etiam ſub cranio ſeſe abſcondit, factaque perioſtii & cranii corruptione, ulcera vel cariem; quin & febrem, convulſiones atque ipſam mortem utplurimum concitat.

III.

Si muſculi temporales læſi ſimul ſunt.

Quoties muſculi temporales percuſſi ſimul ſunt, graviſſima plerumque mala ſuperveniunt: idque vel maxime tunc, quando vel ictu, vel jactu, vel denique per diſruptam glandem aliquam igniariam capitis illa læſio facta fuit. Præterquam enim quod muſculi iſti & ad manducandum & ad loquendum prorſus neceſſarii ſint; ſane 2. quamplurimi nervi, tendines atque arteriæ juxta eſſe reperiuntur; & denique 3. ipſa illa cranii pars adeo tenera eſt, ut quam facillimo negotio perrumpatur.

IV.

De vulnerum externorum curatione.

Quæ non niſi in externis partibus, ſine gravioribus malis acciden-

tibus

tibus, atque inſtrumentorum aliquanto acutiorum ope illata ſunt capitis vulnera, iſta quidem facili, hoc eſt, eadem prorſus ratione curari poterunt, quam vulneribus quibuſcunque aliis curandis ſupra præſcripſimus: niſi quod ad commodiorem vulnerum capitis explorationem, purgationem, ac deligationem, capilli prius, novaculæ ſubſidio, abradendi ſint. Atque ſuturis quidem nihil magnopere opus hic eſt; ſiquidem confici ſingula emplaſtrorum beneficio hic poſſunt. Deligationes autem fieri ſemper hic quam celerrime debent, admotiſque pro calefaciendo aere circumfuſo, prunis, medicamenta ſingula, cum ſpleniis atque faſciis calida vulneribus ſuperimponi. Sic enim glutinari hæc quam facillime ſolent. Si qua autem forte largior ſubeſt ſanguinis profuſio, ceu ob multa vaſa ſanguifera fieri haud raro ſuevit; tum vel linamentis, vel, niſi hæc ſuffecerint, alcohol vini, vel lupi crepitu, vel denique pulvere quodam adſtringente ac deligatione fortiori ſanguinem ante omnia oportet ſupprimere; mox digeſtivo quodam leniori aut roſarum melle vulnus continuo purgare, tandemque balſamo vulnerario & linamentis ſiccis, dum ſcilicet prorſus glutinatum ſit, diligentiſſime fovere.

V.

In vulneribus capitis aliquanto gravioribus, ad ſupervenientia mala quæcunque, cujuſmodi tumores, inflammationes ac dolores ſunt, vel lenienda vel & præcavenda, ſacculis quibuſdam medicis opus eſt. Qui quidem ex betonica, ſalvia, majorana, ſerpillo, origano, roſmarino, floribus lavendulæ, ſalviæ, roſarum ſimilibuſque aliis præparari, ex vino decoqui, exprimi, læſæque capitis parti identidem, & ſemper quam calidiſſimi ſuperinjici debent. Atque ubi valde periculoſa videtur capitis ejuſmodi percuſſio, bini ſemper iidemque alterni ſupradandi ſacculi ſunt. Namque hac ratione ſanguis inſpiſſatus & ſtagnans quam ſæpiſſime digeritur, pulſiſque aliis incommodis gravioribus, cavetur, ne modiolum aut terebram capiti admovere oporteat. Denique ubi vehementior capitis quædam læſio vel contuſio reperitur, quam ut iſtis artificiis declinari pericula majora valeant, neceſſarium utique videtur, pro variis læſionum cauſis varias medendi vias ingredi. Quod ipſum quidem qualiter fieri debeat, noſtrum nunc eſt explanatius condocere.

Sacculorum medicorum uſus.

VI.

In *vehementiori capitis contuſione*, quam læſæ partis tumor, mollities, cutis a cranio facta ſolutio & denique ſubjectus tegumento cruor demonſtrant, id ante omnia proſpicere convenit, ut intus collecti cruores ſenſim vel digerantur, vel inciſione facta ejiciantur, vel denique per ſuppurationem aliquam evocentur. Et vero ubi paulo major adeſt cruoris copia, haud incommodum eſt ſtatim a facta vulneratione maximam ejus partem inciſione extrahere: ſic enim, quod reliquum eſt, facilius digeritur. Ad digerendum autem & diluendum ſanguinem intus hærentem apprime neceſſarius videtur ſacculorum medicorum ſupra jam tum commendatorum uſus. Ceterum herbis digerentibus ſupra recenſitis adjungi haud immerito poſſunt herba chamædrys, ſcordium, ſabina, abrotanum, abſinthium, mentha, ruta, flor. chamomill. ſambuc. rad.

Quomodo contuſiones curandæ ſint.

bryoniæ,

bryoniæ, & ſi quæ aliæ ſunt hujuſmodi. Ex his confecti ſacculi, pro æquabili craſſitie ſervanda, interſui paſſim debent, atque, ut ante præcepimus, ex vino fervente expreſſi alterni ſupra vulnus dari. Quanquam, deficiente vino, aqua etiam haud incommode adhiberi conſuevit, admixtis ſcilicet, poſtquam ea cocta probe cum ſacculis fuit, ſpiritus vini vulgaris, vel ſpiritus vini theriacalis aut camphorati, ſaponis denique Veneti aliquot unciis. Reliqua huc pertinentia expoſituri ſupra prolixius *Capite ſubſequenti*, quod *de contuſionibus* inſcribitur.

VII.

Quomodo ſuppuratio fieri debeat.

Ubi vero ſtagnans per contuſionem ſanguis non ſatis dilui digerique iſto modo poteſt, promovenda continuo ſuppuratio eſt. In contuſionibus ſcilicet gravioribus cataplaſmata digerentia ſuperimponenda ſunt; qualia & ſuperius Cap. II. No. 13., & inferius Cap. XV. deſcripſimus. In contuſionibus autem levioribus, ubi apertura adeſt, nihil non proficere ſolet unguentum digeſtivum, cui aloes vinique ſpiritus pauxillum fuit admixtum. Huic emplaſtrum aliquod digerens vel naturans, emplaſtrum videlicet de melitoto, malacticum, diachylon ſimplex vel compoſitum, emplaſtrum de galbano, & ſi quid his ſimile eſt, tantiſper ſuperimponitur, donec vulnus a corrupta materia probe expurgatum balſamo vulnerario foveri ac glutinari poſſit. *Denique ubi in vehementioribus capitis contuſionibus vel nullum, vel ſaltem anguſtum nimis foramen eſt*, unde ſanguis corruptus & ſubter cutem hærens educi ſatis commode nequeat, incidendum illico ampliandumque vulnus eſt; ne ſcilicet ſubjectæ partes ſimul corrumpantur vel arrodantur. Namque ſic & purgari poſtea facilius & glutinari commodius vulnera conſueverunt more ſæpius jam propoſito.

VIII.

De læſo pericranio.

Quoties læſum ſimul pericranium deprehenditur, ita tamen, ut nondum denudatum cranium fuerit, eadem vulneris curandi ratio ineunda eſt, quam ſupra No. 4. præſcripſimus. Niſi quod olea vulneraria communia, cranio quippe noxia, prorſus hic removenda ſint, applicatis eorum loco medicamentis balſamicis præſtantioribus, balſamo videlicet peruviano, eſſentia myrrhæ, ſuccini, ſpir. maſtichis, pluribuſque id genus aliis.

Simulque denudato cranio.

Ubi vero nudum ſimul aerique diu ſatis expoſitum cranium eſt, abeſſe vix unquam ſolet, quin, pericranii vaſis, quaſi nutritionis fontibus perditis, exterior cranii lamella corrumpatur, nativoque colore candido & cœruleſcente in album, flavum, lividum aut nigrum commutato, a reliquo cranio divellatur, proindeque longior plerumque mora glutinationi injiciatur.

IX.

De pericranii itemque ipſius cranii curatione.

Sed quo facilius & cranii corruptionem vel ſeparationem impedire, & glutinationem promovere chirurgus queat, illud in primis datum ſibi eſſe velim exiſtimet, ut nudatam iſtiuſmodi partem cranii vel ſubula vel inſtrumentis Tab. VII. fig. 2. itemque fig. 7. litt. A. delineatis, ad lineæ circiter craſſitiem, hoc eſt, ad diploen uſque, quaſi cribrum aliquod, hic atque illic perforet. Namque ita non exfoliationi ſolum occurri-

currirur, ſed & vel maxime illud efficitur, ut, ſuccreſcentibus paſſim per iſthæc foraminula novis venulis, cranium illud adopertum quaſi novo quodam pericranio contegatur; atque ſic ipſa vluneris glutinatio inſigniter acceleretur. Ceterum deligatio, quæ non modo rarior, ſed ſemper quoque celerrima eſſe debet, ſic omnino inſtituenda videtur. Scilicet, expurgato prius vulnere, cranio injiciatur linamentum carptum, eſſentia maſtichis, ſuccini aliiſve medicamentis balſamicis lenioribus & calefactis, admixto ſimul roſarum melle, ſuccidum, ſupra deligatis emplaſtro de betonica, ſpleniis & faſcia capitis, (*Couvre-chef*) ſuperius Tab. III. fig. 1. A. delineata. Atque iſta ſingula fieri tantiſper debent, donec & contectum rurſus cranium, & opportunum glutinationi ipſum vulnus deprehendatur. Quoties contuſione turbatum pericranium, ſed ipſum tamen cranium nondum reliquit, longe plerumque optimum eſt, contuſionem reſolvere ſacculis medicis digerentibus; (No. 5. 6.) ſanguini vero ſtagnanti, ſi opus, ſcarificationibus ſive inciſionibus minoribus exitum procurare, & poſtea vulnus balſamicis fovere.

X.

De cranii læſionibus.

Ad ipſius autem *cranii læſiones*, ſi quæ forte contigerunt, quod attinet, variis illæ modis, nempe vel cadendo, pro projiciendo, vel cædendo, vel collidendo, vel & imprimendo fieri poſſunt. Ut proinde mirum haud ſit, varia conſtitui a chirurgis adſolere percuſſionum cranii genera, propriis ſingula nominibus inſignita. Cujuſmodi nempe ſunt 1. ſedes, 2. contuſio, 3. impreſſio, 4. effractura, 5. fiſſura, & denique 6. contrafiſſura, ſi ſcilicet altera parte fuerit ictus, & os altera fiſſum ſit (*a*).

XI.

Quomodo calvariæ læſio cognoſcatur.

Factam in cranio læſionem aliquam eſſe, variæ res ſignificant. Namque primo loco inſtituenda ſemper eſt curioſiſſima læſæ partis perluſtratio. Deinde inquirendum eſt, num aliquanto vehementior fuerit percuſſio. Hinc adhibendum quoque ſpecillum, ſed circumſpecte tamen, ne ſcilicet ipſum cerebrum forte lædatur. In explorandis calvariæ fiſſuris loco ſpecillorum egregium ſæpe uſum habent calami ſcriptorii, ad inſtar *dentiſcalpiorum* acuminati, ſiquidem his detegi calvariæ inæqualitas atque aſperitas quam facillime poſſunt. Tametſi cavendum ſollicite hic eſt, ne forte ſuturis decipiamur. Quando vero cranii fiſſuræ uſque adeo ſubtiles ſunt, ut nec viſus nec ſpecilli beneficio inveſtigari queant; quum tamen ex ictus & malorum ſupervenientium vehementia fiſſuram aliquam ſubeſſe ſignificent; aperire ipſum vulnus ſcalpello convenit,

(*a*) Fuerunt quidem haud pauci, qui *contrafiſſuras* omnino negare voluerunt. Attamen non ſolum *Hippocrates* libro de vulneribus capitis, *Celſus* libro octavo Cap. 4. idemque *Ægineta* lib. VI. Cap. 90. eam quam planiſſime indicarunt; verum etiam collega noſter conjunctiſſimus, D. *VVagnerus*, Matheſeos Profeſsor, peculiari diſsert. de *contrafiſſura*, gravibus rationibus & experimentis; itemque adhuc nuper, ut alios jam taceam, celebris chirurgus Argentoratenſis, *le Maire*, in diſsert. de *reſonitu*, Argentorati impreſsa An. 1722. variis obſervationibus eam probarunt & extra dubitationem poſuerunt.

nit, hinc *atramentum ſcriptorium* ſuper os deterſum inducere, idemque mox rurſus linamentis detergere. Nigritiem enim continet, ſi quid forte fiſſum eſt. At ſi ne tunc quidem rima manifeſta eſt, immittendum inter hominis vulnerati dentes corpus aliquod durum eſt, ut clavus ferreus, quod fortiter ipſe mordeat. Simulatque enim morſus ejuſmodi vehementior ſtridorem atque dolores excitaverit, fractam aut fiſſam calvariam fuiſſe judicare ſolent chirurgi. Similiter ubi nativus cranii color periiſſe deprehenditur, indicio illud ipſum eſſe conſuevit, cranium neutiquam integrum perſtitiſſe. Denique pro certiſſimis fere cranii diſrupti ſignis reputanda ſunt mala quæcunque graviora, vulneri ſupervenientia. Cujuſmodi nimirum ſunt, dolores vehementiores, vomitus, vertigo, capitis debilitas, auriumque tinnitus. Sed magis etiam certo cranii percuſſionem inde colligere poterimus, ſi nempe vel per nares vel per aures cruor exierit, ſenſus, loquela atque ratio fere omnis interciderit, vel ſomnus etiam atque torpor continuus vulneratum preſſerit. Quin & paucos poſt dies tenuior eademque mali odoris materia ex vulnere profluit. Denique circiter die ſeptimo cutis ab oſſe reſolvitur; ipſumque cranium, putredine vel carie accedente, uſque adeo graviter aliquando corrumpitur, ut eo tandem exeſo ipſa cerebri membrana rodatur, unde dolores acuti, ſpaſmi, ſomnolentia, immobilitas, rigor, impotentia loquendi, apoplexia, ipſa denique mors inſequantur. Cujus quidem calamitatis ex leviori quadam calvariæ contuſione ſeu fiſſura ſubortæ exempla paſſim apud chirurgicæ artis ſcriptores obvia ſunt.

XII.

Prognoſis horum vulnerum.

Quæ ipſa etiam atque etiam commonefacere nos debent, ut in ejuſmodi vulnerum prognoſi vel eventus prædictione paulo circumſpectiores nos geramus, & in eis, licet principio levia videantur, certam curationem haud facile promittamus, ne mendacii argui queamus, dum promiſſa deinde ſervare non poſſimus. Ceterum peculiares quædam in promtu hic obſervationes ſunt; quas probe perſpectas habere illi præ primis debent, qui in iſtiuſmodi capitis vulneribus dijudicandis haud facile aberrare voluerint. Sic enim ſervari difficulter admodum ii poſſunt, qui, dum calvariam fiſſam aut diſruptam habent, lue ſimul venerea vel forti ſcorbuto laborant; vel & qui in iſta cranii parte, quæ muſculo temporali ſubjacet, vulnus aliquod accipiunt. Sic porro etiam in præcipiti fere ſunt, in quorum cranio nigrities ſeſe prodit; tum illi quoque graviter admodum periclitantur, quibus vel lingua nigra, eademque ſimul ſicca, fiſſa, puſtuliſque obſita eſt; vel alvus nimium quantum fluida, propter accedentem videlicet diarrhæam aut dyſenteriam; vel denique urina prorſus alba ſive adinſtar equinæ nimis turbida.

XIII.

Quomodo cranii percuſſiones curandæ ſint.

In curandis cranii percuſſionibus id ante omnia requirendum ſemper eſt, acutone an retuſo inſtrumento factæ ipſæ fuerint. *Quoties igitur vulnus aliquod, acuto inſtrumento inflictum, in ipſam calvariam penetravit,*

vit, linamentis carptis in prima deligatione impleri illud ipſum debet; quo nempe facilius ſanguis conquieſcat. In deligationibus ſubſequentibus detergenda ſemper probe eſt materia, eademque deterſa, maſtichis, ſuccini myrrhæve eſſentia, cum admixto nonnunquam roſarum mello, quamdiu vulneris conditio illud ipſum exigit, applicanda. (Vid. ſupra No. 4.) *Ubi vero plaga cranium perrupit*, ipſumque adeo cerebrum læſit; ſane gravius quidem perrculum, ſed idem tamen curandi, ſi modo vulnus ſanabile, artificium eſſe conſuevit. Præterquam quod hic major ſemper in expurgando a ſanguine atque materia vulnere ſollicitudo; in eodem autem deligando feſtinatio neceſſaria videatur.

XIV.

Læſio capitis per inſtrumentum aliquod retuſum facta.

Quod autem iſtiuſmodi capitis læſio per inſtrumenta paulo retuſiora, id eſt, per ictum aliquem, vel jactum, lapſum item ac glandem plumbeam facta fuit; tum niſi ſatis jam per ſe manifeſta læſio eſt; locum læſum explorare atque inveſtigare prius ſolertiſſime, chirurgus debet.

XV.

Quomodo plaga inveſtigari debeat.

Detegi autem locus ejuſmodi læſus quam commodiſſime ſolet, ſi ſcilicet ipſum *vulnus*, tumidum in primis ac molle deprehenditur, aduſque ipſum os *ſcalpello incidatur*. Tametſi providendum hic ſimul illud eſt, ne ſcalpello violenter nimis in plagam immiſſo confractæ forſan cranii partes in ipſum cerebrum imprimantur.

XVI.

Quomodo incidendum vulnus ſit.

Si qua autem ad detegendam calvariæ noxam plaga quædam manu facienda eſt; tum commodiſſima fere illa eſt, quæ *duabus tranſverſis lineis crucis vel litteræ X figuram accipit*, trium fere transverſorum digitorum longitudine, quo ſcilicet a ſingulis procedentibus angulis ſubſecari cutis, & a cranio removeri queat. De hinc cranium a ſanguine, ſi quis fertur, itemque ab aliis impuris rebus ſpongiæ ſubſidio purgandum eſt; reſectis quatuor angulorum apicibus, & inſertis mox cutem inter & calvariam linamentis ſiccis, prodiducendis nimirum plagæ quatuor oris, percuſſione penitius exploranda, ipſa denique terebra, ubi opus fuerit, promtius applicanda. Sunt, *qui lineis erga ſe invicem inclinantibus figuramque litteræ latinæ V vel græcæ Δ præ ſe ferentibus cutem incidunt*. Sed commodiores tamen uonnunquam eæ plagæ videntur eſſe, quæ ſecundum longitudiuem tantum fiunt; ſic enim in iis vulneribus, quæ juxta tempora ſunt, præcaveri optime poteſt, ne fibræ muſculi, qui tempora continent, diſcindantur. Denique chirurgorum alii præ reliquis aptam cenſent eſſe illam inciſionem, quæ latinæ litteræ T figuram repræſentat. Sed quicquid tandem harum rerum ſit, chirurgorum ſane eſt, pro ipſius læſæ partis natura diſpicere, quænam inciſionis ſeu plagæ figura, non ad ipſam modo percuſſionem facilius detegendam, ſed & vel maxime ad ulteriores noxas feliciter præcavendas, apta in primis ſit atque accommodata.

XVII.

Quid poſt inciſionem fieri debeat.

Adinvento jam iſtis rationibus loco calvariæ læſo, *quicquid cruoris vel materiæ impurioris adeſt, ſpongiæ ſeu linamentorum adminiculo detegendum eſt*. Si quæ oſſium fracturæ ſeu particulæ a reliqua calvaria penitus reſolutæ inveniuntur, tum iſtæ vel digito vel volſella quadam debent extrahi; atque ubi forte cum pericranio ope tenuis membranulæ adhuc cohærent, forfice præſc.indi Quæ aliquanto arctius adhuc reliquis cranii partibus adhærent oſſium fiſſorum particulæ, iſtas reponere quam violenter extrahere ſatius videtur.

XVIII.

Quomodo contuſio tractanda.

Simulatque jam detecto cranio *læſa iſta vel contuſa cranii pars* immutati coloris ſubſidio detecta (No. 8.) in conſpectum prodierit; tum lamella iſta cranii exterior uſque ad diploen pro cruore extrahendo, noviſque vaſis excitandis, crebrius perforari, medicamentiſque balſamicis diligenter foveri debet. (No. 9.) Sicubi vero in deligationibus reliquis novæ jam eædemque flavæ aut nigricantes maculæ ſeſe produnt, locus, in quo ipſæ conſpiciuntur, eadem prorſus ratione ac prudentia perforandus eſt. Siquidem iſtud mali genus curari promtius, quam perforationis ejuſmodi ſubſidio haud conſuevit.

XIX.

Quomodo calvariæ fiſſuræ curari debeant.

Quoties fiſſura quædam in cranio facta eſſe animadvertitur, cui ſine malis gravioribus maculæ albæ ſeu flaveſcentes ſupervenerunt; longe optimum erit læſam iſtam capitis partem utrinque ad diploen perforare, medicamentiſque balſamicis ſolerter fovere. Contra vero ubi gravia mala ſuperveniunt, ſanguinem ex ruptis venis atque arteriolis interioribus in ipſum cerebrum exiiſſe demonſtrant; qui, ſi nec venarum inciſionibus, nec reſolventibus iſtis ſacculis evocari aut digeri queat; trepanatio utique vel terebratio inſtituatur neceſſe eſt.

XX.

Veterum has curandi mos.

Equidem in ejuſmodi calvariæ fiſſuris vel contuſionibus, quæ ſine inſecutis malis gravioribus erant, *ſcalpris* peculiaribus, iiſdemque vel lunatis, (Tab. VII. fig. 3.) vel planis, (fig. 4.) vel denique acuminatis (fig. 5.) lamellam ſuperiorem uſque ad diploen medici antiquiores abradebant. Quam curandi rationem tametſi & a recentiorum nonnullis hodienum ſervari probe meminerim, perforationi tamen ſuperius commendatæ, utpote longe commodiori, haud immerito poſtponendam exiſtimo.

De calvariæ impreſſione.

XXI.

Evenire nonnunquam, præſertim in *junioribus* atque *infantibus*, adſolet, ut quaſi vas aliquod ſtanneum vel cupreum, externa quadam vi, hoc eſt, lapſu vel ictu, calvaria ſine fractura manifeſta *imprimatur*; vel ſaltem ita frangatur, ut propter flexilitatem ſuam cum reliquis oſſium calvariæ partibus pleriſque firmiter adhuc cohæreat. Contra vero in adultioribus comprimi calvaria, utpote rigidior, vix ac ne vix quidem unquam poteſt, quin partes læſæ diſrumpantur. Quæ ipſæ cranii læſiones *fracturæ* dici in medicorum ſcholis ſolent: quibus ipſæ ſimul cerebri partes comprimuntur, actioneſque ejus & uſus perturbantur. *De calvariæ impreſſionibus & fracturis.*

XXII.

Atque hinc ſimul, meo quidem judicio, liquet, haud minus gravia ex his, quam ex hactenus deſcriptis cranii læſionibus ſuboriri mala debere: utut hæc ipſa pro mitiori graviorique impreſſione, vel minus magis gravia aut periculoſa, quin & prorſus quandoque inſanabilia eſſe conſueverunt. Atque id magis etiam ideo, quia in iſtiuſmodi læſionibus fere ſemper etiam vaſa quædam ſanguifera interna perrumpuntur, quæ ſanguinem in ipſum cerebrum emittunt, unde ſic graviſſima quæque mala ſequantur, neceſſe eſt. *Mala ſupervenientia.*

XXIII.

Fractum autem ſic eſſe atque impreſſum cranium, vel 1. ipſo adſpectu cognoſcitur, vel 2. tactu, vel 3. ex læſionis cauſa, vel denique 4. ex ipſis malis ſupervenientibus. Et ſane cranii fracturæ vel impreſſiones longe plerumque facilius, quam ſubtiliores fiſſuræ perveſtigantur. Valde vero periculoſam vel & prorſus lethiferam cranii vulnerationem aliquam eſſe, id ex prædictis rationibus quam promtiſſime colligitur. *Cranii fractura facile cognoſcitur.*

XXIV.

In hujuſce mali curatione proſpiciendum in primis illud eſt, ut omne illud, a quo cerebrum urgetur, ſive os, quod deſedit, rurſus elevetur atque in priſtinum locum reſtituatur, ſi quando illud cum reliquis calvariæ oſſibus adhuc cohæret. Si quid enim diſſolutum ab oſſe reliquo deprehenditur, in primis ſi id ipſum cerebrum quaſi aculeis pungit, tum quicquid harum particularum eſt, quam citiſſime velim eximatur. *Quomodo curetur.*

XXV.

Attamen ſi quæ forte leviores factæ ſunt in infantibus capitis impreſſiones, abſque malis gravioribus accidentibus; ſatius omnino videtur abſtinere a violentioribus impreſſæ calvariæ reſtituendæ artificiis; *Impreſſio cranii levior quomodo tractāda in infantibus.*

ciis; læſamque capitis partem, pro attenuandis contuſionibus, vel ſacculis medicis, in vino coctis, digerentibus fovere; vel ſpiritu vini calido, aut ſpiritu vini camphorato; vel denique in adhuc levioribus emplaſtro quodam digerente; cujuſmodi eſt de meliloto ſive de betonica; ita enim his remediis curari impreſſiones mitiores haud raro conſueverunt, ut nihil mali inde perſentiſcant infantes.

XXVI.

Quomodo pejor cranii impreſſio curanda.

Econtrario ubi graviora mala adſunt *in infantibus*, calvariæ iſtiuſmodi impreſſæ *elevatio* ſive reſtitutio his fere modis peragitur. Nempe eorum aliquod emplaſtro (*a*) quam maxime glutinoſo illitum funiculiſque firmioribus inſtructum, deraſis capillis, læſæ capitis parti & calefactum quidem firmiter injicitur, interjectaque morula quadam, ut tanto firmius adhæreat, apprehenſis funiculis fortiter retrahitur, (Tab. VII. fig. 6.) atque ita emplaſtrum una cum ipſo cranio rurſus elevatur. Quod niſi prima ſtatim vice ſucceſſit, idem repetendum identidem erit. Sic enim, quicquid forte oſſium deſedit, feliciſſime quandoque reſtituitur. Interdum etiam admota capita *cucurbicula* magna ad compreſſam calvariæ partem rurſus diducendam inſigniter proficit; in primis ubi os atque nares continentur, ut compreſſo ſpiritu diductum cerebrum deſidentem ſimul cranii partem reprimat. Quod ſi vero nec in emplaſtro, nec in cucurbitula auxilium eſſe deprehenditur, neceſſarium utique eſt, terebram aliquam (Tab. VII. fig. 7. lit. B.) vel aliam ejuſdem generis, compreſſæ cranii parti, ſed remota tamen prius cute & cranii membranula, leniter intorquere, eandemque ſic, retracta ſcilicet terebra, reponere.

XXVII.

Cranii fractura quomodo tractanda ſit.

Quoties autem vel in adultis vel & in junioribus etiam ſic impreſſa calvaria fuit, ut oſſa prorſus diffracta reperiantur; reponendum protinus eſt, quicquid deſederat. Sunt, qui *pulverem ſternutatorium* ad reponenda, per ipſius cerebri diſtenſionem, calvariæ oſſa mirum quantum vehementem eſſe ſtatuunt. Ego vero, propter gravia iſta, quæ provenire hic facile poſſunt, incommoda, iſtud medicamenti genus haud ſatis tutum cenſeo, quod commendari vulneratis queat. Igitur veniendum potius ad *elevatoria* eſt (Tab.VII.fig.7. lit.C. item fig.8.) dummodo rimula adfuerit, cui ferramentum illud inſeri aliquo modo poſſit. Sicubi vero nullum prorſus foraminulum advertitur, admovendæ protinus terebræ ſunt (fig. 7. litt. B.) aliave ſimilis, quarum adminiculo pars impreſſa reſtituatur. Interim fieri ſemper prius & plaga quædam debet, (No. 15.) pro cute ſcilicet diducenda, &, inſtrumenti acutioris ope (fig. 2. vel 7. litt. A) foraminulum aliquod, pro terebra nimirum oſſi facilius intorquenda.

XXVIII

(*a*) Emplaſtrum ejuſmodi parari commodiſſime poterit ex pice, reſina, colophonio, & gummi elemi. HILDAN. Cent. II. Obſ. V.

XXVIII.

Ceterum quando ferramenta iſta elevatoria (fig.7. & 8.) ſic omnino comparata ſunt, ut, quoties vicinæ ac contiguæ cranii partes vel fractæ ſimul vel ſaltem imbecilliores ſunt, applicari ſine periculo, id eſt, ſine contiguorum oſſium depreſſione, nequeant. Viſum non ſine ratione medicis antiquioribus fuit, aliud quoddam elevatorium, quod tripes vocant, excogitare : (Tab. VII. fig. 12.) quod duplo majus fere ſit, quam hic delineatum eſt. Cujus pedes AAA pro re nata nunc longius nunc propius a ſe invicem diduci poſſunt. Applicationis vero modus hic eſt : Nempe ferramentum hoc capiti ſic imponitur, ut pedes ejus ſuper integras calvariæ partes figantur; mox terebra BC per continuam ipſius anſæ DD converſionem depreſſæ capitis parti, facto prius per ſubulam (fig. 2.) foraminulo, ſenſim ſenſimque intorquetur. Hinc ipſa illa terebra intorta per cochleam EE una cum ipſa calvaria depreſſa tantiſper elevatur, dum hæc in ſitum priſtinum fuerit reſtituta: prouti quidem iſthæc ſingula conſpici luculentius poſſunt Tab. VII. fig. 13. Si qua vero apertura inter partes cranii diſtractas obvia fuerit, melius adhuc erit, remoto terebræ mucrone ferramentum elevatorium G per cochleam H circa littera F. fig.12. inſerere, hujuſdemque ſubſidio calvariam depreſſam, ut modo docuimus, rite reponere. *Peculiare quoddam elevatorii tripodis genus.*

XXIX.

Aliud hujuſmodi ferramentum elevatorium, idemque haud incommodum, ſed conſtructu tamen longe facilius deſcriptum, ab HILDANO reperimus Cent.II. Obſ.4. Cujus ad ſimilitudinem conſtructum illud eſt, quod Tab. VII. fig. 14. delineatum nos dedimus. Scilicet adeſſe hic itidem terebra A, nec non uncus (fig. 15.) aliquis debent, quorum & hic & iſta immitti prius in depreſſam capitis partem debent, trajectoque dein vecte BC contineri. Dehinc lamella D parti capitis integræ, ſed ſubjectis tamen ſpleniis, ne dolores moveat, ſuperimponitur, elevataque vectis extrema parte B cranium depreſſum leniter attollitur. Circa alteram vectis partem C commiſſura quædam conſpicitur, ad inclinandam ſcilicet, pro re nata capitiſque convexitate, lamellam D, quæ proinde ipſa etiam cochleæ E ſubſidio nunc attolli poteſt, nunc deprimi. Ceterum haud abs re fuerit, paulo longiorem, ſi lubet, iſto, quem nos delineavimus, vectem adhibere; namque ſic & vehementius & commodius attolli depreſſum cranium poterit. HILDANI *elevatorium.*

XXX.

Quod ſi autem porro impreſſa illa cranii pars a reliquo cranio prorſus reſoluta uſque adeo alte deſidet, ut hactenus expoſitis artificiis neque reponi apte, neque extrahi poſſit; neceſſarium utique videtur, calvariæ partem integram, quæ juxta eſt, modioli ſive *trepanationis*, ut vulgo vocant, beneficio perforare, interjectamque oſſis partem ſerra quadam ſubtiliori (fig. 9.) quouſque illud tutum videtur, prope diſſecare, penituſque dein idoneo ſcalpro (fig. 10.) malleoque plumbeo *Peculiaris quædam fractas cranii particulas eximendi ratio.*

(fig. 11.) adhibitis reſcindere. Facto enim hujuſcemodi foramine non admoveri ſolum ferramenta, ſed eximi quoque partes depreſſæ commodius poterunt. Quanquam rarius evenire ejuſmodi caſus ſolent, in quibus poſterior hæc curationis ratio, utpote nimis operoſa, magnopere neceſſaria ſit.

XXXI.

Quomodo pars reſtituta protegenda ſit. Repoſitis jam, quæ antea deſederant, calvariæ partibus, præcavendum ſolertiſſime ſemper eſt, ne, poſtquam reſtitutæ jam ſunt, denuo illæ deprimantur. Igitur vulnerati hominis caput ſic deponendum eſt, ut in partem integram inclinet; parte vulnerata ſurſum ſpectante. Deinde pars capitis læſa per lamellam aliquam orichalceam, cupream, ferream, ſimilemque aliam diligenter præmunienda: vulnere interim ſecundum ſuperius conſtitutas leges tractato.

Explicatio Tabulæ ſeptimæ.

Fig. 1. *Oculus vitreus*, vel argenteus, eleganter pictus, qualis, naturali perdito, orbitæ immitti poteſt.

Fig. 2. *Subula* ſive inſtrumentum acutum, perforandæ cranii lamellæ exteriori accommodatum.

Fig. 3. 4. 5. Varia *ſcalpra* ſive ferramentorum genera, quibus deradi cranium atque oſſa reliqua ſubinde conſueverunt.

Fig. 6. demonſtrat, qua ratione *calvaria infantum impreſſa* per emplaſtrum elevanda ac reponenda ſit.

Fig. 7. lit. A. *ferramentum* acuminatum quadrangulare, pro perforanda cranii lamella. Litt. B. terebra, itemque litt. C. elevatorium pro reſtituendis cranii oſſibus deſidentibus.

Fig. 8. *Elevatorium* aliud iiſdem uſibus accommodatum.

Fig. 9. *Serra* quædam minuta; & fig. 10. ſcalper aliquis minutus, quorum non hic ſolum, ſed iſta quoque manubrio ſive capulo inſtrumenti fig. 3. delineati intorqueri poſſunt.

Fig. 11. *Malleus ligneus*, cujus caput plumbo adimpletum eſt.

Fig. 12. *Elevatorium tripes* pro reponendis oſſibus calvariæ diffractis ac deſidentibus. Vid. ſupra No. 28.

Fig. 13. oſtendit, quomodo inſtrumentum illud capiti admovendum ſit.

Fig. 14. HILDANI elevatorium. Vide ſupra No. 29.

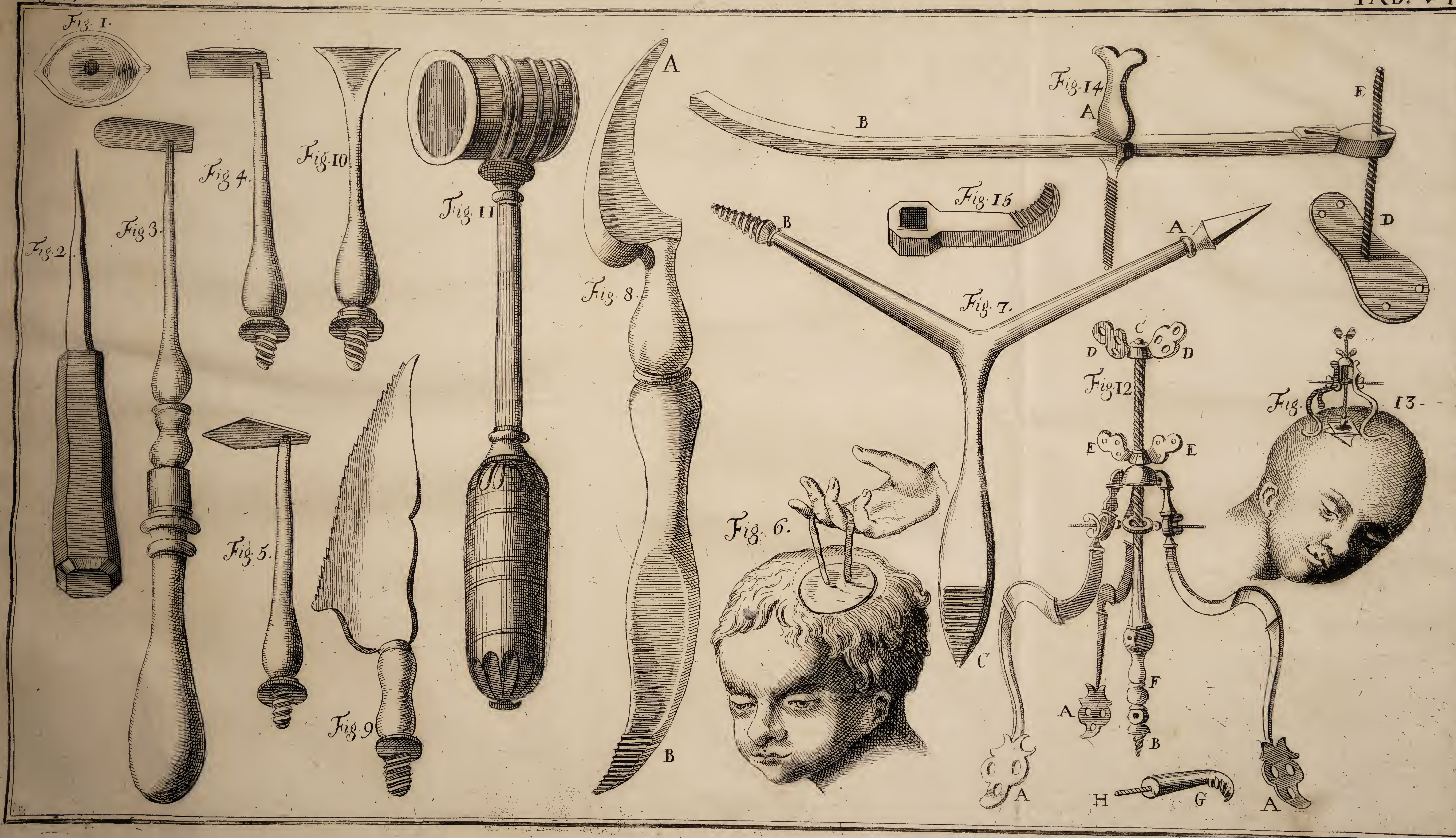
Fig. 15. Hamulus ad ipſum illud elevatorium pertinens.

Quomodo ſanguis effuſus ex calvaria educendus ſit.

XXXII.

Quid mali excitet miſſus in cerebrum cruor. In modo dictis cranii læſionibus, id eſt, contuſionibus, fiſſuris, impreſſionibus & fracturis venulæ quædam vel arteriolæ intus in ipſa celebri membrana haud raro perrumpuntur. Ex his emiſſus ſanguis, ubi paulo copioſior eſt, cerebrum vehementer urget, impeditiſque

ipſius


Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9.
Fig. 10.
Fig. 11.
Fig. 12
Fig. 13.
Fig. 14
Fig. 15
A
B
C
D
E
F
G
H

ipſius actionibus, graves utplurimum dolores aliaſque multas noxas movet, ipſamque demum mortem adducit, niſi opportuno tempore eliciatur. Quin etiam ubi vel minima ſanguinis copia intus hæſerit; abeſſe tamen vix poteſt, quin idem putreſcat, tandemque & cerebri membranam & ipſum cerebrum corrumpat. Unde graves plerumque inflammationes, ſenſuum turbatio, delirium, putrefactiones, ulcera, & quid non? proveniunt. Tametſi ipſa mors nunc celerius, nunc tardius inſequitur. Atque idem prorſus evenire ſolet, quoties vel contuſione, vel ictu, vel lapſu graviori vena quædam vel arteria intus diſrumpitur, oſſibus calvariæ externis plane integris permanentibus.

XXXIII.

Quorſum ſanguis effundatur.

In iſtiuſmodi læſionibus capitis ſingulis cruor vel cranium inter ac duram matrem; vel duram inter ac piam matrem; vel piam matrem inter ac cerebrum; vel denique in ipſos cerebri ſinus effunditur. Quæ mala tametſi ſingula valde periculoſa ſunt, hoc tamen magis ſemper ſolent eſſe gravia atque periculoſa, quo profundius ſanguis hæret.

XXXIV.

Quomodo cognoſcatur, num ſanguinis aliquid in cranium effuſum ſit.

Miſſum intus in calvariam aliquid cruoris fuiſſe, haud obſcure colligitur ex malorum accedentium vehementia; hoc eſt, inde ſi vulneratus quaſi ſine ſenſu, motu atque mente procumbit; ſi ſanguis ex ore, aure vel naribus exit; ſi oculi rubent ac tument; ſi vomitus inſequitur, & quæ ſunt hujuſmodi. Quin & malis iſtis ſenſim jam ſeſe remittentibus, tametſi ad ſe rediiſſe vulnerati videantur, inſignem tamen ipſi capitis gravitatem, ſomnolentiam, vertiginem, oculorum caliginem, ſpaſmos, & ſi quid aliud hujus generis eſt, perſentiſcunt. Et ſane quoties ſanguinis illa in capite profuſio paulo major eſt, ipſumque forte cerebellum urget; actutum exſpirare vulnerati conſueverunt. Quoties vero non ita magna cruoris copia vel ſaltem alio potius quam in ipſum cerebellum effuſa eſt; vita quidem remanet, ſed tamen ſuperius recenſita mala inſequunrur. Interdum hæc non niſi lente ſuperveniunt, hominumque non paucos, qui leviter in ſpeciem vulnerati fuerant, præter omnem ſpem atque opinionem conficiunt. Igitur in vehementioribus capitis concuſſionibus, quo demum cunque modo ipſæ contigerint, cavendum ſolerter chirurgis eſt, ut ſupra jam monuimus, ne levius adeſſe periculum exiſtiment, neve negligentia ſua vulneratum interimant. Ceterum ſimulatque capitis aliquam percuſſionem mala quædam vehementia inſequuntur, ſanguinem intus in cerebrum aut cerebellum exiiſſe indicant; ſive jam vulnus aliquod externum adſit, ſive prorſus abſit.

XXXV.

Quomodo ſine læſione excsrna detegi poſſit locus, in quo ſanguis hæret.

Quod ſi poſt vehementiorem capitis ictum ſive colliſionem, nulla nec in cranio fiſſura vel contrafiſſura, nec in tegumentis externis læſio invenitur, difficile profecto judicatu eſt, in quanam capitis parte ſanguis effuſus hæreat. Igitur longe optimum hic videtur, 1. *quicquid capillorum in capite eſt, adhibita novacula, penitus deradere*, atque ita oculis

lis & digitis læſam capitis partem inveſtigare. *Si quis enim locus mollior eſt ac tumet, vel ab intus hærente ſanguine rubet*, hunc ſane læſum eſſe cruoremque continere colligendum eſt. Prodeſt hic nonnunquam, illos etiam in conſilium adhibere, qui, dum facta vulneratio fuit, præſentes adfuerunt. Siquidem hi, qua parte percuſſum caput ſit, indicare ſæpe haud difficulter poterunt. Quod ſi vero nec iſta ratione inveniri læſus capitis locus poteſt, 2. *involvi caput deraſum integrum emplaſtro quodam emolliente, ut de meliloto hujuſdemque generis alio calido debet*, ſuperimpoſitis ſacculis medicis probe calidis. Quibus cum emplaſtro poſt aliquot horas reſolutis, rubor aliquis vel tumor ac mollities ſæpiſſime vulneratam capitis partem haud obſcure demonſtrabit. 3. Interdum læſa capitis pars ab ipſis hominibus *vulneratis*, abſque ſenſu licet jacentibus, *manu ad caput identidem admota* ſignificatur. 4. Si qua forte alterutrum corporis latus in hominibus vulneratis abſque motu ſenſuque riget aut immobile eſt, tum illud, contra quam vulgus exiſtimat, indicio eſt, ſanguinem effuſum in eo capitis latere, quod integrum adhuc atque mobile eſt, deliteſcere (*a*). Ubi vero in ipſa cute vulnus aliquod conſpicitur, incidi illud ipſum atque ampliari tantiſper debet, dum ipſa cranii læſio, id eſt contuſio, fiſſura, contrafiſſura, aut fractura in conſpectum prodierit.

XXXVI.

Quomodo percuſſa capitis pars tractari debeat.

Adinvento jam iſtis modis vulnerati cranii loco, primum ac palmarium eſt, ut cruorem intus hærentem quam citiſſime ejiciamus, ne ſcilicet vulneratus in diſcrimen vitæ adducatur. Alterum eſt, ut læſam iſtam capitis partem diligenter expurgemus, hærenteſque forte oſſium feſtucas ſive particulas caute vel reſtituamus, vel eximamus. Quanquam autem in chirurgicæ profeſſoribus haud deſunt, qui in hoc educendi ſanguinis negotio ſtatim ad *trepanationem* ſive modiolum ſeſe accingunt; tamen quum & arduum ſit vel periculoſum hoc artificium (*b*), & vulneratorum non pauci ſine eo ſæpe ſervari poſſint atque ſoleant, ſane ad modiolum ſive terebram, niſi ſi neceſſitas urgeat, neutiquam veniendum eſt. Quocirca tentandum prius ſemper eſt, num digeri forte medicamentorum digerentium ac reſolventium adminiculo ſanguis effuſus queat.

XXXVII.

Quomodo ſanguis inſpiſſatus digeri debeat.

Igitur 1. *detrahi ſanguis vulnerato per venas* & largiter quidem pro viribus corporis debet. Sic enim venæ atque arteriæ langueſcunt, nullumque amplius ſanguinem in cerebrum effundunt. 2. Dehinc *aptum aliquod, ſed idem tamen aliquanto vehementius medicamentum purgans ingeri debet*, quo ſcilicet humores ſupervacui a capite depellantur. Quam ob cauſam haud incommodum quoque eſt, clyſteres fortiores ſive acriores applicare. 3. Tum caput deraſum emplaſtro de betonica ſacculiſque medicis in vino decoctis ſolertiſſime fovendum eſt. 4. Porro ſal quoddam volatile, ſpiritus ſalis ammoniaci, vel ſpiritus C. C. naribus vulneratorum identidem admoveri poterunt, ut his ipſis, ſi fieri poſſit, exci-

(*a*) Vid. MORGAGNI *Adverſ. Anatom. VI.* & Diſſert. de *Reſonitu*, Argentorati 1722. edita, pag. 23.

(*b*) Vid. BOHNII *Diſſert.* de trepanationis difficultatibus.

excitentur, (præſertim cum aliquando ex terrore animo quaſi derelicti decumbant) ac deinde ut his ipſis inſpiſſatus ſanguis facilius reſolvatur. Denique 5. commodiſſimum hic videtur, ſorbitiones calidiores vel ex thea, vel betonica, ſalvia, roſmarino, lavendulæ floribus, ligno ſaſſafras hiſdemque ſimilibus decoctas identidem propinare. Siquidem per has inſigniter dilui ſanguis ac digeri ſolet.

XXXVIII.

Hactenus propoſita quando mox effectum deſideratum non præſtant, iterum iterumque in curandis ejuſmodi vulneratis repetenda ſunt: atque id ipſum etiam tum, quando mala priſtina ſenſim ſenſimque iſta ratione imminuta deprehenduntur. Quanquam enim frequentior ſanguinis miſſio & reliqua hæc curandi ratio aliena videri pleriſque noſtratium adſolet; tamen dici vix poteſt, quam inſignem in reſolvendo & in venas revocando cruore uſum præſtare ſoleat. Simulatque igitur paulo mitius atque commodius ſeſe habere poſt primum harum rerum uſum vulnerati cœperint, longe optimum erit, ſanguinem iterum ac tertio, pro re nata, mittere, præſertim ſi juvenis eſt, aut robuſtus, vulneratumque interim ceteris ſupra commendatis medicamentis diligentiſſime fovere; donec malum omne depulſum ſit.

Sanguinis detractio itemque alvi ductio identidem repetendæ.

XXXIX.

Ubi vero nec iſtis artificiis vel medicamentis reſtitui vulneratus poteſt, dum ſcilicet mala iſta ſupervenientia parum aut nihil imminui, quin imo augeri ſubinde animadvertuntur; conſuli profecto vulneratis alia ratione haud poteſt, quam ſi calvaria modioli adjumento, ſed circumſpecte tamen, circa partem læſam perforatur, atque ita caput ab intus collecto ſanguine diligenter expurgatur. Quin imo ubi læſa cranii pars detegi certe haud poteſt, hinc inde perforari illud ipſum debet, donec ſcilicet illa pars inveniatur, quæ læſionem aut cruorem continet. Qua autem ratione inſtitui *trepanatio* debeat, factumque vulnus rite glutinari, id quidem prolixius expoſitum eſt in altera chirurgices noſtræ parte, utpote in qua de chirurgorum operationibus ſive actionibus ex inſtituto diſſeruimus.

Nonnunquam trepanatio neceſſaria eſt.

XL.

Si qui vero ſint, qui percuſſionum capitis paulo graviorum exempla varia cognoſcere deſiderant, ii magnopere velim conſulant HIPPOCRATEM *de capitis vulneribus cum Arantii & Pavvi commentariis*, itemque CELSUM, ubi de eodem agit argumento. Præterea BERENGARIUM *de fractura cranii*, SCULTETUM *in obſervationibus* I ad 23. HILDANUM *in obſerv. var.* SCHULZIUN in, *de capite læſo*, libello, BELLOSTIUM *in chirurgo noſocom.* VVOYTIUM & VVALTHERUM *de capitis vulneribus*, & quamplurimos alios: cumprimis vero etiam recentiſſimos ſcriptores, nimirum ROHAULTIUM peculiari libro gallice conſcripto de capitis vulneribus (*a*), & DRANIUM (Le Dran) in obſervationibus ſuis chirurgicis.

De capitis vulneribus ſcriptores præcipui.

CAP.

(*a*) Traité des Playes de Tete. 4. à Turin. 1720.

CAP. XV.

De Contuſionibus ſive colliſis vulneribus.

I.

Quid ſit contuſio.

CO*ntuſionem* ſeu *vexatam*, ut cum CELSO loquar (*a*), appellare ſolemus quamcunque corporis humani læſionem iſtiuſmodi, quæ per inſtrumenta ſive tela obtuſa ſive retuſa infligitur. Et vero quum innumeræ hic venulæ, arteriolæ atque fibrillæ colllidi ac perrumpi conſueverunt; ſane ſi penitus ſingula perpendimus, contuſio nihil fere aliud quam vulnerum minutiſſimorum innumerorum congeries eſt. Græci *Ecchymoſin* haud incommode vocarunt, & CELSUS etiam vulnus colliſum Lib. V. c 26.

II.

Contuſiones quotuplices ſint:

Contuſionum varia conſtitui poſſunt genera: 1. quædam enim velut *ſimplices* tantum ſunt, dum ſcilicet non niſi partes molles atque externæ perrumpuntur: quædam quaſi *duplices* ſive *compoſitæ*, dum ſcilicet internæ ſimul vel & oſſeæ partes diffringuntur. 2. De hinc contuſionum aliæ leviores ſunt, aliæ graviores, aliæ prorſus periculoſæ; pro cauſarum videlicet, partiumque læſarum conditione. 3. denique, quod mirum videri poterat, quædam contuſiones ita comparatæ ſunt, ut integris partibus externis, interiores graviter admodum affectæ ſint atque perruptæ. Experientia enim pridem docuit, poſſe quandoque homines in capite, pectore ac ventre, baculo, aliiſque corporibus obtuſis, imo vel ſolius etiam manus adjumento, interdum ita percuti, ut quam citiſſime exſpirent, licet externe quandoque nullum veſtigium appareat (*a*).

III.

Contuſionis cauſæ quæ ſint:

Contuſiones fieri ut plurimum ſolent 1. ictu, impulſu atque jactu, vel & inſtrumentis quibuſcunque retuſis, fuſtibus puta, tignis, lapidibuſque paulo vehementius corpori admotis. Similiter 2. contuſiones fiunt, ſi quis in lapidem ſimileque aliud corpus durum impingit aut prolabitur. Denique 3. contuſiones contingant neceſſe eſt, quoties corporis noſtri membra inter januas, prela, cochleas, rotas molares conſtringuntur vel comprimuntur. Namque hac ratione vel penitus diſrumpuntur venæ atque arteriæ, vel ſaltem ſanguis violenter ex iiſdem exprimitur.

IV.

Quid fiat in partium mollium contuſionibus.

Simulatque igitur *ruptæ per contuſionem venulæ atque fibrillæ* fuerunt, abeſſe

(*a*) Libr. VII. Cap. I.

(*b*) Vid. BOHN. de vulner. lethal. Sect. I. Cap. I. mihi pag. 12. & 14. idem de offic. med. dupl. L 2. Cap. 4.

abeſſe vix poteſt, quin ſanguis aliique id genus humores intus ex iisdem exeant, variaſque proin obſtructiones, corruptiones, inflammationes, ulcera item aut gangrænam, vel &, pro læſæ partis ipſiuſque cauſæ natura, quamplurimas noxas alias ipſamque adeo mortem concitent. Quoties in exterioribus contuſionibus cutis integra remanſit, hærens ſubter illam ſanguis ſtagnans concreſcit, *ſugillationem* aliquam movet, ſive, quod perinde eſt, ruborem, livorem nigroremque in exteriore cute excitat. Unde gravia plerumque mala, oſſiumque, ſi quæ forte juxta ſunt, caries ſuboriuntur.

V.

Quid fiat oſſibus in contuſione læſis.

Ubi contuſio ad ipſa oſſa penetravit, tum 1. læſo perioſtio eadem prorſus mala ſuperveniunt, quæ læſo in capitis vulneribus pericranio ſupervenire antea diximus. Ubi vero 2. diffracta ſimul oſſa fuerunt, facile apparet, eadem obtingere debere mala, quæ poſt diffracta alia oſſa obtingere conſueverunt; at ſi læſio in capitis oſſibus, eadem mala ſequuntur, quæ capitibus præcedentibus expoſuimus. Denique 3. *ubi læſa oſſium medulla* fuit, ſive jam fractum ipſum os fuerit, ſive integrum manſerit, graviſſima utplurimum etiam incommoda inſequuntur. Etenim emiſſus ex medullæ venis atque arteriis cruor, quum extrahi difficulter queat, ſenſim corrumpitur, arroſiſque ſimul oſſibus, cariem, ulcera, fiſtulaſque inſanabiles movet: quibus non niſi membrorum amputatione ſuccurritur. Siquidem oſſium medullæ eadem fere in iſtiuſmodi caſibus conditio eſt, quæ cerebri eſſe conſuevit in læſionibus cranii.

VI.

Quid fiat juncturis & muſculis in contuſione ruptis;

Quoties *oſſium juncturæ colliſæ ſunt*, inſignes plerumque dolores atque inflammationes, convulſiones item atque gangræna & ſphacelus, nec non membrorum rigor & caries moventur. Idem prorſus contingere ſolet, dum forte *muſculi* quidam diſrupti fuerunt. Ubi autem *partes quædam interiores* colliſæ per contuſionem ſunt, quam maxime varia eademque, pro partium læſarum ipſiuſque læſionis indole, periculoſa ſupervenire ſolent incommoda. Cujuſmodi quidem ſunt inflammationes, venarum diſruptiones, ſanguinis profuſiones atque ſtagnationes, corruptiones, gangrænæ, ſuppurationes, partium vexatarum diſtenſiones, &, quæ has confeſtim ſæpius ſubſequitur, mors. Si qua gravior *capitis* præſertim facta contuſio fuit, ſenſus plerumque obtunduntur, membra ſingula rigore atque ſpaſmis urgentur, maturrimaque ſemper fere mors inſequitur: ceu patet ex iis, quæ ſupra de capitis vulneribus expoſita fuerunt. Quod ſi vero *pectus* graviter vexatum aut contuſum eſt, ſpirandi difficultas inde provenit, cruor per os ejicitur, animus ſubinde deficit, pulmones inflammantur atque exulcerantur, ſæpiuſque citiſſima mors ſupervenit, vel ſaltem phthiſis aut tabes aliqua, quæ tamen mortem lente adducit. Similiter ubi circa *ventrem* ſive *abdomen* contuſio quædam vehementior accidit, abeſſe vix ſolet, quin vomitus cruentus, inflammationes, gangrænæ ſuppurationeſque viſcerum, atque adeo, vexatis nimirum partibus nobilioribus, ipſa tandem mors ſuperveniant. Si qua autem porro interior pars

aliqua

aliqua, vena præſertim vel arteria penitus diſrupta fuit, mirum non eſt, ſi ſine vulnere externo protinus homines iſtiuſmodi intermoriantur (*a*). Denique ſi *oculus* graviter vexatus vel contuſus eſt, graves utplurimum tumores atque inflammationes ſuboriuntur, quin imo oculi prorſus obcæcantur.

VII.

Vexata quomodo inveniantur.

Explorari autem vexata ſive contuſiones quam commodiſſime poſſunt 1. vel *ipſo adſpectu*, ſicubi ſcilicet exteriores partes contuſionem paſſæ fuerunt: ſcilicet tumores ſubnaſcuntur, coloreſque inuſitati, dum læſa pars primo ruborem vel nigrorem contrahat, iiſdemque mutatis, livida, flava, viridis, mox nigricans iterum appareat. Qui ipſi tamen colores, niſi vehementior facta contuſio fuit, ſponte ſua tandem evaneſcunt. 2. Quoties viſum vexata ſubterfugiunt, *tactu* vel *contrectatione* inveſtiganda ſunt; namque nimia membrorum mollities intuſque effuſi ſanguinis agitatio vel ſtrepitus, qua parte colliſum aliquid ſit, haud obſcure ſignificant. Atque idem prorſus 3. faciunt *dolores atque rigor* partium contuſarum. Denique 4. haud prorſus incerta contuſionis indicia deſumi poſſe videntur ex læſionis & *inſtrumento* & *modo* ſeu *vehementia*. Sed quæ tandem partes interiores per contuſionem læſæ fuerint, id quidem cum ex ipſius contuſionis loco, tum & vel maxime ex malis accidentibus, impeditiſque aut prorſus turbatis membrorum actionibus, divinandum ſtatuendumque eſt.

VIII.

De contuſionum prognoſi.

Equidem quæ ad *contuſionum prognoſin* aut eventus earum dijudicationem ſpectant, luculenta jam tum maximam partem ex iis ſunt, quæ de ipſarum conditione vel effectibus hactenus expoſuimus. Interim haud abs re fuerit unam atque alteram regulam hic ſubjicere. Scilicet contuſiones aliquanto leviores parum aut nihil incommodi atque periculi movent, præterquam quod cutem exteriorem lividam reddant ac nigricantem. Sed nec iſta quidem longinqua deformitas eſt; ſiquidem hærentes ſub cute cruores quaſi ſponte ſua mox rurſus evaneſcunt. Quod ſi vero copioſior eſt, propter contuſionem graviorem, collectus in carne cruor; degenerare is facile in abſceſſum aliquem vel ipſam gangrænam aut ſphacelum poteſt. Partium internarum contuſio mirum quantum periculoſa plerumque eſt atque hoc magis ſemper lethifera, quo gravior contuſio quoque major partium contuſarum nobilitas & ad vitam neceſſitas. Niſi enim ſubita mors adfuerit, inſequi tamen ſemper iſtiuſmodi inflammationes internæque ſuppurationes adſolent, quæ vulneratum iſtiuſmodi hominem vel brevi vel ſenſim ſenſimque conficiunt. Denique oſſium, in primis vero ipſorum medullæ, juncturarum & ligamentorum in vexatis læſiones etiam atque etiam periculoſas, proindeque calvariæ contuſionem præ reliquis

(*a*) Sic exempli cauſa An. 1726. in vicino Helmſtadienſibus pago puer, qui a ludimagiſtro non niſi bacillo quodam tenuiori, ſed paulo tamen vehementius verberatus, paucis diebus poſt exſpiraverat. Qui quum incideretur, abdominis viſcera graviter contuſa & lacerata reperiebantur. Alium poſtea puerum incidi, ubi poſt vim externe illatam, hepar medium omnino diffractum reperiebatur, quamvis externe nulla prorſus læſio conſpiceretur. Conf. BOHN. loca folio præced. citata.

liquis ſæpe ob cerebri viciniam lethiferam eſſe, ſupra jam tum admonuimus prolixeque demonſtravimus.

IX.

In vexatorum ſive contuſionum curatione omni illud proſpiciendum ſemper eſt, tum ut ſuffuſi iidemque inſpiſſati humores digerantur, tum & vel maxime, ne forte ſuppuratio vel gangræna ſuperveniant. Ac leviores quidem contuſiones variis curari modis poſſunt atque ſolent. Quoties enim exempli cauſa tumor aliquis in fronte ſubortus ex lapſu fuit, ut pueris ſæpe contingere ſolet, longe optimum erit vel calidum vinum, ſpiritum vini, ſpiritum vini camphoratum, aquam Reginæ Hungariæ cum linteolis ſuperimponere: vel aquam frigidam, itemque acetum, quibus admiſceri nonnunquam ſalis quidpiam poteſt, identidem ſupra dare. Sed digeri quoque tumores iſtiuſmodi leviores haud incommode poſſunt, ſicubi cultro quodam ampliori vel nummo etiam grandiori ſupra deligato gnaviter comprimantur. Tenuioris conditionis homines in tenuiſſimo medicamento auxilium, neque id prorſus infeliciter quærunt, dum ſcilicet pro abigendis eiuſmodi tumoribus aut vexatis urinam recentem, calidam, cum linteolis læſæ corporis parti applicant. *De contuſionum leviorum ſanatione.*

X.

Ubi paulo graviores factæ contuſiones ſunt, ſcordium, ſabina, abrotanum, eademque vel ſeorſim, vel junctim etiam in vino vel aqua ſalſa decoquuntur, probeque calida cum linteolis ſacculiſque medicis identidem ſuper parte læſa deligantur. Sapo venetus in urina vinove decoctus, atque ſic panniculorum ſpongiæve ſubſidio læſæ parti applicatus, ad digerendum cruorem intus hærentem haud parum vehemens eſt. Quanquam memorari etiam jure ſuo hic debeant aqua calcis cum admixto ſpiritu vini camphorato, vel acetum lithargyriſatum, item acetum cum ſemine carvi coctum, utpote quoque ſingulorum egregiam eſſe adverſus vexata efficaciam, ipſo rerum uſu didicimus, ſi modo ſæpius calide imponuntur. *De contuſionum graviorum curatione.*

X.

Si qua vero mox ita gravia & periculoſa reperiuntur vexata, ut nimia cruoris ſtagnantis copia digeri nullo modo queat; ſed potius gangrænæ jam jam opportuna ſit, neceſſarium utique videtur *cum in parte læſa crebro alte quidem ſcalpello incidere*, vel, ut vulgo loqui amant, *ſcarificare*. Sic enim non ſanguis ſolum effuſus atque ſtagnans ejicitur, ſed quam maxime gravia etiam mala, cujuſmodi quidem ſuppurationes & gangrænæ ſunt, feliciſſime præcaventur. *De contuſionum graviſſimarum curatione.*

XII.

His rite ſic confectis, neceſſe eſt *fomenta quædam digerentia* diligenter adhibere, ſacculos item ex herbis reſolventibus, ſupra (Cap. XIV. No. 10.) deſcriptos probeque in vino coctos; vel & ſequentia: *Curatio ulterior.*

℞ Rad. bryoniæ ℥ii. vel ℥iij.
Herbæ ſabinæ, ſcordii,
abrotani,
arboris vitæ ſive thuyæ, vel
abſinthii aa. Mij.

Sine

Singula iſta minutim diſſecantur, affuſiſque vini circiter libris duabus per horæ quadrantem probe decocta per panniculum aliquod laneum percolantur. Dehinc ſaponis veneti vel hiſpani aliquot unciæ decocto huic probe calido admiſcentur, complicatique panniculi linei ex eodem expreſſi per ſingulas fere horas læſæ corporis parti calide ſuperinjiciuntur. Ante vero quam fomenta iſtæc applicantur, commodiſſimum erit cutem, qua parte *vexata* ſunt, adhibitis *linamentis calidis diligenter fricare*; quo ſcilicet ſanguis fluidus conſervetur; vel ubi forte jam concreverit, rurſus reſolvetur, atque ita vel in venas refundatur, vel per inviſibilia corporis foraminula dimanet vel tranſpiret. Ubi forte vinum defuerit, aſſumi ejus loco aqua marina ſive ſalſa (ex aquæ videlicet puræ libris duabus, & manipulo ſalis inſperſo parari ſolita.) Ceterum ſupra commendatæ herbæ ſacculis etiam comprehendi atque interſui poſſunt, vexatiſque dein, poſtquam in uno vel altero liquorum prædictorum coctæ fuerint, ſæpe applicari. Denique ſi quis cataplaſmatis uti maluerit, huic ſimpliciſſimum aliquod ac viliſſimum, ſed idem tamen efficaciſſimum commendatum volumus ſequens:

℞ Pulv. rad. bryoniæ.
Saponis veneti āā. ℥iij.

coq. in. ſ. q. aquæ recentis vel aquæ ſalſæ ad conſiſtentiam cataplaſmatis. Quod ipſum magis adhuc efficax eſſe conſuevit, ſicubi unica gummi galbani vel ammoniaci uncia in vitello ovi reſoluta ſimul admiſceatur.

XIII.

De medicamentis internis itemque diæta.

In vexatis aliquanto vehementioribus prætermitti haud quaquam debent *medicamenta interna*, eademque digerentia in primis, ſudoremque vel urinam leniter moventia, id eſt, ex herbis digerentibus ſive reſolventibus decocta vel infuſa. Cujuſmodi quidem ea potiſſimum ſunt, quæ ex thea, betonica, veronica, ſalvia, roſmarino, vel ligno ſaſſafras, quin & vel maxime ex herba arnica vel petroſelini radicibus parantur: hæc una cum *ſaponis veneti* drachma adinſtar pilulæ grandioris efformata ſicubi aliquoties per dies ſingulos ægroto ingeruntur, dici vix poteſt, quam ſint ad inſpiſſatos cruores digerendos vehementia. Neque vero minoris virtutis eſſe ſolet pulvis ad caſum Auguſtanorum, aut *ſperma ceti*, idque vel ſolum, vel cum admixtis hirci ſanguine, mumia, cancrorum lapidibus in pulverem redactum ad drachmam circiter cum ſorbitionibus calidis identidem aſſumtum. Si qui autem porro ſanguinis ſuccique pleniores ſunt, his, ad inflammationes ac ſuppurationes præcavendas, largiter ſanguis per venas detrahendus. Denique a carnibus cibiſque id genus craſſioribus aliis caute abſtineant, ſi qui paulo vehementius contuſi fuerunt. Juſculis enim ac ſorbitionibus quam maxime dilutis hic uti longe præſtantiſſimum eſt.

XIV.

De curatione reliqua.

Digeſtis jam per fomenta, ſacculos, aut cataplaſmata maximam partem iis, quæ per contuſionem coierant, reliqua vulneris curatio fieri quam

quam aptiſſime poterit per emplaſtrum aliquod digerens probe prius purgatæ digeſtivoque impletæ plagæ ſuperimpoſitum: quoniam fomentorum & cataplaſmatum uſus ob nimium laborem chirurgis paulo moleſtior plerumque eſſe ſolet. Serviunt hic egregie emplaſtra diaſaponis, diachylum, de meliloto, de ſpermate ceti, de galbano; vel & ſequens:

♃. Empl. de melilot. ℥iv.
Galban. pur. ſolut. ℥ij.
Farin. rad. bryon. ℥j.
Flor. ſulphur.
Æthiop. mineral. ā ℥ß
Ol. chamomill. q. ſ. Fiat Emplaſtrum.

Interim commendata ſuperius medicamenta interna ac victus ratio ſolertiſſime ſimul continuanda ſunt. Sic enim contuſiones quam maxime graves ac periculoſæ longe facilius quam per ſuppurationes ac ſine inciſione curantur. Confectis denique omnibus, quæ ad cruoris diſſipationem vulneriſque purgationem pertinent, nihil aliud ſupereſt, quam ut vulnus balſamo vulnerario & tandem linamentis ſiccis, ut alia vulnera, penitus glutinetur.

XV.

Quomodò ſuppuratio tractanda ſit.

Evenire quandoque hic ſolet, ut, quia vel nimis alta vexata ſunt, vel & negligentius forſan, propter chirurgorum imperitiam vulnerative mollitiem, tractata, *cruor effuſus in materiam degeneret, ſuppurationemque moveat.* Igitur haud incommodum hic eſt, ejuſmodi adhibere medicamenta, quæ ſuppurationem illam efficaciter promoveant. 1. Spectant huc præ reliquis *cataplaſmata illa emollientia*, quæ ex rad. malv. alth. lilior. albor., herb. malvæ, alth. parietar. mercurial. branc. urſin. melilot. verbaſc. ficubus, lini ſemine, fœno græco, farina varia, micis panis cum effuſa aqua vel lacte coquuntur, atque ita in pulticulam converſa, butyroque, adipe, oleiſve emollientibus, lini ſcilicet, chamomillæ liliorumque alborum oleis diluta ſuper læſam corporis partem, & ſemper quidem calide frequentius deligantur. 2. Neque vero minus hic proficere iſta medicamenta conſueverunt, quæ ſimul & acria ſunt & emollientia. Pertinent huc cepæ ſub cineribus coctæ, fermentum panis, variaque gummata, galbanum ſcilicet, ammoniacum, bdellium, opopanax in vitellis ovorum reſoluta ſingula; cataplaſmatiſque ſupra commendatis admixta; exempli cauſa:

1. Per cataplaſmata emollientia.

2. Per medicamenta paululum acria.

♃. Herbæ malvæ, altheæ,
parietar.
melilot. ā Mj.

conciſa coquantur in ſ. q. aquæ ſimplicis ad conſiſt. cataplaſm. Adde cepar. ſub cineribus aſſatarum ℥iv. galbani, vitello ovi ſoluti ℥ij. ol. lil. albor. ℥i.ß. farinæ ſeminis lini q. ſ. ad conſiſtentiam. Hæc calida identidem & tantiſper imponenda ſunt, donec materia penitus maturuerit.

ruerit. In contuſionibus aliquanto mitioribus ad ſuppurationem ſatis efficacia reperiuntur eſſe emplaſtrum diachylum compoſitum, vel & malacticum dictum.

XVI.

Quomodo materia ejicienda ſit.

Simulatque jam maturuiſſe intus deliteſcentem materiam vexatæ partis candor aut mollities ſignificaverit, incidi protinus, qua parte tutiſſimum & commodiſſimum videtur, cutis exterior ſcalpello quodam ſive lancetta debet, ipſumque vulnus illud ſolerter expurgari digeſtivo, &, ut aliud vulnus, glutinari balſamo vulnerario, prouti quidem ſupra expoſitum meminimus.

XVII.

Quid fieri debeat, ſi gangræna aut ſphacelus ſupervenit.

Quoties, at in contuſionibus vehementioribus haud raro uſu venire ſolet, *inflammatio* quædam vehementior ſive *gangræna* ſupervenit, ſcalpello incidi crebro & ſemper quam altiſſime debent uſque adeo graviter affectæ illæ corporis partes, eductoque ſanguine effuſo, ſpiritu vini camphorato cum theriaca in plagam infuſo, ſupraque cum linteolis ſacculiſque deligato, quam diligentiſſime foveri; non omiſſis interim medicamentis interioribus (Num. 13.) (*a*). Quoties vero *ſphacelus* acceſſiſſe deprehenditur (qui in omnimoda corruptione & morte partis conſiſtit) præcidendum feſtinantiſſime membrum iſtiuſmodi emortuum eſt; quemadmodum ex iis, quæ de ſphacelo itemque in actionibus ſive operationibus chirurgicis inferius diſſeruntur, luculentius perſpicitur.

XVIII.

De partibus internis per contuſionem læſis.

Si quæ forte interiores partes læſæ in vexatis fuerunt, ſane, niſi promtiſſimum auxilium acceſſerit, præſto ſtatim ſuppurationes ac ſphaceli eſſe conſueverunt, quibus ægroti quam celerrime abſumuntur. Itaque in ejuſmodi caſibus nihil ſollicitius agere chirurgos convenit, quam ut per crebriorem ſanguinis miſſionem, alvi ductiones lenes & clyſteres (Cap. XIII. No. 37.) itemque per decocta vel infuſa iſta calida, vel medicamenta quoque digerentia, (No. 13.) quicquid ſanguinis effuſum intus atque inſpiſſatum eſt, quam feſtinantiſſime reſolvat & digerat; his enim, ſi malum adhuc curationem admittit, ſuppuratio & ſphacelus optime præcaventur. Neque enim fieri hic inciſiones poſſunt: pulveres autem abſorbentes, lapides videlicet cancrorum, ſanguis hirci, cornu cervi, pulvis ad caſum, hiſdemque ſimiles alii profecto leniores ſunt, quam ut, parvo multorum more, ab ipſis ſolis præſidium petamus, ut his ſolis fidamus. *Capitis* autem contuſiones, qua ratione optime curari queant ac debeant, id ipſum ſatis jam luculenter, niſi fallor, expoſitum eſt *capite ſuperiore*, quod de capitis vulneribus tractavit.

XIX.

De occulorum contuſionibus.

Tandem ubi forte oculus aliquis vel per injectam pilam, vel per impa-

(*a*) Plura huc ſpectantia dabimus eo loco, ubi de *gangrena* & *ſphacelo* tractabimus.

impactum ipſi verutum aliquod, ſimileque inſtrumentum aliud quodcunque fortiter concuſſus aut vexatus eſt, viſus ſtatim omnis obtunditur penituſque amittitur, niſi forte læſio paulo levior fuerit, ac ſumma ſollicitudine aptiſſimiſque medicamentis nobiliſſima iſta corporis pars foveatur. Si qua igitur oculi concuſſio non adeo vehemens eſt, longe profecto optimum eſt, protinus aquam frigidam prima die quam ſæpiſſime cum linteis complicatis ſuperimponere; altera die ſpiritu vini camphorato calido oculum læſum extus ſubinde inungere, ſupra datis ſæpe ſacculis, herbas digerentes, euphraſiam puta, veronicam, hyſſopum, ſalviam, flores chamomill. & ſemen fœniculi continentibus atque in vino decoctis. Tametſi deficientibus ejuſcemodi herbis applicari quoque magno cum fructu poſſunt tincta in vino calido ſplenia, ſi modo ſæpe renoventur. Et ubi contuſio paulo gravior, ægerve ſanguine abundet, vena quoque ſecanda eſt.

XX.

De graviſſimis oculorum contuſionibus.

Quod ſi autem oculus per contuſionem aliquam uſque adeo graviter offenſus fuit, ut ex rupta intus venula ſanguis in eodem ſuffuſus per corneam tranſpareat, ægrotove objecta corpora ſingula velut rubicunda repræſentet, commodiſſimum utique eſt, ſanguinem protinus in pede collove identidem pro re nata mittere, diligentiſſimeque ſuperimpoſitis ſacculis modo laudatis digerentibus ex vino calido expreſſis, biſque terve per dies ſingulos pediluvio aliquo calido uti, haud neglectis conveniente victus ratione & medicamentis internis digerentibus No. 13. Et vero ſingula iſta magis etiam ad reſtituendam, niſi forte deſperatum prorſus malum ſit, oculorum aciem proficiunt, ſiquidem calidus columbæ ſanguis identidem quotidie oculo percuſſo inſtilletur. Quod ſi vero neque ſic diſſipari poſſit ille ſanguis effuſus, peculiari artificio per inciſionem tunicæ corneæ adhuc ſubinde feliciter educitur. Qua de re vero videndum partis ſecundæ, quæ de operationibus agit, cap. 60.

C A P. XVI.

De vulneribus veneno vexatis, & quæ per morſus inferuntur.

I.

Vulnera venenata difficulter admodum cognoſcuntur.

Vetus jam eademque haud omnino falſa traditio eſt, Indos multos, Afros, alioſque id genus populos barbaros, tela ſua, ſpicula item & arma reliqua, ut & graviora vulnera & magis certam mortem hoſtibus inferant, veneno utplurimum inungere. Quem ipſum barbarorum morem, utpote paulo crudeliorem, poſtquam Europæi depoſuerunt; graviter admodum periclitari utplurimum ii ſolent, qui venenatis telis vel armis vulnerati forte ſunt. Fraus enim iſtiuſmodi clandeſtina facit, ut penitus improviſum atque ineſpectatum malum inducatur,

catur, quod propterea, quia ignoratur, in tempore averti aut tolli nequit.

II.

Namque incerta ſunt illorum indicia.

Quanquam autem inter chirurgos vel medicos haud deſint, qui, num vulnus aliquod veneno infectum fuerit, non ex peſſimo tantum læſæ partis odore, inſolitiſque puris & vulneris coloribus, flavo ſcilicet, viridi, livido ac nigro; ſed & vel maxime & doloribus acutiſſimis, magnis tumoribus ac inflammationibus, cordis palpitationibus, animi deliquiis, ſpaſmis, membrorum diſtenſionibus, rigoribus, frigidis ſudoribus atque angoribus dignoſci utique poſſe ſtatuunt: tamen, ſi quid ego video, incerta prorſus ac dubia ſunt hactenus memorata indicia ſingula. Quotus enim quiſque eſt, qui neſciat, poſſe quoque hujus generis mala pleraque omnia vel ex malo vulnerati corporis habitu, vel ex partium nervoſarum nobiliumque vehementi percuſſione, vel denique ex pluribus aliis cauſis abſque omni veneno provenire?

III.

De vulneribus, quæ per morſus inferuntur.

At vero certus magis atque exploratus veneni plagæ ingeſti metus videtur eſſe, quoties aliquis vel venenatorum, vel *rabioſorum animalium*, (ſiquidem nullum fere animalium genus eſt, quin rabioſum quandoque fiat,) præſertim *canis*, *felis*, *lupi*, *ſimiæ*, *hominis*, vel & *ſerpentium*, *viperarum*, *ſcorpionum* aliorumque id genus inſectorum venenatorum morſu vulneratus eſſe deprehenditur. Quando autem ſerpentium, & venenatorum reliquorum animalium, præterquam *canis rabioſi*, morſus in noſtris his aliiſque frigidioribus regionibus paulo rariores ſunt; haud alienum videtur de his potiſſimum nunc diſſerere; reliquis interim vulneribus, morſu illatis, haud penitus neglectis; & primo quidem de iis agemus, *quæ ab animalibus non rabioſis* inferuntur.

IV.

Et quidem primo animalium non rabioſorum.

Itaque hic ſciendum, quod & animalium non rabioſorum morſus haud raro graves noxas inducere ſoleant, præſertim quando iræ furore percita ſunt, ubi quam vehementiſſime mordent, ita ut, CELSO jam obſervante (*a*), *a morſu interdum hominis* (*b*), *interdum ſimiæ aut felis*, *ſæpe canis*, *nonnunquam ferarum aut aliorum animalium* gravia mala ſæpe viſa ſint: cum ejuſdem ſententia *omnis fere* (*c*) *morſus quoddam virus*

(*a*) Lib. V. Cap. 27. n. 1.

(*b*) *Panaroli* Pentec. 2. Obſ. 42. *Hildan.* Cent. I. Obſ. 84. & 85. Cent. IV. Obſ. 87. ac de morſu equi ibid. Cent. II. Obſ. 86. *Seren. Sammonic.* Cap. de hominis & ſimiæ morſu.

[*c*) Pleræque editiones CELSI pro *fere* habent *feræ*. *Omnis autem feræ morſus quoddam virus habet*. Rectius autem pro *feræ* mihi *fere* legendum eſſe videtur, quia CELSUS hic non ſolum de feris earumque morſibus agit, utpote qui paulo rarius contingunt; verum, & quidem potiſſimum *de hominis*, *ſimiæ*, & quammaxime *de canis morſu*, (quæ animalia a feris hic loci manifeſte diſtinguit) diſſerit, quorum omnium, præſertim iratorum, morſus peſſima ſæpe mala, quaſi aliquid venenati alerent, inducunt; ita ut quam rectiſſime CELSUS ſenſu ampliori dixerit: *omnem* fere *morſum habere quoddam virus* ſive *venenum*, illudque effatum non ſolum de feris, ſed & quam veriſſime, ob rationes mox dicendas, de ceteris animalibus valeat. Ejuſdem ſententiæ eſt & Cel. MORGAGNUS, qui hanc lectionem prolixius ac doctiſſime, ut ſolet, comprobat in Epiſt. in *Celſum* p. 26.

virus habeat; quæ quidem mala non ex proprie ſic dicto veneno, ſed potius *ex violenta laceratione ac colliſione muſculorum*, *nervorum*, *tendinum*, *vaſorum*, *ligamentorum & oſſium*, præſertim in morſu canis majoris, equi, lupi, urſi; aliorumve robuſtiorum aut crudeliorum animalium, oriri videntur, quibus partes læſæ vehementer dilacerantur (*a*). Itaque, *ſi vulnus ejuſmodi leve eſt*, protinus ſanguis vel digitis exprimendus, vel ore vel cucurbitula educendus; quod tanto felicius contingit, ſi anguſtius vulnus ſcalpello paululum ampliatur. Poſtea ſpiritus vini, in primis camphoratus, vulneri infundendus, eoque illud eluendum, ac poſtea cum ſplenio ſuperimponendus, idque ſingulis tribus quatuorve horis, donec metus inflammationis præteriit, repetendum. *Sal* quoque *his*, *præcipue ei*, *quod canis fecit*, teſte CELSO, *medicamentum eſt*, *ſi aridus vulneri imponitur*, *ſuperque id duobus digitis verberatur*; *exſaniat enim*. *Ac ſalſamentum quoque recte ſuper id vulnus deligatur*, *eodem authore*, *loco modo citato* (*b*). Si vero *vulnus ejuſmodi eſt vehementius*, tum omnino neceſſarium, ut, niſi jam ſatis pateat, ſcalpello illud dilatare, & ſanguinem vel digitis probe exprimere, vel ore hominis, vel cucurbitulis admotis evocare: nam nuperrime adhuc ex hujus negligentia in vulnere puero a cane prope genu facto, ingentem per totum femur & crus inflammationem & ſuppurationem concitatam vidi. Deinde vulnus vel vino, vel ſpiritu vini calido, vel etiam liquore ſalſo probe eluendum, linamenta his quoque liquoribus calidis tincta immittenda, ac ſplenia iiſdem imbuta ſuperimponenda, hæcque primis diebus ſæpe renovanda, ut tanto certius inflammatio gravior avertatur. Denique, ut alia vulnera, melle vel unguento digeſtivo & balſamo vulnerario glutinatur.

V.

Quomodo canis rabioſus dignoſcatur.

Sed quo facilius pateat, num quis forte a cane rabioſo illatus homini morſus ſit; diſquirendum ante omnia eſt, *quibuſnam notis rabioſus canis dignoſci* a reliquis canibus queat. Scilicet rabioſus utique canis eſt, qui *linguam cum ſpuma ex ore protendit*; *caudam inter pedes condit*; *ſine requie timidus huc atque illuc diſcurrit*; *vox ipſi rauca* eſt, dum latrat; & *homines & canes quoſcunque* alios *ſibi obvios extimeſcit*, nec non ſine cauſa furit, *nihilque non quod propinquum eſt*, *aut obvium ei venit*, *temere demordet*, uſque adeo, ut nec ipſius domini, cui blanditus antea ſemper fuit, perſonæ parcat. Denique rabioſus etiam plerumque iſte canis eſt, *quo conſpecto reliqui canes terrentur* atque aufugiunt.

[*a*] Conf. *Hildanus* locis citatis, & cum primis Cent. II. Obſ. 86.

(*b*] *Salſamenti* vocabulum a Lexicographis hucuſque tantum *pro rebus*, *quæ ad uſum diuturnum ſale condiuntur*, ut piſces, carnes & aliæ. Vid. *Fabri*, *Vveiſmanni* & *Caſtelli* ſive *Brunonis* Lexica. Verum a CELSO, quem nullus horum auctorum adducit, in verbis his alio ſenſu adhiberi videtur. Nimirum *pro aqua ſalſa*, *ſalſugine ſive muria*, qua piſces & carnes condiri ſolent. Nam ejuſmodi liquores ſalſi, quia putredini reſiſtunt, eamque & præcavent & tollunt; apte ac utiliter in inflammationibus, gangræna & ambuſtis adhiberi notum, & alias a nobis dictum eſt; ergo & nullum dubium eos & in his morſibus prodeſſe. Res vero ipſas ſale conditas, ut haleces, aſellos, carneſve &c. vulneribus applicare velle, abſonum videtur.

VI.

Quæ mala ex rabioſi canis morſu proveniant.

Quoties igitur homines canis ejuſmodi rabioſi morſu vulnerati ſunt, gravia utplurimum inſequi mala conſueverunt. Atque id ipſum quidem nunc citius, nunc tardius, pro inſinuati in corpus veneni vehementia ipſiuſque hominis demorſi habitu. Simulatque autem virus ſeſe exerit, miro plerumque angore homines læſi corripiuntur; mox gemitus continui, ſuſpiria, febris doloreſque acutiſſimi ſuperveniunt.

VII.

Malorum hujuſmodi prognoſis.

Verum enim vero quum ex iſtiuſmodi malis, ubi parum occurſum eſt, *aquæ timor* (*hydrophobiam* Græci appellant) nono quaſi plerumque die ſubnaſcatur, (*miſerrimum genus morbi, in quo ſimul æger & ſiti & aquæ metu cruciatur*, ac *velut canis rabioſus furit mordetque*, tandemque inſigniter defatigatus expirat (*a*); id ſollicite mox proſpiciendum ſemper eſt, ut, quæ canis rabioſi morſu facta ſunt, vulneribus quam feſtinantiſſime ſuccurramus. Simulatque enim hydrophobia ſupervenit, in anguſto ſpes eſt, & nihil plerumque aliud, niſi certiſſima deſperatio, ſupereſt (*b*).

VIII.

De externa vulnerum hujuſmodi curatione.

Undenam igitur adverſus malum uſque adeo deſperatum petenda ſalutis præſidia ſunt? Scilicet multis ex vulgo præſtantiſſimum remedium videtur, hominem vulneratum protinus, imo nec opinantem *in piſcinam* non ante ei prævisam (*c*), vel & *in fluvium* aliquem aut *ſtagnum projicere*; vel ſaltem membrum læſum ſub aquis identidem per aliquot dies aliquandiu demergere; tum ex *rabioſi canis crinibus*, ſi qui forte obtineri poſſunt, ſuper partem læſam deligare. His enim confectis & aliquoties repetitis, per vim quandam, quam *ſympatheticam* vulgo appellant, tutum eſſe hominem a periculo exiſtimant. Alii cum CELSO ægrum tunc demum in piſcinam vel aquam injiciunt, *ubi aquæ timor jam adeſt*, eumque interdum deprimunt, *ut vel invitus aqua ſatietur*; hac enim ratione ſimul & ſitim & aquæ metum tolli aſſeverant. Contra vero expertiſſimi chirurgicæ artis profeſſores tantum non omnes hanc potius quaſi *optimam ac tutiſſimam curandi viam* ingrediendam præcipiunt, ut nempe vulnus, morſu factum, protinus *ſcalpello amplietur*, dehinc ſanguis digitis probe exprimatur, poſtea vel *aqua ſalſa*, vel *aceto & theriaca* probe expurgetur, vel etiam *cucurbitula*,

(*a*) Neque tamen deſunt iſtiuſmodi exempla, ubi venenum tale per morſus corpori immiſſum per unum alterumve imo plures annos in eodem delituit, tandem vero præter omnem ſpem atque exſpectationem ſubito cum teterrimo ægri hominis ululatu, furore, mordendique pruritu erupit. Ceu videre eſt ex iis, quæ VVEBESTERUS, ſcriptor anglus, *in libro de magia*, hac de re exempla ſtupenda & notatu digniſſima retulit.

(*b*) Legi de hoc morbo uberius merentur VERDRIES *in lib. de æquilibr. ment. & corp.* circa finem; it. MARESCOTUS *in lib. de Variolis* pag. 57. ubi de *hydrophobia* agit.

(*c*) Hoc CELSI temporibus jam in uſu erat: Lib. 5. cap. 27.

la, aliquoties rite admota, virus extrahatur (*a*), tandemque ſi pars læſa id permittit, ut quando ſolum cutis aut pinguedo, aut carnea pars vulnerata eſt, apto ferro candente probe aduratur, uſtoque vulneri ea ſuperimponenda, quæ ceteris uſtis ſunt. Atque hanc ipſam *curandi rationem*, tanquam communem, atque *adverſus omnia vulnerum veneno infectorum genera valentem*, vir clariſſimus AQUAPENDENS etiam atque etiam commendavit (*b*). Tametſi in ultimis his caſibus ſolertiſſime ſemper diſpiciendum prius eſt, num etiam telum ſive læſionis inſtrumentum veneno inunctum fuiſſe certo conſtiterit, vel ex ſupervenientibus vehementioribus malis ſubitis colligi recte potuerit. Namque *ubi dubium adhuc eſt, venenatumne fuerit telum, nec ne;* paulo mitius, id eſt, ſine igne & ſolum ratione prædicta, tractare hujuſcemodi vulnera convenit.

IX.

Altera curandi ratio.

Chirurgorum alii in vulneribus venenatis, in primis vero *canum rabioſorum* aliorumque animalium venenatorum morſu factis, *venas protinus ſupra partem læſam firmiter deligant, vulnus ſcalpello ampliatum aqua ſalſa, vel aceto & theriaca probe expurgant*, adhibita etiam hanc in rem, ſi vulnus altum eſt, ſyringa quadam, tum ut tutum magis a periculo ægrum præſtent, *vulnus*, ſi pars vulnerata id tuto ferre poteſt, *naviter adurunt*: quum qui ignem experti non ſunt, variorum judicio furori ac rabiei nihilominus opportuni & ab aquæ timore non ſatis tuti eſſe conſueverint. Sed ſi pars læſa ignem ferre nequit, purgatione facta *theriacam vulneri ſolent applicare*, vel ſolam, vel aceto mixtam, emplaſtrumque de ranis cum mercurio aut ſimile quid ſuper vulnus imponere, atque in ſanguineis veteres ſanguinem etiam miſerunt (*c*).

X.

Kæmpferi methodus in ſerpentum morſibus.

KÆMPFERUS ſane, vir & in arte ſalutari & in Orientis regionibus, ſerpentium venenatorum valde feracibus, verſatiſſimus, memoriæ prodidit (*d*) *ſeſe vulnera, ſerpentum, quam maxime peſtiferarum, morſu inflicta, feliciſſime ſemper curaſſe, idque ſine igne*, quoties membrum ſupra vulnus deligaverit, ipſum autem vulnus crebro inciſum, (vulgo *ſcarificatum*) expreſſo prius ſanguine, theriaca probe inunxerit, factoque ex ipſa emplaſtro quodam ſupra deligaverit, atque eandem ſimul ægro medicamenti interni ſudorem moventis loco exhibuerit, *ita neminem recens vulneratorum deſideratum eſſe, & curationem ſemper feliciter ceſſiſſe*. Quam ipſam medendi viam, utpote ſimpliciorem & faciliorem, ipſo rerum uſu comprobatam, minuſque ceteris dolorificam aut crudelem, quid obſtat, quo minus nos etiam in curationibus ejuſmodi chirurgicis ingrediamur?

(*a*) Notandum, quod, quia omnis fere morſus aliquod virus habet, etiam morſus canis non rabioſi eodem fere modo curandos eſſe.

(*b*) In Operat. Chirurg. pag. 331.

(*c*) Vid. *Celſus* L. 5. cap. 27. n. 2.

(*d*) In Amœnitat. exotic. pag. 581, itemque in Itineribus ſuis in Chinam & Japon.

XI.

De aliis quibuſdã curandi rationibus.

Sunt, qui theriacæ loco *nucis moſchatæ oleum* ſuper vulnus imponunt. Alii *bufonem*, eundemque vel vivum vel ſiccatum atque in aceto mollitum, ad extrahendum ex ejuſmodi vulneribus venenum inſigniter proficere contendunt. Rurſus alii *ophitem* ſive ſerpentinum illum lapidem, *pedro del cobra* vulgo vocatum, ſerpentibuſque Indicis quibuſdam, ut nonnulli perhibent, innatum, miris laudibus extollunt. Hunc enim dicunt, vulneribus ſerpentum aut viperarum morſu factis impoſitum, *quicquid intus in carne veneni deliteſcit, extrahere, lactique immiſſum protinus deponere* (a). Rurſus alii ſequens cataplaſma ſuper vulnus deligandum laudant. ♃. *Cepæ ſub cineribus aſſatæ* & alii bulbum unum, theriacæ fermentique panis valentiſſimi ā. ℥.j. ſinap. ℥ß. Quæ ſingula infuſo aceto calido in formam cataplaſmatis probe conteruntur, vulneribus ſuperimponuntur.

XII.

De reliqua vulnerum hujuſmodi curatione.

Elapſo die uno vel altero mel vel unguentum digeſtivum cum admixto ungu. ægyptiaco vel mercurio præcipitato rubro bis quotidie ſuper vulnus deligandum eſt, quo ſcilicet illud per aliquot hebdomades vel per quadraginta circiter dies apertum conſervetur, penituſque a veneno expurgetur. Cavendum enim ſollicite ſemper hic eſt, *ne vulnera iſtiuſmodi, præſertim quæ uſta non ſunt, mature nimis glutinentur*; præcluſumque ſic intus venenum mala graviſſima moveat. Siquidem potiſſima felicis curationis in hoc vulnerum genere pars eſt, plagam quoad fieri poteſt, diutiſſime apertam conſervare: atque hanc ob cauſam etiam CELSUS his in vulneribus *ea medicamenta, quæ vehementer exedunt*, commendat.

XIII.

Curatio interior.

Enimvero præter externam curationem illam interna quoque *medicamenta*, eademque & roborantia & *ſudorem moventia*, pro ægri hominis viribus aliiſque rebus circumſtantibus, ad expellendum virus crebro ingerenda ſunt. Veterum quidam *poſt rabioſi canis morſum*, CESLO *quoque authore* (b), *hominem vulneratum protinus in balneum mittunt, eumque ibi patiuntur deſudare, dum vires corporis ſinunt, vulnere aperto, quo magis ex eo virus deſtillet: deinde multo meracoque vino excipiunt, quod omnibus venenis contrarium eſt. dque cum ita per triduum factum eſt, tutus eſſe homo a periculo putatur.* Ceterum etiam haud alienum hic eſt, ſubinde *hauſtulum vini*, itemque cochleare unum vel alterum *boni aceti*, in quo cocta *ſalvia* fuit, cum admixta *theriacæ* portiuncula, v. gr. ʒ j. identidem dare, atque inter hæc ſubinde *infuſum aqueum calidum*

(a) Conferendus hic eſt KÆMPFERUS *in Amœnit. exotic. p.578 ſeqq.* Quanquam ipſe teſtatur, lapidem hunc nonniſi adverſus *ſerpentium ictus* proficere. Celeberrimus autem VALLISNERIUS *lib. de generatione pag.* 141 memorat, nec ad curandos quidem viperarum Italicarum morſus ſatis vehementem ipſum deprehendi: ideoque ipſi minime fidendum eſſe.

(b) Loco ſæpe citato, n. 2.

dum ſcordii vel *ſalviæ* propinare, ægrumque interdum vel *in balneum* mittere, vel in lecto ad ſudorem diſponere, idque per complures dies, quo largius deſudare viruſque emittere queat. Loco theriacæ aſſumi per aliquot dies matutinis horis haud incommode quoque poterit *valerianæ radicis* drachma una: cujus, ut percepi, in ejuſmodi caſibus frequentiſſimus apud Italos hodie uſus eſt; vel etiam *gentianæ* radicis, & quidem ex infuſo vel vehiculo calido modo laudato. Sunt, qui pro theriaca vel ſpiritum aut *ſal volatile viperarum*, vel *ex cancro fluviatili* combuſto paratum pulverem, GALENI, BOYLIIQUE exemplo, ita graviter commendant, ut neminem, venenato vulnere vexatum, iſtoc pulvere fruſtra uſum fuiſſe affirment. Neque vero inter recentiores deſunt, qui vel *ſcarabæum majalem* melle conditum ac tritum, vel triti ſcarabæi ſuccum in primis vehementem ad digerendum & expellendum virus eſſe contendunt. Alii *cordis*, *hepatis*, aut *cerebri* ex *rabioſis canibus lupiſve deſumti eſum* prorſus ſalutarem proponunt; quæ vero varias ob rationes haud ſuadenda eſſe exiſtimo. PARÆUS *allium* quoque valens admodum hic eſſe remedium aſſeverat, ſi ſæpius comedatur. Ceterum non ad firmandas ſolum corporis vires, ſed ad ſupprimendam quoque veneni vim, egregie proficit *vini generoſioris uſus moderatus* in paſtu, itemque ſuccus citri aliorumque blandorum acidorum.

XIV.

Adverſus *viperarum*, *ferarumque rabioſarum* quarumcunque ictum eadem curatio commendanda eſt, quam ſupra (No. 9 & 10.) deſcripſimus. *Scorpio* ipſe ſibi pulcherrimum medicamentum eſt: quidam enim *contritum ſuper vulnus imponunt*; alii *contritum eum vino bibunt* (*a*), alii *oleum ſcorpionis* in plagam inſtillant, eiſque hæc vulnera optime curari affirmant. *Alii his nihil aliud, quam ex brachio ſanguinem miſerunt* (*b*). Veteres in iſtiuſmodi caſibus *Pſyllis* utebantur, id eſt, hominibus, qui ſanguinem ac venenum e vulnere abſque noxa ac impune exſugebant (*c*), illudque rurſus exſpuebant, non neglectis interim medicamentis aliis, tam externis, quam internis, ſupra memoratis. Denique in *apum* aut *veſparum ictibus* curandis longe optimum eſt, vel acetum cum theriaca, vel theriacam cum vini ſpiritu, vel bolum cum aceto ſuper vulnus deligare. Quomodo gangræna, ex *equi morſu* orta, curata ſit, videri poteſt in Obſervat. *Hildani*, Cent. II. Obſerv. 86.

Curatio adverſus viperarum ſcorpionum & veſparum ictus.

K 4 PAR-

(*a*) *Celſus* Lib. 5. cap. 27. n. 5. (*b*) Ibidem.

(*c*) Cujus quidem rei locuples teſtis CELSUS eſt *Lib. V. cap.* 27. n. 3. ubi ait: *Venenum ſerpentis* ——————— *non guſtu*, ſed *in vulnere nocet*. Ergo quiſquis exemplum Pſylli ſecutus, id vulnus exſuxerit, & ipſe tutus erit, & hominem tutum præſtabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis palatove, aliave parte oris ulcus ſit.

PARTIS PRIMAE
LIBER SECUNDUS
DE
OSSIUM FRACTURIS
CAPUT PRIMUM.
De oſſium fracturis univerſe ſpectatis.

I.

Oſſium fracturæ quid ſint & quomodo fiant.

FRacturæ nomine in univerſum intelligitur omnis ſolutio continui in oſſe, ſive ea a cauſa interna, ſive ab externa fuerit inducta; ſive etiam hæc cauſa externa telum fuerit acutum, ſive obtuſum aut contundens. Quemadmodum vero ſingulas eas læſiones *oſſium vulnera* dicimus, quæ per telum ſive inſtrumentum aliquod acutum in oſſibus fiunt; ſic *oſſium fracturas* proprie appellamus eas, quæ per inſtrumentum quodcunque retuſum ita inferuntur, ut ipſum os diffractum reperiatur. Itaque oſſium fracturæ contingere utplurimum ſolent, quoties violentia quædam externa partem aliquam corporis, ubi os eſt, vehementius affligit; hoc eſt, quoties homines graviter vel labuntur, vel incautius ſaltant; vel ligno, lapide, ferro aut alio forti telo percutiuntur, vel contunduntur; vel quando oſſa per procidentia corpora gravia, cujuſmodi tigna & lapides ſunt; vel per ejaculatas quoque glandes plumbeas aliquanto vehementius urgentur, vel etiam per tela acuta diſcinduntur. Quanquam in promtu etiam iſtiuſmodi exempla ſunt, ubi *ex interno quodam vitio*, ſcorbuto ſcilicet, carie ac lue venerea, uſque adeo friabilia fragiliaque facta corporis oſſa fuerunt, ut vel ex leviſſimis etiam cauſis, qualis levis ſaltus vel curſus eſt, vel inter ſurgendum etiam, dum cubito vel pede niti voluit æger, quaſi ſua ſponte diffracta ſint. (*a*)

Cauſæ earum.

II.

Quotuplices ſint fracturarũ ſpecies.

Ac plures quidem conſtitui hic *fracturarum claſses* ſive *ſpecies* poterunt. Siquidem primo *fractura* omnis vel *ſimplex* eſt, dum ſcilicet præter ipſum os fractum nihil læſum fuit, vel *mixta* ſive *complicata*, dum ſcilicet præter ipſam fracturam vulnus aliquod, luxatio, profuſio ſanguinis, inflammatio, febris, ſpinarum eminentia, caries, aut gravior

(*a*) *Hyene* de oſſ. morbis n. 29.

vior etiam contuſio ſive comminutio oſſis ſimul adſunt; vel ipſum denique os pluribus in locis fractum deprehenditur, vel plura oſſa ſimul franguntur. Præterea ratione partium fracturæ aliæ ſunt in calvaria, coſtis, vertebris; aliæ in brachiis vel pedibus; aliæ in medio oſſe; aliæ circa extrema. Deinde aliæ *fracturæ tranſverſæ* ſunt, aliæ *obliquæ*: utpote in quibus evenire haud raro ſolet, ut oſſium fractorum aculei ſpinæ ſive cuſpides carnem & cutem omnem vel penitus perforent, vel juxta poſitas partes acriter pungant ac vexent, graviaque proin mala, dolores puta, inflammationes, tumores atque ſpaſmos moveant. Tandem ad fracturarum claſſem *contuſiones* pertinent atque *colliſiones*; cum ſcilicet oſſa per corporis alicujus gravioris illapſum ſive impetum, trabem ſcilicet vel lapidem majorem, glandem plumbeam, vel igniariam diſruptam; molarum denique curruumve rotas in particulas minimas comminuuntur.

III.

De oſſium fiſſuris.

Sed annumerari quoque hactenus recenſitis oſſium fracturis haud inepte poterunt *fiſſuræ*, dum ſcilicet *oſſa, qualiter in vitris fere uſu venire ſolet, propter accedentem vim aliquam externam vel tranſverſim vel ſecundum longitudinem finduntur, ſive rimulam quandam agunt*. Quanquam autem chirurgorum plerique de iſtiuſmodi fiſſuris, cumprimis juxta longitudinem oſſium factis, quaſi ineptorum hominum figmentis, vel prorſus ſiluerunt, vel, ubi forte illas commemorarunt, nullam curandi rationem præſcripſerunt; nemo tamen, quod ego ſciam, inter ipſos exſtitit, qui fiſſurarum iſtiuſmodi impoſſibilitatem invictis rationibus demonſtrare potuerit. Siquidem afferre nihil aliud ſolent ac poſſunt, niſi quod nulla ſibi unquam obtigerit hujuſmodi fiſſurarum obſervatio. Ego vero quum evidentia prorſus læſionum hujuſmodi exempla cum ipſis curandi artificiis apud authores fide dignos (*a*) atque in primis apud clariſſimum illum Germanum chirurgum, FELICEM WURTZIUM (*b*), reperio, tantum abeſt, ut in dubium illas vocare auſim, ut potius ſubtiliorem ac ſolertiorem earundem inveſtigationem cum indiciorum a WURTZIO ſuppeditatorum curioſa obſervatione, chirurgorum filiis commendatam velim. Qua de re vero inferius plura.

IV.

Fracturarum cognitio quomodo inſtituenda ſit.

Explorari autem *oſſium fracturæ* haud difficulter poſſunt vel 1. *ipſo adſpectu*; dum ſcilicet læſa pars brevior quam ſana eſſe, vel ſic etiam comparata deprehenditur, ac vulneratus etiam niti prorſus nequeat; vel 2. *tactu*, dum ſcilicet præternaturalem quandam oſſis inæqualitatem aut flexilitatem perſentiſcimus; ibi tamen Chirurgis commendamus, ut tam in exploranda quam reſtituenda fractura ægrum, ſi fieri poteſt, mox in eum locum aut lectum collocent, ubi in ipſa curatione decumbere debet. Vel 3. *auditu*; dum nempe collidentium velut oſſium ſtrepitum percipimus, ſimulatque partem læſam tractamus aut dimovemus. Ceterum 4. fracturam aliquam contigiſſe, vel inde etiam cogno-

(*a*) *Heyne* de oſſ. morb. n. 29.
[*b*] In Chirur. Part. II. cap. 28.

gnoſcimus, ſive conjicimus, ſi quis forte inſignem in corpore violentiam extrinſecus illatam expertus fuit. Tametſi 5. neque illud omittendum penitus hic videtur, longe facilius hiberno, quam alio tempore fracturas accidere ſolere. Denique 6. *in fracturis, potiſſimum tranſverſis, contingere quoque haud raro conſuevit, ut diffractorum oſſium partes protinus in ſedem priſtinam ſponte ſua reſtituantur*, nullumque proin vel levem ſolum fracturæ alicujus ſuſpicionem præbeant. Igitur in eiuſmodi caſibus conjecturis prudentique judicio utique opus eſt. Quod ſi enim ægrotus aliquis, poſt illatam corpori majorem aliquam violentiam, pedibus aut brachiis percuſſis vel prorſus non, vel difficulter admodum inniti poteſt; item ſi læſa iſta corporis pars abſque inſigni dolore moveri aut contrectari nequit, vero utique ſimillimum eſt, fracturam aliquam contigiſſe. Sed quo minus fallax ipſa illa conjectura ſit, ſane neutiquam alienum erit, percuſſam iſtam corporis partem manibus comprehendere, eademque ab adminiſtro quodam hinc inde mota curioſe advertere, num quis forſan ſtrepitus, hiatus vel ſitus inæqualis ſeſe prodat. Quanquam ipſa illa commotio leniter admodum circumſpecteque fieri debeat.

V.

Quomodo fiſſuræ cognoſcantur.

Oſſium fiſſuræ difficulter admodum cognoſcuntur; ſiquidem nec viſus, nec tactus, nec auditus, certum aliquod ipſarum indicium præbent. Atque hæc ratio videtur, quare Chirurgorum plerique, obſervante etiam illud GOUEIO (*a*), decepti a fiſſuris iſtis fuerunt. Interim, ſi fidem habere iis volumus, qui hujus generis fracturas contingere nonnunquam poſſe, experientia nixi, ſtatuunt; ſane neutiquam omnino deſunt ſigna, quibus explorari eædem poſſint. Scilicet fiſſuram aliquam factam in oſſibus fuiſſe, illi proponunt, quoties, poſt illatam corpori in lapſu vel ictu paulo majorem violentiam, uſque adeo graves dolores percipiuntur, ut læſa iſta corporis pars nec tuto contrectari, nec reliquas partes ſuperiores ſuſtinere valeat: item quoties ipſa magnopere intumeſcit, & hæc mala remediis quibuſcunque non cedunt. Præterea mox inflammationes graviores, ſuppurationes, fiſtulas, itemque caries ſupervenire, fiſſuraſque in ætate provectis quam juvenibus ob oſſium fragilitatem ac rigiditatem frequentius contingere, jamjam laudati chirurgi contendunt. Ceterum undenam gravia iſta mala proveniant, id ſane conjectari haud difficulter poterit, ſimulque fiſſuræ iſtiuſmodi naturam paulo curatius conſideravimus. Namque abeſſe vix poteſt, quin hærens in oſſium ſinibus vel fiſſuris cruor vel ſanies putreſcat, tandemque & medullam, partes vicinas & ipſum os fiſſum arrodat, atque ſic prædicta mala producat.

VI.

De fracturarum malis accidentibus.

Ad *accidentia fracturarum mala* quod attinet, mirum quanta varia eadem eſſe conſueverunt. 1. Pro ipſius partis diffractæ, partiumque juxta poſitarum indole; item 2. pro fracturarum diſcrimine: ſiquidem fracturæ obliquæ, & eæ, in quibus juxta poſitæ partes ab oſſium fragmentis quaſi aculeis punguntur, longe graviores & pericuioſiores ſunt fracturis tranſverſis. Fiſſuræ autem, prouti ex jam dictis liquet, ita ple-

(*a*) Vid. GOUEY *Chirurgie veritable*, pag. 79.

plerumque graves ſunt, quam quæ vel maxime. Sed æſtimari quoque porro 3. fracturarum incommoda poſſunt ex ipſarum partium, in quas diffractum os fuit, numero; necnon 4. pro fracturæ in oſſibus loco vel medio vel exteriori. Atque præcipua quidem fracturarum incommoda in eo potiſſimum conſiſtunt, ut ægrotus membro diffracto neque niti neque uti valeat; oſſis autem pars inferior a muſculis contrahatur, ipſumque proin membrum ab altera parte brevius, contortum ac deforme appareat. Præterquam quod perioſtium, & venæ vel arteriæ in medulla non ſine gravi fiſtularum vel cariei periculo diſrumpantur. Et vero quoties per oſſium diffractorum feſtucas vel cuſpides nervi quidam vexantur vel compunguntur, dolores utplurimum vehementes, convulſiones item ac inflammationes una cum febribus ſuboriuntur. Si quæ forte venæ vel arteriolæ comprimuntur, ſanguinis curſus haud leviter impeditur: adeoque mirum non eſt, ſi dolores, inflammationes, ſuppurationes atque gangræna, imo vero ipſa mors inſequuntur. Quod ſi autem nervus aliquis comprimitur; ſenſus plerumque illius partis amittitur, ad quam nervus ille tranſit, fereque ſemper tabes inſequitur. Quin evenire quoque haud raro hic ſolet, ut ſub ipſam fracturæ glutinationem materia quædam oſſea, quam *callum* chirurgi dicunt, ex copioſiori oſſium ſucco juxta fracturam excreſcat, ipſumque adeo membrum inſigniter deformet. Ceterum ubi fractura cum vulnere conjuncta ſimul eſt, ſane propter læſas in eodem venas vel arterias grandiores abeſſe vix poteſt, quin gravior aliqua ſimul adſit ſanguinis profuſio.

VII.

De fracturarũ prognoſi generatim.

In prædicendis fracturarum eventibus magna utique chirurgis opus eſt circumſpectione. Neque enim promta, facilis aut certa ſtatim promittenda curatio eſt, ne, ſi ars victa malis fortuitis fuit, chirurgus aut fefelliſſe aut ignoraſſe videatur. Neſcio enim, qui fiat, ut, qui rerum chirurgicarum imperitiores ſunt, oſſium fracturas in leviſſimis propemodum curatuque faciilimis corporis humani noxis numerare ſoleant: quum tamen impoſſibile nonnunquam ſit membrum aliquod fractum priſtinæ integritati atque elegantiæ reſtituere, quantumvis etiam peritus atque excellens chirurgus acceſſerit. Igitur quando nunc leviores nunc graviores oſſium fracturæ ſunt, prudentioris ſane chirurgi eſt, prædictiones ſuas ita ſemper inſtituere, ut non fractæ ſolum, ſed juxta poſitarum quoque partium indoli, loco oſſis fracti, malis ſupervenientibus, hominis item ægri temperamento ſive habitui, ætati, rebus denique circumſtantibus aliis quam maxime reſpondeant. Ubi tamen cavendum etiam atque etiam eſt, ne nimis facilem ac promtum in promittenda ſanitate chirurgus ſeſe præſtet; ne ſcilicet malum aliquod inopinatum vel ex ægri quoque hominis culpa profectum ipſius negligentiæ vel imprudentiæ tribuatur.

VIII.

De fracturarũ prognoſi ſpeciatim.

Ceterum peculiares quædam commendandæ hic chirurgis obſervationes ſunt. I. *Scilicet fracturæ ſimplices ac recentes longe facilius curantur quam iſtæ, quæ cum vulneribus externis, luxatione, magna contuſione, ſanguinis profuſione, carie, aliiſque id genus malis gravibus conjunctæ reperiuntur.*

riuntur. 2. Fracturæ *pro diffracti oſis diſcrimine* nunc citius ac promtius; nunc tardius ac difficilius curantur. Sic enim oſſa tenuiora, qualis claviculæ & coſtæ ſunt, inter diem vigeſimum plerumque curantur, radius inter diem trigeſimum; crus aut tibia, necnon humeri os triginta vel & quinquaginta dies ad curationem poſtulant. Denique os femoris vix ante quinquageſimum vel ſeptuageſimum diem ſaneſcit. Tametſi nec illud omittendum hic eſt, 3. *in hominibus ſanis ac junioribus* longe facilius ac citius, quam in ægris aut malo corporis habitu præditis, aut ætate grandioribus oſſa diffracta coaleſcere.

IX.

Ubi vel nihil vel parum admodum ex nativa ſede ſua dimotum os fractum deprehenditur, longe profecto commodius reponi illud ipſum poteſt, quam ubi partes diffractæ prorſus & multum a ſe invicem divulſæ ſunt. Sic *longe quoque promtius fracturæ tranſverſæ curantur quam obliquæ*. *Similiter longe magis periculoſæ ſunt illæ fracturæ*, *quæ prope juncturas inferuntur*, quam quæ in mediis oſſibus fiunt. Namque in iſtis non juncturæ ſolum haud raro ſimul læduntur, ut articulus rigidus evadat; ſed ligamenta quoque ac tendines ſemper fere una colliduntur, contunduntur, ac diſrumpuntur, unde vehementes dolores, inflammationes, convulſiones, atque id genus alia incommoda, imo vero ipſa quandoque mors enaſcuntur.

X.

Quod ſi forte bina oſſa in uno eodemque corporis membro diffracta aut diſſecta ſunt, difficilior utique curatio eſt, quam ſi unicum modo os fractum fuit. Similiter ſicubi *os aliquod in plura fragmenta ſive majora ſive minora disjectum* aut colliſum fuit, abeſſe profecto vix ac ne vix quidem poteſt, quin facile gangræna & ſphacelus ſuperveniant, vel ſaltem curatio difficulter admodum tardeque procedat; ipſum autem membrum diffractum inæquabile poſt curationem fiat. Ut adeo prudentis chirurgi ſit, hujuſcemodi noxas imminentes vel ipſis ægrotis vel pro re nata ægrototum cognatis in tempore indicare.

XI.

Ubi fracta oſſa protinus repoſitæ fuerunt, promtior & commodior curatio eſſe ſolet, quam ubi tardius eadem reponuntur. Igitur ſi tardius ad curandas fracturas chirurgus advocatur, non niſi tardiorem ipſe difficilioremque promittere poterit & repoſitionem & curationem.

XII.

Quoties juxta fracturam partes nobiliores poſita ſunt, ſane periculoſæ admodum, quin imo ſæpius lethales iſtiuſmodi fracturæ ſint, neceſſe eſt. Cujus generis ſunt fracturæ cranii, propter cerebrum, quod juxta eſt; vertebrarum, propter medullam, quæ in ſpina eſt; coſtarum & oſſis pectoris ſive ſterni, itemque oſſis ilei & pubis propter ſubjacentia

in

in pectore atque abdomine viſcera; denique etiam eæ oſſium fracturæ periculoſæ admodum ſunt, quibus venæ vel arteriæ grandiores annexæ reperiuntur. Atque id quidem vel maxime tunc, ubi oſſium cuſpides ſive partes fractæ venam vel arteriam grandiorem vehementer urgent, quin imo perrumpunt. Namque hic fieri aliter vix poteſt ac ſolet, quam ut graviſſimæ, quin imo, prout in humero femoreque perpetuum ferme eſt, lethales prorſus ſanguinis profuſiones ſuboriantur.

XIII.

Si oſſium fragmenta ſic a ſe invicem recedunt, ut ipſam carnem atque cutem perrumpant, tantum plerumque abeſt, ut in ſedibus ſuis priſtinis reponi, propt[illegible]los, nervos, venas atque arterias interjacentes queant, ut po[illegible]us graviſſima mala ſupervenientia felicem curationem impediant; ipſ[illegible]nque proinde membrum, humerum in primis, crus ac femur deforment ac debilitent, vel prorſus etiam corrumpant, ita ut ſæpe amputandum ſit.

XIV.

Ut in reliquis morbis omnibus, ſic in oſſium quoque fracturis curandis *commodiſſima tempeſtas eſt, quæ quam maxime ſerena eſt ac temperata*, id eſt, neque nimis calida, neque nimis etiam frigida. Similiter in pueris ac junioribus longe felicius quam in ſenibus oſſium fracturæ ſanantur. Si quæ autem *feminæ gravidæ* fracturam aliquam accipiunt, plerumque non ſuccedit curatio, donec ſcilicet fœtum in lucem expoſuerunt.

XV.

Quod ſi forte in plura fragmenta diffiſſum os fuit, inflammationes, ſuppurationes aut fiſtulæ utplurimum inſequuntur, quæ curari ante haud poſſunt, quam fragmenta ſoluta aut libera fuerint ejecta. Si quæ autem *fracturæ a cauſis internis ſubortæ* fuerunt, ubi ſæpe caries oſſis ſubeſt, longe plerumque difficilius, quam quæ ab externa quadam violentia proveniunt, curantur, quin & prorſus quandoque inſanabiles reperiuntur, niſi ſcilicet conjunctis iiſdem morbus, caries nimirum, & qui hunc produxit, ſcorbuticus nempe, venereus vel hydropicus probe antea curatus, atque ita ægri corporis habitus penitus emendatus fuerit.

XVI.

Quoties per glandem ferream vel majorem plumbeam, paulo majus aliquod oſſis fragmentum exſcinditur, ſatius profecto videtur, alteram eandemque exteriorem membri colliſi partem, quia glutinari cum altera neutiquam & vix atque ne vix quidem poteſt, protinus abſcindere, quam ægrum per inanem & longinquam curationem debilitatum ipſius mortis periculo exponere (*a*). Quoties autem in ejuſmodi caſibus aliquanto mi-

(*a*) HORSTIUS equidem *in Obſerv. med. Part. II. Lib. IV. Obſ. X.* refert, hominem quendam poſt ablatum ex oſſe pedis fragmentum aliquod tres digitos tranſverſos amplum, ita feliciter curatum fuiſſe, ut ne claudus quidem factus ſit. Sed ſi hiſtoria vera eſt, rara profecto iſtiuſmodi exempla ſunt.

to minor oſſis pars deraſa fuit, glutinari quidem fragmenta, ſed ita tamen utplurimum ſolent, ut membrum brevius, æger autem, ſi in pede læſio eſt, claudus evadat.

XVII.

Si quid forte cruoris per *fiſſuras* illapſum in interiorem oſſis ſinum fuit, uſque adeo gravia plerumque mala, caries nimirum ſive ſpina ventoſa, fiſtulæ inſanabiles, tabes ac ſphacelus, inſequuntur, ut vel amputandum membrum ſit, vel homini decumbenti moriendum. Tametſi idem quoque uſu venire tum ſolet, quoties in fracturis quibuſcunque aliis cruor medullam corrumpit.

XVIII.

Ceterum quæ *in pedibus* contingunt *fracturæ* longe profecto pejores atque incommodiores illis ſunt, quæ in brachiis fiunt. Quemadmodum enim brachiorum vitia facilius conteguntur; ſic e contrario illa, quæ in pedibus ſunt, longe plerumque magis conſpicua, præſertim in viris, eſſe conſueverunt. Neque enim claudicatio ſolum, ſed mira quoque pedis deformitas ex crurum præſertim fracturis, enaſcuntur. Ut proin maxima ad ejuſmodi fracturas felicius curandas ſollicitudine opus eſſe videatur.

De fracturarum curatione.

XIX.

De curatione. In curandis oſſium fracturis id in primis propoſitum chirurgus ſibi habeat, ut fractum os rurſus glutinetur. Quod ipſum quo felicius fieri queat, tria præſertim proſpicienda videntur. Scilicet 1. ut *diffractum os in ſitum naturalem reſtituatur*; id quod fieri ſolet cum extendendo, tum reponendo. Dehinc 2. ut ita repoſitum os non deligationis ſolum, ſed quietis etiam beneficio *in ipſo ſitu conſervetur*. Denique 3. ut malis, quæ haud raro ſuperveniunt, vel occurratur vel ſuccurratur. Quæ quidem ſingula tum demum feliciter præſtare chirurgus poterit, ſi ex anatomicorum doctrinis accuratiſſime didicerit, tum 1. quomodo ipſa oſſa comparata ſint; unum, an plura in hoc vel iſto membro deliteſcant; craſſa, an tenuia; robuſta, an ſpongioſa; æqualia, an inæqualia; unum, an plura ſimul fracta ſint: tum 2. quinam muſculi juxta ſint; quam poſituram quamque virtutem ipſi habeant: tum denique 3. grandioresne nervi, venæ atque arteriæ juxta ſint. Namque hæc penitus perſpecta habere, ad feliciorem fracturarum curationem haud ſane parum intereſt.

XX.

De extenſione. *Quoties oſſa fracta in ſedibus ſuis remanſerunt*, ſane ad promovendam fragmentorum glutinationem non tam repoſitione vel extenſione, quam potius apta deligatione opus eſt. Quoties autem a ſe invicem fragmenta receſſerunt, extenſione quadam utique opus eſt: quæ ipſa tamen

men fragmentorum diſtorſioni nunquam non attemperanda eſt. Quo enim longius a ſe invicem dimota oſſium fragmenta, quoque magis brevia, propter muſculorum contractionem, ipſa membra reperiuntur, hoc magis quoque vehemens ad reponendum os neceſſaria videtur extenſio. Sed ne quid tamen ipſa violentia mali ægro inferatur, quam mitiſſime fieri poteſt, ſingula debent confici.

XXI.

Extenſio quo modo fieri debeat.

Extendi autem membra diffracta hoc fere modo poſſunt ac debent. Scilicet 1. continendus firmiter ægrotus eſt, ne extendenti cedere queat. Poſitura corporis ad extenſionem accommodata pro rebus circumſtantibus varia eſt. Interdum enim ſeſſio vel in ſella, vel in ſolo; interdum autem in lecto, vel menſa aut tabula cubatio commodior deprehenditur. Deinde 2. membrum diffractum cum ſupra tum infra fracturam a miniſtro comprehendendum manibus eſt. Denique 3. exterior membri hujus pars ab illo miniſtro, qui inferiorem partem comprehendit, quantum ad reponenda oſſis fragmenta ſufficit, fortiter attrahenda eſt. At ſi nudæ manus ad peragendam extenſionem parum ſunt, funis vel mantile applicandum, manibuſque apprehendendum eſt, ut ſic majori vi trahi queat: & ſi unius hominis vires ad hunc ſcopum obtinendum haud ſufficiunt, bini vel plures adhibeantur neceſſe eſt. Interim cavendum ſimul magnopere hic eſt, ne nimis violenter ac ruditer, ſed quam mitiſſime lentiſſimeque extenſio illa inſtituatur: ne ſcilicet ægrotus nimiis doloribus præter neceſſitatem diſcrucietur.

XXII.

Priſcorum circa extẽſionem artificia.

Antiquiores medici, quoties, quod tamen rarum valde eſt, nec manus, nec funes, nec mantilia, ad extenſionem ſufficere exiſtimabant, varia in promtu habebant inſtrumenta mechanica, quorum ſubſidio membra diffracta in ſedem priſtinam reſtituere ſatagebant. Spectant huc *trochleæ* variæ cum funibus, *ſcamnum Hippocratis*, atque plura inſtrumenta id genus alia, a chirurgorum principibus adinventa, paſſimque ab ORIBASIO, PARÆO, ANDREA A CRUCE, SCULTETO aliiſque delineata. Verum enim vero, ſi accuratiores chirurgorum recentiorum authoritatem atque obſervationes ſequi voluerimus, non inæquabilis ſolum iſtiuſmodi machinarum attractio, ſed parum commoda quoque applicatio earum videtur; præterquam, quod eædem in bello aliiſve in locis non ſemper præſto eſſe queant. Ut proinde mirum haud ſit, machinas ejuſmodi vel nunquam, vel ſaltem rarius hodie apud chirurgos adhiberi: atque id magis etiam ideo, quia in ipſis manibus, funibus atque mantilibus ad extendenda membra ſatis plerumque auxilii eſſe deprehenditur.

XXIII.

Quid factu opus ſit, ſi tumor atq; inſlammatio ſupervenit.

Ceterum peculiaris quædam circa membrorum fractorum extenſionem obſervatio reſtat; nempe hæc: Si qua forte paulo tardius, id eſt, tum demum ad fracturas curandas chirurgus accedit, ubi *tumores* jam tum atque *inflammationes graviores* ſupervenerunt, tutiſſimum ſane eſt, exten-

extenſionem tantiſper differre, donec ſuccurſum iſtis malis fuerit. Neque enim ſine acutiſſimis doloribus, convulſionibus, ſphacelique periculo contrectari, comprimi atque extendi uſque adeo graviter afflictæ partes ſolent. Quod ſi autem aliquanto mitiora adhuc iſta mala fuerint, ſatius omnino pro avertenda graviori inflammatione videtur, quam primum extenſionem illam ſuſcipere.

XXIV.

Quomodo leniri inflammatio debeat. Enimvero ſi graviores inflammationes jam adſunt, quæ extenſionem impediunt, hoc in primis ſibi datum chirurgus exiſtimet eſſe, ut *in lenienda inflammatione* quam diligentiſſime elaboret. Leniri autem inflammationes eadem prorſus ratione debent, qua dirigendas eſſe contuſiones ſupra propoſuimus (Cap. XV. Lib. I. No. 10. & ſeqq.). Scilicet ſanguinis miſſione, alvi ductione, potu aqueo, ac ſorbitionibus, medicamentis item internis, inflammationi contrariis, fomentiſque reſolventibus calide ſæpius applicatis. Quibus diligenter adhibitis remitti ſenſim ſenſimque inflammationes ſolent; ut poſt 24. horarum fere ſpatium elapſum ſuſcipi utplurimum membri extenſio queat. Tametſi fomentis ſupra deſcriptis ſubſtitui haud incommode ſequens illud etiam poſſit, magnæ hic virtutis:

℞ Herbæ ſcordii Mij. vel iij.
Aquæ ſimplicis ℔j.
† vini ℥vj.

Quæ ſimul per horæ quadrantem probe decoqui, admixtiſque ſalis culinaris unc. j. & nitri ℥ß. identidem cum linamentis calida ſupra fractum membrum deligari debent. Ubi forte paulo vehementior inflammatio ſubeſt, ut altero die oſſa fracta nondum componi poſſint, hactenus recenſita medicamenta tantiſper repetenda & continuanda, donec malum omne ſublatum fuerit.

XXV.

De fragmẽtis, quæ oſſiũ repoſitionẽ impediunt. *Evenire nonnunquam ſolet, ut difficulter reponi oſſa diffracta, propter aculeos ſive fragmenta*, partes juxta ſitas irritantia ac pungentia, queant. Igitur eximenda provide ſunt iſtiuſmodi fragmenta, ſi omnino ſoluta ſunt, atque, ubi forte cum perioſtio adhuc cohærent, forfice reſcindenda. Neque enim facile cum reliqua oſſis parte ipſa glutinantur, ſed curationem potius impediunt. Quod ſi autem paulo firmius reliquis partibus eadem adhæreſcunt, neque fractorum oſſium reſtitutioni magnopere officiunt, longe optimum erit oſſa in ſedibus ſuis ante omnia reponere, deligatiſque ſolertiſſime læſis partibus fragmenta iſta tantiſper intus relinquere, donec vel per ſuppurationem quaſi reſoluta commodius ac ſine vehementioribus ægrorum doloribus extrahi valeant, vel cum majori parte denuo concreſcant. Denique ubi cum reliqua eademque præcipua oſſium parte fragmenta iſta firmius adhuc connexa ſunt, tantum abeſt, ut violenter inde extrahi debeant, ut potius in ſedem priſtinam, quoad licet, accuratiſſime reſtituenda ſint. Siquidem

tum

tum glutinari eadem haud raro cum oſſibus reliquis conſueverunt. Quod ſi vero hoc non faciant, ea, qua optime fieri poteſt, via tandem eximenda.

XXVI.

Quando aculei ſive fragmenta ita longe prominent, ut reponendis oſſibns impedimento ſint; conſiderandum ſolerter eſt, num forte rurſus reliquo oſſi adunari queant, id quod inde cognoſcimus, quando non nimis ab oſſe majori receſſerint, nec multa caro interjecta ſit. Ubi vero nec reſtitui nec oſſibus reliquis adglutinari eadem poſſunt, vel forcipis acuminatæ pauloque firmioris ſubſidio (Tab.VIII. fig. 1.) decerpi, vel, ubi firmiora craſſioraque ſunt, ſubtilioris ſerræ (Tab. VII. fig. 9.) adminiculo reſcindi, quouſque neceſſitas exigit, debent. Quibus confectis, proximum oſt, ut de fractorum oſſium extenſione ac reſtitutione cogitemus: quia his non ablatis reſtitutio & glutinatio ſæpe impoſſibilis. *De fragmentis e corpore prominentibus.*

XXVII.

Quod ſi fragmenta illa ſub cute deliteſcunt, neque proin manibus apprehendi poſſunt, tentandum utique prius eſt, num manibus in locum naturalem reſtitui ea poſſint. Niſi enim reponi ſic poſſunt, incidenda protinus ipſa cutis eſt, fruſtaque ejicienda. *De fragmentis, ſub cute adhuc deliteſcentibus.*

XXVIII.

Ad *diffractorum oſſium extenſionem* quod attinet, fieri eadem optime, ut ſupra jam (No.21.) diximus, ſolet, ſi ſcilicet chirurgus extenſam a miniſtris partem manibus complectitur, tantiſperque nunc extrorſum, nunc introrſum; nunc ſurſum, nunc deorſum, pro re nata vel comprimit vel pellit, vel leniter etiam huc atque illuc intorquet, donec ſcilicet fragmenta ſingula in priſtinis ſuis nativiſque ſedibus repoſita compareant. *De extenſione.*

XXIX.

Eſſe vero utique in ſedibus ſuis priſtinis *repoſita oſſium fragmenta*, id quidem vel inde in primis *cognoſcitur*, ſi ſcilicet dolores vel ſublati vel ſaltem valde imminuti, membra vero diffracta ejuſdem rurſus & figuræ & longitudinis cum integris fuerint. Quæ ipſa indicia ſi abſunt, nondum ſatis repoſita oſſium fruſta eſſe, non ſine ratione conjicimus; ideoque extenſionem ipſam, eadem prorſus ratione, tantiſper continuamus, dum os penitus reſtitutum animadvertimus. *Quomodo cognoſcatur num fragmenta ſint repoſita.*

XXX.

Oſſium fragmentis ita jam repoſitis, proximum eſt, ut eadem *in hoc ipſo ſitu ſuo quam diligentiſſime conſerventur*, atque ita quam aptiſſime rurſus glutinentur. *Cavendum, ne oſſa repoſita denuo removeantur.*

XXXI.

Quomodo fracturæ deligandæ.

Quod ipſum quo felicius fieri queat, bina potiſſimum reſpicienda ſunt: nempe 1. ut apta inſtituatur deligatio; itemque 2. ut membrum fractum in aptum ſitum reponatur. Ad deligationis apparatum *faſciæ* pertinent, *ſplenia* item atque *ferulæ*, eædemque vel ex charta craſſiori, vel ex ligno, vel etiam, ſi viſum ita chirurgo fuerit, ex tenui cupro videlicet, orichalco, ferro, ſtanno vel plumbo conſtructæ (Tab. VIII. fig. 7.) ex quibus tamen eæ, quæ ex ligno vel charta fiunt, commodiſſimæ mihi videntur (*a*). Ipſa vero deligandi ratio hæc eſt: Nempe faſcia primo loco circa fractum membrum deligatur; tum ſplenia cum ferulis ſuperimponuntur, firmiterque vel funiculorum vel faſciæ adminiculo conſtringuntur. In quibuſdam caſibus canales etiam ſeu involucra ex charta craſſa, ligno, metallove conſtructa; (Tab. IX. fig. 9.) quin alia quoque inſtrumenta neceſſaria eſſe conſueverunt. Quorum peculiares quidem ſpecies brachiis, pedibus aliiſque partibus applicandas infra recenſebimus, ubi ſpeciatim de fracturis tractabimus. Atque ex his ſimul illud apparebit, alias in ſimplicibus, alias in compoſitis fracturis uſurpari debere faſcias. Interim omnis hic inſtrumentorum apparatus non niſi eo ſpectat, ut nimirum oſſa repoſita tuto conquieſcere meliuſque concreſcere queant. Adeoque mirum non eſt, parum plerumque feliciter eas curari fracturas, quibus, vel chirurgi, vel ipſius etiam ægroti culpa, vel apta deligatio, vel quies defuit.

XXXII.

Quid de emplaſtris habendum.

Etiamſi vero noſtrorum chirurgorum adhuc plerique, pro firmiori ſcilicet fragmentorum conſtrictione, *emplaſtrum* ſemper ante imponunt, quam faſciis membrum diffractum deligant; recentiores tamen iique præſtantiores chirurgi emplaſtra quaſi penitus ſupervacua imo ſæpe prorſus noxia hic rejiciunt. Præterquam enim quod ipſa ſine faſciis nihil efficiant, faſciæ vero accuratius applicatæ ſatis jam per ſe membrum diffractum contineant; id ſane incommodi adjunctum ſolet eſſe emplaſtris, ut inviſibilia cutis foramina obſtruant, proindeque tumores, inflammationes, pruriginesſque vehementiſſimas moveant. Ego vero, ut ne quid forte hic diſſimulem, tantum abeſt, ut modo laudatorum chirurgorum ſententiis repugnem, ſed eis potius accedam, fracturaſque tantum non omnes ſine emplaſtris feliciſſime curari poſſe longo uſu convictus penitus credam. Si qui tamen nihilominus emplaſtris uti voluerint, his ego author ſim, ne nimis longa in deligationibus ſuis emplaſtra adhibeant. Neque enim membrum integrum ipſis involvendum, ſed ita potius contegendum eſt, ut ad digiti vel pollicis amplitudinem nudum relinquatur: ne ſcilicet, ſi tumores inſequuntur, ſanguinis curſus impediatur, atque ita gangræna & ſphacelus excitetur.

XXXIII.

(*a*] *Petitus* quidem, clarus Chirurg. Pariſ. in lib. de fractur. *ferulas* rejicit; atque ſplenia earum vices abunde ſupplere poſſe exiſtimat; quæ vero mihi non ubique ſufficere videntur.

XXXIII.

Ante vero quam de fracturis ſpeciatim diſſeramus, exponenda adhuc nonnulla breviter de deligationis apparatu hic videntur eſſe, quo plenius intelligi inferius proponenda queant. Atque ad *faſcias* quidem quod attinet, ſane quum palmarium curationis præſidium in iiſdem ſitum videatur, id in primis proſpiciendum eſt, ut præter generales proprietates non juſtæ ſolum longitudinis atque amplitudinis, ſed ipſi quoque membrorum fractorum poſituræ diligenter ipſæ adaptatæ ſint. In fracturis, quæ ſine vulnere ſunt, binæ ſemper adhiberi faſciæ unius capitis, atque ita quidem debent, ut utraque circa partem læſam incipiat; altera poſt tres circuitiones aſcendente, contrariis vero ductibus deſcendente, denuoque aſcendente altera. *De glandutione.*

XXXIV.

Obſervandum hic eſt, *faſcias, quo vehementius conſtringuntur, hoc firmius quoque læſam partem & fragmenta in ſitu ſuo naturali continere*. Interim quia faſciæ nimis conſtrictæ, ſanguinis circuitu impedito, tumores, inflammationes atque cancrum (gangrænam) excitant; contra vero nimis laxæ facilius ſeſe una cum fragmentis remittunt; media utique incedendum hic via eſt, proſpiciendumque, ut mediocriter faſciæ adſtringantur. Cujus quidem mediocritatis optimum indicium hoc eſt, ſi ſcilicet *deligati membri pars extrema poſt aliquod temporis intervallum a deligatione leviter intumuit*. Quod ſi enim vehementius eadem intumuit, nimium quantum adſtricta eſſe deligatio cognoſcitur. Si nihil intumuit, laxam nimis faſciam eſſe intelligimus. Itaque hic leviter adſtringendæ, ibi leviter reſolvendæ faſciæ ſunt. *Faſcia neque nimis arcta eſſe debet, neque nimis laxa.*

XXXV.

Splenia itemque *ferulæ* pro ipſius fracti membri magnitudine confici ſemper debent, atque, ubi membrum inæquale eſt, ut in ſuris, ita complicari ſplenia debent, ſicut Tab. IX. fig. 13. indicat, ut tenuiorem partem expleant. Siquidem tum longe commodius ac firmius applicari ferulæ poſſunt. Ferulæ ternis ſemper firmandæ funiculis ſunt, atque ita quidem, ut media pars primo ſemper loco, exteriores autem partes deinceps deligentur. *De ſpleniis atque ferulis.*

XXXVI.

Equidem in brachiis ſi fracturæ ſunt, longe optimum videtur, brachium rite deligatum in faſcia magna collum circumcingente, Galli *Eſcharpe* dicunt, ſuſpendere. In pedibus autem ſi fracturæ ſunt, tum iſti vel ſtramineis lectulis, (Tab. IX. fig. 5.) quos Galli *Fanons* appellant, vel canalibus, (Tab. IX. fig. 9.) imponuntur, ſubſtratis pulvinari atque aſſere levigato, ab extremo pede ad femur uſque extenſo, pro commodiori videlicet pedis poſitura; ceu luculentius apparebit ex iis, quæ infra de faſciis expoſituri ſumus. Atque iſtæ quidem machinæ itidem terniis, quaterniſve funiculis circa pedem deligantur firmanturque, ut *Quomodo collocari membra fracta debeant.*

 nimirum

nimirum hic quaſi penitus immobilis conquieſcat. Sunt in chirurgis nonnulli, qui *pulvinari* quodam hanc in rem utuntur, quod ſubter pedem ac faſciam firmiter deligant; ceu videre eſt apud SOLINGIUM (*a*). Alii canales quoſdam ligneos adhibent, quales præter modo laudatum SOLINGIUM SCULTETUS deſcripſit. Interim chirurgorum recentiorum plerique fere omnes iidemque præſtantiores lectulis ita dictis ſtramineis in primis utuntur: ſiquidem hoc inſtrumenti genus non continendis ſolum oſſibus fractis aptiſſimum, ſed paratu quoque longe facillimum deprehenditur. Adhiberi ſimul hic ſolet quædam quaſi *ſolea*, ex ligno chartave craſſiori confecta, (fig. 6.) cujus adminiculo non plantæ ſolum, ſed ipſi quoque pedes contineri firmius poſſint. Quæ ipſa tamen ut ne forte pedum plantis moleſta ſit, peculiari quodam ſplenio molliori (fig. 7.) probe contegenda, perque funiculos (aaa. fig. 6.) lectulo ſtramineo adliganda eſt. Dehinc inferiori ſplenii hujus parti *annulus* quidam lineus funiculiſque (bb. fig. 8.) inſtructus aſſuitur; pro calce ſcilicet libere ſuſtentanda, ne, prout fieri haud raro ſolet, longinquior incubatio inflammationes, dolores, quin & graviora mala excitet. Ceterum non nullius quoque uſus hic eſſe conſuevit faſcia binis capitibus inſtructa. Huic enim imponi calx, junctiſque per ſuturam faſciæ capitibus firmiter contineri poteſt. Sed ne qua forte tendo Achillis vehementius comprimatur, acutiſſimique proin dolores moveantur, ſic condenda faſciarum capita ſunt, ut alterum ſub interno, alterum ſub externo malleolo ponatur. Supra pedem arcus aliquis, ex dolii circulo (*a*), tympano vel modio paratus, conſtituitur, (vid. Tab. IX. fig. 10.) ſic enim ipſe non a ſtragulis ſolum non premitur, ſed commodius quoque mantilibus panniculiſque lineis aliis ejuſmodi calefactis contegi poteſt atque foveri.

XXXVII.

Quomodo ægrotus tractari debeat.

Incubare autem in dorſum ægrotus debet, capite pedeque fracto mediocriter erectis, ne ſcilicet corpus facile deſcendat. Funiculus ſupra, vel in ipſo lectuli tecto, vel in tigno firmandus eſt, quo apprehenſo commodius ſemet ipſum erigere, ſi opus eſt, decumbens queat. Si qua autem *nimio ſanguine ægrotus premitur*, protinus per venas ipſi detrahitur, ne ſcilicet graviora mala ſuperveniant. Et vero Chirurgorum in primis eſt, principio decumbentem quam ſæpiſſime viſitare, curioſiſſimeque ſemper circumſpicere, ſatiſne firma atque apta deligatio adhuc ſit, nec ne. Si quid enim turbatum reperitur, illud protinus reficiendum eſt atque reponendum. Si nimis conſtricta faſcia videtur, relaxanda; ſi laxa nimis, firmius ipſa conſtringenda eſt. Denique ad *victus rationem* quod attinet, eadem prorſus obſervanda hic ſunt, quæ ſuperius in doctrina de vulneribus propoſuimus cap. 1. §. 43. & ſeeq.

XXXVIII.

Quando nam deligatio innovanda ſit.

Deligatio prima nunc citius, nunc tardius, pro re nata, proque malis forte accidentibus, reſolvitur. Namque ubi deligatio ſatis firma eſſe nihilque

(*a*) Vid. *Edit. Amſtelodam. Ann.* 1698. *Tab.* 15. *fig.* 9.
(*b*) SCULTETUS *Tab. LVI.* SOLINGIUS *Tab. XX.*

nihilque mali ſuperveniſſe animadvertitur, deligatio prima vix ante quintum vel octavum diem ſolvitur. Ubi vero inflammationes, tumores, dolores ac pruritus vehementiores ſuboriuntur, vel & ipſa deligatio nimis aut conſtricta aut laxa invenitur, ceu fieri haud raro ſolet, tum protinus ipſa demi atque cum alia commutari debet. *In deligatione altera ſolvenda tertiaque applicanda* idem prorſus ac in prima obſervandum eſt. ..nquam haud incommodum videtur, in deligatione tertia, niſi tu- ; adfuerint, paulo arctius faſciam conſtringere, atque iſta ratione ..vere, ne quis forte *callus deformior* generetur, oſſaque fracta tan- elius concreſcant,

XXXIX.

quis autem caſus aliquis obtigerit, ubi ſuperius (No. 3. & 5.) me- ata ſigna *fiſſuram aliquam ſignificant*, ſane longe optimum viſum FE- .I WURTZIO (*a*) fuit, ſuper partem afflictam atque tumentem *plaſtrum* ſuum ad fracturas, ac deinde ferulas in aliis fracturis adhi- .ri ſolitas (*b*) ſuperimponere, ægrotumque hominem: ut per aliquot .ies ſtrenue conquieſcat jubere; ita tumorem brevi diſſolutum iri. Ubi umor aliquanto grandior atque mollior adſit, humorem aliquem intus ollectum, læſumque corporis membrum inciſioni opportunum eſſe ob- .rvavit. Igitur facta inciſione ejici humores iſtos corruptos debere, tu- .ndamque unguento ſuo fuſco illitam in vulnus immitti, ſupra datis, in fracturis cum vulnere conjunctis ſolemne eſt, faſciis. Contra ve- unguenta, cataplaſmata, fomenta atque balnea, ſi quidem WURT- .M audimus, nihil quicquam ad hoc malum tollendum efficiunt; .ı potius illud in deterius convertunt. Etenim collecta intus mate- putrida partes ſubjectas & potiſſimum oſſa ſenſim arrodit, cariem ..aque graviſſima concitat. Quæ tametſi arthritidi ſive catarrhis ut- plurimum tribuantur, ſæpius tamen ab iſtiuſmodi oſſium fiſſuris eos provenire docet. Si qui ſint, qui plura hanc in rem diſputata legere cupiunt his ego author ſim, ut ſæpius laudatum WURTZIUM conſulant Part. II. Cap. 28. pag. 381. edit. Baſil. Ann. 1687. Fiſſuras recentiores vel ſolis faſciis curari poſſe, GOUEJUS ſtatuit.

De fiſſurarum curatione.

(*a*) In Chirurg. ſua, pag. mihi 382.

(*b*) Emplaſtrum illud ita paratur: ℞. Reſinæ purioris candidæque libras duas, terebinthinæque vulgaris ſemilibram, leni igne una liquefiant, injectoque dein radicis ulmariæ pulveris tenuioris unc. iv. tantiſper bene ſubigantur, donec modice frigeant. Sic enim confectum emplaſtrum eſt. Quod ubi linamentis vel corio induce- revoluerimus, aqua fervida prius infundenda eſt; ita hoc facile fieri poteſt. Ceterum miræ admodum emplaſtro huic virtutes ab authore tribuuntur p. 320.

(*c*) *Veritable Chirurgie*, pag. 86.

C A P. II.

De fracturarum accidentibus, ſive ſymptomatibus.

I.

Si adjunctum fracturæ vulnus eſt.

SI *quod forte adjunctum fracturis vulnus eſt*, illud ipſum, repoſitis prius oſſium fragmentis, eodem fere modo tractatur, quo vulnera quæcunque tractari debere ſupra declaravimus. Scilicet primum eſt, ut vel vino calido, vel vini ſpiritu, vel aqua ſalſa vulnus expurgetur; proximum, ut linamentis carptiſque iiſdemque ſiccis, pro ſiſtendo ſanguine, illud impleatur; tertium, ut digeſtivo unguento foveatur; ultimum, ut balſamo vulnerario tantiſper illud inungatur, dum penitus glutinatum ſit (*a*). At vero, quia in his fracturis, pro expurgando vulnere, quotidie reſolvi deligatio, ipſum autem membrum dimoveri haudquaquam debet; ſane quo longiores faſciæ ſunt, hoc magis etiam in deligandis hujuſmodi fracturis alienæ reperiuntur eſſe; præſertim ſi in femore vel tibia fracturæ fuerint. Quum enim in circumducendis faſciis illis fieri aliter nequeat, quam ut pedes eleventur, periculum profecto eſt, ne oſſa fracta iterumque conjuncta in ſitu ſuo nativo iterum turbentur, parumque eleganter glutinentur. Itaque mirum non eſt, chirurgos præſtantiſſimos his in fracturis penitus ab ejuſmodi faſciis longioribus abſtinere, harundemque loco *faſcias octodecim* capitum ſive quædam quaſi faſciarum volumina (Tab. IX. fig. 4.) in his caſibus adhibere. Siquidem iſtarum ſubſidio non in quiete ſolum conſervari, ſed & probe deligari pedes diffracti poſſunt. Simulatque vero glutinatum vulnus eſt, ſed nondum os fractum, maxime opportunum eſt, rejecta faſcia 18. capitum, partem fractam faſciis ſimplicibus anguſtioribus ac longioribus deligare, donec penitus glutinata oſſa reperiuntur. Sed iſta quidem ſingula luculentius apparebunt ex iis, quæ de faſciis inferius proponenda ſunt.

II.

Si fractura cum ulcere.

Ita ſi cum oſſe fracto, præſertim in tibia aut femore, ulcus adeſſet, ſed ſine carie, quia hoc quotidie quoque deligandum eſt, ut vulnus, eodem etiam modo, facta prius oſſis fracti reſtitutione, ut modo docuimus, pars faſcia octodecim capitibus deliganda; donec illud glutinatum ſit. Poſtea vero quando glutinato ulcere os nondum conſolidatum eſt, omiſſa faſcia 18. capitum parti fractæ ſimplices faſciæ, anguſtæ nimirum & longæ, ut in ſimplicibus fracturis uſu venit, injiciendæ, ſicut modo in fractura cum vulnere docuimus.

III.

Si cum carie.

Interdum fractura contingit in loco oſſis, ubi jam *ulcus & caries* aliquandiu

[*a*] Si qua ſanguinis profuſio ſuborta fuit, tum eadem prorſus ingredienda curationis via eſt, quam ſupra in doctrina de vulneribus propoſuimus.

quandiu adfuerunt ; cujus vero curatio utplurimum dfficillima , imo quandoque impoſſibilis videtur . Pauci admodum ſcriptores chirurgici , quomodo hæc mala rite curanda ſint, propoſuerunt. PETITUS quidem caſum proponit *de tibia fracta , cui caries juncta erat*: verum enim vero hic caſus, dum de aliis ſilet , totum hoc argumentum, ut mox dicam , non abſolvit . Interea tamen pro exemplo ſervire poteſt, quod in ſimilibus caſibus imitari queamus, donec perfectiora obtineamus. Nimirum juvenis erat viginti fere annos natus, cui media tibia, ubi jam antea ulcus & caries aderant, frangebatur, fibula adhuc remanente integra . Adeoque in curanda hac fractura extenſio ad oſſa fracta reponenda non erat neceſſaria; verum PETITUS primo omnem carnem vitioſam , quæ juxta fracturam erat, reſecabat, atque oſſa fracta digitis in ordinem redigebat, ulcus linamentis ſiccis replebat, ſpleniiſque & faſcia 18. capitum, ut alias in fracta tibia cum vulnere fieri ſolet, deligabat , pedemque in lectulum ſtramineum quam ſolertiſſime reponebat . Poſt aliquot dies, ubi febris, quæ principio aderat, conquievit , extrema oſſium fractorum carie obſeſſa ferro adurebat, poſtquam terebra ea , quam Galli *Trepan exfoliatif* appellant, partem cariei abſtulerat ; deinde linimenta tinctura aloes ſuccida oſſibus nudis injiciebat, carnibus vero primo unguentum digeſtivum & poſtea unguentum fuſcum ad carnem luxuriantem hic valde noxiam reprimendam: atque hoc per 50. dies continuabat, donec corrupta pars oſſis a ſano recedebat . Denique carnem novam ope balſami vulnerarii producebat, ac tandem more conſueto & ulcus & oſſa glutinabat.

IV.

Longe vero difficilior eſt caſus, *ſi ulceri cum carie in oſſe femoris fractura ſupervenit*, qua de re nihil apud PETITUM in libro de fracturis invenio. Ego vero ſtudioſum novi, viginti circiter annos natum, qui a pluribus annis ulcus cum carie in media fere & interna femoris parte , ubi arteria cruralis deſcendit, geſtabat. Caries propter carnem hic craſſam in conſpectum non prodibat, neque ob vicinam magnam illam arteriam ulcus ſcalpello ampliare aut os adurere licebat , atque ſic omnia medicamenta, quæcunque adhibebantur, nihil efficiebant. Tandem inter prodeambulandum ſine ulla fere vi externa femur hoc in loco læſo frangebatur . Rurſus vero hic neque vulneris ampliatio, neque oſſis aduſtio ob rationes dictas inſtitui poterant: & quamvis quidem os reponeretur & faſcia deligaretur, tamen nullam glutinationem admittebat, & æger miſeram vitam trahebat. Cogitandum igitur adhuc ſerio erit de modo hujuſmodi fracturas in femore, brachio & aliis partibus , ubi oſſa non patent , neque tuto denudari poſſunt , curandi. Quod vero magis optandum quam ſperandum videtur.

Fractum femur cum carie.

V.

Equidem chirurgus in curandis oſſium fracturis ſatis ſuum officium feciſſe cenſendus eſt, ſicubi diligenter eadem repoſuit , atque , ne denuo

De callo.

L 4 forte

(a) Lib. de morb. oſſ. Tom. II. p. m. 270. & ſeq.

forte dimoverentur, ſollicite cavit. *Fragmentorum* enim *glutinationem ipſa natura perficit*, dum *callum* aliquem fracturæ inducit. Scilicet ex oſſium fractorum arteriolis & fibris oſſeis quædam quaſi *gelatina*, id eſt, materia liquida & viſcoſa, exſudat, inque ipſis rimis quaſi gluten aliquod hæreſcit. Hæc primo in cartilaginem, mox autem in maſſam aliquam duriorem cartilagineam, ac tandem oſſeam converſa uſque adeo firmiter oſſium fragmenta inter ſe invicem conjungit, ut citius ſæpe quævis alia oſſis pars integra, quam callus ejuſmodi frangatur: eodem fere modo, ut in aſſeribus ope glutinis fortioris junctis haud raro fieri obſervamus.

VI.

Callus ſubinde excreſcit.

Ut vero in vulneribus recens caro, ſic in fracturis callus nimium quantum ſubinde excreſcit, proindeque inæquabilem ac deformem corporis partem illam reddit. Quod ubi forte accidit, atque impediri amplius non poterit, mature indicari ægrotantibus debet, ne in chirurgum deformitatis culpa devolvatur. Neque enim impediri aut præcaveri ſemper poteſt, quo minus ejuſmodi callus juſto largius excreſcat; nec, ubi jam excrevit, quaſi caro luxurians exſcindi poteſt, ob varias eaſque graves rationes, adeoque jam factus fere inſanabilis eſt.

VII.

Quomodo illud præcavendum ſit.

Sed *præcaveri* tamen aliquo modo poteſt, *ne nimium callus ſupercreſcat*; ſi nempe faſciæ paulo arctius conſtringunt, ſpirituque vini rectificatiſſimo identidem imbuuntur. Sic enim materia iſta viſcida non ſolum reprimitur, ſed & quam aptiſſime induratur. Quod ipſum obſervari in primis in virorum tibiis, feminarumque brachiis debet: ſiquidem iſtæ corporis partes præ ceteris in conſpectum veniunt. Si qui vero induratus jam callus fuerit, tum vix ac ne vix quidem medicamentum aliquod ſuppetit, quo tolli aut reprimi commode is valeat. Interim non deſunt, qui callum ſupereminentem reprimi feliciter poſſe ſtatuunt, modo emplaſtrum de ranis Vigon. cum mercur. injiciatur, laminaque plumbea ſupra deligetur. Ceterum *callus ejuſmodi nunc citius*, *nunc tardius pronaſcitur, pro diverſa ſcilicet oſſium diffractorum magnitudine*, corporis habitudine, aeris temperie, hominis denique ipſius ætate. Quin & ubi paulo tardius increſcere callus animadvertitur, haud alienum chirurgorum quibuſdam viſum fuit, ad promovendum calli incrementum, *oſteocollæ* dracmam dimidiam ægrotis identidem ingerere.

VIII.

Quid adverſus prurigině valeat.

Vehementiores autem *prurigines* præcaveri commodius haud poſſunt, quam ubi medicamenta quævis pinguia, oleoſa, proindeque ipſa etiam emplaſtra removentur. Namque iſthæc omnia ſic plerumque comparata ſunt, ut corporis noſtri inſenſibilia foraminula penitus obſtruant. Si qua autem forte prurigo jam tum ſuperveniſſe deprehenditur, longe optimum erit partem illam, quæ prurigine vexatur, vino calido, vel oxycraro, vel etiam ſpiritu vini abluere, linamentiſque quam puriſſimis molliſſimiſque deligare. Veſiculæ ubi adſunt, forficis adjumento ipſas incidere convenit.

IX.

IX.

Inflammmationes eadem ratione tractantur, quam ſupra (Lib.I.cap.15.) propoſuimus. *Doloribus* autem & *convulſionibus* ut mature ſuccurratur, non ea ſolum diligenter obſervanda ſunt, quæ ſupra ad vulnerum curationem præcepimus; ſed & vel maxime illud ſemper providendum, ut fragmenta oſſium quam accuratiſſime reponantur; &, ſi qua forte ſoluta ſunt, eximantur; ipſa vero membra quam commodiſſimo ſitu collocentur. Longe optimum quoque hic eſt, ſanguinem per venas detrahere, cataplaſmataque digerentia atque ſacculos ex vino vel oxycrato decoctos ſuperimponere; non neglectis interim medicamentis internis circumſpectaque victus ratione: utpote ſine quibus vehementes ſæpe inflammationes & ſphacelus atque adeo ipſa mors excitari haud difficulter poſſunt.

De inflammationibus, doloribus & convulſionibus.

X.

Quod ſi *inflammationes* uſque adeo graves ſunt, ut læſum corporis membrum *gangrænæ* opportunum ſit, primo ſanguis mittendus, ac deinde faſcia octodecim capitum pro faſciis longis ſimplicibus applicanda una cum fomentis digerentibns, quæ vel ex aqua calcis & ſpiritu vini camphor. cum eſſ. aloes & myrrhæ; vel ex ſpiritu vini camphorato & ſale ammoniaco, vel ex medicamentis ſupra (*a*) commendatis, confici utplurimum ſolent. *Quod ſi autem ipſa gangræna jam tum ſupervenit*, ſcarificationibus atque inciſionibus crebris opus eſt, ad humores ſtagnantes emittendos, non neglectis interim fomentis antea commendatis. Ubi vero altius jam iſtiuſmodi gangræna inſedit, quam ut fomentis curari poſſit, & ſphacelus jam acceſſit, amputandum protinus membrum illud corruptum eſt, ne pars ſincera trahatur, aut alia membra integra ſimul corrumpantur.

Quomodo gangrænæ ſuccurratur.

X I.

Si qua *gravior ſanguinis profuſio fracturis adjuncta* eſt, inveſtigari ſolertiſſime vena iſta ſive arteria diſrupta debet, ipſumque ſanguinis profluvium vel per compreſſionem, ope linamentorum, ſpleniorum & faſciarum quam aptiſſime applicatarum; vel per medicamenta ſanguinem ſiſtentia, alias commendata; vel per vaſis læſi & ſanguinem fundentis idoneam ligaturam; vel denique per ferrum aliquod candens, qualiter ſuperius circa vulnerum curationem Cap.II. docuimus, diligenter cohiberi. Poſtea demum oſſa fracta componenda, peregrina, quæ facile haberi poſſunt, eximenda, & pars læſa deliganda.

De ſanguinis profuſio.

XII.

Si quæ autem *nervorum reſolutio* vel *tabes* fracturam inſequitur, ſane ſpes in anguſto eſt. Interim haud quaquam alienum hic videtur, partem iſtam læſam 1. panniculis calidis ſæpe & graviter fricare, 2. ſpiritibus fortioribus, qualis eſt ſpir. formicar. lumbricor. matricalis, C. C. ſal ammoniac. eſſ. euphorb. caſtor. aliiſque identidem inungere,

De paralyſi ac tabe.

[*a*] De fracturis cap. I. No. 24. itemque in capite de contuſionibus.

gere, dehinc 3. fomentis calidis itemque balneis ex vino herbiſque corroborantibus, aromaticis ac nervinis confectis, vel thermis naturalibus fovere. Denique 4. longe quoque optimum hic eſſe ſolet, partem illam reſolutam, rigidam vel tabeſcentem recens laniatis atque adhuc calentibus animalibus, bobus nempe, aut vitulis, aut porcis, aut canibus ſubinde immittere. Siquidem iſta ratione ſanguinis ſpirituumque animalium in partem læſam influxus haud parum promovetur, & quaſi poſtliminio reſtituitur. Idque magis etiam tunc, ubi interna quoque medicamenta nervina ac roborantia diligenter aſſumuntur.

XIII.

Si junctura quædã riget.

Quoties articulus aliquis aut commiſſura oſſium riget, hærenſque in illis materia vitioſa jam tum indurata deprehenditur, quod vitium Græci *Anchyloſin* vocant, ſane, ſi ex diffractorum oſſium ſucco, in articulum effuſo & concreto, eadem provenit, difficulter admodum curari malum iſtiuſmodi poterit. Quod ſi autem rigor iſte vel ex longinquiori quiete, vel & ex humoris, qui oſſium articulos lubricos efficit, inſpiſſatione ſubortus fuit, haud omnino incommodum fuerit, fomentis balneiſque crebrioribus emollientibus, ac præſertim thermis naturalibus partem iſtam rigidam fovere, oleis, pinguedinibus animalium, vel unguentis emollientibus ſæpius probe fricare, admotiſque manibus huc atque illuc movere vel inflectere, donec naturalis mobilitas penitus reſtituta ſentiatur (*a*).

XIV.

Si ſimul luxatio adeſt.

Sæpius in uno eodemque membro præter oſſis fracturam luxatio quædam ſubeſt. Quod ubi incidit, quicquid luxatum eſt, primo loco; quicquid autem fractum eſt, deinceps reponere convenit, juſtaque ratione utrumque deligare. In nonnullis caſibus, id eſt, quoties fractura ipſis oſſium capitibus ſive juncturis propior eſt, ut nec apprehendi, nec proin ſatis extendi os illud luxatum queat, ſatius utique videtur, fragmenta prius reponere, ea probe deligare, diligenterque glutinare, quam luxationi ſuccurratur. Quanquam illud proſpiciendum hic ſolertiſſime eſt, ut ſpiritus vini, vel ſpiritus vini camphorati, vel & aceti calefacti ſuperadditi beneficio membrum luxatum a tumoribus atque inflammationibus immune interim conſervetur. Diffiteri equidem haud poſſum, iſtam hanc curandi rationem non omnino perpetuam eſſe, luxataſque iſtiuſmodi partes reſtitui poſtea ſæpius nullo artificio poſſe; interim, quia nulla commodior ſuppetit, haud ſane eſt, quod rejicere illam ſuſtineamus: maxime quum in promtu ſint apud authores iſtiuſmodi exempla non pauca, ubi membra luxata poſt aliquot demum menſes, vel poſt integrum quandoque annum feliciter adhuc reſtituta fuerunt.

XV.

Quomodo membra poſt glutinationem indecora denuo frangenda ſint.

Quod ſi autem *membrum aliquod diffractum* propter vel chirurgi negligentiam, vel ipſius decumbentis imprudentiam aut inquietudinem, ſic gluti-

[*a*] De Anchyloſis curatione vid. Obſervationes recentiores in DRANII Obſer. 93. & 94.

glutinatum fuit, ut *deforme admodum atque indecorum* appareat, vix alia utplurimum reſtituendæ elegantiæ via eſt reliqua, quam ut ipſum os, in qua parte glutinatum fuit, a robuſtioribus quibuſdam hominibus violenter extendatur, diſtrahatur, atque ſic denuo frangatur, quo ſcilicet accuratius poſtmodum reponi glutinarique idem poſſit. Quanquam iterata iſtiuſmodi fracturarum curatio egregiam prorſus circumſpectionem poſtulat. Quoties enim vel minor deformitas ac moleſtia ſubeſt, vel induratus jam tum callus, vel denique ægrotus ætate grandior atque infirmior eſt; ſane non inſigniter tantum moleſta, ſed & quandoque periculoſa hujuſcemodi curatio eſſe conſuevit; adeoque tunc rectius intermittitur. Contra vero ubi tenerior adhuc callus eſt, æger autem & junior & robuſtior, re probe conſiderata haud prorſus aliena videtur, quæ priſtinæ oſſium figuræ reſtituendæ impenditur opera. Interim iſta neceſſaria hic videtur obſervatio, antequam hæc curatio ſuſcipitur, nempe ut callus per aliquot dies continuos balneis, fomentis, unguentis atque emplaſtris, quæ digerunt & emolliunt, probe antea inungatur; oſſa autem diffracta quam accuratiſſime reponantur, deligentur & foveantur (*a*).

CAP. III.

De oſſium fracturis ſpeciatim.

I.

Poſteaquam de oſſium fracturis univerſim conſideratis hactenus expoſuimus, proximum eſt, ut ſpeciatim quoque de iis diſſeramus. Ac de fracturis quidem, quæ in capite contingunt, incipiemus. De cranii autem fracturis ſupra jam tum diximus, ubi de capitis vulneribus Cap. XIV. tractatum fuit. Igitur ad alias ſtatim fracturarum ſpecies nunc progredimur. *Nexus atque inſtituti ratio exponitur.*

De naſo fracto.

II.

In naribus vero & oſſa & cartilago frangi ſolent, & quidem modo adverſa, modo a latere; lapſu præſertim vel ictu, nunc utraque, nunc alterutrum; id quod vel viſu vel tactu facile dignoſcitur. Nam ſi adverſa fracta ſunt, alterumve ex his, nares deſidunt & difficulter ſpiritus trahitur. Si a latere os fractum eſt, is locus cavus eſt: ſi cartilago, in alteram partem nares declinantur (*b*). Interdum fractura ſine vul- *De naſo fracto.*

(*a*) ZVVINGERUS *in Theatro practico cap. de fractura* ſcribit, callum juniorem ſpatio ſemeſtri, per emplaſtr. de ran. Vigon. cum mercur. inter decimum quartum diem commode ſatis digeri, ipſumque os fractum reponi deinceps poſſe: id quod credere vix poſſum, atque uberiori experientiæ adhuc committendum eſſe cenſeo.

(*b*) Hæc accurate jam CELSUS ita deſcripſit L. VIII. cap. V.

vulnere; ſed multo ſæpius cum externo cutis vulnere conjuncta eſſe adſolet. Si qua autem paulo gravior læſio facta fuit, vix ac ne vix quidem ita curari fractura hæc poterit, ut ne narium aliqua deformitas ſuperſtes maneat. Imo propter viciniam cerebri, ſimul ſæpe læſi, periculoſiſſima ſæpe eſſe ſolet hæc fractura. Ceterum caries etiam, ozæna item aut polypus haud raro eam inſequuntur; quibus ipſis vel odoris ſenſus, vel loquendi etiam ſpirandique facultas haud parum impediuntur.

III.

Quomodo reponenda ſint nariũ oſſa.

Sed quo facilius diffracta illa narium oſſa in ſedem ſuam reponantur, adverſa luce collocandus in ſedili quodam ægrotus eſt, ipſumque caput vel a miniſtro quodam retro continendum, vel in lectulum aliquem æger reclinandus. Dehinc chirurgus aut ſpecillo ſubjecto, aut ſpathula, aut calamo ſcriptorio depreſſas partes excitet; applicatis extrinſecus duobus digitis, præſertim pollice, manuſque alterius indice. Si utrinque diffracta narium oſſa ſunt, tum ab altera quoque parte eodem prorſus modo elevanda extuſque compellenda ſunt fragmenta: & ne rurſus deſideant, utraque naris linamentis, in longitudinem implicatis, aliquamdiu implenda ſunt: quæ oſſa & cartilaginem deſidere non ſinunt, ſuperimpoſito emplaſtro aliquo, & his, quæ recentibus vulneribus accommodata ſunt. Quod ſi plura erunt fragmenta, nihilominus intrinſecus ſingula in ſuas ſedes digitis erunt compellenda; at, ſi quod fragmentum undique reſolutum cum ceteris haud facile glutinabitur, hinc vulſella extrahendum.

IV.

Quomodo vinctura inſtituenda ſit.

Sic ubi vulnus aliquod externum ſimul adeſt, compoſitis oſſibus, deligari illud ipſum initio linamentis carptis hiſdemque ſiccis debet, ſuperinjecto emplaſtro vulnerario: poſtea autem injicienda medicamenta balſamica, cujuſmodi quidem eſt ungu. digeſtiv., eſſent. aloes, myrrhæ, ſuccin. maſtichis. Pinguia atque oleoſa omnia hic & ubicunque oſſa læſa, diligenter evitanda ſunt, quia his valde aliena. Ubi vero nullum in cute vulnus externum adeſt, emplaſtrum modo ſuperinjectum continendis narium oſſibus ſufficiet. Atque ſic niſi abſceſſus vel caries ſupervenit, glutinari utplurimum poſt quatuordecim dies fracturæ iſtiuſmodi conſueverunt. Interim quandoque munimentum aliquod ſimplex vel duplex ex craſſiori ac firmiori charta confectum, ſpleniis intus obductum, ipſique naſo accommodatum (Tab. VIII. fig. 8.) ubi opus eſſe videbitur, ad latera naſi applicari faſciaque quatuor capitum, ſed leniter tamen firmari poteſt: ceu luculentius ex infra dicendis, ubi de faſciis acturi ſumus, conſtabit. Ante vero quam emplaſtra & faſcia ſuperimponuntur, injici intus tubulus quidam argenteus vel plumbeus, aut calamus etiam ſcriptorius, in quamvis narem læſam a quibuſdam, ad ſpirandi facultatem conſervandam, ſolet; (Tab. II. litt. P. & Q.) quibus ipſis una cum narium oſſe firmius continendis vel quatuor capitum faſcia, vel peculiaris quidam funiculus vel ligula vittæ alligatus, inſervire poteſt. Quanquam in chirurgis recentioribus haud deſunt, qui, ſpleniis, faſcia & emplaſtro exceptis, apparatum iſtiuſmodi omnem,

nem ; utpote ſupervacaneum , imo noxium magis quam utilem , penitus omittendum eſſe proponunt ; præſertim cum ægri tubulos illos , imo haud raro nec ipſas turundas in naribus ob irritationem aut ſpirandi difficultatem ferre non poſſint , atque hujus partis oſſa ſemel reſtituta haud adeo facile , ut vulgo putarunt , e ſede ſua rurſus dimoveantur .

CAP. IV.

De maxilla fracta.

I.

MAxilla inferior paulo rarius reliquis oſſibus frangitur : quotieſcunque tamen id contingit, vel utrinque, vel ab altero tantum latere , atque ita quidem utplurimum frangitur , ut fragmenta non niſi parum ſe invicem recedant . Muſculi enim ejus ſic omnino comparati ſunt , ut parum diduci hæc oſſa per eoſdem valeant . Sed tamen quo gravior ex ictu lapſuve inflicta injuria eſt , gravius hoc etiam collidi aut comminui longiuſque dimoveri ex nativa ſede conſueverunt.

Quæ ſit maxillarum fractarum conditio.

II.

Atque harum quidem ubi oſſa dimota ſunt, fracturarum quam maxime expedita cognitio eſt . Neque enim viſus tantum, ſed & in primis tactus evidentiſſime ſtatim hic demonſtrat , quid forte in maxilla dimotum, item num turbata priſtina dentium poſitura ſit . Præterquam quod vehementiores ægrotorum dolores, imo & quandoque convulſiones, haud incertum diffractarum maxillarum indicium ſubminiſtrare ſoleant . Quod ſi vero fruſta dimota non ſunt, difficilius longe ea cognoſcitur.

Quibus ſignis maxillæ ractura cognoſcatur.

III.

Maxillæ autem fractura iſto modo detecta , id proſpiciendum protinus eſt, ut ubi oſſa dimota ea in ſedem ſuam rite reponantur. Igitur in ſedili quodam commodiori adverſa luce collocandus æger eſt , ejuſdemque caput firmiter ab adſtante miniſtro continendum . Dehinc pollex vel index alterius manus chirurgi in os immittendus , altera vero manus extrinſecus admovenda , harundemque adjumento tantiſper utrinque compellenda maxillæ fragmenta , donec in priſtinam ſedem ſuam repoſita eſſe ex accurato dentium ſitu cognoſcuntur . Si qui vero *dentes ſimul reſoluti vel ſaltem labefactati* reperiuntur , haud incommodum erit, in ſedem ſuam, ſi nihil obſtat , iſtos mox reponere (*a*) , filoque aureo , argenteo , vel cerato etiam iis , qui juxta ſunt, alligare : ſic enim firmari haud raro iidem conſueverunt. *Sicubi ab utroque latere fracta*

Maxillæ oſſa quomodo reponenda ſint.

(*a*) GOUEUS quidem hoc diſſuadet , exiſtimans, hoc ipſo oſſa reſtituta rurſus dimoveri: ſed pιærer alios TURNERUS in ſua Chirurgia exemplum refert , ubi hoc fe- iciter factum eſt , itemque DRANIUS Obſ. III. Tom. I.

ſta maxilla eſt, tum aliud ex alio latus, ſed eadem prorſus ratione, debet reſtitui. Quod ipſum quidem hoc felicius fieri ſemper ſolet, quo magis perſpectam ex anatomicorum doctrinis nativam maxillæ poſituram habueris. Quando vero fruſta e ſede ſua non receſſerunt, repoſitione quoque non indigent.

IV.

Quid poſt repoſita maxillæ oſſa fieri debeat.

Oſſibus repoſitis emplaſtrum ante omnia ac deinde ſpleninm, ſpiritu vini madidum, iniicitur, ſpleniumque aliud chartæ craſſiori aſſutum maxillæque dimidiæ, ſi nempe alterutra modo pars diffracta fuit, diligenter accommodatum (Tab. VIII. fig. 9.) ſuperimponitur. Quorum utrumque vel per faſciam quatuor capitibus inſtructam, mediaque parte, cui mentum inſeritur, perforatam, vel & per *habenam* iſtam, inferius in doctrina de faſciis deſcribendam, quam exactiſſime deligandum eſt. *Quoties autem utrinque diffracta maxilla* deprehenditur; tunc itidem poſt ſplenium, ſpiritu vini imbutum, ſplenium aliud chartæ craſſæ inductum, mentoque adaptatum atque in medio perforatum (fig. 10.) applicari conſuevit. Atque id quidem ſic, ut foramen medium (*a*) mento, partes autem exteriores (*bb.*) auribus admoveantur. Attamen etiam ſine emplaſtris & ferulis, ſi modo apta fiat deligatio, hæ fracturæ commode ſanari poſſunt; nam non facile, ſi ſemel repoſitæ ſunt, e ſede ſua relabuntur. De cetero qualiter inſtitui vinctura debeat, illud quidem ex inferius dicendis haud obſcure liquebit, quando ad faſcias pervenero.

V.

Quomodo ægroti gerere ſe debeant.

Denique ad diffractarum maxillarum glutinationem illud in primis proficit, ſi nimirum principio vena ſecatur, & ægrotus ſtrenue conquieſcit, omnemque & ſermonem & manducationem, primis præſertim temporibus, quoad ejus fieri poteſt, gnaviter deviat. Igitur longe tutiſſimum videtur, ante factam maxillæ glutinationem cibum tantum fluidum, juſcula nimirum ac ſorbitiones, ova item mollia, gelatinas ſimileſque cibos alios nulla manducatione indigentes aſſumere, ſupinus collocari, omnemque in faciem aut malas incubationem ſolerter evitare. Sic enim inter vigeſimum trigeſimumve diem glutinari utplurimum maxillæ fractura ſolet: maxime ſi læſa pars intus in ore aliquoties quotidie roſarum melle inungatur.

VI.

Si fractura eſt cum vulnere, quotidie ſemel deliganda, vulnerique ut Cap. IV. N. VI. docuimus, proſpiciendum, donec glutinatum ſit. Exemplum *fracturæ utriuſque maxillæ* vid. in *Dranii* Obſ. Chirurg. III. Tom. I. inferioris vero maxillæ Obſ. VIII.

CAP. V.

De claviculis, humeri pectoriſque oſſibus fractis.

I.

Clavicula (*a*) non propter ſitum modo tranſverſum, ſed & vel maxime propter inſignem teneritatem ſuam quam ſæpiſſime frangitur: nunc quidem media, nunc prope humerum, nunc prope ſternum. Quocunque autem loco frangatur, fere id, quod ab humero eſt, infra id, quod a pectore, propter ipſum brachii, quod per claviculam ſive jugulum ſuſtinetur, pondus, deſcendit. Tametſi igitur id, quod a pectore eſt, immobile perſiſtat, tamen, quando id, quod ab humeris eſt, deorſum tendit, fieri aliter haud poteſt, quam ut alterum ſuper alterum inclinetur. *De clavicula fracta.*

II.

Neque vero difficilis hujuſmodi fracturarum cognitio eſt. Namque 1. attolli ab ægroto brachium haud poteſt. Tum 2. brachium ad pectus inclinatum propendet, quum antea retro vel ſurſum extenderetur. Denique 3. quum clavicularum oſſa nullis fere muſculis obtecta ſunt, ſane vel ipſe tactus, viſus atque auditus eorundem læſionem protinus demonſtrant; præſertim ubi lateris afflicti humerum vel brachium pauliſper commoverimus. *Quomodo claviculæ fractura cognoſcatur.*

III.

Excitari quidem diffracta iſta clavicularum oſſa haud adeo difficulter poſſunt, in primis ubi adverſa ea fracta fuerunt. Neque enim humerus tantum cum claviculæ fragmento nexo facili negotio retrahi, ſed digitis quoque in ſedem ſuam compelli adſolet. Longe autem difficilius ſemel repoſita oſsa, præſertim ſi obliqua fractura eſt, in ſede ſua conſervantur. Ratio gemina eſt. Namque vincturæ circulares, quibus oſſa brachiorum, aliaque in extremis longiora firmare poſſumus, propter loci aut partis læſæ diſpoſitionem prorſus alienæ hic ſunt; deinde ipſa brachiorum dependentium moles quicquid repoſitum eſt, quam facillime rurſus detrahit. Adeoque mirum non eſt, ſi clavicularum oſſa vel inæqualia vel infirma valde poſt glutinationem quam ſæpiſſime inveniuntur. Quanquam nec iſtiuſmodi quoque exempla nobis deſunt, ubi ſatis & feliciter & firmiter glutinatæ fuerunt claviculæ; præſertim ſi gnaviter ægrotus conquievit. *Fractarum claviculàrum prognoſis.*

(*a*) Claviculam fractam CELSUS *jugulum fractum* appellat Lib. VIII. cap. 8. Omnes tamen anatomici & chirurgi hodie os illud claviculam appellant, & jugulo aliam ſignificationem tribuunt.

IV.

Claviculæ quomodo reponendæ ſint.

Fracta vero clavicularum oſſa ſic fere in ſedem ſuam excitantur: Nempe ægrotus in ſedili quodam humiliori conſideat. Tum miniſter aliquis, admoto in dorſo inter humeros ſive ſcapulas genu, manibus humeros apprehendat, eoſque ſimul blande retrorſum trahat: quo ipſo claviculæ probe extenduntur. Quæ dum fiunt, in parte anteriori Chirurgus manibus ſuis fracta oſſa in ſedem ſuam compellere ſtudeat, miniſtrumque, ut excitata illa oſſa firmiter contineat, jubeat. Dehinc 1. ſplenium aliquod anguſtum, ſed craſſum tamen, atque ad cavitates implendas, ab altera parte complicatum (Tab IX. fig. 13.) ſupra atque infra claviculas adverſum injiciat. His dein 2. bina eademque anguſtiora ſplenia in formam litteræ X. ſuperimponat. Tum 3. iſthæc omnia latiori quodam chartæ craſſioris fruſto ad humeros jugulumque accommodato (Tab. VIII. fig. 12.) atque in vini ſpiritu vel oxycrato tincto contegat. Denique 4. vel faſciam aliquam convolutam craſſiorem, vel & pilam, ne ſcilicet brachium denuo elabatur, ſub humero collocet. Tandemque poſtremo 5. partem læſam ſolertiſſime vinciat, ipſumque brachium in mitella ſive mantili, ſuper collum injecta, ſuſpendat. Quicquid enim emplaſtrorum ſupra dari a quibuſdam hic ſolet, id maximam quidem partem ſupervacuum deprehenditur.

V.

De inſtrumento humeris continendis accommodato.

Sed vero quia difficulter admodum interdum retro contineri brachia poſſunt, difficiliuſque, niſi probe contineantur, glutinari; operæ ſane pretium facere ſibi viſi Medici fuerunt, ſi proprium aliquid inſtrumentum ligneum aut ferreum humeriſque continendis adaptatum, ad litteræ T ſimilitudinem conficerent. (Tab. VIII. fig. 13.) Cujus latera, ad tres fere digitos tranſverſus ampla, corioque vel panniculis abducta ſunt. Applicari autem illud ipſum ſic fere debet: Scilicet, binæ partes tranſverſæ AA. ſingulis humeris ſive ſcapulis admoventur; parte longiori B. ſuper ipſum dorſum protenſa. Hujus foramini C. bini funiculi ſive ligulæ firmiores innectuntur, quorum ſubſidio crux iſta corpori firmiter alligatur; brachiis prius per annulos AA. tranſmiſſis. Igitur quo vehementius mitiuſve pars iſta longior B. circa ventrem deligatur, hoc etiam longius propiuſve humeri retro attrahuntur. Ubi vero vel ſatis ſtricta etiam crucis deligatio non ſatis proficit, ſplenia quædam in longitudinem complicata ſubter partem B. dorſo imponendum prius ſunt, quam funiculi connectuntur. Sic enim aliquanto vehementius excitari retroque attolli jugulum poterit. Ipſi vero annuli AA. ex ferro vel corio atque ita quidem conſtruendi ſunt, ut & ſolvi, pro re nata, & arctius conſtringi valeant.

VI.

Si quæ forte fragmenta prorſus reſoluta ſunt.

Quoties fragmenta penitus ab oſſe reliquo reſoluta adſunt, quæ non carnem modo proximam pungunt atque vexant, ſed reponendis quoque juguli oſſibus impedimento ſunt, neceſſarium utique videtur, cu-

tem contra incidere, ipſaque fragmenta illa provide prius eximere, quam oſſa reliqua reponantur, debitaque ratione foveantur. Si qua autem forte fragmenta iſta cum reliquis partibus adhuc cohærent, & juxta poſitas partes compungunt, vel reſtitutionem impediunt, forcipis beneficio (Tab. VIII. fig. 1.) vel præcidenda, vel, ſicubi ſatis jam per ſe retuſa eſſe reperiuntur, in ſedem priſtinam compellanda ſunt; ſic ſæpe rurſus glutinantur. Verum enim vero ad bene inſtituendam juguli hujus inciſionem egregia prorſus circumſpectione opus eſt, ne ſcilicet grandiores illæ venæ atque arteriæ ſubclaviæ percutiantur, lethiferæque ſanguinis profuſiones excitentur.

VII.

De ſcapulis fractis.

Scapulæ vel prope acromion, id eſt ea parte franguntur, qua claviculis commiſſæ ſunt, vel in quavis alia parte. *Acromion ſi diffractum* eſt, tum illud facile quidem, poſtquam vel brachium, pro deltoide muſculo relaxando, elevatur, vel os humeri juxta cubitum recta ſurſum premitur, digitis in ſedem ſuam compellitur, ſed æque tamen facile ex levi quadam cauſa denuo elabitur, ideoque difficulter admodum glutinatur: in primis vero illud ex motu muſculi deltoidis, vel brachii, & etiam a pondere brachii facile e ſede ſua dimovetur. Quare ex iis, qui in acromio fracturam paſſi ſunt, nemo fere ita curari ſolet, ut brachium poſtea libere ſurſum attollere queat (*a*). Interea tamen omnis opera danda eſt, ut eo in ſedem naturalem repoſito, ſplenioque ſpiritu vini madido ſuperinjecto, faſcia, quæ *ſpica* vulgo vocatur, probe firmetur, pila ſimul ſub ala poſita, brachiumque deinde mantili ſive mitella ſuper collum injecta, ſuſtentetur. Quod ſi autem *ſcapulæ collum*, quæ infra ipſum acromion eſt, vel acetabulum frangitur, id quod cognitu difficillimum eſt ob ſitum profundum, atque etiam rarius paulo contingere videtur, abeſſe vix unquam ſolet quin propter & commiſſuram, quæ juxta eſt, & propter tendines, muſculos, ligamenta, nervos, venas atque arterias adjacentes grandiores, utpote ex quibus ſemper fere læſum ſimul aliquid deprehenditur, rigor aliquis vel movendi impotentia, inflammatio, gravior abſceſſus, una cum aliis id genus malis gravioribus, imo ipſa mors, ut Helmſtadii in Profeſſore quodam vidi, ſuperveniat (*b*). Contra vero quæ in ceteris ſcapularum partibus accidunt fracturæ, longe plerumque mitiores eſſe conſueverunt.

VIII.

Quomodo ſcapulæ reponãtur.

Sed quo promtius ſcapulæ iſtiuſmodi perfractæ reponantur, miniſter aliquis brachium leniter in partem anteriorem extendere, ipſe autem chirurgus, quam aptiſſime fieri poteſt, manibus ipſas in ſedem ſuam compellere ſatagat, ſupra datis ſpleniis chartæque craſſiſſimæ idoneis fruſtis, ſcapulæ accommodatis & ſpiritu vini vel oxycrato madentibus, *faſciæque ſtellatæ* vel *quadgigæ* dictæ beneficio firmiter deligatis, ut in tertia hujus Chirurgiæ parte uberius proponemus.

(*a*) Ita celebris Chirurgus Anglus CHESELDENUS in Anatom. ſua ſenſit, ubi de hoc oſse agit.
(*b*) Idem cum DOUGLASIO vidit CHESELDENUS loco citato.

IX.

De ſterno fracto.

Enimvero quemadmodum oſſa reliqua ſingula, ſic pectoris os ſive ſternum etiam per injurias externas, lapſum puta vel ictum, vel deprimi, vel prorſus quoque frangi adſolet. Quod ubi forte accidit, non ſolum locus dolet & inæqualis eſt, ſed venæ ſimul atque arteriæ ſub eodem latentes utplurimum læduntur, vel omnino diſrumpuntur, proindeque pectoris dolores, ſpiritus gravis, tuſſis vehemens, ſanguinis ex ore vel in præcordia, vel intra ipſum mediaſtinum profuſio, cum aliis id genus malis quamplurimis ſuboriuntur.

X.

Signa ſterni fracti.

Igitur quæ diffracti ſterni ſigna ſint, haud obſcure, niſi ego fallor, ex ſequentibus abunde colligitur. Nempe fractum aut depreſſum ſternum eſſe, non ex iis ſolum, quæ jamjam commemorata ſunt, indiciis; ſed ſæpius quoque inde conjicimus, ſicubi vel inſigniter ac præter naturam inæquabile, vel mobile etiam digitis admotis illud deprehenditur: idque vel maxime tunc, ubi ſtrepitus ſimul percipitur. Quanquam proprium ſterni depreſſi ſignum in eo fere ſitum eſt, ut, præter ſymptomata iſta ſuperiora ſinus aliquis vel inæqualitas in eodem ſentiatur.

XI.

Quomodo ſternum reponatur.

Ad excitandum autem, ſi qua forte deſedit, os illud pectoris, inſigniter proficit, ſi ægrum in lecto ſive menſa, ſubjectis dorſo aut pulvillis durioribus, aut pane magno, aut tympano vel cylindro, vel doliolo, aut alio quovis magno corpore, ſupinum collocamus, humeroſque gnaviter ſic deprimimus vel reclinamus, ut ipſum pectoris os attollatur atque extendatur. Quod ipſum autem ut promtius fiat, comprimi a chirurgo latera pectoris utraque debent pauloque vehementius concuti. Sic enim non extendi ſolum verſus anteriorem partem coſtæ ſolent, ſed deſidentes quoque ſterni partes in ſedem ſuam compelli ab iiſdem ſolent. Sed contingere tamen quandoque poteſt, ut jam jam commendata artificia parum ſint. Atque tunc neceſſarium utique eſt cutem decuſſatim contra incidere, depreſſamque ſterni partem vel per vectem, quem *elevatorium* vulgo appellant, vel per terebram leniter prius intortam, ſurſum verſus attollere. Quæ curandi ratio utut durior eſt, tamen vel GOUEJO etiam (*a*), atque PETITO (*b*) teſtibus, optima videtur ac promtiſſima. Ceterum quibus artificiis quam aptiſſime conſervari ſternum illud repoſitum debeat, id explicatius quidem in doctrina de faſciis declarabimus. Quod ſi autem prout fieri aliquando ſolet, præſertim ſi poſt reſtitutionem graves dolores ſub ſterno perdurant, collectus inter mediaſtinum cruor gravem aliquam ſuppurationem intus moverit, haud profecto alienum erit *inferiorem ſterni partem quaſi calvariam modiolo terebrare* (*c*), purgatoque a corruptis humoribus pectore, balſamo

(*a*) *Chirurgie veritable pag.* 111.
(*b*) Lib. de morb. oſſ. ubi de ſterni fractura.
(*c*) Quod etiam PETITUS ſuadet, loco modo allegato.

mo vulnerario quam ſolertiſſime fovere. Denique ubi cruoris aliquid effuſum intus in pectore animadvertitur, tum unicum curationis præſidium in eo ſitum videtur, ut pectoris aliqua perforatio, quam vulgo vocant *paracenteſin*, qualem ſupra, ubi de pectoris vulneribus actum eſt, deſcripſimus, inſtituatur. Ad deligationem autem quod attinet, ſplenia vino vel ſpiritu vini calido madentia, mantileque cum ſcapulari etiam atque etiam hic opus ſunt.

CAP. VI.

De coſtis, vertebris oſſeque ſacro & innominato diffractis.

I.

NOnnunquam coſtæ ſic franguntur, aut ſaltem finduntur, ut aliqua ſolum earum pars, ſive ea ſit interior ſive exterior, lædatur, & ex ſede ſua naturali haud recedant, fereque tunc ſint ſine malis aut gravioribus ſymptomatibus, ſæpeque non cognoſcantur & quaſi ſponte ſua quoque rurſus coaleſcant. At ſi tota coſta perfracta eſt, & fragmenta aliquo modo ex ſede ſua receſſerint, aſperior caſus eſt. Namque dimota a ſe invicem fragmenta muſculos atque interiorem pectoris, quam *pleuram* vocant, membranam divexant. Dimoventur vero hæc oſſa fracta vel introrſum vel extrorſum, atque hoc eodem fere modo, ac ſi arcus frangeretur; atque in hoc caſu ſymptomata leviora eſſe conſueverunt (*a*); longe vero difficiliora ſi introrſum propulſa ſunt, præſertim ſi venæ vel arteriæ ruptæ & ſanguis in pectus effuſus eſt. Ut proinde mirum haud ſit, ſi vehementiſſimæ compunctiones, inflammatio, ſpirandi difficultas, tuſſis, febris, ſputum cruentum, ſuppuratio, profuſio ſanguinis in cavum thoracis, vel in interſtitium cellulare mediaſtini, aliaque hujus generis vitia gravia hic ſuboriuntur, præſertim ſi viſcera, quæ juxta ſunt, ſimul læduntur. Quibus niſi tempeſtive ſuccurritur, graviores utplurimum febres, pectoris pulmonumque inflammationes atque exulcerationes, empyemata, fiſtulæ inſanabiles oſſiumque caries, vel & ipſa quandoque mors inſequuntur. Interdum non niſi ſimplex fractura, ſed multo ſæpius *externum ſimul vulnus* vel & fragmentum aliquod acutum ſubeſt, quo partes molliores acriter compunguntur. Si vulnus adeſt, ingens ſubinde ſanguinis profuſio oritur, difficillime ſæpe compeſcenda; & ſi ſanguis in pectus effunditur, vix niſi apertura, quam *paracenteſin* vocant, educi poteſt, vel ſaltem vulneris dilatatione, ſi læſio in coſtis ſpuriis. Si per vim aliquam externam cartilagines ab oſſibus diſrumpuntur, fracturam contigiſſe dicimus, eandemque prorſus, ut in fracturis reliquis, & prædicendi & curandi viam ingredimur.

De coſtis fractis.

M 2 II.

(*a*) GOUEY hanc fracturam, qua oſſa fracta extus pelluntur, quidem negat, ſed revera, teſte etiam PETITO, lib. de oſs. morb. datur.

II.

Coſtarum fractura quomodo cognoſcatur.

Quoties diffractarum coſtarum partes in ſedibus ſuis remanſerunt, vel coſta tota fracta non eſt, naturalis ipſarum æquabilitas nihil quicquam immutatur, nec dolor adeo magnus eſt, ideoque & difficilius ipſa fractura detegitur; attamen tactu locus læſus leviter indoleſcit. Interea tamen facilius glutinatur. Quoties autem a ſe invicem partes fractæ receſſerunt, non tactu ſolum inæquabilitas, ſed auditu quoque oſſium ſtridor, ſi commoventur, ſæpe percipitur. Si qua pars acuta viſceribus imminet, vel ſi quod fragmentum intus hæreſcit, hactenus recenſita ſymptomata ut plurimum ſequuntur. (No. 1.) Quæ quo gravia magis ſunt, hoc quoque gravem ac periculi plenam magis fracturam ſubeſſe non ſine ratione colligimus. Sed accidere quoque haud raro ſolet, ut ex fractura coſtarum aereus tumor, quem *emphyſema* vocant Græci, proveniat; dum ſcilicet aer per exiguum vulnus aliquod carnem inter & cutem in cellulofam tunicæ adipoſæ ſubſtantiam ſeſe inſinuat, primoque pectus, mox vero collum etiam, caput, ventrem aliaſque partes inſigniter inflat: qualiter nempe vituli atque oves inflari a lanioribus conſueverunt.

III.

Coſtæ leviter fractæ quomodo reponantur.

Ac in reponendis quidem coſtis illud omnino diſpiciendum ſemper eſt, num in partem interiorem exterioremque fragmenta diducta fuerint. Poſterior enim caſus ſi eſt, conſtitui ægrotus in ſublimiori ſella quadam vel menſa debet, oſſaque dimota digitis in ſedem ſuam blande compelli: ſupra datis ſpleniis in ſpiritu vini intinctis, chartæque craſſioris lamella ſive ferula, & denique faſcia vel circulari vel mantili cum ſcapulari. Contra vero ubi forte prior caſus accidit, dum ægrotus ſpiritum trahit, utraque & anterior & poſterior coſtarum pars extrema diligenter a chirurgo manibus comprimi debet tantiſperq; concuti, donec depreſſa illarum pars reſiliat. Cetera eadem fieri debent, quæ ad deligationem pertinent; niſi quod charta craſſa omitti & mantile mitius aliquanto conſtringi hic debeat: faſciæ vero non ſolvantur, niſi vel relaxatæ nimis ſint, vel ſymptoma aliquod id exigat, atque decubitus ægri ſit erectus. Namque ſic intra tres utplurimum vel quatuor hebdomades iſtiuſmodi fracturæ ſaneſcunt. Per omne vero tempus curationis, ut CELSUS jam docuit (*a*), *vitandus clamor, ſermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, pulvis, & quicquid vel tuſſim vel ſternutamentum movet*. At vero ſi hactenus præſcripta nihil efficiunt, haud alienum erit, emplaſtro quodam glutinoſo quicquid in coſtis depreſſum fuit, perinde ut depreſſam calvariam (Lib. I. cap. XIV. No. 26.) gnaviter excitare.

IV.

Quid in gravioribus coſtarum fracturis fieri debeat.

Quod ſi coſtarum fragmenta quædam acuta pleuram perruperunt, graviſſimoſque dolores, ſpirandi difficultatem, tuſſim, ſanguinis per os profuſionem, inflammationem, febres, malaque id genus alia concitarunt, cutis protinus contra incidi ipſaque fragmenta in carne hæreſcentia

(*a*) Lib. VIII. cap. 9.

tia digitis, volſella, hamulis vel quavis demum alia ratione extrahi debent. Quod niſi fit, graviter admodum ægri homines periclitantur, eamque ob cauſam etiam ſanguis e brachio mittendus, lotiones in inteſtina injiciendæ, ac medicamenta temperantia & anodyna ægro porrigenda, atque diæta tenuiſſima ſervanda. Cæterum hæc ipſa inciſio tum quoque in primis neceſſaria eſt, quando nec emplaſtrum, nec antea laudata pectoris concuſſio attollendis coſtis ſufficit.

V.

Ubi forte venarum ſive arteriarum, ſubter coſtis hærentium, aliquam percuſſam, indeque ſanguinis aliquid effuſum intus fuiſſe, ſuperius (Lib. I. cap. 10.) memorata indicia ſignificant, neceſſarium utique videtur, pectus circa partem fractam aperire, digitumque linamentis circumdatum atque in medicamento quodam ſanguinem ſiſtente tinctum tantiſper imponere, donec ſanguis conquieſcat. Ubi vero digitus nil proficit, vas ſanguinem fundens inveſtigandum, illudque vel ligatura claudendum, vel candens ferramentum idoneum aliquod admovendum eſt. Ceterum ne quid hic eorum, quæ ad expurgandum pectus pertinent, omittatur, id ſane diligenter proſpicere chirurgum oportet, ut vel ipſum hoc vulnus, ſi id vulnus in parte pectoris inferiore eſt, & ſanguis effuſus per id educi poſſit, quouſque neceſſitas illud exigit, linteolo injecto apertum conſervetur; vel, ſi minus aptum ad ejiciendam materiam eſt, ut nimirum quando in ſuperioris pectoris parte eſt, ſive ad coſtas veras, ipſo glutinato, commodior aliqua pectoris perforatio ſive paracenteſis in parte inferiore inſtituatur. (Vid. ſupra Lib. I. Cap. 10. No. 10)

De venis atque arteriis læſis.

VI.

Emphyſema quando ſupervenit, commodiſſimum erit externum cutis vulnus, ſi anguſtum nimis, ſcalpello paululum ampliare, partemque tumentem in deligationibus ſingulis graviter fricationibus demulcere, atque verſus plagam blande comprimere, ut quicquid aeris intus præcluſum eſt, ſenſimque expellatur; *Contuſiones* autem, ſi quæ forte acciderunt, eodem prorſus modo tractari debent, quem ſupra de contuſionibus propoſuimus. (Lib.I.cap.XV.) Si *tuſſis* vehemens aut *ſuppuratio* incidat, hæc ſanguinis miſſione aliiſque propriis ſuis remediis curanda. Exemplum vid. in DRANII Obſ. 29. Tom.I.

Quomodo emphyſema & contuſio curari debeat.

VII.

Quoties vertebrarum aliqua, vel ex lapſu, vel ex ictu aliave cauſa externa, ſed ſine tamen medullæ in ſpina læſione, fracta eſt, tum ſemper fere non niſi poſteriores ipſarum apophyſes vel acuta iſta tubercula fracturam accepiſſe reperiuntur. Ut proin ægroti parum inde aut nihil fere periclitentur. Simulatque autem corpus vertebræ & ſic ſimul medulla, quæ in ſpina eſt, ſimul læſa, diſrupta vel colliſa per vim aliquam externam fuit (*a*), rigidæ protinus ſive immobiles efficiuntur

De vertebris fractis.

(*a*) GOUEX exiſtimat p. 112. corpus vertebrarum non niſi glandibus plumbeis frangi poſſe; verum id etiam vidi ex lapſu vehementiori ex loco alto, atque æger brevi poſt moriebatur: ut ex his læſionibus fieri ſolet.

ſingulæ iſtæ brachiorum, pedum atque viſcerum etiam partes, quæ vertebris illis ſubjectæ ſunt. Itaque mirum haud eſt, ſi vel ipſa quoque mors, nunc quidem celerius, nunc tardius inſequitur: prouti nempe vel gravior vel mitior læſio contigit. Recolenda breviter hic ea ſunt, quæ de medullæ in ſpina vulneribus ſupra expoſuimus. *Apophyſes* denique *tranſverſas* atque ad ipſam pectoris cavitatem ſpectantes ſi diffringuntur, tum hærentia in iiſdem coſtarum capitula ſimul diffringantur neceſſe eſt. Qui ſane caſus aſperrimus videtur.

VIII.

Vertebrarũ fractarum indicia.

Fractum autem in vertebris aliquid eſſe, 1. non ex injuria ſolum extrinſecus per lapſum, ictum vel contuſionem graviorem illata, conjicitur; ſed & vel maxime 2. ex doloribus circa læſam vertebrarum partem ſubortis; itemque 3. ipſo tactus, viſus atque auditus ſenſu cognoſcitur.

IX.

Fractæ apophyſes quomodo reponantur.

Igitur quoties non niſi vertebrarum apophyſes perfractæ reperiuntur, longe optimum erit, digitis in ſedem ſuam illas compellere, injectis utrinque circa ſpinam dorſi ſpleniis anguſtioribus in ſpiritu vini calido tinctis, chartæ item craſſiſſimæ lamellis atque mantili cum ſcapulari. Namque ita vertebrarum oſſa, quum inſigniter ſpongioſa & mollia ſunt, quam facillime ac cito rurſus glutinantur.

X.

Graviores vertebrarũ fracturæ quomodo tractandæ ſint.

Si quis caſus medullam in ſpina una perrupit, fere ſemper mors certiſſima inſequitur. Interim quia crudele videtur, ægrum hominem propter certam deſperationem negligere, quam fruſtra quidpiam tentare in eodem malle; id omnino ſibi datum chirurgus arbitretur eſſe, ut læſam ſpinæ partem ſcalpello denudet, ejuſdemque fragmenta medullam urgentia debito modo excitet; vel ubi penitus reſoluta ſunt, eximat. Dehinc ipſum vulnus blandiſſime ac ſolertiſſime purget, medicamentiſque balſamicis, ut ſupra jam præcepimus, (Lib. I. Cap. XI. No. 15.) foveat, mantili cum ſcapulari tantiſper ſuperinjecto; hacque ratione continuandum, donec vel plane glutinatum vulnus, vel æger mortuus fuerit.

XI.

De oſſe ſacro perfracto.

Denique contingere etiam quandoque ſolet, ut vel per lapſum vel ictum aliquem graviorem ipſum quoque os ſacrum diffringatur. Quod an forte factum ſit, cum externa violentia hominiſque afflicti dolores, tum & vel maxime tactus, ut in aliis fracturis, ſignificare ſolent.

XII.

Os ſacrum quomodo reponatur.

Simulatque igitur diffractum os ſacrum deprehenditur, fragmenta digitis protinus in ſedem ſuam compelli debent. Sicubi vero ad interiorem partem depreſſum deſidet, commodiſſimum eſt, digitum aliquem,

quem, ſed ungue tamen probe prius reſecta, in oleo butyrove tinctum in anum immittere, depreſſamque oſſis partem in locum naturalem excitare, tandemque alterius manus ſubſidio diligenter ipſam extrinſecus reponere. His confectis, vel emplaſtrum aliquod ad fracturas idoneum cum ſpleniis ſpiritu vini calido madentibus, faſciaque T. ſuperimponuntur, vel etiam ſplenia ſola ſpiritu vini impraegnata cum faſcia. Tandem ut felicius ipſa oſſium glutinatio procedat, per quatuordecim fere dies in lectulo aegrotus leniter decumbat, idque in alterutro latere; vel ſi interdum ſedere concupiſcat, in ſedili perforato conſideat, ne repoſitae partes e ſede ſua introrſum rurſus dimoveantur.

XIII.

Os innominatum raro frangitur: quando vero illud fractum eſſe cognoſcitur, ob partes vicinas ſimul plerumque laeſas, graviaque inde oriunda ſymptomata haud leve periculum ſubeſt, maxime ſi materiam fuſcam aeger aut ſubcruentam evomat. In reſtitutione hujus oſſis aeger incumbat lateri ſano, os fractum manibus reſtituatur, ſplenia ſpiritu vini imbuta ſuperimponuntur, & faſcia *ſpica* firmentur. Poſtea ſanguis mittatur, medicamenta temperantia & reſolventia exhibeantur, & diaeta tenuis ſervetur.

Os innominatū quomodo reſtituatur.

C A P. VII.

De fractis brachii, hoc eſt, humeri, cubiti, manuſque oſſibus.

I.

OS humeri vel medium frangitur, ubi minus periculum; vel prope caput ſuperius vel inferius, ubi fractura pejor: nam & majores dolores affert, & difficilius curatur. Quarum quidem fracturarum in hoc oſſe ſatis expedita cognitio eſſe ſolet, quum nihil non ſenſibus, oculis videlicet & manibus expoſitum, hic ſit; ſed varia tamen inſtitui vinctura & curatio debet, pro diffractarum videlicet partium hujus oſſis diſcrimine. Nonnunquam etiam fracta in his partibus oſſa in ſedibus ſuis remanent: multo ſaepius excidunt, aliudque ſuper aliud effertur, atque membrum id altero latere brevius eſt. Raro tamen fruſta multum a ſe invicem recedunt, ob pondus brachii annexi. Attamen ſi prius eſt, facilius & promtius reponi fragmenta ſolent; ſin poſterius eſt, tum utique ad compellenda, quae ſedibus ſuis mota fuerunt, oſſa paulo major quaedam vis requiritur: praeſertim ſi aegro firmiores nervi ſunt ac muſculi, prouti quidem in viris robuſtis utplurimum obſervatur.

De humero fracto.

II.

Et vero diffractum humeri os quam aptiſſime ſic fere extenditur. Scilicet aegrotus in altiori quodam ſedili collocatur. Tum miniſter aliquis, inflexo leniter aegri cubito, brachium ſupremum ſupra locum fra-

Humeri fractum os quomodo reponatur.

 ctum

ctum firmiter comprehendit; aliud prenſa, quæ infra ipſam fracturam eſt, parte, brachium recta trahit atque extendit: dum ambo in diverſa contendunt. Ipſe medicus diffractam humeri partem manibus complectitur, oſſaque ſufficienter ſic a miniſtris in diverſa contendentibus extenſa, in ſedes ſuas reponit, tandemque ſuperinjectis faſciis quam exactiſſime deligat: ea videlicet ratione, quam & ſupra jam tum generatim expoſuimus, & inferius in doctrina de faſciis prolixius expoſituri ſumus. Si unus forte ſatis extendere nequit in robuſtis, duo ſubſtituendi, vel habenis quoque, mantili vel lineis faſciis utrinque capita articulorum circumdanda, & per plures in diverſa ducenda ſunt, donec vis membrum paulo longius fecit, quam naturaliter eſſe debet, & tum oſſa manibus chirurgi in ſuam ſedem compellenda ſunt.

III.

De fracto brachio inferiori.

Pars brachii inferior, quæ *cubitus* hodie vocatur, bina oſſa, radium ſcilicet atque ulnam, comprehendit. Igitur quoties forte frangitur, ſic frangi ſolet, ut oſſium horundem vel alterum vel utrumque, & quidem nunc medium, nunc prope extrema, rumpatur. Ac utrumque quidem ſi fractum fuit, longe facilius ſingula ſedibus ſuis moventur, difficiliuſque proin & reponuntur & glutinantur. Alterutrum autem ſi ſolum fractum eſt, ſalvo perſiſtente altero, tum quod fractum eſt, difficilius neque adeo longe excidit, faciliorique negotio reponitur ac retinetur. Nam ubi alterum integrum eſt, plus opis in eo, quam in faſciis feruliſque quibuſcunque deprehenditur. Interim ſi prope caput inferius fractura eſt, fere ſemper os fractum, propter muſculum quadratum, firmiuſque ligamentum illud, quod inter utrumque os illud interjacet, verſus os integrum attrahitur difficiliuſque reponitur. Id quod in ipſa prognoſi oſſiumque reſtitutione in primis conſiderare convenit.

IV.

Inferioris brachii fractura quomodo cognoſcatur.

Fractum aliquid in his brachii oſſibus fuiſſe, id ex communibus quidem fracturarum ſignis cognoſcitur. Utrumque autem, an alterutum; item quodnam demum ex illis & ubi fractum fuerit, tactus viſuſque beneficio, dum quis manum læſi cubiti nunc introrſum nunc extorſum commovet, quam commodiſſime dignoſcitur. Tametſi ulnæ, ceu palmarii in brachio fulcri, ex læſo ejus uſu longe facilius quam radii fractura cognoſci queat. Imo non ipſo tantum adſpectu, ſed auribus quoque horum oſſium fracturæ explorari ſolent. Fere ſemper enim oſſis fracti ſtridor aliquis percipitur, ſi firmiter comprehenſa cubiti parte ſuperiori manus ægroti nunc introrſum nunc extrorſum dimovetur.

V.

Quomodo reponi radius debeat.

Si reponendus *radius* eſt, cujus fragmenta verſus ulnam receſſerunt, intendere miniſter aliquis brachium debet, ipſeque medicus manum ægri verſus ulnam deprimat, donec depreſſa radii pars attollatur. Quod ubi factum fuit, brachium ipſum ambabus manuum palmis diligenter utrinque comprimi debet, ita, ut compreſſi hac ratione muſculi inter

ulnam

ulnam & radium partes radii comminutas & diductas in ſedem ſuam rurſus excitent compellantque. Tum deligandum brachium, quemadmodum infra plenius commonſtrabimus. Deinde brachium in *canalem* quendam ex charta craſſa lignove leviori confectum (Tab. VIII. fig. 14.) immittere atque in mitella (Eſcharpe) ſuper collum injecta ſuſpendere debet.

VI.

Quomodo ulna reponatur.

In *ulna* fracta reponenda, deliganda, & ſuſpendenda idem prorſus ac in fracto radio reſtituendo tenendum eſt: præterquam quod ad reponendam ulnam iſta in primis obſervatio neceſſaria ſit, ut nimirum manus ad radium ſive pollicem tantiſper intorqueatur, dum depreſſa ulnæ pars in ſedem priſtinam reſilierit.

VII.

Quando utrumque os fractum eſt.

Os brachii utrumque ubi fractum fuit, eadem fere curatio, ac in iis caſibus, inſtitui debet, ubi alterutrum modo comminutum os deprehenditur. Niſi quod ibi major & in reponendis & in continendis oſſibus & viis & circumſpectio, in deligationibus autem ſollicitudo neceſſaria ſit. Providendum etiam ſolertiſſime eſt, ne, dum paulo diutius immotum brachium continetur, articulorum ſuccus indureſcat, ligamenta rigeſcant, & brachium ſive cubitus immobilis efficiatur. Igitur haud alienum fuerit, vinctum illud brachium altero vel tertio quoque die, ſed tamen circumſpecte admodum extendere paululumque inflectere, imo & illud ſubinde oleo vel aqua calida fovere: ſic enim naturalis iſta mobilitas ejus quam aptiſſime conſervatur.

VIII.

De carpi diffractio.

Oſſa carpi quum valde minuta ſint, rarius equidem, ſed tamen quandoque comminuuntur; quotieſcunque nimirum aut tignum, aut lapis, aut corpus quodlibet aliud grave ac durum paulo vehementius illabitur. Quod ubi forte accidit, ſane in anguſto eſſe perfectæ curationis ſpes ſolet. Quum enim nimis minuta iſthæc oſſa ſunt, vix ac ne vix quidem in ſedem ſuam ipſa compelli, nedum glutinari poſſunt, atque ligamenta ac tendines ſimul plerumque valde colliduntur. Itaque manuum articuli ſemper fere rigidi fiunt atque immobiles: vel & abſceſſus, ſuppurationes, fiſtulæ atque oſſium caries ſuboriuntur. Quibus propter & oſſium mollitiem & puris hinc evocandi difficultatem ſæpe non niſi manuum amputatione ſuccurri adſolet: quemadmodum RUYSCHIUS inter alios ejuſmodi fracturam vidit, quæ poſt triennium nondum curata fuit (*a*).

IX.

Quomodo curari debeat.

Interim ne penitus hic defuiſſe partibus ſuis chirurgus videatur, quidvis potius tentare, quam ægrum hominem ſine auxilio relinquere debet. Commodiſſimum igitur eſt, miniſtrorum adjumento ſic manum læſam extendere, ut alter brachii partem, quæ juxta carpum eſt, ipſam

(*a*) In Obſervat. anatom. chirurg. pag. 10.

ipſam manum alter comprehendant, quantumque ſatis eſt, in diverſa contendant. Quo facto chirurgus, quicquid in carpo comminutum eſt, in ſedem priſtinam, manibus ſuis, quantum fieri poteſt, curioſiſſime compellere fracturamque debita ratione deligare debet.

X.

De fracto metacarpo. Multo ſæpius diffringi, ſed multo quoque facilius utplurimum reponi, propter oſſium magnitudinem, *metacarpus* ſolet. Reponi autem ipſe commodius haud poteſt, quam ubi manus fracta ſupra menſam ſive tabulam aliquam lævigatam a miniſtris diligenter extenditur, oſſibuſque in ſedes ſuas, unde mota fuerunt, digitorum adjumento, quantum fieri poteſt, accuratiſſime compulſis, quam aptiſſime deligatur. Exemplum metacarpi fracti cum vulnere legi poteſt in DRANII Obſ. 56. Tom. I.

XI.

De fractis digitis. Tandem ubi forte in digitis unum alterumve os comminutum fuit, hoc in primis ſibi datum chirurgus exiſtimet, ut quicquid fractum ſedibuſque ſuis motum eſt, quam curioſiſſime reponat, anguſtiorique faſcia quadam aliquoties circumvoluta, inque digito, qui juxta eſt, integro firmata deliget. Quod quomodo fieri, præſertim ubi plures fracti digiti ſunt, quam aptiſſime queat, inferius in doctrina de faſciis declarabimus. Ceterum quotieſcunque nimis violentam vel gravem colliſionem digitus aliquis vel manus ſenſit, ut nulla glutinationis ſpes reliqua videatur, præſtat ſane protinus partes ejuſmodi mature præſcindere, quam longinquioribus doloribus ægrotum diſcruciare, vel & in gravius aliquid diſcrimen aut vitæ periculum conjicere.

C A P. VIII.

De femore fracto.

I.

De fracto femore. CRaſſum hoc idemque maximum totius corporis os variis frangi modis poteſt ac ſolet, atque id quidem vel medium, vel prope articulos aut capita ſua: in primis vero juxta illam partem, quæ *femoris collum* anatomicis appellatur, prope articulum cum coxarum oſſibus. Quod quotieſcunque contingit, difficulter admodum fragmenta componuntur, atque difficilius adhuc in ſitu debito retinentur. Interdum binis in locis ipſum os rumpitur, atque tum gravius periculum ſubeſt, ægrotique niſi moriantur, ut haud raro contingit, tamen ſemper fere claudi fiunt. Nonnunquam adverſum os frangitur; nonnunquam autem obliquum: aliudque ſuper aliud effertur, id quod difficilius longe curatur. Namque muſculi, valde robuſti, vehementiſſime hic contracti, partem oſſis inferiorem quam validiſſime ſimul ſurſum attrahunt, adeoque non niſi per maximam vim adhibitam extendun-

tur,

tur, atque in ſedes ſuas reponuntur. Ita etiam oblique fracta femorum oſſa longe facilius, ac ea, quæ tranſverſa fracta ſunt, rurſus e ſede naturali recedunt, fereque ſemper membrum brevius relinquunt, tametſi chirurgus ſtrenue functus officio ſuo fuerit. Interim in ejuſmodi caſibus neceſſarium eſt, præter artificia, infra indicanda, femur iſtiuſmodi oblique læſum paulo conſtrictius per faſcias continere, ne ſcilicet repoſita oſſium fragmenta facile rurſus dimoveri queant.

II.

Quomodo reponi femur debeat.

In reponendo femoris oſſe conſiderandum omnino ſemper eſt, prope collum femoris, an in alia quadam ejus parte fractura contigerit. Siquidem exactior illa fracturæ conſideratio & cognitio ad felicius & reponendum & deligandum femur apprime neceſſaria eſt. Quoties enim fractura vel in medio, vel inferiori capiti propior eſt, femoris os eodem, ut reliqua oſſa, modo extenditur manibuſque in naturalem ſedem compellitur: præterquam quod major hic, præſertim in robuſtioribus, ad extendendum vis requiratur. Itaque & plures & valentiores adhibendi hic homines ſunt qui vel manibus, vel, ubi manus haud ſufficiunt, habenis, mantilibus faſciiſve lineis utrique femoris capiti alligatis fractum illud os in diverſa ducant, tantiſperque extendant, dum chirurgus manibus fragmenta commode reponere, juſteque dein fovere queat.

III.

De loro Hildani.

Ubi vero neque manus, neque habenæ, neque faſciæ extendendo femoris oſſi ſufficiunt, (id quod tamen rarius accidit) tum HILDANI *lorum* illud (Tab. VIII. fig. 17.) adhibendum eſt. Quod ipſum firmiter ſupra genu deligatur, junctoque uncinulis AA. firmiori aliquo funiculo continuo BB, vel manibus robuſtiorum, vel & faſciis lineis in C. applicatis, quantum ſatis eſt, extenditur, quo ſcilicet accurate rurſus in ſedes priſtinas reponi fragmenta queant. Neque vero in pedibus ſolum, ſed & in brachiis atque humeris fractis extendendis lorum iſtud, ſi opus eſt, applicari poterit. Scilicet ſi fractum brachium extendendum eſt, lorum ſupra manum; ſi humerus, ſupra cubitum circumdatur.

IV.

De polyſpaſto.

Quod ſi autem vel ipſum quoque lorum illud per ſe parum hic proficit, neceſſarium utique videtur, a *trochlea* ſeu *polyſpaſto* extenſionis aliquod præſidium petere. (Tab. VIII. fig. 18.) Igitur uncus alter A. funiculo ipſius lori C. (fig. 17.) uncus alter B. annulo A. (fig. 19.) clavi cochleati, in lignum vel trabem intorti, injiciuntur. Dehinc ægrotus per habenas ex mantilibus vel lineis faſciis longioribus & robuſtioribus ſuperne firmatur, ne ſcilicet trahentibus cedere valeat: funiculus autem C. (fig. 18.) polyſpaſto immiſſus tantiſper attrahitur, donec ipſum femoris os ſufficienter, hoc eſt, ita extenſum ſit, ut reponi a chirurgo quam aptiſſime queat. Obſervandum enim hic eſt, per trochleas iſtas complures, in D. atque E. conſtitutas, attrahendi vim uſque adeo inſigniter amplificari, ut machinæ

hujus

hujus beneficio unicus homo plus, quam decem pluresve homines ſine iſta per ſe, efficiat.

V.

De femoris collo fracto.

Ipſum denique femoris collum ubi forte comminutum eſt, quemadmodum partim propter ſitum fere tranſverſum, partim propter *ſpongioſam fragilemque ſubſtantiam ſuam* haud raro ſolet; tum non difficulter modo illud ipſum reponitur, ſed rariſſime quoque, prout HILDANUS (*a*) aliique teſtantur, ita curari ſolet, quin læſus ille pes vel brevior, vel ſaltem claudus reddatur. Cujus quidem calamitatis non una ratio eſt. Neque enim 1. fragmenta ſolum, propter miram muſculorum in femore craſſitiem atque vim, difficillime in ſedem naturalem compelluntur; ſed 2. quam rariſſime quoque, licet optime repoſita fuerint, in nativa ſede ſua conſervantur: namque muſculi per ipſum os hoc intenti collo diffracto partem inferiorem hujus oſſis identidem ſurſum attrahunt. Quod ipſum 3. hoc facilius fieri plerumque ſolet, quia *femoris collum non ex adverſo aut directe vel ad lineam, ſed oblique potius & quaſi a latere tantum ejuſdem capiti adjungitur*: quemadmodum ex ipſa hujus oſſis in ſicca oſſium hominis compage, quam ſceleton vulgo vocant, conſideratione luculentiſſime perſpicitur. Ut adeo demirari nemo debeat, ſi has femoris fracturas vel mala quædam gravia, vel claudicatio etiam inſequantur.

VI.

Colli femoris fractura difficulter cognoſcitur.

His tandem illud quoque accedit, 4. quod colli femoris fracturæ difficulter admodum cognoſcantur, fereque ſemper pro capitis ejusdem ex acetabulo prolapſu habeantur: quum tamen primus olim PARÆUS (*b*) & ex hoc SCHENCKIUS (*c*), deinde poſtquam hujus obſervatio in oblivionem venerat, celeberimus RUYSCHIUS (*d*), & poſt illum alii quoque clari Medici & Chirurgi (*e*) ſatis evidenter demonſtrarint, longe facilius ipſum femoris collum utpote mollius diffringi, quam ejusdem caput ex profundiſſimo iſthoc acetabulo valentiſſimisque ligamentis propter violentiam quandam externam, prorumpat. Cujus quidem egregiæ obſervationis priſci non ſolum, ſed & ſuperioris adhuc ſæculi Chirurgi ac Medici ita plerumque ignari fuerunt, ut, quoties comminutum femoris collum fuerat, de nulla perinde re minus fere, quam de fractura, ſolliciti eſſent, ægrotumque proin, quaſi qui femoris aliquam luxationem expertus fuiſſet, adhibitis machinis ad hanc reſtituendam miſerum in modum diſtorquerent. Verum enim vero quia non inanis ſolum, ſed & quam maxime crudelis violentior iſta femoris extenſio plerumqne deprehenſa eſt; haud profecto abs re fuerit, tutiorem aliquam, id eſt, graviſſimis doloribus, inflammationibus, aliiſque hujuſ-

(*a*) Vid. ej. *Obſerv. Cent.* 5. *obſ.* 86. utpote quæ etiam atque etiam legi hic meretur.

[*b*] Oper. Chirur. Lib. XIV. Cap. 21.

[*c*) Obſerv. Medic. Lib. 5. de femore, obſ. 11.

[*d*] Theſaur. Anatom. VIII. Tab. 3. fig. 1. & Theſ. IX. Tab. 1. fig. 1.

(*e*) CHESELDEN. Anatom. lib. de oſſ. cap. de extrem. infer. itemque in Tab. ejus VI. G. H. DOUGLAS in Act. philoſ. Anglic. N. 81. An. 1716. PETIT. Lib. de oſſ. morb. p. 169. SALTZMANN, diſſert. de fractura femoris frequentiori, aliique.

jus generis malis gravioribus minus opportunam fracturæ iſtius tractandæ rationem præſcribere.

VII.

Quoties igitur cunque poſt vim aliquam externam graviorem in femore factam ægrotus pedi læſo inſiſtere nequit; quoties dolores acutiores circa juncturam iſtam perſentiuntur; quoties denique pes læſus ſano brevior, ſuperne reſolutus, *facilique negotio pes extremus extrorſum & introrſum verti poteſt*, atque in hoc motu ſive *contorſione ſtrepitus inſtar fracti oſſis* animadvertitur, collum femoris fractum eſſe ſignificat. Idcirco cavendum utique eſt, ne decumbentis hominis femur, prout in luxationibus hujus olim ſolemne erat, & machinæ in hunc finem excogitatæ in SCULTETO aliiſque videri poſſunt, violentius extendamus. Quin potius opera danda eſt, ut femur iſtud læſum, ægroto per mantile aliquod vel aliam idoneam habenam inter pedes injectum contento ſive alligato, vel robuſtioris hominis alicujus manibus, vel injecto etiam mantili aut loro, tantiſper extendatur, donec pes læſus ſano rurſus æqualis fiat, hærentique in acetabulo femoris capiti collum ipſum, ſi non perfecte, tamen qualitercunque adjungi valeat. Tametſi enim vix ac ne vix quidem evitari hic ſoleat, quo minus membri brevitas & claudicatio fracturæ ſuperveniat; quia tamen nonnulli rurſus curantur, utiliſſimum eſſe cognovi, faſciis quibuſdam firmioribus femur illud ſic deligare, ut collum capiti hæreat, ac ſenſim ſenſimque, ſi fieri poteſt, agglutinetur. Quem in finem applicare in ejuſmodi caſibus faſciam ſolemus, quæ *ſpica inguinalis* dicitur; deinde *linteum amplum & longum* ſive mantile femoribus interjectum, quo corpus ſuſtinetur, ne deorſum cedat; ac denique *habenas* & malleolis & genu injectas, quæ pedem cum parte inferiori lecti jungunt, ut ſurſum trahi non poſſit, una cum lectulo ſtramineo: quæ vero omnia mox plenius itemque in doctrina de faſciis deſcribuntur (*a*). His rite ſic peractis, ægroque quam commodiſſime fieri poteſt, collocato, diſpiciendum curioſe ſemper eſt, æqualis an brevior ſano pede afflictus ſit. Namque ubi is brevior eſſe animadvertitur, ſuſpicari omnino licet, femoris collum denuo prolapſum ex ſua ſede, proindeque poſt ipſam quoque vincturam denuo extendendum leniter eſſe, donec rurſus cum ſano æqualis fiat. Contra vero ubi pes læſus non brevior, ſed ejuſdem cum ſano longitudinis deprehenditur, tum ſane haud exigua ſpes ſupereſt, fore ut ægrotus feliciter curetur: modo quies ſumma atque exacta victus ratio haud negligantur. Reliqua enim naturæ bonitati commendanda ſunt.

Quomodo cognoſci & curari debeat.

VIII.

Enimvero ſicubi inſtrumentum aliquod ejuſmodi in promtu eſſet, cujus adminiculo femur diffractum exactiſſime extenſum conſervari poſſet, ut per quatuordecim aut compiures etiam dies, ſive per integrum curationis tempus eandem ſemper cum ſano pede longitudinem afflictus ſervaret; tum ſane certius ac felicius curari colli femoris fracturæ

Quomodo aptus femoris diffracti ſitus conſervari debeat.

[a] PETIT lib de morb. oſſ. cap. de fractur. colli femoris, hanc fracturam eodem modo ac aliam fracturam femoris ſimplicem deligandam eſſe docet: quod vero nulla ratione hic fieri poteſt, ut experti facile agnoſcent.

ſturæ poſſent. Quam quidem ob rem operæ utique petium is faceret, qui opportunam huic negotio machinam excogitaret. Tametſi enim HILDANUS ſuperius (N. V.) citato loco machinam aliquam extendendis femoribus oblique diffractis accomodatam deſcripſerit; verendum tamen non ſine ratione videtur, ne paulo imperfectior adhuc iſta ſit. Nullum enim, quod ego ſciam, feliciter per eandem factæ extenſionis aut curationis exemplum ſuppetit. Interim quamdiu commodiores ad hunc uſum machinæ deſunt, & modo indicata deligandi ratio non ſufficiens deprehenditur, haud alienum fuerit, vel modo memoratam HILDANI machinam applicare; vel, ſi hæc quoque deeſt, præter lectulum ſtramineum, & quæ huc pertinent inſtrumenta reliqua, grandiorem aliquam quatuor capitum faſciam, ab HILDANO etiam deſcriptam, vel bina eademque longiora mantilia inter utrumque pedem juxta inguina trajicere iisdemque vel in laterali vel in ſuperiori lecti vel ſpondæ parte per clavos aut annulos probe firmatis ægrum hominis corpus ita firmiter continere, ut deſcendere prorſus nequeat. Ne qua autem inferior pedis pars ſurſum attrahatur, ſuperinjiciendæ ſupra genu malleoloſque, ut N. VII. jam innuimus, habenæ vel faſciæ quædam ſunt, quibus in inferiori ſpondæ parte firmiter alligatis pes afflictus tantiſper in ſitu commodiori conſervetur, donec comminutum femoris collum rurſus glutinatum fuerit. Atque hæc ipſa deligationis ratio in aliis etiam femorum fracturis, & vel maxime in obliquis non commoda ſolum, ſed prorſus neceſſaria deprehenditur. Attamen ne qua tandem faſciis lineis aut mantilibus conſtrictioribus inguina durius comprimantur, rudiuſque affligantur atque lædantur, ſubinde ſplenia quædam ſeu linamenta complicata molliora ſubjicienda illis ſunt, aut quandoque omnino mutanda. Ceterum quæ de aptiori femoris comminuti ſitu moneri hic poterant, de his ſupra jam tum (cap. 1. No. *36.*) breviter diximus, & prolixius eo loco dicturi ſumus, ubi de faſciis tractabimus.

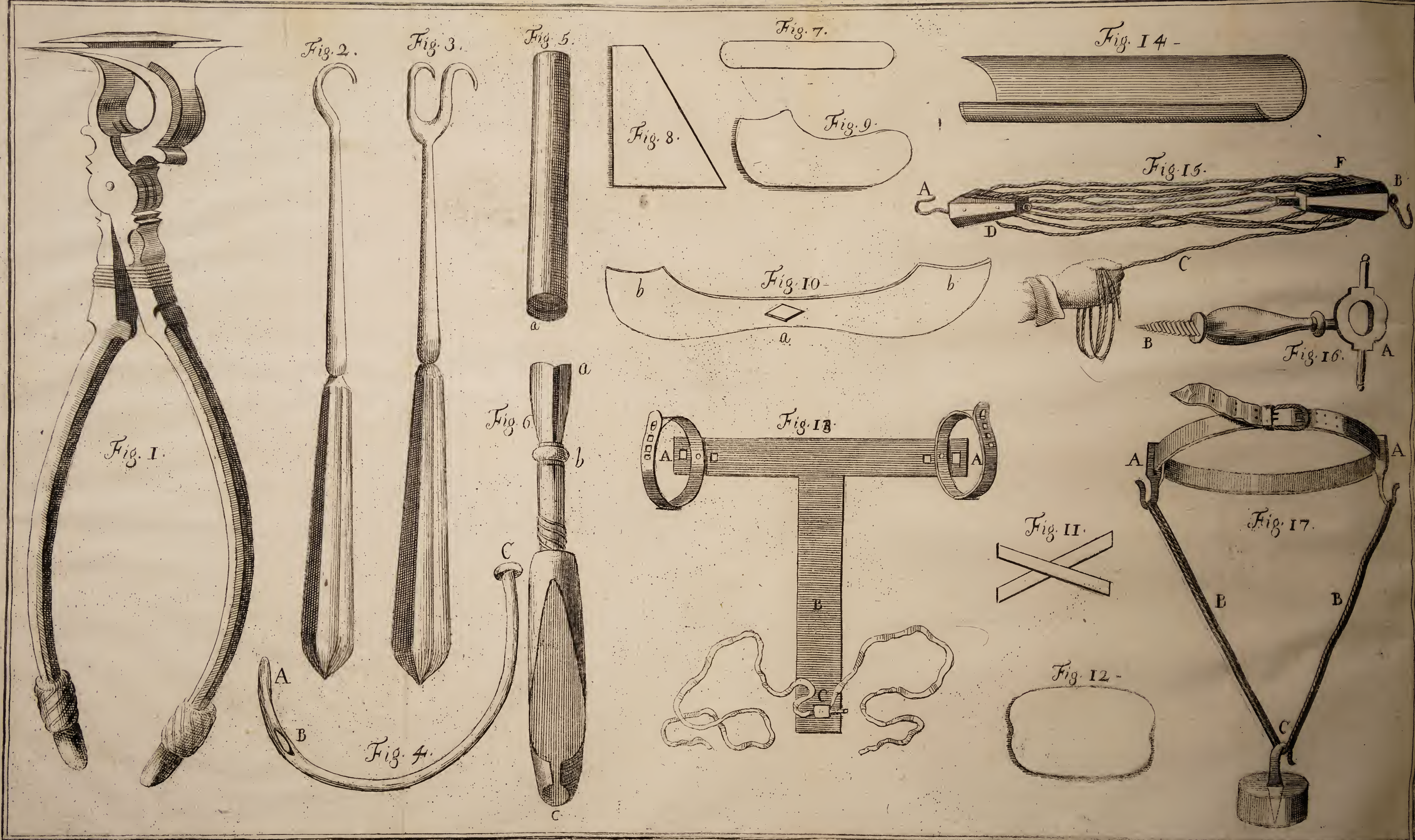
IX.

Fractura femoris cum vulnere. *Si fractura femoris vulnus adjunctum habet*, periculoſa eſt atque difficillime utplurimum curatur; imo ſi hæc mala articulis vicina, plerumque mortem poſt ſe trahunt; in primis quando vaſa ſanguifera paullo majora ſimul læſa, id quod ex magna ſanguinis profuſione patet. Ita & periculoſa eſt fractura, ſi vulnus in parte femoris poſteriori ſedeat; quia non niſi difficillime & purgari & foveri poteſt.

X.

Curatio. In curatione harum fracturarum vulnus faſcia 18. capitibus deligandum, (vid. Tab. IX. fig. 4.) quæ in parte tertia, ubi de faſciis agimus, deſcripta eſt. Quod ſi vero pars læſa vehementer contuſa aut colliſa ſit, & ſanguis ſub cute atque in interſtitiis partium effuſus hæreat, frequentibus & ſatis profundis ſectionibus caute incidenda eſt, ut ſanguini extra vaſa profuſo, brevique putreſcenti exitus paretur. Poſtea pars læſa aqua calcis vivæ, cui pars quarta ſpiritus vini camphora imprægnati admixta ſit, vel alio ejuſmodi liquore reſolvente, gnaviter fovenda, donec contuſio digeſta eſt.

IX.


Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.
A
B
C
Fig. 5.
a
Fig. 6.
a
b
c
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9.
Fig. 10.
b
b
a
Fig. 11.
Fig. 12.
Fig. 13.
A
A
B
C
Fig. 14.
Fig. 15.
A
B
C
D
F
Fig. 16.
A
B
Fig. 17.
A
A
B
B
C

XI.

Quando hujuſmodi fracturam *profuſio ſanguinis* concomitatur, ea tamen non nimis vehemens eſt, vel oſſi vicina, linteis carptis probe contortis, eiſque aridis, vulnus probe replendum, ut in aliis profluviis ſanguinis fieri docuimus, ſplenia plura eaque craſſa ſuperimponenda, atque omnia hæc faſciis apte firmanda. Sin paulo vehementior, liquores adſtringentes, quales in vulnerum hæmorrhagiis cohibendis commendavimus, cumprimis vero ſpiritus vini rectificatiſſimus, quem egregium hic deprehendi, in auxilium hic ſunt vocandi; ſed ſi vehementiſſima, arteria, torculari prius applicato, inveſtiganda, eaque reperta filo conſtringenda atque liganda. Quando iſtiuſmodi fractura cum ſanguinis copioſo profluvio & vehementi oſſis comminutione a tormentis bellicis ignivomis inflicta, id quod arteriam cruralem laceratam indicat, præſtat utplurimum ſi vulnerati vita nobis curæ cordique eſt, mature femur læſum amputare, arteriamque ligare; ita enim facilius ſervatur æger, quam ſi pedem ejus ſervare ſtudemus; nam arteria cruralis raro conſolidationem ſalvo pede admittit: utpote qui facile hinc gangræna corrumpitur. Ceterum poſtquam ſanguinis profuſio cohibita, vulnuſque a ſordibus purgatum, oſſa fracta in ſedes ſuas reſtituuntur, & faſcia octodecim capitum ſpleniis & ferulis quam ſolertiſſime deligantur, atque in lectulum ſtramineum (Gallis *fanons*) apte reponuntur. Poſtea vulnus quotidie deligandum, a ſordibus mundandum, unguento digeſtivo aut balſamo vel eſſentia vulneraria fovendum, donec vulnus glutinatum ſit. Ceterum obſervationes ſive exempla fracti femoris cum vulnere legi poſſunt in SCULTETI obſervat. 77. & 78. PURMANNI obſerv. LXIII. *Ubi hæmorrhagia adeſt.*

Explicatio Tabulæ octavæ.

Fig. 1. *Forceps* quædam grandior atque acuta, præcidendis oſſium aculeis ſive fragmentis prominentibus idonea: quæ vero, ut facilius hæc præſtare poſſit, per duos treſve pollices major eſſe debet, quam eam hic depinximus.

Fig. 2. *Hamulus* ſimplex.

Fig. 3. *Hamulus duplex*, pro variis in chirurgica & anatomica uſibus.

Fig. 4. *Acus* pro arteriis ſanguinem fundentibus rite ligandis, variis in caſibus. A. apex obtuſus, B. foramen filum condens, C. capitulum.

Fig. 5. Operculum ad machinam, pro lapide rodente, ſive cauſtico, *infernali* vulgo dicto, ſuſtinendo.

Fig. 6. Machina ipſa ex ferro, pro dicto lapide ſuſtentando & condendo. a. Rima ſive pars diviſa, quæ prehendit prædictum lapidem. b. Annulus quo rima clauditur, & lapis firmatur. c. Alterum extremum, quod in ſuturis chirurgicis pro oris vulneris ſuſtinendis inſervire poteſt.

Fig. 7. *Formam ferulæ* exhibet, quales in brachiorum & pedum fracturis adhibentur, vel ex ligno tenui vel charta craſſiſſima utplurimum

con-

confectæ; quarum latitudo trium quatuorve ſit digitorum, longitudo vero ad partis læſæ magnitudinem accommodata eſſe debet.

Fig. 8. Ferula ſive lamella ex charta craſſa, qualibus nonnulli in quibuſdam naſi fracturis utuntur: cujus amplitudo naſi amplitudini reſpondeat.

Fig. 9. Ferula chartacea *maxillæ inferiori* ab altero tantum latere diffractæ adaptanda,

Fig. 10. Ferula chartacea, quæ maxillæ inferiori, *utrinque fractæ*, ſic aptari debet, ut foramen medium (a) mento injiciatur; partes vero exteriores ſive alæ (bb), quæ ad medium (a) plicari poſſunt, verſus aures protendantur.

Fig. 11. *Splenia* in formam litteræ X diſpoſita, in fractura juguli ſive claviculæ adhibenda.

Fig. 12. *Ferula* ſive lamina in eundem uſum, ex charta craſſiori, ſpleniis prædictis ſuperimponendum.

Fig. 13. *Crux aliqua ferrea*, vel potius ferramentum, ad litteræ T ſimilitudinem confectum, atque ad continendas claviculas fractas, & in ſedes ſuas repoſitas, aliquando haud inutile. AA. Pars ejus tranſverſa, cui annuli ferrei juncti, quibus humeri cinguntur, firmantur & retrorſum detinentur. B. Pars longitudinalis per dorſum deſcendens. C. Foramen in parte inferiore, ubi ligulæ duæ robuſtæ ſive funiculi firmantur, quæ in abdominis anteriori parte colligantur. Vid. ſupra Cap. V. N. 5.

Fig, 14. *Canalis ex craſſiori charta* conſtans; cui brachium fractum, ſed deligatum tamen immittitur; cujus magnitudo brachio conformis ſit.

Fig. 15. *Trochleæ* compoſitæ ſpecies, ſive *polyſpaſtus*, quem ſupra ad extendenda oſſa fracta Cap. VIII. N. 4. deſcripſimus. A. B. unci ſunt, quibus machina utrinque innectitur. C. Funis, quo trahitur ad oſſa fracta extendenda. D. E. Trochleæ multæ utrinque hic latentes: quibus trahentis vires vehementer augentur.

Fig. 16. *Terebra ferrea*, ad polyſpaſtum pertinens, robuſta, cujus cochlea B. in trabem robuſtam intorquetur, foramini vero A. uncus polyſpaſti injicitur.

Fig. 17. *Lorum* HILDANI cum uncis AA. ad extendenda oſſa brachii & pedis interdum neceſſarium. BB. Funis ſive habena. G. Locus, ubi vis movens ſive trahens applicatur. Vid. ſupra Cap. VIII. N. 3.

CAP. IX.

De patella ſive rotula fracta.

I.

De fracturæ hujus indole.

QUo facilius patellæ fractura & cognoſcatur & curetur, requirendum hic ante omnia ex anatomicorum ſcholis eſt, quomodo ipſa ligamentorum ac tendinum beneficio & femori & cruri adhæreat; item quomodo ipſa in pedis extenſione una cum muſculis aſcendat, contra vero in ejuſdem inflexione deſcendat, atque in motibus fortioribus

bus corporis magnam vim ſuſtineat. Igitur quoties patella vel per lapſum, vel per ictum, plagam, vel per quamcunque aliam violentiam externam frangitur; tum ipſa vel in longitudinem, vel tranverſim, vel denique in plures partes diffringitur: ex quibus tamen ea, quæ tranſverſim fit, frequentiſſima eſt. Verum in longitudinem quæ fiunt fracturæ ſicuti rariores ſunt, ita promtius quoque utplurimum curantur; quum fragmenta ſemper fere in naturali ſede ſua hic remaneant (*a*). Contra vero ſi tranſverſa inque plures partes patella comminuitur, gravius utplurimum ſubeſſe hic periculum conſuevit. Tametſi enim pars inferior, utpote a muſculis libera, ſitum priſtinum conſervet, ſuperiores tamen propter annexos ſibi robuſtiſſimos muſculos ſurſum attrahuntur, ideoque admodum compelluntur.

II.

Utplurimum vero haud adeo difficilis fracturarum hujuſmodi, quæ in patella fiunt, cognitio eſſe ſolet. Explorari enim vel ipſorum etiam digitorum adjumento plerumque poteſt, integrane adhuc ſit an comminuta patella; atque ubi comminuta eſt, directane, an tranſverſa inque plures partes diffracta ſit: hæreantne adhuc inter ſe invicem an latius diſtent fragmenta. Vitandæ vero hic in exploratione hujus fracturæ magnopere ſunt flexiones genu, tanquam maxime dolorificæ atque inutiles, imo perniciofiſſimæ (*b*), quia his fruſta magis divelluntur. Sed tamen ubi paulo magis exiguum patellæ fragmentum ſurſum attractum fuit, præſertim ſi ægri ſunt obeſi, minus plerumque expedita fracturæ hujus cognitio eſt. Interim hæc fractura non adeo periculoſa eſſe conſuevit, quam aliæ, propterea quod oſſis ſuccus, ex quo callus progignitur, non æque facile hic ac in fracturis aliis, penetrare in ipſam articulationem, eandemque rigidam efficere queat, quemadmodum alias ſæpe in aliis hujus oſſis fracturis fieri conſuevit, ubi genu ſæpe immobile redditur. *Fractura patellæ facile cognoſcitur.*

III.

Et vero difficulter admodum utplurimum curari ſolent, qui patellarum fracturam aliquam experti ſunt. Namque practicis ubi credimus medicis, abeſſe vix ſolet, quin rigida vel ſaltem minus expedita ac difficulter admodum mobilia eorundem genua reddantur. Præterquam enim quod ſuccus oſſium, pro callo formando deſtinatus, in abditos hujus articuli ſinus ſeſe effundat, ipſa plerumque axungia, quæ articulos alias lubricat, etiam ſimul coit atque una cum ſic indureſcit, ut femoris atque cruris oſſa, quaſi tigna quædam fortiſſimo glutine juncta, rigida fiant & ſibi invicem concreſcant, atque unicum veluti os efficiant. Idque magis etiam ideo, quia in iſtiuſmodi fracturis, præſertim ubi transverſæ fuerint, diuturna admodum genuum quies ſumme neceſſaria eſt, donec os hoc glutinari queat, qua mora liquor ille ſive axungia lubricandis articulis deſtinatus, ſemper fere inſpiſſari con- *Prognoſis.*

(*a*) Exiſtimat quidem GARENGEOT hoc os in longitudine frangi non poſſe, Lib. de Inſtrum. Chirurg. Tom. II. pag. 310. verum hoc interdum fieri poſſe, præter multos alios etiam ipſe PETIT cap. de patella fracta docet.

(*b*) PETIT lib. de morb oſſ. mortem inde notavit p. 233. & ſeq.

conſuevit. Quin fieri etiam plerumque ſolet, ut, qui patellam ſuſtinet, ipſiuſque juncturæ motum in primis dirigit, tendo per eandem, qua patella læditur, violentiam duriter affligatur, proindeque ipſa genuum mobilitas inſigniter impediatur atque adeo perdatur. Ut adeo mirum non ſit, *eos*, *quibus ſemel fracta fuit patella*, frequentioribus *lapſibus*, ideoque novis etiam *patellæ fracturis*, ut ipſe exempla vidi, *opportunos* deprehendi. Maxime quia tendinis illius percuſſionem inſanabilis plerumque debilitas inſequitur.

IV.

Curatio. Ad diffractarum patellarum curationem quod attinet, ea ſic omnino inſtituenda eſt. Nempe *quoties directa quædam fractura* contigit, ægro ſupino decumbente, pedeque extenſo, manibus fragmenta ſolerter utrinque compelluntur, *faſciæque unientis*, quæ vocatur, ſubſidio accurate deligantur; ea ſcilicet ratione, quam ad vincienda ventris ac frontis longiora vulnera ſuperius præſcripſimus, pleniuſque in doctrina de faſciis deſcribemus. Quoties autem *patella vel tranſverſa*, *vel in plures etiam particulas comminuta eſt*, ægro in eodem ſitu conſtituto, extendi ante omnia pes afflictus debet. Tum operam dare chirurgum convenit, ut vel palmæ vel pollicis ac digitorum ſubſidio ſurſum attracta fragmenta deprimantur, hiſdemque in ſedem ſuam accuratiſſime repoſitis, emplaſtris vel lunatis, vid. Tab. IX. fig. 2. vel perforato, fig. 3. firmetur, ac deinde pes afflictus ita & collocetur & deligetur, ut ne inflecti facile, nec diſturbari valeat. Quod ipſum curationis negotium explanatius in doctrina de faſciis infra exponere inſtituemus. Quanquam autem pro iſtiuſmodi fracturis firmius continendis peculiares quædam excogitatæ a chirurgis machinæ reperiuntur, cujuſmodi aliquam SOLINGIUS commendavit (*a*), noſque adhuc alia ſimus inſtructi, imo & GARENGEOT (*b*) adhuc aliam deſcripſerit; iſtæ tamen, ut verum fatear, ſic comparatæ ſunt, ut commemoratis ſuperius malis haud omnino ſufficere videantur. Sed ne tandem os illud patellæ repoſitum, prouti quidem, experientia teſte, fieri haud raro ſolet, denuo diffringatur aut diſturbetur; cavendum ſolertiſſime illud eſt, ne facile ante nonam decimamve hebdomadem pedi afflicto ægrotus ſeſe committat, vel etiam deambulet. Vix enim glutinari ſatis ante illud tempus patellæ fragmenta conſueverunt, & qui tamdiu non quieſcunt, plerumque claudicare ſolent (*c*). Ceterum conſuli hanc in rem jure ſuo merentur iſtæ obſervationes, quas de hujuſmodi fracturis PURMANNUS (*d*) quam ſolertiſſime congeſſit.

C A-

(*a*) Vid. Ej. Chirurg. cap. de patella fracta. It. Tab. 15. fig. 26. edit. Amſtel. ann. 1698. ubi machina delineata reperitur.
(*b*) In lib. de inſtrum. chirurg.
(*c*) Vid. hac de re RUYSCHII Obſ. III.
(*d*) Chirurg. P. III. c. 21.

CAP. X.

De cruris ac pedis oſſibus fractis.

I.

De cruribus fractis.

EQuidem de cruris binorumque in eodem oſſium, *tibiæ* videlicet ac *ſuræ* ſive *fibulæ*, fracturis nihil fere novi eſt, quod denuo hic præcipiam, & ſupra non dictum ſit: ſiquidem in ipſarum curationibus eadem prorſus obſervanda ſunt, quæ ad quorumcunque oſſium fracturas generatim ſupra præſcripſimus. Scilicet, ut oſſa diffracta manibus vel habenis probe extendantur, & quam accuratiſſime reponantur; deinde probe deligentur (*a*), atque aptiſſimo denique ſitu collocentur. Hoc ſolum adhuc moneo, quod interdum utrumque, interdum vero alterutrum ſit fractum. Si utrumque, rarius in eodem prorſus loco ambo fracta ſunt, ſed alterum paulo altius altero. *Sin tibia ſola fracta*, facilius hoc cognoſcitur, quia mox ſub cute ſita eſt, quam *ſi ſola fibula*, utpote in carne ſive muſculis valde recondita, & hinc difficillime ſæpe cognoſcenda. Præterea *quoties non niſi fibula* ſive ſura comminuta eſt, levius plerumque afficiuntur ægroti: uſque adeo, ut interdum ne ab inceſſu quidem penitus impediantur. Ut vero hæc fibulæ fractura rite cognoſcatur, altera manu ſub ſura crus amplectendum, altera vero pes hinc inde commovendus, & dum hoc fit ea manu, quæ crus comprehendit, percipi poteſt an & ubi fracta ſit (*b*). Quod ſi autem, ut fieri ſæpe ſolet, *tibiæ fractura externum aliquod cutis vulnus* ſimul ſibi adjunctum habuerit; tum ſic omnino inſtituenda curatio eſt. Nempe primo loco ſolertiſſime purgari debent vulnus & oſſa comminuta a ſordibus, oſſiculis liberis & rebus quibuſcunque peregrinis; deinde oſſa fracta, extenſione prius facta, in ordinem ſunt redigenda; poſtea profuſionem ſanguinis, ſi quæ eſt, ſupprimere (*c*), ſuppreſſoque ſanguine, per injectam octodecim capitum faſciam, adinſtar voluminis alicujus conſtructam (Tab. IX. fig. 4.) firmiter deligari; prouti quidem plenius *cap. 8. de faſciis* infra edocebimus. Si quæ autem oſſium fragmenta prominent, quæ illis reponendis impedimento ſunt, circumſpecte prius per forcipem quandam acutam aut ſerram ſubtiliorem præcidi debent, ac deinde oſſa in ſedes ſuas reponere ac deligare. Quibus rite ſic confectis proximum eſt, ut pedem ægrum vel lectulo ſtramineo imponamus, quem Galli *fanons* appellant, vel inſtrumento orichalceo, id eſt, ex cupro flavo confecto, proprio atque ad continendas tibias fractas in primis accommodato, quam exactiſſime includamus; vid. Tab. IX. fig. 9. atque ſic quotidie deligatio renovatur, donec vulnus clauſum ſit.

De eorum fractura cũ vulnere.

N 2

(*a*) Modus hanc fracturam deligandi vid. Part. III. de faſciis, Cap. VII. No. 10.

(*b*) Exemplum fibulæ male curatæ, quam prava ſecuta ſunt ſymptomata, refert COULY Chirurg. p. 130.

(*c*) Ut paulo ſupra Cap. VIII. No. XI. docui.

ſit. Interdum *fruſtula oſſium demum ſub curatione per ſuppurationem ſoluta ſe oſtendunt*; quæ ſimulac deprehenduntur, eximenda, & poſthæc, ut antea, in deligatione pergendum (*a*).

II.

Petiti machina pro his fracturis:

Aliam eamque haud contemnendam machinam ſive *capſam* ligneam pro crure fracto, cum carnis vulnere commodius ſanando, excogitavit atque deſcripſit PETITUS, cel. Chirurgus Pariſ., (*b*) quam ex Actis Acad. Reg. Pariſ. hic potius quam vel ex PETITI libro de oſſibus, vel ex GARENGEOTI figuris exhibere volui, quia in his tantum integra & minus perſpicua repræſentatur, unde forte tam facile non intelligitur, quam ſi duplici ratione, ut in Act. Acad. Reg. ſiſtitur (*c*). Igitur hic Tab. IX. fig. 11. primo integra & conjuncta, ac deinde quoque disjuncta ſive in partes & elementa quaſi diſſoluta fig. 12. a nobis exhibetur. Machinæ nimirum hujus pars primaria AA. fig. 12. cruri fracto & in ſedes ſuas rurſus repoſito, ea, qua decet, lenitate ſubjicitur, vulnereque medicamentis nutrito, faſcia octodecim capitibus, ut alias fieri ſolet, parti fractæ recte circumdatur, ferulæ ſuperadduntur, eæque habenis tribus firmantur, caoſæ partes laterales BB. & anterior C., quæ moræ ſive ſoleæ loco eſt, per cardines DD. junguntnr, uncinuliſque EE. clauduntur, ut fig. 11. E. oſtendit, quibus pes ne labi aut vacillare queat, obfirmatur, & æger quieti traditur. FF. eſt pars inferior machinæ, & baſis præcedentium, quæ ad extremum GG. per cardinem cum ſuperiori jungitur, quæque femori ſubjicitur. In anteriori parte fulcrum mobile, ligneum H. adeſt, fixum utrinque in parte ſuperiori cardine ligneo II.; mobile vero in parte inferiori K., cujus ope pars machinæ ſuperior, eaque ſimul pes læſus, prout res id exigit, vel attolli vel deprimi poteſt, quando illud fulcrum mobile vel fulcis anterioribus vel poſterioribus LL. partis inferioris injicitur. Pars ſuperior AA. ligamentis latis lineis & linteo robuſto obducta eſt, quæ clavis in lateribus affixa ſunt, ut pes ſuper his mollius, quam ſuper ligno vel aſſere quodam requieſcat. Reliquas partes hujus capſæ, quas brevitatis cauſa explicare hic prætermitto, ex figuris haud adeo difficulter intelligi poſſe arbitror; illudque ſolum adhuc moneo, quod magnitudo ejus cum pedis magnitudine conformis eſſe debeat. Quam vero ob cauſam, quia fracturæ hujuſmodi in bello frequentiſſime occurrunt, & propterea nimis magna harum capſarum copia eſſet neceſſaria, ubi difficillime haberi poſſent, chirurgi caſtrenſes lectulis ſtramineis potius uti coguntur. In quavis deligatione uncinuli EE. ſolvuntur, alæ laterales removentur, vulnus, ut alias, nutritur, fovetur, ac deligatur, eæque poſtea rurſus, ut antea, clauduntur, ut pedem quam exactiſſime contineant.

III.

(*a*) Exemplum fractæ tibiæ cum vulnere vid. in SCULTET. Obſ. 82. aliudque ſclopeto inflictum obſ. 84.

(*b*) Primo in Act. Acad. Reg. Pariſ. An. 1718. dein in lib. de oſſium morbis Tom. II. p. 283. & ex hoc GARENGEOT libr. de inſtrum. chirurg.

(*c*) Dolendum tamen, quod Author figuris ſuis litteriſque & numeris adjunctis nullam peculiarem explicationem hic addiderit: unde facile fieri poterit, ut nonnulla a multis non rite percipiantur.

III.

Denique pedis oſſa, qualia *tarſus*, *metatarſus* atque *digiti* ſunt, eodem prorſus, ut manuum oſſa, modo frangi & comminui poſſunt; verum ob vehementem nervorum, tendinum, ligamentorum ac membranarum colliſionem graviſſima mala utplurimum concitare ſolent, & plerumque vulnera adjuncta habent. In curatione etiam eadem fere prorſus ratione in ſedem ſuam reponenda, præterquam quod alia hic deligatio neceſſaria ſit; qualem ſcilicet inferius in doctrina de faſciis exponemus. Ceterum illud generatim hic obſervandum: nempe oſſium pedis, perinde ut manus, cruriſque circa malleolos fracturas, cumprimis quando malleoli ab oſſe principali per fracturam ſolvuntur, raro admodum ſic curari poſſe; ut nulla vel immobilitas atque rigor, vel vehementior inflammatio, vel ulcus, vel caries ac fiſtulæ immedicabiles ſuperveniant. Quæ ultimæ leſiones quum ſæpe non niſi membri amputatione curari haud raro queant; imo nec ipſa amputatio ægros ſemper a morte liberet (*a*), ſane, quoties aut fractura, aut colliſio quædam gravior his in locis contingit, conſultiſſimum videtur, vel ægroto, vel ægroti ſaltem parentibus aut cognatis tempeſtive illud ipſum indicare: ne ſcilicet miſera hæc ægrotantium conditio chirurgo poſtmodum temere, ut ſæpe fieri ſolet, tribuatur. Si qui vero tandem ſunt, qui uberiorem de oſſium fracturis diſquiſitionem deſiderant, his ego author ſim, ut celeb. PETITI *de oſſium morbis* librum diligenter evolvant.

De fractis pedis oſſibus.

C A P. XI.

De oſſibus fractis per tela acuta, quæ oſſium vulnera dici poſſunt.

I.

HActenus de oſſibus fractis, quæ telis obtuſis comminuta ſunt, diſſeruimus; ſupereſt nunc, ut adhuc *de eis*, *quæ vulnera oſſium haud incepte dici poſſunt*, & *quæ telis acutis*, *gladiis* ſcilicet, *enſibus*, *ſecuribus* aliiſque ejuſmodi rebus franguntur, de quibus pauci adhuc ſeorſim ſive ſigillatim egerunt, proponamus. His autem telis non ſolum partes molles, verum etiam duræ, oſſa nimirum, læduntur, aut potius diſſecantur, vel dividuntur, & quidem ita, ut interdum leviter tantum incidantur, interdum maximam partem, aliquando vero integra diſſolvantur atque quaſi frangantur; quibus vero oſſium vulneribus aliter fieri nequit, quin varia, eaque ſæpe graviſſima mala, pro diverſitate læſæ partis, pro diverſitate item magnitudinis vel altitudinis vulneris, ut & pro diverſa violentia, qua inflicta ſunt, ſubſequantur: prout quis plagam vel in calvaria, vel naſo, vel maxillis, digitis, manu, brachio, humero, crure, vel femore, accepit. Haud adeo magno ne-

De oſſium vulneribus.

(*a*) Conf. DRANII Obſ. Chirurg. 108.

negotio iſtiuſmodi læſiones cognoſcuntur: quia vero aliam paullo curandi rationem, quam aliæ fracturæ, requirunt, paucis nunc, quomodo optime curentur, ſpeciatim hic agendum erit.

II.

Prognoſis eorum. Priuſquam autem hoc fiat, monendum eſt, *leves ejuſmodi plagas*, quæ ſcilicet non alte in oſſa penetrant, utplurimum non adeo magnum periculum inferre: in primis in curatione earum rite procedamus, oſſa nimirum læſa, quamprimum fieri poteſt, tegumentis ſuis, ne ab aere male afficiantur, rite contegamus, atque pinguia & oleoſa remedia, utpote oſſibus alieniſſima, evitemus. Quæ vero altius penetrant, aut oſſa omnino dividunt, vicinaſque ſimul partes, præſertim eas, quæ ad vitam valde neceſſaria ſunt, ut in capite, collo, ſpina dorſi ac pectore, vehementius lædant, vel in brachiis & pedibus majores venas aut arterias, nervos aut tendines incidunt, aut omnino reſecant, longe majus periculum portendere, difficiliuſque multo curari, imo ſæpe mortem inferre.

III.

Curatio generalis. In curatione vero harum, quæ telis acutis excitantur, fracturarum, PETITUS, clarus ceteroquin chirurgus Pariſinus, in libro ſpeciatim de morbis oſſium conſcripto, promiſcue docet (*a*), *quod in ejuſmodi oſſium læſionibus, ſi ſecundum longitudinem inflictæ ſunt, oræ vulneris ſint conjungendæ, & faſcia, quam* UNIENTEM *vocant, curandæ; quæ vero valde obliquæ vel omnino tranſverſæ,* SUTURA *&* FASCIA, QUÆ OCTODECIM CAPITA *habet, ſint glutinandæ.* Hoc vero quia in multis ejuſmodi læſionibus non ſuccedit, atque ſic tironibus errandi occaſionem præbet, aliter & quidem paullo plenius ac ſpecialius hac de re exponere haud alienum erit. In prioribus quidem ſpeciebus cum ipſo fere conſentio: præſertim quando ejuſmodi vulnerationes leviores ſunt, & calvariam exempli cauſa aut non penitus, aut non admodum profunde ac ſine colliſione penetrarunt, aut ſaltem cerebrum non vehementer admodum læſerunt, atque idem etiam jam ſupra, ubi de capitis vulneribus actum eſt, Cap. XIII. n. 11. aliiſque in locis edocui. Ubi vero contrarium obtinet, aliter etiam atque cautius erit procedendum: linamentis nimirum carptis apertum ſervando vulnus, illud mundando, atque mundatum tandem balſamicis glutinando; ut quoque ſupra jam præcepi. Nam a nimis cito occluſis iſtiuſmodi vulneribus graviſſima ſæpe mala imo mors ipſa haud raro inducta ſunt. Ita & *in plagis hujus generis levioribus obliquis ac tranſverſis non ſemper & promiſcue*, ut PETITUS vult, *ſuturam* atque *faſciam octodecim capitibus* neceſſarias eſſe judico; ſed rariſſime tantum. Nam profecto multa hujuſmodi oſſium vulnera ſine ſutura & ſine faſcia octodecim capitum curavi, & curari vidi. Etenim, ut exemplo rem illuſtrem *vulnera obliqua capitis*, *frontis*, aut *calvariæ*, quæ leviora ſunt, haud adeo difficulter ope emplaſtrorum ac faſciarum glutinari poſſunt, atque in eis ſutura, quæ acubus & filo fit, (quam indicare hic videtur PETITUS) non indigemus, multo minus faſcia octodecim capitum: verum, ut in cap. de vulneribus capitis ſcripſi, balſamo

(*a*) Tom. II. p. 280. editione Pariſ. altera.

mo aut pulvere glutinante, itemque emplaſtro, læſiones iſtæ, ſive ſint in capite, ſive in maxillis, ſive in clavicula aut ſcapula, ſive in oſſe humeri, brachii, digiti, femoris, cruris, vel pedis, utplurimum ſatis facile ſanantur. Contra ubi fruſta dependent, ut adverſæ parti jungi rite nequeant, ſuturis iſtis omnino opus eſt.

IV.

Præterea *digitos* ita læſos, ubi oſſa gladio prorſus diſſecta erant, iique ex fruſto tantum inferiori cutis & carnis laxe dependebant, ſine ſutura & faſcia octodecim capitum ſequenti modo optime glutinavi. Nimirum fruſta oſſis diſſecti quam accuratiſſime conjunxi, eaque anguſto emplaſtro circumdato, ut in hoc ſitu retinerentur, combinavi, poſtea ſplenium ſpiritu vini ſuccidum injeci, fruſtulum anguſtum chartæ craſſiſſimæ vel ligni, ad inſtar ferulæ, pro oſſibus fractis in æquali ſitu conſervandis, ſuppoſui, omnia faſcia idonea, longa & anguſta in hoc ſitu firmavi, manumque in mantile ſive mitellam de collo ſuſpenſam immiſi. Hæſi ita per aliquot dies, reliqui, & ſolum, ut ægri quietem, & legitimam victus rationem ſervent, imperavi. Tandem faſciam quam cautiſſime ſolvi, ſpleniumque blandiſſime, ſed non emplaſtrum removi, vulnus a ſordibus, quantum fieri potuit, purgavi, eſſentiam vulnerariam inſtillavi, ſplenium ſpiritu vini madidum rurſus ſuperaddidi, atque faſcia, ut antea, omnia obfirmavi. In hoc ſtatu digitum vulneratum rurſus per aliquot dies reliqui; poſtea ſingulis fere tribus diebus eadem ratione eum deligavi, donec tandem quatuor hebdomadum ſpatio omnino glutinatus fuerit. *Specialis in digitis.*

V.

Porro ſi cuidam alterum *ex cubiti oſſibus* præciſum eſt, quod utplurimum ulna eſſe ſolet, quia hæc plerumque inter dimicandum quam maxime ad periculum læſionis avertendum opponitur, atque exponitur, neque ſutura, neque faſcia octodecim capitum neceſſaria eſt; verum vulneri mundato balſamum ſive eſſentiam vulnerariam immitto, linamentum eodem remedio ſuccidum, una cum emplaſtro, ſuperimpono, ſplenio omnia obtego, ferula ex charta craſſa, ſpiritu vini prius macerata, magnam partem cubiti juxta vulnus includo, ut ſic exſiccata circa cubitum tanto melius figuræ ejus ſeſe accommodet, eam poſtea faſcia longa, ut alia vulnera, includo, atque brachium in mantili ſive mitella, circa collum firmata, ſuſpendo. Et ſi ſic vulnus alternis diebus, aut ſi multum puris fundit, quotidie ſemel deligantur, hæ oſſium fracturæ egregie ſine ulla ſutura, quam potius hic noxiam judico, conſolidantur. Quando *alterutrum ex oſſibus cruris diſſectum*, faſcia quidem utor octodecim capitibus, ut in aliis cruris aut tibiæ fracturis; verum haud facile ſutura: quippe qua vix unquam in ſolius tibiæ, utpote ſola cute tectæ, fractura opus erit, rariſſime in fibulæ ſive ſuræ oſſis, & vix niſi tunc, quando craſſiores ſuræ muſculi forte ſimul diſſecti ſunt. Nam a ſuturis, quia facile vehementes inflammationes, dolores, convulſiones aliaque mala ſæpe movent, quantum fieri poteſt, abſtinendum, eaſque non niſi in ſumma neceſſitate, ubi curatio aliter *In oſſibus cubiti & cruris.*

 obtine-

obtineri nequit, adhibendas eſſe, jam in vulnerum curationibus præcepimus.

VI.

In oſſe femoris & humeri.

Quoties vero *os femoris enſe præſectum eſt*, tunc, ut muſculi hic robuſtiſſimi, tanto melius rurſus conjungi, & in ſitu hoc, ob firmiorem glutinationem obtinendam, retineri, conſervarique queant, ſutura, quæ acubus & filis fit, eodem modo, ut in vulnerum ſutura lib. I. cap. I. n. *33.*, & *34.* docuimus, ſuendi ſunt, vulnus etiam eadem ratione fovendum, faſcia denique octodecim capitum deligandum, peſque in lectulum ſtramineum, ut in aliis hujus oſſis fracturis ſolemne eſt, quam ſolertiſſime reponendus. Ita *ſi os humeri*, *ſive brachii* gladio diſſecatur, ſimilis quidem prorſus, ob eaſdem, quas modo propoſui rationes, ſutura, ut in oſſis femoris læſione, injici debet; verum non faſcia octodecim capitibus, ſed longa, & anguſta, ut in aliis brachii fracturis. Brachium deinde in mantile breve circa collum obfirmatum, eſt ingerendum, ut hac ratione & os, & muſculi tanto melius arctiuſque jungi, atque ſic citius & perfectius glutinari queant.

VII.

De utroq; cubiti & cruris oſſe ſimul reſecto.

Quod ſi forte aliquando contingeret, ut *utraque oſſa vel cubiti*, *vel tibiæ*, *ſive cruris* telo acuto tota ſimul dividerentur, ita nimirum ut adhuc ex carne, vaſis ſanguiferis, & cute dependeant (id quod tamen rariſſime ſine omnimoda harum partium amputatione fieri ſolet) ſutura quoque una cum octodecim capitum faſcia injicienda erit. Nihil vero etiam ipſa ſutura effici poteſt, quando pars vel integra, vel ſaltem eouſque reſecta eſt, ut præciſis omnibus venis & nervis ſola cute adhuc cohæreat, præſertim quando majus eſt membrum, ut pes vel brachium. Hoc enim quando incidit, pars tam leviter cohærens, quia ob vaſa lacerata & ſanguinis vehementem profuſionem cum reliqua rurſus glutinari nequit, reſecanda, ſanguis, ut poſt amputationes harum partium fieri ſolet, cohibendus, eodemque etiam modo deligatio inſtituenda.

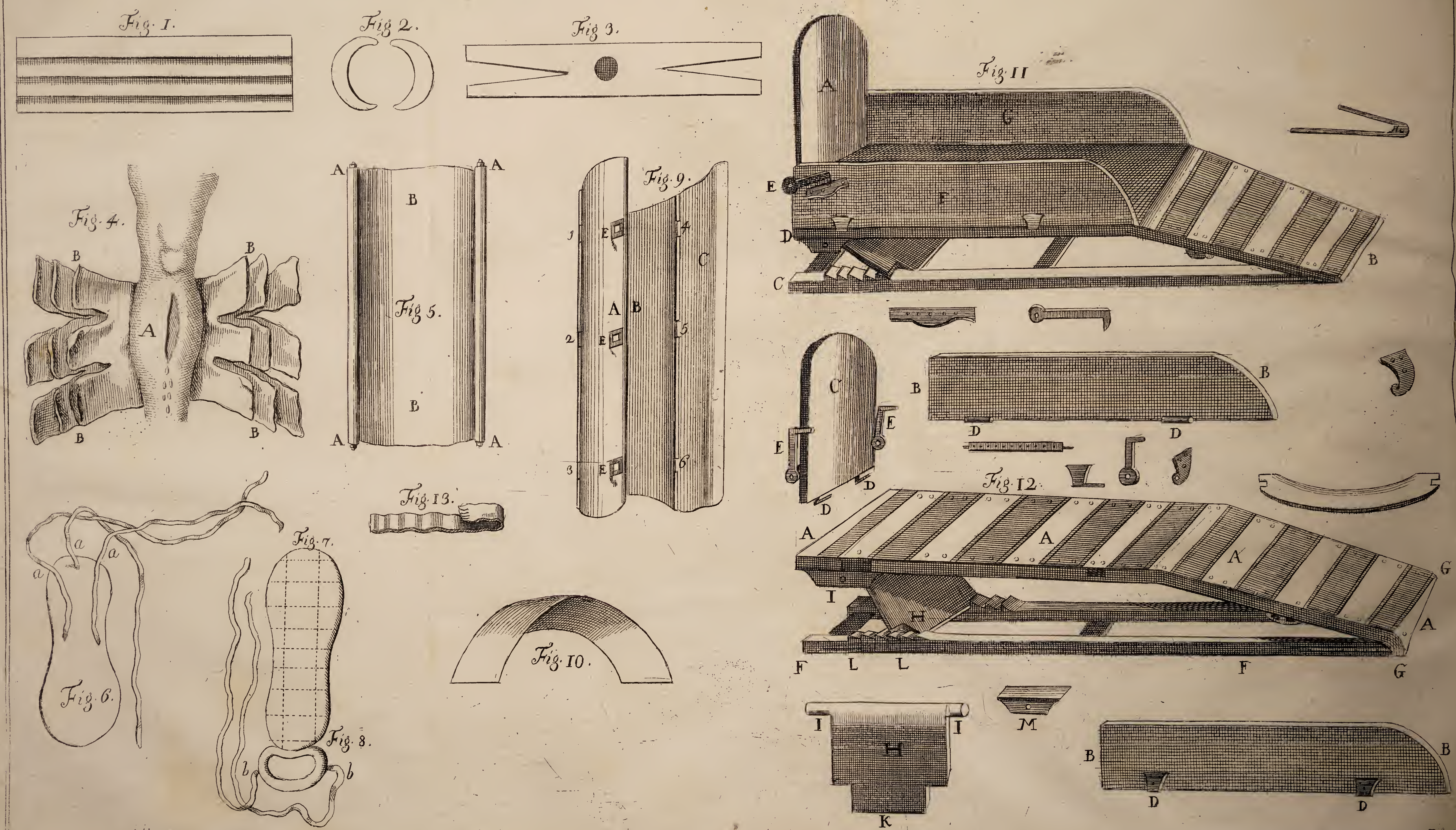
VIII.

In maxilla, & clavicula ſcapula.

Quando *maxilla inferior* gladio ita diſciſſa eſſet, ut fruſta ejus multum diſtarent, & ſine ſutura contineri non poſſent, ea quoque & hic adhibenda eſſet: ſuperadditis poſtea balſamo, emplaſtro, ſplenio, & faſcia conveniente. Si *clavicula*, aut *acromium ſcapulæ*, icto teli acuti disjuncta prorſus occurrunt, eodem fere modo inſtituenda eſt curatio & deligatio, ut in fractis hic oſſibus ſupra propoſuimus: ea ſolum adhibita obſervatione, ut ſingulis, vel alternis diebus faſciæ, quam leniſſime fieri poteſt, ſolvantur, atque vulnus, ut in aliis hujuſmodi oſſium læſionibus docuimus, mundetur, ac foveatur, donec id omnino glutinatum ſit. *Profluvia ſanguinis*, quæ his in læſionibus ſæpe largiſſima ſunt, ut ſupra propoſuimus, cohibenda ſunt, compreſſione ſcilicet, adſtringentibus, vel arteriarum ligatura: prout hoc pro læſæ partis varietate commodiſſimum videbitur.

Ex-

TAB. IX.


Fig. 1.
Fig 2.
Fig 3.
Fig. 4.
Fig 5.
Fig. 9.
Fig. 11
Fig. 12
Fig. 13.
Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 10.
Filosi s.

Explicatio Tabulæ nonæ.

Fig. 1. Splenium per certos gradus complicatum, quod Galli *compreſſe graduee* appellant, in femore fracto inferiori ſive tenuiori ejus parti injiciendum, ut hæc pars ſuperiori æqualis fiat, quo ferulæ illud melius comprehendere & firmare queant.

Fig 2. *Emplaſtra duo lunata*, quibus patella fracta & in ordinem rurſus redacta apte includitur & firmatur.

Fig. 3. *Emplaſtrum perforatum* pro eodem ſcopo.

Fig. 4. *Fractura cum externo carnis vulnere* A. quæ per faſciarum illud volumen, quod octodecim folia ſive capita habet, BBBB deliganda. Quod commodiſſimum faſciarum genus veteribus incognitum fuiſſe videtur.

Fig. 5. *Lectulus ſtramineus* pro cruris fractura, quem Galli *fanons* appellant, litteræ AAAA indicant duos bacillos, ſtramine obductos, & filo robuſto obvolutos, linamentoque firmiori BB utrinque adnexos. Linamentum binas circiter latitudine, tres autem longitudine ſpithamas ſive pedes adæquet. Femoris vero fractura lectulum hunc duplo quaſi longiorem plerumque exigit, ab inguinibus nimirum atque oſſibus ilei uſque ad pedem extremum.

Fig. 6. *Solea ex charta craſſiſſima* lignove tenuiori, ad pedis ægri magnitudinem exaranda; quæ per tres adnexas faſcias ſive ligulas lineas *aaa* diffracti pedis plantæ ita applicanda, ut pedem in ſitu conveniente conſervet ſive moretur, unde CELSO *mora* dicta eſt.

Fig. 7. *Splenium* ſuturis variis interſtinctum, ipſique moræ, ne planta pedis a ligno vel charta craſsa & dura rudius prematur, applicari ſolitum.

Fig. 8. *Annulus lineus*, mollior, cui calx ſive calcaneum immittitur, ut mollius decumbat; qui per funiculos aut ligulas bb pedi circumductas adligatur.

Fig. 9. Machina ſive *canalis orichalceus*, pro firmius continendis crurum oſſibus diffractis. Hic ex tribus conſtat partibus A B C, quæ per commiſſuras 1. 2. 3. 4. 5. 6. in cardinis modum inter ſe cohærent. B eſt corpus ſive pars primaria ac media machinæ, inſtar canalis excavata, cui pes deligatus immittitur: A & C ſunt partes exteriores & quaſi alæ ſive valvæ, quoque ſinuatæ, eæque mobiles, ut expandi ſive explicari & rurſus complicari ſive adduci poſſint: biniſque his partibus ſingulis tres fere annuli quadrati E E E ad inſtar bractearum adnexi ſunt, quo ſcilicet machina iſta, trajectis per eaſdem funiculis vel ligulis lineis, circa crus fractum apte conſtringi, illudque firmius comprehendere queat. Magnitudo ipſi cruris magnitudini reſpondere debet.

Fig. 10. *Arcum* oſtendit ligneum, quo crus fractum apte tegi poſſit, ne a ſtragulis prematur & e ſitu ſuo diſturbetur.

Fig. 11. *Nova* PETITI *machina* ſive capſa (*Boette* Gallis) pro crure fracto, integra & conjuncta, ſicut adhiberi ſolet. Conf. de ea cap. X. n. 2. de fracturis, ubi ample ſatis deſcripta eſt.

Fig.

Fig. 12. Eadem in partes diviſa & diſtincta, ut ejus fabrica inde melius cognoſci queat. Lit. M notat partem illam ſeparatam, cui cardines lignei II immiſſi, hinc inde dimoveri poſſunt. Cetera cap. X. n. 2. explicata ſunt.

Fig. 13. Splenium altero extremo plicato pro tenuiori cruris parte replendo, ut ferulæ illud commodius amplecti & firmare poſſint.

PAR-

PARTIS PRIMAE
LIBER TERTIUS
DE
LUXATIONIBUS,
SIVE
OSSIBUS LUXATIS.
CAPUT PRIMUM
De oſſibus luxatis generatim.

I.

Quid ſit luxatio.

L*Uxationem* ſive dislocationem aliquam contigiſſe dicimus, quotieſcumque os aliquod ſede ſua ſive junctura naturali ſic motum fuit, ut ejuſdem functio ſive uſus impeditus reperiatur. Sic enim, exempli cauſa, luxationem aliquam incidiſſe judicamus, quoties humeri caput ex ſcapulæ ſinu, vel femoris quoque os ex ſinu coxæ ſive acetabulo oſſis innominati excidiſſe, vel vi quadam expulſum animadvertimus. Tametſi autem, ut ex jam dictis liquet, cumprimis *ad oſſium mobilium juncturas ſive articulos luxatio proprie pertineat*; tamen ſi ad vulgarem loquendi uſum reſpicimus, iis quoque in caſibus luxatio incidiſſe cenſetur, ubi vel narium oſſa, vel epiphyſes atque ipſa oſſa in junioribus a ſe invicem dimota ſunt, naturalemque uſum ſuum amittunt.

II.

Quid ad ipſarum explorationem & curationem prærequiratur.

Ex jam dictis facile colligitur, quid factu opus ſit illis, qui in luxationibus & cognoſcendis & curandis paulo felicius ac promtius verſari cupiunt. Scilicet primum ac præcipuum eſt, ut veras ipſi articulorum figuras una cum ipſorum ligamentis & muſculis perſpectiſſimas ſibi reddant. Cui quidem negotio quodammodo inſerviunt figuræ oſſium in libris medicorum obviæ; ſed magis etiam frequentior ſceletorum inſpectio: maxime autem cadaverum recentium diligens perluſtratio. Quæ enim in nudis ſceletis abſunt ligamenta & cartilagines, hæ in cadaveribus recentioribus quam optime in naturali ſitu ſuo conſpiciuntur.

Diſ-

III.

De luxationum variis generibus.

Diſpeſci autem *luxationes* a medicis utplurimum ſolent primo in *perfectam* atque *imperfectam* . Quarum hæc in eo potiſſimum conſiſtit, ut oſſa non niſi ex parte tantum , ſed ita tamen ſedibus ſuis mota ſint , ut priſtinum ſuum officium facere amplius nequeant . Alii *ſubluxationem* aut *diſtorſionem* appellare hujus generis noxam malunt . Iſta vero, ſcilicet perfecta luxatio , tum demum incidiſſe putatur , quando quæ per naturam ſibi invicem juncta ſunt oſſa , penitus inter ſe vel dehiſcunt, vel ſedibus ſuis excidunt : ut cum humeri vel femoris oſſa prorſus ſuis ſedibus vel ſinubus mota reperiuntur . Atque elabi quidem in utriſque luxationibus hiſce diverſimode oſſa conſueverunt . Modo enim in interiorem vel exteriorem, modo in priorem vel poſteriorem, denique modo in ſuperiorem vel inferiorem partem ipſa prorumpunt . Dehinc altera luxationum diſtributio huc potiſſimum redit , ut ipſæ in *ſimplices* & *complicatas* diſtribuantur . Quarum his , præter ipſam oſſium diſtorſionem , alia inſuper mala , id eſt , vulnera , fracturæ , ligamentorum debilitas & reſolutio , contuſiones , davioreſque inflammationes , juncta eſſe conſueverunt: iſtis vero non item. Denique tertium luxationum diſcrimen in eo poſitum eſt , ut ipſæ vel *recentes* ſint , vel *inveteratæ* . Ceterum quo *liberæ magis atque mobiles* oſſium juncturæ ſunt, hoc facilius quoque & ſæpius eadem excidunt . Itaque mirum non eſt, humerorum oſſa e ſcapulis multo ſæpius elabi , quam cubiti atque carpi ; colli atque lumborum ſive coxarum vertebras frequentius , quam quæ in dorſo reperiuntur.

IV.

De capite luxato.

Atque iſta quidem communia ſunt . Sequitur , ut *de ſingulis luxationum generibus ſigillatim* exponamus , facto ab ipſo capite initio . Luxatum autem in capite quidpiam putatur , quoties vel 1. narium oſſa dehiſcunt : vel 2. maxilla inferior in priorem aut exteriorem partem propellitur ; quo minus enim in poſteriorem partem prorumpat , oſſis petroſi aliqua prominentia ſive proceſſus impedit : vel 3. ipſum caput una cum ſuperioribus vertebris diſtorquetur ; vel denique , prout viſum medicorum aliquibus eſt , quoties 4. cranii ſeu calvariæ oſſa , propter vel capitis dolores , vel febres , vel hydrocephalum , ſedibus ſuis expulſa dehiſcunt.

V.

De ſpina luxata.

Quæ ſpinam conſtituunt *vertebræ* , tametſi pleræque omnes ſedibus ſuis moveri poſſint , nullæ tamen ſic promoveri facile ſolent, ut penitus excidant , perfectamque luxationem aliquam experiantur . Sed tamen longe facilius colli vertebræ , utpote minutiores ac mobiliores , quam quæ in pectore vel dorſo ſunt , elabuntur : ſiquidem hæ non majores ſolum , ſed & arctius junctæ inter ſe eſſe conſueverunt . Similiter vertebræ lumborum quum & multa cartilagine inſtructæ , & , propter ſinuum defectum , leviores & mobiliores ſint , haud adeo difficul-

culter diſpelli e nativa ſede ſua poſſunt. Denique os coccygis per partum aliquem difficiliorem protrudi, per lapſum autem graviorem deprimi atque in interiorem partem compelli nonnunquam ſolet. Quo quidem facto inteſtinum rectum comprimitur, malaque graviſſima concitantur.

I.

Pectoris oſſa quemadmodum varia ſunt, ita variis quoque luxationibus ipſum pectus opportunum eſſe deprehenditur. Sic enim *coſtæ* interdum lapſu vel ictu quodam graviori ex vertebris expulſæ in interiorem pectoris partem propelluntur, non ſine egregio motus pectoris ac pulmonum impedimento. Tum fieri quoque interdum ſolet, ut *cartilago Xyphoides* vel enſiformis, ſternoque adnexa, per vim aliquam graviorem deprimatur, proindeque ventriculus duriter affligatur. Ad *clavicularum* autem *oſſa* quod attinet, ipſa quidem utrinque, hoc eſt, quum ex ſcapularum, tum & vel maxime e ſterni ſinubus dimoveri nonnunquam ſolent. Quod ſimulatque incidit, brachia continuo reſolvuntur, adeoque a motu ſuo impediuntur. *De pectoris luxationibus.*

VII.

Os humeri, ſi quod aliud, ſane quam facillime prolabitur, idque partim ideo, quia in ſinum non adeo profundum illud ipſum dimiſſum eſt, partim etiam, quia maxima ſemper eademque liberrima gaudet mobilitate. Excidit autem & in partem exteriorem, & in interiorem, & in inferiorem; nunquam autem ſurſum, vel in partem ſuperiorem, niſi ſi acromion vel proceſſus coracoides ſimul frangitur. Namque hic quam firmiſſime alias humerum ſupra continet. *Cubitus* autem quanquam varias experiri poteſt luxationes, haud tamen facile illud ipſum contingere ſolet, niſi vehementior acceſſerit violentia. Sic enim pars interior atque exterior, propter & inſignem juncturæ amplitudinem, & ligamentorum brevitatem, non niſi ſubluxationem aliquam pati conſueverunt. In priorem partem excidere cubitus, propter grandiorem iſtum olecrani proceſſum, nonniſi perquam raro poteſt. Contra vero in partem poſteriorem & facillime & frequentiſſime idem prolabitur: prouti quidem accurata commiſſuræ hujus conſideratio luculentiſſime docet. *De humero luxato. De cubito luxato.*

VIII.

Carpus a brachii ſive cubiti oſſibus rarius prolabitur, fereque ſemper ſubluxationem tantum, propter ligamentorum & brevitatem & firmitatem, patitur. Ubi vero carpus forte prolabitur, longe plerumque facilius in priorem ac poſteriorem, quam in interiorem atque exteriorem partem is prolabitur. Cujus quidem rei haud difficilis ratio eſt: ſiquidem in utroque latere radii atque cubiti ſive ulnæ, quibuſcum carpus cohæret, prominentiæ quædam oſſeæ deprehenduntur, quæ carpum a faciliori in latera prolapſu defendunt. Nonnunquam ipſa *carpi oſſa* inter ſe ſubluxationem ſive diſtorſionem aliquam patiuntur, unde manuum diſtentio vel rigor plerumque ſuboritur. Eodem prorſus modo *digitorum oſſa* e ſede ſua dimoveri; ſed promtius tamen & reponi & curari poſſunt. *De manu luxata.*

IX.

IX.

De femore luxato.

In artubus ſive extremitatibus inferioribus, id eſt, pedibus, primo loco ſpectandæ veniunt femoris luxationes. Excidere autem femoris os in quamcunque partem, vel in ſuperiorem vel inferiorem, vel in interiorem vel exteriorem poteſt. Sed in quam tamen partem prolapſum illud ſit, ex varia membri circa juncturam figura, ipſiuſque diverſa pedis longitudine ſolet dignoſci. Quanquam probe obſervandum hic iterum illud eſt, quod ſupra jam tum obiter obſervavimus; (Lib. II. Cap. VIII. No. 6.) longe ſcilicet, quam medicorum plerique hucuſque crediderunt, rarius per vim aliquam externam femoris os ex acetabulo promoveri. Quoties enim cunque recentiores medici femur aliquod ejuſmodi in ſpeciem luxatum inciderunt, tantum abfuit, ut femoris caput ex acetabulo prolapſum invenerint, ut potius ejuſdem collum, capite nihil quicquam diſturbato, comminutum aut fractum animadverterint. Neque vero mirum id videri cuiquam debet. Quemadmodum enim femoris caput in profundiſſimum acetabuli ſinum dimiſſum valentiſſimiſque ligamentis firmatum eſt, uſque adeo, ut in cadaveribus ne vel per robuſtiſſimos etiam homines aliamque violentiam ex acetabulo promoveri queat; ſi e contrario ipſius collum mirum quantum tenerum ac fragile deprehenditur. Ut proin longe facilius femoris collum per externam aliquam vim comminuatur, quam ejuſdem caput ex acetabulo propellatur. Quod autem colli femoris fracturas medici plerumque pro luxatione habuerint tractaverintque, ratio hæc eſt: quia nimirum craſſiores femoris muſculi impediunt, quo minus vel per viſum vel tactum dignoſci a luxatione fractura queat.

X.

Femoris luxatio fieri propter cauſam internam ſolet.

Ex jam dictis facile colligitur, primo quare chirurgi hanc, ut ita quidem putarunt, luxationem femoris tam raro reſtituere, neque ſine claudicatione vix unquam curare potuerint; & deinde quod multæ machinæ ad extendendum falſo ſic creditum femur luxatum, quibus ægros miſere quondam diſcruciarunt, inanes atque ſæpius valde noxiæ ſint. Nam putarunt, hoc os luxatum propterea ab ipſis reſtitui non poſſe, quia illud ob muſculorum hic robur ingens ſatis extendere non valerent. Quam ob cauſam omnis generis trochleas & machinas tractorias vehementiſſimas (*a*) excogitarunt, quibus fortiſſime trahere & extendere poſſint: quibus vero, quia os luxatum non erat, ſed fractum, nihil plerumque aliud præſtiterunt, quam ut dolores ſummos, convulſiones, inflammationes, abſceſſus aliave graviſſima mala ægris concitaverint. Certiſſimum enim eſt, inter quamplurima vitia, circa hunc articulum incidentia, ubi os luxatum olim habuerunt, & adhuc nonnulli habent, illud quam rariſſime a vi quadam externa luxatum revera eſſe; ſed plerumque collum ejus fractum deprehendi: nam caput hujus non niſi rariſſime excidere e ſinu ſuo poteſt, niſi inſignis ligamentorum hujus articuli reſolutio ſive debilitas a prægreſſis humorum noxiorum juxta hunc articulum congeſtionibus præceſſerit, quæ ligamenta hæc, alias valentiſſima, aliquando ita laxant ac debilitant, ut levi vi poſtea accedente femur ex ſede ſua diſturbetur: id quod tamen ſæpius & frequentius in pueris & junioribus, quam in adultis, ut frequenti uſu obſervavi, fieri conſuevit.

XI.

(*a*) Vid. figuræ apud SCULTETUM in Armam. Chirurg.

XI.

Patellæ ſive *rotulæ oſſa* quo facilius & frequentius dimoveri ex priſtina ſede ſua conſueverunt, hoc rarius quoque ipſorum luxationes ab imprudentioribus chirurgis rite cognoſcuntur. Si qui enim ab anatomicorum doctrinis male inſtructi chirurgi fuerint, periculum ſane eſt, ne ipſi patellæ luxationes pro genu luxationibus tractent, ægrotoſque fruſtraneis extenſionibus ac doloribus diſcrucient. Quum e contrario illi, qui naturalem oſſium in pedibus diſpoſitionem probe perſpectam habent, aut viſus aut tactus beneficio dignoſcere ſtatim poſſunt, ipſumne genu an patellæ os diſtortum fuerit: ſemper enim vel ad interiorem vel ad exteriorem partem patella promovetur. Ipſum autem *genu*, ſive, quod perinde eſt, tibia a femore, tametſi verſus quaslibet partes propelli poſſit, tamen, quia eorum extrema ampla, duo capita ſatis profundis ſinubus inſerta, valentiſſimiſque ligamentis firmata ſunt, prope nunquam penitus excidunt. *De patellæ itemque genu luxatis.*

XII.

Similiter *pes* protrudi nonnunquam *ex ſinu tibiæ* vel in priorem vel in poſteriorem partem ſolet. Quo minus enim ad latera idem prorumpat, malleoli impediunt; niſi forte ipſi una diffringantur. *Fibulam a tibia per majorem aliquam vim diſtrahi*, pedemque in exteriorem partem ſimul converti quandoque poſſe, obſervatum a quibuſdam legimus. *Oſſa tarſi* ligamentis quam firmiſſimis inter ſe invicem connexa ſunt; adeoque non niſi difficulter admodum diſtrahuntur: quin &, quoties forte vehementius diſtrahuntur, dolores acutiſſimos, convulſiones ac ſphacelos, niſi tempeſtive ſuccurſum fuerit, haud raro concitant. Denique *pedis digiti* rarius prolabuntur, atque ubi forte prolabuntur, eadem, ut manuum digiti, ratione tractantur. *De pede luxato.*

XIII.

Luxationum *cauſæ* vel *internæ* ſunt, vel *externæ*. Quarum his quidem lapſus, ictus, ſaltus, luctationes, tortura, hujuſdemque generis alia ſolent annumerari. Ad iſtas autem ſingula ea referimus, quæ intus in articulis præter naturam congeruntur. Veluti quum humores vitioſi circa illos colliguntur, quibus firmiora iſta juncturarum ligamenta uſque adeo flaccida fiunt, ut oſſium iſtiuſmodi afflictorum capita, vel ſua ſponte, vel per quamcunque aliam leviorem violentiam externam inter ſurgendum, deambulandum aut ſaliendum, e naturali ſede ſua prorumpant. Cujuſmodi quidem exemplum miſerrimum in ſtudioſo quodam Altorfino quondam me animadvertere memini. Ceterum quo teneri magis homines ſunt, hoc magis etiam luxationibus obnoxii reperiuntur. Atque hæc ratio eſt quare in infantibus brachiorum ac pedum oſſa quam facillime diſtorqueantur, penituſque ab epiphyſibus ſuis diſtrahantur, ſimulatque nimirum paulo rudius attolluntur, vel & a lapſu retrahuntur (*a*). *De luxationum cauſis.*

XIV:

(*a*) Notatu dignum eſt, quod mater claudicans tres filios claudos pepererit, teſte ZVVINGERO Theatr. Pract. part. II. pag. 109.

XIV.

De luxationum indiciis.

Factam autem oſſium luxationem aliquam fuiſſe, pluribus iiſdemque variis modis cognoſcitur: nempe 1. vel *ex impedito membri motu*; 2. vel *ex figura ac poſitura naturali commutata*; 3. vel *ex ſinubus tumoribuſve inuſitatis*. Siquidem ſemper ea parte tumor eſt, in quam os prorumpit; ea ſinus, a quo receſſit; 4. vel *ex diverſa oſſis longitudine*; fere ſemper enim in ſuperiorem partem promotum membrum ſano brevius, in inferiorem dimotum, longius fieri adſolet; vel denique 5. *ex doloribus* iſtis, quos violentior ligamentorum in diſtortis oſſibus diſtenſio concitat. Niſi enim vi prolapſa membrorum oſſa, poſt graviorem ejuſmodi ligamentorum diſtenſionem, opportune reponuntur, abeſſe vix ac ne vix quidem poteſt, quin graviores convulſiones, inflammationes, ſphacelus item atque ipſa mors inſequantur. Si qua vero oſſa propter cauſas ſimul internas ſedibus ſuis moventur, tum nulli propemodum dolores perſentiuntur. Interim ad expeditam luxatorum oſſium explorationem inſtituendam haud abs re erit, ſubſequentem in promptu habere regulam univerſalem: Nempe *quotieſcunque os ſuis ſedibus motum, alterum extremum in oppoſitam partem ſpectabit*: quoties enim ſuperior oſſis pars introrſum propulſa eſt, inferior certe in externam plagam dimota deprehenditur; ſin illa extrorſum, hæc introrſum inclinabit.

XV

De luxationum ſignis quibuſdam propriis.

Quanquam autem communia iſta luxationum ſigna ſic comparata ſunt, ut, qui juncturarum indolem ac motum haud omnino ignorant, unum quodvis luxationum genus ſatis promte ex iiſdem cognoſcere valeant; tamen, præter hæc, alia quoque in promtu *indicia* quædam *propria* ſunt, quibus in hoc vel iſto luxationis genere paulo expeditius uti conſuevimus. Sic ubi *maxilla inferior* excidit, os diductum hiat, neque claudi ab ægrotis poteſt. Ubi *vertebra* quædam promovetur, partes eidem ſubjectæ omnes reſolvuntur, ſenſuque privantur. Neque enim moveri ſuis ſedibus vertebræ poſſunt, niſi medulla, quæ per medium eorum fertur, vel comprimatur, vel rumpatur, ſpirituumque per eam & nervos ad partes ſubjectas motus diſturbetur, vel omnino intercipiatur. Ubi vero *coſta* quædam excidit, ſpiritus difficulter admodum trahitur, malaque id genus alia concitantur. Ac de reliquis quidem luxationum ſignis propriis fuſius nunc diſſerere nihil attinet; ſiquidem ipſa ex proprio membri cujuſcunque uſu quam aptiſſime deſumi poterunt.

XVI.

De ſubluxationum indiciis.

Subluxationem autem vel diſtorſionem aliquam contigiſſe, inde potiſſimum dignoſcitur; ſi ſcilicet homo afflictus, poſt graviorem aliquam vim externam corpori illatam, inſignioribus doloribus ipſiuſque membri immobilitate urgetur; parum aut nihil immutata naturali ejuſdem figura vel poſitura. Ut ut, ſi curatius partem læſam circumſpexeris, fere ſemper exigua quædam articuli vel membri inæqualitas adverti queat.

XVII.

XVII.

Denique luxatio, quæ ab interioribus cauſis provenit, his vere indiciis cognoſcitur: Nempe 1. membrum ita prorſus reſolvitur, ut facile promoveri ac torqueri in unamquamvis partem poſſit. Tum 2. circa juncturam locus cavus eſt, depreſſuſque inter partes oſſium dimotas digitus ſinum invenit. 3. Quicquid prolapſum fuit, promtiſſime quidem reponi, ſed protinus iterum ſua ſponte ſæpe prolabi ſolet; namque ligamentorum ac muſculorum uſque adeo mira debilitas eſt, ut ſatis illud continere nequeant. Dehinc 4. membrum prolapſum ſano ſemper longius deprehenditur. Accedit 5. quod nullus plerumbue dolor, nulla nec inflammatio, nec convulſio, qualiter in aliis luxationibus fieri ſolet, hic ſuboriantur. Denique 6. hujus generis luxationes utplurimum in ſumma femoris humerique parte ſubnaſcuntur, & interdum quoque in pedis articulo cum tibia. *De luxationum, quæ ab internis cauſis oriuntur, ſignis.*

XVIII.

Si quis autem chirurgus in *prævidendis ac præſagiendis luxationum eventibus* verſari feliciter cupit, huic ego author ſum, ut non ipſum tantum afflictarum partium indolem ac differentiam, ſed luxationis quoque cauſas una cum aliis rebus circumſtantibus quam curioſiſſime circumſpiciat. Sic enim luxationes *imperfectæ* ac *ſimplices* longe facilius, quam perfectæ cumque vulneribus, fracturis, convulſionibus atque inflammationibus conjunctæ tractari, compulſiſque in ſedem ſuam oſſibus curari adſolent. Enimvero quo magis dimota quoque gravioribus malis vexata luxatorum membrorum oſſa ſunt, hoc difficilius quoque ipſa reponuntur. Uſque adeo, ut, propter gravem nimis inflammationem & fracturam, vel reponi, vel, ubi etiam repoſita ſunt, propter miram ligamentorum debilitatem, in ſedibus ſuis contineri ſineque clauditate curari prorſus interdum nequeant. Quod ipſum quidem in iis potiſſimum membris ſolemne eſt, quæ *propter cauſam aliquam internam* ſedibus ſuis exciderunt. In junioribus autem ubi forte tale quidpiam incidit, fere ſemper ſubjectæ partes tabidæ, flaccidæ, prorſuſque debiles fieri conſueverunt. *Luxationes recentes promtius utplurimum, quam inveteratæ curantur.* Namque in his tumores & inflammationes utplurimnm ſuboriuntur, humoreſve copioſi colliguntur, quibus vel oſſium ligamenta penitus enervantur, vel articulorum ſinus quaſi glutine complentur atque obſtruuntur, ut, quicquid exciderat, reponi ſatis nequeat. Denique nec illud in luxationibus veteribus inſolens eſt, ut prolapſum oſſis caput cum nova eaque extera quadam ſinus ſui parte conſerveat: ut quum femoris caput ſummum externe cuidam oſſis coxæ vel acetabuli parti adhæreſcit atque adcreſcit; ipſo interim acetabulo humoribus præter naturam, iiſdemque tenacioribus adimpleto & quaſi deleto. *De luxationum prognoſi.*

XIX.

Si quid in infantibus vel prolabitur, vel epiphyſis quædam ab oſſe reliquo diſtrahitur, periculoſum valde quin imo deſperatum prorſus malum inde ſubnaſcitur. Namque 1. tenerrima eademque cartilaginoſa *Quid in infantibus fiat.*

oſſium capita ſic fere diſtorquentur, ut naturalis ipſorum figura vel nunquam: vel rarius ſaltem reſtitui queat. Tum 2. ſemper fere luxationes hujuſmodi ab ancillis & nutricibus celantur, adeoque non niſi ſeram nimis parentum medicorumqne curam experiuntur. Accedit 3. quod dum medici, cauſis veris ignoratis, malum iſtud pro deſtillatione ſive catarrho habent atque tractant, cartilaginoſæ ac molles iſtæ partes mirum quantum interea diſtorqueantur, inque peſſimam aliquam poſituram creſcendo redigantur. Denique 4. ipſa quandoque chirurgorum imprudentia in cauſa eſt, quo minus prolapſa in infantibus oſſa reponi feliciter queant. Tantum enim abeſt, ut vehementior iſta, quam chirurgorum vulgus hic adhibet, membrorum extenſio quidquam proficiat, ut potius oſſa illa tenerrima atque epiphyſes ulterius a ſe invicem diſtrahat, malaque malis quaſi cumulet.

C A P. II.

De luxatorum oſſium curatione.

I.

De luxationem curatione.

EQuidem luxatorum & diffractorum oſſium curationes maximam fere partem conveniunt ac fere eædem ſunt. Namque in luxationibus, perinde ut in fracturis, omne chirurgorum ſtudium eo præſertim ſpectat, 1. ut quicquid forte prolapſum fuit, extendendo ac deinde compellendo in ſedem naturalem reponatur; deinde 2. ut quicquid ita repoſitum eſt, in naturali ſitu ſuo conſervetur ac contineatur; & tandem 3. ut malis quibuſcunque propinquis, ſive, ut vulgo dicunt, ſymptomatibus occurratur. Ac reponi quidem oſſa commodius ſolent, ubi ægrotus vel in ſedili, vel in menſa, vel in lecto, vel denique in terra, prouti ſcilicet chirurgo viſum, ipſique malo commodum fuerit. Namque obſervandum omnino hic eſt, in ſedili quam aptiſſime illud reponi ſolere, quicquid in maxilla, clavicula ſive jugulo, brachio ſive cubito, manu, vel in ipſo quoque humero prolapſum eſt: in menſa vero, ſi quæ vertebræ aut femur exciderunt: in lectulo, quicquid forte in cruribus vel pedibus ſede ſua motum fuit: denique in ſolo quam commodiſſime reponitur, quicquid vel in humeris, vel in colli vertebris ex naturali ſede propulſum eſt.

II.

De extenſione.

Tum extenſio quoque oſſium elapſorgm eadem fere, ac diffractorum, ratione peragitur. Scilicet exterior vel inferior dimotorum oſſium pars a miniſtro tantiſper intenditur, donec oſſa diſturbata horundemque capita cum ſinubus, unde exciderunt, accurate rurſus reſpondere reperiuntur. Quæ ipſa quidem extenſio manuum, aut, ſi hæ parum ſunt, mantilium beneficio quam aptiſſime fieri nunquam fere non poteſt. Ut adeo pleraque iſta ab ORIBASIO, PARÆO, ANDREA A CRUCE, SCULTETO atque aliis magno conamine delineata machinamen-

menta plerumque haud neceſſaria ſint. Siquidem nihil fere aliud præſtant, quam ut ægrotorum in extenſione metum, terrorem ac cruciatus ſine ratione augeant.

III.

Denique ut mota ſuis ſedibus oſſa rite reponantur, id ſibi datum chirurgus exiſtimet eſſe, ut, ſimulatque a miniſtris membra corporis ægra, quantum ſatis eſt, extenduntur, digitis ſuis vel manibus articulos, ſed mitiſſime tamen tantiſper comprimat, torqueat & concutiat, donec, quicquid elapſum fuerat, in ſedem ſuam compulſum animadverſat. *De excitatione.*

IV.

Atque accurate quidem recondita ſuis ſedibus oſſa luxata eſſe, iiſdem prorſus indiciis cognoſcitur, quæ ſuperius in doctrina de fracturis propoſita ſunt. Nempe bonum ſignum eſt, ſi ſonus aliquis aut ſtridor in ipſo repoſitionis negotio percipitur; ſi læſum membrum ejuſdem & æqualitatis & longitudinis cum membro ſano deprehenditur; ſi dolores ſe remittunt; vel denique ſi motus integer membri reſtitutus eſt. *Quomodo accurata oſſium repoſitio cognoſcatur.*

V.

Quemadmodum autem in fracturis inflammationes, ſanguinis profuſiones ac tumores quam ſæpiſſime prohibent, quo minus reponi oſſium fragmenta queant; ſic oſſa quoque luxata, dum ſcilicet mala quædam ſimilia ſupervenerunt, excitari prius & laceſſi haudquaquam debent, quam ſingula iſta impedimenta juſtis remediis (vid. ſupra Lib. II. Cap. II. No. 11.) fuerint ſublata. Quin etiam iis in caſibus differenda oſſium dimotorum repoſitio eſt, ubi luxationes cum fractura quadam vicina ſunt conjunctæ. Neque enim extendi commode oſſa tunc poſſunt, quam adjuncta fractura probe fuit glutinata. *Repoſitio ſæpius differenda.*

VI.

Poſtquam in ſedes ſuas compulſa ſunt, quæ exciderant, oſſa, proximum eſt, ut *in hoc ipſo ſitu ſuo naturali quam accuratiſſime contineantur*. Contineri autem longe facilius poſſunt, quæ promota, quam quæ comminuta fuerant, oſſa. Quemadmodum enim hæc ſane firmiori deligatione placidiſſimaque requie contineri vix ac ne vix quidem poſſunt, ſic e contrario ad iſta continenda, niſi forte gravior aliquis caſus incidit, nulla ſæpius nec deligatio, nec requies magnopere neceſſaria videtur. Sic enim digiti, maxillæ, manus, humeri atque ulnæ, ſi ſcilicet ſtatim a luxatione rurſus excitantur, nulla nec deligatione, nec quiete indigent; quum a propriis ſuis ligamentis atque muſculis ſatis firmiter utplurimum ſuſtineantur. Quin & commodius omnino hic eſt, membrum iſtud ægrum leniter identidem inflectere atque commovere, ne propter diuturnam quietem ſuam rigidum atque immobile reddatur. At vero quoties in pede motum aliquid ſuo loco fuit, ſatius utique videtur per aliquot dies continuos in lectulo conquieſcere; tum vero, *Quomodo oſſa jam tum repoſita tractanda ſint.*

O 2 ſimul-

ſimulatque nimirum quadantenus confirmatum membrum advertitur, lente iterum commovere, poſtea provide ſurgere atque inambulare.

VII.

De luxatione inveterata.

Similiter ubi oſſium repoſitorum ligamenta vel propter inveteratam luxationem nimium quantum diſtenſa, vel propter malum quodcunque illud infirmata ſunt, neceſſarium utique videtur, faſciam aliquam commodam applicare, quietemque ægroto commendare, dum ſcilicet priſtinus ligamentorum vigor reſtitutus ſit. Sed cavendam tamen ſollicite ſemper hic eſt, ne propter longinquiorem a motu ceſſationem aut rigidi fiant, aut prorſus etiam conſerveant ægri iſti oſſium articuli. Quod ne forte contingat, leniter identidem ac provide flecti atque reflecti os afflictum debet. Interim haud alienum erit, faſcias ſuperinjectas vino, ſpiritu vini, aqua reginæ Hungariæ, ſpiritu matricali, aut quovis alio ſpiritu roborante ac tepido largiter ſubinde inungere: ſiquidem iſta ratione inſigniter roborari vel confirmari ligamenta conſueverunt. Faſciæ ipſæ neque laxæ nimis ſint, neque nimis adſtrictæ. Cujus rei rationes ſupra jam tum propoſuimus, ubi de fracturis egimus. (Lib. II. Cap. I. N. 34.) Ad emplaſtra autem ſuperimponi hic a quibuſdam ſolita quod attinet, ſic omnino habendum eſt: poſſe nos iiſdem perinde, ut in fracturis, ſine omni periculo prorſus carere, præſtatque, ea his in morbis omittere quam adhibere.

VIII.

De luxationum ſymptomatibus.

Quæ vel ante vel poſt oſſium prolapſorum repoſitionem accidunt inflammationes, tumores, dolores, convulſiones, profuſiones, aliaque his ſimilia ſymptomata, iſta quidem eodem fere, quem in vulnerum & fracturarum curatione ſupra (Lib. I. Cap. II. No. 17, 18. item Lib. II. Cap. II. No. 1.) præſcripſimus, modo, tractanda ſunt atque curanda: ſimulatque enim oſſa repoſita ſunt, modo recenſita mala ſenſim ſenſimque utplurimum evaneſcunt. *Quoties ligamenta inſigniter debilitata* ſunt; commodiſſimum certe eſt, læſum iſtud membrum linamentis calidis probe prius fricatum ſpiritu vini rectificato atque incenſo diligenter fovere, alioque dein ſpiritu roborante largiter inungere (qualis vid. ſupra Lib. II. Cap. II. No. 9.) denique autem faſcia quadam illud apte deligare. *At vero ſicubi oſſibus jam tum repoſitis nihilominus dolores vehementiores remanent*, ſane periculum quandoque eſt, ne qua forte fractura ſimul adſit. Igitur in ejuſmodi caſibus circumſpiciendum, num aliqua forſan fractura ſubſit. Namque tunc & hæc reſtituenda, ac præterea eadem obſervanda ſunt, quæ de fracturarum curatione ſupra propoſuimus. *Febricula* ſi acceſſerit, ſanguis per venam detrahi debet, medicamentis refrigerantibus victuque tenuiori ſimul adhibitis. Quod ſi autem, prout fieri in promotis oſſibus nonnunquam ſolet, *gangræna* ſubnaſci cœperit, non iis ſolum, quæ jamjam commendavimus, medicamentis, ſed fomentis & cataplaſmatibus quoque digerentibus, una cum faſcia octodecim capitibus prædita, pro deligatione opus eſt. Cetera enim eadem fieri debent, quæ de fracturarum ſymptomatibus ſupra (Lib. II. Cap. II.) propoſuimus: providendumque probe eſt, ut, quicquid prolapſum fuit, quam-

quamprimum ſemper reponatur. Si qua porro corporis *oſſa cum vulnere loco ſuo mota* reperiuntur, applicanda hic quoque eſt octodecim capitum faſcia, ceteraque eadem facienda, quæ adverſus ſanguinis profuſionem in doctrina de vulneribus ſupra (*Lib. I. Cap. II.*) præſcripſimus. Si qui forte *abſceſſus* ſubnaſcuntur, longe optimum erit, ſtatim illos aperire, ſimulatque matureſcere advertuntur. Namque alias periculum eſt, ne nimis maturum pus vel articulos vel ipſa quoque oſſa corrodat, fiſtulaſque peſſimas moveat, quibus ſæpe nulla ratione alia, niſi per ipſius membri amputationem, poteſt ſuccurri. *Denique ubi oſſa quædam uſque adeo violenter ſedibus ſuis expulſa ſunt, ut, quæ juxta ſunt, ligamenta, tendines, atque cutis penitus diſrupta ſint ac perierint*; inſanabile utique, prout HIPPOCRATES jam tum obſervavit, iſtiuſmodi malum eſt. Quantumvis enim ſolerter oſſa reponantur, tantum tamen abeſt, ut firmiter cohærere rurſus poſſint, ut potius, convulſionibus & gangræna excitatis, ægrotum conficiant. Quoties igitur cunque graviores tales læſiones obtingunt, quæ certiſſimam deſperationem adjunctam habent, ſane ſi vitam conſervare voluerimus, protinus membrum ejuſmodi ægrum præſcindamus neceſſe eſt. *Si luxatio eſt ſimul cum fractura*; tum quicquid prolapſum fuit, ſi fieri poteſt, primo loco; quicquid autem comminutum fuit, deinceps reſtitui debet. Quod ubi fieri haud poteſt, eadem obſervare convenit, quæ de fracturis ſupra præcepimus (*Lib. II. Cap. II.* No. 11.) Tandem ſi forte *membrum aliquod rigidum* & immobile factum eſt; haud alienum erit, ſic omnino illud ipſum fovere, ut eodem fere loco propoſuimus.

C A P. III.

De luxatis oſſibus ſpeciatim, & de iis quidem, quæ in calvaria atque naſo reperiuntur.

I.

Poſtquam de luxatis oſſibus generatim diſſeruimus, reliquum nunc eſt, ut de ſingulis ſigillatim diſpiciamus. Igitur primo loco de capitis luxationibus, de reliquis deinceps, ut in doctrina de fracturis exponemus. Scilicet non deſunt, qui luxationem aliquam incidiſſe ſtatuunt, quoties vel in infantibus propter hydrocephalum, vel in adultis quoque propter graviores capitis dolores & febres ardentes, *ipſa cranii oſſa inter ſe invicem dehiſcunt*. Sed de his quidem luxationibus haud eſt, quod prolixius agamus. Altera enim quomodo tractari debeat, eo loco declarabimus, ubi de hydrocephalo diſſeremus. Altera vero, præterquam quod rarius accidat, ſic omnino comparata eſt, ut nulla curandi ratione alia, niſi quæ comprimendo ac deligando fit, indigere videatur. *De capite luxato.*

II.

Interdum, ſed paulo tamen rarius, narium oſſa per ictum aliquem *De naſo luxato.*

aut lapſum graviorem ſic a ſe invicem diſtrahuntur, ut vel alterutrum, vel utrumque ex naturali ſede ſua propellantur. Et vero tale quidpiam accidiſſe, variis modis cognoſcitur: nempe vel 1. viſu, dum ſcilicet deformem narium poſituram conſpicimus; vel 2. tactu, vel denique 3. auditu, quum ſcilicet ægrotum nimium quantum difficulter ſpiritum per nares ducere percipimus. Sed rariores tamen, prout ſupra jam tum monuimus, iſtiuſmodi luxationes ſunt. Namque narium oſſa ita firmiter cum frontis atque aliis oſſibus cohærent, ut frangi citius quam diſtrahi a ſe invicem queant.

III.

De luxati naſi curatione.

Interim ſi quid forte hujuſmodi inciderit, potinus in ſedili quodam ſublimiori ægrotus collocandus eſt, ſic, ut miniſter aliquis a poſteriori parte caput ejus contineat. Tum altera manu ſpecillum aliquod ſive calamus anſerinus, prouti ſuperius circa fracturas præcepimus, (*Lib. II. Cap. III.*) vel peculiaris aliquis & naribus adaptatus bacillus intromittatur, cujus beneficio partes narium promotæ rurſus excitentur. Interim extrinſecus admovenda eſt altera manus, ne ſcilicet juſto latius partes elapſæ diducantur. Quibus ita confectis, nihil fere aliud ſupereſt, niſi ut emplaſtrum aliquod glutinans per aliquod tempus naribus ſuperimponamus. Si quid autem in naribus cum vulnere prolapſum eſt, tum eadem prorſus ingredienda eſt curandi ratio, quam ſupra in doctrina de naſo diffracto propoſuimus.

CAP. IV.

De inferiori maxilla luxata.

I.

Quomodo maxilla prolabatur.

RArius equidem, propter inſignem ligamentorum & muſculorum, quorum inſtrumento in inferioris cranii ſinubus eadem continetur, firmitatem, inferior maxilla prolabitur. Sed quoties tamen forte ipſa prolabitur, modo alterutra parte, modo utraque antrorſum prolabitur. Atque id ipſum quidem ſæpius propter nimiam oſcitationem; interdum etiam propter graviorem ictum aliquem ſeu lapſum incidere conſuevit. Si utraque pars excidit, totum mentum inclinatur, & maxilla in anteriorem partem promovetur. At, ſi altera, in contrariam partem ipſa mentumque inclinatur: ſiquidem elapſum iſtud maxillæ capitulum non niſi in priorem atque interiorem partem promovetur. Quo minus etenim in poſteriorem partem idem promoveatur, cranii oſſium poſt articulum proceſſus impediunt. Ut proinde mirum valde ſit, extitiſſe inter medicos quempiam, qui, contra communem preſtantiſſimorum & practicorum & ſcriptorum obſervationem, ſtatuit, poſſe utique in poſteriorem quoque partem maxillam protrudi. Sed tantum tamen abeſt, ut exemplis ſive obſervationibus ſententiam iſtam is confirmet, ut potius ex nova, quam ſibi finxit, maxillæ junctura ipſam derivaverit.

Pro-

II.

Prolapſam autem atque altera quidem parte maxillam eſſe, inde potiſſimum cognoſcitur, ſi ſcilicet mentum in contrariam partem eſt diſtortum. Pars enim, in quam mentum inclinatum cernitur, ſana eſt: contra vero iſta, quæ receſſit, promota. Quarum hæc latius, quam iſthæc hiat: uſque adeo, ut ægrotus neque ipſum os claudere, neque dentibus comminuere quidpiam poſſit. Namque inferiores dentes longius quam ſuperiores in parte ſana excedunt. *Ubi vero utraque maxillæ pars loco ſuo motæ ſunt*; tum non ipſum modo os quam latiſſime hiat, ſed totum quoque mentum inclinatur & in anteriorem partem promovetur. Adeoque mirum haud eſt, ſicubi æger neque os ſuum claudere, neque diſtincte loqui, neque manducare quidpiam, niſi difficulter admodum, valet. *Maxillæ luxatio quomodo cognoſcatur.*

III.

Quoties altera tantum parte maxilla excidit, haud adeo difficilis utplurimum curatio eſſe conſuevit. At, quoties utraque prolapſa eſt, nec protinus in ſedem ſuam compulſa, graviſſima fere ſemper mala, dolores puta, inflammationes, convulſiones, febres, vomitus, tandemque, prout HIPPOCRATES obſervavit, ipſa mors ſuperveniunt. Atque id ipſum quidem eo magis, quo violentior nervorum, qui juxta ſunt, tendinum ac ligamentorum extenſio contingit. Quanquam, ſi modo circumſpectus aliquis chirurgus opportune acceſſerit, non adeo difficulter reſtituitur. *Prognoſis.*

IV.

Igitur quoties aliquid iſtiuſmodi incidit, primo quoque tempore afflictus in humiliori quodam ſedili collocandus eſt, ſic, ut miniſter aliquis ejuſdem caput juxta pectus ſuum firmiter contineat. Tum medici pollices, linteolis, ne aut dilabantur aut facile lædantur, involuti in os ejus, quam profundiſſime fieri poteſt, conjiciendi; ceteri digiti extrinſecus admovendi ſunt. Ubi vehementer maxilla apprehenſa eſt, deprimenda fortiter ipſa primo loco, mox retro agenda, ſurſumque verſus excitanda eſt, ita tamen, ut omnia pene uno momento fiant. Namque iſta ratione quam aptiſſime in ſedem priſtinam compelluntur, quæ prolapſa fuerant maxillarum capitula. Quanquam illud proſpicere hic chirurgi ſemper debent, ut quam celerrime digitos ſuos ex ore ægri retrahant, ne ſcilicet per compulſas in ſedem ſuam maxillas ipſi comprimantur, mordeantur, aut collidantur. *Curatio.*

V.

Sin altera tantum parte maxilla prolapſa eſt, omnia eadem facienda; ſed fortius tamen ægra maxillæ pars, quam integra deorſum ac retro agenda. Et vero promtiſſime nonnunquam per vehementiorem quandam alapam compelli, quæ locis ſuis motæ fuerant, maxillæ ajunt; ſiquidem ipſa parti oris ſanæ infligitur: quanquam iſthæc curationis ratio delicatior eſt, quam ut in ægris quibuſcunque adhiberi *De maxilla altera tantum parte prolapſa.*

tuto poſſit. Ceterum faſciis nihil magnopere opus hic videtur; niſi forte tardius repoſitum fuerit, quicquid prolapſum erat. Tunc enim haud alienum videatur, per aliquot dierum ſpatium quatuor capitibus inſtructam faſciam cum ſpiritu quodam corroborante extrinſecus ſuperimponere, eamque, quoties aſſumendus cibus eſt, interea deponere.

CAP. V.

De capite ac ſpina luxatis.

I.

Quomodo vertebræ loco ſuo moveri poſſint.

IMperfectæ utplurimum ſunt, quæ in ſpina dorſi vel vertebris accidunt luxationes. Neque enim, prout ex accuratiori ſtructuræ vel admirandæ commiſſuræ conſideratione pateſcit, penitus excidere vertebra quædam, niſi cum fractura, medullæ item, quæ in ſpina eſt, læſione, ſive laceratione, præſentiſſimoque proin vitæ periculo poteſt. Interim vel ipſæ etiam imperfectiores vertebrarum luxationes periculoſæ admodum ſunt: & vel inter duas ſupremas colli vertebras & caput contingunt, vel inter reliquas vertebras, quando a ſe invicem vertebrarum oſſa propellantur.

II.

De capite luxato.

Enimvero in præcipiti ſunt celerrimaque utplurimum morte opprimuntur, quibus caput ex ſumma vertebra excidit. Namque in tali caſu tenera iſta medulla, quæ in ſpina ipſique cerebro proxima eſt, una cum ipſo cerebro atque nervis ſub occipitio nimium quantum diſtenditur, colliditur atque laceratur. Excidere autem ex duobus ſinubus, in quos ſuper cervicem dimiſſi ſunt, capitis proceſſus quandoque adſolent, quando aliquis ex loco alto, vel ex ſcala quadam, vel ex equo præceps in caput fertur, vel graviter etiam juxta cervicem percutitur. Tametſi enim iſti, ſicubi ſcilicet moriuntur, *collum fregiſſe* vulgo a noſtratibus dicantur, tamen utplurimum non niſi capitis luxationem aliquam experti fuerunt; interdum tamen quoque vertebrarum colli fracturam. Si quibus autem, quod rarius fit, poſt ejuſmodi luxationem, vita remanet, his, capite diſtorto, mentum utplurimum pectori ſic quaſi adglutinatur, ut nec deglutire quidpiam, nec loqui, nec partes, quæ ſubter collo ſunt, movere iidem queant. Igitur, niſi promptiſſimum auxilium adfuerit, celerrime ſemper ob læſam vel compreſſam medullam mors inſequitur.

III.

Quomodo reponendũ caput ſit.

Quod ipſum vero ne forte fiat, reſupinandus confeſtim in terra vel pavimento ægrotus eſt. Tum chirurgus genibus ſuis in terram demiſſis, & contra ægroti humeros poſitis, ſic innitatur, ut ejuſdem ægroti caput inter illa conſtituatur. Quo facto manibus caput promotum chirurgus apprehendat, fortiterque tractum ſive extenſum leniter hinc inde intorqueat, donec aut ſonus aliquis, aut naturalis colli poſitura,

tura, aut denique malorum, quæ ſupervenerant, remiſſio in ſedem priſtinam excitatum caput demonſtrant. Nam hac ratione Chirurgi genua ægrum firmant ac figunt; manus vero extendunt & reſtituunt.

IV.

Atque idem fere efficitur, ſicubi ægrotus ſedens in terra collocatur, humeriſque firmiter a miniſtro quodam contentis, caput ejuſdem, ſubter auribus utrinque apprehenſum, vehementius, ſed circumſpecte tamen, attollitur, leniterque ſimul huc atque illuc inclinatur, donec in ſedem ſuam naturalem reſtitutum eſſe per modo N. 3. enumerata indicia cognoſcitur. Reliquæ autem cervicis vertebræ prolapſæ quoniam compelli eadem prorſus ratione poſſunt, non eſt, quod ſeparatim de illis præcipiamus.

Alia reponendi ratio.

V.

Alium, ſed omiſſis modo deſcriptis, reſtituendi caput luxatum docet modum PETITUS (*a*), licet non meminerit, quod eum unquam in uſum adhibuerit. Nimirum duos format laqueos, hiatu magno circa medium præditos, quales ex ipſo delineatos vide Tab. X. fig. 1. & 2. quorum alterum fig. 1. ægro in dorſo cubanti ita injicit, ut per hiatum AB., qui capitis magnitudini reſpondeat, caput tranſmittatur, ſic ut altera pars laquei A. ſub mento, altera B. ſub occipite ponatur, utraque vero hiatus extrema CC. utrinque ſuper aures extendantur, atque partibus D. & E. extenſio perficiatur. Pro firmando autem corpore ægri alterum commendat laqueum fig. 2., per cujus hiatum F. caput ita tranſmittitur, ut pars laquei G. per dorſum, atque pars H. ſuper pectus deſcendat, utraque vero laquei hujus extrema litt. II. junguntur intra femora, iiſque corpus ita firmatur, ut trahenti cedere nequeat: dumque his duobus laqueis in diverſa trahitur, caputque & vertebræ colli ſatis extenduntur, chirurgus luxata oſſa reſtituere ſatagat. Sed ſi verum fateri licet, præcedentes modi mihi magis arrident: partim quia ſimpliciores ſunt, & ſolis manibus, ſine ullis adjutoribus aut miniſtris, qui quandoque præſto non ſunt, & ſine ullis inſtrumentis perfici poſſunt; partim quia ſic promtius longe ægris ſuccurrere poſſumus, quam ſi machinamenta hæc e longinquo prius aut quæri aut perfici debeant, & æger interea moriatur. Præterea quia PETITUS nullum alium hanc luxationem reſtituendi modum docet quam hunc, nullus, niſi qui his laqueis inſtructus eſt, ex ejus libro cognoſcere aut diſcere poteſt, quomodo in ejuſmodi luxationibus ægro ſuccurrendum: cum tamen ſæpius caſus occurrere poſſint, ut in rure, ubi & ejuſmodi laqueis & miniſtris deſtituti ægris ſuccurrere debeamus. Interea tamen ubi tales laquei præſto non ſunt, & mantilia ſive lintea ſatis longa, duaſque vel tres palmas lata, haberi poſſunt, hæc ita, ut laquei illi, perforanda & findenda eſſent, iiſdemque idem tentari.

Petiti reſtituendi modus.

VI.

Vertebris vero quacunque ratione repoſitis haud alienum eſt, diſtenta illa cervicis ligamenta, quo nimirum priſtino ſuo vigori reſtituantur, & tu-

Quid poſtea faciẽdum.

(*a*) Lib. de morbis oſſium, cap. de capitis luxatione.

& tumores avertantur, aqua reginæ Hungariæ cum pauca camphora; ſive anhaltina, vel quocunque demum alio ſpiritu vel aqua roborante ac tepido identidem inungere, ſpleniiſque ſpiritu iſto madentibus fovere; ipſum denique ægrotum, ut per aliquot dies placide conquieſcat, jubere, dum ſcilicet penitus confirmatum eſſe caput perſentiſcat. Faſciis nihil magnopere hic opus videtur, niſi forſan illis, quæ ſplenia roborantibus liquoribus madida circa collum contineant.

VII.

De reliquis ſpinæ vertebris luxatis.

Ad reliquas *ſpinæ vertebras* quod attinet, illæ, niſi penitus franguntur, nunquam fere ſedibus ſuis omnino moventur, quin maxima parte cum vicinis adhuc cohæreant. Igitur quæ in ipſis fiunt luxationes, imperfectiores plerumque ſunt, dum non niſi ſuperiores atque inferiores ipſarum apophyſes, atque id quidem non in utraque ſemper, ſed quandoque in altera tantum parte prorumpunt. Ceterum nunc unica tantum ſpinæ vertebra, nunc plures ſimul propelluntur. Quanquam illud breviter obſervandum hic eſt, ad promotarum vertebrarum numerum illas quoque utplurimum referri ſolere, quæ inter binas vertebras promotas mediæ conſtitutæ vel interceptæ reperiuntur; quantumvis etiam integræ iſtæ ſunt ac firmæ. Sic quoties ſuperior lumborum ab infima dorſi vertebra, inſimulque infima lumborum vertebra ab oſſe ſacro diſtractæ ſunt, quinque vertebræ ſedibus ſuis dimotæ judicantur & vulgo dicuntur: quum tamen proprie loquendo non niſi binæ illæ exteriores, ſuprema nimirum & infima, perturbatæ; reliquæ vero tres mediæ adhuc naturalibus ſedibus ſuis infixæ, & cum vicinis naturali modo nexæ deprehendantur.

VIII.

Vertebrarum in ſpina luxatio quomodo fieri debeat.

Et ſane ſi quis naturalem vertebrarum connexionem & ſtructuram ſolertius conſiderat, haud obſcure cognoſcit, vertebras non niſi per ingnem adhibitam violentiam expelli ſuis ſedibus poſſe. Præterquam enim, quod per apophyſes vel proceſſus quam arctiſſime inter ſe invicem conjunctæ illæ ſint, multa inſuper cartilagine valentiſſimiſque ligamentis firmiſſime combinantur & continentur. Atque hæc ratio eſt, quare fieri vix ac ne vix quidem poteſt, ut vel violentior corporis reclinatio, vel dorſo inflicti graviores ictus, itemque lapſus, niſi cartilago atque ligamenta prorſus perrumpuntur, ſpinæ vertebras propellat. Hi etenim caſus tantum abeſt, ut vertebras diſtrahant, ut potius eas firmius jungant. Aut ſi forte ob nimiam violentiam hoc contingeret, vertebras & medullam, quæ in ſpina eſt, dilacerabit, ipſumque adeo hominem, prout ipſemet aliquando vidi, quam celerrime interficiet. Igitur quoties ſine fractura dimoveri vertebra quædam debet, ſane corpus vel in anteriorem partem vel in alterutrum latus violenter inclinetur neceſſe eſt. Hoc enim dum fit, cohærentium vertebrarum apophyſes ſuperiores ab inferioribus recedunt, ideoque facilius dimoveri e ſede ſua poterunt. Atque in dextrum quidem latus prolabuntur, ſicubi ſiniſtrum latus affligitur; & contra.

IX.

IX.

Communia luxationum in ſpina dorſi factarum ſigna hæc in primis ſunt. Nempe ipſum dorſum incurvum atque inæquale poſt illatam extrinſecus violentiam, deprehenditur. Ægroti nec ſtare poſſunt, nec ambulare; ſiquidem ipſum corpus veluti prorſus reſolutum eſt. Quæ diſtortis vertebris ſubjectæ ſunt corporis partes ſine omni fere ſenſu atque immobiles ſunt. Stercus atque urina vel prorſus excerni nequeunt; vel etiam ſine ſenſu ac voluntate nonnunquam emittuntur. Tum inferiores partes ſenſim emoriuntur, ipſaque tandem mors inſequitur. Quanquam iſthæc mala pro diverſa luxationis gravitate variant. Quo enim gravius affecta eſt ſpina dorſi, hoc graviora quoque mala & pericula ſuperveniunt. *Communia luxatæ ſpinæ ſigna.*

X.

Quotnam autem *in ſpina vertebræ* loco ſuo motæ fuerint, ex præternaturali ejuſdem curvatura dijudicandum eſt. Namque ubi unica tantum vertebra promota eſt, curvatura iſta vel gibbus quendam quaſi angulum efficit. *In anteriorem partem ſi prolapſæ ſunt vertebrarum apophyſes*; tum ipſa dorſi ſpina antrorſum inflexa conſpicitur, gravioreſque ſemper, dum corpus inflectunt, dolores ægroti percipiunt; contra dum ſe reſupinant, leviores dolores perſentiſcunt. In dextrum latus ſi prolapſa vertebra eſt, in ſiniſtrum latus inclinatum corpus deprehenditur, minorique cum moleſtia in dextrum quam ſiniſtrum latus inflectitur. In ſiniſtrum vero latus ſi propulſa vertebra, contraria fere ſingulorum iſtiuſmodi phænomenorum ratio eſſe conſuevit. *Signa propria ſive ſpecialia.*

XI.

Si quis dubios luxationum, quæ in vertebris contigerunt, eventus præſagire voluerit, is ita magnopere velim habeat: iſtiuſmodi caſus pleroſque omnes periculoſos admodum eſſe atque ancipites. Neque enim medulla ſolum vel colliditur, vel diſrumpitur, ſed ipſæ quoque vertebræ prolapſæ quam maxime difficulter reponuntur. Et vero, quo magis propulſæ vertebræ, quoque graviora inſecuta mala ſunt, hoc gravius affecta ſpinæ medulla, hoc item magis in præcipiti eſſe ægri conſueverunt. Similiter quo propiores capiti ſunt, quæ proruperunt vertebræ, hoc gravius quoque periculum ſemper fere ſubeſt. His enim in locis longe plerumque facilius majorique cum periculo medulla læditur. Igitur quæ in collo incidunt luxationes pernicioſiores illis ſunt, quæ in dorſo contingunt: in dorſo quæ fiunt, longe pernicioſiores illis, quæ in lumbis eveniunt. Sic etiam, quod fortaſſe mireris, longe plerumque mitius cum illis actum videtur, quibus plures, quam quibus unica tantum vertebra excidit: longe item mitius cum iis, quibus binæ quæque, quam quibus unica tantum apophyſis prorupit. Poſterius enim quoties accidit, durius utplurimum ſpinæ medulla tractatur: ceu illis quidem manifeſtum eſt, qui ſpinæ dorſi ſtructuram curioſius perluſtrarunt. Contra vero in luxationibus levioribus reponi facilius vertebræ poſſunt, ipſique homines a mortis periculo ſubinde adhuc liberari. *Prognoſis.*

XII.

XII.

Curatio. Ceterum, ut ne quid ego hic diſſimulem, difficilime utplurimum ſingula ea compelluntur, quæ in ſpina forte exciderunt. Ab antiquioribus enim Medicis quæcunque in hunc finem tentata ſunt artificia, tantum abeſt, ut adhiberi cum fructu poſſint, ut inania potius pleraque videantur, atque adeo penitus ſæpe crudelia. Interim aptiſſima prolapſarum vertebrarum reponendarum ratio hæc eſt: ſcilicet quoties utraque vertebrarum apophyſis prolapſa deprehenditur, pronus ſuper cupam ſive dolium, tympanum, ahenum aut quodcunque aliud corpus gibbum, ægrotus collocetur. Tum bini miniſtri dorſum illud diſtortum utrinque juxta partes extremas gnaviter deprimant; quo nimirum vertebræ dimotæ, dorſi ſpina velut in arcum inflexa, ſurſum attollantur atque ita ſenſim extendantur. Quo facto chirurgus vertebram promotam inferiorem inque dorſo prominentem deprimat, eodemque momento ſuperiorem corporis partem celerrime ſurſum verſus excitet. Siquidem iſto modo in ſedem priſtinam vertebræ prolapſæ haud incommode ſubinde compelluntur. Quod niſi prima ſtatim vice ſucceſſerit, iterandum utique bis aut aliquoties dictum illud negotium videtur. PETITUS linteum craſſum vel pannum aliquem, ad inſtar cylindri convolutum, ſecundum longitudinem lectulo injicit, ægrotumque tranſverſum collocatum eadem ratione tractat, quam modo propoſuimus. In alterutrum latus ubi vertebra quædam exceſſit, tum ægrotus quidem eodem, quem antea deſcripſimus, ſitu pronus procumbat; ſed ita tamen, ut, quoties apophyſis ſiniſtra prorupit, miniſtrorum alter coxam ſiniſtram, dextrum vero humerum alter deprimat: & contra. Si qua enim prolapſa ſpinæ oſſa reponi commode poſſunt, commodius ſane quam iſta ratione reponi vix ac ne vix quidem poſsunt. Atque ex his ipſis, ſi quid ego video, luculenter admodum apparet, pleraque iſta funiculorum, faſciarum, mantilium, trochlearum vectiumque inſtrumenta, circum coxas, humeros atque pectus ægrotorum deligari, priſcorum medicorum more, ſolita, atque ab ORIBASIO, PARÆO, & SCULTETO delineata ac deſcripta, in extendendis ac reponendis ſpinæ oſſibus parum plerumque apta eſse, quin imo utplurimum valde pernicioſa. Ceterum haud alienum hic videtur, vertebris in ſedem naturalem rite ſic compulſis, ſplenia ſpiritu vini, vel ſpiritu vini camphorato calido madentia ſuper afflictam dorſi partem imponere, injectoque mantili cum ſcapulari firmiter deligare; dehinc ægrotum in lectulo molli & æquabili collocare; tum ſangninem per venas detrahere, membraque reſoluta ſpiritibus roborantibus atque calidis ſubinde probe fricare; rarius vincturam ſolvere, tandemque omnibus iſtis malis gnaviter occurrere, quæ ſupervenire luxationibus poterunt, donec cum ſanitate in gratiam æger redierit.

CA-

C A P. VI.

De coccygis, coſtarum & clavicularum oſſibus luxatis.

I.

OS coccygis per lapſum atque ictum aliquem graviorem verſus partem interiorem, verſus exteriorem autem per partum difficiliorem haud raro propellitur. Quod ſimulatque accidit, vehementiſſimi plerumque in infima ſpinæ parte dolores, inflammationes, ipſiuſque inteſtini recti ſuppurationes, ſtercoriſque ſuppreſſio ſtatim inſequuntur. Oſſis vero hujus luxatio explorari promtiſſime ſolet, dummodo ad commemorata iſthæc phænomena cognoſcenda manus atque oculos admoverimus. Neque vero difficilius reponi promotum iſtud coccygis os ſolet, ſi modo circumſpectus aliquis chirurgus acceſſerit. Namque *in exteriorem partem ſi propulſum illud* eſt, deprimi pollicis adjumento debet, atque ita in ſedem naturalem compelli; variis dein ſpleniis in vino calido vel ſpiritu vini tinctis, inferioribus quidem anguſtis, ſuperioribus autem ſubinde amplioribus, ad podicis ſinum complendum ſuperinjectis, faſciæque T (Tab. II. fig. h.) beneficio firmatis. Ipſius autem faſciæ hujus altera pars, quæ inter femina trajicitur, fiſſa penitus ſit atque ita deligata, ut abſque ulla vincturæ ſolutione alvum dejicere ægrotus valeat, neque os ſemel repoſitum denuo propellatur. *De coccygis oſſe luxato, & quidem in exteriorem partem.*

II.

In interiorem vero partem ſicubi luxatum coccygis illud os fuerit, tum digitus index, ſed ungue prius reſecta, in oleo tinctus, quam profundiſſime fieri poteſt, in anum immittit, promotumque ita coccygis os illud per eundem expelli, admotiſque extrinſecus digitis reliquis in ſedem priſtinam excitari debet. Quo facto conquieſcere aliquamdiu in lectulo ægrotum convenit, vel etiam ubi ſurgendi voluptas eſt, non niſi in ejuſmodi ſedili, quod medium perforatum eſt, conſidere, ne afflicta iſta podicis pars a duriori corpore comprimatur aut vexetur. *De oſſe coccygis intra impulſo.*

III.

Rarius equidem, ſed interdum tamen coſtæ ſedibus ſuis excidunt. Namque ubi violentia quædam externa ipſas urget, fieri quandoque ſolet, ut vel in inferiorem, vel ſuperiorem, vel & interiorem partem ipſæ propellantur. In exteriorem autem partem ne facile prorumpant, cum vertebrarum proceſſus, tum & vel maxime craſſiores iidemque valentiores muſculi efficiunt. Atque in interiorem quidem partem quoties coſtæ propelluntur, non pleura ſolum ſive interior pectoris membrana, ſed ipſæ quoque pectoris internæ partes graviter plerumque affliguntur. Unde acutiſſimi dolores, inflammationes, ſpirandi difficultas, tuſſis, pectoris ulcera, corporis immobilitas, pluri maque id genus alia pericula ac mala ſuboriantur neceſſe eſt. *Quibus* autem *indiciis* *De coſtis luxatis.*

ciis hujuſmodi *coſtarum* prolapſus dignoſcatur, non eſt, quod prolixius declaremus. Siquidem externa lateris poſitura & forma, præter jamjam enumerata ægrotantium incommoda, haud obſcure demonſtrant, utrum coſtæ quædam prolapſæ fuerint, nec ne.

IV.

Quomodo coſtæ ſurſum deorſumve propulſæ reponatur?

Et vero quo plura quoque graviora mala ſuperveniunt, hoc gravius quoque periculum ſubeſt: adeoque hoc feſtinantius reponi coſtæ prolapſæ debent. Atque *in inferiorem quidem ſuperioremve partem* prolapſæ coſtæ commodiſſime utplurimum reponuntur, ſicubi ægrotus pronus vel in menſa collocatur. & promota coſta in debitum locum manibus reponitur; vel & ex afflicti lateris brachio in janua vel ſcala ſuſpenditur (*a*), & dum ſic coſtæ a ſe invicem diducuntur, promota earum capitula manuum ſubſidio in ſedem priſtinam compelluntur.

V.

Coſtæ introactæ quomodo excitentur.

At vero longe plerumque difficilius reponi iſtiuſmodi *coſtæ* conſueverunt, *quæ in interiorem partem propulſæ reperiuntur*. Neque enim admoveri intus, pro excitandis, quæ illapſa fuerunt, coſtarum capitibus, manus aut machinæ ulla ratione poſſunt. Etiamſi vero in chirurgicæ profeſſoribus haud deſunt, qui prorſus inſanabilem iſtam corporis noxam pronunciant, tamen, mea quidem ſententia, haud eſt, quod certam ſemper deſperationem hic ſubeſſe arbitremur. Neque enim alienum hic videtur, ægrum vel pronum in menſa vel & ſuper corpus aliquod, gibbum ſive cylindricum collocare, prioremque coſtæ partem retro verſus dorſum agere, ſubindeque concutere. Sic etenim abeſſe vix ſolet, quin promota coſtarum capitula in ſedem priſtinam reſiliant. Quod ſi autem nec iſta curandi ratio quidpiam proficit, miſerrimaque ægri hominis conditio promtum utique auxilium exigit, tum contra caro incidi atque elapſa coſtarum capita digitis vel inſtrumentis, uncinulis puta ſeu volſellis, attrahi ſurſum debent; eodem ſcilicet modo, quem adverſus coſtarum fracturas ſupra propoſuimus (Lib. I. Cap. X. No. 8. ſeqq.). Interim ubi ſymptomata graviora penitus abſunt, ipſaque coſtarum capita non niſi paululum exceſſerunt; ſane haud eſt, quod vel carnem incidamus, vel vehementius coſtas compellamus, ægrotoſque homines crudelius tractemus. Neque enim exempla deſunt eorum, in quibus coſtæ loco ſuo dimotæ ſine omni fere periculo remanſerunt. Ceterum illud ante omnia hic providendum, ut ſplenia ſpiritu vini calefacto, vel ipſo ſpiritu vini camphorato madida ſuperimpoſito mantili cum ſcapulari ſuper afflictam lateris partem deligentur (*b*).

VI.

De luxatis claviculis.

Clavicularum oſſa rarius quidem, propter valentiora ligamenta ſua, ſed interdum tamen excidere conſueverunt. Propelli autem ipſa vel a ſterno, vel ab acromio, quibuſcum cohærent, per violentiam quandam

(*a*) Ut figuris oſtendunt PARÆUS, SCULTETUS, aliique.

(*b*) De prolapſu cartilaginis mucronatæ vid. CODRONCHII libellus de hoc morbo.

dam externam in lapſu ſcilicet, ictu, ponderumque elevatione poſſunt. Ad curationem quod attinet, ſane quo feſtinantius ægrotis ſuccurritur, hoc facilius clavicularum oſſa reponuntur. Contra vero quo tardius ſuccurritur, hoc difficilius quoque oſſa iſta excitantur: uſque adeo, ut inveteratæ clavicularum luxationes ſemper fere inſanabiles reperiantur.

VII.

Atque a ſterno quidem duplici fere modo excidere claviculæ poſſunt, nempe vel in partem interiorem, ſive verſus aſperam arteriam, vel & in partem exteriorem. Prior caſus ubi accidit, ſinus aliquis circa partem læſam plerumque advertitur, præterquam quod aſpera arteria, & quæ juxta ſunt, carotides, nervi item atque ipſe œſophagus vehementer admodum urgeantur & comprimantur. Contra vero ubi verſus partem exteriorem a ſterno clavicula prorupit, inſolitus juxta oſſium illorum commiſſuram tumor ſeſe prodit. *1. Juxta ſternum.*

VIII.

Qua autem ratione luxata clavicularum oſſa extendi, eademque compelli rurſus in naturalem ſedem ſuam poſſint ac debeant, denuo nunc præcipere nihil attinet: ſiquidem hic eadem prorſus obſervanda ſunt, quæ de clavicularum oſſibus fractis reponendis ſupra propoſuimus. (Lib. II. Cap. V. No. 4.) Quanquam illud in primis hic proſpiciendum eſt, ut nimirum læſa iſta juguli pars, ſimulatque oſſa excitata ſunt, quam exactiſſime vinciatur. Si quod enim aliud, hoc ſane luxationis genus accuratam per faſcias vincturam poſtulat; maxime ubi tardius ſuccurſum huic malo fuerit. Præterquam enim quod nullis fere muſculis clavicularum oſſa ſuſtineantur, ſic plerumque ligamenta ipſorum in ejuſmodi caſibus infirmantur ac læduntur; ut ſuſtinendo brachiorum ponderi neutiquam ſufficiant. Quare haud alienum erit, qualis accommodanda jugulo vinctura ſit; explanatius infra in doctrina de faſciis edocere. *Quomodo claviculæ reponantur*

IX.

Quæ juxta alteram partem, nimirum juxta acromion, incidunt clavicularum luxationes, longe plerumque difficilius ſolent explorari atque cognoſci: uſque adeo, ut, vel ipſo HIPPOCRATE (*a*), expertiſſimoque PARÆO teſte, præſtantiſſimorum Medicorum atque Chirurgorum non pauci in illis dignoſcendis aberrarint; humerumque potius prolapſum autumaverint, atque ſic ægros miſere, ſed fruſtra vexaverint. Quoties enim iſtiuſmodi caſus aliquis incidit, tum, eodem PARÆO notante, ſcapulæ pars ſuperior ſurſum verſus prominet; qua parte autem clavicularum oſſa ab acromio diducta ſunt, locus cavus deprehenditur: dolores acutiſſimi ſuboriuntur, ipſaque brachia moveri atque attolli prorſus nequeunt. Igitur niſi opportune clavicularum oſſa reponuntur, mirum profecto non eſt; in illis, qui ejuſmodi noxam experti aliquando ſunt, omnino brachia reſolvi, ut nec capiti nec ori admoveri poſtmodum *2. Juxta acromion.*

(*a*) Lib. de articulis n. 61.

modum valeant. GALENUS certe ipſemet de ſe ſcribit (*b*), *ſibimet aliquando inter luctandum uſque adeo graviter ab acromio jugulum ſive claviculam ſejunctam fuiſſe, ut trium ferme digitorum ſinus inter utrumque os patuerit*: faſciam interim adſtrictiorem per quadraginta dies in jugulo hærentem præſtitiſſe, ut diducta iſtæc oſſa rurſus coaluerint.

X.

Clavicularum prolapſus quomodo cognoſcatur.

Ex jam dictis ſponte ſua conſequitur, propria eademque præcipua prolapſarum clavicularum indicia in eo fere conſiſtere, ut 1. claviculam inter atque acromion locus aliquis cavus advertatur, qui in hominibus ſanis deeſt, adeoque factam eſſe cohærentium alias horundem oſſium diſſolutionem ſignificat: tum 2. ut ægrotus brachium capiti vel ori admovere nequeat. Ceterum chirurgus id ſibi datum in ejuſmodi noxarum curationibus exiſtimet, ut quicquid in jugulo dimotum aut prolapſum invenit, quam ſolertiſſime rurſus extendat ſedibuſque ſuis reponat: qualiter ſcilicet in oſſibus ipſis diffractis fieri debere ſupra jam tum propoſuimus. (Lib. II. Cap. V. No. 4.) In applicandis autem faſciis hoc majorem ſemper curam atque induſtriam idem adhibeat, quo majus in iiſdem poſitum eſſe ſolet auxilium. His etenim qui minus accurate inſtruuntur, ii rarius ſic curari ſolent, quin brachii rigor aliquis aut imbecillitas ſuperſtes maneat.

CAP. VII.

De humero luxato.

I.

Humerus quomodo excidat.

HUmerus equidem propter & laxa ligamenta, & inſignem mobilitatem, & denique propter foveæ ſcapularum, in quam dimiſſus eſt, egregiam parvitatem, longe plerumque facillime ſæpiſſimeque omnium prolabitur. Ac prolabi quidem is utplurimum ſolet modo ſub alam, modo in partem priorem, modo etiam in partem poſteriorem infra ipſas ſcapulas: rarius in inferiore & quidem ad lineam; nunquam autem in partem ſuperiorem, niſi forte ipſum acromion & qui in ſcapularum oſſibus prominent proceſſus coracoides una fuerint comminuti. Qui quamdiu cum firmioribus humeri muſculis, deltoide præſertim ac bicipite, integri ſunt, impedire quam maxime ſolent, in ſuperiorem partem quo minus prorumpere humeri oſſa valeant.

II.

Humeri luxati ſigna.

Deorſum ubi humerus excidit, 1. protinus in ſuperiori parte locus cavus eſt, depreſſuſque digitus ſinum invenit; contra vero ſub axilla tumor eſt, ſiquidem ipſum oſſis humeri caput hic tunc ſitum eſt. 2. Tum acromion, propter ſinum, qui juxta eſt, longius quam naturaliter prominere

(*b*) Comment. in Hippocr. Lib. I. de articulis, n. 62.

minere videtur. 3. Longius id brachium altero eſt, ſurſumque ad os ſine graviſſimis doloribus, quin & interdum penitus attolli aut porrigi nequit. *In priorem vero partem deorſum verſus ubi humerus excidit*; idem, ut antea, ſinus ſub acromio, humeri autem caput juxta pectus ſub axilla deprehenditur. Brachium ipſum non niſi cum acutiſſimis doloribus movetur. *Denique in exteriorem partem ubi prolapſus humerus eſt*; cubitus ad præcordia recedit; ſummum vero caput extra humerum prominet. Brachium ipſum neque extendi, neque retro agi, neque tandem ſine vehementiſſimis doloribus a pectore abſtrahi aut dimoveri poteſt. Sed nulla tamen harum luxationum graviora mala concitare ſolet, quam ſi in priorem vel interiorem partem humerus excidit. Namque tunc abeſſe vix poteſt, quin prolapſum humeri caput grandiores brachii & arterias & nervos urgeat, variaque ſic ſymptomata moveat.

III.

Prognoſis.

Prolapſis ſic humeri oſſibus ſi protinus ſuccurritur, antequam graviora mala ſupervenerunt, excitari utplurimum eadem rurſus haud difficulter poſſunt. Imprimis vero facillime reſtitutio fieri poteſt, ſi os vel recta deorſum vel extrorſum promotum eſt; difficilius vero quando introrſum ſub muſculum pectoralem ceſſit. Sic & facile reſtituitur, ſi brachium naturalem habet longitudinem. Contra vero ſi vel brevius vel malum iſtud jam inveteratum, vel cum tumoribus, inflammationibus vel & acromii & fracturis conjunctum eſt, difficulter admodum priſtino vigori nativæque mobilitati humerus reſtituitur. Quando autem caput humeri alio in loco, præſertim ſub ala, jam cum vicinis conferbuit, ſæpe prorſus reſtitui non poteſt. Ita & in pinguibus & robuſtis reſtitutio difficilior eſt, & quam in macilentis aut debilibus.

IV.

Humerus prolapſus quomodo reponatur.

Igitur ſimulatque prolapſum aliquid in humero deprehenditur, tutiſſimum erit, ægrotum vel in ſolo vel in ſedili quodam humiliori collocare, (vid. Tab. X. fig. 3. A.) & ex duobus miniſtris paulo robuſtioribus alteri imperare, ut ægri corpus firmiter contineat, B. ne ſcilicet cedere trahenti queat; alteri vero, C. ut brachium prolapſum manibus mox ſupra cubitum comprehendat, ſenſimque vehementius extendat. Sed ante tamen, quam brachii extenſio illa fiat, id ſibi datum chirurgus D. arbitretur eſſe, ut mantile quoddam vel linteum paulo amplius, ſatis longum, extremiſque partibus nodo conſtrictum, ita ex collo ſuo ſuſpendat, ut nodus cervici immineat; reliqua vero pars ſuper pectus ſuum propendeat E. Tum brachium ægri prolapſum per hunc ipſum quaſi annulum ſive habenam ad axillam uſque ægri chirurgus trajiciat, humerumque manibus ſuis comprehendat. Quo facto miniſtrum, ut brachium ſufficienter extendat, jubere, ipſemet vero non manibus ſolum, ſed habena quoque iſta linea ſive mantili, arrecto collo & humeris, tantiſper humerum ægri attollere & pellere debet, donec in ſinum ſcapulæ ingrediatur. Diverſimode autem, prout videlicet vel in priorem vel poſteriorem partem ideo prolapſus eſt, humerum nunc introrſum ſimul, nunc extrorſum compelli debere, haud eſt, quod ſeorſim admoneam: ſiquidem id chirurgorum

prudentiæ cenſeo committendum: atque hac ratione quamplurimas recentes aut non adeo inveteratas ejuſmodi humeri luxationes, & ſpeciatim tres uno menſe haud adeo pridem ſine aliis machinamentis aut adminiculis feliciter reſtitui.

V.

Nudæ manus nonnunquam extenſioni non ſufficiunt.

Quanquam autem hactenus propoſita humerum prolapſum ſedibus ſuis reponendi ratio præ reliquis omnibus hanc in rem excogitatis artificiis tuta videatur promta atque commoda; in nonnullis tamen caſibus non ſatis vehemens deprehenditur. Atque id vel maxime tum, ſi robuſtiores homines ſunt, vel & ſi tardius ægro ſuccurſum fuit. Quoties igitur vel ad firmandum ægrum vel ad extendendum humerum unus atque alter miniſter haud ſuffecerit, longe optimum erit, aut duos ſurrogare, aut mantile quoddam longius, aut laqueum craſſiorem, vel & deſcriptum ſuperius HILDANI lorum cum adjunctis hamulis ſuis trajectiſque per illos funiculis (Tab. VIII. fig. 17.) ſupra cubitum oſſi humeri applicare, pluribuſque dein, pro re nata, miniſtris robuſtioribus, ut gnaviter humerum, apprebenſis funiculis aut laqueis, extendant imperare. Dum vere majori vi extenditur, etiam major vis, quæ ægrum firmet, requiritur. Igitur oportet, ut vel duo miniſtri ægrum comprehendant, vel quando hi parum ſunt, mantile longum, aut ſimile linteum ita fere in medio perforandum, ſicut Tab. X. fig. 1. & 2. oſtendunt, ut per hunc hiatum humerus luxatus ad ſcapulam uſque tranſmitti queat. Altera dein hujus lintei pars ſuper præcordia ægri, altera ſuper dorſum reflectenda, atque ambo poſtea extrema nodo jungenda: qua deinde anſa vel plures miniſtri ægrum continere, vel ea trabi aut cuicunque alii puncto fixo, ita innecti poſſunt, ut æger, dum extenſio fit, loco cedere nequeat. Hæc vero dum fiunt, proximum eſt, ut prolapſum humeri caput eadem, qua diximus, ratione, quam exactiſſime licet, a chirurgo vel ſurſum attollatur, vel compellatur, atque ſic in priſtinam ſedem ſuam reſtituatur. Ubi vero ne iſtac quidem ratione, quantum ſatis eſt, extendi humerus poteſt, haud quaquam alienum videtur, *trochleam* aut *polyſpaſtum* (Tab. VIII. fig. 15.) adſumere, ejuſdemque ſubſidio humerum ſive brachium, ægro probe firmato, prudenter extendere; qualiter ſcilicet in femore fracto faciendum eſſe ſupra propoſuimus. (Lib. II. Cap. VIII. No. 3. ſeq.)

VI.

De ambe Hippocratis.

Veteres & cumprimis HIPPOCRATES in ejuſmodi luxationibus; præſertim ubi manus haud ſufficere intelligebant, machina quadam uſi ſunt, quæ *ambe* ſive Αμβη ipſis dicebatur, qualis Tab. X. *fig.* 4. & 5. aliquo modo conſpicitur, & ex fulcro quodam A A. & vecte mobili B C. componitur, quæ humero luxato ita, ut in *fig.* 5. indicatur, ſubjicitur, atque, ut *fig.* 5. indicat, aliquot laqueis E E. adaptatur. Poſtquam hæc peracta ſunt, extremum vectis B. caute ac ſenſim deorſum premitur, ſic fit, ut alterum vectis extremum C. ſurſum moveatur, atque hac ratione brachium luxatum & extendatur, & caput ejus prolapſum ſimul ſurſum in locum naturalem promoveatur: id quod ipſis hac ratione haud raro feliciſſime ceſſit, ut inde magnum nomen hæc ma-

machina adepta & ad hodiernum uſque diem *Ambe Hippocratis* dicta ſit (*a*). Interea licet eis in caſibus, ubi brachium recta deorſum promotum eſt, haud raro egregie profuerit, atque adhuc prodeſſe poſſit; tamen quia tunc, quando caput humeri vel in interiorem vel in exteriorem ſcapulæ partem, ut plerumque fieri ſolet, prolapſum eſt, dum ſolum recta ſurſum elevat, ſæpe deſideratam opem ferre non potuit, imo & ſi prædictum caput paulo vehementius ad poſteriora ſcapulæ vi muſculorum aut lapſus fortioris protruſum ſit, non ſatis extendere, ſed caput promotum contra oram inferiorem foveæ, quæ in ſcapula eſt, violenter comprimit, (ut alios ejus defectus non taceam) quo minus in naturalem locum promoveri poſſit, atque ſic ſimul fortes colliſiones ac dolores ſæpe concitat, a multis jam diu neglecta, imo prorſus rejecta eſt.

VII.

De aliis artificiis huc pertinentibus.

Ceterum neutiquam omittendum hic erit, eſſe videlicet quampluri-ma adhuc alia pro excitandis humeris non ab antiquioribus ſolum, ſed & a recentioribus medicis & chirurgis excogitata & machinamenta & artificia. Quorum iſta, hoc eſt, antiquiora deſcripta paſſim ac delineata extant apud ORIBASIUM (*b*), PARÆUM (*c*), GERSDORFFIUM, BRUNSVIGIUM, SCULTETUM (*d*) atque alios chirurgorum principes. Ad recentiorum autem machinas quod attinet, binæ quidem illarum ſpecies obviæ cumprimis ſunt in *Actis erud. an.* 1683. *pag.* 37. alia vero JUNGKEMII *Chirurgica Germanica pag.* 168. *ubi de luxationibus* tractat; item alia in PURMANNI *Chirurg. curioſ. tab.* 14. *pag.* 692.; rurſus aliæ in libro PETITI, chirurgi Pariſini, *de oſſium morbis.* Quæ quidem poſteriores tametſi quantivi auctori ſuo pretii videantur, ipſeque in eis defectus priorum emendaſſe putaverit, haud tamen inter ipſos Gallos defuerunt, qui eaſdem vel ſupervacaneas vel *ambe Hippocratis* minus aptas in ſcriptis publicis pronunciarunt (*e*). Imo ſunt nonnulli, qui, quicquid, præter manus, mantilia, laqueos aut funes, machinamentorum hic adhibetur, ſupervacuum penitus eſſe, cum GOUEIO, chirurgo quoque Gallo (*f*), ſtatuunt.

VIII.

De Petiti machina.

Interea tamen quia PETITUS eſt chirurgus ingenioſus & in arte ſua probe exercitatus, operæ pretium eſſe duxi, & ejus machinam, quam tantopere commendat, (vid. Tab. X. fig. 6.) hic exhibere, ejuſque brevem deſcriptionem addere; qui vero plura de ea ſcire deſiderat, ipſius librum evolvat (*g*). Operam ſcilicet dare voluit PETITUS, ut machina ipſius non ſolum ſufficiens tenſio ſive *extenſio*, id quod aliis pleriſque in hunc finem excogitatis tantum fieri poteſt, perfici, verum debitus renixus :

(*a*) In libro, *Diſſertation en forme de Lettre*, contra PETITUM ſcripto, p. 287.
(*b*) Lib. de Machinamentis.
(*c*) Chirurg. Lib. XV.
(*d*) In Chirurgicis eorum ſcriptis.
(*e*) Vid. lib. cui titulus: *Diſſertation en forme de Lettre*, pag. 390.
(*f*) In Chirurgia ſua.
(*g*) Quia PETITI figuræ ligno inſculptæ ſunt, neque ceterum ſatis perſpicuæ, ſtudui, ut paulo clarius eas hic repræſentarem, quo facilius ac melius intelligi queant.

nimirum ut æger & cumprimis ſcapula ejus ea ipſa quoque ſatis contineri firmarique queat, ne trahentem machinam ſequatur, quod *contra extenſionem* Galli vulgo vocant; atque hunc in finem ſcapulæ *retinaculum* quoddam (*a*) pedis longitudine, robuſtum, ex linteo fortiſſimo vel panno xylino (*b*), corio obducto, fabricatum (Tab. X. fig. 7.) trajecto prius brachio, per fiſſuram ſive hiatum C, injicit, ita ut alterum extremum B pectori, alterum C dorſo nitatur. Foveis ejus DD *cornua* ſive *rami* alterius machinæ *fig.* 6. a a. immittit, alterumque ejus extremum B ſolo imponit. In hac machina præterea *trochleæ* ſunt parvæ c c, ut in polyſpaſto, fune ſuo inſtructæ d d; adeſt præterea *manubrium verſatile* E, quo trochleæ & funes tendi, atque tandem brachium luxatum extendi poteſt. Ut vero brachium tanto melius extendi queat, ſingularem *habenam*, ex corio duplici & molli confectam, quatuordecim pollices longam, A A, *fig.* 8. inferiori oſſis humeri parti, mox ſupra cubitum, cute prius ſurſum probe ducta, firmiter circumdat, eamque laqueo ſericeo, corio peculiari modo per ſuturas juncto, ac $\frac{3}{4}$ ulnæ longo, b b, ope nodi, probe firmat. Huic vero laqueo ſericeo alius innexus eſt laqueus c d e, per duas quaſi anſas mobiles f f, cui deinde funis, qui per trochleas *fig.* 6. tranſmiſſus eſt, d d jungitur. Quibus omnibus rite aptatis jubet, ut miniſter ope manubrii (E fig. 6.) funes intendat, atque ſic ſenſim brachium nexum, quantum opus eſt, extendat. Eodem tunc momento chirurgus manibus ſuis caput humeri ita dirigat, ut in locum ſuum naturalem, niſi ſponte hoc fiat, ut ſæpe contigit, redeat.

IX.

De artificiis minus hodie uſitatis.

Attamen ne quid forte circa machinarum atque artificiorum in reſtituendis humeris uſum diſſimulem, ſic omnino cenſeo habendum: ſcilicet manus & mantilia, ſi modo idonei & robuſti miniſtri, pro ægro firmando brachioque extendendo, adſunt, plerumque ſufficere; ſi tamen quis alias artes adhibere velit, eas demum præſtantes atque ad reponendum humerum aptas eſſe, quarum adjumento & ſufficienter extendi oſſa, & æquabiliter ubivis intendi muſculi poſſunt: & contra. Atque ex hoc ipſo principio uberius dijudicari poterit, commodumne ſatis ſit an alienum, HIPPOCRATIS *amben* ſeu vectem applicare; vel quæ magis adhuc ſunt dubia auxilia, ſuper *januam*, *ſcalæ gradum*, *tignumve*, robuſtorum ac procerorum duorum miniſtrorum humeris impoſitum, prolapſum brachium ſic trajicere atque intendere, ut conſiſtere homo ipſe non poſſit; vel miniſtro cuidam robuſto ac procero imperare, ut conſideat, mox autem apprehenſis, quæ ſuper humeros trajiciuntur ægri hominis brachiis, quam velociſſime conſurgere, eumque ſic ſubito attollere, vel denique *ægrotum in terra collocare*, ſubjectoque ſub ipſius humerum promotum pede vel talo, brachium vehementer attrahere; vel & quamcunque aliam extenſionis rationem adhibere (*c*). Namque providendum hic ſemper etiam atque

(*a*) Auctor Gallice *l'Archoutant* vocat.

(*b*) Auctor utitur vocabulo, *coutil* & *couti*, quod lexicographi quidam *linteum robuſtum*, quidam *pannum xylinum* vertunt; multi vero Galli hoc vocabulum prorſus non intelligunt.

(*c*) Hæc artificia omnia egregie apud PARÆUM Lib. XV. delineata conſpici poſſunt.

atque etiam illud eſt, ut ne, propter nimiam vel in extenſione vel in reſtitutione violentiam, vel muſculi, nervi, venæ atque arteriæ, vel & ipſa oſſa collidantur vel diſrumpantur. Quod ipſum equidem quin accidere propter rudiorem hominis afflicti ſuper januam aut ſcalam ſuſpenſionem ſatis facile queat, dubitare nos minime ſinunt iſta exempla & rationes, quæ apud modo nominatum PETITUM (*a*) alioſque propoſita deprehendimus. Quæ quum ita ſint, hoc inprimis ſibi datum in hoc ipſo extenſionis negotio chirurgus arbitretur, ut ſatis quidem vehementer, ſed caute tamen atque æquabiliter brachium extendatur; antequam prolapſum humeri os compellitur, alias nihil efficitur.

X.

Aliam adhuc eamque valde egregiam machinam cum trochlea pro luxatione ejuſmodi pertinaci vel inveterata brachii reſtituenda ab inſigni quodam Chirurgo haud adeo pridem accepi, qui egregiam ejus utilitatem multis modis mihi laudavit. Verum quia ea hucuſque uti nondum potui, adeoque effectus ejus nondum videre, ad aliud tempus illius deſcriptionem reſervo. *De nova quadam machina.*

C A P. VIII.

De cubito luxato.

I.

Cubitum ſive brachium binis admodum oſſibus, ulna ſcilicet ac radio, per ſingulare aliquod commiſſuræ genus ſive gynglymum (*Charniere* Gallis dictum) inter ſe invicem junctis conſtare, manifeſtum ſatis ex iis eſt, quæ in anatomicorum voluminibus proponuntur. Atque horum quidem oſſium commiſſura ſic omnino comparata eſt, ut ulna ſive cubitus, tanquam majus atque in interiore brachii parte poſitum os, omnem quidem brachii flexionem atque extenſionem perficiat, ſed ſine radio tamen moveri prorſus nequeat, adeoque radius inflexæ atque extenſæ ulnæ motum ſemper ſequitur. Contra vero radius, nihil mota vel inflexa ulna, in interiorem æque ac exteriorem partem flecti una cum manibus poteſt. Siquidem manuum & pronatio & ſupinatio ab eodem proficiſcitur. Utraque iſta brachii oſſa in cubito ſic adjuncta ſunt oſſi humeri, ut inſignes proceſsus in profundos ſinus dimiſſi valentiſſimiſque ligamentis firmati reperiantur. Igitur tametſi in omnes quatuor partes, exteriorem nempe atque interiorem, priorem item ac poſteriorem excidere aliquo modo cubitus poteſt, rarius tamen totus, ſed leviter tantum, excidit, niſi forte ſuprema ulnæ pars, quæ olecranum vocatur, comminutum, vel cubiti etiam ligamenta per graviorem aliquam vim externam inſigniter infirmata fuerit. *Cubitus quomodo excidat.*

(*a*) Cap. de luxato humero.

II.

Cubitus prolapſus quomodo cognoſcatur.

In poſteriorem partem cubitus ſi excidit, cujuſmodi brachii luxatio præter reliquas brachii luxationes frequens in primis eſt, tum brachium curvum ac brevius eſt, neque extenditur. In priori cubiti flexura humerus, in poſteriore ulna ſive olecranum prominet, maximuſque inter utrumque os ſinus elucet. Contra vero *in priorem partem* raro admodum, propter olecrani magnitudinem, cubitus prorumpit; niſi ſi olecranum ſimul fractum invenitur. Quoties interim tale quidpiam incidit, os humeri in priore, ulna vero in poſteriore cubiti parte prominet, interpoſitis utrinque, pro luxationis gravitate, majoribus minoribuſve ſinibus. Similiter *in exteriorem partem* cubitus ſi excidit, tumor in externo cubiti latere comparet: atque contra. Ceterum niſi cubiti ligamenta & muſculi penitus perrumpuntur, tantum equidem abeſt, ut toto loco ſuo cubiti moveantur, ut potius leviori quadam luxatione aut ſubluxatione; id eſt, non niſi paululum excedere ſoleant. Quicquid tandem harum rerum ſit, cognoſci facillime caſus iſti ſinguli viſus atque tactus beneficio poſſunt.

III.

Prognoſis.

Enimvero quum in his ipſis cubiti luxationibus iiſdemque paulo vehementioribus, nimium quantum violenter & ligamenta & tendines extenduntur; mirum profecto haud eſt, ſi & graviſſimi dolores, &, niſi ſtatim ſuccurſum fuerit, tumores, inflammationes, convulſiones, vomitus, febres atque adeo gangræna & mors, locuplete hujuſmodi caſuum teſte PARÆO lib. 14. cap. 18. & lib. 18. cap. 33. ſuperveniunt. Quemadmodum nec illud diſſimulari hic poteſt, difficulter admodum, propter valentiſſima ligamenta ſua & propter varios proceſſus cubitum prolapſum reponi: maxime ſi aut gravis aut inveterata luxatio ſubeſſe deprehenditur. Attamen quo levior & recentior hæc luxatio, eo commodius reſtituitur.

IV.

Cubitus prolapſus quomodo reponatur.

Sed quicquid tandem inciderit, collocari protinus in ſedili ægrotus debet, advocatiſque binis robuſtioribus miniſtris, utrumque & humeri & brachii membrum in diverſas partes extendi, donec muſculi ſatis extenſi & ſpatium inter oſſa liberum ſit. Tum illud ipſum os, quod excidit, ab ea parte, in quam forte prolapſum eſt, in contrariam ſemper partem, idque vel nudis manibus, vel convolutis quoque faſciis, quam exactiſſime impellere chirurgus ſtudeat: cubito, ut proceſſus ſinibus ſuis reponantur, repente poſtmodum inflexo. Quodſi autem tendines & ligamenta uſque adeo vehementer diſtenta ſunt, ut amplius extendi vix ac ne vix quidem valeant; haud ſane alienum videtur, mollientibus oleis, pinguedinibus animalium vel unguentis cubitum probe inungere, vel & fomenta aut cataplaſmata emollientia ipſi ſubjicere. Sic &, ubi nudæ manus ad extendendum brachium haud ſufficiunt, commodiſſimum erit, illis & machinamentis & artificiis uti, quæ ſuperius ſunt propoſita. (Lib. II. Cap. VIII. No. 3. 4.)

V.

V.

Simulatque jam repoſitum iſta ratione brachium eſt, faſcia illud apte deligatur, ac poſtea commodiſſime illud ipſum mitella excipitur, atque ita ex cervice ſuſpenſum continetur. Sed cavendum tamen, vel HIPPOCRATE etiam monente, quam ſolertiſſime hic videtur, ne aut vinctura nimis diu in cubito hæreat, aut ipſum brachium immobile prorſus conquieſcat. Namque ſic periculum utique eſt, ne, oleo articuli inſpiſſato, cubitus rigeſcat, nativoſque ſuos flexus plane amittat. Quod ipſum ut feliciter prohibeatur, neceſſarium omnino eſt, quam ſæpiſſime, hoc eſt, ſingulis vel alternis diebus vincturam ſolvere, cubitumque leniter huc atque illuc aliquandiu inflectere: ſpleniis dein, vino aduſto calefacto madidis, denuo ſuperinjectis, faſciaque firmatis, donec ligamentis atque articulo priſtinum ſuum robur redierit. *Cubitus repoſitus quomodo tractetur.*

CAP. IX.

De manu, carpo, metacarpo, itemque digitis luxatis.

I.

TAmetſi manus binis illis brachii oſſibus, atque radio in primis, per carpum & ligamenta valentia quam accuratiſſime adjungitur, tamen in omnes quatuor partes ipſa quandoque prolabitur. Sed in alterutrum tamen latus, propter grandiores ulnæ atque radii proceſſus, non æque facile, ut in priorem poſterioremve partem prolabi eadem conſuevit. Atque *in priorem* quidem *partem prolapſa manus* dicitur, quoties verſus muſculos digitorum flexores ipſa receſſit: contra vero *in poſteriorem partem prolapſa* judicatur, ſicubi ad muſculos digitorum extenſores eadem exceſſit. Sic eadem prope ratione *in externum latus prorupiſſe manus* putatur, ubi juxta pollicem tumor, juxta minimum vero digitum locus cavus conſpicitur: *in internum autem latus*, ſicubi ſingula contraria ratione ſeſe habuerint. Quæ quum ita fuerint, ſane haud obſcure liquet, quibuſnam indiciis cognoſci manuum luxationes debeant. *De manu luxata.*

II.

Enimvero ſi quid tale incidit, abeſſe vix, propter firma ſatis ligamenta nimis violenter extenſa, poteſt, quin vehementiſſimi dolores ſuboriantur, ipſique digiti penitus rigeant, uſque adeo, ut neque porrigi, neque inclinari, propter tendines compreſſos, valeant. Quam quidem ob rem mirum plane haud eſt, ſi graviores inflammationes, tumores, abſceſſus, articulorum rigor, gangræna & ſphacelus, oſſiumve carpi ſpongioſorum caries in ejuſmodi caſibus moveantur: quibus ipſis malis alia ratione interdum ſuccurri, quam manuum amputatione, *Symptomata & prognoſis.*

haudquaquam ſolet. Sed mitior tamen curandi ratio locum invenit; ubi non recens ſolum, ſed levior etiam, nulliſque gravioribus comitata manus luxatio deprehenditur ſimptomatibus.

III.

Quomodo manus luxata reponatur.

Igitur tutiſſimum videtur protinus id reponere, quicquid forte in manu prolapſum eſt. Quod ipſum ut felicius procedat, duo potiſſimum hic proſpicienda ſunt: nempe ut prolapſa manus a duobus miniſtris, altero brachium, ipſam manum altero prehendentibus atque in diverſa contendentibus, quantum quidem ſatis eſt, extendatur; deinde ut extenſa manus, qua parte ſinus eſt, in menſa vel quovis alio corpore plano collocetur, ſurſumque proſpicientes ejusdem tumores deprimantur. Namque iſthoc modo quam aptiſſime repelli manus in ſedes ſuas poſſunt, in quamcunque demum partem etiam ipſæ fuerint propulſæ.

IV.

De luxatis carpi oſſiculis.

Sed fieri quoque interdum ſolet, ut ex octo illis carpi oſſiculis unum alterumve per externam vim aliquam e ſede ſua promoveantur ac diſturbentur. Quod ſimulatque incidit, altera parte tumor, altera locus cavus conſpicitur, digitiſque ſentitur; præterquam quod dolores intentiſſimi ab ægroto percipiantur. Ceterum quemadmodum iſtud luxationis genus partim viſu, partim quoque tactu quam promtiſſime exploratur, ſic etiam ſi recens, haud adeo difficulter curatur, ſicubi ſcilicet manus eodem, quem antea poſuimus, modo extenditur, atque os eminens in locum ſuum denuo compellitur. (No. 3.)

V.

De metacarpo luxato.

Quæ in metacarpo ſive palma reperiuntur, quatuor oſſicula dimoveri nonnunquam ab ipſo carpo, cui quoad partem ſuperiorem adjunguntur, propter vim aliquam externam ſolent. Interim ipſarum diſpoſitio impedit, quo minus in quamcunque partem ipſa prolabantur. Etenim bina iſta, quæ ab exterioribus media comprehenduntur, ad neutrum latus excidunt: quemadmodum bina exteriora, quorum altero digitus index, altero minimus ſuſtinetur, nunquam verſus media, ſed in exteriorem citius partem propelluntur. Tametſi in priorem ac poſteriorem partem prorumpere ſingula queant. Quicquid autem horum incidit; ſane mali hujus exploratio ſive cognitio viſu rurſus ac tactu deprehenditur: atque in curatione eadem prorſus facienda ſunt, quæ hanc in rem modo præſcripſimus. (No. 4.)

VI.

De digitis luxatis.

Denique manuum digiti, quibus pollicem quoque annumeramus, quoad ſingulos articulos ſuos, in quamcumque partem ſedibus ſuis promoveri poſſunt. Cujus equidem mali promtiſſima plerumque & cognitio eſt & curatio. Quum enim ligamenta minus valida, pinguedo & muſculi tenues, neque adeo profundi articulorum ſinus ſunt, extendi

utique

utique ipſi facillimo negotio poſſunt, atque in locum, unde lapſi ſunt reſtitui: dummodo ſcilicet manu altera digitus extendatur, altera vero in ſedem ſuam denuo compellatur. Ceterum quomodo reſtitutorum iſtiuſmodi oſſium ſingulorum vinctura inſtituenda ſit, explicatius eo loco propoſituri ſumus, ubi de faſciis ſeorſim exponitur.

CAP. X.

De femore luxato.

I.

RArius equidem, ac vulgo crediderunt Medici, qui femoris plerumque fracturam pro luxatione habuerunt, femoris caput ex ſinu ſuo excidere, ſupra jam tum, ubi de fracturis egimus, nos obſervare meminimus. (*Vid. Lib. II. Cap. VIII. No. 6. item Lib. III. Cap. I. No. 9.*) Etenim quia ſummus iſte femoris articulus 1. quam profundiſſimo ſinu, quem *ſinu coxæ* veteres, *acetabulum* recentiores vocant, 2. quam ampliſſima eademque concava cartilagine, totum prope femoris caput comprehendente, 3. quam valentiſſimis nervis ſive ligamentis, 4. robuſtiſſimis item & craſſiſſimis muſculis, juncturam ab externa vi defendentibus, inſtructus; 5. ipſum vero capitis collum mirum quantum præ reliqua parte fragile deprehenditur; tantum certe abeſt, ut femoris caput facile prolabatur, ut frequentius multo faciliuſque collum ejus diffringatur (*a*). Etiamſi autem incidere nonnunquam hujuſmodi caſus poſſint, ubi dictum illud femoris caput ex acetabulo prorumpit, fere tamen ſemper interna potius, quam externa cauſa quædam ſubeſt. Namque pridem obſervatum a perſpicacioribus Medicis reperimus, poſſe utique femoris ligamenta valentiſſima per varias cauſas & cumprimis per humores noxios ob quamcunque cauſam hic collectos, uſque adeo inſigniter debilitari ac reſolvi, ut quaſi ſponte ſua femoris caput ex acetabulo dimittant. Ut proinde mirum videri haudquaquam debeat, ſi abſque omni violentia externa in lectulo decumbentibus femur ſubinde excidat, ut aliquoties vidi, iiſdemque ſurgentibus alteruter pes altero vel longior vel brevior appareat (*b*), & ſimul quaſi reſolutus deprehendatur. *Femur rarius excidit.*

II.

Sed in adultioribus tamen ac robuſtioribus non æque facile, ut in junioribus ac teneris hominibus iſtiuſmodi caſus incidunt, ut ſupra jam monui. In his enim identidem illud me obſervare memini, medicis atque chirurgis aliis contra ſtatuentibus, quia nulla plane vis externa acceſ- *Sæpius in infantibus, quam adultis.*

(*a*) Preter exempla ſupra jam notata CHESELDENUS, chirurgus Anglus celeberrimus, *in Anatomia ſua* refert, ſe in binis cadaveribus inciſis diffractum femoris collum reperiſſe; tametſi antea nemo non prolapſum femoris caput fuiſſe exiſtimaverit. Ita etiam varii ſcriptores graviſſimi ſubluxationem in hoc oſſe fieri poſſe negant. Vid. VVISEMANN. Chirurg. pag. m. 463.

(*b*) Vid. HIPPOCRAT. *Aphor.* ſect. VI. 59. 60. ZVVINGERUS *Theatr. pract.* Part. II. pag. 110. ſub *tit. Luxatio.*

acceſſerat aut perſpecta erat. Interea tamen, licet vis externa non acceſſerit, uſus tamen me docuit, poſſe femoris caput ex acetabulo prorumpere; poſtquam ſcilicet humores præter naturam, deſtillationes, aliive morbi ligamenta cum articulo infirmarunt.

III.

Femoris luxatio perfecta fere ſemper eſt.

Quoties autem cunque dictum illud femoris caput promovetur, toto fere ſemper loco ſuo dimoveri illud ipſum ſolet, adeoque perfecte luxari. Quo minus etenim paululum modo illud excedat, non exacta ſolum ipſius rotunditas, ſed acetabuli quoque oræ tenuiſſimæ, mirumque muſculorum, qui juxta ſunt, robur impedit. Simulatque enim ad extremam acetabuli oram oſſis hujus caput propulſum eſt, penitus ſtatim inde vel prorumpat, vel in locum naturalem reſiliat, neceſſe eſt. Interea tamen ſunt qui & imperfectam luxationem hic ſtatuunt.

IV.

Femur in diverſas partes excidit.

Femur autem in quatuor partes promoveri ſolet; in *interiorem* ſcilicet atque *exteriorem*, *inferiorem*, atque *ſuperiorem*: ſæpiſſime tamen in interiorem, ac deorſum quidem, verſus amplum illud oſſis pubis foramen prolabitur, Præterquam enim quod in iſthac acetabuli parte minus pauloque depreſſius cartilagineum propugnaculum eſt; ligamentum certe rotundum dictum iſto loco facilius cedere poſſe, quam alibi deprehenditur; ipſi denique muſculi, qui juxta ſunt, imbecilliores hic reperiuntur, quam ut impedire capitis hujus prolapſum facile queant. Accedit denique, quod certæ eminentiæ oſſis pubis & acetabuli hoc os hic facile retineant. At vero in exteriorem partem femoris os ſi prolabitur; fere ſemper ſurſum quoque verſus idem prolabitur. Siquidem tunc abeſſe vix poteſt, quin valentiſſimi femoris muſculi idem retrahant adeoque attollant, cum nulla oſſea eminentia hoc impediat.

V.

Signa femoris in interiorem atque inferiorem partem prolapſi.

Sicubi in *interiorem partem*, atque ut fieri adſolet, *deorſum* prolapſum femur eſt, crus longius altero & valgius eſt: extra enim pes ultimus atque genu ſpectant. Ipſum oſſis caput juxta inferiorem inguinis partem & oſſis pubis foramen animadvertitur. Nonnunquam urina hic ſupprimitur: ſiquidem haud raro nervus aliquis, qui cum veſica communicat, vehementius comprimitnr. In clune ſinus quidam conſpicitur; dum ſcilicet proceſſus iſte grandior, quem trochanterem Medici vocant, una cum reliquo femoris oſſe intro impulſus eſt. Et vero niſi opportune ſedibus ſuis femur reponitur, univerſum pedem brevi tabes occupat. Atque hæc ratio eſt, quare homines ægro huic pedi parum aut vix inſiſtere qneant, ſed in alterum ſemper pedem corpus inclinare, niſi procumbere voluerint, debeant. Similiter quoties ingredi atque ambulare ipſi cupiunt, quaſi per ſemicirculum æger iſte pes promoveri, ipſum vero corpus vel ſub alis ab aliis hominibus, vel ſubalaribus fulcris ſuſtineri, vel baculis ſaltem debet. Quanquam haud omnino deſunt iſtiuſmodi caſus, quorum nonnullos ipſe vidi, ubi promotum iſtud femoris

moris

moris caput uſque adeo firmiter cum aliis partibus vicinis extra acetabulum poſitis, poſtquam tempus proceſſit, coaluit, ut ſine fulcris etiam & baculis tandem incedere homines afflicti rurſus valuerint, ſed tamen claudicantes.

VI.

In exteriorem partem prolapſi.

Quodſi autem in *exteriorem partem* femur excidit, *ſurſum verſus*, ut jam diximus, ſimul idem promovetur. Hinc infra inguen ſinus, in clune autem tumor aliquis advertitur, qua nimirum parte femoris caput itemque trochanter hæreſcunt. Plica, quæ in clune eſt, ſurſum attracta; reliquum crus altero brevius, pes autem intus inclinatus videtur: calx ingreſſu terram non contingit; adeoque nonniſi ſummis digitis ejuſmodi homo inſiſtit. Denique commodius inflecti, quam extendi aut porrigi pes ita luxatus poteſt. Interim ipſum quoque corpus facilius ac firmius ab extra propulſo femore, quam ab eo, quod intro lapſum eſt, ſuſtineri conſuevit: ſiquidem in iſto caſu longius a ſe invicem pedes dimoventur. Atque hæc ratio eſt, quare non pauci a chirurgis ita curari ſoleant, ut, nec reſtituto quidem in ſedem priſtinam femore, ſtare tamen tandem firmiter ac deambulare poſſint: maxime ſi calceus altiori calce eſt inſtructus. Quanquam ſemper fere tabes aliqua, ſed levior tamen, quam alias (Num. 5.) propter nervos aliquo modo compreſſos, ſenſim inſequitur. Tandem in ſolam partem vel interiorem vel exteriorem femoris caput prolabi, ita, ut nec deorſum nec ſurſum verſus ſimul promineat, perrarum eſt; ut jam diximus; attamen ſi forte aliquando contingeret, ſane haud obſcure id cognoſci ex iis ſignis, quæ hactenus indicavimus, nec non ex ipſa juncturæ hujus conſtructione poterit.

VII.

Femoris fractura & luxatio quomodo dignoſcantur.

Quanquam autem, propter craſſiores muſculos, difficulter admodum & viſus & tactus adjumento, femoris os comminutum an prolapſum ſit, dignoſcatur; tamen, niſi me omnia fallunt, haud ſane contemnenda ſunt, quæ pro ipſis diſcernendis commendabimus, indicia ſubſequentia. Scilicet prolapſum femoris caput non ſine ratione judicamus eſſe, quoties 1. poſt deſtillationes ſive catarrhos vel tumorem pedis abſque omni violentia externa inter decumbendum vel ſurgendum, femoris os reſolutum deprehenditur: tum 2. ſi nihil nec tumoris nec doloris nec inflammationis noxam inſequitur: & denique 3. ubi ſine omni ſono vel ſtridore, oſſibus fractis commotis alias ſolenni, pes univerſus ad acetabulum inflecti atque huc illuc intorqueri poteſt. Contraria his ſigna fracturam aliquam contigiſſe haud obſcure ſignificant.

VIII.

Prognoſis.

Quemadmodum autem paulo difficilior fracti aut prolapſi femoris exploratio, ſic longe difficillima, ut ſupra jam indicavimus, ejuſdem tractatio vel curatio deprehenditur. (Lib. III. Cap. I. No. 9.) Cujus equidem difficultatis variæ admodum rationes ſunt. Namque 1. ipſa muſculorum, qui juxta ſunt, vis atque craſſities impediunt, quo minus ſufficienter extendi, maxime in viris robuſtioribus, femur queat.

Dehinc

Dehinc 2. propter hanc ipſam rationem difficulter admodum femori caput reponitur; atque, an repoſitum illud ſit, cognoſcitur. Tum 3. licet vel maxime repoſitum femur ſit, magnum tamen periculum eſt, ne propter lubrica nimis atque infirmata commiſſuræ hujus ligamenta, rurſus idem mox excidat. His porro 4. accedit, quod ipſa illa ligamenta propter extrinſecus factam graviorem vim diſrupta nonnunquam ſint ac lacerata. Denique 5. nec illud omittendum prorſus hic eſt; axungiam videlicet articuli hujus ſic plerumque in acetabulo inſpiſſari, ut femoris caput vel penitus ab eadem reprimatur, vel ſaltem repoſitum denuo expellatur. Ut proinde mirum neutiquam ſit, claudos plerumque effici eos, quibus os femoris prolapſum vel nunquam vel ſaltem paulo tardius excitatum fuit.

IX.

Curatio femoris intro illapſi.

Diverſimode autem, pro diverſa luxationis natura, femur prolapſum reponitur. Etenim ubi *deorſum in interiorem partem* illud excidit, collocandus homo ſuper menſam ſupinus eſt. Tum in inguine juxta partem afflictam mantile quoddam firmius, vel habena linea robuſtiſſima ita tranſmitti debet, ut alterum extremum ſuper ventrem, alterum ſuper natem & dorſum reflectatur, quæ deinde ſupra criſtam ilei nodo junguntur, & poſtea ibidem vel intendi ſive ſuſtineri a miniſtris vel alligari ſuperius in loco quodam fixo, clavo ſcilicet vel annulo ferreo, debent, præſertim ſi polyſpaſto utimur, ne ſcilicet hominis corpus inter extendendum provehatur, & deorſum cedat. Similiter in imo femore mox ſupra genu, ſplenio prius circumdato, vel mantile vel habena idonea, vel denique HILDANI lorum (Tab.VIII. fig.17.) firmatur; atque ita tenſis utrinque habenis, femur non adeo vehementer, ſed tantum, quantum ſufficit, ad illud ex ſinu magni foraminis educendum, extenditur, & vel manibus chirurgi, quarum altera caput femoris extrorſum, altera genu ægri introrſum premit, in ſinum ſuum compellitur; vel etiam ope mantilis, in modum habenæ, ſupremæ femoris parti, fere ut in luxato humero circumjecti, reſtituitur, præſertim ſi ſimul ope manus genu ægri introrſum prematur. Ubi ad extenſionem perficiendam prædicta artificia haud ſufficiunt, *polyſpaſtus* adhibeatur neceſſe eſt, qualiter ſcilicet ſupra poſitum eſt (Lib.II. Cap. VIII. No. 4.) Simulatque autem ſufficienter extenſum femur animadvertitur, id utique ſibi datum chirurgus arbitretur eſſe, ut juxta menſam in latere pedis læſi ſit conſtitutus, prolapſumque iſtud femoris caput, ut modo docuimus, a pubis oſſe in ſedem priſtinam manibus ſuis compellat.

X.

Curatio femoris in exteriorem partem elapſi.

Quoties autem *in exteriorem partem* femur excidit; pronus ſuper menſam collocandus æger eſt, ipſumque femur eodem prorſus modo, ſed paulo tamen vehementius, quam antea extendendum, atque a medici vel manibus vel genu impoſito compellendum; miniſtro interea totum pedem intendente atque in exteriorem partem intorquente: Siquidem iſthac ratione promtius plerumque femoris caput in acetabulum rurſus illabitur. Quibus omnibus accuratiſſime peractis proximum eſt, ut membrum

brum afflictum, ſicut in doctrina de faſciis docebimus, probe vinciatur, ægrotuſque per tres quatuorve ſeptimanas in lecto ſtrenue conquieſcat.

XI.

In utroque vero caſu, ſive femur introrſum & deorſum, vel ſurſum & extrorſum fuerit prolapſum, PETITUS, quia manus & cetera machinamenta ſubinde parum ſunt, ob muſculos hic omnium robuſtiſſimos, ſuam ſupra in capite de humero luxato deſcriptam machinam valde hic quoque commendat. At ea ſi uti volumus, *retinaculum*, Tab. X. fig. 7. delineatum, minus amplum requiritur, illudque fiſſura A. carere poteſt, neque femur hic per eam tranſmittitur: vetum medium hujus retinaculi tuberi iſchii applicatur, & capitum alterum antrorſum, alterum retrorſum reflectitur. Æger imponitur lateri ſano, ut femur luxatum ſurſum reſpiciat; machina vero ipſa intra femora collocatur, flexo parum genu lateris ægroti. Laqueus fig. 8. Tab. X. ſupra genu, cute prius ſurſum ducta, ut in humero luxato diximus, firmiter circumligatur, ac deinde cum fune trochlearum, qui in machina eſt, fig. 6. dd. probe adunatur. Denique *frondes* ſive *cornua* hujus machinæ, aa. foveis retinaculi fig. 7. DD. immittuntur, & funis ope circumacti manubrii fig. 6. E. ſenſim atque caute intenditur, donec femur ſatis extenſum eſſe Chirurgus cognoſcat. Hoc facto caput femoris ita dirigere ſtudeat, ut antea No. IX. dixi, quo in ſinum coxæ perveniat. *Uſus machinæ Petiti.*

XII.

Speciatim vero ſi femur ad interiora & inferiora, ſive ad magnum oſſis pubis foramen prolapſum hæret, atque reſtitutio in hoc caſu ſæpe ſatis difficulter ſuccedat, PETITUS loco frondium aa. fig. 6. alios, qui fig. 9. hic exhibentur, ſubſtituit, qui in extremis tranſverſus eaſque quaſi lunatas habent prominentias: quorum alterum A. oſſi ilei, alterum vero B. medio femoris imponit, poſtea per inguen mantile (*Serviette*) traducit, eoque anſam facit, quam cum fune trochleæ ſuæ firmat. Poſthæc ope manubrii verſi funem intendit, ita machina hæc triplici in loco vires ſuas exerit: nimirum pars A. firmat ægrum, dum oſſi ilei, tanquam parti immobili, inſiſtit; pars B. partem femoris inferiorem, quando funis intenditur, introrſum pellit; mantile vero partem femoris ſuperiorem ope funis & trochleæ extrorſum trahit, qui motus omnes in hac luxatione ſunt neceſſarii, ſi os reſtituere volumus. Serio tamen cavendum ſuadet, ne extenſio hic ſit nimis fortis: quoniam membrum jam eſt nimis longum; attamen extenſio tum diu durare debet, donec chirurgus caput femoris ex foramine pubis in ſinum coxæ repoſuerit. Nam ſi citius remittitur, caput hoc mox ad foramen pubis relabitur, adeoque extenſio prior eſſet inutilis atque repetenda. *Speciatim in luxatione verſus interiora.*

XIII.

Si luxatio eſſet imperfecta, quod tamen, ut No. 3. dictum eſt, rariſſimum eſt, atque caput oræ acetabuli interiori inſiſteret, femoris pars ſuperior altera manu extrorſum, altera vero inferior ejus pars introrſum pellenda, ut ſic in locum naturalem redeat. Sed ſi *oræ acetabuli* *Si luxatio imperfecta*

exteriori

exteriori inhæreret, contrario modo erit procedendum. Nimirum altera manu femoris pars ſuperior verſus interiora, altera autem manu pars inferior verſus exteriora ducenda.

C A P. XI.

De patella ipſoque genu, id eſt, tibia atque fibula luxatis.

I.

De patella luxata.

PAtella equidem in interiorem utplurimum atque exteriorem partem, ſed &, ubi medicorum nonnullis fides habenda eſt, in ſuperiorem atque inferiorem partem ſeparatim propellitur. Quoties autem ipſum genu ſedibus ſuis expellitur, abeſſe vix poteſt, quin propter nexum cum femore & tibia, patella ſimul cum iiſdem promoveatur. Sunt, fateor, in chirurgis vulgaribus non pauci, qui propter rerum anatomicarum atque oſteologiæ præſertim ignorantiam, dubii prorſus hic atque ancipites hærent, neque, quid prolapſum tandem ſit, ſatis perſpiciunt. Hi ſane mirum non eſt, ſicubi miram iſtam cruris noxam quaſi factam in ipſo genu luxationem tractent, ægrotumque proin miris iiſque dolorificis modis, ſed fruſtra tamen extendendo ac premendo diſcrucient. Si quis autem in anatomicorum præceptis inſtitutiſque probe verſatus, quæ nativa patellæ ſtructura atque poſitura ſit, paulo exactius cognoverit, is profecto dubius haud eſt, quin, collatis inter ſe invicem ægro atque integro pedibus, utrum, & in quam partem promota patella fuerit, quaque ratione tractari debeat, promte ſemper definire queat.

II.

Quomodo reſtituatur.

Neque vero difficulter reſtitui in priſtinam ſedem ſuam patella promota ſolet, dummodo ægrotus ſuper menſam lectumve ſupinus collocatur, vel etiam in ſolo quodam plano ſic conſtituitur, ut crus directum à miniſtris contineatur. Tum enim chirurgus digitis ſuis patellam firmiter comprehendat, inque locum priſtinum gnaviter compellat; id quod etiam fieri poteſt, ſi æger erectus ſtat. Quo facto nihil reliquum eſt, niſi ut ſolertiſſime pars ægra vinciatur, ægrotoque per aliquot dies placide conquieſcente, genu identidem leniter huc atque illuc, ne rigeſcat, inflectatur; donec ſcilicet, doloribus evaneſcentibus, priſtinus cruri vigor redierit.

III.

De genu luxato.

Genu luxatio proprie eſt, quando crus ſive tibia a femore recedit. Crus vero & in exteriorem, & in interiorem, & in poſteriorem partem ab imo femoris oſſe nonnunquam prolabitur. Nunquam vel rarius ſaltem in priorem, niſi ſi vehementiſſime idem urgeatur ac propellatur. Siquidem valentiſſimis, qui crus extendunt, tendinibus alligata

ſuper

ſuper ipſam hanc cruris & femoris commiſſuram oppoſita patella eſt. Neque facile cruris oſſa penitus a femore prolabi, perfectæque, ut medici loquuntur, luxationes in genubus fieri poſſunt, propter & ampliores geminiſque ſinibus commiſſos proceſſus, & mirificum ligamentorum robur; niſi forte ligamenta ſimul diſrumpantur valentiſſima. Atque hæc demum, ſi quid ego video, ratio eſt, quare, qui perfectam in genu luxationem paſſi fuerunt, intenſiſſimis plerumque doloribus ac convulſionibus diſcrucientur atque adeo penitus conſumantur; vel, ſicubi forte ſervantur, rigore ſaltem & claudicate urgeantur. Contra vero quo mitior luxatio, vel ſubluxatio potius, incidit, hoc facilius quoque prolapſum genu recondi atque curari aſſolet. De cetero quemadmodum hoc luxationis genus, propter articuli hujus a carne nuditatem, ex ſinibus & qui contra ſunt, tumoribus promtiſſime cognoſcitur; ſic raro plerumque ac difficulter paulo gravior ejus luxatio ita curari ſolet, quin oſſa inter ſe invicem conſerveant, rigidumque ipſum genu efficiant: quod quidem noxæ genus *anchyloſin* medici appellant. Namque abeſſe in hujuſmodi caſibus vix ac ne vix quidem poteſt, quin, diſruptis vel inſigniter ſaltem colliſis ac contuſis articuli hujus ligamentis atque glandulis hac in junctura conditis, ſuccus illarum nutritius in cavum articuli effluat, ibique inſpiſſatus naturales cruris flexus prohibeat.

IV.

Quomodo reponatur.

Quoties itaque nonniſi paululum genu excidit, tum æger vel in lectum, vel ſcamnum, vel menſam ponitur, atque miniſter quidam femur ſupra genu comprehendit, alius crus extendit; chirurgus vero vel manibus, vel appoſito genu ſuo os promotum in ſedem ſuam repellit. Contra vero ubi perfecta *in genu luxatio* incidit, paulo vehementiori extenſione opus eſt. Cui niſi manus cum habenis ſufficiunt, deſcripta ſuperius (Lib. II. Cap. I. No. 21.) inſtrumenta, lorum puta HILDANI ac polyſpaſtus Tab. VIII. fig. 15. & 17. ad manus ſumantur neceſſe eſt. Sed cavendum tamen ſollicite hic videtur, ne ſcilicet in pueris teneriſve hominibus aliis per adhibitam in extenſione violentiam epiphyſes ab oſſibus, quibus non niſi leviter adhuc dum adhæreſcunt, diſtrahantur, gravioraque proinde mala cum claudicate concitentur. Poſtea vero, quam rite repoſitum genu fuit, apte deligandum, in lectulum ſtramineum conjiciendum, & denique cetera eadem facienda ſunt, quæ circa patellæ curationem ſupra præſcripſimus. (No. 2.)

V.

De fibula luxata.

Nonnunquam fibula per externam aliquam violentiam a crure, eodemque vel ſummo vel infimo diſtrahitur: atque hoc quidem fieri utplurimum ſolet, quoties pes inferior in exteriorem partem propellitur & luxatur. Quod ipſum igitur quoties forte acciderit, os hoc in naturalem locum compellendum, deinde probe deligandum & ceteroquin eadem plane, quam modo commendavimus, (No. 4. & 2.) ineunda eſt curationis ratio, donec rurſus cum crure conferbuerit. Ceterum illud denuo nunc atque iterum inculcandum ægrotis videtur, ut ne mature nimis ſurgant, afflictoque pedi corpus committant: niſi ſcilicet gravioribus malis inſanabilique claudicati opportunos ſeſe reddere voluerint.

CAP.

CAP. XII.

De pede ſive talo luxato.

I.

De talo luxato. Talus quidem vel per ſaltum, vel per curſum, vel per greſſum quoque incertum in omnes partes, priorem ſcilicet ac poſteriorem, interiorem atque exteriorem quandoque prolabitur. In quamnam vero partem ipſe] prolapſus ſit, ex varia ejuſdem poſitura dignoſcere convenit. Namque ubi in interiorem partem excidit, ima pedis pars in exteriorem partem convertitur: & contra, ſi in exteriorem partem excidit, ima pedis pars in interiorem partem ſpectat. Qui quidem caſus poſterior reliquis frequentior eſſe conſuevit. At vero ſi in priorem partem prorupit, calx juſto brevior, pes longior fit. Si in poſteriorem, ſignum plane contrarium adeſt. Denique in exteriorem partem prorumpere talus vix ac ne vix quidem poteſt, niſi aut fibula a crure receſſerit, aut, qua parte malleolum externum eadem efficit, fracta ſive comminuta penitus ſit (*a*).

II.

Tali luxatio periculoſa. Et ſane graviſſimis haud raro malis obnoxii ſunt, quibus forte talus, propter majorem præſertim violentiam aliquam externam, ſaltum puta vehementiorem aliaſve ſimiles cauſas, prolapſus fuit. Namque fieri aliter in ejuſmodi caſibus vix poteſt, quam ut, propter nimiam pedis intenſionem, ligamenta cum tendinibus ac nervis duriter affligantur, indeque dolores intenſiſſimi ſubnaſcantur; vel venæ etiam atque arteriæ diſrumpantur. Ex quibus largiter diffuſus per totum pedem ſanguis gangrænam haud raro progignit. Teſtis hujus noxæ DIONISIUS eſt; utpote qui in opere ſuo chirurgico taliuſmodi exemplum retulit (*b*).

III.

Talus interdum nonniſi contuſionem patitur. Sed obſervatu tamen dignum hic illud videtur: nempe non ſemper elapſum talum eſſe, quoties poſt vehementiorem ſaltum, aut greſſum incertum, graviter afflictus pes animadvertitur. Namque fieri quoque interdum ſolet, ut talus in ejuſmodi caſibus, naturali quidem ſede ſua ſervata, rudiorem aliquam *contuſionem* atque *oſſium colliſionem* patiatur. Quod ipſum ubi forte accidit, graviſſimi quidem dolores, tumoreſque cum livore atque rigore moventur, ita, ut æger ſæpe diu decumbere cogatur, & neque ſtare neque ambulare poſſit; hinc prorſus etiam aliena hic eſt & extenſio & repoſitio.

Talus quomodo reſtituatur. Quo graviori autem caſu talus ſive pes excidit, hoc difficilius quoque idem reſtituitur. Contrarium ſicubi eſt, contraria quoque eſſe ſolet

(*a*) Exemplum videri poteſt hujus luxationis, cum malleolo externo fracto; in DRANII Obſ. Chirurg. 109.

(*b*) Edit. II pag. 650.

let obſervatio. Reponi autem quam aptiſſime talus prolapſus ſolet, ubi, ſuper lectum, menſam vel ſcamnum collocato ægro, in diverſa prius pes atque crus a miniſtris diducuntur, quam digitis vel manibus ſuis elapſum talum chirurgus compellat. Tale ſic jam reſtituto, longe optimum videtur, læſum iſtum pedem e ſale atque oxycrato identidem perfrictum exactiſſime deligare, hominemque afflictum, ut diutius in lecto perſeveret, monere; donec ſcilicet a tumoribus aliiſque malis gravioribus immunis, atque ita plane confirmatus talus ſentiatur, ut totum corpus ſine periculo ſuſtinere rurſus valeat.

V.

Tali contuſio quomodo tractetur.

Contuſionem autem ſive oſſium colliſionem aliquam ubi talus ſenſit; haud alienum erit, protinus in aquam frigidam pedem immittere, atque id ipſum aliquoties per dies ſingulos repetere. Si qui autem, quaſi minus commodam, iſtam curandi rationem faſtidiunt, his ego ſuaſerim, ut ſplenia in oxycrato atque ſale tincta ſuper talum ægrum deligent, ſæpiſſimeque vincturam renovent. DIONISIUS quidem hanc fere curandi viam ingreditur (*a*). Scilicet defenſivum, quod chirurgi vocant, ex albumine, roſarum oleo atque alumine probe contrito conficit; quod linamento illitum ſuper talum firmiter deligat. Tertio circiter die poſt vinum cum aromatibus medicamentiſve adſtringentibus, qualia roſæ ſunt, abſinthium, roſmarinus, granatorum cortices, alumen atque ſal, decoquit, eodemque talum gnaviter fovet, ſuperinjecto dein ſplenio, vino iſthoc madente, perque faſcias arctius quam antea deligato. His ad duodecim dies ita factis, emplaſtrum aliquod roborans ſuperimponit; donec ſcilicet dolores penitus conquierunt.

VI.

Tali contuſio difficulter in quibuſdam curatur.

Et vere in quibuſdam hominibus ita pertinacem paulo gravior tali luxatio noxam gignere conſuevit, ut nec medicorum ſolertia, nec medicamentorum vis, ſed temporis longinquitas ſenſum doloris penitus tollat. Neque enim deſunt, qui vel poſt integrum etiam annum elapſum e contuſis olim pedibus ita graviter laborant, ut nec in via non utique plana progredi, nec per ſcalam adſcendere vel deſcendere abſque inſigni moleſtia queant. Cui quidem malo ut tempeſtive occurratur, eadem ſollicite obſervanda hic ſunt, quæ ſupra (No. 4.) præcepimus. Faſcias enim infra demum deſcribere conſtituimus.

VII.

De calcaneo luxato.

Interdum etiam ſolus calcaneus per externam aliquam vim nunc in interiorem, nunc in exteriorem partem propellitur. Quicquid ſit, dolores certe atque ipſa membri inæqualitas, id eſt, ab altera parte ſinus, tumor ab altera, promotum aliquid fuiſſe haud obſcure ſignificant. Quod ſimulatque cognoſcitur, iiſdem, quas antea retulimus, viis curationem inſtituere convenit, ſervata poſtea aliquamdiu quiete.

(*a*) Conf. Chirurg. ejus Edit. II. p. 651.

VIII.

De reliquis plantarum oſſibus luxatis.

Denique ubi forte quodvis aliud in planta, hoc eſt, in tarſo & metatarſo, pedis os, propter majorem aliquam vim externam, prorumpit, ligamenta certe, quæ juxta ſunt, una cum nervis atque tendinibus, ſic plerumque affliguntur, ut non acerbiſſimi tantum dolores, ſed inflammationes quoque & convulſiones, imo vero, ut medicorum nonnulli referunt, ipſa quandoque mors inde ſubnaſcantur; niſi ſcilicet opportune oſſa recondantur. Quam quidem ob rem tutiſſimum eſt, promota iſthæc plantarum oſſa perinde, ut in palma manus propoſuimus, quam celerrime reſtituere. Sic & ubi forte in digitis aliquid prolapſum deprehenditur, nihil ferme ultra fieri debet, quam quod in his, qui ſunt in manibus, poſitum eſt. Ceterum ut, quantum ſatis eſt, placide in lecto æger conqnieſcat, denuo nunc monendum ſtatuimus.

Explicatio Tabulæ decimæ.

Fig. 1. indicatur *laqueus*, qui in *capitis luxatione* ad illud extendendum adhiberi poteſt. Conf. caput de luxatione capitis.

Fig. 2. alius *laqueus* pro corpore ægri firmando in eadem luxatione.

Fig. 3. oſtendit modum, quomodo commodiſſima ratione humerus recens luxatus reſtituendus.

A. æger in ſella ſedens, cui humerus reſtituendus.

B. miniſter ægrum firmans ſive ſuſtinens.

C. miniſter brachium luxatum extendens.

D. Chirurgus idem brachium reſtituens.

E. mantile, cujus ope chirurgus reſtitutionem perficit.

Fig. 4. machinamentum, quod vulgo *Ambe* ſive Αμβη *Hippocratis* vocatur, in luxato brachio olim uſitatum, ex fulcro A A & vecte BC conſtans, quæ ad lit. D mobili quaſi articulo junguntur.

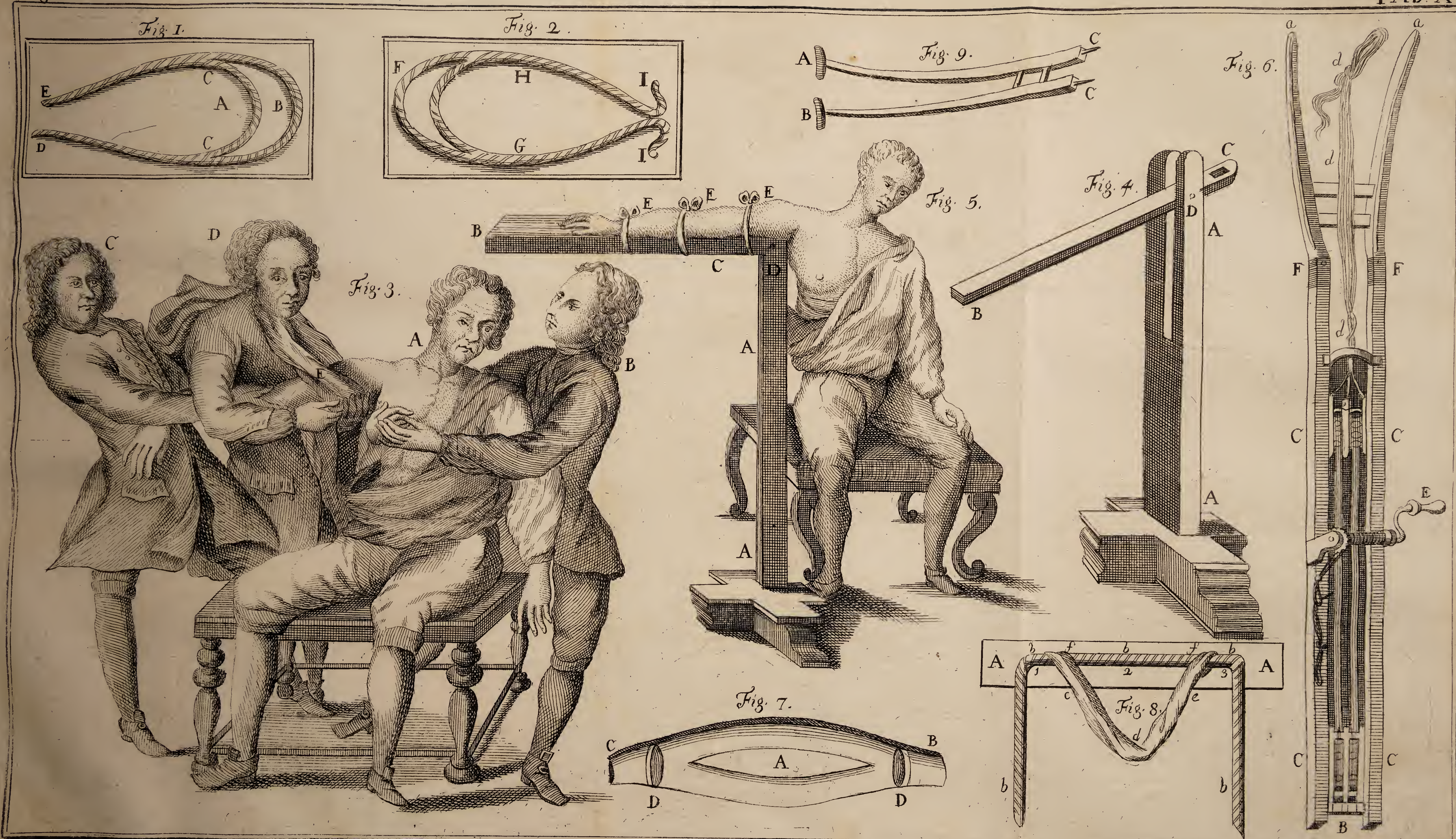
Fig. 5. oſtendit quomodo humerus luxatus huic machinæ aptatur, & ſimul aliqua differentia ad locum juncturæ circa litt. C & D inter hanc & præcedentem machinam oſtenditur; dum quidam hanc, alii illam fabricam præſtantiorem crediderunt.

AA eſt fulcrum, BC vectis, cui brachium luxatum tribus laqueis EEE firmatur. D locus, ubi fulcrum & vectis articulo mobili junguntur. Et quando vectis ad litt. B deorſum premitur, brachium luxatum juxta ſcapulam & extenditur & elevatur.

Fig. 6. eſt *machina Petiti* pro humeri aliiſque variis luxationibus reſtituendis.

aa ſunt *frondes*, ſive *cornua*, quibus æger, & præſertim ſcapula ejus firmatur. A alterum extremum. pavimento inſiſtens. CC trochleæ ſive polyſpaſtus in hac machina. dd funis, cujus ope extenſio fit. E manubrium, cujus inverſione ſive circumrotatione funes tenduntur, & membrum luxatum extenditur. FF locus, ubi cornua corpori machinæ junguntur.

Fig. 7. *retinaculum*, in humero luxato uſurpandum. A hiatus ſive fiſſura in



Filosi.

ra in hac machina. BC conformatio circa extrema, DD duæ foveæ, quibus committuntur cornua aa fig. 6.

Fig. 8. peculiaris *laqueus Petiti*, in luxatis membris extendendis idoneus. AA pars corio confecta. bbb laqueus ſericeus, trihus in locis 1. 2. 3. corio ope ſuturæ junctus, pars AA brachio circumligatur. c. d. e. anſa robuſta, laqueo ſericeo ad lit. ff. mobili junctura innexa.

Fig. 9. machinamentum eſt, quod in femore, ad interiora prolapſo, reſtituendo a *Petito* commendatur, ſi loco cornuum aa fig. 6. machinæ ad FF immittitur. A oſſi ileo, & B medio femori imponitur. CC vero inſiguntur machinæ fig. 6. ad FF.

PARTIS PRIMAE
LIBER QUARTUS
DE
TUMORIBUS.
CAPUT PRIMUM
De Tumoribus generatim.

I.

Tumor quid ſit?

TUmorem medici omne id appellant, quicquid in humano corpore contra naturam increvit vel intumuit. Quod ipſum equidem utrum atque ubi factum fuerit, & quale ſit, non viſus tantum, ſed & vel maxime tactus beneficio cognoſcitur. Tametſi autem *excreſcentiæ* quoque, cujuſmodi verrucæ ſunt, & clavi, aliæque id genus puſtulæ in naribus pudendiſque provenientes, ad tumores referri utplurimum ſolent; tamen quando ipſæ non tam infra cutem increſcunt, ſed potius ſupra cutem excreſcunt, haud alienum videtur, ſeparatim nunc de tumoribus exponere. De excreſcentiis etenim quæ notatu digna ſunt, inferius in operationibus chirurgicis proponere conſtituimus.

II.

Tumores quotuplices ſint.

Ac tumorum quidem varia utique genera ſunt, pro cauſarum partiumque afflictarum diſcrimine diverſis nominibus inſignita. Sic etenim alii *calidi*, alii contra *frigidi* atque *aquoſi*; rurſus alii *ventoſi*, alii *ſcirrhoſi*; denique alii *benigni*, alii *maligni* a medicorum filiis appellantur. Sunt in his nonnulli, qui proprio quodam velamento, quaſi tunica vel cyſtide includuntur, indeque *cyſtici* vocantur. Porro ſi quid forte in arteriis intumeſcit, *aneuryſma*; in venis autem *varicem* iſtiuſmodi tumorem dicere conſueverunt; in ano vel inteſtino recto vero ſi vanæ tumores concitant, *hæmorrhoides* proprio ſuo nomine vitium iſtud dicitur. At vero in ſcroto vel feminibus, vel umbilico etiam qui prodeunt tumores, *herniæ* communiter appellantur. Si quid autem puris vel materiæ in tumore quodam ſubnaſcitur, *abſceſſus* idem a chirurgis dicitur. Denique ubi forte ex oſſibus tumor aliquis prorumpit, exoſtoſin medici malum iſtud vocare conſtituerunt.

III.

Commemoratorum jam tumorum plerique omnes in varias eaſdemque *diverſas ſpecies* denuo tribuuntur. Sic enim tumores calidi ſive ardentes, vel, quod idem eſt, *inflammationes*, ſicubi ſcilicet graviores atque in externis partibus fuerint, *phlegmone*; ubi vero minutiores ac mitiores fuerint, *furunculi* utplurimum dicuntur. Quæ non utique alte carni eſt infixa, ſed in ſumma tantum cute latius ſerpit inflammatio, *eryſipelas* communi nomine hodie dicitur. Tumorem ſive inflammationem in digitorum apicibus ſubortum paronychiæ nomine deſignare conſueverunt. Similiter ubi in feminibus ſive inguinibus, aut ſub axillis inflammatio iſtiuſmodi movetur, *bubones*; juxta aures vero *parotides*, malum iſtud vocatur. Si qua autem porro a nimio frigore in manibus pedibuſve gravior inflammatio concitatur, *perniones* inde proveniunt. Ceterum inflammationes a diverſis quoque corporis partibus, quibus inhærent, diverſa plerumque nomina ſortiuntur. Atque hæc ratio eſt, quare medici in ſcriptis ſuis de mammarum, oculorum, tonſillarum, teſticulorum, brachiorum ac pedum inflammationibus paſſim loquuntur. Hæc de inflammationum ſpeciebus dicta ſufficiant; de reliquorum tumorum ſpeciebus variis infra exponemus. *Inflammationis ſpecies.*

IV.

Ante vero quam ad tumorum conſiderationem ſive tractationem nos accingimus, illud ante omnia hic videtur præmonendum eſſe: nempe nos non de quibuſcunque humani corporis tumoribus, ſed iis tantummodo tractaturos hoc loco eſſe, qui & *exteriores* & *mitiores* aut leviores videntur. Sic enim primo non niſi de illis tumoribus hic diſpicere inſtituimus, quæ chirurgicæ in primis artificiis externiſque potiſſimum remediis curantur; miſſis interim illis tumorum generibus, quorum curatio ab internis potiſſimum medicamentis expectanda: qualiter fieri, exempli cauſa, ſolet in interioribus inflammationibus quibuſcunque, ſcirrhis item interioribus, hydropicis atque aliis morbis, qui ſunt hujuſmodi. Deinde quoque ad operationes chirurgicas eos remittemus tumores, qui propria & inſtrumenta & majora artificia deſiderant; cujuſmodi ſunt herniæ, excreſcentiæ, ſtrumæ, ſcrophulæ, paronychiæ, tumores cyſtici, aneuriſmata, varices, hæmorrhoides, alia. Adeoque de inflammationibus præſertim, ſcirrhis, cancris, œdematis, fungis articulorum aliiſque id genus tumoribus externis exponemus. Incipiemus ab inflammationibus. *Inſtituti ratio exponitur.*

C A P. II.

De Phlegmone.

I.

PHlegmone ſive exterior inflammatio dicitur, quum quid in externo corpore magis, quam naturaliter oportebat, intumeſcit, cumque calore ſive ardore, dolore, duritie, rubore, pulſibus atque punctu- *Phlegmone quid ſit?*

ris continuis urgetur. Quod ipſum ſimulatque ſolertius perpendimus, quæ prima denominationis mali hujus ratio ſit, haud difficulter colligimus. Ac de proxima quidem inflammationis hujus cauſſa ſi diſquirimus; ſcire juvat, ſuboriri eam fere ſemper ſolere ex ſpiſſiori ſive viſcidiori in venulis atque arteriolis ſubtilioribus ſanguine. Qui dum majori copia adfluit, quam refluit, non poteſt non juxta poſitas partes quam graviſſime vexare atque affligere, & prædicta mala ſive ſymptomata excitare. Quanquam autem nulla propemodum, neque *interior* neque *exterior corporis pars*, ne oſſibus quidem exceptis, ab iſtiuſmodi inflammationibus immunis deprehenditur; frequentius tamen ipſa in glandulis ac pinguedine, quam alibi, concitatur.

II.

Cauſæ externæ.

Proximam equidem inflammationis hujus *cauſam* ſanguinis in ſubtilioribus canaliculis obſtructionem ſive ſtagnationem eſſe, diximus. Ne quis autem ignoret, undenam ſanguinis in venulis inſpiſſatio iſta proveniat; duplicis potiſſimum generis cauſſæ hic veniunt attendendæ, quarum aliæ internæ, aliæ externæ appellari poterunt. In externis cauſſis præcipuæ fere ſunt vulnera, oſſium fracturæ, luxationes, colliſiones, a feſtucis ſpiniſque factæ compunctiones, vincturæ denique ſtrictiores: utpote quibus ſingulis vaſcula minuta ſanguifera ſic diſcinduntur, colliduntur, comprimuntur ac diſtorquentur, ut ſanguinis in iiſdem curſus impediatur. Quibus ipſis tamen cauſſis annumerari quoque merentur ambuſtio, motus nimis vehemens, frigus intenſum, res acriores intrinſecus vel extrinſecus applicatæ, emplaſtra valde glutinoſa, oleoſa item, pinguia, plurimaque id genus alia, quæ cutis inviſibilia foraminula obſtruunt, liberumque ſanguinis curſum impediunt.

III.

Cauſæ internæ.

In *internis* autem obſtructionis hujus *cauſſis* acria quævis atque ſcorbutum numeramus: ſiquidem his *venulæ atque arteriolæ* ſic plerumque *irritantur*, *arroduntur*, *punguntur* & *conſtringuntur*, ut ſanguis ſenſim in illis hæreſcat. Sed idem tamen evenire quoque utplurimum ſolet, ubi *ſanguis vel nimis copioſus*, *vel nimis etiam craſſus* adeſt; vel denique ubi *nimis concitato motu* in corpore idem agitatur. Sic enim paullo craſſiores particulæ in ſubtiliſſimos canaliculos facile propelluntur, & quaſi impinguntur, quæ difficiliorem poſtea tranſitum inveniunt. Atque id quidem vel maxime tunc, ſi ſubito frigori corpus calens objiciatur. Paucis: ſingula ea ſanguinis obſtructionem poſſunt concitare, quæ vel ipſum ſanguinem in craſſiores particulas cogunt. vel ſanguinis vaſcula vehementius conſtringunt.

IV.

Quid acidum ac fermentatio hic præſtet.

Quæ ſi ita fuerint, uti quidem revera ſunt; luculenter, meo quidem judicio, hinc apparet, haud parum inter recentiores chirurgos aberrare illos, qui præcipuam, imo vero unicam venularum obſtructionis cauſſam in *acido* reperiſſe ſibi videntur. Præterquam enim, quod obſcu-

obſcurum valde ſit, utrum etiam atque ubinam acidum illud deliteſcat; ſane hactenus propoſita luculentiſſime docent, longe plures, easdemque non minus vehementes inſpiſſationis hujus cauſſas locum invenire hic poſſe. Atque idem etiam de *fermentatione*, quam non pauci allegare hic tanquam cauſſam ſolent, ſtatuendum videtur. Neque enim ſatis adhucdum conſtat, num etiam in ſanguine ſuboriri iſtiuſmodi fermentationes queant aut ſoleant.

V.

Inflammationum ſigna & ſymptomata.

Dictum ſuperius eſt, (No. 1.) in inflammationibus ſemper fere tumorem, ruborem, calorem atque dolorem, imo etiam plerumque pulſum ac duritiem ſubnaſci. Quarum equidem noxarum veriores cauſſæ indagari facili negotio poterunt, dummodo ad ipſam mali naturam accurate reſpexerimus. Scilicet dum ſanguinis curſus in quibusdam vaſculis minimis ſanguiferis tardatur aut ſiſtitur; in reliquis autem vehementius concitatur; (neque enim omnes ſtatim arteriolæ hic obſtruuntur, niſi forte ſphacelus acceſserit) abeſse profecto vix ac ne vix quidem poteſt, quin ſanguinis in univerſo corpore reliquo circuitus incitetur, augeatur, pulſuſque dehinc citatiores cum calore adaucto moveantur. Quod ipſum ſimulatque fit, *febriculam* incidiſſe dicimus; quam fere ſemper ſitis, capitis dolores, ſomnus turbulentus, plurimaque hujus notæ incommoda alia, primis præſertim diebus, inſequuntur. *Si quid interea ſanguinis per venam aliquam detrahitur*, id dum frigeſcit, albicanti quadam ac tenaci cute ſive cruſta, qualis fere porcorum cutis recentior apparet, ſenſim obducitur. Quo magis dein calor atque morbus increſcunt, hoc magis etiam mala iſta ingraveſcunt; uſque adeo, ut ſanguis univerſus, ſenſim ſenſimque emanantibus particulis ejuſdem fluidioribus, in maſsam glutinoſam tandem converſus appareat. Prouti quidem ex inſtitutis circa ſanguinis miſſionem obſervationibus manifeſtum eſt.

VI.

Quotuplex ſit inflammationis exitus.

De inflammationis hujus exitu varia equidem pro ejuſdem intenſitatis, cauſarum, membrorum, naturæ hominum, & malorum denique varietate, divinatio inſtitui poteſt. Sed eſse tamen *quadruplex fere noxæ hujus evntus* adſolet; vel enim abſque omni læſiones inflammatio ſic reſolvitur atque digeritur, ut vexatæ corporis partes vigori priſtino reſtituantur; qui ſane caſus unus omnium mitiſſimus atque optimus videtur. Vel 2. in abſceſsum ac ſuppurationem inflammatio degenerat; ut proin aliqua ſaltem ſuſcipienda corporis ſit læſio. Vel 3. in *gangrænam* aut *ſphacelum* inflammatio convertitur. Vel denique 4. tumor aliquis duriſſimus, quem *ſcirrhum* medici vocant, in afflicta iſta corporis parte, dum inflammatio ſeſe remittit, ſubnaſcitur.

VII.

Reſolutio ac ſuppuratio quandonam fiant.

Atque ad primum quidem caſum, id eſt, *reſolutionem ſive digeſtionem*, quod attinet, contingere ipſa utplurimum ſolet, quoties paulo mitior inflammatio ſubeſt; habitudo corporis firmior, ſanguis denique adhuc pro-

probe dilutus, nec nimis vehementer agitatus. At vero *ſuppuratio* inſequitur, ſi vehementior adeſt inflammatio; ſi ſanguinis circuitus concitatior eſt; ſed ipſa tamen ejus maſſa quadantenus temperata, neque nimis acris. Scilicet ubi paulo gravior ſanguinis inſpiſſatio facta eſt, hærenteſque in venulis craſſiores particulæ digeri ſatis nequeunt, fieri aliter vix poteſt, quam ut, diſruptis propter vehementiorem ſanguinis motum ac preſſionem vaſculis ſanguiferis, in carnem ſive pinguedinem juxta hærentem cruor effluat. Quod ſimulatque contingit, ſubtiliores hujus partes ſenſim, propter nimium calorem, putreſcunt, acres ac fœtidæ fiunt, vicina eroduntur atque corrumpuntur. Atque hæc ipſa corrupta & immutata materia *pus* aut medicos appellatur: cujus varia plerumque, pro coloris ſcilicet atque craſſitiei diſcrimine, genera inveniuntur. Nunc enim ipſa craſſior eſt, nunc tenuior; nunc albida, nunc flava; nuuc denique ſubviridis, ſubrubicunda varieque colorata.

VIII.

Gangræna & ſcirrhus quando incidant.

Verum enim vero ad *gangrænam*, quam *cancrum* Latini vocare ſolebant (*a*), inflammatio utplurimum tranſit, ſicubi paulo graviora ſunt, quæ ſupra commemoravimus, ejuſdemque ſymptomata ſive mala accedentia, item ſi acrior, quam naturaliter oportet, atque concitatior hominis ſanguis eſt. Namque hic arteriolæ & venulæ protinus dilacerantur, exeduntur ac diſrumpuntur: hinc omnes, quæ juxta ſunt, partes ab emanantibus inde humoribus acribus, vel ſanie corrumpuntur atque eroduntur, proximaque cutis, poſt ſeparatam ab illa cuticulam, qualiter fere in aduſtionibus evenit, plerumque puſtulis impletur. Saniem iſtam intus hærentem ichorem medici appellare ſolent: qui quidem ſubrubicundus utplurimum & pallidus eſt, adeoque ipſum ferme carnis colorem refert, nunc vero flavus, nunc denique ater aut lividus fereque peſſimus. Niſi enim ægris opportune hic ſuccurritur, dicta ſuperius inflammationis ſymptomata, tumor nimirum, durities, rubor, calor, dolor ac pulſus ſenſim evaneſcunt: membrum autem afflictum molleſcit ac frigeſcit; dehinc pallet, mox autem ſine ſenſu eſſe occipit; inflammatione interim ad partes proximas ſerpente. Hic ubi forte vel nimis calefacientia, vel adſtringentia nimis aut refrigerantia, pinguia item, vel acria & narcotica medicamenta adhibentur, vel ægræ quoque partes paulo vehementius deligantur, caro penitus emoritur, pallore ipſius in nigrorem coloremve quaſi æruginoſum, qualem cutis ſuilla fumigata refert, commutato. Quo facto ſanies incluſa, & exitum haud inveniens, vehementior fit, adeoque carnem, in qua hæret, uſque adeo vehementer erodit ac deſtruit, ut omnis tandem ſenſus ac motus in iſto membro pereat, *ſphacelus*que proin, ſive plena membri corruptio ſuperveniat. Quod ſi autem copioſiores in iſto membro glandulæ inſunt, ſanguis autem inſpiſſatus percraſſus eſt ac glutinoſus, tum ita vehementer vaſcula ſanguifera cum ſanguine glutinoſiori coguntur & compinguntur, ut ipſum tandem membrum, penitus amiſſo ſenſu, in tumorem aliquem duriſſimum, quem *ſcirrhum* medici dicunt, convertatur. Hæc de quadruplici phlegmones ſive inflammationis eventu dicta hic ſufficiant: reliquum nunc eſt, ut, quam in ſingu-

(*a*) Vid. CELSUS variis in locis.

ſingulis ejuſmodi caſibus curandi viam ſequi medicus debeat, ſigillatim oſtendamus.

De inflammationis reſolutione vel digeſtione.

IX.

Quanquam variæ in curandis inflammationibus, pro cauſarum ſcilicet atque malorum ſupervenientium, ſive circumſtantiarum varietate, iniri rationes poſſunt; tamen, quando inflammatio ſemper fere ex inſpiſſato in vaſculis ſanguiferis ſanguine naſcitur, ſingulæ iſtæ curationis rationes eo tandem ſpectare debent omnes, ut, deopertis, quæ præcluſæ fuerant, vaſculis, naturalis ſanguini motus atque circuitus reſtituantur. Quam ipſam læſæ partis immutationem, *reſolutionem* ſive *digeſtionem* medicorum filii dixerunt. Quoties igitur propoſita ſuperius (No. 5.) mitioris inflammationis ſigna in ægrotis adſunt, longe optimum eſt, de iſtius reſolutione protinus cogitare. Quæ quomodo rite inſtituenda ſit, nunc jam edocebimus. *Inflammationis reſolutio in quo conſiſtat.*

X.

Enimvero ſi *externa* ſenſibuſque obvia inflammationis *cauſa* ſubeſſe deprehenditur, cujus generis ſpinæ ſunt, oſſium fragmenta, gladiorum mucrones, glandes plumbeæ, aliæque id genus res præter naturam corpori infixæ, melius profecto nihil eſt, quam quicquid intus infixum hæret, protinus, ſi tuto id fieri poteſt, ſed circumſpecte tamen extrahere. Similiter ubi vel ab adſtrictiori in vulneribus oſſiumve fracturis membrorum vinctura, vel a fractura, vel denique a luxatione quadam, inflammatio ſuborta eſt; proſpiciendum ante omnia eſt, ut aut vinctura ſolvatur, aut oſſa comminuta & prolapſa ſedibus ſuis priſtinis quam celerrime reponantur. *Cauſa externa tollenda.*

XI.

Quæ cauſæ externæ ubi jam ſublatæ, aut, quæ ſentiuntur, inflammationes graviores ab internis cauſis enatæ ſunt, utiliſſimum eſt, inciſa in brachiis aut pedibus vena quadam, *ſanguinem*, pro ipſius hominis viribus atque habitu, larga copia *detrahere*, protinuſque deinceps *alvum ducere* medicamento vehementiori, attamen haud calefacienti, ſed ad ipſam potius ægri hominis ætatem atque habitum prudenter accommodato. Utrumque ſicubi neceſſitas illud exigit, hoc eſt, ſi mala, quæ ſupervenerunt, gravia, parum aut nihil ſeſe remittunt, iterandum eſt: quam quidem ob rem prudens aliquis, ſi haberi poteſt, a chirurgo medicus, qui hoc dijudicet, in conſilium hic adhibeatur, autor ſum; quia multi hic vel in exceſſu, ut multi Gallorum, alii in defectu peccare ſolent. Quæ autem ad purgandam alvum in his caſibus aptiſſima ſint, ſupra jam tum circa inflammationes e contuſionibus natas indicavimus. (L. I. C. XV. No. 14. ſeqq.) Ceterum ſicut in inflammationibus mitioribus, atque ubi ægri vel infirmioris habitus, vel propter largiorem ex vulnere ſanguinis profuſionem aliamve ob cauſam *Vena incidenda, nec non alvus purganda.*

valde

valde infirmati ſunt, vel ſanguinis miſſio, vel & quandoque ipſa alvi evacuatio aliena videtur: ſic dici propemodum haud poteſt, quam egregiam in inflammationibus gravioribus leniendis atque diſcutiendis, maxime ſi robuſtiores homines fuerint, utrumque illud medicinæ genus prudenter adhibitum, una cum remediis mox indicandis, præſtet utilitatem.

XII.

Medicamenta quænam ingerenda. Nam ad reſolvendum atque attenuandum inſpiſſatum in venulis ſanguinem longe aptiſſimum atque optimum ſimul eſt, *medicamenta* quævis *aquea*, *diluentia*, *temperantia* atque *attenuantia* ægris ingerere, quia ſanguinis miſſiones ſolæ, quibus chirurgi Galli plerumque nimium fidunt, profecto non ſufficiunt, inſimul autem ejuſdem notæ cibum ac potum illis imperare; cujus ope ſimul, quicquid in ſanguine acre eſt, leniatur atque temperetur. Contra vero cibis, qui difficilius digeruntur, ſale nimium conditis, aromatibus item aliiſque calefacientibus ac potu quolibet generoſiori prorſus abſtinendum. Scilicet aptiſſima ad digerendum ac refrigerandum ſanguinem medicamenta interna ſunt, quæ eadem alias in continuis ſive ardentibus febribus atque inflammationibus internis, pleuritide videlicet atque morbis ſimilibus aliis cum fructu adhiberi conſueverunt. Spectant huc pulveres abſorbentes, ut lapid. cancror. conchæ præparatæ, & ſalia media cum admixto nitri pauxillo, mixturæ refrigerantes ac diaphoreticæ & julepi ex aquis deſtillatis refrigerantibus, ſirupiſque aut ſuccis ſubacidis parati, itemque emulſiones tenues, ex ſeminibus refrigerantibus compoſitæ. Verum quæ ab aliquibus hic præſcribuntur ac commendantur ſpiritus & tincturæ bezoardicæ, aliaque hujus generis medicamenta valde calefacientia, tantum abeſt, ut ſanitati hic proſpiciant, ut potius officiant atque oleum quaſi in ignem infundant.

XIII.

Vena incidenda, nec non alvus purganda. Ad *victus vero rationem* ſpeciatim quod attinet, *paſtus* equidem commodiſſimus eſt, qui fit ex juſculis ac ſorbitionibus cum hordeo, avena vel farina, ſcorzonera item, cichorio, chærophyllo, acetoſa, lactuca, endivia, pomis herbiſque aut rebus ſimilibus aliis, decoctis, cum admixto vel malo citrio, vel aceto ad jucundum ſcilicet ac ſuavem acorem iis conciliandum, &, quæ acidarum rerum virtus eſt, calorem imminuendum. Atque hæc ratio eſt, quare poma, ceraſa, prunaque cocta, inflammatione vexatis, ſi ab eis non abhorreant, longe ſaluberrima ſint. *Potiones* autem aptiſſimæ fere ſunt aquæ tenues ac refrigerantes, quæ fiunt ex ptiſana, decocto hordei, avenæ, panis aut pomorum cum admixta, ad ſaporem gratum conciliandum, ſirupi ſuavis aciduli,, vel &, ubi vehementior inflammatio eſt, nitri aliqua portiuncula. His equidem largiter, quantum ſcilicet ſitis & æſtus requirunt, utendum; ſed cavendum tamen eſt, ut ne quid nimis. Vino & cereviſia generoſiori penitus abſtinere oportet: ſi qua vero tenuior in promptu eſt, atque æger anxie eam deſiderat, aſſumi eadem ſine gravi periculo poterit; præſertim ubi unus alterve orbiculus ex malo citrio exſectus injiciatur. Quanquam etiam haud omnino alienæ hic

iſtæ

iſtæ potiones calidæ ſunt, quæ ex herba thea aliiſve ſimilibus herbis, vel baccis coffee parantur; ſiquidem præter reliqua antea laudata ſubinde variationis cauſa aſſumuntur. Si qui frigidioris ac phlegmatici habitus homines ſunt; haud incommodum erit, potionibus illis fervidis aromata quædam leniora, cujuſmodi cinamomum, ſaſſafras, macis, aniſum ſtellatum atque alia ſunt, injicere, vel ſorbitionem aliquam ex aliis herbis ſalubrioribus & convenientibus, adinſtar theæ cujuſdam, ægro imperare, vel & nonniſi dilutiſſimum aliquod ligni ſaſſafras decoctum ipſi propinare, lenemque iſtac ratione ſudorem vel tranſpirationem aut diaphoreſin movere. Namque ita, quicquid in humoribus ac ſanguine glutinoſum eſt, quam aptiſſime reſolvitur, naturaliſque ſanguini circuitus reſtituitur.

XIV.

Neque vero minor hic in applicandis *medicamentis externis* neceſſaria videtur circumſpectio. Licet enim medicorum alii nonniſi calefacientibus, alii nonniſi refrigerantibus medicamentis in inflammatione leniendа utantur; tamen id ſine ratione atque ſæpe malo cum ſucceſſu facere videntur. Neque enim quidlibet cuilibet ingerendum medicamentum; ſed ſingula potius ſingulis ægrotis eorumque viribus vel habitui attemperanda: ne ſcilicet calefacientia calidis, frigidis refrigerantia applicentur. Itaque contra faciendum ego quidem exiſtimavi eſſe; diligentiſſimeque illud proſpexi, ut iis, qui calidioris naturæ ſive temperamenti ſunt, refrigerantia admoveantur. Præcipua in his ſunt acetum lithargyriſatum cum linamentis complicatis tepidum identidem injectum; vel acetum calidum minio bolove permixtum; vel oxycratum, ex æquis aceti & aquæ portionibus confectum. Sic enim, exempli cauſa, utriuſque hujus liquidi aſſumtis ℥vj, ſalis communis ℥j, nitri autem vel ſalis ammoniaci ℥ij, admiſceri poterunt, membroque læſo cum panniculis convolutis identidem ſuperimponi. In remediis vulgaribus, facile parabilibus, ſive, ut dici vulgo ſolent, domeſticis, utpote quorum cum in caſtris, tum rure & alibi etiam haud ſpernendus uſus deprehenditur, notiſſima fere ſunt ſtercus bubulum recens atque calidum aceto calidiori admixtum; braſſicæ item, quæ ſale condita eſt, juſculum, ſive muria, eodem, ut reliqua, modo ſupra partem inflammatam vel aduſtam deligata. Sunt, qui emplaſtra quædam refrigerantia, ut empl. ad ambuſta, de minio, de lithargyrio, diapompholygos, ſaturninum, hujuſdemque generis alia hic præcipiunt. Atque hæc ipſa quidem in inflammationibus paullo levioribus, itemque iis præſertim ægrotis applicari poſſunt, quibus haud penitus inimica emplaſtra ſunt: idque noctu potiſſimum, ubi ſcilicet reliqua fomentorum genera difficilius & majori chirurgorum moleſtia innovari adſolent.

Medicamenta externa calidioribus applicanda quæ ſint.

XV.

In hominibus frigidioribus ac phlegmaticis commodiſſima atque ad reſolutionem valentiſſima reperiuntur ſpiritus vini rectificatus, vel ſpiritus vini camphoratus, cum theriacæ, ſpirituſve theriacalis pauxillo permixtus, calidusque linamentorum ope quam ſæpiſſime ſuperimpoſitus; aqua item reginæ Hungariæ camphorata; nec non aqua calcis, vel mera, vel cum

Quæ frigidioribus aut phlegmaticis.

ſpi-

ſpiritu vini camphorato, bolo, ceruſſa, lapide calaminari, ſale ammoniaco aut lithargyrio permixta. Neque vero minus ad leniendam aut reſolvendam inflammationem poteſt, ſi ſpiritus vini libra una cum admixtis ſaponis boni, præſertim Veneti, vel Hiſpanici, unciis duabus, calide ſæpe imponatur. Tandem etiam hic egregie conducunt varia ex herbis reſolventibus, ut ſcordio vel abſinthio, mentha, ſabina, abrotano, matricaria, arbore vitæ, flor. tanaceti, aliiſve, pro lubitu atque pro re nata, decocta ex aqua nempe ſalſa, marina, vel ex aqua calcis. Quibus ita jam confectis ſi ſpiritus vini rectificatus vel camphoratus, ſaponiſque Veneti aut cujuſcunque alius fruſtum aliquod immiſcetur, major utique in iiſdem virtus ineſſe deprehenditur. Tametſi modo commendatæ iſtæ herbæ ſingulæ ſic quoque coqui haud incommode poſſint, ut tanquam cataplaſma quoddam, eodem prorſus, qua reliqua hactenus præſcripta medicamenta, modo, cum ſubjectis ſcilicet linamentis complicatis identidem ſupra læſum membrum deligari queant.

XVI.

Externorũ medicamentorum applicatio qualis eſſe debeat.

Attamen *circa medicamentorum externorum in his caſibus applicationem* univerſe adhuc inculcandum illud hic videtur eſſe: nempe ut ſæpius, & ſatis quidem calida ſingula membro afflicto ſemper ſuperinjiciantur, nunquamque ut frigeſiant permittendum. Quod ipſum quoties fit, longe optimum ad reſolutionem eſſe conſuevit, ſicubi ægra corporis pars ex fomento digerente calido ſemper antea gnaviter perfricatur, quam novum cataplaſma aut fomentum ſuperimponitur. Atque iſta quidem tantiſper continuanda ſunt, donec aut penitus reſolvantur, quæ inflammata ſunt; aut, ſi reſolutionis ſpes nulla ſupereſt, ad ſuppurationem aut gangrænam inflammatio tranſeat.

XVII.

Qualis vitæ ratio ægrotis præſcribenda.

Interim illud diligenter proſpicere chirurgos convenit, ut locus, in quo æger decumbit, nec calidum nimis, nec nimis etiam frigidum, ſed, quam maxime fieri poteſt, temperatum aerem contineat. Tum, ut quam placidiſſime homo conquieſcat, ac dormiat, nimiis vigiliis, quoad fieri poteſt, ſolerter evitatis. Denique, ut animum tranquillum atque ab affectibus pernicioſis, ira videlicet, terrore, curis gravioribus, itemque meditationibus ſeverioribus liberum ægrotus conſervet.

CAP. III.

De ſuppurationibus vel abſceſſibus.

I.

Suppuratio quid ſit.

DIximus, alterum inflammationis exitum eſſe ſuppurationem, hoc eſt, inſpiſſati ſanguinis teneriorumque, quæ juxta ſunt, partium, venularum puta & pinguedinis, in materiam vel pus transmutatio-

tationem : Atque hunc quidem nondum adaperti corporis affectum, *abſceſſum* medici appellare conſueverunt.

II.

Ad ſuppurationem autem ſpectare inflammationem, cum ex enumeratis ſuperius (Cap. II. No. 7.) *ſignis*, tum inde quoque in primis *cognoſcitur*, ſi ſcilicet vel inveterata jam tum inflammatio eſt, dum medicus accedit, vel etiam ſi ex commendatis hactenus medicamentis nihil quidpiam ad reſolutionem proficit. *Quomodo cognoſcatur.*

III.

Quod ſimulatque animadvertitur, abſtinendum protinus a medicamentis reſolventibus, providendumque, 1. ut ad maturitatem inflammatio perducatur, id eſt, in pus convertatur; deinde 2. ut materiæ ad maturitatem perductæ exitus paretur; tum 3. ut materia corrupta omnis quam diligentiſſime ejiciatur, locuſque læſus probe purgetur; & denique 4. ut vulnus apte rurſus glutinetur. *Quid circa illam facto opus ſit.*

IV.

Atque ad *maturitatem* quidem quod attinet, promovere ipſam per propria quædam medicamenta maturantia convenit. Aptiſſima fere in his ea ſunt, quæ cum ex emollientibus cutiſque foraminula obſtruentibus, pinguibus ſcilicet, oleoſis, glutinoſis atque lubricis; tum etiam e ſubacribus, rodentibus ac pungentibus medicamentis, adinſtar pulticulæ ſeu malagmatis aut cataplaſmatis, vel & emplaſtris alicujus præparata, læſo corporis membro ſuperimponuntur. *Maturitas quomodo promoveatur.*

V.

In *medicamentis emollientibus* huc facientibus, varia radicum, herbarum, fructuum, ſeminum ac farinæ genera hic numerantur. Cujuſmodi fere ſunt althæa, malva, parietar. verbaſc. mercurial. branca urſina, ſolanum, hyoſciamus, ficus, ſemen lini, fœnum græcum ejuſdemque ſeminis farina; farina item triticea aut ſiligina, panis primarii ac ſecundarii micæ, vitelli, ovorum, butyrum, mel, variorumque animalium pinguedines vel adipes oleum lini, liliorum alborum, chamomill., hujuſdemque generis alia. Ad alteram vero, *medicamentorum* nempe *ſubacrium* aut *ſtimulantium*, ſed & emollientium ſimul, claſſem referimus chamomillam, melilotum, cepas ſub cinere toſtas, allium, crocum, terebinthinam, variaque gummata, galbanum in primis, ammoniacum, bdellium, opopanax, ſagapenum in vitellis ovorum reſolutum, & denique fermentum panis. *Maturantia ſimplicia.*

VI.

Ex his ipſis, quæ jamjam indicavimus, medicamentis ſimplicioribus recte ſibi invicem commixtis varia eademque haud ſpernenda confici poſſunt cataplaſmata atque emplaſtra. Quorum equidem aptiſſima propeque valentiſſima nunc jam proponere opere videtur eſſe pretium. *Medicamenta maturantia compoſita.*

1. ♃.

1. ♃. Herb. malv.
alth.
parietar.
chamomill. a. Mj.
Farin. ſem. lini vel fœnugræci ℥ij.
Coq. leni igne in aqua vel lacte, ad conſiſt. cataplaſmatis, poſtea add.
Fermenti ℥ij.
Gum. galban. in vitell. ovi reſoluti ℥j.
Atque linamentorum convolutorum adminiculo, calida, & quam ſæpiſſime quidem ſupra læſum membrum deligantur.

Vel 2. ♃. Fol. malv.
branc. urſin. a. Mij.
Caricar. pinguium contuſar. No. vj.
His eadem, ut modo retulimus, ratione decoctis adde butyri recentis, nec non cepæ ſub cineribus toſtæ, æquis portionibus ℥ij, & denique farinæ ſem. lini, quantum quidem ad cataplaſma conficiendum ſufficit, admiſcendum.

Vel 3. ♃. Rad. lilior. alb: ℥ij.
Herb. parietar.
mercurial.
melilot. a. Mj.
Ficuum recent. contuſ. No. vj.
Hæc in aqua penitus concoquuntur, admixtiſque gumm. ammoniac. & ſagapen. in vitellis ovorum ſolutor. ut & aceti boni a. ℥j. oleique lini ℥iß. in cataplaſma quoddam convertuntur.

Vel 4. ♃. Farinæ ſiligineæ, aut triticeæ Mij. vel iij.
Coq. in ſ. q. lactis, admiſc. gumm. bdellii & opopanacis cum vitellis ovor. ſubactor. a. ℥j. ut & croc. ℥j in cataplaſma tranſmutantur.

Vel 5. ♃. Fermenti ℥iij.
mellis ℥j.
Saponis Veneti comminuti ℥ß.
olei lilior. alb. q. ſ.
F. Cataplaſma.

Vel 6. ♃. Mellis ℥iv. ad lentum ignem ex aqua decoquuntur: his poſtea olei lini aut chamomill. pauxillum, ut & farinæ ſiligineæ aut ſem. lin., quantum ad malagma parandum ſatis eſt, admiſcetur.

Cataplaſmata hæc aliave ſimilia ſingula calida ſemper ac ſæpiſſime ſuper partem corporis afflictam imponuntur, donec ejuſdem mollities atque albedo collectam ac maturatam intus materiam demonſtraverit. Ubi vero paulo minores abſceſſus ſunt, commodius utique eſt, *emplaſtrum* aliquod *maturans*, cujuſmodi empl. diachyl. cum gumm. vel

vel & emplaſtrum ex melle & farina compoſitum, ſunt, loco dolenti adhibere, donec ſuppuratio ſequatur.

VII.

Interim providendum, ut, quoties ægrorum conditio illud exigit, non per *medicamenta* ſolum *interna*, ſed *juſtam* quoque *victus rationem*, ſanguinis motus probe attemperetur: ſiquidem & vehemens nimis & nimis tardus ſanguinis motus ſuppurationem impedire conſuevit. Igitur ubi ille *nimis tardus* eſſe ex pulſu cognoſcitur, confortantia quæque & calefacientia cum medicamentorum tum & vel maxime ciborum & potionis genera ægrotis moderate ingerenda: quo nempe facilius & inſpiſſatus ſanguis, &, quæ ipſum continent, vaſcula ſanguifera, propter vehementiorem ſanguinis motum, in pus convertantur. Haud parum hic proficiunt juſcula confortantia cum vino vel cereviſia generoſiori. Quæ ubi forte parum videntur, tardiori adhuc ſanguinis pulſu indice, neceſſarium utique erit, theriacæ, diaſcordii, vel & alKermes portiunculam, quantam ſcilicet cultri apex continet, vino, aquæ cinamomi, aliive liquori cardiaco injectam, aliquoties per diem porrigere: non neglectis interim tinctura bezoar, eſſentia diaphoretica, eſſentia cinamomi, aliiſve confortantis eſſentia, calefacientibus cardiaciſque ſpiritibus, itemque ſorbitionibus ex thea medicata cum pauco lign. ſaſſafras, cinamomi, ſantali citrini atque aniſi ſtellati præparatis. Contra vero ubi *nimis vehemens ſanguinis motus* adeſſe ex calore, & vehementiori celeriorique pulſu advertitur, refrigerantia protinus ad motum hunc temperandum aſſumenda ſunt medicamenta. Spectant huc ea præſertim potionis genera tenuia, medicamenta item ſubacida, & pulveres cum nitro permixti; de quibus ſupra jam tum (Cap. II. No. 11. ſeqq.) diſſeruimus. Quin imo haud alienum quandoque eſt, ſanguinem per venas detrahere. Denique ubi *ſatis firmus adhuc corporis habitus eſt*, ſanguiniſque pulſus nec concitatus nimis, neque nimis tardus; ſane ſi nihil quicquam mali alieni ſupervenerit, ſupervacuus ad maturandam ſuppurationem medicamentorum internorum uſus videtur, atque ſatis eſt, dummodo exactiorem vitæ victuſque rationem ægrotus obſervaverit.

Quæ medicamenta interna aſſumenda ſint.

VIII.

Circa *materiæ ex abſceſſibus eductionem* iſta præſertim neceſſaria videtur obſervatio: ne facile ante abſceſſus aperiatur, quam ad maturitatem perducta fuerit materia. Namque alias non ſolum pus nullum educitur, ſed in majorem quoque inflammationem membrum ſubinde conjicitur (*a*). *Satis autem maturum jam abſceſſum eſſe*, hinc potiſſimum cognoſcitur: ſi ſcilicet tumor antea durus quodammodo molleſcit

Quandonam abſceſſus aperiri deceat.

atque

(*a*] Ita vulgaris & conſueta hactenus fuit curandi ratio. Attamen nonnulli recentiores, inter quos & GOUEYUS, Gallus, in Chirurgia ſua, pag. 259. contendunt, aperturam abſceſſus non differendam eſſe, donec maturus ſit, verum tumorem inflammatorium, ſi brevi reſolvi nequeat, ſcalpello incidendum eſſe volunt; id quod & Celſum jam docuiſse invenio pag. 408. Verum ægri plerique nimis maturam incisionem non facile admittunt.

atque albeſcit ; ſi digitus admotus liquorem intus deliteſcentem perſentit ; ſi dolores cum rubore , calore ac pulſu valde minuuntur , vel omnino evaneſcunt , ſuccedente in iſtorum locum quaſi ponderis alicujus in afflicta parte ſenſu . Qualia quidem indicia ſimulatque adeſſe reperiuntur , aperire protinus & ſine cunctatione tumefactam corporis partem convenit : ſiquidem non in nimia ſolum feſtinatione , ſed in ipſa quoque mora periculum hic ſubeſſe conſuevit . Etenim ubi forte juſto diutius in corpore pus remanet , præſertim ſi vel gravior ſuppuratio vel in parte nervoſa fuerit ; periculum certe eſt , ne vel materia iſta corrupta circumpoſitas partes arrodat , fiſtulaſque & oſſium caries producat ; vel in venulas ſeſe inſinuet, corruptoque , cui ſe admiſcuit, ſanguine , febres graviſſimas concitet ; vel & , diſturbatis prorſus cerebri , pulmonum , hepatis atque renum actionibus , inflammationes ac ſuppurationes internas , ipſam denique mortem inducat . Nonnunquam materia tenuior exſpirat , craſſior intus remanet : unde duriores utplurimum tumores , præcipue circa glandulas, ſubnaſcuntur. Quæ cum ita ſint , hoc in primis datum ſibi eſſe chirurgi ſciant , ut , niſi per ſe abſceſſus aperiantur,quemadmodum ſcilicet in iis partibus ſæpe fieri ſolet , ubi paulo tenuior cutis eſt , per adhibitam artem ſuam, illos aperiat . Id quod duplici modo fieri poteſt , vel ſcalpello , vel rodente ſive corrodente aut cauſtico quodam medicamento, quod *corruſivum* noſtrates vulgo appellare ſolent.

IX.

Quomodo pars incidenda.

Atque *incidi* quidem partes ſuppurationem experte ſic fere debent . Scilicet tumor circa baſin altera chirurgi manu comprehendendus , propulſoque verſus cutem externam pure , ne ſcilicet ex vaſis aut nervis , aut aliis ſubjectis partibus quicquam lædatur , altera manu per ſcalpellum aliquod acutum (Tab. I. A. vel B.) incidendus . Idque ea potiſſimum parte , quæ & molliſſima & infima deprehenditur : ſiquidem hac commodius effluere materia corrupta ſolet . Ubi paulo major abſceſſus eſt , ſcalpellum facta apertura non mox extrahendum , ſed latius quoque incidi cutis debet , circumſpecte tamen ; ne vaſa majora carni ſubjecta , vel nervi atque muſculi ſimul præcidantur . Sic adaperto jam abſceſſu , materia putrida emitti , atque , ubi forte craſſior ac glutinoſior eſt , exprimi blande manuum adjumento debet . At vero ſi paulo major puris copia intus gæſerit , *ægrotuſque ferrum expertus imbecillior* , ut contingere ſolet , *in deliquium animi lapſus* fuerit ; ſatius utique videtur , poſt aliquam curruptæ materiæ partem emiſſam , linamentis carptis plagam implere , refocillatoque per aquam Reginæ Hungariæ , aliumve liquorem cordialem , ægro , emplaſtrum cum ſpleniis atque faſciis ſupra deligare ; reliquum autem pus in deligatione altera diligentius emittere . Quando autem nulla animi defectio ſupervenit , omne pus ſimul emittitur . Ceterum in deligando iſtiuſmodi ulcere eadem prorſus obſervanda ſunt , quæ in vulneribus ſupra præſcripſimus . Namque primo loco pro abſceſſu purgando , medicamenta digerentia , vulgo *digeſtiva* dicta , dehinc balſamica ſeu vulnus implentia adhibenda ſunt medicamenta ; donec ſcilicet nova carne intus expletum atque extrinſecum glutinatum vulnus

depre-

deprehenditur. *Turundæ* præſertim *duriores* penitus hic ſunt fugiendæ; ſiquidem utplurimum fiſtulas ſive ulcera difficulter ſanabilia concitant. Ut proin tutius ſit, linamentis tantum carptis plagam implere, eandemque vel ſemel quotidie, vel, ubi multum adeſt, bis deligare.

X.

Quomodo pus per medicamentũ rodens educendum.

Alterum abſceſſus aperiendi ſubſidium poſitum eſt in medicamento rodenti vel cauſtico; fereque ſemper in infantibus atque illis adhiberi ſolet, qui natura molliores ſunt, ferrumque aut ſcalpellum graviter nimis pertimeſcunt. Commendari autem in medicamentis illis rodentibus, vel, ut vulgo dicuntur, *corroſivis*, præter reliqua merentur lapis cauſticus, ex cineribus clavellatis & calce viva, vel ex lixivio ſaponariorum paratus, lapis infernalis, butyrum antimonii, hiſdemque ſimilia complura alia; ſiquidem cauſticorum ejuſmodi remediorum tot fere hodie ſunt, quot chirurgi aut pharmacopœi exiſtunt, ut quilibet aliquod peculiare ſibi vindicet. Atque lapis quidem cauſticus vel ruditer comminutus, vel &, pro re nata, integrum aliquod ejuſdem fruſtum ſuper abſceſſum imponitur, ſed ſubjecto tamen prius emplaſtro quodam ſciſſo vel perforato, cujuſmodi ſupra fere delineavimus, (Tab. II. fig. 11.) oblongo & anguſto foramine. Sic enim provideri quam aptiſſime poterit, ut nonniſi minuta quædam atque anguſta plaga cuti inferatur. Medicamento huic cauſtico linamentum carptum vel ſpleniolum, ſpleniolo emplaſtrum aliquod latius, emplaſtro ſplenium aliud majus ſuperimponitur: atque, ut firmius ipſa omnia hæreant, faſcia ſupradeligatur. Quibus ita confectis, conquieſcere paululum ægrotus, vincturamque per aliquot horas integras ſuper abſceſſu relinquere debet. Tres etenim ad minimum, imo vero quatuor, quinque vel ſex etiam, pro cutis craſſitie ipſiuſque medicamenti virtute, horæ prætereunt, antequam deopertum pus inveniatur. Igitur ubi ſatis jam diu in abſceſſu videtur hæſiſſe cauſticum, reſolvi protinus vinctura debet, ut mala & corrupta materia, ſicut quandoque fit, effluat; vel etiam, ubi nondum ad ſinum interiorem lapis cauſticus penetravit, ſpecillum, ſpatula vel ſcalpellum aliquod minutum leniter admoveri, ut cute diſrupta emitti pus omne queat. Dehinc, ut, quam lapis cauſticus produxit, cruſta emolliatur, butyrum recens, vel ungu. digeſtivum, vel & baſilicum unguentum cum emplaſtris faſciiſque ſuperimponitur. Simulatque vero cruſta reſoluta deprehenditur, cetera eadem facienda ſunt, quæ in plagis ferro factis, vel in abſceſſu per ſcalpellum aperto, antea poſuimus. Ceterum, ut ne quid forte hic diſſimulem, vix temperare mihi poſſum, quin moneam, promptius utique & ad minorem nitidioremque cicatricem inducendam longe commodius ferro, quam medicamento cauſtico ſuppurationem aperiri: proindeque non ſine ratione cauſtica ſcalpello quamplurimis prudentioribus chirurgis poſtponi, ſi modo ægri timidiores illud tam facile admitterent.

XI.

Lapis cauſticus quomodo præparetur.

Sed ne quis tandem ignoret, qua ratione *bonus aliquis lapis cauſticus conficiatur*; haud abs re fuerit, breviter illud ipſum hic declarare. Sci-

licet cinis clavellatus, itemque calx viva fortiſſima æquis portionibus ; exempli cauſa a. ℥vj. aſſumuntur ; vel & cinerum clavellator. ℔j. calcis vivæ ℥vj. (*a*) quæ ſigillatim contuſa commiſcentur, vitroque magno vel ollæ injecta affundatur multa aqua, & per horam unam vel alteram reponuntur, ut probe una colliqueſcant. Tum quidquid liquidum factum eſt, per linteum a maſſa ſubſidente ſeparatur & percolatur, inque cacabo ferreo ad ignem condenſatur. Denique maſſa iſta conſiſtens crucibulo injecta per ignem paulo vehementiorem funditur, ut inſtar olei aliquamdiu fluat. Poſtea in cacabum vel mortarium effunditur, &, antequam omnino frigeſcat, vel in fruſta ſecatur, vel contunditur, eaque vitro gnaviter occluſo inſerta in ſicciori quodam loco reponuntur & ad uſum aſſervantur. Hinc dein, quantum ad abſceſſum aliquem aperiendum ſufficit, promitur, atque ita vel integrum, vel ruditer etiam, ſi viſum fuerit, in mortario comminutum ſupra cutem deligatur, quemadmodum ſcilicet antea præcepimus. Si humidi quicquam ſuper lapidem cauſticum injicitur, promtius utplurimum & quandoque intra horæ unius vel duarum ſpatium effectum quæſitum præſtat, parteſque ſubjectas erodit. Quando autem paulo vetuſtior eſt, utplurimum ſenſim vires rodendi tandem amittit. A LAMERYO in Chemia ſua, itemque in Collectaneis Chemicis Leidenſibus, ut & in DIONISII Chirurg. gallic. edit. II. pag. 709. aliæ videri poſſunt præparationes non omnino contemnendæ.

CAP. IV.

De mammarum tumoribus atque inflammationibus.

I.

Quid in inflammatione mammarum fiat.

HActenus de ſuppuratione tractavimus. Proximum erat, ut de gangræna tractaremus. Sed vero cum plures inflammationum ac ſuppurationum ſpecies incidunt, quæ paulo rarius in gangrænam terminantur, haud abs re fuerit ſeparatim prius de ſingulis exponere, quam ad gangrænæ conſiderationem progrediamur. Incipiemus ab iſtis *inflammationibuis quæ mammas infeſtare ſolent*. Scilicet iſtud *mali genus frequentiſſimum eſt in puerperis*, fereque ſemper aliquot poſt ipſum partum diebus incidit. Quod ſi enim, prout fieri haud raro hic adſolet, paulo major lactis copia, & vehementius quidem, in ipſas mammas propellitur, & puerpera vel frigore, vel terrore, vel ira læditur, abeſſe vix poteſt, quin, obſtructis vaſis, & lactiferis & ſanguiferis, mammæ intumeſcant, cumque rubore, calore ac duritie vehementer admodum doleant. Nonnunquam etiam hi tumores diu a partu in mulieribus lactantibus oriuntur ex iiſdem, quas indicavimus, cauſis ; ut & interdum in non lactantibus. Imo vidi aliquando hunc morbum in viro ex terrore ingenti ſubortum, ubi altera mamma tota vehementer intumuerat, & in abſceſſum abiverat, ex quo duas circiter libras puris, cum eum inciderem, cum magna & ægri & adſtantium admiratione,

(*a*) BOERHAVIUS in ſua Materia Medica ſect. 412. recipit ciner. clavell. ℥iv. calcis vivæ ℥vj. atque alio modo in præpa ratione procedit: quæ vero mihi non ſucceſſit.

tione, prima vice eduxi. Utplurimum hanc inflammationem febris ſive inſignis per totum corpus calor, cum pulſu concitatiori, ſiti, capitis doloribus pectoriſque anguſtiis inſequitur: atque ita quidem, ut plerumque horror aliquis, quando malum invadit, præcedat.

II.

Communis inflammationum iſtiuſmodi in puerperarum mammis cauſæ, ut jam innuimus, ſolent eſſe frigus ſubitum, corpore præſertim calente aut ſudante ſuſceptum, potio frigida, ira, terror, triſtitia, vel & quæcunque alia gravior mentis perturbatio. Siquidem iſtis omnibus inſpiſſari ſiſtique in mammis lac & ſanguis poſſunt. Tametſi vero novæ præſertim puerperæ, in primis illæ, quæ vel penitus lactare nolunt, vel &, quum fœtus aut ante aut poſt partum mortuus ſit, quam etiam velint, lactare infantem nequeunt, mammarum inflammationibus opportunæ ſint, ea præſertim de cauſa, quia lac in his ob terrorem ac triſtitiam hic ſupervenientem, facile ſtagnat; haud tamen inſolens eſt, illas etiam, qui dudum jam infantem lactant, ab iſtoc mali genere eaſdem ob cauſas, imo etiam ob ictum, contuſionem, aliamve ejuſmodi cauſam externam, infeſtari. *Inflammationum in mammis cauſæ.*

III.

Neque autem æque ſemper vehementes iſtiuſmodi inflammationes eſſe conſueverunt. Nunc enim integra mamma, eademque vel utraque vel alterutra ab iiſdem affligatur, atque cum doloribus inſigniter expanditur; nunc vero non niſi aliquam eandemque minorem mammæ partem inflammatio occupat. Nunc quidem cuti propiores inflammationes ſunt; nunc vero altius ſive profundius hærent. Nunc gravia prorſus mala, vehemens puta & robor, & calor, & durities, & dolor, ſuperveniunt; nunc vero mitius cum afflicta parte agitur. *Quotuplex mammarũ inflammatio ſit.*

IV.

Atque illa ipſa membrorum afflictorum phœnomena curioſe circumſpicienda illis ſunt, qui de inflammationum hujuſmodi *eventibus accurate præſagiendis* ſolliciti ſunt. Quo minor enim tumor eſt, quo item lenior inflammatio & febris, quo denique mitiora ſunt, quæ forte ſupervenerunt, mala; hoc minus quoque periculum ſubeſſe conſuevit. Namque tum ſpes ſupereſt, fore, ut, quæ in iis coiverunt, abſque ulla ſuppuratione reſolvantur. Contra vero quo graviora mala circumſtantia ſunt; hoc quoque gravior inſequi ſuppuratio ſolet: uſque adeo, ut interdum ſcirrhus, e ſcirrho autem fere ſemper cancer in mammis ſuboriatur. *Prognoſis.*

V.

Præcaveri autem in feminis ſplendidioribus, vel & in *puerperis* quibuſcunque aliis, *infantes ſuos lactare vel nolentibus vel nequientibus*, dictum iſtud mali genus quam aptiſſime poteſt, ſicubi emplaſtrum de ſpermate ceti linteo inducatur, medioque fere loco, ad recipiendam pa- *Mammarũ inflammationi quomodo occurratur.*

 pillam,

pillam, perforatum, ſtatim a partu & calefactum quidem, ſupra mammas deligatur: faſciis, ad reprimendum lactis acceſſum paulo firmius conſtrictis. Tum neutiquam alienum hic videtur, galactiten, vel argentum vivum teſtæ nucis incluſum ex collo ſuper dorſum puerperarum ſuſpendere; vel & emplaſtrum ex ſpermate ranarum, ſaccharo ſaturni oleoque hyoſcyami permixtum inter ſcapulas applicare. Ex internis medicamentis ſaluberrima hic ea ſunt, quibus puerperarum lochia, niſi ſcilicet ſatis jam per ſe fluxerint, leniter ducuntur. Faciunt huc in primis eſſentia myrrhæ, ſuccini, eſſent. croci ſive elixir. proprietatis, debita copia ſubinde exhibita. Denique ad ipſam victus rationem quod attinet, providendum utique ſolerter hic eſt, ut per ipſam paſtus ac potionis tenuitatem lactis copia imminuatur. Quam quidem ob rem non niſi ſorbitiones ſive juſcula tenuia, ex aqua vel herba thee parata, vel & ſimiles aliæ potiones tenuiores per aliquot dierum ſpatium novis puerperis porrigendæ ſunt & commendandæ: donec ſcilicet lactis in mammis affluxus ſatis jam imminutus ac præpeditus animadvertitur. Si quæ autem *novæ puerperæ fœtum recens editum ipſæmet lactare voluerint*, tum iſtæ contra noxias mammarum inflammationes commodius præmuniri fere nequeunt, quam ſi a frigore, vehementioribuſque animi affectibus quibuſcunque ipſæmet diligenter ſibi caverint, infantemque opportuno tempore, ne lac coire poſſit, atque identidem mammis admoverint. Ceterum his quoque præcipiendum, ut per primam hebdomadam juſculis præſertim ac ſorbitionibus tenuiſſimis utantur; quo ſcilicet non nimia ſolum lactis copia, ſed & vel maxime lactis in mammarum ductibus lactiferis inſpiſſatio præcaveantur.

VI.

Curatio 1. per reſolutionem.

Ubi vero tumor jam tum atque inflammatio mammas occuparunt, illud proſpicere ante omnia chirurgos convenit, ut, quicquid forte coivit & ſtagnat, per interna externaque remedia quam celerrime rurſus diſcutiatur; neque tumor in ſuppurationem vel ſcirrhum tranſeat. Illud enim quoties fit, deformes utplurimum cicatrices, feminis pleriſque omnibus, maxime vero nobilioribus atque elegantioribus mirum quantum odioſæ remanent. Ac de *internis* quidem *medicamentis*, quæ ad reſolvendos mammarum tumores febremque ſæpiſſime conjunctam puerperis ingerenda ſunt, conſuli utique medicus aliquis prudens atque expertus debet; ne ſcilicet lactea iſta, ut vocatur, febris, dum minus circumſpecte tractatur, puerperam miſerrime conficiat.

VII.

Medicamēta reſolventia externa.

Ad *externa* autem *medicamenta*, quæ chirurgus maxime noſſe debet, quod attinet; ſane valentiſſimum hic præter reliqua ad dirigendos hos tumores ſæpe deprehendi emplaſtrum ex ceti ſpermate præparatum. Interim neutiquam alienum videtur, ipſi huic emplaſtro *ſacculos digerentes*, hoſdemque vel ex furfure ac ſale, vel etiam flor. ſambuc., chamomill., melilot. ac lavendulæ, itemque ex ſemin. fœnicol., cumin. atque aniſi, confectos & calefactos identidem ſuperinjicere. Sunt, qui ſacculorum loco pelles agninas emplaſtro ſuperimponunt; ſiquidem iſtis non a frigore tantum externo mammæ defenduntur, ſed quicquid

etiam

etiam in illis coiit, haud parum apte diſcutitur. Sed æque tamen vehemens ad dirigendos ejuſmodi tumores eſſe ſolet *veſica vitulina*, lacte calido atque cum floribus ſambuci & chamomill. decocto repleta, ſæpiſſimeque ſuper tumeſcentem mammam, reparato ſcilicet calore, impoſita. Ejuſdem propemodum virtutis eſt emplaſtrum diachylum ſimplex, idemque vel purum, vel & cum emplaſtro de ſperm. ceti permixtum. Rob. ſambuci linteo inductum, vel theriaca cum ſale abſinthii mixta, linamentiſque perinde, ut illud, inducta quanquam ad reſolvendos tumores inſigniter hic proficiunt, præſertim ſi calida imponuntur, ſacculiſque medicis itidem calidis conteguntur; tamen ægrius utplurimum a feminis ſplendidioribus adhibentur, propterea quod non ipſam modo cutem, ſed induſia quoque & lectulorum involucra ſive integumenta nitida mirum quantum conſpurcare adſolent. Præter dicta egregius quoque & ſatis commodus hic eſt aceti lithargyriſati, vel & aceti cum inſigni cumini copia decocti, nec non aquæ calcis uſus; ſicubi ſcilicet linamenta complicata, inque illis liquoribus calefactis tincta, quam ſæpiſſime ſuper mammam tumentem injiciuntur. Quam non pauci promtam valde atque efficacem exiſtimant *lactis ſuper prunis expreſſionem*, hanc ego tanquam prorſus ſupervacuam atque ineptam temere abjicere neutiquam ſuſtineo. Tametſi enim ſympathetica, vel, quod eodem recidit, ſuperſtitioſa videri poterat iſta curandi ratio, tamen, quando ad exſiccandum lac in feminis ſuperſtitioſis magnaque imaginationis vi pollentibus valentiſſima deprehenditur; nulla ſufficiens ratio nos movet, cur penitus illam damnare velimus. Quod ſi autem mammæ ab intus contento lacte nimium quantum diſtenduntur, commodiſſimum utique eſt, vel infantem aliquem, vel anum, vel catulum, vel denique proprium aliquod inſtrumentum ſuctorium vitreum infra delineatum applicare, quorum adjumento lac detrahatur, donec nempe tumor omnis atque dolores evaneſcant.

VIII.

Ubi autem vel gravior inflammatio ſubeſt, quam quæ quatuor aut quinque dierum ſpatio reſolvi queat; vel, prout fieri plerumque ſolet, paulo ſerius chirurgus acceſſit; tutius profecto eſt, *ſuppurationem quam maxime fieri poteſt, accelerare*, quam ſcirrho aut carcinomati cunctando mammam exponere. Igitur niſi ſub ipſo jam medicamentorum digerentium uſu ad maturitatem corrupta materia perducta fuit, imponi protinus, ad accelerandam ſuppurationem, debet emplaſtrum diachyl. cum gumm. vel & emplaſtrum de hyoſcyamo. Sed tamen valentiora propemodum ad movendum pus ea cataplaſmata ſive malagmata ſunt, quæ non ſuperiori ſolum capite (No. 5. & 6.) propoſuimus, ſed ſeparatim quoque nunc proponere inſtituimus. Ut

2. Curatio per ſuppurationem.

℞. Farinæ ſiligin. ℥ß. vel ℥j.
melliſque quantum ad cataplaſma conficiendum ſufficit.
Tum lactis & croci pauxillum admiſcetur, calefactumque in patella quadam linamentis obducitur, mammiſque ſuperimponitur, ac ſæpius poſtea renovatur.

Vel ♃. Farinæ ſiligin. ℥iv.
gummi galbani vitello ovi reſoluti ℥j.
aceti ℥iij.; his aquæ tanta portio admiſcetur, quanta cataplaſmati coquendo ſufficit.

Vel ♃. Fermenti panis ℥ij.
mellis ℥ß.
ſaponis Venet. comminuti & olei chamomill. à ℥ij.
quæ ſibi invicem commixta in patellam conjiciuntur, atque igni admota in pulticulam ſive malagma convertuntur.

IX.

Quomodo abſceſſus aperiatur.

Atque iſta quidem malagmata ſæpiſſime, eaque calida, ſemper mammis injicienda ſunt: ſuperimpoſitis linteis complicatis vel pulvillis pro calore malagmatum melius conſervando, donec vel per ſe *tumor aperiatur*, qualiter equidem in his partibus fieri haud raro, propter cutem teneriorem, ſolet; vel incidi etiam ſcalpelli adjumento ſatis apte queat. Incidi autem mammæ, niſi neceſſitas aliud ſuaſerit, infima ſemper parte debent, ne ſcilicet conſpicua poſt vulneris glutinationem cicatrix fiat. Quanquam autem inter medicos haud omnino deſint, qui ad aperiendas mammarnm ſuppurationes medicamentis rodentibus utuntur; tamen, quum magis indecoræ hinc prodire cicatrices ſoleant, haud ſane eſt, quod medicamenta ferro anteponere ſuſtineamus.

X.

Quomodo mamma poſt emiſſum pus tractanda.

Poſtquam emiſſa jam ex mammis mala iſta & corrupta materia eſt, cetera eadem facienda ſunt, quæ in vulnerum aliorumque abſceſſuum curatione propoſuimus. Namque primo loco per unguentum aliquod digeſtivum expurgari, poſtea autem balſamo quodam glutinanti, peruviano ſcilicet, oleo item ovorum aut ceræ foveri illud ulcus debet. Ubi vero *altius ſuppuratio penetravit*, longe optimum videtur, liquorem aliquem purgantem, cujuſmodi decoctum eſt herbæ ſaniculæ vel alchimillæ cum admixto roſarum melle, in vulnus injicere, linamentumque carptum vel & turundam molliorem in illud immittere, ne ſcilicet ſupremæ vulneris oræ prius coeant, quam imus ejuſdem fundus nova carne fuerit impletus: Succreſcente jam in fundo nova carne, magis ſubinde minuta ac brevior immitti debet turundula; tandemque, pro re nata, ſimulac fieri id tuto poſſit, penitus removeri.

XI.

Quid denique 3. faciendū, ubi nec reſolvi ſtatim, nec in pus verti mammarum tumores poſſunt.

Contingere autem nonnunquam hic ſolet, ut in puerperis aut lactantibus *mammarum tumores neque reſolvi neque in ſuppurationem aliquam converti poſſint*; ſed per aliquot menſium vel & annorum ſpatium remaneant. Quod ipſum ubi forte in junioribus ac ceteroquin ſanis accidit, nulla vel exigua ſaltem incommoda ſuperveniunt, neque magnum adeo periculum eſt, ne in ſcirrhum aut cancrum tumor iſte tranſeat, vel

vel ſemper maneat; id quod miſeras ejuſmodi mulierculas vehementer ſæpe angit. Igitur id in primis hic providere chirurgi debent, ut afflictas iſtiuſmodi feminas bono animo eſſe jubeant; ipſi vero tumori imponatur emplaſtrum de ſpermate ceti conſtanter gerendum, ſolliciteque ſemper ab externo frigore defendantur. Sic enim tumores iſti, quantumvis diu etiam remanſerint, ſenſim ſenſimque ſubinde diminuuntur & rurſus evaneſcunt. Sed alia ratio illarum mulierum eſſe conſuevit, quæ vel ætate provectiores, vel triſtioris etiam ſeu melancholici temperamenti ſive habitus ſunt. Siquidem in his majus periculum eſt, ne vel in ſcirrhum, vel cancrum tandem tumor ejuſmodi mammæ inveteratus degeneret.

C A P. V.

De teſticulorum inflammatione.

I.

NOnnunquam in teſticulis, & vel alterutro quidem, vel utriſque, inflammatio quædam cum tumore provenit. Quod ubi fit, acutiſſimis utplurimum doloribus, præſertim ubi paulo gravius iſtud malum eſt, miſeri homines diſcruciantur. *Teſticulorũ inflammat. nonnũquam accidit.*

II.

Cujus equidem mali binæ potiſſimum cauſæ ſunt. Vel enim inflammatio iſta provenit ex graviori quadam *violentia externa*, id eſt, lapſu, colliſione, aut contuſione, qualibus ii præſertim obnoxii ſunt, qui vel feſtinanter nimis vel imprudenter in equum aſcendunt. Vel & mali hujus fons in *venere* ſitus eſt: idque vel maxime tum, ubi venenatus aliquis venereuſve ſeminis fluxus intempeſtive aut minus circumſpecte obſtruitur. *Cauſæ inflammat. in teſticulis.*

III.

Dignoſci autem iſtiuſmodi inflammatio teſticulorum cum ab aliis malis quibuſcunque, tum & vel maxime ab hernia ſcroti inde poteſt, quando æger, prægreſſa ejuſmodi cauſa (No. 11) de inſigni teſticuli tumore, calore, rubore ac dolore conqueritur, viſuſque chirurgi idem confirmat. Quin tactus etiam ad cognoſcendum iſtud mali genus haud parum confert. Dum enim manum admoverimus, ſtatim advertemus, vel alterutrum, vel utrumque etiam teſticulum inſigniter & magis, quam naturaliter fieri decet, intumuiſſe, ubi haud raro pugni magnitudinem ſuperant. *Diagnoſis.*

IV.

At vero non uſque adeo leve reputandum iſtud mali genus eſt. Namque fieri quam ſæpiſſime ſolet, ut aut abſceſſus aut ſphacelus ſuperveniat, hominemque ægrum aut vita aut virilitate ſua privet; vel in ſcirrhum atque cancrum tumor tranſeat, qui quoque mortem utplurimum poſt ſe trahit; vel denique ſarcocele aut hydrocele, non ſine miro hominis tædio ac moleſtia, inſequatur. *Prognoſis.*

V.

Curatio per reſolutionem. Ad reſolvendum ea, quæ in hac ipſa teſticulorum inflammatione coierunt, eadem prorſus medicamentorum externorum genera valent, quæ adverſus mammarum inflammationem ſupra præſcripſimus. Ac præ ceteris quidem huc faciunt acetum lithargyriſatum, aqua calcis cum ſpiritu vini camphorato, ceruſſa, tutia, lapideque calaminari permixta; noctu autem, ubi fomentorum applicatio moleſta, emplaſtrum de ranis cum duplici mercurio, vel & emplaſtrum diachylum applicari poteſt. Denique neque interna etiam medicamenta digerentia hic prætermittenda ſunt; & quidem ſi ab externa violentia quadam vel a ſanguine craſſo tumor iſte ſubnatus fuit, pulveres ex lapidibus cancrorum præparatis, conchis tum vulgaribus, tum oſtrearum, matre perlarum, cinnabari, arcano duplicato, ſæpius exhibendi; nec non ſorbitiones vel ex herba thee, vel ex aliis etiam radicibus, lignis atque herbis digerentibus decoctas quam ſæpiſſime aſſumere placidiſſimeque conquieſcere convenit; rebus calefacientibus, cibiſque craſſioribus aut largioribus quam diligentiſſime evitatis. Quin etiam ubi paulo vehementior calor eſt, haud alienum videtur, nitri quicquam pulveribus modo dictis admiſcere; ſpiritum vitrioli aut ſulphuris potionibus inſtillare, vel &, ſi copioſiori ſanguine homo ægrotus urgetur, ſanguinis partem per venas brachii detrahere.

VI.

Curatio inflammationis a venere natæ. Quod ſi autem *a morbo quodam venereo* malum iſtud natum fuit, neceſſaria utique illa videntur medicamenta, tum quæ alvum probe purgant cum mercurio dulci ſemper admixto; tum & vel maxime ea, quæ adverſus morbos venereos in primis valent. Ceterum haud negligendæ hic ſunt potiones iſtæ calidæ, quæ vel ex herba thee, vel ex ptiſana, id eſt, ex hordeo, glycyrrhiza atque aniſo ex aqua decoctis præparantur. Quibus identidem aſſumtis non ſanguis ſolum attemperari atque attenuari, ſed tumor etiam diſſipari conſueverunt.

VII.

Quomodo ſuppuratio tractanda. Tandem ſi vel ſero nimis chirurgus advocatus, vel inflammatio quoque gravior eſt, quam ut per medicamenta jamjam enumerata aliave ſimilia reſolvi queat; ſuppuratio plerumque aut gangræna inſequuntur. Itaque eadem prorſus applicanda hic ſunt medicamenta maturantia, quæ ad mammarum inflammationem Capite præcedenti poſuimus. Tum, ubi ipſum pus jam maturuit, & abſceſſus non brevi ſponte aperiatur, ipſum circumſpecte incidere convenit, eductoque pure vulnus primum per unguentum aliquod digeſtivum diligenter purgare, injectis fomentis ſpirituoſis ac corruptionem ulteriorem avertere valentibus, tandemque balſami vulnerarii beneficio plagam rurſus glutinare. In primis autem cum ad movendum pus, tum etiam ad dolores minuendos valens hic deprehendi emplaſtrum de hyoſcyamo (*a*), itemque diachylum cum gummis. Quæ dum rite applicantur, nitendum ſimul ſtrenue eſt, ut morbo

(*a*) Quod etiam magnopere laudatur in Ludovici Operib. pag. 718.

morbo iſti venereo protinus ſuccurratur. Tametſi autem in iſtiuſmodi caſibus ipſum haud raro ſcrotum ſic eroditur, ut teſticuli prorſus deoperiantur; tamen, ſi medicamenta digerentia ac balſamica rite atque opportune applicantur, inſtaurari utplurimum, ut ipſe obſervavi, deperdita illa ſcroti pars conſuevit.

C A P. VI.

De Eryſipelate.

I.

E*Ryſipelas* inflammatio eſt, quæ in cute ſumma itemque in pinguedine cuti propinqua ſuboritur, quæque latiſſime nonnunquam cum rubore, calore ac dolore ſerpit ac procedit. Pars affiĉta ſimulatque digito premitur, inſigniter albeſcit; remoto digito rurſus, ut antea, rubet. Naſci autem inflammatio iſta quam ſæpiſſime ſolet in brachiis vel pedibus; interdum etiam in collo, capite, humeris, aut facie (*a*); nonnunquam in naſo, partibuſve aliis. Ac fere ſemper quidem cum horrore vel frigore incidit; unde tantus mox calor exoritur, quantus in febribus ardentibus ſolet perſentiri: atque hinc tam a veteribus (*b*), quam a noſtratibus in Saxonia inferiori *ignis ſacer* nuncupatur. *Eryſipelas quid ſit.*

II.

Eædem autem *eryſipelatis*, quæ inflammationum reliquarum omnium cauſæ ſunt: in primis vero ſubitum ex egregio calore vel ſudore frigus; impedita tranſpiratio; potiones nimium generoſæ ac fortes, itemque crapula; denique etiam inſigniter calidus atque acris ſanguis. Siquidem iſthæc omnia ſic comparata ſunt, ut facili negotio ſanguinem cogant, adſtringant, atque ſtagnare faciant. *Eryſipelatis cauſæ.*

III.

Affectus hujus exitum quod attinet, obſervaſſe hic expedit, haud adeo magnum periculum hic ſubeſſe, ſi & levior inflammatio, & juſta inflammationis curatio fuerit. Contra vero ſi gravior inflammatio eſt; ſi malus atque infirmus corporis habitus; ſi perverſa victus & vitæ ratio eſt; denique frigori pars læſa exponitur, vel negligentius etiam atque imprudentius curatur: mirum haud eſt, ſi vel in febrem ardentem, vel in exulcerationem aliquam peſſimam, vel & in gangrænam aut ſphacelum inflammatio convertitur. In primis autem periculum magnum eryſipelas affert, ſi vel frigida, pinguia atque oleoſa medicamenta externa imponuntur, vel potiones generoſiores vini vel ſpiritus vini, vel & medicamenta interna calefacientia aſſumuntur. *Prognoſis.*

IV.

(*a*) Exemplum enormis eryſipelatis faciei & palpebrarum, quod per duos menſes duravit, deſcribit VERDUC, Traite des Bandages Cap. III. pag. mihi 34. & de eodem YVESIUS lib. de Morb. oculor. p. 116. Aliud idque exulceratum utriuſque cruris SCULTETUS Obſerv. 92.

(*b*) Vid. CELSUS variis in locis.

IV.

Curatio interna.

In *curando* autem *eryſipelate* palmarium utique illud eſt, ut ſanguis inſpiſſatus ſenſim rurſus diluatur, ac ſtagnans reſolvatur. Quod ipſum equidem fieri commodius haud poteſt, quam ſi *ſorbitiones vel potiones tenues eædemque calidæ* identidem aſſumuntur, per quas lenis & continuus ſudor excitatur. Sic enim ſanguis inſpiſſatus diluitur, acris attemperatur, hærens atque adſtrictus reſolvitur; & denique ſanguis inutilis & corruptus ex foraminulis cutis inviſibilibus ſive *poris* ejiciatur; atque ita naturalis tranſpiratio, tanquam proxima eryſipelatis medicina, feliciſſima reſtituitur. Medicamenta calefacientia, quæcunque demum illa fuerint, præſertim tinctura bezoard. ſpiritus vulgo antipeſtilentiales (*Peſt-Brandevvyn*) atque hujus generis ſpiritus alii atque eſſentiæ fortiores & calefacientes, meo quidem judicio, prorſus in hac ipſa curatione debent abeſſe; ſiquidem per iſta ſingula intendi potius quam imminui ſanguinis calor ſolet. Contra vero tuta magis ac ſalubria hic ſunt medicamenta temperantia & modice refrigerantia. Cujuſmodi primo ea ſunt, quæ ex ſambuco præparantur. Ut proinde haud alienum ſit, aliquoties per dies ſingulos ſemiuntiam vel cochleare unum rob. ſambuc. aqua ſambuci diluti ingerere, aſſumtis interea ſorbitionis ex herba thee, coffee, vel & ex herbis medicatis paratæ hauſtulis aliquot. Ipſum corpus ſolertiſſime ſemper contra frigus externum muniendum atque in continuo blando ſudore conſervandum. Ubi gravior hominem ægrotum ſitis urget, porrigi ſimul decoctum aliquod hordei, vel tenuis etiam, ſed tepida tamen, cereviſia poterit: ſiquidem in calore ſorbitionibuſque tenuioribus maxima ferme ſalutis ſpes poſita hic eſſe conſuevit. A rob. autem ſambuci ſi forte ægroti abhorrent; tum pro ipſo vel ſaltem alternis vicibus cum ipſo, ad lenem videlicet ſudorem movendum, pulvis aliquis diaphoreticus, ex præparatis nempe conchis, cancrorum lapidibus ac matre perlarum confectus, vel antimonium diaphoreticum, vel aliud quidpiam ſimile cum admixta nitri portiuncula, ex aqua ſambuci aſſumatur: non neglectis interim potionibus tenuiſſimis atque calidis. Denique qualis hic neceſſaria *victus ratio* ſit, ſatis jam ex illis, arbitror, conſtat, quæ in inflammationibus generatim præcepimus.

V.

Medicamenta externa.

Si qua forte mitior in eryſipelate inflammatio eſt, tum curari illud facili negotio, vel per ſolum calorem externum ſæpe poteſt. Quodſi autem paulo gravior inflammatio ſubeſt, ſolus calor haud ſufficit, ſed *externis* inſimul *medicamentis* opus eſt. Itaque vel *rob. ſambuci*, chartæ cœruleæ aut linteolo illitum, ſuper male affectam partem imponendum, linamentiſque calidis itemque ſacculis reſolventibus contegendum: prouti quidem ſupra jam tum circa inflammationes propoſuimus. Verum hoc ut & theriaca cum abſinthii ſale mixta, quanquam ad inflammationem leniendam valentiſſima, tamen rarius plerumque, ut in mammarum inflammatione jam diximus, propter miram impuritatem ſuam, adhiberi hic ſolent. Quam ipſam ob cauſam longe frequentior hic *pul-*

verum

verum digerentium uſus eſt. Fere autem præſtantiſſimum in his illud videtur, quod ex flor. ſambuc., glycyrrhiza contrita, creta præparata, ceruſſa item ac myrrha, æquis portionibus commixtis cum admixto pauxillo camphoræ conficitur, chartæque cœruleæ aut bibulæ vel & linteolo inſertum ſuper partem ægram calidum imponitur, ſacculiſque vel pulvillis contegitur. Huic adjungendus utique eſt *pulv. contra eryſipelas Mynſichti*, non apud pharmacopolas tantum uſitatiſſimus, ſed & longe valentiſſimus. Denique *corticem ſambuci* medium ac viridem inſigniter ad digerendas inflammationem poſſe, non eſt, quod prolixe hic exponam: ſiquidem communis plerorumque hominum experientia dudum illud demonſtravit.

VI.

Cautio circa eryſipelas.

Tametſi autem non deſunt, qui *medicamenta liquida* in eryſipelate curando prorſus aliena cenſent; ſpiritum tamen vini camphoratum calidum, eundemque vel ſolum, vel cum croco vel theriaca permixtum, cumque linteolis complicatis vel charta bibula calide ſuperimpoſitum inſigniter hic proficere, itemque aq. calc. vivæ cum ſpiritu vini camphorato egomet experientia edoctus adſtruere neutiquam vereor. (*a*) Interim alia medicamenta liquida, nimis acida, obſtruentia atque adſtringentia fere omnia; nec non pinguia quævis atque oleoſa quam ſolertiſſime hic vitanda ſunt. Hæc enim, dici vix poteſt, quam inſigniter poros obſtruant, peſſimique proin ſanguinis per porulos ejectionem vel tranſpirationem impediant, hominemque afflictum in majus periculum conjiciant.

VII.

Sanguinis miſſio & purgatio quandonam adhibendæ.

Sanguinis equidem *miſſio* nec non *alvi purgatio* in eryſipelate non æque, ut in phlegmone, neceſſariæ videntur. Quicquid enim in eryſipelate mali corruptique humoris ſubeſt, id ipſum, quia in ſumma tantum cute hæret, per ſudorem lenem quam commodiſſime expellitur. Interim ubi vel nimis vehemens pulſus arteriarum & calor eſt, vel nimia quoque ſanguinis copia; haud omnino aliena ſanguinis per venas detractio cenſenda eſt. Ad alvum autem adſtrictam reſolvendam *clyſteriis* potius, quam purgatione per alvum, opus eſt.

VIII.

Eryſipelas in ſuppurationem quandoque degenerat.

Incidere hic non raro ſolet, ut ad ſuppurationem eryſipelas tranſeat; unde peſſima plerumque, diuturna item ac late ſerpentia naſci ſolent ulcera. Interim ſi quid tale accidit, ulcus illud diligentiſſime ſemper expurgandum, injectiſque vel unguento ſaturnino, vel de lithargyrio, vel de ceruſſa, una cum emplaſtro ſaturnino, pro acrimo-

(*a*) Remedium liquidum *contra eryſipelas cum œdemate* complicatum ſequens ita laudat *Scultetus* in Obſerv. 94., ut nihil præſtantius ſe unquam expertum eſſe aſſeveret. Nimirum ♃. lixiv. mediocr. ex cinerib vitis ℔j. nitri ʒ jß, ſalis commun. ʒj. aceti vini opt. ℥j. M. quæ mixtura, poſt univerſalia remedia prius adhibita, ſplenio duplici tepide excepta, loco affecto applicatur, & faſciis firmatur: ita ſpatio trium vel quatuor dierum inſignes ejuſmodi tumores, qui gangrænam etiam minantur, mirifice diſcutit.

monia ſeri attemperanda. Sed aſſumere tamen hic ſimul medicamenta interna ſanguinemque temperantia convenit; interpoſitis identidem iis, quæ humores acres per alvum educunt; ſervataque tandem victus ratione accuratiſſima, donec ulcera hæc rurſus glutinentur: quæ tamen in ſenibus, valetudinariis & cachecticis, præſertim in pedibus, omnem conſolidationem reſpuunt. (*a*)

C A P. VII.

De furunculo.

I.

Furunculus quid ſit. FVrunculus eſt tuberculum parvum ac durum cum inflammatione, rubore ac dolore inſigni, ſubter cutem in pinguedine pronatum. A quibus ipſis quemadmodum nulla fere corporis pars immunis eſt, ſic univerſum quandoque corpus ita miſere ab iiſdem affligitur, ut, in quam partem ſeſe vertere aut decumbere, vel corpus ſuum inclinare ægri debeant, vix inveniant. Neque vero adulti ſolum, ſed juniores quoque, imo vero infantuli recens nati peſſimo huic malo ſolent eſſe obnoxii, unde moleſtiſſimi clamores & vigiliæ cum virium debilitate ſuboriuntur.

II.

Signa & cauſæ. Quæ propria furunculorum *indicia* ſint, hoc ſatis jam exinde, arbitror, liquet, quæ de ipſorum natura jamjam propoſuimus. Quanquam autem, prout ex jam dictis itidem conſtat, nullum in hoc malo, ſi adultos vexat, periculum ſit; fieri tamen nonnunquam ſolet, præſertim ſi major furunculorum copia, & in infantibus quidem tenerioribus ſuboritur, ut dolor acutiſſimus cum vigiliis, vagitu, debilitate, convulſionibus & epilepſia, quin etiam ipſa tandem mors inſequantur. Et vero præcipuam cum furunculis conjunctorum ſymptomatum ſive malorum *cauſam*, perinde ut in inflammationibus reliquis omnibus, nimium glutinoſus atque inſpiſſatus ſanguis continet. Igitur quo gravior ſanguinis inſpiſſatio incidit, hoc pejores quoque & copioſiores naſci in corpore furunculi adſolent.

III.

Curatio. Quo circa furunculorum *curatio* omnis eo potiſſimum ſpectare debet, ut ſanguis inſpiſſatus atque ſtagnans priſtino motui ac circulo ſuo, quam celerrime fieri poteſt, per medicamenta propria reſtituatur. Ac rariores quidem ſi furunculi adſunt, paulo rarius medicamenta interna adhibentur, ſed per medicamenta ſaltem externa curari ſolent. Ubi vero vel paulo copioſiores furunculi adſunt, vel identidem quoque redeunt, medicamentis utique purgantibus ſanguinemque attenuantibus & mondificantibus opus eſt. Quam quidem ob rem in hominibus adultis haud alienum videtur, ſanguinem vel ex venis emittere, vel per ſca-

(*a*) Conferendus utique hanc in rem eſt SCULTETUS *Obſerv.* 90.

ſcarificationes atque cucurbitulas detrahere; inſimul autem decocta lignorum aliaque ſanguinem attenuantia quam ſæpiſſime ingerere, accuratamque victus rationem imperare. A potionibus generoſioribus, vino præſertim ac ſpiritu vini, itemque a nimio tabaci uſu quam ſolertiſſime his abſtinendum eſt.

IV.

Medicamenta externa digerentia.

Si recens adhuc malum eſt, medicamenta externa eademque ſola fere ad curationem quandoque ſufficiunt. Sic enim admirabilis hic mixturæ illius uſus eſt, quæ ex melle & vitrioli ſpiritu, ad ſummum acorem ſibi invicem commixtis paratur, furunculiſque identidem illinitur. Haud minoris fere virtutis ea fomenta ſunt, quæ ex mero vitrioli aut ſulphuris ſpiritu conficiuntur, quando ſcilicet his ipſis ſæpius tanguntur. Denique emplaſtra digerentia, diachylum puta ſimplex, de meliloto, de ſpermate ceti vel diaſaponis, itidem quam valentiſſima hic reperiuntur.

V.

Furunculorum ſuppuratio quomodo maturanda.

Quodſi autem, vel propter tardiorem curationem, vel quamlibet cauſam aliam, hactenus propoſita medicamenta ad tumorem reſolvendum non ſatis proficiunt, nihil jam reliquum eſt, niſi ut in ſuppurationem furunculus convertatur. Et vero difficilis admodum in nonnullis caſibus materiæ malæ atque coactæ maturatio deprehenditur: uſque adeo, ut vel poſt aliquot etiam ſeptimanas durus adhuc mireque moleſtus tumor ſuperſtes ſit. Interdum materia iſta ſtagnans uſque adeo acris, propter diuturnam inſpiſſationem, efficitur, ut in ulcera peſſima ſenſimque procedentia, vel & in fiſtulas difficulter ſanabiles inflammatio degeneret. Interim *ad ſuppurationem promovendam atque accelerandam* inſigniter ut plurimum proficiunt emplaſtrum ex melle & farina confectum, nec non empl. diachylum cum gummis; vel etiam, ubi iſta parum cataplaſmata iſtiuſmodi maturantia, qualia ad phlegmonem (Lib. IV. Cap. II. No. 16.) nec non ad mammarum inflammationes (Lib. IV. Cap. IV. No. 8.) commendavimus. Tametſi, quod obiter hic monendum, in infantibus emplaſtrorum quam cataplaſmatum longe plerumque commodior uſus ſit. Denique, ubi jam furunculus maturuit, ceu ex ejuſdem mollitie, ſupraque prominente tuberculo flavo colligitur, veniendum protinus ad ſcalpellum eſt, apertoque ulcere quicquid materiæ corruptæ intus hæret, exprimendum. Dehinc emplaſtrum diachylum ſuperimponendum; ulcus quotidie a pure purgandum, donec malum omne exceſſerit, & ulcus rurſus glutinatum ſit.

VI.

Infantes furunculis vexati quomodo tractari debeant.

Quoties denique *infantes lactantes* a furunculis affliguntur, longe optimum eſt, matri vel nutrici medicamenta purgantia exactiſſimamque victus rationem imperare; inſimul autem ipſis infantibus medicamenta leniter laxantia; nec non ea, quæ ex lapid. cancrorum, conchis, matre perlarum, pulvere aniſi atque antimonio parantur, atque adverſus ſanguinem acriorem in primis valentia ſunt, identidem ingerere. Ceterum neque illud hic omittendum videtur, puſtu-

las

las iſtas in facie naſci ſolitas ; quos *varos* vulgo, Germani *finnen*, Belgi *puiſten*, ſive *ſteenpuiſten* appellant, quum nonniſi furunculi minutiores ſint, eadem prorſus ratione, ut furunculi majores, curari poſſe vel oportere. Uſus ſeri lactis atque aquarum medicatarum, iis hominibus, qui ſic affecti ſunt, egregie conducit.

C A P. VIII.

De bubonibus ac parotidibus.

I.

Bubones ac parotides quid ſint.

SUnt quædam tuberculorum genera, quæ nonniſi in certis & quaſi ſibi propriis partibus, ſub axillis puta, in inguinibus, vel & juxta aures in glandulis parotidibus, cum inflammatione naſcuntur. Atque hæc quidem a partibus, quas infeſtant, *parotides* ; iſta vero *bubones* appellari conſueverunt.

II.

Quotuplices iſti tumores ſint.

Fere autem duplex horum tumorum, parotidum nempe atque bubonum, genus eſt: ſiquidem ali *benigniores* ſunt, *maligniores* alii. Quod ipſum equidem diſcrimen quia diverſam curationis rationem deſiderat, paulo explanatius nunc diducendum eſt. Scilicet bubones ſive *tumores benigniores* appellantur, tum 1. qui quaſi ſponte ſua, hoc eſt, in ſecunda valetudine, abſque omni morbo contagioſo ac peſtifero, perinde ut furunculus & phlegmone, præſertim in infantibus, ſed plerumque tamen ſine periculo oriuntur, indeque Germanis *vvachs-beulen* (Belgis *Kliergezvvellen*) dicuntur, quia infantes, qui creſcunt, eis afficiuntur: tum etiam 2. illi, qui poſt febres mitiores ac benigniores prodeunt, impetu morbi naturæ bonitate illuc converſo. *Maligniores* autem *bubones* vocantur, qui vel ex lue peſtilentiali, vel venerea ſuboriuntur ; indeque vel *peſtilentiales* vel *venerei bubones* cognominari adſolent.

III.

Cauſæ bubonum benigniorum.

Atque ad bubonum equidem benigniorum *cauſas* quod attinet, ſciendum hic eſt, ipſos, perinde ut inflammationes reliquas omnes ab internis cauſis provenientes, e ſanguinis glutinoſioris atque inſpiſſati hæſitatione pronaſci, adeoque ab inflammationibus reliquis non niſi quoad locum ſuum ſub axillis, inguinibus atque auribus proprium differre, ubi multa pinguedo & glandulæ ſitæ ſunt.

IV.

Diagnoſis.

Neque vero difficilis horundem *exploratio* eſt, ſi modo circumſpexerimus, num in dictis jam partibus tumores cum inflammatione ſine prævia lue venerea aut peſtilentiali reperiantur.

V.

Prognoſis.

Fere ſemper autem mitiores minuſque periculoſi bubonum iſtiuſmodi benigniorum exitus ſunt: ſiquidem reſolvi utplurimum vel in ſuppurationem converti ſolent. Sed difficilior tamen, præſertim in male affe-

affectis hominibus reſolutionis atque ſuppurationis acceleratio deprehenditur: usque adeo, ut nonnunquam ex ſuppuratis hisce tumoribus difficulter ſanabiles fiſtulæ prodeant. Ceterum difficillime parotides; promtius bubones ſub inguinibus; promtiſſime qui ſub axillis ſunt, in ſuppurationem plerumque vergere ſolent.

VI.

Enimvero in bubonibus, qui ſine alio morbo ſunt, præſertim in infantibus, quam maxime conducit medicamentum aliquod purgans cum admixto mercurio dulci ſæpius aſſumere: quo nimirum ſanguis glutinoſus & coactus ab affecta corporis parte revellatur ac ſimul reſolvatur. Tum ſuggerenda ſunt & alia medicamenta ſanguinem attenuantia, qualia nempe adverſus furunculos propoſuimus. Quodſi autem febricula ſimul adeſt, in conſilium advocari prudens aliquis Medicus debet, qui de medicamentis ad febrem valentibus diligenter proſpiciat. *Curatio interior.*

VII.

Ubi lenior inflammatio adeoque haud exigua reſolutionis ſpes ſubeſt; emplaſtra digerentia, diachylum nempe ſimplex, de ſpermate ceti, de galbano, diaſaponis, vel de ranis cum mercurio, extrinſecus ſuperimponere convenit. Siquidem iſta ratione digeri parotides & bubones haud raro ſolent. *Curatio exterior per reſolutionem.*

VIII.

Ubi vero paulo gravior inflammatio cum intenſioribus doloribus adfuerit, vel emplaſtra digerentia nihil quicquam profecerint, veniendum protinus ad ſuppurationem eſt; ſuperimpoſito videlicet emplaſtro diachyl. cum gummis, quod hic valde egregium. Vel ſi vehementioribus doloribus homines urgentur, non ad dolores tantum minuendos, ſed tumores quoque reſolvendos quam maxime proficua eſſe conſueverunt cataplaſmata digerentia ſuper partem afflictam quam ſæpiſſime calida ſuperimpoſita. Confici autem iſtiusmodi cataplaſmata poſſunt ex mica panis triticei, cumque lacte in pulticulam decocta; cui deinde croci portio quædam adjicitur. Vel etiam farina cum melle butyroque recenti ad ignem in forma cataplaſmatis ſubigitur & calide ſæpius applicatur: cui cum fructu theriacæ portiuncula admiſceri poteſt. *Suppuratio quomodo acceleretur.*

IX.

Hæc atque id genus alia ſuperius jam tum ad mammarum inflammationem itemque phlegmonen commendata malagmata ſive cataplaſmata quam ſæpiſſime ſuper tumorem imponenda ſunt, donec ſcilicet maturuiſſe materia ſtagnans reperiatur. Quo quidem facto protinus vel ad medicamentum rodens, (vid. ſupra Lib. IV. cap. III. No. 10.) vel ad ferramentum veniendum eſt. Sed cavere tamen in iſtiusmodi ulceris inciſione quam diligentiſſime oportet, ne ſcilicet aut grandiores in collo venæ vel arteriæ, quæ juxta ſunt, carotides, aut vaſa ſub axillis axillaria, aut vaſa ſub inguinibus cruralia lædantur, periculoſiſſimæque proin ſanguinis profuſiones moveantur. Simulatque vero *Quomodo ſuppuratio tractetur.*

ada-

adapertus abſceſſus eſt, cetera eadem facienda ſunt, quæ in abceſſibus ſupra hucuſque quam ſæpiſſime commendavimus. Quanquam in primis ſalutare hic deprehenditur *emplaſtrum diachylon*: utpote quo quicquid in ulceris oris durum atque adſtrictum adhuc ſupereſt, quam aptiſſime vel emollitur vel reſolvitur.

CAP. IX.

De bubonibus peſtilentibus, itemque de carbunculis ſive anthracibus.

I.

Tumores peſtilentes quotuplices ſint.

TUmores peſtilentes diſpeſci ab artis ſalutaris profeſſoribus ſolent in *bubones* & *carbunculos* ſive *anthraces*. Ac bubonum quidem nomine hic omne id comprehenditur, quicquid non ſub auribus ſolum, axillis item atque inguinibus, ſed in collo etiam atque pectore, brachiis, pedibus, ceteriſve corporis partibus carneis propter peſtilentiam cum inflammatione intumeſcit: dum ſcilicet corrupta illa & peſtifera, quæ intus in corpore deliteſcit, materia naturæ beneficio verſus partes exteriores propellitur.

II.

Diagnoſis.

Cognoſci autem atque a tumoribus reliquis dignoſci bubones peſtilentes inde præſertim poſſunt, quod ſub ipſum peſtilentiæ tempus & junctim quidem cum aliis peſtilentiæ indiciis pronaſci in corpore conſueverunt. Namque obſervandum hic eſt, teſtibus optimis authoribus recentioribus, qui in ultimis peſtilentiis vixerunt, & de iis ſcripſerunt, (*a*) homines a peſtilentia correptos atque infeſtatos, niſi protinus emoriuntur, ejuſmodi in corpore ſuo tumores paſſim animadvertere. Atque id quidem nunc celerius, nunc tardius incidit: ſiquidem alii tumoribus vexantur, antequam ægrotant, vel ipſum peſtilentiæ venenum ſentiunt; in aliis autem altero demum, tertio, vel quarto poſt ipſius peſtilentiæ initium die tumores prodeunt. Tardius illos provenire, rarius obſervatum deprehendimus. Ceterum bubonibus illis ſive tumoribus carbunculi ſive anthraces nonnunquam adjuncti ſunt: ſæpius ſine carbunculis occurrunt bubones ſive tumores; ſed rariſſime ſine tumoribus naſcuntur carbunculi.

IV.

(*a*) Quia ipſe, Dei gratia, peſtilentiam non vidi, adeoque mea experientia nihil de ea ſcribere poſſum, attamen etiam nihil in re tam ardua proponere nolui, niſi quod obſervationibus præſtantiſſimorum Medicorum confirmatum ſit, omnes fere ſcriptores, recentiores, qui de ultima, quæ per Auſtriam, Bavariam, Sileſiam, Pruſſiam, Poloniam, Holſatiam & Daniam, imo & Marſiliæ graſſata eſt, ut & præcipuos ex præcedentibus hanc ob cauſam legi, atque optima, quæ de ea ejuſque ſymptomatibus obſervarunt, notarunt & commendarunt, hic in compendio proferre ſtudui, ut ſic poſteri his tuto fidere poſſint.

III.

Obſervatum jam pridem, & cumprimis etiam in ultimis peſtilentiis fuit, pleroſque illorum, in quibus tumores ſine gravioribus ſymptomatibus maliſve accedentibus prodierunt, celeriuſque maturuerunt, liberatos a peſtilentia fuiſſe. Itaque non ſine ratione conſtitutum a recentioribus Medicinæ doctoribus videtur: *univerſum prope curationis in peſtilentia negotium eo potiſſimum ſpectare*, ut bubones ſive tumores paſſim ſubnaſcentes quam diligentiſſime promoveantur; neque quenquam, niſi tumorum beneficio, in peſtilentia conſervari poſſe: dum is, qui bubones rite ſanat, idem quoque peſtilentiam ſimul ſanat. Quæ quum ita ſint, tantum abeſt, ut medicamenta digerentia ſive reſolventia vel reprimentia, ſanguinis item miſſio atque alvi laxatio ad propellendam peſtilentiam faciant, ut potius, propulſo rurſus in ſanguinem veneno, miſerum hominem interimant. Igitur illud ante omnia proſpicere hic Medicum vel Chirurgum oportet, ut providæ naturæ ſuccurrat, naſcenteſque in corpore tumores quamprimum expellat, eoſque quam citiſſime ad ſuppurationem vel maturitatem perducat. *Prognoſis.*

IV.

Quod ipſum autem ut promtius fiat, longe tutiſſimum eſt, ægrotis, ſimulatque tumores prorumpentes ſentiant, ut domi ſtatim ſeſe contineat & aerem evitent, quin etiam lectulis ſeſe involvant, imperare. Sic enim felicius & ab externo aere peſtifero defendi, adhibitiſque medicamentis cum externis tum internis rite expelli atque in ſuppurationem converti bubones poſſunt. *Curatio generalis.*

V.

Externe egregium hic eſt, partem intumeſcentem manibus vel linteolis gnaviter perfricare, &, quod palmarium eſt, medicamenta emollientia, atque maturantia diligenter ſuperaddere, ut quam citiſſime prodeant. Atque in primis quidem valens hic illud malagma, eſt, quod ex *fermento panis* calido, eodemque vel ſolo, vel & cum ſale atque ſinapi contrito permixto, conficitur. Hujus enim adminiculo partes adſtrictæ mirum quantum & emolliuntur & ſtimulantur; donec ſcilicet materia peſtifera ex ſanguine verſus partes has tumentes propulſa in ſuppurationem tranſierit. Sed ejuſdem tamen virtutis hic ſunt non ea ſolum cataplaſmata, quæ ad aliorum tumorum ſuppurationem ſupra (Lib. IV. Cap. II. No. 16. it. Cap. IV. No. 8.) commendavimus; ſed & cumprimis ea, quæ vel *ex cepis ſub cineribus toſtis*, atque cum theriaca & butyro ſubactis, vel etiam *ex pane triticeo ſive ſimilagineo interiori, cum lacte atque croco* probe concocto præparantur. Quanquam in Chirurgis haud deſunt, qui, ne propter crebriorem cataplaſmatum innovationem, corpus denudent, atque hoc ipſo tranſpirationem impediant vel turbent, *emplaſtra* potius *emollientiam*, præſertim empl. diachylum ſimplex vel compoſitum, pro cataplaſmatibus ſuperimponunt. BARBETTUS, nobilis Medicus, in libro *de peſte* hoc inprimis emplaſtrum commedavit, quod valde egregium videtur. *Curatio externa.*

℞. Empl. diachyl. c. gummis de mucilaginibus a. ℔ß.
Seminis ſinapi pulveriſati ℥iij.
Unguenti baſilici ℥iv.
M. F. Empl.

Quod ſuper partem tumentem, probe prius perfricatam, imponitur, atque vel in dies ſingulos, vel & tertio quoque die renovatur. HODGESIUS autem, celebris Anglus, *in deſcriptione peſtis gravioris Londin.* quæ *an.* 1665. Londinum quam vehementiſſime afflixit, ſeqnens inprimis laudavit:

℞. Empl. Oxycroc. ℥iij.
Gumm. galban. colat.
Carannæ a. ℥j.
Picis naval. ʒij. cum ol. chamomil. liquato,

F. l. a. Emplaſtrum: quod eodem, ut prius illud, modo applicatur. Neque contemnendus quoque hic uſus eſſe ſolet iſtius emplaſtri, quod ex melle, farina & vitellis ovorum conficitur. Quibus autem veterum Medicorum plerique ad ſuppurationem accelerandam uſi fuerunt, *veſicatoria* ex cantharidibus, itemque ſiccæ cucurbitulæ, a recentioribus iiſdemque in curanda peſtilentia expertiſſimis Medicis prorſus ferme rejiciuntur.

VI.

Singularis Beintemæ obſervatio. Sed vero haud exiguam admirationem penitioremque conſiderationem meretur, quod celeberrimus ille Medicus cæſareus BEINTEMA in latino ſuo *de peſte ultima libello* teſtatur, bubones peſtilentes haud raro per ſolum *cinerem calidum ſuperimpoſitum* feliciter atque ſine omni periculo fuiſſe reſolutos atque ſanatos. Tametſi autem præter hunc nemo fere ſit, qui bubonum in peſtilentia diſcuſſionem ſive curationem ſine ſuppuratione ſuadeat, eamve vel tutam ſatis vel ſalutarem invenerit; obſervaſſe tamen hic expedit, venenum illud peſtiferum, laudato BEINTEMA judice, non tam per reſolutionem repreſſum atque in ſanguinem repulſum, quam potius cineris ſupra dati adjumento e corpore extractum eſſe ac proffligatum.

VII.

Curatio interna. His ipſis medicamentis externis *interna* quoque adjungere convenit, quorum nempe ſubſidio hærens in corpore venenum per blandum ſudorem leniter expellatur. Sed noxia tamen hic atque periculoſa a recentioribus Medicis deprehenſa ſemper ſunt iſta medicamentorum ſudoriferorum genera, quæ juſto magis vehementia ſunt & calefacientia. Namque tutæ imprimis atque ſalutares hic reperiuntur *ſorbitiones aquæ calidæ*, utpote ad ſudorem leniter movendum ſanguinemque temperandum inſigniter accommodatæ. Spectant huc præter reliqua potiones vel ex herba thee, cum admixta croci portiuncula; vel ex herbis aliis alexipharmacis, ſalvia nimirum, ſcordio, ruta, millefolio aut be-

betonica; vel denique ex ptiſana aut cum aut ſine radice ſcorzoneræ præparatæ, calideque identidem ad continuum, ſed tamen quam maxime lenem ſudorem conſervandum, aſſumtæ. Quemadmodum autem ſudorifera quæque vehementia, ſic frigidiores quoque potiones haud parum periculoſæ eſſe conſueverunt. Neque enim ſudorem modo, ſed & vel maxime bubones quoque (in quorum tamen felici proventu cardo felicis curationis verſatur) mirifice reprimunt. Cubiculum, in quo ægrotus decumbit, temperatum aerem contineat, neque nimis calidum neque nimis frigidum: lectulus autem ſimilis ſit, &, quantum quidem fieri poteſt, commodiſſimus. *Ubi forte nimis debilis ſed ſine vehementiori tamen calore homo æger* deprehenditur; haud ſane alienum erit, elixir. proprietatis, vel mixturæ ſimplicis, vel tincturæ bezoardicæ, vel eſſentiæ myrrhæ, vel eſſ. ſcordii triginta quadragintave quotidie guttas, idque bis terve cum liquore quolibet calido; vel & bonum aliquem pulverem bezoardicum eidem porrigere. Contra vero in iis, qui *calidioris habitus ſunt*, & calor juſto vehementior, inſigniter ad calorem imminuendum proficiunt nitrum depuratum cum lapidibus cancrorum conchiſque præparatis; item acida temperata; cujuſmodi ſunt malorum citreorum, ribeſiorum & granatorum ſuccus, vel ſirupus cum aqua borraginis, bugloſſæ, aut ſi quid forte aliud temperans atque refrigerans eſt, ægro ſæpius data: inſtillatis ſimul, ſi ſcilicet vehementior æſtus ſubeſt, ſpiritus vitrioli dulcis aliquot guttulis.

VIII.

Hactenus propoſita medicamenta ſæpius aſſumta ad ejiciendum, quicquid deliteſcit, peſtilentiæ venenum omne ſatis vehementia eſse, optimi quique & experientiſſimi doctores, qui de nupera Polonica, Pruſſica, Danica, Auſtriaca, Hungarica & Ratiſponenſi lue ſcripſerunt. Igitur eadem quam ſæpiſſime tantiſper adhibenda ſunt, donec vel tumores digerantur ac diſcutiantur, (id quod interdum ſine ſuppuratione contingere referunt) vel, quod ſemper fere uſu venit, ad maturitatem perducantur. In quibuſdam caſibus protinus in ſuppurationem tumor vergit; nonnunquam autem per aliquot prope ſeptimanas nihil emollitus remanet. Quod ubi fit, medicamentorum modo præſcriptorum uſus continuus ſit neceſse eſt, donec vel per ſe tumor aperiatur, vel, prout in reliquis abſceſſibus præcepimus, ſcapello incidi, emiſsaque, ne in ſanguinem revertatur, materia peſtifera, perpurgari queat.

Abſceſſus quomodo aperiendus.

IX.

Adaperto jam, ut diximus, *abſceſſu*, protinus ad ejusdem purgationem veniendum, abſolutaque purgatione vulnus, ut ſupra poſuimus, balſami vulnerarii ope glutinandum. Atque ad purgationem quidem nobile hic imprimis eſt unguentum digeſtivum cum theriacæ balſamique ſulphuris terebinthinati portiuncula permixtum. *In deligationis cujuſvis reſolutione* leniter pus ſemper expurgari ex ulcere debet, purgatumque ulcus prædicto unguento; ſed ſine turundis tamen, niſi forte nimis anguſtum fuerit, ac ſuperimpoſito emplaſtro gnaviter iterum deligari. Optima vero hic ſunt vel emplaſtrum diachylum, vel illud, quod

Abſceſſus adapertus quomodo tractãdus.

quod ex melle & farina fit: quæ ad ipſam uſque vulneribus glutinationem applicari quam aptiſſime poterunt.

X.

Inciſio non ſit præmatura.

At vero de inciſionis tempore neutiquam inter Medicos convenit. Sunt enim, in recentioribus præſertim authoribus, qui de peſte præcipiunt, quamplurimi, qui *bubones peſtilentes, niſi perfecte maturi jam tum atque molliſſimi ſint, incidere prohibent*. Præterquam enim, quod bubones illi, ſecundum nonnullorum obſervationem, fere ſemper ſponte ſua deoperiri ſolent; ſane, ſi laudatis illis viris credimus, maximum plerumque periculum eſt, ne nimis feſtinatam bubonum inciſionem fiſtulæ mali moris, membrorum rigor, imo vero gangræna inſequantur. Contra vero alii bubonum peſtilentium mox in principio inſtitutam inciſionem non ſolum non periculoſam, ſed ad conſervandos etiam homines, eoſque a peſtilentia citius & certius liberandos quam maxime accomodatam eſſe contendunt. (*a*)

XI.

Peſtilentiæ apud priſcos curatio incommoda.

Tametſi autem priſcorum Medicorum nonnulli mox *excidendos penitus*, ad exſtirpandum venenum, *bubones peſtilentes* eſſe contendant; aliter tamen, idque non ſine tatione, viſum recentioribus eſt. Neque enim nimis ſolum violenta, ſed & vel maxime in aliquibus corporis partibus periculoſa iſtæc curandi ratio deprehenditur. Similiter *emetica quævis & purgantia, ſanguinis item miſſio & medicamenta interna calefacientia*, tincturæ videlicet bezoardicæ, olea deſtillata & ſpiritus antiloimici calidiores ac volatiles, theriaca item ac mithridatium a recentioribus Medicis unanimi velut conſenſu, quaſi res in peſtilentia valde noxiæ, damnantur: utut antiquiores mirum quantum hic ipſis tribuerint:

C A P. X.

De præſidiis ad avertendam & ſe adverſus peſtilentiam muniendum, Medico præſertim & Chirurgo neceſſariis.

I.

Præmunitio adverſus peſtem incerta adhuc eſt.

HActenus de bubonibus peſtilentibus dictum eſt. Ante vero, quam ad carbunculos atque anthraces progredimur, haud abs re fuerit, paucis edocere, quid factu opus Chirurgis ſit, qui adverſus peſtilentiam ſeſe præmunire impuneque cum hominibus veneno peſtifero jam tum infectis verſari voluerint. Quod equidem dum exponere ſuſcipimus, quaſi in anteceſſum illud præmonendum ducimus, *nullam adhuc dum præmunitionis hujus rationem ſatis certam ac tutam innotuiſſe*; contra

vero

[*a*] Vid. *Ephemerid. natur. curioſor.* Centur. VII. obſ. 69. pag. 170.

vero quamplurima medicamenta, ad hunc ſcopum alias commendata, prorſus inutilia atque inepta, imo vero nonnulla maxime periculoſa hanc in rem ab imprudentioribus excogitata circumferri, a quibus ſerio ſibi eſt cavendum.

II.

Nam quamplurimi ſunt, qui *alvi frequentem purgationem* ad expellendum e corpore venenum peſtiferum, ne ſcilicet ſanguini ſeſe immiſceat, mirifice accommodatam eſſe proponunt. Alii *medicamenta ſudorifera*, *ſcarificationes*, *ſanguinisque per venas detractiones frequentiſſimas* inprimis hic ad corpus contra hoc venenum præmuniendum proficere ſtatuunt. Quum tamen iſthæc omnia, niſi quis illis adſuetus fuerit, corpus inſigniter debilitent, ipſi veneno peſtifero magis etiam obnoxium reddant, nedum ut a peſtilentia illud defendant. Rurſus alii ad præcavendam luem nihil propemodum valentius atque nobilius eſſe credunt *ſpiritibus quibusdam calidioribus*, *antiloimicis* ſive *antipeſtilentialibus* vulgo dictis, quam ſæpiſſime copioſiſſimeque aſſumtis. At vero alienum prorſus ac minus opportunum iſtiusmodi rerum uſum dixeris, ſimulatque perpenderis, medicamenta calefacientia, præſertim ubi largius adhibentur, vehementius, quam naturaliter decet, ſanguinem concitare, indeque febribus peſtilentibus opportunum reddere; niſi forte quis eis jam antea adſuetus ſit, vel moderatiſſime eis utatur. De *ſpiritu vini vulgari*, *aqua vitæ*, *electuariis atque oleis antiloimicis*, ſimilibusque aliis medicamentis calefacientibus, quia ejusdem prorſus indolis ſunt, idem quoque eſto judicium. Sunt denique alii, qui vel in *arſenico*, *mercurio*, *aranea*, *camphora*, nec non *radice colchici* ex collo ſuspenſis; vel & in *fonticulis* haud exiguum adverſus peſtilentiam præſidium quærunt; quum tamen vel nulla prorſus, vel obſcura ſaltem atque incerta in his omnibus ad ejiciendum venenum virtus deprehendatur. *Quid evitandum hic ſit.*

III.

Promptiſſimum atque optimum adverſus peſtilentiam præſidium generatim in eo ſitum eſſe videtur, ut ii, quibus hoc licet, ex peſtilentiali & inſalubri aere in ſalubrem regionem ſe recipiant, vel ſaltem, ubi forte manendum eſt, ab hominibus peſtilentia jam tum infectis, horundemque veſtimentis, lectulis, cibi potusque vaſculis, & quod palmarium videtur, a nimio morbi metu, quantum fieri poteſt, abſtineant: ſollicita victus ratione animoque confidenti ſtrenue ſemper conſervatis. Medici autem atque Chirurgi, quum propter ipſam muneris ſui rationem miſeris ſuccurrere, proindeque locis periculoſioribus etiam ſeſe committere debent, illud inprimis ſibi datum exiſtiment, ut obfirmatum contra cujusvis morbi periculum animum habeant, proindeque nec ipſam etiam peſtilentiam nimis anxii pertimeſcant. Spes enim eſt, ut ii, qui ſic præmuniti ad homines peſtilentia preſſos ad eos ſublevandos in hac miſeria accedunt, peculiaris providentiæ divinæ beneficio integri conſerventur. *Optima adverſus peſtem præmunitio.*

IV.

Sed ſunt tamen peculiares obſervationes quædam & cautelæ humanæ, in hoc ipſo negotio Medicis atque Chirurgis neceſſariæ. Qua- *1. Antequam ad ægrotos accedimus.*

rum quidem præcipua eo potiſſimum ſpectat, *ut nunquam jejuni ad ægros morbo contagioſo, multo minus peſtilentia preſſos, accedant*, ſed cibi ſemper potioniſque valentioris aliquid ante aſſumant, quo adverſus venenum peſtiferum gravioremque aerem corpus præmuniant. Igitur medicorum alii *panem butyro illitum una cum vini hiſpanici, abſinthiati, vel & cujuſcumque vini generoſioris alius hauſtulo* ingerunt, priuſquam domo ſua pedem efferunt. Sic enim ſupra laudatus iſte Medicus Anglus, HODGESIUS, vini præſertim hiſpanici ope vehementiſſima illa peſte Londinenſi integrum ſeſe conſervatum fuiſſe ſcribit. *Alii fruſtu panis in aceto bono, eodemque vel ſimplici, vel rutaceo ebrium* mane aſſumendum præcipiunt. SYLVIUS proprium aliquod medicamentum hunc in finem præparavit acidulum, quod *aqua prophylactica Silvii* pharmacopœis dicitur, atque a Chirurgis, ægros peſtilentia infectos viſitaturis, ad unum alterumve cochleare, tempore matutino vel merum, vel & cum pane bibitur. Rurſus alii bonum aliquod juſculum, vel &, pro re nata, ſorbitionem aliquam ex *ſuccolata* ſive *chocolata* inſigniter hic ad prohibendum venenum proficere, experientia nixi ſtatuunt.

V.

2. Juxta homines lue infectos.

Ad ipſum locum gravem ſive homines ægros ubi ventum eſt, caveri ſolertiſſime ſemper debet, *ne aut hærentem in ore ſalivam deglutiamus, aut cibum etiam atque potum inibi capiamus*. Siquidem haud exiguum hic periculum eſt, ne manantia forte corpuſcula ſeu effluvia peſtifera ſimul deglutiamus, atque ſic & viſcera interiora & ſanguinem inficiamus. Quam propter rationem minime laudandus iſtorum mos videtur, qui, dum in locis illis infectis verſantur, myrrham ſemper, cinamomum, angelicam, zedoariam, & ſi qua hujus generis alia ſunt, dentibus comminuunt atque deglutiunt. Quum enim largior per iſtiuſmodi res ſaliva in ore producitur, abeſſe vix poteſt, quin venenum ipſi admiſceatur, atque ita ſimul in ſanguinem deferatur. Proinde licet dicta jam jam aromata ſatis per ſe ſalubria ſint, ſi domi aliquid eorum comedatur; noxia tamen fiant neceſſe eſt, ſicubi minus opportuno tempore locoque comeduntur. Tum caveri quoque illud imprimis hic debet, *ne ſcilicet diutius, quam officii noſtri ratio poſtulat*, in locis ejuſmodi gravioribus circa homines lue hac infectos commoremur. Verendum etenim magnopere eſt, ne propter nimiam veneni copiam ac violentiam quantumvis etiam inſignes corporis vires tandem frangantur atque vincantur; quæ ad mediocrem veneni peſtilentis impetum ſuſtinendum haud dubie ſuffeciſſent.

VI.

3. Poſt quã domum reverſi ſumus.

Simulatque jam ab ægrotis domum rediimus, longe tutiſſimum eſt, manus atque os per aquam cum aceto mixtam diligenter expurgare atque eluere; ſi quid enim adverſus venenum peſtiferum valens eſt, valentius ſane aceto nihil fere quicquam videtur. Tum *veſtimenta* cum aliis commutanda liberoque illa aeri exponenda ſunt, vel & ſuffienda. Dehinc ſorbitiones ex thea, coffee, nec non ex ſcordio, ſalvia, herbiſque id genus alexipharmacis aliis confectas adhibuiſſe expediet. His enim quam leniſſime ſudor expellitur, adeoque ſanguis etiam a veneno,

no, quod forte immixtum fuerat, quam aptiſſime rurſus liberatur atque attemperatur.

VII.

Accurata victus ratio quemadmodum alias ſemper ſalutaris valde eſt, ſic in peſtilentia lociſque gravioribus prorſus neceſſaria deprehenditur. Itaque tantum ſemper cibi potuſque aſſumendum eſt, quantum modo ad conſervandas corporis vires requiritur, quantum item abſque incommodo digeritur. Contra vero cavendum, ut ne quid nimis. Intemperantia enim dici vix poteſt, quam inſigniter ventriculum & corpus infirmet, peſtilentiæque, propter hærentem in ſanguine crudam, haud bene digeſtam, corruptamque materiam, opportunum reddat. *Delectum ciborum non uſque adeo neceſſarium hic eſſe*, Medici recentiores obſervarunt: nihil enim obſtat, quo minus duriores, & quibus vulgus alias utitur, cibi aſſumantur, dummodo nihil contra conſuetudinem ac temperantiam admittatur. Juſculis & ſorbitionibus, quotieſcunque fieri illud ipſum apte poteſt, inſtillari ſemper aceti quidpiam, ſuccive ex malo citrio aut limonio expreſſi debet, quin cappares etiam hujuſdemque generis res ſubacidæ aliæ admiſceri. Siquidem longe tutiſſimus rerum quarumcunque ſubacidarum in peſtilentia uſus eſſe adſolet. Quamobrem varia acetariorum genera modica copia mirum quantum ſalutaria hic reperiuntur. *In potionibus* autem *quotidianis* utut nihil magnopere immutandum ſit; egregie tamen & ventriculo & univerſi corporis viribus proſpiciunt, qui vel hiſpanici vel & cujuſcunque alius vini generoſioris, quod obtineri poteſt, potione cibum ſemper includunt. Similiter ſi quis *tabaco* adſuetus eſt, huic ego auctor ſum, ut ipſam illam conſuetudinem ſuam tunc ſervet. Sed nolim tamen, ut, qui vel prorſus ab eodem abhorruerunt, vel calidioris etiam habitus ſunt, peſtilentiæ propulſandæ gratia, tabacum, invita quaſi natura, capiant. Obſervatum enim, niſi fallor, dudum eſt, tabacophilos æque facile & frequenter ac reliquos a peſtilentia conſumi. Tandem ubi quis antea *medicamentis purgantibus*, *ſtomachicis*, *ſudoriferis*, *ſcarificationibus*, *venæſectionibus*, rebuſque id genus aliis ſubinde aut certis temporibus uti aſſuetus eſt; cavendum utique eſt, ne priſca hæc vitæ ratio tunc immutetur, ſed potius ſtatutis & conſuetis temporibus ea continuentur. *Concubitus* autem quia corpus inſigniter debilitat, imo vero ſolvit, graviori tempore, præſertim ſi paulo infirmior corporis habitus eſt, peſtilentiſſimus utique deprehenditur.

Sollicita victus ratio inſtituenda.

VIII.

Cæterum neutiquam hic ad diſpellendum fœtorem atque effluvia peſtilentialia alienum videtur *ſpongiam aceto vel ſimplici, vel rutæ lavendulæque infuſo madentem ſubinde naribus admovere:* dehinc domicilia juniperi baccis lignoque, pulvere item pyrio, vel ſulphure, vel aceto etiam in ſaxum aliquod aut ferrum candens infuſo, diligenter ſuffire, atque iſto modo peſtilentem aerem diſpellere.

Externa adverſus peſtem præſidia.

CAP. XI.

De Carbunculo vel anthrace.

I.

Carbunculus quid ſit.

CArbunculus dicitur inflammatio, quæ peſtilentiæ tempore cum veſiculis oritur, quales fere per aduſtionem excitari in corpore ſolent. Hæc ipſa inflammatio autem ſubito plerumque in ſphacelum degenerat, ſubjectaſque partes ad oſſa uſque corrumpit, quæ protinus nigræ fiunt inſtar carbonis. Atque hæc ratio videtur, quare Latini *carbunculos*, Græci *anthraces*, puſtulas ſive veſicas iſtiuſmodi peſtilentes vocitaverint.

II.

Carbunculi indoles quæ ſit.

Fere ſemper autem quam celerrime atque opinione citius, id eſt, intra unius alteriuſve horulæ ſpatium, carbunculus cum calore ac dolore prorumpit. Qui, ſimulatque aperitur, ſaniem ſublividam vel & quandoque aquam limpidam emittit. Infra color niger eſt: ſiquidem ſphacelus jam tum carnem ſubjectam occupavit, qui progreditur ſive ſerpit: ſed caro tamen corrupta in iis, qui ſervantur, a viva ope ſuppurationis ſenſim diducitur ac reſolvitur. Ceterum nunc major, nunc vero minor veſicularum ejuſmodi peſtilentium & copia & magnitudo in uno ægro eſſe conſuevit Nullaque propemodum corporis pars eſt, quam iſtæ inſectare non ſoleant: & utplurimum cum bubonibus ſuboriuntur; rariuſque, imo vero nunquam ſine bubonibus obſervantur.

III.

Cauſæ.

Atque proxima quidem *carbunculi cauſa* procul dubio inflammatio quædam vehementior eſſe ſolet: utpote quam veneno peſtifero infectus ſanguis concitat. Inflammationem ſubita partis illius corruptio inſequitur, ſive ſphacelus: neque enim hic, ut in tumoribus reliquis accidit, pus movetur ac maturatur, ſed quicquid corruptum intus eſt, prorſus diducitur atque elabitur. Scilicet partes, quæ juxta ſunt, inflammatione ſenſim corripiuntur, & niſi mors ſubita incidit, in ſuppurationem convertuntur. Quo facto carbunculus a parte viva ſolvitur, penituſque ſenſim ejicitur.

IV.

Prognoſis.

Et vero anceps prorſus, experientia teſte, vitium carbunculus eſt, multumque pejor ipſis bubonibus: maxime ſi puſtulæ prorumpentes nigræ ſtatim ſunt aut ſublividæ. Mitius enim malum eſt, ubi puſtulæ initio rubræ ſunt, ſenſimque in colorem citreum tranſeunt. Peſſimæ vero illæ obſervantur, quæ vel in facie, vel in collo, vel in pectore, vel ſub axillis naſcuntur; fere ſemper enim hominem conficiunt.

V. Ad

V.

Ad carbunculi curationem internam, victus nempe rationem & medicamenta quod attinet, eadem prorſus obſervanda hic ſunt, quæ in bubonibus peſtilentibus commendavimus. (Cap. IX. No. 7.) Siquidem præcipua curationis pars in eo fere conſiſtit, ut lenis eademque continua tranſpiratio ſive ſudor leniſſimus ſemper in ægrotis conſervetur. *Curatio interna.*

VI.

Externa autem curatio eo potiſſimum redit, ut carbunculi ſive carnis corruptæ a viva ſeparatio, quantum fieri poteſt, acceleretur. Itaque recentiorum Medicorum nonnulli bono cum ſucceſſu protinus ad ſcarificationem hic veniunt, dum partem corruptam quam creberrime incidunt, indeque materiam acrem & peſtiferam una cum corrupto ſanguine atque ſanie emittunt. Alii puſtulas tantum forfice adaperiunt, ejectaque ſanie carbunculum ſpiritu vini camphorato calido, vel ſpiritu vini, in quo theriacæ portiuncula digeſta eſt, quam ſæpiſſime inungunt; ſuperinjecto dein cataplaſmate quodam maturanti, exempli cauſa: *Curatio externa.*

℞. Mellis cochlearia IV.
Fermenti cochlearia iij.
Vitell. ovor. No. ij.
Sapon. ℥ß.

Quæ probe commiſcentur calidaque ſuperimponuntur.

Vel ℞. Farinæ ſiligin. vel tritic. ℥ij.
Aceti ℥ß.

quæ ex aqua vel lacte ebutyrato decocta atque in cataplaſma converſa cum mellis ℥j. crocique contriti ʒj. miſcentur, calidaque ſæpiſſime ſupradantur.

VII.

Hactenus commendata malagmata tantiſper imponenda ſunt, donec a viva parte reſolutus carbunculus excidat. Præſtat enim carbunculum ſenſim a parte reliqua reſolvere, quam protinus excidere. Neque enim deſunt, qui, propter intempeſtivam carnis hujuſmodi exciſionem, ægros nonnunquam interfecerunt: ſiquidem obſervatio docuit, acerrimos plane dolores, malaque periculoſiſſima nimis efficacem medicinam illam utplurimum inſequi. Interim, ubi maximam partem diductus jam a carne viva reſolutuſque carbunculus eſt, reſcindi utique ſine gravi periculo pars reliqua necdum reſoluta, ſcalpelli adminiculo poterit. *Carbunculus num excidi debeat.*

VIII.

Ubi vero vel propter deproperatam nimis exciſionem, vel etiam per ſe, *caro mala & luxurians* intus ſupercreverit, neceſſarium utique eſt protinus illam erodere, quam per applicatum vel ægyptiacum,

vel

vel fuſcum WURTZII unguentum, vel etiam per id, quod jamjam ſequitur.

℞. Mellis cochlearia ij.
Vitell. ovor. No. ij.
Alum. uſti pulv. gentianæ ariſtolochiæ a. ℥j.
M. F. unguentum.

IX.

Gangræna ſuperveniens quomodo tollenda. Quodſi autem in ipſam jam tum *gangrænam*, prouti quidem non adeo inſolens eſt, inflammatio vicina vergit, ſequens imponere unguentum convenit.

℞. O. abſinth. ℥ß.
Herb. ſcord.
Fl. ſambuc. chamomill. a. Mj.
Aq. ſimpl. ℔ij. ß.

Hæc probe una decoquuntur, ac percolantur; dehinc inſtillatis ſpiritus vini optimi vel camphorati ℥vj. theriac. ℥ij. cum linteolis complicatis ſive ſpleniis calida ſuper carbunculum quam ſæpiſſime imponuntur, donec vehementior inflammatio remittat.

X.

Separato carbunculo quid fieri debeat. Gravia vero iſtiuſmodi ſymptomata ubi abſunt, haud incommodum erit, poſt diductum a viva carne carbunculum, vel ungento WURTZII fuſco, vel digeſtivo quodam alio ſuperius deſcripto (Cap. IX. No. 5. de bubon. peſtilent.) ulcus perpurgare. Atque id ſolertiſſime quidem, ne ſcilicet veneni quidpiam intus remaneat, malaque priſtina denuo moveat. Igitur ulceris expurgatio tantiſper continuari ſemper debet, dum ex peſtilentiæ ſymptomatibus priſtinis nihil quicquam reliquum ſuperſit. Quo peracto, vulnus, ut ſupra jam tum in abſceſſibus reliquis præcepimus, glutinare convenit: idque in primis per applicatam cum linamentis myrrhæ atque aloes eſſentiam; empl. de litargyrio ſimilibuſque aliis ſuperimpoſitis, donec ulcus omnino conſolidatum ſit.

XI.

Cauteria num applicanda ſint. Sunt equidem in Medicis celebrioribus non pauci, qui ad carbunculum & extirpandum & curandum nihil quicquam valentius *ferro candenti* eſſe ſtatuunt. Scilicet protinus aduri carnem iſtam emortuam jubent, dum ex omni parte ſenſus doloris eſt: ſic enim carbunculi nihil quicquam reliquum videtur. Atque HODGESIUS certe promtiſſimam in peſte Londinenſi carbunculorum iſtam curationem obſervatam ſibi fuiſſe memorat. Verum non ægrotantium modo horror, ſed & quamplurimæ aliæ in promtu cauſæ ſunt, partes verbi gratia nobiliores, quæ ipſam iſtam per cauteria curationem multis in caſibus prohibent vel ſaltem diſſuadent, in quibus tamen prælaudata ratione curandum eſt. Igitur & hic id fieri poterit.

XII.

XII.

Celeberrimo SYLVIO promtiſſimum ad extirpandos carbunculos *butyrum antimonii* videtur: ſiquidem id ipſum partibus circumcirca poſitis illinatur. Neque enim ſolum ejus beneficio, ut SYLVIUS quidem ſtatuit, cavetur, ne vitium ſerpat; ſed cruſta quoque protinus excitatur, quæ partem corruptam a viva diducit, tandemque penitus reſolvit. Sed contra viſum eſt Medicis illis recentioribus, qui de peſte Viennenſi ac Ratiſponenſi ſeparatim commentati ſunt. His enim ſi credimus, tantum abeſt, ut adverſus carbunculos butyrum antimonii proficiat, ut potius graviſſima ſymptomata, imo vero ſubitam plerumque mortem concitet. Interim SYLVIO aſſenſus eſt BOTTICHERUS: ſiquidem is in *loimographia ſua Hafnienſi* butyrum antimonii velut medicamentum optimum hunc in finem paſſim laudavit atque commendavit. Sed quicquid tandem harum rerum ſit, prior ſane curandi modus & cauterio & antimonii butyro longe mitior, tutior & præſtantior mihi videtur. Ceterum ſicubi nihilominus quiſquam his medendi rationibus utitur, vel uti velit, poſtea is illud tamen ſibi datum ſemper exiſtimet eſſe, ut vulnus debito modo purget atque glutinet.

Butyrum antimonii num applicandum ſit.

C A P. XII.

De bubonibus venereis.

I.

B*Vbonem venereum* appellitamus tumorem cum dolore & inflammatione, poſt concubitum cum impuriori femina celebratum, in inguinibus vel ſub axillis. Cujus equidem mali duplex admodum genus deprehenditur. Vel enim bubones iſtiusmodi venerei ſoli ſine aliis venereis malis proveniunt; vel mala quædam alia lui venereæ vicina ſecum adferunt: *Gonorrhœam* puta, ulcera venerea, quæ vulgo *colis cancrum*, Galli *chancre* vocitare ſolent.

Bubo venereus quid ſit.

II.

Suboriri bubones iſtiuſmodi ut plurimum ſolent a congreſſu, ceu jam jam monuimus, cum impuriori lueque venerea laborante femina: idque nunc citius, nunc tardius, id eſt, aliquot demum diebus poſt. Tum enim homines tumorem aliquem duriorem in inguine, eodemque vel utroque vel alterutro, interdum etiam ſub axillis cum rubore atque dolore ſentiunt. Igitur ſi colorem reſpexeris, bubones venerei a benignioribus (vid. ſupra Cap. VIII.) parum aut nihil differunt. Cavendum proin ſollicite ſemper eſt, ne forte in illis dignoſcendis aberremus. Benigniores enim qui pro venereis habent, injuſta ut plurimum ſuſpicione aut contumelia inſontem onerant. Contra vero venereos pro benignis

Symptomata.

qui

qui habent, iis periculum eſt, ne propter mitiorem benigniſque bubonibus propriam curationem, in graviſſima luis venereæ pericula hominem afflictum conjiciant.

III.

Diagnoſis. Tutiſſima vitii hujus indica ſunt, ſi is, qui eo laborat, cum ſcorto rem habuit, vel Gonorrhœa, vel ulceribus venereis, vel aliis luis venereæ malis accidentibus vel laboravit, vel adhuc laborat. Quæ ſingula ubi adſunt, haud fallacem bubonum venereorum notam exhibent. Contra vero ſi abſunt, impurioris mali ſuſpicionem non ſine ratione tollunt, ſaltem inſigniter imminuunt. Simulatque jam vel indicia manifeſta, vel ipſa hominis confeſſio, vel ſuſpicio denique bubones venereos ſignificarunt, veniendum protinus ad convenientem curationem eſt. Quanquam initium hujus mali promptam ſatis ſæpe curationem admittat, tamen, ubi vel propter ſerum nimis atque improvidum Medici auxilium, vel & propter perverſam vitæ victuſque rationem, idem invaluit, difficillimam curationem recipit, atque ad ipſam luem veneream ſæpe tranſit.

IV.

Curatio per reſolutionem an ſatis tuta ſit. Ad curationem quod attinet, multi ſunt ex Medicis, qui ſtatuunt, alienam utique hic, perinde ut in bubonibus peſtilentibus, reſolutionem eſſe: ſiquidem iſta ratione venenum illud venereum, contra ipſius naturæ intentionem, in venas redeat, infectoque ſanguine, luem veneream moveat. Igitur & a medicamentis purgantibus & a ſanguinis miſſione prorſus abſtinendum, confeſtimque ad ſuppurationem properandum eſſe, iidem proponunt. Ego vero, quod pace illorum auctorum dictum velim, contra hic faciendum cenſeo. Cum enim tarda nimis & diuturna variiſque aliis incommodis ſubjecta per ſuppurationem curatio ſit, ſatius profecto ac tutius eſſe frequenti uſu expertus ſum, quamprimum medicamenta purgantia aliaque mercurialia, ſanguinemque mundantia, qualia decocta ex lignis aliaque ſunt, aſſumere. Namque per hæc longe expeditius, quam per ſuppurationem venenum ex corpore propellitur, tumoreſque ſine omni luis venereæ aliuſve mali metu diſſipari poſſunt.

V.

Reſolutio quomodo inſtituenda. Sive igitur gonorrhœa ſimul adſit, ſive minus, commodiſſimum ſane videtur, hominem male affectum mercurii dulcis paulo largius, frequentiuſque ingeſti adminiculo, perinde, ut in ipſa gonorrhœa diligenter expurgare. Siquidem interna gonorrhœæ curatio fere ipſorum quoque bubonum curatio eſſe conſuevit. Neque curari feliciter bubones ante poſſunt, quam plane liberatum a veneno venereo corpus fuerit. Quoties paulo gravior inflammatio ſubeſt, præſertim in junioribus ſanguiniſque plenioribus hominibus, neceſſaria utique *ſanguinis per venas detractio* eſt, adhibitis poſtmodum purgantibus mercurialibus, ſanguinemque purificantibus eſſentiis, nec non lignorum decoctis. *Extrinſecus ſuper tumorem imponi debent emplaſtra digerentia*: emplaſtrum videlicet de meliloto, de ranis cum mercurio, diachylum, & quæ

ſunt

ſunt ejuſmodi. Inſimul autem *ſollicita ſervari ab ægrotis debet vitæ victuſque ratio*, ſorbitionibus nimirum ex aqua, hordeo, avena, ſimilibuſque aliis unice ferme aſſumtis. Potionis quotidianæ loco eſſe poſſunt ptiſana ex hordeo, glycyrrhiza, aniſo vel fœniculo, alterum item ſive ſecundarium lignorum decoctum, vel & cereviſia quam maxima tenuis atque diluta. Vinum, vinum item adduſtum atque hujus generis potiones generoſiores quæcunque aliæ, quia vehementiorem ſubinde inflammationem concitant, ſollicite admodum removeantur, neceſſe eſt. Sic enim habitis ſemper ægrotantibus, bubones venerei nondum inveterati quam commodiſſime & ſine omni metu aut periculo reſolvuntur.

VI.

Ubi vero vel tardius advocatur Medici auxilium, vel vehementiores quoque bubones inveniuntur, quam ut ſanari per reſolutionem queant; vel denique ubi propter quaſcunque alias rationes curationem per viam ſuppurationis quis eligere mallet, id ante omnia providere convenit, ut, ad expellendum venenum propulſandamque luem veneream, *ſuppuratio, quantum fieri poteſt, diligentiſſime promoveatur atque acceleretur*. Valentiſſima aut ad maturandam ſuppurationem ea medicamenta ſunt, quæ ſupra jam tum commendavimus. (cap. III. No. 4. ſeqq. item cap. IV. No. 8.) Quanquam haud alienum hic eſt, vel adhibitis linteolis, vel digitis oleo butyrove inunctis bubones iſtos ſæpius & gnaviter, id eſt, eo uſque perfricare, donec cum dolore rubeant: mox autem emplaſtrum aliquod maturans ſupradare. Sic enim mirifice accelerari ſuppuratio conſuevit. Atque imponi quidem iſtiuſmodi emplaſtra, diachylum ſcilicet cum gummis, itemque de galbano illud, tum vel maxime debent, quando ægrotus abſque magno incommodo ingredi adhuc valet. Solvi eadem bis, ter aut quater etiam, pro re nata, quotidie poſſunt, buboneſque interea ſtrenue ſemper perfricare. Commodiſſimum quoque hic ad maturandam ſuppurationem ſunt paulo vehementiores ſaltandi, pugnandi ac digladiandi ſimileſque aliæ exercitationes. Quodſi autem, pront fieri haud raro adſolet, præ doloribus ambulare ægrotante amplius nequeunt, ſuperimponi pro emplaſtris cataplaſmata illa maturantia poterunt, quæ jamjam citato loco deſcripſimus: ſiquidem iſta emplaſtris longe vehementiora inveniuntur. Aptiſſima fere hic ea cataplaſmata ſunt, quæ vel ex cepis ſub cinere calido toſtis, vel farina & melle, vel ex fermento; vel denique ex mica panis ſiliginei cum lacte atque croco decocta fiunt, ſubindeque calida cum frictione ſuperinjiciuntur. *Suppuratio quomodo acceleranda ſit.*

VII.

Quæ ſingula dum fiunt; *interna* quoque ingerenda ſimul *medicamenta* ſunt. Sic enim quotidie bis aut ter porrigenda ægrotis eſt portio aliqua decocti lignorum calidi, octo ſcilicet, decem vel duodecim unciarum ſingula vice, una cum 30. vel 40. guttulis eſſentiæ lignor. pimpinellæ albæ, fumariæ vel ſcordii, vel his ſimilium, & mercurii dulcis aliquot granis quotidie. Hæc etenim quia ſanguinem valde attenuant, atque verſus cutem propellunt, venenumque venereum corri- *Curatio interna.*

gunt,

gunt: inſigniter quoque tam ad reſolutionem quam ſuppurationem proficiunt.

VIII.

Quomodo aperiri bubones debeant.

Atque iſta quidem tantiſper continuare oportet, dum *vel reſoluta vel ad maturitatem perducta materia ſeſe prodat*. Tum enim ſcalpellum in manus ſumi buboneſque incidi, ſed circumſpecte tamen debent, ne ſcilicet grandiora inguinum aut axillarum, quæ juxta ſunt, vaſa ſanguifera lædantur, periculoſæque ſanguinis profuſiones concitentur. Quod ipſum equidem præcaveri aptius haud poteſt, quam ſi bubonum apices digitis ſurſum compellantur: Ad ipſum vero inciſionis tempus quod attinet, hæc utique neceſſaria obſervatio eſt, ut ne videlicet aut nimis tarda, aut nimis deproperata inciſio ſuſcipiatur. Siquidem utrumque periculoſum eſt. Quemadmodum nimia feſtinatio dolores & facile quoque graviores inflammationes noxaſque alias affert, ſic nimia cunctatio, HILDANO teſte, ſemper fere efficit, ut corrupta iſta bubonum materia ſanguini rurſus ſeſe admiſceat, totumque ſanguinem corrumpat, & luem ipſam inducat. Si timidiuſculi forte homines ſunt, qui a ſcalpello abhorrent, tum medicamentis erodentibus deoperiri bubones poterunt. Spectant huc ea, quæ ſupra in abſceſſibus præcepimus. (Cap. III. No. 10. ſeq.) Pure ſic jam emiſſo, perpurgare ulcus digeſtivo quodam convenit, poſt admixtam ſcilicet theriacæ nec non mercurii præcipitati rubri portiunculam. Dehinc emplaſtrum diachylum cum gummis ſuperimponitur: quo ſcilicet ipſa bubonum ora probe emolliantur, purgatoque, quantum ſatis eſt, ulcere, balſamo vulnerario linamentiſque carptis glutinentur.

IX.

Ferrum candens quandonam applicari debeat.

Interdum ulcera iſta uſque adeo gravia ſunt, ut neque exſiccari ſatis, neque glutinari medicamentorum beneficio queant: largiſſime ſemper ſanie ex iiſdem prorumpente. Quod ubi forte incidit, præſcriptaque ſuperius medicamenta, vel rubrum præcipitatum, vel uſtum quoque alumen nihil efficiunt; nihil, meo quidem judicio, aliud ſupereſt, quam ut ferro candenti pars corrupta ſanieque ſcatens protinus aduratur. Sic enim præcludi ſæpe vaſa iſta lymphatica percuſſa poterunt. Ceterum ex hactenus propoſitis haud obſcure, ni fallor, liquet, ſatius ſemper atque commodius eſſe, ſi modo id fieri poſſit, bubones venereos protinus digerere, ſive per reſolutionem curare, quam in ſuppurationem convertere. Sed ubi nimis jam infectus corruptuſque ſanguis deprehenditur a veneno venereo, ita ut lues venerea ſe ipſam jam manifeſtet, propria tunc hujus curatio requiritur.

CAPUT

CAP. XIII.

De Pernionibus.

I.

P*Erniones* iſtos appellamus tumores; qui ex vehementi frigore, in pedibus præſertim ac manibus, fieri conſueverunt: ubi ſimul rubor cum inflammatione, ardore, puncturis item ac membrorum immobilitate oritur. Interdum color lividus eſt. Interdum poſtulæ vel rimæ prodeunt: dehinc alte penetrans exulceratio. Nonnunquam mali odoris humor exit, ſed non multus; qui referre vel pus vel ſaniem videtur. Sæpius ad ſphacelum inflammatio tranſit. Quæ quum ita ſint, colligi ex enumeratis indiciis haud difficulter, mea quidem ſententia, poterit, recte omnino ad inflammationis ſpecies referri perniones poſſe. Atque id magis etiam ideo, quia perinde, ut inflammationes reliquæ, ardoris ſenſum excitant, (*a*) & vel in reſolutionem, vel in ſuppurationem, vel denique in gangrænam & ſphacelum, perniones degenerant. *Perniones quid ſint.*

II.

Dignoſci autem perniones varia ratione poſſunt. Vel enim 1. ad communia iſta, quæ jamjam enarravimus; inflammationum ſigna reſpiciendum: vel 2. attendendum, num forte ii, qui affecti ſunt, vehementius perpeſſi frigus fuerint; qualiter quidem in iter facientibus, militibuſque hiberno tempore expeditionem urbiumque oppugnationem ſuſcipientibus, hiſdemque non abſimilibus aliis hominibus quam ſæpiſſime incidit. Tandem 3. illud quoque perniones adeſſe ſignificat; ſicubi cum calore atque puncturis prurigo perſentiſcitur; ſi rigidum fermeque ſine ſenſu membrum afflictum deprehenditur. *Diagnoſis.*

II.

Quamdiu perniones adhuc tument ac rubent, quamdiu item ſenſus & mobilitas ſine graviori calore atque dolore ſuperſtites ſunt, mitius ſane malum eſt. Et fere contra. Ubi enim perniones livent, membrique afflicti rigorem cum ſenſus defectu & puncturis concitant; gravius utique periculum proximuſque ad gangrænam, altamve ſaltem exulcerationem tranſitus eſt. Sic ubi puſtulæ ſuper ipſam cutem prodeunt, quales fere in uſtionibus vel ambuſtionibus conſpiciuntur, indicio ipſæ ſunt, gangrænam revera jam tum ſubeſſe. Denique ubi ſenſus perit, membrumque lividum, molle, flaccidum aut fœtidum invenitur, ſuſpicari non ſine ratione licet, corruptum jam atque emortuum ſphaceloque correptum illud ipſum exiſtere. *Calamitas hujus gradus quinam ſint.*

IV.

Præcipua equidem pernionum cauſa ſine dubio frigus eſt. Hujus etenim vehementia, perinde, ut in inflammationibus reliquis, non vaſcula *Cauſa.*
ſangui-

(*a*) TACITUS hic eleganter de his ſcribit *Annal.* 13. *cap.* 35. *Ambuſti multorum artus vi frigoris, & quidam inter excubias exanimati ſunt.*

ſanguifera minuta ſolum conſtringuntur, ſed ſanguis etiam nimium quantum inſpiſſatur. Nullum enim in pernionibus malum invenitur, quin explicari promtiſſime ex his ipſis cauſis queat.

V.

Frigoris naturæ quæ ſit.

Tametſi autem *de vera frigoris natura* nondum ſatis inter phyſicos conſtat, (*a*) tamen aut ego fallor, aut frigoris effectus in ſolo caloris defectu, ut plurimi quidem volunt, neutiquam quærendus, ſed ita potius exiſtimandum eſt, particulas quaſdam acres, rigidas, duras & ſalſas, quæ antea, propter calorem molles; ſubtiles ac volatiles extiterant, propter ipſum frigus in ære condenſari atque indurari; mox autem, dum in minutiſſimis corporis foraminulis ſive porulis hæreſcunt venulas conſtringere, hiſdemque diſruptis; ſanguinem inſpiſſare vel ſiſtere. Atque hinc quidem, ſi quid ego video, accidit, ut facies, labra, parteſque id genus externæ aliæ propter frigus findantur ſive diſrumpantur, continuiſque puncturis urgeantur. Enimvero quo minori ſanguinis motu & calore membrum aliquod gaudet, hoc facilius quoque utplurimum ſanguis in eodem cogitur. Ut proinde mirum haud ſit: in manibus, pedibus, horundemque digitis, talis item ſive calcaneis, naribus denique & auribus, longe frequentius, quam in reliquis corporis partibus perniones incidere: hoſdemque nunc mitiores, nunc graviores. Nonnunquam ita vehemens hominem frigus urget, ut ſanguinis in univerſo corpore curſus plane ſiſtatur. Quod ipſum ſimulatque ſit, protinus homines exſpirant: ideoque *ex frigore periiſſe* vulgo dicuntur.

VI.

Prognoſis.

Perniones etiamſi ſemper fere periculoſæ quodammodo ſunt; tamen quo gravior atque amplior ex frigore læſio contigit, quo item graviora ſymptomata ſive mala ſupervenerunt, hoc quoque majus imminere periculum conſuevit. Sic enim majus plerumque periculum ſubeſt, quoties integra manus vel pes frigoris inclementiam experiuntur, quam ſi digitus aliquis affligitur. Sed nihil tamen incommodius hic eſt, quam illud, quod, qui ſemel perniones forte ſenſerunt, ſingulis propemodum annis, inflammationes ac dolores; vel etiam, ubi vehementiori frigore urgentur, peſſimas exulcerationes & rimas, imo vero gangrænam quandoque ſentire cogantur. Denique ubi perverſa ratione perniones tractantur, ſubitoque calori aut igni ex frigore objiciuntur, rebuſve calidis involvuntur; maximum certe periculum eſt, ne pars afflicta nigra, mollis ac putrida fiat; amiſſoque tandem ſenſu, ſphacelum contrahat.

VII.

Curatio externa.

Quæ ſi ita fuerint, uti quidem revera ſunt, facile profecto liquet, curationem pernionum omnem eo potiſſimum ſpectare, ut priſtinus ſanguini fluor atque circuitus quam primum reſtituantur. Sed diverſa tamen atque alia, quam in inflammationibus reliquis, ratione reſolvere hic ſanguinem inſpiſſatum convenit. Etenim, quæ in inflammationibus ceteris valde ſalutaria, imo vero prorſus neceſſaria ſunt, medicamenta

[*a*] Conſ. Hambergeri diſſ. de frigore.

menta calida in pernionibus longe nocentiſſima reperiuntur. Nec ſatis tuto unquam igni aut calori exponuntur, qui graviores frigoris injurias experti ſunt. Siquidem propter ſubitas iſtas frigoris & caloris viciſſitudines corpus ſtatim emoritur. Igitur longe tutius atque commodius videtur, frigore vexatos homines frigidiuſculo prius vel temperato ſaltem aeri exponere, atque, ut continuo, quantum fieri poteſt, ſeſe moveant, jubere, denique majori ſenſim calori eoſdem adſuefacere. Vel, ubi nimis impotentes ægroti ſunt, membrum afflictum *nive aut aqua frigida* (hæc enim calida ipſis videtur) gnaviter ante omnia perfricare convenit; quo ſcilicet hærentes in porulis acres ſalſæve particulæ evocentur, naturaliſque ſanguini curſus reſtituatur. Simulatque dein ſenſus rediit, confortantia ſenſim adhibenda medicamenta ſunt; vini ſcilicet ſpiritus, iſque vel merus, vel cum theriaca mixtus, oleum item petræ, balſamuſque ſulphuris. Ex his ubi probe perfricata ſunt membra male affecta, calori ſenſim admoveri vel & in lectulum conjici homines poterunt; leniori poſtmodum ſudore provocato.

VIII.

Cui quidem ſcopo in primis ſerviunt aliquot vaſcula vini calidi, cum pauco cinamomo ſaccharoque decocti. His enim paulatim epotis refocillari, reſtitutoque ſanguinis curſu, excitari homines conſueverunt. Quanquam haud omnino alienum hic eſt, potiunculam aliquam ſudoriferam alternis quoque vicibus aſſumere, e. c. *Curatio interna.*

℞. Aq. paleg.
rutæ.
ſcord. a. ℥ij.
theriacal.
vit. Matthiol. a. ʒvj.
prophylact. Sylv. ℥ß.
Mixtur. ſimpl. vel
Tinct. bezoard. ℈ij.
Sirup. cinamom.
caryophyllor. a. ℥ß.
Miſc.

Hujus potiunculæ tria ſemper cochlearia ſingulis horæ quadrantibus porrigenda homini afflicto ſunt, vino illo calido identidem, donec ſudor prodeat, ſuggeſto. Si vinum deficit, adhiberi ejus loco haud incommode poterit cereviſia cum cinamomo & caryophyllis decocta, ſaccharoque paullulum condita. Oportet autem iſtiuſmodi potiones tantiſper ingerere, ut per horam vel dimidiam, vel, pro re nata, integram ſudor conſervetur. Dici enim vix poteſt, quam expedita & nobilis adverſus perniones graviſſimas ipſamque adeo gangrænam iſta curandi ratio ſit. Si qui autem forte minores ex frigore affectus inciderunt, tum non adeo neceſſaria quidem iſtiuſmodi medicamenta ſunt, ſed longe tamen ſaluberrima.

IX.

Quomodo ſuppuratio aut gangræna tractari debeat.

Sicubi ad ſuppurationem perniones vergunt ac hiant, tractare ipſos ut abſceſſus recentes reliquos convenit. Scilicet ulcus digeſtivo vel ægyptiaco ante omnia purgandum eſt; tum oleum ovorum atque ceræ, balſamum item peruvianum vel eſſentia aloes ac myrrhæ ſupradanda; & denique emplaſtrum ſaturninum vel de lithargyrio ſuperimponendum. Non nullius etiam uſus hic eſt oleum myrrhæ per deliquium: nec non, ſi *ephemeridibus naturæ curioſorum* credimus, mures aduſti. Denique inſigniter quoque hic proficit aqua calcis vivæ cum inſtillato ſpiritu vini camphorato: ſiquidem ſplenium in ea tinctum ſupra ulcus deligatur, vel ſuperius etiam commendatis medicamentis ſuperinjicitur. Quod ſi autem *gangræna* ſive *ſphacelus* ſupervenit, tum membrum ea ratione tractare convenit, quam capite proximo declarabimus.

X.

Præſidia adverſus perniones.

Si qui vero perniones jam tum experti aliquando fuerunt, iique ſingulis annis verſus hiemem redeant, hi, ne malum iſtud denuo ſentiant, medicamentis convenientibus, quaſi præſidiis ſeſe munire egregie poſſunt, atque longe optimum hic eſt partes olim afflictas petroleo ſeu terebinthinæ oleo, dum brumale tempus ingruit, quam diligentiſſime inungere; vel etiam, ubi perniones recrudeſcere vel intumeſcere rurſus occipiunt, veſicam oleo jamjam dicto madidam talis ſive calcaneis, vel digitis ægris ſuperinjicere; ipſum autem frigus, quantum fieri poteſt, ſolertiſſime ſemper evitare, vel ſaltem optime ſe adverſus illud veſtibus idoneis munire. Conf. ſilubet, M. A. *Severini* diſſ. de pernionibus in lib. de Abſceſſibus.

C A P. XIV.

De Gangræna & Sphacelo.

I.

Gangræna & Sphacelus quid ſint.

AC de reſolutione quidem & ſuppuratione, ad quas inflammationes pleræque fere omnes tranſeunt, ſatis, arbitror, dictum hactenus eſt; ſequitur, ut de tertio quoque inflammationis exitu, *gangræna* nimirum ac *ſphacelo*, quos morbos veteres Medici *Cancrum* appellarunt, (*a*) præcipiamus. Scilicet *gangrænam* appellamus graviſſimum maximeque perículoſum illum inflammationis gradum, qui ad ipſam inflammatæ partis corruptionem aut putredinem tranſire incipit. Contra vero *ſphacelum* ipſam læſæ partis jam factam corruptionem ſeu mortem.

II.

Signa.

Cognoſcitur vero his fere *notis gangræna*. Nempe inflammatio hactenus vehemens cum adjunctis malis reliquis ſubito utplurimum vehementer mutatur, & quaſi minuitur. Quicquid enim durum & tumidum

(*a*) Vid. *Celſus* lib. V. cap. 26. n. 31. 34.

dum fuerat, protinus molleſcit, flacceſcit, depreſſuſque digitus, fere ut in œdemate; in cute ac pinguedine, ſinum efficit; dolores confeſtim remittunt; rubor in colorem pallidum, luridum liventemque convertitur; denique cuticula a cute recedit, vel puſtulæ, quaſi poſt ambuſtionem, prorumpunt, ſanie ſubrubida vel ſubflava & quandoque etiam nigra impletæ, ſenſuſque partis aliquo modo obtunditur. *Sphacelum* autem inde potiſſimum *dignoſcimus*; ſi ſcilicet poſt gangrænam præviam ſenſus partis omnis uſque adeo perit, ut ſine dolore pungi incidique caro queat: & ſi profunde penetrat ac nervos muſculoſque ſimul læſit, movendi quoque facultas amittitur. Tum color partis afflictæ ſenſim magis nigreſcit, cutis ipſa frigeſcit, flacceſcit; ac denique ita leviter carni adhæreſcit, ut facili ſæpe negotio abſtrahi ab eadem poſſit. Interdum etiam quaſi cutis ſuilla fumo aliquamdiu expoſita, indureſcit. Dehinc fœtor peſſimus ac cadaveroſus naſcitur, ipſumque malum ſæpe, niſi pars vitiata a ſano ſeparatur vel exciditur, ſenſim ad partes proximas procedit: ſæpius tamen etiam ſponte ſubſiſtit, & facta in ambitu ſuppuratione a ſano ſeparari incipit.

III.

Cauſæ.

Quo ad præcipuas *gangrænæ ſphacelique cauſas* attinet, ipſæ vel externæ ſunt, vel internæ. Atque ad *internas* quidem eryſipelas referimus ceteraſque inflammationes omnes ſponte ortas, quæ nec digeri nec in pus converti ulla ratione poſſunt. Quale quid accidere tunc potiſſimum ſolet, quando vel acris nimium, ſcorbuto bileque nimia corruptus ſanguis eſt; vel quando ob quamcunque cauſam nimis aut concitatus, aut tardus, propter ſenectutem vel aliam imbecillitatem, ejuſdem circuitus eſt; vel denique, quando ægroti inflammationibus correpti non perverſæ tantum victus rationi indulgent, ſed vehementioribus quoque animi affectibus afficiuntur, præſertim ira, mœrore vel terrore. Contra vero *externarum cauſarum* nomine comprehendimus tum aeris vel aquæ frigidioris injurias, tum medicamenta refrigerantia, adſtringentia, pinguia, oleoſa, hiſdemque non abſimilia alia, extrinſecus ſuper inflammatam partem impoſita; tum & vel maxime graviores corporis læſiones externas, percuſſiones puta, colliſiones, quales quidem in vulnerationibus, oſſium fracturis, aut luxationibus quam ſæpiſſime incidunt.

IV.

Solet equidem gangræna nunquam non gravis admodum eſſe ac *Prognoſis.* periculoſa; quia facile in ſphacelum tranſit, qui ſine corruptæ partis amputatione curari nequit. Tametſi autem gangrænam, ſi nondum vehementiſſima, ſed adhuc incipit, aut non profunda eſt, atque cutem ſolum ac pinguedinem afficit, curare haud difficillimum ſit, cumprimis in corpore juvenili & robuſto, tempeſtate ſerena ac temperata, muſculiſque denique ac nervis vel penitus non læſis, vel leviter tantum affectis; tamen quo profundior, quo vehementior aut gravior eadem eſt, quo citius creſcit, hoc difficilior quoque curatio eſſe conſue-

vit : in primis ubi aut ſenile atque effœtum, (*a*) aut propter hydropem, ſcorbutum atque phthyſin, male affectum corpus eſt; tempeſtas item propter æſtum, vel frigus nimium gravior; & denique ubi pars affecta pectori vel ventri propinqua eſt. Neque enim præcidi hæc ſine præſentiſſimo vitæ periculo fere valet, putridæque partes a venis abſorbentur, ſanguini miſcentur, & ad cor ac cerebrum deferuntur, unde, corrupto ſanguine, virium defectus, cibi faſtidium, mentis alienatio & mors. Similiter *inveterata* in hominibus ætate grandioribus *ulcera*, præſertim quæ circa pedes ſunt, ſimulatque arida fiunt ac livida, ſemper fere ſphacelum mortemque proximam ſignificant. Neque aliud in inflammationibus gravioribus præſagiunt *ſpaſmi*, *ſingultus & ructus continui*, *ſudores frigidi*, *mentis defectiones*, *delirium*, *diuturna denique vel continua aut vigilia aut ſomnolentia*, cumprimis ſi in gangræna ſphaceloque vexatis incidunt. Tandem niſi prompta gangrænæ medicina adhibetur, ſphacelus confeſtim utplurimum inſequitur : partes autem ſphacelo correptæ niſi opportune auferuntur vel abſcinduntur, malum plerumque ad partes proximas ſerpit, celerrimamque mortem inducit.

V.

Curatio tria complectitur. Quæ quum ita ſint, ſummo ſemper ſtudio, ne ſphacelus ſuperveniat, tractare gangrænam convenit. Præ omnibus ergo ſanguineis & robuſtis *ſanguis largiter mittendus* ejuſque detractio, ubi opus eſſe judicatur, repetenda; quod vero in debilibus omittendum. Deinde in hujus mali curatione triplex in primis obſervatio neceſſaria videtur.

Primum, cauſas externas reſpicit. I. *Initio enim atque ante omnia proſpiciendum, ut externæ vehementiſſimarum iſtiuſmodi inflammationibus cauſæ*, quibus adſtrictam nimis in vulneribus & fracturis vincturam, ſpinas, feſtucas, aculeos, ſurculos, ſimileſque his alias res corpori præter naturam infixas, medicamenta item externa aliena, unguenta ſcilicet, olea, emplaſtra, vel & refrigerantia aut adſtringentia quævis alia annumeramus, quamprimum tollantur.

VI.

Alterum membrum, victum & medicamenta interna. II. Altera obſervatio eo potiſſimum ſpectat; *ut ægroti vires* præſertim ubi jam debiles aut ætate provectiores ſunt, *quam ſolertiſſime conſerventur*. Quod ipſum quidem commodiſſime fit, dum paſtum atque potum non boni tantum ſucci, ſed hominis quoque ætati, corporis temperiei ſive habitui, rebuſque circumſtantibus aliis curioſe accommodatos porrigimus. Sic enim *ubi æger vel ætate grandior atque imbecillior*, *vel habitus frigidioris*, vel *ſanguinem multum amiſit*, *vel ubi acidi humores abundant*, aptiſſimus ſane victus eſt, qui fit ex ſorbitionibus juſculiſque roborantibus, hoc eſt cum gallinis, caponibus, carne bubula, bonaque carne alia, mace, zingibere, aliiſve aromatibus decoctis : nec non ſorbitiones ex cereviſia cocta, vitellis ovorum, cinamomo & ſaccharo immixtis; ipſa ova mollia ſive ſorbilia; gelatinæ itemque valentes ex pedibus vitulinis, cornu cervi atque ebore præparatæ: dehinc vinum vetus ac generoſum, rhenanum, hungaricum, hiſpanicum aut canarienſe & ſimilia : ac denique ipſa cereviſia generoſior,

[*a*] Mortis ex gangræna in ſenibus nova exempla vid: in *Dranii* obſ. 100. & 101. eorumque & mihi varia videre contigit.

ſior, præſertim pro pauperibus. Ex *medicamentis* aptiſſima hic ſunt corroborantia ſive *cardiaca* vulgo dicta, ut ſpiritus nempe eſſentiæ, pulveres, aquæ atque electuaria confortantia, præſertim cum confectione alckermes parata ac mixta, interpoſitis identidem ſorbitionibus calidis ex Thea, vel ſcordio, ſalvia, veronica hiſdemque ſimilibus herbis aliis, cum adjecto cinamomo vel pauco ligno ſaſſafras vel ſantalo citrino rite paratis: ſiquidem iſtarum ope ſtagnans ſanguis mirifice ſolvitur, attenuatur & partim in circulum rurſus redigitur, partim vero diſſipatur & noxium e corpore expellitur. Haud alienum quoque hic eſt, aquam Reginæ Hungariæ vel Anhaltinam, ſpongiæ linteolove inſtillatam, quam ſæpiſſime naribus admovere, nec non ſuper arterias in carpis atque tempora deligare. Idem fere hic præſtant micæ panis ſecalini, cum caryophyllis contritis mixtæ: ſi nimirum linteolo ad globuli formam convoluto involvuntur, acetoque fortiori maceratæ identidem naribus admoventur. Si qui *paulo calidioris*, ſanguinei aut *bilioſioris habitus ſunt*; his ad inſtaurandas vires inſigniter proficiunt ſorbitiones & ptiſanæ cum inſtillato mali citrei aut limonii ſucco acido; nec non decoctum hordei cum admixto ſirupo mali citrei, vel mori, vel rubi idæi, vel ribeſiorum aut ceraſorum acidorum pro quotidiana potione aſſumtum. Ubi mitior æſtus, æger debilior, vel alias vino adſuetus eſt, admiſceri quoque decoctis illis vini, præſertim rhenani, aut alterius generoſi, pauxillum poterit, vel etiam vini meri poculum exiguum quandoque interponi: non neglectis interim medicamentis aliis febri adverſis, nimirum temperantibus, blande refrigerantibus & cardiacis. Præ omnibus vero internis remediis celebratur hodie a nonnullis (*a*) *cortex peruvianus*, tanquam ſummum hic remedium, eodem modo, ut in febribus intermittentibus exhibitum.

VII.

Denique tertia obſervatio in eo præſertim poſita eſt: *ut ſanguis* in parte ægra *ſtagnans & corruptus quamprimum emittatur*, *atque partes ſanæ*, *quæ* juxta ſunt, a corruptione vindicentur. Faciunt huc præ cæteris 1. medicamenta laudata *roborantia* interna; deinde 2. *Sacrificationes*, dum ſcilicet male affectam partem ſcalpello, pro re nata, quam creberrime & ſatis profunde, longis plagis, iiſque primum directis ſive ſecundum partis longitudinem inſtitutis, incidimus, ad quieſcentem & corruptum ſanguinem evocandum, ipſamque medicamentorum digerentium extrinſecus applicandorum virtutem promovendam, quæ Ita melius per vulnuſcula hæc ad interiora intrare poſſunt, Tandem 3. *fomenta* vel & *cataplaſmata* digerentia, ſtimulantia ac balſamica, ſive putredini reſiſtentia, parti læſæ diligenter injicienda ſunt: cujuſmodi quidem ſequens eſt fomentum. *Tertium, medicamẽta externa.*

℞. Aqu*æ* calc. viv. ℔j.
Ω vin. camphor. ℥iij.
Sal. ammoniac. ℥ß. M.

(*a*) Confer. *VVerlhoffii* obſ. de febrib. p. 332. ex *Rushvvorthi*, *Amijandi* & *Douglaſii* obſervar. itemque peculiaris libellus *Douglaſii* de ſphacelo, (Anglice *of Mortifications*) ut & in commerc. litt. Nor. variis in locis.

Et cum ſpleniis ſæpius calide ſuperimponatur, quo ſæpiſſime in hujuſmodi malis aliiſque inflammationibus bono cum ſucceſſu uſus ſum & adhuc utor, vel egregia quoque eſt aqua calcis vivæ ℔j. cum mercur. dulc. ʒj. mixta, & eodem modo uſurpata. In Noſocomio Amſtelodamenſi meo quondam tempore adverſus gangrænam fomento egregio uſi ſunt ſequente. (*a*)

℞. Spirit. vini ℥iij.
Pulv. aloes myrrh. a. ℥ß.
Ungu. ægypt. ʒiij. M.

Vel ſpiritus vini cum aloe, myrrha & croco leniter coctus; vel ſpiritus vini camphoratus cum theriaca mixtus; vel ſpiritus theriacalis aut matricalis cum ſexta quaſi parte Elix. proprietat. roboratus; vel quod unice hic fere commendat *Garangeot* vinum ſcilicet calidum, ſpiritu vini ſimplici vel camphorato roboratum, vel ſpiritum vini camphorat. aut ſale ammoniaco acuatum; quem ut excellentiſſimum remedium extollit, quo partes, quæ emortuæ jam apparuerunt, rurſus revixerint. (*b*) vel

℞. Fol. Scord. abrotan.
abſinth.
rut. recent. a. Mij.
Flor. chamomill. Mj. coq.
in S. q. Aquæ ſimpl. Colatur.
℞. ℔ij. adde
Spirit. vin. theriacal. ℥iv.
Sapon. venet. ℥ij.
Salis gemmæ ℥ß.
f. fomentum.

Hæc ipſa fomenta panniculis lineis aut laneis aliquoties in die ſuper partem affectam calida imponenda ſunt, ſuperinjectis ad calorem diutius conſervandum linamentis complicatis, craſſis, teguliſque calefactis, vel etiam pulvillis calidis.

VIII.

Remedia domeſtica pro egenis. Egenis hanc in rem quaſi remedium domeſticum ac vile, attamen efficaciſſimum, SIMON PAULLI aliique commendarunt *muriam braſſicæ conditæ*. *Stercus equinum vel bubulum ex aceto vel vino decoctum*, fomentum egregium admodum hic eſſe, VALESCUS de TARANTA jam dudum docuit; SYLVIUS vero & BARBETTUS diu poſt hunc pro remedio, ut ajunt, arcano illud ipſum in hoc morbo venditarunt. Sed ſordidum eſt medicamentum Medico fere indignum, vulgo & pauperibus magis relinquendum, quam nobilibus aut magnatibus commendandum. Purum contra atque ſimul valentiſſimum quoque adverſus gangrænam eſſe ſolet *ſcordium* itemque *abſinthium* vel *abrotanum*, ſeparatim quod-

(*a*) Vid. *Koenerding.* in libello de gangræna & ſphacelo, belgico ſermone edit Amſtelodami. 1698. 8.

(*b*) Operat. Chirurg. cap. de Gangræna.

quodlibet, vel etiam conjunctim ex *aqua vel marina*, *vel*, ubi hæc deeſt, *ſalſa*, *vel aceto* decoctum atque inſtar fomenti calide aliquoties per diem applicatum, teguliſque vel lateribus calidis juxta poſitis, ut diu calorem conſervet, donec malum minuatur ac reſolvatur. Ita opus non eſt, ut æger ſæpe deligetur, aut pars affecta nimis frequenter denudetur; ſed ſufficit, imo fere præſtat, ſi modo lintea, ſive ſplenia ſæpius fomento calido rurſus irrorentur, & prædicto modo calide contegantur.

IX.

Gangræna vehementior quomodo tractanda.

Verum enimvero, *quo magis vehemens ſpaceloque propior gangræna deprehenditur*, hoc valentioribus quoque medicamentis opus eſt. Spectant huc præ reliquis, primo repetitæ eæque adhuc profundiores & longiores factæ *inciſiones* ſive *ſcarificationes* partis affectæ ad vivum uſque, æque tunc non ſolum ſecundum longitudinem, verum &, ubi tuto id fieri poteſt, ut in brachio, crure, femore, tranſverſim inflictæ, ita ut humores ſub vaginis muſculorum harum partium ſtagnantes melius evacuari atque tenſiones vaginarum, illorum motum nimis inhibentium, coercentium & quaſi ſuffocantium hac ratione relaxari queant. Deinde pars læſa medicamentis illis ſtimulantibus, digerentibus ac balſamicis n. VII. probe fricanda atque imbuenda, ſuperimpoſito cataplaſmate penetrante ac reſolvente, ſive digerente, ut ſanguinis motus, ſi fieri adhuc poſſit, in parte vitiata iterum reſtituatur. Formula cataplaſmatis ſequens eſſe poteſt.

℞. Herb. ſcord.
malv.
abſinth.
matricar. aa. Mij.
menth.
abrotan. aa. Mj.

Coquantur in ſ. q. oxycrati, vaſe clauſo, ad conſiſtentiam cataplaſmatis ſive pultis, eique poſtea admiſce ſalis ammoniaci ℥ß. farin. lin. ℥ij. ol. infuſ. rut. vel chamomill. ℥iß. f. cataplaſma: quod ante ſemper, quam corpori applicatur, ſpiritu vini camphorato aut theriacali, pro majori virtute ipſi concilianda, conſpergatur; Vel loco hujus cataplaſma, quod modo laudatus *Koenerdingius* commendat. (*a*)

℞. Mic. pan. alb. ℔j.
pulv. abſinth.
ſcord.
rutæ a. M. j.

Vini q. ſ. ad conſiſt. cataplaſmatis, poſt levem ebullitionem adde ſpir. vini ℥iv, & calide applica. Interim in fomentorum & cataplaſmatis uſu ea cumprimis, ut jam monuimus, neceſſaria eſt obſervatio: ut nimirum non nimis frequenter, ſed ter quaterve tantum in die innoventur: uſus enim docuit, humores quieſcentes melius ſic digeri, quam ſi

(*a*) in libello de gangræna ſupra citato.

partes læſæ ſingulis horis, ut nonnulli conſueverunt, detegantur. (*a*) Attamen & illud probe obſervandum, ut cataplaſmata & fomenta, quoad fieri poteſt, bene calida non ſolum imponamus, ſed ea etiam calidis dein linamentis vel tegulis probe contegamus, ſive etiam pulvinaribus involvamus, ut ſemper calida ſuper parte læſa conſerventur, ſic tanto melius penetrare, ſtimulare, movere ac reſolvere poſſunt; nam ſi frigida fiunt, non ſolum non proſunt, ſed potius vehementer nocent. Quæ ſingula ubi gnaviter obſervantur, dici vix poteſt, quam ſint ad gangrænam ſanandam, ipſamque ſphacelum avertendum, valentia, ſed ſi *cortex peruvianus* tales, quales inde prædicantur, effectus, in hoc morbo præſtaret, tot alia remedia impoſterum non eſſent neceſſaria, neque tot cautelis & obſervationibus moleſtiſſimus opus eſſet. (*b*)

X.

Sphacelus quomodo tractãdus. *Si quæ autem corporis partes penitus jam emortuæ, amiſſoque ſenſu omni molles*, ut ſcilicet foveas digitorum impreſſas retineant, fœtidæ *atque corruptæ inveniuntur*; tum nihil omnia ad vitam ipſis reſtituendam medicamenta faciunt. Itaque *miſerum hic, ſed unicum auxilium eſt* (*c*) *ut cætera pars corporis tuta ſit*, & ne ad partes integras malum ſerpat, *membrum* ſive partem, quæ emortua eſt, *auferre*. Sed variam tamen, pro vario videlicet corruptionis gradu, variaque corruptæ partes indolæ, in hoc ipſo negotio rationem inire convenit. Neque enim, ſi tantum pars aliqua pedis extremi, ut tarſi, metatarſi, ſuræ, aut tali, & cum primis cutis ſolum una cum pinguedine, ſphacelo corrupta eſt, integrum continuo membrum, ſive totus pes, debet auferri; ſed, ſervato potius membro, ſolum illud, quod vitiatum in ipſo deprehenditur, & quidem, ex mea ſententia, vel per ſuppurationem, ut jam in carbunculis peſtilentibus docuimus, Cap. XI. Num. 6. ſeqq. vel per medicamenta rodientia, tolli. *Suppuratione* qui ſphacelum curandum ſuſcipiunt, duo potiſſimum provideant neceſſe eſt: nempe 1. ut, quantum fieri poteſt, ſuppuratio promoveatur; dehinc 2. ut emortua ulceris cruſta auferatur, atque ab integrioribus corporis partibus reſolvatur.

XI.

(*a*) *Garengeot* vult, ut, non niſi ſemel ad ſummum ſpatio viginti quatuor horarum in hoc morbo deligatio inſtituatur; (in Oper. Chir. cap. de gangræna). Verum quia intra hoc tempus magna mutatio in parte læſa contingere poteſt, quæ Chirurgo, ad majora mala avertenda, ſcitu neceſſaria eſt, & medicamenta vires ſuas vix tam diu ſervare poſſunt, conſultius eſſe duco, aliquoties in die partem læſam inſpicere, ut inde quid faciendum intelligere, & nova remedia ſuperaddere Chirurgus queat.

(*b*) Tentavi hoc remedium nuper etiam in fere ſexagenaria & obeſa muliere gangræna pedis circa partem tibiæ inferiorem, tarſum & metatarſum ex cauſa interna laborante, ubi tegumenta corporis communia ibidem jam ſphacelo corrupta erant, verum quoties illud aſſumſit, toties illud vomitus, quo jam antea divexata erat, quemadmodum alia medicamenta, mox iterum rejecti; adeoque ab eo abſtinere coacti ſumus. Attamen poſt varia alia adhuc fruſtra tentata remedia vomitum tandem aquis medicatis pyrmontanis frigidis, (nam calidas ac tepidas quoque rejecerat) cohibui, & reliquam curationem infra contra ſphacelum laudatis medicamentis abſolvi. Unde etiam patet, non omnem gangrænam & ſphacelum, ex interna cauſa oriundum, ut multi ſcriptores aſſeverant, inſanabilem eſſe.

(*c*) Ita *Celſus* loquitur lib. V. cap. 26. n. 34.

XI.

Suppuratio quomodo acceleretur.

Atque ad accelerandam quidem ſuppurationem haud parum expeditæ ſolent eſſe partis corruptæ ſcarificationes, cum primis juxta ſanas inſtitutæ, ſatiſque longæ ac profundæ. Namque ubi ſic crebro tantiſper inciduntur, donec quaquaverſum aliquis ſenſus doloris oritur, ſanies noxia, ſub cruſta latens expelli, medicamenta idonea melius intrare, vitiataque pars per acceleratam iſto modo ſuppurationem a partibus ſanis citius reſolvi poteſt. Valentiſſima vero ad promovendam hanc partium corruptarum a ſanis reſolutionem, medicamenta ſunt emollientia, atque putredinem reprimentia ſive balſamica: ſiquidem hoc modo fuerint adhibita. Scilicet initio pars illa inciſa unguento *digeſtivo* probe illini ac poſtea fomentis ſive cataplaſmatibus balſamicis foveri diligenter debet. Pertinet huc, præter ea, quæ ſuperius jam laudata ſunt, remedia (No. 7. 8. 9.) etiam ſequens fomentum.

℞. Decocti hordei vel ſcordij ℔j.
Acet. rutac. ℥vj.
Spir. vin. theriacal. ℥iv.
Sal. marin. aut vulgar. ℥j. vel ij. Miſc.

Quod ipſum calide cum ſpleniis ſuper inciſam partem injiciendum eſt, ſpleniaque dein eodem ſæpius calide irroranda, donec malum ſubſiſtat & non ulterius ſerpat. Hoc vero fieri cognoſcimus, quando in loco vitiato tumor ſubſidet, oræ vero ſanarum partium vicinarum in ambitu intumeſcunt: ita poſtea altero tertiove die ſuppuratio ſenſim & ſolutio vitioſi ſequuntur. Ad emolliendam vero poſtea cruſtam emortuam ejuſque ſeparationem promovendam expeditum valde hic eſt hoc vel ſimile malagma ſive cataplaſma.

℞. Folior. ſcordii Mij.
malvæ hyoſciam
alth. aa. Mj.
Flor. lavendul. Mß.

Coquatur cum aceto vel oxycrato ad conſiſtentiam cataplaſmatis, cui tandem admiſce

Farin. lin. ʒiij.
Ol. lin. ℥j.
Sal. ammoniac. ℥ij.

F. cataplaſma, calide ſubinde ſuperimponendum, & calor ejus modo ſupra n. VII. & IX. indicato diu conſervandus.

XII.

Separatio atque expurgatio quomodo fiant.

Quibus quidem adhibitis ſicubi cutis adhuc dum interioris ora leniter cum rubore intumeſcit, purulentamque paulo poſt materiam emittit, cruſta vero contrahi ſenſim atque ab integra carne diduci incipit; indicio illud ipſum eſt, malum ſerpere deſiiſſe, vitiatæque partis a ſana reſolutionem brevi futuram eſſe. Igitur ubicunque ejuſmodi ſepara-

paratio ſe oſtendit, unguentum ſuppurationem promovens, quale eſt vulgo ita dictum *digeſtivum*, protinus vel ſolum vel cum theriacæ portiuncula mixtum inungatur, linamentiſque carptis illitum inter ſanam & emortuam partem (quæ ſcalpello aliquantulum etiam quandoque dividi poſſunt) applicari, & poſtea cataplaſmata præſcripta ſuperaddi debent. In ſequentibus autem deligationibus quicquid vitiati prorſus reſolutum ſenſim deprehenditur, in ſingula deligatione volſellæ inſtrumento quotidie auferri; vel ſi quid leviter adhuc cum partibus integris cohæret, illud forfice aut ſcalpello ſine graviori dolore aut noxa reſcindi debet. Atque tunc removere cataplaſmata convenit; *digeſtivo* interim unguento atque emplaſtro vel diachylo, vel ſaturnino, ſive de minio tantiſper adhibitis, dum, ejectis partibus corruptis omnibus, perpurgatum ulcus reperiatur. Mirifice ut plurimum promoveri ſeparatio corruptarum partium hic adſolet, ſi continuus per malagmata lateresque vel tegulas calefactas calor membro afflicto aſſiduus conſervetur, ut non opus ſit illud ſæpius detegere. Expurgato ulcere veniendum ad glutinationem eſt: cui quidem & unguentum digeſtivum vel baſilicum vel balſamum, Arcæi, & laudata ſuperius emplaſtra egregie admodum ſerviunt.

XIII.

Erodentia quæ & quomodo applicanda ſint. Interim in Chirurgis varii reperiuntur, qui vel propter diuturnam ſuppurationis moram, vel propter alias quoque rationes, his in caſibus protinus *ad medicamenta rodentia veniunt*. Cujus quidem curationis hæc eſt ratio: Nempe vel ore tantum partis corruptæ, vel pars vitioſa tota undique vel *butyro antimonii*, vel *lapide cauſtico* liquefacto quotidie inungitur, donec a carne viva per quandam quaſi cruſtam diducatur, & ſemper poſtea fotus vel cataplaſmata ſuperius præſcripta No. IX. & XI. diligenter injiciuntur; ut nimirum procedere malum prorſus deſinat, ipſaque caro vitiata excidat. Spectat huc præterea *aqua phagdænica*, nec non ſequens lixivium rodens *Boerhavii*. (*a*)

℞. Calc. viv. fortiſſ. ℥iij.
Ciner. clavellator. ℥ix.

Hæc ſigillatim prius conteruntur, junctimque dein, (addita pauca aqua) vino incluſa, ut colliqueſcant, in cella reponuntur humida. Mox ubi in liquorem abierunt, per chartam bibulam & infundibulum percolantur, atque ita in vitro aſſervantur. Tum ubi neceſſitas exigit, lixivium iſtud rodens penicilli aut plumæ ſubſidio, ſemel, aut pro re nata, bis quotidie ſuper partem corruptam illinitur, vel linamentis eo probe imbutis ſuperimponitur, non neglectis interim cataplaſmatis emollientibus, No. IX. vel XI. donec quicquid putridum factum fuit, penitus vel ſub puris forma evaneſcat, vel ad inſtar cruſtarum vel ſquamarum reſolvatur & excidat. Quibus rite confectis, procedendum ad vulneris per unguenta digeſtiva purgationem, ac poſtea ulcere purgato, per balſamum vulnerarium glutinationem, eo modo, quem jam tum N. XII. expoſuimus. Si quid autem vitiati ſub ipſa forte glutinatione

(*a*) in Mater. Med. Sect. 462.

tione adhuc ſeſe prodit, recurrere rurſus ad erodentia convenit; reliqua vero eadem facere, quæ jamjam propoſuimus. Porro inter medicamenta erodentia præſtantiſſimum atque adeo prorſus incomparabile repertum cel. BELLOSTIO eſt ſequens; (*a*) quod tantopere hic laudat, ut de meliori remedio hoc in caſu ne quidem amplius cogitandum eſſe aſſeveret.

℞. Spir. nitri vel
aqu. fort. p. ij.
argent. viv. p. j.
M. F. lento calore mercurii ſolutio.

Hoc liquore rodente pars emortua inungitur, vel eo linamentum carptum vel linteolum tingitur, corruptæque parti ſuperimponitur. Sic enim, quæ vitiata ſunt, brevi a partibus adhuc integris ſolvuntur ac divelluntur.

XIV.

Denique etiam non deſunt Medici & Chirurgi, inter quos etiam adhuc eſt Clar. *Boerhavius*, (*b*) qui præ omnibus ſuadent, ut tota pars vitiata ſive infecta uſque in fundum ſanum *uratur* aut *ſcalpello reſecetur*: verum quia hæ curandi rationes vehementiores imo crudeliores videntur, quin & ſine doloribus majoribus, imo ſine periculo ſæpe fieri vix poſſunt, eam, quæ vel ſuppurationis vel medicamentorum rodentium ope peragitur, & blandiorem & tutiorem, adeoque, meo quidem judicio, præferendum eſſe puto; cum primis quia uſtiones chirurgicæ, ubi aliæ efficaces curandi rationes proſtant, magnopere hodie in deſuetudinem abierunt. *Quid de uſtione ſentiendum.*

XV.

Tandem ubi ſphacelus manus aut pedis partem aliquam ita graviter afflixit, ut per muſculos ad ipſum uſque os putrefactio penetraverit, omnemque medicamentorum virtutem vicerit, aut idonea remedia opportuno tempore non adhibita fuerint, tum protinus, ut non vita ſolum, ſed cetera quoque pars tuta ſit, *quicquid in carne, oſſibus atque nervis corruptum invenitur, vel ſcalpelli, vel mallei & ſcalpri, vel, ſerrulæ adminiculo præcidendum*. Quod ipſum vero qua ratione in ſingulis corporis partibus inſtitui recte debeat, inferius *in operationibus Chirurgicis* curatius atque prolixius erit exponendum. Interim illud paucis hic monendum reſtat, utique Chirurgos in his ipſis quam graviſſimis amputandi negotiis cum ſibimet, tum ægris etiam proſpicere melius haud poſſe, quam ſi prudentiorem in operis hujus periculoſi ſocietatem Medicum quendam eruditum, vel plures etiam, ubi haberi poſſunt, adſciſcant, qui neceſſitatem amputationis agnoſcant: ne ſcilicet gravior ſanguinis profuſio, animi defectio, febricula, & ſi quid aliud eſt, quod gravibus hiſce operationibus ſupervenire hic quandoque adſolet mali, ægrum hominem conficiant; & ne forte culpa ipſi poſtea jure tribui poſſit, ac ſi partem homini valde neceſſariam temere ac ſine juſta cauſa abſcidiſſet, quæ ſervari potuiſſet. Poſtremo illud quoque adhuc pro- *Amputatio quandonam fieri debeat.*

[*a*] Lib. qui inſcribitur, *le Chirurgien d' Hopital.*
[*b*] vid. ejus Aphor. de cognoſc. & curand. morbis N. 462.

providere Chirurgum hic oportet, *ut ægroti vires, quantum fieri poteſt, ſolertiſſime conſerventur:* ne forte diuturna curatio & copioſa in his caſibus quotidiana puris profuſio cibi faſtidium aut febricula penitus ægrum conſumant.

C A P. XV.

De Uſtione, Aduſtione, Ambuſtione vel Combuſtione.

I.

Ambuſtio quid ſit.

Quod uſtionem ſive ambuſtionem ad inflammationis ſpecies retulerimus, id equidem non ſine ratione feciſſe nobis videmur. Neque enim eadem ſolum in utriſque ſigna & ſymptomata, ſed iidem quoque exitus eſſe conſueverunt. Dicere autem *ambuſtionem*, uſtionem vel aduſtionem ſolemus eam corporis læſionem, quæ vel ab igne ipſo, vel a corporibus etiam ab igne fervidis aut ignitis provenit. Ut proin ad *ambuſtionis cauſas* non ipſe tantum ignis, ſed quælibet etiam corpora, cum dura & candentia, ut prunæ, ferrum candens, atque alia metalla candentia, aut per ignem liquefacta; tum pulvis pyrius, tum liquida ferventia, ut aqua, cereviſia, vinum, oleum atque ſpiritus vini fervens, & ſimilia referri debeant.

II.

Ambuſtionis indoles quæ ſit.

Simulatque igitur aliquid ejuſmodi corpori admovetur, abeſſe vix poteſt, quin, corrugatis protinus vel diſruptis fibris ac venulis, ſanguis cum humoribus reliquis in partes proximas effundatur, ſtagnet atque corrumpatur. Quemadmodum autem ſemper fere graviores illæ corporis ambuſtiones reperiuntur, quæ a ſolidis, quam quæ a liquidis corporibus factæ fuerunt; ſic univerſim quoque varii; pro diverſa combuſtionis vehementia, calamitatis hujus, perinde ut inflammationis cujuſcunque, conſtitui gradus poſſunt.

III.

Ambuſtionis quatuor gradus ſunt.

Enimvero *quatuor admodum combuſtionis gradus* conſtitui haud inepte poterunt. *Primus* quidem atque minimus ille nobis videtur, quando membrum corporis aduſtum cum rubore atque calore dolet, puſtulanque ſupereminentem, poſt elapſum breve aliquod temporis ſpatium, oſtendit. *Alter* gradus is eſt, quando ſtatim ab ambuſtione puſtulæ cum inſigni dolore prorumpunt. *Tertius*, quando cutis eidemque ſubjecta pinguedo ac caro ſic aduruntur, ut cruſtam ſtatim referant. *Quartus* denique is dicitur, ubi ita vehemens ambuſtio contigit, ut nihil fere non ad ipſum uſque os perierit. Tertius gradus gangrænæ, quartus autem ſphacelo non abſimiles videntur. Unde ſimul iſtud liquet; nempe ambuſtiones quam proxime ad inflammationum ſimilitudinem accedere, iiſdemque propemodum ſignis unumquemvis ipſarum gradum dignoſci.

IV.

IV.

Qualis ambuſtionum exitus futurus ſit, id ipſum partim ex ambuſtionis gradu, partim quoque ex ipſius partis aduſtæ uſu ac nobilitate dijudicandum. Quo etenim vel gravior ambuſtio, vel quo nobilior etiam pars aduſta invenitur, hoc quoque magis ſemper periculoſa calamitas æſtimanda eſt. Igitur levius malum cenſetur eſſe, ubi forte manus aut digitus puſtulam aliquam ex igne contrahunt, quam ubi oculus vel leviorem etiam uſtionem ſenſit. Vix enim ſine viſus amittendi periculo aduri tenerrima propeque nobiliſſima iſta corporis pars ſolet. Quanquam in ipſa quoque combuſtionis & diuturnitate & amplitudine, calamitatis quærenda æſtimatio videtur. Quo enim diutius ignem corpus aut pars quædam ſenſit, hoc gravior quoque læſio fiat, neceſſe eſt. Sic & quo latius ambuſtio in corpore patet, hoc gravius quoque malum debet æſtimari. Ubi enim totum corpus incendii aut pulveris pyrii flammam, vel & liquorem ferventem, quantumvis leviter etiam expertum fuit; peſſimum utique illud malum eſt. Quum enim, propter acutiſſimos dolores neque cubare aut decumbere, neque dormire homines ejuſmodi miſeri valeant, fieri ſane aliter vix poteſt, quam ut cum infirmitate & febricula ſphacelus, tandemque ipſa mors ſuperveniant. Atque id magis etiam in infantibus teneris, quam in hominibus adultis: ſiquidem illi & virium, & patientiæ, & in commodiori ſitu eligendo prudentiæ minus quam reliqui poſſident. Quo autem porro altior combuſtio, hoc gravius quoque periculum ſubeſt. Ac faciei quidem ambuſtiones non propter deformes ſolum cicatrices, ſed & vel maxime ideo periculoſiſſimæ ſunt, quod palpebræ ſæpe inter ſe invicem concreſcant. Collum ubi forte aduritur, curvum illud evadere, niſi conveniens auxilium acceſſerit, ſemper fere adſolet. Ambuſtionum reliquarum facilis erit atque prompta æſtimatio, ſicubi & hactenus propoſita, & ipſarum partium aduſtarum naturales uſus accurate perpenduntur. *Prognoſis.*

V.

Quemadmodum autem in gradibus, ſic in ipſis quoque curandi viis haud abſimilis inflammationi combuſtio deprehenditur. Quoties enim levior ſeu primi gradus ambuſtio contigit, longe optima ſunt medicamenta reſolventia, qualia quidem in phlegmone propoſuimus. (Cap. II. No. 9. ſeqq.) Quorum bina potiſſimum genera ſunt: *adſtringentium* videlicet atque *emollientium*. Leniter autem adſtringunt *ſpiritus vini* (*a*) *vel vulgaris bonæ notæ, vel rectificatus, vel & camphoratus*: ſiquidem pars læſa immittitur, vel & per linamenta ſpiritu illo madentia diligentiſſime fovetur. Ejuſdem fere uſus hic ſunt *acetum lithargyriſatum*, *muria braſſicæ conditæ*, vel & *oxycratum* cum ſale decoctum calidumque, perinde ut ſpiritus modo laudati, quam ſæpiſſime ſuperimpoſitum. Expeditum quoque hic eſſe ſolet *terebinthinæ oleum*; ſiquidem opportune ac ſæpius corpori illinatur. Denique haud alienum hic eſt, partem corporis aduſtam, ut digitum vel manum candelæ pro- *Curatio gradus I. per reſolutionem.*

(*a*) Quem ut præſtantiſſimum remedium merito commendat *Sydenhamus* in opuſculis ſuis practicis.

protinus vel igni objicere, eandemque, quam proxime diutiſſimeque quam propter dolores fieri poteſt, ita continere, vel & alternis nunc removere nunc denuo admovere, donec & caloris & doloris ſenſus ſeſe remittant. Sic enim non ſanguis tantum ſtagnans, per ipſam ignis vehementiam, in priſtinum ordinem redigitur, ſed puſtulæ quoque una cum ſymptomatibus gravioribus aliis quam aptiſſime præcaventur; atque ita primus ambuſtionis gradus haud difficulter utplurimum curatur. Idque magis etiam, ſi commendata ſuperius medicamenta ſimul adhibentur.

VI.

2. Per emollitionē. Huic fere contraria, ſed æque tamen apta illa curatio eſt, quæ ab *emollientibus medicamentis* ſua petit præſidia. Hic enim quicquid in fibris ac venulis adſtrictum & corrugatum fuerat, emollitur, naturaliſque proin ſanguini per eaſdem tranſitus atque circuitus, propulſis, quæ accidere poterant, malis gravioribus, reſtituitur. Haud exigui uſus hic eſt 1. aqua modice calida, ipſiuſque membri afflicti ſenſui accommodata; ſiquidem tinctum in ipſa linamentum complicatum ſuper partem aduſtam imponitur, ſubindeque denuo per eandem humectatur; dum ignis ac doloris ſenſus paulatim evaneſcat. Sed 2. valentior tamen ad ambuſtionem leniendam iſtiuſmodi *aqua calida* eſſe ſolet, ex qua vel althæa, vel malva, vel verbaſcum, ſem. lini, fœnum græc., mali cydonii ſemina, hiſdemque non abſimilia medicamenta emollientia alia decocta ſunt. Deinde 3. commodiſſima quoque hic ea *cataplaſmata emollientia* reperiuntur, quæ vel ex jamjam laudatis herbis fiunt, vel etiam ex quacunque demum alia *pulticula* obvia conficiuntur, calidiſſimaque, quantum licet, crebro ſupradantur. Fere nulla enim inveniri pulticula unquam potuit, quin aliquam ſaltem emolliendi vim obtineat. Tum 4. ſatis quoque nubila ad emolliendam ſunt *olea emollientia*, lini puta, amygdalarum dulcium, olivarum, liliorum alborum, hyoſcyami, & ſi quæ alia ſunt hujuſmodi. (*a*) Hæc ipſa vel linamentorum adminiculo ſupradantur, vel plumulæ inſtrumento frequenter, antequam ſicceſcant, illinuntur. Denique 5. nec omittendum hic illud MYNSICHTI *unguentum ad ambuſtiones*, quod egregium leniens eſt, quodque ex olivarum aut lini oleo cum albumine ovi mixto conficitur, eodemque, ut cetera, modo ſuperimponitur. Quanquam *mali cydonii mucilago* inſigniter quoque hic proficiat. Ceterum de præceptis hactenus medicamentis breviter hic tenendum illud eſt: parum ſcilicet atque adeo nihil eadem efficere, niſi ſæpius iterentur. Dehinc ubi forte facies aduſta eſt, quædam quaſi larva linea, pro commodiori medicamentorum applicatione & in facie retentione huic adaptari debet, continuoque humectari. (vid. Tab. XXXVII.) Ubi vero aduſtum collum eſt, tum, ut ne forte incurvum evadat, propriæ cujuſdam *faſciæ*, quæ *dividens* chirurgis dicitur, inferiuſque in libro de faſciis deſcribitur, adminiculo præcavendum.

VII.

[*a*] Ita oleum myrtynum ambuſtionibus mederi, PLINIUS memoriæ prodidit. *Lib. 23. cap. 4.*

VII.

Quodſi autem *ſecundus ambuſtionis gradus* cum veſiculis ſive puſtulis incidit ; tum ſane puſtulas aperire laceratamve cutem magis etiam concidere, propter acerrimos, qui ſuboriri hinc ſolent, dolores, inconſultum videtur. Fere ſemper enim ſatius eſt, ex ſuperius commendatis medicamentis unum alterumve, hoc eſt, quam maxime obvium, cujuſmodi quidem aqua calida vinumque aduſtum ſive ſpiritus vini ſunt, quam celerrime ſuperinjicere, frequentiſſimeque innovare. Sic enim non calor tantum atque dolores imminuuntur, ſed ipſa quoque cutis, ſeparata licet ſuperiori cuticula, abſque omni propemodum labe conſervatur. Si qui vero, his confectis, nihilominus dolores ſuperſunt; lenientia utique ſupradari medicamenta oportet. Nobiliſſima hic ſunt oleum lini, unguentum ad ambuſtionem Mynſichti ſupra laudatum, vel nutritum, de lithargyrio vel diapompholygos : ſiquidem quam ſæpiſſime aut illinuntur, aut linamentis illita ſupra deligantur. Tum ubi calor & dolores ſenſim evaneſcunt, adhiberi ad lævandam cutem inſtaurandamque cuticulam, emplaſtrum ad ambuſta vel de minio debet. Quoties *paulo vehementior ambuſtionis ſecundus ille gradus* incidit, ingentemque corporis partem occupat, neceſſarium utique ad exulcerationem, cicatrices deformes, ipſamque adeo gangrænam præcavendam videtur eſſe, ſanguinem protinus, pro ambuſtionis modo, vel ad animi defectionem uſque detrahere, deinceps autem vehementius aliquod medicamentum purgans, cujuſmodi ſupra in contuſione præſcripſimus. (Lib. I. Cap. XV. No. 13.) Cetera enim extrinſecus eadem facienda ſunt, ut jamjam propoſuimus. In *infantibus* autem quia minus apta ſanguinis miſſio videtur, revellendi cauſa iteranda potius alvi expurgatio eſt. De cetero ut in vulnerationibus quoque *ſolertiſſimam victus rationem* obſervare convenit. Igitur in primis adhibendæ hinc ſunt potiones ac ſorbitiones quam maxime tenues. Quicquid enim aut ex calefacientibus, aut intemperanter aſſumitur, quia calorem ac dolores adauget, peſtilentiſſimum eſſe conſuevit. Sed nihil tamen ad calorem ab uſtionibus ortum attemperandum valentius quicquam celeberrimo DYGBÆO viſum legimus, quam ſalis quidem ſpiritum, ad X. vel XV. guttulas identidem ægro vel ſeorſim ingeſtum, vel potionibus inſtillatum. Quibus omnibus prompte atque accurate adhibitis dici vix poteſt; quam feliciter ambuſta corporis membra, propulſis malis omnibus, & foveantur & inſtaurentur.

Curatio gradus ſecundi.

VIII.

Ad *tertium ambuſtionis gradum*, ubi mox cruſta vel eſchara ſuper partem aduſtam conſpicitur, quod attinet, is quidem ſine ſuppuratione curari vix ac ne vix quidem poteſt. Quod ipſum quoties in facie contingit, providendum ſollicite illud eſt, ne cicatrices deformiores maneant ſuperſtites. Igitur in iſtiuſmodi caſu ab unguentis atque emplaſtris pleriſque omnibus, quantumvis etiam arcana atque adverſus ambuſtionem valentiſſima cenſeantur, penitus abſtinendum. Fere ſem-

Curatio gradus tertii.

ſemper enim periculum eſt, ne, dum vulnus nimium exſiccant, fibras & cutem contrahant, proindeque admodum deformem, vel ſaltem minus elegantem corpori cicatricem inducant. Quam quidem ob rem nihil omnino ſollicitius providendum, quam ut corrupta illa cruſta, &, quam iſta intercluſam continet, peſſima ſanies celerrime removeantur. Sed quam aptiſſime tamen iſtas removere, hoc demum opus, hic labor eſt. Qui vel manibus violenter ipſas avellunt, vel ferramento ipſas reſcindunt, ii parum plerumque bene miſeris hominibus proſpiciunt. Si qua enim apta ad combuſtionem feliciter curandam præſidia ſunt, aptiora profecto, quantum ego obſervare potui, nulla ſunt, quam quæ a rebus emollientibus petuntur. Igitur, quæ hactenus ad emolliendum præcepimus, quicquid tandem ex illis in promptu fuerit, cum linteolis complicatis calida protinus & quam ſæpiſſime ſuperimponenda ſunt: donec durior illa cruſta ſenſim a carne viva diducatur. Si quid autem diductum jam atque reſolutum deprehenditur, id in faſciæ reſolutione, bis aut ter quotidie inſtituta, per adhibitam volſellam removere vel auferre oportet, relictamque adhuc cruſtæ partem butyro inungere: fomentis interim neutiquam omiſſis; Nunc enim biduum, nunc triduum, nunc quatriduum iſta curandi ratio ſibi vendicat. Reſoluta jam, qualiter quidem præcepimus, cruſta omni, proximum eſt, ut de vulnere purgando & glutinando deinceps cogitemus. Atque ad purgationem quidem digeſtivum aliquod unguentum lenius una cum roſarum melle; ad glutinationem vero unguentum diapompholygos vel de lithargyrio, nec non emplaſtrum ad ambuſta, in primis nobilia eſſe conſueverunt. Si quæ vero emplaſtris atque unguentis duriores cruſtæ conteguntur, his, experientia teſte, maximum plerumque periculum eſt, ne, propter partium proximarum conſtrictionem, factamqne a ſanie acriori exaſperationem, deformem aliquam cicatricem relinquant. Si quis tamen nihilominus hanc curandi viam cum Chirurgorum vulgo ingredi ſuſtinuerit; is equidem illud ſibi datum ſciat eſſe, ut, niſi poſt alterum tertiumve diem cruſta exciderit, quam creberrime ipſam, pro emittenda ſanie, concidat: quemadmodum in *gangrænæ ſcarificationibus* ſupra poſuimus. (Cap.XIV. No.7.) Tum fomenta quoque ſuperius commendata, ad emolliendam penituſque reſolvendam cruſtam, poſt præmiſſas ante omnia *ſanguinis miſſionem atque alvi expurgationem*, diligentiſſime applicanda ſunt. Sollicita autem victus ratio magis etiam in hoc, quam in priori illo curandi modo neceſſaria deprehenditur. Ceterum ad cutem feliciter inſtaurandum longe optimum hic videtur, partem aduſtam, dum ſaneſcit, vaporibus ex aqua calida evolantibus quam ſæpiſſime fovere. Ubi vero paulo tardior cutis inſtauratio futura eſſe animadvertitur, haud alienum fuerit per adhibitum ceræ atque ovorum oleum eandem promovere.

IX.

Curatio gradus quarti.

Sed quid habendum denique *de quarto eodemque periculoſiſſimo combuſtionis gradu* videtur? Enimvero quoties ambuſtio uſque adeo alte penetravit, ut nihil fere non ad ipſa uſque oſſa corruptum reperiatur atque emortuum; nihil omnia medicamenta proficiunt; ideoque miſe-

rum,

rum, ſed unicum auxilium ſupereſt, membrum illud aduſtum, perinde ut in ſphacelo propoſuimus, (Cap. XIV. No. 14.) quam primum abſcindere, ne pars corrupta partem quoque ſanam trahat.

CAP. XVI.

De ſcirrho.

I.

QUartum equidem inflammationis exitum ſcirrhum eſſe, ſupra jam tum dictum nobis eſt. Appellari autem *ſcirrhus* ſolet iſtiuſmodi tumor corporis durus, qui abſque omni fere doloris ſenſu eſt; ſereque ſemper ab inſpiſſato craſſo atque indurato in glandulis ſanguine ſuboritur; licet etiam in aliis partibus & cumprimis in pinguedine oriri poſſit. *Scirrhus quid ſit?*

II.

Itaque mirum quantum varia ejuſdem ſedes eſt. Neque enim ſcirrhus in interioribus ſolum partibus, hepate nimirum, ſplene, pulmone, meſenterio, pancreate, feminarumque utero; ſed in exterioribus etiam, ad quas labra, linguam, tonſillas, fauces, palatum, gingivam, collum, mammas, axillas, inguina, colem, teſticuloſque referimus, naſci conſuevit. Atque id magis etiam poſt inflammationem aliquam præviam. Interdum ſine prævia inflammatione ſcirrhus oritur; præſertim in iſtiuſmodi hominibus, qui craſſiori ac glutinoſiori, melancholicum vulgo dicunt, ſanguine ſunt inſtructi; interdum etiam a cauſis externis, ut ictu, lapſu, aliiſque ſimilibus cauſis. Ut proinde, qualis præcipua ſcirrhi cauſa ſit, haud obſcure ſimul liqueat. *Ubinam & unde ſcirrhus oriatur.*

III.

Simulatque vero ſcirrhus naſcitur, *conſequens* ſtatim illud eſſe conſuevit, ut indurata corporis pars non ipſa ſolum ad functionem ſuam naturalem inepta fiat, ſed alias quoque partes propinquas in officiis ſuis impediat & comprimat. Quare mirum videri haudquaquam debet, ſi juxta poſitarum partium inflammationes, exulcerationes; cancer item & gangræna, rigor vel immobilitas ac tabes, hiſdemque ſimilia incommoda alia, pro ipſius læſæ partis diſcrimine, magis minuſve neceſſaria, inde concitantur. *Effectus ſcirrhi.*

IV.

Solet autem ſcirrhus haud difficulter inde *dignoſci*, ſi nimirum vel tactui vel viſui tumor aliquis durior; ſed ſine omni tamen calore, rubore atque dolore, in externis præſertim glanduláſque continentibus partibus ſeſe offert. Nos enim hic in chirurgica de externis potiſſimum ſcirrhis exponimus: namque internos Medicis proprie ſic dictis & dijudicandos & curandos jure merito committimus. *Notæ.*

V.

Prognoſis. Et vero circa mali hujus exitum non unæ ſolent eſſe obſervationes. Quo enim 1. magis inveteratus ſcirrhus eſt, hoc quoque magis periculoſus idem curatuque difficilis deprehenditur. Deinde 2. in junioribus habituque corporis firmiori præditis hominibus longe plerumque tutior atque tractabilior quam in ætate provectis ſcirrhus eſſe conſuevit: & cum primis glandulæ induratæ circa collum in pueris, ceteroquin ſanis, raro aliquod damnum inferunt, atque ultra pubertatis annos vix durant. In valetudinariis vero, aut ubi luis venereæ ſuſpicio eſt, majoris ſunt momenti. Tum 3. quo neceſſario magis ac nobili membrum læſum officio fungitur, hoc quoque gravior ſcirrhus ſit neceſſe eſt. Quam quidem ob rem interiores quique ſcirrhi exterioribus nunquam non ſolent eſſe periculoſiores. Tandem 4. quo majora mala ſcirrhus commovet, hoc etiam gravior eſſe adſolet. Quamdiu enim nullus in eodem ſenſus doloris eſt, tamdiu mitius periculum eſt. Simulatque vero dolores naſcuntur, aut exulceratur, *carcinoma* ſive *cancer* utplurimum imminet. Denique univerſe illud hic adhuc admonuiſſe convenit: ſcirrhorum per medicamenta curationem ſemper fere difficillimam eſſe, proindeque ægrotis nullam certam curationis ſalutis ſpem facere debemus. Aliquando tamen vel ferro vel rodentibus medicamentis tolli poſſunt, præſertim in junioribus & ceteroquin ſanis.

VI.

Curatio quomodo inſtituenda ſit. Quoties inveteratus jam tum ſcirrhus eſſe advertitur; præſertim ſi infirmus & gravis habitus corporis eſt, abſtinere penitus a curatione, quam digeſtionem tentare, ſatius videtur. Fere ſemper enim periculum hic, præſertim in feminarum mammis, eſſe ſolet, ne, dum tractare vel digerere ſcirrhum inſtituimus, idem mali moris fiat, ſenſimque ad cancrum tranſeat. Contra vero ubi & recentior ſcirrhus & abſque inſigni dolore paulo mollis adhuc deprehenditur; ubi ſatis firmus hominis afflicti habitus eſt; haud prorſus alienum videtur, per adhibita medicamenta digerentia, & interna & externa, partis ejuſmodi adſtrictæ reſolutionem ſuſcipere. Atque interna quidem medicamenta, lignorum ſcilicet decocta, eſſentiæ item vel tincturæ digerentes, una cum remediis mercurialibus lenioribus, ſubindeque interpoſitis laxantibus ad craſſos atque inſpiſſatos humores reſolvendos inprimis ſolent eſſe valentia. Quum e contrario ſola medicamenta externa magis utplurimum periculoſa quam ſalutaria eſſe conſueverunt. Ut proinde Medicus aliquis circumſpectus ac prudens in conſilium hic adhiberi ſemper debeat; qui non de internis ſolum medicamentis, ſed de convenienti quoque victus ratione provideat.

VII.

Reſolutio 1. per emplaſtra. In medicamentis reſolventibus externis primum fere locum *emplaſtra* ſibi vendicant. Qualia ſunt gummi ammoniacum, galbanum, opopanax, ſagapenum, bdellium, reliqua: quæ vel ſeorſim, vel junctim, vel

vel etiam cum radicis bryoniæ atque ariſtolochiæ rotundæ pulvere permixta ſuperimponuntur. Ad idem quoque valent empl. de galbano, de gummi ammoniaco, de cicuta, vel ſeparatim, vel mixtim etiam adhibita. Neque minus expedita hic ſunt emplaſtrum de ranis Vigonis vel diachylum cum mercurio, tum etiam hoc:

℞. Gumm. galban.
opopanac. a. ℥j.
ammoniac.
bdell. a. ℥ij.
Ol. olivar. ℔ij.
Ceræ citrin. ℔ß.
Pulv. rad. ariſtol. long. ver. rot. ver.
Lapid. calaminar.
Myrrh.
Thur. aa. ℥j.
Terebinth. Ven. ℥iv.
M. F. l. a. Emplaſtrum.

VIII.

Emplaſtris ad digerendum accomodatis proxima ſunt *malagmata* ſive *captalaſmata*; inprimis hoc: *2. per cataplaſmata.*

℞. Rad. bryon. alb. ℥iv.
ariſtoloch. rotund.
angelic. a. ℥j.
Herb. ſabin.
rut.
ſcord.
abſinth.
Flor. chamomill. a. Mj.
melilot.
ſambuc.
alth.
centaur. minor. a. Mß.
Coquatur cum ſ. q. aquæ ſimpl. ad conſiſt. cataplaſm. vaſe clauſo, ſub finem add.
galban. vitello ovi ſolut. ℥iij.
farin. lin. ℥ij.
ol. lin. q. ſ. F. Cataplaſm.

Hoc ipſum cataplaſma, vel &, ubi viſum ita ſit, acetum cum herbis illis decoctum quaſi fomenta, & ſemper quidem calida, non neglectis interea medicamentis internis, quam diligentiſſime ſuperinjicienda ſunt.

IX.

Interdum a nonnullis *vapores acidi* ad ſcirrhos digerendos valde laudantur & adhibentur. Sic enim haud incommodum eſſe ſolet, ferventis boni aceti, hujuſdemque vel communis, vel & lavendulæ, *3. per vapores acidos.*

 ſam-

ſambucini, rutacei ſeu theriacalis, vapores afflicto membro linteo vel velamento quocunque alio cincto, identidem per dies ſingulos excipiunt. Nonnulli acetum aliquod ex laudatis ignito lapidi inſpergunt, indeque provenientes vapores vel eodem, ut antea diximus, modo, vel per infundibulum excipiunt. Sunt tandem alii, qui vel *ſulphuris* portionem aliquam vaſculo injectam incendunt, vel *cinnabaris* 10. 12. ad uſque 20. grana prunis ignitove lapidi injiciunt, vehementiſſimiſque illis, qui excitari hinc ſolent, vaporibus acidis ſcirrhum exponunt. Ubi tamen ſollicite cavendum, ne aut juſto vehementiores & frequentiores iſti vapores ſint; aut imprudentius quoque naribus atque ore hauriantur. Dici enim vix poteſt, quam illi ſint pulmonibus inimici, atque, ſi cinnabarin ſpectaveris, quia argentum vivum ſive mercurium continet, ad ſalivationem excitandam proclives ac vehementes.

X.

4. per medicamenta mercurialia.

Mirifici quoque uſus hic ſunt *medicamenta mercurialia*, ſicubi vel protinus, vel poſt inanem demum reliquorum uſum, applicantur. Sic enim præter internum mercurii uſum, nobile quoddam unguentum digerens ex eodem, cum adipe ſuilla, nec non modico terebinthinæ, quantum ad eum ſubigendum ſufficit, admixtis; in mortario aliquo vitreo vel lapideo præparatur. Ex quo ipſo bis aut ter quotidie ſcirrhus inungitur; emplaſtro *Vigonis* cum mercurio aliove ſimul deinceps ſuperinjecto. Verum enimvero, ne qua forte ipſa illa medicamenta vel alienam prorſus, vel moleſtam certe ſalivationem moveant, neceſſarium utique hic eſt, quarto vel quinto quoque die medicamentum aliquod alvum movens, cujuſmodi pulvis ex jalappa vel pilulæ laxantes ſunt, homini afflicto ingerere, atque ita mercurium e corpore rurſus per alvum abducere. Quæ dum fiunt, fauces diligenter ſemper luſtrare convenit. Simulatque enim ipſæ intumeſcunt ac dolent, ſalivatio utplurimum ſolet portendi. Quocirca frequentior alvi expurgatio neceſſaria videtur: medicamentis iſtis mercurialibus, donec ſalivationis indicia evaneſcant, pauliſper omiſſis. Atque hanc quidem in curando ſcirrho circumſpectionem ſi adhibueris, ſpes eſt, quin feliciſſime hominis ſalutem, niſi certa jam tum deſperatio adfuerit, conſerves.

XI.

5. per ſcalpellum.

Si nihil omnia medicamenta iſta ad ſcirrhum digerendum proficiunt; & magis etiam ſi ſatis tutus locus, ſcirrhuſque adhucdum mobilis eſt; ſi hominis vires patiuntur; haud alienum eſt, ne, ut fieri plerumque ſolet, in cancrum ſcirrhus tranſeat, opportune ipſum *excidere*, vulnuſque dein balſamo *Arcæi* aliove vulnerario adhibito, ut in aliis vulneribus, rurſus glutinare.

XII.

Quandonam iſtis omnibus abſtinendum.

Ubi vero vel immobilis jam tum ſcirrhus, inæqualis atque alte nimis poſitus invenitur; ubi habitus infirmioris homines ſunt, ſcirrhiſque propter vitium aliquod hereditarium opportuni, pluresve in eodem ægro; tandem ubi valde nobilis aut propter grandiores venas at-

que

que arterias propinquas, ſanguinis profuſioni opportunus locus videtur; (*a*) tum ſane & ferramenti & medicamentorum digerentium vel erodentium alienus plane atque anceps uſus eſt. Fere ſemper enim hic vel ad cancrum ſcirrhus vergit, vel acerrimi ſaltem dolores concitantur. Præſtat igitur ſic omnino ſcirrhum delinire, ut aut *dolores penitus conquieſcant*, aut cancer ſaltem præcaveatur.

XIII.

Præſidia adverſus cancrum interna.

Atque in iſto quidem caſu non a *medicamentis* ſolum *ſanguinem temperantibus*, cum externis tum internis, ſed a *victus* etiam *ratione* præſidium eſt quam maxime petendum. Quare longe ſemper optimum hic videtur, ſic affectis hominibus varia ſorbitionum optimarum genera e carnibus recentibus decocta, cibos molles ac teneros, quales vel ex juniorum ac tenerorum animalium carnibus, vel ex lenibus etiam oleribus, hordeo ſcilicet, avena, oryza, millio, manna, pulticulis mollibus, ſpinachia, aſparago, ſcorzonera, tragopogo, cichoreo, paſtinacis, rapis, lupuloque recenti calido fiunt, diligenter imperare. *Potio quotidiana* ſaluberrima eſt, quæ vel ex aqua ſimplici atque clara, ſiquidem illa adſuetus homo eſt, vel ex ptiſana ſeu decocto radicis chinæ, ſarſaparill. gramin. polypodii, veronicæ, linguæ cervinæ, agrimonia, ſolidagine ſaracenica, herb. parietar. capillor. veneris, hiſdemque ſimilibus aliis conficitur. *Ubi dolores jam tum ſcirrho ſupervenerunt*, adjungi ſupra memoratis potionibus ex ſemin. papaver. albi haud inepte poterunt; inſtillato ad dulcedinem conciliandam, ſicubi viſum ægro fuerit, ſeminis papaveris albi ſirupo, ad gratam dulcedinem. Quanquam haud alienum hic eſſe ſolet, pulverem ex lapid. cancrorum, conchis præparatis, ſale abſinthii, cinnabari nativa, antimonio crud. itemque antimonio diaphor. ad leniendum ſanguinis acorem; admixto unicuique doſi ad dolores imminuendos, laudani opiati granulo dimidio, ſemel aut, pro re nata, bis etiam vel ter quotidie ægris his miſeris porrigere. Similiter mirifice quoque hic proficiunt pulvis ſuccuſve recens ex millepedibus; ſperma ceti ad drachmam identidem una cum reliquis prædictis pulveribus aſſumtum, nec non alvi purgationes per adhibitas pilulas mercuriales, aut pulveres etiam convenientes; & denique inſtitutæ verno atque autumnali tempore, aut etiam, ſi opus, frequentius ſanguinis per venas detractio, vel per cucurbitulas.

XIV.

Externa.

Extrinſecus ſuper ſcirrhum emplaſtrum ex plumbo ſive lamina quædam plumbea, argento vivo probe prius impregnata, deligari haud incommode poterit, conſtanterque ita contineri. Namque iſta ratione non caloris tantum ac doloris ſenſus ſæpius imminuitur; ſed & vel maxime cancri periculum avertitur. Quodſi autem lamella iſta plum-

(*a*) Si quis interim in cohibendo ſanguine vulnereque accuratius deligando promtus atque expeditus eſt, hic ſane gravioribus quoque ſcirrhis haud infeliciter manum quandoque admovebit. Siquidem egomet glandulas parotidas & *ſubmaxillares* inſigniter ſcirrhoſas, præciſis licet grandioribus arteriæ carotidis externæ ramis non ſemel ſine graviori periculo me curare memini.

bea ad dolores extinguendos parum videtur, tum emplaſtra etiam atque unguenta ex medicamentis dolorem minuentibus confecta, ſuperimponi haud incommode poterunt; cujus generis ſunt,

℞. Unguenti diapompholygos ʒij.
Opii gr. X. miſce.

Quo inungere partem læſam quam ſæpiſſime convenit, aut etiam cum linteolo ſuperimponere. Vel

℞. amalg. mercur. & plumbi ℥j.
Ungu. roſati q. ſ. F.

Unguentum cum linteo inſtar emplaſtri applicandum. Vel

℞. Acet. lithargyris ℥j.
Ol. expreſſ. ſem. hyoſciam.
papav. alb.
Ol. infuſ. roſar. a. ℥ij.
M. F. l. a. nutritum, cui ſub finem add.
Opii gr. vj. ad X.

Quod ipſum linteolis illitum aliquoties quotidie ſuper ſcirrhum applicandum. Interim pro ipſis unguentis iſtis, ſi forte ægri ea minus ferre poſſent, emplaſtra quoque refrigerantia adhiberi nonnunquam poſſunt. Qualia fere ſunt: ſaturninum Mynſicht de minio, diapompholygos; vel denique nobiliſſimum iſtud ad dolores leniendos accommodatum emplaſtrum, quod conſtat ex his:

℞. Succ. recent. expreſſ. & pur.
fol. hyoſcyam.
papav. hortenſ.
phellandr. a. ℥iv.

Coquendo leni igne inſpiſſa, ſub finem adde

Ceræ alb. ℥viij.
Ol. infuſ. roſar. ℥j. F. Empl.
Vel ℞. Sacch. ſaturni
Ceruſſ.
amalgam. mercur. & ſaturn.
Ol. expreſſ. hyoſcyam.
infuſ. roſar. a. ʒij.
Ceræ alb. ℥iv. M. F. Emplaſtr.

His addi nonnunquam, ſi ſcilicet vehementiſſimi dolores adſunt, opii quidquam poterit: confectumque ex his emplaſtrum ſuper male affectam partem imponi.

XV.

XV.

Etiamſi autem, quod verbo monendum adhuc reſtat, inter Medicos celebriores non pauci exiſtant, qui ad curandos ſcirrhos vel *ſuppuratione*, vel *medicamentis rodentibus*, vel *ferramentis* etiam *candentibus* utuntur; tamen non ipſius tantummodo cancri a ſuppurantibus & rodentibus imminentis periculum, candentiſque ferri naturalis apud pleroſque horror, ſed innumera quoque alia incommoda dictas iſtas curandi vias, velut lentas nimis, minus ſecuras aut crudeles diſſuadere videntur. Quam quidem propter cauſam tutiſſima eademque promtiſſima ſcirrhum dolentem aut valde magnum abolendi ratio huc ferme redit; ut ſcilicet, niſi prorſus periculoſa ſanguinis profuſio pertimeſcenda ſit, induratam iſtam labrorum, glandularum ſalivalium, mammarum, teſticulorumque partem integram & funditus excidamus. (No. 11. 12.) Namque ubi forte corrupti quidpiam remanet, periculum eſt, ne cancrum ſenſim illud progignat, imo, quod peſſimum ſæpe hic eſt: licet ſcirrhus funditus extirpetur, haud raro tamen alius ſuccreſcit ſine omni Chirurgi culpa. Quod vero Medicorum nonnulli fundum vulneris ferro adurendum, ne ſcirrhus redeat, vel ad reprimendum ſanguinem, vel ad penitus extirpandum ſcirrhum præcipiunt, id meo quidem judicio, nihil eſt. Siquidem ad novum ſcirrhum avertendum parum eſt; (*a*) & ad cohibendum ſanguinem longe blandiora & aptiora in promtu ſunt remedia, quibus effici illud queat. Facta vero extirpatione per ſcalpellum, vulnus, ut in reliquis vulneribus, glutinandum.

Quid de ſuppuratione, rodentibus & cauteriis ſtatuendum.

CAP. XVII.

De Carcinomate ſive cancro.

I.

Quoties nec reſolvi medicamentis reprimentibus, nec deliniri, nec denique ferramentis excidi ſcirrhus potuit, ſive jam ipſius mali vehementia ſive curantis imprudentia in cauſa fuerit; quædam quaſi puncta circa locum male affectum ſenſim perſentiuntur; atque inæqualiter tumet. Malignum hunc atque adeo peſſimum ſcirrhorum ſtatum *carcinoma* olim, (*b*) hodie *cancrum* appellare Medici conſueverunt. Sæpe enim venæ, quæ juxta ſunt, inflatæ conſpiciuntur, & quaſi cancrorum pedes incurvantur. Quod ipſum vitium quouſque ſubter cutem tectum adhuc deliteſcit, *cancer occultus*; ſimulatque vero poſt exulceratam cutem, in conſpectum prodit, *cancer exulceratus* in ſcholis Medicorum dicitur.

Carcinoma quid ſit.

V 4 II.

[*a*] Hoc antiquiſſimis temporibus jam obſervatum eſt. vid. CELSUS L. 5. cap. 28. num. 2.

(*b*] CELSUS Lib. 5. cap. 27. num. 2.

II.

Initium & incrementum quale ſit. Initium mali hujus peſſimi atque incrementa ſic ferme ſeſe habent: Scilicet initio tumor aliquis exiguus naſcitur, diutiſſimeque interdum, ſed ſine incremento tamen remanet: mox opinione citius increſcit. Primo quoque tempore dolor vel nullus, vel exiguus ſaltem urget: mox ubi tumores increſcunt, dolores quoque inſigniter atque ad animi defectionem aliquando uſque intenduntur. Simulatque jam medicamenta reprimentia aut digerentia injiciuntur, quam celerrime malum increſcit, uſque adeo, ut ne vel integer quidem annus, qui ſine medicina fuit, tantum doloris ac tumoris incrementum adduxerit, quantum poſt adhibita medicamenta unicus menſis progignit. Sic enim vehementer, propter medicamenta, vitium iſtud irritari protinus conſuevit, ut, diſrupta cute, peſſimum fœtidiſſimumque ulcus prodeat.

III.

Carcinomatis ſedes. Carcinoma perinde ut ſcirrhus in quacunque propemodum corporis parte naſcitur: ſed multo ſæpius tamen in mammis feminarum, quin imo virorum etiam, cujuſmodi exemplum memorabile BIDLOO (*a*) deſcripſit. Præter mammas autem frequenter inprimis labra, gingivæ, fauces, lingua, naſus, ipſaque naturalia aliquando infeſtari a carcinomate conſueverunt.

IV.

Cauſæ. Similiter *carcinomatum* atque ſcirrhorum communes fere cauſæ ſunt: præterquam quod in iſtis producendis novum ſemper acrimoniæ atque irritationis genus aliquod ſimul ſuperveniat. Solent autem maligni iſti carcinomatis ſtimuli non a medicamentis tantum lenibus, acribus atque adurentibus, ſed a quamplurimis rebus aliis proficiſci. Sic enim nocentiſſimi utplurimum illi cibi ac potus ſunt, qui ſanguinem acriorem efficiunt. Quare carnis ſuillæ itemque lardi uſus carcinomati opportunis hominibus parum ſalutaris eſſe videtur. Tum nimia quoque mentis ægritudo ac triſtitia mirifice ad cancri periculum homines miſeros diſponit. Denique illud inprimis abſervatu dignum hic eſt, feminas cælibes ac moniales vel etiam in matrimonio viventes, ſed ſteriles, frequenter admodum a mammarum cancris divexari. Atque id quidem utplurimum poſt elapſum quadrageſimum circiter ætatis annum; menſtruis videlicet ſive hæmorrhoidibus ſenſim decreſcentibus atque evaneſcentibus: attamen etiam jam aliquoties in junioribus vidi, & quidem jam inter annum vigeſimum atque trigeſimum.

V.

Diagnoſis. *Cancri* equidem *occulti* hæc fere ſigna ſunt. Prurigo, calor & puncta in vel juxta ſcirrhum incidunt. Proxima pars rubet aut livet; locus inæqualiter tumet, tumor augetur, longeque magis indureſcit, quam antea. Venæ ſæpe cum tuberculis hinc inde eminentibus tument ac li-

[*a*] In Exe citat. anat. chirurg. pag. mihi 157.

livent, id quod tamen non ſemper contingit. *Cancrum* autem *exulceratum* non ipſa ſolum partis exulceratio, prægreſſo cancro occulto, ſed ſubſequentia quoque indicia demonſtrant.

VI.

Symptomata.

Scilicet ſanies ex ulcere profluit, tenuis quidem & copioſa, ſed interdum uſque adeo rodens atque acris, ut ipſa quandoque linamenta ſuperimpoſita velut ab aqua forti aut muribus exeſa atque arroſa videantur. Odor ejus peſſimus atque aliquando intolerabilis propemodum eſt, præſertim non adſuetis, latiſſimeque per conclavia ſpargitur. Vitium ipſum latius ſemper procedit. Ulceris oræ vehementer tument, mirumque in modum diſtorta ac inverſa, nunc pallent, nunc rubent, nunc lurida, virida, livida, nigra vel & variegata apparent. Dolores cum ſenſu ardoris, punctionis & eroſionis ſubinde ita vehementes ſunt, ut, diſturbato præ angoribus ſomno ac quiete, ad animi fere defectionem ac deſperationem uſque homines illi diſcrucientur, unde ægri valde debilitantur. Robur omne cum cibi deſiderio perit, atque odoris ſenſus prorſus conſumitur, donec tandem ipſa mors ſpiritum anhelantem a putrefacto & miſerrimo corpore diſſolvat. Sed ita tamen nihil perpetuum hic eſt, ut pro diverſo corporis habitu, proque ipſius partis afflictæ diverſitate nunc mitiora, nunc graviora mala ſuperveniant.

VII.

Prognoſis.

Qui occulti adhuc & ſine acrioribus doloribus cancri ſunt, ſuſtineri nonnunquam ab hominibus præſertim robuſtioribus atque temperanter viventibus, ſatis diu ſine graviori moleſtia poſſunt. Simulatque vero iidem vel per inconvenientem diætam, vel per medicamenta rodentia, digerentia atque emollientia, vel denique quocunque alio modo irritantur, peſſima protinus ea mala ſuperveniunt, quæ hactenus enarravimus. Tametſi autem non defuerunt, qui de nobiliſſimis atque valentiſſimis adverſus carcinomata medicamentis, quæ ſe ſolos poſſidere impudenter gloriati ſunt; univerſe tamen illud obſervandum hic eſt, illud vitii genus vix ac ne vix quidem curationem recipere, ſicut cum Hippocrate (*a*) & Celſo (*b*) Hildanus (*c*) aliique nobiliſſimi Medici confirmant, nullumque adhuc dum adinveniri a Medicis medicamentum potuiſſe, a quo certam ſalutis ſpem petere liceat. Evidentiſſimum profecto hujus rei exemplum in LUDOVICI XIV. Galliarum regis, matre, ANNA *Auſtriaca*, deprehendimus. Quanquam enim magnificis admodum præmiis ad ſanandum, quod regia mater in mamma contraxerat, carcinoma, non regii ſolum, ſed univerſæ propemodum Galliæ Medici atque Chirurgi, præſertim vero illi, qui ſuam in hoc opere artem jactitaverant, excitati fuerunt, ut medicamentis eam ſanarent; nihil tamen quidquam cona-

(*a*) Aphoriſmo 38. Sect. VI. Quibus occulti cancri fiunt, eos non curare (ſive attingere) melius eſt. Curati enim cito pereunt. Non curati vero longius tempus perdurant.

(*b*) Lib. V. cap. 27. n. 2. ubi elegantiſſime hac de re loquitur, attamen etiam, ſed immerito, omnes curationes chirurgicas rejicere videtur.

(*c*) in Libr. de gangræna cap. 7.

conamina iſtæc omnia profecerunt. (*a*) Quam quidem ob rem nullum, niſi forte quod a ferramentis petitur, in iſtiuſmodi caſu præſidium reliquum eſſe videtur. Et vero quo pejus ac majus ipſum carcinoma, quo graviora ſymptomata, quoque tandem pejor aut imbecillior hominis ægri habitus, hoc minor etiam in membri iſtius cancroſi amputatione ſpes poſita eſſe conſuevit. Et contra. Quoties autem funditus excidi aut tolli carcinoma quoddam nequit, ſatius utique videtur, a ferramentis plane abſtinere, quam miſerum iſtiuſmodi hominem, qui ſervari nullo modo poteſt, fruſtra diſcruciare. Sic enim uteri exempli cauſa, faucium, uvulæ, tonſillarum, axillarum & inguinum carcinomata nunquam fere non ſolent eſſe inſanabilia. Laborum autem, palpebrarum & mammæ carcinomata quanquam tutius excidi & curari adſolent; ſemper tamen ne revertant, periculum imminet. Quidam carcinoma contagioſum credunt, (*b*) quod ego tamen adhuc nondum obſervavi; licet plures ejuſmodi ægros viderim.

IX.

Kortholti medicamentum ad carcinomata.

In *Ephemeridibus* equidem *Breslavienſium Phiſico-medicis*, quæ germanica lingua ab aliquot annis evulgantur, variis in tomis, nec non in NENTERI praxi medica (*c*) quaſi valentiſſimum adverſus quælibet carcinomatum genera deprædicatur medicamentum aliquod ſecretum, rodens atque emeticum, a KORTHOLTO quodam Medico, qui Gedani nuper vixit, excogitatum & pro arcano ſibi ſervatum. Attamen diſſimulare nequeo, eſſe nonnullos, eoſdemque egregios ac fide dignos viros, qui me certiorem fecerunt, parum aut nihil adverſus vera carcinomata medicamentum iſtud proficere.

X.

Carcinoma inſanabile quando nam ſit.

Et vero quoties forte iſtiuſmodi obtingunt carcinomata, quæ vel medicinam omnem vincunt, vel in ſenili, corrupto ac vitioſo corpore, nec non ſub axillis aut circa grandiores venas prorumpunt; vel denique nimis jamtum *grandia* atque *inveterata* ſunt; vel ubi plura in uno ægro, alienus utique & periculoſus ferramenti uſus videtur. Quum enim pars vitiata funditus excidi nequeat; nihil ſane aliud Chirurgus præſtat, quam ut ancipitem ſalutis ſpem in deſperationem certam, imo vero in præcipitem mortem convertat. Quare *tutiſſima carcinomatis inſanabilis, ſed necdum tamen exulcerati, tractatio* in eo potiſſimum ſita eſt, ut, remota omni violentia 1. ne in ulcus idem tranſeat caveamus; deinde 2. ut imminentibus malis gravioribus quam mitiſſime ſemper occurramus. Sic enim quaſi blandiendo præmaturam mortem, una cum innumeris iiſdemque peſſimis malis aliis interdum haud prorſus infeliciter propulſamus.

XI.

Carcinomatis blandimenta.

Si quis autem peſſimum iſtud mali genus quaſi blandiendo conſopire voluerit, huic petenda non a medicamentis ſolum, ſed & vel maxime a ſo-

[*a*] Memoires de Madame de Moteville Tom. V.

[*b*] ut HILDANUS Cent. II. obſ. 78. TULPIUS Lib. IV. obſ. 8.

[*c*] Tom. III. pag. 344. ſeqq.

a ſollicita victus ratione præſidia ſunt: qualiter quidem explanatius jamtum in ſcirrho propoſuimus: (Cap. XVI. No. 6. ſeqq.) inprimis vero vere & autumno, vel in plethoricis ſæpius adhuc ſanguis educendus, humoreſque noxii per alvum ſæpius educendi. Neque vero etiam alienum hic erit, *lac caprillum*, niſi forte faſtidium illud moveat, identidem ægris hominibus calidum porrigere; idque vel merum, vel & cum herbis vulnerariis aut cancris fluviatilibus decoctum. Sic enim eliciſſime interdum *ſymptomata* ſive mala periculoſa præcaventur. Quodſi autem *vehementiores* nihilominus *dolores* ſuperveniunt, longe optimum erit, opii portionem aliquam medicamentis reliquis admiſcere, vel papav. ſemen cum ſupra præſcriptis potionibus decoquere, vel in emulſione dare. Hæc enim quia ſomnum conciliant, haud ſane ſpernenda ſunt doloris atque infirmitatis præſidia. Externe etiam cetera eadem facienda hic ſunt, quæ citato loco præcepimus.

XII.

In carcinomate adaperto atque exulcerato, quod extirpari tuto nequit, idem prorſus curandi, vel potius blandiendi modus eſt; præterquam, quod hic quam ſæpiſſime ſanies abſtergi, linamentiſque carptis mollibus, iiſque aridis, adimpleri ulcus debeat; vel etiam ad dolores leniendos aptis quibuſdam remediis ſub deligationes ſingulas inungi. Spectant huc præter cetera ol. myrrhæ per deliquium, vel ejus eſſentia cum eſſentia ſuccini, vel aqua calcis ſola, aut pauxillo ſacchari ſaturni admixto. Vel *Carcinoma exulcera. tumquomodo tractandum ſit.*

℞. Aceti lithargyriſati ℥iß.
Olei roſacei aut ſolani ℨj.
M. F. in mortario plumbeo aut vitreo unguentum.
Vel ℞. △ roſar.
flor. ſambuc.
papav. erratic. a. ℨij.
ſacchari ſaturni eſſent. opii a. ℈j.
Ω vin. theriacal. ℈ij.
M.
Vel ℞. △ ſperm. ranar.
ſolan. a. ℥iij.
plumb. uſt. ℥j.
ſacch. ſaturni ℨß. M.

Loco horum adhiberi quoque poteſt decoctum aliquod vulnerarium ex herb. marrub. agrimoniæ, veronicæ &c. vel ſuccus ex ſolano & plantagine. Siquidem his haud incommode extergi ſub vincturæ ſingulæ mutatione carcinoma poterit, & deinde etiam cum linamentis carptis eis imponi. Sicubi vero *graviores dolores* incidunt, tum vel major opii aut eſſentiæ opii quantitas admiſceri, vel & mera opii eſſentia cum linamentis carptis ſupra deligari poterit: ſiquidem alia ratione quandoque vix deliniri cruciatus poſſunt. Oportet, hic, pro majori vulneris blandimento, eſſentiam opii non ex ſpiritu vini, ſed ex aquis potius deſtillatis, quales ex ſolano, papav. errat. floribus fiunt,

fiunt, præparare ſive diluere. DIONYSIUS carnis vitulinæ fruſtum aliquod ſupra dari jubet. Pulveris aridi adſperſio non æque in carcinomate, ut in ulceribus quibuſdam aliis, commodum deprehenditur. Plumbum vero uſtum cum ſem. lini aut pſyllii mucilagine ſuperinjectum mirifice ad dolores mitigandos poteſt. Quanquam in his ſingulis adhibendis haud prorſus aliena, quin grata potius variatio deprehenditur; ubi tamen ea, quæ ægro optime conducunt, præ ceteris adhibenda. Denique etiam *aqua vulneraria* ſive *ſcolpetaria* (l'Eau d'Arquebuſade) ex aqua ſolani potius, quam vino deſtillata, & ſæpius calida ſuperimpoſita egregie hic ſe gerit.

XIII.

Carcinoma quomodo excidi debeat.

Tandem ubi *carcinoma* quoddam ſic affectum reperitur eſſe, ut abſque graviori periculo *ad ſcalpellum procedere curatio* poſſit; tum rite prius cum per adhibita medicamenta leniter purgantia ſanguinemque temperantia & corrigentia, (No. II.) tum & vel maxime per ſollicitam victus rationem, præparari hominis corpus debet, quam excidere corruptam partem iſtam tentemus. Quæ autem in præcidendis labrorum, oculorum, mammarum membrique virilis carcinomatibus neceſſaria ſint artificia, id equidem inferius ſuo loco in operationibus chirurgicis edocebimus. *Vulneris curatio* eadem prorſus eſt, quam ſupra in vulneribus quibuſcunque imperavimus; unguento nimirum digeſtivo & balſamo vulnerario. Præterquam quod lenior eademque rarior deligatio mirum quantum ad vulneris glutinationem hic proficiat. *Glutinato* jam *vulnere*, reliquum eſt, ut *ſolertiſſimam ac moderatam inſtituat per omnem vitam victus rationem*. Itaque a cibis acrioribus, ſalſis, acidis, nimiumque conditis circumſpecte abſtinendum: contra vero medicamentis leniter purgantibus ſanguinemque attemperantibus, quo & aquæ medicatæ maxime pertinent, quamſæpiſſime utendum; non omiſſis, ubi ſanguinis copia urget, miſſionibus ſanguinis, ſcarificationibus, nec non venæſectionibus, verno atque autumnali præſertim tempore inſtituendis. Quæ ſi negliguntur, facillime ſcirrhus & carcinoma redeunt.

CAP. XVIII.

De Oedemate.

I.

Oedema quid ſit.

HActenus de tumoribus calidis horumdemque malis accidentibus expoſitum. Pergimus nunc ad illud tumorum genus, quod cum frigore & mollitie pallet, preſſumque a digito foveam aliquam ſive ſinum accipit, utut dolores aut nullos aut exiguos ſaltem adjunctos ſibi habeat. Proprium ipſius nomen *Oedema* eſt, quod explicatius *tumorem phlegmaticum* diceres. Nulla vitii hujus certa vel propria in corpore ſedes exiſtit, ſiquidem nunc caput, nunc manus, nunc palpebræ, nunc aliæ partes, nunc denique univerſum corpus ab eodem infeſtatur. Poſterius ubi forte incidit, cachexia, leucophlegmatia ſeu

hy-

hydrope corpus laborare vulgo dicitur. Ceterum ſi qua corporis alia pars, *pedes* certe quam frequentiſſime ab hoc malo divexantur: quare *tumefacti* ſive *œdematoſi* pedes eo tempore dici utplurimum conſueverunt. Nos igitur de his ſeorſim hoc loco tractare inſtituemus: ſiquidem hac ratione ſimul apparebit, quæ hujuſmodi tumorum phlegmaticorum in reliquis partibus aliis quandoque obviorum & natura ſit & curandi ratio.

II.

Proxima Oedematis hujus cauſa ſine dubio in *ſeroſo nimis aut viſcido ſanguine* inveſtigari debet; quippe qui in minutiſſimis illis pinguedinis ſive tunicæ cellularis veſiculis hæreſcit, adeoque cutem proximam diducit ac diſtendit. Naſci autem vitioſus iſtiuſmodi ſanguis utplurimum ſolet 1. in hominibus, qui vel *frigidioris aut phlegmatici habitus*, *vel ætate grandiores* ſunt. Idque frigido aut *hiberno* præſertim *tempore*: ubi ſcilicet ad ipſum naturæ vitium externi aeris inclementia accedit, jamque per ſe hæreſcentem ſanguinem compinguit. Ut proinde mirum haud ſit, quod, qui mirifice interdiu tumeſcunt, propter nocturnum in lectulis calorem, haud raro pedes detumeſcant, longeque graciliores matutino quam reliquo tempore utplurimum inveniantur. 2. Altera vitii hujus cauſa poſita eſſe ſolet in *perverſa victus conſuetudine*, crapula ſcilicet, vel ſaltem potu nimio, nec non frigidorum, crudorum ac durorum ciborum uſu. 3. Dehinc *febres*, præſertim intermittentes, utplurimum aliquid hic conferunt: imprimis ſi juſto largiores, dum calor & ſitis adeſt, potiones aſſumuntur, temperantiæque leges in ipſis tranſiliuntur. 4. Sed in cauſa quoque porro ſunt vel *nimia ſanguinis* ex vulnere, naribus, pulmone, vomitu, hæmorrhoidibus atque utero *profluvia*; vel 5. conſuetorum atque ſolemnium iſtiuſmodi *profluviorum*, præſertim in feminis, *obſtructiones*. Vel 6. *venæ cavæ per fœtum in gravidis*, aut per ſcirrhum aliquem in abdomine *compreſſio*; quippe quæ ſanguini ex pedibus revertenti gravem remoram injicit; vel 7. *ſedendi* etiam, *cubandi* ac *dormiendi intemperantia*; vel denique 8. *phthiſis ſpirandique difficultas*; vel & quæcunque aliæ corporis afflictiones ac defatigationes, quæ naturalem cordis in propellendo ſanguine virtutem infringunt atque conſumunt. *Cauſæ.*

III.

Ex jam adductis ſimul liquet, quibuſnam *indiciis* dignoſci Oedemata queant. Igitur non niſi illud obſervandum hic reſtat: hoc ſemper craſſiorem ac tenaciorem eſſe hæreſcentem ſanguinem vel humorem, quo duriores ipſi tumores exiſtunt, quoque diutius excitati a depreſſis digitis ſinus poſt compreſſionem manent ſuperſtites. Et fere contra. Quod ipſum rite perſpexiſſe haud ſane parum curantibus expedit. *Diagnoſis.*

IV.

Enimvero quæ cum morbis aliis, hydrope nimirum, tabe, ſpirandi difficultate, (dyſponœam & aſthma Græci dicunt) febri intermittente, ſanguinis aut novis profluviis, aut ſolemnium profluviorum decremen- *Prognoſis.*

mentis incidunt pedum Oedemata, iſta quidem curari, niſi ſublato prius; unde vitium natum fuit, morbo, nunquam ferme poſſunt. In feminis gravidis, præſertim robuſtioribus, parum atque adeo nihil periculi Oedemata pedum afferunt: fere ſemper enim poſt partum quaſi ſponte ſua evaneſcunt, vena cava hoc modo a compreſſione liberata. At magis tamen periculoſa eſſe conſueverunt, ſi feminis imbecillioribus obtingunt, vel diutius poſt ipſum partum remanent. Tunc enim haud raro hydropem, aſthma ſive ſpiritum gravem, imo vero ſuffocationem inducunt. Ceterum quo magis inveterati pedum iſti tumores phlegmatici exiſtunt, hoc magis etiam periculoſi atque ancipites cenſendi ſunt: cum e contrario recentiores nulliſque morbis aliis comitati promtiorem curationem recipiant. Similis propemodum ratio illorum eſt, qui *febriculam intermittentem* inſequuntur: hi enim longe mitiores illis ſunt, qui ex nima ſanguinis profuſione, vel & quacunque alia imbecillitate ſuboriuntur. Si qui autem e *ſolemnis alicujus ſive naturalis profuſionis obſtructione proveniunt*; tum commodiſſima curandi ratio in eo poſita videtur, ut priſtina ac naturalis ſanguinis evacuatio quamprimum reſtituatur. Fere ſemper autem facilius juniores quam natu grandiores ab iſtoc pedum vitio liberantur: ſiquidem tumores ſeniles ſæpiſſime plane inſanabiles eſſe conſueverunt. Tandem ubi graviter tumefacti pedes parum aptis medicamentis & comprimis externis agitantur, abeſſe vix poteſt, quin ſpiritus gravis, ſuffocatio atque adeo mors ipſa ſenſim ſuperveniant.

V.

Curatio. Ad Oedematum vero curationem quod attinet, hæc pro variis mali hujus cauſis mirum quantum varia eſſe conſuevit. Igitur primum utique eſt, ut in veram cauſam antea ſemper inquiramus, quam de medicina cogitemus: quæ quum propter ipſam calamitatis hujus indolem, internis præſertim corporis partibus accommodata eſse debeat; ſane non ab externis tantum medicamentis petenda præſidia ſunt, ſed & vel maxime ab internis, a *prudentiori Medico* quodam præſcriptis. *Extrinſecus* vero deinde ad curandos pedes tumefactos expedita eſſe ſolet 1. crebrior ipſorum *fricatio*, panniculorum calidorum ſubſidio, matutinis præcipue veſpertiniſque horis inſtituta; donec pedes cum rubore incaleſcant. 2. Tum *præmuniri ſolertiſſime adverſus aeris frigidioris atque hiemis præſertim injurias pedes* iſti debent. Quare longe optimum hic videtur, tibialibus interdiu ex pelle confectis, vel & quibuſcunque aliis craſſioribus uti; ſed noctu lapidibus atque aſſeribus quernis probe calidis in lecto ſub pedes collocatis, pro attenuando ſanguine, diligenter eos fovere. 3. Dehinc *faſciæ* idoneæ haud alienæ ſunt, ſic omnino circa pedes applicatæ, ut a plantis pedum ad genua ſenſim procedant: ſic enim mirifice pedes laxi corroborantur; caveturque, ne vel ſanguis hic facile colligatur & ſtagnet, vel cutis ab inſpiſſato ſanguine deſtendatur. Denique 4. ſalutaris quoque hic medicamentorum externorum cum digerentium tum roborantium poſt interna & modo laudata adminicula uſus deprehenditur. Sic enim haud incommodum eſſe ſolet, pedem tumentem ex incenſo ſpiritu vini rectificato gnaviter fovere, panniculiſque aut linamentis ad excipiendos & con-

continendos vapores, involvere; donec ſcilicet ſanguis hærens vel cum ſudore abeat, vel ad circuitum naturalem redeat, & pedes laxi ſimul egregie roborentur. 5. Multi & præſertim inferioris ſortis homines, quaſi remedium aliquod domeſticum ſive euporiſton adhibent *chelidonium majus* ruditer contuſum & per linamenta circum pedes deligatum. Alii *perſicariam acrem* vel ſolam vel chelidonio admixtam ſuperinjiciunt, nec parum plerumque proficiunt: quia his egregia vis reſolvens ineſt. Rurſus alii vel *raphanum ruſticanum*, quem *armoraciam* vocant, raſum imponunt, vel *lepidium* ex vino decoctum quam ſæpiſſime calidum ſupra dant. Nobiliſſimum quoque hic ad promovendam reſolutionem eſſe ſolet *cataplaſma* illud, quod ex columbarum fimo ſive ſtercore, ſale atque aceto, inter ſe invicem commixtis paratur, calide ſæpius impoſitum. Neque minoris virtutis ſunt *fomenta* illa *roborantia*, quæ ex cineris querni lixivio, itemque ex aqua iſta, qua fabri ferrarii ferrum candens extinguere ſolent, conficiuntur; atque ita poſt admixtas ſpiritus vini aliquot uncias, aluminiſque portiunculam calida ſubinde imponuntur cum ſpleniis; vel pedes huic liquori calido bis in die imponantur. Idem ferme præſtare ſolet *aqua calcis*; ſiquidem vel mera, vel cum ſpiritu vini alumineque mixta calida eadem, ut modo diximus, ratioue uſurpatur. Spectat denique huc mixtura ſequens:

℞. Spir. vin.
acet. Vin. a ℔j.
alum. crud. ℥iß.
vitriol. ℥j. Miſc.

Quæ prorſus eodem, ut reliqua, modo adhibetur. Ceterum hæc in primis neceſſaria hic obſervatio eſſe videtur: ut nimirum poſt frictionem ac fomenta, faſciis denuo & tibialibus commodis ægri pedes inſtruantur; ipſis autem ægris non provida ſolum victus ratio, atque a potionibus nimiis abſtinentia, ſed & motus atque exercitatio frequens, & vel maxime medicamenta interna huic malo accommodata injungantur. Sine his etenim nihil omnia medicamenta externa proficiunt. Interdum quam maxime ſalutaris ad hujuſmodi ſanandos pedes aquarum medicatarum & cumprimis *acidularum uſus* eſſe conſuevit; ſed non ſemper tamen: ita & HARRISIUS, celebris Medicus Anglus, *diſſert. chirurg.* IX. refert, ſe non ſemel per crocum martis aperitivum corticemque peruvianun peſſimas iſtiuſmodi pedum noxas feliciter admodum ſuſtuliſſe. Quod & alii ſolo hoc cortice ſe perfeciſſe perhibent: alii contra hæc noxia obſervarunt & proclamarunt. Quare utique ex prudentis Medici alicujus conſilio hic vivendum eſt, qui, utrum hæc ſalutaria an noxia ſint, probe perpendat.

CA-

CAP. XIX.

De Fungis & Hydrope articulorum.

I.

Fungus quid ſit.

AD Oedematum ſimilitudinem quam proxime accedunt articulorum fungi : haud leves profecto morbi ſive tumores, qui proinde peculiarem ſibi vindicant diſquiſitionem. Quod enim a Chirurgices multis auctoribus ſilentio ipſi tranſmiſſi vel obiter ſolum pertractati fuerunt, id equidem ideo potiſſimum factum videtur eſſe, quia propriam fungorum naturam atque originem, ſcilicet e ſanguine an ſero, e materia quadam corrupta, pure, flatibus, an ex quavis demum alia cauſa proveniant, ipſimet ignorarunt. *Fungum* itaque articulorum dum nominamus, iſtum in membrorum articulis tumorem deſignamus, qui abſque omni ferme calore ac dolore pallet, digitiſque prementibus facile quidem, propter mollitiem, cedit; ſed ita tamen, ut ad inſtar fungi, remoto digito, confeſtim ſeſe rurſus expandat, nec foveas impreſſas retineat. Tametſi autem nullus fere brachiorum atque pedum articulus ab iſtoc vitio immunis profus ſit; *genua* tamen propter inſignem forte glandularum abditæque inter ligamenta & tendines pinguedinis copiam, præ reliquis eidem opportuna eſſe conſueverunt, Neque vero unæ tantum iſtiuſmodi fungorum ſpecies reperiuntur: quidam enim minutiores, quidam grandiores exiſtunt; quidam molliores, quidam duriores, prout vel tenuiores, vel glutinoſiores ſunt, qui intus inſpiſſati & ſtagnantes hærent humores. (*a*) In quibuſdam humores noxii extra articulum hærent, qui tumores proprie hi fungi ſunt; in aliis vero in ipſo articulo collecti ſtagnant, ut ſerum in ſcroto, ubi hydrocele eſt, quales ipſe vidi & curavi. Hic poſterior morbus *hydrops articuli* haud inepte dici poteſt, & ex tumore totum articulum diſtendente fortaſſis a fungo diſtingui poterit, quippe qui magis unum alterumve latus articuli occupat. Itaque quibuſnam indiciis dignoſci articulorum fungi & hydropes queant, ex jam adductis haud obſcure, ſi quid ego video, ſimul pateſcit.

II.

Cauſæ.

Proximam fungorum cauſam quærere ſine dubio licet in inſpiſſato circa juncturarum ligamenta ſero viſcido atque glutinoſo. Quod ipſum ſimulatque poſt lapſum ictumque aliquem ligamentorum graviorem colligitur, nunc in partibus externis, nunc in ipſo articulo tumorem protinus concitat, debilitatiſque ligamentis naturalem partis mobilitatem deſtruit. Ubi autem nervi ſimul atque arteriæ vel venæ ab iſtiuſmodi tumoribus graviter urgentur, fere ſemper conſequens hinc eſt, ut ſubiecta pars nutrimento ſuo privetur, ampliatoque magis, quam naturaliter decet, articulo, ſenſim ſine ſenſu imminuatur atque abſumatur.

Di-

(*a*) Grandiorem fungum *in Chirurgia curioſa* delineatum exhibuit PURMANNUS pag. 622.

III.

Diximus, in articulorum fungis ligamenta nimium quantum extendi atque laxari; naturaleſque proin membri afflicti vires atque mobilitatem, pro mitiori graviorique læſionis vehementia, nunc levius, nunc gravius debilitari. Jam quia perditus iſto caſu ligamentorum vigor difficulter admodum inſtaurari poteſt, & tumores hi nec facile reſolvi, nec ad ſuppurationem perduci poſſunt, quivis ſane ſatis jam per ſe intelligit, arduum prorſus in fungorum curatione chirurgos negotium ſuſcipere. Suppuratio etenim præterquam quod difficilis admodum hic ſit, haud parum quoque periculoſa utplurimum deprehenditur: ſiquidem caries facile aut fiſtulæ inſanabiles per illam excitantur, quæ ferramentum in manum poſtulant. Si qui recentes adhuc parumque grandes ac duri articulorum fungi exiſtunt, hi poſt impoſita medicamenta digerentia ac roborantia curationem haud raro recipiunt: quanquam per emollientia magis utplurimum irritantur. Ubi vero grandius atque inveteratum jamtum vitium eſt, medicamenta pleraque omnia vincuntur, neque expectari, niſi a ſcalpello ſalus poteſt. Tametſi ne iſtud quidem ſatis ſemper valens aut opportunum adverſus noxam iſtam peſſimam deprehenditur. Ita ſi humores noxii in articulo hærent, ii quidem inciſione facta, educuntur: plaga vero glutinata, tumor plerumque redit. *Prognoſis.*

IV.

Sed quo facilius fungi iſti recentiores ac mitiores digerantur, longe plerumque optimum videtur, male affectam partem aliquoties in dies ſingulos per adhibitos panniculos calidos ſtrenue perfricare, protinuſque dein ſpiritum vini tartariſatum optimum illinere, vel & ipſo cum linteolis ſupra dato fovere: atque id ipſum tantiſper continuare, dum nativa membri forma & virtus reſtitutæ ſentiantur. Nobiliſſimum quoque ad idem eſt PURMANNI fomentum: (*a*)

℞. Muriæ halecum ℔ij.
acet. vin. fortiſſ. ℔j.
fol. ſalv. Mij.
vitriol. Roman. ℥iß.
alum. crud. ℥vj. M.

Quæ una per dimidiæ horæ ſpatium decocta eodem, ut mox diximus, modo injiciuntur. Simulatque jam digeri tumores incipiunt, priſtinæque partis vires paulatim inſtaurari, haud parum profecto ad perficiendam reſolutionem ii conferunt, qui vel e ſpiritu vini tartariſato, vel ex oleo tartari fœtido tumefactum articulum aliquoties per diem & quam diligentiſſime perfricant, deinceps autem ad propulſandas frigoris injurias, a quibus alias vehementer læduntur, ſpleniis ac faſciis ſuperimpoſitis ſtrenue ipſum vinciunt. Denique haud poſſum, quin illud quoque præter cetera fomentum hic proponam; cujus beneficio jam aliquoties ejuſmodi fungos egomet feliciter olim me curare memini: *Fungorum recentium per digeſtionem curatio.*

[*a*] *Chirurg.* P. III. pag. 48.

℞. Lithargyr. ℔ ß.
boli Armen. ℥ j.
maſtichis
myrrhæ a. ℥ ß.
aceti vini ℔ j. M.

Et coque hæc per horæ quadrantem, tinctiſque in iſto decocto ſpleniis vel linamentis craſſis calida ſemper & matutino & veſpertino tempore in lectulo applicantur. Interne ſimul idonea purgantia, attenuantia & ſudorifera remedia diligenter quoque adhibenda.

V.

Fungorum veterum curatio 1. per ſcalpellum.

Quod ſi autem vel inveterati jam tum, vel ita graves articulorum fungi advertuntur, ut hactenus præſcripta medicamenta reſolventia nihil ad ipſos proficiant, neceſſarium utique, prout celebres Chirurgi, WURTZIUS (*a*) jam & PURMANNUS (*b*) notarunt, fermeque unicum auxilium ſupereſt *tumefactum iſtiuſmodi articulum parte infima atque commodiſſima*, ſed circumſpecte tamen, ne ſcilicet ex ligamentis ac tendinibus quidpiam lædatur, *ſcalpello quodam idoneo incidere*. Sic enim ſerum illud ſtagnans, ſi unico in cavo collectum, protinus prorumpit, vel ſi in diverſis præterlapſo aliquot dierum ſpatio ſenſim ſenſimque effluit. Cui quidem ſcopo egregie ſerviunt turundulæ, digeſtivo quodam madentes, paucoque alumine conſperſæ vulneri immiſſæ. Sed ante tamen, quam ferrum corpori admovetur, id ſibi datum Chirurgus exiſtimet, ut ipſum tumorem digitis gnaviter deprimat, injectaque ſuperius faſcia, ne cedere facile poſſit, contineat. Namque iſto modo non commodiſſima ſolum ad incidendum pars in conſpectum prodit, ſed ipſum quoque ſerum, facto foramine promtius effluit; imo vero adinſtar ſanguinis in venæſectionibus aut lymphæ in hydroceles vel dydropis aſcitis inciſione prorumpit. Quo facto, ſi tumor adhuc aliquis ſupereſt, emplaſtrum diachylum vel oxycroceum, vel WURTZII rubrum, quod valde hic commendat, vel aqua calcis, vel ſpiritus vini, ſuperimponi debet, atque ita penitus, quicquid forte inſpiſſati in tumore adhuc reliquum eſt, reſolvi. Sic ſi priſtinæ formæ ſuæ reſtitutum eſt membrum, vulnus balſamis vulnerariis glutinatur, oleis atque rebus pinguibus aliis, quia ligamentis ac tendinibus nimium quantum inimica ſunt, ſolertiſſime ſemper evitatis. Quodſi autem hærens in fungo *ſerum tenacius aut glutinoſius* invenitur, quam ut ſatis effluere per ſe poſſit, adhibere circa deligationes ſingulas injectiones quaſdam attenuantes convenit. Faciunt huc præ reliquis decoctum agrimoniæ, ariſtolochiæ aut alchymillæ cum roſarum aut chelidonii melle permixtum, quibus injectis mirifice reſolvi tumores iſtiuſmodi adſolent.

VI.

2. per medicamenta rodentia.

Quanquam autem promtius & aperiri & glutinari ejuſmodi fungi ſolent, quibus admotum ferrum fuit; haud tamen in Chirurgis deſunt, qui ſatius exiſtimant eſſe, *medicamenta quædam rodentia* ſuper fungum injicere, reſolutaque dein, quæ nata hinc fuit, cruſta, collectos intus humores eji-

[*a*] *Chirurg.* pag. 268.
[*b*] *Chirurg.* P.III. pag. 46. cit. *Chirurg. curioſ.* pag. 622.

ejicere ; reliqua vero eadem facere quæ hactenus præſcripſimus. Quæ dum fiunt, longe optimum, mea quidem ſententia, ad inſtaurandas ligamentorum atque tendinum, in genubus præſertim, vires videtur, unguento quodam nervino, vel & ſpiritu quodam aromatico ægrum membri articulum quotidie inungere, donec priſtinas vires recuperavit.

VII.

Contingere hic non raro ſolet, ut poſt ejectum, quod intus hæſerat, ſerum inſpiſſatum, inductamque cicatricem, denuo circa juncturam iſtam vitioſi corruptique humoris quidpiam, ut ipſe vidi, ſicut in hydrocele, colligatur. Quod ipſum ne qua forte fiat, hæc utique neceſſaria videtur obſervatio: ut ſcilicet non interna ſolum medicamenta digerentia, purgantia & ſudorifera ſolerter adhibeamus, ſed ipſum quoque vulnus per immiſſas turundulas paulo diutius apertum conſervemus, & per injectam aquam vulnerariam expurgantem, decoctum videlicet ariſtolochiæ, agrimoniæ, alchymillæ &c. roſarum aut chelidonii melle permixtum, identidem per dies ſingulos expurgemus. Namque iſta purgandi aut curandi vulneris ratio, teſte PURMANNO, in nonnullis quandoque ita vehemens atque expedita eſt, ut fere poſt ſexies factam injectionem ſinus vulneris egregie non expurgatus ſolum, ſed nova quoque carne adimpletus reperiatur. Interim haud prorſus quoque alienum hic fuerit, aquam calcis vivæ in plagam injicere, extrinſecus autem emplaſtrum alquod digerens vel liquorem ſimilem ſuperimponere, genubus ipſis interim, ne colligi facile ſerum valeat, quam accuratiſſime ſemper deligatis. Sic etenim quam feliciſſime occurri fungis revertentibus poſſe, longe omnium in curandis his fungis exercitatiſſimus ille Chirurgus, FELIX WURTZIUS, teſtatur.

Adverſus recrudeſcentem fungum præſidia.

VIII.

Denique illud paucis admonendum hic reſtat: nempe *non omnes articulorum fungos ſic comparatos eſſe, ut aperiri ſatis tuto queant.* Quoties enim vitium illud aut nimis jam inveteratum atque durum, aut nimis magnum invenitur; aut jam tum imbecilliores ipſi homines vexati ſunt, abſtinendum utique ab omni ferramento erit. Fere ſemper enim noxia magis quam ſalutaris in ejuſmodi caſibus hæc curatio eſſe conſuevit: dum novis poſtea ſubinde malis, carie nimirum, fiſtulis & gangræna divexantur, atque adeo abſumuntur, qui conſiſtente aut conquieſcente vitio ad ultimam ſenectutem pervenire poterant. Ceterum de reliquis tumorum lymphaticorum ſeu phlegmaticorum ſpeciebus, quæ ferrum in manus poſtulant, quales *hydrops, hydrocele, hydrocephalus* & *ranula* ſunt, prolixius ſuo loco in operationibus chirurgicis erit diſſerendum.

Inciſio quandonã minus tuta ſit.

PARTIS PRIMAE
IBER QUINTUS
DE
ULCERIBUS.
CAPUT PRIMUM.
De Ulceribus.

I.

Ulcus quid ſit.

QUid ulcus ſit, cuilibet adeo notum eſſe videtur, ut vix prolixiori deſcriptione indigeat. Definitiones enim, quæ hic, ut in multis aliis rebus, in medium afferri ſolent, plerumque ipſo nomine obſcuriores & difficiliores ſunt. Notio tamen maxime clara & perſpicua de eodem traditur, quando docetur, quod ſit *mollium corporis noſtri partium ipſiuſque cutis ſolutio*, a cauſa interna, inflammatione nimirum, abſceſſu, vel humoribus ſubſiſtentibus acribuſque producta. Attamen ſi vulnera fiunt antiqua, vel etiam ſi contuſiones ſanationem facilem, id eſt, breviori tempore recuſant, ad ulcera tandem quoque referri atque ita appellari ſueverunt.

II.

Ulcerum ſedes quæ ſit.

Itaque propria & communis ulcerum ſedes in mollioribus corporis noſtri partibus quibuſcunque, cute videlicet, pinguedine, glandulis, carne, ipſiſque denique viſceribus internis requirenda eſt. Si quid enim in partibus durioribus, hoc eſt, oſſibus exulceratur ſive adroditur, id ipſum *ad cariem* potius atque ad morbum, quem vulgo *ſpinam ventoſam* hodie vocare ſolent, quam ad ulcera referri oportet. Quanquam, propter ipſam iſtiuſmodi vitiorum qualemcunque cum ulceribus ſive eroſionibus partium mollium ſimilitudinem, de utriſque tractatio conjungi haud inepte poſſit, atque etiam a nobis hac in parte conjungatur.

III.

Diſcrimen ab aliis noxis.

Abſceſſus autem, *contuſiones* ac *vulnera* quomodo ab ulceribus differant, penitior ſingulorum conſideratio haud obſcure declarabit. *Vulnera* enim & *contuſiones* tametſi perinde, ut *ulcera*, *in partium mollium diſſolutione conſiſtunt*, *tamen ab his quam maxime in eo differunt*, quod ab externa ſem-

ſemper cauſa & uno velut momento concitentur: quum e contrario ulcera ab internis potiſſimum cauſis, (No. I.) ac paulatim quidem ſuboriantur. *Abſceſſus* autem quaſi prima ulcerum principia, ſive nondum matura ulcera ſunt: quando nimirum inflammationes in ſuppurationem abeunt, cute adhuc integra. Simulatque enim, adaperta cute, pus maturatum effluit, ex abſceſſibus ulcera fieri putantur, ſive ea ſponte a pure erodatur, ſive ſcalpello chirurgico aperiatur.

IV.

Neque vero unæ tantum conſtitui ulcerum ſpecies poſſunt. Sic enim ipſa differunt 1. *pro partium corporis* vexatarum diſcrimine: ſiquidem nunc cutem, nunc pinguedinem, nunc denique glandulas & carnes infeſtant: 2. *pro diverſa magnitudine* ſua: quædam enim majora ſive ampliora ſunt, quædam minora; quædam alte, quædam minus alte penetrant. Atque ea quidem, quæ altiora ſunt, ſed anguſtiora tamen, & ſpeciatim anguſto ore ſive principio prædita, *ſinus* aut *fiſtulæ* dici proprio nomine conſueverunt: 3. *pro diverſa duratione*; hinc enim vel *recentia* ſunt, vel *inveterata*: 4. *pro ſymptomatum ſive malorum accidentium gravitate*; ſiquidem alia *mitiora* ſunt ac *leviora* ſeu benigna; alia vero *maligna*, id eſt, vel *cum doloribus acutiſſimis conjuncta*, vel *fœtida*, *putrida*, *pinguia*, *rheumatica ſeu multum ichorem fundentia*, *ſerpentia*, *cancroſa* ſive ad *cancrum vergentia*, *calloſa*, *fiſtuloſa* aut *verminoſa*: 5. *pro cauſarum diſcrimine*. Hinc enim fit, ut in *ulcera ſcorbutica*, *venerea*, *carioſa*, *cancroſa*, *peſtilentia* atque *a faſcino provenientia* diſpeſcantur. Denique ulcera etiam differunt 6. *pro diverſo corporis*, quem infeſtant, *loco*. Igitur quædam *ulcera narium* ſunt, alia *faucium*, *palati*, *pectoris* atque *ani*; rurſus alia *fiſtularum lacrymalium* nomine inſigniuntur. *Ulcerum diverſa genera.*

V.

Quod recentiorum Medicorum varii *præcipuam ulcerum cauſam* in *acido quodam peregrino*, corporiſque partes adinſtar aquæ fortis rodente quærunt, id feſtinanter nimis factum videtur: ſiquidem nullus propemodum *humor acris* eſt, ſive is jam ad ſalſi, lixivii, alcalici vel acidi naturam accedat, quin corpus erodere atque ulcus aliquod concitare poſſit. Et vero quia ſanguis ſubſiſtens ſive *ſtagnans* plerumque in alcalicam aliquam acrimoniam, neutiquam vero, ut quidam opinantur, in acidam convertitur; quin & ipſe odor fœtidus ulcerum alcali potius quam acidi quicquam referre deprehenditur; facile, meo quidem judicio, liquet, alcalicis ſæpius, quam acidis humoribus ulcera accepta eſſe referenda. Conſtat enim, *alcali* a Medicorum filiis dici quamcunque acrimoniam aut ſalſedinem, quæ rebus quibuſcunque acidis, perinde ut ſal tartari aceto, oleumque tartari per deliquium ſpiritui vitrioli, adverſa atque inimica eſt. Quemadmodum autem venenorum, ſic rerum acrium, adeoque & ulcerum varia admodum genera eſſe adſolent. Quo enim peſtilentior acrimonia eſt, per quam corpus eroditur, hoc quoque gravia magis, ac fœtida; hoc magis item procedentia & periculoſa; quin imo prorſus etiam, ut in carcinomatibus uſu venire ſolet, inſanabilia ipſa ulcera eſſe reperiuntur. *Cauſæ.*

tur. Interim non ab acrimonia tantum, ſed a quibuſcumque rebus aliis etiam, quæ ſanguinem ſubſiſtere faciunt & corrumpunt, naſci ulcera poſſunt. Sic enim quam ſæpiſſime *tumores*, *inflammationes*, *vulnera*, *contuſiones*, *oſſium fracturæ*, *luxationes*, *ſcirrhus*, *cancer*, & *caries*, in ulcera degenerant. Quæ quidem ipſa quantumvis initio lenia & benigna ſunt, peſſima tamen, vel propter malum corporis habitum, vel propter pravam victus rationem, vel denique propter inconvenientem medendi ac deligandi modum cauſaſque id genus alias, haud raro evadunt.

VI.

Veterum & malignorum ulcerum diagnoſis.

Tametſi autem *viſus beneficio cognoſci pleraque ulcera* poſſunt, tamen ut exactius pateat, *quam alte ſinus penetret*; quorſum is procedat; denique num cariem adjunctam ſimul habeat, utique *ſpecillis* opus videtur. *Vetus an recens* ulcus aliquod ſit, optime ipſius hominis ſermo indicabit. Neque vero minus hinc cognoſci poterunt *cauſæ*, *cur inveteratum malum ſit*; ſive jam in carie quadam ſubjecta, ſive in perverſa victus aut curationis ratione eædem fuerint poſitæ. *Benignius* adhuc ſive mitius eſſe ulcus aliquod, inde potiſſimum cognoſcitur, ſi nondum vetus illud eſt, nulliſque gravioribus malis comitatum; ſi modice craſſum pus advertitur; ſi ſubalbidum, lene minuſque fœtidum eſt; denique ſi & junior & robuſtior ægrotus eſt. Contra vero *maligna* curatuque difficilia non ſine ratione judicantur eſſe ulcera, ſi homo afflictus infirmioris, ſcorbutici vel hydropici etiam habitus eſt; ſi nimis tenue, acre, fœtidum, flavum, albicans atque ſubrubrum, ſubviride aut ſubnigrum; vel & nimis craſſum lardoque haud abſimile pus deprehenditur. Æque vero periculoſum vitium ſubeſt, ubi vel intenſionibus ægroti doloribus urgentur, vel ſic etiam comparata eſſe ulcera reperiuntur, ut vulneris atque abſceſſus recentis per digeſtiva balſamaque vulneraria curationem haudquaquam recipiat.

VII.

Ulcerum impurorũ, fluentium, rodentiũ, fiſtuloſorũ & calloſorum cognitio.

Ulcera impura ac putrida vocantur, in quibus caro corrupta, mollis, albida vel & livida conſpicitur; item ubi materia craſſior & glutinoſior, viridis item vel variegata colligitur. *Ulcera fluentia* ſive *rheumatica* inde potiſſimum arguuntur, ſi ſanies copioſa & tenuis effluit. *Rodentia* vel *procedentia* ulcera inde pateſcunt, ſi materia partes undique circumpoſitas, nunc tardius, nunc celerius, prout acrimoniæ gradus eſt, erodit. *Ulcera fiſtuloſa* dicere iſta ſuevimus, quæ altius paulo vel ſub cute vel inter muſculos penetrant, præſertim ubi ſinus amplior, exitus anguſtior fuerit. *Calloſa* denique iſta judicamus *ulcera*, quorum interiores parietes materia quadam duriori & quaſi cartilaginea ſunt obducti.

VIII.

Ulcera venerea, cancroſa, carioſa & faſcino orta quomodo cognoſcãtur.

Sic porro etiam *ulcera venerea* ſubeſſe arguuntur, ubi eadem poſt celebratum cum impuriori femina concubitum, morboſque venereos, gonorrhœam puta, bubones venereos, ipſam denique luem veneream inſequuntur. Quorum equidem varia plerumque ſedes eſt: quanquam frequentius iis in locis naſcuntur, in quibus bubones venerei prodierunt,

runt, in naribus ſcilicet atque faucibus, nec non in membro virili : quare colis ulcera ſive carcinomata (Gallis *chancres*) appellantur. In ſequiori ſexu venereis iſtiuſmodi ulceribus fere ſemper obnoxia ſunt ipſa pudendorum labia, vel uteri etiam collum. *Ulcera cancroſa* vel eadem prorſus ſunt cum carcinomatibus exulceratis, quorum notas ſupra dedimus: (Lib. IV. Cap. XVII. No.5. 6.) vel & ubi progreſſum atque dolores ſpectaveris, quam proxime ad naturam carcinomatum accedunt. *Ulcera carioſa* dicuntur, ſi juxta poſitum os aliquod eroſum perioſtio privatum, ſive infeſtatum a carie invenitur. Sed de iſta quidem prolixius infra exponemus. A *faſcinis* denique an ſubnata *ulcera* ſint, exinde argui vulgo ſolet, ſi aciculæ, crines, filamenta, panniculi, clavi, teſtæ ovorum, carbones, vel & quæcunque id genus res præternaturales aliæ in abſceſſibus aut ulceribus reperiuntur. Tametſi, ut, quid ego ſentiam, aperte fatear, non pleraque tantum ſigna, quæ ab imperita plebe pro faſcino cognoſcendo afferri in his caſibus ſolent, ſed ipſa quoque faſcina dubia plerumque vel prorſus etiam conficta atque ſuperſtitionis pleniſſima videantur: multa enim olim ulcera pro faſcinatis habita ſunt, quæ re vera talia non fuerunt.

IX.

Prognoſis ulcerum malignorũ atque inveteratorum.

Ulcera quoque recentia & benigna, perinde ut abſceſſus recentiores, haud difficulter utplurimum curantur: maxime ſi juniores viribuſque inſtructi homines ſunt. Quo autem *magis inveterata*, quoque gravioribus malis comitata ulcera ſunt, eo difficilius curantur: adeoque valde *putrida*, *rheumatica* ſive *largiter fluentia*, *fiſtuloſa*, *calloſa*, *carioſa* & *cancroſa ulcera* difficulter admodum atque non niſi per egregia Medicorum excellentium artificia ſanari conſueverunt. Sibimet ipſi enim atque aliis egregie, meo quidem judicio, teſteque experientia, iatroaliptæ iſti vel hiſtriones imponunt, qui de emplaſtris quibuſdam unguentiſque arcanis, ad quodlibet ulcerum genus longe valentiſſimis mirum quantum inſolenter gloriantur. *Quo pejoris atque infirmioris habitus ægroti ſunt*, quo ætate grandiores, quo acrior ſanguis eſt, quo pejor ulceris odor, quo pejor denique puris & color & acrimonia eſt, hoc magis quoque difficulter ſananda cenſeri ipſa ulcera oportet. Si qua valde ampla vel pura etiam ulcera adſunt, quæ copioſiſſimam materiam vel ſaniem quotidie emittunt, tum mirifice homines debilitari paulatimque confici adſolent. *Antiqua pedum ulcera*, præſertim in hominibus ætate provectioribus atque infirmioribus glutinare haud quaquam convenit. Fere ſemper enim, ut experientia docet, melius atque mitius cum iſtiuſmodi hominibus agitur, quoad corrupta, atque ex univerſo corpore collecta materia ex ulceribus effluit. Quæ ſimulatque poſt ulcerum glutinationem reprimitur, peſſimi utplurimum morbi, capitis nempe dolores, vertigines, apoplexia, epilepſia, difficultas ſpirandi aut ſuffocatio, diarrhœa item ac dyſenteria atque inflammationes internæ, malaque id genus gravia alia cum ipſa tandem morte, ceu obſervatum quam ſæpiſſime a quamplurimis Medicis practicis fuit, paulatim ſuperveniunt. (*a*) Similiter ubi *ulcera iſtiuſmodi antiqua*

X 4

(*a*) Evolvi hunc in finem poteſt nobiliſſimus Medicus CRATO in epiſtolis ſuis medicis, ubi egregia hac de re diſſerit.

tiqua in ſenibus exareſcunt, labraque cum calore livent, proximum utique ſphaceli atque adeo ipſius mortis ſæpiſſime periculum eſt. In *juvenibus & robuſtis vero tutior ulcerum inveteratorum curatio eſſe ſuevit:* ſed neceſſaria tamen ſemper in *ejuſmodi caſibus iſta obſervatio videtur, ut non ipſa tantum ulceris* cauſa medicamentis aptis tollatur, ſed ſanguis quoque in priſtinam integritatem ſuam vindicetur: id quod vero haud raro difficillime fieri ſolet. Igitur ſi nimis inveteratum malum eſt, hominesque & medicamentorum & abſtinentiæ impatientes paulatim fiunt; mirum haud eſt, ſi vel in robuſtioribus etiam ſæpe ſanari ulcera nequeant.

X.

Prognoſis ulcerum venereorum, fiſtuloſorum, calloſorum, carioſorum & cancroſorum.

Ulcera venerea curationem vix ac ne vix quidem recipiunt, niſi venenum venereum per medicamenta idonea e corpore prius expellitur. Siquidem ſine his nihil omnia externa hic proficiunt. *Ulcera fiſtuloſa, calloſa & carioſa*, rarius imo vero nunquam ſine ferro ſanantur. Fere ſemper enim poſt inductam etiam cicatricem recrudeſcunt vehementiuſque hominem affligunt. Atque caries præſertim ſi magna eſt, maxime in articulis membrorum, tam multum puris fundit, unde ſæpius vires tam inſigniter debilitantur, ut, niſi membrum in tempore reſcindatur, homines inde conficiantur. Uberius id ipſum perſpici ex illis poterit, quæ de *carie & ſpina ventoſa* inferius diſputabimus. Pari ferme ratione res ſeſe habet in *ulceribus cancroſis:* in his enim, niſi pars affecta præciditur, certiſſima ſalutis ſubeſſe ſolet deſperatio; quemadmodum *in carcinomate* ſupra jam tum declaravimus. Quin præciſis etiam membris, tamen carcinomata nonnunquam revertunt penituſque hominem paulatim abſumunt. Tandem ſi qua in viſceribus ulcera naſcuntur; tum, quia nec manus nec medicamenta ſatis commode admoveri poſſunt, ſæpiſſime pro inſanabili vitium jure merito habendum videtur.

XI.

Ulcerum recentium curatio quæ ſit.

Ad ipſam autem ulcerum curàtionem quod attinet, hæc utique pro ipſius vitii diverſitate mirum quantum varia eſſe conſuevit. Namque ubi recens adhuc ipſum ulcus deprehenditur, curari illud quaſi abſceſſus aut vulnus aliquod recens oportet. Igitur ante omnia idem *expurgandum*, dehinc *nova carne implendum*, tandemque *cicatrice*, quantum fieri poteſt, *æquali ac nitida* claudendum ſive glutinandum eſt.

XII.

1. Quomodo ulcus purgandum

Atque *expurgatio* quidem ſic fere inſtituitur. Nempe primo loco materia vitioſa emittenda, vel, niſi ſatis per ſe effluit, digitis leniter exprimenda, vel, ubi ſinus profundus, per injectionem aliquam, aut ſi ſatis patet, linamentis paulatim extergenda. Quicquid autem forte ex membranulis partibuſque pinguibus corruptis aliis in ulcere reliquum eſt, id quam aptiſſime utplurimum ejicitur, ſicubi in ſequentibus deligationibus linamenta carpta unguentoque digeſtivo madentia quotidie immittuntur, ac deinde emplaſtro diachylo, diapalmæ aut hujuſmodi alio, ſpleniis item & faſciis ſuperimpoſitis. Hæc tantiſper

per fieri ſedulo debent, dum penitus expurgatum vulnus ſit, hoc eſt, dum fundus ulceris undique rubicundus novaque carne adimpletus reperiatur.

XIII.

Quibus rite confectis proximum eſt, ut *nova carne ulcus impleatur*; id quod iis fit medicamentis, quæ *ſarcotica*, id eſt, carnem conficientia vulgo vocantur: inter quæ longe optimum valentiſſimumque hic deprehenditur unguentum digeſtivum. Niſi enim alia incidunt impedimenta, nihil fere aliud quidpiam ad novam carnem producendam, præter digeſtivum illud, neceſſarium videtur. Quod autem Medicorum plerique fere omnes uſque adeo graviter hic propria quædam medicamenta balſamica, novæ carni procreandæ accommodata, inculcant, id equidem intempeſtivam aliquam ipſorum arguit ſollicitudinem atque induſtriam. Præterquam enim quod ipſi noſtro unguento digeſtivo balſamica vis inſit; ſane nova iſta caro non tam a medicamentis, quam potius ipſo naturæ beneficio progignitur. Chirurgorum enim ſtudia omnia nihil ferme hic aliud efficiunt, niſi ut impedimenta ſive noxia quævis ipſique ſanationi contraria propulſentur. Si quibus interim ad hunc ſcopum haud ſatis vehemens unguentum digeſtivum videtur; his ego auctor ſum, ut ejuſdem loco balſamum Arcæi, balſamum Peruvianum, balſamum de Meccha, balſamum ſulphuris, eſſentiam myrrhæ & aloes, oleum myrrhæ per deliquium, oleum ovorum, hujuſdemque generis balſama vulneraria alia adhibeant, donec ad vulnus glutinandum nihil omnino reliquum ſit.

2. Quomodo ulcus implendum.

XIV.

Sicubi vero paulo altius ulcera penetrant, uſque adeo, ut neque oculorum acies neque medicamenta fundum ipſorum contingere queant, tum neceſſarium utique videtur, in deligationibus ſingulis, poſt expreſſam, quæ intus collecta eſt, materiam vitioſam, liquorem aliquem mundantem atque ſanantem, decoctum videlicet agrimoniæ vel ariſtolochiæ, cum melle roſarum vel & myrrhæ atque aloes eſſentia mixtum; vel quod BELLOSTIUS laudat, (*a*) decoctum etiam ex nucum foliis cum admixto ſaccharo prius ſemper injicere, quam ipſa deligatio ſuperius deſcripta ſuſcipiatur, donec fundus glutinatus ſit: poſtea, ut antea dictum eſt, ad ulceris uſque repletionem continuatur.

In ulceribus altis quid faciendum.

XV.

Ulcere jam impleto, reliquum eſt, ut apta quædam cicatrix eidem inducatur: id quod optime fit, ſi modo linamenta carpta eademque ſicca ſuper ulcus imponuntur quotidie cum emplaſtro, donec cicatrix facta ſit. Sed ubi nihilominus caro ſupercreſcit, ac ulcus madet, adſpergendi ſimul ſunt pulveres exſiccantes, ex maſtiche, thure, ſarcocolla, colophonia, lapide calaminari ac tutia confecti, ſuperinjectis linamentis aridis atque emplaſtro quodam ad impoſitas res continendas accommodato, donec ex toto ſeneſcat. *Si qua*

3. Cicatrix quomodo inducenda.

[*a*] lib. qui *le Chirurgien d' Hopital* inſcribitur.

qua vero ſuper cutem reliquam caro luxurians jamtum increvit, longe optimum ad illam exedendam eſt, aut vitriolum cœruleum illinere, aut, ſi hoc non ſatis vehemens fuerit, pulverem ex præcipitato rubro atque alumine uſto paratum eidem inſpergere; dum nihil amplius promineat. Reliqua poſtea fieri debent, ut dictum eſt antea.

XVI.

Prudens victus ratio imprimis hic neceſſaria eſt.

Denique dici vix poteſt, quantum ad implenda & glutinanda ulcera proficere ſolet *prudens vitæ victuſque ratio*. Obſervatum enim pridem jam ab artis ſalutaris profeſſoribus eſt, ejus beneficio peſſima quandoque ulcera ſine aliis fere remediis ſæpe ſanata fuiſſe; contra vero ſine ipſa, vel leviſſima etiam ulcera in peſſima, imo in vitium aliquod prorſus inſanabile haud raro degeneraſſe. Igitur cavendum ſolertiſſime ſemper eſt, ne, dum ab ulceribus aliquis infeſtatur, cibos acriores, ſalſos, acidos, nimis pingues, aut calefacientes, ſuillos digeſtuque difficiliores, idem aſſumat: prouti ſupra jamtum *in vulneribus* præceptum fuit. (Lib. I. Cap. I. No. 45. ſeq.) Quod ſi autem malus forte corporis habitus obſtare videtur, quo minus ſaneſcere ulcus aliquod poſſit, in conſilium utique adhiberi Medicus aliquis prudens debet, qui per adhibita medicamenta interna opportune provideat, ne qua forte ulcera mitiora in pejora vel penitus quoque inſanabilia tranſeant; ſed ut potius curatio horum beneficio, quantum fieri poſſit, promoveatur.

CAP. II.

De fiſtularum curatione.

I.

In curandis fiſtulis opus eſt 1. expurgatione.

QUoties fiſtulæ quædam, ſed nondum tamen calloſæ, ulceribus adjunctæ, vel viſus, vel ſpecillorum beneficio deteguntur, promtiſſimum auxilium eſt eas, ſi tuto fieri poteſt, ad fundum uſque incidere, poſtea mundare & glutinare. Quia vero ægri hoc ægre admittunt, expurgari iſtas ante omnia per injectum liquorem aliquem convenientem, vel per linamenta carpta unguento digeſtivo madida convenit: quemadmodum ſuperiori capite præſcripſimus. Quanquam autem Chirurgorum multi pro demittendis in inferiorem ſedem medicamentis, *turundas* fiſtulis intorquent; tamen quando illarum & durities & nimia forte longitudo vel callum, vel inflammationem, vel denique nimium humorum in fiſtulis impetum excitant, vel curationem ſaltem juſto diutius impediunt; conſultum utique magis videtur, aut prorſus ab iiſdem abſtinere, aut certe providere, ne iſtæ nimis vel duræ ſint vel longæ. BELLOSTIUS certe & jam antea MAGATUS, viri in arte ſalutari longe celeberrimi, propter egregium illum turundarum abuſum, penitus ipſas quaſi ſupervacuas & noxias rejicere nulli dubitarunt. Quorum ego mores atque ſententiam tantum abeſt, ut reprehendam, ut potius amplecti ſuſtineam. Neque enim tutum ſatis turundarum

uſum

uſum exiſtimo eſſe, niſi forte in illis caſibus, ubi cautio habenda eſt, ne juſto citius fiſtularum nimis anguſtarum ora glutinentur. Sed quoties tamen hic adhibentur, breviſſimæ ſemper molliſſimæque ipſæ ſint neceſſe eſt: prouti quidem ſupra jamtum in vulneribus poſitum meminimus.

II.

Alterum in curandis *fiſtulis* eſt, ut *ipſarum fundus contra earum aperturam probe comprimatur*. Igitur ſplenium aliquod anguſtum, vel emplaſtrum quoque ad inſtar ſplenii cujuſdam anguſtioris complicatum, poſt factam ulceris purgationem & immiſſa in fiſtulas medicamenta, qua parte ipſarum fundus deliteſcit, injiciendum, ſuperimpoſitis, ut in ulceribus reliquis fieri debet, linamentis carptis, emplaſtris, ſpleniis atque faſciis. Atque ad faſcias equidem quod attinet, optimum eſt, vel primam earundem partem juxta fiſtulæ fundum applicare, vel arctius ſaltem iſto loco iſtas conſtringere: quo ſcilicet corrupta, quæ intus hæreſcit, materia verſus ipſum fiſtularum os ſemper propellatur; adeoque ima ſedes citius ſemper, quam ſinus reliquus, glutinetur. Quod ipſum promtius fieri tunc plerumque ſolet, quoties in brachio vel pedibus fiſtulæ ſunt; præſertim ſi fundus ipſarum ad ſuperiorem, os autem ad inferiorem membri partem ſpectare deprehenditur. *2. compreſſione.*

III.

Ubi altius fiſtulæ penetrant, quam ut intimus ipſarum ſinus expurgari commode queat, *injicienda utique, pro eluendis ſordibus, ſunt medicamenta purgantia*: qualia ſcilicet ſuperiori capite præſcripſimus. Quanquam illis adjungi haud incommode quoque poteſt hoc. *Fiſtulæ altiores; quomodo tractādæ ſint.*

℞. Ungu. digeſt. ex terebinth. & vitell. ovi parat. ℥iß.
Mell. vulgar. vel roſar. vel chelidon. ℥j.
Spir. vin. vulgar. ℥ix. M.
Vel ℞. Decoct. ſcord. vel abrotan. vel agrimon. ℥viij.
Spir. vin. ſimpl. ℥iij.
Elixir. propr. vel
Eſſent. myrrh, & aloes ℥j.
Mell. roſar. ℥ij. M.

Quæ in quavis deligatione aliquoties calide injicienda, compreſſoque fiſtulæ & fundo & ore aliquantiſper intus continenda ſunt, ut melius noxia expurgent, donec ſenſim fundus glutinari occipiat. Denique iiſdem pergendum, quæ expoſita jam ſunt in ulceribus. (Cap. I. No. 13. ſeqq.)

IV.

Quod ſi autem hactenus propoſita curandi ratio non ſatis vehemens atque accommodata ad fiſtulas glutinandas, &, quod primum erat, expurgandas animadvertitur; ſane, *majus in ferro quam in medicamentis præſidium eſſe conſuevit*. Idque vel maxime tum, ubi vel deorſum fiſtulæ tendunt, vel tortuoſæ nimis ſunt, aut fundus ſatis comprimi nequit, ab ore ad fundum uſque incidendæ. *Raro curari niſi ſcalpello admoto poſſunt.*

V.

V.

Inciſio qua ratione fieri debeat.

Igitur vel ſpecillum aliquod ſulcatum leniter demitti in fiſtulæ ſinum debet, immiſſoque in ſulcum iſtum ſcalpello, ſupra incidi cutis & caro, quantum quidem ſatis eſſe atque tutum videtur. Deopertis enim fiſtularum ſinibus ultimis, non ejici tantum promtius materiæ corruptæ poſſunt, ſed commodius etiam medicamenta applicari, vel etiam ſcalpello, mucrone obtuſo prædito, (*a*) ſine ſpecillo inciſio fieri poteſt. Nonnunquam *forfex incurva robuſtior* (Tab. I. fig. D.) in intimam fiſtulæ ſedem demittitur, eaque caro inciditur. Sed iſta tamen incidendi ratio niſi tenuior cutis vel caro fuerit, non ſemper æque commoda, ſed ægro interdum magis moleſta videtur.

VI.

Quid poſt inciſam fiſtulam fieri debeat.

Sicubi poſt inciſam fiſtulam copioſior forte ſanguis effluit, qualiter equidem fieri haud raro conſuevit; tum in prima deligatione linamentis carptis ſiccis implendum ac probe deligandum vulnus eſt; dehinc unguentum digeſtivum cum ægyptiaco vel præcipitato mercurio rubro injiciendum, donec ulcus probe purgatum ſit; reliqua vero eadem prorſus facienda, quæ in ulceribus recentibus poſita ſuperius ſunt. Callus denique, caries atque id genus alia mala fiſtulis adjuncta quam curandi rationem exigant, ſeorſim inferius exponere conſtituimus. De fiſtulis generatim, & ſpeciatim de fiſtulis coſtarum, ventris & ani legi meretur CELSUS Lib. VII. cap. IV.

CAP. III.

De ulcerum malignorum curatione.

I.

Ulcerum cacoethicorum variæ cauſæ sūt.

HActenus de ulceribus aliquanto mitioribus horundemque curatione diſſeruimus. Sequitur, ut de iis quoque ulceribus, pro inſtituti ratione tractemus, quæ pejoris ſunt indolis & ſecundum ſuperius traditam curandi viam vix ac ne vix quidem curari poſſunt, ideoque ulcera *dyſepulotica*, *chironia*, *cacoethica*, *rebellia* vel *contumacia* in ſcholis Medicorum dici conſueverunt. Proprias ſemper ulcerum iſtiuſmodi cauſas exiſtere, quare adeo mali moris ſint, nemo ſanus facile negaverit: quales autem in quocunque caſu eædem ſint, quæ curationem adeo difficilem reddunt, id Chirurgorum plerique juxta cum ignariſſimis ſciunt. Et vero *naſci utplurimum ulcera iſtiuſmodi pertinacia* ſolent, ſi mali, ſcorbutici, cachectici atque hydropici habitus homines ſunt; nec non ſi lues venerea, ſi caries aut callus, ſi magna ſanguinis acrimonia vel & carcinoma quoddam deliteſcunt. Quæ mala ſingula & inveſtigare & extirpare diligentiſſime debent ii, qui de feliciori ulcerum

(*a*) Vid. Tab. V. fig. 4. & 5.

rum peſſimorum tractatione cogitant. Id ipſum autem præſtare tam ſolet eſſe in pleriſque caſibus arduum, ut vel expertiſſimus etiam Medicus aut Chirurgus hærere ſæpius hic debeat: nedum empyrici. Quantumvis etiam hi nobilia atque arcana adverſus peſſima quæque ulcera in promtu ſibi eſſe, impudenter ſæpe jactitent remedia, emplaſtra vel unguenta.

II.

Quoties nihil aut fiſtularum, aut calli, aut cariei, aut carnis putridæ, aut vermiculorum in ulceribus deliteſcit, ulceris ſane pravitas ſive contumacia inde plerumque oritur, ſi malus atque infirmus eſt, vel propter nimis glutinoſum, acidum, acrem, bilioſumve ſanguinem, vel propter malum aliquod venereum, vel propter imprudentem victus rationem, vel denique in feminis propter menſium, in viris autem propter hæmorrhoidum obſtructionem, corporis habitus. Igitur ut contumacioribus ejuſmodi ulceribus ſuccurratur, non medicamentis ſolum internis a prudenti Medico præſcriptis, ſed & vel maxime *ſollicita victus ratione* opus eſt. Hæc enim uſque adeo proficere hic conſuevit, ut vel peſſima etiam ulcera, ſine omni fere medicamentorum internorum uſu, per eandem ſæpius fuerint ſanata: (*a*) dummodo ſolerter quotidie expurgata eadem ſint, vel &, poſt illitum iis vulgare aliquod unguentum, oleum aut balſamum vulnerarium, emplaſtro quodam communi, ſaturnino ſcilicet, ſeu diapompholygos, aliove ſimili diligenter contecta. Quam quidem ob rem *in aſſumendis cibis ac potionibus* id ſolertiſſime providendum ſemper eſt, ut non niſi leviora paſtus genera & ſemper quidem quam parciſſime ingerantur. Quicquid enim nimis ſalſum, acre, acidum, durum atque crudum eſt; quicquid ex pinguedine, lardo, carnibus ſuillis, farinoſiſque maſſis confectum eſt; quicquid denique intemperanter aſſumtum eſt; id nunquam fere non peſtilentiſſimum deprehenditur. Ita calidiores ægri victum calefacientem, frigidiores refrigerantem, vitare debent. Sed valentior tamen bona diæta ſive abſtinentia eſſe conſuevit, ubi externa ſimul curatio ad eandem accedit. Quocirca diligentiſſime ſemper expurgari a materia corrupta ulcus convenit, ne ea diuturniori mora acrior reddatur, & vitium procedat. Dehinc unguentum digeſtivum, cui etiam myrrha, maſtiche aut colophonia poteſt eſſe permixta, vel & decoctum ex juglandis foliis cum injecto pauco ſaccharo; vel denique decoctum viridis aeris ex vino ſupra deligandum. In nonnullis ſpiritus vini ſimplex, vel aqua calcis cum linamentis immiſſa egregie iſtiuſmodi ulcera ſiccat & ſanat. Si quæ forte adſunt *fiſtulæ*, hæ incidendæ, poſtea, ut cap. præcedenti dictum eſt, mundandæ, & balſamo peruviano, copaivæ, ſulphuriſque terebinthinato, vel & quibuſcunque aliis medicamentis glutinantibus conſolidandæ. Tantem ſi interna medicamenta non negliguntur, dubium non eſt, quin peſſimis etiam ulceribus ſæpe ſuccurri feliciter queat.

1. Quando malus corporis habitus eſt.

III.

(*a*) Præter multos alios videri hac de re poteſt DOLÆUS in ſua *Encyclop. Chirurg.*

III.

2. Quando ulcera rheumatica ſunt.

Si qua autem porro ulcera contumacia copioſiſſimos humores emittunt, indicio id ipſum eſt, juſto largiorem tenuioris atque acrioris ſeri copiam, quæ copioſiori potui ſæpe debetur, ſanguini eſſe admixtam, atque *rheumatica* appellari ſolent. Quæ quum commodius educi, quam per ſedes crebriores nequeat; ſane, ubi vires ſunt, purgantia urinamque moventia diligentiſſime ingerenda medicamenta ſunt, aſſumto ſimul potu parciori. Egregie ad id proficiunt millepedes præparati, nec non eſſentia ſuccini, myrrhæ, balſami peruviani, tinctura tartari, tinctura antimonii tartariſata; & ſi quæ aliæ ſunt tincturæ vel eſſentiæ balſamicæ atque ad urinam movendam accommodatæ. Potiones largiores, quæ ſæpe cauſa ſunt horum malorum, prorſus hic alienæ ſunt; contra vero pro potu ordinario cereviſia generoſa vinumque vetuſtum modice ſumta perquam ſalutaria: idque magis etiam, ſi vini Hungarici vel Hiſpanici pauxillum ſubinde inter prandendum aſſumitur. Extra prandium vero a potu omnino abſtinendum eſſe ſuadeo. Similiter in cibis commodiſſimi illi ſunt, qui vel ex aridis vel aſſis, vel ſanguinem etiam cogentibus materiis, quo hordei atque oryzæ mucilagines, pulticulæ avenaceæ, vitulorum pedes & gelatinæ ſpectant, conficiuntur. Denique *externa etiam medicamenta ſiccantia* in primis hic neceſſaria videntur. Faciunt huc præter cetera, aqua calcis, lapis calaminaris, tutia præparata, creta, maſtix, thus, colophonium, nec non cinnabaris nativa præparata. Quibus ſingulis ulceri adſperſis emplaſtrum diapompholygos, ſaturninum aut de lapide calaminari ſuperimponendum.

IV.

3. Quando ulcera corrodentia ſunt.

Quæ ad partes proximas rodendo ſenſim procedunt ulcera contumacia, iſta *corrodentia* ſeu *phagedænica* in ſcholis Medicorum audiunt, miramque ſanguinis acrimoniam ſignificant. Igitur illud providendum ante omnia Medicis hic eſt, ut medicamentis lenientibus ac temperantibus internis ſanguinem quam ſolertiſſime attemperent. Serviunt hic præ reliquis decocta ex rad. chinæ, ſarſaparill. ſymphyt. polypod. liquirit. ſcorzon. lapath. acuti, herb. malv. alth. hyperic. ſaniculæ, agrimon. marrub. albi, hiſdemque ſimilia reliqua. E cibis ſaluberrimi illi ſunt, quos modo (No. III.) præſcripſimus. Quicquid enim acre, quicquid ſalſum nimiſque aromatibus aut acidis conditum, quicquid denique ſuillum eſt, illud omne inſigniter noxium, adeoque vitandum eſt. Contra vero medicamenta purgantia identidem cum admixto mercurio dulci aſſumta non ad imminuendam tantum ulceris ſaniem, ſed ad leniendam quoque ſanguinis acrimoniam maturandamque ſanationem haud parum proficiunt. *Extrinſecus* ad leniendum commodiſſima ea medicamenta ſunt, quæ ſupra (No. 2. & 3.) commendavimus. Atque iſta quidem ſingula, poſt exterſam diligentiſſime ulceris ſaniem, tam diu adhibenda ſunt, donec & procedere vitium deſinat, & ipſum ulcus feliciter ſaneſcat.

V.

V.

Ulceribus phagedænicis ſive corrodentibus haud prorſus abſimilia ſunt *ulcera cutanea*, hoc eſt, ea, quæ tum in adultorum, tum & infantium cute & quam maxime facie naſci conſueverunt. Neque enim iſta ſolum ab acriori ſanguine proficiſci, ſed latius quoque ſerpere utplurimum conſueverunt. Igitur in cutaneis æque ac phagedænicis valentiſſima ſemper aptiſſimaque ea medicamenta ſunt, quæ & alvum probe expurgant & ſanguinem acriorem ſenſim magis leniunt. (No. 3. & 4.) Atque adultis quidem commendanda hanc in rem præ reliquis ſunt ita dicta decocta lignorum, vel & decoctum radicis lapathi acuti, aut herbæ fumariæ. Quorum unum alterumve ter quaterve ad ℥viij. vel X. quotidie calidum aſſumere convenit; & poſt primam quidem potionem matutino tempore aſſumtam in lectulo conquieſcere ac ſudare. His adjungi ſimul haud inepte poterunt eſſent. fumar. lignorum, ſuccini, vel tinctura antimonii tartariſat. ad XXX. vel XL. guttulas aliquoties quotidie cum laudatis decoctis ingeſtæ, nec non pulveres abſorbentes cum antimonio & flor. ſulphuris illis interpoſiti, & aliquamdiu continuati. Circumſpecta autem vitæ ratio tam eſſe neceſſaria hic conſuevit, quam quæ vel maxime. *In infantibus adhucdum lactantibus* utiliſſimum eſt ſæpe, medicamentis purgantibus ſanguinemque lenientibus uti; matri interim vel nutrici præter exactiſſimam vitæ rationem medicamentis jamjam laudatis diligenter ingeſtis. Extrinſecus egregie hic proficit oleum tartari per deliquium: ſiquidem bis aut ter quotidie, penicilli plumulæve ſubſidio ulceri illinitur, idque vel ſolum, vel & cum oleo ovorum atque ceræ mixtum. Huic dein emplaſtrum aliquod, vel ſaturninum, vel de minio, vel de ſpermate ceti cum camphora, ad arcendas aeris externi injurias, ſuperimponitur. Ubi vero, ceu in infantibus haud raro evenire ſolet, integram faciem malum occupavit, tunc emplaſtrum equidem haud commodum videtur, ſatiuſque eſt, larvam aliquam lineam, qualem ſupra in ambuſtione commendavimus, faciei adaptare. Ceterum haud ſpernendi quoque uſus hic ſunt ol. philoſophor. cum oleo ovorum, nec non aqua calcis, vel & aqua ex edulcoratione antimonii diaphoretici; ſi nimirum ulcus quotidie his eluitur atque expurgatur. Quanquam nec alienum eſt, eorum loco unguentum de lithargyrio vel diapompholyg. vel de enula frequenter ad inungendum ulcus adhibere, commixta præſertim, ſi contumacius malum fuerit, vel mercurii vivi vel præcipitati albi portiuncula. Denique ſi ſanie nimium, ad rheumaticorum inſtar, iſtæc ulcera ſimul fluunt, neceſſarium utique eſt, pulverem aliquem abſorbentem ac ſiccantem e tutia, lap. calaminar. ceruſſa, creta ſimilibuſve aliis, cum cinnabari nativa aut præcipitato albo mixtum, caute quotidie vel inſpergere, vel & cum cremore lactis ſubactum quam ſæpiſſime inungere.

4. *Quando ulcera cutanea ſunt.*

VI.

Sed nulla tamen in ulceribus arrodentibus gravia magis ſunt, quam *cancroſa*: ſiquidem in his eadem, quam in carcinomatis exulceratis præcepimus, & interna & externa neceſſaria eſt curatio. (Lib. IV. Cap.

5. *Ulcera cancroſa.*

Cap. XVII. No. 12.) Tametſi, ut graviter in primis M. A. SEVERINUS, Medicus & Chirurgus celeberrimus, teſtatur, magis in manu quam medicamentis hic præſidium ſit. Multi enim ferro aut igne curati ſunt, ubi medicamenta nihil erant. Quoties autem ferramento iſtiuſmodi ulcus vel aduritur vel exciditur, id ſolertiſſime proſpiciendum ſemper eſt, ut ex omni parte tollatur, & nihil quicquam vitiati intus remaneat: quia alias ſupervacuus omnis ferramenti uſus eſſe adſolet. Sunt, quibus expedita ad idem *aqua phagedænica* videtur, hunc in modum confecta:

℞. Aquæ calc. vivæ ℔j.
Mercurii ſublimati ℥ß. M.
aut loco hujus mercurius præcipitatus albus ℥j. vel ℥iß.

Quæ ipſa cum linamentis carptis calida ſubinde applicatur. Alii majorem mercurii ſublimati portionem, hoc eſt ad ℈ij. vel ℥j., alii unam alteramque ſpiritus vini unciam admiſcent. Loco mercurii ſublimati optimo cum ſucceſſu etiam ſæpe uſus ſum mercurio dulci, aquæ calcis vivæ adjecto, in ulceribus variis rebellibus; qui etiam illo longe ſecurior eſt. Digeſtiva autem unguenta in ulceribus cancroſis prorſus aliena, imo vero peſtifera eſſe conſueverunt.

VII.

6. Ulcera putrida ac fœtida. Si qua vero tandem *putrida* ſunt *ac fœtida ulcera*, tum vitium illud vel ex peſſimo corporis habitu, vel etiam ex Chirurgi circa deligationem incuria vel imprudentia pronaſcitur. Quam quidem ob rem Medici eſt, habitus infirmitati ac pravitati quamprimum idoneis remediis ſuccurrere; Chirurgi autem, ulcus illud ſæpius expurgare, in primis ſi æſtus aut calor intenſus fuerit. Namque ubi rarius ulcera deligantur atque expurgantur, quemadmodum poſt commiſſa graviora prælia ob copiam vulneratorum ſæpe fieri ſolet; abeſſe vix poteſt, quin a *calore*, *putredine* aut *vermiculis* caro vitiata paulatim infeſtetur. Quibus equidem incommodis promtius occurri haud poteſt, quam ſi aut digeſtivum cum ægyptiaco ſeu fuſco WURTZII unguento permixtum, aut aqua phagedænica, aut mercurius præcipitat. ruber, vel ſolus, vel cum alumine uſto mixtus, vel denique cum unguento digeſtivo ſubactus, quam ſolertiſſime ulceri applicantur, dum exeſa carne corrupta omni, fundus ulceris nativo colore rurſus rubeat. Quæ dum fiunt, haud alienum eſt, linteolis ſpiritu vini madentibus læſam partem involvere, ſiquidem hoc valentiſſimum adverſus putrefactionem medicamentum eſt. Ejectis jam iſtac ratione partibus corruptis, cetera ad glutinationem eadem facienda ſunt, quæ in ulceribus reliquis ſupra præſcripſimus. Interim illud proſpicere hic ante omnia Chirurgum convenit, ut non cibis ſolum & potionibus confortantibus, ſed medicamentis etiam cardiacis atque corruptionem reprimentibus, a prudenti Medico præceptis, homines ægri ſubinde reficiantur, ne per diuturnam curationem abſumantur. *Ulcera verminoſa* eodem modo curantur: nam quicquid putredini, illud & vermibus adverſatur. Opera vero danda, ut in quavis deligatione vermes & caro putrida probe expurgentur, & deinde, ut mox docuimus, curatio abſolvenda.

VII.

Denique ulcera quædam uſque adeo maligna & contumacia reperiuntur, ut, tametſi nullum ex impura venere vitium cognoſci queat, nihil tamen quicquam medicamenta hactenus propoſita omnia profiſciunt. Quod ipſum ubi forte incidit, nobiliſſimam præter ceteras illam curandi viam eſſe, quæ fit per medicamenta mercurialia, vel per mitiorem aliquam ſalivationem, diuturnus rerum uſus memetipſum docuit. Tantam enim in quibuſdam hominibus deprehendi ſanguinis corruptionem, quæ ſine mercurio leniri vix ac ne vix quidem, multo minus curari poterat. Quodſi autem morbus aliquis venereus ſimul manifeſto adeſt, tum prorſus neceſſariam hanc per mercurium curationem eſſe capite ſequenti demonſtrabimus. *Quædam ulcera non niſi per ſalivationem curantur.*

C A P. IV.

De Ulcerum venereorum curatione.

I.

Ulcera equidem venerea, prout ſupra jamtum diximus, fere ſemper in inguinibus ſive feminibus, poſt exulceratos videlicet bubones venereos; nec non in membri virilis præputio, frenulo, aut glande (quod vitium colis Medici cancrum, *Chancre* Galli vocant); apud feminas vero plerumque in vagina atque in pudendorum labris naſcuntur. Nonnunquam nares, palatum, labra, fauces, lingua item atque uvula; denique frons etiam aut calvaria vel & alia quædam oſſa ab ulceribus iſtis infeſtantur: & ſi vel negliguntur, vel male tractantur, ſæpe unicum ejuſmodi ulcus luem veneream concitare poteſt. Itaque univerſum prope curationis negotium eo potiſſimum ſpectat, ut venenum iſtud venereum per medicamenta interna & convenientia quamprimum ex corpore ejiciatur. *Ulcerum vener. ſedes.*

II.

Hoc egregie fit, quando ſæpius alvus expurgatur pilulis ac pulveribus purgantibus cum mercurio dulci maritatis. Sed tamen adjungi his ipſis oportet lignorum decocta ad corrigendum hunc ſanguinem accommodata, nec non eſſ. lignor., pimpinell. alb. ſuccini, tinctura antimonii, &c. Utpote quorum uſus præclarus admodum eſt, ſicubi mane in lectulo ad eliciendum moderatum ſudorem ingeruntur. Sollicita victus ratio tam ſolet eſſe in ejuſmodi caſu neceſſaria, quam quæ vel maxime. Vinum atque calefacientia reliqua omnia, ſalſa item atque acria vel acida prorſus hic peſtifera ſunt. Quod ſi nec iſta curandi ratio ſatis vehemens, propter inveteratum malum ſive adjunctam etiam luem veneream, advertitur, vel ſudoriferis fortioribus, & cumprimis decoctis lignorum cum debito regimine opus eſt; vel mercurium adhibere, lenemque ſalivationem aliquam inſtituere præſtat: ita ſimul & lues venerea & ulcera curantur. *Curatio interna.*

III.

Curatio externa. Quoties in ore, uvula, faucibus, tonſillis aut lingua vitium eſt, non interna ſolum medicamenta ingerenda, ſed ipſum quoque os decocto lignorum vel ſimplici vel melle roſarum temperato quam ſæpiſſime eluendum. Dehinc pars vitiata vel aqua viridi HARTMANNI, vel roſarum melle, cui ad lenem uſque acorem, ſpiritus vitrioli pauxillum inſtillatum eſt, inungenda atque expurganda, tandemque per eſſ. ſuccini & myrrh. vel & per oleum myrrhæ per deliquium ſananda. Quodſi autem in externis partibus ulcera iſtiuſmodi prodeunt, longe optimum erit, unguentum digeſtivum aut baſilicum mercurio vel vivo, vel albo aut rubro præcipitato permixtum, cum linamentis carptis emplaſtroque de ranis VIGONIS, aut diachylo cum mercur. ſupra dare, iiſque ulcera probe mundare. Deinde ulcere mundato jam jam propoſitas eſſentias, vel & ſæpius laudatos pulveres abſorbentes, (Cap. I. No. 15.) qui tamen pauco præcipitato rubro roborari poſſunt, pro exſiccando ſanandoque ulcere identidem inſpergere. Quanquam haud minor, ad extergenda glutinandaque iſtiuſmodi ulcera, in aqua phagedænica vel aqua calcis mercurio dulci impregnata, cum linamentis carptis aliquoties quotidie immiſſa, præſertim ſi interea ſubinde leviter tangantur infernali lapide, virtus ſita eſſe reperiatur. Poſtquam expurgatum ulcus eſt, inſigniter quoque ad glutinationem proficit vel ſimplex unguentum ex mercurio vivo cum terebinthinæ q. ſ. paratum, (*a*) vel unguentum ſequens mercuriale:

℞ Unguent. mundificativ. vel diapompholyg.
Mercur. crud. pauca terebinth. extinct. a. ℥j.
M. in mortario vitreo.
Vel ℞. Amalgam. Mercur. & Saturn. ℥j.
bol. armen. ʒij.
ungu. roſat. q. ſ.
F. unguentum.

Sicubi oſſium caries quædam ſimul ſubeſt, tum iſta eis remediis eſt tollenda, quæ infra mox cap. VIII. proponemus: cumprimis vero euphorbio, vel oleo caryophyllorum, vel aqua phagedænica, vel ſpiritu nitri, in quo mercurius ſolutus fuerit, vel denique, ſi ſatis tutum eſt, ferro candente. Nonnunquam in mollioribus etiam partibus, præſertim in inguinibus, copioſiſſimam lympham quotidie evomunt, & uſque adeo pertinacia reperiuntur iſtiuſmodi ulcera, ut nihil omnia ad extergendum atque exſiccandum medicamenta valeant. Quod ubi forte incidit, vas aliquod lymphaticum ſolet eſſe diſruptum vel eroſum; ideoque primo tentandum, an non ſpleniis & arcta vinctura hic fluxus cohiberi poſſit; (*b*) ſed ſi nullum in arcta vinctura præſidium eſt, ſaniei ſcaturigo iſta peſſima obſtrui melius haud poteſt, quam ferramento candenti, aliquoties, ſi res ita poſcit, vitiatis partibus admoto.

Si

(*a*) Quod *Harris.* in diſſert. chirurg. præ ceteris laud.
(*b*) Quod artificium poſt RUYSCHIUM *obſ. chirurg.* 41. & mihi feliciter ceſſit.

IV.

Si juſto negligentius, quam decebat, ulcera penis ſive glandis venerea tractantur, fieri haud raro ſolet, ut non ſolum luem veneream poſt ſe trahant, ſed & ad urethram uſque hinc inde perforetur atque exedatur; ideoque urina quaſi e cribro quodam protrudatur. Sæpius integra glans atque penis vel abſumuntur vel ſcirrho & cancro ita graviter divexantur, ut ſcalpellum in manus poſtulent. (*a*) Sicubi nares vitium illud infeſtavit, ulcus fœditiſſimum fere ſemper naſcitur; quod integrum quandoque naſum exedit. Medicorum filii *ozænam* illud vocant: nos antem explicatius deſcribemus in *operationibus Chirurgicis*. Interdum *palatum* cum ipſius oſſibus ita graviter eroditur ac perforatur, ut, quicquid cibi liquidioris potioniſque in os immittitur, protinus inter deglutiendum e naribus rurſus emittatur. *Hæc foramina vix unquam rurſus cœunt*, præſertim ſi paulo majora: attamen oris eorum conſolidatis, lamina argentea vel aurea claudi poſſunt. (*b*) Multo ſæpius *tonſillæ*, itemque *uvulæ* membrana exterior, vel & *uvula integra* exeduntur: quibus vero in malis mercurius & decocta lignorum primas tenent. Tandem ipſum quoque *cranium*, ac præſertim circa frontem, ſæpius ita mirifice, prout ipſemet aliquoties obſervavi, arroditur atque ita perforatur a carie in his morbis, ut cerebrum in conſpectum prodeat, & pulſus arteriarum in eo conſpici queant, proindeque graviſſima ſymptomata, imo quandoque ipſa mors ſupervenire poſſint, niſi in tempore mala prædicta ratione hæc curentur.

Ulcera venerea periculoſa valdeſunt.

C A P. V.

De ulceribus calloſis.

I.

Ulcerum calloſorum difficilis imo vero nulla, niſi extirpato prius callo, curatio eſſe conſuevit. Extirpari autem callus triplici fere modo poteſt. Mitiſſimus, in callo ſcilicet recenti neque nimis duro, is eſt, qui fit per *medicamenta erodentia*, eademque leniſſima. Serviunt hic præter cetera alumen uſtum itemque præcipitatum rubrum, ſi vel ſigillatim vel æquis portionibus mixta injiciuntur, vel digeſtivo etiam unguento vel baſilico admiſcentur: nec non unguentum ægyptiacum ſeu fuſcum WURTZII, ſi aliquoties quotidie inunguntur: atque id magis etiam, ſi cum præcipitato rubro miſcentur. Quæ ſingula ſi non ſatis ad exedendum callum vehementia ſunt, lapidem infernalem vel antimonii butyrum aſſumere convenit, iiſdemque callum minutis vulnuſculis probe prius conciſum inungere. Haud minus expeditum eſſe hic ad idem ſolet, quod ex ſpiritu nitri vel *aqua forti* cum injecto, quantum quidem ſolvi ſuper prunis in ipſa poteſt, argento vivo parari ſolet medicamentum: dummodo quotidie ſuper callum injiciatur.

Callus mitior quomodo tractandus ſit.

(*a*) Conf. RUYSCHII obſ. 30. & DOEBEL. *hiſt. penis cancroſi* &c.

(*b*) Qua de re vid. in Part. II. operationes, quæ in palato fiunt.

II.

Dranie modus. Adhuc mitiorem modum callos ejuſmodi tollendi nuper demum deſcripſit Do. LE DRAN in obſ. ſuis chirurg. 115. Tom. II. qui hic fere eſt: Per quatuor vel quinque dies emplaſtrum ex emplaſtro diachylo cum gummis & Vigonis cum quadruplici mercurio, æquis partibus mixtis, compoſitum applicat, mane & veſperi renovandum, ut eo calloſæ oræ prius aliquo modo emolliantur: poſtea has oras ulceris calloſas crebris inciſionibus varium in ſenſum inſtitutis iiſque ſat profundis, ut totam calli craſſitiem penetrent, vulnerat, ulceri linteolum aliquantiſper, donec ſanguinis, quæ hic incidere ſolet, levis profuſio repreſſa ſit, injicit. Deinde idem emplaſtrum toti ulceri ita imponit, ut oras nudas recens inciſas attingat. Poſt quatuor circiter dies inciſiones ſive *ſcarificationes* illas: ut vulgo dici ſolent, repetit, idque ſenſim tertia & quarta vice, ſi opus, id eſt, ſi citius non diſſolutus eſt: eaque ratione callum pedetentim fundi, emolliri, ac quaſi diſparere, & cicatricem ſine alio remedio tandem optime ſequi, affirmat. Quod vero hactenus experiri nondum licuit.

III.

Si fiſtulæ callo adjunctæ ſunt. *Sicubi fiſtulas ſimul adjunctas habent ulcera calloſa, tum incidi prius ulceris ſinus, ut ſupra de fiſtulis docuimus, debent, quam callus ereditur*: poſtea vero eodem modo exedendus. Quodſi autem vel moleſta ægris vel parum quoque tuta ferramenti applicatio videtur, aptum erit turundas ex ægyptiaco vel fuſco WURTZII unguento confectas in ſinum iſtum demittere. Namque ita callus, præſertim non adeo vehemens, ſenſim exeditur; maxime ſi anterior turundarum pars præcipitato rubro, lapide infernali vel antimonii denique butyro ſemper ante inungitur, quam in ſinum demittitur: atque ſic continuandum, donec callus conſumtus ſit. Quoties vero turundulæ iſtiuſmodi rodentes ad ipſum callum penetrare nequeunt, tum hæc potius ingredienda eſt curationis via. Scilicet aqua phagædanica vel ægyptiacum aut WURTZII fuſcum, in ſpiritu vini reſolutum injici per ſyringam quæ ſæpiſſime in ſinus aut flexus tortuoſos debet, compreſſoque ulceris ore, aliquantiſper intus contineri, Remoto jam iſtis artificiis callo, eadem poſtea inſtitui ulceris curatio debet, quam ſupra in fiſtulis poſuimus. (*Cap. II.*)

IV.

Si durior callus eſt. Sed incidere tamen quandoque poteſt, ut in ulceribus ſive fiſtulis calloſis, nimium vel inveteratis vel tortuoſis, parum aut nihil medicamenta iſta rodentia proficiant; quin imo nervos quandoque citius arrodere, graviſſimaſque convulſiones excitare, quam conditum intus callum exedere valeant. Atque tunc quidem ſatius omnino videtur, *fiſtulas ea ratione, ſed circumſpecte tamen, ne arteriæ, nervi vel tendines lædantur, incidere, quam ſupra jamtum præcepimus*. (cap. II. No. 5,) Sic adapertis fiſtullarum ſinibus, crebro incidi vel ſcarificari pars indurata debet: tum medicamenta rodentia hactenus commendata, vel cum DRANIO emplaſtrum NO. II. laudatum ſupradari; reliqua vero eadem obſervari, quæ ad ſanandum ulcus ibidem propoſuimus.

De-

Denique ſi neque iſta quidem curandi ratio ſatis vehemens aut promta videtur; ſi robuſtior atque intrepidus ægrotus eſt; ſi denique tutus, quoad nervos atque arterias, corporis locus eſt; longe utique expeditiſſimum fuerit, *quicquid intus induratum animadvertitur, totum aut ſcalpello excidere, aut ferro candenti adurere.* Namque iſta heroica ratione ulcus inveteratum & contumax quaſi in vulnus aliquod recentiſſimum convertitur, proindeque, niſi caries, malus corporis habitus, lues venerea, ſcorbutus, hydrops aliudque malum obſtiterit, quam facillimo negotio vulgaribus etiam remediis curatur. Ut adeo mirum neutiquam aut a veritate alienum videri debeat, quod M. A. SEVERINUS ſcriptum reliquit, ſe ſcilicet deſperata prorſus ulcera iſto modo identidem quam feliciſſime ſuſtuliſſe. *Calloſum ulcus peſſimum quomodo tractandum.*

C A P. VI.

De ulcerum magicorum ſive faſcino inductorum curatione.

I.

Enimvero quæ ad ulcera magica prorſusque, ut appareat, inuſitatum quidpiam, ut fila, clavos, acus &c. continentia, (cap. I. No. 8.) PARACELSUS, HELMONTIUS, AGRICOLA, pluresque alii, magno conatu præſcripſerunt, medicamenta, ea, præcipue & fere ſemper inania eſſe, atque adeo inepta vel ſuperſtitioſa, vel ſordida. Sed reliquis tamen omnibus potiora hæc videntur: folia quernea aut ſalignea, adianthum, hypericum, fuga dæmonum propterea nonnullis dictum, mercurius vivus, aſa fœtida, antirrhinum, alia; ſiquidem iſta ſingula vel ex ægri collo ſuſpendenda, vel alia inepta ratione adhibenda eſſe juſſerunt. Alii cinerem ex combuſta femina quadam venefica ſive ſaga, vel etiam ex aduſto ſtercore humano in ulcus inſpergere jubent. Unguentum de viſco corylino CARICHTERI HEERIUS atque HORSTIUS in primis contra hæc ulcera laudant; MYNSICHTUS emplaſtrum ſuum fœtidum; alii alia præcipiunt. *Medicamenta inania atque inepta.*

II.

Sed quicquid tandem ſit, ii profecto Medici & ſibi & hominibus, ineptisne dicam an miſeris, optime ſemper conſulunt, qui, dum mala iſtiuſmodi ab imperita plebe ob vanas ſæpe rationes pro magicis habita, forte fortuna obtingunt, iis præſertim medicamentis naturalibus aut conſuetis utuntur, quæ cum ipſius ulceris indoli, tum & vel maxime hominum afflictorum habitui, quam diligentiſſime prius inveſtigandis, accommodata ſunt, ſicut in præcedentibus capitibus docuimus. Tametſi enim vel maxime concederemus aut fingeremus, magorum ac diaboli præſtigiis divexari hominem poſſe; nulla tamen ſufficiens ratio nos movet, ut ſupernaturalem nulliſque *Quid facto opus hic ſit.*

naturalibus medicamentis ſanabilem læſionem aliquam iſta ratione fieri poſſe credamus, ut ad ſuperſtitioſa, ſordida & abſona remedia confugiamus. Accedit, quod iſta plerumque ulcera pro magicis ab imperitis & ſuperſtitioſis Chirurgis ac balneatoribus haberi ſoleant ac venditari quæ ab ipſis curari non potuerunt; quæ tamen deinde a peritis, explorata prius ulceris pertinacioris vera cauſa & natura, facile quandoque curata ſunt. Imo forte nonnulli olim Chirurgi malitioſi ulcera ſæpe pro magicis proclamarunt, ut tanto plus pretii ab ægris exigere poſſint: quæ tamen magica non fuerunt.

CAP. VII.

De ulcerum antiquorum, præſertim in cruribus, curatione.

I.

Curatio in quo potiſſimum conſiſtat.

ETiamſi nulla fere corporis pars ab antiquorum ulcerum periculo immunis ſit; pedes tamen præ reliquis vitio huic opportuni reperiuntur. Atque hæc quidem ratio eſt, cur illud ipſum *pedum ſive crurum exulceratorum* (offene Fuſſe oder SchencKel) nomine deſignari ut plurimum ſoleat. Igitur quemadmodum de ulceribus malignis ſeu inveteratis generatim alibi jamtum diſſeruimus, (cap. III.) ita hoc loco ſeorſim nunc de iis tractabimus, quæ crura aut pedes infeſtant. Fere ſemper autem communes ulcerum malignorum crurumque exulceratorum ſolent eſſe *cauſæ*. Hi enim perinde ut iſta, vel ex pravo corporis habitu, vel ex nimia ſanguinis acrimonia ac tenuitate, vel ex adjunctis fiſtulis, carie atque callo, vel denique ex obſtructis in ſequiori ſexu menſibus, aliiſve cauſis ſimilibus enaſcuntur. Proinde ſi quis pedibus exulceratis ſuccurrere voluerit, hunc protinus veram mali hujus cauſam explorare, eidemque, prout hactenus oſtenſum fuit, ipſam curationem accommodare convenit.

II.

Non pedes exulcerati nti glutinari queant.

Ante vero, quam de ipſa curandi ratione diſpiciamus, haudquaquam alienum fuerit diſquirere, *numne glutinari etiam exulcerati ejusmodi pedes abſque graviori periculo queant?* Siquidem non pauca in Medicorum expertiſſimorum ſcriptis exempla exſtant, ubi ulcerum horum inveteratorum glutinatio graviſſima mala, imo ſæpius certiſſimam præ ſentiſſimamque mortem ſimul adduxit. Et vero quid reſponderi hanc ipſam quæſtionem debeat, haud obſcure jamtum, niſi ego fallor, ex iis conſtat, quæ ſuperius hanc in rem diſputavimus. (cap. I. No. 9.) Scilicet *quoties natu grandiores peſſimique habitus homines ſunt, ſatius utique videtur, ab ulceris antiqui hujusmodi glutinatione abſtinere:* propterea, quod haud exiguum ſanitatis poſitum in illo ſit præſidium, dum natura noxios aut ſupervacuos humores per ea expellere aſſueta eſt. *Sed nolim tamen ad juniores robuſtosque homines ipſam illam regulam ſine gravi ratione applicari.*

plicari. Quum etenim in his ulcerum contumacium primæ cauſſæ vel abſtinentia prudentique victus ratione, vel fonticulis, vel denique medicamentis convenientibus removeri abſque omni periculo poſſunt; dubium profecto non eſt, quin, ſublatis vitii pertinacioris cauſis, glutinare ipſum ulcus absque omni fere noxa liceat.

III.

Quanquam autem alienam in ſenioribus ulcerum veterum glutinationem eſſe propoſuimus; tantum tamen abeſt, ut omnem ipſis & curam & medicinam denegatam velimus, ut potius quam maxime neceſſariam pronunciemus. Namque geminum fere Chirurgis hic injungimus officium. Alterum in eo poſitum eſt, ut dolores atque mala adjuncta, quantum fieri poteſt, leniantur: alterum autem eo ſpectat, ut proſpiciatur, ne latius vitium ſerpat, neve mala quædam nova, id eſt, inflammationes ac dolores, ulceri ſuperveniant. *Quid generatim in ulcere veteri obſervandum ſit.*

IV.

Igitur primo loco abſtinentia ſolertiſſimaque victus ratio iſtiusmodi hominibus imperanda eſt; ne ſcilicet aut nimios, aut noxios etiam cibos, quales quidem acres, duriores, crudi atque ſuilli ſunt, temere ingerant. Tum ſæpius adhibenda ſunt blanda atque idonea purgantia: quo nimirum nimii & maligni humores a pedibus abſtrahantur. paulatimque per ſedes ejiciantur. Denique aſſumenda etiam, pro re nata, hic ſunt medicamenta quædam opportuna, cauſæque contraria interna. Sic enim in hominibus ætate grandioribus ad ſanguinis acrimoniam ac tenuitatem nimiam attemperandam inſigniter medicamenta balſamica & amara; ut elixir proprietatis, eſſ. myrrhæ, eſſ. ſuccini, eſſ. balſami peruviani atque alia proficiunt. *Præſidia interna.*

V.

Ad *externam* autem *curationem* quod attinet, providendum hic quam ſolertiſſime illud ſemper eſt, ut in dies ſingulos ulcus illud inveteratum ſemel aut bis a ſanie purgetur. Dehinc linamentis carptis, iisdemque vel ſiccis, vel & in decocto fol. nucis juglandis vel ariſtolochiæ tinctis ad implendum ulcus pro excipiendis nimirum humoribus acrioribus. Tandem ſuper partem iſtiusmodi ægram imponere convenit empl. ad ulcera antiqua BAUHINI, diaſulphuris RULANDI, diapompholygos, ſaturninum, de lapide calaminari, aut quodcunque demum aliud hujusmodi. Quibus ſingulis accuratiſſime ſemper obſervatis, præſertim ſi ab externo frigore atque humoribus, quoad ejus fieri poteſt, ægri ſibi cavent; dubium profecto non eſt, quin mitiſſima, imo vero ad ejiciendas ex univerſo corpore corruptas materias adeoque ad ipſam vitam feliciter producendam longe plerumque commodiſſima, iſthæc ulcera reperiantur. Et ſane mirificus hic ulcerum invereratorum in hominibus ſenioribus uſus permoviſſe Medicos antiquiores videtur, ut, naturam tanquam optimam ducem ſecuti, *fonticulos in ægris ac valetudinariis corporibus excitaverint:* ex quibus quaſi minutis quibusdam ulceribus, acres & ſupervacuos corporis humores educerent. *Præſidia externa.*

IV.

Quomodo inflammationem ac dolores præcavere aut tollere deceat.

Quoties autem, prout evenire nonnunquam propter ictum aliquem aut frigus, aut pedis in aquam frigidam, immiſſionem, aut propter iram, terrorem, merorem aut perverſam victus rationem ſolet, *inflammationes atque dolores ſuperveniunt*; neceſſarium utique videtur, linteolis complicatis, aqua reginæ Hungariæ, vel ſpiritu vini theriacali, aut camphorato, vel & aqua calcis & ſpiritu vini camphorato tinctis & calidis læſam partem quam ſæpiſſime involvere, ægrotumque, ut in lectulo gnaviter pedem contineat atque ab externo frigore probe defendat, jubere ac mane in lecto aſſumtis aliquot vaſculis infuſi theæ, vel alius medicamenti ſudoriferi, probe ſudet. Sic enim inflammatio cum doloribus omnibus brevi ſæpe evaneſcit. At gravius tamen periculum ſubeſt, quoties vehementior inflammatio; præſertim in corrupto admodum ac debili corpore, incidit, atque in gangrænam tranſire incipit. Tunc enim iſtam ingredi curationis viam oportet, cum internis tum externis medicamentis, quam ſuperius in gangræna præſcripſimus. (Lib. IV. cap. XIV. No. 5. ſeqq.) Ceterum id ante omnia hic providendum, ut nimirum per medicamenta confortantia infirmiores ejuſmodi & ætate grandiores homines ſubinde reficiantur, ſæpiſſimeque in ſudorem aliquem leniorem conjiciantur. Siquidem his neglectis maximum eſſe ſemper periculum ſolet, ne ſphacelus atque ipſa mors paulatim obrepant.

VII.

Quid in ulceribus ſponte ſua exareſcentibus fiat:

Denique ubi inveterata iſtiuſmodi ulcera in hominibus debilioribus aut grandioribus ſponte ſua exareſcunt atque liveſcunt; horror utplurimum, nauſea item ac debilitas protinus ſuperveniunt, inſignemque ſimul naturæ imbecillitatem, partis afflictæ corruptionem, morbum periculoſiſſimum atque adeo ipſam mortem imminentem ſæpiſſime ſignificant. (Cap. I. Num. 9.) Igitur apta victus ratione medicamentiſque roborantibus etiam atque etiam pro viribus conſervandis opus videtur. Extrinſecus ulceri adhiberi protinus debent radix gentianæ vel iridis Florentinæ contrita; vel, ſi parum iſta vehemens deprehenditur, radix hellebori nigri in pulverem aut globulos redacta; vel denique pulvis cantharidum aut globulus ex emplaſtro veſicatorio officinarum: iiſque continuare, donec rurſus fluant, & æger melius ſe habeat. Namque iſta ratione ulcera iſtiuſmodi exſiccata mirifice ſtimulantur atque irritantur, ut denuo nonnunquam fluere, ipſumque hominem a nocentiſſimis humoribus liberare occipiunt: ubi poſtea, ut alias, rurſus tractantur. Contra vero ubi nihil iſta medicamenta proficiunt, ipſaque ulcera nihilominus arida perſiſtunt, certam utique ſalutis deſperationem ſubeſſe conjiciendum eſt.

CA-

C A P. VIII.

De oſſium carie.

I.

EQuidem ad præcipuas ulcerum contumaciũ pravitatis cauſas referri jure merito ac præ omnibus poteſt ipſa oſſium *caries* ſive corruptio. Neque enim vix unquam glutinari, vel, ſi aliquando glutinata etiam fuerint, integra & ſana conſervari ea membra poſſunt, in quorum oſſibus vitium ſive caries aliqua deliteſcit, niſi hæc prius funditus tollatur. *Tranſitus.*

II.

Dicimus autem *oſſium cariem*, iſtiuſmodi ipſorum affectũ ſive morbum, ubi os aliquod, ex quacunque demum cauſa membrana ſua vel perioſtio nudatum, amiſsoque calore naturali ex cœruleo candido, pingue, flavum, fuſcum atque nigrum tandem evadit; qui primus quaſi & levior hujus mali gradus eſt, atque a veteribus (*a*) *os vitiatum* itemque *nigrities* vocatur; noſtratibus, *ein angelauffen oder angegangen bein*; gravior vero ſive major gradus eſt, ubi *os jam eroſum*, *exeſum* atque ex foraminulis *inæquale* deprehenditur; & ubi ſanies fœtida profluit, cujus acrimonia utplurimum vicinam ac ſuccreſcentem carnem nimis emollit, relaxat aut abſumit: Ut proinde caries quoddam velut *oſſium ulcus* videatur, oſſaque omnia totius corporis ſedem huic malo præbere poſſint. Et quamvis ejuſmodi ulcus feliciſſime nonnunquam glutinatum eſſe appareat, ſemper tamen aliquamdiu poſt inductam cicatricem, facto prius abſceſſu, illud revertitur, collectaque intus materia corrupta atque acris ex oſſe carioſo propullulans, tandem variis, iiſque ſæpe gravibus ſymptomatibus, horrore cumprimis, vomitu ac febri, carnem denuo exedit; adeoque nova rurſus mala inducit. *Caries quid ſit.*

III.

Atque hujus quidẽ vitii aliorumque affinium varia admodum nomina imo & ſpecies reperiuntur. Nunc enim *caries*, nunc *ſpina ventoſa*, vel *ſpinæ ventoſitas*, (*b*) nunc *gangræna* atque *cancer oſſium* cum CELSO, (*c*) nunc græco vocabulo *teredo*, (*d*) nunc *pædarthrocace*, (*e*) appellari ſuevit. Tametſi enim a nonnullis auctoribus fere totidem, quot nomina ſunt, cariei ſpecies conſtituuntur; obſervaſſe tamen expedit, eas ſingulas non tantopere inter ſe invicem differre, ut tot ſpeciebus opus ſit. Igitur ſatius mihi eſſe videtur, binas fere tantum hujus *Varia denominatio.*

[*a*] teſte CELSO L. VIII. cap. 2.

[*b*] de ſpina ventoſa tractatum habemus PANDOLPHINI, Itali, iterum cum doctis notis MERCKLINI, Norimbergæ editum 1674. 12.

(*c*) vid. liber modo citatus pag. 258. ſeqq.

[*d*] ibid. pag 64 104. 143. 264. & ſeqq.

(*e*) de hac liber proſtat MARCI AURELII SEVERINI, in opere ejus de *Abſceſſus*: variæque diſſertationes academicæ variorum auctorum.

hujus vitii ſpecies ſive differentias primarias conſtituere: quarum altera intus in oſſibus oritur; altera vero extrinſecus ſive a cauſa externa utplurimum naſcitur. Hanc *cariem* voco cum plerisque Medicis; iſtam autem *ſpinam ventoſam*, ac in pueris cum SEVERINO *pædarthrocaeen*. De his vero ſeparatim poſtea atque explanatius in peculiari capite diſſeremus, earumque differentiam curatius explanabimus.

IV.

Cauſæ Cariei. *Ipſius cariei duplex potiſſimum cauſa* (*a*) *deprehenditur.* Vel enim 1. ſubnaſci caries inde ſolet, ſi poſt factam in oſſe vulnerationem, percuſſionem, colliſionem, fracturam atque lapſum, membrana ſua vel perioſtio idem orbatur; atque ita vel aeris externi injuriis exponitur, vel & per pinguia vel olea iſta vulgaria vulneraria, quæ alias ſimplicioribus vulneribus accommodantur, utpote oſſibus inimica, qualia ſunt oleum hyperici, lilior. alborum, balſamum Samaritanum &c. corrumpitur. Vel 2. inde quoque oſſium caries provenit, ſi propter vel externam aliquam violentiam, vel internam etiam cauſam, quæcunque illa ſit, humores ſubſiſtere coguntur, iique vel inflammationem extus movent, vel ſuppurationem, unde perioſtium atque ipſum os ita graviter affliguntur, ut venulis, quæ ad nutriendum os ac perioſtium deſtinatæ fuerant, inflammatis ac corruptis, ipſum os erodatur atque exedatur: Namque iſtud mali genus niſi quamprimum exſtirpatur, æque ut ulcera in partibus mollibus ad partes oſſis proximas procedit, eaſque ſenſim quoque corrumpit: hinc Belgis *Beenvreeter* appellari ſolet.

V.

Gradus. Quæ quum ita fuerint, haud obſcure, meo quidem judicio, pateſcit, eſſe quam plurimos in iſta oſſium eroſione, carie ſive corruptione *gradus*. Primus idemque mitiſſimus ille eſt, ſicubi os aliquod *nudum pingue* eſt & *flaveſcit*. (Germani dicunt: *das bein iſt angelauffen.*) Simulatque vero flavum illud os aut *fuſcum* colorem induit, vel plane nigreſcit, *caries incipiens in pejorem* degenerat. Tertius gradus eſt: ubi exeſum, aſperum atque inæquales os animadvertitur. Et quo gravius quidem oſſa eroduntur, quo magis aſpera & inæqualia redduntur, aut quando cranium omnino perforatur, aut os tibiæ vel femoris ad medullam uſque exeduntur, hoc gravior quoque caries reputatur. Sed peſſimus tamen propeque deſperatus gradus vel caſus eſt, ſi aut membrorum articulos, aut quaſcunque alias oſſium abſconditorum partes vehementior aliqua caries infeſtat; quia vel manibus acceſſus denegatur, ut os mundari nequeat; vel malum ſine extirpatione membri ſæpe tolli non poteſt.

VI.

Diagnoſis. *Gemina vero potiſſimum via caries iſtiuſmodi cognoſcitur*; prout nimirum vel abſcondita, vel oculis expoſita oſſa vitiata reperiuntur. Namque *ubi* 1. *adaperta ipſiſque oculis expoſita oſſa ſunt*, tum his fere modo jam indicatis (n. v.) ſignis caries dignoſcitur: ſcilicet os pingue eſt, & nati-

(*a*) De cariei generatione & cauſis egregie egit Heyne lib. de oſſium morbis.

nativus color in flavum, fuſcum aut nigrum tranſiit; ipſum os nudum eſt nulloque perioſtio ſeu membrana obtectum; ſi digitum vel ſpecillum admoveris, inæquale, aſperum ac perforatum vel ſpongioſum illud os deprehenditur. 2. Ubi vero propter craſſiorem carnem aliaſve cauſas, vitiatum illud os delitefcit; tum cariei hæc præſertim indicia obveniunt: (*a*) nempe quicquid materiæ profluit, id plerumque oleoſum, fuſcum vel ſubnigrum videtur, atque adinſtar lardi corrupti fœtet. (*b*) Turundæ, linamenta carpta & emplaſtra poſt reſolutam vincturam materia corrupta quaſi nigrore ſæpe imbuta conſpiciuntur. (*c*) Simulatque dein ſpecillum ad os demittitur, (quando nimirum ad os demitti poteſt, nam hoc ſemper fieri nequit) illud tactu inæquale atque aſperum animadvertitur. (*d*) Tum caro; quæ juxta eſt, flaccida, mollis, taxa, ſpongioſa & quaſi lardum corruptum fœtida exiſtit. (*e*) Denique in caſibus, ubi neque viſu, neque ſpecillo ad os pertingere poſſumus, non ſine ratione cariem aliquam in ulceribus ſub carne delitefcere ſuſpicamur, ſi glutinatum ulcus denuo iterumque ſine alia manifeſta cauſa recrudeſcit.

VII.

Ex jam adductis liquet, quid de cariei noxis ſive periculis atque eventu utplurimum ſtatuendum ſit. Scilicet difficulter admodum & parum plerumque belle iſtiuſmodi ulcera glutinantur, quin imo latius plerumque ſerpunt, præſertim ſi ad cariem tollendam commode accedere non poſſumus, vel etiam glutinata, ut modo dictum eſt, brevi recrudeſcunt. Ubi vero malum ingraveſcit atque ad ipſos membrorum articulos tranſit, cumprimis in genu ſane nullum plerumque niſi ab amputatione, ſi modo membrum amputari poteſt, expectare licet auxilium. Sin præcidi commode membrum illud nequit, ipſa utplurimum mors ex languore & febricula ſuperveniente paulatim inſequitur. Speciatim etiam caries in femore, oſſibus coxæ, ſacro, carpi, tarſi ac palati difficillime ſanantur. Denique ſi calvariam caries infeſtat, ad ipſam uſque duram matrem erodi ſæpius os illud ſuevit: Unde graviſſimi ſubinde capitis dolores, vigiliæ diuturnæ, vertigo, mentis alienatio, malaque id genus alia cum periculo mortis, ut ſæpius vidi, haud raro pronaſcuntur. *Prognoſis*

VIII.

Ad curationem cariei quod attinet, varia utique artificia exſtant, quibus ſæpe exſtirpari vitium illud poteſt. Prima eademque mitiſſima curandi ratio, in carie præſertim leviſcula, fieri hodie per *medicamenta* (*a*) ſolet *ſpirituoſa*: ut ſunt ſpiritus vini, vel aqua Reginæ Hungariæ; qubus ſolis ſæpe leviores caries ſanavi. Vel per *balſamica*, ut ſunt pulv. ariſtolochiæ atque iridis Florentinæ, vel pulv. myrrhæ atque aloes: ſiquidem unus alterve ex illis, poſt exterſam per linamenta carpta ſaniem, quotidie ſuper os affectum conſpergatur; donec pars oſſis vitiata penitus ejecta ſit, & caro nova eaque firma ac ſana ex eodem *Curatio 1. per medicamenta.*

(*a*) Veteres mox in levio ri etiam carie os pingue ferramentis adurere vel radere ſolebant; ut videre eſt in CELSI Lib. VIII. cap. 2. ad quas vero vehementiores curandi rationes hodie non niſi in g aviori malo accedere ſolemus.

eodem oſſe proveniat. In paulo fortiori profundiora requiruntur remedia; ut cumprimis eſt *pulvis euphorbii*, (*a*) vel *eſſent. euphorbii* cum ſpiritu vini optimo parata, quæ cariem vehementer exedunt; vel *oleum caryophyllorum*, *cinnamomi*, aut *ligni guajaci*; quæ penicilli ſubſidio illinuntur aut inſtillantur, vel ope linamentorum imponuntur, linamentiſque aridis conteguntur. Alii alia rodentia remedia ut *aquam phagedænicam*, aut *ſpiritum vitrioli* aut *ſulphuris* eodem modo, nec minori cum uſu, quandoque applicant. Inſtar omnium vero eſſe poteſt *ſolutio mercurii in aqua forti vel ſpiritu nitri*, eadem ratione uſurpata. Atque iſta quidem præcipua ex illis reputamus quamplurimis adhuc aliis medicamentis, quæ adverſus cariem commendantur: reliqua enim tanquam minus valentia, aut nimis vehementia, ut arſenicum vel mercurius ſublimatus in ſubſtantia, non ſine ratione hic prætermittimus. Ceterum ſimulatque jam iſto modo ſublata oſſium caries animadvertitur, id quod ex ſubnaſcente carne ſana intelligitur, proximum eſt, ut balſamicis remediis curatio abſolvatur: hinc poſtea aquam Reginæ Hungar. vel eſſentiam maſtichis, myrrhæ, ſuccini, aloes, balſamum item peruvianum vel copaivæ vel alia id genus balſamica medicamenta ſuper læſum illud os imponimus, ſuperinjecto emplaſtro quodam & reliqua eadem facimus, quæ ad ulcerum curationem generatim ſuperius propoſita ſunt. (Cap. I. No. II. ſeqq.) Ceterum notatu dignas de carie oſſium refert obſervationes *Dranius*: & ſpeciatim de carie circa cubitum ob. 51. 52. 53. in lumbis obſ. 69. poſt variolas obſ. 70. in oſſe ilei, obſ. 95. in trochantere majore obſ. 97. in genu obſ. 102. 103. & in tibia obſ. 104.

IX.

2. per terebram. *Altera cariem graviorem curandi ratio* in eo conſiſtit, ut os vitiatum, ſed carne tamen nudatum, creberrime per terebram vel ferramentum ſupra delineatum; (Tab. VII. fig. 2. vel fig. 7. A. vel Tab. XV. fig. 8.) ad ſanam uſque partem perforetur: (*b*) eo videlicet modo, quem alibi ad calvariam, poſt inflictum vulnus aliquod nudatam, expoſuimus. (Lib. I. Cap. XIV. No. 17.) Quo facto vel linamenta ſicca vel balſamica iſta, quæ jamjam commendavimus, medicamenta ſupra dare convenit. Sic enim non ipſum modo vitiatum os ejicitur, ſed novæ quoque venulæ atque arteriolæ ex iſtis foraminulis prodeunt, quæ cum reliqua carne proxima coaleſcunt atque ita nudatum illud os rurſus contegunt.

X.

3. per radulam & ſcalprum. *Tertius ſanandi modus* in eo poſitus eſt, ut nigrum ſive vitiatum os, ſiquidem in aprico fuerit, per adhibitam *limam*, *radulam* vel *ſcalprum raſorium* (Tab. VII. fig. 3. 4. 5.) tantiſper deradatur, donec ſublatis partibus corruptis, os undique album vel rubidum atque ſanum ſeſe oſtendat. Qui vero radit, audacter, ut CELSUS monet, imprimere ferramentum debet, ut melius citiuſque agat; alias parum vel nihil eis

(*a*) Qui miris laudibus a multis magnis Medicis extollitur, quos vid. in MERKLNII libro *de Spinæ ventoſitate*, pag. 473.

(*b*) vid. de hac perforandi ratione CELSUS Lib. VIII. cap. 2. & 3. qui eam jam commendavit, & poſtea plures alii.

eis efficitur. SCULTETUS quidem vult, (*a*) ne ferramenta hæc prius ad moveantur, quam vitiatum os rite ſe oſtendat, aut per ſe jam aliquomodo reſolutum a parte viva reperiatur, & interea tantum os vitiatum linamentis aridis deligat; verum hoc non eſt perpetuum. Alii, præſertim in quibusdam caſibus, *ſcalprum exciſorium* cum *malleolo* ad manus ſumunt, (Tab. VII. fig. 10. 11.) quorum adjumento partes corruptas, cum vel ſine laudata perforatione ab integris reſolvunt. Utraque vero hæc methodus, N. IX. & hoc X. deſcripta, paulo rarius a recentioribus Chirurgis ab aliquo tempore in uſum vocata eſt. Interea tamen PETITUS rurſus docet, (*b*) quod tunc oſſa ejuſmodi quam utiliſſime ſint radenda, *quando caro luxurians ſupercreſceret*; poſtea vero ea adurenda. Imo & *in certis tumoribus oſſium*, *qui ſpinæ ventoſæ* nomine hodie veniunt, & *medicamentis cedere recuſant*, præcipit, ut non ſolum frequentibus foraminulis perforentur, ſed deinde etiam *tumores* iſti *cuneo* ſive ſcalpro *&* *malleo auferantur*: qua vero de re capite ſequenti plura.

XI.

Quartum idemque & antiquiſſimum & promtiſſimum ac certiſſimum, præſertim in graviori malo, *extirpandæ cariei artificium* eo redit, ut *os vitiatum ferramento candenti atque ad iſtum uſum & locum accommodato*, *quantum ipſa res poſcit*, probe *aduratur*. (Vid. figuræ iſtorum ferramentorum Tab. III.) Quanquam propter dolores evitandos aliaſque ob cauſas quam ſolertiſſime ſemper cavendum in hoc ipſo opere, ne ſimul carnes ſive partes aliæ molles, quæ juxta ſunt, lædantur atque adurantur. Quod ne facile fiat, a miniſtro ulceris oræ diducendæ ſunt; aut, ſi hæ anguſtæ nimis ſunt, turunda intumeſcente, ut radice gentianæ vel ſpongia præparata ampliandæ; vel, ſi licet, ſcalpello latius incidendæ, donec os ſatis pateat. Similiter ipſum os ſupra datis prius linamentis carptis & ſiccis probe ſemper abſtergendum, & caro luxurians ſi quæ adeſt, abradenda prius eſt, quam ferrum candens applicetur; ne ignis per copioſam ſaniem aut extinguatur, aut in adurendo ſaltem debilitetur ac impediatur. Neque vero prima ſtatim ferramenti candentis applicatio ſatis ſemper vehemens aut efficax deprehenditur. Namque ubi vel altius ipſa caries os penetravit, vel amplior eſt, quam ut una vice deſtrui queat, aliud ex alio ferrum adhibendum eſt: atque vel eodem fere momento cauteria plura huic ſcopo adaptata ſenſim injiciantur; vel aliquo etiam temporis interjecto ſpatio, ſi non omne vitiatum ablatum eſſe cognoſcimus, idem denuo negotium ſuſcipiatur atque iteretur. Si caries amplior, quam ut uno ferramento omnis deſtrui poſſit, primum ferramentum medio cariei, cetera oris admovenda. Neque enim magnos adeo dolores movent hujuſmodi oſſium aduſtiones, ſi modo partes molles vitentur: ſiquidem nullus fere in oſſibus doloris ſenſus invenitur. Sed aliena tamen atque nimis delicata in vitiatis vel exeſis *cranii oſſibus* ejuſmodi uſtio Chirurgis cautioribus videtur: periculum enim eſt, ne membranæ cerebri vel ipſum cerebrum ſimul in ipſo opere lædatur. Idem fere ſtatuendum de nonnullis aliis mollioribus atque ſpongioſis oſſibus, cujuſmodi *ſternum* eſt vel *coſta carioſa*, ubi ob dictas modo rationes inutilis

4. per cauteria.

[*a*] in Armament. ſuo Chirurgico. mihi. pag. 42.
[*b*] Lib. de morb. oſſ. cap. de carie.

inutilis uſtio eſt. (*a*) Neque uſtionem facile ferunt *carpus* vel *tarſus*, atque id genus oſſa alia ſpongioſa: idque cumprimis propter vicina ligamenta, nervos & tendines, quæ facile ac fere neceſſario per uſtionem hic cum periculo læduntur.

XII.

Quid poſt aduſtionem fieri debeat.

Aduſtis jam iſta ratione partibus oſſium exeſis; primo linamentis aridis deligatur; vel ſi æger ab uſtione adhuc ardoris ſenſum in læſa parte percipit, linamentis ſpiritu vini tepido ſuccidis: poſtea vero ſequentibus diebus medicamenta balſamica protinus imponenda ſunt, ceu ſupra No. VIII. jam tum expoſuimus; donec nimirum & durior illa ulceris ignem experti cruſta & ſimul quicquid vitiatum eſt, ſubcreſcente nova carne ab inferiori oſſe ſolvatur: ita abeſſe vix poteſt, quin ſinus ejuſdem bona recentique carne ſenſim adimpleatur. Namque id ipſum indicio eſt, ad ſanitatem jam tum partem læſam ſpectare. Contra vero ubi vel nudum os remanet, nulla ſcilicet carne tectum, vel, quæ ſuccrevit, nova caro mollis, laxa aut ſpongioſa nimis eſt, neque ſatis etiam cum aduſtis oſſium partibus cohæret; vel denique ubi forte alieni prorſus in oſſium ſuperficie colores prodeunt; nondum illud vitium extirpatum eſt. Igitur & novam carnem iſtam ſubſecare, vel radere, vel alumine uſto & mercurio præcipitato rubro, aut alio N. 8. *laudato* fortiori rodente exedere, & vel priſtinum aduſtionis negotium denuo ſuſcipere, vel pro re nata alia ex laudatis medicamentis ſuperdare convenit; alias conſtans curatio non ſperanda.

XIII.

Quando caries ad medullam penetrat, trepanum aliquando neceſſarium

Quodſi caries ad medullam uſque majorum oſſium penetraret, ſuadet PETITUS, (*b*) exemplum MEEKRENII ſecutus; (*c*) ut os hoc modiolo (ſive *trepano*) ſemel, bis aut ſæpius, ſi malum id exigat, perforetur, exemplumque recenſet, ubi *tibiam*, ſicut MEEKRENIUS, *ter ita perforaverit*, poſtea aduſſerit, atque ægrum curaverit. Sed hæc curandi via raro aliis in oſſibus majoribus adhiberi poterit, quam in tibia; quia propter carnes multas acceſſus modiolo vix conceditur. Interea tamen etiam docet, *os pectoris ſive ſternum* aliquando modiolo perforandum eſſe, ut puri, quod interdum per anguſtum ejus foramen in loco vitiato exit, non ſolum liberior exitus paretur; verum etiam, ut medicamenta idonea melius ad ſinum & fundum ulceris immitti queant. Sed cautiſſime in hac ſterni perforatione agendum eſt, & non niſi deliberato conſilio; quia reſpiratio inde lædi, aut aliud incommodum induci poteſt graviſſimum. Denique etiam hic notandum, quod illa *caries*, *quæ ad oſſium medullam ſe extendit*, aut in medulla incipit, (quam *ſpinam ventoſam* appellant) non ſemper ab interna cauſa, ſed ſæpius etiam ab externa violentia oriatur, (*d*) qua venulæ intus in oſſe rumpuntur, & ſanguis in cavum oſſis effunditur. Qui quiete in pus abit, oſſa erodit, atque ſic cariem, quæ a medulla ad exteriores partes ſerpit, producit.

Etiam in oſſe pectoris.

XIV.

(*a*) Hæc CELSUS jam docuit Lib. VIII. cap. 2.
[*b*] lib. de morb. oſſ. cap. de carie.
[*c*] Obſerv. Med. Chirurg. 72. edit. Latinæ & 69. Belgicæ.
(*d*) ibidem, ut & in *Heynii* lib. de morb. oſſium, N. 29.

XIV.

Sin autem nigrities aut caries ad alteram quoque partem oſſis tranſit, atque ſic os totum vitiatum, totum quoque, ut CELSUS jam docuit, (*a*) eximendum eſt. Si inferior pars integra eſt, eatenus quod corruptum eſt, excidi debet. Item ſi *capitis* ſive *pectoris os*, ſive *coſta carioſa* eſt, inutilis uſtio, ſed *excidendi neceſſitas* eſt. Atque in hac re perficienda, oſſe denudato non diu expectandum, ſed quantum fieri poteſt, eodem momento & cutis incidenda eſt, & os detegendum, & omni vitio liberandum eſt, antequam inflammatio accedat: ante hanc enim omnia hæc tutius tractantur. *Quando cartilago* carie *læſa*, ea quoque ſcalpello radenda eſt, donec integrum id ſit, quod relinquitur: teſte eodem CELSO, ex quo omnia, quæ in hoc numero dicta ſunt, didici, eaque vix apud ullum recentiorem ſcriptorem tam bene expoſita inveni. *Celſi quædam monita.*

XV.

Quæ quidem ſingula dum curatius aliquando perpendimus, non ſine ratione illud ex iiſdem cognoſcimus ac diſcimus, præcipuum ulcerum carioſorum & vitiatorum oſſium curationis negotium in eo conſiſtere, ut quicquid in oſſe corruptum atque exeſum invenitur, quam celerrime atque aptiſſime fieri poteſt, eximatur atque extirpetur: id quod, ut paucis me expediam, in leviori carie fit ſpiritu vini, vel aqua Reginæ Hungariæ; in profundiori aut graviori, ſolutione mercurii in aqua forti; in peſſima, igne vel extirpatione. Reliqua enim ulceris curatio deinde cum reliquorum ulcerum curatione per idonea & ſæpe laudata balſamica remedia fere prorſus coincidit. *Cariei ſanatio in quonam conſiſtat.*

XVI.

Quodſi autem carie gravius eroſum os aliquod fuerit, vel ſi *ad articulum* aliquem, genu videlicet, pedis atque manus vitium illud tranſierit, ut excidi, eximi vel aduri pars affecta cum reliquæ conſervatione haud valeat; *miſerum, ſed unicum auxilium eſt*, ut cetera pars corporis, quin imo ipſa vita tuta ſit, *membrum* vitiatum aut ccoruptum *reſcindere*; alias ægri diu miſeram ac languidam trahunt vitam, & tamen tandem, ut ſæpius vidi, exantlatis diu quamplurimis doloribus ac moleſtiis, ex cibi faſtidio, vigiliis, defectu virium, febricula, aliiſve gravibus ſymptomatibus, moriuntur. (*b*) Attamen quando in majoribus oſſibus non totum os, *ſed pars tantummodo aliqua ejus* exterior ſive lateralis corrupta eſt, ut pars quædam exterior maxillæ, oſſis humeri, tibiæ claviculæ; aut aliqua pars coſtæ, ulnæ, radii aut fibulæ, &c. non mox totum membrum, aut totum os, ſed illa ſolum pars oſſis, quæ corrupta eſt, vel medicamentis, vel ferramentis, ſcalpris aut forcipibus idoneis, ea, qua commodiſſime hoc fieri poteſt, ratione, vel diverſis *Oſſa graviter exeſa quomodo tractanda ſint.*

(*a*] Lib. VIII. cap. 2. & 3.

(*b*) Multa etiam ejuſmodi exempla, ubi ob cariem membrum reſectum eſt, refert *Dranius* in Obſ. Chirurg. Tom. II. præſertim obſ. 101. 101. 103. 104. ſed varii c ium ægrorum, & forte ob rationem modo dictam, mortui ſunt.

verſis vicibus, vel ſi res circumſtantes hoc permittunt, ſimul ac ſemel auferenda, ſana pars reliqua medicamentis balſamicis, præſertim eſſentiis vulnerariis ſæpe laudatis, fovenda, ſuperaddito ſimul linamentis carptis & emplaſtro, ſicuti N. 13. jam docuimus, donec os læſum carne ſana rurſus contegatur, & ulcus omnino glutinetur. *Quandoque pars oſſis vitiati*, eaque modo parva, modo magna, *ſponte a reliquo oſſe recedit* ac ſeparatur: quæ ſi apprehendi poteſt, & ulcus ſatis amplum, vel digitis vel volſella educenda: ſin vero ulcus nimis anguſtum ſcalpello dilatandum, & pars corrupta poſtea ejicienda. Exemplum ejuſmodi notatu dignum videri poteſt in MEEKREN. Obſerv. Chirurg. 66. edit. Belg. uti & obſ. 69. edit. latinæ: ubi magna pars oſſis corrupti ac ſoluti e brachio, aliudque in RUYSCHII obſervat. pag. 94. ac Theſaur. anat. VIII. Tab. III. ubi e tibia extracta eſt.

CAP. IX.

De Spina ventoſa, Pædarthrocace, & Exoſtoſi quæ oſſium tumores dici poſſunt.

I.

Spina ventoſa quid ſit.

EA corruptionis oſſium ſpecies, quæ intus in oſſibus oritur, atque eorum ſubſtantiam in latitudinem ſive amplitudinem tumoris ad inſtar ſenſim extendit, *ſpina ventoſa* Medicis & Chirurgis hodie dicicitur, nonnullis *ſpinæ ventoſitas*; (*a*) licet nomina hæc priſcis Medicis fuerint incognita; qui eam *ſiderationem*, *gangrænam*, vel *cancrum oſſis*, vel etiam *teredinem* appellarunt. [*b*) Gallis quibuſdam *exoſtoſis* vocatur: (*c*) quamvis & hoc vocabulum magis pro certis eminentiis ſive excreſcentiis acuminatis præter naturam in oſſibus, poſt fracturam, colliſionem, alianve cauſam ortis, proprie habeatur, ubi etiam caries haud raro deeſt: quemadmodum ejuſmodi oſſa ſæpe vidi & nonnulla adhuc aſſervo, in quibus eminentiæ tales ſine carie conſpiciuntur. *Spina* vero hoc malum videtur eſſe dictum, quia ſæpius inſtar ſpinæ carni infixæ pungit, & nonnunquam acerbos ſatis dolores concitat; & *ventoſa*, quia pars afflicta ita ſæpe intumeſcit, ut tumor tangenti quaſi vento ſive aere inflatus videatur, licet re vera aere repletus non ſit, vel ſaltem rariſſime. (*d*) Poſtea ex nominis hujus barbara, ut videtur, contorſione nonnulli, & cumprimis PANDOLPHINUS, *ſpinæ ventoſitatem* effecerunt.

II.

(*a*) ut Arabibus, teſte *Joſepho Pandolphino*, lib. de *ventoſitate ſpinæ*, morbo ſæviſſimo, ejuſque commentatore *MercKlino*, pag. 38. 62. & ſeqq.

(*b*) vid. *MercKlini* Annot. in *Pandolphin.* & quæ capite præcedenti N. 3. hac de re diximus.

(*c*) vid. *Goræus* in definit. *Jo. a Vigo* in Chirurg. & *Petit.* lib. de morb. oſſ. cap. de exoſtoſi & carie.

(*d*) exemplum ejuſmodi refertur a *MercKlino* l. c. pag. 286., ubi facta ſectione tumoris, nil niſi flatus erupit, cum ægrotantis interitu.

II.

Quid pædarthrocace.

Hoc malum quando oſſa puerorum, quemadmodum ſæpe fit, invadit, cum M. A. SEVERINO a multis *pædarthrocace* appellatur, (*a*) vocabulo græco ex παις puer, ἄρϑρον articulus, & κακον malum, compoſito, quaſi quis hoc ipſo malum ſive morbum circa articulos, puerorum frequens indicare vellet: quia ſæpius in his, quam in adultis obſervatur; quod inde fieri videtur, quia infantum oſſa molliora & magis ſpongioſa ſunt, quam adultorum ac ſenum, adeoque facilius ab humoribus noxiis erodi, diſtendi atque in tumores ſæpius maxime deformes expandi poſſunt. (*b*) Attamen adhuc aliam differentiam ſive diſtinctionem inter ſpinam ventoſam & pædarthrocacen intercedere vult SEVERINUS. Nam nonnulli iſtiuſmodi tumores oſſei valde dolent, imo etiam ſæpe rubent & quaſi inflammati ſunt, quibus *ſpinæ ventoſæ nomen* concedit; alii vero ſunt ſine dolore, (ſaltem notabili aut magno) & quidem in principio, ut ſæpius in pueris, ac præſertim rhachiticis conſpexi, quibus *pædarthrocaces* nomen tribuit: licet a pleriſque hodie hæc nomina inter ſe confundantur, aut pro ſynonymis unius ejuſdemque morbi uſurpentur, imo etiam haud immerito pro uno eodemque, ut MERCKLINUS (*c*) docte evicit, habeantur, ea ſolum cum differentia, ut hic morbus in pueris ab initio quandoque parum vel nihil doleat, dolor vero tandem, ſi non ſemper, tamen utplurimum, niſi mature curentur, ſuperveniat.

III.

Quænam ſint ſynonyma.

Alia præterea cariei nomina ſupra N. 1. & capite præcedenti N. 3. indicata, melius plerumque cum hoc ſpinæ ventoſæ morbo, quam cum carie vulgari & ſtricte ita dicta conveniunt: ut *cancer oſſis*, *gangræna* aut *ſphacelus oſſis*, *ſideratio oſſis*; quo HIPPOCRATIS interpretes ſæpe utuntur, itemque Τερηδών Græcorum, (*d*) quod vulgo *teredinem* vertunt ac vocant, a ſimilitudine illorum vermium, *teredines* dictorum, qui ligna erodunt atque peſſime corrumpunt: quæ omnia ſpinæ ventoſæ ſynonyma, gradu forte ſolum differentia, eſſe veroſimile eſt, id quod prolixius hic explicare aut evincere nolo, quia MERCKLINUS in ſæpe jam laudatis annotationibus ad PANDOLPHINI libellum hoc non ſolum, verum & quod veteribus non incognitus, ut nonnulli putant, morbus fuerit, (*e*) docte atque abunde demonſtraſſe mihi videtur: qui propterea, cui libet, evolvi poteſt. (*f*) Denique etiam hic adhuc notandum, PETITUM in libro ſuo *de oſſium morbis* cap. XVI. omnia

(*a*) Vid. M. A. *Severini* liber *de pædarthrocace*, in egregio opere *de recondita abſceſſuum natura* contentus: itemque *Ammanni*, *Fauſii*, *Mœbii*, *Chunii* aliorumque de *Pædarthrocace* diſſertationes academicæ.

(*b*) Videri ejuſmodi poſſunt in M. A. *Severino* de Abſceſſ. pag. 144. & ſeq. it. p. 467. *Ruyſch.* Epiſt. anatom. XIIII. *Bidlov.* Exerc. de Exoſtoſi &c.

[*c*] Libro de Spinæ ventoſitate, p. 53. 54. 248. & ſeq.

[*d*] vid. *Gorræi* definitiones ſub hoc vocabulo Τερηδών.

[*e*] inprimis p. 52. 63. 257. & ſeq.

[*f*] Ita *Heyne* lib. citato, pag. 62. putavit, *eam vix ante luem gallicam notam fuiſſe.*

hæc nomina & morbos ſub unico exoſtoſeos nomine pertractare & reliqua notiora illa atque uſitatoria Medicis nomina prorſus omittere: quod an ſatis apte aut recte fiat, aliis dijudicandum relinquo. Interea *ſpinæ ventoſæ* nomine, tanquam hodie apud nos receptiſſimo, utplurimum hic utar.

IV.

Diverſitas. Attamen quia hi morbi & cumprimis eorum *diverſitas & gradus* non ſatis bene, ut mihi ſaltem videtur, a plerisque deſcripti ſunt, paulo diſtinctius de iis, quia quamplurimos vidi & curavi, hic proponere, ut differentia eorum melius eluceat, conſtitui: id quod etiam in accuratiori ac meliori eorum curatione uſu non carebit. *Spina ventoſa* igitur nobis eſt corruptio & eroſio ſive caries oſſis, quæ a pravis humoribus, utplurimum ſine cauſa externa, ſponte non in ſuperficie, ut caries, ſed vel inter lamellas aut cellulas ejus, vel intus in ipſo oſſe incipit, & pedetentim verſus exteriora progrediendo, tandem vel totum os, (*a*) vel ſaltem ejus partem (*b*) modo majorem, modo minorem, in latitudinem expandit, ſive in tumorem elevat, (vid. Tab. XII. fig. 16. AB) qui ad tactum haud raro durus & quandoque indolens, ſubinde aere quaſi repletus videtur, idque cum dolore modo leviori, modo vehementiori, punctorio & rodente, denique etiam plerumque rubore, motus majore vel minore impedimento, aliiſque ſymptomatibus pravis; tandem vero os læſum ſenſim eroditur, cute aliiſque partibus mollibus os hoc cingentibus initio adhuc integris: quæ vero denique etiam eroduntur & ulcera fiunt mali imo peſſimi moris cum vehementi oſſis deſtructione. Quandoque vero hi oſſium tumores, ut dictum eſt, minus molles ſunt, ſed duriores, ſine partium mollium ventoſa inflatione, ſine rubore & inflammatione, ac indolentes, quemadmodum fere in rhachiticis aliiſque haud raro uſu venit, atque ſic melioris moris, qui tam facile non exulcerantur, neque ceteroquin etiam, ſaltem quamdiu hoc in ſtatu permanent, tam prava ſymptomata concitant. His *pædarthrocaces* nomen, ut jam diximus, dedit SEVERINUS: quia pueros maxime affligit, & ut hanc a ſpina ventoſa Arabum diſtinguat; dolentes vero illi rubentes & inflati tumores, qui pueros æque ac adultos affligere ſolent, *ſpinæ ventoſæ*, *cancri* aut *gangrænæ oſſis*, (*c*) vel *teredinis*, nomine venire poſſunt. *Exoſtoſin* vero voco oſſis eminentiam paulo acutiorem præter naturam, vel, ſi placet, oſſis excreſcentiam ſive illa ſit cum vel ſine eroſione. Sed ſpina ventoſa potiſſimum a *carie* differt tumore oſſis. A *Rhachitide* vero, quod in hac multorum oſſium epiphyſes ſive extrema ſine dolore aut eroſione indecore intumeſcant.

V.

Pars affecta ſive ſubjectum. Utrumque hoc malum in majoribus oſſibus plerumque circa extrema ſive capita aut epiphyſes eorum incipit, ubi teneriora ſunt, maxime-

[*a*] Hoc in minoribus oſſibus, ut digitorum, carpi vel tarſi, utplurimum fieri ſolet.

(*b*) Quod in majoribus, ut cranii, tibiæ, femoris aut brachii oſſibus plerumque contingit.

[*c*] vid. *Celſus* lib. 8. cap. 10. & *Tulpius* obſ. Med. Lib. 4. cap. 12.

ximeque ſpongioſa, & ubi materia noxia non ſolum in cellulis oſſeis facilius hærere, verum etiam oſſium atque epiphyſium teneriorem ſubſtantiam leviori negotio emollire & expandere poteſt. (*a*) Interea tamen etiam haud raro in medio horum oſſium, inter lamellas eorum, & cumprimis in tibia, hæc mala naſci ſæpius vidi: imo *tophi & gumata*, ut vocant, *gallica* in frontis aliiſque & calvariæ, & aliarum partium, præſertim vero tibiæ, oſſibus haud raro occurrentia ad hunc cenſum, quia a cauſa interna proveniunt, merito pertinere videntur: quæ vero a ceteris in eo maxime diſtinguuntur, quod noctu cumprimis doleant. Itaque ſpinæ ventoſæ vitia non ſolum oſſa pedum & brachiorum, verum etiam oſſa capitis, maxillarum ſive faciei oſſis juguli, imo & pectoris; frequentiſſime tamen oſſa pedum & brachiorum, digitorum, carpi, metacarpi, tarſi ac metatarſi, quemadmodum omnium horum exempla vidi, invadunt: ita ut nullum forte os a peſſimis his malis tutum ac immune ſit. Plura ejuſmodi exempla videri poſſunt in *MercKlini* notis in *Pandolphinum* pag. 227. & ſeq.

VI.

Oriuntur, ut dictum eſt, utplurimum ſponte a *cauſis internis*, humoribus ſcilicet acribus, ſcorbuticis, rhachiticis, varioloſis, poſt variolas nimirum ortis, (*b*) maxime vero *venereis*: nam ante notam luem veneream in Europa tam frequenter haud obſervata fuerunt. (*c*) Interea tamen neque a ratione, neque ab obſervatione alienum eſt, ſpinam ventoſam etiam a *cauſis externis*, præſertim in hominibus ad hos morbos jam diſpoſitis, colliſione puta, lapſu, fractura vel fiſſura oſſium aliiſve violentiis externis interdum oriri poſſe; (*d*) quibus vaſa vel intra lamellas oſſeas, vel ipſius medullæ in oſſibus læduntur vel dilacerantur, humores effunduntur, putreſcunt, medullam corrumpunt ac deſtruunt, eiſque putridis humoribus oſſium ſubſtantia partim emollitur, partim eroditur: unde dolores, tumores, ulcera ac fiſtulæ tandem in oſſibus partibuſque hæc ambientibus eodem, ut antea dictum eſt, modo oriuntur; quibus eadem mala, quæ ab internis cauſis naſci ſolent, excitantur. *Cauſæ plerumque internæ.*

VII.

Cauſa proxima hujus morbi eſt vel collectio aut congeſtio ſive *decubitus viſcidi & tenacis, vel acris & rodentis humoris; vel inflammatio* quædam intus in medulla vel in *ipſa ſubſtantia* aut cavernulis oſſium nata, quæ tandem in abſceſſum abeunt, & vel in ichorem vel in pus mutantur. Quoniam vero ejuſmodi intus hærentes humores ex oſſibus, *Cauſa proxima.*

[*a*] Incidi varia his malis defuncta cadavera, atque in nonnullis oſſa læſa tam mollia deprehendi, ut facilius quam cartilagines ſcalpello diſcindi potuerint.

(*b*) Exempla refert Hildanus cent. IV. obſ. 95. 96.

[*c*] Sunt, qui putarunt, ea mala ante cognitam luem veneream nota prorſus haud fuiſſe; ut *Heyne* lib. de morb. oſſ. pag. 62.; verum *MercKlinus* in notis ad *Pandolphinum* cap. I. cap. VII. contrarium evincit, oſtenditque, ea jam *Hippocrati*, *Celſo*, *Galeno* aliiſque nomine *ſiderationis*, *gangrænæ*, *cancri oſſis* vel *teredinis* deſcripta eſſe, vel etiam cariei nomine, aut ulceris cum carie oſſis indicata, eaque diverſa nomina pro ſynonymis habenda eſſe.

[*d*] Exemplum luculentum legi poteſt in *Heyne* libell. de morb. oſſium N. 29.

& præſertim eorum cavis, haud effluere aut evacuari poſſunt, ſed in eis diutius, quam par eſt, ſubſiſtere coguntur, neceſſum eſt, ut longiori mora magis ſenſim putreſcant & acriores fiant, vicina erodant atque corrumpant, & cumprimis medullam in ſimilem ſaniem tranſmutent, tandem etiam ipſum os aggrediantur, illudque rodendo deſtruant. Illud, collectio ſcilicet viſcidi & pituitoſi oſſiſque aliqualis expanſio, contingit haud raro ſine dolore, ut in *pædarthrocace*: (*a*) hoc vero, eroſio nimirum ab acri, vix fieri poteſt ſine notabili imo ſubinde *acerbiſſimo dolore* in oſſibus, &, ut dici ſolet, in intimis quaſi medullis; quos dolores nonnulli *oſteocopos* vocare ſolent. Verum quando hoc malum principio adhuc intus in oſſibus hæret, dolor a tactu externo vel preſſione partis læſæ non exacerbatur, ut in malis extus hærentibus alias fieri ſolet: quando vero dolor ab externa preſſione augetur, malum jam ad externas uſque partes perveniſſe indicatur. Quod ubi factum eſt, perioſtium aliæque partes ambientes, cumprimis tamen una cum oſſium ſubſtantia tunica cellularis intumeſcit, quo illa ſenſatio, quaſi aere aut vento impleta eſſet, ſæpe oritur, unde, ut jam dictum eſt, *ventoſæ ſpinæ* appellationem accepit. Quando autem, pure apparente, tumor ejuſmodi inciditur, vel ſponte, ut ſæpe fit, aperitur, & os affectum, ſi videri poteſt, attentius conſideratur, illud *ad inſtar ſpongiæ vel pumicis eroſum* ac foraminulis plenum, ſicut in carie, plerumque deprehenditur, ita ut ex dictis ſimilitudo horum morborum, ſigna, ac ſimul nonnullæ differentiæ intelligi queant.

Phænomina & ſigna.

VIII.

Gradus ſpinæ ventoſæ.

Spina ventoſa ſtricte ſic dicta haud inepte *in tres gradus diſtingui poteſt*, quorum primus eſt, quando dolor ille *oſteocopus*, fere continuus intus in medulla quaſi oſſis ab ægro percipitur, qui quandoque jam tantus, ut ægrum dormire non ſinat, abſque tamen ſubinde tumore & dolore quodam externo: quo in ſtatu morbus tantum intus adhuc in oſſe latet. *Alter gradus* eſſe poteſt, quando prægreſſis modo nominatis doloribus, eisdemque adhuc continuantibus, vel etiam ſine eis, tumor quidam in oſſe ſeſe ſenſim manifeſtat, ſive ille ſit durior ſive paulo mollior & quaſi ventoſus, cum dolore etiam externo, modo leviori, modo graviori. *Tertium* vero *gradum* voco, quando prægreſſis malis prioribus iſtiuſmodi tumor abſceſſum movet, & vel ſponte rumpitur, vel ſcalpello aperitur, atque ichor fœtidus ſive purulenta materia butyri vel lardi rancidi odore, exit: qui poſtea eodem modo, ut in ulcere carioſo, plus minuſve continuo effluit, atque ulcus hujuſmodi creat, quod veteres *ulcus cum oſſis carie* ſæpe vocarunt. Hæc ſpecies etiam ſpina ventoſa *inveterata*; illa, *incipiens* ſive *recens* dici poteſt.

IX.

Pædarthrocace.

Pædarthrocace cum intumeſcentia oſſis, eaque utplurimum ſine dolore & ſine cauſa externa incipit: attamen ſæpe ſucceſſu temporis, dolor & inflammatio, atque tandem abſceſſus, ulcus & caries, ut in ſpina

[*a*] MERCKLINUS loco citato putat, hoc ſine dolore fieri non poſſe: verum & SEVERINUS & ego hoc aliquoties vidi.

ſpina ventoſa, præſertim circa articulos ſive oſſium extrema, inſequuntur: quæ eadem etiam ſymptomata ac caries & ſpina ventoſa producere ſolent. Unde patet, pædarthrocacen initio aliqua ratione pro diſtincto morbo haberi poſſe; qui tamen tandem, niſi prius curetur, in ſpinam ventoſam abit perfectam; ita ut non niſi gradu differre videantur.

X.

Ex dictis hactenus, & præſertim etiam iis, quæ de cariei prognoſi capite præcedenti N. 7. diſſeruimus, haud adeo difficulter intelligi & prædici poteſt, quid ex hujuſmodi malis ſperandum. Nam cum manifeſtum ſit, noxiam atque corruptam acrem materiam, oſſis cavo vel ejus lamellis ac cellulis incluſam, neque ſponte natura, neque arte facile evacuari aut expurgari poſſe; neceſſario inde ſequitur, eam vicinas paulatim partes erodere atque corrumpere, donec tandem os illud, niſi mature ſuccurratur, prorſus exedatur ac deſtruatur, ita ut ſæpe integrum membrum, ſi ægrum ſervare & ab hoc malo liberare volumus, auferri neceſſarium ſit. Imo, quod adhuc pejus, ſi vitium ab interno quodam totius maſſæ ſanguineæ malo habitu ortum traxerit, tam pravi moris ſæpe eſt, ut, poſtquam etiam pars quædam hoc morbo corrupta brachium V. gr. aut manus ferro ablata ſit, aliud deinde membrum, alterum nempe brachium, eodem modo ut in cancroſis affectibus fieri haud raro aſſolet, male vexetur; id quod tamen non ſemper contingit: inprimis quando ſanguis per convenientem victus rationem atque idonea remedia a labe illa probe purgetur atque corrigatur. In pædarthrocace, & in ipſius ſpinæ ventoſæ primo alteroque gradu, malum ſæpe aptis remediis adhuc cedit: quo magis vero inveteratum eſt, quo majores jam fecit progreſſus, quo æger debilior, quo ſanguis magis corruptus, aut quo graviora alia ſymptomata junguntur, eo difficilius curatur, imo quandoque prorſus immedicabile eſt, ac tolli non poteſt; ſed ægri, viribus tandem exhauſti & febricula quaſi conſumti, ut in carie vehementiori, pereunt. *Prognoſis.*

XI.

Curatio ſpinæ ventoſæ *duplex* mihi eſt, prout nimirum malum vel inprimis duobus, quos conſtituimus, gradibus, quoſque leviores appellare poſſumus, vel in tertio & peſſimo gradu, ubi jam oſſa omnino cum ambientibus partibus eroſa ſunt, exiſtit. In prioribus igitur iiſque levioribus gradibus optimam, quam hactenus cognovi, curandi rationem eſſe deprehendi, ſi 1. ægro adulto quotidie, pro ſanguine noxio corrigendo, aliquoties porrigatur *decoctum*, *lignorum* vulgo dictum, ex rad. ſarſaparillæ, chinæ, ſchorzoneræ, ligno ſaſſafras, guajaci vel juniperi, & quidem ſingulis vicibus ad ℥viij. X. vel XII. prout æger vel debilior eſt vel robuſtior, calide ut decoctum Theæ vel Coffee bibendum, quodque matutino tempore in lecto, aſſumtis ſimul in primo hauſtulo eſſ. lignorum, vel pimpinellæ albæ, aliuſve ſimilis guttis L. ad LX. cum regimine blande ſudorifero uſurpandum præcipio, ut intimius minora vaſa & fibras etiam ipſas *Curatio ſpinæ ventoſæ.*

oſſium melius penetret, noxioſque humores inde vel propellat atque expellat, vel corrigat: id quod digeſtionem & reſolutionem hujuſmodi ſubſiſtentium humorum ac tumorum vehementer promovet. 2. Egregie hanc intentionem & ſcopum juvat, ſi aliquoties in die parti læſæ *decocta herbarum reſolventium* ſive *aromaticarum* ſupponantur, & vapor, parte tecta, ad locum affectum calide admittatur. 3. Extra hoc tempus pars læſa bis in die *unguento mercuriali* calide probe fricanda, atque deinde emplaſtrum mercuriale eidem ſuperimponendum. 4. Interne ſimul *medicamenta mercurialia* vel ſemel in debilioribus, vel bis in paulo robuſtioribus apta doſi, nunc ſine nunc cum blanda ſalivatione, pro mali & ægrorum diverſitate, ſunt porrigenda: nam ſine mercurialibus parum vel nihil aliis ſolum remediis in his morbis effici, frequenti uſu convictus ſum; quod tanto magis indicat, hæc mala plerumque virus venereum undecunque contractum, vel ſaltem ſimile malum pro cauſa ſive fundamento habere. Quando itaque hac indicata ratione per aliquot hebdomades, (nam brevi tempore non ſuperatur) prudenter continuatur, primus imo & ſecundus gradus, ubi jam oſſei tumores adſunt, curari, tumoreſque facti vel rurſus digeri ſive diſſipari, vel ſaltem in eum ſtatum redigi poſſunt, ut non amplius augeantur, verum ſine dolore aliove graviori ægri incommodo, itaut fuerunt, perſiſtant; id quod ſæpiſſime, ubi digeſtio obtineri non potuit, hac ratione feliciter obtinui: in primis quando æger debitam ac modicam victus rationem ſervat, & pro cibo non niſi juſculis ſanguinem temperanribus ac demulcentibus, una cum vegetabilibus & carnibus tenerioribus; pro potione vero ordinaria decocto ſecundario ex radicibus & lignis ſupra nominatis, vel ex decocto cornu cervi, hordei, avenæ, aliove ſimili aquoſo, blando, tenui utatur.

XII.

Pædarthrocaces cura.

Atque eandem etiam curandi rationem *in pædarthrocace*, ſive iis oſſium puerorum tumoribus, qui vel ſine, vel ſaltem ſine magno dolore ſunt; interpoſitis præſertim ſubinde medicamentis alvum ducentibus, ex mercurio dulci potiſſimum paratis, efficaciſſimam optimamque deprehendi: ubi & ſimul, ſi rhachitis conjuncta, remedia huic malo oppoſita, cum motu & geſtatione frequenti, apte conjungenda & prudenter interponenda ſunt.

XIII.

Curatio ſpinæ ventoſæ gravioris.

Quod ſi vero utrumque malum jam ſit vehementius, atque laudata remedia parum ſint, ſed e contrario dolores ac tumores in oſſibus augeantur, abſceſſus accedat, atque omnimoda oſſis deſtructio metuenda, os hoc, niſi abſceſſus forte jam ſponte ruptus, ante maturationem etiam perfectam, in loco aptiſſimo, qui plerumque inferior, maximeque dolens eſt, vel ſcalpello ſatis detegendum, aut nimis anguſtum adhuc poſtea ſatis dilatandum, vel etiam in timidis rodente medicamento; atque poſtea vel terebra minori (Tab. VII. fig. 2. aut

fig. 7.

fig. 7. A. vel Tab. XIV. fig. 8.) aliquot ſive pluribus foraminibus (*a*) uſque ad medullam perforandum, ut corrupta ac rodens materia exitum inveniat. Vel ubi hæc ad emittendam ſaniem minora foraminula non ſufficiant, tutoque & commode id fieri poſſit, terebra majori, quam modiolum aut *trepanum* vulgo appellant, os perforandum, ſicut capite præcedenti n. 13. jam docuimus, ut ſic non ſolum amplior faciliorque exitus materiæ noxiæ, ſed & pro oſſe purgando ſanandoque melior aditus medicamentis, injectionibus & manui paretur. (*b*) Poſtquam hæc facta ſunt interne adhuc decoctis & eſſentiis lignorum, antimonialibus itemque temperatioribus mercurialibus; externe vero mundantibus atque balſamicis medicamentis, qualia ſunt decoctum agrimon. ſaniculæ, hyperici vel ariſtolochiæ cum melle roſar. & eſſent. myrrh. ac aloes, ſiphone bis quotidie injectis, ulcus purgandum; vel mercurio dulci in aqua plantag. vel aqua calcis ſoluto: poſtea eſſentia vel modo laudata, vel eſſ. maſtichis aut ſuccini cum linamentis carptis ei, ut in aliis oſſium ulceribus uſu venit, imponendum, ſuperinjecto emplaſtro mercuriali aliove conveniente deligandum, donec glutinetur. Interdum etiam *ferrum candens* in his malis, ſi commode applicari poteſt, haud alienum eſt: ut eo malum funditus tollatur: ſpeciatim ſi tantum inter oſſis lamellas hæreat, vel alias idoneum eſſe cognoſcitur (*c*) *Raſio* vero cariei magis quam ſpinæ ventoſæ apta videtur.

XIV.

Curatio peſſima.

Quando vero malum adhuc gravius, omniaque laudata quam efficaciſſima ceterum remedia optatum effectum præſtare recuſent, atque pars jam nimis corroſa atque deſtructa, ita ut ſpes nulla ſit partem, imo & ægrum, alia ratione conſervandi; grave, ſed unicum, ut in carie, ſupereſt remedium, *amputatio*: quæ vero, pro diverſitate partium læſarum, duplici ratione fieri debet. 1. Scilicet, quando morbus in parvis oſſibus, ut in carpo, tarſo, metacarpo vel metatarſo, vel etiam in digito eſt, non opus eſt ſemper, ut totum membrum, digitus nimirum, pes vel manus, auferatur; ſed ſufficit ſæpe, ut oſſiculum tantum corruptum eximatur. Sic in ejuſmodi corruptione oſſis digiti extremæ imo & mediæ phalangæ, non totum digitum, ſed ſolum os corruptum in extremo vel altero articulo, vel ubi jam hic læſus erat, in prima phalanga amputavi, & quod ſanum integrumque erat, conſervavi. Imo & in corruptione oſſis metatarſi, quod pollicem pedis ſuſtinet, pollice adhuc ſano exiſtente, in puero decem annos nato, tantum hoc os, & quidem non integrum, ſed ſolum quatenus

[*a*] Suaſerunt hoc jam *Celſus*, *Paræus*, *Severinus*, *Sennertus*, *Marchettus*. vid. *MercKlini* notæ pag. 483. ſeq.

[*b*] Hanc methodum etiam laudarunt *Celſus* Lib. VIII. cap. 2. & 3. *Heyne* lib. de oſſium morbis p. 68. *Petitus* lib. de morb. oſſ. cap. de exoſtoſi, & *Boerhaav.* in aphor. pract.

(*c*) *Severinus* nimiis laudibus ignem in ſpina ventoſa & pædarthrocace eſſerre mihi videtur cap. 20: quia ſæpe eo aut ad fundum pertingere non poſſumus, aut corruptio nimis magna eſt.

nus corruptum erat, in parte ejus poſteriori & media a ſanis partibus ſeparavi, vulnus poſtea balſamicis conſolidavi. Ita puer hunc pedis pollicem conſervavit, & ſine omni incommodo æque bene ambulare potuit ut antea. (*a*) Quando vero digitus totus vel etiam ſolum primum os corruptum erat, totos digitos & pollices reſecavi. (*b*)

XV.

Si pars tantum oſſis majoris læſa.

Præterea quando in majoribus oſſibus non totum os, ſed *pars tantummodo aliqua ejus exterior* ſive lateralis carie aut ſpina ventoſa corrupta eſt, rurſus non mox totum membrum, aut totum os, ſed illa ſolum pars oſſis, quæ corrupta eſt, eodem modo, ut in carie, capite præcedenti N. 16. docuimus, vel medicamentis vel ferramentis, ſcalpris aut forcipibus idoneis, ea, qua commodiſſime hoc fieri poteſt, ratione auferenda, & ulcus poſtea glutinandum. Quando autem *os magnum*, ut humeri, femoris vel tibiæ, vel *integer articulus* in brachio, genu vel pede hoc malo in totum vitiatum eſt, non niſi auferendo ac reſecando omni illo, quod corruptum & quod infra eſt, curari poteſt; facta amputatione ſupra corrupto in parte ſana: qua vero de re infra in altera Chirurgiæ noſtræ parte uberius præcipiemus.

Si totum os aut articulus corruptus.

XVI.

In alia varietate, ubi tumor medicamẽtis non cedit.

In certis ſpinæ ventoſæ ſpeciebus, ubi tumores oſſium laudatis medicamentis cedere recuſant, atque manibus acceſſus datur, ſuadet PETITUS, (*c*) ut tumor oſſeus ſectione cruciformi detegatur, & pars extrema quatuor angulorum cutis reſecetur: hoc facto, pars linamentis aridis deligetur. Die ſequenti præcipit, ut tumor totus in oſſe quamplurimis foraminibus, juxta ſe invicem terebra factis, probe perforetur, ita ut cribri inſtar foraminulis repletus ſit, ac poſtea *cuneo & malleo* totus auferatur. Poſthæc linamentis ſiccis vulnus rurſus implet, ac deinde, ut vitiatum tanto citius a ſano recedat, jubet, ut ſolutio mercurii in aqua forti, ſupra in carie & alibi jam a me laudata, parti corruptæ tantiſper imponatur, donec omne vitiatum ablatum ſit: hocque remedium hic tantopere commendat, ut illud omnibus reliquis medicamentis hujuſmodi in caſibus, imo & ipſi ferro candenti, ſi modo corruptio non ſit nimis profunda, haud immerito præferat.

XVII.

[*a*] DRANIUS in obſerv. ſuis Chirurg. obſ. 112. fere ſimilem recenſet caſum; ubi vero totum pollicem, una cum læſo oſſe metatarſi, reſecavi. Sed hoc, ſi fieri poteſt, evitandum eſſe cenſeo; quia ſine pollice pedis homines non tam commode ambulare poſſunt, quam cum eo.

(*b*) Exemplum pollicis & manus ob ſpinam ventoſam reſectorum vid. in SCULTETI obſerv. 90.

[c] lib. de morb. oſſ. cap. de carie.

XVII.

Si acuta quædam eminentia, ſive excreſcentia, quæ *exoſtoſis* proprie vocatur, in oſſe quodam præter naturam protuberat, eaque nullam moleſtiam vel dolorem vel deformitatem creat, & caries ſive ſpina ventoſa abeſt, quemadmodum tales vidi, præſtat eam, meo quidem judicio, non curare: quia remedium non ſolum gravius ipſo eſſet morbo, verum etiam oſſe nudato, cariem aliave in oſſe incommoda facile concitare poſſet. Contra, ſi deformitatem, impedimentum alicujus actionis, dolorem aliave mala induceret, eadem, ut modo dictum eſt, ratione tollenda erit. Cariei, ſpinæ ventoſæ & exoſtoſeos exempla varia depicta videri poſſunt in CHESELDENI ſplendido ac novo Oſteographiæ opere a Tab. 41. ad finem. RUYSCHII obſervat. pag. 94. itemque ejus Theſaur. anat. VIII. Tab. 8. & Theſaur. X. Tab. 2. *Exoſtoſis quomodo tollenda.*

C A P. X.

De ulceribus capitis, Tinea, Favo, Achoribus, Cruſta lactea.

I.

Reſtat, ut nunc de ulceribus capitis quibuſdam adhuc dicam, & quidem potiſſimum de iis, quæ partem ejus capillatam maxime afficiunt, & modo *Tinea*, modo *Favus* vel *Achores* hodie appellantur. Sciendum vero eſt, non convenire artis ſalutaris Profeſſores circa horum nominum ſignificationem; dum quidam hoc, alii alio modo ea explicant. Sub *favi* nomine ulcera vulgo intelligunt capitis, quæ inſtar favorum apum multis foraminibus excavata ſunt; *achorum*, quæ tenuibus admodum & plurimis perfodiuntur foraminulis, quæ humorem modice viſcidum continent. Multi hæc mala etiam *tineam* vocant, ob ſimilitudinem foraminulorum, quibus ut veſtis a tineis exeſa videntur. (*a*) Utplurimum tamen *tinea* hodie ſumitur pro ſcabie quadam partis capillatæ capitis, ſquamis craſſis & turpibus arida, atque odore tetra, pueris & infantibus potiſſimum familiari, quibus tamen haud raro etiam faciem ſive vultum deformat, quo in caſu hodie vulgo *cruſta lactea* appellatur, eſtque ſæpe ſatis blanda & benigna; at interdum mali moris & periculoſa. Eſt vero etiam *tineæ* ſive ſcabiei capitis *pejor quædam ſpecies*, cineritia eaque craſſa cruſta totam capitis partem capillatam occupans, pruritu vehementi & fœtore admodum moleſta, atque difficilis haud raro curationis. Ægri plerumque pallidi ſunt, & malum faciei colorem exhibent. Sæpius tamen vitia hæc in infantibus & pueris conſpiciuntur, quam in adultis, *Quid ſint hæc mala.*

[*a*] vid. HEURNIUS lib. de morb. capitis, cap. VII.

ultis, eorumque cauſa plerumque prava victus ratio vel nutricum vel ipſorum puerorum eſſe ſolet, unde ſanguis vitioſus generatur, qui iſtiuſmodi ulcera producit. Interdum tamen etiam adultos invadunt, & ſpeciem quaſi lepræ repræſentant, ubi difficulter admodum curantur. Haud raro quoque in *lue venerea laborantibus*, vel ſaltem contagio venereo infectis, pars capitis capillata, imo & non capillata, ac præſertim frons, ſiccis ejuſmodi ſquamis & ulceribus ſcabioſis, quam *ſcabiem veneream* vocant, afficitur: imo & *gummata* & *tophi*, quos vocant venereos, capitis, quia in ulcera ſæpe abeunt, aliquo modo huc referri poſſunt.

II.

Quomodo curentur. Quamvis autem priora illa ulcera a ſe invicem forte diverſa ſunt, tamen quia eodem fere modo curantur, ea hic non ſeparabo, ſed conjunctim de iis hic agam, & quomodo ſananda ſint, docebo. Igitur quando leviora adhuc ſunt, oportet aliquoties humores noxios per alvum educere, & quidem ejuſmodi medicamentis, quæ mercurium & cumprimis dulcem apta copia continent. His interponenda, ſi ægri paulo adultiores, decocta lignorum, pulveres, pilulæ & eſſentiæ ſanguinem corrigentes; ſi infantes lactantes, pulveribus quidem diaphoreticis, ſed eorum nutrices pulveribus, pilulis, decoctis & eſſentiis uti debent. *Externe* ſcabiei ſive cruſtis cum fructu illinitur cremor lactis cum pauca ceruſſa præparata mixtus, aliquoties in die; vel oleum ovorum ſolum, vel cui parum olei ceræ additum ſit; vel unguentum de enula, de ceruſſa, diapompholygos, aliudve ſimile ſaturninum: obſervata ſimul apta diæta, defenſoque corpore contra aeris injurias. Ita plerumque non ſolum leviora iſtiuſmodi ulcera ſaneſcunt, verum etiam paulo vehementiora, præſertim ſi ſimul interne alterandi ſcopo mercurius dulcis, vel in pulveribus vel in pilulis, modica copia cute datur, vel etiam mercurius vivus unguentis ſaturninis immiſcetur.

III.

Alia curatio. In vehementiori malo, præſertim ſi quis remedia mercurialia adhibere non vult, curatio non ſuccedit, niſi capilli prius auferantur, quibus ulcera hæc vehementer innexa ſunt. Hinc nonnullis in locis in uſu eſt, ut vel ſenſim evellantur, vel ſimul & ſemel ope emplaſtri ex pice, præſertim navali, confecti, quam igne leni diſſolvunt, linteo robuſto vel etiam corio inducunt, illudque refectis prius ad ſcabiem uſque capillis toti capiti capillato calide injiciunt, & firmiter agglutinant: capite poſtea contra frigus veſtimentis probe munito. Hæc ita per horas XII. vel XXIV. relinquuntur: poſtea emplaſtrum hoc una cum cruſta ſcabioſa & radicibus capillorum ſimul ac ſemel vi avellitur; quod vero ſine inſigni dolore & ſanguinis profuſione fieri haud ſolet. (*a*) Poſtea ſanguis linamentis abſtergitur, caput oleo laterino, adjecto pauco oleo ceræ calide fovetur, & emplaſtrum de ſpermate ranarum, pauca camphora impregnatum, ſuperadditur: id quotidie ita fit, donec pars læſa munda appareat. Tandem oleo ovorum vel eſſ. ſuccini

a) Ex colophonia etiam ejuſmoſti emplaſtrum fieri poteſt.

ſuccini inungitur, donec ex toto ſaneſcat. Interne medicamentis ſanguinis depurantibus, N. 2. indicatis, una cum recta victus ratione ſimul continuatur: ubi etiam antimonium vel per ſe vel cum pauca copia florum ſulphuris remixtum egregie valet, & noxiam materiam vehementer expellit. Principio vero ab unguentis ex mercurio aut ſulphure paratis curioſe abſtinendum: nam ſæpius obſervatum eſt, quod vitioſam materiam repellant, & ægros in periculum mortis præcipitent; quod vero præmiſſis ſatis diu mundificantibus internis non faciunt.

IV.

Cruſtæ lacteæ curatio. Il ulceribus ſcabioſis faciei infantium, quæ *cruſta lactea* vulgo vocantur, vel etiam *achores*, interne nutricibus antea laudata remedia (No. 2.) tam evacuantia quam corrigentia danda. Infantibus verò ipſis humores noxii ſæpius per medicamenta alvum ducentia ſunt ejiciendi, interjectis pulveribus diaphoreticis ex antimonio diaphoret. lap. cancror. antimonio crudo & flor. ſulphuris. Quibus aliquamdiu uſurpatis, ex cremore lactis cum creta vel ceruſſa fiat linimentum, quo cruſta ſcabioſa aliquoties in die inungatur. Vel loco hujus oleum tartari per deliquium; vel oleum ovorum cum pauco olei laterini. Unguenta vero ex mercurio vel ſulphure confecta, ut jam dictum eſt, plerumque ab principio, & cumprimis debilioribus valde nocent. Quodſi tamen in imperitis ejuſmodi remedia citius, quam par eſt, fuiſſent adhibita, ut adhuc ſæpius fieri ſolet, & infantes inde ægrotarent, medicamentis ſudoriferis internis; pulveribus, eſſentiis, potiunculis, potu calido, ac regimine calido, infanti & nutrici uſurpatis, materia noxia omni cura denuo expellenda, hisque continuandum, donec bene rurſus ſeſe habeant.

Finis Partis Primæ.

CHIRURGIAE
PARS ALTERA
DE
OPERATIONIBUS
SIVE
ACTIONIBUS CHIRURGICIS.

PRÆFATIO.

Poſtquam de quinque generibus noxarum corporis, hoc eſt, de *vulneribus*, *fracturis*, *luxationibus*, *tumoribus* atque *ulceribus* non generatim ſolum, ſed & vel maxime ſingulatim prima Chirurgiæ parte diximus, ſequitur, ut ad alteram, quae de *Chirurgicis operationibus* inſcribitur, ejus partem progrediamur. Tractabimus in hoc ipſo volumine de reliquis vitiis omnibus, per totum corpus orientibus, quae vel minus apte explicari in primo volumine potuerunt, vel proprias etiam ac ſingulares encheiriſes ſive artificia poſtulant. Sed ita tamen, melioris ordinis gratia, de iiſdem tractaturi ſumus, ut praepoſitis iis, *quæ in pleriſque, vel in variis ſaltem corporis partibus fiunt*, de ſanguine videlicet per venas detrahendo, fonticulis excitandis, ferro candenti applicando, excreſcentiis denique integriſve corporis partibus praecidendis, praeceptis luculentis, ad ea, *quæ proprias ſedes habent*, *ſeu quæ non niſi in ſingulis corporis partibus incidunt*, tranſeamus. Quae dum exequi aggredimur, non ſine ratione ab iis ordimur, quae *in capite* ſinguliſque propemodum ejus partibus

bus, calvaria ſcilicet, palpebris, oculis, auribus, naſo, labris, dentibus, gingivis, lingua, palato, tonſillis, uvula & aliis contingunt. Hinc de illis dicturi ſumus operationibus, quæ *colli* vitiis accommodatae ſunt. Tum de illis, quae in *pectore* inſtituuntur. Denique iſtas explicabimus, quae in *ventre* vel abdomine, partibuſque illi propinquis, ano ſcilicet, atque ſexus utriuſque pudendis ſive naturalibus quam ſaepiſſime fieri conſueverunt. Tandem ac poſtremo de iis exponemus operationibus, quae in *brachiis* praeſertim ac *pedibus* ſuſcipiuntur. Quarum quidem operationum omnium quanquam inſignis numerus atque mirum quantum varia ratio ſit, tamen illud nos operam ſemper dabimus maximam, ut rationem ſingularum optimam una cum inſtrumentis aptiſſimis, quantum fieri poteſt, luculentiſſime deſcribamus. Sic enim non tirones ſolum prima & ſolida Chirurgicae artis principia, ſed reliqui etiam in rebus chirurgicis haud leviter jam tum verſati aliquid ejuſmodi in his ipſis praeceptis atque inſtitutis noſtris, ſpero, invenient, unde ſcientiam atque artem ſuam aliquo ſaltem modo perficere vel exornare poſſint.

PAR-

PARTIS SECUNDAE
SECTIO PRIMA
DE
OPERATIONIBUS
CHIRURGICIS,
Quae in pleriſque vel diverſis ſaltem corporis partibus fiunt.

CAPUT PRIMUM.
De Sanguinis detractione per venas.

I.

A Sanguinis equidem miſſione ſunt nobis in hoc ipſo de chirurgicis operationibus volumine differendi capienda primordia. Præterquam enim quod ipſa in diverſis corporis partibus fiat, una ſane omnium frequentiſſima hodie ſolet eſſe operatio. Fieri autem *ſanguinis miſſio* dici ſolet, quoties per venam ſubtiliori quodam & præacuto ferramento ſive ſcalpello inciſam, tantum ſanguinis, quantum pro ſanitate hominis vel reſtituenda vel conſervanda ex judicio Medici ſatis eſt, detrahitur. *Sanguinis miſſio quid ſit?*

II.

Vetuſtiſſimam pariter atque utiliſſimam operationem chirurgicam haud immerito venæ ſectionem dixeris: ſiquidem ipſa, prouti ex HIPPOCRATE, CELSO, (*a*) vetuſtiſſimiſque aliis chirurgicæ artis ſcriptoribus colligitur, jam per trium fere abhinc millenariorum ſpatium uſitata fuit ac celebrata. Tametſi enim nec inter ipſos etiam ſalutaris artis profeſſores, tam veteres quam recentiores, defuerint, qui perniciofiſſimam prorſuſque illicitam operationem ſanguinis miſſionem; nocentiſſimos autem homines atque adeo carnifices illos Chirurgos, qui eam exerceant, cum ERASISTRATO, PARACELSO, HELMONTIO, PORTIO, BONTEKOE, GEHEMA, & aliis pronunciarunt; inanes tamen, niſi ego fal- *Vetuſtiſſima atque utiliſſima operatio eſt.*

[*a*] *Medic. Lib. II. cap.* 10.

lor, atque adeo injuſtæ ſunt, quibus nobiliſſimum hoc ſanitatis auxilium inſectati ſunt, ipſorum criminationes. Dudum enim experientia Medicos edocuit, nullum ferme nec promtius nec utilius ad curandos ac præcavendos quamplurimos morbos in univerſa medicina reperiri remedium ſanguinis per venas detractione; feruntque nonnulli Medicos eam ab hippopotamo didiciſſe, qui certis temporibus venas acuta arundine ſibi aperiat. vid. *Polydor. Virgil.* de Rer. Inventor. mihi pag. 65.

III.

Interdum valde difficilis.

Sanguinem mittere, ſi vulgi ſententiam ſequimur, ita profecto expeditum eſt, quam quod vel maxime. Sunt enim, fateor, in hominibus quibuſdam uſque adeo grandes, manifeſtæ atque expoſitæ venæ, ut vel ab ipſis etiam tironibus incidi nullo negotio & quam feliciſſime queant. Contra vero in aliis hominibus ita vel minutæ vel alte poſitæ eædem ſunt, ut nec ab expertiſſimo quidem Chirurgo reperiri facile aut incidi ſine periculo valeant. Quum enim venis arteriæ, his nervi atque tendines juncti ſint, fieri profecto quam facillime poterit, ut horum aliquid ſcalpello ſimul præcidatur aut ſaltem lædatur. Quod ipſum ſimulatque contingit, graviſſimi utplurimum dolores, nervorum diſtentio, convulſiones, inflammationes, graviores ſanguinis profuſiones, aneuriſmata, gangræna, quin & crudeliſſima quandoque mors, experientia teſte, ſuboriuntur. Igitur ſi qua alia, certe hæc operatio circumſpectionem atque attentionem poſtulat. Siquidem graviſſimam haud raro famæ atque exiſtimationis ſuæ jacturam, juniores præſertim Chirurgi ,faciunt, qui vel timide nimis ſcalpellum demittunt, ut ſanguis non ſequatur, vel in facillima atque expeditiſſima, ut apparet, iſtiuſmodi operatione haud omnino felices deprehenduntur.

IV.

Requiſita in Chirurgo venam inciſuro.

Eſſe autem debet Chirurgus, qui promtum atque felicem in incidendis venis præſtare ſeſe voluerit, manu haudquaquam rudi, ſed agili atque tenera, nec unquam intremiſcente; acie oculorum acri claraque; animo denique intrepidus. Alias etenim vel ab ipſa vena prorſus aberrabit, vel peſſimum aliquod ejuſmodi malum movebit, quo homines miſere ſæpe conſumuntur. Atque hæc ratio eſt, quare Chirurgorum in incidendis venis promtitudo cum ipſis quaſi annis ſæpius ſenſim ſenſimque deficiat. Quo enim grandiores ætate fiunt, hoc magis quoque hebetes oculi, manus inſtabiles atque intremiſcentes evadunt.

V.

Inſtrumentum ad venæ ſectionem.

Inſtrumentum, quo noſtris temporibus utplurimum incidi a Chirurgis venæ ſolent, *ſcalpellum chirurgicum* vel *phlebotomum*, (*Lancette*) dicitur. Quod qualenam eſſe debeat, Tab. I. litt. A. nec non Tab. XI. fig. 5. haud obſcure indicant. Providendum hic ante omnia Chirurgis eſt, ut non plurimis tantum, ſed his quoque optimis maximeque acutis, quamvis paulo amplioribus, inſtructi ſemper ſint ſcalpellis phlebotomis. Sic enim non in pluribus ſolum hominibus, prouti neceſſarium quandoque

doque

doque eſt, ſine cunctatione, ſed quam minimis etiam cum doloribus aperiri venæ poterunt. Sunt equidem in Germania, Suevia præſertim, Franconia, Bavaria, atque inferiori Saxonia noſtra non pauci, qui priſcum illud ferramenti genus, *phlebotomus Germanorum* (*Fliete*) dictum (Tab. XI. fig. 3.) ita hic applicant, ut alterius manus digiti partem B contineant, impoſitaque ſuper venam cuſpide A, alterius manus digitus aliquis partem C impellat, iſtaque ratione ferramentum in venam immittat, qualiter fere fabri ferrarii in incidendis equorum venis facere conſueverunt. Chirurgorum ac balneatorum alii magis artificioſo, id eſt, *elaſtico* quodam *phlebotomo*, Germani *Schnapper* aut *Schnapperlein* vocant, (fig. 4.) hanc in rem utuntur, quod intendunt, apicem A venæ imponunt, & deinde premendo ad B remittunt. Rurſus alii quendam quaſi *ſagittarium phlebotomum* (*a*) adhibent, dum ſcilicet ſcalpello, quaſi ſagitta, venam configunt. Sed quicquid tandem harum rerum ſit; ſane, quia non eadem ſemper vel æque apta in diverſis hominibus venarum poſitura aut figura deprehenditur, commodis utique hiſce inſtrumentis omnibus *ſcalpellum* phlebotomum *Gallorum* (Lancette) videtur, licet non pauci noſtrorum Chirurgorum ſatis expedite *ſcalpello Germanorum* fig. 3. & 4. venas aperiant.

VI.

Quanquam autem ex variis corporis humani partibus, *brachio* videlicet, *manu*, *pede*, *fronte*, *temporibus*, *collo*, *lingua*, *membro virili*, atque aliis, emitti ſanguis adſolet; frequentiſſime tamen fere illud ipſum fit ex iſta vena, quæ in brachio juxta cubiti juncturam poſita invenitur. Quare operæ pretium facturi nobis videmur, ſi de hujus venæ inciſione non primo tantum loco, ſed aliquanto etiam uberius expoſuerimus.

Ubinam venæ ſectio inſtituatur.

C A P. II.

De ſanguinis detractione per venas brachii.

I.

SAnguinis equidem in brachio miſſionem fieri per venas juxta interiorem cubiti partem conſtitutas, vulgo etiam notum eſt. Circa ipſam autem operationem iſtam varia utique Chirurgis veniunt proſpicienda: quarum alia primo ad præparationem ſpectant, ſive quæ ante miſſionem ſanguinis; alia deinde, quæ fieri in ipſo opere debent; alia denique poſt detractum ſanguinem factu neceſſaria ſunt. Nos de ſingulis ſingulatim atque juſto ordine præcipiemus. Atque ad *præparationem* quidem quod attinet, in promptu ſint neceſſe eſt 1. *faſcia* quædam linea, unam circiter ulnam pariſienſem longa, binos vero digitos ampla, funiculiſque, ſicubi viſum ita fuerit, circa partes extremas inſtructa, vel etiam ſine his: 2. bina *ſpleniola quadrata*: 3. aliquot *vitra* ſive *vaſcula* excipiendo ſanguini accommodata: 4. *ſpongia* cum calida aqua: 5. *aceti*, *vini*, vel *aquæ reginæ* portiun-

Ad ſanguinis miſſionem præparatio.

(*a*) Figuram videbis apud CRONIUM in libello *de venæ ſectione* pag. 33. fig. 4.

tiuncula, pro confortando, ſi opus fuerit, illo homine, cui ſanguis detrahitur: 6. *duo miniſtri*, ſed animo intrepidi; quorum alter vaſculo ſuſtinendo, afferendis rebus neceſſariis alter deſtinari queat: 7. *candela ceracea flexilis*, quoties nimirum vel noctu, vel in locis obſcurioribus vena incidenda eſt. Tum 8. providendum quoque illud eſt, ut vel in *ſella* quadam paululum *reclinata*, vel etiam, quod apud timidos ſatius videtur, in lectulo homines collocentur; ne qua forte propter animi defectionem prolabantur. Denique 9. nec minori cura illud cavere Chirurgos convenit, ne aut capillamenta, aut focalia, aut manicæ prominentes in opere ipſi officiant. Dehinc nihil ipſum moveant hominum de latente, vel & minus feliciter ab aliis Chirurgis inciſa vena querelæ. Tandem is *ſiniſtra non minus, quam dextra manu promtus ſit*. Quemadmodum enim ad dextri brachii venas incidendas dextra, ſic ad ſiniſtri venas aperiendas ſiniſtra magis apta eſſe animadvertitur. Siquidem nonnulli ſunt, qui non niſi ex ſiniſtro brachio ſanguinem ſibi detrahi patiuntur: vel etiam in dextro brachio apta vena non pateat.

II.

Quid in ipſa venæ ſectione factu opus ſit.

In ipſo venæ ſectionis opere, quanquam nonniſi unico puncto illud ipſum abſolvatur; quamplurima tamen obſervanda ſunt, ſiquidem feliciter inſtitui debeat. Primum eſt, ut Chirurgus brachium hominis, in quo vena incidenda, probe inſpiciat, ad venas ejus rite obſervandas; deinde illud apprehendat, idemque verſus pectus ſuum extendi jubeat. Tum reducta, circiter ad manus amplitudinem ſupra cubitum, manica, faſciam aliquam pollicarem ulnæque fere longitudinem adæquantem, loco tres fere digitos tranſverſos ſurſum a cubiti flexura remoto, binis factis ductibus injiciat, (Tab. XI. fig. I. D.) pauloque firmius nodo conſtringat; quo ſcilicet venis compreſſis, propter ſanguinis impeditum refluxum, intumeſcat, itaque magis conſpicua fiat. Quam brachio injicere Chirurgi hoc in caſu ſolent, rubra fere ſemper faſcia eſt. Sed adeo tamen nihil perpetuum hic eſt, ut quilibet alius etiam color iſtiuſmodi faſciis aptus reperiatur. Applicata hunc in modum faſcia, brachium rurſus paululum demittitur, ſcalpellumque aliquod ex theca depromtum atque adinſtar anguli alicujus obtuſi diductum, dentibus circa juncturam A tantiſper comprehenditur, (Tab. XI. fig. 5.) dum paulo vehementius ipſæ venæ turgeant, & in conſpectum Chirurgi veniant. His confectis brachium eadem, ut antea ratione a Chirurgo iterum ad pectus extendatur atque apprehendatur, miniſtro vaſcula ſuſtinente, commodiſſimo, quo fieri poteſt, loco, ad excipiendum ſalientem ſanguinem conſtituto.

III.

Quænam vena inprimis incidenda eſt;

Dehinc explorandum eſt, quænam inter venas obvias quam maxime conſpicua ideoque ad incidendum commodiſſima ſit. Obſervandum enim hic eſt, tres potiſſimum in brachio venas ſæpe comparere, quarum *cephalica* prima dicitur atque in exteriori brachio reperitur; (Tab. XI. fig. I. A.) altera, *baſilica* dicta, in interiori brachii latere

poſita

poſita deprehenditur, atque in dextro quidem brachio *hepatica*, *ſpleneti-ca* autem in ſiniſtro cognominatur; (vid. ibid. litt. B.) tertia denique, medio quippe inter binas priores loco oblique poſita, *mediana* vocatur. (vid. litt. C.) Ac mediana quidem & baſilica quia paulo ampliores ſunt, majorem, quam cephalica ſanguinis copiam plerumque emittunt, ſed majori tamen cum periculo ſubinde inciduntur. Etenim baſilicæ grandis quædam arteria, brachialis nimirum & nervus; medianæ, tendo muſculi bicipitis ſubjacent. Quanquam autem ipſæ inprimis conſpicuæ ſint, ideoque frequentius quam cephalica incidantur; ſatius tamen ac tutius videtur, minus adhucdum expertis chirurgicæ tironibus cephalicam, vel ſaltem medianam ad aperiendum proponere. Quoties autem venarum iſtarum poſitura ſic comparata eſt, ut non niſi unica ex illis compareat, quemadmodum ſæpe contingit, tum aliena utique, imo vero impoſſibilis videtur electio. Neque enim aliud, niſi quod a Chirurgi prudentia & circumſpectione petitur, ſalutis hic ſupereſt præſidium.

IV.

Quo loco incidenda vena ſit.

Simulatque jam conſtiterit, quænam præ reliquis ad mittendum ſanguinem apta vena ſit; tum incidi hæc eo potiſſimum *loco* debet, *quo ampla maxime atque conſpicua videtur*. Si quæ autem cicatriculæ ex olim jam tum inſtitutis venæſectionibus adſunt, aperire utique venam iſtam *loco, non ſupra ſed infra cicatriculam conſtituto*, convenit: quo nimirum promtius ſanguis effluat. Fere ſemper enim venæ pars ſuperior, propter juxta poſitam cicatriculam paulo anguſtior eſſe conſuevit. Igitur quoties ſanguis ex ejuſmodi brachio detrahendus eſt, quod nullam adhuc venæſectionem expertum fuit, ſummæ ſemper, quoad fieri poteſt, venæ parti immittere ferrum oportet: Sic enim deſcendi ſenſim in iterata ſanguinis miſſione ad inferiores venæ partes commodius poterit, atque ita ſanguis eadem, ut antea facilitate evocari: quum e contrario idem ex foramine ſupra cicatricem facto parcius ac tardius utplurimum effluat.

V.

Quid proxime ante inciſionem fieri debeat

Ante vero, quam ſcalpellum cuti admovetur, ubi venæ minus conſpicuæ, haud alienum eſt, brachium inferius manu vel digitis gnaviter demulcere, tantiſperque ſanguinem verſus cubitum comprimere, donec vena magis intumeſcat. Quæ dum in brachio dextro fiunt, ſiniſtra ſua chirurgus brachium illud ſic complectitur, ut venæ incidendæ pollex imponatur; ut nimirum nec ſanguis refluere, nec facile loco ſuo cedere vena queat. Firmiter ſic comprehenſa vena, defigendi penitus in eam partem oculi ſunt, in quam ferrum demittere conſtituimus. Tum ſcalpellum ita ex ore promendum manu dextra eſt, ut a pollice digitoque indice ferramentum medium contineatur; reliqui vero digiti, ne vacillare manus poſſit, hominis, cui vena incidenda, brachio blande imponantur.

VI.

Dehinc ſcalpellum leniter ac provide á pollice digitoque indice adigendum in venam, donec eam penetraverit, eodemque momen-

to ſurſum aliquantiſper commovendum eſt; ut nimirum vulnuſculum fiat paulo amplius, atque ſic brevi tempore largior ſanguinis copia effluere ſimul queat. Fere commodiſſima enim atque juſta foramina ſunt, quorum longitudo geminam dorſi cultelli craſſitiem adæquat. Sic autem inſtituenda punctio illa eſt, ut nec ruditer atque alte, nec timide nimis ferrum demittatur. Quemadmodum enim hic non niſi ſumma cutis inciditur; ſic quando juſto altius ferrum penetrat, periculum eſt, ne forte vel arteria, vel nervus, vel tendo aliquis configatur. Ceterum triplex admodum incidendæ venæ ſolet eſſe ratio. Namque alii directum, (Tab. XI. fig. 2. litt. A.) alii tranſverſum, (litt. B.) alii denique & forſan plurimi obliquum in vena vulnus faciunt. (litt. C. D.) Quod ſi autem in ſiniſtro brachio incidenda vena fuerit, tum dextra manu brachium illud hominis Chirurgus deprehendat, ceteraque omnia per adhibitam manum ſiniſtram efficiat, quæ per dextram efficienda modo propoſuimus. *Si ſcalpello* phlebotomo *Germanico* fig. 3. vena incidenda, apex A venæ imponitur, præhenſo extremo B manu ſiniſtra, atque impulſu digiti manus dextræ, apex ſive cuſpis in venam impellitur. Si quis vero ſcalpello elaſtico fig. 4. uti velit, ſcalpellus elevato uncinulo C, tenditur, apex A. venæ imponitur, & leni preſſione ad B. in venam laxato e latere demittitur.

VII.

Poſt factã punctionẽ quid fieri debeat.

Vena rite jam ſic inciſa, ferroque protinus retracto, ſanguis ex vulnere vel ſaltu erumpit, vel leniter effluit. Quo facto ſcalpellum inflexum ſuper diſcum ſive patinam reponere convenit; neutiquam vero ſuper lectulum, ne quis forte vel imprudenter illud ipſum perdat, vel & ipſemet æger inde vulneretur, vel damnum ab eodem accipiat. Interim ſanguis, quoad utile & commodum videtur, effluat. Sicubi fluere is juſto citius deſinit, qualiter fieri haud raro propter faſciam ſupra cubitum firmiter nimis adſtrictam ſolet, tum ſolvi continuo vel relaxari potius paululum faſcia illa debet: ſiquidem iſto modo non compreſſæ ſolum arteriæ rurſus adaperiuntur, ſed primus quoque ſanguinis ex vulnere fluxus continuatur. Ubi autem porro, quemadmodum ſæpius contingit, *vel cutis intenſior*, *vel pinguedo vulnus clauſerint*, *ſanguinemque cohibuerint*, tum vel reprimi pinguedo iſta nimia, digito aut ſpongia calida, vel paululum quoque inflecti brachium debet. Denique ubi *ſanguis ſpiſſus* aut *coactus ſive coagulatus foramen occluſerit*, tum reſtitui etiam confeſtim fluxus ille ſuevit, ſimulatque cruor per adhibitam ſpongiam aqua calida madentem fuerit abſterſus.

VIII.

Quid ab ægro & miniſtris fieri debeat.

Sed ne brachium ægri hominis extenſum langueſcat, ſuſtineri illud circa cubitum à chirurgo paululum debet. Dehinc baculus aliquis vel quivis etiam alius cylindrulus inſeri manui ægroti debet, continuoque ab eo circumvolvi. Namque continuus ille digitorum motus ſanguinem verſus cubitum propellit; præſertim ſi lenis ſimul hominis ex voluntate tuſſicula acceſſerit. Miniſtrorum adſtantium munera ſic diſpertienda ſunt, ut alter vitra, patellas ſive cucurbitulas, pro excipiendo ſanguine, ſuſtineat; alter autem, remotis iis, quæ repletæ jam

jam tum ſanguine ſunt, vacuas patellas alias oportet, una cum reliquis rebus ad hoc ipſum opus neceſſariis, ſpleniis puta, faſciis, liquoribus confortantibus, & ſi qua forte alia ſunt hujuſmodi.

IX.

Quanta ſanguinis in quocunque caſu copia detrahi per venas tuto poſſit ac debeat, id equidem definiri a præſente Medico reſpectu morbi, temperamenti, virium aliarumque rerum circumſtantium debet. Sicubi autem forte ſine Medico Chirurgus fuerit, quemadmodum apud homines vel ſubito quodam morbo correptos, vel ſanitatis quoque præſidium in ſanguinis emiſſione quærentibus utplurimum accidit; tum ipſemet Chirurgus ſtatuat oportet, quantum ſanguinis emitti, pro morbi natura, hominis viribus, ætate, ac ſanguinis copia, hujuſdemque generis aliis rebus circumſtantibus ſalutariter ac ſine periculo poſſit. Si qui enim homines, nativo colore ac robore ſervato, nihil quicquam nec palleſcunt, nec langueſcunt, nec mente labi occipiunt, in his diutius fluere ſanguinem Chirurgus ſinat, quam in illis, qui pallorem ſtatim atque animi defectionem experiuntur. *Sanguinis emittendi copia.*

X.

Ubi jam ſanguinis affatim pro re nata emiſſum videtur, ſolvere protinus faſciam juxta cubitum injectam convenit, biniſque manus ſiniſtræ digitis anterioribus, indice nimirum ac medio, leniter ſuper vulnere in gyrum quaſi ductis, cutem demulcere: ſiquidem iſtac ratione facilius comprimi venarum oræ conſueverunt. Quæ dum fiunt, ſpleniola cum faſciis miniſter adducit; ipſe vero Chirurgus ſpleniolum alterum idemque minimum, dextra manu præhenſum, ſuper partem inciſam imponit. Sed ita tamen, ut remotis paululum ſiniſtræ manus digitis, quicquid ſanguinis intus venam inter atque cutem hæreſcit, effluere antea ſinat, quam ſpleniolum admoveat. Spleniolo minori majus aliquod aliud ſuperinjicitur, ſiniſtræque manus pollice tantiſper continetur, donec ſupradata faſcia ſit. (*a*) Sed prius vero, quam faſciæ ſuperinjiciantur, illud utique ſibi datum Chirurgus exiſtimet eſſe, ut hærentem in brachio ſanguinem ſpongia ſive mantili quodam madido diligenter abſtergat, ne qua forte induſium ejus, cui ſanguis detrahitur, commaculetur. Atque id ipſum magis etiam Chirurgus obſervet in feminis nobilioribus: ſiquidem ipſæ viſitari utplurimum ab aliis hoc ipſo die aſſolent; proindeque nihil ægrius ferunt, quam quod ſanguine cruentata veſtimenta linea oſtentare debeant. Sordibus abſterſis faſciæ ſupradantur, qua ſcilicet ratione ſeparatim in doctrina de faſciis ſumus expoſituri. *Quomodo ſanguis cohiberi vulnuſque deligari debeat.*

XI.

Vulnere deligato, induſii manicam Chirurgus ſuper cubitum verſus manum reducat; brachium autem ipſum ita inflectat, ut manus pectori ſeu *Quid poſt deligationẽ fieri debeat; itẽ ſi mente homo labitur.*

[*a*] Sunt equidem inter Chirurgos non pauci, qui unico tantum ſplenio hanc in rem utuntur: ſed bina tamen ſplenia firmiorem præſtant deligationem. Quidam ſplenia ſicca ſuperimponunt: alii vero in vino, ſpiritu vini vel aceto ipſa prius tingunt. Sed perinde mihi videtur, ſive ea ſicca, ſive madida injiciantur.

ſeu cordis ſcorbiculo immineat; homini denique ægro, ut a præmaturis brachii commotionibus abſtineat, imperet, ne nova ſanguinis profuſio, inflammatio vel ſuppuratio, ut alias facile fieri ſolet, concitentur. *Ubi forte poſt detractum ſanguinem, mentis defectionem homo patitur*, longe optimum erit, reginæ Hungariæ vel & aliam quandam aquam confortantem, acetum item vel vinum naribus admovere, ipſamque faciem ex illis perfricare; vel aquam frigidam faciei adſpergere; vel etiam, ubi æſtas fuerit, feneſtras aperire, ut per illapſum aerem recentem ſive frigidiorem ſpiritus atque vires hominis reficiantur atque inſtaurentur. Si quid aquæ confortantis aut vini generoſi in promtu fuerit, præbendi aliquot hauſtuli langueſcenti homini ſunt. Reſtituto hunc in modum ægro, manus & ſcalpellum ſuum Chirurgus abluit ac mundat, huncque in thecam ſuam recondit.

XII.

Quænā de ſanguine ferenda ſit ſententia.

Dehinc moris plerumque eſt, ut vel *Chirurgus, vel etiam, ubi aliquis præſens eſt, Medicus ſanguinem luſtret, ſuamque de ipſo ſententiam exponat*. Quod ipſum ubi fieri debet, illud in primis ſibi datum Chirurgus arbitretur eſſe, ut nil niſi bona homini præſagiat; ſive jam bonus ſanguis fuerit, ſive minus; ſive jam præſentem animum homo retinuerit, ſi mentis defectionem fuerit expertus. Dici enim vix poteſt, quantum ad ſanitatem reſtituendam læta præſagia proficiant: quum e contrario triſtia graviſſimas quandoque calamitates concitent. Igitur ſi floridus ſanguis eſt; ſignum vel præſentis vel proxime ſanitatis certiſſimum adeſſe, Chirurgus proponat. Contra vero, ſi peſſimum colorem aut aliam pravam qualitatem ſanguis refert; ſaluberrimam ejus miſſionem eſſe declaret: cum detracto ſanguine iſtoc vitioſo quamplurima ſimul incommoda imminentia ſublata, majoremque ſalutis ſpem fuiſſe reſtitutam. Si mente lapſus ægrotus fuit, tum ex ipſa ejus imbecillitate, medicinæ efficacis ſeu expeditæ, ipſius denique ſalutis exoptatæ argumentum Chirurgus deſumat. (*a*) His atque id genus aliis rebus jucundioribus propoſitis, ſanguinem in loco temperato collocari, donec revertatur Medicus vel Chirurgus, oportet.

XIII.

Num potio ac dormitio poſt detractum ſanguinem tutæ ſint.

Ubi forte ſitim aliquam poſt emiſſum ſanguinem homines ſentiunt, haud omnino denegari ipſis debet, ex quo reſtinguere eandem poſſint; præſertim ſi potiones vel ſorbitiones tenuiores appetant. Gallis quidem multis in more poſitum eſt, ut ſtatim a detracto ſanguine, præſertim ſi ad præcavendos morbos a calidiore ſanguine oriundos, curatio inſtituitur, *aquæ* recentis & *frigidæ potionem* aſſumant. Quæ ipſa tametſi in habitus calidioris hominibus mirum quatum ſalutaris eſſe conſuevit, ſic e contrario noxia videtur iis, qui & infirmioris & frigidioris habitus ſunt. Hi etenim longe plerumque melius ſibi con-

[*a*] De judicio ex ſanguine per venam emiſſo habemus libellum JESSENII a JESSEN a *Brunone* iterum cum notis editum, & Frid. HOFFMANNI diſſertationem, Halæ 1727. editam.

conſulunt, ſicubi ſorbitiones calidas vel aliquot potionis fervidæ ex thea vel baccis coffee præparatæ vaſcula ingerunt. Si quis autem jam quæſiverit, *quid de hominum poſt emiſſum ſanguinem inſtituto ſomno habendum; ſatiſne tutus ac ſalutaris idem ſit, an pernicioſus atque alienus?* tum varia utique ad hanc ipſam quæſtionem reſponſio eſt. Namque ubi ad conſervandam corporis integritatem ſanguinis miſſio ſuſcepta fuit, ſatius utique videtur gratis colloquiis, ludis aut blandis deambulationibus ſomnolentiam iſtam depellere, quam ſomno ſeſe committere: ſiquidem periculum eſt, ne, reſoluta forte ſub ipſum ſomnum faſcia, graves ſanguinis profuſiones ſuboriantur. Sed alia tamen ratio illorum eſt, qui propter vel inſignem imbecillitatem vel & propter morbum aliquem decumbunt. His etenim haud omnino prohiberi poſt emiſſum ſanguinem ſomnus debet; præſertim ſi diuturnis antea vigiliis vexati ipſi fuerunt. Nam debile laſſatumque corpus inſigniter nonnunquam ex iſtiuſmodi ſomno reficitur. Interim juxta dormientem conſtitui ſemper miniſter aliquis debet, qui, ne faſcia reſolvatur, proſpiciat; vel ubi ipſa reſoluta profluvium ſanguinis deprehendit, digito vulnus comprimat, Chirurgumque protinus in auxilium advocari curet, qui huic malo rurſus proſpiciat.

XIV.

Quid in altera viſitatione fieri debeat,

Ubi deinceps *in altera viſitatione*, ut plerumque moris eſt, ſanguis emiſſus ad dijudicandum Medico vel Chirurgo iterum proponitur, tum perinde, ut antea docuimus, nullum judicium ſive præſagium proferri ab eodem convenit, niſi quod excitare hominis animum atque exhilarare poſſit. Atque Chirurgus quidem ipſam deligationem circumſpiciat ac ſolvat: ſiquidem laxior utplurimum ipſa deprehenditur. Splenia, ſicubi firmiter ipſa hæſerint, neutiquam vi abſtrahat; ſicubi autem reſoluta fuerint, inverſa vulneri denuo injiciat, recentique deligatione quadam comprehendat. Hanc ipſam vincturam per unum alterumve adhuc diem quieſcere in brachio ſinat; donec, glutinato vulnere, aut ſponte ſua relaxetur & decidat, aut ab eo, cui ſanguis detractus eſt, reſolvatur. Obſervandum hic obiter & illud videtur; eſſe ſcilicet in hominibus calidiori corporis habitu præditis nonnullos, qui detractum ſibi ſanguinem in aquam frigidam effundunt: ſiquidem iſtac ratione, per occultam aliquam ſympathiam, vehementiorem ſanguinis ſui fervorem reſtingui atque imminui haud parum poſſe arbitrantur. Quæ quidem opinatio tametſi falſa prorſus atque inepta ſit, tamen, quia ſine periculo eſt, imo vero ad excitandum creduli hominis animum expedita eſſe ſolet, haud omnino in his damnanda videtur aut contemnenda, ſeu potius laudanda & concedenda.

CAP. III.

De ſanguinis detractione per venas manus.

I.

Quænam venæ incidi in manu debeant.

BInæ præſertim in manibus venæ ſunt, per quas interdum apud nos detrahi ſanguis conſuevit. Altera *ſalvatella* dicitur, *cephalica* altera. Salvatella in exteriori manus parte verſus digitum auricularem extenditur, alioque nomine in ſiniſtra manu *ſplenica* vocatur: ſiquidem antiquiorum Medicorum plerique, ſalutariter admodum in *morbis ſplenicis* & *melancholia* incidi eam poſſe, crediderunt. *Cephalica* pollicem inter ac digitum indicem procurrit, propriumque illud nomen ſuum inde in primis habet, quia ſanguinis per illam detractio ad curandas capitis noxas mirum quantum vehemens Medicis vetuſtioribus viſa fuit. Quanquam autem manifeſtum ſit, longe parcius ac difficilius utplurimum ex his, quam ex brachii venis ſanguinem effluere, vetuſtiſſimamque illam de propria uniuſcujuſque venæ hujus virtute opinionem nullis fundamentis ſolidis niti; tamen, quum eundem fere effectum præſtent, quem venæ brachii, Chirurgus quandoque eas incidere debet: præſertim ſi vel majorem de inciſis in manu venis ſpem homines ægri, ut ſæpe fit, animo conceptam fovent; aut ipſæ quoque in manibus venæ reliquis in brachio poſitis venis interdum magis conſpicuæ faciliuſque, ut ſæpius vidi, incidendæ ſunt. Accedit, quod feminæ gravidæ quibuſdam in locis Germaniæ, ultimis geſtationis menſibus vel ſub inſtans partus tempus longe plerumque libentius ex manu, quam ex brachio ſanguinem ſibi detrahi patiantur: quia inde fœtum minus debilitari ſibi perſuadent.

II.

Quomodo incidi in manu vena debeat.

Quoties igitur in manibus vena quædam incidenda proponitur, longe utique commodiſſimum eſt, manum hominis in aquam calidam, quando nimirum venæ per ſe non ſatis patent, immittere digitiſque graviter demulcere; ut ſenſim ſenſimque magis venæ iſtæ minutiores intumeſcant, oculiſque conſpicuæ fiant. Mox injicienda circa carpum faſcia eſt, ut venæ tumidæ maneant, nec rurſus evaneſcant. Dehinc manus per adhibitum mantile quoddam ſiccum detergitur, ipſaqua vena in dorſo manus loco commodiſſimo inciditur; qualiter ſuperius jam, capite ſcilicet præcedenti, expoſitum fuit. Poſt inciſam venam, ſi ſanguis per ſe ſatis non flueret, manus in aquam calidam rurſus immittitur, ne, prout fieri alias facile hic ſolet, fluere ſtatim ſanguis deſinat. Simulatque dein ſanguinis affatim emiſſum ex vena videtur, extrahi manus ex aqua debet mantiliſque beneficio detergi. Denique vulnus digitis comprimendum ac leniter demulcendum, & ſpleniola cum faſcia eodem fere modo ſupradanda ſunt, quem ſuperiori capite propoſuimus.

CAP.

CAP. IV.

De ſanguinis detractione per venas pedis.

I.

Quænam incidi in pedibus venæ debeant.

SAnguinem , inciſa in pedibus vena , mitti , novum haudquaquam eſt , ſed vetuſtiſſimum . Pridem enim obſervatum a Medicis fuit , ab hac ipſa ſanguinis miſſione adverſus varias capitis & pectoris noxas, nec non adverſus pleroſque iſtiuſmodi morbos, qui vel a ſanguinis in feminis menſtrui , vel & hæmorrhoidum obſtructione ſuboriuntur , peti ſanitatis præſidia poſſe quam efficaciſſima . Factum inde eſt , ut *cephalicæ* atque *ſaphenæ* cognomento venas pedis jam dudum inſignire Chirurgi cœperint . Quod autem eam præſertim , quæ ad digitum pedis majorem , quem pollicem vocant, procurrit, *cephalicam* ; alteram vero , quæ ad minores digitos tendit, *ſaphenam* appellarunt , illud ſine ſufficienti ratione feciſſe videntur . Utriuſque enim idem prorſus effectus deprehenditur . Itaque illa ſemper , meo quidem judicio , ad incidendum eligi præ altera debet , quæ maxime conſpicua reperitur . Quin etiam , ubi difficilius reperiri in pedibus extremis venæ poſſunt , alienum neutiquam fuerit , illas incidere, quæ vel circa malleolos , vel in ſuris , vel & juxta genua conſpiciuntur , ut ipſemet ſæpius feci : præſertim quia tam facile tendines aut nervi lædi hic non poſſunt , ut circa pedem extremum . Ceterum illud hic admonendum reſtat ; *cavere utique Chirurgos debere , ne ſcilicet ſine prudentioris Medici alicujus conſilio in feminis cælibibus ſanguinem ex pedis vena detrahant* . Fieri enim haud raro ſolet , ut vitiatæ virgines , dum menſium obſtructionem ſimulant , peſſimo iſtiuſmodi artificio fœtum abigere ſtudeant ; atque ſic ipſum quoque Chirurgum , ſi quid forte ejuſmodi accidat , in exiſtimationis ac fortunæ diſcrimen adducant.

II.

Quomodo incidi ipſæ debeant.

Sed quo facilius ac felicius incidi in pedibus vena queat , utrumque hominis pedem tantiſper in aquam calidam demittere oportet , donec inſigniter venæ intumeſcant . Quo facto diſpiciendum Chirurgis eſt , cujuſnam pedis venæ optime ſint conſpicuæ . Siquidem perinde eſt in prædictis morbis omnibus, ſive dextri ſive ſiniſtri pedis venam incideris: modo ſatis prompte ac feliciter illud præſtiteris . Simulatque jam certum eſt , cujuſnam pedis & quænam in eo aperienda vena ſit, comprehendi is faſcia debet , loco binos fere digitos tranſverſos ſupra malleolos poſito ; tantiſperque denuo in aquam calidam immitti , dum Chirurgus ſcalpellum ſeu phlebotomum ex theca ſua depromſerit, (Cap. II. No. 2.) ipſaque vena magis etiam intumuerit. Tum, flexo in terram genu alterutro , hominis vinctum pedem ex aqua Chirurgus extrahit , deterſumque linteolo ſubjecto , ſuper alterum genu ſuum collocat , vel etiam afferi , vas quod aquam calidam continet , ſuperimponit . Dehinc manu ſiniſtra eun-

eundem complectitur, ipſamque venam ea circumſpectione configit, quam ſupra in ejuſmodi negotio præſcripſimus. (Cap.II. Not. 5. ſeq.) Quodſi autem infra malleolos poſitæ venæ reperiri difficulter poſſunt, haud alienum fuerit, num quæ forte ſupra eos, vel in ipſis etiam ſuris expeditius aperiri queat; ubi tum ligatura ad ſpatium duorum quaſi digitorum tranſverſorum ſupra locum incidendum injicitur, & vena bene conſpicua prædicta ratione inciditur. Ceterum circa Chirurgi poſituram illud hic monendum reſtat, poſſe ſcilicet etiam ipſum ante hominem, cui vena ſecanda, in ſella humiliori conſidere impoſitumque alterutri genu pedem convenienti ſtudio tractare. Ubi quis, ut in Germania nunc quam ſæpiſſime fieri ſolet, phlebotomo elaſtico utitur, tum longe commodiſſimus ſitus ille videtur, ſi hominis pes vel in ſedili quodam humili, vel & in quocunque alio id genus fulcro conſtitutus debita prudentia inciditur. (Cap. I. No. 5.)

III.

Quid poſt inciſionem fieri debeat.

Sanguis dein ex inciſa vena profluens vitris aut patellis excipitur; aut ubi non ſatis per ſe fluit, in aquam calidam pes rurſus demittitur: namque ſic impeditur, ne, ut fieri hic plerumque ſolet, ſanguis in vulnere ſtatim concreſcat ac hæreat. Simulatque vero ſanguinis affatim ſic emiſſum fuit, quod vero non ex ipſo tantum tempore, ſed & vel maxime ex ipſa fluxus vel celeritate vel tarditate, nec non ex aquæ rubedine, hominiſque præſertim viribus cognoſcitur; comprimi vulnus digito oportet, ſiccatoque pede, ſplenia cum faſciis ſupradari. De utilitate venæſectionis in pede, vid. Benedictus PERDUCIUS, Caſpar Caldera de HEREDIA, Hiſpanus, *Stahlii* diſſertatio & alii. Quam vero impugnare ſtuduit HECQUETUS, lib. *ſur la ſaignee du pied.* Pariſ. 1724. Eam vero defendit Jo. Bapt. SILVA, Medic. Pariſ. in lib. *de l'Uſage des differentes ſortes de ſaignees*, Amſtelod. 1729. Contra hunc vero animadverſiones edidit CHEVALIER, quoque Medicus Pariſ. An. 1730. itemque Franc. QUESNAY, chirurgus Gallus, Pariſ. 1730. aliique.

CAP. V.

De ſanguinis detractione per venas frontis ac temporum, itemque occipitis.

I.

Quando & quomodo fieri illud debeat.

SUnt nonnulli, qui ſanguinis per venas frontis ac temporum miſſionem adverſus graviores capitis dolores, vertiginem, melancholiam, maniam, deliria, hujuſdemque generis alios capitis morbos pertinaciores valentem in primis atque expeditam præ aliis remotioribus eſſe, opinantur: ſiquidem promtius ex his, quam ex aliis iiſdemque remotioribus venis vitiatam capitis materiam educi poſſe credunt. Ego vero, ut ne quid forte hic diſſimulem, parum aut nihil præſidii ad expeditiorem mali curationem ab iſta venarum poſitura expectandum arbitror; quia cum internis capitis partibus parum vel nihil communicant: atque etiam plerumque

parum

parum ſanguinis fundunt. *Jugularis* vero vena longe magis, niſi ego fallor, ad hunc ſcopum accommodata eſſe videtur. Præterquam enim, quod ipſa frontis ac temporum venis quamproxime adjuncta eſt, & illæ in hanc terminentur, longe utique magis conſpicua atque ampla ipſa deprehenditur, atque ſimul cum internis partibus communicat. Interim ſicubi, vel Medicorum juſſu, vel ipſorum ægrotantium rogatu, qui certam fiduciam in hanc venam collocant, mitti ſanguis ex aliqua frontis aut temporum vena debet, hæc neceſſaria videtur obſervatio. Ante ſcilicet, quam ſcalpellum vel phlebotomus capiti admovetur, conſtringi paululum collari aut ſtrophiolo ipſum collum oportet; quo compreſſa ſic vena jugulari promtius reperiri atque aperiri venæ iſtæ queant. Adaperta vena inclinari hominis caput debet, ne ſanguis, leniter ac ſine ſaltu utplurimum profluens, in oculos aut os influat. Emiſſo ſanguine quantum ſatis eſſe judicatur, niſi jam ſponte fluere deſinat, ut quam ſæpiſſime contingit, vulnus digito comprimitur, frons & facies detergitur, ac poſtea unum alterumve, pro re nata, ſplenium atque faſcia capiti applicantur.

II.

Occipitalium venarum inciſionem & ſanguinis per has detractionem, dum cum ſinubus lateralibus duræ matris communicant, non ſolum ratione ductus, verum & uſu convictus, in multis cerebri affectionibus, ubi ſanguis a cerebro avertendus & educendus, & ſpeciatim in contumaci quodam ac perdifficili ſoporoſo morbo laudat & commendat Clar. MORGAGNUS (*a*), præſertim ſi ſanguis per crebras & altas inciſiones per admotas cucurbitulas evocatur, adducitque etiam *Zacuti Luſitani* exemplum, qui deſperatam apoplexiam cucurbitula bis occipite profunde ſcarificata curavit. De Medic. Princip. Hiſt. Lib. I. hiſt. 33. ſi ſcalpello phlebotomo eſſent aperiendæ, eodem modo, ut in venis frontis aut temporum incidendis eſſet procedendum.

C A P. VI.

De ſanguinis detractione per venas chanti majoris.

I.

NAſum inter & chantum majorem in utroque faciei latere venam aliquam procurrere, quæ partim ab oculis, partim a fronte procedens, perinde ut frontis venæ, deorſum ad venam jugularem externam & cor deſcendat, ex anatomicis ſcriptoribus notum eſt. Hanc equidem Medicorum oculariorum pleriq ue fere omnes, itemque *Dionyſius* (*b*) ſalutariter admodum in gravioribus oculorum inflammationibus leniendis incidi poſſe ſtatuunt: tametſi egomet idem prorſus hic quam de venis temporum ac frontis judicandum eſſe exiſtimem: (vid. Cap. V.) Quoties interim mitti ex canthi vena quadam ſanguis oportet,

Quando & quomodo fieri ipſa ſoleat.

[*a*] Adverſar. Anatom. VI. Animadv. 83.
[*b*] in Chirurg. ſua edit. II. pag. 494.

tet, deligari prius collum, ut modo diximus, provideque ſcalpellum emitti in venulam debet. Inclinare hic itidem hominis caput convenit, ne in os irruat, emiſſoque, quantum ſatis videtur, ſanguine, ſplenium aliquod triangulare craſſius cum faſciis ſuperimponere. *De Venarum inciſione in oculo ipſo*, infra, ubi de oculorum morbis proponemus, dicturi ſumus.

CAP. VII.

De ſanguinis detractione per venas colli, jugulares dictas.

I.

Quæ & quando colli venæ incidi debeant.

VEnam jugularem externam in gravioribus colli inflammationibus ſive angina, (*a*) phrenitide item, mania & melancholia, oculorum inflammationibus, apoplexia, cephalæa, morbis ſoporoſis, atque id genus aliis capitis afflictionibus gravioribus incidi perquam vetus eſt. Neque in Chirurgis etiam recentioribus deſunt, qui ipſam illam curandi rationem quaſi poſtliminio, nec ſine omni profectu, denuo inſtaurarunt. Siquidem vehementior ſanguinis in male affectam partem influxus, congeſtio aut ſtaſis humorum, expeditiſſime ſic impediri poteſt. Præterquam quod nullum in ipſa inciſione hic periculum ſubſit: dum venæ iſtæ per utrumque colli latus a capite ad clavicularum oſſa procedentes, ipſi cuti proxime ſubjectæ & plerumque ſatis amplæ reperiuntur, ut facilius & reperiri ac incidi queant. Sed prius tamen, quam ferrum cuti applicatur, haud alienum erit, collum infimum collari quodam paulo firmius, quam fieri alias ſolet, conſtringere, miniſtrumque vel ægrum ut vincturam illam digitis probe trahat ac contineat, jubere, donec ſcilicet inſigniter venæ ſubmiſſæ intumeſcant. Vel laxior aliqua faſcia collo injicitur, trajectiſque miniſtri alicujus vel ipſius ægri digitis deorſum ad pectus detrahitur. Sic enim venæ externæ jugulares, propter compreſſa juguli latera melius turgent, & ſpiritus tamen nihil quicquam impeditur. (*b*)

II.

Quomodo incidi ipſæ debeant.

Ubi jam ſatis venæ iſtæ intumuerunt, alterutra ex his, quæ ſcilicet optime in conſpectum venit, ſive jam in dextro ſive in ſiniſtro latere poſita ea ſit, rite configitur: ubi ſcilicet morbus in toto capite vel faucibus hæret. Sed ſi in uno latere capitis vel in uno tantum oculo eſt,

[*a*] In hoc morbo pro ſpefico habetur a *Goveo* in Chirurg. p. 274.

[*b*] Dum has chartas iterum pro prælo revideo, mulier occurrit, cui ob vehementiſſimam ophthalmiam inciſionem harum venarum ſuadeo. Verum, quod antea mihi nunquam accidit, nulla harum venarum, ligato licet collo, in conſpectum prodibat.

eſt, in latere affecto venam incidendam eſſe exiſtimo. Educto, quantum ſufficere videtur, ſanguine, vinctura illa reſolvitur, vulnerique, niſi forte jam per ſe ſanguis conquieverit, digitus imponitur. Dehinc abſterſis ſordibus, ſpleniola cum faſcia circulari & collari applicantur: ita ſanguis ſine omni periculo, quod nonnulli hic ſubeſſe ſine cauſa crediderunt, facile, ut ſæpius expertus ſum, cohibetur. Ceterum quam promte & ſecure venæ iſtiuſmodi jugulares inciduntur, tam facile quoque homines in ipſo opere defectionem animi, utut ſine damno, patiuntur. Egregium de utilitate hujus venæſectionis libellum nuper edidit TRALLESIUS, Medicus eruditus Vratislavienſis, Vratislaviæ 1735. 8.

CAP. VIII.

De ſanguinis detractione per venas raninas.

I.

ENimvero ſanguinis ex venis, quæ ſub apice linguæ ſunt, *raninis* dictis, miſſio haud parum valens adverſus anginam ſeu colli inflammationem deprehenditur: præſertim ſi vel in pede, vel in brachio, vel denique in collo vena quædam prius ſemel iterumque fuerit adaperta. Sic enim ſanguis inſpiſſatus & ſtagnans ſenſim educitur. Atque ipſum quidem negotium ſic perficitur: nempe collum ea ratione conſtringitur, quam ſuperioribus capitibus VI. & VII. jam tum poſuimus. Deinde linguæ apex manus ſiniſtræ ſubſidio ſurſum attollitur, ſubjectæque ipſi venæ raninæ utræque, alia ex alia per admotum ſcalpellum phlebotomum circumſpecte inciditur. Fere nunquam enim ex unica vena ranina tantum ſanguinis effluit, quantum ad levandos illos corporis affectus ſufficit. Simulatque dein ſanguinis affatim in ſubjectum vaſculum effluxiſſe viſum fuerit, faſcia collaris ſolvitur. Sic enim ſponte ſua utplurimum idem conquieſcit; vel ubi nondum per ſe ſatis conquieverit, aceti pauxillum vel vinum *Pontac* in os immittitur, aut, pro re nata, vitriolo etiam aut alumine vulnus inungitur aut ſpleniolo in adſtringentibus medicamentis tincto comprimitur, donec ſanguis conquieſcat. Sed minus tamen periculoſum eſſe hujuſmodi ſanguinis profluvium adſolet. Niſi enim inſignis admodum ſanguinis copia his in morbis faucium detrahitur, verendum utique eſt, ne prorſus fruſtranea ſit hæc ſanguinis detractio.

CAP. IX.

De ſanguinis detractione per venas penis.

I.

IN aliquanto gravioribus penis inflammationibus mirum quantum ſalutaris, quin & medicamentis pleriſque fere omnibus valentior eſſe ſanguinis emiſſio quandoque adſolet. Sic autem ipſa inſtituitur: Scilicet

cet ſcalpellum in venam iſtam majorem, in ſuperiori penis latere procurrentem, atque ſatis jam tum in ejuſmodi affectibus per ſe tumentem juxta mediam vel poſteriorem circiter penis partem demittitur, factaque plaga tantiſper aperta ſervatur, dum penis rigidus flacceſcit, aut ſufficiens quoque ſanguis evocatus, pro affectus gravitate fuiſſe apparet. Tum enim vulnus digito clauditur, ſpleniola injiciuntur, talique faſcia, qualis applicari in membro virili ſuevit, ſuperimpoſita continentur. Quanquam proſpiciendum hic ſolertiſſime ſemper eſt, tum ne ferrum ad juxta poſitos nervos vel arterias penetret; tum etiam ne poſt detractum ſanguinem vehementer nimis faſcia conſtringatur. Faſcia etenim adſtrictior ſicuti graviorem inflammationem; ſic nervi vel arteriæ læſio graviſſima utplurimum incommoda concitat.

CAP. X.

De venæſectionis ſymptomatibus, & quidem 1. De Ecchymoſi.

I.

Ecchymoſis quid ſit. NOn una ſanguinis miſſioni ſupervenire ſymptomata poſſunt. Non potiora hic memorabimus. Incipiemus ab ecchymoſi, vel ſanguinis inter venas, carnem atque cutem ſuffuſione. Cujus equidem diverſi utplurimum gradus eſſe conſueverunt: ſiquidem inſignis quandoque brachii pars ita graviter affligitur, ut non penitus tantum liveat, nigricet ac tumeat, ſed inflammationibus quoque, doloribus, ſuppurationibus ac gangræna graviter exerceatur.

II.

Cauſæ. *Suboriri* haud raro iſtud mali genus inde ſolet, ſi vel penitus venam Chirurgus præcidit; vel, quod multo ſæpius uſu venire conſuevit, ſi juſto, quam par erat, citius vehementibus corporis, & cumprimis brachii exercitationibus homo, cui vena eſt ſecta, ſeſe commiſit. Ejuſmodi enim quidpiam ubi accidit, abeſſe vix poteſt, quin ſanguis ex facto in vena vulnere emittatur, atque inter mediam carnem & cutem propellatur: Nunc quidem lenius, nunc vehementius, prouti ſcilicet aut levior aut vehementior ipſa exercitatio fuerit.

III.

Prognoſis ecchymoſeos levioris. Ubi minor ſanguinis copia in juxta poſitas membrorum partes ſeſe effudit, parum aut nihil periculi extimeſcendum eſt. Namque facile utplurimum digeri cruor hæreſcens ſolet; dummodo ſplenium in aceto atque ſale aut vini ſpiritu tinctum ſolerter imponatur. Nonnunquam cruor in pus convertitur: atque tum ad promovendam ſuppurationem inſigniter emplaſtrum diachylum plerumque proficit. Perducta ſic ad maturitatem materia vitioſa, vel nullo etiam applicato ferramento, ſenſim ſenſimque ſponte erumpit. Quo quidem facto, leni-

leniter ſimul quotidie, quandiu aliquid puris adeſt, exprimi digitis; quicquid corruptum invenitur, debet, vulnuſque per impoſitum continuo emplaſtrum diachylum, glutinari.

IV.

Ubi vero major cruoris copia intus hæſerit, tum inanis plerumque futuræ reſolutionis ſpes eſt. Fere ſemper enim vel in graviſſimam aliquam inflammationem & ſuppurationem cruor vitiatus degenerat, vel in ipſam quandoque gangrænam malum abit. Quod ipſum ne facile incidat, ſcalpellum ad manus ſumendum, livenſque corporis pars ubi multum ſanguinis effuſi hæret, ſæpius incidenda, ut cruor iſte hæreſcens eliciatur. Dehinc vel emplaſtrum diachylum, vel fomenta, ad contuſiones & phlegmonen ſupra commendata (P.I.Lib.I.C.XV. No.10. ſeqq. it. Lib.IV. C.II.No.14.) ſuperimponi convenit. Quodſi autem, prouti ſæpius uſu venire ſolet, aut *gravior quædam inflammatio*, *aut ipſa jam tum gangræna brachium tenent*, ſcarificari vel crebro concidi, fomentiſque vel cataplaſmatibus digerentibus involvi idem oportet: ceu ſuperius jam retulimus. (P.I. Lib.IV. Cap. XIV. No. 6.) Quanquam id ſimul in hujuſmodi caſibus ſæpius neceſſarium in primis hic videtur, ut ſanguis abundans ex alio membro protinus detrahatur, interniſque medicamentis reſolventibus adhibitis naturæ ſuccurratur, donec inflammatio vehementior aut gangræna remittat, vel prorſus deſinat. *Ecchymoſis gravior quid poſtulet.*

CAP. XI.

II. *De nervi aut tendinis alicujus in venæſectionibus læſione.*

I.

QUam equidem gravia & crudelia ex percuſſis nervis ac tendinibus naſci mala poſſint, id ſupra jam tum in vulneribus (P.I. Lib. I. cap. I. No.10.11.) indicavimus. Dignoſci autem nervorum atque tendinum in venæſectionibus læſiones inde potiſſimum ſolent, ſi acutiſſimos in ipſa punctione dolores homo perſentit: uſque adeo, ut vix a clamore intenſiſſimo temperare is ſibi valeat. Præſertim ſi cruciatus iſti vehementiores continuant, quos tumores, inflammationes ac ſpaſmi, membrorum item rigor ac diſtentio brevi inſequuntur. Quibus niſi tempeſtive ſuccurſum fuerit, periculoſiſſimæ ntplurimum convulſiones, ipſa denique gangræna & mors præſto ſunt. *Quomodo læſio iſta cognoſcatur.*

II.

Præter reliquas mali hujus curationes præſtantiſſima iſta videtur, quam in curando Galliarum Rege CAROLO IX. olim haud inaniter a ſe adhibitam Chirurgus regius PARÆUS retulit. Poſtquam enim ſub ipſam venæ punctionem voce clariſſima dolorem ſuum Rex ſignificaverat, *Curatio.*

verat, læſum utique nervum aliquem fuiſſe PARÆUS ſuſpicatus eſt. Neque id ſine ratione. Mox enim cum doloribus acutiſſimis intumeſcere brachium, penituſque rigeſcere occœpit. Igitur hanc protinus Medici regii cum PARÆO curandi rationem inſtituerunt. Scilicet primo loco oleum terebinthinæ cum ſpiritu vini rectificato calidum immiſſum vulneri fuit. Dehinc emplaſtrum diachalciteos in aceto roſarumque oleo reſolutum univerſo brachio injectum; ſupradata ligatura, *expellente* vulgo dicta, ſive iſta, quæ circa manum incipit, ductibuſque in ſpiræ modum ſenſim adſcendentibus continuis ad humerum uſque procedit. Namque iſtac ratione non ſanguinis ſolum impulſus vehemens atque inflammatio impedita eſt, ſed dolores quoque ſenſim conquieverunt Denique ad perficiendam curationem hoc ſuperimpoſitum brachio cataplaſma legitur:

℞. Farin. hord.
Orob. a. ℥ij.
Flor. Chamomill.
melilot. a. Mij.
Butyr. recent. ℥iß.

Quibus ſingulis cum aqua ſapon. decoctis, cataplaſma confectum diligenterque ſuper brachium injectum fuit, donec dolor omnis abierat. Tametſi autem per tres integros fere menſes mobilitas naturalis brachii vitiata fuerit, ſenſim tamen ſenſimque vigor priſtinus Regi rediit.

III.

Curatio alia.

Ceterum haud aliena quoque hæc videtur curandi ratio, ſi nimirum pro terebinthinæ oleo vinique ſpiritu, balſamum peruvianum, vel & aqua reginæ Hungariæ aliquoties per dies ſingulos calida inſtillantur atque ſimul ſuperimponuntur, dum ſcilicet dolores imminuantur. Diachalciteos emplaſtro, utpote in Officinis pharmaceuticis Germaniæ rariori, ſubſtituere utique diapompholygos, ſaturninum aut de minio emplaſtra licet. Sed cavendum tamen hic quam ſolertiſſime ſemper eſt, ne, dum medicamenta iſta præparantur, vulnus apertum relinquatur. Itaque emplaſtrum aliquod, qualecunque demum illud fuerit, mox interea ſupradare, integrumque brachium linteolis oxycrato madentibus involvere oportet. Sic enim non inflammatio tantum averti vel deliniri, ſed aer quoque externus aut aliæ ſordes in ejuſmodi caſu in vulnere pernicioſiſſimæ optime a plaga arceri poterunt. Atque in hominibus quidem ſanguinis ſuccique plenioribus haud abs re quoque eſt, ſicubi protinus, ad inflammationem aliaque mala inhibenda, ex alio quopiam membro ſanguinis affatim per venas detrahitur. In nervi punctura SCULTETUS obſ. 87. unguentum certum valde extollit, quod apud ipſum videri poteſt: ubi etiam docet, nonnullos ejuſmodi nervos læſos cum ſucceſſu tranſverſim diſſecuiſſe.

CAP.

CAP. XII.

De arteriarum læſione in venæſectionibus.

I.

EVenire nonnunquam in ſanguinis emiſſione ſolet, ut pro vena, vel & una cum ipſa, arteria configatur. Multo ſæpius illud tum accidit, quando *baſilicam* in brachio venam incidere Chirurgus intendit. Huic enim potiſſimum grandis aliqua, imo præcipua brachii arteria utplurimum propinqua deprehenditur; (*a*) cujus equidem inciſio graviſſimam plerumque ſanguinis profuſionem, aneuryſma, vel etiam, prouti HILDANO (*b*) & aliis, imo & mihimet non ſemel obſervatum eſt, ipſum quandoque brachii ſphacelum ex ſanguinis impedito influxu, aut a nimio ſanguinis profluvio mortem concitat. (*c*) *Percuſſam autem in iſtiusmodi caſibus arteriam quandam eſſe*, his fere *ſignis* cognoſcitur. Sanguis per quædam velut intervalla & quaſi per ſaltus vehementius, quam alias, ex venis, formatisque quaſi arcubus quibuſdam ex vulnere prorumpit: colorque ejuſdem longe magis, quam in venarum inciſionibus, rubet ac floridus eſt. Præterea ſi infra vulnus locus digito comprimitur, ſanguis vehementius proſilit; ſin vero ſupra vulnus, impetus ſanguinis minuitur. Contrarium vero accidit, ſi vena eſt inciſa. (*d*) *Diagnoſis.*

Quod ipſum ſicubi forte incidit, quod periculum hic ſubeſt, proſpicere omnino Chirurgum convenit, tum ut ipſemet animum præſentem atque a nimio terrore liberum conſervet, tum & vel maxime, ne aut ægrotus, aut, qui adſtant, alii commiſſum iſtiusmodi errorem, ſi fieri poſſit, animadvertant. Igitur hæc imprimis neceſſaria videtur obſervatio: utrum ſcilicet ſanguis libere e vulnere profluat, vel an ſimul inter cutem & carnes largiter ſe inſinuet. Si prius eſt, inſignis ante omnia ſanguinis copia, vel ad animi deliquium uſque emittenda. Ægrotis interim atque adſtantibus ex DIONYSII conſilio, (*e*) abundantem nimiſque fervidum & quaſi ebullientem hominis ſanguinem utique iſtiuſmodi largam ſanguinis detractionem requirere, perſuadendum. Namque iſta ratione quia in ejuſmodi deliquo ſanguinis fluxus ceſſat, vulnus commode deligari & ſimul eo ipſo caveri optime poterit, ne vel ſanguinis abundantia vel vehementia novas ejus poſtea profuſiones vel aneuryſma quoddam moveat, aut ſaltem vulneris glutinationem impediat. Hæc dum fiunt, operam dare Chirurgus debet, ut, nemine advertente, *nummum aliquem in primum ſplenium immittat*, hominique deliquium animi paſſo, pro meliori vulneris compreſſione, protinus illud ſuper plagam injiciat; ſuperimpoſito, poſt abſterſas in brachio ſordes, adhuc du- *Quid faciendum in ejuſmodi caſibus ſit, ubi error a nullo cognoſcitur.*

 plici,

(*a*) Interea tamen ſæpius prope Cephalicam venam magnam arteriam quoque inveni.

(*b*) Obſervat. 44. centur. III.

(*c*) Idem notavit LANCISIUS lib. de cord. & aneuryſm.

(*d*) Conferri hic rurſus poteſt LANCISIUS libro modo citato.

(*e*) Cap. de venæſect. in Chirurgia.

plici, imo triplici ſplenio, eoque craſſo, & per gradus ſenſim ampliori; ac denique, flexo prius cubito, faſcia gemina; quo nempe melius ſplenia contineant, rectiuſque & comprimi & glutinari arteria percuſſa queat; quæ vero faſciæ, ut alias in venæ brachii ſectione fieri ſolet, applicandæ. Utiliſſimum præterea eſt ſplenium anguſtum, craſſum & longum a vilnere verſus alam ſuper arteriæ brachialis tractum imponere, illudque adhuc peculiari faſcia, per ductus ſpirales obtuſos firmare: ut ſic arteria brachiali blande compreſſa impetus ſanguinis in vulnus valde minuatur. Sed ne quid tamen & in hoc opere commiſſi erroris ſubolere adſtantes valeant; ſignificandum ipſis graviter eſt, fervidiſſimum hominis ſanguinem vix ac ne vix quidem ſine accuratiſſima curioſiſſimaque iſtiuſmodi vinctura contineri poſſe. Loco ſplenii primi, nummo inſtructi etiam *fruſtulum chartæ maſticatæ*, præſertim gryſeæ, beneque rurſus expreſſæ, vulneri eodem vel adhuc meliori effectu imponi, ac deſuper aliquot ſpleniola ſenſim ampliora ſuperaddi, iiſdemque faſciis firmari poſſunt.

III.

Quid ipſis ægrotis factu opus ſit.

Ægrotus autem poſtea, niſi jam per ſe liberatus ab *animi deliquio* fuerit, excitari per admotam naribus aceti vel aquæ Reginæ Hungariæ portiunculam, linteolo affuſam, per ingeſtum vini hauſtulum in os, nec non per adſperſam faciei aquam frigidam, admiſſamque per feneſtras aperiendas auram recentem debet. Cap. II. No. XI. Quibus ita confectis ſtrenua ipſi ægroto *quies & modica ac tenuis victus ratio* imperari debet, gnaviterque ſimul ſignificari, periculoſiſſimam utique futuram ſanguinis profuſionem eſſe, ſicubi forte vel per incongruum victum, vel per motum brachii aliamve ob cauſam, qua reſoluta brachii vinctura fuerit, oriatur. Utile itaque imo neceſſarium hic videtur mantili ſive mitella quadam e collo ſuſpenſa (*Eſcarpe*) vulneratum modiceque flexum brachium interdiu excipere, paſſimque per aciculas, quo quietius conſervetur, veſtibus adjungere, noctu vero ſuper molli pulvinari illud blande reponere.

IV.

Frequens viſitatio neceſſaria eſt.

Aliquot poſt factam deligationem elapſis horis, viſere hominem ægrum Chirurgus iterum iterumque debet, atque faſcias brachiumque læſum quam ſolertiſſime ſemper luſtrare, num forte *nova ſanguinis profuſio*, *tumor nimis durus ac dolens inflammatio vehementior*, aut *gangræna* ſupervenerit, vel immineat, & faſciæ adhuc ſatis firmæ ſint. Si omnia bene ſe habent, licet tumor inſignis, attamen mollis circa brachium adſit, faſciæ ita relinquendæ, & ante quartum diem non ſolvendæ; nam ejuſmodi tumor nihil mali portendit, quamvis etiam per totum brachium ſe extendat. Quando vero tandem laxiores percipiuntur faſciæ reſolvi, quam cautiſſime & fortius rurſus applicari debent. Dum autem reſolvuntur, comprimi ſemper arteria brachialis vel torculari, vel ſaltem pollice miniſtri circa medium brachii, Chirurgi autem digito aut pollice vulnus oportet, donec vel eædem vel novæ quædam aliæ faſciæ, una cum novis ſpleniis rurſus fuerint injectæ. Cavendum vero ne ſplenia præſertim inferiora, aut charta maſticata, vulneri

neri adhærens, avellantur, ſed potius, donec ſponte cadant, relinquantur. Et tamdiu quidem vinctura iſta diligenter luſtranda, atque ubi laxior facta fuit, immiſſo prius vulneri pauxillo balſami peruviani vel copaivæ, innovanda ſemper eſt, quamdiu vel minimum etiam novæ profuſionis ſanguinis periculum imminere animadvertitur, & vulnus probe glutinatum eſt. Sed *ſi forte novum ſanguinis profluvium ortum ſit*, arteriæ brachialis truncus circa medium brachium, vel torculari vel pollice aut digitis miniſtri, ut modo docuimus, probe comprimenda; novæ eædemque adhuc longiores faſciæ & ſplenia vel plura vel craſſiora, ut in principio paranda, priora omnia removenda, vulnus vino calido vel ſpiritu vini mundandum, atque prædicta ratione diligentiſſime rurſus deligandum, donec vulnus probe glutinatum ſit. Si vero *gangræna ſuperveniat*, eaque a ligatura nimis forti oriatur, faſciæ iiſdem, quas modo indicavimus, cautelis ſolvendæ & auctis ſpleniolis paulo lenius applicandæ brachiumqne medicamentis fovendum, quæ gangrænæ contraria; ſin vero hæc ab impedito circuitu ſanguinis, ob defectum alterius arteriæ in brachio oriatur, (quæ vero raro deficit) hoc in tempore amputandum eſt.

V.

Obſerva ægris neceſſaria; quoad faſciam ac diætam.

Verum ſi nihil ejuſmodi ſuperveniat, atque ſic aliquantiſper habito vulnere, admoneri ægrotus debet, ut per octo, decem vel quatuordecim etiam dies (quo diutius eo melius) faſciam ſuper vulnere adhuc relinquat, brachiumque in quiete conſervet, ne ſanguinis vehementia tenuem cicatriculam denuo perrumpat, vel eam in aneuryſma extollat. Ipſa denique *victus ratio* ut in principio, tenuis adhuc ſit ac ſollicita; vino, potionibus aliis vehementioribus quam diligentiſſime; ad fortiorem ſive nimium ſanguinis motum avertendum, evitatis: contra quem etiam, ſi forte oriatur, ſanguis e vena ex alia parte educi poteſt. Sic enim non periculoſa tantummodo mala profuſio, ſcilicet ſanguinis, & aneuryſma feliciter præcaventur, ſed arteriæ quoque læſæ firmiter rurſus glutinantur, præſertim ſi, lapſo inferiori ſplenio aut charta maſticata, vulneri parum balſami peruviani vel copaivæ, vel eſſentiæ cujuſdam balſamicæ ſuperimponatur, ipſa denique hominum ſanitas mirifice ſæpius inde inſtauratur, quaſi nihil mali commiſſum fuiſſet.

VI.

Quid faciendum ſi error Chirurgi cognitus eſt.

Atque iſta quidem obſervanda Chirurgis ſunt, ubi nulla neque ægro, neque adſtantibus injecta erroris ſuſpicio deprehenditur. *Quodſi autem principio unus alterve ex illis malum iſtud ſubolverit, aut errorem Chirurgi perſpicue cognoverit*, tum ſatius utique videtur, ſi commiſſum in incidenda vena errorem ſuum, qui cuilibet fere incidere poteſt, ingenue & profitetur, &, expoſitis ſimul, quæ ne a perſpicaciſſimis quidem Chirurgis præcaveri ſemper poſſint, nævi hujuſce cauſis, bono animo ægrum & adſtantes eſſe jubet, ſolertiſſima cura eidem, ſi morem gerere velit & promiſſa &, ut modo docuimus, præſtita; ſic optime, imo melius ſæpe curari æger poterit, quam ſi errorem non ſubolverit: quia tunc agnito periculo melius morem gerit Chirurgo,

omniaque rectius facit & obſervat, quæ pro eo curando ipſi imperantur atque factu neceſſaria ſunt.

VII.

Quid faciendum quando arteria læſa ſanguis inter cutem & carnes ſe effundat.

Quando autem *plaga cutis & arteriæ non accurate reſpondent*, ſed ſanguis ex arteria percuſſa inter cutem & carnes, ut haud raro fit, ſe effundat, alia rurſus ratione procedendum eſt. Tunc enim minime conducit, ut ſanguis ad animi uſque deliquium fluat; quia interea tanta ſanguinis copia ſub cutem & inter muſculos brachii ſeſe inſinuare poſſet, ut poſtea ex ejus corruptione ſphacelus eſſet metuendus, aut minimum operatio aneuryſmatis mox inſtituenda. Quare potius hoc rerum ſtatu, ſi forte cutis ope digitorum a vulnere retrahi ita nequeat, ut ſanguis non ſub cutem, ſed extra corpus profluat, vulnus mox digito eſt claudendum, fruſtum chartæ maſticatæ & varia ſplenia ſenſim ampliora ſuperimponenda, poſtea hæc omnia faſciis ita probe ſunt firmanda ac deliganda, ut N. II. docuimus, non omiſſo longo illo ſplenio & faſcia, quæ pro arteriæ brachialis trunco comprimendo ibidem commendavimus, miſſoque ex alia corporis parte ſemel iterumque, ſi opus eſt, multo ſanguine. Poſt hæc eodem modo procedendum, ut N. III. IV. V. & VI. propoſuimus, donec vulnus probe glutinatum ſit. Poſt breve tempus æger iterum viſitandus: nam incidit ſubinde, ut poſt deligationem nihil ſanguinis e vulnere profluat, verum inter cutem & reliquas carnes ſe inſinuet, ita ut brachium in enormem aliquando molem expandatur, quale notatu dignum exemplum refert DIONYSIUS, (*a*) ubi hanc ob cauſam totius brachii cutem incidere coactus fuit, atque ultra quatuor ſanguinis libras, quæ totum brachium a cubito ad ſcapulam undique impleverant, evacuavit. Simile fere exemplum habet RUYSCHIUS (*b*) ubi ſanguis concretus per totum fere brachium hæſit. conf. etiam, ſi lubet, BARTHOLINI Epiſt. Med. 53. Cent. III. Hiſtor. Anatom. IX. Cent. II. & ejuſdem aneuryſmatis diſſecti Hiſtor. Panormi edita, quod Neapoli vidit An. 1644.

CAP. XIII.

De Aneuryſmate.

I.

Aneuryſma quid ſit.

TUmorem ab arteriis dilatatis, percuſſis aut ruptis natum, ſanguine refertum, eumque plerumque pulſantem, *aneuryſma* dicere Chirurgi conſueverunt. Cujus equidem *binæ* præſertim *ſpecies* recenſentur. Namque alia *ſpuria*, alia autem *vera*, dicuntur aneuryſmata. *Aneuryſma verum* appellatur, ſicubi tumor aliquis, plus minuſve pulſans

(*a*) In Chirurg. Cap. de Aneuryſmate, Demonſtrat. VIII.
[*b*] Obſ. Anat. Chirurg. 2. pag. 7.

ſans, vel ex integræ arteriæ, (*a*) vel etiam ex unius ſolum lateris in ipſa diductione pronaſcitur, eodem fere modo, ut in venis tumores ſæpius oriuntur, qui *Varices* vocari ſolent. Utriuſque generis tumores quaſi *herniæ* ſunt arteriarum aut venarum, atque a nonnullis etiam propterea *herniæ arteriarum* aut *venarum*, vocantur. Contra vero *ſpurium* dicitur, ſi arteria vel per externam aliquam vim in ſanguinis miſſione, contuſione aut vulneratione, vel etiam eroſione ob quamcunque cauſam factam, aperitur, & ſanguis inter cutem ac reliquas partes effunditur, (*b*) ipſum autem membrum, propter intus effuſum atque hæreſcentem ſub cute cruorem cum livore aut nigrore vehementer paulatim tumet; (*c*) vel etiam ſi aneuryſma verum uſque adeo inſigniter intumeſcit, ut prorſus attenuatis ac diſruptis tandem tunicis, ſanguis vel ex vulnere prodeat, vel ſub cute adhuc integra ſeſe effundat. Hinc enim graviſſimus utique tumor, qui vero vix aut parum pulſat, & minus elevatus eſt, quam in vero, naſcitur: nonnunquam autem ex ſanguine effuſo corrumpente gangræna, vel ipſa quoque mors ex enormi ſanguinis profluvio inſequuntur. (*d*) Sed conſtitui tamen porro *aneuryſmatum ſpecies* quoque inde poſſunt, quod alia ſine malis accidentibus aliis; alia, præſertim ea, *quæ ſpuria vocantur*, cum immobilitate, magno dolore, corruptione ac ſphacelo partis ſint conjuncta. Hæc *complicata*, iſta vero *ſimplicia* dici haud inepte poterunt. Ita quoque dividi poſſunt in *externa* & *interna*. *Externa* voco, quæ in externa quadam arteria; *interna* vero quæ in interna oriuntur. (*e*) Denique in eo etiam aneuryſmatum diſcrimen aliquod notatu digniſſimum ſitum videtur, quod alia & quidem ſatis magna ſubinde *ſine pulſibus* ſint, alia pulſus plus minuſve vehementes ſibi habeant adjunctos. (*f*) Nam ſciendum, ut jam dictum eſt *aneuryſmata ſpuria*, præſertim paulo majora, *vix pulſare*; vera autem & præſertim adhuc parva, ſatis vehementem pulſum edere: qui vero in quibuſdam increſcente tumore, diminuitur, in aliis autem non diminuitur, ſed potius increſcit. (Conf. exempla ex Annal. Acad. Juliæ antea citata.)

(*a*) Exempla hujuſmodi notatu digniſſima deſcripta a me extant in *Annalibus Acad. Juliæ* Semeſtri XII. p. 81. aliaque varia a PARÆO mihi Lib.VI.cap.32.a RUYSCHIO in Obſerv. Chirurgicis, & in Hiſt. Acad. Reg. An. 1712. & 1721. ut & in LANCISII libro *de Corde* & *Aneuryſmat.* itemque lib. de *mortib. ſubitan.* in Schol. Obſ. V. §. 2. propoſita ſunt. Hinc mirandum, doctiſſimum alias FREINDIUM, in Hiſt. Medicinæ contendere, *omne Aneuryſma ex ruptura arteriæ oriri*.

[*b*] NOTABILE ſpurium aneuryſma deſcripſit BARTHOLINUS in peculiari libello, cui titulus: *Aneuryſmatis diſſecti hiſtoria*. Panormi 8. 1644. itemque Von HORNE in Epiſt. de Aneuryſmate, & LANCISIUS lib. de Cord. & Aneuryſm.

[*c*] Vid. exempl. cap. præcedenti, N. VII.

(*d*) Exempla infra, ubi de prognoſi agitur, indicantur.

(*e*] Aneuryſmatum internorum exempla vid. in PARÆI Lib. VII. c. 32. BOURDELOTI Obſ. in *Blegn.* Zod. Gall. An. 1681. p. 44. RUYSCH. Obſ. Chirurg 37.& 38. LANCISII lib. citat. & mea ex Annal. Acad. Juliæ modo citata.

[*f*] In promptu mihi obſervationes ejuſmodi propriæ ſunt: præterquam quod apud PARÆUM Lib. VI. cap. 32. RUYSCHIUMQUE itidem tales ubi pulſus defecerunt, extant Obſerv. 38. ut & in MUYSII Podalirio p. 126. Von HORNE loco citato; MORELLI Obſ. in BLEGNII Zodiac. Med. Gall. An. 1681. Menſe Februario Obſ. 3. pag. 25. itemque ROGERII ibid. menſ. Martio pag. 42. NUCK. Operat. Chirurg. 29. LANCIS. lib. citat.

II.

Diagnoſis. Ac *verum* quidem idemque externum *aneuryſma*, præter ſigna modo jam tradita, exiguus plerumque initio tumor eſt, iſque tum ſemper pulſans, neque nucis avellaneæ magnitudinem principio ſæpe ſuperat. (De internis enim, quia principio videri nequeunt, nihil certi affirmari (*a*) poteſt.) Locus tumoris plerumque ad tactum mollis eſt, & quaſi liquidum fluctuans ac renitens in eo percipitur, fereque ſemper naturalem cutis colorem refert, & perinde, ut arteriæ reliquæ, pulſat. Simulatque digitus aliquis ſuper eum deprimitur, tumor (nimirum quando adhuc parvus) evaneſcit; remoto digito protinus revertitur. Id quod vero in magno vix aut rarius ſucedit, & ſenſim ſenſimque creſcit, imo in inſignem quandoque magnitudinem augetur. (*b*) *Aneuryſma* vero *ſpurium* cum livore, duritie ac doloribus turget: ſed tumore magis plano; plerumque non pulſat, ſed quando premitur, ſenſus ſuſurri vel ſtrepitus percipitur, inflatoque ſenſim membro univerſo, vel ſaltem magna ejus parte, haud raro in putredinem & ſpacelum degenerat (*c*).

III.

Aneuryſmatum ſedes atque cauſæ. Exoriri quidem aneuryſmata quam ſæpiſſime ſolent *in brachiis*; ſicubi ſcilicet in ſanguinis per venam, præſertim baſilicam, detractione arteriam aliquam Chirurgus ſimul aut percuſſit, aut ferro ſaltem attigit. (*d*) Hic etenim continuus ſanguinis pulſus efficit, ut extenuatis arteriæ tunicis reliquis, vel recens rurſus glutinatis: ſenſim ſenſimque magis debilitetur ac diducatur; taodemque in tumorem quandoque graviſſimum convertatur. Quare ſi *poſt aliquot dies* vel *hebdomades a venæſectione in brachio tuberculum pulſans oritur*, ſicuti N. 11. deſcriptum eſt, *aneuryſma adeſſe certum eſt*. Sed vero non a ſcalpello tantum chirurgico immiſſo, ſed a quamplurimis quoque aliis cauſis, quum *internis* tum *externis*, quin etiam aliis adhuc in locis quam in brachiis, naſci aneuryſmata poſſunt. Neque enim inſolens prorſus eſt, tumores inſignes ex arteriarum vulneratione, colliſione (*e*) ac ſuppuratione, extrinſecus concitatis, variis in corporis partibus, proveniſſe. Intus autem *in pectore vel abdomine*, propter tunicarum arteriæ vel externarum vel internarum factam debilitatem ex quacunque cauſa, propter exulcerationem v. gr. atque eroſionem, aneuryſmata moveri quandoque poſſe, id præter FALLOPPII (*f*) SEVERINI

[*a*] LANCISIUS tamen etiam internorum ſigna ſuppeditat libr. citatis.

[*b*] Aneuryſma ſpurium prodigioſam quandoque magnitudinem acquirere; ſed verum, licet vetus ſit, *nunquam caſtaneæ magnitudinem excedere* contendæ GOUEY *in Chirurg.* p. 231. Id ipſum tamen falſum eſſe obſervationes quamplurimæ demonſtrant: Conf. & HILDANI Obſerv. 44. Cent. III. ubi de Aneuryſmate *ovi anſerini* magnitudine agit. PURMANNI Chirurg. curioſa p. 212. Tab. noſtra IX. fig. 6.

[*c*] Vid. & BARTHOLINUS & Van HORNE locis ſupra citatis.

[*d*] In gutture Aneuryſmata frequentiſſime omnium oriri tradit PARÆUS Lib. IV. cap. 32. ſed hoc cum obſervationibus non convenit.

[*e*] Ita FEHRIUS obſervavit ex ictu baculi ad ſiniſtram capitis partem aneuryſma in puero, [vid. BARTHOLINI Epiſt. 53. Cent. III.] quod octidui ſpatio dimidiam, capitis partem occupavit.

(*f*) Lib. de tu mor. cap. 14.

RINI (*a*) RUYSCHII (*b*) LANCISII (*c*) luculentas obſervationes noſtra, niſi vehementer ego fallor, obſervatio in Annalibus Acad. Juliæ Semeſtri XII. p. 81. deſcripta ſatis ſuperque docet. *Cauſæ tamen aneuryſmatum*, præſertim internorum, ſæpe dubiæ aut prorſus incertæ ſunt: interea tamen vel *externæ vel internæ* eſſe debent, atque veriſimile eſt, ea ortum ſæpiſſime debere vel lapſui, ictui, verberibus aut fracturis aliquando perpeſſis, vel violentis motibus in elevandis aut propellendis magnis oneribus, ſaltu, equitatione vehementiori aliiſve concuſſionibus violentioribus, quibus arteria quædam plus juſto vel percutitur ac debilitatur, vel urgetur, ut in tumorem aliquem diſtendatur; vel inflammationi, ſuppurationi ac eroſioni, ab ulcere partis vicinæ aut ipſius partis cujuſdam arteriæ; unde reliquæ tunicæ debilitantur, ut impetum ſanguinis irruentis ferre nequeant, ſed cedere cogantur, atque ſenſim in tumorem expandantur. Ita ſæpe viſum eſt, ex levi quadam arteriæ cujuſcunque læſione per ſcalpellum, ferrum vel telum acutum quodcunque, & ſpeciatim brachii in venæſectione, ut jam antea dictum eſt, aneuryſmata producta eſſe, quando nimirum ſcalpello phlebotomo arteria tantum quaſi tangitur, atque exterior ejus tunica, interioribus adhuc integris, vel leviter tantum vulneratur. Hac enim læſione fit, ut tunica interior, arteriæ, eo in loco, ubi læſio eſt, pulſui cordis & ſanguini irruenti prementique reſiſtere ſatis non valeat, ſed cedat ac paulatim pars debilior ſive læſa in tumorem notabilem, quem aneuryſma vocamus, dilatetur. Si jam hanc mechanicam aneuryſmatis theoriam ab externis ad interna applicamus aneuryſmata, multæ eſſe poterunt cauſæ, quæ arteriarum internarum tunicis aliquam labem inferre poſſunt, ut arteria aliqua in certo loco debilior fiat, minuſque quam aliis ejus in partibus, reniti queat, ſive illa cauſa hæreat in externa arteriæ ſuperficie, ſive intra tunicas ejuſdem. Sic a lapſu, ictu, colliſione, inflammatione, ſuppuratione, ulcere, &c. aliqua arteriæ pars, quemadmodum aliæ partes, debilitari, vel erodi ſic poteſt, ut preſſione Cordis & ſanguinis cedat, atque aneuryſma producat, præſertim ſi aliqua vis externa, impetus vel motus vehementior, lapſus, concuſſio aut ſimile quid forte accedat.

IV.

Arteriarum in vanæſectionibus percuſſio quomodo explorari, imminentiſque aneuryſmatis periculum præcaveri poſſit, ſuperiori capite ſatis, ni fallor, declaravimus. Oſtendendum nunc erit *quibus ſignis dignoſci in venæ inciſione levis aliqua ejuſmodi arteriarum læſio debeat*. Sed vero quia certa ſive pathognomonica, ut dicunt, noxæ levioris iſtiuſmodi indicia nos deficiunt, conjecturis utique, attamen veriſimilibus, nitendum eſt. Igitur quoties pulſum aliquem in extrema ferri in brachium demiſſi cuſpide factum perſentiſcimus, ſanguis vero ex arteria cum impetu non proſiliat, tactam forte ac læſam arteriæ tunicam externam eſſe, haud immerito ſuſpicamur. Ne qua igitur aneuryſmatis periculum ſuperveniat, curatio ſic omnino inſtitui debet, quemadmodum ſuperiori capite ex inſtituto propoſuimus.

Læſarum arteriarum diagnoſis.

V.

[*a*] Lib. de Abſceſſibus. [*b*] Obſerv. Chirurg. 37. & 38. [*c*] Lib. de Cord. & Aneuryſm.

V.

Prognoſis. Quodſi autem vel læſi hominis, vel ipſius quoque Chirurgi negligentia aut imprudentia hoc neglectum, vel faſcia nimis cito rejecta fuerit, quam facillime aneuryſma erumpit. Nam ſciendum quoties intra menſis ſpatium a ſecta vena in brachio tuberculum pulſans exoritur, aneuryſma illud eſſe a levi arteriæ brachii læſione ortum. Aneuryſma tamen verum, quamdiu recens adhuc atque exiguum eſt, præter pulſum moleſtum levemque tumorem, parum aut nihil incommodi affert: ſed poſtquam ſenſim ſenſimque increſcit, & vel ad ovi vel pugni alicujus, quin imo ferme ad capitis uſque magnitudinem augetur; quemadmodum ex PURMANNI *Chirurgia curioſa* pag. *612.* nec non ex tabula noſtra XI. fig. *6.* manifeſtum eſt, dolores intenſiſſimi atque partis immobilitas, debilitas, aliaque incommoda superveniunt. Dehinc niſi promtiſſimum auxilium acceſſerit, arteriarum tunicæ paulatim attenuantur ac tandem perrumpuntur, malaque graviſſima cum ipſo mortis præſentiſſimo ſæpe periculo concitantur. Vel enim, perrupta ſimul cute externa, graviſſimum ſanguinis profluvium; (*a*) vel etiam cute integræ manente, ſanguinis corruptio atque gangræna ſenſim inſequuntur. (*b*) Tametſi autem aneuryſmata pleraque omnia periculoſa ſint, atque, ut apud BARTHOLINUM (*c*) & HARDERUM legitur (*d*) pauci aneuryſmatis lætum aut felicem exitum ſpectarint; nulla tamen graviora & periculoſiora illis eſſe ſolent, quæ vel in arteriis internis iiſque grandioribus, vel nimium abſconditis, ut in aorta; principio ſubclaviæ brachialis aut carotidis arteriæ &c. enaſcuntur. Sic etiam ſemper fere inſanabilia ſunt iſtiuſmodi aneuryſmata, quæ in arteriæ carotide in collo, in ſubclavia atque axillari prope humerum, vel etiam in crurali, præſertim prope ventrem ſuboriuntur. Namque hic in curatione graviſſima ut plurimum imo lethifera ſanguinis profluvia, vel & in extremis gangræna & ſpacelus ſuperveniunt. Mitiora his ea ſunt, & frequenter adhuc curantur, quæ in externis arteriis, præſertim cranii (*e*) vel extus in coſtis, pedis, manus atque brachii inferioris, arteriis excitantur aneuryſmata. Sed brachii tamen niſi in principio adhuc ſit, ubi, compreſſione & ligatura ſæpe adhuc curatur, tandem anceps plerumque curatio, quæ per ſcalpellum fit, eſſe conſuevit. (*f*) Quum enim glutinari ac claudi tunc omnino arteriæ truncus debet; abeſſe vix poteſt, quin cubitus & manus, vel propter rami alterius majoris ſæpe defectum (*g*) vel propter ramulorum lateralium ſæpe parvitatem,

(*a*) Quemadmodum egomet Helmſtadii; RUYSCHIUS autem in *Obſervat. Anat. Chirurg.* 2. aliique obſervavimus.

[*b*] RUYSCHIUS ibidem; ego vero hic Helmſtadii vidi. conf. Th. BARTHOLINI Ep. Med. Cent. III. Epiſt. 53.

[*c*] Epiſt. Med. modo citata.

(*d*) Jo. Jac. HARDERUS in Apiario Obſerv. 86.

[*e*] Ut illud, quod in BARTHOLINI Ep. 53. Cent. III.

(*f*) Ita enim æger, de quo tota aneurysmatis diſſecti hiſtoria BARTHOLINI agit, amputato ob aneurysma brachio, uſtaque ejus arteria, tamen mortuus eſt.

(*g*) Ramum alium majorem tam ſæpe non deficere, quam vulgo hujuſque plerique exiſtimarunt Chirurgi, in diſſertat. medica, quæ varias notatu dignas obſervationes cum Chirurgicas, tum Anatomicas, exhibet. & Anno 1730. Helmſtadii meo præſidio a D. MOEBIO habita eſt, oſtenditur. Quæ obſervationes aliquando in meis obſervationibus ſeorſim edendis, ſi Deus vitam & vires concedet, apparebunt.

tem, ſufficienti ſanguine ac nutrimento carere incipiant. Quod ipſum ſimulatque incidit, haud ſane procul abeſſe ſphacelus atque ipſa ſæpe mors partis adſolent: prouti quidem egomet ex longo rerum uſu didiciſſe mihi videor, atque ex obſervationibus variorum Medicorum conſtat, (*a*), ita ut pars vitiata ſæpe reſcidenda ſit, ſi ægrum ſervare velimus: imo quamvis etiam pars reſcidatur, tamen æger haud raro perit, ut ex modo citato BARTHOLINI exemplo manifeſtum eſt. Aneuryſma vero quoties ſponte ac præter opinionem diſrupitur, tanta plerumque ſanguinis copia effunditur, ut moriendum utique homini ægroto penituſque exhauſto ſit, (*b*) niſi promtiſſimum a torculari idoneo: (*Tourniquet*) rebuſque id genus aliis; ipſa denique operatione petitum ſalutis præſidium fuerit. Æque fere magnum periculum imminet, *ſicubi*, prout fieri quandoque ſolet, *tumor iſtiuſmodi gravior, quaſi abſceſſus aliquis, per Chirurgi imprudentiam inciditur.* (*c*) Ceterum illud obſervari ante omnia hic adhuc meretur, aneuryſmata *ſpuria longe eſſe veris perículoſiora*. Quemadmodum enim hæc, præſertim ſi non adeo grandia ſunt, per plures annos & ad extremum uſque ſpiritum tolerari quandoque ſine adeo magna moleſtia vel periculo poſſunt; (*d*) præſertim ſi idonea ligatura ſive faſcia utantur; ſic e contrario ſpuria vel nimio ſanguinis profluvio, vel corruptioni & ſphacelo ſtatim opportuna deprehenduntur. Et ſane quo grandia magis & quo periculoſiori in loco, hoc quoque gravia magis & periculoſa utraque hæc aneuryſmata ſunt. Uſque adeo, ut intrepidus etiam ille atque expertiſſimus imprimis Chirurgus, HILDANUS, quemadmodum ex adducta ſuperius obſervatione liquet (No. I.) operationem aliquam chirurgicam hic ſuſcipere haud auſus ſit. Ita & RUYSCHIUS de Amſtelodamenſibus Chirurgis aperte ſcribit, (*e*) neminem ex illis per viginti & plures annos in vaſta illa civitate iſtiuſmodi operationem ſuſcepiſſe. Sic etiam aneuryſma ſpurium plerumque difficilius ſcalpello curatur, quam verum; quia ſanguis effuſus undiquaque concretus hærens, Chirurgo, ut eum removeat, multum laboris procreat. *Aneuryſmata interna* ſicuti vel penitus ſubinde deliteſcunt, ſic artem quoque ſalutarem ſine dubio vincunt; quia aditus manibus denegatur; vel ſi etiam interna extus quodammodo patent, ut ſupra N. 1. allegata exempla oſtendunt, tamen ſine vitæ præſentaneo periculo ea incidere aut aperire non licet; quare curationem ſimilium ſummi Chirurgi, FALLOPIUS, PARÆUS, SEVERINUS, non aggreſſi ſunt. (*f*) Igitur & nos, ne forte inanem aliquam deſperatæ noxæ conſiderationem inſtituiſſe videamur nonniſi de externis aneuryſmatibus, ubi ſpes curationis eſt, hic in curatione noſtra acturi ſumus. (*g*)

Sed

[*a*] Vid. BARTHOLIN. Epiſt. modo citat. RUYSCH. Obſervat. 2. Von HORNE de aneurysmate

[*b*] Sicuti accidit ægro PARÆI Lib. VI. cap. 32. aliique, cujus hiſtoria in Act. Anglican. A. 1700. pag. 666. & ſuppl. Act. Erud. Lipſ. Tom. III. pag. 401. refertur.

[*c*] Conferri hanc ob rem poteſt PARÆUS, Lib. VI. c. 32. HILDANUS Cent. III. Obſ. 43. RUYSCHIUS Obſ. 38. Von HORNE ac LANCISIUS loc. cit.

(*d*) Ita SENNERTUS exemplum refert Prax. Med. Lib. V. Part. I. de muliere, quæ ultra triginta annos aneurysma nucis juglandis magnitudine in cubiti flexura ſine damno tulit.

(*e*) Obſervat. Chirurg. 2.

[*f*] Vid. Th. BARTHOLINI in Hiſt. Aneuryſmatis diſſecti, ſæpius jam citata.

[*g*] Qui de internorum curatione aliquid noſſe deſiderat, LANCISIUS Doctiſſ. libr. de Aneurysmatibus evolvat.

VI.

Curatio aneuryſmatum 1. *exiguorum.*

Sed ne quis tamen fortaſſis ignoret, quæ periculoſiſſimæ hujus noxæ præcipua curatio ſit, operam hic præcipue dabimus, ut, qua ratione *aneuryſmata in flexuris cubitorum naſcentia*, utpote reliquis frequentiora, tractari optime queant, breviter exponamus. Sic etenim ſimul id, arbitror, conſtabit, quomodo reliquis etiam aneuryſmatibus, minus frequentibus, digne ſit ſuccurrendum. Scilicet ubi *aneuryſma quoddam verum, idemque incipiens, vel exiguum, vel ſaltem non adeo grande*, in flexura cubiti exoritur, duplex eſt curandi ratio: nimirum vel apta compreſſio & deligatio, vel ſcalpellum. Illa rurſus duplex eſt; nam altera vel ſpleniis & faſciis fit, altera per propria quædam inſtrumenta. Hæc, quæ compreſſione fit, ſemper prius tam in vero, adhuc parvo, quam etiam in falſo, ubi nulla ſanguinis inter partes eſt effuſio, tentari debet: nam crudele eſt periculoſam ſectionem inſtituere, ubi blandiori modo curare poſſumus. Adeoque curari idipſum ac contrahi, poſtquam prius omnis ſanguis ex tumore repreſſus eſt, vel fruſtuli chartæ maſticatæ, vel emplaſtri adſtringentis, aliquot ſenſim poſtea ampliorum ſpleniorum aptiorisque alicujus deligationis, qualem capite præcedenti indicavimus, adjumento nonnunquam poteſt, ſi per aliquot hebdomades vel menſes adhibetur: prouti quidem, ut recentiores obſervationes nunc taceam, jam olim ab HILDANO, (*a*) TULPIO, (*b*) ROGERIO (*c*) præſtitum legimus. Sed ſi quando ejuſmodi ligatura parum eſſet, quemadmodum hoc BOURDELOTIUS, Medicus regius, Gallus, in ſuo corpore expertus eſt, (*d*) ad inventa hunc in uſum a Chirurgis propria quædam machinamenta ſunt, quorum ſubſidio non reprimi ſolum atque contineri, ſed (ſuperimpoſito præſertim ſimul emplaſtro roborante) prorſus quoque curari ſenſim aneuryſmata ſæpæ minora ſolent. Ex multis ejuſmodi bina delineata exhibentur in (Tab. XI. fig. 8. 9.) quorum tamen applicatio atque uſus demonſtrari facilius coram poſſunt, quam prolixioribus verbis deſcribi. Interea tamen ſatis, opinor, intelligi poterit ex tabulæ noſtræ XI. explicatione. (*e*)

VII.

2. *Grandiorum.*

Sicubi autem forte grandius aneuryſma eſt, quam ut vincturæ aut inſtrumentorum ſubſidio reprimi poſſit; vel ſi ex vero aneuryſmate, rupta

[*a*] Obſervat. Chirurg. Cent. III. Obſ. 44.
[*b*] Obſerv. Med. Lib. IV. cap. 17.
(*c*) BLEGN. Zodiac. An. 1681. pag. 43.
[*d*] Vid. BLEGN. Zod. Med. Gall. An. 1681. p. 43.
(*e*) SCULTETUS equidem jam tum in *armentario* ſuo Tab. XIX fig. IV. Edit. An. 1666. 4. inſtrumentum aliquod huic ſcopo accommodatum deſcripſit. Sed iſtud non adeo aptum videtur, quam hæc. Ita & DIONYSIUS alicujus mentionem facit, loco citato, quod BOURDELOTIUS, Medicus Regius, invenit, & *pontem* ſive *ponticulum* appellavit, *Le Ponton*; de quo vero ipſe BOURDELOTIUS prolixius egit in BLEGNII Zodiac. Med. Gall. An. 1681. menſe Martio, Obſ. IV. pag. 43. atque retulit, ſe in ipſo hoc ponticulo aneuryſma brachii in tra anni ſpatium curaſſe, quod jam magnitudinem attigerat *ovi junioris Gallinæ*.

rupta arteriæ tunica, ortum ſit *ſpurium*, & cumprimis ſi ſanguinis hic inter carnes effuſus ad gangrænam ſpectaret; ſi brachii immobilitas una cum doloribus adeſt; denique ſi periculum eſt, ne, tumore tandem, una cum cute diſrupto ſanguinis profuſio periculoſa, quæ ægrum inopinantem conficere poſſet, concitetur; petendum utique a ſcalpello præſidium eſt. Quæ ipſa tamen operatio quia multis doloribus & periculis obnoxia eſt, haud temere, ſed nonniſi caute admodum ac circumſpecte, quin etiam poſt adhibitos demum in conſilium Medicos & Chirurgos alios longe omnium expertiſſimos, ſuſcipi a Chirurgo debet: ne ſcilicet, ubi alia quædam mala haud prævisa ſuperveniunt, curantis temeritas aut imprudentia incuſari temere queat, & quaſi ejuſmodi curatio neceſſaria haud fuerit.

VIII.

Operationis hujus duplex præcipue negotium eſt. Neque enim auferri ſolum tumor aneuryſmatis ſed glutinari quoque poſtmodum arteria rurſus debet. In Italia ſuperiori adhuc ſeculo brachium aneuryſmate laborans, reſecarunt, arteriaſque reſciſſas ferro aduſſerunt, ut ex BARTHOLINI Hiſtor. aneuryſmatis ſæpe jam citata intelligi poteſt. Hodie vero brachium conſervare & leniori modo illius curationem perficere ſtudemus. Sed quo promtius tamen atque accuratius exequi hic munus ſuum Chirurgus queat, ad tria hic potiſſimum attendere debet, & quidem primo, quomodo torcularis ope ſanguinem cohibeat, id quod veteribus incognitum fuit; deinde ad modum, quo arteriam inveniat & detegat; & denique quomodo eam vel medicamentis vel ligatura conſtringat. (*a*) Itaque *parare prius ac diſponere in patina, aſſere vel abaco ſingula inſtrumenta neceſſaria debet, quam operationem ipſam adgreditur*. Atque inſtrumentorum quidem ſeu rerum neceſſariarum communis apparatus hic eſt: nimirum *torcular* pro arteria in brachio conſtringendo & ſanguine coercendo, vel vulgare, quale ſupra deſcripſimus; (P. I. Lib. I. cap. II. No. 9. & 10.) vel quæ præſtantiora videntur, ibidem (Num. 11. 12. 13. 14. & 15.) expoſita; deinde pro arteria detegenda ſcalpellum Tab. I. litt. G. aliquot uncinuli Tab. VIII. fig. 2. & 3. ſpongia cum vino vel ſpiritu vini calido, forfex obtuſo apice Tab. I. litt. C. vel D. linamentum carptum ſufficiens; ſpleniola nonnulla quadrata diverſæ amplitudinis; ſplenium anguſtum ſed craſſum, ſpithamæque longitudinem adæquans; bina linteamina ampla, quanta ſcilicet involvendo obtegendoque integro brachio ſufficiunt; duæ tandem vel tres faſciæ, binos digitos tranſverſos latæ, & triplo vel quadruplo longiores iis, quæ in ſanguinis miſſione in brachio adhibentur. Præter hæc, quando quis eam curandi viam, quæ adſtringentibus ſive rodentibus medicamentis peragitur, eligit, quæ tamen valde incerta eſt, vel fruſtulum vitrioli cœrulei adſit, vel *liquor ſtipticus VVeberi*, vel butyrum antimonii, aliudve ſimile. Si quis vero arteriam ligare malit, qui modus pro avertenda nova ſanguinis profuſione certior eſt atque a melioribus Chirurgis eam ob cauſam hodie præfertur, quia lapſa eſchara ſanguinis profluvium ſæpe cum mortis pericu-

Operatio quid poſtulet.

(*a*) Olim etiam pro claudenda læſa arteria *ferro candente* uſi hic ſunt: verum hoc nimis crudele, nimis incertum, imo ſæpe valde noxium eſt auxilium.

riculo redit, (*a*) *acus* præſto ſit *curva*, filo firmo, eoque duplici imo triplici ac cerato inſtructa; vel ejus loco *peculiare ferramentum* in hunc uſum a me excogitatum Tab. VIII. fig. 4. delineatum.

IX.

Qualier collocari ægrotus & miniſtai debean.

Quibus omnibus rite ſic inſtructis *collocandus æger eſt in ſella quadam inclinata*, ejuſdemque brachium perinde, ut in venæſectionibus, extendendum. Dehinc quatuor miniſtri adſciſcendi, atque ſic omnino conſtituendi ſunt, ut juvare curantem quam promtiſſime valeant. Quoties nimirum *in dextro brachio aneuryſma eſt*, optimum mihi videtur, ſi Chiurgus ipſemet juxta dextrum ægroti latus adſtet, conſtituto ſimul ad humerum ægri dextrum miniſtro expeditiſſimo, qui brachium ſupra tumorem comprehendat una cum ipſo torculari inibi applicato s ut ſcilicet hanc pro re nata atque ex Chirurgi mandato, nunc fortiue adſtringere, nunc relaxare paullulum queat. Miniſtrorum alter antn hominem ægrum collocatus brachium ejuſdem, ne retrahi facile i ipſo opere poſſit, ſupra carpum firmiter comprehendat. Tertius Miniſter in ſiniſtro latere adſtet, tabulamque vel patinam cum inſtrumentis atque apparatu reliquo contineat. Quartus denique reliqua Chirurgo ſubminiſtret, quæ forte ad conficiendum negotium in ipſa operatione neceſſaria videntur. Qualis autem Chirurgi & miniſtrorum eſſe poſitura debeat, *ſicubi in ſiniſtro brachio vitium eſt*, id equidem ex jam propoſitis facillime poterit colligi, dum contraria ea plane ſit neceſſum eſt.

X.

Torcular quomodo applicari debeat.

Primum igitur operationis negotium in eo conſiſtit, ut torcular *in medio quaſi vel ſummo brachio* (*b*) ſuper arteria brachiali exactiſſime applicetur. (vid. Tab. III. fig. I. litt. K.) tantiſperque leniter adſtringatur, donec nullus, nec in ipſo aneuryſmate, nec ad manum in carpo pulſus ſuperſit. Sic enim præcaveri optime ſanguinis profuſio poterit. Cavendum tamen ne conſtrictio nimis vehemens ſit, ne nervi aliæve partes teneriores eo ipſo lædantur. Bacillum torculari injectum conſtitutus in dextro latere miniſter apprehendat; vel ſi torcularibus trochleis inſtructis quis uti malit, (quæ Tab. V. vel VI. delineantur) hæc adſtricta trochlea ſponte in brachio hærent.

XI.

Prima operationis ac

Torculari igitur aliquo rite injecto ipſius operationis triplex modus eſt: quos ſingulatim jam deſcribere operæ pretium ducimus.

Ac

(*a*) Quod varii Autores annotarunt. vid. inter alios BARTHOLIN. Hiſt. de Aneuryſmate, & HARDERUS in obſerv. p. 325. MORELLUS in *Blegnii* Zodiac. An. 1681. pag. 26.

(*b*) Fieri, prout obſervatum a GARENGOTIO in Chirurg. ejus cap. de Aneuryſmate legimus, nonnunquam ſolet, ut torcular, propter nimis inflatum a nimio cruore, in aneuryſmate ſpurio effuſo, brachium, applicari ſine periculo in ipſo brachio nequeat. Igitur, ut idem præcepit, torcular tunc ſic omnino injiciendum eſt; ut axilla ſive alæ faſcia convoluta vel pila quædam cum ſplenio, quod brachium alias ambire debet, ſubjiciatur, bacilluſque ſuper humerum intorqueatur.

Ac prima quidem in eo potiſſimum conſiſtit, ut torculari rite clauſo *aneuryſma verum* ſcalpello ſurſum verſus ſecundum longitudinem ſitumque arteriæ totum incidatur, factoque hunc in modum ſcalpello vel etiam forfice vulnere ſatis amplo, eoque vel recto vel quoque tranſverſo cruor & materia corrupta omnis vel digitorum vel ſpecilli vel & ſpongiæ ſubſidio extergatur. Ejectis ſordibus torcular paulisper relaxatur, ut nimirum ſanguis prorumpens ſuperius arteriæ foramen demonſtret. Si vires ſunt, ægrotuſque ſanguinis copia premitur, non ſtatim conſtringi rurſus torcular debet; ſed ſanguinis aliquot unciæ, quod tutum videtur, ex vulnere prius emitti. Tum, conſtricta ſolertiſſime rurſus torculari, ſi medicamentis quis uti velit, vel vitrioli cœrulei fruſtulum goſſypio vel linamentis involutum ſuperiori arteriæ foramini immittitur, ſuperimpoſitis aliquot ſpleniolis, atque ita quidem, ut minutiſſimo (Tab. II. fig. 21.) ſenſim ampliora cum multis utrinque linamentis, rudi modo contortis, ſuperinjiciantur; omnia vero ſiniſtræ manus digitis & cumprimis pollice probe contineantur atque ſuper arteria læſa ſatis arcte comprimantur. Loco fruſtuli vitrioli etiam linamentum contortum & *liquore ſtyptico VVeberi*, vel butyro antimonii imbuto, ſed rurſus expreſſo, vulneri arteriæ ſuperiori, eodem vel adhuc meliori effectu immitti poteſt, ſuperinjectis omnibus iiſdem, quæ modo propoſuimus. Singula iſta emplaſtro quadrifido, ſplenioque quadrato ampliori ſatiſque craſſo conteguntur, tandemque faſcia triplo aut quadruplo majori eis, quas in ſanguinis miſſione vulgo adhibemus, quam accuratiſſime comprehenduntur. DIONYSIUM qui audiunt, (*a*) deligationem etiam ſic inſtituunt, ut omiſſo vitriolo fruſtum unum vel alterum, chartæ manducatæ, vel ſpleniolum aqua ſtyptica imbutum, & ſuper hoc quam plurima alia ſpleniola minuta ſenſim ampliora, ſuper arteria adaperta deligent: id quod etiam quandoque ſatis idoneum hic eſſe poteſt..

XII.

Quid poſt deligationem factu opus ſit.

Sed quo certius ſanguinis profluvia præcaveantur, injici ſuper faſciam priorem alia quædam priori ſimilis faſcia debet; factiſque circa locum læſum, ut cum priori factum eſt, aliquot ejuſdem ductibus, ſplenium illud longum, craſſum atque anguſtum in interiori brachii latere ſuper arteriam brachialem ad lineam applicari ſurſumque aſcendente faſcia, ut capite præcedenti jam docuimus, contineri. Atque firmius quidem faſcia illa ut hæreat, opus eſt, ut facto uno circum ipſum pectus circuitu, in humero ſive brachio ipſam finire, ibidemque gnaviter firmare, ac poſtea ægrum quieti committere. His confectis atque torculari paullulum relaxato, diſpicitur, num ſanguinis aliquid ex vulnere per faſcias prorumpat. Si nihil ex eodem prorumpit, confecta utique feliciter eſt operatio.

XIII.

Si Sanguis nondum quieſcit.

Sicubi vero ſanguinis quicquam erumpit, conſtringi rurſus torcular debet, reſolutaque vinctura omni, vel denuo, ut modo dictum eſt,

[*a*] Vid. ejus Chirurgia, cap. de Aneurſymate.

eſt, & quidem quam accuratiſſime vulnus deligandum; vel ſi infido huic curandi modo quis fidere nolit, arteriæ pars extrema prouti quidem *Paullus* ÆGINETA, unus ex antiquiſſimis Medicis Græcis, jamdudum docuit, (*a*) per ſubterinjectum acus curvæ retuſæ beneficio filum duplicatum ac firmum ſolertiſſime deligari, ſiquidem alia ratione vix occurri mortis periculo poteſt. (*b*) Fere duplex autem neceſſaria hic videtur obſervatio: proſpiciendum enim quam ſolertiſſime hic Chirurgo eſt, tum ut ne 1. ipſam arteriam; tum etiam, 2. ut ne nervum juxta poſitum acu lædat vel configat. Igitur longe optimum erit, cutem ſupremam ſufficienter incidere, nervum autem arteriæ annexum, ſi fieri poteſt, accuratiſſime, admoto uncinulo, ab eadem removere vel ſolvere; dehinc, ne vel nervus vel arteria lædatur, acum parte obtuſa, quam caput vulgo appellant, ex parte, donec fila commode apprehendi poſſunt, ſub arteria tranſmittere, ne pars acus acuta arteriam forte lædat; vel proprium illud ad hos uſus accommodatum inſtrumentum, a me excogitatum, Tab. VIII. fig. 4. adhibere, illud filo diſſecto & ſatis traducto, retrahere, atque arteriam in loco altiori, ſuperinjecto prius arteriæ linamento vel tenuiori ſpleniolo quodam lineo, probe ligare. Rite ſic deligata arteria, propendere filum ex vulnere, ad quatuor circiter digitorum tranſverſorum longitudinem debet, donec ſaneſcente arteria, ſponte ſua idem reſolvatur ac decidat. Sunt, qui *inferiorem quoque arteriæ conciſæ partem vinciendam* præcipiunt; alii tamen Chirurgi hoc alienum, ſupervacuum, quinimo pernicioſum eſſe ſtatuunt. Neque id interdum, & quidem in cubiti flexura, ſine ratione: ſiquidem longe major & plaga & cicatrix facienda eſt; quarum utraque rigoris cubiti aliquod periculum facile ſecum ferre poteſt. Attamen ſi extra flexuram cubiti, & nominatim infra cubitum, in brachio aneuryſma ſit, & inferior pars arteriæ, ligata jam ſuperiore, ſanguinem adhuc fundat, ligari ea quoque ſine damno poteſt, imo debet. Ita enim in curatione aneuryſmatis arteriæ cubitalis in medio brachio, id eſt, infra manum & flexuram cubiti, poſtquam arteriæ læſæ extremum ſuperius ligaveram, & inferius, laxato torculari ſanguinem adhuc vehementer fundebat, illud etiam ſubmiſſo ope acus curvæ filo robuſto ligavi, & æger morti jam vicinus, ſic optime ac ſine omni incommodo ope medicamentorum balſamicorum ſanatus eſt. Adeoque ſi & circa cubitum arteriam ligandi neceſſitas incidit, liganda; ſin minus, ſpleniolis & apta ligatura probe comprimenda, ita ſine ligaturæ inferioris arteriæ partis vulnus ejus ſine omni ſanguinis profluvio perfecte curavi. *Vincta*, prouti diximus, *arteria* proximo ſub vinctura loco tranſverſa concidi a quibuſdam ſolet: quo ſcilicet retractis & clauſis arteriæ vulneratæ oris profuſiones ſanguinis periculoſæ

culoſæ

(*a*) Lib. VI. de re Medica, cap. XXXVII: Itemque alter antiquiſſimorum Medicorum Græcorum ÆTIUS, Tetrabibl: quart. ſerm. III. Cap. X.

(*b*) *Ita fere ejus ſe habent verba*: Si tumor ſive aneuryſma ex arteriæ læſione „ factus eſt, ſectionem rectam in longitudinem cuti infligimus: deinde, diductis „ per hamulos oris, arteriam denudamus, & acu ſub ea tranſmiſſa, duplici filo „ ligamus. Partem ligaturis mediam ſcalpello incidimus, & quod in ea continetur, evacuamus, atque ſuppurante curatione utimur, donec deligata vinculorum fila excidant.

culoſæ melius precaveantur; verum noxium vel ſaltem ſupervacuum hoc ipſum negotium eſſe judico, atque ipſemet hanc operationem bis inſtitui, ut arteriam non præciderim, & feliciter nihilominus ægros curaverim. Ceterum vulnus linamentis carptis & non diſcerptis bene multis, vel & ſpleniolis arcte compreſſis impletur, faſciiſque, prouti jam ſupra edocui, atque adhuc infra uberius, libro de faſciis demonſtraturi ſumus, quam exactiſſime deligatur.

XIV.

Inflammatio quomodo præcaveatur.

Haud alienum videri hic nonnullis ſolet, *utrinque poſitas juxta cubitum brachii partes linteolis in oxycrato tinctis, ad præcavendam inflammationem, probe involvere*, faſciiſque ſpiralibus ſupra deligare, atque ex alia parte aliquoties ſanguinem detrahere; quæ quidem obſervatio apprime utilis eſſe in hominibus ſanguinis plenioribus & calidioribus conſuevit. In iis vero, qui jam ex multa ſanguinis profuſione valde debiles & frigidi, & ſanguinis uberior detractio, quam tamen Chirurgi Galli promiſcue commendant, & refrigerantium applicatio peſtifera eſt: Nam curavi tales ſine omni ſanguinis eductione, & in frigidis potius loco oxycrati vel aceti brachium ſpiritu vini calido, camphorato, vel theriacali demulcendum involvendumque curavi. His confectis *lectulo committi* ægrotus debet, brachiumque leniter inflexum pulvillo ſuperimponi, ut mollius quieſcat, ad vehementiores ſanguinis impetus ſive pulſus præcavendos: *Quies* enim etiam atque etiam, ut alias jam commendavi, hic neceſſaria eſt. Sicubi forte nihilominus brachium graviter intumeſcit, providendum equidem eſt, ne ex nimis ſtricta deligatione periculoſa inflammatio ſuperveniat; hoc enim ſi fit, faſcia ea ratione ſolvenda, & denuo injicienda, ut cap. XII. poſuimus. Alias vero haud facile ob periculum novæ profuſionis ſanguinis reſolvi deligatio debet; Inſignem etenim, prout uſus me docuit, tumorem etiam liveſcentem, ſine graviori noxa hujuſmodi in caſibus ſuſtinere brachia poſſunt, ſi ille modo non nimis durus & dolens ſit, neque gangrænæ indicia adſint: hoc vero in caſu quid faciendum, capite præcedenti jam docui.

XV.

Profuſio qua ratione præcaveri poſſit.

Sed ne qua tamen improviſa ſanguinis profuſio hominem exhauriat, ceu fieri facile poteſt, ubi quis adſtringentibus vel rodentibus remediis uſus (*a*) vel nullo apto vinculo conſtricta arteria eſt, *vigilare per aliquot dies integros miniſter aliquis, torculari inſtructus, apud ægrotum debet*, qui prorumpentem ſanguinem, ſi hoc malum forte incidat, vel pollice vulneri impoſito, vel injecto torculari protinus cohibeat, Chirurgumque ad deligandam arteriam, ubi nulla ligatura ante aderat; vel ſi non bene ligata fuit, ad novam eandemque firmiorem deligationem inſtituendam arceſſere curet, ne ex ſanguinis profuſione æger pereat. Quam quidem ob rem tutius utique videtur, arteriam mox ligare, quam non ligare, atque primam ſtatim deligationem ſic inſtituere, ut arteria, quantum fieri poteſt, filo robuſto quam accuratiſſime vinciatur. Atque hanc etiam ob cauſam non male agunt illi Chirurgi, qui triplex filum ſub arteria traſmittunt, unumque ex illis pro ejuſmodi caſibus non conſtrictum relinquant, ut, ubi priora non ſatis continet, adhuc illo arteriam denuo ligare queant.

(*a*) conf. N. VIII.

XVI.

Obſervatio circa deligationem neceſſaria.

Interea *deligatio prima*, ſicubi illa ſatis firma eſt, ſi profuſio, magna inflammatio, tumores nimii malaque id genus alia abſunt, *non facile*, ut jam dictum eſt, *ante diem tertium vel quartum reſolvi debet*; quo nempe melius glutinari arteriæ vulnus queat. Tum ubi deligatio reſolvitur, providendum ſolertiſſime Chirurgis eſt, primo ut arteria in brachio a miniſtro digitorum vel torcularis ope comprimatur; deinde ne ſpieniola adhæreſcentia & cum primis vulneri proxima imprudenter abſtrahant, novamque ſic profuſionem ſanguinis moveant. Purgari tamen, quoad ejus fieri poteſt, vulnus a ſordibus debet, noviſque linamentis carptis atque unguento digeſtivo deliniri, dum ſponte ſua, quicquid adhæſerat, in deligationibus reliquis reſolvatur & cadat. Longe tutiſſimum vero hic eſt, *rarius ſemper deligationem reſolvere*, idque primis diebus XV. iiſdem ſemper cautelis, quas modo inculcavi, ne facile, præſertim ſi arteria non ligata eſt, fortior ſanguinis impetus negotium aliquod faceſſat.

XVII.

Quomodo calor, febres aliaque mala avertenda.

Quod ſi primis poſt confectam operationem diebus *calor intenſus ſanguiniſque motus concitatior*, quem febrem appellare ſolent Medici, hominem ægrum divexant, unde profuſio ſanguinis & gangræna metuenda, petenda protinus a ſanguinis in brachio altero inſtituta miſſione præſidia ſunt. Quin etiam, ubi opus fuerit, iterari eam nonnunquam convenit, præſertim in iis, ubi ſanguis abundat. Dandaque præterea ſunt *medicamenta calorem temperantia*. Victus autem ratio tutiſſima eſt, ut calefacientia, dura ac ſolida evitentur; e contrario tantum juſcula tenuiſſima ſorbitioneſque in primis dilutæ ac refrigerantes, perinde, ut in inflammationibus ac vulnerationibus gravioribus præſcripſimus, aſſumantur.

XVIII.

Glutinatio quomodo fieri debeat.

Simulatque jam iſto modo clauſum arteriæ foramen eſt, quod fieri plerumque in aneuryſmatibus, mitioribus poſt decimum vel duodecimum circiter diem adſolet, tardius vero in pejoribus, glutinari poſtea vulnus externum vel linamentis ſiccis debet, vel balſamo vulnerario, ſed ita tamen, ut *leniter identidem brachium extendatur*, *rurſumque inflectatur*. Hoc enim niſi fit, periculum ſane eſt, ne rigidum & curvum, tam propter adſtrictam nimis cicatricem, quam intermiſſum diutius motum juncturæ, brachium efficiatur.

XIX.

Altera operationis ratio Purmanni.

Altera curandorum aneuryſmatum ratio talis fere eſt. Nempe torcular debito modo ante omnia injicitur, brachiumque iſta ratione continetur, quam antea propoſuimus. *Mox cutis ſumma ſola, nihil interim læſo aneuryſmate*, inciditur. Dehinc utrinque ſupra & infra tumorem impoſita arteriæ pars diligenter a nervis adjunctis reſolvitur, uncinulique aut ha-

hamuli beneficio ita elevatur, ut trajici ſubter eadem acus quædam curva & retuſa, vel inſtrumentum noſtrum Tab. VIII. fig. 4. antea N. XIII. laudatum, cum filo duplicato & cerato queat. Hoc ipſum filum immiſſum ſic omnino conſtringitur, ut minutum ſemper ſpleniolum ſive linteolum aliquod nodo ſubjiciatur, ne arteria a filo diſrumpatur. Sic deligata utrinque arteria, medius inter vincturam utramque tumor ſcalpello exciditur, vulnuſque dein eodem prorſus modo tractatur, quem ſupra jam propoſuimus. No. 16. ſeqq. Atque iſtam quidem curandi viam PURMANNUS ſeſe iniiſſe refert, quando graviſſimum illud, cujus ſupra mentionem injecimus No.2. aneuryſma extirpavit, atque vulnus intra unicum menſem feliciter curavit. Nos tumorem iſtum horrendum atque adeo inſolentem, qualem vix alii annotarunt. Tab.XI. fig. 6. delineatum exhibemus; ut nimirum illuſtre hoc exemplum melius innoteſcat, atque facilius concipi curandi ratio queat. Idque magis etiam ideo, quia GOUEIUS Chirurgus Gallus, ut jam ſupra innuimus, verum aneuryſma caſtaneæ magnitudinem nunquam ſuperare exiſtimavit. (*a*)

XX.

Tertia operationis ratio. Anelii.

Tertia denique verum aneuryſma *curandi ratio* ſic ſeſe habet. Nempe torcular primo loco applicatur, depteſſoque dein, ſi fieri poteſt, deorſum verſus manum ex tumore ſanguine, (*b*) cutis ſuprema ſecundum longitudinem, illæſo manente aneuryſmate ſcalpello inciditur. Tum arteria loco ſuper tumorem proximo & a vicinis partibus, cum primis nervo ſeparata, per trajectum, ut ſupra poſuimus, filum duplex vel triplex ſemel aut bis, pro re nata conſtringitur, donec poſt relaxatum torcular, nihil quidquam ſanguinis in tumorem rurſus profluat. Quo facto deligari, ut in præcedentibus docuimus, ſolertiſſime vulnus debitoque ſtudio foveri tantiſper debet, donec & filum ſponte ſua tandem reſolutum ipſaque plaga penitus glutinata reperiatur. Hanc ſine graviori vulnere vel cicacrice ampliori curandi rationem ANELIUS ſcribit (*c*) ſeſe inſtituiſſe, itaque periculoſiſſimum aliquod aneuryſma, vix elapſo menſis unius ſpatio, Romæ quondam haud infeliciter curaſſe. Quod enim plerique hactenus ipſum aneuryſma deoperiunt, collectumque intus ſanguinem digitis ferramentiſque ejiciunt, id vel ideo magis incommodum videtur; quia non ſolum plus temporis exigit, ſed etiam majores dolores & cicatrices operatio concitat. (*d*) Abſoluta, quemadmodum diximus, actione iſta chirurgica, quater ex altero hominis ægroti brachio ſanguinem ANELIUS detraxit, id quod & ceteri Galli in ejuſmodi caſibus præcipiunt. Quæ vero frequens ſanguinis miſſio ſicuti ad leniendum ſanguinis motum atque calorem, pro regionis illius tempeſtate, mirum quantum ſæpe ſalutaris eſt; ſic in noſtris regionibus propter frigidiorem aerem corporumque diverſum habitum eam minus neceſſariam, imo vero ſæpius, præſertim in jamjam debi-

 libus,

[*a*] *In Chirurgia ſua p.* 231.

[*b*] Expreſſio hæc ſanguinis, præſertim in majoribus aneuryſmatibus, ob ſanguinem craſſum & concretum ſæpe fieri non poteſt; adeoque præcedentes curandi rationes adhibendæ ſunt.

[*c*] Vid. Ejus *ſuite de la nouvelle methode de guerir les fiſtules lacrimales* pag. 257.

[*d*] Interea tamen, ubi ſanguis ex aneuryſmate exprimi omnis non poteſt, hæc methodus non ſuccedit, ut antea jam monuimus, & priores adhibendæ erunt.

libus, alienam eſſe judico; quia ſine ea etiam nonnulla aneuryſmata egregie curata ſunt.

XXI.

Aneuryſma ſpuriũ quo modo tractari debeat.

Quodſi autem, prout fieri nonnunquam ſolere in *obſervationibus meis* aliquando uberius demonſtrabo, tumor aliquis arteriarum ſponte ſua diſruptus in aneuryſma ſpurium degenerat, tum ſine ſcalpello nulla propemodum certa ſalutis ſpes ſupereſt. Igitur, ut alias præcepi, ad profluvium ſanguinis inhibendum, applicari ante omnia torcular debet, inciſaque cute, quantum ad cruorem omnem ejiciendum opus eſt, cruor diligentiſſime extergi; vulnus autem vel per medicamenta aſtringentia aut rodentia, vel, quod ſatius longe eſt, per injecta arteriæ fila, ut in aneuryſmate vero, circumſpecte glutinari: qualiter ſcilicet hactenus declaratum eſt luculentiſſime.

XXII.

Arteriæ brachialis, cubitalis & tibialis vulnera eodem modo tractanda.

Quoties arteria brachialis aut cubitalis, aut etiam tibialis telo vel gladio quodam vulneratur vel præciditur; uſque adeo, ut & medicamenta & faſciæ prorumpentem ſanguinem ſiſtere non valeant, tum, meo quidem judicio nulla promtior meliorque medicina eſt, quam quæ in aneuryſmatibus jamjam eſt propoſita. Nimirum ut injecto torculari arteriæ vulneratæ inveſtigentur, & remediis adſtringentibus in minoribus arteriis, in majoribus vero ope filorum trajectorum ligentur, quemadmodum ſupra expoſuimus. Sæpius enim, quod ſine jactantia dixerim, iſtac ratione homines moribundis ſimiles quaſi ex ipſis mortis faucibus haud infeliciter egomet eripui, quos ſanguine & viribus inſigniter, imo prorſus fere jam tum exhauſtos, fruſtraque a Chirurgis aliis per X. & XII. dies, adhibitis medicamentis ſtypticis ligaturiſque vehementiſſimis, tractatos, ob quas brachia in enormes tumores expanſa erant, deprehenderam. An in arteria crurali læſa ejuſmodi curationes aliquando ſuccedant, neque apud alios legi aut vidi, neque mihi experiundi adhuc occaſio fuit.

XXIII.

Aneuryſmata in manu, pede, capite.

Aneuryſmata in aliis partibus ſi quando occurrant, eadem fere ratione, ſi ſanabilia, curanda ſunt: id quod antea ex loco, ſitu & magnitudine eorum probe perpenſis definiendum erit. Speciatim tamen paucis hic addere haud alienum in tyronum gratiam exiſtimavi, quia recentiores Chirurgi varii parum aut nihil de his proponunt, primo *aneuryſma inter pollicem & in judicem*, a punctura ſcalpelli ortum, quod TULPIUS compreſſione ſanavit, (*a*) recenſere. Huic emplaſtrum adſtringens, a plumbi lamina, arctiorique vinculo ita depreſſum impoſuit, ut expulſo ex tumore ſanguine, & conſtricto vulneris hiatu intra quatuor menſes curatum fuerit. Similis fere apta compreſſio, præſertim in recentibus, vel ſaltem non adeo magnis aneuryſmatibus quibuſcunque, repreſſo prius ſanguine in arteriam, ubicumque eam adhibere licet, tentari poteſt. Deinde *aneuryſma in capite*, quod fœmina quædam, filium ſeptennem baculo ad ſiniſtram capitis partem, qua carotidum tranſitus eſt, graviter percutiens, excitaverat, unde tumor pul-

(*a*) Vid. ejuſd. obſervat. 17. Lib. IV.

pulſans avellanæ nucis inſtar primo nigricans, digitis cedens, ſtatim oboritur, & octidui ſpatio in tantum augetur, ut dimidiam capitis partem a ſutura ſagittali per tempora & frontem ad oculos uſque occuparet. Conſulti Medici anceps remedium certiſſimo vitæ periculo præferendum cenſentes, ſcalpello tumorem aperiunt, ſanguiniſque confertim profluentis parte quadam demta, vulnus adſtringentibus remediis & arcta ligatura claudunt, atque ſic ægrum brevi ſanum reddunt. (*a*) Ita *aneuryſma arteriæ poſt aurem* adſtringentibus & faſciis, licet non ſine multo labore tandem glutinatum eſt. (*b*) Si circa talum aneuryſma orietur, quale RUYSCHIUS deſcribit, (*c*) quod Chirurgus imprudenter pro abſceſſu aperuerat, illud vel ſcalpello aperiendum, & aſtringentibus aptaque ligatura quoque, ut præcedens, conſolidandum eſſet, vel ipſa arteria inveſtiganda, filoque circumducto conſtringenda. Atque ſic etiam agendum eſſet, ſi aliis in corporis partibus, ubi aliqua ſpes curationis ſupereſſet, aneuryſmata occurrerent. Contra *mortem notavit ex aperto aneuryſmate in collo* HARDERUS in Apiario Obſerv. pag. 325. ex aperto aneuriſmate in crure Von HORNE, Epiſt. de Aneuryſmate.

XXIV.

Quid circa iſtiusmodi caſus explorandum adhuc reſtet.

Si qui vero ſunt, qui clariorem *deligationis arteriarum in aneuryſmatibus ideam ſibi formare* voluerint, hi Tab. XI. fig. 7. inſpiciant. Hic enim littera A. ſupra tumorem poſitam arteriæ partem, B. inferiorem, C. ipſum aneuryſma, D. ſuperiorem, E. autem inferiorem vincturam deſignant. Ubi tamen iterum monendum eſt, in flexura cubiti inferiorem arteriæ partem, niſi id neceſſitas poſtulaverit, haud facile vinciri oportere, ob rationes ſupra prolatas. Ceterum *qualis poſt confectam iſtiuſmodi operationem ſanguinis in brachio circuitus ſit*, præſertim ſi unicus tantum, ut ſæpe fit, arteriæ brachialis circa juncturam truncus eſt (*d*); quæ item ratio ſubſit, *cur ſanguis ex inferiori arteria, nullo vinculo firmata, in tumorem haud refluat*, ut in ANELLI exemplo factum eſt, id equidem certo a me definiri nondum poteſt; ideoque diſquirendum adhuc atque explorandum curioſius in iſtiuſmodi hominibus defunctis aliquando eſt, qui dictam illam operationem vivi quondam experti fuerunt, qua ratione hæc contingant. HARRISIUS Anglus, in Diſſert. Chirurg. VIII. hanc operationem prorſus damnat, & *horridam atque* temerariam *carnificinam* appellare haud veretur. Sed quo jure, ipſe videat. Nimis timidus mihi videtur fuiſſe Medicus, qui ex metu plures curationes chirurgicas generoſiores rejecit; ubi tamen ægri aliter ſubinde curari non poſſunt.

(*a*) Ut videre eſt in BARTHOL. Epiſt. Med. 53. Cent. III.
(*b*) Ephemer. Nat. Curioſ. Cent. III. obſ. 66. pag. 150.
(*c*) Obſerv. Anat. Chirurg. 38.
(*d*) Sed non ſemper: nam ſæpius duos truncos ſive ramos majores diverſos inveni, quorum alter in interiore, alter in exteriore brachii latere ſitus erat, qui deinde infra flexuram cubiti inter ſe rurſus communicabant; cum plerique anatomici antea non niſi unicum delineaverint & deſcripſerint. Vid. diſſert. ſupra citata N. V. eamque ob cauſam Chirurgi ſæpius propter ignorantiam hanc anatomicam ægros brachio privarunt, imo in mortis periculum præcipitarunt.

C A P. XIV.

De Chirurgia infuſoria & transfuſoria.

I.

Definitiones. SAnguinis per venas detractioni Chirurgiam *infuſoriam* ac *transfuſoriam* dictam proxime ſubjungimus: ſiquidem in utriſque incidi vena, perinde ut in ſanguinis emiſſione, debet. *Chirurgiam* etenim *infuſoriam* inſtituere dicuntur illi, qui per adapertam venam aliquam medicamenta in ſanguinem injiciunt. *Transfuſoriam* autem exercent illi, qui vel animalis vel hominis cujuſdam ſanguinem in alterius hominis venas transfundunt. Tametſi autem rarius a noſtræ hujus ætatis Chirurgis inſtitui curationes iſtiuſmodi ſoleant, tamen quando maxima illarum ſuperiori ſeculo, inprimis ab anno 1660. ad annum circiter 1680. celebritas fuit; operæ utique pretium facturi nobis videmur, ſicubi in tironum gratiam ſtrictim de ipſis hic differuerimus. Sic enim intelligi facilius poterit, tum quam propter cauſam mirum iſtud medicinæ genus a Medicis & Chirurgis excogitatum & ſuſceptum fuerit; tum & vel maxime quænam commoda expectari forſan hinc adhuc poſſint.

II.

Qualis uſus inde fuerit expectatus. Scilicet perſuaſum non ſine ratione Medicorum plerique habebant, morbos tantum non omnes vitiato ſanguini acceptos eſſe referendos. Igitur his ſuccurri felicius ac promtius haud poſſe, quam ſi ſanguis, vel per immiſſa in venam medicamenta convenientia, vel & per transfuſum ex alio quodam animali aut homine ſaniori ſanguinem, rite corrigeretur. Medicamenta enim per os ingeſta mirum quantum in ventriculo atque inteſtinis non immutari ſolum, ſed & infirmari, antequam ad ſanguinem perveniant. Quin etiam incidere nonnunquam iſtiuſmodi caſus ſolere, ubi medicamentorum nihil quicquam aſſumi ore queat. Exemplo eſſe homines apoplexia, præter ſpem atque expectationem omnem, imo & angina correptos: quibus proin Chirurgiæ infuſoriæ beneficio quam expeditiſſimum afferri auxilium poſſit. Igitur nullum tam grave atque peſtiferum ex lepra, podagra, epilepſia, apoplexia, tabe, lue venerea, ſcorbuto, febribus malignis ac pertinacibus, profuſionibus; denique ſanguinis largiſſimis, obtingere hominibus malum poſſe Medici illi credebant, quin diſpelli protinus illud ipſum his artificiis valeat. Senectutem denique ipſam ac temperamenta peſſima hoc medicinæ genere vinci: dum hæc in temperamenta meliora, iſtæc autem in juvenilem ætatem, quadam quaſi metamorphoſi facta, transformentur. Quanquam autem optandum erat, eſſe aliquam iſtiuſmodi, qualem Medici ſibi tunc finxerant, medicinam extemporaneam ac vehementem; tantum tamen abfuit, ut expectationi eventus reſponderit, ut peſſime potius ipſam fefellerit. Hominum enim, illud medicinæ genus expertorum, plerique fere omnes in ſtupiditatem, fatuitatem, delirationem aut melancoliam prolapſi feruntur; vel etiam, quaſi accelerata morte, ex viventium nume-

numero abrepti. Triſtes ejuſmodi & lacrimabiles magnificæ, ut primo videbatur, artis hujus effectus tantum ipſi concitarunt odium, ut nemini ferme poſtea non ſuſpecta videatur ac peſtifera; quin gallici etiam ſenatus ſive parlamenti edicto, prouti rumor eſt, publico Pariſis quondam damnata ſit ac proſcripta.

III.

Sed ne quis interim ignoret, *quomodo* olim inſtituta ſit, vel adhuc, ſi opus eſſet, *inſtitui Chirurgia infuſoria debeat*, breviter ipſam ſumus deſcripturi. Scilicet primo loco vena quædam, eademque ſemper fere in brachio, qualiter in ſanguinis miſſionibus fieri ſolet, inciditur. Huic per admotam ſyringam aliquam, aut fiſtulam clyſterii veſica inſtructam, medicamentum aliquod conveniens ſurſum verſus, quo promtius ad cor penetret, injicitur. (*a*) (vid. Tab. XI. fig. 10.) Injecto, quemadmodum poſuimus, medicamento, vena diligenter rurſus ut in reliquis venæſectionibus, deligatur. Verum enim vero num prorſus damnanda ſit iſtiuſmodi operatio, an, pro immittendis *in apoplexia atque angina*, præſertim fere deſperata, medicamentis idoneis; vel & pro lacte calido, juſculis, hominum item atque animalium ſanorum ſanguine poſt factam profuſionem ſanguinis nimiam injiciendis, aliiſque in morbis uſurpanda, id, meo quidem judicio, manifeſtioribus experimentis definiendum adhuc reſtat. PURMANNUS certe *Chirurgices* parte III. cap. 31. teſtatur, ſeſe non in aliis ſolum hominibus, ſed & in ſemetipſo feliciter admodum curationem iſtam confeciſſe. Siquidem non graviſſimam modo ſcabiem, ſed pertinaciſſimam quoque febrim iſtoc artificio ipſemet curaverit.

Chirurgia infuſoria quomodo fiat.

IV.

Contra vero *Chirurgia transfuſoria* ſic fere inſtituitur. Ante omnia incidi vel in brachio (Tab.XI. fig.11.) vel in manu (fig.12.) ægrotantis venam aliquam oportet, immittique ſurſum tendentem fiſtulam aliquam argenteam, orichalceam vel oſſeam. Idem prorſus fieri debet in alio eodemque ſano homine; ſed ita tamen, ut fiſtula deorſum verſus ſive in inferiorem venæ partem inſeratur. Fiſtularum altera eademque minor in majorem immittitur atque ita ex ſano homine in ægrotum tantum ſanguinis intromittitur; quantum quidem ſatis eſſe videtur. Quo facto inciſa vena rite rurſus deligatur. Ubi nondum inde reſtitutus æger eſt; eadem operatio poſt aliquot tempus denuo iteratur. Ante vero, quam ſanguis integer immittitur, emitti utique ſanguinis corrupti portio ſufficiens ſolet; quo circuire promtius ſanguis novus queat. Nonnunquam incidi in utroque hominis ægri brachio vena ſolet, ut, quantum ex alterutro effluit, tantundem ſanguinis integri influere rurſus eodem momento in brachium alterum poſſit. Conſulendus præter reliquos hic eſt LAMZWERD. in notis ad SCULTETUM & JUNGKENII *Chirurg. germanica* pag. 487. qui artificium hoc delinearunt. *Ex animalibus ſi ſanguis derivari in hominem ægrum debet*, tum vitulus exempli cauſa, vel ovis vinciri, inciſaque in collo vel

Transfuſio quomodo fiat.

[*a*] Peculiari libro quodam artem iſtam ELSHOLTIUS expoſuit, quem *olyſmaticam novam* ideo inſcripſit.

vel crure vena vel arteria, operatio inſtitui eodem prorſus modo debet, quem hactenus propoſuimus. vid. Tab. XI. fig. 13. nec non LAMZWERDII appendix ad SCULTETI *armament. Chir.* & PURMANNI *Chirurg. P. III. cap.* 31. Ceterum quando fiſtulæ argenteæ hiſdemque ſimiles aliæ, quæ omnino rigidæ ſunt, paulo moleſtiores deprehendebantur, viſum non ſine ratione Chirurgis fuit, alias potius eaſdemque molliores & flexiles duabus ſolidis interponere; utpote ex arteria quadam carotide vel uretere bovis, vituli, ovis aut gallinarum atque anatum aſperis arteriis confectas: ita minori cum dolore aut moleſtia ſanguinem transfundi poſſe judicarunt.

V.

Inventores artis hujus quinam ſint.

Transfuſoriæ Chirurgiæ inventionem LOWERUS, celebris auctor Anglus, in libello, quem *de corde* ſcripſit, ſibi vendicat. Siquidem male ipſum habebat, quod DENISIUS, auctor Gallus, inventionis hujus laudem *in peculiari quadam epiſtola* ſibimet tribuerat. Multa DENISIUS experimenta hac de re Pariſiis inſtituit, minus vero felicia fuiſſe ea reperiebantur. STURMIUM autem, celeberrimum illum Altdorffinorum mathematicum, (*a*) ut & VEHRIUM, Profeſſorem Francofurtenſem, ſi audimus, (*b*) primus ac præcipuus artis hujus inventor MAURIT. HOFFMANNUS, Altdorffinorum quondam Medicus, ſalutandus eſt. Tametſi MUYSIUS (*c*) contendat, LIBAVIUM jam tum ſuo tempore, id eſt, an. 1615. novum iſtud medicinæ genus quam luculentiſſime deſcripſiſſe: Utut quo libro LIBAVIUS illud ipſum præſtiterit, MUYSIUS non indicavit. *Infuſoriæ* autem *Chirurgiæ adinventionem* licet WRENIO, celebri Anglo, plerique fere omnes acceptam referant, MAJOR tamen, Clariſſimus quondam Kilonienſium Medicinæ Profeſſor, primus artis hujus auctor extitiſſe non ſine ratione aliis exiſtimatur. Is etenim *peculiari proluſione* quadam, an. 1664. in lucem emiſſa, infuſoriæ hujus Chirurgiæ artificium, Germanis omnibus inauditum adhuc atque intactum, primus expoſuit. Si qui vero ſunt, *qui plura legere hanc in rem cupiunt*, hi commendata ſibi velim habeant opera fere ſequentia: MAJORIS *lib. de Chirurgia infuſoria*. ETTMULLERI *diſputat. de eod. argumento conſcriptam*. ELTSHOLZII *clyſmaticam novam.* PURMANNI denique *chirurgiam*. *Chirurgiam transfuſoriam* diligenter inprimis expoſuerunt LOWERUS in lib. *de corde*. SANTINELLUS in *confuſione transfuſionis.* MANFREDUS *de ſanguinis transfuſione.* STURMIUS in *philoſophia eclect. diſſ. X.* MERCKLINUS *de ortu & occaſu transfuſionis ſanguinis* Denique LAMZWERDIUS *in appendice ad* SCULTETUM *pag.* 29. Chirurgiæ vero *infuſoriæ exempla* in morbis deſperatis vid. in Miſc. Nat. cur. Ann. IX. & X. p. 144.

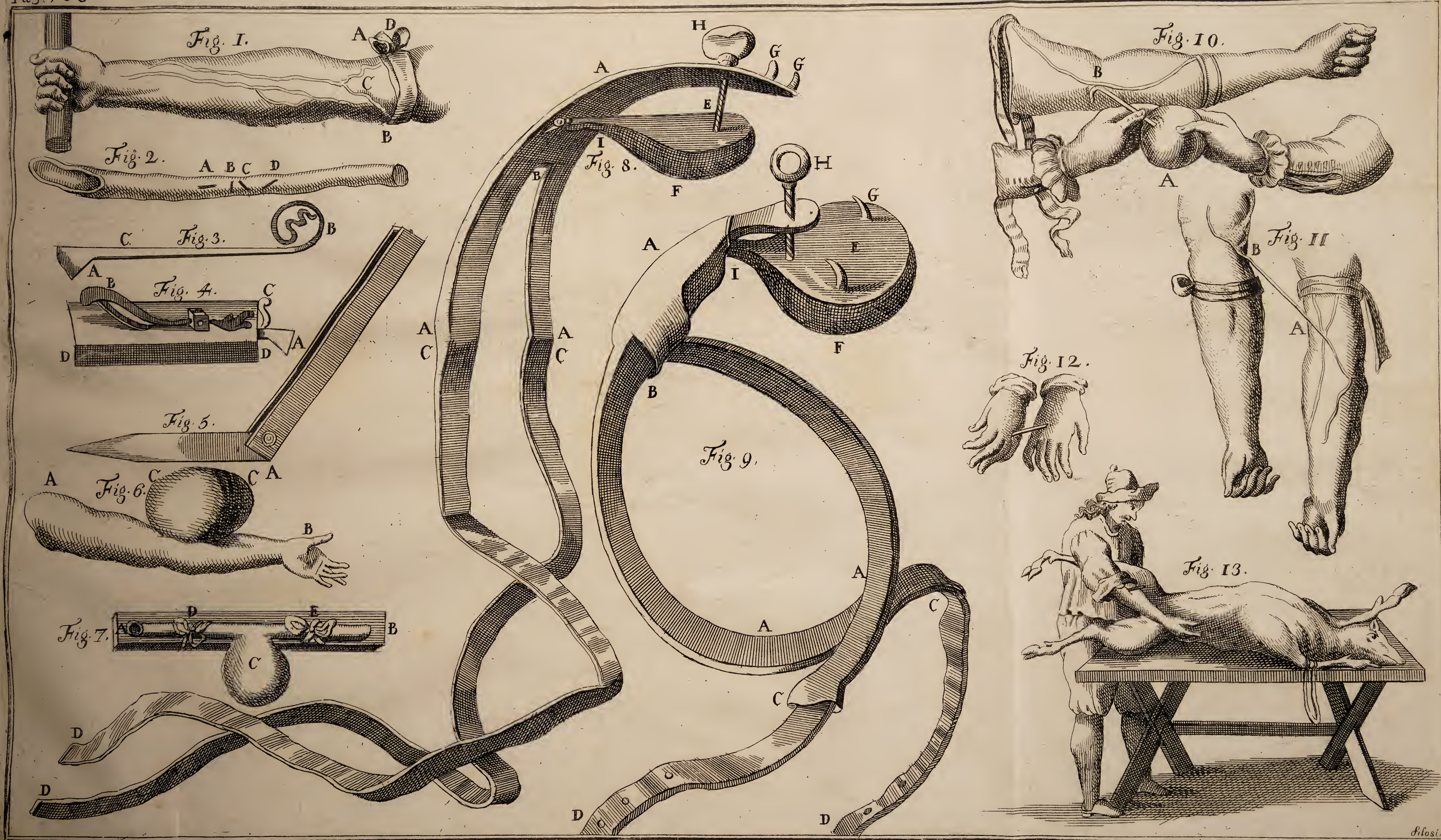
Explicatio tabulæ undecimæ.

Fig. 1. Brachium aliquod repræſentatur, in quo incidi vena quædam debet. Littera A venam *cephalicam*, B *baſilicam*, & denique C *medianam*

(*a*) *In philoſophia eclect.* T. I. pag. 489.

(*b*) *In diſput. de methæmochymia* §. 40. an. 1668. Francofurti ad Viadrum habita ac impreſſa.

(*c*) Vid. *Ej. Podalirius redivivus* pag. 126.


Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9.
Fig. 10.
Fig. 11
Fig. 12.
Fig. 13.

dianam vulgo dictam demonſtrant; qualiter ſcilicet eædem poſt injectam ſupra cubitum faſciam D intumeſcunt.

Fig. 2. Delineantur variæ vulnerum, quæ in venis incidendis per ſcalpellum fieri ſolent, *figuræ*. Littera A *vulnus directum* deſignat; B *tranſverſum*; C autem atque D *obliqua*.

Fig. 3. *Phlebotomus antiquus Germanorum* (*die Fliete*) delineatur. Littera A partem acutam ſive aciem, quæ venæ imponitur, indicat; B anſam, quæ altera manu prehenditur; C partem, quam digitus alterius manus in ipſo opere ferit, atque ſic aciem in venam aperiendam impellit.

Fig. 4. *Phlebotomus elaſticus* (*Schnapper*, *Schnapperlein*) exhibetur; qualem paſſim adhiberi a Chirurgis noſtris hodie deprehendimus. A denotat aciem, quæ venæ incidendæ imponitur, poſtquam uncinulo C elevata atque intenſa eſt; B vero locum, quo compreſſo acies vi elateris, intus occulti, ſubito relaxatur, ut venam aperiat. DD eſt vagina ex cupro flavo vel argento, cui elater ille includitur, qui aciem A in venam impellit.

Fig. 5. Demonſtrat phlebotomum ſive ſcalpellum Gallorum, *lanceolam* ſive *lancettam* vulgo dictum, ſic inflexum ad juncturam A in angulum obtuſum, ut contineri commodiſſime in venarum inciſione poſſit ac debeat.

Fig. 6. Exhibet brachium aliquod AB. in quo, PURMANNO auctore, graviſſimum aliquod in flexura cubiti *aneuryſma*, CC. *capitis amplitudinem adæquans*, repræſentatur.

Fig. 7. Oſtendit, quomodo in curando aneuryſmate arteria utrinque vinciri debeat. Littera AB arteriam, C aneuryſma; D vincturam ſuperiorem, E inferiorem indicat.

Fig. 8. *Inſtrumentum* demonſtrat, non ad præcavenda ſolum, poſt læſam arteriam, ſed curanda quoque aneuryſmata minora accommodatum. Litteræ AAA ferrum brachii flexuræ adaptatum; B fiſſuram ejus; CCDD funiculos ſive ligulas ex ſerico ferro juxta partem AA innexos atque ultra DD extenſos indicant. Littera E laminam ferream eandemque mobilem deſignat, per juncturam I reliquo ferro junctam, & quoad inferiorem partem F, quæ aneuryſmati ſuperimponitur, goſſypio & panno ſerico, in forma convexa obductam. Juxta GG uncinuli ſunt, quibus funiculi CCDD circum cubitum utrinque ducti innectuntur atque ſic tota machina in brachio firmatur. Littera H cochleam deſignat, cujus adjumento lamella EF, quantum quidem ſatis eſt, verſus tumorem intorquetur. Ut nimirum & aneuryſma vel vulnus deprimatur, & arteria male affecta rurſus confortetur.

Fig. 9. Ejuſdem generis *inſtrumentum* deſignat, paulo alia figura, majorique lamella E inſtructum, proindeque paulo grandioribus aneuryſmatibus accommodatum. Tota fere machina corio, & ſpeciatim pars lamellæ E inferior goſſypio & corio eſt obducta, & funiculi quoque ſive lora CD ex corio confecti ſunt, quemadmodum in inſtrumento priori pannus ſericus hunc in uſum adhibitus eſt. Reliquæ litteræ idem ac in præcedenti figura indicant.

Fig. 10. Demonſtrat, quomodo veſicæ A ac tubuli ſive etiam ſiphunculi ſubſidio in Chirurgia, *infuſoria* dicta, injici in brachii venas B medicamenta poſſint.

Fig. 11.

Fig. 11. Oſtendit, qua fere ratione quidam Medici ſuperiori ſeculo ſanguinem ex alterius hominis brachio A immitti in alterius brachium B voluerint.

Fig. 12. Indicat aliqua ratione, quomodo fieri illud ipſum in manibus iidem præceperint.

Fig. 13. Declarat, qua ratione ſanguinem ex animali quodam immittere in brachium hominis per inſertam fiſtulam mediam A docuerint.

CAP. XV.

De variolarum inoculatione vel inſitione.

I.

Inſtituti ratio breviter declaratur.

VAriolarum equidem *inſitio* haud minorem ac novum illud Chirurgiæ infuſoriæ & transfuſoriæ artificium, ſui admirationem in pleriſque nationibus haud adeo pridem excitavit. Quare haud omnino abs re fuerit, ſicubi inſitionis iſtius artem, quæ multa bona generi humano ſpondet, breviter tironum in gratiam expoſuerimus.

II.

Variolarum inſitio quid ſit.

Inſtitui vero inſitio iſta variolarum dicitur, quoties ipſæ, ad avertendum malum gravius, in adultis æque ac infantibus, hoc quicquid mali eſt, nondum expertis, quoad fieri poteſt, mitiſſime concitantur. *Inſitionis modus hic eſt:* Fieri ante omnia ſcalpelli beneficio vulnuſculum aliquod in pede vel brachio debet; cui materiæ pauxillum ex variolis benignioribus expreſſum inſeritur, linamentis carptis atque emplaſtris ſuperimpoſitis. (*a*) Tum imperari hominibus calor modicus & continuus, nec non ſollicita victus ratio debet. Sic enim poſt ſeptimum circiter diem, & ſine gravioribus quidem ſymptomatibus, variolæ prodeunt. Quæ ſi calore modico ſolertiſſimaque victus ratione foventur: optime utplurimum ac leniter cum hominibus ægrotis agitur. Quin etiam efficitur, ut, qui ſemel iſtud mali genus mitiſſimum ſuſtinuerunt, nunquam iterum, ut uſus adhuc docuit, nedum gravius ab eodem infeſtentur. Quare nihil a veritate alienum ſtatuerunt, qui dixerunt, variolarum inſitione quamplurimorum hominum non vitam ſolum, ſed faciei quoque pulchritudinem oculorumque integritatem conſervari quam aptiſſime poſſe.

III.

Quæ nationes id medicinæ genus exerceant.

Ac Turcæ quidem & Græci dudum jam, ut relationes docuerunt, illud medicinæ genus exercuerunt: quum Europæis non niſi paucis demum abhinc annis illud innotuit. Exemplum reliquis Europæis Angli præiverunt. His enim uſque adeo feliciter experimenta pleraque ceſſerunt, ut glorioſiſſimus Rex GEORGIUS primus in tota regia ſtirpe idem tentare nullus dubitaverit. Igitur mirum haud eſt, quod Germani, præſertim *Hanoveræ*, *Onolsbaci* & *Pyrmonti* dictam illam medicinam haud infeliciter imitati fuerint.

IV.

(*a*) *Harriſius* in diſſ. Chirurg. ne quidem ſectione, ſed raſione tantum cutis opus eſſe, cutique raſæ materiam variolarum imponendam eſſe.

IV.

Non equidem, fateor, in Anglis & Gallis defuerunt, qui quaſi peſtiferam Chriſtianoque homine prorſus indignam curationem iſtam ſcriptis publicis vituperarunt, damnarunt, (*a*) Sed dudum etiam illi ac ſolide, niſi ego fallor, ſatis refutati ſunt a viris nobiliſſimis. Si quis interim plenius cognoſcere curationis hujus indolem voluerit, is JACOBI PYLARINI, Itali, MAITLANDI, Angli, & ABRHAMI VATERI, Medici Vitebergenſis celeberrimi, *de variolarum inſitione* libellos itemque Acta Erudit. Lipſ. An. 1723. 1725. &c. Acta Natur. Curioſ. vol. 1. obſ. 75. p. 133. Acta Vratislavienſia variis in locis, alioſque qui de hac re ſcripſerunt, inſpiciat; ipſam denique rerum omnium magiſtram optimam, experientiam quam curioſiſſime in conſilium adhibeat. *Operationis hujus vituperationes quæ ſint.*

V.

Ego vero, ut ne quid hic diſſimulem, tantum ab iis abſum, qui pernicioſam eſſe variolarum inſitionem ſtatuunt, ut potius quam maxime ſalutarem ac utilem ipſam eſſe credam. Aut enim prorſus ego fallor, aut e peſtilenti quadam materia, jam inde a primo natali die ſanguini admixta variolæ ſuboriuntur. Namque ſemel in omni propemodum homine defervеſcere ſanguinis venenum illud debet. Quod ipſum quo citius ac maturius fit, hoc melius quoque utplurimum cum hominibus agitur. Quo autem diutius in ſanguine materia hæc peſtifera remanet, hoc gravioribus plerumque malis opportuni eſſe homines adulti conſueverunt. Creſcere enim cum ætate abditi veneni illius vim non ſine maxima veritatis ſpecie dixeris. Namque id ipſum in cauſa videtur eſſe, quare longe gravius adulti, quam infantes, divexari a variolis utplurimum ſoleant. Igitur quando variolarum benigniorum inſitio præſtat, ut citius atque in ipſa ſtatim infantia deferveſcere ſanguinis venenum iſtud queat, dubium ſane haud eſt, quin homines quamplurimi, præſertim nobiliores ac principes, quam aptiſſime non a graviſſimis tantum malis, ſed & vel maxime ab ipſo mortis diſcrimine per novum iſtud medicinæ genus defendi poſſint. Quoties enim cunque ſponte ſua variolæ naſcuntur, interimere facili negotio hominem incautum futuraſque calamitates haud proſpicientem poſſunt: quum e contrario illæ, quæ medicorum ſtudio excitantur, præparatum ſemper ægrum reperiant, vel ſaltem eum victu & remediis idoneis præparent. Reliquas rationes, quæ in commendationem hujus operationis adhuc adduci poſſent, brevitatis ſtudio hic prætermittimus: cum hæc jam ſatis præſtantiam hujus operationis evincere queant. *Auctoris ſententia exponitur.*

CAP.

(*a*) Ex Gallis præcipue hoc fecit autor obſervationum de Venæſectione in pede. pag. 348.

C A P. XVI.

De Scarificatione itemque de cucurbitulis & ſanguinis per cucurbitulas detractione.

I.

Cucurbitulæ ſiccæ quomodo applicandæ ſint.

Cucurbitularum applicatio & ſanguinis per eas detractio, veteribus uſitatiſſimæ, (*a*) tametſi multis gentibus hodie inuſitatæ ſint ac negligantur, imo & Germanorum moribus non niſi ad balneatores (qui vilior, Chirurgorum ſpecies reputantur) pertineant; tamen quia Chirurgicæ conſiderationis eædem ſunt, & revera actiones ſive operationes Chirurgicæ, operæ pretium facturi nobis videmur, ſi breviter ſaltem iſtas hic explicuerimus. Scilicet ampliſſimus in quacunque fere corporis parte cucurbitularum uſus deprehenditur. Sed gemina tamen applicationis ratio eſt: vel enim imponi cucurbitulæ ſuper cutem ſcalpello ante conciſam debent, vel & quandoque ſuper integram. Hæ ut *ſiccæ*, ſic illæ contra *cruentæ* appellari conſueverunt. Communis utrarumque figura quæ ſit, tabula XII. fig. I. demonſtrat. Ante vero, quam cuti cucurbitula ſicca imponitur, immitti ſemper candelam quandam ardentem ſive ignem convenit, expulſoque ſic per calorem aere, protinus cucurbitulæ iſtius os corpori aptari atque imprimi oportet, donec fortiter inhæreat & trahat: id quod exercitati balneatores noſtri facili negotio perficiunt. Duplex hujus operationis ſcopus eſt: vel enim ſanguinem ab aliis partibus eis revellimus; vel & eum provocare in iſtis partibus, quas cucurbitulis exercemus, nitimur. Atque hæc ratio videtur, quare HIPPOCRATES grandiorem aliquam cucurbitulam ſub mammis applicandam in gravioribus mulierum per uterum ſanguinis profluviis præceperit, ut nimirum ſanguinem ab utero ſurſum revelleret. (*b*) Quemadmodum & egomet in ſanguinis ex naribus nimia profuſione, itemque in hæmoptyſi, pedibus, præſertim ſuris genubuſque ſuperioribus, haud infeliciter ipſas imponi curavi. SCULTETUS autem *obſerv.* 85. ſingulare prorſus fœminæ cujuſdam exemplum memorat; quippe quæ per ſæpius iteratam ſex cucurbitularum ſiccarum in cruribus applicationem non *ab incommodis ſolum, e menſium obſtructione ſubortis*, ſed ab ipſa quoque obſtructione liberata fuerit. Adhiberi ſimiliter adverſus *capitis dolores* (*c*) aliaſve ejus noxas, ut vertiginem, cucurbitulæ ſiccæ poſſunt in capite, temporibus, poſt aures item atque in collo vel humeris revulſionis cauſa; adverſus membrorum paralyſin in manibus ac pedibus, pro ſanguinis & ſpirituum influxu augendo; denique adverſus iſchiadicos ſeu coxarum aliarumve partium dolores in ipſis partibus illis graviter affectis. Iterari autem operatio tantiſper

[*a*] Ut ex *Hippocrate*, *Celſo*, *Galeno* aliiſque intelligi poteſt.
[*b*] Sect. V. Aphor. 50.
[*c*] Ita enim jam CELSUS Lib. 4. cap. 2. adverſus *vehementiores capitis dolores* cucurbitulas temporibus & occipitio admovendas præcepit.

tiſper debet, donec pars ægra inſigniter rubeat ac doleat; ita majores vires exerit.

II.

Sed *longe* tamen *frequenter hodie cucurbitularum cruentarum apud Germanos aliaſque boreales gentes adhuc uſus eſt*. Quarum equidem applicatio in eo potiſſimum conſiſtit, ut poſt impoſitas identidem cucurbitulas, donec pars rubeat, cutis ferramento quodam minuto, *phlebotomus ſcarificatorius* dici ſolito, vid. (Tab. XII. fig. 2.) ſedecim circiter aut viginti plagulis concidatur. Atque fieri quidem plagulæ ſic omnino debent, ut cucurbitulæ os comprehendere ſingulas, ſanguinemque inde prolicere valeat. (vid. fig. 3.) Crebram iſtiuſmodi cutis incidendæ artem, *ſcarificationem* in Chirurgorum ſcholis hodie vocari vel in vulgus etiam notum eſt. (*a*) Quam ipſam qui exercent, id inprimis ſibi datum ſciant eſſe, ut inferiorem ſemper cutis partem prius concidant, quam ad ſuperiorem pergant: ne ſcilicet ex foraminulis ſuperioribus profluens ſanguis inferiorem partem contegat, chirurgoque in reliquis vulnuſculis incidendis impedimentum aliquod objiciat. Conciſæ ſic, uti diximus, cuti cucurbitula candela immiſſa prius calefacta imprimitur: quæ mox firmiter cuti adhæret ob aeris externi preſſionem, & ſanguinem extrahit. Verum quia utplurimum plures ſimul cucurbitulæ, quatuor nimirum, ſex, octo aut & quandoque plures, pro arbitrio Medici, balneatoris vel & ipſius ægri, atque in pluribus quidem corporis partibus applicari ſolent; ſic omnino inſtitui ſcarificationis negotium oportet, ut, dum prior inhæret & ſanguinem extrahit, reliquæ eodem modo imponantur; hiſdemque impoſitis, priores ex parte impletæ rurſus abſtrahantur, effuſoque in patellam ſanguine, in aqua calida eluuntur, mox vero cutis ſpongia ex aqua calida expreſſa detergitur, ipſaque cucurbitula eadem, ut antea, ratione applicatur. Ubi vero ſanguis fluere juſto citius deſierit, novæ quædam fieri, præter priores iſtas, plagulæ debent, cucurbitulæ tamdiu ſuperimponi, dum ſanguinis affatim extractum e corpore viſum fuerit; vel, ut plerumque fit, ſponte deſinat. Quibus rebus confectis ſpongiæ calidæ ſubſidio loca læſa deterguntur, ſeboque, ad maturandam glutinationem, inunguntur. Quod ſi autem ne ſic quidem ſanguis conquieverit, quod rarius tamen fieri adſolet, tum ſpiritu vini vel aqua reginæ Hungariæ locum cruentum eluere, faciaſque cum ſpleniolis ſupra deligare oportet.

Cucurbitulæ cruentæ quomodo adhibeatur.

III.

Excogitatum hic in hunc uſum & ſimul ad imminuendos dolores, a recentioribus Chirurgis inſtrumentum aliquod eſt, ſedecim ſcalpellis minutis atque elaſtico ferro quodam inſtructum. (vid. fig. 4.) Hujus latus CCCC corpori ſive cuti ſuperimponitur, intenſumque per laminam tanquam vectem A, intus abditum elaterium, depreſſo globulo B, confeſtim ita ſolvitur, ut per prominentia iſta ſcalpella ſedecim uno

Cubus ſcarificatorius, ſive inſtrumentũ aliud deſcribitur.

(*a*) Latinius vero dici *ſcarifationem* & *ſcarifare*, pro ſcarificare, PLATNERUS notavit in diſſ. de Scarifatione oculorum, pag. 7. licet CELSUS nunquam his vocabulis uſus ſit. Apud PLINIUM tamen & AURELIANUM ſæpius occurrunt.

uno ictu, vulnuſcula in anguſto cutis ſpatio fiant, quibus poſtea cucurbitula calida, ut antea diximus, ſuperaffigitur. Haud multum abſimile dicto huic inſtrumento illud videtur, quod PARÆUS olim Lib. XI. Cap. 5., poſt PARÆUM vero LAMZWERDIUS *in notis* ad SCULTETUM delinearunt. Tametſi uterque non niſi ad partes, gangræna vexatas, concidendas inſtrumentum illud commendarunt, quod noſtri balneatores in quibuſcunque aliis morbis, ubi ſcarificatione opus eſt, bono cum ſucceſſu, ut ſæpius vidi, & ipſe expertus ſum, adhibent. (*a*)

IV.

Scarificationis uſus.

Inſtitui ſcarificationes in variis corporis partibus ſolent; in primis vero in capite, cervice & ſcapulis, vel medio etiam inter ſcapulas loco, poſt aures vel ſub auribus, in occipite, in dorſo item ac lumbis, brachiis denique ac pedibus, præſertim etiam juxta malleolos. (*b*) Atque id ipſum quidem in variis morborum generibus, qui *ſanguinis abundantis* aliquam *detractionem*, *derivationem* aut *revulſionem vehementiorem* poſtulant. Hujuſmodi ſunt varia capitis mala, præſertim oculorum, aurium, tonſillarum atque uvulæ; capitis item gravedines ac dolores, oculorum inflammationes, amauroſes ac ſuffuſiones. Adverſus has etenim noxas dici vix poteſt, quam vehemens ſcarificatio ſæpe remedium ſit, præſertim ſi, ubi res exigit, prudenter aliquoties fuerit repetita. Neque vero minus commodæ in iſtiuſmodi hominibus eſſe ſacrificationes ſolent, qui tenuibus admodum venis præditi ſunt, ita ut per eas, ſicut haud raro contingere ſolet, phlebotomo ſcalpello ſanguis detrahi nequeat; attamen ſanguinis detractione indigent, ut ſæpius his bono cum fructu ſuaſi. MORAGNIUS certe, vir & ingenio & arte excellens, venarum occipitalium ſcarificationes *ad morbos ſoporoſos* atque *apoplexiam* mirum quantum valentes ratione & uſu convictus proponit; (*c*) ſiquidem iſta ratione quam aptiſſime extrahi ſanguis hærens ex venis cerebri, utpote cum venis occipitalibus communicantibus, poteſt, inque motum priſtinum rurſus redigi; ſed profunde ſcarificandum eſſe docet. Quanquam & *in oculorum quoque inflammationibus iſtiuſmodi occipitis ſcarificatio longe ſaluberrima ſit*. In *pleuritide* autem, præſertim ſpuria dicta, *lateris afflicti profundam ſcarificationem*, poſt ſanguinis per venas detractionem, binis cucurbitulis adhibitis factam, expeditiſſimum prorſus omnique expectatione celerius auxilium afferre, LANCISIUS, clarus auctor, refert. (*d*) Ceterum ſcarificationes, perinde, ut ſanguinis per venas detractio, ad medicinas anniverſarias atque ſolemnes pertinent, quæ apud aſſuetos ſtatutis tempo-

[*a*] *Garengeot* Tr. de Inſtr. Chirur. Tom. I. p. 413. illud pro *malo & inutili inſtrumento* temere proclamat; ſed forte uſum ejus, qui frequentiſſimus apud nos eſt, nunquam vidit.

[*b*] De *malleolorum ſcarificatione* videri poteſt peculiaris libellus Jo. Jacob. MANNI. Patav. 1583 editus 4. qui eam ſummis laudibus exornat. Hanc periculoſam ſe obſervaſſe ſcribit RHOD. cent. 3. obſ. 17. quod vero caſu accidiſſe videtur.

[*c*] *Adverſ. Anatom. VI.* pag. 108. ſq. ita & *Zacutus* LUSITANUS hac in occipite ſcarificatione iterata ægrum a gravi apoplexia liberavit. Vid. Hiſt. Med. Princip. Lib. I. hiſt. 33.

[*d*] *Ibidem adverſar.* v. pag. 83.

temporibus repeti deſiderant: iis enim ſemel adſuetis & poſtea neglectis mala priſtina vel alia graviſſima præſto eſſe conſueverunt.

V.

Scarificatio a quibusdam tanquam inanis rejicitur.

Sunt equidem, fateor, in Chirurgis vel Medicis non pauci, qui vel prorſus inanem, vel parum certe valentem ſcarificationem eſſe contendunt. Cujus quidem opinationis hanc præcipue eamque vanam rationem iſti allegant; quaſi iſtac operatione nullus, niſi qui carnem inter & cutem hæreſcit, ſanguis eliceretur. Verum enim vero, quod ſalva ipſorum auctoritate dictum velim, alienum a vero nimiſque præcipitatum hoc ipſum pronunciatum eſt. Nam experientia dudum memet atque alios multos egregios Medicos docuit, ſcarificationis beneficio æque multum & æque craſſum, ut in venæſectionibus, ſanguinem detrahi, graviſſimoſque proin morbos, ubi ſanguis nimis abundat, haud minus quam venæſectionibus ea curari ſæpe poſſe. Quin afferere egomet non ſine ratione auſim, ſcarificationes venæſectionibus longe nonnunquam in eo præſtare, quod cucurbitulæ, cuti firmiter inhærentes, mirum quantum valenter ſanguinem undiquaque attrahant ac extrahant, & verſus determinatum locum trahant: ideoque in pleriſque capitis, oculorum atque aurium noxis, morbis ſoporoſis, apoplexia, tonſillarum inflammationibus, articulorum doloribus, ſanguinis profluviis, aliiſque id genus morbis, promtius atque efficacius fere ſemper auxilium afferant.

VI.

Scarificatio num periculoſa ſit.

Rurſus alii inter Medicos ſunt, qui non inanem modo, ſed prorſus quoque *peſtiferam* ſæpius eſſe ſcarificationem proponunt. Neque enim exempla deeſſe putant iſtiuſmodi hominum, quibus ſcarificatio, vel inopportuno tempore, (*a*) vel propter adhibita Chirurgis inſtrumenta venenata vel impura noxas graviſſimas atque adeo ipſam mortem conciliaverit. Sic enim periculum maximum eſſe, ne, ſi quis forte eodem ferro ſcarificatorio tractetur, quo tractatus antea fuit quiſquam lue gallica, lepra, ſcabie, aliove turpi aut periculoſo morbo infectus, idem prorſus mali genus peſſimum innocentiſſimo homini, fere, ut in variolarum inſitionibus fit, ſenſim ſine ſenſu inſinuetur. (*b*) Verum enimvero quanquam gravis admodum, tamen haud omnino ſufficiens ad damnandam ſcarificationem ratio iſta videtur. Namque alias abſtinendum quoque ab omni venæſectione foret: ſiquidem non ſolum aliis ſed & iiſdem fere periculis hæc quoque operatio opportuna eſſe conſuevit, ſi phlebotomus non bene mundatus eſt. Quocirca ne quid forte iſtiuſmodi extimeſcere homines ægroti debeant, adhibendi ad negotium illud Chirurgi ſive balneatores accuratiores ac nitidiores ſunt, qui non niſi puriſſimis hanc in rem ferramentis utuntur. Si qui autem, qui ſcarificatione indigent, prorſus

[*a*] Ita *Hildanus* Cent. V. Obſ. 71. paralyſin inde ortam ſcribit, quæ vero ab aliis multis cauſis oriri potuit.

[*b*] Conf. JORDANUS de lue nova in Moravia exorta. *Sporichius* de ſymptomatibus crudelibus, quæ ſcarificationi ſupervenerunt; obſervatio LIBAVII de malitioſa ſcarificatione, quæ extat in Obſ. Greg. HORSTII Lib. IV.

ſus hic tuti eſſe voluerint, his ego auctor ſim, ut propriis ferramentis ſive ſcalpellis ſcarificatoriis ſeſe inſtruant, quibus confici cutis conciſio vel ſcarificatio queat, quæ ſemper bene munda & purgata ſibi aſſervent.

VII.

Scarificatio chirurgica deſcribitur.

Præter ſuperius deſcriptam ſcarificationis rationem, *aliud* quoque *in ſcholis Chirurgorum proponi ſolet ſcarificandi artificium.* Scilicet ubi graves quædam inflammationes, *gangræna* præſertim ac *ſphacelus*, *carbunculi peſtilentes* malaque id genus alia ſuboriuntur; longe optimum viſum Chirurgis fuit, phlebotomo vel ſcalpello quodam, crebris iiſdemque minutis plagulis cutem concidere, atque ita ſanguinem hærentem vel jam putreſcentem, ſed ſine cucurbitulis tamen, e corpore prolicere. Cujuſmodi quidem *ſcarificatio*, ad differentiam illius, quæ fieri vulgo a balneatoribus ſolet, *chirurgica* dicitur. Uſus ejuſdem præcipuus eſt in gangræna & ſphacelo. Alii vero eam quoque commendant interdum in pedibus tumentibus, hydrocephalo, nec non in ipſis *affectibus hydropicis*, & cumprimis etiam *hydrope ſcroti*. Quoties enim cunque membrum aliquod, verbi gratia pes, uſque adeo graviter propter hydropem inflatus eſt, ut diſruptionem minari videatur; haud prorſus alienum quandoque erit, factis in cute crebris vulnuſculis, noxios humores inde ejicere. Sed cautione tamen hic opus eſt. Niſi enim ipſa natura, propter nimiam membri diſtentionem, ſcalpellum in manus poſtulaverit; abſtinendum utique a ſcarificationibus his eſt; ne gangræna vel ſphacelus, qui ſæpius hic incidere ſolent, ægrum opprimant. PLINIUS etiam *odontalgia* laborantes dentes ſeu potius *gingivas ſcarificare* jubet, Hiſt. natural. L. XXVIII. cap. I. & XI. id quod ſane haud alienum ſæpe mihi videtur.

VIII.

Ægyptiorum ſcarificatio.

Haud abſimile curationis illud genus videtur, ÆGYPTII, CELSI (*a*) ARETÆ (*b*) doctrinam ſecuti, ad varias corporis noxas atque inflammationes leniendas, *nares interiores*, *nares*, *labia* & *gingivam* crebris vulneribus minutis exercent; neque id ſine mirifico quandoque uſu. (*c*) Quam enim egregium in ſanguinis ex naribus profuſione ſalutis præſidium multis in morbis, præſertim febribus ardentibus, capitis doloribus &c. natura poſuerit, neminem fore arbitror, qui illud ipſum ignoraverit. Ceterum *ſuras* quoque bacillis tamdiu, dum rubeant, percuſſas, iidem ÆGYPTII concidere vel ſcarificare nonnunquam ſolent: ſiquidem iſtac ratione valentem admodum, ad graves cerebri inflammationes, delirationes, febres atque vigilias curandas, conficere revulſionem conſueverunt. (*d*) Quanquam apud EUROPÆOS hodie minus ſolemnes iſtiuſmodi curationes ſunt.

IX.

[*a*] Lib. IV. cap. 2. Ubi ſanguinem ex naribus detrahere præcipit in Capitis dolore. (*b*) De Chron. morb. L. II. cap. 11. de Cephalæa p. 128.

[*c*] Conf. Proſp. *Alpin.* in Med. Ægypt. & *Stahlius* de ſcarif. narium Ægyptiaca.

[*d*] Vid. PROSP. ALPINI *Medicina Ægyptior.* pag mihi 72. ubi hoc ſcarificandi artificium figura illuſtratur.

IX.

Sunt in Chirurgis antiquioribus nonnulli, qui Medicorum parentis, HIPPOCRATIS, exemplo, *in variis oculorum noxis curandis*, palpebras interiores, imo & oculos ipſos, inſtrumento quodam proprio adhibito, crebris ictibus conciderunt. Luculenter id ipſum liquet ex eo libro, quem *de viſu* laudatus jam jam HIPPOCRATES ſcriptum nobis reliquit. Quanquam autem Medici poſt HIPPOCRATEM clari, diu ſatis ab iſtac operatione abſtinuerunt; extitit tamen noſtra ætate apud Pariſienſes Medicus ocularis Anglus, WOOLHOUSIUS, qui quaſi poſtliminio in ſcholas Chirurgorum denuo ipſam introduxit, nonnulliſque aliis haud prorſus infelix, ut fama eſt, curationis hujus exemplum præivit. Quo autem modo atque inſtrumento inſtitui operatio iſta debeat, hoc planius ex iis perſpicietur, quæ *de operationibus ocularibus* infra diſputabimus. *Scarificatio ocularis.*

CAP. XVII.

De Sanguiſugis ſive Hirudinibus.

I.

SAnguiſugæ ſive hirudines vermiculorum ſive inſectorum aquaticorum genus ſunt, (*a*) quæ, ubi corpori applicantur, cutem pungendo ſive mordendo perrumpunt, ſanguinem ex venis extrahunt, atque ad inſtaurandam hominis ſanitatem inſigniter ſæpe faciunt: unde antiquiſſimis jam temporibus in uſu Medicis tam Græcis quam Romanis fuerunt. (*b*) Quæ vero quum variæ admodum ac diverſæ ſint, quoddam utique poſitum in delectu momentum videtur. Fere ſemper enim reliquis præſtantiores eæ ſunt hirudines, quæ in rivulis claris atque fluviis reperiuntur. In lacunis autem, piſcinis aut ſtagnis quæ capiuntur, impuræ utplurimum ac peſtiferæ eſſe ſolent: uſque adeo, ut tumores, inflammationes ac dolores quandoque ſatis inſignes in corpora moveant. Similiter obſervatum a Chirurgis expertiſſimis legimus, ſanguiſugas optimas eſſe, quæ *caput tenue atque acutum* habent, dorſum lineis ſubviridibus & ſubflavis diſtinctum; ventrem autem cum rubore flaventem; contra vero peſtilentiſſimas illas eſſe, quæ amplo capite inſtructæ ſint, paſſimque in corpore ex cœruleo livent. Ceterum iſta quoque inprimis neceſſaria hic obſervatio videtur, ut ſanguiſugæ recentes in rivulis aut aquis impurioribus captæ non ſtatim adhibeantur; ſed vitro prius, aqua pura impleto, inſerantur, renovataque identidem aqua diligenter ſic a ſordibus ac veneno liberentur. Ita poſtea per aliquot ſæpe menſes in vitro ſervari, corporibuſque dein, quoties viſum fuerit, admoveri poſſunt. *Sanguiſugæ optimæ quæ ſint.*

(*a*) Vid. ſi lubet qualiſcunque earum figura Tab. XII. fig. 5.

(*b*) Vid. GALENUS de hirudinibus, qui jam peculiarem libellum de iis ſcripſit: & hunc poſtea commentario illuſtravit SEBIZIUS.

II.

Quomodo applicandæ ſint.

Sed ante tamen, quam cuti applicantur, extrahi ex aqua includique per unam alteramve horam capſulæ vel vitro vacuo debent: ut ſitibundæ non promtius ſolum cuti ſeſe inſinuent, ſed pleniorem quoque ſanguinem ſugant. Ad locum autem, ſanguiſugis accommodatum, quod attinet, *juxta tempora vel aures* conſtitui eædem quam aptiſſime poterunt, ſicubi capitis quædam atque oculorum noxæ a ſanguinis nimia copia ſubortæ & cumprimis deliria in febribus ardentibus adfuerint. Contra vero *inteſtini recti venis* applicari ipſæ haud incommode ſolent, quoties *hæmorrhoides* vel obſtructæ morbos concitant, vel cum doloribus nimiis conjunctæ ſunt: nec non ſi gravior ſanguinis ex naribus profuſio, vel *hæmoptyſis*, vel *vomitus* etiam *cruentus* urgent. Dici enim vix poteſt, quam valentes hic, ad promovendam revulſionem, hirudines reperiantur: præſertim ſi hæmorrhoidum obſtructio cauſa profuſionum iſtarum fuerit. Pars autem, cui applicare ſanguiſugam volueris, gnaviter prius demulceri ſive fricari debet; donec ſcilicet incaleſcat & rubeat. Tum vermiculum, adhibito, commoditatis gratia, ſicco linteolo, parte poſteriori apprehendimus, vel vitro anguſto capite tenus includimus, atque ita corpori admovemus. Protinus enim cuti, præſertim ſi ſitiunt, adhæreſcere ſolent, avidiſſimeque ſanguinem exſugere. Quoties plures ſimul admovendæ ſanguiſugæ ſunt, tum idem negotium in diverſis partibus confici eadem ratione debet, quam modo propoſuimus. Quodſi autem adhæreſcere corpori noluerit, ut quandoque fit, inungi locus aqua calida, vel, quod ſatius eſt, ſanguine columbino aut gallinaceo debet atque tum admoveri. Ubi vero nec iſta quidem aliquid proficiunt, in promtu aliæ Chirurgo hirudines ſint neceſſe eſt, quæ ſubſtitui protinus in illarum locum poſſint. In *gravioribus oculorum*, carunculæ præſertim lacrimalis, *inflammationibus*, ſed factis tamen antea ſanguinis per alias venas detractionibus convenientibus, mirum quantum ſalutaris ſæpe eſſe ſanguiſugarum, *in canthi majoris caruncula*, applicatio conſuevit.

III.

Quid poſt ſanguiſugarum applicationem fieri debeat.

Simulatque jam ſanguine diſtentæ ſanguiſugæ ſunt, ſponte ſua decidere tandem utplurimum ipſæ ſolent. Sicubi vero ægrotantium conditio largiorem ſanguinis detractionem deſiderat, neceſſarium utique videtur, vel novas ſubinde ſanguiſugas admovere, vel hæreſcentis adhuc ſanguiſugæ caudam forfice præcidere. Sic enim deſtillans ex cauda ſanguis ad plus potandum ſanguiſugam excitat. *Poſtquam dein ſanguinis affatim detractum ex corpore videtur*, neque per ſe ſanguiſuga procidit, cineris aut ſalis pauxillum adſpergi ſuper ipſam debet, ita mox decidere ſolet. Idque magis ideo, quia violenta ejuſdem abſtractio tumorem atque inflammationem concitat. Et vermiculus integer quidem immitti rurſus aquæ puriori poteſt, inque uſus futuros adſervari; cui vero cauda præciſa eſt, moritur. Vulnus autem a ſanguiſuga factum vino vel aqua calida elui, ac emplaſtro vulnerario quodam contegi poteſt; tametſi ſine emplaſtris etiam utplurimum glutinari

pla-

plagulæ iſtæ ſoleant. De hirudinum uſu *Galenus*, Ulyſſ. *Aldrovandus*, *Geſnerus*, *Botallus* Petr. Paul. *Magnus*, *Sebizius*, *Heunius*, *Crauſius*, *Schraderus*, *Stahlius* aliique prolixius, ſi lubet, videri poſſunt.

C A P. XVIII.

De Chinenſium ac Japonenſium acupuncturis.

I.

AD ſcarificationis ſimilitudinem quam proxime accedit *decantata illa* CHINENSIUM *&* JAPONENSIUM *acupunctura*. Scarificationibus etenim ſanguiniſque per venas detractionibus, quaſi operationibus noxiis, dictæ iſtæ nationes prorſus abſtinent: contra vero *aduſtionem per moxam*, dictamque *acupuncturam* pro nobiliſſimis atque ad omnes propemodum corporis noxas valentiſſimis remediis atque operationibus Chirurgicis habent. Fieri autem acupunctura ſolet per *auream* vel *argenteam* quandam *aciculam*, (vid. Tab. XII. fig. 6.) vel manus, vel malleoli (*a*) beneficio in corpus defixam, (vid. fig. 7.) Quam ipſam quidem miram ac horrendam prorſus operationem ſagaciſſimæ ceteroquin gentes iſtæ non in capite ſolum, ſed in ipſo quoque pectore, ventre, brachiis & cruribus, pluribuſque aliis corporis partibus inſtituunt: imo in ipſo ventre gravidarum mulierum, ſi fœtus inquietus eſt. At vero quum EUROPÆORUM, quod ego ſciam, nemo fere iſtam curandi artem exerceat; imo vero tantum non omnes quaſi peſtiferam iſtam horreant, non eſt, quod prolixius eam hic deſcribere ſatagamus. Si quis enim plura legere hac de re cupierit, is magnopere velim conſulat clariſſimum RHYNIUM in libro *de Arthritide* pag. 145. it. pag. 183. atque 190. RHYNIO adiungendus eſt KAMPFERUS, vaſtiſſimæ doctrinæ atque experientiæ ſcriptor, *in amœnitatibus exoticis* pag. 582, itemque in Japoniæ deſcriptione: qui ambo in iſtis regionibus diu fuerunt, & actiones has Chirurgicas ſuis ſæpe oculis aſpexerunt.

C A P. XIX.

De Fonticulis.

I.

F*Onticulos* equidem appellamus exigua iſta ulcera, quæ ad conſervandam vel inſtaurandam hominis ſanitatem, Chirurgorum ſtudio in variis corporis partibus ſolent excitari. A nonnullis exteris cau- *Fonticuli ubinam fieri debeant.*

[*a*] Operationem RHYNIUS deſcripſit in lib. *de arthritide & acupunctura* pag. 183. Aliud malleoli genus, ipſamque ejus cum acu in doloribus colicis applicationem KAMPFERUS delineavit ac deſcripſit *in amænit. exotic.* pag. 582. Itemque in Hiſtor. natural. Japoniæ.

cauteria etiam, quamvis forte minus recte, appellantur; (a) quia hoc vocabulo plerumque ferrum candens vel medicamentum rodens ~~ſive~~ *cauſticum* intelligimus. Imitari hac in arte naturam videntur Medici: ſiquidem illa ſæpius ſua ſponte hujuſmodi corporis ulcera concitat, quarum beneficio, quicquid fere mali aut corrupti intus deliteſcit, expellitur, atque homines a variis morbis immunes redduntur. Opportuna fonticulis maximeque *propria* atque *uſitata membra* ſunt 1. ſuperior capitis pars; quemadmodum de hac infra dilucidius demonſtrabimus; 2. *cervix*; 3. *brachia*, & quidem juxta partem muſculi deltoidis infimam ſive extremam, vel etiam muſculum deltoidem inter & bicipitem; his enim in locis hodie plerumque fonticuli fiunt. Porro 4. *pedes*; inprimis ea pars, quæ proxime ſupra genu in interiori femore poſita, & propter ſinum aliquem digitis haud difficulter obſervabilis eſt: denique 5. fonticulis haud parum accommodatus iſte locus eſſe ſolet, qui foveam aliquam infra genu in interiori cruris parte continent.

II.

Prmia ratio excitandi fonticulos.

Quamquam *variæ fonticulorum excitandorum rationes* ſunt, fere nulla tamen promtior eſt, quam ſi locus aptus attramento ſcriptorio notatus, poſt attractam utrinque & curantis & miniſtri alicujus digitis cutem, ſcalpello eouſque inciditur, ut immitti commode in vulnus piſum aliquod poſſit. Inſerto inibi, prout diximus, piſo, emplaſtrum cum ſplenio & faſcia ſupra deligatur: namque his confectis nihil amplius ad fonticulum faciendum ſupereſt. Qui quidem ubi matutinis ſemper ac veſpertinis horis ſolvitur, mundatur, rurſumque, immiſſo prius piſo alio, deligatur, poſt elapſos unum alterumve diem in exiguum ulcus aliquod degenerat; unde humor purulentus quotidie effluit, qui abſtergi ſedulo per linteolum aliquod purum in deligationibus ſingulis debet.

III.

Altera ratio ope ferri candentis.

Altera fonticulos excitandi ratio in eo poſita eſt, ut *ferri* cujuſdam *candentis* ope cutis aperiatur. Sed ne qua tamen ferrum illud homines & cumprimis infantes aut mulierculas terreat, haud alienum videtur, in *peculiari capſula* idem abſcondere; (vid. Tab. XII. fig. 8. A.) ipſam vero capſulam BB ſuper corporis partem illam, quæ fonticulo apta judicatur, ſic imponere, ut, depreſſa lamina C, ferrum candens & intus mobile ſtrenue corpori admoveatur. His confectis pars aduſta unguento baſilico vel recenti etiam butyro inungitur emplaſtroque contegitur; donec, poſt repetitam ſingulis diebus iſtam deligationem, cruſta reſolvatur. Namque tum ulcus relictum eodem, quem ſupra præſcripſimus, modo, immiſſo piſo, tractari debet. Et vero quam moleſtum & crudele alterum hoc & vetuſtum fonticulos excitandi artificium ægrotantibus videtur, tam idem vehemens eſſe ſolet atque efficax. Siquidem ipſi illi, quos aduſtionis negotium affert, dolores acutiſſimi non poſſunt non mirificam aliquam revulſionem producere. Delicati vero ægri raro ferrum candens admittunt.

Ter-

(a) CAPIVACCIUS de *recta cauteriorum adminiſtratione* ſcripſit; ubi vero non niſi de fonticulis agit. Gallis hinc quoque fonticuli *cauteres* appellari ſolent.

IV.

Tertium denique *fonticulos conficiendi præſidium* a medicamentis rodentibus ſive cauſticis petitur. Scilicet emplaſtrum aliquod medio loco perforatum (vid. Tab. II. fig. II.) ſuper notatam atramento corporis partem ſic imponitur, ut foraminulum medium piſique circiter amplitudinem adæquans deſignato loco reſpondeat. Pars cutis per emplaſtri medium foramen conſpicua lapide cauſtico ſuperius deſcripto, (P. I. Lib. IV. Cap. III. No. II.) vel quovis alio etiam idoneo medicamento ſolido rodente contegitur; ſuperinjectis, ne medicamentum hoc excidat, linamentis carptis, vel & ſpleniolo quodam minuto, nec non emplaſtro quodam ampliori, ſplenio denique & faſcia. Tum ægro homini quies imperatur, ipſaque vinctura quatuor, ſex vel octo horas, prouti ſcilicet medicamenti rodentis vehementia minorem majoremve moram poſtulat, in corpore relinquitur. Remota dehinc deligatione, cruſta quædam in cute invenitur: quæ qua ratione tractari debeat, No. 3. jam declaravimus. *Tertia ratio per rodentia medicamenta.*

V.

Sed quocunque demum artificio fonticulus excitatus fuerit; vinctura ſemel, vel, ſi multum puris fundit, præſertim æſtate, bis quotidie innovanda eſt. Semper enim piſum aliquod recens, altero ejecto, immitti, emplaſtrum item recens quadratum manuſque amplitudinem fere adæquans, vel &, emplaſtri loco, chartæ aut ſerici fruſtum cera obductum, vel denique hederæ arboreæ folium una cum ſplenio & faſcia ſuperimponi debet. Sed longe tamen faſciis lineis commodiores hic illæ machinæ ſive faſciæ ſunt, quæ ex corio & laminis orichalceis ſive id genus aliis fabrefactæ, uncinuliſque & funiculis ſive loris ſic inſtructæ ſunt, ut ægrotus ipſemet quam facillimo negotio applicare ſibi eam valeat. Optima, præter reliquas ab auctoribus deſcriptas hujuſmodi machinas, mihi quidem iſta videtur, quam Tab. XII. fig. 9. delineatam exhibui. Littera AA funiculum vel lorum coriaceum, B uncinulum metallinum, C laminam metallinam ex orichalco ſive cupro flavo confectam, variiſque foraminulis, pro uncinulo recipiendo inſtructam, repræſentant. Ceterum obſervari hic illud quoque meretur, eſſe utique nonnullos, qui pro piſis ſphærulas argenteas aut ligneas in fonticulos immittunt. Nullum enim hic aut perexiguum ſaltem in delectu ſitum eſſe videtur momentum. *Hic fonticulus ſic tamdiu apertus ſervari debet, donec ſanatum penitus iſtud malum fuerit, cui extirpando idem fuit deſtinatus.* Imo in hominibus inveterato malo quodam laborantibus ad extremum uſque ſpiritum conſervari fonticulus debet, ne malum priſtinum recrudeſcat; vel etiam denuo excitari, ſi ſcilicet, prout fieri quandoque ſolet, ſanatum antea malum iterum redierit. *Quomodo tractari fonticulus debeat.*

VI.

Ad uſum fonticulorum quod attinet, ſitus idem in eo potiſſimum videtur, ut *varia capitis, oculorum, aurium, dentium, pectoris aliorumque membrorum mala, coxarum item ſeu iſchiadici dolores*, iſtac ratione tollan- *Uſus fonticulorum.*

tur aut leniantur. Qui quidem uſus ſicuti prorſus egregii atque excellentes ſunt, ſic ex inſtituto a Chirurgices auctoribus quidusdam deſcriti reperiuntur. (*a*) Neque enim audiendus hic HELMONTIUS eſt, qui cum nonnullis aliis, fonticulos non niſi ad diſcruciandum hominem ægrum accommodatos eſſe ſtatuit. Tametſi egomet illud diſſimulare nec poſſim nec velim, quod in non paucis hominibus fruſtra excitari fonticuli ſoleant. Quod ipſum vero ſimulatque temporis ſucceſſu animadvertitur, haud alienum erit, factum in corpore ulcus rurſus glutinare. Ceterum neque illud prorſus omittendum hic eſt, *in noxis gravioribus ac pertinacioribus binos ſubinde fieri debere atque ſolere fonticulos*, id eſt, in utroque brachio vel pede, aut in alterutro brachio & pede ſimul, aut denique in alterutro brachio vel pede atque cervice: quo ſcilicet humores corrupti atque noxii faſcilius & promtius ejici ex corpore queant.

VII.

Fonticuli quomodo rurſus glutinari debeant.

Ubi vero fonticulorum adjumento reſtituta homini ſanitas deprehenditur, vel aliæ quoque res circumſtantes fonticulorum glutinationem ſuadent, removeri tantum ſphærula vel piſum inſertum debet. Sic enim quaſi ſponte ſua fonticuli brevi rurſus coeunt. Incidere hic nonnunquam ſolet, ut *caro aliena ſive luxurians* in fonticulo ſupercreſcat; ſed extirpari tamen illa facile poteſt, ſi modo uſti aluminis vel pulveris hellebori nigri pauxillum ei inſpergatur. Denique ſciendum, ſi *in hominibus natu grandioribus fluere fonticuli deſiſtant*, & oræ ulceris arefactæ livent aut nigreſcunt, indicio id ipſum quam ſæpiſſime eſſe, morbum aliquem graviorem, imo ipſam quandoque mortem ipſis imminere. Hinc mature his idonea remedia adhibenda.

C A P. XX.

De medicina veſicatoria, vel cantharidum applicatione & uſu.

I.

Medicinæ veſicatoriæ quid ſit.

MEdicinam *Veſicatoriam* dum nominamus, illam proprie artem ſignificamus, quæ medicamentis peculiaribus extrinſecus corpori ſuperimpoſitis, veſicas in cute concitat, humoreſque noxios illuc invitat. Et medicamentum quidem veſicatorium commodiſſimum, licet & alia ſint, ſuggerere *cantharides* hodie adſolent. Namque confectus ex iiſdem pulvis fermento panis vel cuidam emplaſtro admiſcetur, quod corio vel linteo illitum ſuper cutem injicitur. Atque hæc ratio videtur, quare veſicatoria medicina dici alio nomine *cantharidum impoſitio* conſueverit. Sed applicari tamen etiam haud incommode hic po-

[*a*] Vid. GALVANI Trattato delle Fontanelle, GLANDORPII Gazophylacium polyplufium fonticulorum & ſetaceorum; Act. Hafnienſ. Vol. III. 12. MUYSII Prax. Med. Obſ. 2. SCHELHAMMERUS, Fr. HOFFMANNUS HILSCHERUS &c. in Diſſertat. hac de re editis.

poterit vulgo ſic dictum *emplaſtrum veſicatorium*, ex cantharidibus confectum, in pleriſque fere omnibus pharmacopoliis obvium. Quod ipſum ſi corpori applicatur, ſplenioque cum faſcia ſupradato firmiter deligatur, fere poſt octavam, decimam vel duodecimam horam ſub emplaſtro veſica prorupuiſſe ex corpore invenitur, tenui eademque acriori aqua repleta. Igitur elapſis, quot diximus, horis emplaſtrum veſicatorium demitur, veſiculiſque, ſi quæ forte integræ ſuperſunt, forfice diſſectis, aqua profluens linteolo molliori abſtergitur. Dehinc emplaſtrum aliquod de ſpermat. ranar. aut aliud ejuſmodi refrigerans ſuper locum ægrum imponitur. Atque hoc ipſum negotium per dies ſingulos iteratur; idque matutino ſemper ac veſpertino tempore, donec ſcaturire locus deſiverit: tunc enim ſanatus eſse ac glutinatus idem cenſetur. Licet enim cuticula poſtmodum ab ipſa cute reliqua, perinde ut in ambuſtionibus, reſolvatur, tamen eadem quam celerrime renaſcitur. Ceterum in ſortis tenuioris hominibus non deſunt, qui *betæ* aliquod *folium*, quando haberi poteſt, butyro recenti illitum, pro emplaſtro de ranis in iſtiuſmodi caſibus adhibent.

II.

Emplaſtrorum veſicatoriorum amplitudo, cum pro hominum ægrotantium, tum membrorum, quibus applicantur, diverſa magnitudine, mirum quantum varia eſſe conſuevit. *Temporibus* enim *partibuſque poſt aurem* poſitis aptiſſima fere illa ſunt, quæ nummi, ſextam imperialis partem valentis magnitudinem adæquant; *collo ac brachiis* floreni amplitudo inprimis convenit; *ſuris ac femori* imperialis nummi; *ſummo capiti deraſo* floreni vel imperialis nummi; loco denique inter ſcapulas medio, palmæ amplitudinem habentia emplaſtra quammaxime videntur accommodata. *Emplaſtrorum veſicat. magnitudo.*

III.

Et ſane emplaſtra ejuſmodi veſicatoria, perinde ac fonticuli, nobiliſſima utplurimum ſunt adverſus pleraque mala, catarrhos & rheumata corporis peſſima; ſive jam propelli e ſanguine humores corrupti, ſive vehementiores revulſiones inſtitui debeant. Sic enim in curandis *oculorum inflammationibus*, gutta ſerena ſive amauroſi incipiente aut recentiori, *ſuffuſionibus* ſive *cataractis recentibus* egregium veſicatoria illa uſum præſtant, ſiquidem in capite pone aures, temporibus, colli lateribus, cervici, ſuris, brachiis partibuſque inter ſcapulas mediis applicantur. Valent ipſa quoque porro inſigniter adverſus *morbos ſoporoſos membrorumque* immobilitatem ſive paralyſin: dum quaſi ſtimulis quibuſdam adhibitis ſpiritus animales ac humores reliquos languidos & inertes rurſus concitant. Tum ipſa quoque vehementia eſſe ſolent in *febribus ardentibus* ac *delirationibus* earundem: namque hic, ad reprimendum fortiorem ſanguinis in caput impetum ſive influxum, applicari haud incommode in pedibus atque cruribus veſicatoria poſſunt. Denique in *variolis* aliiſque exanthematibus retrocedentibus, (*a*) itemque in gravioribus *malis iſchiadicis* adhiberi quam utiliſſime, atque in ipſa quidem parte dolente veſicatoria poſſe, SCULTETO obſervatum legimus, *obſerv.* *Veſicatoriorum uſus.*

[a] Legi de his meretur FREINDIUS in ſcriptis ejus de febribus & variolis.

73. Tandem & in *aſthmate* cruribus & femoribus applicata, in *dentium* vero *dolore* flexuræ cubiti, valentiſſima atque efficaciſſima ſunt. (*a*)

IV.

Veſicatoriorum vis quomodo intendi queat.

Quoties mali gravitas largiorem aut longinquiorem humoris noxii fluxum poſtulat, longe optimum erit, emplaſtro de ranis, vel & cuicunque alii, quod ſupra partem ægram imponimus, quotidie, dum deligatur, pulveris e cantharidibus confecti pauxillum inſpergere; quantum ſcilicet aut quouſque ægrotantium ſtatus deſideravit: ita enim in gravioribus malis magnum auxilium ab ipſis ſæpe expectare poteſt.

V.

Veſicatoria urinæ dolores quandoque movent.

Incidere hic nonnunquam ſolet, præſertim ſi uno plura emplaſtra veſicatoria ac paulo quidem diutius aut paulo fortiora impoſita fuerint; ut *vehemens in urina ardor* & dolor concitentur: quemadmodum fere in illis fit, qui medicamentum aliquod e cantharidibus ingeſſerunt. Sed deliniri tamen iſtiuſmodi incommoda facili negotio poſſunt; dummodo frequentior lactis calidi vel emulſionis amygdalarum uſus commendetur. *Hydropicis* & cachecticis caute adhibendi; quia quandoque iis gangrænam & ſphacelum movent. vid. BAGLIVIUS ſic de *uſu & abuſu Veſicantium*, & HOFFMANNUS diſſert. antea laudata.

& Hydropicis aliena.

CAP. XXI.

De Injectionibus.

I.

De injectionibus generatim.

ENimvero non pauca morborum genera ſunt, quæ curari commode vix ac ne vix quidem poſſunt, niſi ſiphonis alicujus inſtrumento liquor aliquis conveniens in partem ægram injiciatur. Hanc ipſam operationem appellare *injectionem* Medicorum filii conſueverunt; quæ in liquore ope ſiphonis attrahendo, eoque rurſus ope emboli in locum ſive partem ægram expellendo conſiſtit. Quod vero qua ratione fieri debeat, neminem facile arbitror fore, qui ignoraverit. Interim iſta hic neceſſaria obſervatio videtur, ut, præſertim in locis valde ſenſibilibus, quam providiſſime ſiphones aut ſyringæ applicentur: ne nimiis doloribus ægrotantes diſcrucientur; item, ne vel frigidus nimis aut fervidus liquor iſte ſit, quem injicimus. Quæ autem liquorum genera, quo item modo injicienda in ulcera ſive abſceſſus fiſtuloſos ſint, ſupra jam ſuo loco declaravimus. (Lib. de ulcerib. cap. 2. n. 3.)

In

(*a*) Vid. hic Hercul. SAXONIA de Phœnigmis, vulgo veſicantibus, Bern. CAJUS de veſicantium uſu; item Lælius A FONTE, & ex recentioribus, præter BAGLIVIUM & FREINDIUM Fr. HOFFMANNI diſſert. de veſicatoriorum præſtantia in medicinæ uſu.

II.

In tonſillarum atque uvulæ inflammationibus fauciumque exulcerationibus ſi fieri injectiones debent, id inprimis providendum eſt, ut per inſtrumentum, quod vulgo hodie *ſpathulam* vocant, Tab. I. P. aut manubrium planum cochlearis lingua prius leniter deprimatur, immiſſoque in os ad duos treſve digitos tranſverſos ſiphone, liquor hauſtus aliquoties blande injiciatur. In quo ipſo tamen negotio caveri diligentiſſime oportet, ne ſipho immiſſus duriter nimis vel palatum vel ipſam partem ægram contingat. Peculiarem aliquam ſyringæ ſpeciem DEKKERUS in exercit. pract. pag. 242. deſcripſit, tubulo nempe incurvato atque in extrema parte hinc inde variis foraminulis perforato inſtructam; (vid. Tab. VI. fig. 11.) Cujus equidem haud vulgaris uſus in ejuſmodi præſertim caſibus eſſe deprehenditur, ubi per ſpathulam aperiri hominis ægrotantis os abſque inſigni moleſtia, ut ſæpe fit, vix ac ne vix quidem poteſt. *In oris ac faucium noxis.*

III.

Sed fieri quoque poro *injectiones per penem* adſolent, quoties in hominibus a gonorrhœa vexatis aut deliniri calor, acrimonia ac dolores debent, aut materia corrupta evocari. Longe optimum hic videtur, ejusmodi ſyringam applicare, quæ tubulo apto (ut Tab. VI. fig. 10.) inſtructa eſt, quo nempe commodius inſeri ipſa in penem valeat; vel etiam commodiſſime uti poſſumus ſyringa Tab. XII. fig. 10. quam utiliſſimam hac variiſque aliis occaſionibus deprehendi: quia liquor facile refluere nequit. Liquori, qui injicitur, convenientia maxime ſunt: primo *pro ardore ac dolore leniendis*, lac calidum vel decoctum avenæ cum ſaccharo, melle vel ſirupo dialthææ; quando vero his præmiſſis ſanare ac roborare ſive blande adſtringere volumus, inſervire apte poteſt ſequens mixtura: *In gonorrhœa:*

♃ Aquæ Plantag. ℥iv.
Mell. roſat. ℥j.
Sacch. Saturni ℈j. M.

Si quis autem forte *calculus in urethra* hæſerit, juvari utique inſigniter tranſitus ejusdem ſolet, ubi olivarum aut amygdalarum dulcium oleum in penem injicitur. Quam MAURICEAU deſcripſit tubulo incurvo capitelloque ad inſtar gutti perforato inſtructam ſyringam, (vid. Tab. VI. fig. 12. vel 13.) hujus equidem egregius uſus eſt, quoties vel ad expellendas ſecundinas tenaciter in utero hæreſcentes aut corruptas decoctum aliquod emolliens & balſamicum, vel ad curanda uteri ulcera ac fluorem album humor aliquis purgans, leniens atque glutinans intro debet immitti. Dum autem ſyringa iſta applicatur, videndum utique eſt, ut tubulus anterior alte, ſed circumſpecte tamen in vaginam inſeratur. Huic negotio etiam, præſertim in fluore albo mali moris, admodum aptam ſyringam Tab. XII. fig. 10. deprehendi. *In uteri noxis.*

IV.

IV.

In pectoris atque abdominis noxis. Denique *in pectus vel abdomen* quomodo injici liquores, ad ſanandas ipſorum exulcerationes aut vulnerationes, debeant, ſupra jam ſuo loco, ubi de vulneribus hiſce egimus, declaravimus. Illarum autem, quæ per anum in inteſtina fieri *clyſteriaque* & *enemata* dici ſolent, ratio inferius tradetur, ubi de ani operationibus diſſerendi erit locus.

C A P. XXII.

De cauteriis ſive ferramentis candentibus.

I.

Medicamenta cauſtica quid ſint. DUplex admodum *cauteriorum* genus in ſcholis Medicorum ſolet conſtitui: ſiquidem alia *potentialia* vocantur, alia vero *actualia*. Atque actualia quidem cauteria dum nominamus, *ferrum aliquod candens* deſignamus, quod admoveri corporibus ægrotantium in variis noxis adſolet. *Potentialium* autem cauteriorum nomine rodentia quævis aut exedentia medicamenta (quæ *cauſtica* etiam ſive *ſeptica* vocantur) comprehendimus: de quibus hinc inde jam actum eſt, & plura mox cap. XXIV. proponentur. Cauteriorum actualium ſeu ferramentorum cauſticorum inſignis utique apparatus Chirurgo neceſſarius eſt: ſiquidem varia noxarum indoles variam ſemper candentis ferri & magnitudinem & figuram poſtulat. Tametſi autem quamplurima eademque varia inſtrumentorum ejuſmodi cauſticorum genera paſſim jam a Chirurgicæ ſcriptoribus delineata reperimus, (*a*) quorum præcipua nos Tab. III. deſignavimus, fieri tamen aliter vix poteſt, quam ut in diverſis & peculiaribus vitiis nova ſubinde corporumque noxis melius accommodata iſtiuſmodi inſtrumenta prudens quiſque Chirurgus excogitet.

II.

Cauteriorũ uſus. Uſus cauteriorum varius eſt atque multiplex. Neque enim in *oſſium* tantum *carie*, *carcinomate*, *cancro*, *ſcirrho*, *excreſcentiis*, *carbunculis* ac *ſphacelo*, ad removendas partes corruptas, adhiberi ferramenta candentia ſolent; ſed in excitandis quoque fonticulis aut ſetaceis; in cohibendis item ſanguinis ex vulneribus atque amputatis membris profuſionibus; in amauroſi denique, epilepſia, dentium aliarumve partium doloribus, malo item iſchiadico, (*b*) curandis aut leniendis. Itaque tantum abeſt, ut cum SEPTALIO, HELMONTIO, BONTEKOE, OVERKAMPIO, CRAANIO, nonnulliſque aliis cauteriorum uſum prorſus damnemus, ut potius variis in malis commendemus. Legat, qui velit, quæ *M. A.* SEVERINUS de admirabili aduſtionum uſu ſeorſim & quam elegantiſſime diſſeruit in libro *de Efficaci Medicina*; itemque Jo. COSTÆUS, Prof. Bononienſis, de igneis Medicinæ præſidiis 4 Venet. 1595. ut & FIENUS & BARTHOLINUS de Cauteriis, CAPIVACCIUS,

III.

[*a*] Vid. ALBUCASIS, PARÆUS, Andreas *a Cruce*, *Guillemeau*, *Scultetus*, &c.
(*b*) SCULTETUS obſ. 72. TULPIUS lib. III. cap. 36. DEKKER *exercit.* pag. 34.

III.

Circa ipſam cauteriorum applicationem variis obſervationibus opus eſt. Sic enim videndum ante omnia eſt, ut inſtrumentum aliquod, qua magnitudinem, qua figuram, noxæ corporis accommodatum ſeligatur; atque interea, dum æger ad operationem præparatur & collocatur, prunis immittatur. Tum opera quoque danda eſt, ut juxta locum ægrum poſitæ partes quam ſolertiſſime contra aduſtionis periculum præmuniantur, ne ſcilicet præter neceſſitatem dolores ægro adaugeantur. Atque hæc ratio eſt, quare ab oſſibus carie infeſtatis quam diligentiſſime caro reſolvitur, digitiſque miniſtri reprimitur, antequam ferrum candens admovetur. Simulatque jam ſatis candere ferramentum deprehenditur, applicari illud ſtrenueque deprimi ſuper partem ægram debet, donec funditus extirpatum malum videatur. Quod ipſum autem quo felicius præſtari, præſertim in oſſium carie atque cancris, imo & in ſanguinis profuſionibus poſſit, neceſſum eſt, plura ſemper in promtu cauteria habere, pruniſque imponere; ut quicquid forte uno ferro candente extirpare haud valemus, id altero tertiove tandem extirpemus. *Cauteriorum applicatio.*

IV.

Memoratu adhuc dignum hic illud videtur eſſe, quod Medicorum nonnulli ipſo rerum uſu ſeſe didiciſſe teſtantur, homines apoplexia uſque adeo graviter correptos, ut nullis medicamentis aliis excitari poſſint, quam celerrime tamen ſubinde excitari per cauteria corpori admota conſueviſſe. De loco autem, cui admoveri ferramentum debeat, non eadem omnium eſt ſententia. SCULTETUS quidem obſ. 34. *in occipite* applicari debere ferrum candens ſtatuit: cum aliis, ZACUTO nimirum LUSITANO, & RIVERIO longe commodior iſte locus videtur, qui primam inter atque alteram cervicis vertebram medius eſt. Alii locum ubi ſutura ſagittalis & coronalis concurrunt, præferunt, aliis vero aliter videtur. Et MISTICHELLIUS quidem, ſcriptor Italus, in libello, quem italico ſermone *de apoplexia* edidit, nullum propemodum in hominibus apoplexia correptis rurſus excitandis aptiorem aduſtionis locum reperiri poſſe, quam quidem *in ipſis pedum plantis* aſſeverat. Qua autem ratione aduri pedum plantæ in iſtiuſmodi caſibus debeant, id in peculiari quadam tabula demonſtrare auctor iſte annіſus eſt, quam vid. Tab. XII. fig. 11. Scilicet locus, qui aduritur, litteris AA. ipſum autem cauterium littera B deſignatur: quod vero ſine dubio & aliam, quam quadratam figuram, habere poteſt. Tentavi hanc methodum novam in viro apoplectico; verum excitari non potuit, ſed mortuus eſt. *Cauteriorum in apoplexia uſus.*

CAP.

CAP. XXIII.

De aduſtione corporis per moxam.

I.

Medicamentis cauſticis accenſeri & ſubjungi haud immerito *linum* nec non *moxa*, quæ lana ex foliis ſpeciei artemiſiæ indicæ præparatæ eſſe dicitur, poterit: quarum hanc ab Indiæ gentibus, iſtam autem ab HIPPOCRATE (*a*) priſciſque Medicis aliis in adurendis corporis partibus dolentibus adhibitam fuiſſe legimus. (*b*) Recentiorum autem nonnullos mirificum huic operationi pretium ſtatuiſſe, hoc minus demiramur, quo magis perſuaſum multis erat, *moxam ad podagram curandam imo funditus extirpandam* eſſe quam valentiſſimam. Ad ipſum vero aduſtionis artificium quod attinet, ſequens fere neceſſaria obſervatio videtur. Scilicet confici ante omnia conus aliquis minutus e lino, funiculo ſtupeo, vel moxa (vel forte etiam *ex fungi agarici* quadam ſpecie) debet, pollicem fere tranſverſum altus, (vid. Tab. XII. fig. 12. litt. A. & B.) conuliſque, ad ſuffitum faciendum vulgo parari ſolitis, haud prorſus abſimilis. Coni hujus baſis inferior gummi arabici vel tragacanthæ beneficio parti corporis dolenti agglutinatur, admotaque ad verticem candela vel pruna incenditur. Sic enim non ſtupa ſolum, quaſi fomes aliquis ſenſim conſumitur, ſed ipſum quoque membrum dolens tandem paulatim aduritur, atque inde dolores podagrici ſubinde remittunt. Quodſi autem ne ſic quidem affectus podagrici penitus ſublati reperiuntur, novus denuo conulus ſtupeus vel e moxa paratus imponitur, ipſumque aduſtionis negotium tamdiu continuatur, dum dolor omnis evaneſcat. Sed quicquid tandem harum rerum ſit, Europæi ſane plerique, licet ab aliquo tempore a nonnullis valde laudaretur, ab iſta curandi ratione penitus hodie abſtinent. Neque id ſine ratione: Præterquam enim quod acutiſſimos ipſa dolores conjunctos habet; parum aut nihil eadem ſæpius effeciſſe uſu deprehenſa fuit. Interim CHINENSES & JAPONENSES tanti hodienum moxæ applicationem hodie adhuc faciunt, ut eandem cum acupuncturis in præſtantiſſimorum medicamentorum cenſum referre nulli dubitent. Imo & ARABIBUS adhuc uſtiones ejuſmodi in uſu eſſe dicuntur. Conſulendi hanc in rem præter reliquos ſunt RHYNIUS *de arthritide* pag. 145. ſeq. CLEYERUS *in Medicina Sinica*; PURMANNUS in Chirurg. P. III. p. 292. PECHLINUS in obſerv. pag. 263. VALENTINI *polychreſt. exotic.* pag. 197. & peculiari libello de Moxa, ac denique KÆMPFERUS *in Amœnit. exotic.* pag. 589. ut & in Hiſtor. Japoniæ naturali.

[*a*] Lib. *de affect.* cap. 30.
[*b*] Ita & CELSUS ait, genuum dolores, ubi inveteraverunt, vix citra uſtionem finiuntur. Lib. IV. cap. 23.

CAP.

C A P. XXIV.

De medicamentorum rodentium ſive cauſticorum uſu.

I.

Rodentia, vulgo *corroſiva* Chirurgis noſtratibus dicta, medicis appellantur iſtiuſmodi *medicamenta*, quæ ad inſtar ferri candentis, corpus *rodunt*, *exedunt*, atque quaſi *adurunt*: unde etiam græco vocabulo *cauſtica*, CELSO *adurentia* itemque *exedentia* (*a*) dicuntur. Tametſi in eo differant ab inſtrumentis candentibus, quod lentius & non niſi cum mora quadam, ſed mitius tamen vim ſuam exerant: quum e contrario ferri applicatio momentanea, ſed ſimul acerbiſſima ſit ac moleſtiſſima. Interim ipſorum quoque medicamentorum rodentium diverſa admodum vehementia eſt: prouti ſcilicet vel ſubſtantia vel præparatione differunt; vel nunc minor, nunc major ejuſdem copia ſuper corpus injicitur. Quanquam autem varia eorundem genera ſunt, inprimis tamen valens ac nobilis eſſe *lapis* ille *cauſticus* invenitur, quem *e calce viva cineribuſque clavellatis* parari poſſe, ſupra *in abſceſſibus* (P.I. Lib.IV. cap.III. No. 11.) nos declarare meminimus. Sunt tamen, qui vel *lapidem infernalem*, vel ſal ex *lixivio ſaponariorum* calcinatum, vel *oleum vitrioli*, vel *argentum* vivum *in aqua forti ſolutum*, vel *antimonii butyrum*, vel calcem vivam cum ſapone commixtam, vel denique *arſenicum* aut *mercurium ſublimatum* cum mellis portiuncula ſubactum, pro rodentibus remediis loco priorum quandoque adhibent. Sed ſatius tamen videtur, ab arſenico ſublimatoque mercurio penitus abſtinuiſſe: ne ſcilicet, prout fieri haud raro ſolet, graviorem noxam, cumprimis ſæviſſimos dolores, convulſiones ac mortem, medicamenta iſta concitent. (*b*) In *abſceſſibus* aperiendis, *fonticuliſque* excitandis qua ratione applicari medicamenta rodentia oporteat, ſupra jam tum poſuimus. (vid. P. I. Lib. IV. Cap. III. No. 10. item P. II. Sect. I. Cap. XIX.) No. 4.) Neque vero minorem in *verrucis*, *tuberculis*, *excreſcentiis*, *ſarcomatibus*, *tumoribus cyſticis*, *nævis* maternis & *ſcirrhis* exedendis vim habere dicta illa rodentia conſueverunt: ſiquidem vel ſuperne, vel pro diverſitate mali etiam inferne atque ad ipſas quaſi tuberculorum radices identidem applicantur. Ita & *hydrocele* commode iis aperiri, imo quandoque integra *mamma cancroſa* auferri poteſt. Admirabilem noſtra patrumque memoria in hac ipſa curandi ratione celebritatem conſecutus eſt SUTORIUS, Noribergenſium & poſtea Ducum Brunſvicenſium Chirurgus. Interim ſumma in hoc medicinæ genere providentia opus eſt: ne ſcilicet iis in locis atque affectibus rodentis quicquam adhibeatur, qui ſine periculo irritari aut erodi vix ac ne vix quidem poſſunt. Sic enim ſcirrhus quandoque per medicamenta rodentia quam facillime converti in cancrum poteſt; ſi juxta oculos aut palpebras adhibentur, oculorum acies extingui; ſanguinis profuſio, propter venas atque arterias grandiores, perruptas, moveri; membrorum denique rigor & ſpaſmus, propter nervorum læſionem, concitari. Et ſi quæ forte alia peri-

odentium
Ruus

(*a*) lib. V. Cap. 7. & 8.

(*b*) Ut *Hildanus* notavit Cent. VI. obſ. 22. & 80.

pericula ſunt, quæ naſci in corpore propter minus circumſpectam rodentium applicationem ſolent. Interim tamen de eorum recto uſu nonnulla adhuc in ſequentibus proponemus.

CAP. XXV.

De abſceſſibus aperiendis.

I.

QUibus artificiis aperiri commode abſceſſus queant, clariſſime jam, niſi ego fallor, ſupra deſcripſimus. (P. I. Lib. IV. Cap. III. No. 8. ſeqq.) Igitur ne actum agere hic videamur, nihil jam de iſtac operatione denuo præcipimus: quin potius lectores ad ſuperius propoſita ablegatos volumus.

CAP. XXVI.

De verrucis.

I.

Verrucarum varia genera ſunt. VErrucæ ſunt, ut notum eſt, parvæ excreſcentiæ ſubfuſcæ in cute, ſolentque in pleriſque fere corporis partibus quædam naſci, ſed frequentiſſime tamen in facie ac manibus. Magnitudo ipſarum, ut & figura mirum quantum variæ ſunt. Quædam enim ampliores ſunt ac depreſſæ; quædam vero graciles; quædam denique pir e petiolo ſuſpenſi formam referunt. Et ſane non tam propter dolores aut periculum, quam potius propter deformitatem ſuam, extirpari, præſertim in feminarum ſplendidarum facie, collo & mammis, conſueverunt. Quanquam autem varia eademque ſympathetica, quin & ſuperſtitioſa vel inania medicamentorum genera ſunt, quibus uti ad tollendas verrucas feminæ vel etiam Medicorum nonnulli ſolent, nulla tamen expedita magis præſidia ſunt, quam quæ a Chirurgorum manibus proficiſcuntur.

II.

Prima curandi ratio. Haud igitur abs re fuerit, præcipua Chirurgorum artificia breviter hic perſtringere. Primum in his locum ligatura vel vinctura ſibi vendicat: utpote quæ in eo potiſſimum ſita eſt, ut verruculæ circa radicem graciliores ac dependentes vel ſetæ cujuſdam equinæ vel fili ſerici aut linei beneficio nodo firmiter vinciantur. Sic enim ipſæ, conſtrictis ligatura vaſis nutrientibus, propter detractum ſibi ſuccum ſenſim exareſcunt ac decidunt.

III.

Altera curandi ratio. Alterum curationis præſidium a *ferro* petitur. Nempe verruculæ uncinulo quodam aut volſella attolluntur, forficiſque ſubſidio exactiſſime præcidun-

præciduntur. Vulneri lapis infernalis vel aliud rodens medicamentum aliquamdiu admovetur, ut ſic, ſi radicis quidpiam ſuperſit, ex quo naſci denuo tuberculum aliquod poſſit, exedatur & deſtruatur.

IV.

Tertius modus.

Quodſi autem paulo ampliora tubercula ſunt, veniendum utique ad *medicamenta rodentia* eſt. Quæ ipſa autem ut promtius exedere partem prominentem poſſint, haud incommodum erit, partem tuberculi ſupremam ac duram ſcalpelli, vel novaculæ, vel forficis acutioris inſtrumento prius abſcindere; dein vulnus illud vel oleo tartari per deliquium, vel ſpiritu quodam acido, inter quos leniſſimus eſt ſpiritus ſalis, identidem inungere. Quæ ipſa ubi forte parum efficere videntur, adhibere eorundem loco paulo vehementiora convenit, ſpiritum puta aut oleum vitrioli, aut aquam fortem, aut butyrum antimonii. Contra vero molliores ac tenuiores verruculæ removeri ſubinde poſſunt, ſicubi flavo illo chelidonii majoris ſucco, vel eſulæ lacte quam ſæpiſſime irrigantur. Interim providendum hic ſolertiſſime eſt, ne quid forte rodentis in horum uſu circa palpebras vel oculos in ipſos oculos illabatur, cœcitatemque hominibus inducat. Cavendum ſimiliter eſt, ne juxta poſitæ partes ſimul arrodantur. Quam quidem ob rem haud alienum erit, annulum aliquem cereum, vel & emplaſtrum aliquod perforatum circa verrucam imponere, ita ut hæc emineat. Sic enim, tectis partibus reliquis juxta poſitis, ſolæ verrucæ exeduntur: ſiquidem aliquoties quotidie medicamentum rodens illinitur. Atque eadem ratione etiam *alia tubercula & maculæ deformes tolli* poſſunt.

V.

Quartus modus.

Quartum verrucas extirpandi artificium ſitum in eo deprehenditur, ut *ferrum* aliquod *candens* ipſiuſque tuberculi magnitudini accommodatum, (*a*) verrucæ ita, ut ad imam radicem penetret, admoveatur. Si quid enim aliud vehemens ad extirpandas verrucas eſt, vehementius profecto ferro candente nihil eſt. Quod tametſi acutiſſimos, tamen nonniſi momentaneos dolores concitat. Loco aduſto unguenti baſilici vel digeſtivi portio cum emplaſtro refrigerante, verbi gratia de ſperm. ranar., ſuperimponitur. Dici enim vix poteſt, quam feliciter iſta curandi ratio in pleriſque corporis partibus, ſi modo oculos exceperis, procedat; nam ſic certiſſime non redeunt.

VI.

Quintus modus.

Quintum denique hiſtrionibus proprium artificium atque in eo ferme ſitum eſt, ut ipſum tuberculum unguento quodam emollienti probe prius fricent & emolliant, ac poſtea pollicis atque indicis digiti unguiculorum ſubſidio violenter admodum avellant. Quæ ipſa autem curationis ratio quemadmodum inſigniter moleſta eſt, ſic prorſus quoque inanis eſſe in pleriſque fere caſibus deprehenditur. Namque rarius ita evelli aut curari ab hiſtrionibus verrucæ ſolent, ut non denuo ex affecto loco, quaſi e radice relicta, renaſcantur.

VII.

(*a*) Vid. Tab. III. fig. 13. 14.

VII.

Verrucæ cancroſæ. Tanddm neque illud prorſus omittendum hic videtur, eſſe nempe quandoque, in facie præſertim, labris & juxta oculos, verrucas quaſdam lividas ac cœruleas, quæ carcinomati ſive *cancro* intentione proximæ ſunt, longeque tutius ſine curatione relinquuntur, quam extirpantur. Simulatque enim a Chirurgis ſeædem irritantur, in carcinome protinus degenerant, miſereque tandem. facie & oculis eroſis, homines conficiunt.

CAP. XXVII.

De excreſcentias, nævos maternos & ſarcomata extirpandi ratione.

I.

Excreſcentiæ quid ſit EXcreſcentias appellamus; quicquid præter naturam ſuper cutem tumoris, verrucæ, vel tuberculi forma increſcit. *Acrothymia* vocantur Græcis, (*a*) & ſi cum hominibus naſcuntur, ut haud raro fieri ſolet, *nævi materni* appellari vulgo ſolent. Sed ſi magni tumores oriuntur, qui ut maſſæ carneæ ſupra reliquam cutem dependent, *ſarcomata* vocari conſueverunt. Solent autem in quacunque corporis parte iſtiuſmodi mala provenire; in capite nimirum, facie, palpebris, collo, pectore, abdomine, ano, brachiis ac pedibus. Peſſima tamen, teſte CELSO, in *obſcœnis ſunt*. (*b*) Magnitudo ipſorum & figura mirum quantum ſolent eſſe variæ, atque in notabilem quandoque molem ſuccreſcunt: quemadmodum variæ a variis auctoribus obſervatæ & delineatæ ſunt. (*c*) *Colorem* ipſarum ſi ſpectes, aliæ ipſius cutis colorem nativum referunt; aliæ vero nigricant; aliæ rubent. Ad *formam* denique quod attinet, *aliæ fragi*, *aliæ mori*, *aliæ uvæ*, *aliæ ficus*, *piri muris*, aliæ aliarum rerum ſpecies præ ſe ferunt.

II.

(*a*) Vid. de eis CELSUS Lib V. cap. 28. n. 14.

(*b*) Ibidem.

(*c*) Vid. SCULTETI *Armam. Chirurg.* Tab. XXV. ELSHOLTZII Steatomatis reſecti & curati hiſtor. PECKHLIN obſ. med. Lib. III. 46. BARTHOLINI Hiſtor. Anat. Cent. 1. 23. PURMANN in *Chirurg. curioſ.* pag. 50. 134. & 370. it: *in lib. Germ. de Chirurg.* pag. 262. & 280. ita & LAMBSVVERDE, *in notis ad* SCULTETUM, varias ejuſmodi figuras notatu dignas exhibuit & Act. Anglic. N. 354. ejuſmodi tumorem novendecim librorum a gena & aure feliciter ablatum, referunt. Sic Cl. KULMUS magnam *exoſtoſin Steatomatodem* claviculæ deſcripſit, delineavit & curatio em adjecit Gedani 4. 1732.

II.

Ratione *curationis* ſciendum, eas iiſdem fere artificiis ac verrucæ, hoc eſt, vel vinctura, vel ſcalpello, vel medicamentis rodentibus ſive exedentibus, vel denique ferro candenti, extirpari, prout nimirum ipſorum amplitudo, locus, figura, res denique circumſtantes aliæ, nec non ipſius hominis ægri habitus ac voluntas hunc vel iſtum curationis modum poſtulaverint. Ceterum ſi quæ forte *ampliorem radicem habent* excreſcentiæ, quæ *Myrmecia* Græcis audiunt; (*a*) vel ſi arteriis aut venis grandioribus propinquæ vel cum oſſibus firmius conjunctæ ſunt; vel ſi forte in *cancrum* vergunt, (*b*) tum vel circumſpecte admodum extirpari, vel, ubi periculum ſatis perſpicitur, prorſus intactæ relinqui debent; ne aut gravioribus malis, aut ipſius mortis periculo ægrotantes temere exponantur. Cumprimis vero in majoribus, aut ubi arteriæ aut venæ majores adſunt, opera danda, ut medicamenta & faſciæ, imo & quandoque ferra candentia, ad ſanguinis profluvium cohibendum, præſertim ſi ſectione tolluntur, præſto ſint. *Earum curatio.*

C A P. XXVIII.

De tumoribus tunica comprehenſis, & cumprimis ſcirrho, atheromate, ſteatomate, meliceride, talpa, teſtudine, aliis.

I.

SI qui forte *tumores aut tubercula peculiaribus tunicis contenta* in corpore oriuntur, *tumores cyſtici* vulgo appellantur, eique ſemper fere ſine doloribus, ejuſdemque cum cute reliqua coloris eſſe adſolent, modoque duriores, modo molliores ſunt. Naſci autem hujus generis tumores ex obſtructionibus quibuſdam vel in glandulis, vel in pinguedine, in pleriſque fere omnibus corporis partibus advertuntur: & cumprimis etiam in capite, facie & collo, (vid. Tab. XII. fig. 13.) ubi mirificam ſæpe deformitatem concitare ſolent. Tunicam ſuam vel a glandula læſa & obſtructa, vel a pinguedinis quadam cellula mutuantur: quæ vero ſæpe percraſſa fit. Incipiunt ex parvulo, & initio plerumque mobiles ſunt, ac diu paulatimque ſæpe ſic increſcunt, ut tandem grandes, imo ſtupendi atque mirabiles prorſus aliquando evadant. Quidam tenuiorem ac molliorem, alii craſſiorem & duriorem ſubſtantiam continent. *Figura* ipſorum valde varia eſt; quidam enim *avellanæ*, *glandis*, *globuli*, *nucis juglandis*, *vel ovi* figuram obtinent; alii ad *piri* alicujus ſimilitudinem accedunt, & ex *Diverſa genera.*

(*a*) CELSUS loco citato.

(*b*) In cancrum degenerantem nævum poſt aquæ fortis applicationem in virgine vidit WEDELIUS lib. de Morb. infant. p. 10.

ex quodam quaſi petiolo, ſicut excreſcentiæ vel ſarcomata quædam, dependent; alii vero amplam habent baſin; alii pugni vel capitis; alii aliam figuram præ ſe ferunt. Quorundam moles uſque adeo mirifice increſcit, ut aliquot, imo multarum librarum pondus interdum adæquent; (*a*) alii cum partibus proximis firmiter concreſcunt, tandemque prorſus immobiles, calloque etiam nonnulli vel cartilagini quoad duritiem haud abſimiles evadunt; alii vero ſemper mobiles manent, aliique ſemper molles. Ceterum diverſa tumorum, qui vocantur, tunicatorum ſive cyſticorum genera ſolent conſtitui; pro diverſa nimirum iſtius materiæ, quam intus continent, natura vel craſſitie. Quoties enim pultis ſimile quicquam intus eſt, *atheroma* tumor iſte vocatur; ſi melli ſimile quid deliteſcit, *meliceris*; ſi pingue quiddam, quaſi ſebum aliquod vel lardum ſubeſt, *ſteatoma*; (*b*) ſi glandula quædam indurata, *ſcirrhus*: (*c*) & denique ſi ſubſtantia carni ſimilis, *ſarcoma*. In nonnullis etiam, ut CELSUS jam obſervavit, (*d*) *concreti confertique pili reperiuntur*. Interim locis quoque tumores illi diſtinguuntur, atque diverſa nomina accipiunt. Namque ubi in capitis parte capillata exoriuntur, *talpæ*, *teſtudines*, vel *lupiæ* a quibuſdam vocantur; in collo *ſtrumæ* vel *ſcrophulæ*; contra vero in manibus ac pedibus, præſertim juxta muſculorum tendines, ſi proveniunt, *ganglia* cognominantur.

II.

Diagnoſis. Solent autem viſu & tactu facile cognoſci tumores illi tunicati; verum eos per externa ſigna ab invicem diſcernere difficile eſt, niſi forſan quod tactu differentiam aliquam deprehendere valeamus, durior, craſſior ac tenacior, an mollior, tenuior ac liquidior, quæ intus hæret, ſit materia: quum e contrario cutis externæ color parum aut nihil in ſingulis illis tumoribus differat, adeoque parum vel nihil nos doceat. Neque vero permagni intereſt, ſi duritiem excipias, qualis materia intus ſit, ante curationem cognoviſſe: ſiquidem fere una eademque quamcunque etiam materiam contineant, curandi ſingulos ratio eſſe conſuevit. Interea tamen ſciendum, quod ſcirrhi & ſarcomata omnium duriſſimi ſint; proximi his ſteatomata; reliqui molliores, & quod pro diverſa duritie aut mollitie curatio quandoque differat. In collo qui pro *ſtrumis* ac *ſcrophulis* haberi ſolent tumores, glandulæ colli induratæ vulgo eſſe ſtatuuntur; quos ego vero ſæpiſſime nata in colli pinguedine ſteatomata alioſve cyſticos tumores eſſe exiſtimo. Fieri enim vix ac ne vix quidem poſſe videtur, ut minutæ iſtæ in colli latere ſitæ glandulæ in ſtupendam ejuſmodi molem, ut ſupra ventrem quandoque dependeant, quemadmodum ſtrumæ in collo, præſertim Tyrolenſium, ſæpe ſunt, ſuccreſcant, cum contra in pinguedine illud facilius contingat. (*e*) Sed ſicubi minores ac duriores adſunt in collo tumo-

[*a*] *Petitus* aliquem extirpavit intra ſcapulas, qui libras habuit quadraginta octo. *Gareng.* Chir. Tom. II. p. 401.

[*b*] Vidi & curavi etiam tales, qui materiam *inſtar lactis coagulati*, itemque *inſtar caſei recentis* continebant: qui vero peculiari nomine, quod ſciam, nondum donati ſunt.

[*c*] De his pluribus jam actum eſt Part. I. Lib. IV. cap. XVI.

(*d*) Lib. VII. cap. 6.

[*e*] Conf. [illegible] caput de *Strumis* & *ſcrophulis* cap. 102.

tumores, hi glandulæ induratæ & magnitudine quodammodo auctæ plerumque eſſe ſolent, atque revera tunc ſcirrhi ſpecies ſunt.

III.

Et vero ſicubi ſine gravioribus doloribus tumores tunicati ſunt, & non adeo magni, nec nimis duri, tum nullo equidem periculo terrent. *Prognoſis.* Quare mirum haud eſt, ſi a nonnullis, præſertim a pauperioribus, Chirurgive duram manum horreſcentibus ad extremum uſque ſpiritum circumgeſtentur. Si qui autem, prout evenire nonnumquam ſolet, nimium quantum grandes evadunt, decemque aut viginti etiam ac plures libras adæquant; vel dolores movere incipiunt, ut ſcirrhi ſæpe ſolent; tum non inſignem modo deformitatem, ſed intolerabiles quoque moleſtias; quin etiam, niſi tempeſtive incidantur, tabem ac debilitatem, aut cancrum, ut capite de ſcirrho jam diximus, præſentiſſimumque mortis periculum inducunt. Sed ne quis tandem ignoret, quid in ejuſmodi tumoribus ſanandis factu opus ſit; ſciendum ante omnia hic eſt, fere ſemper ſcalpellum in manus ſumendum eſſe: neque enim digeri facile atque ad ſuppurationem perduci iidem conſueverunt: ſicuti capite de ſcirrho jam monuimus. Interim longe promtius & ſecurius ſcalpello ii tumores curantur, qui recentes adhuc, molles item, mobiles ac parvi exiſtunt: quum e contrario vix ſine periculo ii tractentur, qui grandes admodum, renitentes ac duri ſunt; præſertim ſi juxta grandiores venas atque arterias, vel circa nervos, tendines aut articulos enaſcuntur; item ſi vel infirmioribus vel ſenio confectis hominibus ſunt. Ut adeo Chirurgus ex ipſa mali atque ægri natura, rebuſque circumſtantibus aliis ſtatuere debeat, num etiam & qualis ingredienda curandi ratio ſit.

IV.

Ad curationem igitur ſi veniendum eſt, variis eadem modis inſtitui poterit. *1. Curationis primus modus per reſolutionem.* Non equidem ſum neſcius, eſſe inter Chirurgos quamplurimos, qui ſine mora ſingulos tumores tunicatos *ferro excidendos* præcipiunt. Sed nolim tamen juxta HIPPOCRATIS præceptum mitiores curandi rationes penitus hic prætermitti. Quoties enim vel recentes adhuc tumores, vel molliores etiam noxis iſtis laborantes homines ſunt, conſultum utique videtur, aut *reſolutionem*, aut certe *ſuppurationem* prius tentare, quam a ferro præſidium petatur. Contra vero ſicubi duriores jam tum illi tumores ſunt, atque ſimul jam inveterati, ſatius omnino eſt, a medicamentis externis abſtinere. Tantum enim abeſt, ut, quicquid nimis coactum eſt, cumprimis in ſcirrho ac ſteatomate, digeratur, ut potius quam celerrime adaugeatur, atque in cancrum quandoque convertatur: quum ſine medicamentis tolerari adhuc ſæpe quam diutiſſime potuiſſet. Ut perinde in ejuſmodi caſibus confugiendum protinus ad ferramenta ſit. Si qui autem ægri nihilominus ferrum extimeſcunt, & non niſi remedia volunt, adhiberi haud incommode *digerentia* quædam *emplaſtra* poterunt. Cujuſmodi equidem ſunt emplaſtrum de ammoniaco, de galbano, de ranis cum mercurio, diachylum cum mercurio, de meliloto, oxycroceum diaphoreticum *Mynſichti*, diaſaponis ſive miraculoſum, & ſi quæ ſunt alia hujuſmodi. SCULTETUS ſe *ce-*

rato diaſinapios varios a meliceridibus curaſſe aſſeverat, (*a*) Ante vero quam emplaſtrum ejuſmodi ſupradatur, inungi ſemper balſamo peruviano, oleo ſaponis aut petroleo tumor iſte debet. Sic enim contingere nonnunquam ſolet, ut tumores nondum inveterati pauloque minores ſenſim rurſus diſſipentur. Quod ipſum autem ut promtius fiat, unguento quodam mercuriali gnaviter quotidie tumorem perfricare calide ſæpius confert. Speciatim vero de *ſcirrhis reſolvendis* vid. Part. I. Lib. IV. cap. 16.

V.

2. modus ſecundus: per ſuppurationem.

Ubi nihil per emplaſtra & medicamenta digerentia tumor imminuitur, tentanda *ſuppuratio* eſt: idque inprimis tum, ſi mollior adhuc tumor, ſicut in *atheromatibus* & *meliceridibus* eſſe deprehenditur. Atque inſigniter quidem nobilia hic ſunt emplaſtrum diachylum cum gummis, nec non cataplaſmata digerentia ac emollientia quam frequentiſſime ſuper tumorem impoſita; præſertim ſi locus affectus aliquoties in dies ſingulos ſpiritu ſalis ammoniaci fortiſſimo in medio madefiat. (*b*) Simulatque jam collecta intus materia maturuiſſe advertitur, deoperire ſcalpello tumorem ampla ſatis plaga convenit, incluſumque in ipſo pus emittere. Quicquid vero poſt confectam iſtiuſmodi operationem remanet, illud ipſum removeri cum tunica per vehemens medicamentum aliquod digeſtivum aut blandum rodens oportet. Quoties enim, relicta tunica, abſceſſus glutinatur, priſtini tumores ſenſim redeunt. Ceterum longe optimum hic eſt, emplaſtrum diachylum quotidie interea ſuperinjicere, dum vulneris expurgatio rite conficiatur. Sic enim non expeditius tantum emolliri poterit, quicquid præter naturam in tumore adhuc inhæret, ſed longe quoque aptius ipſa plaga glutinari.

VI.

3. Tumores tenuiores quomodo excidantur

Quodſi autem nec reſolutio, nec ſuppuratio ſatis hic feliciter procedunt, ſed ſenſim potius tumores increſcunt; protinus tumorem, ne nimium is increſcat, concretuſque cum partibus juxta poſitis aliis, aut in cancrum converſus, medicinam atque *operationem* vincat; extirpare. Solent autem, pro diverſa indole ſua, tumores iſtiuſmodi tunicati diverſimode extirpari. 1. *Tenuiorem* etenim *radicem* qui habent, ſuoque velut petiolo dependent; his equidem, perinde ut verrucis & excreſcentiis, nulla ferme expeditior medicina, quam *ligatura*, poterit adhiberi. Sic enim poſt aliquot dies præterlapſos ſua velut ſponte tumor decidet. Altera eademque promtiſſima curandi ratio eſt, ut tumor ejuſmodi ſcalpello *præcidatur*, factumque hinc vulnus ut aliud vulnus deligetur ac glutinetur. Si magna forte arteria quædam hic læſa, vel medicamento quodam ſtyptico, vel filo ope acus circumducto, vel, ſi opus eſſe judicatur, ferro candente claudatur, ſenſimque dein ut vulnus glutinetur. Denique idem ferme præſtare *medicamenta* exedentia ſive *rodentia* ſolent; ſicubi ſcilicet circa radicem quotidie applicantur atque ope emplaſtrorum convolvuntur ac firmantur, donec

[*a*] Obſ. Chirurg. 87.

(*b*) Steatomata etiam ſuppuratione curata deſcribit *Scultet.* obſ. Chirurg. 93.

donec is decidat, vel eroſa maximam partem radice, commode reſecari queat.

VII.

Ubi *amplior tumorum tunica incluſorum* fundus ſive *radix* advertitur, a ſcalpello vel exedentibus petenda ſunt ſanitatis præſidia, quanquam vel ipſis etiam medicamentis exedentibus anteponi *ferrum* a quamplurimis Chirurgis ſoleat. Ipſa itaque, quæ ſcalpello fit, operatio ſic ferme inſtituitur. Cutis per medium tumorem longa plaga inciditur: quæ ubi forte parum videtur, plaga altera, eademque tranſverſa ſive in formam crucis adjungitur, quanta ſcilicet eximendo tumori ſufficit. Tum diduci ac ſeparari a cute & carne reliqua tumor iſte cum tunica ſua tam ſcalpelli quam digitorum ope diligenter debet, inviolatuſque ſic tandem, ſi fieri poteſt, ejici. Quod ipſum equidem ut commodius fiat, miniſter aliquis oras vulneris uncinulis vel digitis gnaviter diducat, ſanguinemque profluentem, qui Chirurgum impedit, ſpongia ſubinde detergat. Protinus autem, quum tunica tumoris, quæ ut plurimum alba & intenta eſt, ſe oſtendit, tum elevare & continere manus ſiniſtræ digitis, eum, ſi parvus eſt, ipſe Chirurgus, vel ſi major, aut digitis ſatis prehendi nequeat, alius miniſter uncinulo Tab. VIII. aut volſella Tab. XXIII. fig. 1. tumorem intus hærentem debet, aut ope etiam fili, acu curva trajecti, & digitorum ac ſcalpelli ſubſidio circumſpecte a vicinis undique ſeparare atque tandem totum eximere. Fieri id ipſum facilius ſolet, ſi mobilia adhuc ejuſmodi tubercula ſunt. Majorem vero non laborem modo, ſed prudentiam quoque operatio poſtulat, ſi minus mobiles jam tum atque renitentes tumores inveniuntur. Videndum enim ante omnia hic eſt, ne quid forte partium juxta poſitarum, præſertim nobiliorum, lædatur: & ſi in pede vel brachio ejuſmodi tumor auferendus, ubi forte arteria vel vena major lædenda, torcular prius membro illi injici poteſt imo debet. Nam his rite obſervatis tumores, aliquot librarum pondus ſuperantes, non a carne tantum, ſed ipſis quoque quandoque oſſibus & maxillis ſeparari haud infeliciter haud raro poſſunt. (*a*)

4. Ampliores quomodo ejiciantur.

VIII.

Rite ſic extracto tumore vel tuberculo, ſequitur, ut ſi vulnus exiguum, vel levior ſanguinis profuſio oræ ejus digitorum ope jungantur, linamenta ac ſplenia ſuperimponantur, & faſcia omnia conſtringuntur, ita intra paucos dies ſæpe saneſcit. Quodſi autem gravior aliqua ſanguinis profuſio incidit, tum cohiberi ſanguis ea ratione debet, quam ſupra jam tum in vulneribus præſcripſimus. P. I. Lib. I. cap. II. præſertim vero linamentis multis vulneri immiſſis, ſpleniis ac faſciis; vel adſtringentibus remediis, vel filo, vel ferro denique ipſo candente. (*b*)

Quid poſt ejectum tumorem fiat.

(*a*) Vid. ROONHUYSEN *obſervat.* I. pag. 4. SCULTETUS cum notis TILINGII Actuar. II. PECHLIN. *in obſervat.* pag. 542. PETITI exemplum ſupra n. 1. jam citatum; aliaque a GARENGEOT. cap. de tumor. tunicat. Le DRAN Meliceridis in genu, &c.

(*b*) Quomodo ſcirrhi glandularum ſalivalium, colli mammarumque extirpandi, infra peculiaribus capitibus exponemus.

IX.

Quomodo tunica læſa extirpari debeat.

Ubi vero in ipſo opere vel per imprudentiam, vel & data opera, tumorem, præſertim molliorem, includens tunica inciditur, ceu fieri nonnunquam ideo ſolet, ne oculus, quando tumor eſt in palpebra, aut vena aut arteria grandior, vel ſimilis pars aliqua, quando tumor eſt in alia parte, lædatur; tum nihilominus providendum ſolertiſſime eſt, ut tunica iſta penitus ejiciatur; alias tumor facile redit. Ac in ſcirrho quidem, ſarcomate aut ſteatomate, quum glandulam vel carneam ſubſtantiam vel pinguedinem duram intus contineant, materia contenta, tunica licet læſa, non effluit: quare totus etiam tumor plerumque una cum re contenta eo, quem hactenus propoſuimus, modo eximitur, ita ut de tunica non facile aliquid relinquatur. In tuberculis autem reliquis, quæ molliorem ac fluidiorem materiam continent, poſt factam percuſſionem aliquam, inciſionem vel lacerationem, quicquid intus in tunica coiit, effundunt, non ſcalpellis ſolum & forfice, quantum fieri poteſt, reſecari tunica relicta debet; ſed, ſi quid forte reliquum ex eadem intus deliteſcit, illud omne per medicamenta rodentia & ſuppurantia, præcipitatum nempe rubrum cum alumine uſto, vel unguentum ægyptiacum cum digeſtivo permixtum, extirpari. Quibus confectis, glutinari vulnus haud difficulter, ut alia vulnera, ſic poterit, ut nunquam iterum a tumore locus idem infeſtetur.

X.

Rodentibus quomodo hic utendum ſit.

Quoties denique viſum fuerit, adhibitis *medicamentis rodentibus tuberculum aliquod tunica incluſum extirpare*, tum vel lapis cauſticus, vel butyrum antimonii aut ſimile quid ſupradari oportet; eo quidem modo, quem ſupra præſcripſimus. (Cap. XIX. No. 4.) Sed, ne quid tandem hic diſſimulem, in durioribus & grandioribus aut ad carcinoma ſpectantibus tumoribus diuturna nimis ac moleſta, quin periculoſa etiam quandoque hæc per medicamenta rodentia curandi ratio eſt: quia ſcirrhi hi facile in carcinoma mutantur; alii difficulter ſine graviſſimis doloribus, ſanguinis quandoque profuſionibus, maximo denique vel virium, vel ipſius vitæ detrimento toti exedi poſſunt. Ut proinde ſatius plerumque ſit ac ſalutarius, in tumorum grandiorum ac duriorum curatione ad ſcalpellum confugere; interea tamen ſubinde ſatis magni exedentibus medicamentis caute adhibitis feliciter tolluntur. (*a*) Si *qui autem aliquanto molliores adhuc tumores ſunt*, ſive atheromata ſive melicerides, tum ego ſæpius hanc potiſſimum curationis viam ingredi ſoleo, ut, cute & tunica vel lapide cauſtico aliove medicamento adurente eroſis, vel per medium inciſis, quicquid intus coiit, emittam; impoſitiſque deinde pus moventibus ac rodentibus, tunicam intus hæreſcentem ſuppurationis adjumento eliciam; expurgatum vero vulnus a tunica illa, ut aliud vulnus modo conſueto glutinem. Quæ quidem curandi ratio ideo ſaltem reliquis ſæpe præſtat, quod mitius ſingula conficiat, quam ſi tota tunica exſcindenda eſt.

C A P.

[*a*] Conf. cap. XXIV.

C A P. XXIX.

Quibus artificiis extrahi res alienæ ac præter naturam e vulneribus debeant.

I.

DE globulorum equidem plumbeorum e corpore extractione parum ab antiquioribus Medicis propoſitum reperimus. Ratio ſine dubio in eo poſita eſt, quod minus ſolemnis tunc illorum globulorum uſus fuerit, vel minus ſaltem periculoſa ſeu peſtifera per eoſdem vulneratio. Tametſi enim CELSUS lib. VII. cap. 5. glandes plumbeas jam tum ante CHRISTUM natum a militibus adhibitas in bello fuiſſe haud obſcure innuit; tamen aut ego fallor, aut arcus tantum ſubſidio projici in hoſtem glandes iſtas oportuit. Nondum enim adinventus illo ſeculo bombardarum, ſclopetorum aut pyrii pulveris uſus fuiſſe conſtat. Igitur nec de globorum ferreorum igniariorum minorum ac majorum (*Grenades* & *Bombes*) diſploſis fruſtulis extrahendis dicti illi Medici veteres quidquam præcipiunt: quia tunc nondum in uſu erant. Quin potius ſingula ipſorum inſtituta eo fere unice comparata ſunt, ut pateat, qua ratione tela, ſpicula, ſagittæ, fruſta gladiorum, hiſdemque non abſimilia inſtrumenta alia educi quam aptiſſime e corpore debeant. Quanquam autem fere nullus hodie, vel rarus ſaltem, ſi barbaras quaſdam nationes exceperis, *ſagittarum* uſus ſit, haud tamen abs re fuerit, quomodo *evelli eædem e corpore debeant*, ſi forte aliquando Chirurgo occurrant, breviter hic expoſuiſſe. Scilicet labor omnis in his extrahendis in eo potiſſimum ſitus videtur, ut ne prominentes illi ſagittarum unci, dum retrahuntur, graviter corpus denuo dilacerent. Igitur telum, ſi forte non nimis profunde intus inſederit, retrahi eá, qua venit, via oportet; ſed ita tamen, ut circumſpecte antea vulnus incidendo, ſi id ob partes vicinas tuto licet, amplietur: vel extrahi ab ea parte, in quam tetendit, ſive in qua mucro ejus hæreſcit, facto prius novo quodam a parte contraria vulnere. Ac poſterior quidem hæc ſagittas extrahendi ratio tunc inprimis commoda eſſe ſolet, quando altius eæ deſcenderunt; quando item plus eſt, per quod telo revertendum, quam quod perrumpendum eſt; porro quando venas jam nervoſque id tranſiit; denique quando periculum eſt, ne retro receptum ferramentum venas atque arterias, vel nervos aut tendines laniet. Facto igitur tunc apto loco vulnere, telum a tergo premendo ejicitur. *Spiculorum*, *gladiorum*, *pugionum*, *veſtimentorum ac vitri vel chartæ fruſtula* quomodo extrahi caute queant, ſupra jam tum clariſſime, ni fallor, deſcripſimus. (P. I. Lib. I. cap. I. No. 33.) *Glandium* vero *plumbearum*, itemque *pulveris pyrii* e cute faciei eductionem in *vulneribus per ſclopeta factis* commonſtravimus. (vid. l. c. cap. III.) Tandem ubi forte graviorem ſanguinis profuſionem cum vitæ periculo adactum in pedes vel brachia ferramentum concitavit, neceſſarium utique erit, torcular (tourniquet) loco idoneo rite prius injice-

injicere, quam hærens in corpore ferrum evellatur; poſtea extracto ferro profuſioni ſanguinis proſpicere, ac denique ipſum vulnus apte deligare.

CAP. XXX.

De ſuturis vulnerum chirurgicis.

I.

Varia de ſuturis. DUplex admodum vulnera ſuendi ratio eſt: altera fieri per acus ſolet; per emplaſtra glutinantia altera. Hanc *ſiccam* ſive *ſpuriam*; iſtam autem *veram* vel *cruentam* vocare Medici conſueverunt. Neque vero ſui temere vulnera ſine diſcrimine ſingula debent; ſed 1. ea potiſſimum, quorum oræ in unum contrahi deligationis beneficio nequeunt: qualia ea ſunt, quæ vel *tranſverſa*, vel *obliqua*, vel *angulata*, ſi tamen recentia adhuc diligenterque a cruore aliiſque rebus peregrinis expurgata fuerint. Tum 2. ea quoque, in quibus nihil neque colliſum, neque deraſum, neque exciſum advertitur: niſi forte laxæ admodum partes vulneratæ ſint, ceu oris labra, & ſi quæ ſunt ejuſcemodi, quæ valde extendi poſſunt. Si quid enim aliud, ſuturæ profecto præſtant, ut non glutinari ſolum promtius plaga poſſit, ſed minor etiam atque elegantior cicatrix eidem induci. Ad emplaſtra autem glutinantia & ſuturam ſiccam, quæ eorum beneficio fit, quod attinet, adhiberi eadem in iis præſertim vulneribus adſolent, quæ vel minus ampla, vel minus alta ſunt; præcipue ſi in facie forte facta ſunt. Etiamſi vero nonnulli Chirurgi acum protinus injiciunt, tamen qualis fieri in caſibus ſingulis ſutura debeat, illud ipſum ex vulneris genere judicandum eſt. Namque ubi vulnus ita comparatum eſſe animadvertitur, ut alia ratione contineri oræ ejuſdem queant, ſatius utique videtur, emplaſtris & faſciis, quam acubus uti: præterquam enim, quod ipſa minori cum moleſtia injiciantur, nullas quoque plagas novas aut cicatrices afferunt. Contra vero ubi latiora & profundiora vulnera reperiuntur, quam ut contineri per faſcias emplaſtra eorum oræ poſſint; quin &, ubi partes vulneratæ, naſus ſcilicet, aures, genæ, frons, mentum, vel digiti ita reſectæ, ut a corpore laxius dependeant, veniendum protinus ad ſuturam eſt, quæ acu perficitur.

II.

Monita circa ſuturas. Quoniam vero, qua ratione vulneribus ſuturæ recte injiciendæ, P. I. Lib. I. cap. I. No. 39. & ſeqq. ſatis expoſuimus; non eſt, quod ea hic repetamus. Hoc ſolum adhuc monemus, 1. quod, ubi emplaſtris glutinoſis vulneris oræ conjungendæ, *pili* ante omnia curate novacula *deradantur*; 2. quod emplaſtra hæc, ubi unum non ſufficit, plura vel juxta ſe invicem, vel etiam decuſſatim ſubinde ſupernjiciantur; (vid. Tab. IV. fig. 4. 5. 6.) 3. quod *ſutura vera* ſive *cruenta* duplex ſit, ſimplex vel compoſita. Simplex eſt; quæ ope

acus

acus & fili fit: ad quam refertur ſutura, *nodoſa* dicta, *pellionum*, *circumvoluta*, & ſutura tendinum. *Nodoſa* ita dicitur ob plures nodos, qui in ipſa fiunt; *ſutura pellionum*, quia fit ad morem, quo pelliones conſuere pelles ſolent: qua Chirurgi utuntur in inteſtinorum vulneribus ſuendis. (vid. Tab. IV. fig. 20.) *Circumvoluta* vero fit & dicitur, quando acus per oras vulneris tranſigitur, ibidemque per aliquod tempus relinquitur, & filum circa acum ita circumvolvitur, ut oræ arctius conjunctæ ſerventur: (vid. Tab. IV. fig. 21. & 22.) quæ in ſanandis labris leporinis adhibetur: ubi plura de ea proponemus. *Tendinum* denique *ſutura* denominatur ea, qua in ſuendis tendinibus diſſectis uti ſolent Chirurgi; de qua vero uberior dicendi locus erit, ubi de his tendinum læſionibus infra ſermo inſtituetur. Verum præter jamjam recenſitas ſuturæ longe adhuc plures priſcis Chirurgis uſurpatæ ſunt ſuturarum ſpecies, & cumprimis *ſutoria* dicta, *ſartoria*, CELSIANA, (Tab. IV. fig. 19.) ſuturæ *clavatæ* cum calamis ſcriptoris vel cylindrulis ligneis. Sed omittere earum deſcriptionem jam licebit: ſiquidem non amplius hodie a Chirurgis inſtituuntur, & jam dudum in uſu eſſe deſierunt: niſi quod *clavatæ* hoc ſeculo rurſus a PALFYNO & deinde a GARENGEOTIO, paululum tamen immutatæ, rurſus commendari cœperint, (*a*) dum pro calamis vel clavis aut cylindrulis ligneis ſericei iique cerati cylindruli aut clavi ab ipſis commendentur. 4. Tandem notandum, quod in ſuturis vulnerum profundiorum ſive altiorum *turundula* ſæpe in parte vulneris inferiori neceſſaria ſit: cujus beneficio apertus tantiſper eorum fundus conſervari queat, donec purgatum ſit vulnus, & fundus poſt ejectas ſordes primus rurſus coaluerit.

CAP. XXXI.

De digitorum cohærentium diductione.

I.

EVenire nonnunquam ſolet, ut infantes recens nati manuum vel pedum digitis cohærentibus inſtructi deprehendantur. Fere duplex autem noxæ hujus modus eſt: vel enim quam arctiſſime ſibi invicem quaſi agglutinati, vel per tunicam aliquam mediam, ut in anſeribus, conjuncti eſſe pedum digiti iſti conſueverunt. Interdum vero etiam in pueris vel in hominibus quoque adultis digiti nonnulli concreſcunt: quoties ſcilicet ipſi poteſt ambuſtionem atque exulcerationem aliquam imprudentius tractantur, & cumprimis incaute colliguntur. Quum autem non inſignem modo deformitatem, ſed maximas quoque motus incommoditates cohærentes ejuſmodi digiti afferunt, id omnino ſibi datum Chirurgi ſciant, ut quam ſolertiſſime ipſos rurſus diducant. Ac fieri quidem id ipſum duplici præſertim ratione poteſt: vel enim tunica illa intermedia forficis aut ſcalpelli ſubſidio exciditur; vel ubi arctius & ſine tunica digiti cohæſerint, ſcalpello tenujori interpoſito quam exactiſſime ab invicem ſeparantur. Ne autem ſaneſcentes denuo ſibi invicem illi adcreſcant; ſic utique inſtitui deligatio de-

Si digiti inter ſe invicem cohærent.

[*a*] Conf. ea, quæ ſupra Lib. I. cap. I. no. 46. & 47. de iis expoſui.

debet, ut faſciis digitum tranſverſum latis, iiſdemque in aqua calcis, ſpiritu vini, vel aqua vulneraria tinctis, digiti iſti diviſi ſinguli ac ſeparatim quidem tamdiu vinciantur, donec penitus conſanuerint.

II.

Si digiti cum palma conferbuerunt. Haud omnino inſolens etiam eſt, ut aliquoties obſervavi, digitos quoſdam poſt ambuſtionem, vulnerationem, aliamve id genus noxam uſque adeo firmiter cum ipſa palma confervere, ut penitus extendi manuſque aperiri nequeant. Igitur ne Chirurgiæ tirones ignorent, quid faciendum in ejuſmodi caſibus ſit, dicam brevibus, qualem egomet curandi viam tribus in ægris ingreſſus hic fuerim. Scilicet digitos illos, aſſumto ſcalpello, diligenter ac provide ab ipſa manu, nihil quicquam læſis tendinibus ſeparavi, adhibitiſque linamentis carptis, ſpleniis & balſamo vulnerario, ſuppoſita ex charta craſſa ferula, plagas ſingulas ſic curavi, ut interea extenſos ſemper digitos ſervaverim, donec plagæ coiverint. In quavis vero deligatione digiti aliquamdiu movendi, ne rigidi fiant.

CAP. XXXII.

De digitorum præternaturalium, corruptorum vel ſupervacuorum amputatione.

I.

NAſci quandoque homines ſolent manuum vel pedum digitis ſupervacaneis, iiſdemque informibus alienoque loco poſitis, præditi. Digiti iſti non unius ejuſdemque indolis eſſe omnes reperiuntur. Quidam enim oſſibus atque unguibus inſtructi, quidam illis deſtituti ſunt, nihilque fere aliud niſi prominentiam aliquam carneam referunt. Si quam igitur ipſi vel deformitatem vel moleſtiam afferunt, reſcindi a manu reliqua debent. Fieri id ipſum quam aptiſſime poterit ſcalpello quodam vel forfice; ſiquidem nulla in iiſdem oſſa inſunt, per quæ reliquorum digitorum oſſibus adhæreſcunt. Namque alias, ubi oſſa ſunt, grandiori atque fortiori opus erit forfice, cujus adjumento ipſa quoque oſſa quam aptiſſime diſcerpi valeant. Quoties autem forte uno plures id genus digiti abundantes adeſſe reperiuntur, ipſi autem infantuli adhuc infirmiores ac teneriores ſint, quam ut duriorem iſtiuſmodi ac ſine mora repetitam operationem atque inde oriundos dolores ſuſtinere abſque periculo poſſint; tutiſſimum omnino eſt, per quædam quaſi intervalla operationem iſtam inſtituere, neque ad alterius digiti amputationem ante progredi, quam vulnus alterum penitus glutinatum ſit. *Sanguinis fluxus* linamentis & ſpleniis ſiccis facile ſupprimitur; aut etiam ſpiritu vini imbutis. Vulneris autem glutinatio fit deinde balſamo vulnerario ut in aliis vulneribus. Ceterum haud abs re fuerit, breviter hic commemorare, quamnam egomet Ann. 1718. menſ. Jul. in iſtiuſmodi caſu curandi viam ingreſſus fuerim. Infantulus

lus ætate trimeſtris erat, digitumque aliquem præternaturalem prælongum habebat pollici adnatum, (Tab. XII. fig. 15.) eundemque oſſe quodam ſatis firmo, nec non loco unguis calcari quodam gallinaceo inſtructum. Cutem prius externam circumcirca ſcalpello incidebam; atque dein os forfice valida decerpebam. His confectis ſanguinem fortiter erumpentem vini ſpiritu & linamentis ſpleniolo ac faſcia cohibebam; ipſum denique vulnus adhibito balſamo vulnerario quam expeditiſſime glutinabam. Poſſem hic plura curationis hujus, in manibus æque ac pedibus a me inſtitutæ ſpecimina in medium producere; niſi unicum illud eſſe inſtar omnium poſset: præſertim cum eundem hunc ſemper in omnibus curandi modum obſervaverim.

CAP. XXXIII.

De digitorum corruptorum atque emortuorum amputatione.

I.

Quando nam digitus aliquis amputari debeat.

TRiplex potiſſimum ratio eſt, quare manuum ac pedum digiti amputari a Chirurgis conſueverunt. Vel enim 1. ita *laniati*, *glandibusque plumbeis* aliiſve corporibus *colliſi ac deſtructi digiti* reperiuntur, ut reſtitui prorſus nequeant; vel 2. per *ſphacelum*, a frigore, colliſione cauſiſve aliis excitatum, penitus corrupti ſunt; vel denique 3. *carioſi*, *ſcirrhoſi* & *cancroſi* evaſerunt, & nullis remediis reſtitui potuerunt, quemadmodum egomet exempla obſervavi & curavi. (*a*) Colliſionem autem digitorum a ſaxis tigniſve grandioribus fieri, adeoque apud cæmentarios fabroſque lignarios frequentem inprimis eſse, non eſt, quod prolixius hic moneamus.

II.

Quid Chirurgus obſervandum hic ſit.

Cavendum hic ſolerter admodum Chirurgis eſt, *ne digitos iſtiuſmodi læſos aut colliſos prius reſcindant*, quam omnis eoſdem ſervandi vel ſanandi ſpes evanuerit. Igitur ſi mediocriter tantum colliſi aut gangræna affecti digiti reperiuntur, applicare fomenta ſpirituoſa ac reſolventia, ad corruptionem ulteriorem præcavendam, oportet, ſolertiſſimeque rurſus, quoad fieri poteſt, diſpoſitis oſſium comminutorum fragmentis, deligationem ac glutinationem ea ratione inſtituere, quam in oſſium fracturis ſupra propoſuimus. Quoties vero ita graviter colliſæ digitorum partes ſunt, ut nonniſi leviter tantum cum reliqua manu cohæreant, tum nihil magnopere impedit, quo minus forfice aut ſcalpello protinus ipſas reſcindamus. Atque idem fere tenendum in ejuſmodi caſibus videtur, ubi digitorum pars aliqua per ſphacelum omnino corrupta deprehenditur: tum enim haud exiguum in mora ſolet eſse periculum. Quodſi autem *inſtrumento quodam acuto vulnerati vel ita diſſecti digiti fuerint*, ut ex parte adhuc cohæreant, ipſaque vulnera, utut graviſſima, recentia tamen ſint, tum ſatius utique videtur, par-

[*a*] Conf. ROONHUYSII obſ. Chirurg. XXV. de pollice ſcirrhoſo & cancroſo.

partem fere præciſam protinus in ſedem priſtinam reſtituere quam præſcindere, imo & partem omnino, attamen oblique præciſam, ope emplaſtri anguſti firmare, (*a*) ut in oſſium vulneribus docui, & ſic ſenſim eum glutinare. Præſtat enim diſſectarum partium glutinationem fruſtra nonnunquam tentare, pauloque ſerius id, quod corruptum eſt, reſecare, quam temere immiſſo ferramento ipſam glutinationis ſpem quaſi antevertere, & digitum temere reſecare, qui glutinari forte potuiſſet. (*b*)

I.

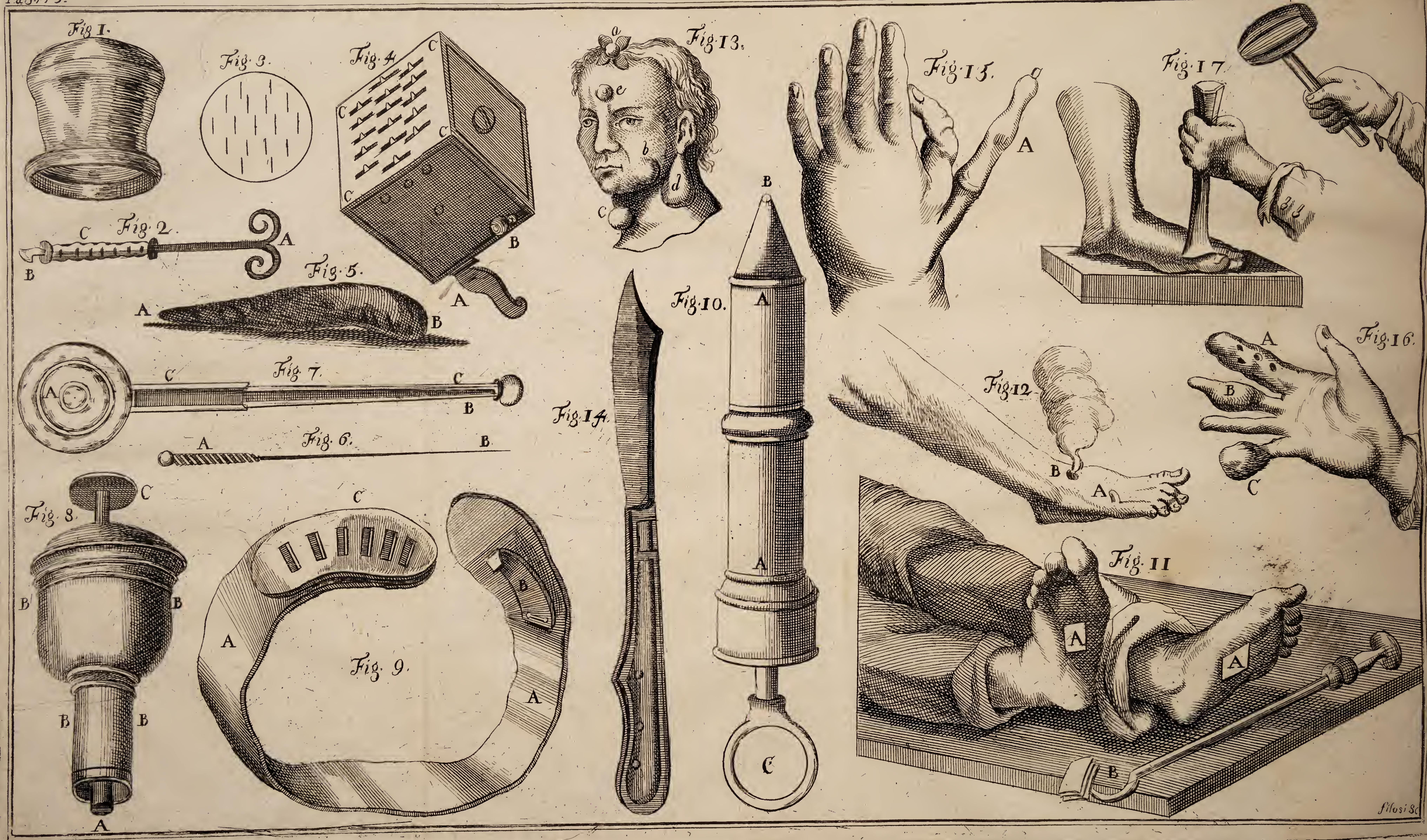
Amputationis modus quis ſit.

Ad ipſum autem *amputationis modum* quod attinet, is triplex potiſſimum eſſe in ſcholis Chirurgorum ſolet. Vel enim 1. *forcipe* (*c*) vel, quod præſtat, *forfice* quadam robuſta atque acuta pars corrupta decerpitur, præſertim ſi malum in infantibus, vulnuſque iſta ratione tractatur, quam capite præcedente poſuimus; vel 2. *ſcalpro* Chirurgico præacuto malleoque adhibitis, quicquid forte alienatum deprehenditur, unico ictu quam promtiſſime præciditur; (vid. Tab. XII. fig. 17.) ceu aliquoties ipſemet in digitis manus cancroſis & carioſis, vel etiam ſpina ventoſa corruptis, ROONHUSIUS autem in digito maximo pedis ſcirrhoſo haud infeliciter, quidquid nonnulli contradicant, perfecimus. Vel denique 3. pars noxia aut emortua, immiſſo *in ipſam juncturam ſcalpello*, & relicta ſatis ampla cutis parte reſcinditur. Qui quidem tertius digitos amputandi modus in eo præcipue reliquis binis prioribus præſtat, quod ſine omni oſſa diffringendi, & cariem aliquam hoc ipſo movendi periculo expediri queat. Atque hac ipſa etiam ratione aliquoties pollices manus alioſque digitos carie omnino corruptos in viris ac feminis, iiſque jam ſenibus & fere decrepitis, in articulo ad metacarpum reſecavi, ægroſque optime reſtitui. Utut eo nomine nonnullis minus commoda hæc curandi via videtur, quod vel prorſus non, vel ſaltem difficilius ſuper cartilagine, ut putant, cutis renaſcatur; quod ipſum tamen non adeo percepi. Imo incommodum hoc haud prorſus infeliciter, ut expertus ſum, evitari poteſt, ſicubi non ſolum cutis ſuperior probe ante retrahitur, quam digiti articulus aliquis reſcinditur, verum etiam pars extrema oſſis metacarpi vel metatarſi ſcalpello aufertur: ita enim facilius cum cute conſervet. Abſciſſo, quemadmodum diximus, digito, linamentis carptis, ſpleniis atque faſciis vulnus deligatur: & ſi forte ſanguinis copia homines laborant, longe utique commodiſſimum ad præcavendam inflammationem eſt, uncias aliquot ſanguinis ex vulnere prius emittere, quam vinctura injiciatur, ita novum ſanguinis profluvium vix erit metuendum, quod nunquam hic accidere memini. Si bini anteriores digiti cujuſdam articuli in manu una cum ipſius tertii parte aliqua corrupti animadvertuntur, tum ſatius utique ad perficiendam glutinationem videtur, ſcalprum prope ipſam partem cor-

(*a*) Notum mihi eſt exemplum digiti oblique omnino a lanionis conjuge, ſecuri lanionis reſecti: ubi ea fruſtum reſectum mox in locum naturalem reſtituit, & ope linteoli firmavit, atque ſic ſine aliis medicamentis rurſus coaluit.

(*b*) Conf. Part. II. Cap. LXXII. quod, quomodo farcire curta in naribus deceat, exponit.

[*c*] Vid. PAREI Lib. XVI. cap. 30.


Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9.
Fig. 10.
Fig. 11
Fig. 12.
Fig. 13.
Fig. 14.
Fig. 15.
Fig. 16.
Fig. 17.
Filosi Sc.

corruptam applicare, quam moleſtiori ſectione ampliorique vulnere digitum integrum per ſcalpellum profundius a metacarpo reſcindere. Si vero corruptio totum digitum occupat, ſive hoc in manu ſive pede ſit, tamen in articulo cum metacarpo, relicta ſatis ampla cutis portiuncula, amputatio inſtituenda. (*a*)

Explicatio Tabulæ duodecimæ.

Fig. 1. Delineantur *cucurbitula vitrea*, qualis hodie in Germania utplurimum, tam pro attrahendi quam ſanguinem educendi ſcopo adhiberi ſolet.

Fig. 2. Deſignatur *ſcalpellum* ſeu ferramentum *ſcarificatorium*, quo balneatores noſtri vulgo utuntur. A manubrium, B acies, C locus, quem digiti motu mira celeritate impellunt, ut acies cutem, quoties libet, vulneret.

Fig. 3. ob oculos ponitur plagularum, quæ in ſcarificationibus balneatorum fieri ſolent, qualiſcunque poſitura, ut cucurbita vitrea pro educendo ſanguine comprehendi omnes queant.

Fig. 4. *Cubus ſcarificatorius* conſpicitur, quo unico ictu ſedecim plagulæ, quales fig. 3. conſpiciuntur, modico cum dolore in cute fieri ſolent.

Fig. 5. *Hirudinis* ſive *ſanguiſugæ* qualemcunque figuram exhibet, cum multis non ſint cognitæ: A os ſive roſtrum, quo mordent, B partem poſteriorem. Notandum vero unam eandemque hirudinem figuram ſuam in longitudine, latitudine, craſſitudine & tenuitate vel centies mutare poſſe, ita ut nulla conſtans aut perpetua earum figura exhiberi queat.

Fig. 6 *Acicula Japonica* indicatur, qua Japonenſes & Chinenſes in pleriſque morbis corpus compungunt. A manubrium, B aciem oſtendit, quam corpori infigunt.

Fig. 7. *Malleolus Indicus*, quo in applicatione acus fig. 6. ſimul ſæpe utuntur. A capitulum eſt mallei, B manubrium, CC vero crena ſive ſulcus, in quo acicula illa condi poteſt.

Fig. 8. *Cauterium* ſive ferrum candens *occultum* repræſentatur ad inurendos fonticulos olim uſitatum, quod nonnulli *Capſulam Caſſerianam* appellant. Littera A extremum ipſius ferramenti demonſtrat, ultra capſulam jam prominens. BB capſulam ligneam, qua ferramentum illud conditur, ne ægros terreat. C manubrium deſignat, cujus adminiculo, ſi pollice premitur, extremum ferri candentis A in cute imprimi poteſt.

Fig. 9. Siſtitur commoda quædam *machina fonticulorum* in brachio, & ſi longior, etiam in pede imo & in cervice deligationi accommodata. Litt. AA. lorum coriaceum, duos vel tres circiter digitos tranſverſos latum, demonſtrant. Uncinulum ex orichalco ſeu cupro flavo confectum; C C laminam orichalceam plurimis, ut hic conſpicitur, foraminulis oblongis ac tranſverſis inſtructum, quibus dum in brachio, pede vel cervice firmari debet, uncinulus B innectitur.

Fig.

(*a*) Exempla etiam pollicum carioſorum in pedibus reſectorum refert DRANIUS *obſervat.* 112. 113. & 114.

Fig. 10. *Siphunculus* ſeu *ſyringa* pro liquoribus idoneis in urethram virilem, vaginam uteri, vulneribus & ulceribus quibuſdam apte injiciendis. AA corpus ſiphunculi. B extremum non in tenuem fiſtulam ſive tubulum, ſed in obtuſum apicem deſinens: quo impeditur, ne liquor injectus mox denuo refluat, C annulus emboli ſive piſtilli, in quem pollex immittitur, & liquor attrahitur, rurſusque expellitur.

Fig. 11. litt. AA oſtendunt locum in plantis pedum, quem Medicus Italus *in apoplexia* magno cum fructu aduri præcipit. B Ferramentum quadratum, quo hoc fieri debet.

Fig. 12. Pes aliquis ſiſtitur, in quo conus ex *moxa* Indica nondum accenſa litt. A, ſuccenſa vero litt. C indigitatur: qua Indi in podagra curanda utuntur.

Fig. 13. Varii generis *tumores cyſtici* & tubercula, *a*, *b*; ſcirrhi glandularum colli, *c*, *d*, carnes excreſcentes & *nævi materni e* indicantur.

Fig. 14. *Scalpellum* ſiſtitur parvum, quo utplurimum in tumoribus tunicatis, nævis maternis, ſcirrhis glandularum colli, imo & mammarum extirpandis uti ſoleo.

Fig. 15. *Manus* infantis repræſentatur, *ſex digitis* inſtructa. Digitus litt. A deſignatus, præter naturam erat & deformis, calcari quaſi gallinaceo munitus, & forfice a me refectus: qua etiam ratione digitos infantum *ſpina ventoſa* corruptos, in parte ſana amputavi.

Fig. 16. manus indicatur, ubi totus index A carie & ulceribus erat corruptus, quem integrum juxta manum ſcalpello fig. 14. abſcidi: eademque ratione etiam pollices ejuſmodi manus amputavi: ubi vero ſimul partem capituli primæ phalangæ reſecavi, quo fit, ut vulnus citius glutinetur. B oſtendit digitum medium ſpina ventoſa in medio articulo vitiatum, quem in prima phalanga; C vero magnam excreſcentiam in extremo digiti auricularis, eodem malo vitiati, quam una cum parte hujus digiti, in ſecunda phalanga ſcalpro & malleo feliciter abſtuli.

Fig. 17. Oſtenditur, quommodo *pollex pedis* corruptus ſcalpri & mallei ſubſidio a ROONHUYSIO præciſus eſt.

CAP. XXXIV.

De manuum, brachiorum atque humerorum amputatione.

I.

Quandonam fieri operatio iſta debeat. SI qua forſan alia Chirurgorum operatio, artuum ſane, hoc eſt, brachiorum & pedum amputatio crudelis admodum eſſe ſolet atque terribllis merito videtur pleriſque. Interim in quibuſdam caſibus tam ipſa neceſſaria invenitur eſſe, quam quæ vel maxime, ſi vitam hominis ſervare velimus. Quoties enim vel 1. *ſpacelus* gravior (*a*) muſculos ipſos deſtruens, membrum iſtiuſmodi occupavit; vel 2. gravior quædam ejus colliſio, quæ oſſa & muſculos corrupit, incidit; vel

3. Ca-

3. *caries* aut *ſpina quædam ventoſa* inſanabilis (*a*) ſuborta fuit; vel denique 4. *arteria brachialis*, cumprimis autem cruralis grandior (*b*) penitus ſic percuſſa eſt, ut cohiberi ſanguis plane queat; tum vix ac ne vix quidem ſervari abſque artuum amputatione hominis vita poterit. 5. Tandiu etiam inſtitui ſolet in ejuſmodi membris, a ſpina ventoſa aliave de cauſa monſtroſis & cumprimis manibus, quales a M. A. SEVERINO (*c*) BIDLOO (*d*) & RUYSCHIO (*e*) delineantur, præſertim ſi ægris magnos dolores concitant. Interim admonitos hic graviter Chirurgos velim, *ne ſine aliorum Chirurgorum atque Medicorum prudentiorum*, ſi haberi poſſint, *conſiliis* aut ſuffragiis arduam iſtiuſmodi artuum amputationem temere ſuſcipiant; ne forte incuſari poſtmodum crudelitatis, temeritatis vel imprudentiæ alicujus poſſint.

II.

Sed quo planius tandem conſtet, quomodo inſtitui graves iſtiuſmodi operatione debeant, haud abs re facturi nobis videmur, ſi de ſingulis ſigillatim atque ordine tractaverimus. Incipiemus itaque ab ipſa *manu*. Scilicet amputari manus vitioſa uno quaſi ictu poterit, ſicubi, vetuſtiſſimorum Chirurgorum exemplo, ſcalprum aliquod magnum præacutum, juxtaque carpum impoſitum mallei grandioris ſubſidio fortiter tranſadegerimus. Conſulendus hic præter vetuſtiores reliquos SCULTETUS eſt: ſiquidem is Tab. LIII. (edit. Ann. 1666.) operationis modum clare admodum delineavit. At vero dicta iſta operationis ratio anceps admodum, imo vero noxia utplurimum eſſe deprehenditur. Fere ſemper enim periculum eſt, ne carpi vel cubiti oſſa propter inſignem violentiam iſtam comminuantur, ſive diffringantur, graviſſimiſque incommodis homines exponantur. Nihil itaque a ratione alienum feciſſe Chirurgi recentiores videntur, quando loco ſcalpri ſcalpellum & ſerram imprimis ad reſcindendas manus adhibuerunt. Interim cavendum hic utique eſt, ne carpo vel metacarpo ſerram admoveamus: difficulter enim, atque non niſi cum periculo ſerra perrumpi ligamenta atque oſſicula iſta minuta conſueverunt. (*f*) Præſtat igitur ſecundum mores Chirurgorum hodiernos ad manum amputandam in ipſa cubiti oſſa ſcalpellum & ſerram immittere; atque ex modo, quem hic deſcribemus, ſimul conſtabit, qua ratione in *amputando* ipſo *brachio* ſive cubito atque *humero* ſit procedendum.

Manus quomodo amputari debeat.

Sci-

(*a*) Vid. Part. I. Lib. V. cap. 8. & 9.

[*b*] In *arteria brachiali* ſanguinem ſæpius ope ligaturæ arteriæ cohibui, adeoque hanc ob rationem brachii amputatio, quam tamen hic Chirurgi quamplurimi commendant & inſtituunt, raro erit neceſſaria.

[*c*] Lib. de Abſceſſ.

[*d*] Exercit. Med. Chirurg.

[*e*] Epiſt. Anatom. problem. XIV.

(*f*) Fuiſſe vero inter Chirurgos, qui moleſtam ejuſmodi in carpo vel metacarpo operationem ope ſerræ inſtituerunt, teſtis eſt SCULTETUS *cit. loco*. Poſſe vero vel ſolo ſcalpello *manum in articulo cum cubito reſcindi*, ex capite præcedenti mihi veriſimile eſt, licet experimentum hucuſque non inſtituerim.

III.

Circa brachii amputationem quid obſervatu opus ſit.

Scilicet quoties propter ſphacelum, cariem inſanabilem aut quamcunque noxam aliam manus aut brachium ſive cubitus amputari debent, gemina in primis neceſſaria videtur obſervatio. Namque proſpiciendum primo eſt *de loco*, ubi amputatio fieri debet, qui minimum ſit unum alterumve digitum ſuper partem corruptam, non autem in ipſa parte corrupta ſive emortua: tum ne majorum iſtiuſmodi membrorum amputatio in ipſis juncturis fiat; namque abeſſe vix ac ne vix quidem hic poſſe hodierni Chirurgi exiſtimant, quin, propter inſignem carnis circa juncturas tenuitatem, oſſa contegi & vulnera glutinari queant, adeoque inde caries, atque id genus alia incommoda ſuboriantur. (*a*) Poſtquam vero ſecundum nunc conſuetam methodum locum ſelegimus, quo felicius ipſa operatio ſuccedat, opus eſt, tum quæ ad ipſam amputationem, tum etiam quæ ad deligationem neceſſaria videntur, *inſtrumenta atque apparatum diligenter antea præparare* inque binis patinis aut tabulis propriis apte diſponere; ſed ita tamen, ut alio in loco, quam ubi æger eſt, hoc fiat, ne ipſorum conſpectu ægri perterrefiant.

IV.

Qualis inſtrumentorum & rerum apparatus hic requiratur.

Sed ne quis ignoret, qualem inſtrumentorum atque rerum aliarum apparatum dicta operatio poſtulet, operæ pretium fuerit, ſigillatim hic omnia percenſere. Nimirum ſpectant huc 1. *torcular* ſive faſcia tortilis (*Tourniquet*) ſuperius jam (P. I. Lib. I. cap. II. No. 9. & ſequentibus deſcripta.) 2. *funiculus aliquis* lineus planus, digitum tranſverſum latus, ulnamque circiter dimidiam longus. 3. *ſcalpellum* non adeo magnum pro cute incidenda. (vid. Tab. XIII. fig. 1.) 4. *ſcalpellum majus* atque *incurvum* pro incidenda carne reliqua. (Tab. XIII. fig. 2.) 5. *ſcalpellum* aliud *anceps*, ad incidendam carnem, quæ radium inter atque ulnam ſita eſt, adaptatum. (fig. 3.) 6. *linteum* aliquod tres circiter ſpithamas longum & ſex fere digitos amplum, idemque dimidia parte ſecundum longitudinem fiſſum. (Tab. II. fig. 17.) 7. *ſerrula* bona (*b*) pro reſecandis oſſibus. (Tab. XIII. fig. 4.) 8. *forceps*, volſella ſive tenaculum, pro arteriis prehendendis (fig. 5. vel 6.) & 9. *acus curva* cum filo robuſto, vel 10. *vitrioli* aliquot fruſtula linamentis carptis vel goſſypio involuta & 11. *ſpleniola* aliquot exigua quadrata, (Tab. II. fig. 21.) itemque 12. *linamentorum* carptorum inſignis copia. 13. *pulvis* ad cohibendum ſanguinem, vel, quod huic, quia facile inflammationes movet, & ſuppurationem impedit, præferendum eſt, *alcohol vini*, vel *oleum terebinthinæ* vaſculo contentum; (quibus

[*a*] Interea ſi larga ſatis cutis portio utrinque conſervatur, vulnus hic æque ac in reſectis digitis glutinari poſſe cenſeo.

[*b*] Recentiores quidem alias ſerræ & ſcalpellorum pro amputandis artubus excogitarunt figuras, ut ex GARANGEOT tract. de Inſtrum. Chirurg. videre eſt. Sed qui his noſtris aliiſve ſimilibus inſtructus, illi opus non eſt hæc abjicere & alia illa nova ſibi comparare: quia uſus me docuit, omnia hiſce noſtris æque commode & promte, ac novis illis perfici poſſe.

(quibus tamen omnibus adſtringentibus facile hic carere poſſumus) 14. *pulvillus* aliquis *ſtupeus* rotundus atque amplus, vel magnum fruſtum fungi, qui *crepitus lupi* vocatur, pro pulvillis & linamentis reliquis contegendis. 15. *veſica : vitullina aut ſuilla*, aut loco hujus vel *emplaſtrum aliquod amplum* ac glutinoſum, idemque crucis melitenſis formam referens, (Tab. II. fig. 15.) pro trunco cum præcedenti apparatu contegendo & involvendo; vel *emplaſtra tria*, duas quaſi ſpithamas longa & duos digitos tranverſos lata. 16. *Splenium* aliquod *crucis melitenſis* forma, ſed majoris amplitudinis quam emplaſtrum. 17. *Splenium craſſum quadratum* pro trunci extremo contegendo, 18. *tria ſplenia*, duas ſpithamas longa, duoſque digitos ampla. 19. *Faſcia* quædam pro deligatione quinque circiter ulnas longa, tres autem digitos ampla; & denique 20. Vinum aliaque medicamenta roborantia interna & externa, pro ægro roborando, quando forte animo linquitur.

V.

Quomodo ægrotus, miniſtri atque ipſe Chirurgus diſponendi ſint.

Quibus equidem rebus inſtructis, proximum eſt, ut, quando operationem inchoare volumus, de conveniente ægrotantis, miniſtrorum & ipſius denique Chirurgi poſitura proſpiciatur. Igitur *ægrotus* in ſella quadam humiliori, inque medio fere conclavi collocandus eſt, ut liber ſit quaquaverſum ad eundem aditus, & miniſtri commodius collocari queant. Ipſe Chirurgus medio inter utrumque ægrotantis pedem loco ſtare; *adminiſtri* autem, quorum *minimum ſex* adeſſe oportet, ſic aſſiſtere magiſtro ſuo debent, ut *unus* ex iiſdem, poſt ægrum conſtitutus, corpus ejuſdem contineat; *alter* juxta latus hominis ægrum collocatus brachii, quod amputari debet, partem ſuperiorem juxta cubitum complectatur; *tertius* ægri manum comprehendat; *quartus* quoque in latere cum *inſtrumentorum* apparatu aſſiſtat, ita ut ea Chirurgo, quando iis opus eſt, commode porrigere queat; *quintus* ea ſubminiſtret, quæ ad *deligationem* neceſſaria ſunt; *ſextus* denique eum in finem adſit, ut ægrum, ubi opus, roborare aliaque exequi promte ſingula poſſit, quæ a Chirurgo forte imperantur.

VI.

Quid proxime ante amputationem fieri debeat.

Dehinc a chirurgo, qui mantili pro manibus, ſi opus eſt, purgandis, cinctus eſſe debet, torcular ægro brachio modice contortum injicitur, qua nempe ratione ſupra jam tum (P. I. Lib. I. cap. II. No. 9. & ſequentibus,) nec non (Tab. III. fig. I. K.) oſtenſum eſt. Sic enim non arteria ſolum magna brachii, ad præcavendam ſanguinis nimiam profuſionem, ſed nervi etiam moderate comprimuntur, ut æger dolores operationis minus percipiat. Ne autem torcular Tab. III. fig. 1. K. facile relaxetur, contineri diligenter bacillus injectus ab eo miniſtro debet, qui poſt hominem ægrum adſtat; quando vero eis utimur, quæ Tab. V. & VI. delineantur, ea per ſe ſubſiſtunt, & miniſtri ope non indigent. Tum miniſtrorum alter, brachiumque ſupremum continens, cutem, quam fieri poteſt, ſolertiſſime ſurſum attrahat; ipſe vero chirurgus funiculum planum lineum, (vid. No. 4.) juxta eam partem, in quam immitti ferrum debet, aliquoties parti cir-

circumdet ductibus annularibus, & finem acicula firmet, ut firmiter contineri caro, neque cedere ſcalpello poſſit. Nonnulli *loro coriaceo, fibula inſtructo*, idem perficiunt. (*a*) Ante vero, quam ad ipſam operationem pergimus, excitari ægrotus vino alioque id genus liquore confortanti, quin verbis etiam diligenter debet, ne animum penitus abjiciat.

VII.

Operatio ipſa quomodo inſtituenda ſit. His rite jam confectis, properandum ad ipſam operationem eſt. Cujus primum equidem negotium in eo conſiſtit, ut Chirurgus contentum a duobus adminiſtris in ſitu directo brachium primum in loco deſignato cutem ſcalpello minore ad annulli ſimilitudinem diſcindat; deinde jubet, ut miniſter, qui partem brachii ſuperiorem continet, reſectam cutem, quantum adhuc fieri poteſt, ſurſum trahat: poſtea juxta oras cutis retractæ carnem omnem vel eodem ſcalpello, (quippe qui hic ſufficere commode poteſt) vel ſcalpello illo magno incurvo Tab. XIII. fig. 2. uſque ad oſſa circumcirca diſcindit: (quo artificio fit, ut caro poſtea & cutis in curatione tanto facilius citiuſque oſſa reſecta contegat, & glutinatio vulneris multum promoveatur.) Quo facto vel idem ſcalpellum minus fig. 1. vel ſcalpellum aliud, idemque acutum atque anceps fig. 4. ulnam inter ac radium demittitur, carneque interpoſita protinus perrupta, perioſtium ab oſſibus, ubi ſerra diſſecanda, deraditur, ne hoc dentibus ſerræ dilaceratum vehementiores & dolores & inflammationes moveat. Mox adminiſtri brachium ſuſtinentes gnaviter utrinqe carnem inciſam retrahant; quo ſcilicet oſſa reſecanda magis in apricum prodeant. Atque in ſuperiore quidem vulneris parte ut melius adhuc retrahi caro oſſaque altius reſecari queant, fiſſum illud, quod ſupra N. III. 6. memoravimus, *linamentum* ſic omnino in plagam immittere convenit, ut dependentia utrinque illius duo capita faciem brachii inferiorem, pars autem linamenti integra ſuperiorem contegat. Capita linamenti hujus extrema miniſtrorum is apprehendat, ſurſumque, quantum commode fieri poteſt, attrahat, qui brachii partem ſuperiorem ſuſtinet. (*b*) Providendum enim ſolertiſſime ſemper in ejuſmodi caſibus, ut, quoad fieri ejus poteſt, proxime juxta carnem ſurſum retractam os reſcindatur; hoc enim fit, ſicut ſupra jam diximus, ut os tanto citius deinde carne contegatur, & vulnus multo citius glutinetur. *Serrulam* autem ſic in primis applicare Chirurgus debet, ut utriſque brachii oſſibus ſimul ipſa immineat. Namque alias periculum eſt, ne aut minus æqualiter oſſa reſcindantur, aut alterutrum forte non ſatis robuſtum, cui ſoli ſerra imprimitur, findatur, atque ita homo ægrotus variis poſtea in curatione incommodis exponatur. Initio lente trahi retrahique ſerra debet; mox, ubi ſatis jam immiſſa oſſibus eſt, paulo celerius, caute tamen, moveri. Et ne qua forte ipſa in motu ſuo impediatur, vel ab oſſibus ex parte diſſectis comprimatur, miniſtri brachium ſuſtinentes ſuperiorem brachii partem leniter attollere, inferiorem autem deprimere debent, ita ut majus ſpatium pro ſerra paretur; donec ſcilicet, poſt elapſum unum

(*a*) Cumprimis VERDUNIUS, de quo infra cap. 36. n. 3.

(*b*) Chirurgorum nonnulli pro linamento iſto proprium aliquod inſtrumentum adhibent, ex lamina quadam tenui metallica paratum, qua carnes retrahuntur.

unum alterumve minutum, manus & brachii pars reſecanda penitus fuerit reſciſſa.

VIII.

Operatio ipſa quomodo inſtituenda ſit.

Simulatque jam cum manu reſectum brachium eſt, circumſpicere protinus chirurgum oportet, ut *ſuppreſſo ſanguinis ex arteriis profluvio*, reliquus brachii truncus quam curioſiſſime deligetur. Sed quo facilius explorari arteriarum præciſarum locus ſive oſcula queant, Chirurgus debet miniſtro, qui torcular ſuſtinet, imperare, ut torcular, laxato paululum bacillo, leniter reſolvat; quando vero torculati novo Tab. V. vel VI. uſus eſt, ipſe cochleam paululum relaxet. Namque ita ſanguis quaſi ex ſiphone prorumpens oſcula arteriarum ſtatim ſignificabit. Si ſanguinis copia hominem urget, longe optimum erit, torcular aliquantiſper reſolutum ſervare; ut, quicquid forſan abundat, in ſubjectum vaſculum ſenſim effluat. Sin minus ſanguis abundaverit, aut æger jam valde debilis, torcular, obſervatis prius arteriarum oſculis, conſtringi ſtatim rurſus debet. Atque inferius quidem brachium, ſicubi præſertim prope manum reſcinditur, nihil magnopere arteriarum vinctura opus videtur. Quum enim anguſtiores in his ipſis partibus arteriæ ſint, cohiberi facile ſanguis prorumpens ſolet, dummodo binis iſtis, vel trinis etiam arteriarum, quæ ſanguinem fundunt, canaliculis minuta quædam vitrioli fruſtula cum multis linamentis rudi modo contortis, vel ſplenia quadrata firmiter applicantur. (*a*) Oſſibus autem atque carni pulvilli vel faſciculi quamplurimi *e linamentis vel laceratis vel carptis atque ſiccis*, rudi modo digeſtis, confecti, injicere convenit. Linamentis his ſuperimponi amplum aliquod *crepitus lupi fruſtum* ſine vel cum faſciculo ſive pulvillo ſtupeo majori debet, involutoque aut per *veſicam* aliquam madidam aut *emplaſtrum* illud amplum figura crucis melitenſis, brachii trunco firmiter contineri. Loco hujus emplaſtri meliori fere cum effectu duo emplaſtra longa & anguſta in forma crucis, vel tria in forma ſtellæ, trunco imponi poſſunt, quibus cutis bene deorſum attrahi poteſt, ut vulnus tanto citius ea tegatur & glutinetur. (*b*) Super emplaſtra dein *ſplenium magnum*, crucis melitenſis formam habens, ſic injicitur, ut partes extremæ ab miniſtro adſtante diligenter contineantur & circum brachium involvantur. Denique *ſplenium quadratum craſſum* & poſtea *trina ſplenia longa & anguſta* ſic ſupra truncum dantur, ut ſtellæ cujuſdam formam in ipſo referant, extremiſque partibus ſuis ſurſum in brachio aſcendant. Tandem iſtæc omnia faſciæ iſtius longioris, cujus applicandi modum infra, ubi de faſciis proponemus, deſcripturi ſumus, beneficio quam exactiſſime deligantur.

Ff 2 IX.

(*a*) CHABERTUS, unus ex Chirurgis recentioribus Gallis, in obſ. ſuis chirurg. Pariſ. 1724. editis, teſtatur, vitriolum hoc in loco ne quidem eſſe neceſſarium, & quod ſola ſpleniola ſive linamenta rudi modo contorta & arteriis arcte applicata cum idonea vinctura ſanguinem hic ſatis continere queant: id quod, præſertim ubi ægri non adeo robuſti, ſatis efficax deprehendi. Alii ejuſmodi acria omnino noxia aut ſaltem valde fallacia atque incerta pronunciant. Vid. RUYSCH. Epiſt. de *Nova metodo amputandi*, aliique: quia poſt eſcharæ vitriolo inductæ lapſum profuſio ſanguinis ſæpe redit.

(*b*) Hoc etiam valde laudat DRANIUS, obſ. Chirurg. Tom. II. pag. 309.

IX.

Sanguinis etiam profuſio per candens ferrum & ligaturam ſupprimitur.

Quam veterum æque ac recentiorum Chirurgorum non pauci, ad cohibendam ſanguinis ex amputatis membris profuſionem, adhibere ſoliti ſunt *arteriarum per cauteria ſive ferra candentia aduſtionem*, hanc ipſam noſtræ hujus ætatis Chirurgi non ut ægris tantum moleſtam & horribilem, ſed & vel maxime dubiam, imo ſæpe periculoſam, in *humero* præſertim atque *femore* amputato inſtitui prohibent. Fere ſemper enim poſt alterum tertiumve diem, præſertim his in partibus, cruſta, ferro candente inducta, reſolvitur, novaque tunc denuo ſanguinis profuſio facile concitatur. Si quis tamen eis uti velit, in brachio certe inferiori ſive cubito vel tibia etiam haud prorſus ſine fructu adhibentur; præſtat vero antea deſcriptam ſequi methodum, & non niſi in caſu neceſſitatis urere. Quodſi autem, prouti recentiores Chirurgi præcipiunt, præciſas etiam in brachio vel tibia *arterias vincire* volueris, id quod tamen in cubiti parte inferiori vix neceſſe erit, apprehendere ſingulas volſellæ, roſtrum corvi dictæ vel alius idoneæ (vid. Tab. III. fig. 4. *vel* Tab. XIII. fig. 5. vel 6.) inſtrumento debebis, filoque firmiori & cerato ope acus curvæ circumjecto deligare.

X.

In humero quomodo ſiſti ſanguis per vincturam debet.

Quoties amputari humerus aliquis debet, eadem fere, ut in brachio, ratione tota inſtituenda eſt operatio; niſi quod arteriæ brachiales, quarum interdum tantum unica, interdum duæ vel tres ſunt, volſella idonea comprehendi & filo robuſto, acus præſertim curvæ beneficio circumducto, vinciri nunquam non debeant. (vid. No. 9.) Medicamenta enim & cauteria parum aut nihil hic proficiunt. Deligatis, uti diximus, arteriarum grandiorum partibus extremis, reſolvi paululum torcular debet, detectiſque per prodeuntem ſanguinem arteriis reliquis, ſimilis vinctura inſtitui. Sunt in Chirurgis nonnulli, qui per ipſam arteriam, forcipe comprehenſam, filum acus paulo minoris adjumento trajiciunt, antequam nodum injiciunt; ſic enim firmiorem inſtitui poſſe deligationem ipſi exiſtimant, quæ non facile cedat. Alii pro volſella valde curvam aliquam acum adhibent, quam cum filo cerato ac robuſto per juxta poſitam carnem duplici punctura utrinque ſic tranſmittunt, ut filo in nodum conſtricto una cum notabili copia carnis, comprehendi & vinciri ſimul ipſum arteriæ oſculum queat, ne arteria a filo facile diſrumpatur. Sed præſtat tamen, niſi ego fallor, volſellam aliquam ex prælaudatis ad arterias comprehendendas adhibuiſſe, & poſtea, ut dictum eſt, arteriam deligaſſe. Namque haud exiguum alias periculum eſt, ne aut ab ipſo arteriæ ramulo acus aberret, aut arteria ſaltem ex injecto vinculo facile rurſus elabatur.

XI.

Quid poſt deligationem fieri debeat.

Confecto jam, ut ſupra (No. 8.) diximus, *deligationis negotio*, ſequitur, ut ægro hauſtulus vini aut alius confortantis potionis iterum porrigatur, eodemque ſuper lectum collocato, amputati brachii truncus

per

per injectam adminiſtri alicujus palmam firmiter aliquot horas contineatur. Sic enim non vinctura ſolum firmius adhæreſcit, ſed ipſa quoque ſanguinis profuſio promtius certiuſque quieſcit. Tum torcular paulatim relaxari debet, quantum quidem ad conſervandum ſanguinis circuitum ſatis videtur. Quibus ita peractis, ſi nihil amplius ſanguinis erumpit, indicio illud eſt, bene hanc confectam operationem eſſe. Igitur quies imperari ægroto debet, potioniſque loco emulſio quædam roborans & anodyna identidem præberi; ut per conciliatum ea ſomnum & dolores ſenſim evaneſcant, & vires amiſſæ redeant. Altero die denuo relaxari paululum vel etiam omnino tolli torcular debet, exactiſſimaque victus ratio homini ægro præſcribi, qualem videlicet adverſus periculoſiſſima *caloris*, *febris ac profuſionis* ſanguinis incommoda graviter vulneratis ſupra jam præſcripſimus: (P. I. Lib. I. cap. I. No. 43.) ſique ſimul pulveres & potiunculæ temperantes ordinantur, & in æſtu majori ægro ſanguis e venis educitur; tanto melius ea mala avertere poſſumus; Sed ubi æſtus & abundantia ſanguinis deſunt, venæſectio promiſcue non eſt neceſſaria: quia ægros jam debiles nimis debilitat. Quodſi autem *novum aliquod ſanguinis profluvium* exoritur, quod per manus ad truncum applicationem aut etiam novo adhuc eoque craſſo ſuperinjecto ſplenio cum faſcia nova paulo arctius adſtricta cohiberi nequeat, (id quod tamen ſæpius ſuffeciſſe obſervavi) claudi rurſus torcular oportet, reſolutaque deligatione priori arterias quam ſolertiſſime filo conſtringi, vel, præſertim ſi arteriæ apprehendi nequeant, ferro aduri, vel etiam multis linamentis rudi modo convolutis probe obturari, & vulnus denuo, ut docuimus, accurate deligari, truncumque dein diutius paulo comprimi, donec ſanguis quieſcat.

XII.

Ac prima quidem vinctura, niſi forte gravis aliquis dolor, inflammatio, vel ſanguinis profuſio ſimileque malum aliud inciderit, *reſolvi nunquam ante tertium vel quartum diem debet*: quo nempe firmius ac certius arteriarum præciſarum oſcula conſerveant. Neque alienum hic fuerit, miniſtrum aliquem juxta ægri lectum per octiduum conſtituere, qui ſemper vigilet, & torcular protinus injiciat, ſicubi forte ſanguis denuo proruperit, quique interea Chirurgum pro nova ligatura injicienda accerſi curet. Si autem omnia recte ſe habent, deligatio quoties innovatur, quam leniſſime removeri ſingula debent, quæque vulneri proxima ſunt, prorſus non attingi, nedum violenter abſtrahi; ne ſcilicet ſanguis denuo irritetur. Præſtat enim, tantiſper ea ſuper vulnere relinquere, & in quavis deligatione vino vel ſpiritu vini calido humectare, donec ſua ſponte ſuppuratione facta tandem ſolvantur ac decidant. Fereque ſufficit poſtea reliquo curationis tempore non niſi poſt alterum diem vincturas reſolvere, vel ſolum ſemel quotidie, niſi largior forte ſuppuratio, præſertim æſtate, illud bis requirat.

Quandonă & quomodo innovari deligatio debeat.

XIII.

Quid in deligationis innovatione faciendum opus ſit.

In ipſa autem vincturæ innovatione hæc in primis neceſſaria eſt obſervatio. Nempe vulnus ante omnia linamentis blande expurgatur, novaque linamentorum carptorum glomera ſive faſciculi plani (*plumaceux*) ſupradantur. Atque horum quidem infima ſive ipſi vulneri proxima unguento digeſtivo madida, reliqua autem ſicca eſſe convenit. Linamentis carptis tria, quatuor vel ſex emplaſtra pedem quaſi longa, digitumque vel pollicem lata in formam ſtellæ diſpoſita, ex empl. diapalmæ vel Andreæ a cruce ſimilique glutinoſo alio confecta ſuperimponuntur. Super emplaſtra denique ſplenium quadratum craſſum & poſtea tria longa & anguſta ſplenia, in ſtellæ formam diſpoſita, cum faſciis, eodem, quem antea poſuimus, modo deligantur. Continuato ſic per quindecim circiter dies deligationis hujus negotio, linamentorum ac ſpleniorum non amplius tanta copia requiritur quam in principio; neque tam arcta & accurata deligatio: ſiquidem tunc nullum amplius profuſionis ſanguinis periculum ſupereſt. Sed vulneris curatio continuatur per unguentum digeſtivum vel balſamum vulnerarium, paucis linamentis & emplaſtris, cum ſplenio quodam ſuperinjectis; tandem linamenta carpta ſicca cum emplaſtro ſupradantur, ipſumque vulnus, perinde ut in reliquis vulneribus fieri adſolet, tandem ſic exſiccatur & glutinatur. Fere ſemper autem binis circiter menſibus glutinatio iſtæc abſolvitur. Ceterum illud breviter adhuc hic admonendi chirurgi ſunt, ut ſcilicet primas deligationes, præſertim in humero aut femore amputato, nunquam ante inſtituant, quam torcular fuerit, ad præcavendam ſanguinis vim ac profuſionem, applicatum; vel ſaltem arteria brachialis a miniſtro in medio brachio ope pollicis probe compreſſa.

XIV.

Quomodo ſanguinis fervor deliniri debeat.

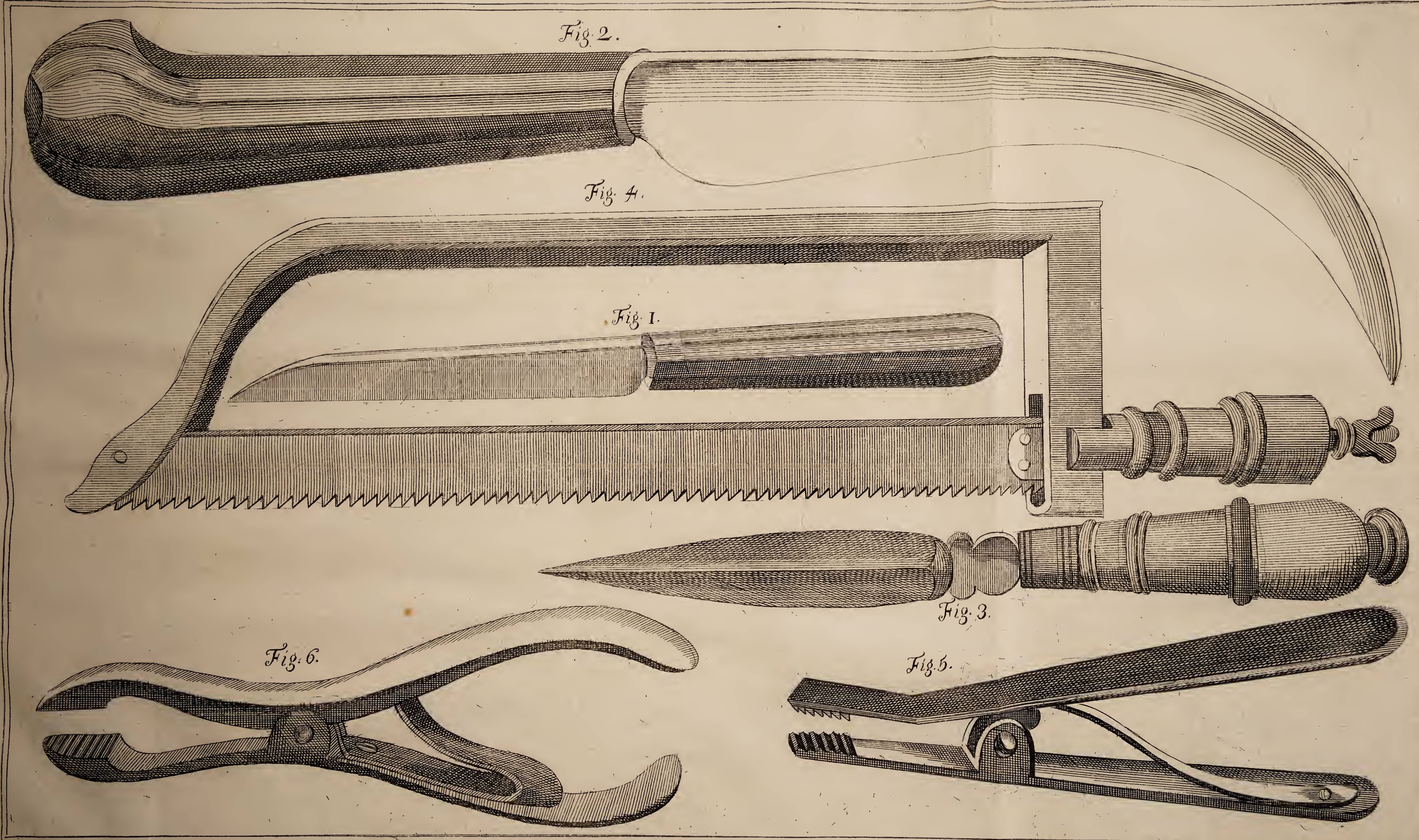
Denique ubi poſt factam membri amputationem *paulo violentior ſanguinis motus aut fervor inciderit*, prouti quidem in corporibus vegetis, robuſtis & ſucci plenis haud raro fieri ſolet, neceſſarium utique eſt, ſanguinis affatim ex venis emittere, tum medicamenta temperantia, refrigerantia exactiſſimamque victus rationem ægrotantibus præcipere. Namque alias ingens periculum eſt, ne aut febris graviſſima, quam *vulnerariam* vulgo hic vocant, aut ſphacelus, aut ſimile his malum aliud ſenſim ipſum interimant.

Explicatio Tabulæ decimæ tertiæ.

Fig. 1. exhibet *ſcalpellum minorem*, quo in artuum amputationibus cutis & poſtea omnis caro commode, immo commodius ſæpe quam maximis illis curvis diſcindi poteſt.

Fig. 2. *ſcalpellum majorem*, *eumque curvum*, ſive *falcatum*, quo vulgo in brachiis & pedibus pro carne incidenda utuntur: cui vero pleriſque in caſibus, ſi non ubique, minorem fig. 1. aut alium fere ſimilem

TAB. XIII.



milem præfero. Recentiores quidam huic majori varia ornamenta adjiciunt: quæ vero ſupervacanea eſſe judico.

Fig. 3. *ſcalpellum ancipitem*, pro diſcindenda carne brachii cruriſque oſſibus intertexta: quod quidem etiam minori & non ancipiti, ut Tab. I. litt. G. aliove ſimili fieri poteſt; itemque in amputatione pedis, ubi ſura conſervatur, uſurpandum.

Fig. 4. *Serrula* delineatur, quæ adhiberi ad reſecanda artuum oſſa ſolet. Multi duplo hac, quam hic deſignavimus, majorem adhibere ſolent; verum & ſerra hujus magnitudinis, vel ſaltem non multum majori, res perfici ſatis, imo commodius fere, poteſt. Varii varia ipſi quoque addunt ornamenta, imo & figuram variant. Verum qui tali inſtructus eſt, non indiget hanc rejicere, & novis ſumptibus aliam ſibi comparare: quia optime id, quod ſerra perficiendum eſt, præſtat.

Fig. 5. *Volſella* quædam exhibetur elatere A inſtructa, ad prehendendas arterias roſtro dentato B in amputatis brachiis ac pedibus præciſas, quo facilius filo robuſto conſtringi ligarique poſſint, pro ſiſtendo ſanguinis profluvio.

Fig. 6. Alia ſpecies hujuſmodi *volſellæ* pro eodem ſcopo & fine adhibenda, ex GARENGEOT; quæ etiam in roſtro lævis ſine illis ſulcis eſſe poteſt, ne durius arteriam afficiat.

C A P. XXXV.

De pedum ac tibiarum ſive crurum amputatione.

I.

Quo loco amputari tibia debeat.

VEtuſtiores equidem Chirurgi quoties amputare pedem, quoad metatarſum vel tarſum, hoc eſt, quoad partes tibiæ ſubjectas, corruptum debebant, *ſcalprum* quoque aliquod magnum cum malleo, vel & *forcipem* quandam prægrandem, robuſtam & acutam adhibebant, quibus partem corruptam præcidebant, vulnuſque deinde probe deligabant, & balſamicis remediis curabant. Luculentus hujus operationis teſtis atque interpres SCULTETUS eſt in Armament. ſuo Tab. LIV. Verum enim vero quum moleſta admodum graviſſimiſque periculis ob oſſium colliſionem & ligamentorum, tendinumque ac nervorum lacerationem opportuna iſtæc operatio ſit, viſum non ſine ratione recentioribus Chirurgis fuit, vel ope ſcalpelli oſſa digitorum a metatarſi oſſibus, itemque metatarſi ab oſſibus tarſi, imo &, ſi malum paulo altius aſcendit, ipſa priora tarſi oſſa a reliquis ac poſterioribus, ubi inter ſe invicem junguntur, caute reſcindere, & poſtea vulnus, ut veteres fecerunt, rurſus glutinare; ſic ut ſuper reliquo hoc pede melius, quam ſuper ligneo fulcro aut pede incedere poſſint. Vel quia multi hic difficultatem glutinandi & oſſa hæc obtegendi metuerunt, aut operationem hanc moleſtiorem cognoverunt, ipſam potius tibiam eamque non in inferiori ipſius parte; verum loco ſub patella quatuor circiter digitos poſito, præſcindere. Tametſi enim ſic bona ſimul atque magna tibiæ pars

ſimul reſcinditur, longe tamen facilius & pedis deformitas & inceſſus incommoditas evitantur. Quando enim longiori pedis trunco inſiſtere vel incedere nemo facile poteſt, neque pes artificialis aliudve fulcrum ibi ſatis bene firmari, longe ſane commodius, amputata in ſuperiori tibiæ parte, & quidem ad quatuor digitos tranſverſos ſub rotula tibia, ne tendines flexorum ejus, ſi altius reſecetur, lædantur, & abſcondi corporis defectus, & genubus adaptari pedes artificiales argentei aut lignei poſſunt. Non ſum equidem neſcius, exiſtere adhuc in Chirurgis non nullos, qui cum SOLINGIO, VERDUYNIO & DIONYSIO non niſi partem corruptam præcidendam eſſe ſtatuunt; ſed nihil tamen eſt, quare iſtorum auctoritatibus moveri magnopere velimus. Præterquam enim quod in inferiori tibiæ parte, hoc eſt, ſub ſura difficulter admodum, ut jam diximus, pes aliquis artificialis aut fulcrum firmari poteſt, certe ſi reclinatæ tibiæ iſti longiori pes quidam artificialis aut fulcrum aliquod ſubnectitur, inſignis plerumque & deformitas & moleſtia in ambulando ægris ſuboritur.

II.

Pecnliaris de tibiæ amputatione obſervatio.

Ad inſtrumenta, operationis item ac deligationis modum quod attinet, idem fere, atque in brachii amputatione, obſervari hic oportet, niſi quod variæ adjungi cautelæ propriæ circa tibiarum amputationem promereantur. Namque 1. æger vel in ſella ſedere, vel in lectulo aut menſa decumbere poteſt, ita ut pedes exſerat. 2. *pili circa locum reſecandum novacula auferendi*; ne emplaſtra poſtea his fortius adhæreant, & in eis removendis dolor concitetur. 3. Poſt amputationem arteriæ in tibiis obviæ difficulter obturari ſine ferro candenti aut filo ope acus curvæ injecto poſſunt: quantumvis enim non admodum magnæ videntur, ſine his tamen præſidiis, fere ſemper, poſt injectam vincturam ſive deligationem, poſt aliquod tempus ſanguinem effundunt, præſertim ſi arteria cruralis non ſimul ſpleniis anguſtis & faſcia probe compreſſa ſit. 4. *Faſciam autem tortilem ſive torcular pro arteria crurali* ante operationem *comprimenda*, ſive illud ſit torcular vulgare cum bacillo, ſive torcular recentius cum cochlea, ſic conſtringere ſupra genu convenit, ut faſcia quædam in forma cylindri convoluta in poplite ſuper ipſam arteriam inibi deſcendentem eidem ſubjiciatur. (vid. Tab. XIV. fig. 4. D.) Quanquam longe melius mihi videtur, arteriam iſtam, præſertim ſi tibia prope genu eſt reſcindenda, injecta femoris parti ſuperiori faſcia cylindrica, conſtringere, (vid. Tab. III. fig 1. L. M.) ita enim peracta amputatione deligatio commodius, quam ſi torcular juxta genu applicatum eſt, fieri poteſt.

III.

Qualem rationem Verdunius præſcriſerit.

Aliam eandemque novam tibias amputandi rationem PETR. ADRIANSON VERDUNIUS, haud incelebris quondam apud Amſtelodamenſes Chirurgus, & amicus quoque, dum viveret, meus, in peculiari libello quodam, belgice, germanice, gallice latineque conſcripto, circa annum 1696. propoſuit, eamque ſic cumprimis in notitiam hominum, licet inventor ejus non eſſet, detulit. Et quamvis varii ſint, qui inventionis

nis

nis etiam gloriam hujus operationis Chirurgo cuidam Genevenſi, nomine SABOURIN, adſcribunt, ut Acad. Regia Pariſienſis, (*a*) GARENGEOT, aliique, qui eodem, quo VERDUNIUS, tempore hanc operationem Genevæ & poſtea etiam Pariſiis perfeciſſe dicitur, tamen diu ante hoc tempus, id quod paucis hactenus cognitum eſſe perſpicio, hæc operatio a Chirurgis Anglis, ac nominatim LOWDHAMO, & JOUNGIO, & peracta & deſcripta eſt, ut videre eſt non ſolum ex libello anglico, cujus inſcriptio eſt: *currus triumphalis terebinthinæ*, ſive *de mirabili virtute olei terebinthinæ in ſanguinis profluviis*, una cum nova artus amputandi ratione, auctore JACOBO JOUNGIO, Lond. 8. 1679. verum etiam ex KOENERDINGII, Chirurgi quondam Noſocomii magni Amſtelodamenſis, & amici quoque mei, libello belgice conſcripto: *de gangræna & ſphacelo*, cruraque amputandi ratione veteri ac nova, 8. Amſtelod. 1698. qui quoque eodem, quo VERDUNIUS anno novam hanc operationem bis perfecit. Cujus equidem ſumma eo fere redit: ſcilicet *ſura* ſcalpello Tab. XIII. fig. 3. adhibito a tendine Achillis reſecatur, ac deinde ſecundum longitudinem ſurſum verſus inciditur & a tibiæ oſſibus ſeparatur ad illum uſque locum, juxta quem ſerra reſcindi oſſa debent. Conf. Tab. XIV. fig. 5. 6. 7. Deinde caro ſuræ propendens. (fig. 6. A) ope linteoli a miniſtro verſus poplitem reclinatur. Mox & in anteriori tibiæ parte poſita cutis & oſſibus interpoſita caro, ut alias fieri ſolet, apto ſcalpello (Tab. XIII. fig. 1. vel 3.) diſſecantur, amputatiſque eis ope ſerræ, ceu ſupra præſcripſimus, ſura reclinata trunco tibiæ ope ſpongiæ ac ſpiritus vini prius mundato adaptatur, & quaſi plumaceolus ſolertiſſime obducitur, & ſi quid nimium aut inæquale eſt, reſecatur, emplaſtriſque glutinoſis, vel etiam una alterave ſutura firmatur. Denique ſplenia cum veſica humida & faſciis eo fere modo ſuperinjiciuntur, quem ſupra jam in amputationibus generatim retulimus; vel peculiari machina ex corio, loris & fibulis, quæ VERDUNIUS & GARENGEOT delineant, firmantur, truncuſque cruris manu miniſtri per aliquot horas, donec hæmorrhagiæ metus præteriit, probe comprimitur: adhibito ſimul eundem in finem torculari cum cochlea. Tab. V. fig. 6. vel Tab. 6. fig. 1. His ita jam confectis multiplici hominem ægrum commoditate beari, auctores laudati exiſtimant. Neque enim 1. ſuram ſolum præſtare, ut, compreſſis arteriis, abſque medicamentis adſtringentibus, & abſque omni & aduſtione & ligatura arteriarum ſupprimi ſanguis valeat: ſed & vel maxime 2. ut ne, oſſibus reſectis carne mox rurſus obtectis, ſuboriri facile caries poſſit: id quod alias haud raro contingit, & curationem valde protrahit. Tum 3. ſuras cum oſſibus truncatis quam facillime, ope præſertim balſami vulnerarii, in ſequentibus deligationibus adhibiti, conferveſcere, itaque glutinationem valde hoc ipſo accelerari. Denique 4. carnem illam oſſibus præciſis, ſanato ægro, ad pulvilli inſtar ſubjectam mirum quantum ad inceſſus commoditatem facere; præſertim cum reclinare tibiam haud neceſſe ſit, ut alias vulgo fieri ſolet; ſed inſtrui quam aptiſſime machinamentum ex ligno levi excavatum poſſe, ut directo ingredi pede quodam artificiali, quaſi naturali, poſſit. Caro iſta, quando faſciæ ſolvuntur, a miniſtro ſemper probe ſuſtinenda, & verſus reſecta oſſa premenda

eſt,

(*a*) An. 1702. in obſerv. anatom. pag. 43. edit. Amſtelodam.

eſt, ne decidat atque ſic glutinationem turbet aut impediat. Luculentius iſta ſingula in ſuperius laudato libello ſuo VERDUNIUS explicavit, tabuliſque æneis quamplurimis deſignavit.

IV.

Eam rurſus deſeruit. Quanquam autem non dictus ſolum VERDUNIUS, ſed alii quoque Chirurgi haud infeliciter aliquoties iſtam operationem inſtituerunt, tamen quam pauciſſimi extiterunt, qui approbare illam, aut in Chirurgorum ſcholas loco priorum curandi rationum hucuſque introducere ſuſtinuerunt. Præterquam enim quod & Angli & ipſe VERDUNIUS atque KOENERDINGIUS poſtmodum ab illa abſtinuerint, atque æger in quo SABOURINUS operationem hanc Pariſiis inſtituit, mortuus ſit, (*a*) ſane non prorſus ejuſmodi exempla Amſtelodami defuerunt, ubi in curatione & poſt abſolutam glutinationem quidam velut oſſium aculei ex oſſibus prominuerunt, compunctiſque partibus mollioribus, acutiſſimos dolores atque alia id genus mala moverunt: ut taceam, quod SABOURINI æger plus ſanguinis, quam alias perdi ſolet, perdiderit, aliaque incommoda, quæ hæc operatio aliquando poſt ſe trahit, & quæ KOENERDINGIUM, ut conſuetam huic novæ prætulerit, commoverunt; quemadmodum in laudato ipſius libello ea prolixius exponit. Sed quicquid tandem harum rerum ſit, GARENGEOTIUS certe, chirurgus gallus ex recentioribus, cui JOUNGII & KOENERDINGII laudata ſcripta ignota fuiſſe videntur, denuo laudare operationem hanc & quaſi poſtliminio inſtaurare nullus dubitavit. (*b*) Fuerunt enim, ut idem perhibet, in Gallia homines, qui uſque adeo feliciter curati iſta ratione fuerunt, ut non incedere tantum commodiſſime, ſed quam expeditiſſime quoque ſaltare potuerint. Requiritur vero ut hi homines ceterum ſint ſani, & cauſæ, quæ extirpationem membri poſtulant, externæ, ſi felicem ejus ſucceſſum ſperare velimus.

V.

Hæc etiam in brachio fieri poteſt. Ultimo denique notandum, quod hæc operatio non ſolum in tibia peracta ſit & ſuccedat, ut plerique recentiorum exiſtimant; verum quod eadem *etiam in brachio*, relicta parte carnis & cute, pro reſectis oſſibus poſtea contegendis, & fieri poſſit, & quoque haud infeliciter peracta ſit: id quod non ſolum ex JOUNGII & KOENERDINGII libellis, verum etiam ex RUYSCHII epiſtol. problem. XIV. *de nova artuum decurtandorum methodo*, addiſci poteſt: ubi RUISCHIUS operationem ejuſmodi, ſe aliiſque præſentibus, a VERDUNIO & BORTELIO, VERDUNII genero, feliciter inſtitutam deſcribit.

CAP.

[*a*] Teſtibus actis Acad. Reg. Pariſ. Ann. modo citat.
[*b*] In operat. Chirurg. cap. de tibiæ amputatione.

C A P. XXXVI.

De femoris amputatione.

I.

QUotieſcunque tibia ad ipſum uſque genu aut femur corrupta, vel ipſum quoque femur in parte inferiori, propter cariem, ſphacelum aut colluſionem inſanabilem arteriæque cruralis læſionem aliquam graviter affectum deprehenditur, amputari utique aliquando femur ipſum oportet. Quæ quidem operatio dici vix poteſt, quam anceps ſit atque periculoſa; præſertim ubi paulo altius immitti ferramenta debent. Neque enim graviſſima ſolum, propter grandiorum arteriarum amputationem, ſanguinis profluvia quandoque concitari hinc ſolent, ſed ipſe quoque ægrotantium vires per nimiam materiam ex ampliſſimo vulnere iſtoc quotidianam inter curandum effuſionem ita mirifice debilitari, ut quamplurimi confici ſenſim in ipſa curatione conſueverint. Quoties igitur reſcindi femur debet, proſpiciendum omnino Chirurgis eſt, ut, quantum quidem fieri poteſt, proxima genubus eademque tenuiſſima femoris parte, trium ſcilicet quaſi digitorum ſpatio a genu, reſcindatur, cutiſque & carnis quamplurimum conſervetur: ſic enim facilius ſuſtineri ab hominibus curatio iſtæc violenta poterit, & longe facilius ac citius a chirurgo ſanari.

Ubinam fieri femoris amputatio debeat.

II.

Et faſcia quidem cylindrica, quæ ope torcularis, vel vulgaris, vel trochlea inſtructi, arteriam cruralem comprimere debet, ſic fere applicari in femore debet, ut ſupremam atque internam, hoc eſt illam femoris partem, in qua muſculi vaſti interni caput, & muſculus triceps ſe contingunt, quam exactiſſime comprehendat. (vid. Tab. III. fig. 1. litt. L. M.) Maximum enim alias periculum eſt, ne, prout olim ante adinventum torcular quam ſæpiſſime contigit, graviſſima ſanguinis ex ampla iſtac arteria profuſio ægrum hominem etiam in ipſo opere ſubito interimat.

Ubinam faſcia torcularis applicanda ſit.

III.

Ad ipſam autem femoris amputationem quot attinet, nihil denuo fere hic præcipiendum reſtat; namque eadem prorſus atque in manibus, brachiis ac tibiis amputandis obſervaſſe hic expedit. Hoc tamen hic quam maxime obſervandum, primo, ut pili abradantur, deinde ut, poſtquam cutis cum pinguedine ſcalpello minore Tab. XIII. fig. 1. aliove ſimili in circulum eſt inciſa, eæ, quantum fieri poteſt, prius adhuc ſurſum trahantur, quam muſculi aut carnes diſſecentur: deinde hæ carnes juxta oras cutis reſectæ ſuperiores, adeoque altiori in loco, quam cutis principio fuit inciſa, ſecunda quadam ſectione vel

Amputatio ac deligatio quomodo fieri debeant.

eodem

eodem minore ſcalpello, vel eo, qui Tab. XXII. fig. 7. repræſentatur, vel magno & incurvo illo Tab. XIII. fig. 2. ad os uſque undiquaque reſcinduntur; quo fit, ſicut alias jam diximus, ut reſecto oſſe femoris in ſanatione vulneris truncus hujus oſſis tanto citius carnibus & tegumentis longioribus relictis contegi, caries ejus precaveri atque glutinatio totius vulneris multum accelerari queat. Niſi enim hoc probe obſervetur, ſed muſculi una cum cute una eademque ſectione diſcindantur, ut alias factum eſt, muſculi hic diſſecti fortiſſimi tantopere ſurſum retrahuntur, quemadmodum ſæpius vidi, ut os femoris poſt alteram tertiamve deligationem ad duorum imo trium tranſverſorum digitorum longitudinem ſuper carnem inſtar baculi cujuſdam eminuerit. Quo vero in caſu ſemper multum temporis requirebatur, donec carnes eouſque creſcere ſeque extendere potuerint, ut truncum oſſis denuo obtegere valuerint: quod ipſum vero ægros valde debilitavit, multoſque confecit. Antequam vero truncus oſſis non obtegitur, etiam vulneris glutinatio non eſt ſperanda. Deinde quoque *ſanguinis profuſionem*, propter inſignem arteriæ amplitudinem, ſupprimere vix aliter, quam per ejus vincturam ope filii circumjecti eamque accuratiſſimam licebit: quæ propterea ſumma hic cura eſt inſtituenda: præhenſa ſcilicet arteria ope forcipis vel tenaculæ Tab. XIII. fig. 5. vel 6., eaque filo robuſto circumducto probe conſtricta. Si plures arteriæ hic ſanguinem fundunt, illæ quoque, ſi majores, ligandæ; ſin vero exiguæ, ligatura haud opus eſt, ſed linamenta contorta, vel fruſtulum vitrioli plerumque ad eorum fluxum impediendum ſufficiunt. *Deligatio* eo fere modo inſtituitur, quem ſupra jam in humeri amputatione præſcripſimus; niſi quod major hic linamenti carpti crepituſque lupi copia, major veſica, vel majora item emplaſtra & ſplenia, longiores denique & ampliores faſciæ hic opus ſint, & in femore arteria cruralis longo, anguſto & craſſo ſplenio, ope peculiaris faſciæ ſit modice comprimenda; vel ipſum torcular Tab. 5. fig. 6., vel Tab. VI. fig. 1. aliquamdiu injiciendum. Simulatque dein lecto impoſitus æger eſt, ſubjicere femori reſecto pulvillum aliquem convenit, quo ſcilicet probe elevatum & ſic mitior ſit ſanguinis in erecto femore adverſus oras arteriarum impetus: id quod ad ſanguinis profluvium avertendum egregie facit. Truncus deinde adminiſtri manu diu comprimi & omnia reliqua eadem fieri debent, quæ in humeri amputati curatione memoravimus.

IV.

Quid poſt ablatos per globum ar[...]us fieri debeat.

Quodſi brachii vel pedis pars aliqua per glandem vel globum tormentarium ablata, vel & per rotam aliquam molarem ſimilique alia machina aut *ratione fuerit dilacerata ac diſcerpta*; id imprimis ſibi datum Chirurgus exiſtimet eſſe, ut 1. per injectum protinus torcular ſanguinis profuſioni ſuccurrat; deinde 2. ut prominentes e carne oſſium partes, ſi quæ ſunt, ſerræ aut forcipis præacutæ inſtrumento auferat, itaque anteriorem oſſis partem prorſus æqualem reddat, ne aculei oſſium ſupra carnes emineant. Quodſi vero nihil oſſis eminet, etiam nihil auferendum eſt. Denique 3. ut arterias præciſas vel compreſſione ope linamentorum contortorum ac ſpleniolorum, vel ope fili circumjecti, vel etiam, ubi res id exigit, ferro candenti, prouti quidem vulneris modus & lo-

cus aliæve res circumſtantes id poſtulare videntur, quam diligentiſſime adſtringat. Cetera autem fieri eadem prorſus ratione debent, quam in aliis artuum amputationibus hactenus propoſuimus.

V.

Quanquam autem BOTALLUS, (*a*) Medicus quondam celebris gallus *novam aliquam mireque, ut videbatur, expeditam artus amputandi artem excogitavit*, dum machinam aliquam, gravi admodum eodemque præacuto ferramento inſtructam fabrefecit, cujus adjumento, per illapſum ab alto ferramentum iſtud grave in locum reſecandum, magna vi præſcindi membrum, ſine ſerra & ſcalpellis, quam celerrime & uno quaſi ictu poſſit, & HILDANUS etiam hanc amputandi rationem imitatus ſit; prudentiores tamen Chirurgi plerique fere omnes non ſine ratione ab iſtoc artificio abſtinent. Namque verendum magnopere eſt, ne forte, propter nimiam iſtiuſmodi violentiam, graviter ipſa oſſa diffindantur atque collidantur.

Botalli artificium perſtringitur.

VI.

Poſtquam rite glutinatus membri truncus eſt, haud alienum videtur, *membrum aliquod artificiale vel ex argento*, pro magnatibus, *vel ex ligno etiam* pro aliis *conſtruere*, ipſique trunco per lora & fibulas, vel etiam per machinas elaſticas ſic adaptare, ut & deformitas tolli, & naturalis membrorum uſus quodammodo inſtaurari poſſit. Quod ipſum equidem qua fieri ratione debeat; non PARÆUS tantum, HILDANUS ac SOLINGIUS, ſed recentiorum quoque *mechanicorum* nonnulli quam curioſiſſime demonſtrarunt. Ceterum ſi quibus forte anguſta res domi eſt, hi rudia tantum fulcra ſive grallas in parte ſuperiori excavatas, pro genu apte recipiendo, pedibus amputatis ſuccingunt, ut iis qualitercunque incedere queant.

Membra artificialia quomodo fieri debeant.

VII.

Denique ubi forte *caries* quædam in amputatorum oſſium extremis naſcitur, prout fieri quam ſæpiſſime adſolet, quantopere etiam Chirurgus illud cavere ſtudeat; neceſſarium utique eſt, (licet plerique chirurgi hac de re ſileant) quia glutinationem impedit, eam aut *euphorbii* pulvere, aut ferro aliquo candente tollere, aut denique, quod optimum mihi videtur, partem corruptam ferramento abradere: ita tandem ea ablata brevi caro cum oſſe rurſus confervet, & vulnus glutinatur, quod quamdiu caries adeſt, obtineri non poteſt.

Quomodo caries tollenda ſit.

C A-

(*a*) Libro de vulneribus ſclopetorum.

CAP. XXXVII.

De brachii in ipſa humeri junctura amputatione.

I.

Inſtituti ratio exponitur.

TAmetſi nec egomet brachii in ipſa humeri junctura amputationem unquam inſtituerim, neque ab aliis Chirurgis, niſi forte ab unico DRANIO (*a*) inſtitutam, atque ſecundum hunc etiam a CARENGEOTIO, (*b*) licet illum haud nominet, deſcriptam legerim, haud tamen abs re fuerit, breviter hic ea, quæ laudati auctores hanc in rem memoriæ tradiderunt, propoſuiſſe.

II.

Quandonam inſtitui operatio iſta debeat.

Fere duplex autem, ut hi monent, incidere caſus ſolet, in quo ſuſcipi graviſſima iſtiuſmodi operatio debet. Primus eſt, ſi ſuprema humeri pars per globum ignarium (*bombe* vel *grenade*) ſimilique alia violentia vehementer contunditur, colliditur ac deteritur. Alter caſus eſt, ſi caput humeri per vitium aliquod internum, tumorem puta ſive intumeſcentiam capitis humeri, ſpinam ventoſam, cariem, vel abſceſſum etiam, corruptum deprehenditur. Cui forte addi poſſet *ſphacelus humeri*, qui ad hujus juncturam ſe extenderet.

III.

Quid fieri ante operationem debeat.

Ante vero, quam periculoſa ac difficilis ejuſmodi operatio inſtituitur, præparanda probe ſingula ſunt, quæ ad eandem peragendam neceſſaria videntur. Tum collocandus in ſella quadam commoda, & obtecto quidem vultu homo æger eſt. In hac vero operatione torcular, ut in aliis amputationibus, non applicatur, quia hoc hic fieri apte non poſſet; verum truncus brachialis arteriæ prius filo conſtringenda eſt, quam caro diſcinditur: atque hoc ſequenti fieri ratione docent.

IV.

Quid primo loco fieri in operatione debeat.

Simulatque jam rite collocatus æger eſt extendi & contineri gnaviter ab adminiſtro brachium læſum debet, veraque arteriæ brachialis ſedes pone axillam quam curioſiſſime perveſtigari: qua vero in re ſcientia anatomica Chirurgum egregie juvare poteſt, Sicubi autem reperiri eadem, propter graviorem tumorem, nequit; incidere utrinque carnem ſecundum brachii longitudinem convenit, ita ut os humeri per vulnera chirurgi ditis tangi atque ex hoc de ſitu arteriæ judicari queat. Detecta ſic, quemadmodum diximus, brachiali arteria, acus quædam prægrandis (*c*) cum annexo funiculo vel filo lineo robuſto, e ſex

(*a*) Obſervat. chirurg. 43.

[*b*] In operat. chirurg. cap. 54. edit. I. & deinde etiam in edit. II.

[*c*] DRANIUS recta acu uſus eſt; GARENGEOT curvam commendat, ut Tab. XIV. fig. 10. videre eſt.

e ſex vel octo filis compoſito & cerato, per carnem binos circiter digitos infra axillæ ſinum poſitam juxta os humeri, inter hoc & arteriam brachialem trajicitur, cavendo ne arteria hac acu lædatur, demiſſoque, ut laxior cutis fiat, brachio, funiculus tranſmiſſus in nodum aliquem chirurgicum conſtringitur. Quo facto diſpicitur, num in propinqua brachii vel humeri parte pulſus arteriæ conquieverit, nec ne. Namque ubi is conquievit, indicio illud eſt, ſatis jam adſtrictam filo iſto ſive vinculo eſſe arteriam. Ubi vero ſanguinis pulſus aliquis adhuc ſupereſt, arctius paulatim adſtringi funiculus tranſmiſſus debet, donec pulſus omnis evanuerit. Atque tum alter etiam, itemque tertius ſive ſolubilis & cum annulis ſive habenulis quidem; fieri nodus debet; ne relaxari facile vinctura queat.

V.

Porro circa ipſam operationem triplex in primis neceſſaria videtur obſervatio. Namque poſtquam prædicta ratione arteria conſtricta eſt, ut a ſanguinis profuſione ſecuri ſimus, providendum ſolertiſſime eſt, 1. ut cutis & caro ſufficiens in humero relinquatur; deinde 2. ut caro quam aptiſſime incidatur; & denique 3. ut ipſum oſſis corrupti ligamentum in articulo incidatur, os deinde ex ſcapulæ ſinu ſolvatur, eximatur atque tandem omnino reſcindatur. Quæ quidem ſingula ut expediri feliciter queant, operam dare Chirurgos oportet, tum ut veram acromii ſedem curioſe perveſtigent; tum ut cutem, quantum ſatis eſt, retrahendam curent; tum & denique ut loco binos vel trinos digitos tranſverſos ſubter acromium poſito ſcalpellum pro carnibus diſſecandis immittant. Sic enim bona muſculi deltoidis pars ſervatur, cujus beneficio non expleri ſolum cavus humeri ſinus, ſed accelerari quoque vulneris glutinatio mirifice poſſunt. *Obſervatio circa ipſam operationem neceſſaria.*

VI.

His rite jam ponderatis ſcalpellum acutum, ut Tab. XIII. fig. 1. aut Tab. XII. fig. 14. exhibet, vel aliud ſimile in manus ſumitur, ejuſdemque ſubſidio cutis cum pinguedine ipſoque muſculo deltoide jamjam deſignato loco inciditur. Mox leniter brachium attollitur, ut facilius & reperiri & abſcindi muſculi bicipitis capita poſſint. Si quid autem forte ſanguinis ex præciſis venarum atque arteriarum minorum ramulis erumpit, quod impedire operationis negotium quodammodo poſſit, admoveri protinus a miniſtro quodam vel nudus digitus, vel *glomera ex linamentis, vel minuta & craſſa ſpleniola* debent, ut his oras arteriarum ſanguinem fundentium comprimat. (*a*) Tum ipſum articuli ligamentum in parte primo ſuperiori, dein utrinque quam prudentiſſime diſcindendum, emotoque ſiniſtra manu oſſis humeri capite, reliqua etiam ſumma cura, ne ipſa arteria brachialis diſcindatur, reſolvenda atque diſſecanda, quæ humeri caput illud quaquaverſum cingunt. Namque ſic explorari ſimul illud poterit, num etiam accurate ſatis adſtrictæ ſint arteriæ. Cavendum dehinc ſoler- *Quomodo fieri amputatio debeat.*

[*a*] Quodſi vero magna arteria adſit, quemadmodum ejuſmodi ſæpius adeſſe ſolet, ea ſubmiſſa prius acu curva paulo minore filo circumducto conſtringenda eſſet.

ſolerter quoque eſt, ne deligatam cum arteria cutem & muſculos temere præcidamus. Itaque cutis utrinque ſic ab oſſe humeri reſolvitur, ut fruſtum aliquod fere triangulare prope alam remaneat, cujus pars juxta ipſam axillam ampliſſima, pars autem inferior ſive exterior anguſtior quodammodo ſit, atque muſculi deltoidis formæ quaſi accommodata: & ſic ipſum membrum penitus tandem abſciſſum eſt.

VII.

Poſt amputationem quid facto opus ſit.

Amputato, ſicut indicavimus, humero, ſequitur, ut arteriam in propendente carnis fruſtulo deligatam perveſtigemus, trajectoque cutem inter & arteriam ope acus curvæ minoris Tab. VI. fig. 5. paulo ſupra priori ligatura funiculo, quam exactiſſime denuo deligemus. Tum vinculum primum, quippe quod ipſam ſimul cutem comprehendebat, diſſolvitur, ne ſcilicet gravis ac periculoſa inflammatio quædam inde exoriatur.

VIII.

Deligationis ratio.

Dehinc veniendum ad ipſam *deligationem* eſt: quæ ſic inſtituitur. Nempe protinus trunco plumaceolus lineus, (*plumaceau*) arteriis autem ſplenium aliquod, ad protegendam arteriæ vincturam, injiciuntur. (*a*) Deinde pars cutis inferior ſurſum, ſuperior vero una cum deltoide muſculo deorſum verſus adducuntur, injectiſque linamentis carptis ſiccis quamplurimis emplaſtrum aliquod, crucis melitenſis formam præ ſe ferens, pro his firmandis injicitur. Super emplaſtrum hoc ſplenium aliquod quadratum, craſſum atque amplum imponitur; axillæ autem ſplenium aliquod rotundum aut teres ſubjicitur, quo nempe facilius ſuſtineri abſque periculo arteriarum pulſus queant. Singula iſta ſplenio quodam duplicato, cruciſque melitenſis figuram habente, conteguntur; ſed ita tamen, ut bina ſimul alia ſplenia duas circiter ulnæ partes tertias longa, quatuorque digitos tranſverſos lata ſupradentur. Poſitura ſpleniorum hæc eſt. Nempe ſplenium primum oblique ſuper truncum ſic imponitur, ut altera eademque anterior ejuſdem pars ſuper humerum integrum, altera vero eademque poſterior pars quinque circiter digitos infra integram axillam poſita ſit. Spleniorum alterum ſuper truncum & ſplenium primum, ſed decuſſatim injicitur. Denique ſplenium tertium idemque ceteris amplius ſic ſupra reliqua datur, ut eadem contegat, decuſſatimque ſuper humerum ſanum tranſeat. Tandem faſcia illa, quam *ſpicam deſcendentem* Chirurgi appellant, nos autem inferius deſcriptam dedimus, ad firmandam deligationem ſic injicitur, ut ſplenium craſſum ſeu pulvillus ſub axilla integra prius applicentur, ne venæ inibi poſitæ nimis fortiter per eandem comprimantur, & faſcia tanto aptius circumduci queat.

IX.

[*a*] Utilius eſſe exiſtimarem, ſi plumaceolus & ſplenium hic non arteriæ & oſſi adhiberentur, ſed carnes mox ſcapulæ ſinui, ac deinde carnibus linamenta & ſplenia applicarentur: ita enim melius citiuſque carnes cum ipſo conſervere poſſent: id quod interjectis iiſdem impediri videtur.


Fig. 3.
A
B
Fig. 4.
E
F
B
C
A
D
Fig. 5.
D
B
C
A
B
Fig. 6. B
A
Fig. 7.
C
A
Fig. 8.
C
B
A
Fig. I.
C
B
A
E
D
F
Fig. 2.
C
B
D
A
E
Fig. 9.
G
D
E
C
C
E
B
A
Fig. 10

IX.

Hactenus deſcriptam operationem in nobili quodam Gallo DRANIUM patrem, conſentientibus & præſentibus præſtantiſſimis Pariſienſium Chirurgis, MARESCHALLO ſcilicet, ARNOLDO, LAPEYRONIO, PETITO, MERRYO, aliiſque haud infeliciter aliquando, ob cariem (ſeu potius *ſpinam ventoſam*) in parte ſuprema humeri, haud infeliciter aliquando perfeciſſe, & DRANIUS filius & GARENGEOTUS referunt, (*a*) ægrumque perfecte convaluiſſe. Attamen poſterior horum in altera operationum chirurgicarum editione addit, nobilem illum, poſt ſex a peracta illa curatione menſes, ex abundantia ſanguinis mortuum eſſe. (*b*) GARENGEOT etiam docet, hanc operationem quoque in abſceſſu juxta articulum humeri inſtituendam eſſe. Utrum autem propter ſimplicem aliquem abſceſſum uſque adeo periculoſa ac difficilis ſuſcipi operatio debeat, hoc prudentioribus Chirurgis definiendum committo. *Ex empla operationis hujus.*

Explicatio Tabulæ decimæ quartæ.

Fig. 1. oſtenditur, quomodo *in reſecanda manu vel brachio æger, Chirurgus & præcipui miniſtri ſint collocandi*. A æger; B Chirurgus ſerra manum corruptam reſecans; C miniſter manum ſuſtentans; D miniſter brachium amplectens; E miniſter corpus ægri firmans & torcular ſimul gubernans; F Patina ſubjecta pro ſanguine excipiendo.

Fig. 2. repræſentatur *ſitus*, qualis *in tibia amputanda* ægri, chirurgi & miniſtrorum præcipuorum eſſe debeat. A æger in ſella, B Chirurgus, C miniſter pedem infra ſuram, D miniſter pedem ſupra genu ſuſtinens, E Vas ſubjectum, quod ſanguinem forte profluentem ſuſcipit.

Fig. 3. litt. A oſtendit *locum ubi crus*; litt. B vero *ubi femur commodiſſime aufertur*. Quodſi tamen malum jam magis ad ſuperiora ſe extendit, etiam in altiori femoris loco, majori vero cum periculo, amputatio fieri poteſt & debet.

Fig. 4. litt. A *femur aliquod cum crure truncato* B deſignat: in quo indicatur, ubi torcular CD mox ſupra genu in tarſo vel metatarſo, imo &, ſed minus commode, crure ſive tibia amputanda applicari poſſit. Deinde etiam aliquo modo hinc ſimul illud liquet, *quomodo arteriæ reſectæ per volſellam E apprehendi, filumque F*, quo conſtringendæ, eis injici queant. Sunt quidem, qui hunc modum filum arteriæ circumducendi carpunt; verum illum bene ſuccedere ſæpius expertus ſum.

Fig. 5. *qua ratione* juxta nonnullos *tibiæ amputatio cum ſuræ conſervatione inchoanda* ſit, ob oculos ponitur. Linea a litt. A ad B deſignat primam inciſionem ſcalpello Tab. XIII. fig. 1. vel fig. 3. aut ſimili alio inſtituendam; linea vero BC alteram inciſionem, quibus ſura ab oſſibus cruris ſeparatur; CD denique locum, ubi reliqua carne diſſecta amputatio fit. Quidam ſcalpello ancipiti & acuto fig. 3. in

[*a*] Locis antea citatis.

(*b*) In fine tomi III. operationum chirurgicarum.

loco litt. C. ſuram prius perforant, & deinde ad B & A reſecando ſuram pergunt. Sed prior modus mihi magis arridet.

Fig. 6. litt. A indigitatur, *quomodo ſuræ pars inferior a crure per duplicem inciſionem reſecta dependeat*, quæ in mox ſubſequente amputatione tibiæ a miniſtro verſus poplitem eſt reclinanda. Ubi poſtea Chirurgus reliquam cutem & carnem una cum perioſtio ad litt. B undiquaque incidit, & poſtea eodem in loco oſſa etiam ſerra reſecat.

Fig. 7. demonſtratur *crus recens mutilatum*, cum ſura A dependente. B os tibiæ, C os fibulæ reſectum indicat.

Fig. 8. oſtendit *crus hoc modo truncatum*, & quomodo ſura litt. A parti reſectæ obducta cum crure mutilato B rurſus concreſcat. C partem femoris indicat.

Fig. 9. repræſentat, quomodo torcular Tab. V. fig. 6. vel Tab. VI. fig. 1. in cruris amputatione ſupra genu applicandum. CC torcular cum ſubjecto pulvillo. D locus ubi eidem lorum vel coriaceum, vel ſericeum EE firmiter junctum eſt. F locus ubi idem in altero latere duobus uncinulis innectitur. G trochlea, qua tenſa, arteria ſub poplite comprimitur.

Fig. 10. *Acus prægrandis curva* ſiſtitur, pro arteria brachiali prius liganda, antequam in junctura humeri brachium amputare volumus; quod tamen etiam acu magna recta fieri poteſt, qualis Tab. XVIII. delineatur. Utraque acus quoque pro ſetaceo in cervice excitando ſervire poteſt.

PART. II. SECTIO II.

De operationibus chirurgicis, quæ in capite inſtituuntur.

CAP. XXXVIII.

De fonticulis ſuturæ coronalis.

I.

EXcitari nonnunquam in ſupremo capite, ubi coronalis & ſagittalis ſuturæ committuntur, fonticuli quidam ſolent. Sed rarius tamen apud Germanos, quam apud Italos & Hollandos operatio iſtæc inſtituitur. Quanquam autem Medicorum non pauci inutilem prorſus iſtiuſmodi curationem pronunciant, quum nihil omnino educi ex interiori capite poſſe arbitrantur; tamen neque alii deſunt, qui nobilem admodum atque efficacem illam eſſe non ſine experientia atque ſumma veritatis ſpecie proponunt. Uſque adeo, ut, niſi forte evidentem ex-

experientiæ atque auctorum præſtantiſſimorum fidem impugnare volueris, fateri omnino cogaris, fonticulos in capite ſuſcitatos ita comparatos eſſe, ut miram quandoque in pertinaciori cephalalgia, vertigine, apoplexia, (*a*) epilepſia, (*b*) amauroſi (*c*) item memoriæque defectione (*d*) quamplurimis denique aliis *oculorum* & ipſius *capitis noxis* ac catarrhis pertinacioribus curandis præſtare poſſint utilitatem.

II.

Sed quo facilius detegi accommodatus ad ejuſmodi fonticulos locus poſſit, radi ante omnia ſupremum caput vetuſtiores Medici juſſerunt, filumque geminum ſic ſuper medium caput duci, ut alterum a naribus ad cervicem; a media aure ad mediam alteram aurem alterum extenderetur. (*e*) Namque ubi bina iſta fila decuſſatim in vertice committebantur, ibi coronalis & ſagittalis quoque ſuturarum commiſſura, id eſt, aptiſſimus ad fonticulum locus ſubeſſe arguebatur. Spectare huc iſtæ inprimis figuræ videntur, quas SCULTETUS Tab. XXVI. MEEKRENIUS *in obſervat.* cap. 5. itemque DEKKERUS *in exercit. pract.* pag. 110. ſuppeditarunt. Verum enim vero ſi dicendum, quod res eſt, minus quandoque accurata, quin imo fallax etiam dicta iſta ſuturarum conjunctionem explorandi ratio videtur: ſiquidem conjunctionis iſtius poſitura in multis hominibus variat. Neque etiam uſque adeo magni intereſt, in ipſa ſuturarum commiſſura, an prope illam, vel in ipſa etiam ſutura ſagittali fonticulus hic excitetur; præſertim quum inde profluentes humores, maximam certe partem, non tam ex clauſo intus cerebro, prout antiquiores Medici autumarunt, quam potius ex externis cranii integumentis proveniant. Aberraſſe enim utique veteres cenſendi ſunt, quando dictam iſtam cranii partem, in qua ſuturæ committuntur, reliquo cranio tenuiorem, aut etiam magis perſpirabilem eſſe judicarunt. Tametſi enim in infantibus cranii quædam apertura iſto loco reperiatur, quam *fontanellam* vulgo appellant, ſenſim tamen oſſa cranii ſic ibi concreſcunt, ut in adultis ſuprema iſta cranii pars eandem fere ſemper, ac reliquæ, imo ſubinde majorem craſſitiem nanciſcatur. Interim tamen hæc vera ratio videtur, quare vetuſtiores Medici in ſuturis præcipue fonticulos hic excitandos propoſuerunt. Ipſas autem ſuturas harundemque commiſſuras haud ſane difficili negotio explorare Chirurgus poterit, modo cadaverum capita diligenter is, qua data occaſione, luſtraverit, digitumque ſemper hominum curandorum capiti admoverit. In pleriſque etenim hominibus fovea ſive ſcrobiculus vel prominentia quædam eo loco advertitur, ubi ſuturæ hæ committuntur: eoque in loco fonticulus fieri apte poteſt.

Quis fonticulorum iſtorum proprius locus ſit.

[*a*] SCULTETUS obſ. 34.

(*b*) Vid. notatu dignum exemplum in MEEKREN. Obſerv. chir. Cap. V.

[*c*] Vid. DEKKERI *exercit. pract.* pag. 109. & ſeqq. ubi de amauroſi & epilepſia admirandæ curationes deſcribuntur.

[*d*] SCHELHAMMER diſſert. de Fonticulo ſuturæ coronalis memoriæ remedio.

[*e*] Vid. CELSUS Lib. VII. cap. 7. n. 15.

III.

Quomodo excitari fonticulus in capite poſſit.

Atque ut valentior hæc medicina ſit, *excitari fonticulus per admotum aliquod ferrum candens* ſolet. Igitur ante omnia ſuperior capitis pars raditur, inveſtigatæque, ut ſupra diximus, ſuturarum commiſſuræ locus ferro candenti, forti manu, ad ipſum uſque cranium gnaviter aduritur. Et cauteria quidem, applicari hic ſolita, duplicis potiſſimum generis ſunt: alia enim, cujuſmodi MEEKRENIUS & DEKKERUS & nos Tab. III. fig. 9. deſignavimus, nuda; alia vero, cujuſmodi SCULTETUS Tab. I. & nos Tab. XV. fig. 1. & 2. ex AQUAPENDENTE repræſentavimus, tubulis inſtructa eſſe conſueverunt. Ne qua autem forte admotum cuti capitis ferrum candens, nondum abſoluta uſtione ad cranium uſque, extinguatur, haud alienum chirurgicæ artis profeſſoribus quibuſdam viſum fuit, cutem capitis ſupremam idoneo loco vel ſimplici plaga, ut CELSUS fecit, (*a*) vel *decuſſatim prius incidere*, reſolutiſque plagæ illius oris, tubulum fig. 2. ipſi cranio prius imponere, deinde ferrum candens fig. 1. ita per tubulum iſtum cranio imprimere, ut, quantum ſatis eſt, aduri ſtatim ipſum cranii os valeat. (*b*) Facto jam quacunque ratione foramine ſeu fonticulo, piſum aliquod cum unguento digeſtivo ei inſeritur, ſupradatis emplaſtro, ſplenio quadrato, & faſcia quadricipiti, qualem infra deſignabimus. Cetera enim fieri eadem prorſus debent, quæ ſupra jam Sect. I. cap. XIX. generatim hanc in rem de fonticulis propoſuimus. Sed ne quis tandem ignoret, *quomodo fonticuli iſti*, juxta capitis ſuturas excitati, ſæpe uſque adeo inſigniter, ſicut tam multi præſtantiſſimi viri teſtantur, *proficere* adverſus tam multas eaſque graviſſimas capitis noxas queant, ſcire juvat, inſtitutam in capite uſtionem ita plerumque vehementem atque efficacem eſſe, ut, tametſi forte foras per calvariam ex cerebro malignos humores elicere nequeat, fortiter tamen ipſi dolore acerbiſſimo, quem ferrum candens excitat, uno quaſi momento ſubinde diſpellantur, ac revellantur. Ceterum de inſigni horum fonticulorum efficacia, præter jam jam laudatos auctores evolvi adhuc poſſunt, Marc. DONATUS lib. 2. Hiſt. miral. cap. 4. M. A. SEVERINUS Pyrot. chir. lib. 2. part. 1. cap. 6. RIVERIUS cent. 11. obſ. 93. AQUAPEND. Oper. chir. cap. 1. CLAUDINI Reſponſ. de Cauterio in ſutura coronali.

C A P. XXXIX.

De arteriotomia in temporibus inſtituta.

I.

Arteriotomia quid ſit.

ARteriotomiam iſtiuſmodi operationem chirurgicam eſſe, qua, pro emittendo ſanguine in ſalutem humanam arteriæ fere ut venæ in-

[*a*] Lib. VII. cap. VII. n. 15.

[*b*] Ita quidem a *MeKrenio* delineatur, in deſcriptione vero nullius inciſionis ante aduſtionem mentionem facit.

inciduntur, id ipſa equidem vocabuli poteſtas ſtatim loquitur. Quanquam autem noſtris temporibus non æque, ut olim, frequenter inſtitui operatio iſta, propter & nimiæ ſanguinis profuſionis & aneuryſmatis metum, ſolet; tamen, ſi provide ſuſcipitur, præſtantiſſimorum Medicorum teſtimonio admirabilem ſæpe uſum eadem præſtat, & nihil mali poſt ſe relinquit. Et *variis* quidem *in locis aperuiſſe* vetuſtiores Medici *arterias* leguntur; in *fronte* puta, *temporibus*, *pone aures*, in *occipite*, *pollicem inter ac digitum indicem*, & ſi qua loca alia ſunt hujuſmodi, ubi eorum pulſus tactu percipi poteſt. Contra vero Medici hodierni vix aliam niſi eam incidere arteriam conſueverunt, quæ in temporibus ſita deprehenditur. Namque iſta & facillimo negotio, quia tactui ſatis expoſita eſt, & cum minimo profuſionis ſanguinis atque aneuryſmatis periculo, quia oſſi frontis incumbit, adeoque facile comprimi poteſt, incidi ſolet; ut ut forſan illud diffiteri nemo prudens facile poterit, longe difficilius plerumque arterias, quam venas deoperiri: quia haud per viſum, sed nonniſi per pulſum ſuum tactus ope explorari queunt. Ceterum ne in deſcribendis, quæ priſcis Chirurgis adhibita legimus, miris arteriotomiæ artificiis, utpote obſoletis, fruſtra deſudemus, eas ſtatim expoſituri rationes ſumus, quas inire recentiores Chirurgi in hac ipſa operatione conſueverunt.

II.

Scilicet primum eſt, ut æger in ſella quadam aut in lecto etiam conſideat, ipſumque caput ad alterutrum latus, quam quo arteriam incidere volumus, inclinet. Alterum eſt, ut Chirurgus arteriam incidendam diligentiſſime perveſtiget. Itaque hunc in finem longe optimum videtur, ſicubi is ſiniſtram manum tempori, in quo arteria incidenda, & nunc ſurſum ſpectanti admovet, proditamque pulſibus ſuis arteriam binis digitis anterioribus paululumque dimotis ita continet ac premit, ut, ſitu arteriæ probe obſervato, quam curioſiſſime immitti in arteriam inter digitos iſtos phlebotomus poſſit. Sed paulo tamen altius utplurimum hic, quam in venarum inciſionibus, demitti, tranſverſimque ſurſum adduci, dum retrahitur, ferramentum oportet; quo nempe certius attingi arteria queat; neque nocet, ſi arteria etiam integra diſcindatur. Simulatque igitur, inciſione ſive punctura facta, ſanguis valde rubidus ac floridus, attemperato quaſi ad ſingulos arteriarum impulſus motu, prorumpit, dubium non eſt, quin arteria aperta atque ſic rite peracta ſit operatio. Sin aliter res ſeſe habet, denuo immitti, atque altius quidem phlebotomus debet; donec vel diſsecta vel adaperta eſse arteria ex modo dictis ſignis reperiatur. Quia vero mucro phlebotomi, quod vulgo *lanceolam* appellant, valde tenuis circa oſsa capitis facile hic frangitur, uſu didici, ſcalpello conſueto chirurgico, quem *inciſorium* nominare ſolent, Tab. I. fig. G. commodius hanc arteriam incidi poſse, præſertim ſi non ſurſum, ſed deorſum fiat ſectio. Oportet autem, pro feliciori ſanitatis inſtauratione, ſanguinis affatim, id eſt ad libram circiter, vel etiam, ſi ſanguinis copia urget, ad ſeſquilibram ex arteria emittere; alias parum emolumenti præſtat. Ut adeo mirum videri haud debeat, quod vetuſtiores Medici tantiſper fluere ſanguinem paſſi ſint, dum mente labi homines ægri cœperint. *Quodſi*

Operationis modus deſcribitur.

forte pone aurem vel in occipite, aliove in loco *incidi arteria quædam debet*, tum eundem prorſus, quem modo præſcripſimus, operationis modum obſervare convenit.

III.

Deligatio. Poſtquam ſanguinis tantum, quantum Medicus utile eſſe judicavit, effluxit, veniendum protinus eſt ad *deligationem*. Serviunt huc inprimis *trina* quadrata eademque diverſæ magnitudinis *ſplenia*: Quæ ſic omnino imponere ſuper vulnus convenit, ut minimum infimo, medium medio, ampliſſimum denique ultimo atque ſupremo loco applicentur, ut ſic fortius arteriam inciſam comprimant. Neque alienum hanc ob cauſam hic eſt, vel nummum aliquem vel plumbeam laminam ſplenio infimo aut medio involvere, vel chartæ etiam fruſtum dentibus manducatum & ſubactum ſupra ipſum vulnus dare, ſpleniiſque illis diligenter contegere. Sic enim & facilius ſupprimi ſanguis, & fortius contineri adaperta arteria poterit. Atque ut firmius ea ſingula vulneri adhæreſcant, ſuperinjici denique *faſcia* illa debet, quam *nodoſam* aut *ſtellatam* communiter dicunt, pleniuſque intra in faſciarum doctrina deſcripſimus, eaque paulo arctius conſtringi. Atque ſic ſervari in capite per octiduum circiter faſcia illa debet, ut & ſanguinis profuſio & aneuryſma certius avertatur; ubi vero forte relaxata eſſe advertitur, gnaviter rurſus adſtringi: donec ſcilicet penitus ac firmiter glutinata eſſe plaga deprehenditur.

IV.

Arteriotomiæ uſus. Ad *arteriotomiæ uſum* autem quod attinet, is equidem ita multiplex atque admirabilis a Medicorum nonnullis prædicatur eſse, ut nullum fere & *oculorum & ipſius capitis ita gravem atque pertinacem morbum*, ſiquidem is a nimia ſanguinis copia ortus fuerit, exiſtere poſse iidem exiſtiment, adverſus quem proficere inſigniter operatio iſta nequeat: quantumvis etiam inaniter reliqua omnia medicamentorum genera fuerint adhibita. Atque in *vertigine* quidem, *cephalalgia pertinaci*, *epilepſia*, *oculorum*, *ſuffuſionibus* atque *inflammationibus*, a nimio ſanguine concitatis, mirifice utplurimum arteriatomiam valere communis obſervatio eſt. *Morbum* autem *attonitum* ſive *apoplexiam* quam expeditiſſime curari per eandem poſſe, peculiari ſcripto quodam ſcriptor Anglus recentior demonſtrare ſategit. (*a*) Quæ quum ita fuerint, haud obſcure, meo quidem judicio, liquet, quid habendum de illorum opinatione ſit, qui *non periculoſam modo*, *ſed & venæſectionibus nihilo efficaciorem eſſe arteriotomiam* contendunt: cum plures egregias virtutes annotaverunt, & periculum ſpleniis faſcia idonea impediri poſſit. Tametſi eam ob cauſam neque illud diſſimulare egomet auſim, melius & ægris & ſuæ famæ iſtos Medicos conſulere, qui in morbis, ubi nullum periculum in mora eſt, ad arteriotomiam non prius accedant, quam medicamenta reliqua inania eſse

[*a*] CATHERWOOD nimirum, in libello de nova ratione curandi apoplexiam. Anglice A *New Method of curing the Apoplexiæ*. Monere tamen hic volui, me bis in apoplexia in duobus ægris diverſis, altero ſene, altero juvene, & quidem mox in principio hanc arteriotomiam inſtituiſſe, non neglectis aliis idoneis remediis; attamen ægri ambo brevi poſt mortui ſunt: hinc inde apparet, etiam arteriotomiam non ſemper ab apoplexia ægros liberare.

eſſe fuerint experti. Sed quo promtior tandem ex operatione iſtac ſalus expectari poſſit, neceſſarium utique videtur, ſolertiſſimam victus rationem atque alia ſimul idonea remedia morbo, quo laborant, oppoſita, ægris imperare.

C A P. XL.

De Hydrocephalo.

I.

QUoties hominis caput a lympha quadam præter naturam expletum ac diſtentum eſt, *hydrocephalum* appellari vitium iſtud ſolet. Atque *hydrocephalum* quidem *internum* vocatur, ſicubi intus atque in ipſis calvariæ penetralibus aqua collecta eſt; *externum* autem, ſi cutem inter & calvariam vitioſa iſta lympha inhæret. Primum vitii genus vix niſi in infantibus recens natis obſervatur, idque vel in ipſo utero materno, vel in partu difficiliori contractum. Conſulendus hic præter reliquos WEDELIUS (*a*) & RUYSCHIUS eſt (in theſaur. anat. ſecundo Tab. III.) ſiquidem is luculentam noxæ hujus delineationem ibi ſuppeditavit. Fere ſemper autem in præcipiti eſſe infantes ejuſmodi ſolent; ſed quo grandius tamen vitium eſt, eo gravius quoque ſubeſſe ſolet periculum: imo plerumque inſanabile prorſus illud vitium eſſe reperitur. Simulatque enim, deoperto ferramentis capite, lympha prolicitur, ipſa ſtatim vita ſimul effugit: prouti quidem diuturnus rerum uſus Medicorum filios docuit. Quodſi autem paulo mitius eſſe malum iſtiuſmodi videtur, tentare utique Medicum oportet, an vinci forte malum medicamentorum viribus queat. Igitur longe optimum fuerit, non crebrioribus ſolum, ſed blandis tamen purgationibus infantulum iſtiuſmodi miſerum exercere; ut nimirum abduci ſenſim e capite nocentiſſimi humores iſti queant; ſed optimis quoque interim medicamentis confortantibus eundem ſuſcitare: qua in re vero bonus Medicus conſulendus. Extrinſecus autem imponi ſuper caput ſplenium aliquod amplum, vel in aqua calcis vivæ, vel in ſpiritu matricali, ſpiritu lavendulæ aut aqua etiam Reginæ Hungariæ calida tinctum, haud incommode poterit. Qua autem faſcia contineri ſplenium iſtud queat, hoc latius equidem eo loco dicemus, ubi de faſciis capitis ex inſtituto diſputabimus. *De hydrocephalo interno.*

II.

Hydrocephalum externum quod diximus, in eo potiſſimum differre ab interno ſolet, quod externæ capitis ſuperficiei mollitiem conciliat; nam aquæ mox ſub cute hærent: quum in interno hydrocephalo diſtentum quidem, ſed durum tamen eſſe caput externe ſoleat. Ratio utriuſque phænomeni manifeſta eſt ex ſuperius (No. 1.) adductis. Quanquam autem periculoſum eſſe dictum illud hydrocephalum externum conſuevit; fere ſemper tamen facilius ſanari quam *Hydrocephalum externum.*

[*a*] Lib. de Morb. Infantum, pag. 47.

quam internum poteſt. At quo majus & quo magis inveteratum eſt malum, eo difficilius ſanatur. Atque incipere quidem curationem a medicamentis tam internis quam externis convenit. Ex internis nobiliſſima ſunt purgantia, diaphoretica, diuretica, roborantia ac digerentia. In externis autem præcipue commendari hic merentur ea aqua iique ſpiritus, quos adverſus hydrocephalum internum ſupra commendavimus. Hi etenim vel cum linamentis complicatis, vel cum ſacculis aromaticis digerentibus, e majorana, origano, ſerpillo, pulegio, chamomilla, ſalvia, rore marino, lavendula &c. confectis, identidem calidi ſupra caput imponi faſciaque firmari debent. HILDANUS quidem memorat, ſeſe per ſolam ſæpius iteratam capitis ex *aqua calcis*, ſpongiæque ſubſidio factam fomentationem haud infeliciter aliquando hydrocephalum curaſſe. Interim tamen præter jam laudata interna remedia ſubinde adhiberi ſimul haud incommode poterit *pulvis naſalis* aut *errhinus* ex majorana, liliis convallium, maro vero, cubebis, hippocaſtano ſive caſtanea equina, nicotiana rebuſque id genus aliis præparatus. Tum haud alienum quoque erit, ad educendam e capite lympham, tabacum dentibus ſæpius mandere. Denique non nullius quoque uſus hic *ſpiritus* eſt *vini rectificatus optimus;* ſiquidem per ejuſdem accenſi vaporem & flammam ſolertiſſime identidem caput externum foveatur. Quodſi autem dicta iſta medicamenta, ut ut diligentiſſime applicata, nihil omnino proficiunt; procedendum ſenſim eſt ad *remedia chirurgica*. Atque omnium quidem prima hic eſſe debent *emplaſtra veſicatoria*, ex *cantharidibus* parata, identidem in inferiori capitis parte, hoc eſt, pone aures atque in cervice, applicata. Si lenia nimis emplaſtra iſta videntur, *cucurbitulis* exerceri dictæ iſtæ capitis partes poſſunt. PISO certe, prout ipſemet teſtatur, *fonticuli* in cervice excitati beneficio virum quendam ab hydrocephalo liberavit. Ut proinde nec *ſetaceorum* quoque uſus, utpote quæ duplicis fonticuli vices præſtant, ſperni penitus in ejuſmodi noxa debeat. Ceterum ſicubi nihil prorſus remedia hic effecerint, antiquorum Medicorum nonnulli ſuaſerunt, ut *plaga quædam alta & tranſverſa* in inferiori capitis parte pro aqua emittenda fieret; quæ vero, quia facile venas vel muſculos lædit, aut prorſus diſcindit, noxia videtur. Contra longe melius erit ſi *vulnera longa* quamplurima, ſive *ſcarificationes*, ut vulgo vocant, ſcalpelli ope deorſum verſus in infima eademque maxime diſtenta capitis parte fiant; ut nimirum commodius ſic elici humores iſti vitioſi per ea queant. His confectis, linamenta carpta cum digeſtivo unguento inſeri in plagas quotidie debent, & ut diutius apertæ conſervari eædem, hærenteſque intus humores educi commodius ex iiſdem poſſint, ſubinde parum *mercurii præcipitati rubri* imittendum. Denique ſublato malo, balſamo vulnerario glutinari vulnera; æger autem non medicamentis ſolum optimis, ſed apta quoque victus ratione uti quam ſolertiſſime debet. Exempla hydrocephali referunt PARÆUS, ZACUT. LUSITANUS, KERKRINGIUS aliique. Speciatim vero VESALIUS refert, ſe in ventriculis cerebri hydrocephalo laborantis, novem ſeri libras inveniſſe. Anatom. Lib. I. Cap. V.

C A P. XLI.

De trepanatione, ſeu calvariæ per terebram facta perforatione.

I.

CRanii ſive calvariæ perforationem, quoniam ipſæ terebræ peculiaris ſeu potius *ferræ rotundæ* ſubſidio, quam latini *modiolum* Græci *trepanum* appellant, peragitur, *trepanationem* communiter a chirurgis appellari, in vulgus etiam notum eſt. Inſtituere hanc veteres non in extrinſecus ſolum factis calvariæ percuſſionibus; ſed in internis quoque ac pertinacioribus quibuſdam capitis morbis, per medicamenta & fonticulos in ſutura coronali inſanalibus, conſueverunt: Sic enim promtius evolare poſſe humores noxios intus collectos atque interclufos putarunt. Contra vero recentiores Medici nunquam aut rarius ſaltem ad internos capitis morbos terebrationem inſtituunt: utut in externis ejus percuſſionibus, quæ vel per lapſum aliquem, vel jactum, vel ictum, vel glandis plumbeæ impetum, vel denique per gravem aliquam contuſionem aut colliſionem infliguntur, qua vel manifeſte calvariam fractam conſpiciunt; vel ubi eam fractam aut fiſſam, aut ſub ea humores effuſos hærere ſuſpicantur, quos alia ratione educere nequeunt, & mors inde eſſet metuenda, illud faciant. His etenim in caſibus *trepanatio* præſtat, ut non excitari ſolum cranii pars depreſſa poſſit; (vid. ſupra Part. I. Lib. I. cap. XIV.) ſed & vel maxime educi, quicquid cruoris effuſum forte in calvariam advertitur, quod gravia ſymptomata & mortem ſæpe ipſam concitat. Etſi enim, poſt inſignem aliquam violentiam externam, ipſum cranii os non ſemper diffringatur ac deprimatur, ſæpe tamen finditur; quin &, cranio integro manente, venula quædam ſive arteriola intus haud raro diſrumpitur, effuſoque ſuper cerebrum cruore, vel violenta cerebri commotione facta, hujus functiones ita graviter turbantur, ut modo citius modo tardius lapſus in terram, vertigines, ſomnolentia, delirium, ſpaſmi, ſenſuum item loquelæ ac motionum defectiones, ipſa denique mors, quemadmodum capite de vulneribus capitis jam dictum eſt, inſequantur. Nonnunquam mitius quidem principio cum illis, quibus vehementer caput percuſſum eſt, agitur; interim ſi forte vel pauxillum etiam cruoris collectum intus fuit, cum tempore prædicta mala ſequuntur, & graviter nihilominus iſtiuſmodi homines periclitantur. Quum enim effluere humor vel cruor illapſus nequeat, abeſſe vix poteſt, quin ſenſim is putrefiat, arroſoque ac corrupto cerebro ejuſque membranis gravia mala inducat, ac paulatim hominem interimat. Igitur ſi quid tale inciderit, ubi remedia parum proficiunt, miſerum ſed unicum auxilium ſupereſt, terebram aſſumere, perruptoque ea cranio diligenter emittere, quicquid intus effuſum aut collectum deprehenditur.

Trepanatio quandonam neceſſaria.

II.

II.

Non feſtinanter nimis inſtituenda.

Feſtinandum equidem ad terebrationem iſtam; ſed lente tamen. Vix enim ac ne vix quidem excidi atque ab adnata ſibi dura matre reſolvi, ſine *diſcrimine* aliquo aut læſionis periculo cranii portiuncula ſolet; quantumvis magnam etiam adhibueris circumſpectionem. (*a*) Itaque minus laudabile, ne dicam peſſimum, illorum inſtitutum videtur, qui in capitis quibuſcunque fere læſionibus feſtinanter nimis ad terebrationem procedunt. (*b*) Namque ſatius omnino eſſe puto cum CELSO (*c*) & pleriſque recentioribus quidvis antea medicinæ & interioris & exterioris genus, ſanguinis puta per venas detractionem, purgationem per alvum, clyſteres, remedia interna reſolventia, ſacculos denique aromaticos digerentes in vino coctos diligentiſſime adhibere, quam deproperato terebrationis opere ægrum præter neceſſitatem in periculum conjicere. Sed iſta quidem omnia prolixius jam eo loco declaravimus, ubi de capitis vulneribus ex inſtituto diſſeruimus. (vid. ſupra P. I. Lib. I. cap. XIV. No. 36. ſeqq.) Interim cavendum quoque ſolertiſſime eſt, ne nimia forte cunctatio miſerum hominem conſumat. Simulatque enim uſque adeo gravis eſſe capitis noxa intelligitur, ut nihil medicamenta & Medicorum ſtudia proficiant, ſed malum potius ingraveſcat, *veniendum protinus ad trepanum eſt*, ut nimirum depreſſæ cranii partes, ubi ſunt, vel eximere, vel rurſum excitari, hærenteſque intus humores evocari quamprimum poſſint. Namque tandem hic periculum in mora eſt.

III.

Anceps valde operationis exitus eſt.

Fere ſemper autem anceps ac dubius eſſe operationis hujus exitus ſolet. Neque enim divinari unquam a Medicis exacte poteſt, qualis interna ſit capitis ac cerebri conditio ſive læſio: utpote quæ ſæpe longe gravior, quam ſigna externa indicant. Ut proinde mirum videri haud quaquam debeat, ſi homines terebram experti plerique poſt confectum trepanationis negotium emoriantur: idque non tam propter operationem, ſed propter vehementem læſionem. Sunt in his quidam, qui belle admodum a terebratione per aliquod tempus ſeſe habent, deinceps autem, præter omnem plane ſpem atque opinionem nihilominus exſpirant. Cauſam inopinatæ mortis hujus, ſi gnaviter perveſtigamus, geminam ipſam eſſe deprehendimus. Vel enim cruoris aut materiæ aliquid intus adhuc forte deliteſcit, quod nulla prorſus ratione detegi atque educi potuit, adeoque putreſcere paullatimque ipſum cerebrum ejuſque membranas inflammare vel erodere debuit. Vel admiſſum etiam ab ægroto adverſus bonam victus & vitæ rationem aliquid fuit; dum peracta haud infeliciter operatione, vel per minus ſalutarem cibum ac potum, vel per aerem minus ſalubrem, vel denique per af-

fectus

[*a*] Vid. FIENUS de Trepanatione, & BOHNII de trepanationis difficultatibus diſſertatio.

[*b*] Inter hos eſt Cel. *Cæſar Magatus* lib. II. de vulnerib. cap. 41. & *Dionis* in Chirurg.

[*c*] Lib. VIII. cap. 4.

fectus animi graviores, cujuſmodi venus, terror atque ita ſunt, in certiſſimam deſperationis cauſam convertitur.

IV.

Sed ne quis tandem ignoret, quomodo dicta iſta cranii *trepanatio* rite expedienda ſit, operæ pretium facturi nobis videmur, ſi ſingulatim ea deſcripſerimus, quæ obſervaſſe circa eandem Chirurgum convenit. Atque prima quidem cura eo ſpectat, ut, *ſimulatque ad terebrationem procedendum eſſe; ſecundum hactenus propoſitas obſervationes judicavimus, locum, in quo applicari ferramentum debeat, curioſiſſime diſquiramus*. Commodiſſimus autem, ubi fiſſura quædam adeſt, niſi forte alia res obſtat, terebrationi locus is eſt, in quo fiſſura advertitur; vel etiam, ubi nulla vel fiſſura vel fractura ſubeſt, iſte locus, qui læſionem aut *plagam expertus* eſſe vel manifeſto reperitur, vel probabiliter conjicitur, & quidem pars ejus inferior. Ubi vero fractura adeſt, locus fracturæ vicinus, & ſi fieri poteſt inferior; ut humores effuſi, tanto facilius educi queant. Sed ſi pars oſſis fracti tolli & per hanc viam ſanguis & fruſta cerebrum lædentia educi, modiolo ſæpe opus non eſt. Sunt interim *loca quædam capitis, quibus haud commode admovere terebram licet*. Sic enim 1. *ſuturæ cranii*, præcipue illa, quæ *ſagittalis* dicitur, ut HIPPOCRATES jam monuit, (*a*) terebrationem ægre admodum ſuſtinent: quia dura mater cranio ibidem fortius adhæret, atque ſagittali ſinus magnus duræ matris ſubjacet, qui facile, at non ſine magno periculo, hic læditur: utut propter ſummam forte neceſſitatem, ſuturæ, præſertim coronali, modiolus aliquando adhiberi (*b*) queat. 2. Æque gravis caſus videtur, ſicubi *medium frontis os*, & præſertim in loco, qui fontanella dicitur, foratur: ſiquidem & huic ſinus ſagittalis duræ matris proxime ſubjacet, quem perrumpere peſtiferum eſt. 3. Idem judicium eſto de ipſis *oſſis frontis ſinubus*. 4. Neque commode inſtituitur operatio, ſi talis locus perforatur, in quem *grandior vena vel arteria ſe demittit*; item 5. ſi pars iſta ob fracturam *vacillat*, vel *cariem aliquam*, ubi ferrum admovere volumus, ſenſit: læderetur enim ita cerebrum. Denique 6. aliena etiam proclamata terebratio eſt, quæ juxta *inferiores capitis partes*, præſertim muſculis cinctas, temporum item atque occipitis oſſa, ſuſcipitur. Verum recentiores non ſolum decliviora cranii loca, ſed & ipſa temporalia oſſa, poſtquam muſculum eorum diſſecuerunt, trepanationi apta deprehenderunt. (*c*) Tandem 7. inepta eſt terebrationi eminentia cruciformis oſſis occipitis. Quodſi vero in dictis ſedibus iſtis malum aliquod gravius ineſt, tum locus ipſi proximus alius maxime idoneus perforandus. Imo *ſi fractura ſuturam tranſiret*, in utroque ſuturæ latere, ad digiti tranſverſi fere ſpatium cranium perforandum eſt, ut effuſi utrinque humores, vel oſſa fracta excitari aut ejici queant. Nonnunquam incidit, ut vera percuſſionis aut contuſionis ſedes nullo ſenſu nullaque ratione inveſtigari poſſit, quum ægrotus interim malis graviſſimis, *vomitu ſcilicet, ſopore, ſpaſmis, febri, ſanguinis ex ore, naribus atque auribus*

Ubinam terebra debeat applicari & non applicari.

(*a*) Lib. de vuln. capitis.
(*b*) Exempla habet *Berengar. Carpus* Lib. de fractur. Cran. *Hildanus* obſ. 8. cent. 2.
[*c*] Vid. *Roubault.* de vuln. cap. p. 91. & ſeq.

ribus fluxu, ſenſus denique & loquelæ defectione diſcrucietur. Hic neceſſarium utique videtur, modo in latere dextro, modo in ſiniſtro, modo in ſyncipite, modo denique in occipite, ac tantiſper quidem ferramentum applicare, donec malorum ſedes in conſpectum prodeat. Satius enim & hic videtur, prout optime CELSUS docuit, *anceps experiri remedium, quam nullum*; (*a*) ne ſcilicet eorum quicquam omittatur, quæ facere quodammodo ad reſtituendam hominis ſanitatem poterant. Neque vero novum prorſus eſt, terebrationis negotium in uno eodemque ægro aliquoties iterari. Fieri enim quam ſæpiſſime ſolet, ut in manifeſtiſſimis etiam capitis læſionibus cruor; feſtuca oſſis vel ſurculus alio prorſus loco hæreant, quam eo, in quem terebram primum demiſimus. Hic proinde novam inſtituere perforationem, & in loco quidem aptiori convenit, donec cauſa mali inveniatur. Mirum itaque videri haud quaquam debet, ſi non bis tantum vel ter, ſed *quinquies* etiam, *ſepties* vel *duodecies* repetitam in eodem homine trepanationem legimus. Teſtes ſane hujus rei, & omni quidem exceptione majores ſunt SCULTETUS *obſerv.* 7. GLANDORP. *ſpecul. chirurg. obſ.* 3. *pag.* 46. itemque DIONIS in *Chirurgia*; & plures alii. Quin imo vicies ſepties cum fructu repetitam in Comite quodam Naſſovienſi trepanationem fuiſſe, STALPARTIUS VAN DER WIEL *centur. I. obſ.* 8. memorat.

V.

Qui poſt loci electionem fieri debent.

Delecto jam, cui admoveri terebram convenit, loco, proximum eſt, ut, quantum ſat eſt, & *caput radatur*, & *cutis* circumſpecte *incidatur*; niſi forte hoc jam vel data opera, vel caſu etiam, dum plagam æger accepit; factum fuerit. Sic autem pro re nata incidi cutis quam aptiſſime poterit, ut vel crucis †, vel litteræ X, V, atque T figuram plaga referat: ea tamen magnitudine, ut coronam terebræ commode recipere queat. Hinc reſolvi ab oſſe per adhibitum ſcalpellum vulneris oræ una cum perioſteo debent, apices cutis forfice parum reſecari, abſterſoque cruore, linamenta carpta contorta larga copia immitti: quo nempe facilius ſupprimi ſangnis oræque diduci ſatis queant; quamvis in multi paulo largior ſanguinis profuſio hic ſalutaris magis quam noxia eſſe ſoleat. Tum ſplenium aliquod, idemque, ad præcavendam inflammationem, in vini ſpiritu, vel aqua calcis, ſpiritu vini camphorato roborata, eiſque calidis tinctum, ſupra vulnus imponendum, faſciæque capitalis (*Couvre chef* Galli vocant) ſubſidio gnaviter deligandum. His rite jam, ſicut retulimus, peractis, *binæ vel tres*, aut, ſi paulo mitius malum videtur, *ſex, octo, decem vel duodecim horæ prætermittendæ* ſunt, priuſquam ipſum terebrationis opus aggredimur: ut ſanguis melius ſubſiſtat. Quouſque enim ſanguis ex inflicto vulnere profluit, difficilius expediri operatio ſolet; quia ſatis commode, quid agendum, videre nequimus. Interea tamen, ſi periculum in mora, etiam fluente adhuc ſanguine operatio hæc inſtituenda. Sed ſi forte gravior ſanguinis profuſio eſt, quam ut ſupprimi per linamenta carpta poſſit, & periculum in mora; haud alienum erit, filo, acus incurvæ ſubſidio *vid.* Tab. I. ſubter arterias,

quæ

[*a*] Lib. II. cap. 10. Pertinet huc *Hippocr.* Aphor. 6. ſect. 1. Ad extremos morbos, extrema adhibenda ſunt remedia.

quæ ſanguinem fundunt, trajecto, diligenter ipſam vincire, aut denique, ſi hæc profuſio inter terebrandum forte incidat, aut ubi terebratio valdo maturanda eſſet, eam per depreſſum inibi digitum miniſtri aliquamdiu continere.

VI.

Simulatque ita jam deligata capitis plaga eſt, *inſtrui protinus inſtrumenta cum rebus ceteris ad terebrationem neceſſariis debent*. Primum ac præcipuum in his *trepanum* eſt, ſive terebra cum corona ſua. (vid. Tab. 15. fig. 3.) Veteres nonnulli trepano quodam ſunt uſi ad ſimilitudinem fere terebræ vulgatiſſimæ fabrilis, quale apud FABRICIUM AB AQUAPENDENTE, ANDREAM A CRUCE & SCULTETUM Tab. II. fig. 7. videri poteſt, quod unica manu dirigitur, & noſtratibus *terebra manualis* (Hand. Trepan.) vulgo appellatur, itemque *trepanum* AQUAPENDENTIS. Quia vero variis vitiis laborat, aut ſaltem illo minus aptum videtur, utplurimum hodie eo vel ſimili uti ſolemus, quod Tab. XV. fig. 3. delineavimus, cum habena verſatili, quali fere vietores & arcularii utuntur, quod longe aptius eſt altero, præſertim ſi corona ejus non, ut olim, cylindrica ſit, ſive ejuſdem amplitudinis, (*a*) ſed ita fabricata, ut ad formam coni inverſi ſuperius ſenſim amplior fiat, prout eam fig. 3. A delineavimus, ne tam facile perrupto cranio in cerebrum irruere queat. Hoc ferramenti genus quidam *trepanum* HILDANI vocant: verum CELSUS, ut alios HILDANO antiquiores nunc taceam, illud jam diu egregie novit & deſcripſit. (*b*) Corona hæc A jungitur habenæ in loco inferiori B per trochleam, ita ut pro lubitu inde tolli, & alia (nam variæ Chirurgis præſto eſſe debent magnitudinis) immitti queat. Hanc juncturam quidam recentiorum alio artificio conſtruxerunt, (*c*) quod præſtare exiſtimant; attamen & hæc fabrica ſatis apta multiplici uſu deprehenſa eſt. Dici autem *terebra* iſta *mas* adſolet, ſi corona clavum aliquem acutum ſive pyramidalem medio loco prominentem habuerit: (litt. E) *terebra* autem *femina* appellatur, ſi clavus aut cuſpis (fig. 4.) per clavem huic ſcopo accommodatam (fig. 5.) fuerit extracta. Deinde peculiare *ſcalpellum* aliquod requiritur, capite obtuſo ſive capitulo munitum, (fig. 6.) quod nonnulli *ſcalpellum lenticulare* appellant. Tum inſtrumentum duræ matri deprimendæ proprium, (fig. 7.) ſimili lente inſtructum. Porro *trepanum* ſeu ferramentum perforans, (fig. 8.) quod ipſum, ad terebrationem auſpicandam, inferi capulo juxta litt. B. fig. 3. conſuevit. Dehinc ſcopulæ ſetaceæ, (fig. 9.) vel aliæ ejuſmodi; terebram minorem, qualis eſt illa, quæ Tab. VII. fig. 7. litt. B indicatur, aliave ſimilis; ſcalpellum item, quod *Lancettam* vocant; (*d*) vectem ſive elevatorium, (Tab. VII. fig. 7 8. 14.) *dentiſcalpium* e calamo ſcriptorio confectum; *ſpecillum* apice tenuiſſimo, varia *linamentorum* fruſtula, & denique vaſculum aliquod cum ſpiritu vini

Apparatus eorum, quæ ad trepanationem requiruntur.

[*a*] Vid. ejuſmodi coronæ in PARÆO Lib. 9. c. 18. ANDR. A CRUCE in *officin. Chirurg.* p. 14. & ſeqq. &c.

[*b*] Sicut aperte conſtat ex ipſius Lib. VIII. cap. 3.

(*c*) Vid. GARANGEOT Tract. de Inſtrument. Tom. II. pag. 115.

[*d*] Nonnulli Gallorum ejuſmodi ſcalpellum ſive phlebotomum hic deſiderant occultatum & linamentis carptis involutum, ut dura mater eo, adſtantibus id non percipientibus, deoperiri poſſit. Rectius vero hoc, ubi opus eſt, nudo phlebotomo ſive ſcalpello fit.

vini rectificatiſſimo: quæ omnia uni patinæ certo ordine imponenda, ut inter agendum quodlibet mox invenire queat. Ad inſtituendam autem facta trepanatione *deligationem* ſpectant linamentum orbiculare, mediocris numuli magnitudinem habens, cui circa partem mediam filum aliquod ſpithamam longum adnectitur: cujus figura vid. Tab. XV. fig. 11. Dehinc glomus quoddam ſphæricum e linamentis carptis confectum atque ad dicti linamenti orbicularis magnitudinem accommodatum, itidemque filo inſtructum. (fig. 12.) Tum præter id ipſum alia eademque varia glomera linea orbiculato ſive plumaceoli, pro explendo, quod in cranio factum eſt, vulnere. (vid. fig. 13.) Tandem in promtu quoque ſit mel roſarum itemque ſuccini vel maſtichis eſſentia, vel maſtichis etiam ſpiritus; linamenta carpta; ſplenium quadratum; & poſtremo bene amplum ſtrophiolum ſeu mantile quoddam lineum & quadratum ad faſciam capitalem (*Couvrechef*) parandam: quæ omnia rurſus peculiari patinæ ita ſunt committenda, ut ordine ea facile reperire queat.

VII.

Trepanatio quomodo auſpicanda ſit.

His rite jam inſtructis, *veniendum eſt ad ipſam terebrationem*. Quæ ut inſtitui promtius atque exactius poſſit, conſtitui ante omnia ægrotus in conclavi bene temperato, vel ſuper ſedili quodam, vel, ſicubi debilior eſt, ſuper grabato ſic debet, ut accedere ad ipſum Chirurgus cum adminiſtris ſuis quam aptiſſime queat. Hinc, reſoluta vulneris inflicti deligatione, aſterſoque a calvaria cruore, caput ægrum, quam aptiſſimo fieri poteſt, ſitu, ſubjectis pulvinaribus diſponitur, miniſtroque firmiter continendum traditur. Mox trepanum perforans, (fig. 8.) quod loco coronæ A. fig. 3. habenæ B jungit, circumactione anſæ D loco deſtinato cranii foraminulum imprimit: factoque foraminulo, terebra ſive trepanum cum corona mare, (fig. 3. A) applicatur. Trepano ſupremo CC ſiniſtram manum una cum fronte vel mento (*a*) Chirurgus imponat, dextra autem terebræ anſam vel arcum D lente ac circumſpecte tantiſper circumagat, donec & clavus medius & corona ſerrata ſufficiens veſtigium circuli effeciſſe in calvaria advertuntur. Tum enim clavus ſeu cuſpis claviculæ (fig. 5.) ſubſidio eximitur, rurſumque immiſſa corona circumſpecte porro manu dextra, quantum ſat eſt, circumagitur: ſcobis interim per adhibitas ſcopas ſetaceas ac dentiſcalpium identidem quam diligentiſſime cum ab ipſo cranio, tum a corona ſerrata modioli etiam removetur, donec tandem ſcobis rubicunda vel ſanguine infecta in conſpectum prodierit. Hæc enim ad diploen ſive mediam atque medullarem cranii partem ferramentum penetraſſe ſignificat. Quanquam non prorſus perpetua iſtæc nota eſt: ſiquidem in quibuſdam calvariæ partibus ſubſtantia iſta medullaris fere penitus abeſſe deprehenditur. Simulatque vero ſcobis cruenta prodit, ferramentum protinus educitur, deterſoque prius ope ſpongiæ & ſpiritu vini ſanguine, terebra minor Tab. VII. fig. 7. B, in foraminulum medium aliquot gyris intorquenda, rurſuſque educenda: poſtea vero corona gnaviter rurſus immittitur, atque

[*a*] Plerumque frontem hucuſque ſiniſtræ manui impoſuerunt; ſed mentum imponere, quem modum PETITUS, ut *Garengeot* refert, docuit, præſtare videtur: quia ſemper locum perforandum Chirurgus rectius inſpicere poteſt.

que ita bis, aut ter, ſed quam leniſſime tamen, circumagitur. Mox ſcobis iterum expurgatur, inſertoque tenui ſpecillo ſeu dentiſcalpio ſollicite ſemper exploratur, ſatiſne jam perforatum cranium ſit, nec ne. Cognoſci autem id ipſum felicius haud poteſt, quam ubi ad ipſius foraminis circularis colorem curioſiſſime attenderimus. Simulatque enim circuli oſſi inſculpti fundus, qui candidus antea fuerat, cœruleus ſive gryſeus fieri occipit, indicio id eſt, duram matrem per cranium fere jam perruptum tranſparere. Itaque cum maxima, quoad fieri poteſt, circumſpectione agi modiolus debet, ne adnatam oſſibus duram matrem corona illa ſerrata forte laceret, eoque graviſſimam inflammationem aliquam noxamve aliam capitalem moveat. Quodſi autem non niſi unus alterve circuli locus nigreſcit, quod cranium non æqualiter modiolo attritum eſſe indicat, inclinare paululum in partes reliquas albicantes necdum ſatis detritas coronam ſerratam convenit leniſſimeque, ut antea, tantiſper circumagere, dum vacillare ſenſim orbiculus oſſeus incipit. Neque enim integrum perrumpi dentatæ iſtius coronæ terreæ ſubſidio cranium expedit, ne ſcilicet dura mater proxima cum periculo lædatur; ſed intorqueri potius leniter rurſus in orbiculum oſſeum labefactatum, qua parte clavus antea inſertus fuerat, terebra illa debet Tab. VII. fig. 7. litt. B. aliave ſimilis; donec per eandem, circumſpecte huc atque illuc dimotam, nec non per admotum ſimul, ſi opus eſt, vectem ſive ferramentum elevans eximi os exciſum queat.

VIII.

Demto hunc in modum rotundo calvariæ oſſiculo, ſanguis ſub eo effuſus ſæpe ſponte effluit: quo ablato, proximum eſt, ut Chirurgus inquirat quam diligentiſſime, utrum oſſicula ſoluta ſint educenda, an depreſſa excitanda. Quod ſi ſit, protinus efficiendum erit; ſin minus, interiorem foraminis oram exaſperatam per adhibitum ſcalprum capitatum (fig. 6.) quaquaverſum lævemus; ne qua forte prominentes aculei graviter duram matrem compungant aut lædant. His ita confectis, cruor, ſi quis intus eſt, adhuc melius effluit. Sed ut hic exitus promoveatur, optimum hic eſt, ſi leniter hinc inde hominis ægri caput movetur, ipſaque mater dura vel per immiſſum *ſcalprum* iſtud *capitatum* ſive *lenticulare*, vel per *inſtrumentum preſſorium*, (fig. 7.) circumſpecte deprimitur. Quæ ipſa dum fiunt, & cerebrum ſic a pondere cruoris aut preſſione oſſis liberatur, redire paulatim, vel quandoque confeſtim etiam, ad ſemet ipſi ægrotantes, ſenſu antea deſtituti, conſueverunt, quaſi ex profundiſſimo ſomno expergiſcerent. Simulatque igitur animi compotes rurſum facti homines ſunt, & ſanguis ſatis non exiret, imperare ipſis Chirurgus debet, ut, quanto quidem poſſunt, niſu magno ſpiritum contineant, velut ii, qui exonerare duriorem alvum cupiunt. Sin minus animi compotes ægri ſunt, & ſanguis difficulter exit, haud alienum nonnulli eſſe exiſtimant, pulverem ſternutatorium naribus ipſorum ſubinde admovere. Neque enim, aiunt, ſpiritus ſolum compreſſio, ſed & vel maxime ſternutatio iſta efficiunt, ut, qui nondum ſatis per ſe profluxit, per adhibitam violentiam quandam cruor expellatur; ſed anceps valde eſt hoc remedium.

Quid poſt abſolutam terebrationem fiat.

IX.

IX.

Si cruor ſub dura matre, vel oſſicula depreſſa intus ſunt.

Sicubi poſt perruptum cranium *dura mater* nigra apparet, vel elata, ut quaſi *ſurſum ex foramine prorumpat*; ſignum id eſſe ſolet cruoris vel puris intus ſub ea deliteſcentis. Itaque anceps, ſed unicum auxilium eſt, duram matrem iſtam, imo ipſam etiam piam matrem, ſi ſub hac hæreret, quia aliter educi nequit, & certa mors inde expectanda, vitatis majoribus venis, circumſpecte immiſſo phlebotomo vel ſcalpello deoperire, hærentemque ſub ea cruorem vel pus ſummo ſtudio elicere. Quanquam enim nonnulli duræ ac piæ matris perforationem, quaſi penitus lethiferam, interdictam volunt; tamen, ut meam nunc taceam experientiam, PARÆO (*a*) GLANDORPIO, (*b*) COITERO (*c*) FALLOPIO (*d*), MAGATO (*e*), MARCHETTO (*f*), ROUHAULTO (*g*) BLANCARDO (*h*) aliiſque fide dignis auctoribus teſtibus, ſane quam plurimi homines experti citra mortis periculum iſtiuſmodi operationem fuerunt, præſertim ſi grandiorum arteriarum aut venarum nulla fuerit præciſa. Si qua autem forte *oſſium fragmenta* in conſpectum prodeunt, quæ cerebrum urgent, extrahi eadem aut digitorum aut volſellæ adjumento quam cautiſſime debent: vel, ſi depreſſa tantummodo ſunt, digitis aut elevatorio ſive vecte in ſitum ſuum priſtinum atque naturalem reſtitui. Quoties aculeus aliquis duram matrem inter atque cranium inhæret, qui ex priori foramine iſtoc educi commode nequit, iterum atque tertio perforari, pro re nata, cranium debet; donec eximi queat illud omne, a quo cerebrum infeſtatur. Interdum vero opus eſt, oſſium partes foraminibus intermedias ſi robuſtæ, vel per ſerrulam quandam minutam, (Tab. VII. fig. 9.) vel per forcipem aliquam præacutam, vel denique per ſcalprum & malleum in eadem tabula conſpicienda, vel ubi tenuia, per ſcalpellum lenticularem Tab. XV. fig. 6. caute excidi ac removeri, ut aculei illi ſive fragmenta eximi queant. Tandem ubi forte longior facta cranii fiſſura fuit, forari utramque fiſſuræ partem extremam convenit. Si qua vero ad plures ſimul cranii partes fiſſura penetravit, tum ſeorſim inſtitui in unaquavis parte fiſſa terebrationis negotium oportet: quia ubique effuſus ſanguis ſive pus hærere ſolet.

X.

Deligatio quomodo fieri debeat.

Ergo quibus artificiis perforari cranium, expurgarique ab intus hæreſcente cruore & oſſibus queat, hactenus memoravimus. Sequitur jam, ut ad ipſum quoque *deligationis modum* explicandum progrediamur. Solet autem deligatio hunc in modum inſtitui. Nimirum proxime ſuper ipſam duram matrem linamentum orbiculare, (fig. 11.) idemque ſiccum, ut commodius cranio ſubmitti queat, ſic imponitur, ut filum adnexum e foramine propendeat. Huic poſtea affunditur mel roſarum pauco ſpiritu vini dilutum. (*i*) Simili ratione glomus lineum

filo

[*a*] Lib. 9. cap. 21. (*b*) obſ. Chirurg. 4. (*c*) obſ. anatom. & Chirurg.
[*d*] De vuln. capit. cap. 48. (*e*) de vuln. lib. 2. cap. 42.
[*f*] obſ. 14. (*g*) pag. 83. 116. (*h*) obſ. Med. phyſ. cent. 1. obſ. 27.
[*i*] Multi hic applicare ſuadent ſpiritus aut eſſentias ex maſtiche, ſuccino &c. paratas; quæ vero nimis acres hic mihi videntur: quia ægri ſæpius inde acerbos dolores ſentiunt.

filo inſtructum, (fig. 12.) una cum reliquis plumaceolis ſeu glomeribus orbicularibus lineis injicitur, (fig. 13.) donec foramen repletum ſit. Supra ipſum cranium & vulnus externum linamenta carpta in unguento quodam digeſtivo leniori vel roſarum etiam melle tincta, nec non ſplenium quadratum ſpiritu vini calido vel aqua calcis & ſpiritu vini camphorato madens, ſed ſine emplaſtris tamen, utpote minus hic neceſſariis, applicantur, injectæque faſciæ capitalis adjumento firmantur.

XI.

Circa deligationem autem, quæ poſtea ſemel aut bis quotidie fieri debet, hæc adhuc inprimis neceſſaria videtur obſervatio; nempe ut a rebus pinguibus atque oleoſis, tunicas quippe vel oſſa corrumpentibus, ſollicite ſemper abſtineamus; contra vero medicamentis balſamicis, inter quæ mel roſarum cum pauco ſpiritu vini, vel cum pauca eſſ. maſtichis egregia hic ſunt, diligentiſſime utamur. Vulnere ſic quotidie habito ſeparari utplurimum ſponte poſt quadrageſimum vel quinquageſimum diem foraminis oſſei ora, ad inſtar tenuis lamellæ, conſuevit: quæ propterea vi non debet avelli. Tum caro nova ex dura matre & oſſe, a corrupta lamella purgato, ſuccreſcit, quæ integrum tandem foramen implet. Simulatque vero ad dimidiam altitudinem adimpleri foramen incipit, comprimi modice per linamenta carpta & vincturam nova caro debet, ne nimis ſpongioſa aut laxa eadem fiat. Ubi dein ferme ad ſupremum foraminis os nova caro increvit, cutis ſuperioris oras emplaſtris glutinoſis injectis gnaviter conjungere oportet; quo facilius coaleſcere cutis cum ſuccreſcente carne nova queat. Ad novam denique carnem, qua cranii foramen expletum eſt, quod attinet, ea ſenſim quidem magis magiſque indureſcit; ſed ita tamen, ut non tam verum aliquod os, quam *cartilago* potius inde naſcatur, quæ cocto ejuſmodi capite excidit. Atque hæc ratio videtur, quare ii, qui capitis terebrationem experti fuerunt, non inſignem tantum ſæpe capitis debilitatem, vel dolorem, ſed varios etiam ſub immutatam præſertim aeris tempeſtatem affectus perſentiſcant. Quibus equidem paululum ſaltem imminuendis haud prorſus alienum videtur, ſicubi pars iſta, quæ terebram experta eſt, lamella quadam plumbea vel argentea perpetuo contegatur.

Quid præterea in deligatione obſervandum.

XII.

Incidere hic nonnunquam ſolet, ut, *peracto terebrationis opere*, vena quædam *ſanguinem copioſius fundat*, pulvis ex bolo armeno, ſangu. drac. thure & colophon. inſpergendus & ope linamenti aliquamdiu inſuper detinendus eſt. Sed ſi *inflammationem* aliquam vel cerebrum vel dura mater ſentiat, tunc & medicamentis internis reſolventibus ac temperantibus, & abſtinentia, & ſanguinis per venas detractione, imo etiam ipſa duræ matris ſcarificatione (*a*) ſuperimpoſito ſpiritu frumenti vulgari crocato, aqua florum ſambuci temperato, ſuccurri protinus convenit. Quodſi autem *ſuppuratio* aliqua ſive exul-

Quomodo malis accidentibus ſuccurrendum ſit.

[*a*] Quam *Rouhaultus* hic ſuadet, p. 123.

exulceratio ſubnaſcitur, operam navare Chirurgus debebit, ut, abſterſis per linamenta carpta materiæ ſordibus, roſarum mel cum ſpiritu vini, vel cum eſſentia maſtichis, vel ſuccini, vel elixir. proprietatis mixtum, aut paratum ex myrrha, maſtiche ac thure pulverem in vulnus injiciat. Quando æger poſt unam trepanationem *alio in loco capitis inſignem moleſtiam aut gravitatem* adhuc percipiat, notat hoc ibidem adhuc aliquid præter naturam hærere: adeoque eo loco adhuc modiolum admovere expedit. Si qua autem *ſpongioſa aut luxurians caro ſuper cranii plagam increſcit*; tum reprimi variis modis illud ipſum poterit. Vel enim glomus lineum ſpirituque vini vel maſtichis madidum fortiter in deligationibus ſingulis ſuper carnem ſuccreſcentem deprimitur. Vel orbiculus aliquis perforatus plumbeus, a BELLOSTIO (*a*) adinventus, (vid. fig. 14.) inflexiſque anſis inſtructus (vid. fig. 15.) in ipſum cranii foramen demittitur, plumaceoliſque lineis rotundis gnaviter contegitur: quo autem rarius opus erit, ſi prius rite obſervabitur. Vel denique, ſi caro iſta luxurians ſuper ipſum jamtum foramen prominet, filo ſuccincto, vel forfice, qualiter nempe fieri in tuberculis adſolet, protinus eadem reſcinditur. Parti reliquæ vitriolum cœruleum illinitur, vel pulvis etiam ſabinæ, aut uſtum alumen inſpergitur. Dehinc plumaceoli linei ſive glomera e carptis linamentis confecta ſtrenueque compacta paulo firmius ſupradeligantur. Sic enim non comprimi ſolum caro ſpongioſa, ſed glutinari quoque ipſum vulnus quam aptiſſime poterit.

De operationibus chirurgicis, quæ in palpebris inſtituuntur.

C A P. XLII.

De his, quæ illapſa forte in oculum fuerunt, eximendis.

I.

Quænam ex oculis eximenda. POſſe nonnunquam tenuiſſimas quaſdam ligni, lapidis, arenæ, calami ſcriptorii aptandi, unguium item vel in manibus vel pedibus reſectorum particulas, parvula porro animalcula, calcem vivam, ſalia acria, hiſdemque ſimiles alias res in oculum ex improviſo illabi, quotidianus equidem rerum uſus loquitur, quæ ſæviſſimos ſæpe dolores movent; & niſi protinus eximuntur, graviſſimas ſæpe inflammationes malaque id genus alia in oculis concitant; hinc ne his noceant, quam citiſſime ejicienda. Quibus autem modis eximi eadem quam aptiſſime queant vel debeant, noſtrum jam eſt dilucidius exponere.

II.

[*a*] Conf. ejusdem libellus, cui nomen: *Le Chirurgien d' Hopital.*

II.

Nempe prima eademque leniſſima medicina eſt, ſi leniter ſtatim digitis palpebras demulcemus: ſic enim res alienæ intus hæreſcentes, capite prono, per aquam in oculo collectam facillimo ſæpe negotio eluuntur. Sin demulcendo ejici eædem nequeunt, proximum remedium eſt, ut vel margarita quædam, vel cancri lapillus ſubter palpebram immittatur: ut nimirum vel cum humoribus copioſius influentibus extraneum ſimul effluat, vel immiſſæ in oculum ſphærulæ iſti adhæreſcat, & ſimul cum ea ejici poſtea queat. Si nihil omnia remedia iſta profecerint, vel aciculam aliquam, ſed ſphærula quadam ſive capitulo præmunitam, vel ſubtiliorem volſellam, vel dentiſcalpium, vel ſpecillum aliquod tenue, vel tandem quodcunque aliud ſcopo huic accommodatum inſtrumentum Chirurgus aſſumat, abſtractiſque leniter ab oculo palpebris, hæreſcentem inibi particulam peregrinam inquirat & circumſpecte educat. Ceterum quam maxime idoneum & ſalutare adverſus dictam iſtam oculorum noxam remedium eſt, ſi tenuior aliquis bacillus ligneus cum adnexa ſpongiæ, in qua calida tinctæ, portiuncula huc atque illuc in oculo ſubter palpebris tantiſper circumducitur, donec illud omne, quod oculum infeſtat, fuerit ejectum. Denique ſi quid forte acrioris ſalis alicujus, aut calcis vivæ, aut ſpiritus, aut cujuſcunque demum alius liquoris vehementioris ſive acrioris illapſum in oculos animadvertitur, neceſſarium utique erit, vel per aquam egelidam, vel per lac calidum identidem ac tam diu, vel per ſe, vel ope illius ſpongiolæ, eoſdem eluere, donec nihil amplius rodentis vel pungentis ſentiatur. Purgato jam, quemadmodum præcepimus, oculo, ſequitur, ut de rubedinis atque inflammationis, quas longinquior oculi & palpebrarum divexatio movit, medicina Chirurgus cogitet. Nihil autem nobilius ad ejuſmodi noxas leniendas eſſe conſuevit collyrio refrigerante ac leniente, quod ex aqua roſarum cum albumine ovi permixta & quaſſata, itemque ex pauco alumine ſaccharoque ſaturni vel tutia præparatur, eoque oculus ſæpe fovetur: miſſo ſimul, ſi inflammatio vehementior eſt ſanguine.

Quomodo ejicienda.

C A P. XLIII.

De variis palpebrarum tuberculis & excreſcentiis.

I.

Multifaria ſunt variæque magnitudinis, quæ naſci præter naturam in palpebris ſolent, tubercula. Si ſuper pilorum locum tuberculum parvulum, duriuſculum, rubens atque immobile naſcitur, tum *crithe*, ſive *hordeolum*, ab hordei qualicunque ſimilitudine, illud nominatur. Tunica aliquid, quod inflammatione in pus craſſiculum tranſire tandem ſolet, comprehenſum eſt; unde graves quandoque dolores ipſiuſque viſionis impedimenta proveniunt. Sedes hordeolo-

Tuberculorum in palpebris genera præcipua recenſentur.

rum varia eſt, nonnunquam enim ipſa ſummæ cuti proxime ſubjecta; ſæpius autem quoque in interiori palpebræ parte abſcondita reperiuntur. Sicubi mobile quoddam tuberculum in palpebra fuerit, *chalazium* communiter appellatur. Quæ grandini ſimilia ſunt, *grandines* vocari adſolent: *hydatides* autem, quæ bullulæ cujuſdam aqueæ ſive veſiculæ aqua repletæ formam referunt. Oriuntur vero etiam in palpebris tumores cyſtici, ut *atheroma*, *ſteatoma* & *meliceris*: quænam vero atheromatis, ſteatomatis & melicerídis natura ſit, ſatis jam ex iis liquet, quæ ſeorſim hanc in rem ſupra propoſuimus. (Sect. I. cap. XXVIII.) Quin obſervandum hic generatim illud eſt, palpebrarum tubercula pleraque fere omnia ſub communi tumorum tunicatorum nomine ſimul comprehendi poſſe, eorumque alia eſſe amplo ſundo ſive baſi; alia vero ex tenui dependere radice, ut ex Tab. XV. fig. 16. 17. 18. variæ eorum figuræ videri poſſunt.

II.

Prognoſis. Quæ vitii genera adeo exigua, quemadmodum in reliquo corpore, ſuſtineri facile abſque inſigni moleſtia ſolent, atque adeo ſæpe vix attendi; ſic in palpebris eo ſollicitiorem poſtulare videntur curationem, quo quidem grandia magis nobiliſſimoque viſionis negotio adverſa reperiuntur. Niſi enim graviter oculo eadem offecerint, parum plerumque aut nihil periculi ſecum afferunt; quanquam deformitatis ſæpe multum habeant conjunctum. Sciendum denique eſt, hæc tubercula raro medicamentis cedere; imo ſæpe medicamenta, quæ a nonnullis commendantur, ut *cataplaſmata* emollientia, ne quidem hic ſuadenda, quia facile oculum lædunt: adeoque a manu potiſſimum auxilium eſt petendum.

III.

Curatio. Fere unam autem eandemque omnia palpebrarum tubercula, quæ a tenui non dependent radice, curandi habent rationem. Præcipuum enim curationis negotium in ſingulis eo potiſſimum redit, ut cutis intenta ſcalpello incidatur, ſuſpenſa leviter manu, ne veſica ſive tunica ipſa vulneretur, & ut poſt inciſam cutem ſuperiorem, tunica illa cum tuberculis ſcalpello ſeparetur, & integra, ſi fieri poteſt, eximatur: prouti quidem ſupra jam tum in *tumoribus tunicatis* præcepimus. (Sect. I. cap. XXVIII.) Quodſi autem tunica iſta vulnus aliquod forte accipit, vel firmius etiam carni inhæret, quam ut ſcalpello integra ſeparari queat, forficis alicujus ſubtilioris adjumento exſcindere ipſam, quouſque tuto id fieri licet, diligenter convenit, mox autem digeſtivum unguentum, pauco præcipitato rubro vel ægyptiaco permixtum, vel & lapidem infernalem ſuperinungere, ut, ſi quid forte ex tunica ſive veſicula intus remanſit, penitus illud omne exedatur. Quibus rite confectis vulnus per adhibitum balſamum vulnerarium glutinatur. Interdum etiam, ubi tunicam non facile totam eximi poſſe judico, tunicam protinus cum ipſa cute incido, dilingenterque expreſſa, quæ intus eſt, materia, medicamentum aliquod rodens ad exedendam veſicam impono, reli-

quis

quis eodem, quem capite de *tumoribus tunicatis* docuimus, modo peractis. Providendum vero in hoc ipſo negotio ſolerter admodum eſt, ne quid forte ex acriori vel rodenti medicamento in ipſum oculum illabatur, ne viſus acies inde lædatur. Tuberculorum, quæ a tenui dependent radice, ut fig. 17. 18. promta magis atque tuta curatio eſſe conſuevit. Namque vel per innexum filum aliquod ſericum ope ligaturæ, vel per admotam forficem facili negotio reſcinduntur. Sed paulo tamen aliter in *hordeotolum* curatione procedendum eſt. Horum enim natura in eo præcipue a tumoribus tunicatis reliquis differt, quod cum doloribus atque inflmamatione quadam incidant. Igitur in hordeolis ſanandis, perinde ut in inflammatione quacunque, reſolutionem prius tentare, aut, ſi hæc non ſuccedit, ſuppurationem convenit, quam ſcalpellum in manum adſumamus. Longe vero optimum in principio, cum ad promovendam reſolutionem, tum ad leniendos dolores videtur, ſaliva jejuni hominis ſæpe inungere; vel ſi jejunus amplius non eſt, mucilaginem ſeminis cydoneorum, vel paratum e pomis toſtis pulmentum cum admixto pauxillo camphoræ & croci calidum quam ſæpiſſime linamentorum adjumento ſuperimponere. Si nihil iſtæc omnia proficiunt, ſed ad ſuppurationem potius tumores flaveſcentes ſpectant, ſæpius emplaſtro ex melle & farina, vel ex diachylo cum gummis ſuperimpoſito, emollitur & aperitur; vel ſi citius illud ſanare volumus, confugiendum ad ſcalpellum eſt. Oportet autem, diductis atque inverſis palpebris, ſubtiliori ſcalpello quodam linea directa cutem ab interiori parte ſic incidere, ut, ſi duriuſculum adhuc eſt, ſeparari commode tunica vel veſicula iſta valeat. Sin vero jam maturum, aperiendum, pus ejiciendum, & veſicula rodente medicamento exedenda. Namque iſtoc modo non immunes ſolum a cicatriculis palpebræ conſervantur, ſed ipſum quoque vulnus abſque omni medicamento glutinatur.

C A P. XLIV.

De verrucis palpebrarum.

I.

IN palpebris quoque *verrucæ* haud raro proveniunt, haud prorſus abſimiles tumoribus aliis *palpebrarum*: ſiquidem ipſe non pulchritudini ſolum, ſed nobiliſſimo quoque viſionis negotio mirifice utplurimum officiunt, adeoque tolli deſiderantur ab hominibus. Sunt vero eædem etiam vel ampla vel tenui baſi ſive radice, atque extirpari iiſdem prope artificiis, vinctura ſcilicet, ferro vel medicamentis rodentibus, poſſunt, quæ ſupra jam tum in verrucis generatim propoſuimus. (Sect. I. cap. XXVI.) Cauteria enim ſive ferra candentia, quibus aliis in locis tolli poſſunt, prorſus hic aliena videntur: medicamenta autem rodentia, quoad ejus fieri poteſt, providiſſime ſemper applicanda hic ſunt; ne, prout factum quandoque fuit, per eorum

lapſum in oculos viſus perdatur, (*a*) vel ſaltem lædatur. *Si quæ forte palpebrarum verrucæ nigreſcunt aut liveſcunt*, periculum plerumque eſt, ne in cancrum, ut ipſe vidi, brevi tranſeant, ſimulatque ferramentis vel medicamentis irritantur. Atque hæc ratio videtur, quare *noli me tangere* ab expertis Chirurgis & Medicis ocularìis eæ vocitentur: adeoque præſtat ab earum curatione abſtinere. Magnam verrucam in palpebra ſuperiori, quæ oculum aperiri impediebat, (vid. Tab. XV. fig. 17. litt. A.) radice non adeo craſſa præditam, ligatura feliciter abſtuli.

C A P. XLV.

De palpebris relaxatis ac tumentibus id eſt PHALANGOSI *atque* PTOSI.

I.

Vitii natura deſcribitur.

HAud omnino inſolens aut novum oculorum iſtud vitium eſt, quo palpebræ uſque adeo inſigniter vel intumeſcunt, vel laxæ fiunt, ut, non ſine maximo viſionis & pulchritudinis detrimento deorſum procidant. Videſis Tab. XV. fig. 19. litt. A. vel BARTISCHIUM *in Medicina ocularia*, folii forma expreſſa, pag. 179. Naſci autem vitium iſtud fere ſemper ſolet, quoties aut palpebræ muſculus elevator reſolvitur, aut cutis ſuperior a quacunque cauſa nimium quantum relaxatur. Nonnunquam *tumor aquoſus*, quem *œdematoſum* vulgo appellant, in palpebris naſcitur, qui penitus ferme oculos præcludit; verum a præcedenti vitio diſtinguendus, atque medicamentis ſatis facile plerumque ſanandus: nam id ipſum quoties uſu venit, cum externa, tum interna adhibenda ſunt medicamenta. Atque ex internis quidem præcipua videntur ea, quæ alvum fortiter expurgant, quæque vel ſudorem vel urinam movent. Extrinſecus autem imponi diligenter, ad humores digerendos, fomenta debent, hoc eſt linamenta complicata, in ſpiritu vel ſimplici vel vini camphorato calido, vel aqua calcis etiam tincta. Ubi vero palpebrarum procidentia iſta non tam ab humoribus ibi congeſtis, quam potius a nimia cutis laxitate provenit, confortantibus ante omnia opus eſt medicamentis; nigro puta tartari oleo, ceræ mixto atque in emplaſtrum converſo, vel balſamo peruviano, aqua reginæ Hungariæ, ſpiritu lumbricorum, & ſi quæ alia ſunt hujuſmodi, palpebram ſæpe fovere. Si nihil omnia medicamenta iſta proficiunt, proximum atque optimum eſt, ut quantum abundare in cute laxiori deprehenditur, ferro quam cautiſſime exſcindatur, cutiſque ſic brevior & naturali ſimilis reddatur.

II.

Priſca curandi ratio.

Veterum hoc malum curandi ratio hæc erat: Nempe illi cutem relaxatam & elevatam vel *acu perfodiebant*, filum trajectum curioſe circum-

(*a*) Ita TIMEUS A GULDENKLEE caſum refert, quo Chirurgus mulierem cui eſulæ ſucco verrucam e palpebra tollere voluit, excoecavit *Lib. I. Affect. capitis cap. XXI.*

circumvolvebant, injectaque ligatura ſeu nodo reſecabant; atque hæc curandi ratio, ſi rite inſtituitur, variis in caſibus, ſatis bene ſuccedit. Vel admotis ferramentis, forfice puta ſeu ſcalpello, partem abundantem reſcindebant, vulneris oras acu filum trahente bis vel ter perforabant, eaſque ſimplices per ſuturas ſive nodos jungebant; ſicut prolixius hoc legi poteſt apud HIPPOCRATEM (*a*) CELSUM (*b*) & Paullum ÆGINETAM (*c*). Sed fieri tamen, propter largiter ſubinde profluentem in poſteriori hac curandi ratione ſanguinem, vix ac ne vix quidem apte hoc poterat, ut ſatis accurata vel ſutura vel cicatrix decora palpebræ induceretur. Atque hæc ratio videtur, quare BARTISCHIUS, famigeratiſſimus olim inter Germanos chirurgus ocularius, peculiare quoddam inſtrumenti genus ex ligno confectum in hunc uſum excogitaverit, delineatum in ejuſdem *medicina ocularia* pag. 181. nec non in Tabula noſtra XV. fig. 19. BB. quicquid nimirum in cute palpebræ abundat, (vid. fig. 19. lit. C.) illud omne inſtrumento BB. quam exactiſſime comprehendebatur, intortaque dein cochlea DD. ita firmiter adſtringebatur, ut, compreſſis hac ratione venis, propter nutrimentum deficiens, tandem poſt aliquot dies emoreretur atque ita cum tumore ipſo recederet.

III.

At vero quia minus promta, quin imo etiam variis quandoque incommodis, doloribus puta & inflammationibus, obnoxia deprehenſa fuit *Bartiſchiana* iſta curandi ratio; haud abs re facturus ſibi viſus eſt PETR. ADRIANSON VERDUINUS, ſupra memoratus Amſtelodamenſium Chirurgus, ſi aliquam ejus tentaret emendationem. Igitur inſtrumentum aliquod Bartiſchiano haud prorſus abſimile ex orichalco ſive cupro flavo paravit; ſed ita tamen, ut & ſuperior & inferior ejuſdem pars ſive lamina aliquot foraminulis eſſet inſtructa. (vid. Tab. XV. fig. 21) Sic enim non conſtringi ſolum cutis abundans poteſt; ſed acus etiam cum filis per foraminula iſta, pro modo noxæ, paucioribus aut pluribus, tranſmitti: filis ad quatuor vel quinque pollicum circiter longitudinem utrinque propendentibus. Quo facto cutis ex inſtrumento prominens (fig. 19. lit. C) forfice aut ſcalpello acuto accurate præſcinditur, providiſſimeque, ne ſcilicet fila ſimul extrahantur, reſoluto inſtrumento, vulneris oræ filis in nodum, ſicut in ſimplici ſutura alias fieri ſolet, conſtrictis quam exactiſſime ſibi invicem junguntur. Tum balſamum vulnerarium illinitur, linamentaque carpta primum arida, in ſequentibus vero deligationibus balſamo vulnerario vel ungueuto digeſtivo madida, una cum ſplenio & faſcia ſupradantur, ſicut alias in vulnerum deligatione propoſuimus. Poſt tres quatuorve dies præterlapſos, vinctura cautiſſime ſemper reſoluta, filum medium, ſiquidem paulufum jam coaluiſſe oræ inveniuntur, diſcinditur & blande rurſus extrahitur. Idem fieri in deligationibus ſubſequentibus cum filis ceteris oportet, donec omnia ejecta ſint, ipſaque glutinatio per balſamum atque emplaſtrum vulnerarium abſolvi. Si reſecta cute ſupervacanea, fi-

Recentior curandi ratio.

 liſque

[*a*] Lib. de vict. acutor. edit. *Linden.* Tom. II. pag. 321.
[*b*] Lib. VII. cap. 7. art. 8. (*c*) Lib. VI. cap. 8.

liſque acu trajectis, (vid. Tab.XV. fig.22.) oræ vulneris, antequam machina relaxatur, ferro candenti leviter tanguntur, non ſolum profluvium omne ſanguinis impeditur, ut ſuturarum nodi facilius injici queant; verum etiam cutis relaxata ita inde roborari videtur, ut malum haud facile, ut alias quandoque fieri ſolet, redeat. Imo forte ſuturæ tunc prorſus non erunt neceſſariæ. Nonnunquam ita graviter oculus in hoc malo affligitur, ut vel propter nimiam mali diuturnitatem, vel tumoris magnitudinem, *formam is ſuam naturalem penitus amittat*. Quod ipſum equidem quoties fit, fruſtranea operatio eſſe conſuevit: vix enim abeſſe poteſt, quin cutis, quia ab oculo deformi non ſuſtentatur, denuo relaxetur, & in priſtinum malum reducatur. Itaque pro inſanabili habere noxam iſtiuſmodi convenit. Ceterum neque illud penitus hic omittendum videtur eſſe, quod ſcilicet RAUIUS, celebris ille olim Lithotomus Amſtelodamenſis, natione Germanus, Leidenſiumque poſtea Anatom. & chirurg. Profeſſor, itidem novum aliquod inſtrumentum, a ſupra memoratis paululum diverſum in hunc ſcopum excogitaverit. (vid. fig. 22.) cujus vero cauſa inter hunc & celeb. RUYSCHIUM (qui ambo mei Præceptores fuerunt) anno *1699.* acerbæ lites ortæ ſunt, utrum ſcilicet inſtrumenti emendati gloria ADRIANSONIO an RAUIO ſit tribuenda, cum uterque eam ſibi vindicare volebat. Vid. RUYSCH. *epiſt. anat.* XIII. itemque RAUIUS *de ſepto ſcroti*.

C A P. XLVI.

De pilis palpebrarum oculum irritantibus.

I.

Mali origo. NOnnunquam palpebræ harundemque pili ſive cilia ad ipſum oculum convertuntur; itaque graviter oculus ab iiſdem infeſtatur atque irritatur, ut dolores acutiſſimi cum inflammatione, videndi difficultate, quin cum ipſa etiam cœcitate, niſi opportune proſpectum fuerit, ſuperveniant. Græci *trichiaſin* & *diſtichiaſin* vel *diſtrichiaſin* iſtud mali genus vocant, imo etiam *entropium*, ab αν & ρεντπω, intus verto, quia palpebræ contrario modo quam in ectropio invertuntur. Naſci autem plerumque malum iſtiuſmodi ſolet, quoties palpebrarum vulneribus per læſionem aliquam externam, vel exulcerationibus, per variolas, aut ambuſtiones inflictis, minus apta quædam cicatricula inducitur. Nonnunquam a laxioribus palpebris, &, quæ his junctæ eſſe ſolent, cauſis aliis noxa iſta provenit. Quare mirum videri haudquaquam debet, ſi cum irritatione oculorum conjuncta ſunt iſtiuſmodi mala, quæ ſuperiori capite propoſuimus. Fere ſemper autem difficilis eſſe curatio hic ſolet: præſertim ſi jam tum inveteratum malum deprehenditur.

II.

Curandi ratio. Neque vero curari facile malum iſtiuſmodi poterit, niſi oculum infeſtantes pili prorſus extirpantur, &, ne redeant, impediantur.

Quam

Quam autem difficilis pilorum ejuſmodi extirpatio ſit, dudum, niſi ego fallor, animadverſum a medicinæ profeſſoribus eſt. Tametſi enim aliqui pilos iſtos reſecuerunt, parum tamen atque adeo nihil profecerunt: namque ſuccreſcentes pilorum trunci, utpote duri & rigidi, longe gravius, quam pili ipſi, oculum irritarunt. Alii ab emplaſtris petere curationis præſidia maluerunt; dum ſcilicet palpebræ ſuperioris pilos fronti, reliquos autem, qui in palpebra inferiori inſunt, genis firmiter adglutinarunt, atque ita ſenſim ipſos extrorſum inflectere tentarunt, quanquam irrito ſemper conatu. Vix etenim impediri, propter continuas palpebrarum motiones cauſaſque id genus alias potuit, quo minus pili iſti adglutinati ſubinde ab emplaſtris rurſus abſtraherentur, atque ita denuo intus in oculum converterentur. Itaque aliam curandi viam ingreſſi poſtea ſunt Medici. Sic enim CELSUS *Medic. Lib. VII. cap. 7. art. 8.* tenuem acum ferream *ad ſimilitudinem ſpathæ latam* eandemque candentem palpebris admovendam, ejuſdemque ſubſidio ſingulas pilorum radices adurendas proponit. ÆGINETA vero *lib. VI. cap. 13.* certam mali hujus curationem eſſe ſtatuit, ſicubi volſellæ inſtrumento pili pernicioſi ſinguli prius extrahantur, quam acus iſta candens radicibus eorum applicetur; quæ vero curatio ſine inſigni dolore fieri nequit. Igitur ad evitandos dolores hos acerbiſſimos & pro iterata foraminulorum in palpebris aduſtione, præſtat protinus poſt pilum evulſum radici ſive foraminulo *medicamentum* aliquod *rodens*, *infernalem præcipue lapidem*, illinere; ſed providiſſime tamen, ne ſcilicet ipſe oculus graviter afficiatur. Nobiliſſimæ quoque virtutis hic ſunt ſpiritus ſalis ammoniaci, nec non ſpiritus vini rectificatiſſimus. Namque ubi palpebræ, poſt extractos pilos, adhibito tenui penicillo, iiſdem inunguntur, utplurimum mox foraminula coaleſcunt, nullique poſtmodum pili denuo ſuccreſcunt. Quodſi paulo copioſiores in palpebris ejuſmodi inverſi pili adſunt, tum ipſos non una vice, ſed per intervalla educere oportebit, ne nimiis doloribus nimiaque inflammatione oculus irritetur. Interim in operationibus iſtis ſingulis neceſſarium utique fuerit, oculi pupillam aut linamentis carptis, aut lamella quadam plumbea, cornea vel cerea concava, aut quacunque alia materia ſimili, qualiter fere in oculis artificialibus fieri ſolet, quam ſolertiſſime contegere, ne vel aduſtio, vel medicamenta iſtiuſmodi acria periculum moveant. *Sicubi a relaxatis palpebris noxa iſta provenerit*, tum iſta curandi ratione opus erit, quam ſuperiori capite propoſuimus.

III.

Alia curandi ratio.

Quodſi per integram palpebræ oram pili ejuſmodi pernicioſi ſuccreverunt, nec ſuſtinere tamen extractionem atque aduſtionem ægri homines volunt aut poſſunt, miſerum, ſed unicum auxilium eſt, ipſam palpebræ oram, ne cœcitatis periculum inducat, cum pilis inde prominentibus reſcindere; ita enim redire non poſſunt. Tametſi autem naturalis oculorum pulchritudo perit, tamen, quia vix aliter expectari ſalus poteſt, ſatius utique videtur, oculos deformes quam viſione omni deſtitutos habere. Simulatque confecta operatio eſt, linamenta vel *plumaceolum* cum albumine ovi, aqua roſarum atque ſaccharo ſaturni; vel & cum liquoræ ex aque vinique ſpiritus æquis

por-

portionibus præparato ſupradare convenit. In deligationibus ſubſequentibus oleum ſive balſamum vulnerarium quotidie vulneri illinendum eſt, donec prorſus ſanatum deprehenditur. CORTUMIUS (*a*) loco præcedentis modi novum proponit: & ſatius eſſe docet per adhibitum lapidem infernalem, quam ferro palpebræ oram tollere. Reſupinari ſcilicet, ait, ægrotus debet, munitoque per linamenta carpta, linteola vel corium oculo, palpebræ ora interna atque externa lapide infernali optimo probe inungi ſive fricari, donec ora cum pilis ſit eroſa. Poſtquam hoc gnaviter factum eſt, ſuperimponi præcipit linamenta carpta eaque primo ſicca, deinde poſt unius circiter horæ ſpatium ſuper hæc linamenta aqua roſarum & albumine ovi madida, quæ ſæpius renovanda. Altero die linamenti carpti pars ex oculo educitur, ne qua forte inflammatio concitetur. Simulatque vero cruſta ſubnata eſſe advertitur, lene quoddam unguentum digeſtivum, ejectis linamentis omnibus, inungitur. Sic enim poſt ſextum vel octavum diem glutinatum plerumque vulnns deprehendi aſſeverat.

C A P. XLVII.

De Ancyloblepharo, ſive palpebris concretis.

I.

Ancyloblepharum quid.

ANcyloblepharum dicitur, quando palpebræ ob quamcunque cauſam inter ſe, vel etiam cum ipſo oculo concreſcunt: atque facile diſtinguitur ab eo oculorum vitio, quando nimirum interventu glutinoſæ materiæ, ut in variolis & oculorum inflammatione ſæpius contingit, ſolum ad tempus aliquod inter ſe glutinantur ſive cohærent, ſine vera concretione.

II.

Mali origo.

Interdum palpebræ ſic inter ſe coaleſcunt, ut aperiri oculus prorſus nequeat. (vid. Tab. XV. fig. 23. AA.) Quandoque alteruter, quandoque uterque oculus iſtoc malo affligitur. Nonnunquam palpebræ cum oculo etiam & modo cum ipſius oculi albo, modo cum cornea tunica cohæreſcunt; firmius aut levius, prouti nempe plures paucioreſve fibræ inter ſe invicem coaluerunt. Accidere autem hujus generis incommoda conſueverunt, quoties oculi horundemque palpebræ vel propter variolas, vel gravem aliquam inflammationem, vel ambuſtionem, pulvere pyrio præcipue factam, vel medicamentum aliquod adurens, vel denique propter aliam quamvis exulcerationem, noxam aliquam contraxerunt. Quanquam haud omnino inſolens aut novum eſt, malum iſtud cum infantibus ſimul naſci; (*b*) vel inde quoque in hominibus ſanis excitari, ſi per carnem in uno alterove oculi cantho præter naturam ſuccreſcentem palpebræ coaleſcunt, ut ipſe ejuſmodi exemplum in ſartore quodam vidi.

III.

(*a*) In diſſertatione de *Trichoſi*, præſidæ GOELICKIO, Francof. ad Viadrum habita 1724.

(*b*) Vid. Miſcell. Nat. Cur. Dec. II. An. VIII. p. 135.

III.

Tametſi autem fere ſemper anceps valde ac periculoſum eſſe vitium iſtud oculorum ſolet, tamen nunquam gravius periculum ſubeſt, quam ubi *palpebræ cum ipſa cornea coaluerunt*. Namque tum curari ægrotus ſine cœcitate, vel viſus ſaltem læſione, vix ac ne vix quidem poteſt. In primis autem difficulter ſeparari ab invicem oculus & palpebræ ſolent, quando *ex ambuſtione vitium fuit exortum*. Quare longe optimum eſt, oculis ambuſtis fomenta humectantia atque emollientia diligenter injicere, ut humidæ & mobiles ſemper conſerventur, & ne glutinari facile partes inflammatæ vel aduſtæ valeant. *Quoties denique propter variolas palpebræ coaluerunt*, ipſi utplurimum oculo & cumprimis corneæ ſimul adnaſcuntur; adeoque neque ſeparari facile ab eadem ſine graviſſima oculi læſione poſſunt. Quantumvis enim provide atque accurate partes glutinatæ dividuntur, ſemper tamen cicatrices atque maculæ inde in tunica cornea remanent, quæ viſionem quam maxime impediunt, & vix ac ne vix quidem tolli poſſunt. *Prognoſis.*

IV.

Ex jam dictis facile, meo quidem judicio, colligitur, præcipuum curationis negotium hic in eo conſiſtere, ut partes glutinatæ manus exercitatæ atque expeditæ ſubſidio rurſus ab invicem diducantur. Itaque in lectulo vel ſedili ſic conſtitui æger debet, ut & ſufficienter colluſtrari oculus, & quam commodiſſime accedere Chirurgus queat. Tum explorare ante omnia convenit, num penitus inter ſe palpebræ conferbuerint; an forte exiguum aliquod inter ipſas interſtitium aliquo loco adhuc ſuperſit. Cujuſmodi ſcilicet in cantho majori, ſive angulo, qui naribus propior eſt, reperiri plerumque conſuevit. *Si penitus palpebræ coluerunt*, fieri in alterutro cantho, in quo commodiſſime poteſt, foraminulum aliquod debet, manu ipſa quam diligentiſſime temperata, ne ſcilicet ipſe ſimul oculus & cumprimis cornea lædatur. Foraminulo tenuiſſimam aliquam forficem aut ſubtile ſcalpellum curvum, in mucrone ſphærula præmunitum, (vid. Tab. XV. fig. 25.) immittere convenit, atque ita palpebras magna cum moderatione & quam exactiſſime ab invicem dividere. *Si nondum prorſus glutinatæ palpebræ ſunt*, tum novum aliquod foraminulum fieri haud opus eſt; ſed protinus immitti in ſinum prædicta ferramenta poſſunt, palpebræque eodem, ut antea diximus, modo diduci. Sed ſi forte Chirurgus hujuſmodi ſcalpello ſive ferramento, globulo munitis, non inſtructus eſſet, ne qua tamen forte forfex aut ſcalpellum acutum, quum in foraminulum demittitur, ipſum oculum attingat ac lædat, haud alienum erit, ſpecillum aliquod tenue & ſulcatum inſerere, (vid. Tab. XV. fig. 24.) atque dein palpebras alia ſubtili forfice vel ſcalpello aut phlebotomo quodam quam providiſſime ab invicem disjungere. *Curatio.*

V.

Si palpebræ ipſi oculo adhæreſcunt.

Palpebris diligenter ſic ab invicem disjunctis, circumſpici quam ſolertiſſime debet, atque per inſertum ſpecillum explorari, num forte ipſi etiam oculo eædem inhæreſcant. Nam ſi hoc reperitur, tum quoque quam cautiſſime inde ſubſecare ipſas convenit; vel, ubi per rariores tantum fibras pupillæ adhæreſcunt, aut ſcalpello quodam ſphærula munito, aut denique phlebotomo retuſo diducere. Sicubi penitus cum oculo, vel ſaltem cum magna ejus parte palpebræ coaluerunt, non grave tantum, ſed & quam maxime periculoſum ſectionis negotium eſſe conſuevit. Difficulter enim reſolvi palpebræ a cornea ſine tunicæ corneæ ipſiuſque viſus læſione poſſunt: prouti ſupra jam tum admonuimus. (No. 2.) Quodſi autem cum oculi albo tantum palpebræ coaluerunt, longe facilius eædem abſque cœcitatis periculo dividuntur. Tam enim leves albi hujus læſiones ſunt, ut ſtatuere egomet auſim, ſatius utique eſſe, ſiquidem ex alterutra parte abſcindi quicquam debet, ex tunica iſtac alba, quam ex interiori palpebrarum membrana quidpiam abſcindere. Namque læſa palpebrarum interna membrana, ipſi ſimul glandulæ lacrymalis ductus non ſine gravi damno facile deſtruuntur. Quare in hac operatione neceſſariæ utique videntur manus medicæ & diligenter exercitatæ, & bene ſtabiles, ne oculo noxa inferatur.

VI.

Quid poſt operationem fieri debeat.

Sed ne qua tamen palpebræ reſolutæ oculo iterum inhæreant, prouti fieri plerumque ſolet, niſi hoc arte impediatur; longe optimum erit tenuiſſimam quandam lamellam ex ſubtiliſſimo corio, linteolo, veſica aurifabrorum, cera, vel plumbo, ad lunæ dimidiatæ, oculive artificialis ſimilitudinem, præparatam atque amygdalarum ſimilique alio quodam oleo madidam; vel etiam linamentum carptum molliſſimum interponere. Quicquid vero horum interjicitur, per aliquot dies, donec nimirum novæ concretionis periculum præteriit, ibidem relinqui; vel etiam ubi forte quid excidit, vel ſtudio ob quamcunque cauſam eximitur, mox iterum injici debet. Si quis autem, ut aliquando fit, ſuſtinere lamellam iſtiuſmodi nequeat, ad novam, quantum fieri poteſt, concretionem impediendam, vel inſtillari ſæpius collyrium aliquod ex aqua plantaginis, tutia ſaccharoque ſaturni confectum oportet; vel pulvis ex ſaccharo, margaritis atque lapidibus cancrorum paratus identidem inſpergi. Tum præcipi etiam ægroto debet, ut digitis adhibitis quam ſæpiſſime palpebras blande fricet, demulceat atque attollat. Denique Chirurgus ipſemet ſpecillum aliquod obtuſum ſubinde oculum inter & palpebras immittat, leniterque hinc atque inde moveat: quo facilius partium reſolutarum nova glutinatio præpediatur.

VII.

Quomodo palpebræ in variolis cohærentes ſolvendæ.

Quando *palpebræ in variolis* vel oculorum inflammatione *inter dormiendum*, ut ſæpe fit, interventu lemarum ſivæ glutinoſæ materiæ cohærent, ita ut oculi aperiri & ægri videre nequeant; oculi nunquam

quam vi divellendi, ſed potius lacte tepido immiſſo vel inſtillato & ſæpius illito lemæ emolliendæ: ſic ægri plerumque oculos brevi deoperire & videre rurſus poſſunt.

CAP. XLVIII.

De Ectropio & lagophthalmo.

I.

Quomodo vitia iſta oriantur.

QUotieſcunque palpebræ ſic invertuntur vel retrahuntur, ut cutis interior rubida promineat, neque contegi oculus a palpebris ſatis queat, morbus Græcis *ectropium* vocatur; ab ἐκτρέπω inverto, hinc Latinis *inverſio* ſive *everſio palpebrarum* dici poteſt. Quando hoc vitium in ſuperiori palpebra contingit, ob ſimilitudinem qualemcunque cum oculis leporum græce *lagophthalmus*, id eſt *oculus leporinus*, quoque vocatur. Diſtinguitur vero etiam a nonnullis, & quidem haud inepte, *ectropium a lagophthalmo*, ob aliam quandam rationem; atque lagophthalmum appellant, quando ſuperior palpebra non inverſa, ſed ſolum ad ſpeciem oculi leporis, ob quamcunque cauſam ita ſurſum retracta ſive adſtricta eſt, ut oculum contegere recte nequeat. Attamen *ſimile vitium quoque in inferiori palpebra haud raro obſervavi*, *ſine palpebræ inverſione*, licet pauci de eo ſint locuti; hinc quoque haud immerito pro ſpecie ectropii haberi poteſt. Quandoque eſt morbus ſolitarius ſive ſimplex, quandoque vero alii morbi, & cumprimis inflammatio oculi ſive ophthalmia, ſarcomata, encanthis, tumor cyſticus aliive ei adjuncti ſunt. Quando ectropium ſive lagophthalmus ſimplex morbus eſt, naſci plerumque ſolent, quoties aut mala quædam cicatricula palpebris, a vulnere vel fortuito, vel extirpando tuberculo excitato, exulceratione atque aduſtione infeſtatis, inducitur; aut quoties poſt gravem aliquam vel frequentem nimis oculi aut palpebrarum inflammationem caro nimium intus ſupercrevit, ut hæc palpebram invertat: quemadmodum varia ejuſmodi eaque triſtia exempla vidi. Quandoque etiam a medicamentis ophthalmicis nimis adſtringentibus oriri poteſt, quibus cutis nimium condenſatur.

II.

Curatio I. per medicamenta.

Peſſimorum iſtiuſmodi vitiorum curatio ſæpe valde difficilis eſt, atque in eo potiſſimum conſiſtit, ut nimium coarctata vel retracta palpebrarum cutis, quantum ſatis eſt, rurſum diducatur. Itaque ſi nondum inveteratum malum eſt, medicamentis humectantibus & emollientibus res tentanda, atque cicatrix ipſaque vicina cutis emolliri debent atque ampliari. Quocirca longe optimum eſt, palpebras atque cicatrices, ſimulatque ipſæ vitium hujuſmodi contrahere occipiunt, vapore lactis vel aquæ calidæ; vel amygdalarum aut olivarum oleo; vel ſeminis cydoniorum mucilagine, pinguedine leporina, unguento dialtheæ, ſimilive alio unguento & emplaſtro molliente ſolerter fovere; inſimul autem palpebram male affectam, ſi ſuperior eſt, ſæpe deorſum verſus trahere; ſi inferior eſt, ſurſum verſus attollere. Quin

imo

imo haud alienum erit, palpebram utramque, noctu præſertim, per injecta emplaſtra in contrarium ſenſum trahentia, ac parva ſplenia in eundem ſcopum agentia ita tam diu diligenter deligare, donec in priſtinum ſuum ſtatum ipſæ fuerint reſtitutæ. Quodſi autem medicamenta ejuſmodi nihil proficiunt, confugiendum ad operationem eſt: ſiquidem ea aliquid profici poſſe (nam quandoque malum inſanabile prorſus ex nimis adſtricta cute intelligitur) cognoſcimus. Quæ qua ratione expediri optime queat, breviter nunc jam deſcribemus.

III.

2. per operationem. Scilicet mox ſub tarſo paululum incidenda palpebrarum cutis exterior eſt lunata figura, cornibus plagæ in ſuperiori palpebra deorſum, in inferiori autem ſurſum ſpectantibus, (vid. Tab. XV. fig. 26. litt. *AA*) ſic ut hujus beneficio cutis elongari queat. Ubi parum palpebræ ad naturalem amplitudinem deeſt, unica quandoque, ut in fig. 26. plaga ad diducendam cutem ſufficit; ubi vero multum deeſt, binas vel ternas plagas lunatas, eaſdemque parallelas filique craſſioris amplitudine ab invicem diſtantes facere convenit. Tum cute, quantum ſatis eſt, diducta, linamentis carptis paucis iiſque contortis & primum aridis impleri hiantes plagæ debent, ſpleniis atque faſciis rite ſuperinjectis; in ſequentibus vero deligationibus linamenta carpta immittenda unguento vulnerario imbuenda. Sic enim non nova ſolum cutis coalitio prohibetur, ſed caro quoque in medio excitatur, per quam cutis hians ſenſim adimpletur, atque ſic ea extenditur ſive prolongatur. Denique ut promtior curatio ſit, anguſta emplaſtra imponenda ſunt, quibus & ſurſum attolli inferior, & deorſum protrahi ſuperior palpebra queat. Continuari autem modo præſcriptum curationis negotium tantiſper debet, donec & nova carne impletum vulnus, &, quantum ſatis eſt, ampliatam palpebram deprehendimus.

IV.

Si ab inflammatione ſive ſarcomate malum provenit. Si qua forte palpebræ, præſertim inferioris, converſio ab inflammatione quadam graviori carneque intus luxuriante provenerit, tum inſtitui curatio melius haud poteſt, quam ubi primo inflammationem convenientibus medicamentis delinimus, mox autem circumſpecte oculoque probe defenſo, adhibito identidem *lapide infernali* carnem luxuriantem atque noxiam ſenſim conſumimus atque extirpamus. (*a*) Sublatis enim vitii cauſis, vitium ipſum tollitur, priſtinæque formæ ſuæ palpebra ſæpe reſtituitur. Si ab *encanthide*, *hyperſarcoſi*, *ſarcomate* ſive excreſcentia carnea, ut in fig. 27. 28. & 29. indicavi, malum oriatur, hæ, ut in mox ſequentibus docebimus, auferendæ ſunt.

V.

Quandonā curatio nulla ſperanda ſit. Si nimium diſtortæ & adſtrictæ palpebræ fuerint, aut *ab ipſa inde hominis nativitate* noxam ſuam habuerint, vix ulla ipſas reſtituere curatio valet. Nonnunquam vitium in inferiori palpebra *e muſculi orbicularis*

(*a*) Conferri poteſt hac de re YVESIUS libr. de morb. oculor.

cularis debilitate ſive laxitate, præſertim in ſenibus, naſcitur, atque ſine omni cicatricula. Quod ipſum quoties forte evenit, inanis iſta eſſe operatio ſolet. Si quid enim ſalutis in his expectandum eſt, ea tantum curatio proficit, quæ per liquores ſive ſpiritus confortantes atque balſama ſive unguenta roborantia inſtituitur. *Quo magis autem inveteratum malum eſt*, hoc difficilius idem per operationem atque medicamenta vincitur: ſenſim enim palpebræ peſſimæ iſtiuſmodi diſtorſioni quaſi adſuefiunt, figuramque naturalem ita amittunt, ut nunquam in priſtinum ſtatum reſtitui queant. De *Ectropio* eruditam diſſertationem ſub præſidio D. ZELLERI edidit D. KECKIUS, Tubingæ An. 1733.

C A P. XLIX.

De Encanthide.

I.

NOnnunquam in angulo ſive cantho majori tuberculum aliquod naſcitur; idque vel e caruncula lacrymali, vel etiam e cuticula rubida lunata carunculæ propinqua. Quandoque ita mirifice tumor iſte increſcit, ut non puncta ſolum lacrymalia, ſed maximam quoque pupillæ partem contegat. (*a*) Quod ubi fit, lacrymæ continuo ſuper genas profluunt, ipſaque viſio cum inſigni vultus deformitate atque oculorum inflammatione graviter impeditur. (vid. Tab. XV. fig. 27. litt. A.) *Enchantis* græce nominatur. Cujus bina fere genera ſunt: namque *mitior* eſſe encanthis reputatur, quæ ſine duritie atque doloribus eſt; *pertinacior* autem atque *maligna*, quæ cum doloribus *livet* atque ad ipſum *cancrum* quodammodo ſpectat. *Vitium ipſum deſcribitur.*

II.

Si qua forte *mitior encanthis* oculum tenet, principio egregie utplurimum ad curationem frequens ejus *ſcarificatio* vel inciſio, nec non lenia quævis *medicamenta rodentia* proficiunt. *Optimum* vero *medicamentum rodens* idemque *leniſſimum* eſt pulvis, ex quatuor ſacchari canarienſis portionibus atque una vitrioli candidi ſive aluminis uſti parte quinta præparatus. Namque is identidem & quam providiſſime ſuper tumorem iſtum reſpergitur, paulo poſt oculus aqua egelida diligenter eluitur; donec prorſus extirpatum eſſe vitium reperiatur. Quod ſi hoc parum efficeret, lapide infernali ſubinde, ſed quam cautiſſime, tangi poſſet. Sed quo felicius ab oculis humores noxii revellantur, priſtinique mali innovatio præcaveatur, fonticulis, ſetaceis, medicamentis denique alvum & ſanguinem expurgantibus quam maxime opus eſt. Si nihil omnia medicamenta ad exedendam carnem alienam proficiunt; vel etiam, ſi medicamentorum rodentium ſive exedentium, ut in malignioribus, minus tuta applicatio videtur, excipi hamulo, qualis *Mitioris encanthidis curatio.*

[*a*] Grandioris hujuſmodi tumoris exemplnm ac figuram PURMANNUS exhibet in *Chirurgia ſua curioſa* pag. 134.

qualis fere Tab. XV. fig. 30. & 31. delineatur, aut volſella tuberculum iſtud oportet; vel, ubi grandius eſt, filo cum acu tranſmiſſo atque in anſam ſive annulum conſtricto diligenter ſuſtineri, providiſſimeque temperata manu circumcidi. Maxima etenim hic neceſſaria cautio eſt, ne quid forte vel ex ipſo oculo, vel etiam e carunculâ lacrymali abſcindatur. Sicuti enim caruncula iſta lacrymas in cantho majori continet, ne iſtæ continuo effluere ex oculo queant; ſic læſa imprudenter caruncula iſta, fieri aliter haud poteſt, quam ut humores inde continuo deſtillent, *oculumque*; quem *lacrymantem* appellamus, efficiat. Præſtat igitur carnis alienæ portiunculam in oculo relinquere, quam nimium exſcindere. Si quid enim remanſit, illud omne poſtmodum vel forficis, vel medicamenti rodentis adminiculo, magna cum moderatione poteſt removeri. Demto hunc in modum tuberculo, ſiccantia eademque glutinantia medicamenta, cujuſmodi eſt collyrium e tutia, myrrha atque aloe confectum, tantiſper adhibenda ſunt, donec glutinatum vulnus deprehenditur.

III.

Pertinacioris encanthidis curatio. In *encanthide pertinaciori*, atque ad *carcinoma* ſive *cancrum* jam vergente, ſatius utique eſt, collyriis vel unguentis ſiccantibus, refrigerantibus atque lenientibus uti, quam operatione vel medicamentis adurentibus. Namque maximum utique periculum eſt, ne malum iſtud irritatum, prout fieri in carcinomatibus adſolet, ingraveſcat. Rarum enim atque admiratione maxima dignum curationis exemplum eſt, quod memoratum a PURMANNO ſuperius citato loco legimus; dum ipſemet tumorem hujuſmodi graviſſimum vinculo lineo injecto ſuſtulit, admotoque tuberculi radicibus candenti ferramento feliciſſime noxam omnem extirpavit.

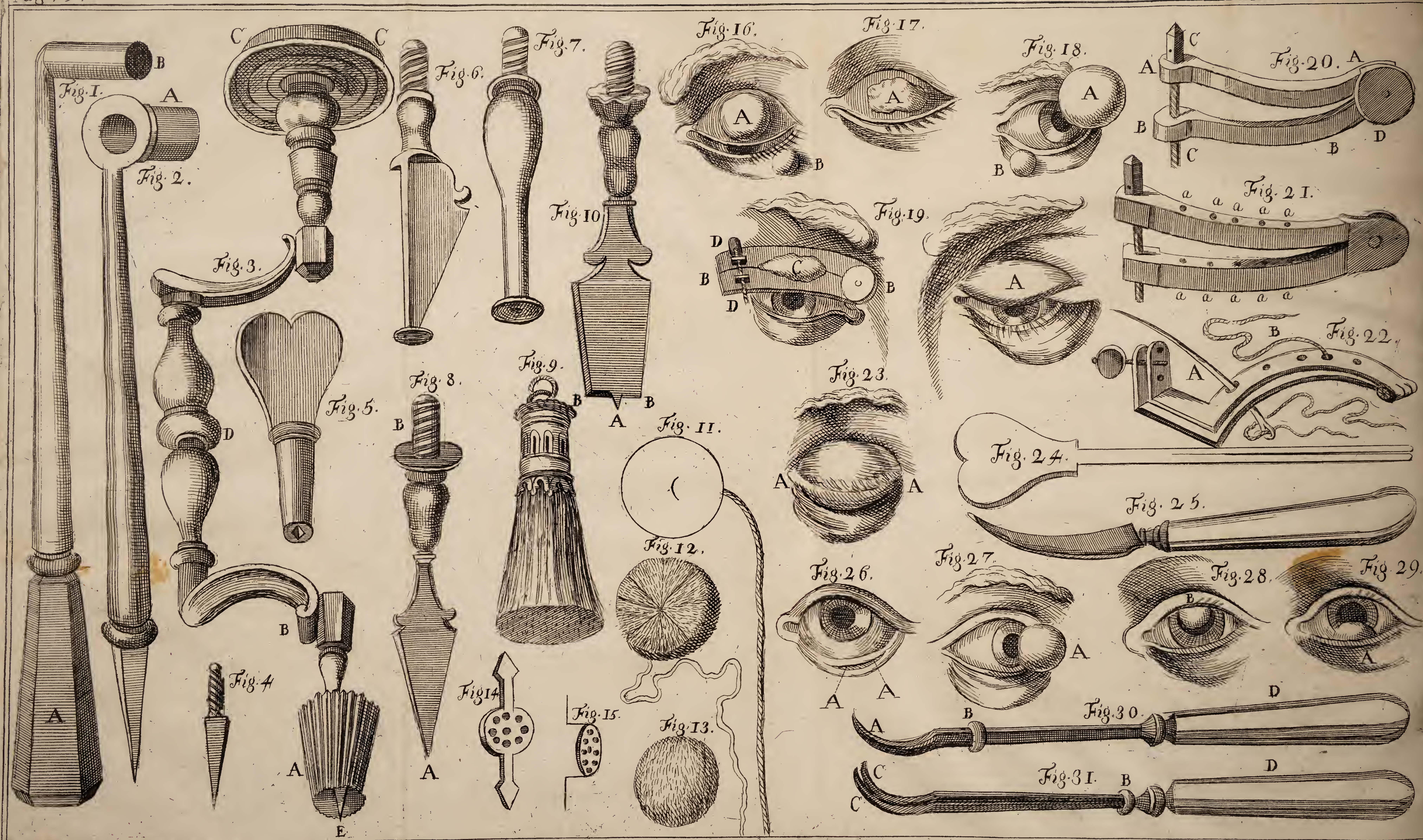
C A P. L.

De tuberculis ſive carnibus excreſcentibus, ſarcomate *&* hyperſarcoſi, *quæ oculum inter & palpebras naſcuntur.*

I.

Vitium deſcribitur: HAud prorſus abſimile ſuperius explicatis oculorum vitium eſt, quando ſubter ipſam palpebram ſuperiorem vel inferiorem tubercula carnea, ſive carnes excreſcentes, quas Græci *hyperſarcoſes ſive ſarcomata* vocant, proveniunt. (vid. Tab. XV. fig. 28. 29.) Initio valde minuta ipſa eſſe ſolent; ſed paulatim tamen increſcunt, & quidem aliquando ad inſignem magnitudinem. Quædam ex iis *glabra* ac *lævia* ſunt, quædam *aſpera* ſive *inæqualia*, ipſiſque mori vel rubi idæi fructibus haud plane abſimilia. Utraque ſæpius ægomet in ægrotis & obſervavi & curavi.

II.


Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9.
Fig. 10
Fig. 11.
Fig. 12.
Fig. 13.
Fig. 14
Fig. 15.
Fig. 16.
Fig. 17.
Fig. 18.
Fig. 19.
Fig. 20.
Fig. 21.
Fig. 22.
Fig. 23.
Fig. 24.
Fig. 25.
Fig. 26.
Fig. 27.
Fig. 28.
Fig. 29.
Fig. 30.
Fig. 31.

II.

Sic autem utplurimum curationem ego inſtitui. Hamulo ſive uncinulo Tab. XV. fig. 30. 31. aliove ſimili ante omnia tumorem excepi forficeque minori ad imam radicem provide circumcidi. Tunc emiſſo quantum per ſe fluxit, ſanguine, collyrium aliquod, cui tutiæ, aloes atque ſacchari ſaturni quidquam admixtum eſt, identidem in oculum inſtillavi, dum vulnus plane fuit glutinatum. Ita loco uncinuli tuberculum etiam acu filum trahente perforari, anſa ex hoc fieri, eaque elevatum excidi poteſt. *Lapis* quoque *infernalis* ad exedendam ejuſmodi carnem noxiam ſive alienam circumſpecte adhiberi a nonnullis ſolet; ſed tutiora tamen ſanitatis præſidia eſſe opinor, quæ a ſcalpello vel forfice hic petuntur. *Curatio.*

Explicatio tabulæ decimæ quintæ.

Fig. 1. *Cauterium* ſive ferrum candens pro excitandis in capite fonticulis; A manubrium deſignat, B ferrum quod capiti imprimitur.

Fig. 2. litt. A indicatur *cannula* ſive tubulus pro recipiendo ferro candente fig. 1.

Fig. 3. *Trepanum* ſive *terebra*, qualis mihi in uſu eſt. Littera A coronam deſignat; B locum, in quo corona iſta cochlea firmatur; CC partem ſuperiorem, cui in ipſa operatione manus imponitur; D habenam ſive arcum denotat, per quem terebra circumagitur; E clavum in corona. Recentiores quidam coronam aliter quam per cochleam trepano jungunt; ſed hoc perinde mihi videtur.

Fig. 4. *Pyramis* ſive *clavus* e corona extractus.

Fig. 5. *Clavis*, cujus adjumento clavus intorquetur, atque etiam e corona rurſus reſolvitur.

Fig. 6. *Culter* ſive *ſcalpellum lenticulare*, cujus beneficio poſt peractam terebrationem aſpera foraminis ora lævigatur.

Fig. 7. Ferramentum, quod *depreſſorium* vulgo appellant, apice orbiculato, quo dura mater deprimitur, ad emittendum cruorem intus abſconditum. A nonnullis etiam *menyngophylax* vocatur.

Fig. 8. Ferramentum acuminatum, poſt reſolutam coronam juxta partem B fig. 3. trepano adjungi ſolitum, pro incipiendo foramine, in quod terebra demittitur, nec non pro perforandis in ſpina ventoſa oſſibus: unde vulgo *trepanum perforans* (Gallis *perforativ*) appellatur. A pars acuminata, B cochlea, qua trepano jungitur.

Fig. 9. *Scopula ſetacea* pro expurganda terebræ corona.

Fig. 10. Ferramentum deſignatur, quod *trepanum exfolians* appellant; quod ſubinde in carie oſſis radenda adhibetur. A mucro, BB latera ſive alæ, quæ dum intorquentur, os radunt.

Fig. 11. *Orbiculus lineus* longiori filo inſtructus, pro deligatione vulneris cranii poſt peractam perforationem inſtituenda.

Fig. 12. *Plumaceolum* ſive ſplenium rotundum e linamentis carptis contextum, filoque inſtructum.

Fig. 13. *Plumaceolum* ſimiliter rotundum, & e linamentis carptis paratum, ſed abſque filo, pro foramine cranii adimplendo.

Fig. 14. *Lamella plumbea* BELLOSTII, poſt peractam deligationem quandoque applicari ſolita.

Fig. 15. Indicatur, quomodo inflecti lamella iſta plumbea debeat, antequam adhibeatur.

Fig. 16. litt. A. demonſtratur tumor cyſticus, ſive atheroma in palpebra ſuperiori; B alius in palpebra inferiori.

Fig. 17. *Verruca* ampla, ſed depreſſa, in ſuperiori palpebra, ex tenuiori paulo radice orta, quæ oculum aperiri impediebat, & ligatura ope fili ſericei a me ablata eſt.

Fig. 18. Tuberculum externum in palpebra, anguſta radice propullulans, quale vulgo *excreſcentiam* vel etiam *ſarcoma* appellant.

Fig. 19. *Phalangoſin* ſive *ptoſin* palpebræ ſuperioris indicat, & quidem litt. A in ſiniſtro oculo ipſum vitium denotat. BB inſtrumentum BARTISCHII, tollendo huic vitio C in oculo dextro adaptatum. DD clavum cochleatum deſignat, quam arctiſſime jungendis ſibi invicem machinamenti brachiis ſive lamellis accommodatum.

Fig. 20. Simile fere inſtrumentum, ſed a VERDUINIO correctum, ex RUYSCHII *epiſt. anatom.* XIII. repræſentatur; AA & BB binas oſtendit lamellas ſive brachia foraminulis non perforata, CC cochleam, qua conſtringi & varia tubercula tolli poſſunt. D. junctura eorum mobilis.

Fig. 21. Idem VERDUINII inſtrumentum indigitat, ſed paulo majus, & foraminulis multis a a a a a præditis, pro inſtituendis in ægro iſtiuſmodi oculo futuris.

Fig. 22. Inſtrumentum in eundem uſum a RAUIO correctum, ex epiſt. ejus de Septo ſcroti; quod magis incurvatum & alia ratione clauditur. A oſtendit, quomodo acus per foraminula ejus tranſmittitur; B eſt filum jam tranſmiſſum, quo vulnus palpebræ jungitur.

Fig. 23. Oculus ſiſtitur, in quo palpebræ glutinatæ ſive concretæ repræſentantur litt. AA: quod vitium Græci *ancyloblepharum* appellant.

Fig. 24. *Specillum tenuiſſimum ſulcatum* in ancyloblephari curatione ſubinde utile.

Fig. 25. Scalpellum parvum lunatum, apice ſphærico inſtructum, in variis oculi vitiis uſurpandum.

Fig. 26. litt. AA. deſignant, quomodo incidendæ ſint palpebræ inferiores nimis curtæ aut retractæ.

Fig. 27. Tuberculum ex cantho oculi majori, *encanthis* græce vocatum, littera A deſignatur.

Fig. 28. & 29. ſarcomata, hyperſarcoſes ſive *carnes excreſcentes* oſtendit inter palpebras & oculum provenientes: quarum *A* ſub inferiori palpebra ortum, B ex ſuperiori palpebra prodiit.

Fig. 30. *Uncinulus* ſive hamulus delineatur in auferendis ejuſmodi tuberculis circa oculos aliiſque eorum vitiis commode uſurpandus: cujus curvata cuſpis *A* modo ſimplex, modo gemina fieri poteſt ope annuli mobilis B. ut in fig. 31. litt. CC conſpicitur. DD manubriolum denotant.

C A P. LI.

De ſanguinis ex oculo miſſione.

I.

QUantopere *ſanguinis ex oculo miſſionem*, quaſi noviter a ſe adinventam artem, aliquot ante annos jactaverit VVOOLHOUSIUS, Medicus ocularius Anglus, ſatis ſuperque inter illos, arbitror, conſtat, qui non plane ſunt in medicorum ſcholis hoſpites. Tam certe præſtans atque admirabilis WOOLHOUSIO viſa eſt ſanguinis ex oculis eductio, ut vel præſtantiſſimis etiam Medicorum inventis, quin imo Philoſophorum, quem vocant, lapidem conficiendi artificio anteponi eadem poſſit. (*a*) Sed quicquid tandem hujus rei ſit, Germanorum certe Medicos jam ante centum annos operationem illam & calluiſſe, & deſcripſiſſe, & adhibuiſſe, manifeſtiſſime a quibuſdam eſt demonſtratum. (*b*) *Pro nova arte neutiquam eſt habenda.*

II.

Mitti vero ſanguis ex oculo ſalutariter poteſt 1. quoties gravior inflammatio eundem affligit; hoc eſt, quoties venulæ in albuginea oculi a copioſiori ſanguine nimium quantum tument rubentque: præſertim ſi, fruſtra adhibitis medicamentis convenientibus aliis, eductoque ex aliis corporis partibus ſanguine, periculum ſit, ne ipſa tandem propter inflammationem gravem cœcitas ſuperveniat: 2. ubi maculæ quædam aut abſceſſus corneam infeſtant. Adapertis enim, vel & conciſis venulis proximis, ſanguinemque ægris partibus, velut morbi nutrimentum præbentibus, longe promtius iſtæc mala curantur; 3. ſi rubida tunica quædam oculo ſuperincreſcit. Quo frequentius enim venulæ ejus reſecantur, & hærens hic ſanguis ex oculo per has venulas educitur, hoc facilius etiam, detracto nutrimento, tunica illa decreſcit atque evaneſcit. Denique 4. ubi, poſt detractas ex oculis noxias iſtiuſmodi tunicas, venulæ quædam denuo, ſive in albuginea, ſive in cornea intumeſcunt; ne qua forte malum priſtinum redeat, turgentes venulæ iſtæ diligenter incidendæ ſunt, medicamentiſque ſiccantibus fovendæ. *In quibuſnam affectibus adhiberi illa poſſit.*

III.

Operandi modus multiplex eſt atque varius. Nos de præcipuis, & breviter quidem, exponemus. 1. Scilicet ægrotus ante omnia, quam aptiſſime fieri poteſt, in ſella lectove deponi, ejuſdemque caput firmiter *Quomodo inſtituatur.*

 ter

(*a*) Vid. liber ejus, qui ſuperbo quondam titulo prodiit: *Diſſertations ſcavantes & critiques de M.* WOOLHOUSE pag. 311. itemque WOOLHOUSII *diſſert. ophthalm.* pag. 244.

[*b*] Vid. MAUCHART. in *diſſert. de Ophthalmoxyſi*, pag. 18. & FELIX PLATERUS *prax. med.* 8. lib. 1. tit. de viſus læſ. Baſil. 1609. pag. 280. 4. Baſil. 1656. pag. 238. Citavit hunc ipſum M. A. SEVERINUS *in medicina efficaci*, anno 1682. [illegible], pag. 50. cap. X. quod de ſanguinis ex oculo miſſione tractat.

ter ab adminiſtro contineri oportet. Quo facto tumentes iſtiuſmodi venulæ prope alterutrum oculi canthum, per admotum ſcalpellum phlebotomum tranſverſim, ſed circumſpecte tamen, aut incidi debent, aut penitus diſcindi. 2. Nonnunquam adhiberi pro ſcalpello haud incommode poterit forficula quædam ſubtilior, qua venulæ illæ reſecantur. Utraque operandi ratio ſic inſtituenda eſt, ut Medicus altera manu palpebras ab invicem probe diductas contineat, altera venas provide incidat. 3. Sunt, qui acum curvam tenuem, eandemque lamellæ adinſtar diductam, hic adhibent. Qui ut feliciter curationem perficiant, palpebras oculi afflicti diſtendendas miniſtro committunt; venulas diſtentas tunicæque, aut abſceſſui, aut maculis corneæ intextas, per ſubjectam aciculam leniter attollant, provideque applicato inſtrumento convenienti juxta canthum oculi præcidant. (*a*) 4. Sed quo promtius ſingula procedant, haud abs re fuerit, aciculam modo deſcriptam ſic utrinque exacuere, ut ſcalpelli ancipitis fungi officio, atque ita leniter ſurſum adducta diſcindere ſuperimpoſitas ſibi venulas ſine auxilio alius ferramenti queat. 5. Interim nihil impedit, quo minus fieri quoque operatio iſta inſtrumenti ſcarificatorii beneficio poſſit. Quod ipſum equidem artificium explicatius deſcripturi ſumus deinceps. (*Cap. ſeq.*)

IV.

Quid poſt operationẽ faciendum.

Venulis iſtis tumentibus inciſis aut præciſis, id ſibi datum Medicus exiſtimet, ut profluentis ſanguinis curſum non ſolum non cohibeat, ſed &, quantum fieri poteſt, per adhibita fomenta, aquam nempe calidam, aut herbæ euphraſiæ, hyſſopi, veronicæ, aliarumque id genus digerentium herbarum decocta, ſpongiæ ſeu linteoli mollioris beneficio oculis ſæpius admota, promoveat. Præterquam enim, quod iſta ſanguinis profuſio minus periculoſa ſit; ſane quo largius ſanguis ille hærens, utpote præcipuum noxæ iſtius nutrimentum, effluit; hoc felicius quoque pars ægra detumeſcit ſaneſcitque. Sin ſemel inſtituta operatio minus profecerit, ipſumque malum non ſatis imminutum ſit, vel etiam denuo redierit, iterum iterumque repetenda modo præſcripta operatio eſt, aſſumtis ſimul medicamentis aliis, partim externis partim internis, contra noxam iſtam valentibus. Tametſi autem operationem iſtam dudum jam, & aliquot annos, quum apud Altorfinos adhuc degerem, & poſtea etiam hic Helmſtadii ac in vicinia ſubinde egomet inſtituerim, tamen, ut verum fatear, id ſimul obſervavi, difficulter admodum homines ægros eandem ſuſtinere, nedum ut iterum ea repetatur, permittere. Quoſdam enim viſus amittendi metus, alios dolor acutiſſimus, qui cum curatione illa, propter ægrorum teneritudinem nunquam fere non conjunctus eſt, deterret. Ceterum quod rarius hæc operatio in infantibus fiat, ratio hæc eſt, quia vix ac ne vix quidem perſuaderi illis poteſt, ut caput oculumque tantiſper immotum præſtent. Quanto autem cum periculo admoveri acuta inſtrumenta oculis, tremente vel & hinc inde agitato capite, ſoleat, res ipſa loquitur.

V.

(*a*) Hanc ipſam operandi rationem ceteris præferendam eſſe Clariſſ. YVESIUS ſtatuit lib. *de morb. ocular.* pag. 195.

V.

Ceterum huc pertinere videtur & ea operatio chirurgica, quæ in diſſertatione medica *de ophthalmia venerea*, ſub præſidio CAMERARII, Tubingæ an. 1734. edita laudatur, & cujus epitome in Commercio litterario univerſali Norimbergenſi an. 1734. pag. 380. recenſetur, in eo conſiſtens, ut nimirum in hujuſmodi vehementiori ophthalmia juxta corneam circularis fiat conjunctivæ ſive albæ tunicæ inciſio, ut ſanguis quieſcens hac ratione inde evacuetur, donec nulla amplius infarcta materia ibi hæreat. Quæ an ſatis tuta & efficax ſit operatio, & an non etiam in alia vehementiori Ophthalmia, quam in venerea, utilis eſſe queat, tempus & uſus, tanquam optimæ rerum magiſtræ, docebunt. *Alia adhuc methodus.*

C A P. LII.

De ſcarificatione oculorum.

I.

OCulorum equidem *ſcarificationem* ſive *ſcarifationem* (*a*) non adeo multum diverſam eſſe a venæſectione, in iiſdem inſtitui ſolita, vel inde manifeſtum eſt, quia utrobique, ad educendum ſanguinem ſupervacuum aut hærentem venulæ quædam inciduntur. Ut proinde mirum non ſit, quod ipſe WOOLHOUSIUS etiam, cujus tamen ſtudio maxima huic arti conciliata fuit celebritas, identidem binas operationes iſtas confuderit. (*b*) Subeſſe vero utique aliquam inter utraſque differentiam, inde, niſi ego fallor, perſpicitur, quia 1. venæſectio non niſi in adnata ſive alba oculi tunica, ſcarificatio autem quoque in interiori palpebrarum parte & quidem præcipue hic peragitur; deinde 2. quia diverſa utrobique inſtrumenta adhibentur; ceu prolixius ex jam dicendis apparebit. *In quamplurimis convenit cum venæſectione in oculis.*

II.

Haud omnino novam eſſe atque noſtra demum ætate excogitatam oculorum ſcarificationem, vel inde manifeſtum etiam videtur, quia HIPPOCRATES, (*c*) CELSUS, (*d*) ÆGINETA, (*e*) atque alii Medici veteres eandem & inſtituerunt & explicarunt. Quod autem apud ſequioris ævi Medicos in deſuetudinem abierit iſta curandi ratio, id varias propter rationes factum ego arbitror fuiſſe. Partim enim moleſta nimis atque maximis cum doloribus conjuncta; partim periculoſa; partim denique inanis, experientia teſte, ſæpius ipſa videbatur. Primus *Haud prorſus nova eſt operatio.*

[*a*] Ita ſcribendum eſſe vult cum veteribus PLATNERUS in diſſert. de *Scarificatione oculorum*, Lipſiæ an. 1728. edita.

[*b*] Vid. MAUCHART diſſert. *de Ophthalmoxyſi*, pag. 17.

[*c*] in lib. de *viſione*.

[*d*] Lib. VI. cap. VI. n. 26.

[*e*] Lib. III. cap. 22. *de trachomate*.

mus autem, qui a ceteris neglectam hanc oculorum ſcarificationem quaſi poſtliminio in ſcholas Medicorum reduxit, WOOLHOUSIUS exſtitit.

III.

Quomodo illa fiat.

Operandi artificium hoc eſt: Oportet hominem ægrum in ſella ſive lecto ſic deponi, ut oculi ab adverſo lumine, quantum ſatis eſt, colluſtrentur, caput autem ab adminiſtro quodam firmiter contineatur. Dehinc Medicus altera manu, pollice præſertim atque indice digito, leniter ante præcluſorum oculorum palpebras ita comprimat ac detineat, ut interior ſive rubra illarum pars in conſpectum prodeat. Id quod fieri quam promtiſſime in inferioribus palpebris ſolet. Altera manu inſtrumentum aliquod huic ſcopo accommodatum is prehendat; quo ipſo equidem diligentiſſime celerrimeque ſuper interiorem palpebræ partem, vel, pro re nata, etiam ſuper ipſam albugineam, quin imo corneam quandoque canthique majoris carunculam tracto retractoque, venulas turgentes ſic dilaceret, ut largiter ſanguis inde profluat. Ceterum quia planius coram demonſtrari, quam verbis explicari modo memoratum artificium poteſt; ſane, ſi quis feliciter hic exercere ſalutarem artem voluerit, is, ut alium prius Medicum, qui hanc operationem recte proficere novit, operantem videat, quam ipſemet manum admoveat, etiam atque etiam ego ſuaſerim.

IV.

Quid poſt operationem factu opus ſit.

Scarificatione, quemadmodum præcepimus, peracta, ſanguinem profluentem non modo non reprimere, ſed &, quantum fieri poteſt, prolicere, modo ſuperius propoſito, (Cap. LI. No. 4.) convenit. Quo frequentius enim atque diligentius primo die oculus iſtiuſmodi afflictus vel per adhibita fomenta humectatur, vel per ingeſtos liquores digerentes eluitur, hoc facilius quoque idem & purgari a ſordibus ſolet, & ab inflammatione liberari. Ceterum ne qua forte oculorum atque palpebrarum partes vulneratæ coaleſcant, nulla omnino, ſaltem interdiu, oculi deligatio inſtituenda; quin opera potius danda eſt, ut leniter identidem palpebræ dimoveantur. Noctu vero ſi quis forſan deligare oculos voluerit, ille palpebris antea iſtiuſmodi aliquid ſubjiciat, quod prohibere ipſarum cum oculis coalitionem commode poſſit. WOOLHOUSIUS equidem, *celeberrimo* PLATNERO teſte, (*a*) tria quatuorve ſeminis hormini vel ſclareæ granula, vel & veſicæ lamellam, qua uti aurifabri ſolent, unguento oculario inunctam, hunc in finem commendavit. Niſi enim hæc circa deligationem iſtam cautio adhibeatur, quandoque hinc damna provenire conſueverunt. Quemadmodum autem utplurimum iterari modo deſcripta oculorum ſcarificatio debet; ſic, quoties quaque interjecta mora fieri id ipſum debeat, pro ipſius mali gravitate atque ſuppuratione præſente, ſtatuere, prudentis Medici officium eſt. Interim iſta quoque inprimis neceſſaria hic obſervatio videtur, ut nimirum ad ipſam mali cauſam extirpandam, & conveniens diæta & valentiſſima quæque medicamenta, tam externa, quam interna, ſimul adhibeantur. Siquidem his

(*a*) *Diſſert. de Scarific. oculorum*, pag. 36.

his temere neglectis, hæc ſcarificatio oculi non ſolum nihil efficit, ſed gravius potius ægri poſtea laborare ſubinde occipiunt. Conferſis laudati PLATNERI *diſſ. de ſcarif. oculor.* pag. 37. ſeq.

V.

Neque vero unum idemque ab omnibus uſurpatum hic eſt inſtrumentum: quin potius alii aliis ſubinde inſtrumentis hanc in rem uſi fuiſſe leguntur. Sic enim HIPPOCRATES carduum aliquem, ſive herbam aliquam aculeatam, qualis eſt *atractylis* (*a*) adhibuiſſe videtur. Quemadmodum Medicorum veterum alii inſtrumentum aliquod ferreum ſeu chalybeum, radulæ ſubtiliori haud abſimile atque cochlearis forma præditum, (vid. Tab. XVI. fig. 5.) ad inſtituendam oculorum ſcarificationem excogitarunt: quo ipſo interiorem palpebrarum partem, donec ſanguis effluxerit, ſcalpere ſoliti ſunt; teſte quidem CELSO & ÆGINETA, utpote quorum hic modo dictum inſtrumentum illud *blepharoxyſton* (palpebrarum radulam) ille *aſperatum ſpecillum* appellavit. (*b*) Aliis herba iſta aſpera, quam Botanici *equiſetum majus*, *nudum*, vocant, negotio huic quam maxime commoda videtur. Rurſus alii, inter quos etiam CELSUS eſt, *ficus folia*; pumicem alii, ſive *os ſepiæ*; alii tandem alia id genus inſtrumenta hunc in uſum commendant.

Qualibus inſtrumentis illa fiat.

VI.

Noviſſimum idemque aptiſſimum, quo perfici hodie curatio iſta ſolet, inſtrumentum *ſpica ſecalina* videtur, & cumprimis ea ariſtæ pars, quæ acutis inſtructa eſt uncinulis, atque apud latinos *gluma* ſive *glumus* appellari cenſuevit. (vid. Tab. XVI. fig. 3.) Scilicet acuminatorum illorum glumorum decem circiter, vel duodecim, vel quindecim etiam, filo colligantur, & forfice ſic circumciduntur, ut ſcopularum, expurgandis veſtibus accommodatarum, aliquam præ ſe ferant ſpeciem. (vid. Tab. XVI. fig. 4.) Quæ ipſæ quidem ſic confectæ ſcopulæ chirurgicæ uſque adeo undiquaque ſolent eſſe aculeatæ, ut, altera parte A, velut anſa ſive manubrium, digitis prehenſa; altera vero parte B ſive ſcopula, celeriter ſuper interiores palpebras ſive oculos tracta, ſanguis continuo exinde profluat. Ut proinde recentiores chirurgi hanc oculorum ſcarificationem, *Ophthalmoxyſin* ſive *Blepharoxyſin*, haud prorſus inconvenienter appellaverint.

Inſtrumentum noviſſimum quodnam ſit.

VII.

Scopulæ hujus chirurgicæ ſive ocularíæ, ut nihil diſſimulem, primus auctor WOOLHOUSIUS extitit. Qui tametſi cum quibuſdam diſcipulis ſuis mirifice ſemper inſtrumenti hujus excellentiam deprædicavit, quam ſolertiſſime tamen illud cum ipſa operandi ratione per complures annos occultavit: donec tandem Cel. MAUCHARTUS, VVOOLHOUSII quondam, ſed ante tamen meus diſcipulus, Tubingenſis nunc Medicus & Profeſſor, itemque archiater Ducis VVirtembergenſis, in

Quis ejus ſit inventor.

 pecu-

(*a*) Vid. MAUCHART. l. c. pag. 6. ſeq. PLATNER. l. c. pag. 25.
(*b*) Vid. CELSUS lib. VI. cap. VI. n. 26. & Paulus ÆGINETA Lib. III. cap. XXII.

peculiari quadam, & a nobis ſupra jam tum laudata, *de ophthalmoxyſi, diſſertatione*, anno 1726. apud Tubingenſes habita, non inſtrumentum modo, ſed ejus quoque uſum atque applicandi modum indicavit. Biennio circiter poſt clariſſimus Lipſienſium Medicus, PLATNERUS, idem prope argumentum pertractavit, explanatiuſque quicquid hujus eſt myſterii ediſſeruit, conſcripta *de ſcarificatione oculorum diſſertatione*, itidem jam tum nobis memorata: in qua ipſa ſimul *ophthalmoxyſtrum* ſive ſcopulam iſtam VVOOLHOUSII ocularіam delineatam deprehendimus ita, ut Tab. XVI. fig. 4. a nobis exhibita eſt.

VIII.

Quis ejus ſit uſus. De ophthalmoxyſis ſeu ſcarificationis hujus commodis atque uſibus ſic omnino ſtatuendum VVOOLHOUSIUS una cum diſcipulis ſuis exiſtimat: eſſe nimirum quam plurimas oculorum noxas, quibus curandis illa, perinde, atque in oculis inſtituta venæſectio, inſerviat. Sic enim adhiberi ophthalmoxyſis ſolet, 1. *quoties a ſtagnante ſanguine, vel & a graviori inflammatione quadam oculi infeſtantur*; ſive jam ab interna ſive ab externa cauſa, ictu videlicet, plaga, operatione *cataractæ*, *pterygii*, *hypopii*, *ſtaphylomatis* atque his ſimilium noxarum curatione, malum iſtud provenerit: ubi cumprimis palpebras interius radere præcipiunt, ut ſic hærenti ſanguini tempeſtive exitus paretur. Et certe, ſi VVolhouſianos audire voluerimus, longe valentior adverſus inflammationes, vel a cauſa externa oriundas, vel ab operatione quadam chirurgica provenientes, quam adverſus eas, quæ ſua velut ſponte naſcuntur, ophthalmoxyſis cenſenda. (*a*) Sicubi autem *chemoſis* ſive quam maxime vehemens oculorum inflammatio quædam curanda eſt, præter palpebras ipſum quoque oculum ſimul ſcarificare ſive per adhibitam hanc ſcopulam radere ſolent. Deinde ſalutariter quoque adhiberi oculorum ſcarificatio putatur, 2. *quoties pannus aut pterygium, aut abſceſſus atque albicantes maculæ oculum affligunt*. Scarificata enim albuginea, quin &, ubi commodum viſum fuerit, ipſa cornea, vel potius ſuperinducto corneæ pterygio, venulæ grandiores per pterygium illud tranſeuntes, vel ad abſceſſum atque maculas procedentes, diſcinduntur ac lacerantur, ita ut malum ipſum per adhibita ſimul medicamenta convenientia alia & felicius & promtius curari queat. Tum 3. inſigniter proficere modo dicta operatio illa exiſtimatur *ad decreſcentem paulatim oculorum aciem inſtaurandam*: quin imo ipſam *amauroſin* & *cataractam*, ſiquidem illæ nondum inveteratæ fuerint, curandam. His enim vehementibus oculorum compunctionibus & quaſi ſtimulis humores ſtagnantes in motum concitantur, reſeratiſque hac ratione obſtructis nervis atque venulis anguſtioribus, priſtino vigori oculi partes ſenſim reſtituuntur. Porro 4 inſtitui ophthalmoxyſis ſolet, quoties *atrophia quædam ſive tabes oculum invaſit*, Namque ipſa illa ſanguinis eductio præſtat, ut naturales atque oculo nutriendo deſtinati humores largius influere in tabeſcentem partem illam rurſus incipiant, atque ita debitum illi nutrimentum reſtituant. Similiter 5. adhiberi curatio iſta ſolet, ubi forte ab *hypohæmate* vel *hypopyo*, id eſt vel a ſanguine vel a pure intus latente, oculus infeſtatur. Acci-

[*a*] Vid. PLATNER. de ſcarif. oculor. pag. 37.

Accidere vero id ipſum conſuevit, *quoties, propter ictum aliquem, ſive quamcunque aliam iſtiuſmodi violentiam externam, cruoris ſimiliſve materiæ noxiæ quidpiam poſt corneam intus effuſum hæreat*: quod proinde digeri pro reparanda oculorum acie, oportet. Denique 6. haud ſpernendum quoque uſum præſtare ophthalmoxyſis dicitur *in leniendis oculorum doloribus vehementiſſimis* (quos *ophthalmoponiam* veteres vocarunt) atque ipſum luminis ſenſum moleſtum efficientibus. Quum enim hic vel a nimia venularum a ſanguine diſtenſione, vel ab humoribus acribus atque ſtagnantibus ac inſpiſſatis, vel denique ab interna oculorum inflammatione malum omne proveniat; abeſſe vix poteſt, quin evocato ſanguine ſuperfluo, ſenſim dolores ſeſe remittant. Tandem 7. *ad palpebrarum quoque reſolutionem ſive paralyſin, itemque gangrænam*, ſimileſque alios palpebrarum & oculi morbos inſigniter ophthalmoxyſin valere, teſtes ſunt MAUCHARTUS & PLATNERUS, in diſſertationibus ſæpe jam tum a me laudatis.

IX.

Ne quis autem forte opinetur, hactenus expoſitam ophthalmoxyſin ſive oculorum ſcarificationem adverſus quaſcunque oculorum noxas proficere, haud abs re fuerit explicare, in quibuſnam caſibus minus ſalutariter eandem inſtitui, PLATNERUS, diſcipulus WOOLHOUSII, docuerit. Scilicet inconſulte ſcarificationem oculorum adhibebis, quoties 1. ξηροφθαλμία *ſive arida lippitudo illos divexaverit*: id eſt, ubi oculi ſicci ſunt, pruriunt, calent atque aſperi ſunt; ubi palpebræ ſquamis aridis obſitæ, ægrique ſine dolore aut moleſtia lucem inſpicere nequeunt. Haud abſimili ratione res ſeſe habet, quando 2. *vel a venere, vel a ſcorbuto pronatum vitium eſt*. Niſi enim primam iſtam vitii cauſam extinctam prius ſenſeris, quam ophthalmoxyſin adhibueris, verendum magnopere eſt, ne pernicioſi quique humores largius in oculos influant, itaque malum adaugeant. Denique 3: *ad cataractæ, guttæ ſerenæ, vel & hypopii curationem*, ſi malum jam inveteratum eſt, parum aut nihil valere ophthalmoxyſis videtur. Atque idem prorſus de illa judicium ferendum, quoties 4. *pro ectropio, trichiaſi, anchyloſi atque id genus aliis oculorum vitiis* tollendis eadem ſuſcipitur. *In quibuſnam morbis ophthalmoxyſis pernicioſa ſit:*

X.

Ad ſcopulam autem ocularium, ſuperius deſcriptam, quod attinet, obſervari meretur, quam facillimo negotio ariſtas hebeſcere, adeoque *vix niſi ſemel adhiberi inſtrumentum illud poſſe*. Igitur quoties operatio illa iteratur, iterari autem fere ſemper debet, (vid. ſupra num. IV.) toties novam aſſumere ſcopulam convenit. E vetuſtiori ſtramine quæ decerpuntur ariſtæ, minus plerumque ad ſcopulam faciendam ſolent eſſe aptæ. Quoniam enim iſtæ nimis aridæ ſunt atque fragiles, abeſſe profecto vix poteſt, quin cuſpides aut potius uncinuli earum defixæ in palpebris atque oculis remaneant, noxaſque producant graviſſimas. Commodiſſimæ igitur atque optimæ ſcopulæ ſunt, quæ fiunt a ſtramine recenti, annum ſaltem haud ſuperante, necdum confracto; quodque non e pinguiori tantum agro pronatum, ſed & in loco neque ſicco nimis humido fuit aſſervatum. *De ſcopula quædam admonentur.*

XI.

XI.

Quid de ophthalmoxyſi ſtatuendum ſit.

Tametſi autem ſæpius operationem hanc variis in morbis oculorum egomet inſtituerim; tamen, ut verum fatear, aut nihil omnino, aut parum ſaltem eandem proficere, ipſa experientia edoctus mihi videor. Quin imo novi ego homines, variis oculorum morbis affectos, qui non WOOLHOUSII tantum diſcipulis, ſed ipſi quoque WOOLHOUSIO curandos Pariſiis ſeſe tradiderunt, & nihil tamen minus, ſuperatis doloribus acutiſſimis, quam exoptatum curationis uſum ſenſerunt. Quod ipſum equidem eum præſertim in finem ego moneo, ne qua forſan WOOLHOUSIUS, me, propter minus recte adhibitam operationem, ſpe mea fruſtratum fuiſſe, opinetur. Non diffiteor equidem, feliciter aliquoties, in oculorum præſertim inflammatione, inſtitutam a me fuiſſe oculorum ſcarificationem; imo vero credo, WOOLHOUSIUM atque varios ejus diſcipulos ſæpius egregium curationis hujus uſum expertos fuiſſe, præſertim ubi alia ſimul medicamenta convenientia, cantharides præſertim & ſanguinis miſſiones, fuerint adhibita. Interim quia ſimiles oculorum noxæ, medicamentorum convenientium ſubſidio abſque omni oculorum ſcarificatione curatæ ſæpius ſunt, dubium ſane videtur, magiſne ſcarificatio iſta, quæ fit in oculo, an ea, quæ fit in partibus aliis, purgatio item ac ſanguinis per venas emiſſio, vel & cantharidum uſus ad ſanitatem reſtituendam valuerint. Ubi nihil nunc de eo dicam, homines bene multos, oculorum vitiis quibuſcunque laborantes, non olim ſolum, ante inſtauratam a WOOLHOUSIO ophthalmoxyſin, ſanatos fuiſſe, ſed hodie quoque a Medicis variis, cumprimis vero ocułariis prudentibus, vel non adhibita, vel ignorata etiam ophthalmoxyſi iſta, feliciter paſſim ſanari. Acceditq;, quod ex teneriimarum partium, quales equidem in oculo ſunt, tractatione atque laceratione uſque adeo vehementer oriantur dolores, ut pauci admodum ex ægris ſunt, qui moleſtiſſimam curationem illum admittant; longe vero pauciores, qui fruſtra ſemel admiſſam curationem iſtam iterum iterumque ſuſtinere audeant. Infantes autem, tametſi longe magis, quam adulti, oculorum vitiis ſint expoſiti, tamen nunquam propemodum; feminæ raro admodum huic operationi corpus ſubjiciunt. Silentio nunc præteroa pericula, quæ cum ancipiti curandi ratione iſta nunquam fere non ſolent eſſe conjuncta. Quantumvis enim magnam in ipſo opere circumſpectionem adhibueris; tamen, quia propter intenſiſſimos cruciatus difficulter admodum contineri ab ægris oculi ſolent aut poſſunt, abeſſe profecto vix ac ne vix quidem poterit, quin dum adnatæ ſive albugineæ atque interioribus palpebris inſtrumentum adeo lacerans & pungens admovetur, nunc ipſa ſimul cornea contingatur, graviſſimeque lædatur; nunc ſcopulæ cuſpides ſive uncinuli diſtracti intus in oculo remaneant; adeoque longe gravior, quam quæ curari debebat, inflammatio ſimiliſque noxa alia concitetur. Quæ ſi ita fuerint, quemadmodum revera ſunt, prudens quiſque Medicus, noſtro quidem judicio, fateri cogitur, hactenus propoſitam ophthalmoxyſin, ſive oculorum ſcarificationem, vel in iſtis etiam oculorum morbis, quibus curandis tamen quam maxime accommodata eſſe illa dicitur, mirificis adhuc premi difficultatibus; commoda vero, quæ expectari communi-

ter

ter ab eadem ſolent, nequaquam ita eximia eſſe, neque ſpeciminibus ita luculenter demonſtrata, ut aut cruciatuum, aut periculorum gravitatem vincere queant. Quare auctor ſum, ut non niſi urgente neceſſitate, ubi alia remedia non ſufficere videntur, vel in vehementiſſimis & deſperatis fere malis adhibeatur: ut nihil prætermiſiſſe videamur, quod a quibuſdam ſaltem ut remedium valens, efficax atque egregium fuit celebratum. Denique adhuc illud hic monendum eſſe cenſeo, recentiores chirurgicos ſcriptores Gallos, ſi YVESIUM excipias, ut de plerisque aliis oculorum curationibus parum vel nihil docuerunt, ita cum primis de hac operatione, quæ tamen tantum rumoris concitavit, nihil prorſus, quod miror, memoriæ prodidiſſe.

C A P. LIII.

De Epiphora ſive oculo lacrymante.

I.

EPiphoram ſive *oculum lacrymantem* Medici oculorum vitium appellant, quo lacrymæ non per puncta lacrymalia in ipſas nares, ſed contra, quam debebant, ſuper genas ex oculo magna cum moleſtia ac deformitate ægrorum deſtillant. Sunt equidem non pauci, qui *noxæ genus illud cum fiſtula lacrymali confundunt*: ſed immerito tamen illud fieri, inde manifeſtum eſt, quia in ita dictis fiſtulis lacrymalibus non purus lacrymalis humor, ſed cum *materia purulenta* mixtus, ex intus in ſacco lacrymali abſcondito ulcere profluit. Quo autem facilius atque accuratius vitii utriuſque & natura & diſcrimen pernoſcantur, haud alienum erit, ductuum ſive viarum lacrymalium indolem, figuram atque ſitum, quam luculentiſſime fieri poteſt, breviter hic exhibere. (vid. Tab. XVI. fig. 6.) Litt. *aa.* puncta lacrymalia in palpebris deſignant; *b.* carunculam lacrymalem. Fig. 7. & 8. ductus lacrymales utriuſque oculi ſeorſim & integros repræſentant, & qualiter a palpebris ad nares ipſi tranſeant. Litt. *aa* ſaccum ita dictum lacrymalem indicant; *bb* puncta lacrymalia cum ipſis eorum ductibus ſive tubulis *cc*, ad ſaccum lacrymalem ducentibus. Ductum, *naſalem* dictum, litt. *dd* indicant; ejuſque oſculum in nares hians *ee*. Dehinc fig. 9. ductuum iſtorum cum ipſis oculis nexum repræſentat; ubi puncta lacrymalia litteris *aa*, caruncula *b*, ductus a punctis lacrymalibus *cc.* ad ſacculum lacrymalem *d.* Ductus naſalis *e* hujuſdemque pars extrema in nares hians littera *f* deſignantur. (*a*) *Vitii natura explicatur.*

II.

[*a*] Has vias lacrymales haud pauci pro novis inventis habuerunt: verum ea jam GALENO, VEGETIO, BERENGARIO, FALLOPIO, CARCANO, STENONI, aliiſque perſpectas fuiſſe, oſtendit cl. MORGAGNUS *in Adverſar. anatom.* I. & VI. qui vero eas multum illuſtravit. Hoc poſtea etiam fecit ANELIUS lib. de fiſtula lacrymali. Ita & Henr. MEIBOMIUS noſter Epiſt. de *vaſis palpebrarum novis*. Helmeſtadii 1666. edita, itemque in diſſ. de fluxu humorum ad oculos 1687. im preſſa, eas jam accurate deſcripſit.

II.

Vitii cauſæ deſcribuntur. *Vitii jam jam deſcripti variæ cauſæ ſunt*. Quicquid enim hominis ex oculis per puncta lacrymalia ductumque naſalem in ipſas nares curſum impedit, illud ipſum quoque epiphoram ſive oculum lacrymantem concitat. Quamdiu enim oculus cum meatibus his lacrymalibus ſanus atque integer eſt, tamdiu quoque humor iſte, qui e glandula lacrymali ad irrigandum atque expurgandum oculum profluit, per puncta lacrymalia, ſacculum lacrymalem ductumque naſalem ſenſim, nobiſque id haud ſentientibus, in ipſas nares deſtillat. Verum *oculus lacrymans* naſcitur, 1. quoties *tumor aliquis aut tuberculum*, *ut encanthis*, *canthum ſive angulum majorem*, id eſt, naſo proximum, ipſaque ſimul puncta lacrymalia infeſtat: deinde 2. quoties poſt palpebrarum exulcerationem ambuſtionem noxamque id genus aliam, *puncta lacrymalia præcluduntur*: tum 3. quoties *ductus naſalis obſtruitur aut* omnino concreſcit ſive *glutinatur*. Namque ubi ſacculus lacrymalis impletus eſt, ut nihil amplius eum ingredi poſſit, fieri aliter nequit, quam ut humores ex glandula lacrymali perpetuo affluentes & abundantes ex oculo per genas depluant. Obſtrui autem & præcludi ductus naſalis conſuevit, quoties materia quadam ſpiſſa, viſcida ſive glutinoſa impletur, vel quoties juxta nares paulo graviorem inflammationem ſenſit, qua facile glutinari poteſt. Porro ad oculi lacrymantis cauſas pertinent 4. *polypus* ſive *caruncula* aut *caro excreſcens in naſo*; ſiquidem is ductum lacrymalem naſalem occludit vel comprimit; 5. *fiſtula lacrymalis* 6. *palpebrarum inverſio* ſive ectropium; 7. *lacrymalis carunculæ eroſio* aut *defectus*; & denique 8. *ductuum lacrymalium vulneratio*, eorumque a glutinatione per malam cicatricem obturatio.

III.

Diagnoſis. *Vitium ipſum quam facillimo negotio cognoſcitur*, quia ab ægris ipſis illud nobis indicatur, atque ægri aſpectu facile obſervatur; ſed vitii vera cauſa non item. Interim aliæ aliis promtius deteguntur. Quoties enim vel a carunculæ lacrymalis defectu, vel a palpebrarum diſtorſione, vel ab encanthide in cantho majori, vel a polypo in naſu ſuccreſcentibus oculus lacrymans naſcitur; manifeſta ſtatim atque oculis expoſita cauſa deprehenditur. Quoties autem puncta lacrymalia glutinata malum iſtud moverunt, vix aliter explorari vera noxæ cauſa poteſt, quam ſollicita noxarum præviarum, ambuſtionis nempe atque exulcerationis conſideratione ipſorumque punctorum lacrymalium ſolertiſſima viſitatione. Sicubi a ductus naſalis obſtructione vel glutinatione vitium provenit, puncta lacrymalia quidem aperta ſunt, & lacrymæ per ea in ſaccum lacrymalem influunt: quia vero ob ductus naſalis obſtructionem in nares progredi nequeunt, ibidem colliguntur; hinc intumeſcit plerumque & in modum herniæ diſtenditur; unde *herniæ lacrymalis* nomen accepit. ANELIUS eam *hydropem ſacci lacrymalis* vocavit. (*a*) Compreſſus autem digito ſaccus lacrymalis, id eſt, locus carunculam lacry-

[*a*] In diſſert. ſur la nouvelle decouverte de l'hydropiſie du conduit lacrymal. Pariſ. 1716.

lacrymalem inter & naſum conſtitutus (vid. Tab. XVI. fig. 10. litt. A) humorem utplurimum, non ut debebat, in nares, ſed per puncta tantum lacrymalia in oculum effundit. Sæpe enim a lacrymis ibidem collectis ſacculus lacrymalis ſic intumeſcit, ut extrinſecus in conſpectum tumor prodeat; qui vero ſimulatque digito comprimitur, & intus collectum liquidum exprimitur, vel penitus evaneſcit, vel inſigniter ſaltem detumeſcit. Fiſtulam autem lacrymalem, ſi qua forte ſimul adeſt, profluens ex angulos oculi majori, dum ſacculus comprimitur, materia purulenta manifeſtat; cum in epiphora aqueum tantum liquidum exprimatur.

IV.

Noxæ hujus *prognoſis* atque *curatio*, pro diverſis cauſis, quæ noxam induxerunt, variæ ſolent eſſe ac diverſæ. Si quis enim vel canthi majoris tumor, vel naſi polypus, vel palpebrarum diſtorſio, vel fiſtula denique lacrymalis lacrymantem oculum progenuerunt, curari deſtillatio iſta haud poteſt, quam ubi mala hæc, tanquam oculi lacrymantis cauſæ, diligentiſſime prius curantur. Si *a glutinatis punctis lacrymalibus* ſubortum malum eſt, circumſpici curioſiſſime debet, num ductus eorum *cc*, fig. 7. & 8. penitus glutinati ſive concreti, num vero per tenuem modo cuticulam eorum oſcula *bb* præcluſa ſint. Simulatque enim penitus iſti coaluerunt, ſive jam propter cauſam aliquam internam factum illud fuerit, ſive propter cicatriculam, vulneratis vel aduſtis ductibus lacrymalibus inductam, nulla fere curationis ſpes reliqua eſt. Quodſi autem nonniſi *tenuis cuticula punctorum lacrymalium vias obtexit*, ut aliquando fit, longe optimum erit, cuticulam iſtam tenui quadam acicula providiſſime perforare, deinceps autem in foraminula iſta ſetam ſuillam ſive filum tenue argenteum, oleo ovorum inunctum, (quorum varia fig. 11. 12. & 13. repræſentantur) identidem demittere, donec ipſorum ora ſatis indurata, novæque glutinationi non amplius obnoxia reperiatur. *Prognoſis & curatio.*

V.

Quodſi autem integra atque, prout naturaliter decet, aperta puncta lacrymalia ſunt, *ductus naſalis* qui vocatur, *obſtructus ſit oportet.* Quæ ipſa equidem obſtructio ſicubi a glutinoſiori quadam materia provenit, & nondum nimis inveterata aut indurata eſt, quam ſæpiſſime curationem recipit. Scilicet reſolventia hic adhibenda ſunt medicamenta, ſubindeque per dies ſingulos, ægro ſupino in canthum oculi majorem inſtillanda; tum exprimendus quoque diligenter digito eſt lacrymalis ſaccus, ne qua forte diutius inibi hæreſcentes humores acrimoniam aliquam contrahant, vias lacrymales erodant, fiſtulamque lacrymalem ſenſim concitent. Atque ad reſolventia quidem medicamenta iſta referri præcipue merentur eſſentia aloes cum aqua ophthalmica parata, vel eſſentia e muſtelæ piſcis felle, eodem fere modo præparata; vel infuſum tepidum herbæ hyſſopi aut veronicæ; (*a*) vel *Si ductus lacrymalis obſtructus eſt.*

(*a*) Hoc infuſum veronicæ, *Schobingerus*, *Yveſii* diſcipulus, etiam in ipſa jam incipiente fiſtula lacrymali magnopere commendat, diſſert. de Fiſtula lacrymali pag. 20.

vel aquæ minerales, *VVisbadenſes* nempe, *Carolinæ*, *Enſenſes*, *Selterenſes*, *Seidlicenſes*, aliæve ſimiles; vel aqua ophthalmica quæcunque cum admixta ſalis mineralis ex fontibus ejuſmodi confecti portiuncula: quæ ſubinde tepida oculis inſtillanda. Præter hæc interdum naribus attrahi debet *pulvis errinus* ſive ſternutatorius lenior, ex majorana, liliis convallium, maro vero ſimilibuſque herbis aliis præparatus; vel & ſpiritus cornu cervi, vel ſalis ammoniaci. Quæ ſingula ubi parum proficiunt, haud alienum erit, novam iſtam atque fiſtulis lacrymalibus ab ANELIO deſtinatam curandi rationem, qua ſpecillum aliquod peculiare, argenteum, tenue (vid. Tab. XVI. fig. 11. 12. 13.) per punctum lacrymale ſuperius, ſaccum ductumque lacrymalem naſalem ad nares uſque ſingulari artificio quam providiſſime dimittitur, & hic in auxilium vocare. Oportet autem in iſtoc negotio perſpectiſſimam habere ductuum lacrymalium poſituram & fabricam, itemque aciem oculorum acrem & claram, manumque ſtrenuam, ſtabilem, atque in actionibus chirurgicis probe exercitatam, alias quis hoc perficere vix poterit. (*a*) Continuari autem dicta iſta curatio per dies aliquot ſic debet, ut poſt immiſſum, matutino ſemper & veſpertino tempore ſpecillum ſive filum argenteum ſupra memoratorum liquorum medicatorum portiuncula per adhibitum ſiphunculum ſive ſyringam tenuiſſimam (Tab. XVI. fig. 14.) in punctum lacrymale inferius, prout ſequenti capite accuratius docebimus, injiciatur, ut hac ratione viæ lacrymales probe expurgentur, ne lacrymarum ad nares via rurſus præcludatur. (*b*) Si hoc diu continuatnr, malum ſæpe ſic tollitur; ſin vero his non cedit, in veram fiſtulam lacrymalem vitium degenerare ſolet, & ut talis tractanda poſtea eſt. Tandem ubi e carunculæ lacrymalis defectu vitium iſtud ſuboritur, omnis curatio eſt fruſtranea: quia hæc reſtitui nequit.

CAP. LIV.

De fiſtula lacrymali vitiiſque aliis eidem affinibus.

I.

Fiſtula lacrymalis deſcribitur. FIſtulam *lacrymalem* cum pleriſque Medicis & Chirurgis generatim iſtud vitium appellamus, ubi *ex majore oculi cantho*, vel eidem propinquo loco *pituita purulenta*, *aut verum pus*, vel ſponte ſua, vel

(*a*) Interea tamen non eſt impoſſibile, ut nonnulli haud ſatis hiſce in rebus exercitati, & inter hos etiam *Garangeot*, lib. de Inſtrument. chirurg. Tom. I. pag. 426. perhibere aliiſque temere perſuadere voluerunt; nam, ut *Anellum* nunc taceam in quampluri mis ægris ipſe vel millies hoc perfeci.

[*b*] Figuram hujus ſiphunculi ita ego excogitavi, atque ex argento fabricari curavi, eaque quod perficiendum erat in ejuſmodi malis optime perfeci. Diu autem poſt percepi, ANELLUM, inventorem hujus operationis, loco tubuli A, alium, qualis fig. 15. hic ſiſtitur, adhibuiſſe. Ita nonnulli loco manubrioli B. in piſtillo annulum ſubſtituerunt, ſicut ex *Garengeot* lib. de Inſtr. chir. T. I. p. 427., fig. 3. patet: id quod vero, ut ego ſaltem opinor, perinde eſſe poteſt.

vel poſt compreſſum digitis lacrymalem ſacculum profluit. Naſci autem vitium iſtud ſolet, quoties viæ lacrymales & cumprimis ſacculus lacrymalis ab ulcere quodam infeſtantur. Quo gravius itaque ipſum ulcus eſt, hoc magis quoque periculoſa eſſe fiſtula lacrymalis conſuevit. Sæpius ulcus non niſi intus in ſacco lacrymali deliteſcit, corruptamque materiam e punctis lacrymalibus emittit. Interdum autem non ipſe tantum ſaccus lacrymalis, ſed cutis etiam; qua is tegitur, quin imo proxima quoque oſſa ſimul eroduntur atque exeduntur. Si cutis non eroſa eſt, *imperfecta*; ſi eroſa, *perfecta*; (*a*) ſin oſſa ſimul eroſa, *complicata* cum oſſis carie *fiſtula lacrymalis* dici ſolet. Animadvertendum autem hic merito illud eſt, in principio adhuc hujus ſeculi male aut non ſatis accurate Medicorum aut Chirurgorum pleroſque de iſtoc moleſtiſſimo vitii genere tractaſſe cujus equidem confuſionis gemina potiſſimum cauſa ſubeſſe videtur. Præterquam enim quod 1. *mirifica noxarum, quibus major oculi angulus vexatur, multitudo* effecit, ut varia eidem noxæ nomina, idemque viciſſim nomen diverſis noxis tribuantur; ſane 2. *ipſa morbi hujus indoles* pauciſſimis chirurgicæ artis profeſſoribus ſatis fuit perſpecta. Quotus enim quiſque Chirurgorum antiquorum eſt, qui aut a caruncula lacrymali exulcerata, aut ab ulcere ſub vel in caruncula, vel poſt carunculam iſtam abſcondito fiſtulam lacrymalem haud derivaverit? Quum tamen ex accuratioribus expertiſſimorum Chirurgorum recentium frequentiſſimiſque noſtris obſervationibus manifeſtum ſit, pituitam purulentam haudquaquam e caruncula lacrymali, aut conſtitutis poſt ipſam partibus, *ſed potius ex ipſo ſacculo per puncta lacrymalia profluere*. (*b*) Si quas igitur inanes ac perverſas falſa iſta chirurgorum de fiſtula lacrymali opinatio curationis vias peperit; has equidem emendare Medici recentiores haud inaniter ſtuduerunt.

II.

Vitiorum variorum diſcrimen atque appellatio proponuntur.

Sed quo planius tamen conſtet, quid & ſentiendum hic ſit, & faciendum, operæ pretium facturi nobis videmur, ſi præcipuas ſcriptorum aberrationes una cum ipſarum emendatione breviter expoſuerimus. Scilicet *lacrymalem fiſtulam* multi nominarunt 1. iſtud noxæ genus, quod nos ſub *epiphoræ* ſeu lacrymantis oculi nomine præcedenti capite deſcripſimus: alii 2. *fiſtulæ lacrymalis*, *anchilopis* atque *ægilopis* vocabula idem prorſus vitium deſignare opinati videntur. Ut proinde conciliari variæ ipſorum ſententiæ prius nequeant, quam dilucide ſingula iſta morborum genera ab invicem diſtinguantur atque explicentur: ceu dudum jam in illa *diſputatione* admonuimus, quam *de fiſtula lacrymali* ex inſtituto conſcripſimus. (*c*) Nempe *anchilops* cum ſcriptoribus pleriſque omnibus *tuberculum* nobis dicitur, *quod angulum oculi majorem inter & naſum provenit*; ſive illud jam in ipſo lacrymali ſacco, ſive prope iſtum exiſtat; ſive aliquam, ſive nullam inflammationem adjunctam habeat.

[*a*] Hanc ſpeciem fiſtulæ CELSUS cum Græcis *ægilopa* vocaſſe videtur Lib. VII. n. 7. attamen non ſatis perſpicue hic ſe explicat.

(*b*) Obſervavit hoc forte primus FALLOPIUS in obſ. anatomicis, deinde etiam in cap. de fiſtula lacrymali Tom. II. pag. mihi 224. conf. MORGAGNI Adv. Anatom. VI. Animadv. LXIV. & diſſ. noſtra de fiſtul. lacrym. cap. III.

(*c*) Altorfii anno 1716. edit. 4.

habeat. Obſervari enim hic meretur, naſci juxta ſacculum, perinde ut in aliis partibus, 1. *tumores tunicatos*; 2. *inflammationes atque abſceſſus*; nec non 3. & quam ſæpiſſime quidem, ſacculi diſtenſionem atque reſolutionem, quam *herniam lacrymalem* hodie appellant. (vid. Tab. XVI. fig. 10. AB, it. fig. 16. & 17.) Depreſſo ſuper iſtam partem digito, tumor modo facilius modo difficilius detumeſcit; pituita vero vel per nares tantum, vel per puncta ſolum lacrymalia, vel per utramque viam effluit. *Ægilops* autem *tumor* nobis vocatur *juxta ſacculum lacrymalem, poſt inflammationem aliquam aut abſceſſum, ſubortus*: qui dein, propter acrem ac purulentam materiam ſuam, vel cutem ſuperiorem, vel ipſos ſimul ductus lacrymales, vel pinguedinem juxta ſinus oculorum poſitam, ipſaque interdum oſſa, quæ nonnulli *plana* vocant, vel denique partes & oſſa naſo proxima graviter exedit, periculoſamque interdum cariem concitat. Nonnunquam ductus lacrymales, iidemque vel ſuperiores vel inferiores, ſic omnino eroduntur, ut pituita purulenta e punctis lacrymalibus aſſidue in angulum majorem profluat. (vid. fig. 18. litt. a & b) Atque tum demum noxa iſta ſuboritur, quam *lacrymalem fiſtulam* Medicorum filii nuncupant, quæ *purulentam materiam* requirit. Quoties autem non niſi purus humor lacrymalis ex oculis deſtillat, *epiphoram* ſive *oculum lacrymantem* vitium iſtud apte dici ſupra jam tum memoravimus. Ceterum ex jam adductis facile, meo quidem judicio, liquet, quomodo diſcerni ab invicem iſtiuſmodi vitia poſſint, quæ propter inſignem affinitatem ſuam tantum non ſemper a Medicis atque Chirurgis quamplurimis confundi adſolent.

III.

Cauſæ vitiorum explicantur.

Excitari autem *anchilops* non una ratione poteſt. Namque ubi vel tumor tunicatus, vel inflammatio ſubeſt; anchilopis eædem prorſus atque aliorum horum vitiorum cauſæ ſunt. Multo ſæpius autem a nimis relaxato diſtentoque ſacculo lacrymali vitium iſtud naſcitur. Nonnunquam atque adeo ſemper fere ægilopa lacrymali fiſtulæ adjunctam deprehendimus. Cujus equidem rei ratio in eo potiſſimum ſita eſt, quod pituita vel materia purulenta tranſire ad nares nequeat, proindeque ſacculum lacrymalem ſenſim debilitet atque extendit. *Ægilopis* cauſa præcipua in prævia inflammatione quadam vel abſceſſu ſolet eſſe ſita. His enim cutis utplurimum aut ductus aliquis lacrymalis eroditur; quin & lacrymalis quandoque fiſtula concitatur. Quanquam autem, præter inflammationem, plures eædemque variæ exiſtere poſſunt *fiſtulæ lacrymalis cauſæ*, frequentiſſima tamen eademque præcipua ac proxima ſita eſſe ſolet in *exulceratione ſacculum ipſum aut partes juxta poſitas infeſtante*. Simulatque enim ductus lacrymales eroduntur, protinus in ipſum ſacculum materia corrupta deſtillat. (vid. fig. 18.) Tum exoriri quoque haud raro lacrymalis fiſtula inde ſolet, ſi *ductus lacrymalis inferior*, id eſt naſalis litt. dd. fig. 7. & 8, a quacunque cauſa *forte obſtruitur aut præcluditur*. Namque hic abeſſe vix poteſt, quin pituita intus hæreſcens ſenſim acrimoniam contrahat, tandemque ipſum ſacculum graviter relaxet, penituſque exedat, vel ſaltem graviter exulceret. Quod ipſum equidem morbi genus frequens inprimis eſſe ſolet in multis hominibus vel poſt ophthalmiam, vel poſt inflam-

inflammationem membranae narium vel horum ductuum, vel *poſt variolas*, ut ſæpius jam vidi. Interdum tamen etiam ſine his cauſis ſponte oritur.

IV.

Neque vero unica tantum *fiſtulæ lacrymalis ſpecies* deprehenditur. Namque ipſa 1. vel *perfecta* eſt, vel *imperfecta*. Illa ſive *perfecta* dicitur, quando pus ex ſacco lacrymali, eroſa cute, juxta angulum oculi majorem, effluit; hæc vero, quando illud ſolum per puncta lacrymalia, cute integra, exit: atque hæc utplurimum tumorem ſacci lacrymalis, licet non ſemper conjunctum habet. *Perfecta* videri poteſt. *Tab. XVI. fig.* 19. *a b.* 2. Alia *ſimplex* eſt, alia *compoſita*; dum ſcilicet callus aut caries ſimul adſunt. 3. Alia *recens* eſt, alia *vetus*. 4. Alia *lenis*, alia *pertinax*. 5. Alia *ductus naſalis obſtructionem* ſibi habet adjunctam, alia non item; ſed pus per ſuperiora & inferiora expellitur. 6. Alia *intermittens & periodica* eſt, alia *continua*. Prolixius autem has ipſas fiſtularum lacrymalium differentias in ſuperius adducta *diſputatione noſtra pag.* 8. explicuimus. GARENGEOTIUS ſeptimam quoque claſſem adjunxit, dum fiſtulam lacrymalem in *veram* & *falſam* diſpeſcuit. *Veram* etenim illam dixi, quando exulceratio ipſos ductus lacrymales vexat; *falſam* autem, quando juxta illos, ut ſæpius quoque vidi, exulceratio exiſtit: quæ a nobis *ægilops* dicta eſt. Sunt equidem nonnulli, qui fiſtulis lacrymalibus nunquam non *callum* quendam adjunctum neceſſario eſſe autumant; ut SIGNOROTTUS (*a*) & PLATNERUS (*b*): quia in aliis fiſtulis callus requireretur. Sed contra tamen rem ſeſe habere in fiſtulis lacrymalibus, non ſolum uſus receptus vocabuli fiſtulæ lacrymalis; (ubi verba valent ut nummi) verum etiam CELSI, FALLOPII, CARDANI, aliorumque magnorum Medicornm (*c*) autoritas, imo ipſius *VVolhuſii* conſenſus, ut in citata noſtra diſſertatione evicimus, demonſtrant, illudque ex ipſa quoque experientia manifeſtum eſt. Præterquam enim quod SANCTUS YVESIUS, (*d*) Medicus olim ocularius celeberrimus Pariſinus, raro callum in fiſtulis lacrymalibus reperiri, teſtatur; egomet ſane quamplurima quoque iſtiusmodi exempla obſervavi, ubi vel maxime etiam inveteratæ fiſtulæ lacrymales absque callo aderant. Rurſus alii e chirurgis exiſtimant, *nullam unquam* fiſtulam lacrymalem *ſuboriri, quin ductus naſalis obſtructus ſimul ſit atque præcluſus*: ſiquidem ab ipſa obſtructione illa, quaſi cauſa ſua, fiſtulæ lacrymalis vitium proveniat. Verum hos quoque inſigniter in iſtac opinatione ſua falli, dudum ego cum auctoribus aliis præſtantiſſimis, quos in diſſert. mea citavi, ex quotidiano rerum uſu didici. Sæpius enim iſtiusmodi fiſtulas lacrymales me videre memini, atque adhuc hodie tales novi, ubi ſacculus digitis compreſſus pituitæ purulentæ affatim per puncta lacrymalia quotidie profundebat; (*e*) quum interim ductus na-

Fiſtularum lacrymalinm varia genera recenſentur.

(*a*) Vid. diſſ. noſtr. de fiſtul. lacrymal. p. 56. 64.

(*b*) In diſſ. de fiſt. lacrymali. §. I. II. III.

(*c*) *Morgang.* Adv. An. VI. p. 82.

(*d*) Vid. Ej. *Traite des maladies des yeux* pag. 59. & *Schobingeri* diſſ. de fiſtul. lacrym. p. 3.

(*e*) Sunt qui per unum tantum punctum purulentam materiam effluere perhibent, nonnullique hoc per ſuperius, alii per inferius hoc fieri docent. Verum per utrumque hoc fit: attamen in quibusdam magis per ſuperius; in aliis per inferius hoc facilius contingit.

naſalis apertus inveniretur, atque etiam per hunc purulenta materia in naſum expelli poſſet.

V.

Fiſtulæ lacrymalis ſigna recenſentur.

Hactenus generatim, quid fiſtula lacrymalis ſit, quomodo item a reliquis noxis valde affinibus differat, expoſuimus. Sequitur jam, ut de ipſius *notis* breviter diſpiciamus. Nempe fiſtulam quandam lacrymalem ſubeſſe, inde potiſſimum cognoſcitur, quando æger de frequenti lacrymarum ſtillicidio conqueritur, & *materia purulenta*, matutino præſertim tempore, collecta *in oculo deprehenditur*; cum tamen nulla prorſus inflammatio adſit: cumprimis vero ſi digito compreſſus ſacculus lacrymalis humorem purulentum vel ſanioſum e punctis lacrymalibns emittit. (*a*) *Cariem* quandam ſimul intus eſſe, inde potiſſimum colligitur, tum ſi aut peſſimi odoris, aut coloris inuſitati, viridis puta vel nigricantis, materia purulenta expellitur; tum & vel maxime, ſi nudum atque *exeſum* os vel viſu, ut in fiſtulis apertis, vel per ſpecillum inſertum deprehenditur. Tantum enim abeſt, ut e ſolo materiæ colore certum fieri judicium poſſit, ut potius quamplurima ejuſmodi fiſtularum exempla invenerim, ubi optimum materia colorem præ ſe ferebat; quum tamen nudum atque arroſum os demiſſo ſpecillo animadverterem. Fere ſemper autem *caries quædam ſubeſſe* conjicitur, ſi prorſus inveteratum malum eſt, & materia copioſiſſima quotidie propellitur. Ceterum diverſa eſſe cariei ſedes conſuevit, nunc enim lacrymale, nunc os planum, nunc ſuperioris maxillæ os exeſum deprehenditur. *Ductum naſalem obturatum ſimul eſſe*, indicio eſt, ſi nec materiæ nec humoris injecti quicquam e naribus deſtillat; ſed nihil non e punctis lacrymalibus prorumpit. *Callum* denique inſolita partium lacrymalium durities ſignificat. Quanquam, ut ſupra jam tum YVESII & noſtra experientia indicavimus, raro admodum fiſtulæ lacrymalis adjuncta eſſe noxa hæc reperitur. (*b*) Si quis *tumor tunicatus* ſubeſt, partes exteriores cum duritie tument, neque digitis depreſſis detumeſcunt; atque inflammatio penitus abeſt. Quodſi autem tubercula iſta digitis compreſſa detumeſcunt, ſacculi relaxationem ſive *herniam lacrymalem* adeſſe concludendum eſt. *Ægilopa* tandem exinde cognoſcimus, ſicubi partes angulo majori proximæ exulceratæ ſentiuntur, ſine communicatione cum viis lacrymalibus.

VI.

Prognoſis.

Triſtem autem hactenus recenſita oculorum vitia ſingula habere utplurimum ſolent exitum. Quum enim ipſa oculis tenuiſſimiſque & ſpon-

[*a*] Inſolitum prorſus lacrymalis fiſtulæ exemplum anno 1726. in ſtudioſo hic reperi. Tametſi enim per octennium jam noxa iſta adfuerat, tamen digitis exprimi materiæ nihil quicquam poterat. Lacrymæ interim aſſidue per genas deſtillabant, & abſoluto ſomno materia purulenta repletus oculus inveniebatur. Simulatque liquoris portio in alterutrum punctum lacrymæ ope ſyringæ injiciebatur, materia purulenta ex altero puncto profluebat. Tumor ſacci lacrymalis omnis aberat; ſed cariem nihilominus in oſſe lacrymali, cute poſtmodum inciſa, inveniebam.

(*b*) *Garengeot* idem obſervavit & ſtatuit oper. chirurg. Tom. III. pag. 60.

ſpongioſis oſſiculis propinqua valde ſunt, abeſſe vix, poteſt, quin graves ſæpe noxas & caries in ipſis moveant. *Anchilops* certe atque *ægilops* quam facillime in fiſtulam, *fiſtula* ipſa lenior quam facillime in pertinaciorem eandemque aliquando periculoſam, imo quandoque *cancroſam* degenerant, quæ, exeſis oſſibus, difficillime vel nunquam quandoque curantur. Solent autem hoc magis pernicioſa mala iſta exiſtere, quo pejor corporis habitus, quo acrior in fiſtulis materia, quoque magis incauta vitæ victuſque ratio fuerit: ceu copioſius in *diſputatione noſtra pag.* 23. declaravimus. Contra vero minus pernicioſum malum eſt, ſicubi cetera ſani homines ſunt; ſi recens adhuc malum eſt; ſi a gravioribus malis accedentibus aliis, carie præſertim atque callo, graviorique tandem naſalis ductus glutinatione immunis ægrotus eſt. Tunc enim paucos intra dies, quicquid etiam nonnulli contradicant, quandoque ſanari noxa omnis poteſt; præſertim ſi nova iſta nobiliſſimi ANELII curandi ratio fuerit adhibita. *Perfecta ſive quæ cutem externam perrumpit fiſtula*, ſæpius adjunctam habet oſſium aliquam *cariem*; adeoque tunc difficulter imo vix curari ſolet, niſi ipſa prius caries vel idoneis medicamentis, vel pertundendo ac diffringendo, vel adurendo hæc oſſa fuerit extirpata. Si fiſtulis *callus* aliquis ſupervenit, non curantur niſi hoc ſublato. Si caries vero atque callus abſunt, longe utique felicius atque promtius fiſtulæ ſaneſcunt. Quo magis *inveteratæ* fiſtulæ ſunt, hoc difficilius quoque utplurimum curantur; fere ſemper enim in his exeſa ſimul carie oſſa ſunt: & ſi forte curatæ aliquando fuerunt, carie non funditus extirpata, facile tamen denuo redeunt. Interim, quod mirum atque inopinatum videri poterat, haud omnino in Chirurgis deſunt, qui *fiſtulas cum carie atque callo* conjunctas ſolius naturæ beneficio quandoque ſanatas fuiſſe memorant. (*a*) *Niſi ductus naſalis præcluſus recluditur, & recluſus ſervatur*, nulla conſtans vel ſaltem ſine remanente oculo lacrymante expectari ſanitas poterit; quantumvis etiam ſolerter callum atque cariem ferro & igne ſanaveris. Quin imo ipſa inſtrumenta comprimentia; quibus olim frequenter uſi ſunt, quantumvis etiam diu applicata fuerint, nihil quicquam aliud utplurimum hic proficiunt, quam ut inanes moleſtias ægro moveant, & ex levi ſæpe gravem fiſtulam efficiant. Ceterum vel eo nomine recentiores quidam chirurgi laudem egregiam promerentur, quod, ANELIO duce ac auctore ab anno circiter 1712. iſtiuſmodi artificia uſurpare cœperunt, quæ fiſtulis multis recentibus, vel ſaltem a graviori carie atque callo immunibus, ſine ſcalpello, terebra, atque cauterio ſanandis, quicquid nonnulli contradicant, (*b*) ſæpe ſufficiunt: quum abſque ſævis hiſce adminiculis vix ullam unquam antea Chirurgi fiſtulam lacrymalem curare potuerint.

(*a*) Spectare huc præ ceteris videtur MAITRE-JAN in *lib. de morbis oculorum*, & eo quidem *capite*, ubi *de fiſtula lacrymali* differit; id quod vero non niſi rariſſime continget.

(*b*) De his videri poteſt diſſert. noſtra.

VII.

Anchilopis curatio.

Si quis ergo *tumor anchilops cum inflammatione juxta angulum majorem* ſuboritur, tentanda protinus reſolutio eſt, ne ſcilicet in abſceſſum ac fiſtulam tumor degeneret. Quare longe optimum eſt, mox in principio ſpiritu vitrioli per adhibitum tenuiſſimum penicillum, vel ope digiti aliquoties in dies ſingulos, perinde, ut in furunculis ſupra præſcripſimus, tuberculum inungere; ſed provide tamen, ne ipſe ſimul oculus imprudenter eo attingatur. Inſignem quoque uſum hic præſtat mel roſarum, ſiquidem ad acorem uſque vitrioli ſpiritus ei miſceatur, diligentiſſimeque partibus tumentibus illinatur, emplaſtro diachylo interim ſuperinjecto. Æque fere promta curatio eſſe conſuevit, ſi ſplenia ſpiritu vini camphorato bene calido imbuta, vel & malagmata e pomis coctis vel aſſatis confecta, camphoraque mixta quam creberrime imponuntur, donec reſolutio ſequatur. Si quis ejuſmodi *tumor tunica hic incluſus* adeſt, tum curationem eo modo inſtituere convenit, quam ſupra (Cap. XXVIII. Sect. I. No. 6. 7.) pro curandis tumoribus cyſticis, ſive tunica incluſis propoſuimus: eaque ratione magnum ejuſmodi tumorem in virgine, qui profunde in orbitam intrabat, ſcalpello feliciter extirpavi. Denique ſi *lacrymalis ſacculi reſolutio* male oculum habet; eadem curationis ingredienda via eſt, quam infra (No. 10.) commonſtravimus.

VIII.

Ægilopis curatio.

Quodſi autem ad *ſuppurationem* potius quam reſolutionem inflammatio ſpectat, maturare utique ſuppurationem conveniet; ne qua forte propter ipſam moram in pernicioſam fiſtulam noxa degeneret. Maturari autem ſuppuratio quam commodiſſime ſolet, ſi aut emplaſtrum diachylum cum gummis, aut cataplaſma quoddam emolliens, quam diligentiſſime ſupradatur. Simulatque vero ad maturitatem perducta eſſe materia cognoſcitur: ne ſacculus aut propinqua oſſicula graviter exedantur, protinus incidi phlebotomo vel ſcalpello tuberculi pars inferior debet, expreſſoque pure, vel oleo philoſophorum, vel unguento digeſtivo aut roſarum melle cum myrrhæ atque unguenti ægyptiaci ſeu præcipitati rubri portiuncula permixtum, diligenter abſceſſum expurgari, & ulcus denique ipſum balſamo glutinari: qualiter nimirum in abſceſſibus generatim præſcripſimus. Quodſi forte abſceſſus ejuſmodi ſponte rumpatur, ut ſæpe fieri memini, atque apertura abſceſſus nimis ſit anguſta, ut ſatis expurgari nequeat, ampliari utique eam per ſpongiam præparatam aut gentianæ aliamve ſimilem radicem, aut etiam per ſcalpellum oportebit, & poſtea modo prædicto purgare ac glutinare. Sicubi *a carie* jam tum infeſtatum os deprehenditur, neceſſarium eſt, linamenta carpta guttulis aliquot ſulphuris aut vitrioli ſpiritus ſuccida ſuperimponere; vel hujus loco pulverem aut eſſentiam euphorbii: ac poſtea ſplenia, liquoribus refrigerantibus vel aqua calcis probe tincta, ſuperinjicere, dum, carie ſublata, glutinationi opportunum vulnus evaſerit. Quandoque *ſcalpro* ſive ferro radente hæc caries auferri poteſt, qualia vel Tab. VII. fig. 3. 4. 5. vel Tab. XVIII. fig. 9.

fig. 9. exhibentur. Chirurgis quibusdam longe promtior curatio videtur ſi *ferramentis candentibus* ad id accommodatis tubuloque proprio incluſis, quale vel illud eſſe poteſt, quod vid. Tab. XVI. fig. 21. & 22. aliudve ſimile, exeſum os quam ſolertiſſime aduritur, applicatisque deinceps medicamentis balſamicis vulnus glutinatur: ceu explanatius N. XII. hæc in ipſius fiſtulæ curatione ediſſerere conſtituimus.

IX.

Fiſtularum leviorum curatio.

Fiſtulæ lacrymalis veræ (ubi ſcilicet in ipſis viis lacrymalibus exulceratio eſt) *curatio*, pro ipſius noxæ natura, gradibus, aliisque malis accedentibus variat. Namque ubi *recens adhuc malum eſt*; ubi bonus ceteroquin hominis ægri habitus eſt; ubi nondum eroſa cutis externa, & canalis naſalis adhuc apertus eſt; denique ubi boni coloris juſtæque craſſitiei, ſeu muco non abſimilis materia profluens eſt, non mox ad ferrum & ignem accedendum, ſed potius curare quam ſæpiiſſime absque omni operatione chirurgica fiſtulam iſtiusmodi, quam *leviorem* appellare lubet, licebit. Scilicet *materia intus* in ſacco lacrymali *hæreſcens digitis frequenter exprimitur*, ne diutius quieſcendo in ſacco lacrymali acrimoniam contrahere atque juxta poſitas partes vehementius erodere valeat. Inſimul autem ea medicamenta reſolventia ac purgantia ſive mundantia immittenda; quæ ad *lacrymantem oculum* commendavimus. (*cap. LIII. No. V.*): non neglectis interim, pro ipſius ægroti habitudine, ſi opus eſt, alvi expurgatione, ſanguinis per venas detractione, ſcarificatione, veſicatoriis denique aliisque pro rerum circumſtantium diverſitate utilibus medicamentis, ſollicitaque victus atque vitæ ratione.

X.

Curatio per compreſſionem.

DIONYSIUS equidem *in chirurgia* ſua memorat, quamplurimas iſtiusmodi fiſtulas recentes, præcipue in infantibus, apta compreſſione a ſemet ipſo fuiſſe curatas. (*a*) Ipſa autem compreſſio ſic fere ab ipſo inſtituitur: 1. ante omnia exiguum aliquod e ceruſſa uſta emplaſtrum ſuper ſacculi lacrymalis ſive fiſtulæ tuberculum imponitur; deinde 2. ſplenium quoddam triangulare ac minutum, ſed pollicis craſſitiem adæquans, injicitur, vel loco unius craſſioris, plura tenuiora pro angulo juxta oculum exactiſſime implendo; tum 3. aliud ſplenium ſimile, ſed paulo amplius ſupradatur: utrumque autem in aqua calcis, vel vini ſpiritu aliove liquore ſiccante prius tingantur. Denique 4. faſciæ circularis ſuperinjectæ beneficio ita firmiter ſplenia ſuper tumorem deprimuntur, ut & humoris vitioſi nihil quicquam colligi intus queat, & relaxatus ſacculus ad priſtinam ſuam formam ac robur ſenſim redigatur. Continuari autem per aliquot menſes integros, auctore DIONYSIO, curationis negotium illud oportebit, ſicubi exoptatam ſalutem ægrotantibus reſtituere voluerimus. Ceterum faſciæ loco adhiberi a nonnuilis propria quædam inſtrumenta comprimentia conſueverunt; quorum nonnulla ab AQUAPENDENTE, SCULTETO, PALFYNIO, denique

[*a*] Idem prorſus ab ARNOLDO, Chirurgo quondam Pariſino præſtantiſſimo, præſtitum eſſe, GARENGEOTIUS ſcripſit *cap. de fiſtula lacrymali*.

a nobis (*a*) etiam (Tab. XVI. fig. 20.) alia adhuc ab aliis propoſita reperiuntur. Quanquam prorſus inanis omnis ejuſmodi compreſſio eſt, ſi ductus lacrymalis obſtructus aut præcluſus eſt. Namque tum ſolum ipſa aliquando prodeſſe poteſt, ubi tantum abſceſſus eſt juxta ſacculum lacrymalem, (ut in fig. 18.) vel ſaltem apertus adhuc ductus lacrymalis deprehenditur.

XI.

Curatio fiſtulæ gravioris per ſacci aperturam.

Ubi vero ne ſic quidem liberari a fiſtula diu multumque diſcruciati homines poterant, vel alias pejoris indolis, aut jam jam inveteratæ erant, id tandem ſibi datum, ante ANELII inventum, chirurgi exiſtimabant eſſe & adhuc exiſtimant, ut tuberculum ſive ſaccum lacrymalem diſtentum, medio fere canthum majorem inter atque naſum loco, per adhibitum vel medicamentum rodens, vel, quod præſtat, per ſcalpellum aut phlebotomum, ſed quam providiſſime tamen aperirent, ne ſcilicet aut ductus lacrymales a punctis lacrymalibus ad ſaccum procedentes, aut ligamentum binas palpebras continens, conciderentur atque ita ipſi oculi graviter deformarentur. Plerique hanc *plagam oblique faciendam* docuerunt, ut ex. gr. in fig. 9. tab. XVI. a litt. d. verſus e aut c; vel in fig. 10. a litt. B ad A, eamque vel ſcalpello recto, vel, ut alii volunt, falcato; idquod mihi perinde videtur: nam utraque ratione hanc ſectionem feliciter perfeci. Secandum autem eouſque, donec in cavum ſacci lacrymalis perventum eſt: quod cavum deinde ſurſum deorſumque, ſecundum indicatum tractum, ſcalpello dilatandum eſt, a ſummo ſacci lacrymalis uſque ad canalem oſseum, (*b*) linamentis poſtea implendum, ſplenia ſuperimponenda, atque faſcia omnia firmanda. Alii ſectionem hanc ad arcus vel ſemicirculi ſimilitudinem inſtituendam eſse volunt, (*c*) ita ut pars hujus concava oculum convexa naſum reſpiciat, incipiendo juxta partem infirmam apophyſis, *naſalis* dictæ, oſſis frontis, ubi os maxillare & lacrymale tangit (qui locus ex capite ſceleti probe notus ſit) pergendo in forma arcus ſecundum apophyſis naſalis oſſis maxillaris tractum uſque ad eum locum, ubi oſſis jugalis apophyſin interiorem fere attingit, quemadmodum aliena ratione in Tab. XVI. fig. 19. litt. c b per puncta indicavimus. Poſtquam hoc vulnus ubique ſatis ampliatum eſt, linamentis impletur, &, ut antea dictum eſt, deligatur, atque in craſtinum ita relinquitur, ut vulnus ſic probe dilatetur, alteroque die non ſolum an caries forte adſit, verum etiam qua ratione & ubi optime perforari queat ac debeat, obſervari rite queat. Si forte vulnus multum ſanguinis funderet, linamenta ſpiritu vini fortiſſimo imbuenda, ſplenia ſuperimponenda, & faſcia paulo fortius adſtringenda. Vulnus dein eſsentia ſuccini ſive oleo laterino, purgantibuſque id genus medicamentis aliis fovebant; prouti fere ſupra in ægilope (No. 8.) præcepimus. Expurgato hunc in modum vulnere, balſamum aliquod vulnerarium, emplaſtra ſiccantia, ſplenia item triangularia craſsa, faſcias

(*a*) ex *Platneri* diſſ. de fiſtula lacrymali. Lipſiæ 1724. edita.

(*b*) Pro dilatatione hujus vulneris quidem peculiare ferramentum commendant, quod *Platnerus* diſſ. de fiſt. lacrymali fig. V. & *Garengeot* lib. de Inſtr. chirurg. Tom. II. p. II. delineant.

(*c*) GARENGEOT cap. de fiſtula lacrymali.

faſcias denique modo N. X. memoratas injiciebant, paulatimque vulnus glutinabant. Nonnulli inſtrumenta *comprimentia* ſupra indicata cum emplaſtro parvoque ſplenio, ceu modo poſuimus, ſuperimponebant, atque ita plagam, utut rariſſimo ſæpe cum ſucceſſu, quia ductus naſalis plerumque clauſus erat, glutinabant.

XII.

Quomodo fiſtullam calo ſam & carioſam priſci tractarint.

Si quis forte callus fiſtulæ adjunctus erat, eam curationis viam Chirurgicæ profeſſores olim ingreſſi ſunt, ut aperto prius ulcere, trochiſcis de minio, præcipitato rubro, vel unguento ægyptiaco, adhibitis vel etiam lapide infernali callum prius extirparint, ac deinde, dicta modo ratione, fiſtulam ipſam tractare cœperint. Similiter *ubi caries quædam ſimul aderat*, aut pulvis ex euphorbio, aut ſpiritus ſulphuris ſeu vitrioli cum linamentis carptis applicabatur. Qui ſicubi parum proficiebant, vel *ſcalpris* os vitiatum radebatur, ut N. IX. dictum eſt; vel *ferrum* aliquod *candens* admovebatur, idque vel ſemel, vel bis, vel, pro re nata, crebrius. Figura ferramentorum, pro cujuſvis chirurgi arbitrio varia eſſe ſolebat: (*a*) quædam enim nuda & ſine tubulo a quibuſdam adhibebantur, qualia videri poſſunt Tab. noſtra III. fig. 14. & 16., alia vero, ne cutis facile aduratur, tubulo anguſto inſtructa erant, qui ulceri prius ad os uſque immittebatur, & poſtea per hunc demum ferrum candens: quale aliquod ex PLATNERO delineari curavi Tab. XVI. fig. 21. & 22. Quam cauteria concitaverant, cruſta unguento *digeſtivo* reſolvebatur, ipſum autem vulnus balſamo vulnerario ea poſtmodum ratione glutinabatur, quam ſupra deſcriptam dedimus. Commodiſſimum autem atque tutiſſimum hic fuerit, non ſanum ſolum ægri hominis oculum, ne candentis ferri adſpectus ipſum terreat, per injectam faſciam deligare; ſed & vel maxime oculum affectum proprio atque ad cochlearis ſimilitudinem fabricato inſtrumento (vid. Tab. XVI. fig. 23.) aliove ſimili diligenter obtegere, ne qua forte a cauteriis attingatur. Tum imprimis quoque neceſſarium hic eſt, ipſum os afflictum ſolertiſſime prius per adhibita linamenta carpta ſiccare, quam ferrum candens admovetur: namque alias celeriter nimis illud ipſum extinguitur. Sed quicquid tandem harum rerum ſit, *nihil quicquam omnia iſtæc fiſtulas has mundandi artificia proſunt, ſicubi ductus naſalis præcluſus eſt*. Niſi enim aut forte fortuna, aut data opera ad nares uſque ipſum os ferro candente ſive cauteriis perforatur, atque ſic lacrymis nova ad nares via paratur, tantum abeſt, ut in nares deſtillare pituita & lacrymæ queant, ut potius vel ipſum malum priſtinum continuo recrudeſcat, vel lacrymans ſaltem oculus remaneat. Quæ ſi ita fuerint, revera autem hæc ita eſſe, nec ipſi quidem chirurgicarum rerum ſcriptores antiquiores inficiantur; manifeſto, niſi ego fallor, apparet, hactenus propoſita fiſtulam lacrymalem curandi artificia tum potiſſimum aliquid valere, quum aut extra ſaccum lacrymalem ſuppuratio, aut ductus naſalis apertus atque integer adhuc perſiſtit. Quæ itaque fiſtulæ merito ab aliis, ubi ductus naſalis clauſus eſt, probe diſtinguendæ.

[*a*] Conferri poſſunt figuræ *Aquapendent. Sculteti, Solingenii, Palfiynii, Dionyſii, Garengeoti, Platneri* &c.

XIII.

Curatio, quæ oſſe lacrymali perforato peragitur.

Inſignem iſtum chirurgicæ artis defectum qui tollere ſuſtinuerunt, ii fere ſequentem curationis viam & propoſuerunt & obſervarunt. Scilicet, poſt adapertum ſaccum lacrymalem, modo ſupra N. XI. deſcripto, altera die ipſum quoque unguis os, ferramento quodam idoneo, eoque acuto admoto, (vid. Tab. XVI. fig. 24. vel Tab. VII. fig. 7. A. vel Tab. XXIV. fig. 2. B) oblique inter os ſpongioſum ſuperius & inferius ad nares uſque diligentiſſime perforarunt, turundam foramini immiſerunt, purgatoque dein, ut ſupra poſuimus, ulcere, per turundas & ſæpius repetitam ſpecillorum in nares immiſſionem, novum aliquem ductum lacrymalem efformarunt; ipſum denique vulnus externum, ductu rite formato, convenienti ratione glutinarunt. Alii a *ferramentis candentibus* plane quidem abſtinent, ſed ipſum tamen os per adhibita modo indicata ferramenta, vel etiam per ſpecillum ſulcatum ſic perrumpunt, ut & cariem, ſi quæ adſit, tollant, & ductum ſimul lacrymalem novum in nares hiantem una eademque operatione concitent. Rurſus alii *ferramentum candens*, quale illud eſſe poteſt (fig. 21.) tubulo (fig. 22.) ſuper os lacrymale impoſito, ſic applicant, ut deinceps per hoc os penitus ad narem uſque illud tranſadigant, reliquis, ut modo præſeripſimus, ordine confectis. Quanquam autem moleſtæ admodum ſunt, quas hactenus explicatas dedimus, fiſtularum lacrymalium, præſertim abſque oculi lacrymantis ſuperſtitis periculo, curandarum rationes, tamen quouſque commodiores defuerunt, pro præſtantiſſimis atque adeo prorſus neceſſariis non ſine ratione a chirurgis recentioribus expertiſſimis habitæ ſunt. Sic enim vel ipſe etiam SANCTUS YVESIUS, (*St. Yves*) Pariſienſium Medicus ocularius nobiliſſimus, adhuc nuper adhibere ipſas conſuevit, teſte *libello* iſto, quem *de oculorum vitiis* idem conſcripſit, aliique plures.

XIV.

ANELII ſtudium in curatione fiſtularum emendanda celebratur.

Interim quando ægri homines, præſertim delicatiores & nobiliores, dictam operationem illam, propter & inciſionis, & terebrationis, & uſtionis, & diuturnæ tandem deligationis moleſtias, nec non propter deformioris cicatricis atque infelicioris curationis, præſertim ſi parum prudens chirurgus acceſſerit, periculum, quam maxime difficulter admiſerunt; operæ pretium facturus ſibi viſus fuit ingenioſiſſimus auctor Gallus, ANELIUS, ſi ad Sereniſſimam Sabaudiæ Ducem ſanandam An. 1712. *novam eandemque tutam magis ac mitem fiſtulas curandi rationem* excogitaret. Quod ipſum etiam uſque adeo feliciter idem præſtitit, ut non ſolum novæ, ſed & interdum inveteratæ quoque fiſtulæ lacrymales, dummodo callus atque caries abſunt, abſque omni ſcalpello, cauterio item ac deligatione illa moleſta ſanari nunc haud raro valeant. Cujus equidem *curationis* quænam *potiora artificia* ſint, ſtrictim nunc jam declarabimus.

XV.

XV.

Specilli Aneliani uſus.

Nempe proprium quoddam ſpecillum ſatis tenue e filo argenteo ad inſtar arcus quodammodo inflexo conficitur. (vid. Tab. XVI. fig. 11. 12. 13.) Dehinc ægrotus in ſedili adverſa luce quam aptiſſime conſtituitur, diductaque per manum alterutram, quantum ſatis eſt, ſuperiori palpebra, per ipſum punctum lacrymale ſuperius, quod chirurgo probe cognitum eſſe debet, quam mitiſſime fieri poteſt, ſpecillum iſtud inflexum in ſaccum lacrymalem altera manu demittitur. Quod ipſum equidem eo promtius atque commodius ſolet effici, quo magis perſpectam partium iſtarum figuram ac poſituram ex anatomicorum doctrinis Chirurgus habuerit. Tum eadem providentia verſus naſum ſpecillum inſertum dirigitur: poſtea manubrium paulo elevatur, eoque alterum ejus extremum, quod in ſacco lacrymali hæret, hinc inde motitando blande deorſum ac verſus naſum, certa quadam dexteritate compellitur, præcluſuſque ductus naſalis ſic quam ſolertiſſime rurſus deoperitur. Longe autem facilius deoperiri ductus iſte conſuevit, ſicubi non niſi *per materiam, aut humorem aliquem* glutinoſum *obturatus*, quam ſi *plane coalitus*, ceu fieri in fiſtulis inveteratis ſolet, idem advertitur. Namque hic major utplurimum in premendo adhibenda violentia eſt, ita ut acutum, ſed tamen non adeo gravem aut intolerabilem dolorem ægrotantes ſentiant, ſanguiniſque etiam tunc aliquid e naribus exeat. (*a*) Ne qua forte autem ductus iſte lacrymalis recens apertus denuo præcludatur, neceſſarium utique viſum eſt auctori ANELIO non ſolum aliquoties quotidie, nempe circa matutinum ſemper atque veſpertinum tempus, aut, pro re nata, ſæpius etiam per idoneum ſiphunculum aptum injicere liquidum; ſed ſimul quoque dictum illud curationis negotium repetere, donec nihil amplius puris per puncta lacrymalia revertatur; unde ulcus mundatum ac priſtinæ integritati reſtitutus eſſe ductus iſte naſalis deprehenditur.

XVI.

Siringæ Anelianæ uſus.

Hoc ergo injectionis artificium parva fit iſta ſiringa ſive ſiphunculo ſuperius jam tum (vid. Tab. XVI. fig. 14.) commendato, ab ANELIO excogitato, aliove ſimili. Hujus enim pars anterior ſive tubulus tenuis litt. A ſetam ſuillam circiter craſſitudine adæquans, in inferioris palpebræ, quippe minus mobilis, punctum lacrymale curioſiſſime inſeritur, contentumque in ipſa purgans atque ſanans collyrium (vid. ſupra Cap. LIII. No. 5.) in ſaccum lacrymalem diligenter injicitur: atque id ipſum repetitis ſemper vicibus: quo ſcilicet accuratius & ſordes eluantur, & ductus lacrymalis novus apertus ſervetur. Ut vero hoc quam aptiſſime fiat; æger in ſedili collocetur adverſa luce, capite vel erecto, vel paullulum reclinato: & ſi oculus dexter curandus, chirurgus ſtet in latere ægri dextro, digitumque annularem manus ſiniſtræ, repleto prius ſiphunculo liquore idoneo, imponat

nat

[*a*] Uſum horum ſpecillorum *Garengeot* ignoravit; dum putavit, eis ductum naſalem obſtructum non reſerari poſſe; ſed ea tantum pro explorando ſacco lacrymali ſervire. Conf. N. XXV. hujus capitis: cum tamen revera eis reſerari queat.

nat palpebræ inferiori, mox ſub puncto lacrymali inferiori, juxta ſacculum lacrymalem, eoque non ſolum palpebram hanc ita diducat, ut punctum ejus lacrymale in conſpectum prodeat: (id quod facile fit ſi res rite inſtituatur) verum etiam ſiphunculus quam commodiſſime ei immitti queat: qui digitus ſimul fulcrum ſit, ne manus intremiſcat, ſed ſtrenua ac ſtabilis ſit. Poſtea ſiphunculus ad locum ejus poſteriorem litt. C. notatum, indice & medio digito manus dextræ comprehenditur pars ejus inferior, litt. D inter eoſdem manus ſiniſtræ digitos, jam ſub ægri oculo quieſcentis, interſeritur, eiſque firmatur; pars denique extrema ſiphunculi ſive tubulus litt. A in punctum lacrymale inferius quam cautiſſime immittitur, (*a*) caput piſtili litt. B, appoſito dextræ manus pollice, deprimitur, atque ſic liquor per punctum lacrymale in ſaccum lacrymalem, canalem naſalem & narem impellitur. Sed ſi verum fateri fas eſt, hæc omnia facilius demonſtrari, quum verbis ſatis deſcribi poſſunt. (*b*) Interea tamen, quicquid humoris in punctum lacrymale inferius injicitur, illud omne confeſtim cum e puncto ſuperiori redit, tum per ductum naſalem in nares atque ipſas fauces rurſus profluit. *Si oculus ſiniſter curandus*, chirurgus quoque in latere ægri ſiniſtro ſtet, ac cetera omnia perinde faciat, ut de dextro oculo jamjam docuimus. Variationis, ſive ut vulgo dicunt, *curioſitatis* cauſa, ut quandoque per ſuperius quoque punctum lacrymale ſiphunculo liquidum injicerem, digito eodem annulari manus ſiniſtræ, ſed ſupra punctum ſuperius poſito, palpebram ſuperiorem paulo ſurſum deduxi, donec punctum ſuperius in conſpectum prodiit: cui ſiphunculum immiſi, & liquidum, ut antea poſui, injeci: id quod eadem fere facilitate, ut prius præſtare potui. Sed manuum dexteritas & acies oculorum clara, ſi uſquam, ſane hic quam maxime requiritur, ut hæc rite perficiantur. Commodius tamen eſt in inferius punctum ſiphunculum immittere, quam in ſuperius.

XVII.

Quid faciendum ſit præterea.

Geminum illud curationis negotium tantiſper in dies ſingulos continuandum eſt, donec 1. ſine ſpecillo argenteo immiſſo & quaſi ſponte ſua liquor prædicta ratione injectus ad nares penetrat; 2. pituitæ vero purulentæ nihil quicquam amplius nec ſponte ſua, nec poſt compreſſum digitis ſacculum, e cantho majori prodeat. Tum enim feliciter confecta eſſe operatio conjicitur. Quanquam in aliis citius, tardius in aliis abſolvi curationis negotium conſuevit. Nunc enim poſt quartum, octavum, decimum quartum aut vigeſimum diem fiſtulæ non adeo mali moris ſaneſcunt; nunc magis amplum temporis ſpatium ad ſanationem impendendum eſt. Interim nulla fere tam pertinax lacrymalis fiſtula deprehenditur, quin extirpari per hactenus explicata

ANE-

[*a*] *Garengeot* vult, cap. de fiſt. lacrym. tubulum ſiphunculi pluribus motitationibus in ſaccum uſque lacrymalem eſſe immittendum. Sed hoc non eſt neceſſarium. Sufficit ſi in principio ductus puncti lacrymalis eſt.

[*b*] Factum inde videtur eſſe, quod nonnulli peſſime haſce operationes deſcripſerint. Ita & *ſpecula oculi*, quæ a *Garengeot* hic commendantur, lib. de Inſtr. chir. Tom. I. p. 422. vel prorſus inutilia ac aliena hic ſunt, vel ſaltem commodius ſine his perficiuntur.

ANELII artificia poſſit : dummodo caries atque callus abfuerint. Quin egomet non ſæpiſſime tantum fiſtulas ejuſmodi quam minimo temporis ſpatio, hoc eſt, intra tres quatuorve dies feliciter iſtac ratione curavi ; ſed ſingulari quoque experimento didici, poſſe vel ad ipſas etiam caries mitiores *Anelianam* iſtam *methodum* haud prorſus inaniter adhiberi. Sic enim anno 1727. puellam quandam, undecim annos habentem, per ſex circiter menſes continuato quotidie injectionis opere, feliciter ab ejuſmodi fiſtula veteri & carie mitiori donata, me liberare memini : quæ nunc adhuc bene valet, & matrimonium iniit.

XVIII.

Fiſtula patens quomodo curanda ſit.

Quoties fiſtula lacrymalis *perfecta* adeſt, ubi ſcilicet cutis externa ſimul eroſa eſt, longe utique facilius aperiri *ductus naſalis præcluſus* poterit. Neque enim hic per punctum lacrymale, ſed longe commodius per ipſam fiſtulam externam, per ductum naſalem recta deorſum tranſadigi in nares ſpecillum illud parvum argenteum Anelianum poteſt, & quidem craſſiori extremo litt. b in fig. 12. ſignato. Imo aliquando ad ductum naſalem obſtructum reſerandum in ejuſmodi malo uſus ſum eo ſpecillo, quod Tab. I. lit. K. exhibetur : quo facile ductum naſalem reſeravi. Cetera pro mundando ulcere eadem facienda ſunt, quæ hactenus propoſuimus : præterquam quod loco turundæ e linamentis, turundula plumbea aut cerea adhiberi longe aptius queat, ductuſque naſalis lapide infernali, conuli inverſi figuram habente, alternis diebus cautiſſime tangendus ſit, donec ſatis obdurata glutinationique non amplius opportuna ductus iſtius naſalis latera inveniantur, ubi poſtea apertura ulceris externa glutinatur, injectionibus pro canali naſali aperto ſervando aliquamdiu adhuc continuatis. PETITUM filo cerato craſſiori haud infeliciter loco turundulæ pro canali naſali aperto ſervando uſum aliquando hic fuiſſe, GARENGEOTIUS memorat. lib. de operat. chirurg. cap. de fiſtula lacrymali. Quando vero in his caſibus os unguis vitiatum, ulceris foramen eſt ampliandum, caries auferenda, vel os perforandum, ut ſupra jam propoſuimus.

XIX.

Fiſtula ſine ductus naſalis obſtructione :

Sicubi fiſtula lacrymalis *ſine ductus naſalis obſtructione* incidit, utique non tam ſpecillo argenteo, quam potius frequentiſſima materiæ per injectum idoneum liquorem expurgatione opus eſt. Similiter *ubi nimis relaxatus ſaccus lacrymalis* advertitur, confortantia inprimis medicamenta, nec non inſtrumenta comprimentia, quale illud Tab. XVI. fig. 20. vel alia idonea, ab AQUAPENDENTE, SCULTETO, PALFINO aliiſque delineata injicienda ſunt, quæ priſtino vigori paulatim ipſum reſtituant.

X X.

Ad fiſtulas calloſas & carioſas Aneliana methodus raro valet.

Animadvertendum hic etiam atque etiam eſt, egregie ſibimet atque aliis imponere, qui ſtatuere auſi ſunt, quaſi non ipſe modo primus inventor, ANELIUS, ſed egomet quoque exiſtimemus, nullam omnino fiſtulam lacrymalem exiſtere, quin curari per deſcriptam A-

NELII

NELII methodum valeat. Ubi enim aut gravis callus, aut inveterata atque ampla nimis caries ſimul adſunt, tum nihil omnes injectiones iſtæ proficiunt. Neque enim adhucdum reperiri medicamenta ſatis ad id valentia potuerunt. (*a*) Similiter evenire haud raro ſolet, ut vel ductus naſalis apertus conſervari, vel continuum materiæ corruptæ incrementum impediri, vel transmitti ad nares, ſpecillo licet pervias, liquor injectus ſecundum Aneliana artificia nequeat. Cujus equidem rei exempla egomet varia paſſim deprehendi, etiamſi cauſam veram eruere haud valuerim. Si quid ergo iſtiusmodi acciderit, ægrotusque curari nihilominus voluerit, unicum auxilium in eo poſitum eſt, ut, pro nova via ad nares paranda, itemque pro extirpandis callo atque carie, ſuperius propoſitam (*vid.* *No.* 12. & 13.) medicinam efficaciſſimam, vel etiam mox deſcribendas novas curandi vias adhibeamus. Nonnunquam ita alte *ad ipſa narium oſſa ſpongioſa caries penetraſſe* quibusdam viſa eſt, ut nec medicamentis, nec ferris candentibus tolli penitus potuerit; id quod tamen ego hucusque nondum deprehendi. Interim eatenus deliniri eadem quandoque poteſt, ut per novum aliquem factum ductum naſalem, modo ſupra propoſito, ad nares materia corrupta feratur, quæ, non ſine mirifica ægri hominis moleſtia, ex ipſis oculis antea profluxerat: præſertim ſi injectiones idoneæ poſtea aliquamdiu uſurpantur.

XXI.

Aliæ curandi rationes novæ.

Dictum ſuperius eſt, in fiſtulis lacrymalibus imperfectis, ſive ſubter cutem adhuc latentibus, cutem prius externam aperiri ſcalpello debere, quam unguis os perforatur. Minus autem longam minusque moleſtam operationem iſtam ut efficeret Hamburgenſis aliquis Chirurgus, nihil abs re facturus ſibi olim viſus eſt, ſicubi per peculiare quoddam atque ad id accommodatum inſtrumentum, (cujus fere figura exhibetur *Tab. XVI. fig.* 24.) cutem externam, ſaccum atque unguis os uno eodemque opere perforaret, ductu iſto lacrymali novo per immiſſam turundam ſuper indicata ratione confirmato, vulnereque dein externo rite rurſus glutinato. Denique in recentioribus haud deſunt, qui, quoniam novus ductus, perforatione oſſis unguis factus, ſæpius coaluiſſe viſus eſt, loco turundæ ductu WOLHUSII tandem *tubulum aliquem plumbeum*, vel aureum, vel argenteum Tab. XVI. fig. 25. in novum ductum iſtum per os unguis in nares inſerunt, (*b*) decenterque tandem glutinato vulnere externo intus relinquunt; ne unquam iterum, ceu fieri alias quam ſæpiſſime ſolet, coarctari ductus iſte valeat: id quod etiam jam aliquoties haud ſine ſucceſſu perfeci; attamen tubulo uſus ſum prioribus paulo majori, ut tanto amplior via lacrymis pateret, ſicut fig. 26. exhibetur, & ulcus deſuper glutinavi.

XXII.

[*a*] Celebris ille archiater Palatinus BRUNNERUS per litteras aliquando me certiorem fecit, ſe injecto liquore mercuriali fiſtulam lacrymalem peſſimam feliciter curaſſe.

(*b*) Vid. PLATNERI diſſ. *de fiſtula lacrymali.*

XXII.

Methodus nova Lamorieri.

Adhuc novam has fiſtulas curandi rationem nuper demum cum publico communicavit Academia Regia Pariſienſis: (*a*) qua inventor ejus Dn. LAMORIER ſacculum lacrymalem ſcalpello, ut alias fieri ſolet, quantum ſatis eſt, aperit, deinde forcipem peculiarem roſtro acuto & curvo immittit, (vid. Tab. XVI. fig. 29. litt. A.) atque roſtro hoc os lacrymale ad cavum uſque narium perrumpit. Hoc facto, ut ampliorem hiatum ſive ductum ad nares conficiat, (quem ſatis amplum valde neceſſarium eſſe indicat, ne facile, ut alias ſæpe contingit, rurſus coeat ac concreſcat,) forcipem paulo dilatat, (vid. fig. 30.) eoque ipſo lacerat ac diffringit uberius & os lacrymale & membranam naſi internam. Forcipe remoto primis diebus vulnus linamentis carptis & unguento digeſtivo deligat. Tertio vero vel quarto die loco turundæ novo ductui candelam ceream, cujus craſſities calamum ſtramineum ſive lineam mathematicam æquare minimum debet, eamque paululum incurvatam & capitulo quodam inſtructam (vid. fig. 31. litt. A & B) immittit, quam per triginta quinque, imo quadraginta dies in eo conſervari præcipit, donec novus ductus perfecte formatus ſit, & tunc demum candelam hanc ceream rurſus extrahi atque vulnus conſolidari jubet: ſic enim certe ductum apertum conſervatum iri, novamque concretionem non metuendam eſſe, aſſeverat.

XXIII.

Yveſii modus.

Alium adhuc fictulas has curandi modum, quo YVESIUS *St. Yves* ocularius ille pariſinus quondam celeberrimus, ac ſupra jam laudatus, uſus eſt, in diſſertatione quadam *de fiſtula lacrymali* Baſiliæ an. 1730. habita, deſcribit *Jo. Caſp.* SCHOBINGERUS, Sangallo-Helvetius: qui ita fere ſe habet. „ Cutis ſcilicet circa majorem oculi angulum, dum „ æger in ſella ſedet, leviter, ut in vena ſecanda, tenditur, & una „ cum ſacco lacrymali, *a palpebris*, muſculi orbicularis tendinem ver- „ ſus, ſcalpello phlebotomo oblique pertunditur. (*b*) immiſſoque per noctem ſpongiæ compreſſæ ſive *præparatæ*, ut vocant, fruſtulo, vulnus dilatatur, & ſuperimpoſito emplaſtro conveniente munitur. Altero die, apparatu remoto, vulneris & ſubjacentis oſſis unguis ſtatus ſpecillo & injectione exploratur, & præſertim, an oſſis unguis caries adſit, inquiritur. Poſtea altera Chirurgi manus caput ægri ſuſtentat; altera ſpecillo fortiori, vel inſtrumento quodam tricuſpidali (*acu* ſeu *clavo* potius *apice triangulari*) Gallis *Troicar* vocato, os unguis naſum verſus caute & oblique perforat. Ubi quam maxime obſervandum, ut primo locus probe obſervetur, quem os unguis occupat: ne imprudenter os planum, prioris loco pertundatur, vel in oſſis ma-

[*a*] *in Memor.* Acad. Reg. An. 1729. pag. 590. Edit. Amſtel.

[*b*] Hic deſcripto hujus operationis mihi obſcura videtur: nam dum *a palpebris* dici, haud ſatis patet; utrum ab inferiori an ſuperiori ſectio ſit inſtituenda. Ego ab inferiori ſectionem inchoandam eſſe hic puto.

maxillaris apophyſin naſalem, vel in ſinum hujus oſſis fruſtra immittatur. Deinde ut ferramentum perforans ductu obliquo ita dirigatur, quo ejus apex, perforato oſſe unguis, inter utramque laminam oſſium ſpongioſorum medium naſi locum obtineat, ne vel hæ vel aliæ partes lædantur. Perforato ſic oſſe unguis, Chirurgus ægri nares cohibet, eumque ſpiritum ducere (*ſeu potius ſpiritum per nares expellere*) jubet, ut ex ære & ſanguine per vulnus egrediente, an perforatio oſſis hujus rite inſtituta ſit, cognoſcat. Liberam ad nares viam ex indiciis hisce cognoſcens, eam ita ſervare ſtudet, parumque dilatat, immiſſo in vulnus fruſtulo ligneo cuneiformi, (*a*) atque emplaſtrum ſuperimponit: quod idem ſequentibus diebus per turundas, ex linteo cera imbuto factas, præſtare ſtudet. Has autem tertio quoque die mutat, ſenſimque craſſiores (neque tamen vel craſſiſſimam ultra calami ſcriptorii amplitudinem) adhibet; dein retrogreſſus ad eandem proportionem, tenuioribus paulatim turundis utitur. (*b*) Harum ope oſſa corrupta, nullo adhibito igne, ſponte, ut affirmat, ſecedunt, & nova ex ſacco lacrymali paratur lacrymis via ad nares. *Aſperitates aut feſtucæ oſſium*, ſi quæ curationis tempore occurrunt, auferendæ. *Sinus*, ſi quidam adſit, forfice aperitur, *membranæ Schneiderianæ* ipſiusque ſacci lacrymalis ulcera lapidis infernalis repetita circa curationis finem applicatione conſolidantur. In quavis deligatione æger, cohibitis naribus, ærem per novam viam niſu quodam expellere ſatagat, ut ſic pus, hic loci forte collectum & ſtagnans, expellat, atque Chirurgus novam turundam, non niſi *oleo* prius inunctam, (*c*) in ductum recens paratum intrudat, atque emplaſtrum ſuperimponat. Tandem ductus parietibus ſatis firmatis atque conſolidatis, turunda removetur atque omittitur, & ſolo emplaſtro glutinatio vulneris externi perficitur; id quod intra ſex, ut ait, vel octo hebdomadum ſpatium optime plerumque abſolvitur. „ Hæc omnia „ vero an ex voto ſint peracta, repetitæ circa curæ finem, ac poſt cu- „ ratum morbum injectiones congrui liquidi (*per punctum ut puto, la-* „ *crymale*) oſtendunt, dum hoc in nares penetrat.

XXIV.

Monita circa Anelii modum.

Ratione vero hujus *injectionis* monendum mihi hic eſt, SCHOBINGERUM perhibere, *methodum* curandi has fiſtulas *Anelianam oblivioni fere hodie eſſe traditam; cum non absque ſumma induſtria dexteritateque adminiſtretur*. (*d*) Concedo & credo quidem apud eos, qui debita dexteritate eam rite perficiendi inſtructi non ſunt, ipſam oblivioni traditam eſſe & adhuc tradi; verum propterea ego ipſam oblivioni minime tradidi, ſed mihi

(*a*) Qua magnitudine, non indicatur; licet lector hoc non facile divinare queat.

(*b*) An omnes hæ cautelæ ſive *circumſtantiæ* adeo ſint neceſſariæ, dubito.

[*c*] Ab omnibus aliis Chirurgis *olea* oſſibus læſis noxia eſſe docentur: non igitur video, quare hic *olea* commendet, ubi oſſa tenerrima læſa ſunt; neque, quale oleum hic ſecure adhibendum ſit, indicat. Idcirco tutius eſſe puto, turundam ſpiritu vini vel eſſentia vulneraria potius imbuere, quam oleis noxam oſſibus inducere.

[*d*] In diſſert. ſua de fiſtul. lacrym. ſupra citata pag. 22.

mihi potius in frequenti uſu eſt, & facillime eam plerumque perficio. Ex deſcriptione autem, quam SCHOBINGERUS de ea dedit, pag. 21. veriſimile eſt, ipſum eam non niſi difficillime perficere poſſe: quia debitum artificium ſive *encheiriſin*, ut vocant, haud ſatis cognoviſſe videtur.

XXV.

Garengeoti quidam errores.

Ita & GARENGEOT *in operat.* ſuis *Chirurg.* ANELII modum fere ſilentio præterit, quaſi rem nullius momenti; in libro vero ejus, quod *de inſtrumentis Chirurgicis* agit, tam male de ipſa ſcribit, ut manifeſtum inde ſit, ipſum eam nunquam tentaſſe vel inſtituiſſe. Ita & *ſpecillum*, quod pro hoc uſu ibidem delineat, (*a*) tam tenue & imbecillum, adeoque tam male verſus ſuperius extremum effingi curavit, ut nunquam ea canalis naſalis clauſus pertundi queat. At tubulum extremum ſiphunculi *Aneliani* tam tenuem quoque ac ſubtilem ibidem litt. M. repræſentavit, ut perforatus, ſicuti oportet, eſſe nequeat; ſed potius inſtar aciculæ cum dolore, ſi palpebris admoveretur, puncturus ſit. Denique *ſpeculum oculi* in his injectionibus, contra ANELII inventoris & meam jam a viginti & quod excedit annis deſcriptionem (*b*) traditam, adhibendum eſſe docet, (*c*) & duplex hunc in finem delineavit; quod vero in hac operatione chirurgum profecto plus impedit quam juvat, ſolisque digitis rite applicatis, ut ſupra docui, melius hæc omnia fieri poſſunt, quam cum ita dictis ſpeculis, ſicut vel millies illud perfeci. Interea tamen, licet hoc tam ſæpe factum ſit, & adhuc fiat, GARENGEOT *ſpecillis oculariis in canalem naſalem perveniri poſſe, negat*, (*d*) *quoniam viarum flexus* nimis eſſet magnus. (*Le detour eſt tropgrand*) Sed regero, difficulter quidem hoc negotium aliquando ſuccedere iis, qui in hac arte nondum ſatis exercitati, aut requiſita ſcientia & dexteritate non inſtructi ſunt, vel non ſatis ad illud, quod hic faciendum eſt, attendunt. Verum propterea illud perfecto non eſt impoſſibile, ſed ſatis plerumque facile res hæc a viginti abhinc annis mihi ſucceſſit in pleriſque meis ægris, poſtquam ea, quæ ANELIUS hac de re ſcripſerat, tantum legeram; licet nunquam antea ab aliquo hanc operationem viderim inſtitutam. Ita aliquoties chirurgi a locis remotis, & quidem aliquando Hamburgo huc Helmſtadium ad me venerunt; ut hanc operationem, (quam quoque, poſtquam ſæpius eam fruſtra alibi antea tentaverant, impoſſibilem eſſe crediderant) a me viderent ac diſcerent; qui deinde, poſtquam artificium ſive encheiriſin ipſis aliquoties in ejusmodi ægro demonſtraveram, eam promte imitari poterant. Imo aliquando ſtudioſum Theologiæ hoc morbo laborantem curavi, qui, poſtquam quotidie aliquamdiu & ſæpius ipſi hæc ſpecilla per punctum lacrymale & ductum naſalem obſtructum in nares usque ejus,

[*a*] Tom. I. de inſtrum. chirurg. pag. 427.
(*b*) In diſſ. mea de fiſtula lacrymali.
[*c*] Ibid. pag. 416. & 417.
(*d*) Nam pag. 426. poſtquam, quomodo ſpecillum per punctum lacrymale immittendum ſit, deſcripſit, ait: *on donne quelques petits mouvemens pour chercher le ſac lacrimal, opprochant de l'ouverture, qui communique dans le canal naſal autant qu'on le peut*; CAR IL N'EST PAS POSSIBLE D'Y ENTRER, LE DETOUR EST TROP GRAND. *L'uſage de ces inſtrumens eſt de ſonder par le points lacrimaux, afin de voir ce qui ſe paſſe dans le ſac.*

ejus, & quidem ſine ullo fere dolore, immiſi, ipſe hoc ante ſpeculum in ſe ipſe tentavit ac tandem feliciter perfecit: imo hoc brevi promtius fere, quam egomet ipſe, in conſpectu multorum ſtudioſorum, dexterrimo ſpecilli motu, in ſemet ipſo perficere potuit; ita ut, dum ſpecillum vix ad punctum lacrymale ab ipſo admotum crederes, jam per ſaccum & canalem naſalem in nares propulſum hæreret, idque ſæpius per integras horas ſine incommodo in viis lacrymalibus & naſo, pro reſerata via melius aperta ſervanda, reliquit. Prolixior hic paulo fui, primo ut illud *impoſſibile* refellerem; ac deinde ut ex dictis appareret, GARENGEOTIUM in hac operatione non ſolum haud exercitatum eſſe, ſed etiam *uſum præcipuum horum ſpecillorum ignorare*: quia tantum ait, ea ſervire *pro explorando ſacco lacrymali*; cum potius ad reſerandum atque *aperiendum canalem naſalem obſtructum* & in oculo lacrymante & in fiſtula lacrymali ab inventore *deſtinati fuerint*, atque etiam in his morbis optimo cum ſucceſſu ſæpius adhiberi queant. Denique etiam inventoris horum ſpecillorum & ſiphunculi, quæ delineavit & deſcripſit, ANELII ſcilicet, nullam prorſus mentionem facit; quod vero quare fecerit, aliis dijudicandum relinquam. conf. Cl. MORGAGNI Adverſ. Anatom. VI. animadverſ. LXIV.

XXVI.

In curatione mirum quantum auctores variant.

Memoratu dignum hic atque ex hactenus adductis manifeſtum videtur, fiſtulam lacrymales curandi rationem uſque adeo multiplices & varias exiſtere, ut in nullius propemodum alius morbi curatione magis ab invicem Chirurgi diſſenſerint. Copioſius adhuc atque prolixius hanc in curandis fiſtulis lacrymalibus operationum varietatem in ea Diſſertatione explanavimus, quam ſeorſim *de fiſtula lacrymali* jam An. 1716. Altorfii quondam conſcripſimus.

XXVII.

Auctoris ratio curandi fiſtulas lacrymales quæ ſit.

Tandem nunc illud forſan ſupereſt, ut, quam egomet in curandis fiſtulis lacrymalibus rationem inire ſoleam, breviter exponam. Scilicet initio mitiſſimam ANELII methodum, præſertim in recentioribus, commendatam mihi habeo, eamque per aliquot dies vel hebdomades, præſertim ſi malum minui obſervo, pro mali diverſitate, tento. Quæ vero ubi parum proficit, ad ſcalpellum venio, providiſſimeque oculo utroque tecto, cutem externam atque ſaccum lacrymalem ſectione vel obliqua vel lunata ſic aperio, ut altero die, ne ſanguis impedimento ſit, commode perforari per adhibitum inſtrumentum Tab. XVI. fig. 24., vel Tab. XXIV. fig. 2. unguis os amplo ſatis vulnere ad nares uſque valeat: id quod poſtea ratione ſupra indicata quam cautiſſime perficio. In foramen ſive canaliculum iſtum novum, eloto prius vulnere vino tepido, primo turandam, & poſt alterum tertiumve diem candelam ceream aut turundam quendam plumbeam paulo ampliorem, ut meatum novum bene impleat, ea fere craſſitudine quam ferrum fig. 21. litt. A. oſtendit, medicamentis balſamicis inunctam, tantiſper injicio, donec penitus idem fuerit confirmatus. Quod vero ut citius fiat, oras novi canalis alternis fere diebus, extracta prius turunda, lapide infernali tango, idque per tres

vel

vel quatuor hebdomades, aut etiam, ſi opus, diutius continuo. Poſtea vulnus vel ſine cannulam injecta, ſi novus ductus ſatis amplus, glutino, vel tubulum aut cannulam quandam plumbeam ſive in ditioribus auream, eandemque breviorem, ut in Tab. XVI. fig. 25. quales PLATNERUS delineavit; vel quia has ſubinde nimis anguſtas obſervavi, ut liquidum viſcidum commode tranſire non potuerit, paulo ampliorem, ut fig. 26. a me delineatur, quoad ejus fieri poteſt, exactiſſime in foramen illud ſic inſinuo, ut poſt impoſitum medicamentum balſamicum & emplaſtrum quam aptiſſime ſuper ipſam & deligari & glutinari ſacculus lacrymalis ipſaque cutis externa poſſint. Tubulus iſte ſic in novo ductu & naſo relinquitur, itaque relictus uſque adeo parum ægris moleſtus eſt, ut nonnulli exiſtant, qui eundem ſibi a me intus relictum fuiſſe ipſimet neſciant. Ut vero hæc curatio tanto melius ſuccedat, altero die poſt adductas vulneris oras, per punctum lacrymale quotidie aliquoties decoctum veronicæ ſiphunculo Aneliano injicio, ut lacrymis ſic via per tubulum illum monſtretur. Quanquam autem ad abducendam in nares pituitam tubuli iſti ſatis idonei eſſe conſueverunt; tamen neque illud diffiteri ego poſſum, in quibuſdam fiſtulis gravioribus, præſertim ſi non ſatis ampli ſunt, ipſos non omne punctum abſolvere, ſed interdum mali adhuc aliquid, & inprimis oculum lacrymantem, relinqui, *Ferro candenti* ad has fiſtulas ſanandas nunquam adhuc uſus ſum, atque rariſſime illo opus eſſe exiſtimo; licet tam multi auctores illud tantopere tanquam maxime neceſſarium commendaverint, & quidem non ſemel aut bis, (*a*) ſed multoties, imo fere centies (*b*) illud adhibendum præceperint. Verum potiſſimum curationis momentum in eo verſari opinor, ut canalis novus, ferramentis ſupra laudatis, ſatis amplus paretur, ne facile rurſus coarctari aut claudi intus poſſit. Ita enim ſimul caries, ſi quæ adeſt, in oſſe unguis deſtruitur ſine ferro candenti. Atque ex his ſimul intelligi poteſt, ea ferramenta, quæ nimis anguſtum canalem per os unguis efficiunt, itemque tubulus aut cannulas anguſtiores fiſtularum harum curationi minus idonea eſse.

XXVIII.

Cautelæ & monita quædam.

Denique *cautelas* nonnullas hic adhuc adjiciendas eſse haud alienum exiſtimavi: & primo quidem *in curationis principio*, præſertim ubi ſectio inſtituitur, *alvum ægris* prius *ducendam* eſse duco, & ſi forte ſanguine abundant, ſanguinem detrahi curo: id quod etiam poſt operationem, ſi forte inflammatio incidit, quod tamen hic raro vidi, iterari jubeo. 2. *Si corpora impura*, in quibus curatio hæc inſtituenda, ante & poſt operationem medicamenta ſanguinem purificantia, cumprimis decocta lignorum, interjectis ſubinde alvum ducentibus idoneis, adhibeo. 3. *Si alii morbi forte conjuncti*, his propriis ſuis remediis occurrendum eſt.

(*a*) Ut GALENUS, ARCHIGENES, CELSUS, ÆGINETA, PARÆUS, AQUAPENDENS, SEVERINUS, *Iſaack* ISRAELITA, MARCHETTUS, SOLINGEN, VAUGUION, CLERK, DIONIS, MAITRE JAN.

(*b*) Sicut *Herc.* SAXONIA fecit. Quidam ex veteribus, teſte GALENO *de comp. pharmac. ſec. locos lib. V. cap.* 2. adeo crudeliter in fiſtula hac ſananda proceſſerunt, ut per anguſtum quoddam infundibulum *plumbum liquefactum* in fiſtulam ſuper os infuderint. Conf. *diſſert. noſtra de fiſtula lacrymali*, *cap.* 5.

4. Sectionem ego *ſtando* perficio; PLATNERUS vero eam *ſedendo*, fere ut in cataractæ operatione, fieri vult. *diſſ. de fiſt. lacrym. pag.* 41. 5. Idem præcipit pag. 43., ut in ſectione hac *perioſtium ab oſſe removeatur, & ut ſaccus lacrymalis transverſa ſectione ab oſſe unguis ſeparetur atque extirpetur*. Verum quia harum rerum nullam video rationem, hoc nunquam feci & has fiſtulas tamen bene curavi. Quicquid enim per pauca fieri poteſt, non fiat per plura. 6. *Pro hernia ſacci lacrymalis curanda*, ubi canalis naſalis apertus eſt, PLATNERUS ſuadet, ut ea ipſa ſcalpello aperiatur, & poſtea balſamo de mecha rurſus conſolidetur: ita a cicatrice ſaccum lacrymalem laxum rurſus coarctari & roborari. Ego in ſimili caſu idem præſtiti; ſed per aliquot dies poſt inciſionem oras plagæ lapide infernali quotidie tetigi, & poſtea rurſus glutinavi: ita majus adhuc inde robur ſaccus lacrymalis acquiſivit, injecto poſtea ſimul intus decocto veronicæ cum pauxillo ſpiritus vini. 7. Quando *caries os unguis obſidet*, hoc non pertundi, ſed cauterio, ut veteres quamplurimi docuerunt, ad nares usque aduri idque aliquoties debere vult PLATNERUS pag. 47. Verum quia crudeliores hujus curationis nullam rationem addit, & oſſis hujus caries pertundendo & ſine igne tolli poſſit, blandiorem viam præfero. 8. GARENGEOT vult, ut in ſectione harum fiſtularum, ſi *muſculus oculi obliquus minor* pinguedine privatus conſpiceretur, reſecetur. (*a*) Sed cum nullam hujus rei rationem proferat, hoc conſilium minime ſequendum eſſe puto, quia noxam oculo inferre poſſet. 9. Idem GARENGEOT negat (*b*) *novam viam ad nares, perforato oſſe, conſervari poſſe, adeoque lacrymas quoque facta operatione ad nares non tranſire, & puncta lacrymalia poſt operationem eſſe inutilia* contendit. Sed obloquitur hic experientiæ cum noſtræ, tum aliorum multorum nobilium Medicorum; atque uberius oſtendit, ſe in morbis oculorum curandis non multum verſatum eſſe. Quare etiam de YVESII, VVOLHOUSII & LAMORIERII curandi rationibus nihil proponere videtur.

Explicatio Tabulæ decimæ ſextæ.

Fig. 1. exhibetur *hamulus* ſive uncinulus obtuſus, & ſingulari modo inflexus, pro palpebris abducendis ſive diducendis in quibuſdam operationibus in oculo & palpebris inſtituendis: quem gallico nomine *Hamſon plat* accepi. Litt. A denotat partem unci obtuſam; B ejus manubriolum.

Fig. 2. repræſentat *acum* litt. A, manubriolo B inſtructam, pro vaſis ſanguiferis tunicæ adnatæ vel etiam pro pterygiis quibuſdam elevandis & diſcindendis.

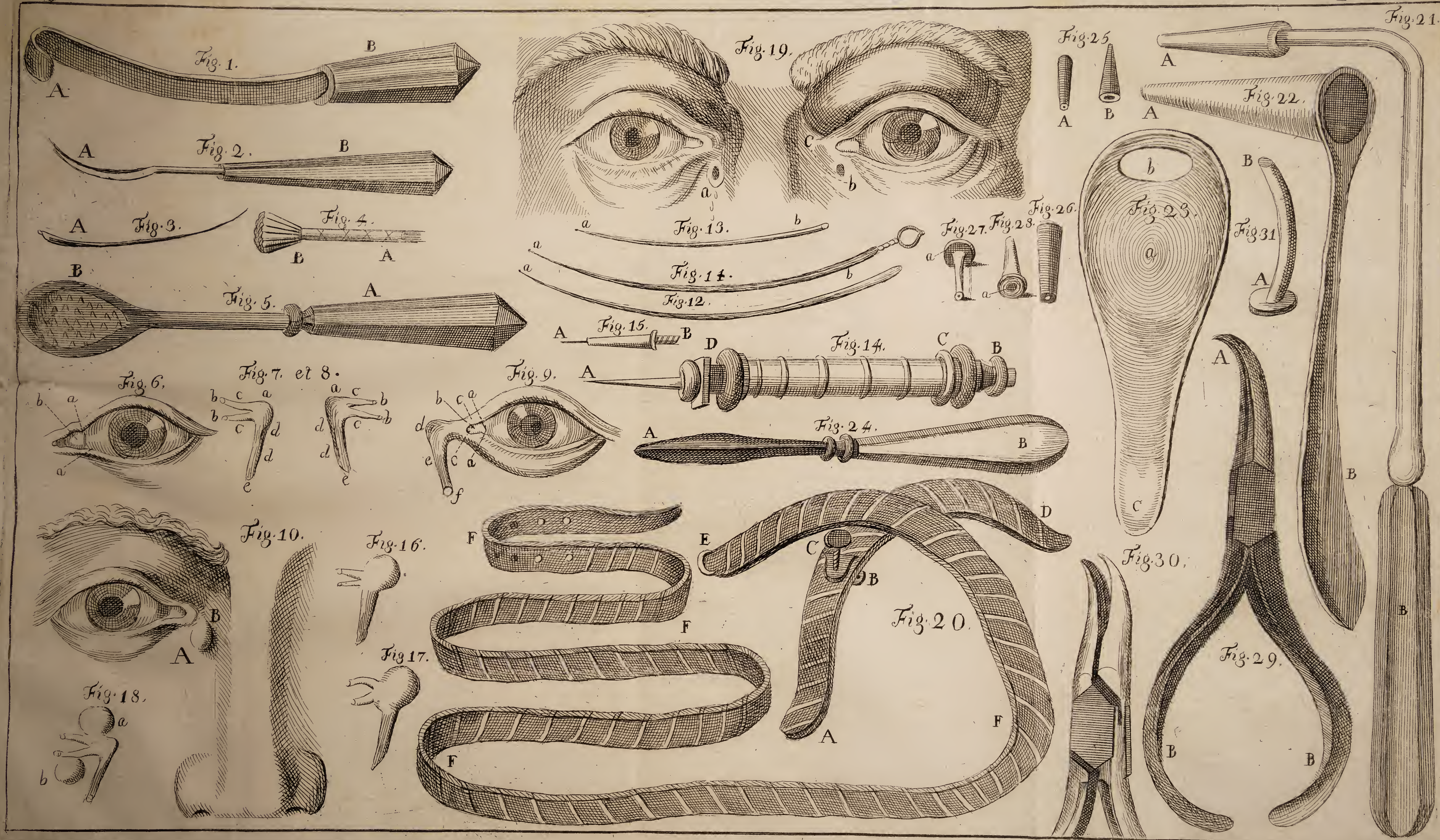
Fig. 3. *Gluma* ex ariſta ſecalina repræſentatur, pro *ophthalmoxyſtro vegetabili* parando; in qua uncinuli ejus litt. A. indicantur, quibus venulæ oculi in ſcarificatione lacerantur.

Fig. 4. oſtendit *blepharoxyſtrum* ſive *ophthalmoxyſtrum* ſive *ſcopulam oculariam* ex decem, duodecim vel quindecim glumis aptis colligatis & ſectis compoſitam: litt. A manubriolum, B partem, qua ſcari-

fi-

[*a*] Oper. Chirurg. Tom. III. pag. 87.

[*b*] Ibid. pag. 99. & 100.


Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7. et 8.
Fig. 9.
Fig. 10.
Fig. 12.
Fig. 13.
Fig. 14.
Fig. 15.
Fig. 16.
Fig. 17.
Fig. 18.
Fig. 19.
Fig. 20.
Fig. 21.
Fig. 22.
Fig. 23.
Fig. 24.
Fig. 25.
Fig. 26.
Fig. 27.
Fig. 28.
Fig. 29.
Fig. 30.
Fig. 31.

ficatio palpebrarum & quandoque etiam oculi peragitur, uncinulis multis inſtructum.

Fig. 5. *Ophthalmoxyſtrum blepharoxyſton* CELSI, & ÆGINETÆ ſiſtit ad formam cochlearis fere exaratum: litt. A manubrium indicat; B partem, convexum cochlearis latus, idque exaſperatum oſtendentem, qua palpebras veteres radere ſive ſcarificare ſolebant, quod a D. MAUCHARTO accepi. Aliud ab hoc paulo diverſum a D. PLATNERO exhibetur, diſſert. de ſcarif. oculor. litt. F.

Fig. 6. Oculum ſiniſtrum repræſentat, cujus *bina puncta lacrymalia* per litt. aa; caruncula lacrymalis his interjecta per litt. b. indigitatur.

Fig. 7. & 8. *ductus lacrymales* exhibent, qualiter a binis oculis ad nares procedunt: litt. aa ſaccum lacrymalem, bb *puncta lacrymalia*, cc ductus a punctis his ad ſacculum lacrymalem tendentes, dd *ductum naſalem*, & denique ee oſculum hujus ductus in nares hians indicat.

Fig. 9. deſignat, *quomodo recenſitæ partes iſtæ cum oculo ſiniſtro conjungantur*: litt. aa puncta lacrymalia, b carunculam, cc ductus a punctis lacrymalibus ad ſaccum lacrymalem protenſos, d ſaccum lacrymalem, e ductum naſalem, f denique ductus hujus oſculum in nares deſinens demonſtrant.

Fig. 10. litt. AB relaxati *ſacci lacrymalis tumorem* ſive *herniam*, quam vocant lacrymalem, itemque *anchilopa* deſignant.

Fig 11. *ſpecillum argenteum* tenuiſſimum, quali in primis experimentis uſus ſum, oſtendit, paululum inflexum, perquam exiguo globulo olivari circa apicem a inſtructum, pro ductu naſali in oculis lacrymantibus fiſtuliſque obſtructo, ſecundum Anelianam mothodum, reſerando.

Fig. 12. *Specillum Anelianum* oſtenditur: quod, ut facilius ductus naſalis obſtructus perforari queat, verſus alterum extremum b, majoris roboris gratia, meo craſſius & robuſtius eſt.

Fig. 13. Aliud ejusmodi ſpecillum, quali hodie plerumque utor, præcedentibus multo brevius, ſed ut eo, expertus ſum, commodius.

Fig. 14. *Siringam argenteam* ad ANELII deſcriptionem olim a me paratam ſiſtit, ad injiciendos per puncta lacrymalia idoneos liquores accommodatum; litt. A tubulum ejus tenuiſſimum deſignat, cujus apex tantum in punctum lacrymale immittendum; B vero piſtillum; C pars ſuprema, quæ dextræ, D quæ ſiniſtræ manus digitis comprehenditur.

Fig. 15. litt. A *Tubulum aliter conformatum* exhibet, qui eidem vel ſimili ſiringæ in eundem uſum jungi poteſt ope cochleæ B.

Fig. 16. *&* 17. demonſtrant, quomodo *ſaccus lacrymalis* varia ratione interdum *relaxari* aut diſtendi ſoleat.

Fig. 18. repræſentat, quomodo juxta ductus lacrymales abſceſſus & tubercula, quæ ductus lacrymales erodunt fieri quandoque ſoleant, hocque oſtendit litt. a circa ſuperiorem, b vero circa inferiorem: qualis morbus ſereniſſimæ Sabaudiæ Ducis fuiſſe mihi videtur.

Fig. 19. litt. a demonſtrat fiſtulam lacrymalem *perfectam* paulo ampliori foramine, b vero anguſtiori foramine apertam. Tractus vero c b, punctis notatus, modum quo fiſtula lacrymalis incidi poteſt.

Fig. 20. Inſtrumentum aliquod ferreum, quod pro comprimendo ſacco

 la-

lacrymali inſervit, ex PLATNERI diſſertatione ſiſtitur: litt. A nodulus eſt, qui ſacco lacrymali imponitur, B verticillum, C trochlea, qua nodus A fortius ſacco admovetur; D crus ejus ſuperius, quod ſuper frontem aſſurgit; E uncus, cum quo lorum F multis foraminulis præditum nectitur, ut tota machina in capite & fronte probe firmetur.

Fig. 21. *Ferramentum* indicat pro oſſe lacrymali carie affecto *adurendo*. litt. A pars eſt, qua os aduritur, B vero manubrium, ex eodem.

Fig. 22. *Cannulam* ſive fiſtulam exhibet ferream, cujus pars A loco carie affecto imponitur; B vero manubrium ejus oſtendit, quo comprehenditur, dum ferrum candens per fiſtulam oſſi admovetur.

Fig. 23. Inſtrumentum demonſtrat ex argento vel orichalco confectum, quod circa litt. a ad *cochlearis inſtar excavatum eſt*, ut oculus adurendus eo comprehendi & tegi poſſit, dum per foramen b ferrum candens oſſi carioſo admovetur: litt. c eſt pars, quæ pro manubrio inſervit. Adhiberi etiam poteſt pro oculo tegendo, quando fiſtula lacrymalis inciditur

Fig. 24. ſiſtitur *ferramentum*, quo *cutis*, *ſaccus lacrymalis & os lacrymale ſimul perforari poſſunt*; vel etiam os unguis, aperto prius ſacco lacrymali, ſolum pertundi & diffringi: litt. A notat apicem ejus, B manubrium.

Fig. 25. litt. A & B indicantur *tubuli* ſecundum VVolhuſii methodum, ex PLATNERI diſſertatione, quales in perforatum os unguis inſeruntur, & glutinata poſtea cute obteguntur.

Fig. 26. *Tubulus* ejuſmodi, ſed paulo *major & amplior*, quali ego uti ſoleo eundem in finem; qui vel ex plumbo, vel auro conſtare optime poteſt.

Fig. 27 & 28. Tubuli ſunt argentei ex eodem PLATNERO, oris inſtructi, quibus foramen ad nares factum, donec callo obductum ſit, apertum ſervari vult.

Fig. 29. Forcipem denotat *Lemorierianam*: A denotat apicem incurvam & acutam, qua os unguis pertunditur; BB vero ejus crura, quibus apex dilatari & claudi poteſt.

Fig. 30. Ejuſdem *forcipis partem ſupremam*, eamque apertam, ſignificat, ſicuti eſt, quando os lacrymale ea magis diffringendum eſt.

Fig. 31. oſtendit candelæ cereæ, qualem LEMORIERIUS pro foramine, ad naſum facto, aperto ſervando loco turundæ adhibet, figuram, & quidem litt. A ejus capitulum, B vero extremum, quod nares ingreditur.

Qua-

Quales operationes Chirurgicæ in ipſis oculis fiant. (*a*)

CAP. LV.

De oculorum ſuffuſione ſive cataracta.

I.

Cataracta quid ſit.

QUibus equidem morbis partes oculo proximæ affligantur, hactenus ediſſeruimus. Sequitur, ut de iis quoque malis exponamus, quæ ipſum oculi corpus ſive *bulbum*, ut vocant, infeſtare conſueverunt. Potiſſimum fere in his illud eſt, quod *ſuffuſionem* veteres Latini, recentiores *cataractam*; Græci autem *hypochyma* & *hypoychſin* appellarunt; quodque ad noſtra uſque tempora minus accurate adhuc explicatum deprehendimus. Et *cataractam* quidem vel *ſuffuſionem* quando nominamus, *iſtud oculorum vitium cum pleriſque ſcriptoribus deſignamus, quo pupilla*, quæ naturaliter nigra eſſe debet, *amiſſo colore naturali, opaca fit, & vel in ea, vel mox poſt illam colores alienos, album puta, cinereum, flavum, cœruleum aut ferrugineum contrahit: unde initio varia viſionis impedimenta, tandem vero plena occoecatio ſive cœcitas producuntur.*

II.

Cataractæ cauſa ſecundum I. veteres

Animadvertimus hic, Medicos, qui olim atque ad noſtra fere tempora uſque clari extiterunt, pleroſque omnes inſigniter in explicanda ſuffuſionis vel cataractæ ſede & cauſa aberraſſe. Quotus enim quiſque inter illos eſt, qui non dubitat quin morbum modo deſcriptum ſive *ſuffuſionem a corpore vel membrana* aut *pellicula quadam, intus in humore aqueo præter naturam ſuborta, ſemper naſci* exiſtimaverit, & quod ejuſmodi corpus ſive pellicula aut membrana unica ejus cauſa ſit? quum tamen e præſtantiſſimorum virorum per aliquot abhinc annos paſſim inſtitutis obſervationibus manifeſto pateat, non niſi rariſſime in iſtiuſ-

(*a*) Laudem quidem hic meretur GARENGEOT haud exiguam, quando lib. de Inſtr. chirurg. Tom. I. cap. XIV. pag. 414. *dolet & redarguit Chirurgorum negligentiam, quod operationes Chirurgicas, quæ in oculis inſtituendæ veniunt, circumforaneis & hiſtrionibus relinquant, eoſque ſerio adhortatur, ut nobiliſſimam hanc chirurgiæ partem ſibi rurſus vindicent, atque diligentius ac melius, quam adhuc factum eſt, excolant atque exerceant: cum plerique ne inſtrumentis quidem oculariis inſtructi ſint*. Interea tamen mirandum, quod in operationibus chirurgicis ſuis, tam ex præcedentibus, quam ſequentibus, quæ in oculo fiunt operationibus, nullam niſi unicam illam, quæ de fiſtula lacrymali agit, ex tam multis deſcripſerit atque Chirurgiæ tirones docuerit, ceteraſque omnes ſilentio prætermiſerit. Vero ſimile autem tam ex hoc, quam ex eo, quod capite præcedenti N. XXV. & XVIII. monuimus, mihi videtur, um ipſum non multum in oculorum curationibus verſatum eſſe; præſertim qeuia tam pauca de iis præcepit, licet earum neceſſitatem ſatis agnoverit.

modi oculis, qui ex teſtimonio optimorum Medicorum & Chirurgorum vera ſuffuſione laboraverant, diſſectis tunicam albidam, aut aliud corpus præter naturam, ſed opacum potius humorem cryſtallinum fere ſemper inventum eſſe. Itaque vera, ordinaria & frequentiſſima ſuffuſionis cauſa, mea quidem ſententia, poſt tot hodie facta experimenta in *humore cryſtallino opaco*, neutiquam autem, ut veteres opinati ſunt, in peculiari eademque peregrina aut extraordinaria humoris aquei membrana videtur eſſe quærenda. Neque vero mirum eſt, antiquiores Medicos & Chirurgos in aſſignanda ſuffuſionis cauſa utplurimum aberraſſe. Niſi enim iſtiuſmodi oculum conciſum perluſtraveris, fieri ſane, propter ſpeciem externam, aliter vix poteſt, quam ut obnubilum iſtum humorem cryſtallinum pro tunica aut pellicula quadam albicante habeas: qua ipſa per adhibitum inſtrumentum depreſſa, ſuffuſio tollatur, priſtinaque videndi potentia oculis reſtituatur. Luculenter equidem id ipſum, per adductas obſervationes quamplurimas in eo *libello* demonſtravimus, quem ſeparatim *de cataracta*, *glaucomate & amauroſi* jam anno 1713, & poſtea in Apologia ejus An. 1717. ac vindiciis An. 1719. conſcripſimus. Sed longe tamen plura in promtu adhuc obſervationum ſimilium exempla ſunt, poſtea hinc inde a præſtantiſſimis viris obſervata, quibus jam jam dicta roborari ulterius poſſent; ſicubi forte neceſſarium videretur, conf. Acta Acad. Reg. Pariſinæ & Londinenſis, itemqne commercium litterarium Norimbergenſe variis in annis

2. ſecundũ recentiores

III.

A quibuſnam auctoribus vera cataractæ cauſa detecta ſit.

Octoginta propemodum abhinc anni ſunt, quando communis ille circa ſuffuſionis cauſam Chirurgorum error publice notari a nobiliſſimis quibuſdam viris, QUAREO, ROLFINCKIO, GASSENDO, RAUHOLTIO, BORELLO atque aliis cœpit. At vero quia non niſi rariſſimis obſervationibus ſententiam ſuam veriorem comprobarunt, non pro inſolitis ſolum habita ſunt exempla ab iiſdem obſervata & relata, ſed antiquus etiam error, *quod corpus ſive membrana præter naturam unica & perpetua ſuffuſionis cauſa ſit*, quaſi poſtliminio in chirurgorum ſcholas fuerit introductus. Idque magis etiam ideo, quia nemo fere de iſtiuſmodi oculis, qui ſuffuſione laborabant, incidendis ac perveſtigandis ab eo tempore ſollicitus fuiſſe videtur. Tandem nobile Gallorum par, BRISSÆUS, Medicus Tornacenſis, & MAGISTER JOHANNES (*Maitre-Jan*) Chirurgus, extiterunt, qui, inciſis oculis cataracta laborantibus, novis exemplis atque experimentis nullam in eis tunicam morbicam, ſed *obnubilum potius humorem cryſtallinum* ſemper ſubeſſe, graviter monuerunt. (*a*) Quanquam autem in eo fortaſſis lapſi ſint, *quod primi hanc ſententiam propoſuiſſe ſibimet ipſi viſi fuerint*; quia nihil tunc in chirurgorum ſcholis hac de re doceretur, & quod ſemper rem ita ſe habere putaverint; tamen vel eo nomine laudandi vehementer iidem ſunt, quod optimum perſpicacitatis ac diligentiæ exemplum reliquis chirurgicæ artis cultoribus præiverunt. Namque, ut nihil nunc de me ipſe proferam, ſagaciſſimi profecto Gal-

lo-

(*a*) Eandem ſententiam defendit recens Ocularius Anglus, *Taylorus*, in libello nuper edito de cataracta, Londini An. 1736. lingua anglicana.

lorum academici una cum Medicis atque Chirurgis ſolertioribus multis aliis ex Anglis, Italis & Germanis nihil ferme ſolicitius egerunt, quam ut luculentiſſimis obſervationibus demonſtrarent, *ordinariam & quammaxime ſolemnem ſuffuſionis cauſam ab humore cryſtallino opaco ſeu offuſcato eſſe repetendam.*

IV.

Auctoris ſententia proponitur.

Studio dixi, *ordinariam ſive quammaxime ſolemnem* cataractæ *cauſam ab humore cryſtallino eſſe repetendam.* Tantum enim abeſt, ut cum modo laudatis auctoribus, *tunicam iſtiuſmodi præter naturam generari aut ſuboriri quandoque in oculo poſſe, abſolute ego negaverim*, (*a*) ut potius rem exactis obſervationibus ulterius explorandam ſtatuerim. Tametſi enim de cataracta primum ſcripturo præter obſervationes novas BRISSÆI & MAGISTRI JOANNIS quinque admodum exempla in promptu mihi erant, ubi in oculis cataracta affectis humorem cryſtallinum ſemper obnubilum adinveneram; nullum autem, ubi tunica intus fuiſſet; *peculiarem* tamen *ſententiam* amplexus ſum, atque ultro mox promiſi, *me tunicam quoque* vel pelliculam aut corpus aliud peregrinum in humore aqueo ſolidum *pro cataractæ cauſa, ſed rariori, habiturum eſſe*, ſimulatque ipſam in recenti cadavere repertam certus intelligerem. (*b*) Neque vero iſtæc mea cautio me prorſus fefellit. Tandem enim, poſt multas multorum & quam præſtantiſſimorum Medicorum ac Chirurgorum obſervationes inaniter hanc in rem inſtitutas, extiterunt, quibus valde inſolitam iſtiuſmodi tunicam in hominibus a ſuffuſione, dum vixerant, infeſtatis, obſervandi contigit felicitas. Sic enim vir clariſſimus, VVIDMANNUS, Noribergenſium Medicus meritiſſimus, diſcipulus quondam meus, nunc director Academiæ Naturæ curioſorum, primus mihi per litteras retulit, ſeſe, LOCHNERO, THOMASIO, GOCKELIOQUE, Medicis Norimbergenſibus ſpectatiſſimis, præſentibus, in utriſque feminæ cujuſdam oculis, quæ cataracta laboraverat, tunicam iſtiuſmodi præter naturam reperiſſe. Simul autem *humorem cryſtallinum alterum ex parte, alterum penitus obſcuratum ſeſe obſervaſſe monet.* Feminam ipſam poſt operationem, tribus ante obitum annis peractam, altero oculo, qui humorem cryſtallinum penitus obſcuratum continebat, cœcam prorſus extitiſſe; altero autem, utpote in quo ſubobſcurus humor cryſtallinus erat, tantum ſolum vidiſſe, ut majores objectas ſibi res & vias diſcernere ab invicem adhuc potuerit. Haud prorſus huic abſimilia bina iſta obſervationum exempla ſunt, quæ præſtantiſſimus quondam Romani pontificis CLEMENTIS XI. archiater, LANCISIUS, per nobiliſſimum GARELLIUM, archiatrum cæſareum, humaniſſime quondam mecum communicavit. Is enim binos quoque, ut refert, oculos incidit, in quibus *membranulas* iſtiuſmodi *albicantes* in humore aqueo adfuiſſe refert. Memorabilem autem hic rurſus illud inprimis eſt, quod utrique iſti oculi nullam operationem ſuſtinuerint, atque, ut in prioribus exemplis, non omnino claris ſed flaveſcentibus inſtructi fuerint humoribus cryſtallinis, ita ut vitium

 cry-

[*a*] His me annumerat *Taylorus*, lib. modo citato pag. 5.; ſed immerito; cum mea hac de re edita ſcripta contrarium demonſtrent.

[*b*] Vid. Tract. mea de cataracta. pag. 215. & 216. Apolog. p. 87, 286, 297. p. 300. Vindic. p. 1. 73. & alibi.

cryſtallini cum membranulis hic ubique fuerit conjunctum. Ex his igitur paucisque aliis ejuſmodi exemplis patet, cauſam cataractæ ſubinde etiam poſſe eſſe membranam, longe vero frequentius cryſtallinum opacum.

V.

Adverſariorum ſententiæ refelluntur. Verum hæc de ſuffuſionis cauſa in cryſtallino quanquam veriſſima planeque luculentis & quamplurimis obſervationibus ſuperſtructa ſit; haud tamen defuerunt, qui rem contra omnino ſeſe habere exiſtimarunt. (*a*) Alii enim nulla prorſus ratione concipi poſſe ſtatuunt, qui fieri potuerit, ut tam excellentes Medici & cumprimis ocularii in tam frequentis mali cauſa perveſtiganda *tamdiu cœcutiverint*. Aliis cataractæ illa curatio, quæ cryſtallino humore depreſſo peragitur, usque adeo vel ſuſpecta, vel periculoſa videtur, ut per ipſam ſenſum viſus omnem perdi neceſſario debere opinentur: quia illum ad viſum abſolute neceſſarium crediderunt. Qua vero in re quam egregie ipſi fallantur, id vel ex unica iſta VVENCKERI, Nordlingenſis Medici, atque in rebus anatomicis verſatiſſimi viri, obſervatione, quam mecum quondam, cum Altorfii adhuc degerem, communicavit, pateſcit; *dum is in viro quodam, aliquot ante annos ſuffuſionis operationem feliciter experto, humorem cryſtallinum utrumque depreſſum invenit:* utut ad mortem usque, præſertim in altero oculo nihil fere turbatam aut impeditam viſionem homo ſenſerit. Similis obſervatio eſt, quam celeberrimus iſte Chirurgus Florentinus, BENEVOLI, ſeorſim deſcriptam haud adeo pridem (*a*) in lucem expoſuit. Ut nihil jam de variis iſtis Gallorum experimentis dicam, quæ in noſtro *de cataracta libello* dudum extant recenſita. Rurſus alii logomachiam ſeu litem de verbis hic concitare volunt: ſiquidem *glaucoma potius quam cataractam vocandum eſſe humoris cryſtallini vitium contendunt*. Sed fruſtra tamen illud ipſum dicitur. Namque dicta iſta cryſtallini humoris obſcuratio eaſdem prorſus notas ſive diagnoſin, eandem prognoſin curandique rationem habet, quæ ſuffuſioni a pleriſque omnibus auctoribus antiquioribus tribuuntur. Itaque nullum dubium eſt, quin ipſum quoque ſuffuſionis vel cataractæ nomen tribui eidem merito poſſit ac debeat. Contra vero *glaucoma quaſi vitium rariſſimum ac penitus inſanabile* a præſtantiſſimis quibusque medicæ ac chirurgicæ artis profeſſoribus ab omni fere tempore deſcribitur. Alii denique aliis undecunque conquiſitis rationibus noſtram illam ſententiam

(*a*) Anno 1721. Jo Henr. FREYTAGIUS, Tigurinus, Chirurgi filius, Argentorati diſſertationem de *Cataracta* edidit, qua membranas ſive corpora peregrina, in humore aqueo concreta, pro perpetua cataractæ cauſa haberi vult. Sed hoc ex diſſectis oculis non probat; verum perhibet parentem ſuum, *acubus hamatis, frequentiſſime cataractas membranaceas ex oculis ægrotum eduxiſſe*, iisque ſic viſum reſtituiſſe, ut pag. 11. 21, 22. 29. 39. Imo perſuadere vult lectoribus, pag. 29. parentem ipſius *aliquot centenas operationes perfeciſſe in oculis cataracta laborantibus, inter quos quidem multos opacitate lentis cryſtallinæ laborantes ipſum reperiſſe affirmat; verum qui cataractas veras habentes numero plane non adæquent*. Num vero huic FREYTAGIO contra obſervationes tot recentiorum præſtantiorum virorum fides ſit habenda, unicuique dijudicandum relinquam.

[*b*] Florentiæ primum ſeorſim, Anno 1722. & poſtea An. 1724. in libello de caruncula in urethra.

tiam ſugillare atque impugnare auſi ſunt. Quibus equidem qua ratione reſponderi optime queat, ſatis, niſi ego fallor, ſolide ac dilucide in noſtro *de cataracta libello* hujuſdemque *apologia & vindiciis* demonſtravimus & veritatem noſtræ ſententiæ evicimus. Diximus enim & evicimus, *cataractam frequentiſſime ab humore cryſtallino opaco, perquam autem raro a tunica præter naturam in humore aqueo genita ſuboriri*. Niſi enim clariſſimas certiſſimaſque magnorum virorum obſervationes in dubium vocare voluerimus, fateri omnino cogimur, inter quindecim ac plures etiam homines cataracta laborantes vix ac ne vix quidem unicum repertum eſſe aut adhuc reperiri, qui cataractam ſuam peculiari membranæ alicui acceptam referre queat. (*a*) Unde patet, *cryſtallinum opacum frequentiſſimam cataractæ cauſam*, *membranam vero raram* & quaſi extraordinariam eſſe. Qua quidem in re cum alios viros ſagaciſſimos quamplurimos in Gallia, (*b*) Italia, (*c*) & Anglia, (*d*) tum & vel maxime SANCTUM YVESIUM, Medicum ocularium apud Pariſienſes quondam inprimis clarum (*e*) aliosque habeo conſentientes, quicquid pauci in contrarium ſtatuant.

VI.

Ex jam adductis quam facillimo negotio *cognoſci* atque ab aliis noxis affinibus *dignoſci* cataracta poterit. Sic enim 1. *amauroſis* vel *gutta ſerena*, quam noſtrates vernacula noſtra *Cataractam nigram* appellant, in eo potiſſimum a cataracta differt, quod abſque immutato pupillæ atque ipſius oculi nativo colore, videndi potentiam auferat. 2. Albugines ſive *albicantes oculorum maculæ* non poſt corneam, aut uveam, ut cataracta, ſed in ipſa cornea exiſtunt. 3. *Ungula*, *unguis* ſive *pterygium tunica eſt oculorum præternaturalis*, quæ extrinſecus corneam tegit. 4. *Hypopium* equidem poſt tunicam corneam in humore aqueo exiſtit; ſed a purulenta quadam atque fluida materia ſuboritur; quum ſuffuſionis vitium a ſubſtantia quadam ſolida proveniat. 5. *Glaucoma* denique utut in pleriſque, & quidem quam proxime, cum ſuffuſione conveniat, adeoque multos ſeducat, tamen in quibuſdam etiam phænomenis inſigniter ab eadem diſcrepat. Utrumque quidem vitium ex obſcurata parte quadam poſt pupillam exiſtente naſcitur. Sed, quod probe notandum, in glaucomate, ſecundum præſtantiſſimorum auctorum ſententiam ac doctrinam, *altius* ſive *profundius* in oculo pars offuſcata deliteſcit, (*f*) coloremque ſubviridem ſive glaucum utplurimum ſimul exhibet: unde ipſum quoque nomen ſuum accepiſſe videtur. Contra vero *in ſuffuſione mox in vel poſt pupillam pars obnubila adeſſe*, fereque ad margaritarum colorem accedere plerumque conſuevit. Itaque locus cataractæ cum cryſtallini, glaucomatis vero cum vitrei humoris ſitu ſive loco accurate

Cataractæ diſcrimen a noxis affinibus.

(*a*) *Freytagius* quidem contrarium ſuſtinet, ut N. V. dictum eſt, ſed ex oculis diſſectis non probavit.

[*b*] Ut PETITUM Medicum, MORANDUM, vid. Hiſt. Acad. Reg. 1722. 1723. &c.

(*c*) MORGAGNUM, SANTORINUM, COCCHUM, BENEVOLUM.

(*d*) Vid. *Acta philoſophica Anglicana* ultimis annis & CHESELDENUS in Anat.

[*e*] Conſ. ejus lib. de morb. oculor. cap. de cataracta.

[*f*] Probavimus hoc in ſcriptis noſtris de cataracta.

rate convenit. Tum rarius quoque, ut ſemper Medici docuerunt glaucomatis vitium, quam cataracta, incidit; atque ubi ſemel invaluit, nullam prorſus curationem recipit: id quod de cryſtallini vitio aſſeverari non poteſt.

VII.

Cataractæ ſpecies quænam ſint.

Solent autem quammaxime variæ a Medicorum filiis *cataractarum ſpecies* conſtitui. Namque 1. cataracta vel *recens* eſt, vel *inveterata*; 2. *incipiens* vel *confirmata*; 3. *matura*, id eſt, ubi penitus jam offuſcata pupilla, proindeque oculus ad videndum ineptus operationique opportunus deprehenditur; vel *immatura*, ſicubi ſcilicet nondum plane obſcurata pupilla invenitur, atque aliqua adhuc videndi potentia ſupereſt: ſive jam recens adhuc, ſive inveteratum vitium ſit. Quædam enim cataractæ tarde aut nunquam matureſcunt. 4. Dehinc vel aliqua, vel nulla incommoda alia cataractæ adjuncta eſſe adſolent. Poſterioris generis cataractam *ſimplicem*, prioris *complicatam* ſive *compoſitam* appellamus. Nonnunquam enim in tunica cornea aut uvea, vel humore vitreo vitium ſimul ineſt; quandoque pupilla cum partibus propinquis glutinata reperitur, aut immobilis, aut nimis contracta; quandoque oculi adeſt tabes; interdum nervum opticum vel retinam noxæ quædam infeſtant. 5. Utplurimum *immobilis* ſuffuſio eſt, nonnunquam autem *labat*, & *huc atque illuc movetur*, (*a*) ſimulatque digitis oculus demulcetur. 6. Tum quoad ipſum colorem etiam cataractæ ab invicem diverſæ ſunt. Pleræque fere omnes *margaritarum*, ſive *albicantem* aut *gryſeum* colorem referunt; quamobrem etiam *cataractæ albæ* ſeu *gryſeæ* vulgo noſtratibus appellantur. (*der graue oder weiſſe Staar.*) In quibusdam color flavus, ſubviridis, cæſius, ferri nitentis, vel & quaſi marmor variegatus ſeſe oſtendit. 7. In quibuſdam cataractis humor cryſtallinus in liquorem lacteum; in aliis vero in materiam purulentam, tanquam in abſceſſu, degenerat. Tales etenim liquores profluunt, ſimulatque tunica cryſtallinum humorem continens, per immiſſam in operatione acum, læditur. Si prius eſt, *lacteam*; ſin poſterius, *purulentam* dicere chirurgi cataractam iſtam conſueverunt. Utriusque generis exempla alias ſuppeditavimus. (*b*) 8. Diſtingui autem porro in *falſam* atque *veram* a ſcriptoribus cataracta ſolet. Siquidem vera nobis dicitur, ſicubi proxime poſt pupillam opacitas eſt; falſa autem, ubi alia ratione res ſeſe habuerit. 9. Denique in *ſanabiles* & *inſanabiles* ſeu valde periculoſas diſpeſci haud immerito cataractæ poſſunt. Namque frequentius curationem eæ cataractæ recipiunt, quæ colorem gryſeum aut albicantem referunt; item ſi nullius coloris, ſed luminis tamen ac tenebrarum ſenſum æger habet; nec non ſi dilatari adhuc rurſumque contrahi pupilla poteſt, neque cum ipſa ſuffuſione cohæreſcit. Contra vero parum aut nihil ſpei ſupereſt, ſicubi alia ſimul mala adſunt; ut ſi ſuffuſio labat, continuoque nunc aſcendit, nunc deſcendit; ſi luminis ac tenebrarum omni prorſus ſenſu æger deſtituitur; porro ſi pupilla immobilis, nimis coarctata aut dilatata, ipſaque uvea cum ſuffuſione glutinata deprehenditur; denique ſi colores inuſitatos cataracta habet: ceu latius infra

(No.

(*a*) Anglis vocatur *the ſhaKing cataract.*

(*b*) In Tract. noſtr. de cataracta &c. pag. 255. & Apolog. p. 11. & 62.

(*No.* 9. *&* 10.) expoſituri ſumus. Tandem ac poſtremo cataractam in *frequentiorem* ſive *ordinariam* atque *inſolentem* ſive *rariorem* diſpeſcimus. Frequentiorem & *ordinariam* illam dicimus, quæ ab humore cryſtallino opaco ſed albicante tamen provenit. Rariarum autem cataractarum nomine illas deſignamus, quæ colorem ab albicante diverſum præ ſe ferunt; vel a præternaturali etiam tunica quadam proveniunt. Quæ quidem poſterior cataractarum ſpecies in eo præcipue a reliquis differt, quod opacitas intus ſeſe oſtendens, non ut in humore cryſtallino obnubilo fieri ſolet, convexam, ſed vel planam vel concavam ſuperficiem ſpectantibus objiciat: ceu a præſtantiſſimo viro, SANCTO YVESIO, in libello ipſius ſæpius jam laudato, animadverſum legimus, & nuper nos videre meminimus.

VIII.

Demonſtratum igitur eſt, *quammaxime ſolemnem cataractæ cauſam in humore cryſtallino obſcurato; rariorem in tunica quadam prope pupillam nata debitumque luminis ad retinam tranſitum impediente ſitam eſſe.* Ne quis autem ignoret, quomodo vel obſcurari humor cryſtallinus, vel naſci etiam tunica iſtiusmodi pernicioſa queat, breviter exponere noxæ hujus cauſas conabimur. Scilicet humor cryſtallinus, amiſſa naturali pelluciditate ſua offuſcatur, quoties aut craſſus atque glutinoſus humor aliquis in eodem inſpiſſatur, ac ſtagnat, aut minutiſſima ejusdem vaſcula obſtruuntur, coarctantur atque exſiccantur. Fieri autem utrumque per varias cauſas ac defluxiones capitis & oculorum, attamen tunc inprimis ſolet, quando gravis, eademque vel ſponte ſua, vel ab externa quadam vi, lapſu nimirum, ictu atque ambuſtione, ſuborta inflammatio oculum infeſtavit. Haud pauci etiam & frequenti ſolis aut ignis inſpectione ſuffuſionem oculorum ſibi contraxerunt. Tunicæ vero, quia ex iisdem fere cauſis naſci conſueverunt; ideoque ſeorſim de illis exponere, nihil nunc attinet.

Contractæ cauſa quæ ſit.

IX.

Igitur *ſuffuſionis* vel *cataractæ ſignum præcipuum nubecula quædam ſive opacitas albicans eſt*, in ipſa pupilla, vel & proxime poſt eandem comparens. Atque ad ipſam quidem operationem feliciter inſtituendam plurimum refert cognoviſſe, *ſatisne jam matura, an immatura adhuc* cataracta ſit. Idque magis etiam ideo, quia in cataractis immaturis aliena prorſus atque noxia operatio eſt. *Maturam autem boni moris atque ad operationem idoneam cataractam eſſe*, per has fere notas cognoſcimus: ſi, penitus amiſſa nativa nigredine, æqualiter ubivis offuſcata, ſed tamen mobilis adhuc, ſimulatque digitis demulcetur, pupilla deprehenditur; æger autem coloris nullum, luminis ac tenebrarum mediocrem ſenſum retinuit. Contra vero *immaturam adhuc ſuffuſionem aliquam eſſe*, inde potiſſimum conjicimus, ſi nondum æqualiter ubique opaca pupilla reperitur; nec non ſi aliqualis adhuc videndi potentia ſupereſt, maxime tergo lumini obverſo. Num autem *alienos forte colores aut noxas id genus alias adjunctas ſibi cataracta habeat*, id equidem ſolertiori adhibita induſtria explorari haud difficulter poterit. Enimvero ſi nec lumen nec tenebras amplius ab invicem diſcernere homo æger

Diagnoſis.

ger valet ; indicio illud eſt , aut in retina , aut in nervo optico gravem aliquam noxam , id eſt , *guttam ſerenam* ſive amauroſin ineſſe , proindeque nullam omnino curationem expectari poſſe . Porro *pupillam cum ſuffuſione glutinatam atque rigidam* factam eſſe, inde potiſſimum conjicitur , ſicubi nec in fortiori lumine ipſe conſtringitur , nec in lumine debiliori aut loco etiam tenebricoſo dilatatur, ſed eandem ſemper amplitudinem ſervat : item ſi poſt contrectatum atque digitis frictum oculum , parum aut nihil commovetur . Quodſi poſt pupillam tenues quædam maculæ albicantes apparent ; tum vel humoris cryſtallini partes quædam inſpiſſatæ ſunt , vel ex ipſa uvea etiam , ut a quibusdam obſervatum eſt , minutæ quædam pelliculæ , quales & me videre memini , ſubortæ ; quæ in tunicam forte degenerare quandoque poſſunt . Incidere etiam hic nonnunquam ſolet , ut vel media tantum cryſtallini humoris pars , vel externa ſive ora , vel denique dimidia & quaſi lunata obſtruatur atque obſcuretur. Si primum eſt, nihil non medio loco pertuſum ægris apparet ſive videtur. Tunicam autem , ſi qua forte intus eſt , plana iſta vel & concava partis obnubilæ ſive ſuffuſionis ſuperficies, prouti YVESIUS docuit, (vid. ſupra No. 7.) ſignificat.

X.

Prognoſis. Si cujusquam noxæ alterius , *ſuffuſionis certe quam maxime ancipites atque incerti exitus eſſe conſueverunt* . Interdum enim eadem ſaneſcit , interdum nullam omnino curationem admittit . Et medicamenta quidem inaniter utplurimum in perfecta vel jam jam inveterata hic adhibentur; quantumvis etiam magnifice Medicorum nonnulli de admirandis arcanis ſuis glorientur . (*a*) Palmarium itaque ſalutis præſidium a manu atque ferro petendum eſt . Quosdam enim ſolius naturæ beneficio , absque omni medicamentorum atque ferramentorum uſu , convaleſcere ; id rarioribus equidem caſibus annumerandum videtur . Quin imo nec ab ipſa etiam operatione promtum ſemper aut certum expectare auxilium licet . Siquidem , prout ipſemet rerum uſus ſæpiſſime docuit ; quæ vel optima viſa eſt & quammaxime ſpei , atque etiam quam providiſſime tractata ſuffuſio , tamen nihil omnis curatio & operatio profuit , ſed in deſperatum ſæpius malum converſa eſt ; quum e contrario iſta , quæ peſſima & penitus ferme deſperata videbatur , præter ſpem quandoque fuerit ſanata . Sed quicquid tandem ſit , eo ſaltem nomine noxis gravibus aliis mitior cataracta videtur , quod morbus ipſe nullos dolores adjunctos habet , & deſtinata ipſi operatio absque gravioribus & doloribus & vitæ periculis ſuſtineri adſolet . Fere ſemper autem *felicius eæ cataractæ ſanantur* , quæ ſimplices , maturæ atque ita comparatæ ſunt , ut & aliquem luminis ac tenebrarum ſenſum , & naturalem pupillæ mobilitatem oculus afflictus ſuperſtitem habeat (vid. ſupra No. 7.) Longe difficilius , quin imo prorſus quandoque ſupervacuum curationis negotium deprehenditur , quoties uvea vel ipſi cataractæ adhæreſcit , vel rigorem contraxit ; vel & , ubi pupilla,

(*a*) Ita HOVIUS in lib. de circulari humor. in oculis motu pag. 122. impudenter jactat , *ſe omnes cataractas , ſive recentes ſint ſive inveteratæ , omni tempore certe curare poſſe* . Cum vero in veritatem hujus rei magno ſtudio inquirerem , nulla exempla cognoſcere potui .

pilla, amiſſa figura circulari, diſrupta, irregularis, difformis atque angulis comprehenſa aut nimis coarctata apparet. Æque anceps morbus eſt, ſicubi vehementes ſimul capitis dolores adſunt; ſi debilis atque ætate valde provectus æger eſt; denique ſi vel exiguus, vel amplus nimis, vel ab aliis quoque noxis afflictus oculus eſt. Quo magis autem a cinereo vel margaritarum colore ſuffuſio abludit; hoc magis quoque dubius atque incertus operationis ſolet eſſe exitus. Fere ſemper enim inſolentes ejusmodi colores a nimis gravi oculorum læſione proveniunt. Interim usque adeo nihil hic perpetuum eſt, ut, vel ipſas etiam cataractas iſtas inſolentes, hoc eſt, flavo, fuſco, ferri nitentis, aliove colore præditas, feliciſſime quandoque ſaneſcere, experientia loquatur; præſertim ſi ab aliis noxis gravioribus immunis oculus fuerit. *Cataractarum lactearum atque purulentarum* ſimilis propemodum ratio eſt. Tametſi enim in his materia craſſior, ſub ipſam operationem, aqueo humori ſeſe admiſceat; proindeque dubiam valde curationem reddat; tamen haud omnino deſperatum malum eſt. Dudum enim expertiſſimis atque ſagaciſſimis Medicis obſervatum eſt, priſtinam ſæpius ejusmodi oculis claritatem, poſt fæces in imo oculi fundo collectas, fuiſſe reſtitutam. (*a*) *Suffuſio variegata ſive diverſicolor* quoniam mollis nimium nec ubique ſatis dura eſt, deprimi difficulter admodum ſolet. Igitur ſi nihil medicamenta hic proficiunt, expectare utique convenit, donec penitus offuſcata pupilla, ipſaque proin ſuffuſio, quantum ſatis eſt, matura facta fuerit. *Quo magis autem porro inveteratum malum eſt*, hoc magis quoque anceps ac difficilis apud antiquiores Medicos cenſeri curatio ſolita fuit. Sed obſervatum tamen a quibusdam fuit, ſanari quoque interdum ejusmodi ſuffuſionem poſſe, quæ per duodecim, octodecim vel triginta etiam annos integros invaluerint: dummodo nullum aliud vitium oculos infeſtaverit. (*b*) *Si lumen atque tenebras ab invicem diſtinguere homines ægri amplius nequeunt*; tum nihil omnis cura, niſi forte ad imminuendam oculi deformitatem, proficit: quia ſuffuſio tunc cum amauroſi complicata eſt. *In infantibus* propter dolorum impatientiam vel inquietudinem minus plerumque tuta vel commoda operatio eſt. Similiter *in hominibus a tuſſi, coryza, catarrho vomituque infeſtatis* non niſi poſt ſublatas iſtiusmodi noxas inſtituere operationem convenit; ne in operatione a motibus iſtis Chirurgus turbetur; unde fieri poteſt, ut in æternum acies ægro eripiatur. Denique *ſi ſuffuſio labat*, & huc atque illuc movetur, parum aut nihil ſpei ſupereſt. Quodſi autem ante ipſam pupillam, ut quandoque obſervatum eſt, corpus opacum aut ſuffuſio hæreſcit, ejici penitus ex oculo corneæ inciſione aliquando poteſt, ut infra uberius indicabitur.

XI.

Quid in caſibus dubiis faciendum.

Quantumvis autem anceps ac deſperatum ſuffuſionis malum videtur; tamen, meo quidem judicio, *præſtat, inaniter in duro hoc morbo operationem aliquam tentare, quam ſine auxilio miſerum hominem cæcum relinquere*. Præterquam enim quod ſine gravioribus cruciatibus peragi

(*a*) Vid. Tract. noſtr. de Cataracta p. 255.
[*b*] Vid. MAITRE JAN lib. de morb. oculor. cap. de cataracta.

gi operatio iſta poteſt ; nullum ſane vel mortis , ut in lithotomia ; herniotomia aliisve periculoſis curationibus , periculum poſt eandem facile extimeſcendum . Neque enim magno verendum opere eſt , ne , qui ſemel per cataractam plane occoecatus , magis occoecari per operationem queat ; quando enim ægro non prodeſt , etiam eum non magis coecum efficit . Accedit , quod , quo magis grave , anceps ac deſperatum malum eſt , hoc majorem quoque Chirurgus ex iſtiusmodi ſanatione , quæ præter omnem fere ſpem contingit , & lætitiam ægris , & famam ſibimet ipſe conciliet.

XII.

De gutta ſerena & glaucomate.

Ad *amauroſin* ſive *guttam ſerenam* curandam parum atque adeo nihil operationes Chirurgicæ proficiunt . (*a*) Neque enim in anteriori vel media oculi parte , ſed potius vel in retina , vel in nervo optico, vel denique in ipſo cerebro vitium iſtud deliteſcit , ubi operatione nihil efficere poſſumus . Si qua igitur ſanationis ſpes ſupereſt , ad interna protinus medicamenta , ſalivationem puta , vel , pro re nata , purgationem alvi , ſanguinis item per venas detractionem , ſcarificationem , ſetacea , fonticulos denique , præcipue iſtos , qui in capite ac cervice excitantur , erit confugiendum . Similis fere , quin imo pejor conditio *glaucomatis* eſt . Id ipſum enim quia ex obnubilo ſeu opaco humore vitreo naſcitur ; hic vero ſupprimi aut removeri per acum non poſſit , nullam omnino , prout recentiores æque ac veteres Medici teſtantur , per manum curationem recipit . Poſſe denique humorem vitreum ad cartilaginis inſtar quandoque indureſcere, manifeſtum ex illa obſervatione eſt , quam hac de re a ſuperius laudato LANCISIO mecum olim communicari memini.

XIII.

Cataractæ curatio quotuplex ſit.

Ad ſuffuſionis autem ſive cataractæ curationem quod attinet, duplici potiſſimum ratione inſtitui eadem poteſt . Vel enim a medicamentis , vel ab acu ſeu ferramento ſalutis præſidia petuntur . Quanquam enim non deſunt , qui per adhibita medicamenta ſuſceptam cataractæ curationem quaſi prorſus inanem & ſupervacuam rejiciunt; haud tamen ego poſſum, quin ipſam , utpote in quibusdam ſaltem caſibus ſalutarem , medicorum filiis commendem . Neque enim a recentioribus tantum , ſed & vel maxime ab iis jam tum Medicis , qui ante bis fere millenos abhinc annos inclaruerunt , obſervatum legimus , (*b*) extitiſſe quandoque iſtiusmodi homines , qui vel naturæ beneficio , vel medicamentis a cataracta , præſertim ſi adhuc incipiens eadem fuerit , neque graviter nimis invaluerit , præter ſpem atque opinionem omnem , fuerint liberati . Qua autem ratione & diverſis noxæ hujus cauſis , & ipſorum ægrotantium ætati vel habitui accommodare medicamenta oporteat , id ipſum Medicis expediendum committimus . Præterquam , quod diluci-

[*a*] Ita hactenus creditum eſt . *Taylorus* vero Anglus perhibet , ſe & has operatione curare poſſe : quod vero tempus , an verum ſit , docebit .

[*b*] Vid. CELSUS Lib. VI. Cap. 6. n. 35. variique recentiores alii quorum variis in lib. noſtro de cataracta citati ſunt.

lucide jam tum alias, nempe in noſtra *de cataracta commentatione pag.* 161. ad uſque pag. 284. idem argumentum nosmet ipſi ſatis prolixe pertractavimus. Nunc etenim illud inprimis datum nobis exiſtimamus eſſe, ut, hic in Chirurgia noſtra qualia in curandis ſuffuſionibus a manu atque ferramentis petere ſalutis præſidia Chirurgus debeat, commonſtremus.

XIV.

Chirurgi ad ſerium operationis hujus ſtudium incitantur.

Quod ipſum equidem antequam facimus, id ſerio admonitos chirurgicæ artis cultores volumus, ut majori, quam usque huc ſoliti ſunt, ſtudio in nobiliſſimam fermeque incomparabilem iſtam manus adjumento cataractam ſanandi artem incumbant, neque ſolis hiſtrionibus aut circumforaneis, ut hucusque fere factum eſt, eandem relinquant. (*a*) Tametſi enim miras hi atque adeo vix ſuperabiles difficultates atque artificia circa operationem iſtam jactent ac proponant; tamen quam feliciſſime haud raro a prudentioribus chirurgis, imo quandoque ab ipſis etiam circumforaneis expediri eandem poſſe, quotidianus rerum uſus loquitur. Et ſane, ut ne quid ego diſſimulem, nobilis ea, quæ ad ſuffuſionem curandam ſuſcipitur, operatio longe magis tuta utplurimum eſſe conſuevit ipſa ſanguinis per venas detractione: ut ut hæc frequentiſſime atque vel ab ipſis etiam tonſoriæ artis tironibus inſtituatur. Neque enim circa ſuffuſionis curationem verendum magnopere eſt, ne aut nervus, aut tendo, aut arteria quædam periculoſa, ut in venæſectione quandoque contingit, percutiatur. Præterea in vena ſecanda nulla ſæpius in ægris, & præſertim obeſis, apparet; ubi ſæpe difficillimum eſt venam invenire & rite incidere: in hac vero ſuffuſionis operatione locus ſemper ſatis patet, ubi ferrum in oculum immittendum. Sed ne quis tamen forſan opinetur, nos imperitiſſimis etiam atque ineptiſſimis quibusque rerum chirurgicarum tironibus aut hiſtrionibus operationem iſtam tuto commiſſam velle; haud alienum fuerit, breviter hic eas *virtutes* percenſere, *quibus feliciores quosque Medicos ocularios inſtructos eſſe convenit*. 1. Nimirum ante omnia perſpectum habere ex anatomicorum ſcholis ipſam oculi ſtructuram debet, ne quid temere lædat. Tum 2. idem quoque noſſe accuratius debet, quid hic faciendum, & qua ratione fieri quodlibet in operatione hac quam aptiſſime poſſit. Quam quidem ob rem longe optimum eſt, ſi quis chirurgus aliorum eorumque præſtantiſſimorum chirurgorum circa ſuffuſionem ſusceptas operationes ſæpius & curioſius coram ſpectavit. 3. Animo intrepidus, manu ſtrenua, ſtabili nec unquam intremiſcente, nec non acie oculorum acri claraque Medicus ocularius inſtructus ſit oportet. Tandem 4. is quoque ſiniſtra non minus quam dextra manu promtus ſit; ut ſiniſtrum oculum dextra, dextrum ſiniſtra manu a ſuffuſione liberare ac curare valeat. 5. Denique ut operationem hanc prius ſæpius in oculis animalium & hominum mortuorum exercuerit, quam manum viventium oculis admoveat.

XV.

[*a*] Miror etiam, quod *Garangeot* in oper. chirurgicis ſuis nihil quicquam de hac deo nobili operatione proponat, quaſi ad curationes chirurgicas non pertineret.

XV.

De tempore atque præparatione ad operationem ſpectantibus.

Quo autem felicius ipſam operationem expedire liceat, bina potiſſimum veniunt proſpicienda. Nempe ut *quam aptiſſimo tempore & poſt convenientem ægri hominis præparationem eadem ſuſcipiatur*. Atque aptiſſimum quidem operationi eſſe illud tempus conſuevit, quod quammaxime temperatum modiceque calidum eſt; vernum puta atque autumnale. *Diem operationi deſtinare claram inprimis atque ſerenam convenit; horam autem utplurimum antemeridianam eligunt*; ut ut nec pomeridianæ prorſus ſint alienæ, imo quandoque præferendæ: quia homines, præſertim meticuloſi, non tam facile, aſſumto modico prandio, animo linquuntur, quam jejuni; id quod in operatione peſtiferum eſt. *Conclave* autem quo *lucidum* magis eſt, hoc magis quoque ad operationem eſſe ſolet accommodatum: dummodo nimius ſolis ſplendor abſit. Simulatque enim paulo fortiori lumine oculus colluſtratur, protinus ſeſe pupilla conſtringit adeoque impedit, quo minus acum & ſi quid forte aliud obvium intus in oculo eſt, accurate ſatis ſpectare atque obſervare Chirurgus valeat. Ad *ægrotantis* vero *præparationem* quod attinet, per aliquot dies ante operationem non ſollicitam modo vitæ victusque rationem ipſi præcipere, ſed in his diebus noxios etiam atque ſupervacaneos humores ex ejuſdem corpore idoneis remediis per alvum, ſanguinem vero abundantem per venas educere convenit; ne qua forte inflammatio gravior, dolores acerbiſſimi, imo ipſa ſuppuratio ac totius oculi deſtructio, ut quandoque fit, poſt confectam operationem ſuboriantur. (*a*) Denique ſub ipſam operationi deſtinatam lucem *clyſterio* etiam quodam pro alvo ſolvenda utendum eſt; niſi ea forte jam per ſe rite reſpondeat. Tandem ne facile ſub ipſum opus hominem *mens deficiat*, proindeque difficultatem aut impedimentum inde perincioſiſſimum in ſuſcepto negotio ſuo Chirurgus ſentiat; haud ſane alienum videtur, cibi quidpiam vel roborantem certe ſorbitionem quandam, aut juſculum, ſi matutino tempore inſtituenda curatio, ægrotanti prius porrigere, quam ad operationem Medicus aggreditur. Ceterum nihil fere magis cum ad præcavenda, tum ad levanda etiam mala quævis accedentia hic proficit, quam ſi ſuavis ſomnus aliquis haud diu poſt peractam operationem *anodyna quadam emulſione* ægro conciliatur. Sic enim non corporis ſolum, ſed animi quoque afflicti vires reficiuntur, & cataracta ſuppreſſa non tam facile rurſus aſcendit.

XVI.

De adminiſtris atque acubus exponitur.

Neque vero Chirurgus operationem ſolus unquam ſuſcipiat; ſed *binos minimum adminiſtros* ſive operis ſocios adhibeat: alterum quidem ad ægri hominis caput in operatione continendum; (Tab. XVII. fig. 1. A) alterum autem ad porrigendam acum & ea, quæ ceteroquin ad ipſum opus rite perficiendum forte neceſſaria ſunt. Sed idonea cumprimis ferramentum ſive *acus* ad hoc negotium requiritur: ac deinde nonnulli *ſpeculum oculi* dictum ſimul adhibent: fig. 15. & 16. Sunt

[*a*] Ejuſmodi caſum nuper deſcripſit filius, in relatione de operatione quadam cataractæ, quam TAYLOR. Amſtelod. An. 1735. inſtituit in quodam amicorum noſtrorum.

Sunt autem quamplurima eademque varia ejuſmodi *ferramenta ocularia*, vulgo *acus* pro cataracta dictæ, ad deprimendam ſuffuſionem accommodata, eorumque quam maxime ſolemnium ferramentorum figuras Tab. XVII. fig. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & 11. repræſentavimus. Quanquam, meo quidem judicio, aptiſſima illa ſunt, quæ fig. 5. 6. & 10. deſignavimus. Omnia enim hæc cuſpide paululum lata atque acuta ſeu linguæ aut grano hordei haud abſimili, & quidem ea (fig. 6.) cuſpide ejuſmodi ſulcata inſtructa, proindeque longe magis ad deprimendam ſuffuſionem accommodata reliquis ſunt, quæ aut tenuioribus ſive anguſtioribus, aut amplis quidem, ſed retuſis cuſpidibus ſunt inſtructa. Nam nimis tenuia & acuta, ut in fig. 2. & 4. litt. A. cataractam facile lacerant; obtuſiora ut in fig. 8. difficillime oculum perforant. Quam equidem propter cauſam mirum non eſt, quod chirurgorum nonnulli *bina in eodem opere ferramenta ocularia* adhibenda eſſe ſuaſerint; (*a*) acuminatum alterum, (vid. fig. 7. & 9.) pro perfodiendo ſcilicet oculo; alterum retuſum atque latum, (vid. fig. 8.) pro ſuffuſione intus in oculo perforato deprimenda. Sed facilius profecto hæc de uſu acus duplicis in cataracta ſcribuntur, quam ſine damno in oculo exercentur. Quicquid vero tandem harum rerum ſit; illud omnino & quam curioſiſſime providendum ſemper eſt, ut ferramenta panno quodam vel corio adhibito quam exactiſſime ſemper ante perpoliantur, quam oculis eadem admovemus: ne qua forte propter aſperitudinem ſeu rubiginem difficilius in oculum penetrent, vel graviter quoque ipſum lædant aut lacerent. FREYTAGIUS ſupra nominatus magnopere laudat *acus hamatas*, quibus cataractæ membranaceæ ex oculis educi queant: ſed ſi hoc procedit, dolendum, ipſum has acus non delineaſſe.

XVII.

Ne qua autem porro curanti mora præter neceſſitatem injiciatur, neceſſarium utique videtur, ſingula ea quam diligentiſſime antea inſtruere, quæ poſtmodum, operatione peracta, in ipſo deligationis opere uſum aliquem præſtare poſſunt. Itaque in promptu ante omnia ſit 1. *collyrium aliquod refrigerans*, quod ex plantaginis vel cyani aqua cum ovi albumine diligenter ſubacta conſtare commode poteſt: cui nonnulli alumnis vel tutiæ præparatæ, vel croci aut camphoræ portiunculam adjiciunt. Alii pro collyrio hic utuntur ſpiritu vini vulgari; YVESIUS denique liquorem ex decem partibus aquæ tepidæ atque una parte ſpiritus vini compoſitum adhibet & præ ceteris laudat. (*b*) Tum 2. ad manus quoque ſit oportet *ſplenium quoddam molle* ex linteo complicato, atque ita amplum, ut penitus eodem contegi oculus queat. Dehinc 3. neceſſaria item *faſcia* eſt, tres circiter ulnas longa, binos vero digitos ampla: vel & ſtrophiolum aliquod ad trianguli inſtar complicatum, pro deligandis nimirum poſt confectam operationem ægri oculis. Tandem 4. nec *reginæ Hungariæ aqua*, vel acetum, vel aliud quoddam *medicamentum roborans* naribus admovendum abſit, pro excitandis ægris hominibus, ſi qui forte ſub operatione vel paulo poſt, ut quandoque contingit, animo deficiant.

Deligationis apparatus deſcribitur.

(*a*) Ut NUCHIUS *in operat. Chirurg.* & SOLINGENIUS *in Chirurgia*.
(*b*) Lib. de morb. ocul. cap. de Cataracta.

XVIII.

Ægri hominis poſitura.

Sed unicum tamen adhuc ſupereſt chirurgis ante expediendum, quam ferramentum ægri hominis oculo admovent ; *ſcilicet ut quam aptiſſimo ſitu æger conſtituatur*. Itaque is in adverſo ſedili paulo , quam alias decet humiliori (Tab. XVII. fig. 1. litt. E.) adverſo fere lumine collocandus eſt, ſic ut contra Medicus C. paulo altius ſedeat , litt. D. Ubi oculorum alteruter ſanus adhuc eſt , vel ſaltem adhuc aliquid videt , ſtrophiolum aut faſciam paulo ampliorem , ut idem contegatur ac immobilis præſtetur , ſuperinjicere convenit ; ne , prout fieri naturaliter ſuevit , oculo integro dimoto æger oculus quoque ſimul dimoveatur , ideoque graviter a demiſſo ferramento lædatur . Quam ipſam quidem ob rem diligenter antea admonendus æger eſt , ne qua forte , ut ejuſmodi homines ſolent , propter celerrime quandoque reſtitutam in ipſo operationis actu videndi potentiam , præ gaudio aut lætitia clamet aut exultet ; ſed potius , quoad ejus fieri poteſt , quietus & immobilis perſiſtat : namque alias eripi motu quam leviſſimo acies in perpetuum poteſt . Tum illud quoque inſigniter ad commodiorem operationem facit , ſicubi ægrotus ſic in ſedili collocatur , ut manus ſuper Medici genua firmiter deprimat , pedes autem inter utroſque Medici pedes medios quam aptiſſime tranſmittat . Nonnunquam a miniſtris pedes ejus , qui curatur , ſurſum elevati gnaviter comprehenduntur ; ne ſurgere is ante , quam debet , valeat . Denique a tergo etiam , ut jam diximus , miniſter aliquis conſtituendus eſt , (vid. fig. 1. litt. A) qui ægrotantis caput , ſiniſtra manu ſincipiti , dextra mento injectis , ſolertiſſime contineat , ſic , ut ad pectus ſuum deprimere penituſque immobile illud ipſum præſtare queat . Siquidem vel cum minima etiam capitis commotione perennis cœcitatis periculum ſæpe conjunctum eſſe , triſtis experientia loquitur.

XIX.

Quomodo inſtitui operatio ipſa debeat.

His ita jam , ut propoſuimus , inſtructis ac diſpoſitis rebus ſingulis , imperandum homini ægro eſt , ut, *expanſis, quantum quidem fieri poteſt, palpebris* , verſus nares ipſum oculum convertat , ut angulus minor , ſive qui temporibus proximus eſt , amplam ſatis albi oculi partem exhibeat . Dehinc , ubi ſiniſter oculus vitium habet , Chirurgus ſiniſtræ manus pollice atque indice digito gnaviter palpebras diducat, (vid. fig. 1. & 14.) atque ita ipſum ſimul oculum firmet & quodammodo immobilem præſtet . Nonnulli *ſpeculum oculi* , (fig. 15. aut fig. 16. aliudve ſimile) hanc in rem commendant ; quod vero vix quicquam mihi proficere , ſed potius impedire videtur . Interea tamen qui eo aſſuetus eſt , vel emolumentum aut auxilium inde ſibi pollicetur , eo uti poteſt . Tum dextra manu ferramentum ocularium ſive acum , ab adſtante miniſtro exhibitam , Medicus pollice , digito indice & medio ſic apprehendat , ut in ſcriptione calamum ſcriptorium apprehendere ſolemus . (vid. fig. 1. & fig. 14.) Deinde binos inferiores manus illius dextræ digitos ſuper genas ſic imponit , ne facile ipſa intremiſcat , ſed firma & ſtabilis magis , quam ſi libera prorſus eſſet , in ipſo opere quie-

e quieſcat. Denique acus albo oculi medio fere loco inter corneam & angulum tempori propiorem admovenda eſt, (vid. fig. 14. litt. A.) prudenterque demittenda; ſed recta per oculi tunicas e regione mediæ ſuffuſionis ſic, ne qua vena lædatur. (*a*) Simulatque jam per tunicas in oculum penetraſſe acus exinde cognoſcitur, quia prementi nihil amplius renititur; inclinanda ſtatim acus ad ipſam ſuffuſionem eſt, (vid. fig. 14. litt. B.) eamque mox a parte ſuperiori acu apprehendere, ac leniter infra pupillæ regionem deprimere convenit: ſive jam *tunica* quædam præter naturam intus adſit, ſive *humor cryſtallinus obnubilus* evaſerit. Necdum enim evidentes notæ Medicis ſuppetunt, ſi ab YVESII obſervationibus diſceſſeris, quibus extrinſecus dignoſci ab invicem bina iſta noxæ hujus genera ſatis queant. Sicubi ſuffuſio iſta cum ferramento deſcendit, id quod ſubinde, ubi bene matura ac dura eſt, unico ictu contingit, aliquamdiu ita detinere ipſam oportet, ut inferiori parti inſidat. Sicubi ſurſum rurſus elevato ferramento ipſa ſub pupilla hæreſcit, optime expleta operatio eſt; adeoque tum acus provide rurſum ex oculo recta educi oportet. Si pars vitioſa redit ſive ſurſum rurſus aſcendit, ut ſæpiſſime contingit, eadem acu paulo fortius deprimenda, diutiuſque paulo infra continenda; idque tantiſper repetendum, donec ſupreſſa infra pupilla hæreat. FREYTAGIUS vult, ut ejuſmodi in caſu *acus hamata* in oculum immittatur; eaque cataracta, quæ utplurimum pellicula eſſet, educatur, ſeque hoc ſæpiſſime a parente ſuo fieri vidiſſe perhibet. Sed quia neque hæc acus neque hoc artificium ſatis perſpicue deſcripta ſunt, & dubium eſt, cur hac acu in pelliculæ extractione non etiam tunica retina, choroidea & ſcelerotica lacerentur, dum non video, quid hoc impedire valeat, ei aſſentire nondum poſſum.

XX.

Obſervationes quædam circa operationem.

Ubi paulo firmius ſuffuſio adhæreſcit, ſæpe difficulter admodum abſtrahi deprimique integra poteſt. Igitur ſi hoc incidit, *acu in fruſta concidenda eſt*, ſingulis ejus partibus diligenter acu poſtmodum conditis. Similis agendi ratio eſt, ſi *ſua quaſi ſponte vel forte fortuna ſuffuſio*, dum eam ſupprimere volumus, *in particulas diſſilit aut diffringitur:* ita enim viſum aliquando reſtitui, dudum jam a Medicis ſolertiſſimis atque expertiſſimis, CELSO, GUILLEMÆO, PARÆO, BARBETTO, BRISSÆO atque aliis animadverſum legimus, imo & ipſe hoc bis jam obſervavi. Si cataracta tam firmiter uveæ adhæret, ut vix inde ſuperari queat, prodeſt ſubinde *eam in medio perforare:* ita enim radii in oculi fundum per hoc foramen intrare poſſunt, ægriſque aliqualis viſus interdum reſtituitur. Quod fortaſſis eo in caſu optime ſuccedet, ſi cryſtallinus valde tenuis ſit. Inveni enim ipſum in cadavere quodam aliquando in craſſitudine ita diminutum, ut vix unguis pollicis craſſitudinem haberet; qui ſimul cum uvea firmiter concretus erat. Quoties vero cunque *nimium quantum mollis adhuc ſuffuſio deprehenditur*, ſatius utique BRISSÆO videtur, acu protinus ex oculo retracta, operationem tantiſper differre, donec magis ſuffuſio maturuerit, quam ſuffuſione immatura tractata efficere, ut operatio ſit fruſtranea, &

 ægro

[*a*] De vero puncturæ loco in hac operatione multa eleganter diſputavit PETITUS, Medicus Pariſ. in Memor. Acad. Reg. An. 1726. p. 370. edit. Amſtelod. eumque ad duarum linearum a cornea diſtantiam conſtituit. De loco, quem TAYLORUS commendat, infra ſeorſim proponemus.

ægro acies in perpetuum eripiatur. *Quodſi dextrum oculum ſuffuſio excœcavit*, eundem quidem operationis modum obſervare Chirurgus debet, ſed ita tamen, ut dextra manu oculum, ſiniſtra vero acum contineat, ipſique deinceps oculo decenter, ut dictum eſt, admoveat, & cataractam ſupprimat. Dextra enim manu atque in cantho majori propter naſum proximum minus commode oculo dextro applicari acus poteſt. (*a*) *Ubi denique in utroque oculo vitium ineſt, idemque ſatis maturum*, curato atque deligato alterutro oculo, alterum quoque eadem ratione mox tractare poſſumus. Si vero prior paulo diuturnior operatio fuerit; tum, ne cruciatibus homo conficiatur, aut ſaltem in animi deliquium incurrat, non niſi tempore quodam interjecto, ſymptomatibus conſuetis prioris operationis ſuperatis, ad operationem poſteriorem in altero oculo eſt redeundum.

XXI.

Quid poſt operationem factu opus ſit. Hactenus ea propoſuimus, quæ ad ipſam operationem pertinent: ſequitur, ut de iis quoque rebus breviter exponamus, *quæ fieri poſt confectam operationem debent*. Apud vulgares equidem Medicos ocularios ſive circumforaneos in more poſitum eſt, ut, extracto ex oculis ferramento oculario, vel binos digitos extenſos, vel *vitrum* etiam *aqua pura*, *vino rubro aut cereviſia impletum* ægris hominibus oſtentent, ſciſcitantes, qualenam corpus objectum qualive colore præditum ſit. Ubi recte ſatis ad rogata reſpondere atque ita promte ſingula diſtinguere ab invicem ipſi valent, feliciter confecta eſſe operatio conjicitur. Quanquam minus opportunum atque adeo noxium prudentioribus Medicis examen illud videtur: utpote quo violenter nimis oculus æger ac debilitatus exerceatur, atque eo ipſo ſuffuſio facile rurſus ſurſum pellatur. Itaque ſatius omnino videtur, ſtatim a peracta operatione ſplenium aliquod, in ſuperius (No. 17.) præſcripto collyrio tinctum, ne lumen vehementius in retinam irruat, aut inflammatio tam facile ſuperveniat; ſuper oculum perforatum cum faſcia aut ſtrophiolo imponere. Oportet vero hic *utrumque ſemper oculum* per injectam faſciam devincere, licet unicus tantum operationem ſuſtinuerit, ne qua forte dimoto vel agitato oculo iſto, qui ſanus perſtitit, alter etiam, idemque graviter afflictus ſimul agitetur. Id ipſum enim ubi fit, ſummum utique periculum eſt, ne aut ſuffuſio iterum reaſcendat ſive redeat, aut inflammatio major aut malum quoddam aliud gravius accedat.

XXII.

Quid faciendum, ne ſuffuſio redeat. Decenter jam inſtituta deligatione, proximum eſt, ut, quam aptiſſime fieri poteſt, ſuper lecto æger deponatur. Oportet hic in dorſum cubare, ipſum autem caput bene multis pulvinaribus ſuffultum atque erectum ſervare, ſtrenue per octiduum conquieſcere, a cibis item durioribus, ſermone intenſiori, ſternutamentis denique, tuſſi atque riſu vehementiori tamdiu abſtinere, donec penitus inſidere parti ocu-

[*a*] Acus mecum communicata eſt ab amico, qua in dextro oculo, dextra manu operationem eamque in cantho oculi majori fieri poſſe perhibent, quando chirurgus manu ſiniſtra forte non ſatis promtus eſſet; quam novitatis cauſa hic quoque Tab. XVII. fig. 17. exhibere volui, ubi litt. A acum; B manubrium; C ſingularem curationem ſive inflexionem denotat, quæ naſo incumbit.

ti oculi inferiori ſuffuſio animadvertitur. Namque alias verendum etiam atque etiam eſt, ne propter intempeſtivas illas capitis commotiones denuo ſurſum eadem prorumpat. Præterea ſciendum, quod *nemo facile chirurgus tam lynceus atque ſagax ſit*, qui cataractam ſuppreſſam manſuram eſſe certo definire aut aſſeverare queat; tamen in eo miſeris hominibus ſpes aliqua ſupereſt; quod ſi forte reaſcenderet, per iteratam operationem aliquando rurſus ſupprimi viſuſque eis reſtitui poſſit. Sic etenim clariſſimus ille MAGISTER JOANNES (*Maitre Jan*) ſcribit, (*a*) hominem quendam, cui poſt peractam autumno operationem denuo cataracta redierat, ſubſequenti vere feliciter admodum nova operatione a morbo ſuo fuiſſe liberatum. Quin idem etiam memorat, neutiquam deeſſe hominum iſtiuſmodi exempla, qui ſemel ſuppreſſam ſuffuſionem denuo quidem elevatam, ſed tamen paulo poſt ſponte rurſus ſubmerſam ſive depreſſam ſenſerint: id quod etiam me videre memini. FREYTAGIUS vero perhibet, (*b*) eas per acum hamatam, ſi credere fas eſt, a parente extractas fuiſſe.

XXIII.

Quid præterea faciendum ſit.

Elapſis aliquot ad operatione horis longe optimum erit, *ſanguinem ægro homini per venas detrahere*; ne qua forte vehementior inflammatio vulneratum oculum facile infeſtet. Tantum autem ſemper emitti ſanguinis oportet, quantum corporis habitus atque vires exigunt. Quare ſi nimia ſanguinis copia, vel ipſa jam tum inflammatio ægrotantem urgent, iterare ſanguinis miſſionem, prout in inflammationibus gravioribus aliis quibuſcunque fieri ſolet, oportebit: non neglectis interim collyriis ſupra laudatis, medicamentiſque internis ejuſmodi in morbis convenientibus atque a prudenti Medico propoſitis. *Vomitum* etiam haud raro hanc operationem ſequi vel poſt unam alteramve horam, vel etiam nocte demum proxime ſequente, aliquoties ego obſervavi, illudque etiam in ægro quodam notavit FREYTAGIUS. (*c*) A nervorum quadam irritatione hoc ſymptoma mihi deducendum videtur; quod vero etiam ſponte brevi plerumque rurſus ceſſat. Miror quod hoc phænomenon a tam paucis notatum ſit. Mali vero indicii eſſe ſolet. Nam hoc vomendi impetu Cataracta ſuppreſſa utplurimum reaſcendit. *Sub veſperam ejus diei*, quo facta operatio fuit, emulſio ſoporifera ægro porrigi ſolet, ut quam placidiſſime is conquieſcat. Namque ubi vigiliis homo exercetur, verendum maximopere eſt, ne, prout fieri adſolet, graviter huc atque illuc jactato corpore, priſtina ſuffuſio ſurſum rurſus propellatur ſive reaſcendat. *Victus* autem *atque vitæ ratio* eadem prorſus eſſe debet, quam in vulneribus atque inflammationibus gravioribus aliis ſupra propoſuimus. Si quid enim aliud, inflammatio certe gravior inprimis noxia hic atque periculoſa eſſe conſuevit. Denique *ſi paulo adſtrictior alvus eſt*, clyſterium aliquod emolliens adhibere convenit; quo nempe facilius abſque ſpiritus ſuppreſſione fortiorique niſu excerni, quicquid hominem urget, valeat. *Neque vero permittendum eſt, ut ad exonerandum alvum primis ab operatione diebus ægri conſurgant*;

(*a*) Lib. *de morb. oculor.* cap. de cataracta.
(*b*) Diſſ. de Cataracta p. 22. & 27.
(*c*) In diſſert. ſæpe citata pag. 24.

gant ; ſed vaſculum potius , ad hunc uſum adaptatum in lecto ipſi ſubjiciendum , vel patina quædam : quo minus enim caput conquieſcit, hoc majus etaim periculum ſubeſt , ne ſuffuſio depreſſa denuo prorumpat.

XXIV.

Deligatio quomodo fieri debeat.

Ad ipſam autem *deligationem* quod attinet , ſic omnino continuari ejus negotium oportebit. Nempe ſub ipſius primæ diei veſperam reſolvi primum quam leniſſime vinctura debet , novumque ſplenium aliquod , ſuperius commendato collyrio probe imbutum , denuo ſuperimponi ; faſcia eodem , ut ſupra poſuimus , modo applicata . Diebus ſequentibus innovari deligatio bis minimum debet , mane ſcilicet ac veſperi : vel ter aut quater etiam , ubi nimirum paulo intenſior æſtus fuerit ; ſiquidem tunc citius exſiccari ſplenia conſueverunt . Quoties autem cunque vinctura reſolvitur, binæ potiſſimum obſervationes neceſſariæ ſunt. Neque enim circumſpicere ſolum quandoque Chirurgus debet , num quæ forte inflammatio notabilis acceſſerit ; ſed & vel maxime tunc providere , ne nimis clarum lumen , & , quod conſequens hinc eſt , damnum aliquod graviter debilitatus oculus ſentiat . Si oculus bene ſeſe habuerit , vel levis tantum *inflammatio adeſt* , continuari deligationis negotium prædicta ratione per octiduum debet . Neque enim facile hic incidere inflammatio poſt octavum demum diem ſolet . Itaque tunc luminis pauxillum , remota faſcia , concedere ægrotantibus conveniet ; dummodo lectus velis , oculus autem panniculo quodam ſerico , viridi aut nigro propendente , leviter obtectus maneat . Poſt diem decimum , ſi ſingula bene ſe habent , conſurgere paulatim æger atque in conclavi obambulare ſine periculo poterit ; ſi modo dictus iſte panniculus aliquo modo infirmum oculum ; velamenta autem feneſtras probe texerint . Si optime poſtea cuncta procedunt , expletum utique ex ſententia curationis opus erit , proindeque priſtino vitæ generi paulatim rurſus aſſuefacere hominem ægrum licebit . Quodſi autem mala quædam gravia alia ſupervenerint, conquieſcere tamdiu æger debet, donec eadem fuerint delinita.

XXV.

Mala ſupervenientia quomodo tollenda ſint.

Quo autem luculentius appareat , *quomodo ſuccurrere chirurgus malis* hic ſæpe *ſupervenientibus debeat ac poſſit*; ſigillatim expendere illos caſus conveniet, qui obtingere hic utplurimum conſueverunt. *Quoties igitur* 1. *ſanguinis aliquid ſub ipſa operatione in oculum effluit* , atque humorem aqueum turbidum ac obnubilum reddit , feſtinandum quam maxime eſt in operatione, quantum fieri poteſt , ne plus effluat , atque ſupra commendatum collyrium quam diligentiſſime adhibendum: digeri enim iſta ratione turbationes humoris aquei leviores poſſe , ſolertiſſimi Medici ſæpius obſervarunt . *Longe majus periculum ſubeſt* , *ſi paulo major ſanguinis* effuſi *copia humori aqueo fuerit admixta.* Namque tunc abeſſe vix poteſt, quin aut hypopyum aut ſimile quoddam malum aliud cœcitatem perpetuam inducat. Interim haud alienum fuerit, ſanguinis affatim ægroto per venas detrahere, ſacculoſque ex ſalvia, rore marino , hyſſopo aquæ

fœ-

fœniculo paratos & in vino coctos calide frequentiſſime ſuper oculum imponere. Niſi enim prorſus deſperatum malum eſt, inſigniter medicina illa proficit ¶. 2. *Sicubi humor aqueus ſub ipſam operationem effluit*, adeoque tunica cornea concidit; non eſt, quod de oculi ſanitate maximopere timeamus. Fere ſemper enim paucos intra dies humor atque ipſa oculi forma priſtina redeunt. Denique 3. ubi poſt peractam operationem *inflammatio* quædam accedit, nihil omittendum eorum eſt, quæ ad ipſam reſtinguendam faciunt. Atque mitior quidem ea ſi fuerit, eadem ſufficere ad ipſam ſupprimendam medicamenta poterunt, quæ ſupra commendavimus. Ubi vero *paulo gravior inflammatio* inciderit, neceſſarium utique erit, præter jamjam commendata medicamenta, aquam bibere, ac ſanguinem e brachio, pede aut collo etiam identidem mittere; tum vini quoque ſpiritu camphorato frequentiſſime tempora inungere; tandem clyſteria etiam atque cantharides una cum medicamentis internis adverſus inflammationes valentibus quam ſolertiſſime adhibere.

XXVI.

Acus ocularia quomodo comparata eſſe debeat.

Ex hactenus adductis luculentiſſime, ſi quid ego video, pateſcit, *novam eandemque veram de cataracta ſententiam* (vid. ſup. No. 8.) non in ipſa tantum morbi hujus diagnoſi, prognoſi atque curatione, ſed in ipſa quoque inſtrumentorum ad ſuffuſionem curandam aptorum conſtructione atque applicatione *ampliſſimam præſtare poſſe utilitatem*. Simulatque enim obſervatum fuit, cataractam fere ſemper ab humore cryſtallino obnubilo, rariſſime a peculiari quadam tunica provenire; *longe aptiores ad deprimendam ſuffuſionem acus ocularias iſtas fore judicavit* BRISSÆUS, quæ cuſpidem paulo latiorem habeant atque ſulcatam. (vid. Tab. XVII. fig. 6. litt. C.) Adhibitis enim tenuioribus illis veterum chirurgorum acubus, ſive jam ex auro vel argento, ſive etiam ex chalybe vel ferro eædem confectæ ſint, abeſſe vix poteſt, quin cryſtallinus vel etiam alia materia noxia, dum deprimere ipſam nitimur, laceretur vel diſſecetur. Neque vero lata ſolum atque ſulcata, ſed acuminata quoque BRISSÆI recentior acus illa eſt: ut ſcilicet promte in oculum penetrare queat. Anſa AB octangularis eſt, cujus equidem latus unum litt. EE: lineis inciſis aliove modo notatum, qua parte ſulcatum inſtrumentum ſit, demonſtra. Sic enim abſque omni propemodum aberratione ſtatui vel e ſolo manubrio poterit, acutane an lata inſtrumenti in oculum demiſſi pars cataractam contingat. Denique globulus D, eum præcipue in finem adjunctus huic ferramento eſt, ut dignoſci facilius atque accuratius poſſit, quam alte id ipſum in oculum penetraverit.

XXVII.

Quid de certis acubus habendum ſit.

Chirurgorum nonnulli quin præcipuam ſuffuſionis cauſam a peculiari tunica quadam intus in oculo nata repetiverunt, *ea præſertim inſtrumentorum genera adhibenda eſſe putarunt*, *quibus penitus extrahi ex oculo per vulnus acu inflictum membranacea cataracta poſſet*: ne ſcilicet, prouti ſæpius fit, ſemel curata noxa identidem rediret. Primum itaque inſtrumentorum genus *canaliculi* ſive acus perforatæ erant, quibus ap-

plicatis nonnulli exſugere ex oculo tunicam iſtam peregrinam nitebantur. (*a*) Ad alterum genus peculiaris acus adinſtar *tenuiſſimæ volſellæ*, multo ingenio exaratæ, ſpectant, (vid. Tab. XVII. fig. 10. hujuſque figuræ explicationem) ad tertium vero *acus hamatæ Freytagii* nec non ſubtiliſſimi *uncinuli*, quibus per vulnus & canaliculum in oculum demiſſis apprehendi, extrahi vel educi tunica illa poſſet. (*b*) At vero fruſtraneum penituſque ineptum una cum inſtrumentis affabre ceteroquin conſtructis hunc ipſorum conatum fuiſſe, non ex opinationis ſolum de membranulæ, tanquam ordinariæ cataractæ cauſæ, falſitate, ſed & ex certæ experientiæ defectu atque vel maxime ex chirurgorum præſtantiſſimorum hac in re conſenſu, quod ſcilicet hi modi non ſuccedant, apertiſſime colligitur: niſi forte & præſertim FREYTAGIUS ſuam per acus hamatas methodum melius probet, acus delineet, atque quomodo oculi laceratio evitanda ſit oſtendat. Alias eum ingenii magis quam veri cauſa hæc ſcripſiſſe ſuſpicor.

XXVIII.

Si cataracta pupillam tranſiit.

Ceterum hic adhuc monendum, ſi *per ipſam pupillam ſuffuſio iſta*, ut interdum contigit, *fuerit prolapſa*, haud alienum eſſe, inferiorem tunicæ corneæ partem providiſſime incidere, admotoque quam cautiſſime uncinulo vel ſpecillo quodam idoneo ſuffuſionem corneæ velut imminentem educere. Cujus equidem curationis exempla *in eo libro* ſuppeditavimus, quem *de cataracta* quondam conſcripſimus.

XXIX.

Taylori nova methodus.

TAYLORUS, in libello jam aliquoties citato, cap. XI. novam curandi per acum cataractam methodum, quæ ita fere ſe habet, deſcripſit. Ægrum ita, ut alias fieri ſolet, collocat, oculum curandum ſpeculo oculi firmat, poſtea ſcalpello phlebotomo ſive lanceola parvam eamque longitudinalem facit inciſionem, lineæ dimidiæ circiter longitudine infra locum conſuetum, per externas internaſque oculi membranas, uſque in humorem vitreum. (*c*) Deinde *acum plano convexam*, eamque valde tenuem, per factam plagam directe in oculum immittit, convexa parte ſurſum ſpectanverſus inferiorem lentis cryſtallinæ partem: poſt hæc acus cuſpidem paterum ac blande elevat, donec ea levem aliquem renixum percipi a lente cryſtallina ſupra hærente, ejuſque motum per pupillam conſpicit. Dum ſic ex his indiciis acus apicem proxime ſub capſula cryſtallini eſſe cognoſcit, eam verſus fundum deorſum premit, pro humore vitreo dividendo & ſpatio parando, in quod cryſtallinus poſtea deprimendus. Hoc peracto,

(*a*) Vid. Durantis SCACCHI Subſid. Medicinæ pag. 54. & Th. FIENI lib. chirurg. p. 30.

(*b*) De horum uncinulorum ineptitudine *Scacchus* & *Fienus* quoque jam egerunt.

(*c*) Quam ob cauſam *ſcalpello phlebotomo* hic utatur, & non ſola atque unica acu totam operationem perficiat, itemque cur *longitudinalem*, & non potius tranſverſum ſive *horizontalem* faciat inciſionem, rationem non dedit, neque etiam hic perſpicio idoneam. *Quicquid enim per pauca fieri poteſt, non fiat per plura.*

acto, acum paululum retrahit, ad duarum ſcilicet linearum longitudinem, eamque poſtea in inferiorem capſulæ cryſtallini partem, obſervando probe verum cryſtallini ſitum, immittit, atque hanc capſulæ partem ſine læſione, ut ait, ligamenti ciliaris, acu aperit ſive dividit, ut per hanc plagam ſive aperturam capſulæ, ipſe cryſtallinus poſtea ſupprimi queat. Quo vero motu ſive actione, ut docet, ſimul ſpatium pro cryſtallino condendo ampliare ſtudet. Tandem ut cryſtallinum opacum condat & ſupprimat, acum ad trium fere linearum ſpatium rurſus extrahit, ut cryſtallinus a capſula jam jam ſolutus, per plagam inferius factam, in ſpatium jam antea paratum, aliquo modo ſponte quaſi deſcendat, atque tunc cuſpidem acus elevat, atque diligentiſſime verſus partem cryſtallini ſupremam dirigit, eum caute comprehendit, & ad fundum ſive partem inferiorem oculi, in foveam antea jam paratam deprimit, ac denique acum quam leniſſime extrahit. Ita ligamentum ciliare & uveam non lædi, ſed in ſtatu naturali conſervari, aſſeverat; id quod ad viſum haud parum utile eſſet; cum in conſueta operandi ratione ligamentum illud ſemper laceretur. Ceterum præcipua hujus operationis momenta, quæ hic ex auctore breviter retulimus, auctor ipſe quamplurimis ambagibus atque ſubtiliſſimis cautelis ſive *circumſtantiis* deſcripſit, quæ deſcriptionem ejus triplo, & quod excedit, prolixiorem, quam hanc noſtram faciunt: quorum vero varia vel ſupervacua mihi videntur, vel a quamplurimis vix intelligi, imo etiam tam accurate vix unquam in operatione vel ab ipſo auctore obſervari poterunt. Atque hinc forte accidit, quod graviſſima etiam ſymptomata, dolores ſcilicet ſæviſſimi, inflammationes graviſſimæ & abſceſſus oculi, ſine viſus reſtitutione, operationes ab eo in cataractis inſtitutas ſecuta fuerint: ſicut hoc prolixius legi poteſt ex relatione illa, quam filius meus nuper vernacula noſtra edidit, de infeliciſſima quadam cataractæ operatione, quam TAYLORUS Amſtelodami anno 1735. in amico quodam noſtro perfecit. Interea tamen præcipua momenta re vera merentur, ut a prudentioribus medicis oculariis probe perpendantur atque cum judicio imitentur. Tempus præſtantiam & effectus docebit.

XXX.

Quomodo *cataractam vacillantem* ſive cryſtallinum opacum, & extra capſulam ſuam jam jam poſt pupillam *fluctuantem*, (*a*) quæ propterea aliam curandi rationem requirit, removeat, duobus capitibus ſeorſim deſcribit: quorum ſumma hæc fere eſt. Acum ſuam eodem prorſus modo, ut antea dictum eſt, in oculum ægri immittit, cuſpidem vero deinde ad anteriorem & ſuperiorem cryſtallini vitiati partem dirigit, cavendo ne ligamentum ciliare lædatur, eum plana acus ſuperficie prehendit, & ad fundum vitrei deprimit. *Quomodo vacillantes curandas eſſe velit.*

XXXI.

In quibuſdam cataractis, quas *falſas* ipſi appellare placuit, præter cryſtallinum *capſulam quoque cryſtallini vitiatam* & opacam eſſe ſtatuit: quam, *Quomodo falſas & glaucomata.*

(*a*) *The shaking cataract* ipſi vocatur.

quam, condito prius cryſtallino opaco, quomodo a ligamento ciliari acu ſua dimoveat & ſupprimat, prolixe rurſus duobus capitibus deſcripſit. Aliis duobus capitibus *glaucomatis operationem* tradit. Sub *glaucomatis* vero *nomine*, nova prorſus ac inuſitata ſignificatione, intelligit cryſtallini opacitatem & incrementum, *ita ut proxime oras pupillæ attingat, una cum capſula vitiata*; quod eadem fere ratione, ut modo expoſitum eſt, curandum eſſe docet. Cum vero, ut alibi demonſtravi, veteres glaucoma *profundo in oculo ſitu*, atque a pupilla valde remoto, a cataracta diſtinguendum eſſe docuerint, (*a*) hæc ſignificatio minime amplecti poterit; dum nobis hodie non licet; vocabulis antiquis novas ſignificationes tribuere; ſed potius hæc mala, quæ hic glaucomata appellat, ob vicinum ad pupillam ſitum pro cataractæ ſpeciebus habenda eſſe cenſeo.

XXXII.

Cataracta an per corneam educi queat.

Denique adhuc monendum, nos quidem ſupra indicaſſe (N. XXVIII.) cataractas, quæ pupillam ſponte tranſierunt, per vulnus corneæ quandoque educi poſſe. Verum ex Anglia mihi relatum eſt, TAYLORUM ibidem gloriatum eſſe, *ſe cataractas quoque poſt uveam adhuc hærentes, per vulnus corneæ* arte factum *educere poſſe*. Num vero hoc re vera præſtiterit, hactenus nondum comperire potui.

C A P. LVI.

De pupilla, nimis conſtricta vel clauſa, aperienda ac dilatanda.

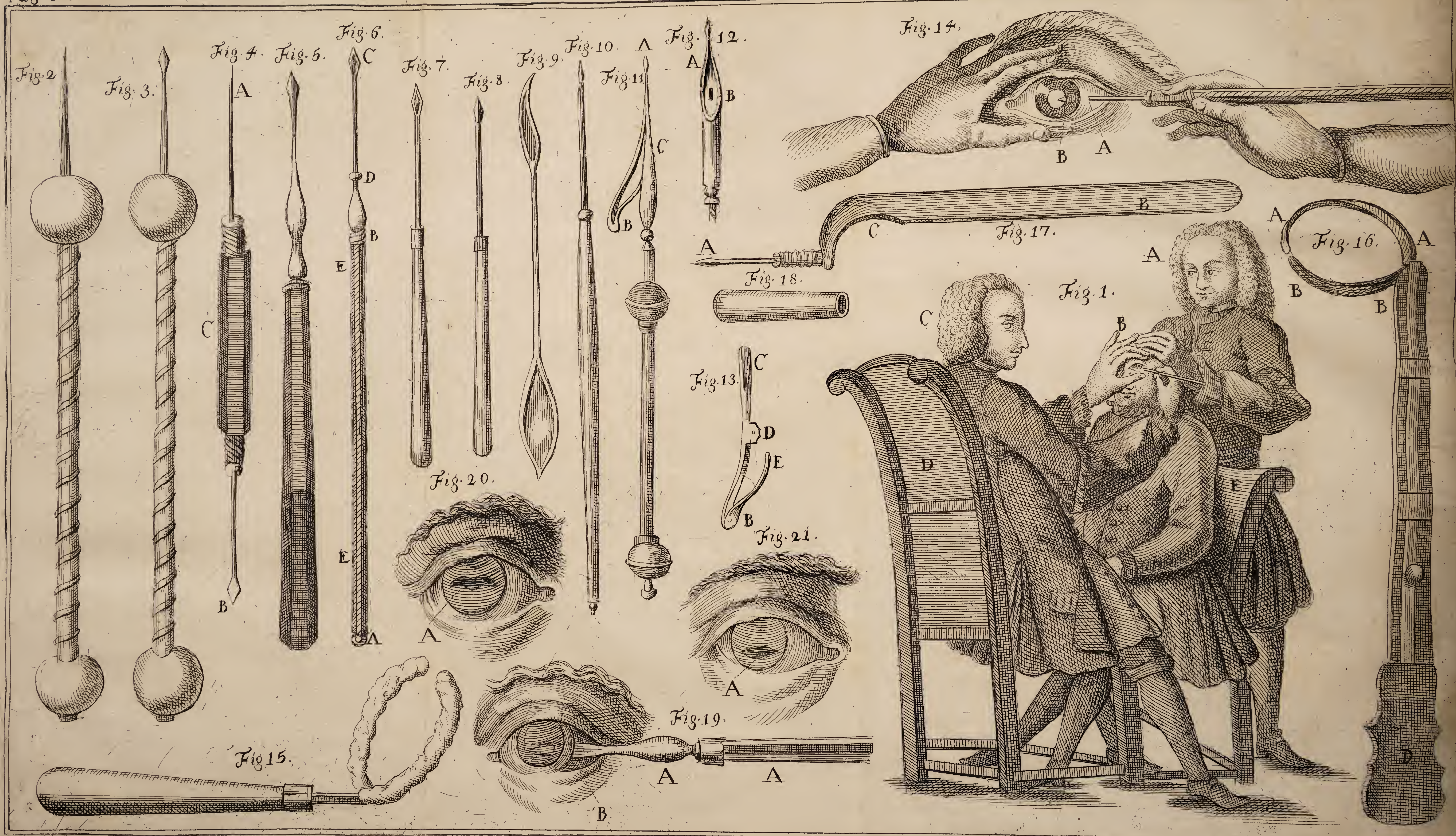
I.

Mali deſcriptio.

OB affinitatem cum præcedenti operatione aliam huic haud valde abſimilem mox adjungemus, in qua oculus eadem fere ratione ferramento, ut in cataracta, perforatur, ad pupillam clauſam aperiendam. Morbus igitur, in quo hæc operatio perficitur, eſt quando oculi pupilla vel *integra* ſive *tota conſtringitur* ſive clauditur, ita ut lumini deneget in fundum oculi ingreſſum, adeoque ipſi videndi potentiam adimat. Quandoque malum hoc a prima juventute eſt; quandoque vero ab inflammatione oculi vehementiori oritur; vel quando pupilla præter naturam ab alia quacunque cauſa valde conſtricta eſt, cumprimis quando interior pupillæ ſive uveæ ora, quæ pupillam conſtituit, cum cataracta, vel cum parte cataractæ poſt operationem relictæ, concreta eſt: quod malum curatu difficillimum aut prorſus inſanabile plerumque habuerunt. Interea tamen ſagaciſſimus Britannorum chirurgus CHESELDENUS novam hoc malum curandi viam excogitavit, quam non ſolum aliquoties, ut affirmat, (*b*) cum ſucceſſu perfecit, verum etiam jam in Actis Acad. Reg. Londinenſis breviter quon-

[*a*] *The ſhrKing cataract* ipſi vocatur.

[*b*] Tract. de cataracta pag. 166. 242. *Apol. mea pro cataracta* pag. 304. & Vindiciis pag. 17, 244. &c.


Fig. 1.
Fig. 2.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9.
Fig. 10.
Fig. 11.
Fig. 12.
Fig. 13.
Fig. 14.
Fig. 15.
Fig. 16.
Fig. 17.
Fig. 18.
Fig. 19.
Fig. 20.
Fig. 21.
A
B
C
D
E

quondam deſcripſit: adeoque hic eam haud prætermittendam in chirurgia noſtra cenſui, atque ita ſe habet.

II.

Operatio hæc quomodo inſtituenda.

Palpebris ope ſpeculi oculi probe apertis detentis, ſcalpellum anguſtiſſimum, ſive acus, qualis fere ad cataractam ſupprimendam adhibetur, ſed ſolum in alterutro latere acuta ſive ſecans, (vid. Tab. XVII. fig. 19. litt. AA,) per tunicam ſcleroticam B, fere ut in cataractæ operatione, & poſtea antrorſum per iridem ſive uveam tranſfigitur; in extractione vero ejus iris, ut in fig. 20. litt. A. indicatur, inciditur. Si hoc malum eſt ſine cataracta, optime medium perforari, ait, ut ex modo indicata fig. 20. intelligi poteſt. Sed ſi cataracta adeſt, vel pars etiam ſolum cataractæ, inciſionem paulo altiori uveæ loco faciendam eſſe docet, ita ut cataracta ingreſſum radiorum ſive lucis impedire nequeat. Has vero cataractas utplurimum valde exiguas eſſe aſſeverat, & quandoque propter firmam nimis adhæſionem acu removeri ſive ſupprimi non poſſe. In figura vero 21. inciſio ſive apertura centro corneæ atque uveæ declivior facta atque indicata ab auctore eſt: quia in oculo illo, in quo aliquando hanc operationem perfecit, in corneæ parte ſuperiore albugo ſive leucoma erat, quod impedimento fuit, ne in medio perforatio iridis fieri potuerit, ſed in inferiori inſtituenda fuerit. Quid vero poſt operationem faciendum, ut inflammatio aliave ſymptomata arceantur, haud indicat. Veriſimile vero eſt, ægros eos ita tractandos eſſe, ut illi, qui cataractæ ſuppreſſionem experti ſunt.

Explicatio tabulæ decimæ ſeptimæ.

Fig. 1. demonſtrat, qualis debeat eſſe poſitura ad cataractæ curationem, cum ipſius ægri, tum chirurgi etiam atque miniſtri: ſicut plenius hoc ſupra cap. LV. n. 18. deſcripſimus.

Fig. 2. Acus argentea ad morem veterum, ac deprimendam cataractam accommodata, apice tenui, teretiuſcula, fere ut in acubus vulgaribus.

Fig. 3. ſimilis alia, cuſpide triangula inſtructa.

Fig. 4. rurſus alia, altero extremo litt. A cuſpide chalybea tenui; altero litt. B ampliori prædita. C manubrium indicat, quod ex argento, orichalco, ebore vel ligno conſtare poteſt.

Fig. 5. item alia, cuſpide ampliori, attamen acuta inſtructa, qua cataracta melius comprehendi ac ſupprimi poteſt, quam tenuioribus.

Fig. 6. rurſus alia, fere ſimilis, ſed apice ſulcato prædita, qualem BRISSÆUS commendavit, quæque ſupra cap. LV. n. 26. prolixius deſcripta eſt.

Fig. 7. & 8. proponuntur e SOLINGENIO & NUCKIO binæ acus, quas SMALSIUS, Chirurgus & ocularius Batavus inveniſſe dicitur, & quæ in una eademque operatione ſimul adhibentur. Quam enim fig. 7. demonſtrat, iſta acuta & ſulcata eſt, fere ut præcedens ad perforandas oculi tunicas, atque inde ſuam hauſiſſe videtur BRISSÆUS; ea

vero,

vero, quam fig. 8. indicat, retuſa eſt, atque ita comparata, ut per prioris ſulcum, dum adhuc in oculo eſt, dimitti in oculum, atque retracta priori, ad deprimendam cataractam adhiberi poſſit.

Fig. 9. & 10. alia duo ferramenta repræſentant, quorum ſimilis fere ratio & in cataracta adhibendi modus eſt, ut duarum præcedentium, quas ex cl. *Bern.* ALBINI diſputatione *de cataracta* Francofurti ad Viadrum olim habita ac impreſſa mutuatus ſum.

Fig. 11. exhibetur acus, quam idem ALBINUS in jamjam laudata diſſertatione ad cataractam ex oculo extrahendam propoſuit: quæ ſic conſtructa eſt, ut cuſpis A, poſtquam in oculum immiſſa eſt, per depreſſum manubriolum vel anſam B, ad volſellæ inſtar in apice intus in oculo deduci, eaque cataracta membranacea, ſi quæ eſſet, prehendi atque ex oculo extrahi poſſit. Quanquam ego valde dubito, an unquam cum fructu eadem fuerit adhibita.

Fig. 12. & 13. modo deſcriptæ acus iſtius ſeu volſellæ (*fig.* 11.) partes ſeorſim exhibent. Nempe fig. 12. cuſpidem ſulcatam, fig. 13. autem cuſpidem aliam indicat, eandemque ita fabricatam ac tenuem, ut immitti commode in priorem, & deinde una cum priori in oculum queat. Etenim quo aptius ambæ ſibi invicem committuntur & expoliuntur, hoc etiam commodius adigi in oculum acus ipſa poterit. Juxta litteram B fig. 12. foraminulum eſt, in quod prominentia D fig. 13. demittitur, tenuiſſimoque clavo, ad litt. C fig. 11. quaſi commiſſura quædam firmatur. Littera E fig. 13. deſignat lamellam quandam elaſticam, quæ præſtat, ut commiſſæ ſibi invicem cuſpides (*fig.* 11.) quam firmiſſime cohæreant, neque ſua ſponte ab invicem recedant. Simulatque vero manubriolum B fig. 11. quod hic quoque litt. B indicamus, deprimitur, cuſpides ad modum volſellæ aperiri, atque ad comprehendendam & extrahendam membranam præter naturam applicari poterunt.

Fig. 14. deſignat, quomodo altera manus continere oculum, altera acum juxta partem A demittere; nec non qualiter in operatione intus apparere poſt pupillam B inſtrumentum ſoleat, quando ad deprimendam cataractam aggredimur.

Fig. 15. *Speculum* ita dictum *oculi* delineatur, ſive inſtrumentum ad firmandos in cataractæ aliorumque morborum ocularium curatione oculos adaptatum.

Fig. 16. aliud, idque correctius, repræſentatur, cujus duo arcus AA, BB, clavo C diduci & rurſus adduci poſſunt. D manubrium denotat.

Fig. 17. acum exhibet, qua in dextro oculo, manu dextra, cataractam ſupprimi poſſe, nonnulli perhibent. A acus cuſpidem, B manubrium, C peculiarem inflexionem deſignat, quæ naſo inſiſtit.

Fig. 18. operculum pro cuſpide acus hujus condenda.

Fig. 19. e CHESELDENI anatomes quartæ editionis appendice eſt petita, & oſtendit, quomodo ferramentum pro pupilla ſive uveæ foramine clauſo aut concreto rurſus aperiendo in oculum ſit immittendum, & uvea rurſus dividenda & aperienda.

Fig. 20.

Fig. 20. litt. A. quomodo uvea circa medium diviſa rurſuſque pro radiis tranſmittendis aperta ſit, indicat.

Fig. 21. CHESELDENUS exhibet, quomodo uveam concretam in parte decliviori litt. A diſſecuerit, ob albuginem in parte media corneæ hujus oculi hærentem.

C A P. LVII.

De ungula, ungue, panno ſive pterygio oculorum.

I.

QUando membranula quædam *extrinſecus* in oculo naſcitur, quæ ſuper ipſam tunicam corneam atque pupillam ſe extendit, viſuique graviter officit, *unguem* latini vocant, (*a*) ob qualemcunque ſcilicet ejuſdem cum hominum unguibus ſimilitudinem, ſive etiam *ungulam*; Græcis vero *onyx*, hoc eſt, *unguis* appellatur, (*b*) itemque *pterygium*, id eſt *ala* vocatur (*c*) præſertim quia quandoque alam veſpertilionis repræſentat. Sed ſubinde mollis atque rubida, propter copioſiſſimas venulas, eadem apparet; adeoque tum *pannus* ſolet appellari. Sæpius a narium, interdum etiam a temporum parte ex angulis oculorum, quin imo quandoque vel a ſuperiori, vel ab inferiori oculorum latere naſcitur, indeque ſuper ipſam corneam ſenſim protenditur. (vid. Tab. XVIII. fig. 1. & 2. aa) Nonnunquam leviter tantum atque non niſi per fibrillas tenues atque raras tunicæ corneæ adhæreſcit: nonnunquam autem integrum oculum contegit, firmiſſimeque cum ipſo cohæreſcit. Itaque tum difficile, quin imo longe difficillimum eſſe curationis negotium conſuevit. *Unguis oculorum quid ſit.*

II.

Sicubi recens adhuc, tenuis atque mollis eſt unguis ſive pannus, tum diſcuti quandoque adhuc medicamentis leniter rodentibus poterit: atque egregium hic erit, pulverem tenuiſſimum e ſaccharo canarienſi cum admixta vitrioli albi, aluminis uſti, vel etiam viridis aeris portiuncula, providiſſime ſuper vitioſam membranulam iſtam ſubinde inſpergere. Fieri autem pulveris mixtura ſic poteſt, ut ſacchari drachmæ unæ, quatuor vel ſex grana vitrioli aut aluminis uſti adjiciantur. Æque valens hic eſt pulvis ex lapide ſciſſili vetere vel ſepiæ oſſe atque ſaccharo præparatus. In infantibus difficulter admodum adhiberi pulveres ſolent. Itaque ſatius hic erit, vel aqua ophthalm. quercet. vel pingued. viperarum, vel axungia aſciæ piſcis, aut felle muſtelæ piſcis, vel ſpermate ceti liquido, vel combuſti linteoli oleo, vel denique butyro recenti cum vitrioli albi pauxillo permixto, quam diligentiſſime noxiam iſtam membranulam inungere: quæ vero omnia etiam adultis proſunt. Sicubi forte inflammationem aliquam unguis ocu- *Curatio per medicamenta.*

[*a*] CELSUS Lib. VII. cap. 7. n. 4.
(*b*) De varia vocabuli *onycis* ſignificatione conferri poteſt *Brunon.* Lex. Medicum.
(*c*) *Celſus* loco modo citato.

oculorum habet adjunctam, id inprimis operam dare convenit, ut per ſanguinis miſſionem, cantharidum item atque aliorum hic valentium medicamentorum applicationem inflammatio iſta leniatur: tunc enim ipſa quoque membranula diſcuti promtius per medicamenta poterit. Longe nobiliſſimum uſum hic præſtare YVESIO videtur *lapis divinus* (*a*) ſive etiam medicamentoſus CROLLII in aqua reſolutus, & oculo ſæpius inſtillatus. Quanquam haud minoris virtutis eſſe ſæpe illud medicamentum ſolet, quod ex vitrioli albi ℈ß. in aqua chelidonii major. ℥ij. reſoluti conficitur.

III.

Curatio per ſcalpellum. Ubi parum proficere ad removendam ab oculo membranulam medicamenta reperiuntur, *excidere* ipſam oportebit: atque id ſequenti ratione. Averſus ſcilicet collocandus homo ſic eſt, ut caput ſuum in Medici gremium reſupinus demittat, atque ſuper ſiniſtrum quidem ejus pedem, ſi vitium in oculo dextro fuerit. Tum diduci ab invicem palpebræ a miniſtro probe debent, chirurgus vero mox hamulum tenuem, (Tab. XVIII. fig. *3*. vel Tab. XV. fig. *30*.) paululum mucrone intus recurvato, ſubjicere ungui laxiori ejuſdem parti debet, eamque paulo elevare. Deinde acu linum trahente unguem is trajiciat, (fig. 1. bb.) eum duplici nodo ſtringat, junctiſque lini capitibus anſæ in formam (fig. 2. litt. b c.) leniter ipſum attollat ſeu levet. Quo facto ſcalpello phlebotomo ſuperiorem atque inferiorem membranulæ, quæ unguem tegit, partem ſic dividat, ut ſubjecta forfice recta atque tenui quam expeditiſſime juxta carunculam lacrymalem reſcindere ipſum queat. Tandem verſus corneam linum iſtud cum membranula relrahitur, & ſi qua parte oculo inhæret, ſcalpello aut forfice paulatim unguis ab oculo ſeparatur. In quo ipſo negotio bina potiſſimum proſpicienda ſunt: primo ne ipſe oculus aut ejuſdem tunica cornea imprudenter lædatur: deinde ne forte aliquid ex ungue in oculo relinquatur. Namque hic periculum eſt, ne denuo malum priſtinum redeat. Interim ſatius videtur, ex ungue paulo firmius corneæ hærente, aliquid relinquere, quam ex nimis ſollicito unguem reſolvendi ſtudio graviter ipſam corneam vulnerare, quo ipſo inſanabiles in ea cicatrices excitari ſolent. Atque id magis etiam ideo, quia tutius paulatim exedi, quicquid forte in oculo remanſit, per medicamenta leniter rodentia poteſt, quæ ſuperius (*No*. 2.) præſcripſimus, dummodo bis aut ter quotidie applicentur. Quanquam non deſunt, qui ad extirpandas reſciſſæ membranulæ reliquias collyrium potius ſequens adhibendum cenſent, nimirum.

℞. Aquæ roſar. plantag. a. ℥j.
Matr. perlar. ppt. ℈j.
Sacchari Saturni gr. vj.
Vitrioli albi gr. iij. M.

Nobiliſſimus YVESIUS hanc curandi viam hic ingreditur, ut per quatriduum poſt operationem ſpiritu vini aqua diluto oculum ægrum quam dili-

[*a*] Quem lib. de oculorum morbis deſcribit.

diligentiſſime foveat; deinceps autem pro reliqua curatione lapidem divinum, in aqua communi reſolutum, adhibeat. Ceterum in reſcindenda membranula juxta carunculam providendum ſemper quam ſolertiſſime eſt, ne carunculæ pars quædam, multo minus ipſa tota ex angulo ſimul reſcindatur. Simulatque enim eadem abſciſſa eſt, in angulo majori via patefit, per quam poſtea ſemper humor lacrymarum deſcendit, atque morbus inde concitatur, quem *oculum lacrymantem* Medici appellant.

IV.

Nonnunquam vitioſæ membranulæ iſtæ, præſertim ſi ob vaſa majora, quæ ab angulo majori ad corneam procedunt, rubent, (fig. 2.) reſecando ipſa illa vaſa prope carunculam removentur: ſic enim membranulæ ſubtracto ipſarum nutrimento ſenſim exareſcunt, vel medicamentis ſaltem faciliori negotio tolluntur. Interdum materia quædam glutinoſa, membranulæ aut pinguedini haud abſimilis, ſuper corneam increſcit. Quæ tameſi abſumi haud difficulter anguillarum aut muſtelæ piſcis ſimilive alia bile poteſt. Atque vero quidem perquam videtur ſimile, TOBIÆ morbum iſtum, cujus in ſcriptura ſacra mentio fit, ejuſdem prorſus, uti modo diximus, indolis extitiſſe. Denique interdum uſque adeo firmiter oculis membranulæ adhæreſcunt, ut reſolvi ab iiſdem citra corneæ læſionem neutiquam poſſint. Quibus equidem in caſibus etiamſi parum plerumque expectari ſalutis ab operationem poſſit, tamen ſatius omnino videtur, fruſtra nonnunquam operatione aliquam ſuſcipere, quam ſine illa ſpem dubiam in deſperationem certam convertere. Tandem inſignes quandoque dolores membranulæ iſtæ ſibi habent conjunctos jamque ad ipſum cancrum ſpectare videntur. Quare haud immerito, ſi tales ſint, pro inſanabilibus ac deſperatis ſunt habendæ.

Alia curandi rationes.

V.

Si ſuper integrum oculum unguis extenſus eſt, dividere ipſum quandoque in quatuor partes convenit: ſigillatimque partes illas ſingulas, docente YVESIO, (*a*) eodem modo tractare, quem generatim ad unguem hactenus propoſuimus. Cetera in deligatione eadem prorſus facienda ſunt, quæ ſupra jam tum præſcripſimus.

Si totus oculus ungue obtectus eſt.

VI.

Ubi denique in ſiniſtro oculo mali hujus ſuſcipienda operatio eſt, excitari protinus homo, poſt trajectam acu atque lino membranulam eamque filo conſtrictam, ex humo debet, inque commodo ſedili quodam collocari. Sic enim poſtea promtius ungula excidi meliuſque expediri ſingula curationis negotia poterunt, id quod in humo tam facile fieri non poſſet; niſi ſi forſan ſiniſtra æque promtus atque dextra manu chirurgus fuerit. Quodſi autem membranula tenera valde eſt, quæ oculum infeſtat, cautio utique adhibenda eſt, ne juſto vehementius filum attrahatur, itaque membranula diſrumpatur.

Si ſiniſtrum oculum unguis occupavit.

CA-

[*a*] Lib. de morb. oculor. pag. 156. edit. Pariſ.

CAP. LVIII.

De albugine, leucomate, nebula, nubecula & maculis in cornea.

I.

Chirurgorum negligentia notatur.

QUemadmodum in doctrina de morbis oculorum ſemper fere alias, ſic & vel maxime in iis, quos præſens titulus exhibet, mirum quantam chirurgi plerique omnes confuſionem admiſerunt. Scilicet iiſdem omnes nominibus aut vocabulis utuntur; ſed alii aliam vocabulis iſtis ſignificationem tribuunt. Ut proinde aliter fieri neutiquam poſſit, quam ut in judiciis atque ipſa curandi ratione inſigniter diſſentiant; doctorumque pariter ac tironum ſtudia diſturbent.

II.

Quid generatim per vocabula iſta deſignetur.

Interim præſtantiſſimi Medici fere omnes conſentiunt in eo, jam jam adductis vocabulis vitioſas tunicæ corneæ *maculas albas* deſignari: ut ut macularum iſtarum non una ſemper atque eadem natura ſit. Nunc enim majores eædem ſunt, nunc minores, nunc craſſiores, nunc tenuiores ac pellucidiores; nunc denique inſigniter, nunc parum atque adeo nihil prominent. Itaque nunc gravius, nunc levius oculorum acies impeditur; nunc etiam viſus omnis perit; ſicubi nimirum integra cornea maculis albis iiſque craſſis obnubilatur. Ceterum ex jam dictis facile apparet ratio, cur Græci *leucoma*; latini *albuginem*, *nebulam* atque *nubeculam* vitium iſtud oculorum, pro diverſa ejus eademque nunc craſſiori nunc tenuiori conſtitutione, denominaverint.

III.

Cauſæ recenſentur.

Cauſæ hujus morbi variæ ſunt. Vel enim 1. is oritur e tunicarum pellucidarum atque venularum in tunica cornea obſtructione, propter inſpiſſatos in iiſdem poſt vehementiorem quandam oculorum inflammationem humores concitata. Vel 2. ex abſceſſu quodam ſive ſtagnatione humorum ſpiſſorum poſt inflammationem inter ipſas corneæ membranulas nato: dum ſenſim materia illa noxia & opaca indureſcit corneamque ſic albicante colore obnubilat. A quibuſdam Medicis *onyx*, id eſt, *unguis* dici malum iſtud ſolet, (*a*) atque pro peculiari morborum ſpecie habetur. Vel porro 3. maculæ iſtæ ab eroſione vel abſceſſu tunicæ corneæ externo proveniunt. Vel etiam 4. a puſtulis ſeu veſiculis ardentibus, propter cauſas varias in tunica cornea haud raro oriundis. Præſertim autem 5. ab iis, quæ variolæ dici communiter ſolent. Nonnunquam 6. a cicatriculis, gladio, cultello, forfice, vitro, feſtuca, ſpina rebuſque id genus aliis vulnerantibus in oculo excitatis. Denique 7. ab ambuſtione; nec non 8. a medi-

[*a*] Conferri poteſt cap. LVII. & LX.

medicamentis acrioribus ſive rodentibus in oculum forte fortuna illapſis, vel oculo imprudenter applicatis. Tandem ac poſtremo a peculiari tunica quadam, ipſi oculo agglutinata.

IV.

Prognoſis.

Quanquam autem fere ſemper difficilis eſſe albarum iſtiusmodi macularum curatio conſuevit; haud tamen æque graviter omnes periclitantur, neque omnes æque difficulter diſſipantur vel digeruntur. Siquidem malum ipſum pro vario habitu ſuo atque cauſis, pro diverſo durationis tempore, nec non pro varia ægri hominis ætate, inſigniter variat. Infantes equidem promtius utplurimum, quam adulti a vitiis iſtis liberantur, præſertim ſi nondum inveterata ſunt. Sed quoties tamen illud ipſum a cicatricula, poſt plagam vel ambuſtionem aliquam ſubnatum fuit, graviterque jam tum invaluit, nulla omnino, ſaltem perexigua ſanitatis ſæpe ſpes ſupereſt.

V.

Curatio varia eſt.

Si quis autem feliciter inſtituere albuginis curationem voluerit, is equidem ad ipſas morbi cauſas accommodare ipſam debebit. Namque ubi forte *ab intus* intra corneæ lamellas *inſpiſſatis ac hærentibus humoribus* maculæ provenerunt, neque nimis jam tum invaluerunt; longe optimum erit a ſollicita victus ratione atque internis præcipue medicamentis digerentibus, & cumprimis infuſis vel decoctis ſudoriferis diligenter atque largiter adhibitis, ſalutis præſidia petere. Sed ſimul tamen extrinſecus uti venæſectionibus, ſcarificationibus, emplaſtris veſicatoriis ex cantharidibus, pediluviisque frequentioribus oportebit. Super ipſum oculum ægrum ſacculos digerentes ex hyſſopo, rore marino, fl. chamomillæ, ſem. fœniculi &c. atque vel in aqua vel in vino coctos quam frequentiſſime ſuperimponere; vel & collyrium aliquod ex aqua fœniculi aut valerianæ admixta ſpiritus vini camphorati portiuncula confectum, identidem ſuperimponere conveniet. Denique haud alienum erit, ipſum oculum ægrum, poſt reſolutam vincturam, decocti coffe calidi aut decocti lignorum vaporibus quam diligentiſſime fovere. Contra vero collyria quævis frigida atque adſtringentia, præſertim ex vitriolo præparata, nec non unguenta hujusmodi prorſus hic pernicioſa ſunt; quantumvis etiam egregie a quibusdam celebrari ſoleant. Nihilominus ſicubi calida ſuper oculum eadem injiciuntur, mirifice haud raro ea profuiſſe experientia memet ipſum docuit. Simulatque inflammatio ſeſe remiſit, aquam ophthalmicam QUERCETANI cum tutia, vel & aliam digerentem tepide aliquoties per dies ſingulos inſtillare in oculum ægrum oportet, donec penitus conſanuiſſe idem reperiatur. Si quæ autem porro venæ tumentes e tunica albuginea ad maculas proceſſerint, utiliſſimum erit, per adhibitam acum curvam minorem utrinque acutam, (vid. Tab. I. fig. V. vel Tab. XVI. fig. 2.) aut forficem, aut phlebotomum, ſtrenua, ſed probe tamen ſimul temperata manu easdem reſcindere. Denique ſi plane inveteratum malum eſt, quidvis potius quam ſanationem expectare licet.

VI.

Curatio macularũ ex abſceſſu provenientium.

Sicubi *ex abſceſſu quodam, intra lamellas tunicæ corneæ, poſt præviam inflammationem aliquam ſuborto*, maculæ proficiſcuntur, atque materia contenta exteriorem corneæ tunicam inſtar margaritæ, aut perlæ, aut lentis elevat, unde morbus ſæpe *perlæ* nomen aſſumſit, emitti protinus, poſt inciſam corneam, humor ille noxius debet, qui tunicam exteriorem expanderat. Namque maximum alias periculum eſt, ne nimis diu relicta intus materia noxia ipſam corneam paulatim arrodat, inſanabilemque proin cœcitatem inducat. Ejici autem quam commodiſſime humor iſte poteſt, ſi aut phlebotomus aut acus quædam ocularia Tab. XVII. per tunicam corneam ad abſceſſum uſque ſemel atque iterum, vel pro re nata ſæpius per intervalla etiam demittitur; adhibitis poſtmodum medicamentis illis digerentibus, quæ ſupra jam (No. 5.) propoſuimus. Quanquam etiam haud alienum eſt, viperarum quoque pinguedinem interdum hic inſtillare; quo nempe facilius plaga inflicta ſive punctura purgetur & glutinetur: ita enim quandoque viſus reſtituitur. Verum ubi paulo altius, neque proxime ſuper exterioris corneæ lamella, humor ille noxius deliteſcit, oculorum acies utplurimum perit.

VII.

Albugo ex eroſa extrinſecus cornea quomodo curetur.

Quodſi autem extrinſecus eroſa vel ab abſceſſu quodam atque inflammatione infeſtata cornea deprehenditur, hanc inprimis curationis viam YVESIUS (pag. 227.) ingrediendam eſſe ſtatuit, ut inflammatio ante omnia curetur, deinceps autem *aqua viridis* HARTMANNI in oculum ægrum ſæpius inſtilletur: eademque nunc lenior, nunc fortior, prout æger eam perferre poteſt. Admirabilem etenim aquæ iſtius in ſanandis hiſce corneæ maculis vim eſſe, graviter idem, quem modo laudavimus, auctor teſtatur.

VIII.

Albugo ex puſtulis, variolis atque ambuſtione quomodo curetur.

Denique ſi *puſtulæ ardentes corneam infeſtant*, quas *uritides* nonnulli vocant, atque ad margaritæ vel granuli milii inſtar ſuper eadem prominent, expeditiſſimum auxilium eſt, quam providiſſime ipſas acicula perforare, humoremque intus contentum emittere. Ubi vero *puſtula quædam in variolis* oculum occupat, protinus aperire ipſam convenit, demtaque deinceps per adhibitam aciculam, phlebotomum, aut proprium aliquod ferramentum, relicta pellicula, quam diligentiſſime per dies ſingulos pulveris ex alumine, ſaccharo cando atque ovorum teſtis præparati granulum, lentem circiter adæquans, in oculum ægrum immittere; vel etiam linteoli combuſti oleo eundem inungere. Sic enim, quicquid forte ſuperſtes e maculis eſt, teſte YVESIO (pag.229.) ſenſim evaneſcit. Similis plane curandi ratio adhibenda eſt, quoties *propter ambuſtionem aliquam puſtulæ ſuper tunica cornea pronaſcuntur*. Tandem ubi forte poſt reſciſſam ungulam maculæ quædam ſuperſunt, longe optimum erit, vel jam jam propoſita, vel ſuperius etiam (cap.LVII.) com-

commendata medicamenta ſolertiſſime tantiſper adhibere, dum maculæ iſtæ penitus fuerint extirpatæ.

IX.

Vix unquam vero curationem iſtæ maculæ admittunt, quæ aut a vulneribns & cicatriculis, aut ab abuſu collyriorum vitriolicorum ortæ ſunt: nec non illæ, quæ aut nimis jam tum invaluerunt, aut corneam prorſus opacam reddiderunt; aut denique ubi nativa oculi vel carneæ tunicæ forma corrupta eſt. Si quid igitur iſtiuſmodi acciderit, ſatius utique videtur, hominem ægrum plane non attingere, quam diuturno ſanationis ſtudio fruſtra eum diſcruciare. *Albugo inſanabilis quæ ſit.*

C A P. LIX.

De Staphylomate.

I.

STaphylomatis vocabulo gemina præcipue noxa comprehenditur. Altera eſt, quando cornea in oculo tunica magis, quam naturaliter decedat, ſenſim attollitur. (vid. Tab. XVIII. fig. 4. 5. 6. & 7.) Altera vero incidit, quoties uvea ſeu pupilla per vulnus aliquod in tunica cornea, ſive ab internis ſive ab externis cauſis factum, prorumpit, deformemque ſuper oculo tumorem efficit, quo utplurimum viſus deſtruitur. vid. fig. 8. a a. *Staphyloma quid ſit.*

II.

Ne quis autem ignoret, undenam reliquæ vitii hujus denominationes profluxerint, ſciendum eſt, variam tumoris figuram atque magnitudinem varia nomina peperiſſe. Nunc enim *margaritam*, nunc *myocephalon*, nunc *clavum*, nunc *mylon* ſive *pomum*, nunc denique *ſtaphyloma*, uvam ſive acinum ſalutaris artis profeſſores tumorem vocarunt, prout idem nunc ad hujus, nunc ad illius rei ſimilitudinem propius accedere viſus fuit. Maximum in iſtis *mylon* eſt. Neque vero cornea tantum, ſed ſclerotica etiam tunica juſto amplius quandoque, prouti memet obſervare memini, intumeſcit ac protenditur. Quod ipſum equidem vitium ſtaphylomatis nomine itidem deſignari propterea ſolet, quia non niſi unicum binæ illæ tunicæ corpus conſtituunt. Quanquam haud alienum fuerit, noxios tumores illos, pro partis illius, quam affligunt, diverſitate, ſic ab invicem diſtinguere, ut alterum *ſtaphyloma ſcleroticæ, corneæ ſtaphyloma* alterum nuncupemus. *Staphyloma quotuplex ſit.*

III.

Solent autem binas potiſſimum propter cauſas quam maxime perniciosa eſſe ſtaphylomata. Neque enim oculos tantum inſigniter deformant atque excœcant, ſed graviſſimas etiam ſæpe in ipſis inflammationes, capitis item dolores, vigilias ac ſuppurationes atque adeo *Prognoſis.*

 can-

cancrum ipſum haud raro concitant. Ut proinde curatio omnis, ſi qua forſan ſuſcipitur, ut plurimum non tam eo ſpectet, ut videndi potentia reſtituatur aut ſervetur, namque illa tantum non ſemper hic perit; quam potius, ut deformitati ac modo recenſitis malis iſtis ſubſequentibus tempeſtive occurratur.

IV.

Curatio ſtaphylomatis recentis.

Ad curationem quod attinet, providiſſime attemperari eadem ipſius mali figuræ, cauſis atque gravitati debet. Igitur ſimulatque vel cornea vel ſclerotica tumorem aliquem præter naturam ſentit, ſupradare protinus ſplenium aliquod in aqua alumine imprægnata tinctum, lamellam plumbeam atque faſcias, vel etiam peculiare aliquod inſtrumentum comprimens oportet, quorum adminiculo tumor ille reprimatur. Quodſi autem prolapſa per vulnus uvea deprehenditur, dum malum recens eſt, protinus quam ſolertiſſime recondi per adhibitum tenue ſpecillum ipſa debet; æger autem reſupinus ſemper contineri; vulnus denique ipſum ovi albumine, vel ſeminis cydoniorum mucilagine, vel iis etiam medicamentis, quæ ad oculorum vulnera propoſuimus, diligentiſſime foveri, donec vulnus glutinatum ſit. Namque iſta ratione viſus nonnunquam feliciſſime inſtauratur.

V.

Staphylomatis veteris curatio.

Sicubi jam tum inveteratum malum eſt, aut remediis non cedit; trajici ad ipſas radices acus duo lina ducens per tumorem medium debet (vid. Tab. XVIII. fig. 8.) deinde, acu remota, lini alterius duo capita ex dextra parte, alterius ex ſiniſtra adſtringi inter ſe invicem oportet, donec paulatim tuberculum exareſcat, tandemque una cum ipſis linis decidat.

VI.

Alia curandi ratio.

At vero quia ipſum vinculum iſtud haud leves ut plurimum dolores, inflammationes atque ſuppurationes in oculo producit; magis utique tutum atque expeditum auxilium videtur tumorem iſtum reſcindere. Sic enim egomet aliquando clavum iſtiusmodi ad articuli ex digitis longitudinem ſuper oculo prominentem, ſiniſtræ manus binis digitis comprehendi, forficeque idonea haud infeliciter ad radices abſcidi.

VII.

Yveſii methodus curandi quænam ſit.

YVESII equidem hæc præcipue curandi ratio eſt: (vid. Ej. lib. pag. 233.) Nempe ſi nondum integram corneam tumor occupavit, per medium ſtaphyloma curvam eandemque acutam acum cum annexo filo ſerico idem transmittit. Tum, demta protinus acu, duo fili ſerici capita paululum contorta ſiniſtræ manus digitis apprehendit, ſcalpelloque aut phlebotomo deinceps adhibito, paulatim ſub filo tumorem reſolvit, donec tandem forficis adjumento penitus illum reſcindere valeat. Deinde ſpiritum vini aqua dilutum, perinde ut poſt cataractæ operationem fieri ſolet, ſuper oculum ægrum imponit. Sic enim non ipſum modo ſtaphyloma tollitur, ſed cornea quoque aut penitus gluti-

na-

natur, aut non niſi per exiguum foraminulum in medio vulnere remanet, unde humor aqueus ea proportione, qua intus in oculo excernitur, continuo equidem profluit, ſed ſine ulla tamen fere ægrotantium moleſtia: ſiquidem is una cum lacrymis leniter ad nares per vias lacrymales defluit.

VIII.

Ubi vero totam corneam ſtaphyloma tenet, ut in fig. 4. 5. 6. 7. expeditiſſima YVESIO illa eſt curandi ratio, qua non ipſa tantum cornea, ſed iris quoque vel uvea cum albugineæ proximæ annulo ad latitudinem lineæ circiter exciduntur. Tunc enim humores omnes ex oculo profluunt, oculus in formam minoris oculi contrahitur, ipſumque denique vulnus clauditur. Quibus ita confectis, oculus aliquis artificialis immittitur: atque is quidem non alteri tantum oculo quam maxime ſimilis eſſe debet; ſed ipſi quoque parti afflictæ quam exactisſime adaptatus. Sic enim hic oculus artificialis, ad inſtar oculi naturalis, huc atque illuc moveri per muſculos oculi conſuevit, ut a multis pro oculo artificiali non agnoſcatur, ſed pro ſano ac vero oculo habeatur: quemadmodum ipſe hac ratione ejusmodi ſtaphyloma curavi.

Yveſii methodus altera.

CAP. LX.

De hypopyo.

I.

Accidere nonnunquam ſolet, ut proximus poſt corneam locus, aqueo humori propius, materiam quandam corruptam ſive purulentam contineat. *Hypopyum* itemque *Pyoſin* hodie Medicorum plerique affectum iſtum vocant. (*a*) Naſci vero illud ipſum ſolet, quoties aut ſanguinis quidquam effuſum intus, aut forte pus motum fuit; atque id quidem poſt gravem aliquam inflammationem, variolas, cataractæ curationem, atque externas quasque graviores oculi læſiones, ſive ab ictu, ſive jactu, ſive contuſione, ſive ambuſtione profectas. Initio graviſſimos ſæpe dolores cum oculi tum ipſum etiam caput ſentiunt: quos aut viſus corruptio aut cœcitas, aut ipſa mors etiam, pro mitiori aut graviori læſionis modo, paulatim ſequitur.

Hypopyum qualis morbus ſit.

II.

Curationis triplex inprimis ratio eſt. Prima eademque mitiſſima eſt, quæ per adhibita medicamenta reſolventia inſtituitur. Nempe protinus aut ſplenia, vino bene calido eodemque cum ſalvia, euphraſia, hyſ-

Curatio per adhibita medicamenta.

[*a*] Apud YVESIUM autem *onyx* appellari oculorum vitium iſtud ſuevit. Is etenim *hypopyo* laborare oculos ſtatuit, quoties in ipſa tunica cornea eademque intima, ſuppuratio naſcitur: quemadmodum ex hypopyo *unguis* ſive *onyx* proveniat, ſimulatque pus, eroſa interiori lamella corneæ, in ipſum oculum interiorem penetret. Conf. ejus lib. de morb. oculor. part. II. cap. IX. pag. 221. & ſeq. Ceterum denuo hinc pateſcit, quam mirifice in deſignandis oculorum morbis ac nominibus vel recentiores etiam Medici adhuc diſſentiant.

hyſſopo & fœniculi ſemine decocto madentia, aut ſacculi ex his ipſis medicamentis confecti & cum vino cocti quam frequentiſſime ſuper oculum ægrum imponuntur; ſanguis per venas detrahitur; aut alvus etiam, pro re nata aliquoties movetur. Niſi enim ſanguinis aut materiæ corruptæ nimia copia intus hæſerit, feliciſſime haud raro vigori priſtino reſtitui graviter affectus oculus poterit: ceu ipſemet ex longo rerum uſu didiciſſe mihi videor. Simulatque igitur hactenus propoſita medicamenta proficere quidquam ad curandum oculum ſentiuntur, adhibere tantiſper eadem convenit, donec materia corrupta vel cruenta omnis fuerit diſſipata. Sicubi vero nihil iſthæc omnia proſunt; ſed dolores potius atque alia id genus mala ſupervenientia augeſcunt, progredi quam citiſſime ad operationem chirurgicam oportet. Namque maximum alias periculum eſt, ne contenta intus materia noxia interiores oculi partes corrumpat vel ipſam etiam tunicam corneam paulatim erodat ac perrumpat, cœcitatemque inſanabilem poſt multos etiam dolores perpeſſos producat.

III.

Curatio per capitis agitationem.

Sed ante tamen, quam de operationis modo præcipiam, haud abs re fuerit, breviter iſtam curandi rationem deſcribere, quam feliciter identidem JUSTUS aliquis, GALENI tempore clariſſimus Medicus ocularius, adhibuiſſe legitur. (*a*) Nimirum is ægrum hominem in ſedili quodam adverſum collocabat, manibuſque utrinque comprehenſum ejus caput quam diligentiſſime tantiſper agitabat concutiebatque, donec materia corrupta omnis diſparebat. In quo ipſo quidem negotio illud imprimis memorabile videtur, quod, GALENO teſte, *quam clariſſime cernere ſpectatores paulatim deſcendentem in oculo materiam corruptam potuerint*. Quamquam autem non deſunt, qui hanc ipſam curandi rationem quaſi prorſus ineptam atque ridiculam abjiciunt; tantum tamen ego ab iſtorum opinatione abſum, ut potius valentiſſimam adverſus hypopyum crebriorem iſtam capitis agitationem eſſe credam. Quod ipſum equidem ut faciam, non GALENI ſolum auctoritas efficit, ſed & vel maxime iſtius hominis exemplum, quem protinus conſanuiſſe memini, poſtquam is ſub ipſam hypopyi curationem a me ſuſceptam iter aliquod neceſſarium curru inſtituerat, currumque mirifice concuſſum atque agitatum ſenſerat: quo factum eſt, ut poſt reditum ejus altero die omnis purulenta materia diſcuſſa & ſine dubio poſt uveam rejecta fuerit. Quocirca haud alienum fuerit, quædam ſanitatis præſidia ſemper ante a ſtrenua capitis agitatione petere, quam ad ferrum ſive operationem chirurgicam devenitur. Oportet autem capitis agitationem illam ſic inprimis inſtituere, ut vel univerſum ægri hominis corpus, vel caput ſaltem reſupinetur, ipſe autem oculus graviter affectus, ad extenuandam materiam noxiam, digitis prius probe demulceatur. Ubi autem acerbius atque pertinacius forte malum eſt, aut major humoris pernicioſi copia, quam ut proficere agitatio iſta poſſit; procedendum utique tandem eſt ad ſubtiliſſimam operationem iſtam, quam dudum quidem & GALENUS (*b*) & ÆTIUS & priſcorum

rum

[*a*] Teſtis hujus rei oculatus eſt GALENUS, prout ipſemet ſcribit circa finem *lib.* 14. *de methodo medendi*.

[*b*] Vid. loc. ſupra cit.

rum Medicorum alii deſcripſerant atque commendaverant; ſequiores autem chirurgi uſque adeo neglexerant, ut forſan a Medicorum ſcholis adhuc exulaſſet, niſi RIVERIUS, MEEKRENIUS, NUCKIUS atque BIDLOUS, ſeculi ſuperioris auctores celebres, quaſi poſtliminio ipſam revocaſſent.

IV.

Operatio quomodo inſtituenda ſit.

Atque ad ipſam quidem operationem quod attinet, commodiſſimum videtur, in conclavi quammaxime lucido adverſa luce ſuper ſedili hominem ægrum, ut in ſuffuſionis curatione, collocare; miniſtris autem, ut caput atque manus ejusdem gnaviter contineant, imperare. Palpebram ſuperiorem miniſter aliquis attollat; inferiorem ipſemet chirurgus deprimat. Dehinc idem phlebotomum ſic admoveat, ut tunica cornea proximo ſubter pupillam atque ab oculi albo lineam quaſi remoto loco, quantum quidem ad materiam una cum humore aqueo emittendam ſufficit, ſed quam providiſſime tamen, aperiatur: ne ſcilicet ipſa ſimul uvea poſt materiam poſita percutiatur. Si non ſatis per ſe humor noxius effluit, digitis leniter comprimi atque demulceri oculus debet. Ejectis jam, prouti diximus, humoribus illis corruptis, poſt tertiam quamvis aut quartam horam ſplenium, collyrio ex plantaginis aut roſarum aqua cum admixto albumine ovi madidum, vel etiam in mucilagine, e ſemine cydoniorum cum vel ſine camphora præparata, tinctum ſolerter imponendum eſt. Sic enim non modo vulnus in cornea factum quam celerrime rurſus glutinatur, ſed humor etiam aqueus cum ipſa videndi potentia, (niſi forte intus læſio gravior contigerit) quandoque reſtituitur. Quanquam enim in cornea cicatrix quædam remanet, tamen, quam infra pupillam ea ſit, parum atque adeo nihil ipſa viſio hac cicatrice læditur. Interim quo tutius inſtitui operatio valeat, neceſſarium utique videtur, ipſum phlebotomum linteolo ſive emplaſtro ſic involvere, ut non niſi pars extrema atque ad calami ſtraminei quidem amplitudinem promineat, ne nimis alte ferrum in oculum penetret. MEEKRENIUS certe hanc ipſam propter cauſſam peculiarem hunc in uſum conſtruendam curavit acum ſive ferramentum, quæ *obſervationum* ſuarum chirurgicarum capite X. itemque Tab. noſtra XVIII. fig. 10. extat delineata.

V.

Alia curandi ratio.

Nonnunquam materia iſta noxia craſſior eſt, quam ut ejici per anguſtum illud corneae foramen, quale fieri a phlebotomo ſolet, commode valeat. Itaque tunc longe aptius adhiberi acus illa poterit, quam Tab. XVIII. fig. 12. pro ſetaceo alias excitando, delineatam propoſuimus. Præterquam enim, quod non adeo facile vulnerari uvea per cuſpidem illam recurvam poſſit; ipſa profecto figura triangularis efficit, ut & amplius foramen fieri, & promtius proin emitti materia craſſior poſſit. Sed præmunire tamen ſoleo acum illam emplaſtro quodam eodem prorſus modo, quem circa phlebotomum jam jam poſuimus. PLATNERUS pro hoc uſu peculiare ferramentum delineavit, (*a*) apices fere ſimili triangulari, cujus inventionem *VVoolhuſio* tri-

[*a*] Lib. de morb. oculor. pag. 227.

tribuit. Vid. Tab. XVIII. fig. 13. Sicubi paulo tenacior eſt, quæ intus in oculo hæreſcit, materia, neceſſarium utique, YVESIO auctore, (a) videtur, tenuiſſimo ſpecillo quodam immiſſo, vel aqua etiam egelida, per ſubtiliorem ſyringam injecta, eandem ejicere; ac tantiſper negotium illud continuare, vel iterare etiam, ſi forte poſt unum alterumve diem, ut haud raro contingit, materia purulenta redeat, donec materiæ corruptæ nihil amplius in oculo ſuperſit. Simulatque enim ſatis a materia purulenta expurgatus oculus animadvertitur, veniendum eſt ad glutinationem. Denique ubi forte adhuc inflammationem oculus ſentit, diligenter adhibere ſcarificationem, ſanguinis per venas detractionem, emplaſtra veſicatoria, fomentationes reſolventes, atque id genus alia medicamenta, pro rerum circumſtantium varietate, oportebit, quæ alias contra hoc malum valent.

C A P. LXI.

Quomodo cruor in oculum effuſus, per inciſam corneam emitti poſſit.

I.

Quandonam operatio illa neceſſaria ſit.

SAnguinem propter violentas læſiones externas intus in oculo effuſum, niſi magna nimis copia fuerit, diſſipari atque reſolvi per adhibita medicamenta reſolventia poſſe, ſupra jam tum admonuimus. (Cap. LX. No. 2.) Quodſi autem largior ſanguinis copia intus fuerit, quam ut digeri abſque cœcitatis aliorumque incommodorum periculo poſſit, aperiri protinus cornea iſto modo debet, quem ſuperiori capite præſcripſimus, ut nimirum cruore emiſso naturalis videndi potentia, quantum fieri poteſt, vindicetur.

II.

Curationis exemplum proponitur.

Ne qua autem forte nonnullis primus egomet atque temere quidem inauditam fere operationem iſtam propoſuiſse videar; haud prorſus alienum erit, exemplum aliquod iſtiuſmodi ex *Acad. Pariſ. hiſtoria An.* 1709. *pag.* 16. *edit. Amſtel.* in medium adducere, ubi feliciter admodum adhibita curandi ratio iſta legitur. Poſtquam enim nonnemo ita gravem in oculo plagam ſive contuſionem ſenſerat, ut, propter nimiam cruoris intus effuſi copiam, nihil amplius cernere valeret; tutiſſimam atque expeditiſſimam curandi rationem, quia medicamentis vix omnis diſcuti poſset, in ferro poſitam hic eſse, GANDOLPHUS, Medicus, ſtatuit. Protinus itaque is, ne ab intus hærente cruore videndi potentia deſtrueretur, facto vulnere tranſverſo, corneam perforavit, ſanguinemque ita feliciter emiſit, ut non dolores tantum fere nullos æger ſenſerit, neque noxia cicatrix remanſerit, ſed priſtinam quoque videndi potentiam ſine detrimento

[a] Diſſert. de fiſtula lacrymali.

mento recuperaverit: utut ter propter copiam & firmius hæreſcentem cruorem tunicam corneam aperire coactus fuerit. Ad promovendam autem glutinationem, ſpleniis in mixtura ex aquæ plantag. ℥iv. & aquæ vulnerariæ ℥ij. præparata, tinctis, jam jam laudatus Medicus per octiduum circiter uſus eſt. Quo quidem elapſo tempore uſque adeo feliciter abſoluta curatio fuit, ut ab oculo ſano atque integro is, qui plagam atque Medici ferrum expertus fuerat, plane non differret; niſi fortaſſis in eo, quod paulo ampliorem haberet pupillam: tametſi hoc quicquid erat vitii, non tam ab operatione chirurgica, quam potius ab ipſius plagæ vehementia profectum eſſe videatur.

C A P. LXII.

De oculo nimis magno, itemque de oculi prolapſu, fungo atque cancro.

I.

Vitii natura exponitur.

NOnnunquam gravis quædam oculi inflammatio tanto impetu erumpit, ut a palpebris amplius contineri oculus nequeat, ſed ex naturali ſede ſua propellatur. Quod ipſum equidem vitium non mirificam ſolum deformitatem, dolores ac moleſtiam, ſed & ipſius cœcitatis aut carcinomatis periculum fere ſemper inducit. Quam autem fœda morbi hujus forma ſit, luculenter, meo quidem judicio, ex iis delineationibus cognoſcitur, quas & BARTISCHIUS *in chirurgia ocularia pag.* 218. & nos Tab. XVIII. fig. 14. & 15. ſuppeditavimus. PARÆUS (*a*) memorat, ſeſe oculum ab humoribus noxiis adeo vehementer extenſum conſpexiſſe, ut tunicæ tandem ſponte fuerint diſruptæ. *Proptoſin oculi*, a prolapſu, Græci vitium iſtud appellant: interdum quoque *hydrophthalmiam*, quando multa aqua ſive ſero oculus præter naturam extenſus eſt. Sequiores Medici quidam *oculum bubulum* ſive *bovinum* aut *elephantinum*, a ſimilitudine dixerunt. Tametſi, ut verum fatear, iſtæc nomina ita comparata ſunt, ut non unum prorſus eundemque omnia morbum, ſed ſingula fere diſtinctum a reliquis morbi genus deſignent; quæ vero a multis inter ſe mirifice confunduntur. Cauſæ morbi hujus variæ ſunt: interdum enim, prout ſupra jam indicavimus, a vehementiori quadam inflammatione, aut nimia humorum noxiorum propter obſtructionem quandam vaſorum revehentium in oculo copia; interdum ab externa læſione; interdum etiam a ſcirrho ſive carcinomate oculi vitium iſtud naſcitur. Atque ad poſteriorem quidem caſum ea pertinere exempla videntur, quæ ab HILDANO Cent. I. obſerv. I. MUYSIO Dec. XII. obſ I. & denique a me Tab. XVIII. fig. 15. extant deſcripta. Medici quidam etiam hunc morbum a figura qualicunque *fungum*

ſive

(*a*) Item MUYSIUS in *praxi rationali Dec. XII. obſ.* 1.

ſive *ficum* appellare conſueverunt: (*a*) qui revera etiam multum a præcedentibus differt.

II.

Curatio per medicamenta reſolventia aut humoris emiſſionem.

Si nondum inveteratum malum, neque prorſus vitiata oculi figura deprehenduntur, reſolvi utplurimum vitioſi humores iſti, unde *hydrophthalmia* ſuboritur, poſſunt; dummodo ſanguinis per venas detractionem, alvi expurgationem, medicamenta ſudorifera, item veſicatoria & fomenta reſolventia, diligenter Medicus adhibuerit. Sicubi autem gravius ac pertinacius malum eſt, quam ut curari per medicamenta reſolventia poſſit; proximum eſt, ut ad inſtrumenta chirurgica veniamus, tumoreque, ceu fieri alias in hydrope ſolet, aut per adhibitum phlebotomum, aut acum apice triangulari, tenuiorem, quam *trocar* Medici vocant, pernicioſam materiam iſtam educamus: iterato ſemper, quamdiu neceſſarium fuerit, vel quotidie, vel poſt alterum quemque diem operationis negotio. In deligationibus ſingulis patellam quandam plumbeam concavam ſuper oculo firmare tantiſper convenit, donec ad figuram ſuam naturalem oculus redierit. Atque iſta quidem curandi ratione diligenter obſervata, hominem hydrophthalmia laborantem priſtinæ ſanitati NUCKIUS ſcribit (*b*) a ſe eſſe reſtitutum: qui vero ſemper in ipſa cornea vulnus fecit. Quia vero ſic facile cicatrix noxia in cornea excitari poteſt, hanc potius egomet in ſtudioſi cujuſdam ſanatione hoc morbo laborante viam ingreſſus ſum, ut non tam corneæ, quam ſcleroticæ ſcalpellum phlebotomum ſemper adplicuerim, eductiſque humoribus noxiis, patellam plumbeam cum ſubjectis linamentis carptis, albumine ovi & roſarum aqua madentibus, injeci, ſupraque & ſplenio craſſiori, ſpiritu vini calido ebrio, & faſcia impoſitis firmiter deligavi, non neglectis remediis internis purgantibus atque ſudoriferis, donec oculus ad ſtatum naturalem rediret.

III.

Curatio per ſcalpellum.

Simulatque ipſa oculi figura videndique potentia naturalis perditæ inveniuntur, jamque mala quædam graviora cum doloribus augeſcunt, miſerum, ſed unicum auxilium ſupereſt, oculum, qui paulatim in deterius vergit, tranſverſim aut decuſſatim factis vulneribus, mature interius vergit, tranſverſim aut humores quam ſolertiſſime expurgare. Expurgato identidem, ceu in ulceribus fieri ſolet, oculo, ſupra dare ſplenia & faſcias probe adſtrictas convenit, quo nempe accuratius & comprimi & a palpebris contegi oculus vitiatus poſſit. Ubi vero poſt expreſſos humores nihilominus grandior oculus exiſtit, quam ut comprehendi commode a palpebris queat; neceſſarium utique eſt, per adhibitum ſcalpellum aut forficem, quicquid abundare videtur, abſcindere. Sic enim & abſcondi facilius & emandari quodammodo vitium illud graviſſimum per immiſſos oculos artificiales poterit. Imo propter eaſdem

[*a*] Plura id genus exempla extant apud STALPARTUM VAN DER WIEL *part. 2. obſ. 9.* alioſque.

[*b*] *lib. de duct. oculor. aquoſ. pag.* 120. it. VALENTINI *in miſc. nat. cur. ann. VI. obſ. LXX.*

dem has rationes ejuſmodi oculum, ut in ſtaphylomate etiam mox in principio poſt tunicam corneam ſtatim (vid. Cap. LVIII.) reſcindere poſſumus, ſi id commodum chirurgo videbitur.

IV.

Alia curandi ratio.

BARTISCHIUS equidem, HILDANUS atque MUYSIUS (*a*) proprium aliquod ſcalpelli curvi atque ad cochlearis inſtar excavati genus propoſuerunt, quo penitus excidi oculus iſtiuſmodi morbidus queat. Sed ſi curatius ſingula circumſpicimus, carere omnino Medicos iſtoc ferramentorum genere poſſe deprehendimus. Præterquam enim quod difficulter admodum exacui ſcalpellum iſtud queat; ſane in pleriſque caſibus ſufficit, eam modo partem ex oculo tumefacto reſcindere, propter quam claudi palpebræ haud poſſunt. Accedit, quod periculum ſit, ne per immiſſum ſcalpellum iſtud falcatum atque excavatum vel aliud quodcunque tenuiſſima illa, quibus oculi continentur, oſſa graviter lædantur. Quoties autem penitus exſcindi, propter intus deliteſcentem ſcirrhum aut cancrum, oculus aliquis debet, æque profecto commode fieri illud per ſcalpellum rectum poterit. (Vid. Tab. XII. fig. 14. Neque enim egomet alio, quam recto uſus ſcalpello ſum, quando fœdiſſimos illos, quos Tab. XVIII. fig. 14. & 15. ræpreſentat, tumores extirpavi. Quanquam autem in Chirurgis haud omnino deſunt, qui mitiſſimam fere curandi rationem eam eſſe ſtatuunt, qua oculus per admotum ſcalpellum eo uſque ab orbita reſolvitur, donec *per injectum filum firmiter ligari* atque ita quaſi caro excreſcens ſive tuberculum aliquod ſenſim enecari valeat; prudentiores tamen quamvis aliam potius, quem iſtam curandi viam ingrediuntur. Namque hic abeſſe vix poteſt, quin graves inflammationes, dolores, convulſiones, malaque id genus alia deſperata hominem ægrotum in mortis periculum conjiciant, aut omnino conficiant. Quoties igitur *vel ſcirrhus vel cancer aliquis oculum infeſtat*, qui ad fundum uſque orbitæ ſeſe extendit, deliniri vix aliter dolores atque mala ſupervenientia poterunt, quam ubi, noſtro aut HILDANI (*obſ.* 1.) & MUYSII exemplo, integer oculus ab orbita provide reſolvitur penituſque exſcinditur: vulnere deinde rite purgato ac poſtmodum per adhibitum balſamum vulnerarium diligenter glutinato.

V.

Obſervatio ſingularis.

Incidere hic nonnunquam ſolet, ut poſt confectam operationem *caro aliena ſuper oculum increſcat* novique tumoris periculum afferat. Quod ipſum equidem ne facile fiat, neceſſarium utique videtur, & aquam phagedænicam cum linamentis carptis injicere, & per faſcias cum lamina ſive patella plumbea ſuperimpoſitas quam exactiſſime oculum ægrum vincire atque deprimere. Ceterum neque illud prætermittendum hic eſt, peſſima iſta atque cancrum continentia oculorum vitia, quantumvis etiam diligenter eadem ſanata fuerint, tamen, ut alia carcinomata, quam ſæpiſſime præter omnem expectationem & recrudeſcere, & per commendatam ſuperius curam quandoque etiam rurſus ſaneſcere: prouti quidem luculenter ex iſto exem-

[*a*] In locis ſupra citatis.

exemplo liquet, quod ex MUYSIO ſæpius jam citavimus. Denique ſi hactenus deſcripta oculorum vitia ex ipſius oſſis ſeu orbitæ ſpina ventoſa vel carie proficiſcuntur, niſi mercurio hæc vitia tolli queant, ſicuti interdum contigit; ſatis utique habere Medicus debet, ſicubi dolores atque noxas graviores propulſaverit. Penitus enim alias a morbo hoc hominem ægrum vindicare, tam hic utplurimum impoſſibile eſſe conſuevit, quam quod vel maxime.

C A P. LXIII.

De oculis artificialibus.

I.

Oculi artificiales quomodo debeant eſſe comparati.

OCulo aliquo hominem non propter vulnera ſolum atque abſceſſus, itemque variolas, ſed proter ipſas quoque operationes chirurgicas neceſſarias privari quandoque poſſe hactenus declaravimus. Quæ quidem miſerabilis hominum conditio ſolertiores artifices facile permovit, ut de conſtruendis oculis ejuſmodi artificialibus cogitaverint, quorum adjumento corrigi paululum atque imminui maxima iſta, quam oculi alicujus amiſſio affert, deformitas poſſet. Confici autem hodie oculi iſtiuſmodi artificiales conſueverunt e patellis concavis, atque illis quidem vel vitreis, vel aureis atque argenteis, decenter, ſive ad naturalis oculi modum coloratis. (vid. Tab. VII. fig. 1.) Quæ ipſæ quo propius ad naturalis oculi externi ſimilitudinem atque magnitudinem accedunt, hoc firmius etiam hæreſcere ſub palpebris faciliuſque oculi humani ſpeciem præ ſe ferre poterunt. Neceſſarium autem eſt, ſuperficiem lamellæ iſtius exteriorem frequenter abſtergere atque expolire, ne qua forte ſordes in eadem hærentes tectum oculi vitium prodant. Quam equidem propter cauſam longe optimum erit plures ejuſmodi oculos artificiales in promptu habere; ne ſcilicet, corrupto forte vel diffracto, vel amiſso uno, deſint, qui ſtatim in ejuſdem locum ſubſtitui poſſint. Quoties ſomnus capiendus eſt, eximere oculum iſtum eumque mundare convenit, abſolutoque ſomno decenter rurſus ſub palpebras inſinuare. Sed quo commodius tamen inſinuari atque a palpebris comprehendi queat, id imprimis providendum in curatione eſt, ut ex oculo vitiato, quando forte adhuc nimis magnus, tantumdem exſcindatur, quantum ad oculum artificialem apte recipiendum ſufficit.

II.

Nonnunquam moveri etiā oculus artificialis ſolet.

Namque obſervandum omnino hic eſt, oculum artificialem, quo exactius idem a palpebris continetur, hoc magis etiam oculum verum atque naturalem mentiri, uſque adeo, ut moveri etiam a muſculis oculi reliquis huc atque illuc poſſit. Itaque non de nihilo eſt, quod ſupra jam tum (Cap. LVIIII.) inculcavimus, cavere Medicum oportere, ne, præter anteriorem partem ex oculo corrupto quidquam excidatur, niſi forte gravior noxa aliud quid requirat.

Quo-

Quoties enim a cancro vel ſcirrho ad fundum orbitæ ſeſe extendente infeſtatus oculus animadvertitur, vix ac ne vix quidem extirpari vitium, niſi extirpato toto oculo, poterit. Atque hic mirum neutiquam eſt, quod oculus artificialis poſtea nullam, niſi quam a palpebris accipit, motionem habeat.

III.

Incidere nonnunquam hic ſolet, ſicut aliquoties obſervavi, ut graves defluxiones atque inflammationes cum aliis id genus incommodis ab inſertis oculis artificialibus eorumque irritatione, præſertim ſi non ſatis apte efformati ſunt, moveantur, paulatimque proin alter etiam oculus, qui ſalvus antea perſtiterat, inflammatione & videndi debilitate graviter affligatur. Quo equidem in caſu ſatius eſt, vel magis idoneos ejuſmodi oculos ſibi comparare, vel penitus ab oculis iſtis artificialibus abſtinere, quam ex intempeſtivo deformitatis occultandæ ſtudio lumen utriuſque oculi amittere.

Nonnunquam ſatius, eſt ab oculis artificialibus abſtinere.

C A P. LXIV.

De Strabiſmo.

I.

NOn uſque adeo infrequens hominum genus eſt, quorum lumina mirum in modum torquentur atque in quemvis alium angulum potius, quam in rem objectam diriguntur. *Strabiſmum* Medici communiter appellant, ſive etiam *viſum luſcum*. Nonnunquam alteruter oculus, ſæpius uterque vitio iſto laborat. Naſci autem illud ipſum quam maxime in infantibus teneris ſolet, quoties nimirum hi vel ex una ſemper eademque mamma lactantur, vel ita in cunis aut lectulis deponuntur, ut unus ſemper atque idem oculus lumini adverſo vel feneſtris objiciatur. Sic enim abeſſe haud raro ſolet, quin verſus idem ſemper latus lucidum tenelli infantes oculos ſuos dirigant, paulatimque contorquere illos diſcant. Multo ſæpius autem ſtrabiſmum contrahunt illi infantes, qui *ab epilepſia* paulo vehementius affliguntur. Dici enim vix poteſt, quam graves tunc ſpaſmos atque contorſiones quum reliqua membra univerſa, tum & vel maxime oculi ſentiant. Denique nec illud penitus inſolens eſt, ſtrabiſmum vel a muſculi cujuſdam ocularis *ſpaſmo & rigore*, vel a *paralyſi* aut nervorum reſolutione quadam in certo muſculo, vel & a retinæ vitio quodam ſuboriri. Quoties enim iſta retinæ pars, quæ pupillæ adverſa eſt, propter incidentem noxam aliquam, officio ſuo fungi amplius nequit, ipſa rei neceſſitas homines cogit, ut oculos tantiſper torqueant, donec aliam eandemque integram ſive ſanam retinæ partem, pro recipiendis imaginibus, pupillæ obvertant.

Strabiſmus ex quibuſnam cauſis oriatur.

II.

II.

Curatio quomodo & quando inſtitui poſſit.

Tametſi autem nunquam fere non difficilis eſſe ſtrabiſmi curatio ſuevit, tamen quammaxime difficilis atque adeo impoſſibilis plerumque apud illos eſt, qui vel adulti jam ſunt, vel a muſculi aut retinæ morbo vitium illud acceperunt. Apud infantes enim teneros longe utique promtius aliquando in poſituram priſtinam reſtituere oculos contortos licet; præſertim ſi pravæ conſuetudini vitium illud acceptum fuerit ferendum. Atque celeberrimum quidem YVESIUM ſi ſequimur, longe optimum erit aliquoties per dies ſingulos infantem iſtiuſmodi ante adverſum ſpeculum aliquod conſtituere, atque ut in proprios oculos ſuos facie directa ſtrenue intueatur, quam diligentiſſime admonere. Similiter id quoque valens curationis artificium eſt, ſicubi ſtrabiſmo laborantibus minutiſſimum aliquod ſcripturæ genus ad legendum aut quaſvis alias res ſubtiliſſimas tractandas identidem proponamus; ſed ita tamen, ut, quoad fieri poteſt, directis ſemper oculis in rem præſentem intueri ipſos jubeamus. Quo felicius autem procedere curationis negotium illud poſſit, neutiquam alienum erit, vel aqua reginæ Hungariæ vel balſamo FIORAVANTI oculos male affectos quam ſæpiſſime inungere. Sunt, qui proprium aliquod *larvæ* aut *faſciæ ocularis* genus ad ſtrabiſmum curandum haud prorſus inaniter adhibent. Qualis faſciarum harum figura ſit, non ex BARTISCHII tantum *ophthalmoduleja pag.* 15. 16. 17. pateſcit, ſed & aliam adhuc in noſtra Tabula XVIII. fig. 16. ex SOLINGENIO petitam, adjecimus, cujus uberior illuſtratio ex Tabulæ XVIII. explicatione videri poteſt. Ne qua autem forte, prout fieri haud raro ſolet, per alterutrum modo foramen ſtrabiſmi vitio laborantes infantuli proſpiciant, alterum autem oculum nihilominus contortum ſervent, tutiſſimum utique videtur, oculum ſanum per injectam faſciam penitus tam diu deligare ſive contegere, donec a vitio ſuo alter oculus fuerit vindicatus: id quod tamen, quia infantes immorigeri ſunt, aliæve cauſæ obſtare poſſunt, rariſſime obtinetur.

Explicatio tabulæ decimæ octavæ.

Fig. 1. demonſtrat *oculum ab ungue litt. a* infeſtatum, nec non qua ratione ſub ungue trajici acus filum ducens *bb* debeat.

Fig. 2. aliud *unguis* ſive *pterygii* genus *aa* cum trajecto filo *bb*, circa utraque extrema c, nodo ita conſtricto, ut anſam ſive habenam, pro commodiori unguis ſeparatione, efficiat; quod vero prius ad *litt. aa* duplici nodo conſtringitur, ne unguis, dum ſeparatur facile elabi queat.

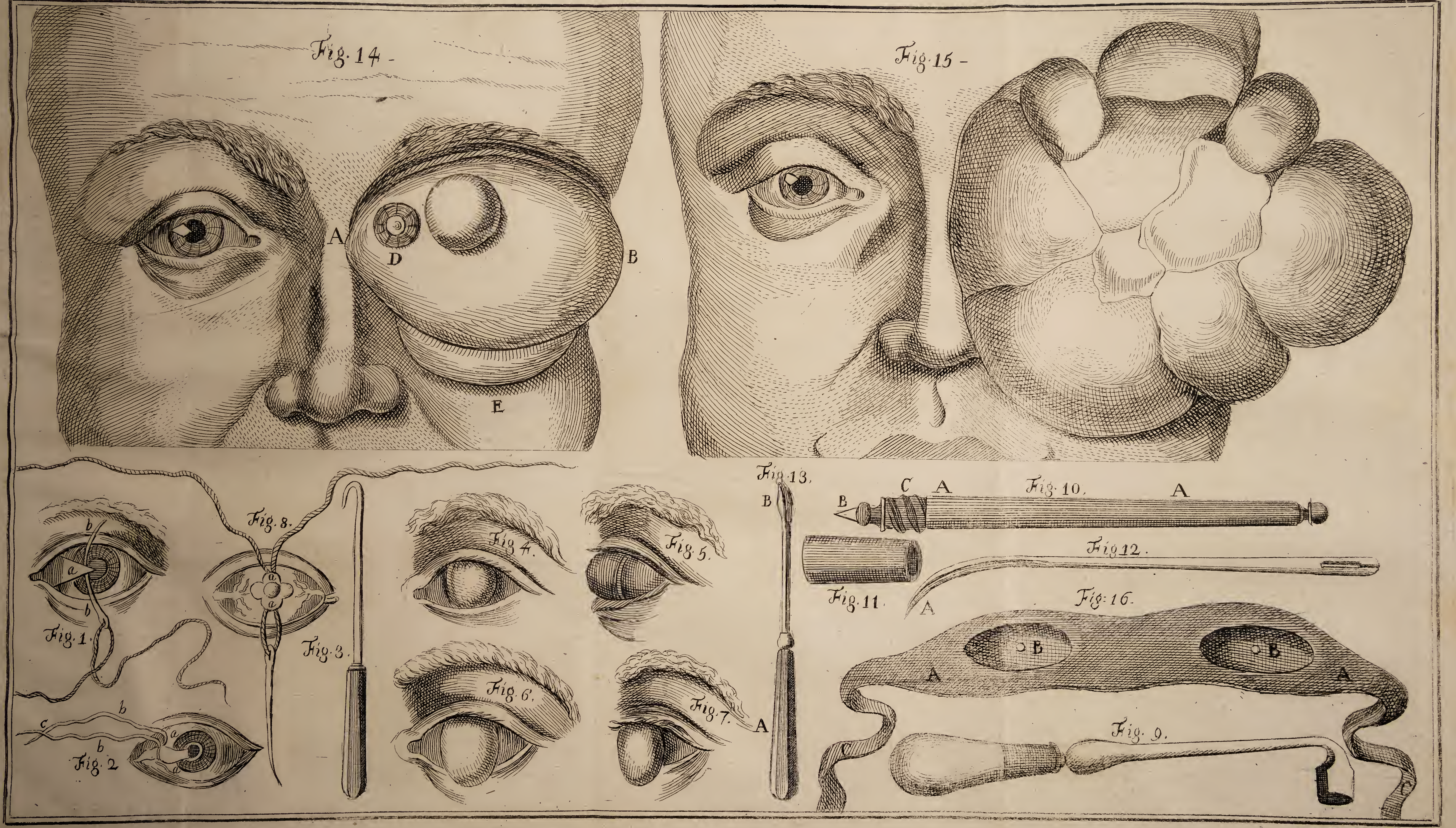
Fig. 3. repræſentat *uncinulum* ſive *hamulum*, in curandis unguibus, tuberculis aliiſque id genus oculorum defectibus adhibendum.

Fig. 4. *Staphyloma* ſive protuberantiam tunicæ corneæ ſiſtit, quando ex adverſo inſpicitur, a me obſervatum & curatum.

Fig. 5. idem *ſtaphyloma* indicat, quando a latere ſpectatur.

Fig. 6. aliud *ſtaphyloma*, illudque majus & magis propendens, exhibe-

TAB. XVIII.


Fig. 14.
A
D
B
E
Fig. 15.
Fig. 13.
B
C A
B
Fig. 10.
A
Fig. 12.
Fig. 11.
A
Fig. 16.
B
B
A
A
Fig. 9.
C
C
Fig. 8.
b
a
b
Fig. 1.
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.
Fig. 6.
Fig. 7.
A
c
b
b
a
a
Fig. 2

betur, ex adverſo ſpectatum, a me quoque ſanatum.

Fig. 7. idem, ſed latere viſum, demonſtrat.

Fig. 8. minus quoddam *ſtaphyloma litt. aa* notatum, cum duplici filo acu trajecto, ex SOLINGENIO oſtendit.

Fig. 9. Scalprum quoddam ad radendam cariem ſi opus eſt, in fiſtula lacrymali, illudque concavum, ex PLATNERI *diſſert. de fiſtula lacrymali*, exhibet.

Fig. 10. Ferramentum ſiſtitur MECKRENII *pro cornea in hypopyo perforanda*: AA denotat manubrium, B ſcalpellum, ſeu rectius apicem ſcalpelli, in baſi nodulo inſtructum; ne profundius quam par eſt, in oculum penetret; C cochlea, quæ recipit operculum, fig. 11. indicatum, pro ſcalpello occultando & defendendo.

Fig. 12. *Acum magnam*, qua ſetaceum excitari poteſt, indicat; quæ vero etiam pro tunica cornea in hypopyo perforando adhiberi apte poteſt, ſi circa locum A emplaſtri particula cingitur, quod noduli præcedentis figuræ vicem præſtat.

Fig. 13. peculiare inſtrumentum, quo cornea in *hypopyo curando* perforari quoque poteſt, deſignat, & quidem litt. A manubrium ejus, B vero cuſpidem triangularem, eamque paululum reflexam, fere ut in acu præcedenti: quæ autem cuſpis, niſi emplaſtro muniatur, facile altius, quam par eſt, oculum penetrat.

Fig. 14. per litteras AB *oculus ſcirrhoſus* atque ad ovi gallinacei magnitudinem expanſus, deſignatur. Super hoc ipſo tumore tuberculum aliud, accini alicujus nigricantis formam referens, ex majori enatum, juxta *litt. C* conſpicitur. Porro juxta *litt. D* cornea vitiata & pupilla comparent. Denique prope litteram E palpebra inferior & propter oculi tumorem inſigniter depreſſa prominet.

Fig. 15. graviſſimum aliquem *oculi* ſiniſtri *fungum*, ſelibræ pondus æquantem, repræſentat. Utrumque tumorem iſtum egomet An. 1721. extirpavi atque curavi. Ipſam vitiorum naturam atque curandi rationem ſeorſim & luculenter deſcriptas exhibebo *in obſervationibus chirurgicis*, quas aliquando edere animus eſt.

Fig. 16. deſignatur faſcia adverſus infantum ſtrabiſmum e SOLINGIO. *Litt. AA.* binas patellas concavas, ex argento, ebore vel ebeno factas atque in medio BB exiguis foraminulis pertuſas; litt. *CC* faſcias ipſas, quarum adjumento patellæ ſuper oculis firmantur, deſignant, ut infantes oculos ſuos in anteriorem partem verſus foramina illa directos convertere diſcant, paulatimque meliorem habitum contrahant.

De aurium vitiis, quæ manu & ſcalpello curantur.

CAP. LXV.

Quomodo præcluſus auris meatus aperiri debeat.

EVenire nonnunquam ſolet, ut ab ipſo ſtatim die natali per tunicam aliquam præter naturam auris meatus præcludatur. Quæ ipſa quidem tunica modo craſſior eſt, modo tenuior: nunc ſtatim ab ipſa nativitate, nunc ſerius, ex loquelæ nimirum defectu, quando ſcilicet adoleſcunt, animadvertitur. Solent enim ſurditas atque loquelæ defectus, quaſi prorſus indiſſolubili nexu ſibi invicem conjungi. Simulatque igitur infantem diutius, quam naturaliter decebat, loquendi facultate deſtitutum advertimus, id nobis datum exiſtimemus eſſe, ut ſolertiſſime & linguam & aures perveſtigemus. Namque haud raro vitium aliquod intus in aure deliteſcit, quo naturalis audiendi potentia tollitur: quod vel facilius vel difficilius curatur, prout magis minuſve alte inhæret. Quoties enim in ſummo tantum per tunicam quandam glutinata auris eſt, promtius; quoties vero alte ipſa repleta eſt, difficilius curari vitium illud poterit. Atque id ipſum magis etiam ideo, quia dum tunicam præter naturam incidere aut removere volumus, tympani membrana proxima ſæpius ſimul conciditur. Si qua forte membrana pernicioſa ſummum modo auris foramen præcludit, decuſſatim illam incidere atque per immiſſam turundam ſive linamentum, quoad neceſſe videtur, apertam ſervare convenit. Quo quidem facto, ſpes eſt, hominem ſurdum & cetera ſanum audiendi, &, quod conſequens hinc eſt, loquendi potentiam accipere. Si altius atque juxta ipſam tympani membranam tunica illa noxia inhæret, anceps utique, ut modo jam diximus, curatio eſſe conſuevit. Interim, quia ſine operatione parum atque adeo nihil expectari ſalutis poteſt, ſatius omnino videtur, fruſtra nonnunquam curationem tentare, quam ſine ope & in deſperatione certiſſima miſeros homines relinquere. Oportet vero tunicam illam noxiam vel ſecundum longitudinem, vel, pro re nata, tranſverſim etiam concidere; dummodo ita manus curantis temperetur, ne ipſam ſimul tympani membranam, quippe minus alte in infantum auribus poſitam, graviter attingat aut ſcalpello perrumpat.

CA-

C A P. LXVI.

Quomodo extrahi ea debeant, quæ in aure præter naturam continentur, aut in eam forte inciderunt.

I.

SOlet interdum in aure vel cerumen nimis indureſcere, vel aliquid in ipſam incidere, ut piſum, faba, calculus, nucleus ceraſi, animalculum, & ſi quid aliud eſt hujuſmodi. Quod ipſum ut quam diligentiſſime protinus extrahatur, duplex potiſſimum ratio poſtulat. Prima eſt, ne cruciatibus homo afficiatur, qui haud raro ſatis vehementes ab iſtiuſmodi rebus moventur; altera, ne audiendi potentia privetur. Quidnam autem ex jam jam adductis rebus illapſum in aurem ſit, non ex ipſius tantum hominis relatione, ſed & vel maxime ex auris inſpectione, vel per demiſſa inſtrumenta aut ſpecilla exploratione cognoſcitur. Quoties forte *cerumen* magis, quam naturaliter debebat, induruit atque exſiccatum eſt, audiendique uſum impedit, longe optimum eſſe conſuevit, olivarum aut amygdalarum olei, ſive lactis quoque calidi pauxillum in aurem inſtillare, hominique ut in partem adverſam caput inclinet, præcipere. Poſt aliquot minuta elapſa, ſpecillum quoddam oricularium demitti paulatimque ejici, quicquid materiæ noxiæ intus eſt, oportebit. Interdum cerumen illud durius eſt, quam ut uno ſtatim actu totum emolliri atque protrahi poſſit. Adeoque tunc idem prorſus negotium iterare aliquoties convenit, donec nihil amplius ſupereſt, quod aurem obſtruere queat. *Si calculus aut ceraſi nucleus intus eſt*, lubricari ante omnia lacte ſeu oleo tepido inſtillato meatus auris debet, mox autem vel ſpecillo quodam, vel & volſella, (vid. Tab. I. litt. E.) quicquid alieni intus hæreſcit, quam providiſſime extrahi. Quodſi vero *piſum*, faba, vel aliud quidquam hujuſmodi in aurem incidiſſe atque nimis jam tum ab humoribus intumuiſſe advertitur, promtiſſimum auxilium in eo poſitum eſt, ut, niſi volſella vel ſpecillo ejici queat, demiſſo ſcalpello exiguo tumefactum corpus illud caute dividamus, ipſaſque particulas aliam poſt aliam protrahamus. Nonnunquam minutiſſima etiam *animalcula* ſive *inſecta* in aures incidunt, moleſtiſſimamque titillationem ac pruriginem, denique vero acutiſſimos dolores, motu ſuo concitant, dum e cerumine, in quo inhæreſcunt, ſeſe expedire nituntur. Quæ ſicubi oculis obvia ſunt, per ſpecillum aut volſellam protinus educantur. Sin neutiquam ipſa comparent, commodiſſimum atque tutiſſimum videtur, amygdalarum aut olivarum oleum, ſeu ſpiritum vini etiam tepidum in aurem inſtillare, inclinatoque in adverſam partem capite, aliquamdiu illud intus relinquere; dum ſcilicet expiraſſe animalculum iſtud ſentiatur: ab his enim rebus animalcula ſive inſecta quæcunque protinus enecantur.

tur. Tunc enim rurſus emitti liquor, & auris meatus per adhibita linamenta carpta vel goſſypium atque ſpecillum gnaviter expurgari poterit. Sunt in Medicis nonnulli, qui res amaras, decoctum nempe abſinthii aut colocynthidis in aurem inſtillari jubent; quia hæc quoque inſecta ejuſmodi necare ſolent. Sed, mea quidem ſententia, oleorum vel ſpiritus vini longe aptior hic, quam ceterorum liquorum omnium, uſus videtur. Quemadmodum enim animalculorum genera quædam amaris non necantur, ſed potius ipſis etiam rebus amaris delectantur; ſic nullum prorſus inſectum deprehenditur, quin ab oleo atque vini ſpiritu intereat.

C A P. LXVII.

De tuberculis in meatu auditorio.

HAud prorſus inſolens eſt, in ipſo aurium meatu, tubercula ſive carnes excreſcentes quædam naſci, quæ non inſignes tantummodo moleſtias afferunt, ſed ipſum quoque ſenſum auditus mirifice impediunt. Si recens adhuc malum eſt, abſumi ſæpius facile, quicquid abundat, per *medicamenta rodentia* poterit: dummodo interior meatus auditorius linamentis carptis vel goſſypio probe fuerit repletus ac præcluſus, ne quid forte rodentis in membranam tympani incidat, eamque graviter afficiat. Quam equidem ob rem ſatius utique haud raro videtur, *ſcalpellum* in manus ſumere aut forficem, cujus adminiculo tumor iſte *reſcindatur*: præſertim ſi non uſque adeo alte is inſederit. Ubi vero aliquanto magis abditus atque ab externo foramine remotus idem fuerit, uncinulis utique ac volſellis opus eſt, ad ipſum blande protrahendum, &, quoad fieri poteſt, exſcindendum. Quo facto, lapide infernali ſemel atque iterum inungere abſciſſi tumoris illius radices convenit, paulatimque ſic extirpare, ut denuo renaſci malum haud facile queat. Si nihil medicamenta rodentia proficiunt, neque nimis abſconditus tumor eſt, ferramentum aliquod candens idoneum quandoque admoveri haud ſine fructu poterit. Denique *vincturam* quoque in ejuſmodi tumoribus ſanandis quam aptiſſime adhiberi nonnunquam poſſe, luculenter ex exemplis iſtis apparet, quæ apud HILDANUM, (cent. 3. obſ. 1.) & PURMANNUM (Chirurg. pag. 280.) deſcripta figuriſque illuſtrata reperiuntur.

C A P. LXVIII.

Quomodo aduri adverſus dentium dolorem auris debeat.

OBſervatum jam pridem a NUCKIO, SOLINGIO, DEKKERO, VALSALVA pluribuſque aliis & ingenio & arte præſtantiſſimis Medicis eſt, dentium dolores pertinaciores atque medicamentorum

rum

rum vim omnem ſuperantes curari felicius atque expeditius haud poſſe, quam ferro candenti poſt auriculam ad partem iſtam, quæ antitragus vocari ſolet, diligenter applicato. Tametſi autem proprium aliquod ferramenti vel cauterii genus, tubulo comprehenſum, jam jam laudatos auctores curationi huic deſtinaſſe invenimus; (vid. Tab. XIX. fig. 1.) tamen nihil admodum obſtare ego video, quo minus quodcunque aliud ferramentum ſive cauterium parvum aut etiam clavus candens æque utiliter applicari ad ſupprimendos dentium dolores queat. SCULTETUS certe, prouti celeberrimus SPIGELIUS memorat, (*a*) ſcalpello candenti in partem modo dictam demiſſo feliciter admodum noxam illam ſanavit. VALSALVA autem idem omnino ſeſe præſtitiſſe ſcribit, quoties ſcalpello vulgari nihilque candenti partem auriculæ proximam conciderit. (*b*) Sed quæ tandem repentinæ ſanationis hujus cauſa? Scilicet nervum aliquem ab auris regione ad dentes procedentem in ſuperius deſignata parte poſitum eſſe, Medicorum multi exiſtimant: quo conciſo vel adulto protinus ipſa doloris cauſa tollatur. Ego vero, ne quid forſan hic diſſimulem, celerrimum effectum iſtum, ſi quando contingit, non tam a nervi læſione, quam potius a terrore, propter repentinum dolorem excitato provenire arbitror. Neque enim inſolens prorſus eſt, quantumvis etiam acerbos dentium dolores continuo evaneſcere, ſimulatque chirurgorum inſtrumenta dentibus evellendis deſtinata æger conſpexit. Denique adhuc monebo, me, quicquid alii affirment, aliquoties uſu didiciſſe, deſcriptam ſanandi rationem fruſtra adhibitam fuiſſe, & ægros uſtionis dolorem ſine ſucceſſu ſuſtinuiſſe; adeoque in omnibus quæſitum effectum non præſtare.

C A P. LXIX.

De inſtrumentis acuſticis, ſive ad juvandam audiendi facultatem accommodatis.

QUemadmodum videndi potentia perſpicillis ſeu vitris ocularibus, ſic audiendi facultas propriis inſtrumentis quibuſdam, acuſticis dictis, juvari quodammodo ſolet. Quorum tametſi variæ admodum figuræ ſunt, eædemque buccinis plerumque haud abſimiles; fere tamen optima ſive commodiſſima ea deprehendi, quæ tubo cuidam parum inflexo ſimilia ſunt, in principio anguſto, in extremo tubæ inſtar expanſo, (vid. Tab. XIX. fig. 2.) Deinde etiam valde commendata fuerunt ea, quæ Tab. eadem fig. 3. & 4. e NUCKIO atque DEKKERO propoſuimus. Priora duo fig. 2. & 3. ſic adhibentur, ut pars tenuior *A* in foramen auris immittatur; anſa vero ſive pars litt. *B* manu contineatur. Tertium (*fig.* 4.) idemque parvum & ad cochleæ ſimilitudinem contortum, atque præ

(*a*) Vid. Ej. *obſ. Chirurg.* 34.
(*b*) Vid. Ej. lib. *de aure humana.*

ceteris commodiſſimum, a DEKKERO (*a*) laudatum, quia propter parvitatem ſubter capillis aut capillamentis ſic recondi poſſet, ut, dum pars tenuior *A* in aurem inſeratur, funiculi autem *BB* ad firmandum inſtrumentum illud, circum aures ducantur, illud conſpici facile nequiret. Sed vero ſi curatius ſingula circumſpicimus, uſu deprehendi, duo poſteriora ex commendatis inſtrumentis illis ſic comparata eſſe, ut ſcopo illi ex ſententia non ita ſatisfaciant; ſed prius, illudque ſimpliciſſimum majoris utilitatis deprehendi. Fama equidem ante aliquot abhinc annos ex novis publicis fuit, TRUCHETUM aliquem, monachum & mathematicum Gallum, atque Academiæ Regiæ Pariſinæ Socium, pro eo, quo erat ingenio egregio, Pariſiis inſtrumentum aliquod acuſticum confeciſſe, non ita ſolum minutum, ut intus in ipſa aure ſub capillis omnino condi valeat; ſed & vel maxime ita nobile, ut debilitatam audiendi potentiam incredibiliter promoveret. Qualenam vero inſtrumentum illud ſit, & an uſque adeo excellens ejuſdem uſus ſit, nondum certo reſciſcere mihi licuit, quantumvis diligenter etiam cum ab amicis Medicis Germanis, qui Pariſiis aliquamdiu vixerunt, tum a Pariſienſibus Medicis & Chirurgis per litteras illud fuerim ſciſcitatus. Interea tamen operæ pretium eſſet, ut majori induſtria mechanici de ejuſmodi inſtrumento ſolliciti eſſent: quia quamplurimis hominibus egregie ſervire ac prodeſſe poſſet. Ante annos aliquot aliquem tubulum argenteum inauratum ſpithamæque longitudinem habentem, adverſus *audiendi difficultatem*, *aurium item dolores ac tinnitus* REUSNERUS, Medicus Sileſius, commendavit *in ephem. nat. cur. cent. V. obſ. VI.* atque bis aut ter quotidie inſeri juſſit in aurem ægram tubulum iſtum, eoque ſuctionis beneficio alienum aerem iſtum, quem aures affligere & prædicta earum mala concitare credidit, extrahi poſſe voluit. Num autem ex aere alieno iſta aurium vitia oriantur, magnum eſt dubium: ac deinde an non ex aliis etiam materiis, quam ex argento, confici tubulus iſte poſſit, qualem item formam atque amplitudinem is habere, dum eum non delineavit, & quare auro obductus eſſe debeat, adhuc nondum ſatis comperire potui. Interea donec meliora ac commodiora, pro audiendi facultate læſa emendanda, inſtrumenta innoteſcant, tubum iſtum, qui cornu figuram fere obtinet, & fig. 2. repræſentatur, ex aere vel argento confectum, utiliſſimum hoc in vitio deprehendi.

CAP. LXX.

Quomodo foraminula fieri in aurium lobis debeant.

AUricularum lobos perforandi ratio hæc eſt. Ante omnia locum, ubi foramen in iis faciendum eſt, qui medius eſſe convenit, atramento notare convenit. Deinceps per adhibitam acum vulgarem Chalybeam, attamen paulo craſſiorem, prehenſo altera manu

(*a*) In Exercitat. ſuis practicis.

nu lobuli extremo, altera manu in ipſa parte illa deſignata medium lobum perforare oportet, atque ſic in eo foramen aliquod facere. Tum filum aliquod ſive *inaurem* quandam plumbeam injicere, (vid. Tab. XIX. fig. 7.) eam in formam annuli inflectere, eandemque ſequentibus diebus ovorum aut hyperici oleo bis vel ter quotidie inunctam aliquoties leniter huc atque illuc trahere, donec tandem foraminis oram induratam atque glutinatam inveniamus. Longe vero optimum hic eſt, paulo altiori, quam medio aut inferiori loco foramen illud facere: ne qua forte per inaures vel fila plumbea lobuli pars extrema facile dilaceretur. Ceterum ut promtius atque accuratius inſtitui operatio illa poſſit, proprium *inſtrumentum* aliquod *auriculare* Medici recentiores hanc in rem excogitarunt. (vid. Tab. XIX. fig. 5.) Hujus binis lamellis auricula ſic comprehenditur, ut foramen B partem auris deſignatam exhibeat. Tum annulus A ſurſum verſus, quantum ad lobulum auris firmiter comprehendendum ſatis eſt, adducitur, ipſeque auris lobus per tranſmiſſam acum aliquam ferream, auream vel argenteam, eandemque vel vulgarem vel quod præſtat, in altero extremo cavam (vid. fig. 6. AB) ita perfoditur, ut filum plumbeum (fig. 7.) quod cavæ acus parti A immiſſum eſt, ad inauris inſtar, intus relinquatur; & ſubinde hinc inde, ut antea dixi, commoveatur, donec foraminis ora fuerint glutinata. Loco acus hujus fere adhuc commodius uti poſſumus acu fig. 8. quæ ad extremum obtuſum inſtar lardarii diviſum eſt, quod filum plumbeum aptius, (quod poſtquam dimidia tranſiit, immittendum) retinet & per foramen tranſmittit. Quanquam autem ad ornatum potius mulierum, quam uſum medicum adhiberi auricularum perforatio a pleriſque ſolet; tamen, ſi RIVERIUM (obſerv. medic. 100.) alioſque nonnullos audire voluerimus, tam nobilis adverſus morbos aliquos perforatio illa eſt, quam quæ vel maxime. Quodſi enim, pergit RIVERIUS, acus triangularis & candens per lobum auris trajicitur, ipſumque foramen illud, perinde ut in ſetaceo fieri ſolet, per inſertum funiculum vel filum lineum aut ſericeum huc atque illuc tractum identidem renovatur, dici vix poteſt, quanta noxii humoris copia huc alliciatur atque effluat, quamque feliciter & oculorum, & dentium, & ipſius denique pectoris graviſſimæ noxæ una cum tabis periculo profligantur. Ut proinde mirum non ſit, ſi frequentius ab hodiernis quibuſdam Medicis, præſertim ocularíis, adhiberi auricularum perforatio iſta ſenſim cœperit, quam ab aliquo tempore factum eſt. Ita & cum *Paracelſo* ad *ſurditatem* incipientem hanc operationem utilem eſſe cenſet M. A. SEVERINUS Lib. de effic. Medic. pag. 73.

De narium noxis, quæ manu & ſcalpello curantur.

CAP. LXXI.

De polypo narium.

I.

Polypus quid ſit.

SOlent interdum carnoſæ quædam *carunculæ* ſive excreſcentiæ præter naturam, ſicut aliis in partibus, ita & in naribus naſci. *Polypum* Medici noxæ genus illud utplurimum vocant; licet rarius pluribus pedibus ſive radicibus quam una oriantur vel inſtructæ ſint.

A quibuſdam *Sarcoma*, ab aliis etiam *hyperſarcoma* appellatur. (*a*) Solent autem carunculæ iſtæ modo grandiores & craſſiores exiſtere, modo minores ac tenuiores; modo molles, &, dum trahuntur, valde prolongandæ; modo, ſed rarius tamen, duræ & quaſi rigidæ, modo albæ, modo ſubrubræ. Principio plerumque parvæ ſunt, ſucceſſu temporis creſcunt & augentur: ſic tamen, ut quædam cito, aliæ tarde augmentum capiant. Vidi nonnullos, qui intra tres vel quatuor dies ita aucti erant, ut e naribus propenderent. Utplurimum ſine doloribus eædem ſunt; nonnunquam autem dolores cum duritie adjunctos habent, lividi fiunt, atque fere ad cancrum vergunt. Aliæ intra nares hærent, aliæ ad labra ex naribus propendent, aliæ nares implent ac valde expandunt, imo indecore dilatant; aliæ non item. Nonnullæ ut unica caruncula ſeſe exhibent, & æquales ſive læves ſunt; aliæ ut multæ carunculæ ſimul junctæ. (*b*) Quædam retro per id foramen, quo ſpiritus a naribus ad fauces deſcendit, adeo increſcunt, ut poſt uvam conſpici poſſint. Atque tum inſignem ipſæ non loquendi ſolum ac deglutiendi, ſed ſpirandi quoque difficultatem inducunt, fereque hominem ſtrangulant. (*c*) Quandoque & per nares & per fauces ſimul ſe expandunt. Raro utramque, multo ſæpius alterutram tantum narem caruncula iſtiuſmodi infeſtat. Utplurimum non niſi unica, ut jam diximus, radix eaque tenuis eſt; interdum craſſior, magniſque venis inſtructa; interdum vero plures ſubſunt: unde etiam *polypi nomen* apud veteres, ut videtur, adepta eſt. Haud raro ex inferiori aut media naſi parte, interdum vero ex poſteriori vel ſuprema, (*d*) imo ex ipſis calvariæ ſinubus vel oſſe ethmoide proce-

[*a*] Vid. *Glandorp.* de Polypo cap. III.

[*b*] *Glandorp.* vult. l. c. omnes polypos *inæquales* eſſe; ſed hoc falſum eſt: vidi enim prorſus æquales.

[*c*] Vid. CELSUS *Lib. VI. cap.* 8. *n.* 2.

(*d*) *Fabric. ab Aquapend.* vult, oper. Chir. cap. de Polypo, *omnes polypos ad os ſpongioſum eſſe annexos*; ſed hoc falſum eſſe, uſus me docuit.

procedunt. (*a*) Naſci autem fere ſemper vitium iſtud in & ex membrana pituitaria ſolet, & ſpeciatim ex obſtructa una alterave ipſius glandula: quæ ſenſim ex humoribus noxiis augetur, donec vel nares impleat, vel extra ipſas prorſus propendeat; proindeque nihil aliud videtur eſſe, niſi morbida quædam glandularum & ſpongioſæ membranæ illius expanſio atque prolongatio. Diverſam ab his naturam iſtud caruncularum genus, ut mihi ſaltem videtur, habet, quod *ſarcoma naſi* Medicis appellatur. Polypus enim mollis plerumque eſt, atque a petiolo quaſi, ſive radice modo tenuiori modo craſſiori, in ſimilitudinem fere ficus ſuſpenſus; *ſarcoma* vero, amplo firmoque aut minus mobili fundamento nixum eſt, & modo mollius modo durius eſt.

II.

Diagnoſis & cauſæ quænam ſint.

Qua ratione dignoſci jam jam propoſita vitia debeant, luculentiſſime ſtatim, ſi quid ego video, ex iis pateſcit indiciis, quæ de ipſorum natura atque indole hactenus propoſuimus. Nempe *mitior polypus* eſt, quicunque albus, ſubrubidus atque ſine doloribus mollis exiſtit. Contra vero *gravior* atque *pernicioſior*, quicunque cum doloribus atque duritie livet aut nigricat; vel pus etiam, aut humores acres ac fœtidos emittit: is etenim ad cancrum jam tum ſpectare adſolet. *Cauſæ polypi* abditæ ſæpius ſunt atque internæ; nonnunquam in externa quadam violentia poſitæ. Dicimus autem, polypi cauſam abditam ſubeſſe, quoties idem ex corrupto & glutinoſo ſanguine, in membranæ pituitariæ vaſculis & glandulis inſpiſſato provenit. Expandi enim juſto laxius ipſa membranula iſta mollis & ſpongioſa a congeſtione humorum noxiorum quam facillimo negotio poteſt. Ad violentiam externam lapſus atque ictus graviores, nimis frequentem digiti in nares immiſſionem atque membranæ pituitariæ irritationem, nimis item fortes pulveres ſternutatorios referimus. Denique *cauſæ manifeſtæ*, ſed internæ tamen, ſunt frequentiores catarrhi, vehementior coryza, narium ulcera, vel & nimiæ ſanguinis ex iiſdem profuſiones. *Sarcoma* ex iiſdem fere cauſis naſcitur. In utriſque tamen caries vel ſpina ventoſa oſſium naſi quandoque ſubeſt. Cujus equidem noxæ triſtiſſima exempla egomet aliquando me videre memini.

III.

Prognoſis.

Levius utique periculum atque promtior curatio eſſe ſolet, ſi mitior ſive benignus polypus eſt: ſi non nimis alte in nare ortus vel poſitus eſt; ſi tenuiorem radicem habet, & ſi paulo laxius idem propendet, vel ſaltem facile educi & prolongari poteſt; denique ſi firmiori habitu æger homo inſtructus eſt. Contra vero quo magis alte poſitus, item quo craſſior polypi radix eſt, & quo minus produci poteſt, hoc difficilius quoque is perfecte curatur vel tollitur: præſertim ſi effectibus ſcorbuticis aut venereis homo ſimul labora-

 verit.

[*e*] GARENGEOT *in oper. chirurg. cap. de polypo* ſcribit: polypum utplurimum *in plures ramos* ſe dividere; (*le polype en ſe groſſiſſant, ſe diviſe pour l' ordinaire en pluſieurs branches*) ſed hoc profecto experientiæ adverſatur: dum plerumque ſimplex eſt, ut ſæpe vidi.

verit. Tum inde quoque naſci periculum haud exiguum poteſt, quia difficulter admodum ſupprimi ſanguinis profuſio, ex abſciſſo vel evulſo polypo, profundiores eaſque ampliores radices habente, ſuborta conſuevit. (*a*) Si *ad carcinoma polypus vergit*, hoc eſt, ſi durus ac lividus eſt, & dolores movet, ceu fieri ſæpe ſolet, tutiſſimum utique videtur, noxam tantum per adhibita medicamenta lenientia quam providiſſime delinire: ſiquidem non ſine periculo eadem, ſicut alia carcinomata irritatur. Similiter ſi aut altius polypi radix poſita, aut e ſpina ventoſa, quemadmodum ingentem ejuſmodi polypum vidi, producta eſt; vix ita ſanari malum poterit, quin ſubinde ac brevi renaſcatur, (*b*) & tolli penitus nequeat, niſi forte ſpina ventoſa prius curata fuerit. Porro *ſi ad fauces uſque polypus increvit*, non loquela tantum & deglutitio inſigniter impediuntur; ſed penitus quoque, ut CELSUS jam vidit, homo interdum ſuffocatur, atque non niſi difficulter & cum periculo evelli poteſt. Denique ſi utramque narem polypus implet, difficillime curari is conſuevit, quia plerumque aliqua adhuc ſimul noxa gravior ſubeſt. Par ratio *ſarcomatis* eſt: præcipue ſi ſimul ſpina ventoſa narium oſſa affixerit.

IV.

Curatio per medicamenta. Polypi curationem ſperare haud quaquam licet, niſi penitus idem removeatur. Removeri autem is duplici ratione debet, & quidem vel per adhibita medicamenta rodentia ſive adurentia, vel per idonea inſtrumenta: atque ita quidem, ut vel totus ſimul, vel alia poſt aliam pars eximatur. Scilicet *medicamentis rodentibus* uti poſſumus, quoties mollis & parva, vel etiam brevis & ampla caruncula carnoſa exiſtit. Sed caute tamen hic procedendum, ne aliæ eæque ſanæ naſi partes iis erodantur. Atque inprimis quidem ut mitia medicamenta rodentia hic laudantur *pulvis ſabinæ*, *alumen uſtum*, *præcipitatum rubrum*, *vitriolum album*, *radix hermodactyli*, atque hujus generis alia, vel per ſe, vel cum melle aut unguento digeſtivo ſubacta, atque ad polypum vel turundæ beneficio, vel & abſque eadem, ſi nimirum foras propendet, adhibita, quibus aliquando leviores tolluntur. *Heliotropii* ſive *ſcorpioidis pulverem* quam mitiſſime fereque ſine doloribus polypum tollere atque facillime exedere, POTERIUS teſtatur, ſi modo pulvis in nares cum goſſypio immittatur bis in die (*c*) quæ vero ſpecies heliotropii ſive ſcorpioidis hic adeo utilis ſit, cum plures ſint, non indicat: adeoque incerti hic hæremus. ROLANDUS aquam mercurialem laudat, qua mane & veſperi illinendo polypum paucis diebus ſe ſanaſſe aſſeverat. (*d*) Neque vero minus huc pertinent *unguentum ægyptiacum & fuſcum* WURTZII, oleum tartari *per deliquium*, *eſſentia ſabinæ*, vel & quam maxime eſſentia e mercurio ſublimato atque vini ſpiritu præparata; utpote qua

WE-

[*a*] FABRICIUS AB AQUAPEND. *Oper. Chir. cap. de polypo*, hoc periculum quidem parvi facit, ſed immerito, & caute hic agendum.

[*b*] Idem FABRICIUS perhibet, ſe nunquam polypi reliquias repullulare vidiſſe. Sed revera ego & alii hoc viderunt. Conferri poteſt DRANII Obſerv. V.

[*c*] Obſerv. 63. Cent. III.

[*d*] Cent. VIII. Obſ. 81.

WEDELIUS polypum quendam ſeſe curaſſe ſcribit. (*a*) Valent hic etiam inſigniter tum aqua calcis, NUCKIO auctore; (*b*) præſertim ſi poſt admixtum unum alterumve mercurii ſublimati granulum aqua phagedænica ex ipſa conficitur: tum *mercurius præcipitatus*, ſuper quo ſpiritus vini portio quædam deflagravit; tum *aqua* etiam *ſale ammoniaco ſaturata*; tum & denique, ſiquidem MUSITANUM audimus, acidus ſalis ammoniaci ſpiritus. (*c*) Quodſi autem forte hactenus propoſita medicamenta rodentia nihil efficiunt, tum alia eademque magis vehementia applicari poſſunt. Spectant huc *lapis cauſticus*, ſive *lapis infernalis*, ut & *mercurius ſublimatus* atque *arcanum corallinum*, & ſi quæ forte alia ſunt hujuſmodi. Miſceri autem poſteriora hæc cum melle aut unguento quodam, baſilico verbi gratia, debent, providiſſimeque ſuper polypum applicari; ne qua forte ſimul partes integræ erodantur vel abſumantur. Oportet vero hic, ſi polypus in nare latet, per inſertum in nares calamum vel tubulum medicamenti rodentis portiunculam intro ad carunculam carnoſam mittere, ne nares erodantur. Haud minoris virtutis in polypo benigno hic ſunt *ſpiritus ſive oleum vitrioli*, *aqua fortis* item *ac butyrum antimonii*; ſiquidem vel plumula, ut jamjam poſuimus, vel penicillo etiam adhibito illinantur. Quotidie autem ſub ipſam deligationis innovationem removeri per forficem aut volſellam debet, quicquid a medicamentis rodentibus exeſum deprehenditur. Clariſſimus vir, THIBAUTUS, Chirurgus quondam Pariſienſis, hanc inprimis curandi rationem ſequitur. (*d*) Ante omnia, binis emplaſtris minutis polypum inter & partem ſanam injectis, cavetur, ne quid forte rodentis integras etiam narium partes attingat. Deinde *butyrum antimonii* per adhibitum penicillum vel turundam provide ad polypum ſive carunculam carnoſam applicatur. Tum ac denique ſtatim rurſus aqua pura polypus expurgatur; ne ſcilicet juſto amplius atque altius medicamentum rodens penetret. Atque ita vix elapſo momento operationem univerſam, ut GARENGEOT aſſeverat, abſolvit. An autem prædictum medicamentum ſæpius quam ſemel adhibendum ſit, hic autor non refert: id quod tamen ego necaſſarium utplurimum eſſe exiſtimo; cum ſemel tantum illum tangere vix unquam ſufficiet.

V.

Curatio polypi per operationē multiplex.

Utplurimum vero ſatius videtur *inſtrumentis* quam medicamentis polypum extirpare: id quod vero variis modis fieri ſolet: ex quibus præcipuos ex multis hic referre operæ pretium eſſe duximus. Ante vero, quam ad ipſam operationem pergimus, *æger prius præparandus eſt*: ac deinde tempore operationis collocare ſuper ſella lumini adverſa ægrotum oportet, miniſtroque, ut manibus fronti applicatis caput ejuſdem leniter reclinet ac ſimul probe firmet, imperare: atque nunc ex variis, qui ab auctoribus commendati ſunt, modis eum eligere, qui pro mali diverſitate commodiſſimus & optimus nobis

(*a*) *Diſſert. de polypo narium.*
(*b*) *In operat. chirurgicis*, cap. de polypo.
(*c*) Conferri hic poteſt GLANDORP. de polypo cap. XIII.
(*d*) Ut GARENGEOT refert *in operat. Chirurg. cap. de polypo.*

nobis videtur. 1. Igitur præ ceteris eum hic referre fas eſt, quem

I. Celſi. CELSUS, antiquiſſimus Medicus, deſcripſit. (*a*) Nimirum hic docet, *polypum ferramento acuto, in modum ſpathæ facto, (b) ab eſſe reſolvendum eſſe: adhibita diligentia, ne infra cartilago lædatur; in qua difficilis curatio eſſet. Ubi abſciſſus eſt, eum unco ferramento eſſe extrahendum. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo reſpergendum eſſe medicamento, quo ſanguis ſupprimatur, eoque nares leniter implendas eſſe. Sanguine ſuppreſſo, linamento ulcus purgandum eſſe. Ubi purum eſt, eo pinna eodem modo, quo in aure docuerit, medicamento illita, quo cicatrix induceretur, intus demittendam eſſe, donec ex toto ſaneſcat*. Ab hac curandi

II. Æginetæ. polypum ratione non adeo multum recedit, quam 2. PAULUS ÆGINETA poſt CELSUM tradidit: (*c*) hic enim præcipit, ut, ægro collocato in ſedili adverſus lucem, chirurgus ſiniſtra manu narem aperiat & dilatet; dextra vero, ſpathula ad id facta, in myrtacei folii modum acuta, orbiculatim polypum præcidat, illic acie ferramenti impoſita, ubi naribus coaluit. Poſtea inſtrumento in oppoſitum converſo, manubriolo ipſius carunculam ſucciſam foras protrahat. Ad cicatricem obducendam utitur canaliculis plumbeis. Totum vero polypum exemtum eſſe, docere primo viſum, ac deinde vocem & reſpirationem liberam per nares. 3. ALBUCASIS, celebris Medicus & Chirurgus Arabs, præ-

III. Albucaſis.

[*a*] *Lib. de Medicina Lib. VII. cap. X.*

[*b*] Quid *Spatha* proprie ſit, & quale ſit illud ferramentum, in ſpathæ modum factum, quod CELSUS hic adhibendum præcipit, nondum certe conſtat. Lexicographi, quotquot ego hujus rei cauſa conſului, parum lucis præbent. Nonnulli ea intelligunt inſtrumentum inferius latum, quo a Pharmacopœis electuaria commode miſcentur, vel a Chirurgis emplaſtra linteo inducuntur; in eo tamen plerique cum RHODIO in commentar. in SCRIBONIUM LARGUM pag. 46. in notis conveniunt, vocabulum hoc *gladium* eumque majorem ſignificare; *ſemiſpatham* vero gladium minorem. Sed ejuſmodi ferramenta profecto parum apta ad polypum ex intimis naribus extirpandum videntur; quemadmodum hoc jam *Fabricius ab Aquap.* loco citato agnovit; cum ignoremus, quid in loco anguſtiſſimo & obſcuriſſimo ſummi naſi incidamus, præſertim ſi ſpatha ſit ſcalpellum anceps. Quam ob cauſam etiam ALBUCASIS, ſcalpellum ex una tantum parte acutum pro hoc ſcopo commendat. RHODIUS quidem l. c. affirmat, CELSUM *Lib. VII. cap. X. formam ejus non obſcure indicare*; verum, meo quidem judicio, rem totam prorſus in obſcuro reliquit: dum nihil aliud de ſpatha hac dicit, quam quod antea in medium protulimus. SCULTETUS *Armament. chirurg. Tab. II. fig.* 1. & cum eo Lexicon Brunonianum, vult, *illam ſcalpellum ancipitem eſſe utrinque acutum, & in ſuperiore parte paulo latum, qui in extremitate ſua in unam cuſpidem coiret*, eamque etiam ita delineat. Multum hoc ſcalpellum cum eo convenit, quod Tabula noſtra I. litt. I. exhibuimus. ANDREAS A CRUCE in offic. chirurg. pag. 25. *ſpatham* CELSI alia ratione delineavit, & fere in ſagittæ figura. Verum illos ſcalpellos ad polypum e naribus exſcindendum, quos litt. G & H in eadem Tabula, & adhuc magis eos, quos Tab. V. fig. 4. & 5. delineavimus, longe aptiores huic negotio eſſe judico: quia ſcalpelli ejuſmodi ancipites cuſpideque acuto donati, facilius partes alias in naribus anguſtis & obſcuris, easque ſanas lædunt, quam qui in altera tantum parte acuti ſunt, & cumprimis qui obtuſam apicem obtinent: quippe qui nihil fere aliud, quam radicem polypi lædere aut reſecare poſſunt. Hinc *ſpatham* CELSI aliud, quam quod ſcriptores vulgo volunt, ferramenti vel ſcalpelli genus eſſe autumo, quodque propterea uberius erit inquirendum.

[*c*] *Lib. VI. cap.* 25.

præcipit, (*a*) polypum primo unco ferramento in nares immiſſo (vel hujus loco forcipe) foras extra nares trahendum, tum vero præcidendum, quantum ejus obtineri poteſt; idque toties eſſe faciendum, donec totus ſit exemtus. Quodſi vero non omnis exemtus ſit, PAULUS & ALBUCASIS ad reliquias in nare relictas, quæ alia ratione extrahi nequeunt, jubent, ut linum mediocriter craſſum, funiculi inſtar, & nodis hinc inde pluribus conſtrictum, ita ut inter nodum ſingulum ſpatium ſit tranſverſi digiti, aut etiam minus. Hujuſmodi funiculum a naribus ad palatum eſſe tranſmittendum, poſtea foras per os eſſe extrahendum. (Quod volſellis fieri poſſet). Tum vero dextra ſiniſtraque manu duo fili capita, tum quod a naribus, tum quod ab ore pendet, viciſſim trahenda ac retrahenda, donec polypi reliquiæ abſumantur: quem in finem etiam unguento ægyptiaco utitur, quo funiculum tranſmittendum oblinit. 4. FABRICIUS *ab Aquapendente* tum inſtrumenta, tum modum adminiſtrandi hanc antiquorum Chirurgiam multis argumentis rejicit, ſuamque, quam vocat, (*b*) quæ per adhibitam *volſellam* ſive *forcipem acutam* (*c*) peragitur, reliquis præfert. Namque forcipe iſta, quoad fieri poteſt, altiſſime, ſed leniſſime tamen in nares ad radicem polypi uſque demittitur, atque ita polypus, integer vel quantum obtineri poteſt, ea abſcinditur ac ſimul educitur. Quod equidem operationis negotium, tanquam longe ſecurius, præcedentibus præfert: & quando forte prima vice non integer reſectus eſt, mox vel etiam ſequentibus diebus continuatur, donec nihil amplius ex polypo ſupereſſe inveniatur. Si quando ſanguis copioſus fertur, id quod tamen in hac methodo auctor rarius aut nunquam contingere aſſeverat, ſupprimere illum convenientibus medicamentis, inter quæ *vinum nigrum*, vel ſimplex vel *aluminoſum* maxime laudat, oportere: de quibus inferius plura. Feliciter quoque hanc ipſam polypi curandi rationem, præter ipſum FABRICIUM *ab Aquapend.* celebratam a SENNERTO & GLANDORPIO fuiſſe, ex ipſorum monumentis intelligimus, quam & quoque haud raro feliciter ſuccedere, ipſe expertus ſum.

IV. Fabricii ab Aquapend.

VI.

Aliæ curandi rationes.

Sed præter hos polypum curandi modos adhuc alii ſunt. Nam polypum recentiorem a *puncturis* & conciſionibus ſeu *ſcarificationibus* crebris, ſcalpello phlebotomo inflictis, ſubinde non exareſcere tantum, ſed penitus quoque ſaneſcere, ipſe rerum uſus *Marc. Aurel.* SEVERINUM, ut aſſeverat, docuit. (*d*) Sunt, qui *ferrum candens* polypo admovendum ſuadent; ſed prudentiores quique ab iſta vehementi curandi ratione merito abſtinent. Præterquam enim quod inſignes cruciatus cum eadem conjuncti ſunt; minus commode utplurimum in nares ſine peri-

[*a*] *Lib. II. cap.* 14.

(*b*) *Severinus* negat hunc inventorem eſſe hujus methodi, alioſque producit, qui jamdiu ante ipſum ea uſi fuerint. Lib. de efficaci Medicina.

[*c*] Quæ in oper. Chirurg. FABRIC. *ab Aquapend.* Tab. III. delineatur Conf. caput ejus de polypo extrahendo. A SCULTETO vero forceps hæc longe aliter exibetur: in neutra vero quod & quomodo polypum reſecet, conſpici aut cognoſci poteſt.

[*d*] Lib. de Efficaci Medicina p. 73.

periculo alias partes lædendi ſanas demitti ferramentum candens conſuevit. Alii longe commodiorem judicant eſſe illam curandi rationem, qua per adhibitum ſcalpellum falcatum a GLANDORPIO *in libro de polypo* indicatum, atque ab ANDR. A CRUCE delineatum, (*a*) quicquid polypi intus in naribus eſt, & quouſque illud prius uncinulo aut vinculo injecto extrahi poteſt, quam exactiſſime *abſcinditur*: id quod tamen ſæpiſſime commode adhiberi non poterit. MESUE *polypum*, *qui radicem habet gracilem*, & extra egreditur, poſt apprehenſionem *forfice* abſcindit. Eum vero, *qui ad fauces deſcendit*, tenaculis anteriora verſus trahit & juxta radicem forfice ignito reſecat. (*b*) Rurſus aliis curatio per *vincturam* ſeu *deligationem* præ ceteris tuta videtur atque apta: præſertim cum ea omnis ſanguinis profuſio evitetur. Igitur, ceu GLANDORPIUS cap. 15. *de polypo narium* poſuit, filum ſericum idemque ceratum juxta ipſas polypi radices, quantum fieri poteſt diligentiſſime circumducitur ac nodo firmatur, ipſaque caruncula carnoſa prope filum ſive vincturam reſcinditur. Quo autem commodius fieri ea ſingula queant, neceſſarium eſt, per admotam volſellam (vid. Tab. XIX. fig. 9. vel 10.) quouſque ſatis videtur, polypum e naribus prius extrahere; ſed leniter tamen, ne quid forte ante vinculum injectum, quemadmodum fieri memini, dirumpatur. Filum ipſum, poſt exciſum polypum, tantiſper intus relinquitur, donec illud ſponte ſeu per ſuppurationem reſolvatur. Sic enim omne malum commode tolli & quam aptiſſime præcaveri ſanguinis profuſiones poterunt; quæ ita graves nonnunquam, præſertim poſt evulſos polypos, extiterunt, ut ægrum hominem exhauſerint. (*c*) Vel etiam polypus integer facta rite ligatura relinqui poteſt, donec cum filo ſponte cadat: quemadmodum ego ſubinde feci. Oportet autem in quibuſdam ligaturam altero tertioque die bis terve repetere, ſi poſt priores eum non exareſcere conſpicimus: qua ego ratione adhuc ultimis annis notabilem polypum in nobili muliere fere ſine ullo dolore ac ſine ulla ſanguinis profuſione intra quatriduum feliciter extirpavi.

VII.

Mea per peculiarem ligaturam auferendi methodus.

Quoniam vero peculiaribus artificiis id factum eſt, quæ multorum admirationem excitarunt, ea reticere nolui, ſed lubens potius cum chirurgiæ cultoribus una cum morbi conſtitutione hic communicabo. Nimirum femina nobilis, quæ ſeptuageſimum ætatis annum ſatis ceterum ſana, jam ſuperaverat, & narium hæmorrhagiis ſæpius antea obnoxia erat, ſenſit tandem, poſt ſubito aliquando ſuppreſſam aqua frigida ejuſmodi hæmorrhagiam, carunculam carneam in ſiniſtra nare, quæ ſenſim creſcendo narem integram non ſolum implevit, verum indecore diſtendit, ita ut per nares vix ſpiritum ducere amplius potuerit. Varios in vicinia adhibuit & Medicos & Chirurgos in conſilium, qui varia & cumprimis etiam, cum extra nares jam propenderet, medicamenta rodentia diu adhibuerunt; ſed fruſtra. Nam quantum his uno die abſtulerant,

rant,

(*a*) Officin. Chirurg. pag. 25.
(*b*) Vid. *Glandorp.* de polyp. p. 39.
(*c*) Vid. GARENGEOT. *Chirurg.* cap. de polypo.

rant, tantum altero die rurſus acceſſerat, adeoque tandem conſilium & auxilium meum petitura Helmſtadium anno 1734. menſe martio ad me veniebat. Cum vero malum examinarem, inveni polypum ſubrubicundi coloris, pruni Damaſceni quaſi figura & magnitudine, partim ex nare propendentem, partim & quidem maxima ex parte intus deliteſcentem, atque narem indecore diſtendentem. Protrahi commode ex nare non poterat, ob radicem trahenti vix cedentem rigidam & brevem. Cum vero ſpecillo curatius radicem explorarem, cognovi, eam non ex ſuprema, ſed ex media & laterali naſi parte prodire. Sed cum ipſa una cum agnatis præſentibus de curandi ratione, quam ego hic maxime convenientem exiſtimarem, meam ſententiam rogarent, atque intellexeram, eos in muliere tantæ ætatis ſectionem atque adhuc magis evulſionem quam maxime metuere, quin & periculoſam judicare; rodentibus autem medicamentis, quæ fruſtra jam tum diu adhibita fuerant, rem propter craſſitudinem polypi haud commode expediri poſſe; in mentem venit, an non blandiſſima ratione, nimirum per ligaturam, caruncula hæc inſignis ac moleſtiſſima e nare tolli queat. Cum vero non viderem, qua ratione digitis aut ſpecillis filum radici adeo altæ, in nare adeo repleta, injici, eaque apte ligari poſſit, de inſtrumento, quo filum circumduci queat, cogitare cœpi, & dum ægram ad operationem præpararem, illud, quod Tab XIX. fig. 12. hic delineari curavi, excogitavi, eoque etiam optime rem executus ſum. Nimirum per foramen apicis curvæ hujus inſtrumenti litt. B filum ſericum duplex idque ſatis robuſtum transmiſi. Poſtea dum ægra luce adverſa in ſedili ſederet, pinnam naſi manu mea ſiniſtra paululum elevavi ac diſtendi. Deinde arrepto hujus mei inſtrumenti manubrio A dextra manu, apicem intra pinnam & polypum ſurſum magna circumſpectione eouſque in altum adegi, donec radicem, quæ ex latere externo naris, circa medium fere ejus prodiret, me ſuperaſſe ſentirem. Poſt hæc manubrio diligenter ſurſum reflexo effeci, ut apex, qui obtuſus eſt, ne nares intus lædat, poſt polypum in parte inferiori ita in conſpectum prodiret, ut filum trajectum apprehendere, alterumque ejus extremum e nare extrahere valerem. Hoc extracto, manubrium rurſus blande depreſſi, tandemque totum ferramentum e nare, relicto intus filo radici circumjecto, eduxi. Filum denique nodo eoque duplici conſtrinxi, atque ſic radicem probe ligavi. Altero die eadem ratione progreſſus ſum, atque ſic altera vice radicem ligavi. Tertio die tertium id feci, filumque paulo fortius adſtrinxi, ita poſtea inde polypus valde induruerat, & niger fiebat. Quarto die cum polypum nigrum & durum, ac ſimul fila circumjecta paulo vellicarem, atque an ſolutus polypus ſit, explorarem, hæc ſimul cum polypo prunum, ut dixi, quodammodo æmulantem (vid. Tab. XIX. fig. 13.) cum ægræ & adſtantium admiratione ſine ullo dolore aut hæmorrhagia extraxi. Naſus deinde mox naturalem figuram recuperabat, & ægra rurſus quam commodiſſime ſpirabat.

VIII.

Quando & quomodo polypus evellendus.

Sed ſicubi paulo altius in nare polypi radices inſident, vel ex ipſis etiam cranii ſinubus, ut quandoque fit, proveniunt, inanes utplurimum

mum hactenus propoſitæ curandi rationes ſingulæ reperiuntur . Haud quaquam enim effici per eaſdem poterit , ut vel tollatur , vel ne malum priſtinum denuo renaſcatur ; quia totus polypus ſic ſæpe tolli nequit. Quoties igitur nimis abditæ polypi radices ſunt, neceſſarium omnino, ut PIGRÆUS docuit, (*a*) ad perfectam ejus curationem eſt, forcipe aliqua retuſa , quæ corvi roſtrum appellatur , vel qualis hic Tab. XIX. fig.9. ex PALFYNIO ſiſtitur , vel potius ea, quæ exhibetur fig. 10. roſtro perforato AA polypum probe comprehendere , eundemque *leniter tamdiu circumducere* ſive intorquere , ac ſimul blande trahere , donec polypi radix frangatur, & polypus una cum radicibus erumpat . *Si polypus retro poſt uvam ad fauces propendet*, niſi volſella apprehendi & forfice , ut MESUEN docuiſſe ſupra innuimus, reſecari queat, vix alia ratione ſperari ſalus poterit, quam ubi per admotam forcipem curvam , qualis vel hic Tab. XIX. fig.11. repræſentatur, vel calculis educendis accommodatam , Tab.XXVIII. fig. 6. polypus eodem, quem jamjam poſuimus , modo per fauces leniter, quantum ſatis eſt, contorqueatur ſenſimque ita extrahatur. In quo ipſo tamen negotio quam ſolertiſſime providere oportet , ne ipſa ſimul uva proxima vel velum palati prehendatur, eoque graviter attingatur, laceretur aut lædatur. Interea tamen PETITUS, ut ejuſmodi polypum valde craſſum ac periculoſiſſimum tanto melius evellere potuerit, velum palati duobus in locis prius diſſecuit. (*b*) *Quando polypus per nares & fauces ſimul propendet*, pars anterior prius auferenda. (*c*)

IX.

Quomodo ſanguis cohibendus.

Sicubi poſt extractum vel reſectum polypum leniter *ſanguis profluit*, tantiſper eum fluere Chirurgus patiatur, donec vel ſponte ſua, vel poſt vinum calidum, cumprimis rubrum, ſimplex vel alumine impregnatum ac naribus hauſtum, conquieſcat. Quodſi autem gravior ſanguinis profuſio inſequitur, ſpiritum vini vehementiorem ſeu probe rectificatum , acetum, ſuccum granatorum acidum, liquorem ſtypticum, vel aquam etiam ſeu pulverem aliquem ſupprimendo ſanguini in vulneribus a ias accommodatum , ſorbillare naribus convenit, eaſque linamentis probe replere. Si nec iſto modo ſanguis conquieſcit, vel ſi lubet, etiam mox in principio, ubi vehementius ſanguinis profluvium adeſt, linamenta carpta conglomerata atque in medicamentis illis, quæ ad cohibendum ſanguinem modo propoſuimus, tincta larga copia quam exactiſſime in nares, donec probe infarctæ ſunt, inſinuanda; ita tamen, ut, quod primo immittitur, glomus lineum filo quodam firmiori, e naribus propendente, inſtruatur, quo facilius tandem, ſi opus, rurſus educi queat.

X.

Dranii modus ſanguinem cohibendi.

Peculiarem adhuc modum ſanguinis profluvium hic cohibendi docuit Clar. DRANIUS Obſerv. VI. Scilicet hic funiculum ſive filamenta duodecim vel quindecim in modum ſetacei juncta per narem læſam ſequenti modo traducit. Nimirum forcipem quodammodo curvam ad ſimilitudinem fere illius

[*a*] Chirurgia cap. de Polypo.
(*b*) Vid. GARENGEOT cap. de polypo.
[*c*] Conf. DRANII obſervat. VII.

illius quam Tab. XIX. fig.11. delineavimus, eamque valde planam & in roſtris perforatam, per narem ad fauces immittit, indice vero ſiniſtræ manus, cujus apici funiculum illum ita jungit, ut facile inde ſeparari poſſit, os ingreditur, eumque poſt uvulam, quantum poteſt, ita demittit, ut roſtris forcipis nodum, qui in ſetaceo ibi eſſe debet, apprehendere valeat. Apprehenſo filo forcipem retrahit, atque ſic ſimul alterum ſetacei extremum e nare educit, dum alterum adhuc ex ore propendet. Setaceum hoc ſatis debet eſſe longum & ſpatium duarum fere palmarum tranſverſarum a priori extremo juncta ſetaceo eſſe debent duo glomera linea ſatis craſſa: (*bourdonets*) quorum prius ſiccum ſit, poſterius vero liquore quodam adſtringente imbutum. Tradendum tunc eſt ſetaceum per narem, ſic fiet, ut prius glomus lineum ſanguinem in parte poſteriore hærentem per anteriorem naſi partem expellat atque expurget, alterum vero ſive poſterius, quod ad pollicis ſpatium a priori remotum eſſe debet, partem poſteriorem naſi claudet, ut ſanguis primo in fauces amplius influere nequeat, id quod alias maximo ægrorum incommodo, dum tuſſim movet, contingit: ac deinde, præſertim ſi ab anteriori parte naſus linamentis liquore, ad ſanguinem cohibendum idoneo, ſimul repletur: ſi ad locum ubi ſanguis effluit, pervenit, venas læſas adſtringet, & ſic ſanguinis fluxum ſiſtere poterit.

XI.

Modus reliquias auferendi.

PAULUS ALBUCASIS aliique veteres Chirurgi jam in polypi curatione funiculos per nares, ut ſupra indicavimus, traduxerunt, ſed non ad ſanguinem cohibendum, verum potius *ad reliquias polypi auferendas*. Quem in finem in funiculo traducendo multos nodos intervallo digiti tranſverſi fecerunt, atque funiculum trajectum, prehenſis duobus ejus extremis, hinc inde quaſi reciprocando, per aliquot dies aliquoties traxerunt, & retraxerunt, donec reliquias ſublatas eſſe crediderunt, eumque in finem, ut res melius ſuccederet, funiculum ſubinde unguento ægyptiaco imbuerunt. Quamvis vero hæc veterum modus multis crudelis, quin imo ineptus viſus adeoque rejectus ſit (*a*) tamen DRANIUS in certo caſu eum rurſus tentavit, ubi polypi radix e parte naſi infima, quæ ſupra palatum eſt, ac ſimul poſteriori juxta vomerem prodibat, quam alia ratione, ut hiſtoria morbi docet, auferre non poterat. Ergo ſetaceum per narem prædicta ratione trajecit, ſed ſine ejuſmodi veterum nodis, atque medicamentis illud primo ſuppurantibus, per viginti circiter dies continuatis, imbuit, donec ſuppuratione radix conſumeretur & ſpirandi libertas ægro rediret, denique ſiccantibus medicamentis ſetaceum ſuum imbuit, & ſic ſpatio menſis ægrum curavit. Confer. ejus obſervatio VI.

XII.

Quid de naribus in polypo incidendis ſit ſentiendum.

Nonnulli Chirurgi, atque inter hos etiam GARENGEOT, (*b*) ad ejuſmodi polypos, quorum radices abditæ nimis ſunt, commodius extirpan-

[*a*] *Fabric.* ab Aquapend. loco citato.
(*b*) Loco ſæpius citato.

pandos, nares ipſas ſcalpello aperiendas proponunt; quemadmodum jam olim HIPPOCRATES & GUIDO *de Cauliaco* ſuaſerunt, (*a*) atque radices poſtea aduſſerunt; quæ methodus etiam a CELSO in ozæna olim fuit propoſita. (*b*) Nos autem, quamvis forte interdum ſectio hæc locum habere queat, tantum abeſt, ut eandem curationis viam facile aut promiſcue commendemus, ut potius, propter & majores dolores & cicatricem deformem diſſuadeamus. Atque id magis etiam ideo, qui nec poſt ipſas nares inciſas curari ſemper polypus conſuevit, quin interdum rurſus redeat: ceu luculenter quidem ex iſto exemplo patet, quod mihi notum & ab HUTTERO, Chirurgo Norimbergenſi, *in obſervationibus* ſuis chirurgicis obſerv. 50. relatum reperimus. (*c*) Interea tamen ubi neceſſarium judicatur, ut nares inciſione dilatentur, hoc forte ut cicatrix nimis deformis fiat, in ſulco illo naris juxta genam commodiſſime fieri poterit.

XIII.

Glutinatio quomodo fiat & quomodo novus polypus prohibendus.

Quo promtius autem radicis reſectæ vel evulſæ *vulnus glutinetur*, *polypuſque novus præcaveatur*, longe optimum videtur ſpiritus vini communis, ſed cum roſarum melle permixti, vel aquæ calcis quoque portiunculam naribus aliquoties in dies ſingulos ſorbillandam committere, vel & per ſyringam intro in nares injicere, imo &, quod præcipuum, cum linamentis contortis immittere, ita ut naris probe repleta ſit: hocque per plures dies continuare. Sed ſi quid forſan e polypi radicibus adhuc remanſiſſe conjicimus, eaſve ipſis oculis deprehendimus, haud alienum erit, illas vel forcipe auferre, vel ad eaſdem exedendas unguenti ægyptiaci pauxillum jamjam commendatis liquoribus admiſcere; vel ſi tuto licet, ipſo lapide infernali, quantum ſatis eſt, provide attingere. Cumprimis vero aptiſſimum ad reprimendos novos polypos præſidium a linamentis carptis, vel linamentis contortis, quibus naris læſa probe infarcienda, mihi, ut jam dixi, expectandum videtur. Quodſi enim poſt exciſum polypum, linamentis illis conglomeratis, cumprimis aqua calcis impregnatis, quam exactiſſime nares læſas in deligationibus ſingulis expleverimus, atque id ipſum negotium per aliquot dierum, vel ſi opus, hebdomadum ſpatium continuaverimus, ſane haud facile denuo malum priſtinum renaſcetur. Interim ægrotantes id inprimis etiam ſibi datum exiſtiment eſſe, ut ſub ipſum curationis tempus non exactam ſolum vitæ victuſque rationem ſervent, ſed convenientia quoque medicamenta interna pro ſanguine corrigendo rite adhibeant. Inprimis autem convenientia etiam hic ea ſunt, quæ & ſanguinem & alvum expurgant. Itaque pilulis mercurialibus, lignorum decocto quodam, rebuſque id genus aliis pro temperamentorum diverſitate frequenter utendum; inſimul autem ſanguis aut nimius, ſi peccat, ſubinde per venas detrahendus.

XIV.

[a] Vid. Glandorp. de Polypo cap. 14.
[b] Lib. VII. cap. XI.
[c] Editus eſt hic libellus Roſtochii 1718. 8.

XIV.

Sicubi καρινώδης *jam tum polypus eſt*, proximeque ad corruptionem ſpectat, neque adurentibus medicamentis neque ferramentis irritare ipſum convenit; ſed potius, quemadmodum ſupra in cancro & ſcirrho generatim jam poſuimus, (P. I. Lib. IV. cap. XVI. No. 6. it. cap. XVII. No. 11.) medicamentis mitiſſimis ac victu delinire; ne ſcilicet ex ipſa curatione malum ingraveſcat. (*a*) Denique ſi *ſarcoma* intus in naribus eſt, vix alia ratione curari illud, niſi ſupra commendatis adurentibus, ſolet: advocatis ſimul in auxilium medicamentis internis, cauſæ mali adverſis. Quæ ubi nihil profecerint, deſperatum ac prorſus inſanabile cenſendum malum eſt; præſertim ſi a ſpina ventoſa illud ipſum provenerit, atque hæc idoneis ſuis remediis curari nequeat. Obſervationes variorum auctorum de polypo vid. in GLANDORPII libello de Polypo, itemque duas notatu digniſſimas in DRANII obſ. VI. & VII. *Polypus cancroſus & ſarcoma quomodo tractari debeant.*

CAP. LXXII.

De Ozæna.

I.

NOnnunquam nares ita exulcerantur, ut cum cruſtis oſſiumque ſubinde corruptorum particulis odor fœditiſſimus ex eis emittatur. Quod vitii genus *ozænam* ſeu *narium ulcus fœdum atque malignum* Medici nuncupant; quo nempe facilius id ipſum ab illa diſtinguant narium exulceratione, quæ abſque inſigni fœtore eſt atque a catarrhis aut humorum corruptorum abundantia, vel ab aeris quoque inclementia provenit, facillimoque negotio per adhibitum ceruſſæ unguentum aliudve ſimile ſaneſcit. Solet autem eo ſemper gravior ac fœdior ozæna exiſtere, quoties cariem in oſſibus naſi ſimul ſibi habet adjunctam. Initio enim non niſi tunica narium interior ſolet eſſe exulcerata. Senſim autem vitium ad oſſa ipſa narium ſubtiliora, imo ipſius cranii ſinus atque oſsa maxillaria tandem procedit, atque ita cariem peſſimi moris concitat. *Ozæna quid ſit.*

II.

Provenire autem oxæna utplurimum conſuevit a diuturnioribus aut catarho, aut aliis id genus narium affectibus pertinacioribus: præſertim ſi paulo acriorem ſcorbutoque aut lue gallica infectum ſanguinem homines habuerint. Nonnunquam etiam vel a rebus acrioribus ſurſum in nares cum ſpiritu attractis membranamque narium adrodentibus, quales ſunt pulveres ſternutatorii acriores; vel etiam aliquando poſt polypum, vel etiam quandoque una cum polypo, ut ipſe vidi, ozœna pronaſcitur. vid. GLANDORP. de polypo. *Cauſæ mali quænam ſint.*

[*a*] Conferri poteſt *Hippocrat.* aphor. 38. Sect. VI.

III.

Diagnoſis ac prognoſis. Qua ratione *cognoſci* ozæna debeat, id luculenter equidem, niſi ego fallor, ex iis pateſcit, quæ de externo ejus habitu atque cauſis jam jam propoſuimus. Ne quis autem ignoret, quid de ipſius exitu ſtatuendum ſit, ſciri debet, difficulter ei malo poſse ſuccurri. Præterquam enim, quod narium oſsa, preſertim ea, quę *ſpongioſa* vocantur, mirum quantum tenera ſunt atque ſubtilia, non ſatis conſpici, multo minus accurate expurgari pars corrupta poteſt. Itaque vitium opinione citius ſerpit, tandemque cum naſi ſepto reliqua quoque naſi oſſicula ſic erodit, ut naſus externus non ſine maxima deformitate haud raro penitus concidat, nativamque & loquendi & ſpirandi facultatem inſigniter corrumpat. Solet hic tantus ſæpe fœtor ſequi ac deformitas, ut propter ozænam graviorem divortium inter conjuges juſte fieri poſſe, non ſine ratione quidam exiſtimaverint.

IV.

Curatio per medicamenta interna. Oportet igitur, quam celerrime quidem fieri illud ipſum poteſt, cum per externa, tum & vel maxime per interna medicamenta noxæ huic ſuccurrere. Atque ex *internis* quidem *medicamentis* quam maxime ſalutaria & neceſsaria hic ea ſunt, quæ ſanguinem corruptum, id eſt, pravum corporis habitum, corrigunt, & cumprimis ea, quæ morbis veneris adverſa ſunt. Spectant huc præter mercurialia medicamenta imprimis lignorum decocta. Cibus atque potus homini ægro quam maxime lenis ſit ac modicus, neque acer, neque valentiſſimus. Sicubi ab impura venere exortum vitium fuit, nihil omnino valentius ad curationem videtur, quam ſi aut ſalivatione aut quovis alio modo convenienti lues venerea diligentiſſime propulſetur.

V.

Curatio externa. *Extrinſecus* ea præcipue adhibenda medicamenta ſunt, quæ ad expurganda ulcera præſcribi alias a Medicis conſueverunt. Pertinet huc præ aliis ſpeciatim aqua viridis HARTMANNI, ſiquidem ipſa identidem quotidie ex manu cava cum ſpiritu ſurſum in nares attrahantur; vel penicillo illinatur, vel etiam per ſyringam injiciatur, vel denique etiam cum linamentis convolutis oblongis ſive turundis, quam altiſſime licet, immittatur. Aquam calcis cum mercurio dulci permixtam egomet quandoque haud infeliciter eodem, ut jam jam diximus, modo adhibui. MAYERNUS & FALLOPIUS aquam aluminoſam temperatam haud parum hic proficere ſtatuunt. Decoctum e ſabina & ſcordio factum, in cujus libra una, ubi malum vehementius eſt, unguenti fuſci VVURTZII uncia circiter una ſoluta eſt, mirifice hic prodeſt. Æque vero valens hic eſse ille liquor adſolet, qui vel ex jam dicto unguento VVURTZII, vel ægyptiaco, cum admixtis roſarum melle ac ſpiritu vini conficitur, & ſæpius calide ſuperinjicitur. Denique non nullius quoque uſus hic prædicantur eſse turundulæ iſtæ, quæ ex unguento fuſco VVURTZII cum adjecta vitrioli albi portiuncula præparan-

rantur atque in nares ſubinde inſeruntur, donec ulcus purgatum, atque fœtor & impurum ſublata ſint. Tandem vapor etiam cinnabaris carbonibus injecti, ſiquidem caute is naribus quandoque ſubjiciatur, haud parum ad ozænam curandam conferre a quibuſdam deprædicatur. Continuari autem dictum iſtud curationis negotium tantiſper debet, dum & materiæ corruptæ fluxus & fœdus odor penitus evanuerint.

VI.

Curatio ozænæ cui caries adiuncta eſt.

Si jam tum *caries* ſimul incidit; curari malum ante vix poterit, quam eroſa narium oſſicula fuerint ſeparata. Præcipuum vero ſalutis præſidium ab ipſa natura hic videtur eſſe expectandum. Quibus enim artificiis citius extirpari oſſiculorum ſpongioſorum caries poſſit aut debeat, nondum a Medicis eſt detectum: ſiquidem nec ferramentum candens, nec euphorbium, nec aliud remedium conveniens, præter jam jam laudata, applicari ſatis tuto aut commode hic valet. (*a*) Interim illud ſibi datum Chirurgus ſciat eſſe, ut vel hactenus propoſita, vel etiam alia id genus medicamenta ulcus expurgantia atque mollientia tantiſper immittat, donec tandem, poſt aliquot nimirum hebdomades, vel menſes etiam, oſſicula corrupta elidantur. Si quæ forte oſſium corruptorum particulæ intus ſolutæ ac liberæ hærent, extrahi protinus ipſæ per adhibitam volſellam debent; ne ſcilicet ægro moleſtæ nimis ſint, aut partes ſimul integras contactu ſuo perdant. Sicubi vero paulo majores eædem ſunt, quam ut integræ educi commode queant, quemadmodum ego vidi, concidi prius forficis ope debent, ita poſtea vel ſponte excidunt vel facile extrahuntur. Oſſibus eductis, tantiſper continuari medicamentorum purgantium uſus debet, dum materia corrupta omnis cum fœtore penitus ejecta ſentiatur.

VII.

Nova curandi ratio, nempe DraKiana.

DRAKIUS, ſcriptor Anglus, anatomicus celebris, *novum aliquod & ozænæ genus & proprium ipſi curandæ artificium* in anatomia ſua anglice ſcripta, propoſuit. Scilicet laudatus auctor obſervavit, *ozænæ ſedem* quandoque in ipſo *ſinu maxillari* eſſe quærendam. Quod ipſum equidem hinc potiſſimum cognoſcatur, ſi poſito in partem integram capite, materia corrupta cum odore pravo ex naribus prodeat. Siquidem iſte ſitus quam aptiſſime per maxillæ foramen naturale id propellit, quod forte intus in maxillari ſinu deliteſcit. Attamen quia hac ratione ex hoc ſinu non ſatis exacte exhauriri materia corrupta poteſt, neque per medicamenta commode ſinus iſte expurgari, mirum non eſt, ſi ſecundum communem ozænas curandi rationem inſanabilis noxa iſta perſtiterit ſæpiuſque homines confecerit. Cui quidem calamitati ut ſuccurri felicius a Medicis poſſet, non ipſam modo noxæ indolem, ſed novam etiam eidemque adaptatam curandi rationem DRAKIUS perveſtigavit. (*b*) Simulatque nimirum in ſinu maxillari ſitum eſſe

 ma-

[*a*] CELSUS jam hac de re conqueſtus eſt cap. de Ozæna, atque ad curationem promovendam naſum incidendum eſſe propoſuit.

[*b*] Nonnulli celebri COWPERO, Anatomico & Chirurgo Anglo, tam alia, quæ nova deſcripſit, quam cumprimis inventionem hujus curandi artificii tribuunt. Sed an verum hoc ſit, ego aſſeverare non poſſum.

malum hoc deprehenditur, longe optimum DRAKIO videtur, alterum dentem moralem lateris ægri, quippe ſinui iſti proximum, evellere adhibitoque ferramento, ſive clavo quodam acuminato, ſive cuſpide (Tab. VII. fig. 2.) alveolum ad ſinum uſque maxillarem perrumpere. Quod ipſum quam facillimo negotio fieri utplurimum poſſe, idem DRAKIUS auctor eſt: ſiquidem os illud maxillare a materia corrupta ſi non plane exeſum, mirifice ſaltem detritum & emollitum utplurimum eſſe affirmat. His rite ſic confectis, non ſua tantum ſponte per hunc factum meatum pernicioſus liquor effluit, ſed ipſe quoque ſinus afflictus per identidem injectum medicamentum aliquod conveniens mundans & balſamicum quam exactiſſime poteſt expurgari. Neque expurgari ſolum, ſed glutinari quoque ac foveri pars ægra haud incommode poteſt; dummodo poſt peractam expurgationem & balſamica & glutinantia medicamenta aliquoties per dies ſingulos fuerint adhibita. Nobiliſſimi autem uſus hic ſunt elixir proprietatis, tinctura myrrhæ & aloes; eademque vel ſola, vel cum roſarum melle & ſcordii vel ſabinæ decocto permixta. Quoties autem ex jam jam propoſitis medicamentis injectum aliquid eſt, protinus inſeri in foramen turundulam oportet, ne quicquid injectum fuit, juſto citius rurſum profluat. Emiſſo dein medicamento purgante, alia denuo turundula filo adſtricta diligenter immitti in vulnus debet, ne qua forte ipſum prius coaleſcat, quam ulcus rite fuerit expurgatum. Præſtantiſſimam vero eſſe, quam modo deſcripſimus, *DraKianam* hanc curandi rationem, non ipſa tantum res loquitur, ſed optima quoque rerum ſalutarium magiſtra, experientia inventorem condocuit. Dignum denique obſervatu hic adhuc eſt, ipſum maxillæ os ita graviter quandoque a materia purulenta hujus ulceris jam eroſum adverti, ut extracto, quem ſupra poſuimus, dente, protinus eadem ex hoc foramine prorumpat. Quod ubi fit, tum neque clavo neque ferramento ad os perforandum opus eſt, quia foramen jam adeſt; ſed potius medicamenta laudata & purgantia, & balſamica ſtatim ſunt adhibenda, donec malum glutinetur.

C A P. LXXIII.

Quomodo ſarcire curta in naribus deceat.

QUA ratione naſus graviter vel ferro vel morſu vulneratus, ut aliqua adhuc parte hæreat, ſanari debeat, id ſatis jam tum eo loco declaravimus, ubi de faciei vulneribus fuit tractatum. (vid. P. I. L. I. Cap. XIII. No. 8.) Quibus autem artificiis e nova carne ex alia corporis parte adglutinata reſarciri naſus integer præciſus aut avulſus debeat, nondum ſatis conſtat. Tametſi enim vir clariſſimus, TALIACOTIUS, integrum atque multis figuris inſtructum de amirabili arte iſta libellum, titulo *Chirurgiæ curtorum per inſitionem*, olim conſcripſit; tamen, ſi Medicos & Chirurgos recentiores paulo exercitatiores adire volumus, ſingula iſta, quæ modo laudatus auctor hac de re propoſuit, artificia parum imo prorſus non ſuccedere exiſtimant: dum nova experimenta ſive obſervationes deficiunt.

ficiunt. Igitur adverſus deformitatem naſi deperditi remedium *a naſo artificiali ſive ligneo ſive argenteo petitur*: (niſi forte recens ablatus naſus mox in loco naturali ſutura vel emplaſtris rurſus jungatur. (*a*) Siquidem is colore ad nativum faciei colorem proxime accedente obducatur, aptiſque ſimul clavis, & cochleatis & elaſticis, inſtruatur; quo nempe commodius firmari & reliquæ naſus parti adaptari is commode valeat: quemadmodum machinæ ejuſmodi mihi præſto ſunt. De naſo ſecundum longitudinem profunde diſſecto ejuſque ſingulari curatione per ſuturam cum acubus relictis vid. ROONHUYSIUS Obſerv. Chirurg. XXIV.

C A P. LXXIV.

Quomodo narium foramina præter naturam concreta deoperire conveniat.

I.

Noxæ natura deſcribitur.

NArium foramina in quoquam concreta præter naturam & manu Chirurgi curata rurſus fuiſſe nondum, quod ego ſciam, in ſcriptoribus Chirurgicis relatum inveni. Poſſe vero utique noxam ejuſmodi nonnunquam incidere, eamque curari quoque rurſus poſſe, ipſe rerum uſus aliquoties me docuit. Oblatus enim primo Helmſtadii an. 1721. ejuſmodi infans pauperculus mihi fuit, tres quaſi annos natus, cui, propter negligentiorem, ceu fieri apud homines inopes ſæpæ ſolet, curam, non facies tantum univerſa, & cumprimis nares & labra, graviter a variolis exulcerata, ſed nares quoque inde concretæ ipſumque labrum ſuperius ſurſum valde reflexum ac firmiter cum naribus concretum reperiebantur, (vid. Tab. XIX. fig. 14. litt. AA.) quas uberius hoc claudebat. Narium foramen dextrum penitus erat præcluſum, ſiniſtrum autem uſque adeo arcte conſtrictum, ut ne minutum quidem aciculæ capitellum immitti commode poſſet. Unde ſummam infans iſte ſpirandi difficultatem, noctu præſertim in ſomno, contraxerat, ut parentes inde ſingulis fere momentis illum ſuffocatum iri pertimeſcerent.

II.

Curatio prima.

Complicatam vero iſtam geminam noxam ut curarem, hanc curandi rationem ego ſum ingreſſus. Nempe in clara luce infantem ægrum quoad caput, manus atque pedes, firmiter continendum adſtantibus commiſi. Mox adhibito ſcalpello ſuperius labellum a naribus ſeparavi ac detraxi. Tum alio eodemque tenuiori ſive minori ſcalpello & ſiniſtrum & dextrum naſi foramen ad naturalem uſque amplitudinem rurſus aperui. Dehinc ſpecillum quoddam (Tab. I. litt.

[*a*] Exemplum ablati naſi & ita reſtituit habet BLEGNY *Zod. med. Gall. An.* 1680. *pag.* 75. aliudque GARENGEOT. *in Chirurg.* Tom. III. cap. de polypo, pag. 55. de naſo morſu ablato & ope ſuturæ reſtituto.

litr. K,) in utraſque nares immiſi, ut ſtatum earum, an ſcilicet ſatis apertæ etiam ſuperiori in parte ſint, explorarem, harundemque alterutram uſque adeo intus adhuc præcluſam reperi, ut denuo ſcalpellum, ſed provide tamen, fuerit adhibendum, ad reliquam connexionem dividendam. Adapertis ſic rurſum, quantum naturaliter decet, naribus, profluvioque ſanguinis aliquantiſper ſibi relicto, paulo craſſiorem atque ex linamentis confectam turundam ſingulæ nari inſinuavit. Sic enim quam commodiſſime prohiberi poterat, ne aut nimia ſanguinis profuſio incideret, aut nares denuo coaleſcerent. Ipſum autem labrum ſuperius ut in priſtinam poſituram paulatim reſtituerem, linamenti carpti & contorti affatim una cum emplaſtro & ſplenio oblongo atque anguſto naribus ad labrum deprimendum ſubjeci, ſuperinjecta dein faſcia quatuor capitibus inſtructa; qualem nimirum in labris leporinis applicare ſolemus. Quam ipſam equidem deligandi rationem per aliquot dies ſubſequentes ſervavi; ſed ita tamen, ut ſequenti tempore linamenta ſive turundæ ſpiritu vini vulgari imbuerentur. Itaque effeci, ut non labrum modo ſaneſceret, ſed ipſa quoque narium foramina ampla ſatis atque aperta primis octo diebus perſiſterent.

III.

Curatio altera.

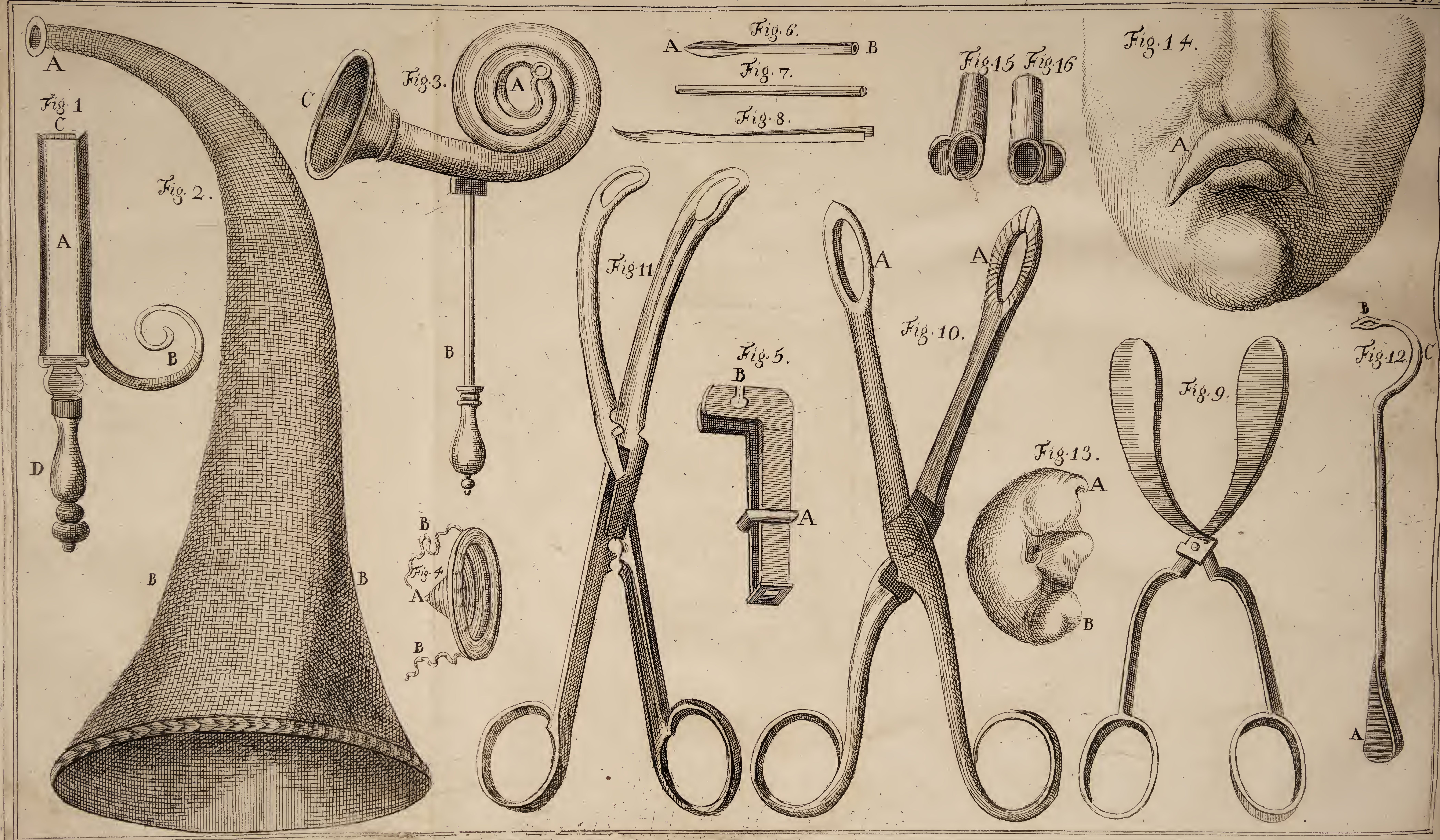
Sed vero quando ipſius infantis mater paupercula paulo vel negligentius vel imprudentius noxam iſtam tractabat, dum malum jam ſanatum credebat, turundam plane removebat, neque ex negligentia amplius infantem ad innovandam deligationem mihi offerebat; quare fieri aliter vix poterat, quam ut recentium iſtiuſmodi vulnerum oræ denuo conferveſcerent & quidem uſque adeo, ut poſt aliquot dies nares vix amplius tenue ſpecillum admitterent. Itaque, cum parentes negligentiam ſuam agnoſcerent, atque a me denuo auxilium peterent, narium foramina eodem, ut antea, modo iterum aperui, turundiſque primo per octiduum, dein tubulis plumbeis alatis, in hunc finem a me excogitatis, (vid. Tab. XIX. fig. 15. & 16.) & in nares inſertis tam diu aperta ſervavi, donec & vulnera glutinata & nares priſtinæ amplitudini reſtitutæ reperiebantur.

IV.

Alia exempla.

Alterum curationis hujus ſpecimen edidi an. 1725. in ruſtici cujuſdam puerulo, quippe qui ex naribus propter variolas quoque præcluſis graviter admodum etiam laborabat; quem eodem modo curavi. Tertiumque idem præſtiti in puerulo mercatoris Halberſtadio ad me delato: ubi vero loco tubulorum plumbeorum, qui facile comprimuntur & figuram ellipticam mutant, alios ex orichalco ſubſtitui. Opera vero danda, ut, ſicut uſu deprehendi, ejuſmodi ſatis magnis tubulis nares diu apertæ & dilatatæ ſerventur; alias ſi nimis cito removentur, mirum eſt, quantum nares, quamvis ampliſſimæ antea videbantur, brevi vehementer rurſus contrahantur.

Ex-


Fig. 1
C
A
B
D
Fig. 2.
A
B
B
Fig. 3.
A
B
C
Fig. 4.
A
B
B
Fig. 5.
A
B
Fig. 6.
A
B
Fig. 7.
Fig. 8.
Fig. 9.
Fig. 10.
A
A
Fig 11
Fig. 12.
A
B
C
Fig. 13.
A
B
Fig. 14.
A
A
Fig. 15
Fig. 16

Explicatio tabulæ decimæ nonæ.

Fig. 1. Ferramentum tubulo inſertum atque ad partem auris externæ, quam *antitragum* Medici vocant, in parte poſteriori contra dentium dolores adurendam accommodatum. Litt. A denotat tubulum, B ejus manubrium, C ferramentnm extra tubulum paulo prominens, D ferramenti manubrium.

Fig. 2. *Inſtrumentum acuſticum* denotat, ad cornu nel tubæ figuram exaratum: cujus pars altera & anguſtior A in aurem immittitur, atque manu circa extremum alterum BB, quod tubæ inſtar expanſum eſt, apprehenditur: ita ſi ſono hæc opponitur, egregie audiendi facultatem auget.

Fig. 3. *Aliud inſtrumentum acuſticum*, quod tuba aliquoties contorta eſt, indicat: cujus pars quoque anguſtior A in aurem immittitur, anſa B manu comprehenditur, atque pars amplior C ſono excipiendo exponitur.

Fig. 4. Adhuc aliud inſtrumentum acuſticum ex *Fr.* DEKKERO mutuatum, & ex argento confectum, cujus pars turbinata A in aurem immittitur, atque deinde funiculorum BB adjumento circa aurem ſic firmatur, ut ſub capillis abſcondi commode poſſit, nec manu ſuſtentari indigeat.

Fig. 5. Ferramentum *lobo auris comprehendendo* ac firmando deſtinatum, quo commodius is acu perforari poſſit.

Fig. 6. Acus ex chalybe vel argento duriori confecta, in anteriori parte A cuſpide, in poſteriori vero B, tubulo inſtructa, ita, ut non perforando ſolum auriculæ lobo, ſed filo plumbeo quoque ſimul trajiciendo idonea ſit.

Fig. 7. *Filum plumbeum* lobo perforato tranſmittendum, donec ſaneſcat foramen.

Fig. 8. *Alia acus* eidem uſui deſtinata, quæ in parte poſteriori tubulo fiſſo, inſtar acus lardariæ inſtructa eſt, pro filo plumbeo aptius comprehendendo ac tranſmittendo.

Fig. 9. *Volſella* retuſa *pro polypo* narium extrahendo, e PALFYNO.

Fig. 10. Similis fere *volſella*, ſed circa extrema *perforata*, ut polypum firmius comprehendere valeat.

Fig. 11. Alia *volſella*, eaque roſtro incurvo, polypis narium in faucibus propendentibus extorquendis deſtinata.

Fig. 12. *Ferramentum pro polypo*, cujus radix e latere naris non nimis profunde hæret, aptius ligando. A denotat manubrium, B apicem obtuſam, ſed acus inſtar perforatam, per cujus foramen filum ſericum transmittitur, quod hujus ferramenti ope radici polyporum commode circumducitur. Curvatura C efficit, ut facilius radicem polypi comprehendere & ambire queamus.

Fig. 13. *Polypum* illum exhibet, qui ferramenti fig. 12. ope a me ablatus fuit. A radix ejus, quæ externo & medio naſo adhæſit; B pars extra nares propendens.

Fig. 14. Oſtenditur pars faciei, in qua non ſolum *nares* erant *concretæ*,

ſed etiam labrum ſuperius AA valde reflexum & cum naribus, quas claudebat, arcte concretum.

Fig. 15. & 16. Tubuli duo vel ex plumbo, vel ex orichalco facti, atque ala inſtructi, naribus apertis ſervandis poſt earum ſectionem deſtinati, & quidem alter fig. 15. pro nare dextra; alter fig. 16. pro nare ſiniſtra.

De labrorum vitiis, quæ manu & ſcalpello curantur.

C A P. LXXV.

De labris leporinis.

I.

Labrum leporinum quid ſit.

SOlet in quibuſdam hominibus labrum, & ſuperius quidem præcipue, ita fiſſum a natura ſæpe eſse atque curatum, ut labri leporini formam præ ſe ferat: (vid. Tab. XX. fig. 1. tale, quale adhuc hoc anno vidi & curavi.) *Labia* igitur ſive *labra leporina* propter ſimilitudinem cum labris leporinis Medici vitium iſtud nuncupant. (*a*) Quod ipſum equidem nunc gravius eſt, nunc levius atque mitius; prout nimirum vel major vel minor in labris hiatus aut defectus adeſt; aut vel major vel minor mutilatio accidit; quæ nonnunquam tanta eſt ac tam deformis, ut exciſam vel evulſam prorſus portionem aliquam ex ipſis crederes. Quandoque, ut ipſe etiam aliquoties vidi, *duplex fiſſura* in uno eodemque labro adeſt, quæ aliquando litteram M fere repræſentat, & tunc *duplex labrum leporinum* appellari ſolet. Habet ea res, præter inſignem deformitatem, illud quoque incommodum, ut infantes minus facile & quandoque prorſus lac ex uberibus ſugere nequeant; neque ab adultioribus eis ſermo explicari queat. Interdum noxa illa, & quidem in inferiori quoque labro, *ex male tractato ipſius vulnere* ſuboritur. Illa *vera*, hæc *falſa* labra leporina appellari poſſunt. Id vero, ubi ſcilicet natum cum ipſo homine vitium eſt, palatum ſæpe ſimul, vel ex parte, vel in totum fiſſum ad nares & uvulam usque eſſe ſolet, atque uvula haud raro, ut ſæpius vidi, prorſus deficit: adeoque palatum nunc levius, nunc ita graviter fiſſum eſt, ut ad uvulam uſque ſeſe extendat. Hinc mirum videri neutiquam debet, ſi poſt ſanatum etiam vitium externum interior tamen noxa, utpote inſanabilis, remaneat, quæ valde difficilem & ingratam, per fiſſum ſcilicet palatum & nares emiſſam, vocem efficit. Et vero quo minor & æqualior externa mutilatio vel hiatus eſt, hoc etiam facilior ejus curatio eſſe ſolet; quo contra major & inæqualior, hoc difficilius ſuccurritur. Quin etiam interdum uſque adeo peſſime curtata ejuſmodi labra & deformia reperiuntur, ut nullam omnino curationem, præſertim in infantibus junioribus, admittant: quæ tamen in adultioribus ſubinde adhuc ſperan-

(*a*) In figura, quam *Garengeot* in operat. Chirurg. cap. de lab. leporinis ſiſtit, nulla labri diviſio conſpici poteſt, ſed labrum integrum apparet.

randa. Ita & duplex labrum leporinum propter magnum hiatum aliasque ob cauſas ſæpe quam difficillime reſtitui poteſt. Interdum pars maxillæ vel dens unus vel alter in fiſſura prominent: quæ niſi removeantur, curatio vix ſuccedit.

II.

Operatio. Quando labrum leporinum recens, ſive a vulnere factum, ſutura nodoſa, ut in vulneribus dictum eſt, ſanatur. Sed ſi pars labri amiſſa, acubus, ut in vero labro leporino. Quando vero labra leporina vera curationem admittunt, res ita hic conſtituta eſt, ut ars quidem partes, natura deficientes, efficere nequeat; ſed hoc tamen præſtare poteſt, ut partes, natura hic non cohærentes, conjungere atque glutinare queat. Igitur in ipſo curationis negotio inprimis opera danda eſt, ut quicquid in labris curtum vel fiſſum eſt, quam commodiſſime licet, conjungatur ac glutinetur. Quod ipſum equidem quia fieri absque ſectione & ablatione orarum labri fiſſi neutiquam poteſt, atque hæc res ſine magna circumſpectione rite fieri nequit; operæ pretium facturi nobis videmur, ſi breviter, ſed luculenter tamen, optimum, qui nobis videtur, operationis modum deſcripſerimus. Primo eligendum, ſi fieri poteſt, *tempus*, quo aer temperatus eſt, cumprimis ver, æſtas vel autumnus. Præſtat tamen præ reliquis tempus vernum, utpote utplurimum temperatiſſimum & curationi maxime idoneum. Deinde non ſuſcipiatur hæc curatio in homine aut in infante ægrotante, ſive alio adhuc morbo laborante, aut nimis debili; ſed ſano, ac ſatis robuſto, vel ſi vitium aliquod adſit, hoc prius debitis remediis curetur. Ceterum æger *leni purgante* ad operationem præparetur, ſervata ſimul per aliquod tempus legitima victus ratione. (*a*) Et ſi ad operationem ipſam accedere volumus, eligatur etiam *locus* clarus, ut videre ſatis queat Medicus, quid agendum. Præſto præterea ſit ſequens apparatus: nimirum *forfex* idonea, (Tab. I. litt. C.) *acus* aliquot peculiares, ut Tab. IV. fig. 21. & 22. vel Tab. XX. fig. 2. 3. 4. 5. vel ex auro duriori, vel ex argento, vel etiam, ſi lubet, ex orichalco, dummodo ſatis acuminatæ ſint, & quidem apice vel triangulari, ut in fig. 2. vel plano, ut in fig. 3. 4. 5. quo facilius per labra trajici poſſint. Ferreæ minus idoneæ cenſentur, quia facile ærugine corripiuntur, & ſic in extractione moleſtias, dolores aut lacerationes creant. Præterea *fila* aliquot robuſta ſericea, *vas aqua calida repletum* cum ſpongia, linamenta carpta, *balſamum* vulnerarium, *faſcia* longa & anguſta, & ſi vel acubus acutis in vulnere relinquendis utamur, vel dens vel maxillæ pars nimis per fiſſuram promineat, ut curationem impedire queat, *forceps* idonea, pro his auferendis, ac denique aqua Reginæ Hungariæ aut aliud quid ſimile, pro ægro, ubi forte opus eſt, refocillando: atque his ita præparatis ad operationem ipſam ſequenti ratione Chirurgus idoneus accedere poteſt. Scilicet *ubi jam adultus homo eſt*, collocare ipſum lumini adverſum in ſella quadam oportet, capite interim miniſtro

(*a*) *Garengeot* vult cap. de labr. leporinis, ut ægro prius aliquoties ſanguis mittatur. Quia vero infantes plerumque ſunt eique tenerioris in quibus hæc curatio inſtituitur, rectius ea in his omittitur.

niſtro quodam ad continendum commiſſo. Ubi vero *in infante* ſuſcipienda operatio eſt, utpote in quibus longe frequentius ea inſtituitur, tum deponere iſtum in gremio hominis alicujus robuſti in loco claro convenit, binosque adminiſtros juxta conſtituere, quorum alter pedes, alter ex iis caput infantis gnaviter contineant. Manus etenim comprehendi firmiter ab illo poſſunt & debent, qui in gremio ſuo infantem ſuſtinet; vel manus in infantibus minoribus faſciis etiam commode comprehendi poſſunt. Tum ubi paulo amplior hiatus eſt, ut labra fiſſa commode conjungi nequeant, requiritur ad faciliorem labri fiſſi conjunctionem & glutinationem, ut utraque ejus pars, & cumprimis etiam frenulum labri ſuperioris forficis adjumento præ omnibus a gingiva in tantum diſſolvatur, quantum ad labri fiſſi conjunctionem opus eſſe videtur; ſed provide tamen & ſic, ne ipſa gingiva tota perrumpatur, & os maxillæ forte denudetur, unde damnum oriri poſſet. Poſtea ipſius hiatus ſive rimæ oras, quia cutem ſiccam ipſæ habent, forfice prædicta ſubjecta Chirurgus utrinque accurate reſcindat, ut ubique, & cumprimis etiam in ſuprema parte (quæ quandoque peculiarem inciſionem requirit) probe cruentęa fiant. Cavendum vero, ne, ubi hiatus jam per ſe valde magnus, nimium auferatur: periculum etenim eſt, ne, ſi paulo largius oræ reſcindantur, vel difficulter aut prorſus non contrahi poſtmodum atque glutinari queant; quando vero non ſatis reſectum eſt, non glutinantur. Cruentæ hæ hiatus oræ ſpongia prius mundatæ, diligenter ab adminiſtro quodam contineantur, atque vel binis, vel tribus etiam, pro vulneris ſcilicet modo ipſiusque hominis ætate, acubus ita trajiciantur, ut ad calami ſcriptorii circiter amplitudinem utrinque a fiſſura diſtent. Namque ubi nimis anguſtam partem ipſæ comprehendunt, vulneris oræ facile, præſertim ſi infantes, ut fieri plerumque ſolet, ſæpe clament, disrumpuntur atque lacerantur. Seorſim autem ſingulæ acus & æqualiter a ſiniſtra fiſſuræ ora ad dextram ſic immittuntur, ut ad ſupremum vulneris angulum, qui, ut jam dictum, probe cruentus eſſe debet, prima, & ſic deinceps reliquæ inferius tranſeant, atque ad lineæ quaſi mathematicæ vel calami ſtraminei latitudinem ab invicem diſtent. Sic enim quam aptiſſime contineri glutinandæ hiatus oræ poſſunt. Quandoque haud omnino alienum eſt in ſuendis adultorum præſertim labris, utpote aliquanto ſolidioribus, *manubrium* iſtud, quod *acutenaculum* appellavimus, & ad commodius continendas atque deprimendas acus ſupra commendavimus, (Gallis *Protaiguille*, vid. Tab. VI. fig. 2. vel 3.) hic in auxilium vocare; quamvis is, cui digiti ſatis ſunt expediti, eo, ut quidam putant, (*a*) hic non abſolute indigeat. Semper enim ſine eo, quæ hic facienda ſunt, commode ſolis manibus perfeci & adhuc perficio.

III.

Filum quomodo injiciendum ſit.

Simulatque ſic trajectæ acus ſunt, proximum eſt, ut labia fiſſa & cruenta ſpongia rurſus, ſi opus, prius mundata, quam exactiſſime a miniſtro quodam comprehendantur. Tum filum aliquod lineum vel ſe-

ricum

[*a*] Ut *Garengeot* loco citato.

ricum ſatis robuſtum atque ceratum in altera acus parte firmatur, (*a*) atque dein vel ad formam numeri 8. tranſverſim poſiti, (∞) Tab. IV. fig. 21. & 22. vel, quod idem videtur, circularibus ductibus circum fibulas iſtas ſingulas, initio vel a ſuprema vel infima facto, involvitur, (vid. Tab. XX. fig. 5.) quantum nimirum ad contrahendas rimæ oras ſufficit, atque in fine nodo firmatur. Dehinc acuum harum cuſpides forcipis acutioris adminiculo ſic decerpi ſolent, ut non niſi ad calami ſcriptorii amplitudinem ſuper vinculum injectum promineant, ne labra facile compungant ac dolores & inflammationes moveant. Quamvis ubi acus breviores paulo ſint, & apicibus linamentum vel ſpongiolæ portiuncula immittitur ac ſubmittitur, hoc non adeo neceſſarium eſt: imo potius minus neceſſariis ægrotantium incommodis, dum hoc omittitur, occurrimus; quia ſic periculum non eſt, ne acus ſive fibulas decerpendi negotium graviter ipſos angat vel affligat, Chirurgoque laboris compendium facit.

IV.

Deligatio quomodo fieri debeat.

His ita jam diligenter confectis linamentum aliquod molle atque in roſarum melle tinctum plagam inter & gingivam collocandum eſſe vulgo præcipiunt, ut vulnus intus in ore glutinet: id quod quidem in adultis & ratione præditis locum habere poteſt; ſed in infantibus varia incommoda inde metuenda. Nam primo ſine aliqua vi id illis ſubmitti non poteſt, qua, præſertim quia clamores ſive vagitus eorum accedunt, facile junctæ labrorum oræ divelli rurſus poterunt; deinde periculum eſt, ne poſt aliquod tempus vel horas linamentum illud decidat & in fauces irruat, unde vel tuſſis hic pernicioſiſſima, vel omnino ſuffocatio concitetur: igitur hoc in his potius omittendum eſſe cenſeo. Vulnus autem externum vernice aut peruviano vel quovis alio balſamo vulnerario inungitur, linamentiſque carptis & ſpleniolo contegitur: ſupernjecto, ſi lubet, pro aptius continenda rima, emplaſtro glutinoſo quatuor extremis ſive capitibus (in forma Tab. II. fig. d) inſtructo, quarum binæ in dextra, binæ in ſiniſtra mala firmantur; itemque faſcia digitum tranſverſum vel pollicem lata, quatuor itidem capitibus prædita; vel ſimplici etiam ejuſmodi anguſto linteolo ſive faſcia, duobus tantum capitibus prædito: cujus extrema circa occiput vel nodo vel aciculis in vitta ægri firmari poſſunt. Sunt in Chirurgis nonnulli, qui ad graviores labiorum rimas accurate comprehendendas faſciam iſtam, quæ *uniens* vulgo dicitur, atque in deligandis frontis vulneribus oblongis magno cum fructu applicatur, (vid. Tab. II. fig. f.) digiti amplitudine præditam, ſuper emplaſtrum injiciendam præcipiunt: ſed cum hoc in malo potius detrimentum, quam emolumentum, ob fortiorem, dum acubus nititur, preſſionem, inde ſit metuendum, rectius hic omittitur, & antea laudatæ faſciæ, quæ non comprimendi, ſed continendi ſolum ſcopo, ne ſcilicet medicamenta aut linamenta decidant, præferendæ. Quod ipſum etiam, niſi ego fallor, de emplaſtris glutinoſis valet: præſertim in infantibus, qui ſolum, dum hæc applicantur, diutius plorant, eoque ipſo damnum facile in labro conſuto patiuntur. *Garengeot* vult, ut poſt ope-

[*a*] Firmari poteſt filum vel in altero extremo ope nodi; vel cum medio fil in formam anſæ complicati, & acui circumjecti.

operationem quoque ægris bis vel ter ſanguis e venis detrahatur. Verum ob rationes ſupra poſitas hoc plerumque ſupervacuum ac præter neceſſitatem fieri videtur. Nec unquam adhuc in hoc malo illud feci, & tamen feliciter ægros ſanavi.

V.

An in infantibus etiam inſtitui curatio illa poſſit.

Communis equidem veterum doctorum opinio eſt, modo deſcriptam *labiorum leporinorum curationem in infantibus tenellis*, hoc eſt, iis, qui alterum ætatis annum nondum compleverunt, *minus tuto ſuſcipi poſſe*. Quin etiam, ſi audire GARENGEOTIUM (*a*) voluerimus, haud ante quartum vel quintum ætatis annum ſine damno tentare operationem iſtam convenit. Sed contrarium tamen ipſe rerum uſus, magiſter optimus, quicquid ratio in contrarium dictitet, dudum docuit. Neque enim exempla deſunt iſtiuſmodi infantulorum, qui, tametſi ſextum vel ſeptimum imo tertium menſem vix attingerant, feliciter tamen ab his ipſis labrorum vitiis ſunt liberati, ſi modo ceterum ſani, & curatio rite inſtituatur. (*b*) Imo parentes ejuſmodi infantum fere nunquam ad quartum vel quintum uſque annum expectare, & curationem eouſque differre volunt; ſed inſtant & urgent, ut operatio mox primo vel altero anno ſuſcipiatur, & quemvis potius agyrtam aut circumforaneum adeunt, ſi bonus Chirurgus eam in tenera ejuſmodi ætate perficere detrectet, & per aliquot adhuc annos differre velit, ut ſæpius obſervavi, qui eam etiam quam ſæpiſſime ſatis feliciter perficiunt. Nam parentes, & præſertim matres, primo dedecori ſibi ducunt, ut hac noxa ſignati infantes non curati in ludibrium hominum in publicum prodeant; qui tamen vix aut difficillime per quinque annos domi contineri poterunt. Deinde ne mulieribus prægnantibus, imo ipſis matribus iterum gravidis conſpectu ſuo difformi terrorem incutiant, ut ſimiles poſtea, ſicuti ſæpe factum eſt, difformes fœtus producant: id quod revera genuinos Chirurgos ad maturandam curationem excitare debet, & cumprimis quidem tunc, quando hiatus labrorum vel exiguus vel ſaltem non nimis magnus eſt. Hoc enim in caſu curationem feliciter ſæpe ceſſiſſe novi; idque etiam ROONHUYSII, Chirurgi hac in parte exercitatiſſimi, aliorumque multæ teſtantur obſervationes. Ceterum in iſtac infantulorum curatione neceſſarium inprimis eſt, *quam diligentiſſime ipſos ante operationem a ſomno detinere*, imo &, ſi lubet, anodynum quoddam prius remedium ingerere; quo facilius nimirum atque diutius poſt confectam operationem illi obdormiſcant, neque vagiendo vel ejulando rimam contractam denuo reſolvant, ſed ut potius ſomni illius tempore glutinatio egregie promoveatur. Tum illud quoque providendum hic in opere eſt, ut pronum potius, quam retrorſum verſus caput infantis detineatur; *ne* in opere *ſanguis in fauces profluat*, excitataque tuſſi chirurgum & curationem impediat. Quanquam autem larga ſubinde ſanguinis copia prorumpere ex recens inciſis hac ratione labris conſuevit, tamen nihil magnopere eſt, quod aut chirurgus, aut

(*a*) In operat. Chirurg. cap. de labr. leporinis.

(*b*) Vid. ROONHUYSII *obſerv. Chirurg.* qui egregias circa hujus mali in infantibus & ſpeciatim decem hebdomadum & curationes & cautelas deſcripſit.

aut ſpectatores extimeſcere debeant. Namque iſta ſanguinis profuſio tantum abeſt, ut noceat, ut potius ad prohibendam inflammationem aliquid conferat. Imo etiam ſanguinis ille curſus continuo ſiſtitur, ſimulatque commendatæ ſuperius ſuturæ ac vincula decenter labiis ſunt injecta.

VI.

Sed quo facilius tamen præcaveri largior in ipſa operatione ſanguinis profuſio hic poſſet; quo item commodius atque mitius operatio ipſa procederet, illud ſibi datum chirurgorum nonnulli exiſtimarunt eſſe, ut propria hunc in uſum inſtrumenta ſive *tenacula* pararent, labro curto utrinque ad fiſſuram ante applicanda, quam ſcalpellum aut forfex admovetur. (vid. Tab. XX. fig. 6. & 7. Quæ tametſi & aptiorem plagam ad cicatricem producendam accommodata eſſe & dicantur & videantur, rarius tamen atque adeo rariſſime adhibentur. (*a*) In infantibus, præſertim ubi palatum fiſſum, *pars oſſis maxillæ ſuperioris*, & in pueris paulo adultioribus hoc morbo laborantibus, haud raro *dens aliquis grandior per fiſſuram labri indecore prominet*, ita, ut labrorum conjunctionem & glutinationem impediat: quæ proin, ad commodius inſtituendam curationem, forcipe tolli, vel extrahi ante ſemper debent, quam ad inſtaurandum labrum diffiſſum nos accingimus. *Obſervatio de inſtrumentis, itemque dente, qui nonnunquam in rima prominet.*

VII.

Quod attinet ad deligationem, eam ante tertium diem reſolvere non convenit; niſi quid forte id urgeat. Namque tum demum luſtrari tuto atque a ſordibus expurgari vulnus poterit: ſi modo debitam in ipſa reſolutione adhibuerimus providentiam. Ne qua enim forte cum faſciis atque emplaſtris oræ labri contractæ denuo ab invicem abſtrahantur, vino calido circa vulnus deligationem probe prius inungere oportebit; ut nimirum facilius & ſua quaſi ſponte ſingula reſolvantur. Tum ubi forte filum circumductum paulo laxius factum reperitur eſſe, ut oras non ſatis contineat, filum aliquod novum circum fibulas rite involvendum eſt, & oræ arctius denuo conſtringendæ: id quod tamen raro accidet. Ubi vero ſatis adhuc bene ſingula ſeſe habere percipiuntur, tum in id potiſſimum intendi cura Medici debet, ut & balſamo vulnerario decenter iterum plumulæ vel penicilli ope vulnus inungatur, &, poſito labrum inter & gingivam linamento novo in adultis: reliqua eodem modo fiant, quem in prima deligatione præſcripſimus. Simulatque dein poſt tres vel quatuor dies conferbuiſſe vulneris labra deprehenduntur, haud alienum eſt acum mediam, ſi nempe tres adfuerint, vel ſuperiorem, ſi non niſi binæ adſunt, digitis vel per adhibitum forcipem, ſed quam providiſſime tamen, & poſt utrinque applicatos labio digitos, qui oras ejus comprimere debent, educere; idemque prorſus negotium in reliquis ſingulis ſequentibus diebus, vel etiam poſt alterum quemque diem iterare. Sic enim ipſa quoque filamenta quam faciliimo negotio vel ſua ſponte etiam recedent. (*b*) Quibus *Quid in deligationibus innovandis inprimis obſervandum ſit.*

[*a*] Alius adhuc fabricæ tenacula in hunc uſum laudata poſſideo; quia vero vix aut raro ſaltem iis indigemus, ea hic delineare nolui.

[*b*] *Garengeot* vult, ut fila prius reſolvantur & acus ſolæ adhuc per diem unum alterumve relinquantur. Verum quia fila hic valde a ſanguine ac balſamo conglutinata ſunt, atque ſic non niſi difficillime reſolvuntur, in infantibus plorantibus hoc ſine damno fieri nequit.

bus confectis nihil amplius reſtat, quam ut ſingulis diebus balſamo vulnerario, vel melle roſarum, vel ſirupo violarum, locus afflictus inungatur, emplaſtroque dein glutinoſo & faſcia anguſta uniente per aliquot adhuc dies comprehendatur, donec tandem penitus plaga conſanuerit. Tandem iſta quoque ad feliciter abſolvendam curationem valde neceſſaria obſervatio videtur, ut primo tempore non niſi juſcula, emulſiones, lac, gelatinas atque alios id genus cibos liquidos, nullaque maſticatione indigentes æger aſſumat, atque infantibus labium ſæpe in parte inferiori melle roſarum vel ſirupo violarum ope plumæ vel penicilli inungatur, quæ non ſolum ſanant, ſed, dum infantes hæc ob dulcedinem lambunt, hoc ipſo glutinationem promovent. Adultiores vero a ſermonibus, quantum fieri poteſt, abſtineant.

VIII.

Hiſtriones quam curandi rationem ineant.

Circulatorum atque empiricorum germanorum non pauci curationem ſæpe ſic inſtituunt, ut non tam fibulas ſive acus, quam filamenta potius robuſta, communis alicujus acus beneficio per vulneris oras trajiciant; iiſdemque prorſus locis atque intervallis obſervatis, quibus Medici reliqui fibulas immittunt. Filamenta utrinque dependentia ſingula gnaviter contrahunt, nodiſque ea ratione conſtringunt, quam in ſutura nodoſa ſuperius præſcripſimus. (P. I. L. I. cap. VI. No. 3.) Ordinem in ſtringendis nodis eundem, ac Medici reliqui in trajiciendis atque vinciendis acubus, modo dicti circumforanei obſervant: quemadmodum nec in deligatione ac glutinatione quicquam immutant. Tandem tertio vel quarto die pro diverſa mali differentia vinculum medium, quinto ſupremum, ſexto denique vel ſeptimo infimum; vel ſingula etiam eodem die quarto vel quinto, prout rima major vel minor fuit, reſcindunt. Quæ ipſa quidem curandi ratio quanquam parum prudens atque cauta videatur, ineptiſſimiſque haud raro atque valde obtuſis inſtrumentis peragatur; tamen non celeberrimo tantum VVEDELIO, (*a*) ſed mihimet quoque identidem obſervatum eſt, mirum quantum feliciter ipſam proceſſiſſe, ſi ſcilicet hiatus fuerit exiguus. In majori vero labri defectu hic curandi modus non ſuccedit.

IX.

Variæ adhuc cautelæ & obſervationes.

Supereſt, ut obſervationes & cautelas adhuc nonnullas de hac noxa hic ſubjungam. 1. Quando cutis in ſupremo angulo per duplicem illam ſectionem non rite, ut facile fit, tollitur, pars rimæ ſuperior etiam non coaleſcit, licet inferior conferveat; ſed foramen ſive hiatus manet. Igitur ad hoc evitandum non male agitur, ſi mox initio ſectionis ſcalpello vel forfice angulus ille inciditur; ita cutis orarum poſtea facilius tollitur, & totus hiatus poſtea accuratius glutinatur. 2. Quodſi hæc cautela neglecta eſt, & foramen in ſuperiori parte manet, inferiori glutinata, non aliter forte aut melius curatur, quam ſi cicatrix duplici inciſione, ut alias in hoc morbo fieri ſolet, tota excidatur, & poſtea ſuturis, ut ſupra docuimus, per acus quam ſolertiſſime jungatur. Ita ego duas curavi virgines juniores, quæ a cir-

cum-

(*a*) Vid. Ej. lib. *de morbis infantum*.

cumforaneis relicto in labro foramine, male curatæ erant. 3. Quotieſcunque vero palatum ſimul fiſſum eſt, & labri hiatus in narem aliquam ſe extendat, ut in exemplo illo, quod Tab. XX. fig. 1. litt. A exhibetur, erat, cautela modo data ſupervacua eſt & locum non habet: quia angulus in ſuprema parte deficit: licet recens ſcriptor eam promiſcue obſervandam & neceſſariam eſſe doceat: unde vero patet, eum hanc ſpeciem, quæ tamen non valde rara eſt, non vidiſſe aut ſaltem eam neglexiſſe. 4. Quando quis *duplici*, ut vocant, *labro leporino* laborat, quatuor oræ ſunt reſecandæ, atque acubus paulo longioribus primo ora ſiniſtra labri affecti, ut alias in ſimplici malo poſtea pars media, & denique dextra quam accuratiſſime perforanda, ac tandem filis probe jungenda. 5. Quidam docent, inter quos etiam ROONHUYSIUS & PALFINUS, ut altero vel tertio die *fila*, *acubus injecta*, *paulo relaxanda ſint*, & varia inde commoda promittunt. Verum cum fila hæc a ſanguine & balſamo plerumque tam firmiter inter ſe & cum vulnere vel acubus cohæreant, ut ſupra jam indicavi, hocque ſine metu læſionis cujuſdam ac doloris, præſertim quia infantes & pueri, ſi quis hoc agere velit, vehementer vociferantur, neque magnum adeo commodum mihi inde expectandum videtur; hanc filorum relaxationem, niſi forte inflammatio vehementior id requirat, potius omittendam eſſe ſuadeo: nam ejectis fibulis ſponte cadunt, atque peculiarem laborem non exigunt. 6. Eſt mihi *vittæ genus* in uſu, utrinque in angulis, qui genas ſpectant, duobus vel tribus uncinulis ad ſimilitudinem eorum, qui Tab. IV. fig. 9. exhibentur, inſtructum, quod capiti ægri ita applico, ut anguli cum uncinulis utrinque accurate verſus labra genis nitantur. Poſtea, poſtquam acubus filum circumdatum eſt, aliud illudque robuſtum filum uncinulo alterius lateris innectitur, ſuper labrum ſuturis junctum ad uncinulum oppoſiti lateris ducitur; hinc rurſus ad prius latus, & ab hoc rurſus ad poſterius per reliquos ſenſim uncinulos circumducitur, donec filum finiatur: quo egregie labrum recens, & forte melius, quam omnibus aliis faſciis & emplaſtris junctum ſuſtentatur & firmatur, ne oræ vulneris a ſe invicem recedere queant, licet infans etiam ſæpius aut vehementius ploret. 7. Sunt, qui ſuadent, (*a*) ut in oris labri reſecandis *altera manu labrum trahatur & ſuſtentetur*; altera vero ope forficis ora reſecetur: & quidem ſic, ut ora ſiniſtra manu ſiniſtra prehendatur & dextra reſecetur; contra vero ora dextra manu dextra contineatur & ſiniſtra ope forficis auferatur. Verum quia hac actione neceſſario labri pars inferior fortius quam par eſt, trahitur, quam caute etiam agatur; hinc in ſectione plus in parte labri inferiori quam in ſuperiori reſecabitur, adeoque hiatus juſto major & inæqualis fit, quæ æqualis eſſe debet. Imo ob brevitatem labri in infantibus illud ſæpe a digitis prehendentibus ita occultatur, ut nimis magna pars auferenda eſſet. Ut taceam moleſtam forficis ex dextra in ſiniſtram mutationem ſectionemque per ſiniſtram manum, quæ commodius dextra perficitur, inſtituendum. Quare utilius & commodius eſſe puto digitis in ſectione labrum non attingere; ſed forficem ſolam oris, & quidem prius ſiniſtræ ac deinceps dextræ, ſubmittere, eaque eas quam ſolertiſſime recidere. 8. PETITUS pro hac operatione acum excogitavit eis fere ſimilem, quibus lar-

(*a*) *Garengeot* loco citato.

lardum in culinis per carnes aſſandas traducunt : (vid. Tab. XX. fig. 8.) cui deinceps in obtuſo extremo , quod cavum & fiſſum eſt , A , poſtquam utraſque labri cruenti oras dimidia penetravit , fibulam (fig. 9.) utrinque capitulo inſtructam eamque argenteam immittit , illamque educto acu in vulnere relinquit , ac ceteroquin, ut alias fieri ſolet , fila fibulis his circumvolvit oraſque cruentas conjungit: id quod revera perquam commodum videtur . Sed ſi hac methodo uti vellem , fibulas argenteas potius eligerem nullo vel ſolum unico capitulo inſtructas ; ut in fig. 10. aliquam exhibui : ita non ſolum ut forcipe diſcerpatur non indigebit , ſed quoque facilius & ſecurius , quando opus eſt, educi rurſus poterit , quam ſi capitulo duplici inſtructa eſt : nam capitulum ejuſmodi in extractione renititur , adeoque in extractione major vis adhibenda , unde facile noxa quædam labro inducitur , & partes junctæ divelluntur . Præterea acus hæc nimis craſſa & ampla mihi videtur : hinc eam potius adhibere mallem , quam pro auris perforatione Tab. XIX. fig. 8. commendavi . 9. Si *inflammatio* forte vehementior , *febris* ingens , *convulſio* aliave gravia mala ſuperveniant , id quod tamen nunquam hic accidiſſe vidi , *Garengeot* non ſine ratione ſuadet , ut ſuturæ ſolvantur. 10. Quodſi forte maxillæ magna pars, aut in adultis *dentes ita deficiant* , ut fibulæ ſuſtentari non poſſent, *lamina plumbea* labro ſubjicienda eſſet . Denique mirum eſt , HILDANUM inter ſexcentas obſervationes chirurgicas , quas edidit , ne unicam quidem de labris leporinis dediſſe.

CAPUT LXXVI.

De labrorum aut oris carcinomate.

I.

Cancer oris quid ſit. DUplex potiſſimum cancri labrorum indoles obſervatur ; vel clauſus enim adhuc eſt, vel apertus , ut alii cancri. Clauſus dicitur, quando tumor durus ac cum ardore dolens in labro percipitur. Apertus vero , quando vel tumor iſte in ulcus degenerat , vel ulcus cancroſum & depaſcens fœtidum in labris ſine tumore prævio oritur : unde acris eademque peſſimi odoris ſanies profluit , quæ non ipſum modo labrum , ſed univerſam quoque haud raro faciem miſerum plane in modum erodit . (vid. exemplum Tab. XX. fig. 11. litt. aaa.) & plerumque in labro inferiori ſedet.

II.

Cauſa mali quæ ſit. Naſci autem miſerabile vitium iſtud inde potiſſimum ſolet, ſi, prout in cancro fere omni contingit , ſanguis peculiarem quandam contraxit acrimoniam , & in ſpongioſis illis atque glanduloſis labrorum partibus hæret atque inſpiſſatur . Hinc enim vel tumor aliquis , vel verruca , præſertim livida , cum doloribus provenit , ſenſimque in ulcus mali moris ſive cancrum apertum tranſit ; vel protinus etiam labrum finditur , & quidem ſæpe principio levi ad ſpeciem fiſſura , quæ vero ſen-

ſim

ſim ampliatur, ut in modo nominata fig. 11. aliquo modo videre licet. Inprimis autem facile noxæ iſtiuſmodi incidunt, ſi vel a morſu quodam labri fortuito, vel ab ictu, vel punctura ejuſdem, vel lapſu, vel denique ab acuto quodam dente labrum graviter afflictum eſt.

III.

Prognoſis.

Et medicamenta quidem in peſſimis vitiis iſtis parum atque adeo plerumque nihil proficiunt. Si quid enim expectare ſalutis hic licet illud omne fere ſcalpello petendum ac ſperandum videtur. Quod niſi opportune ſatis factum fuerit, maximum utique periculum eſt, ne ad proximas quoque partes ſenſim malum ſerpat, graviſſimiſque tandem colli ac faucium tumoribus, ut ipſe obſervavi, miſere hominem ſtrangulet. (*a*) Ubi vero in tempore partes vitiatæ exciduntur, major utique ſalutis ſpes ſupereſſe conſuevit: præſertim ſi medicamentis ſimul convenientibus ſanguis corruptus expurgatur atque emendatur; id quod tamen quam difficillime obtinetur: hinc fit, ut vitium priſtinum frequentiſſime, imo fere ſemper redeat. Ceterum longe promtius atque felicius in juvenibus, quam in natu grandioribus malum illud perniciofiſſimum curatur: promtius item ac felicius, ſi ab externis, quam ſi ab internis cauſis, ſanguine ſcilicet nimis acri & corrupto, idem eſt ſubortum.

IV.

Curatio cancri, qui a rima naſcitur.

Ad curationem quod attinet, diverſimode ipſam inſtituere, pro diverſa vitii conditione convenit. Ubi enim 1. non niſi rima quædam, tanquam ulcuſculum dolens & ardens ſummam labri partem affligit, vitiumque cauſæ externæ, frigidiori verbi gratia æri ortum debet, haud alienum eſt melle roſat. & balſamo peruviano, vel unguento ſaturnino ſeu diapompholygos, addito præſertim mercurii pauxillo, diligenter ipſam rimam inungere, atque deinde emplaſtrum ſaturninum aut lamellam plumbeam, argento vivo prius probe frictam, quam exactiſſime ſuperimponere, vel etiam ſupra deligare; donec penitus ſanatum vitium reperiatur. Etiamſi nec interna ſanguinem depurantia medicamenta cum ſollicita victus ratione hic negligenda ſunt. Liquorem ex putrefactis pomis expreſſum mercurioque dulci permixtum una cum medicamentorum internorum uſu valentiſſimum adverſus hanc noxam eſſe, feminæ cujuſdam junioris graviterque iſto vitio laborantis exemplum me docuit. Sic in *Ephem. nat. curioſ. cent. VI. obſ.* 43. memoratum legimus, ex vitriolo cœruleo, eodemque vel cum olivarum oleo, vel ſine ipſo adhito, cancrum oris ſanationem aliquando recepiſſe. Simulatque vero neque hactenus propoſita, neque alia his ſimilia medicamenta aliquid proficere, ſed in deterius noxam continuo vergere ſenſerimus, unicum ſine idemque promtiſſimum auxilium eſt, forficis aut ſcalpelli acutioris adjumento, quicquid in labro corruptum atque induratum reperitur, duabus vel tribus ſectionibus quam exactiſſime fieri poteſt, excindere, & potius aliquid de ſano ſimul tollere, quam noxii aliquid relinquere, (*b*) inflictamque hoc modo plagam fibulis duabus vel

[*a*] Idem recentiſſime notavit DRANIUS in obſ. Chirurg. IX. X. & XI.
[*b*] Ut DRANIUS quoque docet loc. cit. pag. 76. 87.

vel tribus, ut in labro leporino, aut ſi rima exigua, ſutura tantum nodoſa contrahere. Hanc egomet curandi viam ingreſſus haud infeliciter ſum, quando cancrum illum Tab. XX. fig. 11. propoſitum hac ratione curavi.

V.

Os rigidum a quibuſnã cauſis oriatur.

2. Quodſi autem cancer oris nondum in ulcus degeneravit, ſed adhuc *tumor aliquis durus & valde moleſtus eas labri partes, quæ cuti proximæ ſunt, infeſtat*; commodiſſima Medicis quibuſdam viſa medicina fuit, quæ per medicamenta rodentia labris adhibetur; dummodo exeſo tumore diligenter rurſum plaga glutinetur. Quod medicinæ genus tametſi nonnunquam, præſertim ſi ab externis tantum cauſis vitium ſubortum, vel ubi alia tumoris cyſtici ſpecies eſt, haud prorſus ineptum fuit; tamen quia periculoſa utplurimum in cancris rodentium applicatio eſſe conſuevit, ſatius utique & ſalutarius viſum & mihi & aliis præſtantiſſimis Medicis fuit, ſcalpello vel forfice, quicquid forte corruptum ſentiatur, diligenter exſcindere. Et duplici quidem ratione, pro diverſa vitii indole, applicare ferramenta in his ipſis caſibus oportet. Ubi enim *mobilis adhuc tumor* is exiſtit, ſcalpello aperiri cutis, quantum ſatis videtur, debet, reſolutoque aut per ſcalpellum aut forficem a partibus proximis tumore, vulnus dein debita ratione rurſum glutinari. Ubi vero *fixus plane atque immobilis tumor cancroſus cutique firmiter innexus* advertitur, reſcindi omnino iſta labri pars omnis debet, quæ vitium illud continet; vulnere poſtmodum, qua par eſt, diligentia ſuturis ſupra dicta ratione adſtricto atque glutinato. Sed quamcunque tandem curandi viam aliquis fuerit ingreſſus, ſane niſi perdere operam omnem voluerimus, non ſollicicita ſolum vitæ victuſque ratio ſervari ſemper ab ægrotis debet, ſed illud etiam inprimis provideri, ut & ſanguinis detractionibus, & medicamentis internis idoneis ſanguinis & copia & acrimonia ſubinde minuatur, mitigetur atque attemperetur, ne, prout fieri quam ſæpiſſime ſolet, denuo malum priſtinum redeat: quemadmodum ſæpius vidi. Conf. SCULTETUS obſ. 33. & DRANIUS locis antea indicatis; itemque GARENGEOT. cap. de cancro labrorum Tom. III. cap. II.

De dentium noxis, quæ manu curantur.

CAP. LXXVII.

Qua ratione dentes ſive maxillæ clauſæ ac rigidæ aperiri debeant.

I.

Os rigidum a quibuſnã cauſis oriatur.

Quod in nonnullis hominibus ita graviter nonnunquam os rigeſcit, ut neque dentes ab invicem diduci, neque cibus aſſumi, neque ſermo ſatis explicari poſſit, hoc ſpaſmis utplurimum, in inferio-

ris

ris maxillæ muſculis excitatis, acceptum referendum eſſe videtur: atque hinc *rigor* ſive *ſpaſmus maxillæ* vocatur. Ipſi autem ſpaſmi illi non ab una ſemper eademque cauſa proveniunt. Nunc enim a nervis atque tendinibus, in uno alterove corporis membro vulneratis, vel brachio etiam aut pede amputato, ut ſæpius in caſtris vidi, excitantur: nunc autem propter ipſius maxillæ ſive faucium etiam muſculorum inflammationem incidunt.

II.

Si ab inflicto vulnere quodam noxa illa ſuboritur, conſiderandum ante omnia eſt, num forte res quædam aliena intus in vulnere deliteſcat, quæ ſpaſmos illos moveat. Hac enim reperta ac decenter extracta, quam celerrime utplurimum ſpaſmi conquieſcunt; nervinis antea medicamentis nihil omnino, vel parum proficientibus. Quodſi autem nihil omnino alieni deliteſcere intus in vulnere animadvertitur, conjiciendum non ſine ratione videtur, a nervis aut tendinibus læſis calamitatem illam proficiſci: quemadmodum luculentius ex iis patet, quæ de nervorum atque tendinum percuſſione ſupra diſputavimus. (P.I. Cap.II.No.2. & 3.) Itaque primum ac præcipuum auxilium poſitum eſt in eo, ut protinus ea auxilia, quæ citato loco hanc in rem commendavimus, decenter adhibeantur. Ubi nihil omnia medicamenta proficiunt, neceſſarium utique eſt, nervum iſtum læſum, niſi forte cum præſentiſſimo mortis periculo idem fiat, penitus reſcindere. Sic enim opinione citius & ſpaſmi hi, & motæ ab his convulſiones evaneſcunt. Nonnunquam læſus iſte nervus uſque adeo penitus latet, ut perveſtigari nulla ratione valeat, aut ob vitæ periculum reſcindi haud queat; adeoque nec a convulſionibus æger homo liberari, Hic miſerum, ſed unicum tamen auxilium ſupereſt, brachium aut pedem, in quo læſus iſte nervus latet, ſi modo vires ægro ſunt, quam citiſſime abſcindere. Facilius plerumque curari homines ſolent, ubi *poſt amputatum pedem vel brachium* ſpaſmi iſti proveniunt. Namque tum ſua ſponte quaſi haud raro malum quieſcit; ſimulatque nimirum aut filamenta reſectis arteriis injecta, aut vitrioli fruſtula pro cohibenda ſanguinis profuſione impoſita recedunt. Interim haud prorſus inſolens atque novum eſt, nec quicquam remedia omnia hoc in malo valere; ideoque hominibus, calamitate iſta preſſis, ut ſæpius vidi, miſerandum plane in modum eſſe pereundum. Sicubi *muſculorum, quibus maxilla ſuſtinetur, aut tonſillarum inflammatio* impedit, quo minus diduci ab invicem dentes queant, longe optimum erit, inflammationem iſtam debita ratione atque modo curare: ſiquidem ipſa curata, maxillarum quoque vel oris rigor paulatim ſimul ceſſabit. Sed ne qua tamen interea fames hominem ægrum conficiat, dum cibus aſſumi difficulter poteſt, neceſſarium utique videtur juſcula, cereviſiam calidam cum vitellis ovorum ſolutis, emulſiones amygdalarum item ac gelatinas e cornu cervi, atque id genus alia res ſucculentas, & bene nutrientes, quæ vel ipſis etiam dentibus clauſis ſorbillari commode poſſunt, diligenter ipſi porrigere; quin &, pro re nata, clyſteres etiam nutrientes ex ſimilibus rebus paratos identidem injicere. *Curatio*.

III.

De cochleis maxillaribus quid habendum sit.

Sunt equidem a Medicorum nonnullis propria inſtrumenta quædam *dentes diducentia*, ſive cochleæ oris aut maxillares varii generis atque habitus excogitate, (vid. Tab. XX. fig. 12.) quas *ſpecula oris* vulgo vocant, vel etiam *ſpecilla oricularia*; quarum beneficio diduci os, pro cibis & medicamentis ingerendis, queat. Sed vero, ut ne quid ego diſſimulem, tantum abeſt, ut inſtrumentorum ejuſmodi uſus, certis in caſibus tanquam ſalutaris commendari poſſit, ut potius quaſi pernicioſus evitari a prudentibus Medicis debeat. Neque enim fieri aliter vix poteſt, quum ut, propter violentam oris diductionem, muſculorum inflammatio cum ſpaſmis atque doloribus ſubinde augeatur: quum longe mitius tractari homo æger poſſit, ſi ſorbitiones valentiores iſto modo ingerantur, quem nos jamjam (No. 2.) præſcripſimus. Ut proinde velut prorſus hic ineptæ atque crudeles rejici maxillares cochleæ haud immerito poſſint. Atque idem fere cenſendum etiam de iſto DIONISII, celebris quondam apud Gallos chirurgi, conſilio videtur, quo is ejuſmodi in caſibus *dentem aliquem protinus concutiendum vel effringendum* ſuadet, ſimulatque per cochleam maxillarem non ſatis diduci os, ad juſcula & medicamenta ingerenda, valeat. (*a*) Ceterum ſi vel ad oris vitium aliquod explorandum, vel ad operationem aliquam in palato, tonſillis atque dentibus inſtituendam paulo latius aperiri os oportet; tantum abeſt, ut cochleam maxillarum abjiciendam ſtatuam, ut potius vel hanc, vel oris ſpecillum (Tab. XX. fig. 13.) aut aliud ſimile vel æquivalens ſubinde, ubi opus, commendandum cenſeam.

C A P. LXXVIII.

De dentibus impuris vel nigris expurgandis.

I.

Quomodo expurgare dentes ſcabros oporteat.

QUum propter luridas, flavas atque nigricantes cruſtas illas, quibus obduci dentes conſueverunt, non inſigniter ſolum hominis os deformatur, ſed peſſimus quoque odor inde excitatur, quin etiam dentes ipſi vacillantes redduntur; operæ utique pretium facere videntur illi, qui, quam citiſſime atque exactiſſime fieri illud poteſt, dentes ejuſmodi ſcabros atque impuros mundari expurgarique curant. Confecta hunc in uſum propria eademque varia inſtrumenta ſunt, *ſcalpra dentalia* haud inepte dicere, (Tab. XX. fig. 14. 15. 16. 17.) quorum pro diverſo uſu ac neceſſitate alia in apice A anguſtiora, alia latiora, acutiora alia, alia etiam falciformia, ut fig. 17. exiſtunt, ſingula autem uni eidemque manubrio (fig. 14. litt. B.) ſi lubet, jungi vel immitti, aut etiam peculiaribus manubriis, ut fig. 16. & 17. ex FAUCHARDO depromte (*b*) poſſunt. His ipſis prope gingivas applicatis, alteraque manu dentibus firmatis, dentium cruſtæ illæ reſolvuntur ac ſenſim

(*a*) Vid. Ejus chirurgia, demonſtrat. VII.

(*b*) Vid. ejus *Chirurgien Denti eſt.*

ſenſim abrudantur; ſed provide tamen, ne ipſa ſimul gingiva diſcerpatur, vel laceretur, aut dens quidam temere evellatur. (*a*) Tum longe optimum videtur, dentes atque gingivam *tinctura laccæ Mynſichti*, aut roſarum melle, cui aliquot ſpiritus ſalis aut vitrioli guttæ admixtæ ſunt, per aliquot dies probe fricare. Sic enim non dentes ſolum mirifice albi, ſed gingivæ quoque firmiores redduntur. Vidi haud pridem in Saxonia Odontiatrum, qui, licet variis illis inſtrumentis inſtructus erat, tamen me præſente variis perſonis omnes dentium cruſtas unico illo, quod fig. 17. delineatur, promtiſſime reſolvit.

II.

Quomodo præcaveri dentium cruſtæ poſſint.

Ne qua autem nova denuo vel cruſta vel nigredo dentes infeſtare facile poſſit, neceſſarium utique eſt, bonum aliquod *dentifricium* in promtu ſemper habere; quo ipſo poſt ſextum quemque vel ſeptimum diem fricare atque expurgare dentes, eoſque ſplendidos facere & confirmare queat. Nimis enim crebra fricatio, vel quæ per nimis acria aut cruda, aut vehementia medicamenta inſtituitur, æque ferme graviter, quam ipſa negligentia dentes affligit. Sic enim aſperior iſte pulviculus, qui e pumice, lateribus, coralliis tabacique cineribus & ſimilibus præparatur, inſigniter dentes atterit atque abſumit: ſpiritus autem acidi, qualis præter reliquos vitrioli ac ſalis ſpiritus eſt, ſenſim ſenſimque dentes exedunt atque conſumunt. Tutiſſima atque aptiſſima dentifricia ſunt, quæ ex rebus paulo lenioribus, lapidibus puta cancrorum, matr. perlar. vel conchis præparatis, cornu item cervi atque creta cum radice iridis Florentinæ ac myrrha ſimilibuſque permixtis conficiuntur. Quoties minus firma gingiva eſt, admiſceri haud incommode ſpiritus ſalis aut vitrioli guttulæ quædam poterunt. Compoſitio hæc eſſe poteſt:

℞. Cretæ præparatæ.
Myrrh. rubr.
Rad. irid. flor.
C. C. præparat. a. ℥j. vel ij.
Spirit. ſalis gr. iij. ad vj. M. F. pulvis tenuiſſimus.

Vel etiam talis:

℞. Conchar. præparatar.
matr. perlar. præparat. a. ℥ij.
ſangu. dracon. ℥j.
terr. japonic. ℈j. M. F.
pulvis ſubtiliſſ.

Quibus equidem pulveribus ut ſuavis odor concilietur, haud alienum eſt, olei ex cinnamomo, caryophillis aut ligno Rodio facti guttulas quaſdam inſtillare. Ad dentes valde nigros nobiliſſimum etiam medicamentum eſt, cinis tabaci, ſi raro uſurpatur, vel etiam quod hac ratione paratur:

[a] Cautelæ hac in actione obſervandæ eodem in libro legi cum fructu poterunt.

℞. Aqu. plantag. ℥j.
mel. roſat. ʒij.
ſpir. ſalis gr. X. M.

In his ſtrophioli aut lintei ſubtilioris pars exigua tingatur, dentibuſque leniter quotidie fricandis, dum nitidiores iidem evaſerint, adhibeatur; ſed ita tamen, ut ſexta quaque vel ſeptima luce aptum aliquod dentifricium poſtea per aliquod tempus applicetur, vel interponatur. Quam equidem ob rem peſſimus iſte quamplurimorum empiricorum mos videtur, quoad dentium nigredinem abſtergendam ſalis vel vitrioli ſpiritum quam frequentiſſime & larga quidem copia adhibent. Si quid enim aliud, ſpiritus profecto hi acidiſſimi inſigniter dentes & arrodunt & deſtruunt. Si quis autem nihilominus eodem vel ceteris id genus ſpiritibus acrioribus uti hanc in rem voluerit, huic ego auctor ſim, ut, quoties ejuſmodi quidquam dentibus admovit, aqua pura os ſtatim probe ſemper eluat; ne quid forte acrimoniæ in dentibus remaneat. Ceterum, ſi quid ego video, *præſtantiſſimum dentes integros ſervandi præſidium* ſuum in eo eſt, ut non mane ſolum, ſed interdiu quoque ac veſperi poſt aſſumtum cibum aqua pura ſingulis diebus ipſi & eluantur, & digitis admotis expurgentur, optimo dentifricio quodam vel ſolo etiam ſale vulgari, quod longo uſu præſtantiſſimum deprehendi, quavis hebdomade ſemel ſimul adhibito. Sic enim non a tenacibus ſolum humoribus, qui ex cibis remanent cruſtamque dentibus inducunt, immunes conſervari dentes poſſunt; ſed & vel maxime a cruciatibus, doloribus & corruptione præſervari & vindicari.

C A P. LXXIX.

De dentibus exeſis.

SI qui forte corroſi ſive exeſi dentes ſunt, id quod *cariem dentium* vulgo vocare ſolent, tum abeſſe vix poteſt, quin ſubinde ex cibis particulæ quædam foraminibus iſtis ſeſe inſinuent: quæ, dum paulatim putridæ atque acres fiunt, ipſos ſimul dentes, eorumque membranulas & nervos magis magiſque erodunt, itaque graviter hominem & affligunt, & deformant. His ipſis calamitatibus ne prorſus defuiſſe Chirurgi viderentur, quæſita dudum remedia ſunt, quibus propulſari vel imminui ſaltem eædem poſſint. Primum itaque in hoc medicinæ genere eſt, ut vel per adhibitam aciculam vel dentiſcalpium, vel quodcunque aliud inſtrumentum aptum, ut Tab. XX. fig. 19. 20. vel 21. quam ſolertiſſime ab intus hæreſcentibus ſordibus foramina expurgentur, ceraque candida vel maſtiche poſtmodum expleantur. Quæ ſimulatque forte elabitur; nova protinus injicienda cera eſt. Sic enim & a ſordibus & ab ulteriori corruptione quam diutiſſime ſæpe immunes conſervari dentes poterunt. Quando caries nondum nimis profunda eſt, ſæpe eam lima tollere confert. Quoties autem intus in molaribus dentibus vitium iſtiuſmodi ineſt, cumprimis in medio, longe optimum videtur vel con-

ciſis

ciſis longis auri plumbive foliis, ope ferramentorum Tab. XX. fig. 20 & 21. (*a*) vel plumbi etiam fruſtulo ſolido ipſique ſimul accommodato, quam exactiſſime fieri poteſt, dentes exeſos adimplere. Sicubi paulo altius dentium molarium foramina ſive caries penetrant, neque proin commode purgari ſuperius præſcripta ratione dentes valent, iique vehementes dolores concitent, haud prorſus aliena medicina videtur, quæ per inſtillatum caryophyllorum, cinamomi vel ligni guaiaci oleum aut vitrioli ſpiritum adhibetur. Sic enim non ſordes tantum intus latentes deſtrui & conſumi, ſed cruciatus quoque protinus quandoque leniri conſueverunt. Quæ ſi forte non ſatis vehementia reperiuntur, ferramentum aliquod candens atque huic ſcopo accommodatum (Tab. III. fig. 14. & 16. vel Tab. XX. fig. 20. vel 21.) demittere in exeſum dentem oportet. Id ipſum etiam quemadmodum & ſordes & dolores quam celerrime tollit, ſic nullis magnopere cruciatibus hominem afficit; dummodo provide ſatis atque ſine proximarum partium damno adhibeatur. Dentes hunc in modum aduſti, ne priſtinis denuo cruciatibus affligantur, ſupra poſitis rebus diligenter ipſos adimplere convenit. Quodſi autem nihil omnino iſtæc omnia profecerint, vel dens etiam cera, auro vel plumbo impleri nequeat, unicum reſtat auxilium, dentem ſcilicet, qui neque expleri commode, neque ſervari ſine moleſtiis poteſt, ſi nihil hoc impedit, extrahere ſive refigere: quemadmodum mox edocebimus.

C A P. LXXX.

Quomodo manus beneficio lenire dentium dolores oporteat.

INterdum ita graves atque pertinaces dentium dolores ſunt, ut nullis omnino medicamentis deliniri queant. Itaque ab ipſa manu petere ſanitatis præſidia convenit: vel enim 1. ſedantur *ſcarificatis gingivis*: quod PLINIUS jam olim notavit, (*b*) & frequens uſus confirmavit; 2. vel ferramentum aliquod candens atque huic ſcopo accommodatum in exeſos dentes ea ratione demittendum, quam *ſuperiori capite* præſcripſimus; vel 3. locus poſt aurem poſitus, *antitragum* Anatomici nuncupant, ferro adurendus, ſcalpellove incidendus; (vid. ſupra cap. LXVIII. vel ut SCHELHAMMERUS vult, digitis vehementer comprimendus; (*c*) vel denique 4. dens iſte corruptus atque dolens eximendus.

[*a*] Uberius hoc de artificio videri poteſt *Fauchardus* l.cit.
[*b*] Lib.32. cap.7.
(*c*) In diſſert. *de odontalgia tactu ſananda*.

CAP. LXXXI.

Quomodo dentes linguam vel genas pungentes atque inæquales corrigi debeant.

NOnnunquam dentes ſic increſcunt, ut vel ad interiores vel exteriores partes juſto magis, quam naturaliter decet, inclinent. Multo ſæpius dentium confractorum partes acutæ inæqualiter prominent. Utrobique iſtud plerumque præſto eſſe incommodum conſuevit, ut non ſermo tantum & manducatio inde impediantur; ſed vel lingua etiam, vel labra compungantur, lacerentur, tum inflammationibus quoque, tumoribus, ulceribus atque haud raro ipſo carcinomate infeſtentur. Quibus equidem malis peſſimis ut opportune ſuccurratur, neceſſarium utique eſt, vel per adhibitam limam ſubtiliorem, qualis vel iſta eſſe poteſt, quæ indicatur Tab. XX. fig. 22. dentes ejuſmodi pernicioſos abradere, vel & pro mali diſpoſitione forcipis præacutæ beneficio decerpere, vel etiam, ſicubi iſta parum ſunt, penitus dentem evellere.

CAP. LXXXII.

De dentium evulſione.

DEntium evulſionem, CICERONE (*a*) teſte, *primus invenit* ÆSCULAPIUS. Cujus equidem in templo plumbeam veteres forcipem ſuſpendiſſe perhibentur, id, niſi me omnia fallunt, ſignificantem, alienum utique ac periculoſum eſſe, alios dentes evellere, niſi qui forcipe plumbea, id eſt, facillimo negotio, quippe jam tum mobiles ac labantes, eximi queant. Namque minus bene atque adeo peſſime ſaluti ſuæ conſulunt, qui abſque magna neceſſitate ad firmos adhuc atque integros dentes evellendos paulo imprudentius feſtinant. Ut enim nihil jam de eo dicam, quod ſæpius non ſine gravi dolore, ſed & quandoque cum vitæ periculo, (*b*) ex oſſibus, quibus iidem quam firmiſſime quaſi clavus in ligno inhærent, dentes evellantur; ſane ipſis evulſis, non maſticatio ſolum, ſed ſermo etiam haud parum, ſi anteriores ſunt, difficilis minuſque perſpicuus redditur. Atque id ipſum magis etiam in hominibus adultis; utpote in quibus nulla omnino ſpes ſupereſt, fore, ut novi dentes renaſcantur. Interim quamplurimi obvenire poſſunt caſus, ubi neceſſario eximi dentes oportet. Sic enim 1. in infantibus ſatius plerumque eſt, dentes illos caducos ſive lacteos vulgo dictos, prudenter eximere, quam, donec ſua ſponte iidem excidant, expe-

[*a*] De natur. deor. lib. III. cap. 22.

[*b*] Cujuſmodi quidem exemplum relatum legimus a BOHNIO in lib. *de vulnerum renunciatione*, aliaque ab aliis obſervata ſunt.

pectare . Simulatque igitur dentes ejuſmodi mobiles fiunt , identidem ipſos atque tamdiu digitis adhibitis movere convenit , dum vel per admotum digitum , vel annexum filum; vel , quod commodum inprimis videtur , per forcipem aliquam idoneam , præſertim illam , quam *corvi roſtrum* Chirurgi vocant, aliamve ſimilem eximi promptiſſime iidem valeant . Ubi enim juſto diutius dentes iſti caduci in ore relinquuntur , periculum eſt , ne juxta ipſos nati dentes novi & moleſtiam & deformitatem afferant . Tum 2. accidere quoque interdum ſolet , ut *infantibus dentes quidam e palato prominentes aliove incongruo loco naſcantur* : qui ſi forte infantes in uberibus ſugendis vel poſtea in loquendo impediunt , aut aliud grave damnum inde metuendum , prudenter utique eximendi ſunt. Deinde 3. *dentium* præſertim *exeſorum dolores* uſque adeo *graves* nonnunquam ſunt atque intenſi, ut nullis omnino aliis remediis deliniri poſſint, ſed a manu potius auxilium poſtulent . Similiter 4. ubi *dens* aliquis *minus juſtam figuram vel magnitudinem* habuerit, quibus vel lingua atque labra graviter læduntur , vel inſignis deformitas homini conciliatur, vel labrorum denique curtorum glutinatio impeditur , longe optimum eſt, protinus ipſum evellere. Atque idem prorſus judicium de iſtis etiam dentibus eſto, qui 5. dentis aliquam *fiſtulam* concitarunt. Neque enim utplurimum iſtiuſmodi fiſtulæ , niſi poſt evulſum dentem noxium , ſaneſcunt . Ipſa autem dentes iſtiuſmodi pernicioſos eximendi ratio commodiſſima fere hæc eſt . Nempe ſi ex inferiori maxilla eximi dens aliquis debet , in ſella quadam humili , vel & in humo etiam ægrotus conſideat ; ſin vero e maxilla ſuperiori , in ſella paulo altiori vel lectulo . Tum Chirurgus inſtrumentum aliquod aptum quam ſolertiſſime applicet , idemque recta tantiſper & quam providiſſime quidem ducat , quaſi clavum e ligno evellere velit , donec dens ille noxius ex alveolo ſuo prodeat . Ac in inferioribus quidem dentibus eximendis ſurſum , in ſuperioribus deorſum verſus ducere inſtrumentum convenit. Quanquam plane ſingularibus hic opus artificiis eſt , (*a*) niſi aut fruſtra comprehendere , aut frangere etiam dentes voluerimus . Ad inſtrumenta autem , evellendis dentibus accommodata , quod attinet , horum uſque adeo inſignis & copia & varietas eſt , ut nemo fere chirurgus ſit , quin peculiaria inſtrumentorum genera in promtu habeat . Quam maxime familiaria in his ea ſunt , quæ *pelicanus* , *odontagra* , vel *forceps* , *roſtrum corvi* dicta , appellari a Chirurgis conſueverunt , aliave ſimilia a variis jam delineata . Minus communia , ſed apta tamen ſunt , quæ Tab. XX. fig. 23. 24. 25. deſignavimus quanquam ipſorum uſus citius demonſtrari ad oculum , quam verbis deſcribi valeat . (*b*) Tum fractorum quoque dentium fragmentis & radicibus eximendis , ſi forcipes forte non ſufficiunt , peculiaria in ſcholis Chirurgorum deſtinata reperiuntur inſtrumenta . Cujus equidem generis illud eſt , quod *pes capræ* vulgo nuncupatur ; vel ipſis etiam Chirurgicæ tironibus notum inſtrumentum , itemque illud , quod fig. 26. exhibetur . Eundem ferme uſum præſtare illud inſtrumentum ſolet , quod fig. 23. litt. A. delineatum exhibemus ; & cujus altera

pars

(*a*) De his uberius conſulatur *Fauchardus* in lib. qui inſcribitur *Le Chirurgien Dentiſte.*

[*b*] Præter hæc laudatus FAUCHARDUS plura adhuc , quæ vehementer laudat , in lib. citato delineavit & deſcripſit.

pars per *litteram B.* indicata, ipſis dentibus extrahendis accommodata eſt. Plura ejuſmodi inſtrumenta a GARENGEOT. lib. *de Inſtr. Chirurg.* & præcipue a FAUCHARDO, expertiſſimo Odontiatro, in peculiari libro, quem ſupra jam citavimus, videri poſſunt. Ceterum illud breviter hic admonendum reſtat, dentes, tametſi vel maxime refigi debeant, neutiquam tamen refigi vel eximi tum debere, quando tumor vel inflammatio præſertim gravior gingivas aliaſque partes propinquas infeſtat. Namque alias periculum eſt, ne dolor nimis vehemens ægro concitetur, & poſt ipſam operationem confectam inflammationes aliaque graviſſima ægrotum mala invadant.

CAP. LXXXIII.

De dentium artificialium inſitione.

Mirificam ex anterioribus dentibus amiſſis & deformitatem & ſermonis explicandi difficultatem naſci, & ſupra jam indicavimus & quotidianus rerum uſus loquitur. Quibus equidem incommodis ne qua forte medicina omnis deeſſet, novam dentes ex ebore vel hippotami dentibus vel etiam ex oſſibus bubulis efficiendi exactiſſimeque inter reliquos firmandi artem Chirurgi excogitarunt. Sicubi uno plures iidemque contigui dentes perierunt, tum plures etiam ex uno eodemque oſſis fruſto factos, firmiterque proinde ſibi mutuo cohærentes, immittere in locum vacuum dentes convenit: atque ita quidem, ut vel propter ipſam figuram ſuam, vel & per filum quoddam ſericum ſive aureum firmiter cum proximis firmis ſive vicinis dentibus, adeoque & cum reliqua dentium naturalium ſerie cohæreſcant. Ne qua autem facile corrumpi dentes iſtiuſmodi artificiales poſſint; haud alienum eſt, ante ſomnum ſemper ipſos eximere, diligenterque expurgatos poſt confectum ſomnum mundatumque os rurſus immittere. Si qua autem forte radix aut feſtuca ſupereſt, propter quam dentes artificiales immitti minus commode poſſunt, neceſſarium utique eſt, vel per adhibitam limam quicquid impedimento eſt, abradere, vel per admotum ferramentum ex modo *cap.* 82. laudatis penitus illud eximere. De his uberius rurſus legi meretur FAUCHARDUS libro ſæpius jam laudato.

Explicatio Tabulæ vigeſimæ.

Fig. 1. Oſtendit *caput infantis*, labro leporino litt. A laborantis, duos circiter annos nati, cujus totum ſimul palatum fiſſum erat, atque in latere ſiniſtro dentes duos inciſores conſpiciendos exhibet.

Fig. 2. denotat acum ſeu potius *aciculam* capitulo inſtructam, & cuſpide triangulari donatam, ad labra leporina jungenda idoneam.

Fig. 3. ſimilis *acicula* eſt, ſed cuſpide plana, ex orichalco ſeu argento confecta.

Fig. 4. alia ejuſmodi acus ſive *fibula* cuſpide plana, & ſine capitulo.

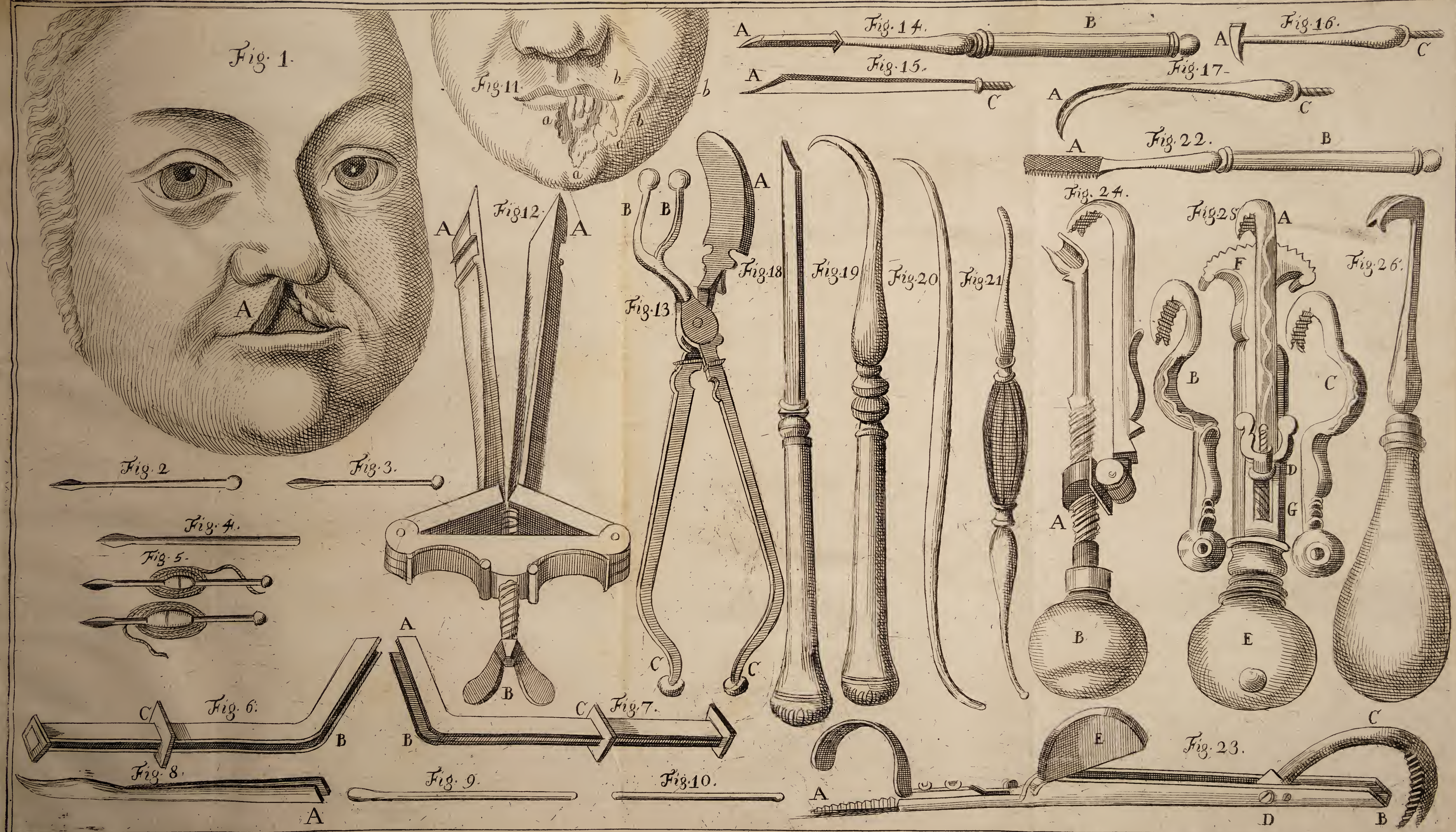

Fig. 1.
A
Fig. 2
Fig. 3.
Fig. 4.
Fig. 5.
Fig. 6.
C
B
Fig. 7.
A
B
C
Fig. 8.
A
Fig. 9.
Fig. 10.
Fig. 11.
a
b
Fig. 12.
A
A
B
Fig. 13.
B
B
C
C
A
Fig. 18
Fig. 19
Fig. 20
Fig. 21
Fig. 14.
A
B
Fig. 15.
A
C
Fig. 16.
A
C
Fig. 17.
A
C
Fig. 22.
A
B
Fig. 24.
A
B
Fig. 25
A
F
B
C
D
G
E
Fig. 26.
Fig. 23.
A
E
C
D
B

Fig. 5. demonſtrat duas ejuſmodi aciculas per labrum leporinum trajectas, quibus filum orbiculatim circumjectum eſt.

Fig. 6. & 7. duo *tenacula* demonſtrat, quibus nonnulli in operatione labri leporini utuntur, pro oris ejus accuratius & ſine magna ſanguinis profuſione reſecandis. Parte A. B. prehenduntur oræ labri: quæ deinde, dum annuli CC verſus BB moventur, apte firmantur.

Fig. 8. eſt acus in forma acus lardariæ, a PETITO, Chirurgo Pariſienſi, excogitata, pro labris leporinis apte perforandis, & fibulis ſive aciculis commode immittendis, ubi litt. A fiſſuram ejus denotat, in quam, poſtquam acus dimidia trajecta eſt, fibula quædam immittitur, & ope hujus acus in labrum inducitur.

Fig. 9. *fibulam* denotat argenteam ex argento flexili paratam, utrinque capitatam, quam PETITUS hic adhibet.

Fig. 10. aliam ejuſmodi *fibulam* demonſtrat, in altero tantum extremo capitulo inſtructam, quam ego ob rationes ſupra dictas præferendam eſſe exiſtimo.

Fig. 11. exhibetur *facies hominis, carcinomate labri inferioris* laborantis: ubi litt. aaa labrum eroſum ſive cancrum apertum & exulceratum deſignat, dentibus cum gingivis apparentibus; litt. bbb autem tumorem carcinomatoſum interiorem faciem anguli ſiniſtri oris occupantem.

Fig. 12. ferramentum exhibet, quod *ſpeculum oris* vulgo appellant, cochlea inſtructum, pro dentibus diducendis, quando Chirurgo in ore aliquid perficiendum eſt: nam litt. AA. partes indican, quæ dentibus inciſoriis interponuntur, quæ deinde cochlea B ulterius, ſi opus eſt, diduci poſſunt.

Fig. 13. aliam ſpeciem *ſpeculi oris* repræſentat, in modum fere forcipis exaratum, cujus pars A linguæ imponitur pro ea ſupprimenda & firmanda; pars BB dentibus inciſoriis ſuperioris maxillæ ſubjicitur: habenis vero ſive extremis CC diductis os apertum & lingua ſimul depreſſa detinetur.

Fig. 14. 15. 16. 17. inſtrumenta exhibentur dentibus impuris & cruſtâ ſive tartaro obſeſſis purgandis inſervientia, variarum figurarum in apicibus AAA, prout modo ex interiori, modo ex exteriori parte; modo a dentibus inferioribus, modo a ſuperioribus aliquid ſeparandum & expurgandum: ubi manubrium B fig. 14. ita comparatum eſt, ut & reliqua ferramenta modo indicata ope cochleæ ccc. eidem immitti queant.

Fig. 18. & 19. ſunt duo ferramenta, iiſdem uſibus deſtinata, ſed paulo majora, qualia FAUCHARDUS maxime idonea eſſe exiſtimat, qui adhuc plura alia deſcribit.

Fig. 20. & 21. indicant duo ferramenta, pro dentibus cavis, ſi opus, non ſolum expurgandis, ſed etiam adurendis, aut quoque auro vel plumbo implendis.

Fig. 22. *Limam* pro dentibus vel pungentibus vel arioſis limandis idoneam ſiſtit; & quidem litt. A limam, B manubrium.

Fig. 23. *Odontagra* ſive ferramentum dentibus evellendis deſtinatum recentius quoddam genus. Pars A ad radices dentium eximendas loco pedis caprini dicti apte ſervire poteſt; pars autem B cum adjumento unci C ad integros dentes extrahendos apta eſt. Nam non ſolum pro-

protrahi poteſt pro dentium eximendorum magnitudine per cochleam D; ſed condi etiam, ſi reflectitur, commoditatis ergo in capſula ſive operculo E uncus hic poteſt.

Fig. 24. Aliud genus *odontagræ* commodum, quod ope trochleæ A majoribus & minoribus dentibus facile accommodari poteſt, ſi habena ſive globus B circumagitur.

Fig. 25. Aliud inſtrumentum pro eodem uſu, idemque tribus uncis, uno recto A & duobus incurvatis BC inſtructum: quorum rectus pro dentibus molaribus anterioribus; curvi vero pro poſterioribus tam dextri quam ſiniſtri lateris eximendis inſerviunt, & unuſquiſque pro dentis eximendi ſitu per cochleam D in corpore machinæ firmari poteſt. Ita & præcipua pars ſive vectis hujus machinæ F pro rei neceſſitate per manubrium E interventu cochleæ G vel extendi vel contrahi poteſt ac debet.

Fig. 26. Uncum repræſentat pro dentibus nonnullis eorumve radicibus eximendis idoneum.

De gingivæ noxis, quæ manus beneficio curantur.

CAP. LXXXIV.

Quomodo aperire gingivam in difficiliori dentitione conveniat.

Difficiliorem equidem in infantibus dentitionem non ſpaſmos ſolum, convulſiones atque epilepſiam, ſed ipſam quoque mortem haud raro concitare, communis experientia loquitur. Sæpius enim uſque adeo craſſa & tenax eorum gingiva eſt, ut a dentibus ſubter ipſam latentibus atque jamjam prodituris vix vel difficulter admodum perrumpi valeat. Quando vero dentes, naturæ miniſterio, ſenſim ſenſimque altius ex alveolis prodeunt, graviuſque proinde ſupra poſitam gingivam diſtendunt atque urgent, fieri aliter vix poteſt, quam ut æſtus ſive calor p. n. dolores atque vigiliæ cum continua ejulatione ſuperiuſque poſitis malis ſuboriantur. Simulatque igitur infantes ad dentitionem maturi nimio calore, clamoribus atque vigiliis, vel convulſionibus etiam atque epilepſia vexantur, diſpiciendum protinus eſt, num quis forſan in gingiva tumor dentem aliquem imminentem ſignificet. Si quid enim iſtiuſmodi ſubeſt, a medicamentis convenientibus a Medico petendis primo, deinde, his nihil efficientibus, a manu, præſertim ſi malum deſperatum eſſe videtur, petenda ſanitatis atque vitæ præſidia ſunt. Nempe incidi provide per adhibitum ſcalpellum gingiva tumida, & tranſverſe quidem ad uſque ipſum dentem ſubtus urgentem debet. Sic enim ſublata hoc modo gingivarum violenta diſtenſione, ſuperius enumeratæ calamitates protinus plerumque evaneſcunt, præſertim ſi poſtea gingivæ vulneratæ ſirupo violarum vel melle roſarum diligenter inun-

inunguntur. (*a*) SYDENHAMIUS, practicus Medicus celeberrimus Anglus, aſſeverat, (*b*) difficiliorem in infantibus dentitionem, ſiquidem ipſa nunquam non conjunctam inflammationem habeat, promtius haud curari, quam ſanguinis in infantibus ejuſmodi per venas detractione. In adultis autem, quibus vulgo ſic dicti *dentes ſapientiæ* poſt annum vigeſimum magnis ſæpe cum doloribus naſcuntur, hos dolores, quos apte quoque vocare poſſumus dentitionem difficilem, quam feliciſſime per crebram gingivæ tenacioris atque tumentis conciſionem ſive ſcarificationem, aut ipſam gingivæ inciſionem deliniri, VESALIUS memorat. (*c*) Cui quidem eo magis habenda fides eſt, quum ipſemet viginti ſex annos natus hanc curandi rationem in proprio corpore ſuſcepit. E contrario cum hæc neglecta eſſet in Ducis Niverenſis filio Octomeſtri, mortem indo ſecutam eſſe notavit PARÆUS Lib. XXIII. Cap. 67.

C A P. LXXXV.

De epulidibus ſeu gingivæ tuberculis.

Gingivæ tubercula ſive carunculæ Medicis *Epulides* vocantur. Duplex autem præcipue ipſarum genus eſt: nonnullæ enim ſine doloribus ſunt; aliæ graviter hominem affligunt, ſiquidem malingæ ſunt paulatimque in cancrum tranſeunt. Tum ex magnitudine ipſoque habitu epulidum diſcrimen aliquod naſcitur. Quædam enim nucem aliquam grandem, aliæ minutam adæquant: quædam duriores, aliæ molliores ſunt: quædam denique tenuem, aliæ craſſiorem atque ampliorem radicem habent. Neque vero malas tantum diſtendunt ac deformant epulides, ſi magnæ ſunt, ſed maſticationem quoque & ſermonem inſigniter impediunt, promtiſſimamque proin curationem exigunt. Nulla autem promtior curandi ratio locum hic invenit, quam qua carunculæ iſtæ, perinde ut alias in ejuſmodi tuberculis fieri ſolet, penitus extirpantur. Itaque ubi tenuiorem radicem epulides habuerint, *filum* quoddam diligenter injiciendum, radixque probe liganda ſive conſtringenda eſt. (*d*) Ubi vero pars ima paulo amplior fuerit, *medicamentum* aliquod *rodens* idemque *lene* applicare convenit. Faciunt huc inprimis oleum tartari per deliquium, vel & ſolutio ſalis ammoniaci. A vehementioribus atque venenatis autem prorſus hic abſtinendum eſt: ſiquidem ipſa gravem plerumque in ore inflammationem & exulcerationem, quin etiam, ubi forte deglutiuntur, mortem inducere poſſunt. Quare, ſi blandiora non ſufficiunt, tutius a *ferro* ſanitatis præſidia hic petuntur, dum carunculæ iſtæ volſella vel uncinulo comprehenſæ ſcalpello vel forfice reſcinduntur; ſed ita tamen, ne gingiva ſimul

tota

(*a*) Curationis hujus exempla quædam extant apud PARÆUM *lib. XXIII. cap. 67.* itemque DRAKIUM *anatom.* pag. 653.

(*b*) In *opuſculis* ſuis practicis.

(*c*) *De human. corp. fabric. Lib. I. c. XI.*

(*d*) Exemplum hujus curationis obvium eſt apud SCULTETUM *obſervat.* 94.

tota excisa caries in oſſibus maxillæ denudatis concitetur. Sanguinis fluxus aliquamdiu permittatur. Si vero diutius, quam par eſt, perduret, quo facilius cohibeatur atque ſanguis ex ore expurgetur, longe optimum erit vinum calidum, præſertim rubrum, idque adſtringens, vel oxycratum cum pauco alumine mixtum, quam frequentiſſime homini ægro pro ore colluendo porrigere; donec is cruorem omnem exſpuerit. Si ſanguis conquievit, oleo myrrhæ per deliq. vel eſſentia myrrhæ cum roſarum melle permixta, pars afflicta debet inungi, atque id ipſum quotidie tamdiu fieri, donec vulnus conſanuerit. Si quid forte ex tuberculo remanſit, vel redire minatur, mature illud exedere per antea laudata vel etiam per admotum vitriolum cœruleum ſimileve aliud medicamentum rodens oportet; vel etiam forfice vel ſcalpello iterum reſecare. Ferrum candens in ejuſmodi caſibus a nonnullis hic commendatur, & felices eo peractæ curationes ab iis referuntur; (a) tamen non minus ſolum commode hic in ore applicari poteſt, ſed inſignes quoque dolores concitat. Interea tamen ſi aliter reprimi non poſſet, illud tandem quoque adhibendum eſſet. Singulare curationis vitii hujus exemplum una cum ſcalpello ad hunc uſum accommodato MEEKRENIUS propoſuit *obſervat. XXVIII.* SCULTETUS autem carunculam iſtiuſmodi gingivæ dentium anteriorum juxta palatum adhæreſcentem per adhibitam volſellam ad polypos adaptatam feliciter extirpavit. *vid. Ej. obſerv.* 35. Ego etiam in palato poſt dentes inciſores talem ſuperioribus annis in monacho vidi: quæ vero ob ſpinam ventoſam in oſſibus palati conjunctam, & quia æger ignem admittere noluerat, tolli conſtanter non potuit, ſed æger tandem viribus exhauſtus moriebatur.

C A P. LXXXVI.

De Parulidibus ſeu gingivæ abſceſſibus.

NOnnunquam ex vehementioribus dentium doloribus tumores graviter dolentes cum inflammatione ipſarumque malarum tumore, modo minore modo majore, in gingivis proveniunt. *Parulidas* Græci appellant. His primum eadem prorſus ratione, quam ſupra in tumoribus inflammatoriis reliquis propoſuimus, ſuccurritur: medicamentis ſcilicet digerentibus; vel, ſicubi hæc non proficiunt, aut malum neglectum, in abſceſſum aut fiſtulam quandoque degenerant. Igitur ſi recens adhuc tumor eſt, longe optimum videtur, ad dolores, ob quos ægri dormire nequeunt, leniendos tumoremque digerendum, chamæmelum, ſalviam, flores ſambuci, aliaſque id genus herbas digerentes in aqua vel lacte coquere, calidumque liquorem ore diu continendum quam ſæpiſſime ægrotanti porrigere. Extrinſecus adhiberi ſacculus aliquis ex ſimilibus herbis, vel emplaſtrum de meliloto, vel diachylum ſimplex cum camph. vel, ſi hæc non ſunt, ſtrophiolum ſaltem calidum, pro arcendo frigore

& fa-

[a] Vid. *Ruyſchii* Obſervat.

& faciliori reſolutione obtinenda, poterit. non neglectis internis diaphoreticis ac reſolventibus. Quod ſi vero reſolutio obtineri nequeat, emollientibus opus eſt; althæa ſcilicet, malva, verbaſco ficubus aliiſque ſimilibus cum lacte decoctis; creberrimeque ore retentis. Externe ad accelerendam maturitatem utiliſſimum erit; ſimul ficum dimidiam atque ſuper prunis toſtam intus ad tumorem applicare; extrinſecus autem cataplaſma quoddam emolliens ſuper malum imponere. Simulatque mollities ſuppurationem ſignificat, ſtatim tuberculum, vel ſubcrudum etiam, incidendum, ne, ſi ibi diutius pus permanſerit, ipſum ſimul os afficiatur atque exedatur, unde peſſimæ ſæpe fiſtulæ oriuntur. Ulcere per ſcalpellum aperto, diligenter exprimi per admotos digitos materia corrupta debet, ſubindeque vel vino calido, vel decocto ex agrimonia & hyperico cum admixto roſarum melle colluendo purgari. Atque id ipſum tantiſper fieri convenit, dum penitus ejecta materia noxia deprehenditur. Tum enim ſua quaſi ſponte vulneris oræ coibunt. Sicubi paulo altius vitium penetrarit, neceſſarium utique eſt, decoctum illud per ſyringam injicere; diligentiſſimeque rurſus expreſſo liquore, ſplenium aliquod faſciæ beneficio ſuper ipſum ulceris fundum deligare, ut nimirum is primo ſeneſcat. Quod ſi autem in fiſtulam (cui oſſis caries ſæpe conjuncta eſt) ulcus degenerat, tum poſt injectiones ſupra poſitas ſingulas olei myrrhæ per deliq. vel & elixir. proprietatis portiuncula inſtillanda ſive immittenda, pro vulnere cum expurgando, tum glutinando. Hac enim curandi ratione adhibita, egomet non ſolum varias ſimplices, verum etiam fiſtulam ejuſmodi cum oſſis carie conjunctam, eandemque jam tum inveteratam, ſiquidem ultra annum ipſa inſederat, ad ſanitatem perduxi. Sed ſi nihil omnia medicamenta proficiunt, ſcalpello incidere fiſtulam oportet, ipſamque ante omnia cariem vel medicamentis, vel radula, vel denique ferro candenti ea ratione extirpare, quam ſupra deſcripſimus, (P. I. Lib. V. cap. VIII.) Interdum *dens* aliquis *exeſus* fiſtulam in gingiva facit, quas *dentium fiſtulas* ſive maxillares appellare ſolent: qui proinde eximi prius debet, quam fiſtulæ medicina conveniens adhiberi poſſit. Singulares de parulidibus obſervationes *Miſcellanea Berolinenſia* Part. I. *pag.* 143. continent; utpote ex quibus pateſcit, medicamenta ſuppurantia parum atque adeo nihil profeciſſe; quinimo tumores, niſi protinus inciſi fuerunt; ad fiſtulas tranſiiſſe, quæ ſanari ante haud potuerunt, quam exeſus dens fuerit extractus. Præſtat igitur, quemadmodum ſupra jam tum admonuimus, tuberculum iſtiuſmodi, vel ſubcrudum etiam, protinus incidere, quam per fruſtra diutius tentatum reſolutionis negotium cariei periculo ipſum os exponere. Ceterum de *Epulide* & *Parulide* SCHELHAMMERUS jam An. 1692. elegantem diſſertationem edidit, quæ evolvi poteſt.

De linguæ vitiis, quæ manus beneficio curantur.

C A P. LXXXVII.

Quomodo deprimi lingua debeat.

POſſunt equidem varia incidere palati ſive oris vitia, tonſillarum nempe atque uvulæ inflammationes ſive exulcerationes, polypus item atque abſceſſus oris, oſſicula denique vel piſcium ſpinæ intus forte in faucibus defixæ, quæ providam omnino atque aptam linguæ depreſſionem poſtulant; ſiquidem accurate ipſa cognoſcere atque curare volueris. Adhiberi ad hunc uſum peculiare quodam inſtrumenti genus ſolet, *gloſſoſpatha*, ſive *ſpecillum linguæ* Medicis vocatum. (Vid. Tab. I. litt. P.) Nobiliores autem iidemque delicatiores quia ſpecillum iſtiuſmodi, utpote quorumvis aliorum hominum ori applicatum, inſigniter faſtidiunt, elegantius longe eſt atque ſimul commodiſſimum, cochlear quoddam mundum anſaque planiori inſtructum applicare. Utrobique vero id proſpiciendum inprimis eſt, ut quam leniſſime inſtrumentum admoveatur, ne qua forte partium ægrarum inflammatio cum doloribus concitetur vel adaugeatur. Sicubi *injectionibus ſimul opus eſt*, ſuper ſpathæ oris ſive cochlearis anſam ſyringam in os immittere atque liquorem convenientem injicere oportet. Si quæ autem oris ulcera, tonſillarum vitia, narium polypi atque id genus alia incommoda, ſed abſque inflammatione tamen & convulſionibus incidunt, quæ, quo minus aperiri os valeat, impediunt, *ſpeculum oris* quoddam prudenter adhibendum eſt. (Tab. XX. fig. 12. vel 13.)

C A P. LXXXVIII.

Quomodo ſuccidere frenulum linguæ conveniant, quod noſtrates ſolutionem linguæ *appellant.*

I.

Quomodo frenulum linguæ incidendum. SOlutionem *linguæ* eam operationem Germani appellant, quando membrana ſub lingua, quam *frenulum* Medici vocant, dividitur ſive inciditur. Fit ea plerumque in infantibus, & quidem duplicem ob cauſam: nimirum primo in infantibus valde tenellis, quando ſcilicet linguæ pars anterior in iis a primo natali die nimis arcte cum parte ſubjecta per membranulam illam ita juncta eſt, ut linguam ſatis movere aut ex ore exerere, adeoque & ſugere rite nequeant. Deinde etiam fit in paulo adultioribus, quando nimirum ob hanc membranam nimis arctam aut brevem juſto tempore articulate loqui non

non poſſunt: quare propter utramque cauſam hæc curatio valde ſæpius neceſſaria eſt. Interea tamen ſciendum, hanc linguæ ſolutionem non in omnibus recens natis promiſcue infantibus, ut pleræque adhuc hodie obſtetrices ac mulieres, imo & multi alii homines temere putant, requiri; ſed protinus ſtatuendum, eam vix in milleſimo quoque infante neceſſariam eſſe; imo, ut uſus me & plures alios prudentiores Medicos docuit, hoc vitium longe rarius occurrere quam labra leporina. Quotieſcunque enim infans linguam ex ore emittere poteſt, frenulum bene ſe habet, atque operatione hac non indiget: nam & ſugere & loqui tandem, niſi aliud vitium ſubſit, diſcet. Contra ſi infans linguam vix movere, neque ſuper dentes ex ore exſerere poſſet, vel membrana hæc alia ratione uſum linguæ impediret, tunc utique inciſione apta opus eſt. Quia vero non temere inſtituenda, ne, ut quandoque factum eſt, mala pernicioſiſſima, imo & quandoque ipſa mors ea inducantur, operæ pretium erit, quomodo ea recte inſtitui debeat, explicare.

II.

Scilicet extrema lingua vel per adhibitum linteolum, ne facile e digitis rurſus elabatur, (vid. Tab. XXI. fig. 1.) comprehendi, vel & per propriam *furcinulam* (fig. 2. & 3. itemque Tab. I. litt. O aut P.) manu ſiniſtra paululum attolli debet. Dehinc ipſum linguæ frenulum, venas raninas inter & ductus ſalivales inferiores, quantum quidem ad ſugendi loquendique facultatem ſufficit, forcipe apicibus obtuſis Tab. I. litt. C. vel ſcalpello inciditur: ſed provide tamen, ne aut ductus ſalivales, aut venæ raninæ, aut nervi linguæ ſimul incidantur. Hic etenim læſis mala graviſſima ſuboriuntur. Sic enim DIONYSIUS *in Chirurgia* ſua memorat, (*a*) infantulum quendam, propter nimiam ſanguinis ex inciſis venis raninis profuſionem brevi poſt operationem expiraſſe. Si qua autem forte fortuna vena incidatur, quod in nimis brevi & craſſo frenulo facile contingere poteſt, ſpleniolum aliquod complicatum acetoque madidum tantiſper ſub lingua continendum eſt, donec ſanguis conquieverit. Quodſi forte in prima inciſione non ſatis ſuccisa lingua deprehenditur, poſt aliquot dies vel pro re nata etiam ſeptimanas reliquam frenuli partem, quam providiſſime fieri poteſt, forfice vel ſcalpello adhuc reſecare poſſumus. Denique poſt peractam operationem digitus melle roſarum vel ſirupo violarum madidus ſub lingua quam ſæpiſſime hinc inde commovendus, vulnuſque eo inungendum eſt, ne ſolutum aut diviſum linguæ frenulum denuo conferveſcat. *Curandi ratio.*

III.

Ceterum ex jam dictis non id ſolum apparet, rariora longe, quam vulgo putatur, noxæ hujus exempla eſſe, ſed curationem quoque ſubinde pericoloſiſſimam. Quam quidem ob rem peſſime falluntur obſtetirces illæ, quæ, nullum prorſus infantem ab iſtoc vitio immunem naſci, cum imperitiſſimo vulgo ſtatuunt: adeoque infantulis recens natis omnibus digitis in os immiſſis, linguæ frenulum iſtud unguium adjumento reſolvere allaborant. Namque abeſſe vix poteſt, quin temeraria & rudior iſtiuſmodi per ungues laceratio illius membranæ inflammationes, convulſiones atque adeo mortem ipſam in *Scholion.*

[*a*] Ubi de frenulo linguæ agit.

tenerrimis infantulis ſæpe adducat. Itaque non obſtetrices tantum & mulierculæ ab imprudenti frenuli iſta ſolutione ſeu potius laceratione ſerio dehortandæ ſunt, ſed HILDANUS quoque inprimis hic conſulendus: ſiquidem is Cent. III. obſ. 28. non ipſius tantum noxæ naturam atque curationem; ſed varia quoque incommoda, quæ concitari per imprudentem operationem poſſunt atque ſolent, accurate admodum propoſuit. Quando autem ſolutio frenuli hujus requiritur, totius longe & minori cum dolore ea forfice, ut dictum eſt, quam unguibus rudioribus perfici poteſt.

C A P. LXXXIX.

De ranula ſive tumore, itemque calculo ſub lingua.

I.

Ranula quid ſit. R*Anulam* Medici vocant tumorem ſive abſceſſum, qui ſub extrema lingua juxta venas raninas, modo in dextra, modo in ſiniſtra, modo denique in media parte ſubjecta naſcitur. Intus contenta materia varia eſt: nunc enim lympha tenax & mucilaginoſa carnem diſtendit, nunc alia quædam materia craſſior, purulenta atque duriuſcula, imo quandoque lapidea hic deprehenditur, quæ tumorem facit. Tumor ipſe quandoque celeriter admodum increſcit, atque non loquendi ſolum ac deglutiendi facultatem mirifice impedit, sed acutiſſimos quoque dolores interdum concitat. (*a*) Nonnunquam etiam tubercula carnoſa eademque dura hic enaſcuntur; quæ quo majores dolores afferunt, hoc magis etiam periculoſa ſunt, paulatimque aliquando, ut ſemel iterumque vidi, in cancrum tranſeunt. Sæpius autem infantes, quam adulti, a tumoribus ſub lingua infeſtantur. Neque facile etiam reſolvi, quicquid ſemel hic coiit, poteſt: ſiquidem medicamenta reſolventia commode applicari hic non valet. Eandem etiam propter cauſam ranula difficulter ad ſuppurationem perducitur. Ut proinde plerumque vix niſi a manu ſanitatis præſidia petere conveniat.

II.

Curatio. Et vero quia tumores iſti plerumque tumoribus tunicatis haud abſimiles ſunt, longe optimum foret, eoſdem, ceu ſupra (cap. XXVIII.) præſcriptum eſt, protinus una cum ipſis tunicis extirpare. Sed variæ tamen rationes ſunt, quæ iſtam curandi rationem, longe ceteroquin promtiſſimam, hic impediunt. Neque enim tunica ſolum tenuiſſima eſſe ſolet, ſed miſerabilis quoque infantum ejulatio ita periculoſam atque ancipitem hanc operationem efficit, ut nihil omnino facilius ſit, quam nervos, vaſa linguæ ſanguifera ductuſque ſalivales graviter lædere, indeque & dolores vehementiſſimos, & ſpaſmos, vel inflammationes, vel ſanguinis profuſiones graviſſimas concitare. Itaque longe melius infantum ſaluti proſpicitur, ſicubi, lingua

[*a*] Exempla huc facientia extant apud MARCHETTUM *obſervat.* 31. TULPIUM item *Obſervat.* Lib. I. cap. 32. nec non apud FABRICIUM AB AQUAPENDENTE cap. De ranula linguæ.

gua per alterutram manum ſurſum paululum adducta, tumor per immiſſum ſcalpellum ſecundum longitudinem tranſverſim, ſed provide tamen, ne ſupra memoratæ partes ſimul percutiantur, inciditur, atque intus contento materia noxia, ſive ea viſcida ſit, ſive ſpiſſa, ſive etiam purulenta, quam diligentiſſime emittitur; vel, ubi craſſior fuerit, per admotos digitos exprimitur. Ne qua autem, prout fieri plerumque ſolet, tumor iſtiuſmodi propter intus relictam tunicam, denuo renaſcatur, quod facile alias fieri ſolet; tutiſſimum utique fuerit, ipſum vulneris fundum linamentis in roſarum melle, cui ſpiritus vitrioli ad notabilem acorem admixtus eſt, tinctis identidem per dies ſingulos atque tamdiu expurgare, donec tunica penitus exeſa & conſumta deprehenditur. Tum enim abſque omni periculo, vel oleo & ſaccharo, vel mero roſarum melle aut oleo myrrhæ per deliquium adhibito, ad ſanitatem ulcus perduci poterit. Interdum ſine admotis medicamentis atque inſtrumentis, velut ſua ſponte tumor iſte rumpitur: adeoque tunc eodem prorſus, quem jam jam propoſuimus, modo inſtituere purgationem glutinationemque ulceris oportet. Nonnunquam *glandulæ ſubter linguam poſitæ cum doloribus atque inflammatione intumeſcunt*. Quod ipſum ſimulatque incidit, lac calidum ore continendum, atque ficus dimidia toſta diligenter ad partem ægram applicanda, cataplaſmatibus atque emplaſtris emollientibus ſubter mentum impoſitis, donec vel reſolutus ad maturitatem tumor perveniat. (*a*) Tunc enim, ſi maturus deprehenditur, incidi, expurgari atque glutinari pars afflicta eo modo debet, quem in *epulidibus* ſeu gingivæ abſceſſibus ſupra deſcripſimus, (Cap. LXXXV.) Sicubi, prout egomet aliquoties obſervavi, tumor ſub lingua media, ſive in illa parte eſt, ubi ductus ſalivales in os tranſeunt, abſtinendum utique a ſcalpello eſt, ne ſcilicet ductus iſti ſalivales una cum nervis aut vaſis ſanguiferis vicinis perrumpantur. Tutius enim hic eſt, donec naturæ beneficio ulcus aperiatur, expectare, diligenterque poſtmodum ſecundum modo propoſitam rationem expurgare. Quoties autem in *cancrum* ſimul tumor iſtiuſmodi vergit, miſerere utplurimum homines afflicti pereunt: neque enim curationem noxa iſtiuſmodi peſſima recipit. *Si calculus in ipſa hac regione linguæ* percipitur, lingua ea in parte, vitatis partibus ante indicatis, incidenda eſt, calculus, niſi tunc ſponte excidit, volſella vel ſpecillo ejiciendus, vulnuſque, ut dictum eſt, glutinandum.

CAP. XC.

De ſcirrho, ulcere atque cancro linguæ.

I.

SI qua linguæ pars cum duritiæ, ſed ſine doloribus tamen intumeſcit, ſcirrhus eandem occupaſſe dicitur. Qui ſimulatque dolores concitat, vel & materiam purulentam ſive ſaniem fœtidam mittit, paulatim in cancrum degenerat: prouti quidem eo loco declara- *Malum deſcribitur.*

[*a*] Vid SALMUT in *obſerv.*

vimus, ubi generatim de ſcirrho tractavimus. Ad ipſum autem tumoris illius habitum quod attinet, interdum & cumprimis in principio exiguus idem eſt, piſoque vel avvellanæ haud abſimilis; interdum paulo grandior eſt; ſed quandoque valde inſignis, fereque maximam linguæ partem tenet. Nunc mobilis eſt, nunc prorſus immobilis conſiſtit. Nunc tectus atque præcluſus adhuc cancer eſt; nunc autem apertus atque exulceratus, ideoque putridum peſſimeque olentem, ceu fieri in cancris reliquis ſolet, humorem effundit & linguam ſenſim conſumit. Interdum pernicioſiſſimæ hæ noxæ ſponte ſine ulla nota cauſa ſuboriuntur; ſæpius vero ſi dens aliquis acutus, inæqualis vel fiſſus graviter linguam compungit atque affligit. Vidi inde linguam ex altera parte, vidi vero etiam eam ab apice paulatim eroſam atque deſtructam.

II.

Curatio. In curarione igitur quoties male affectus ejuſmodi dens noxam iſtam inducit, eximi protinus idem debet, vel ſaltem apex vel inæqualitas, quæ lædit ac pungit, per adhibitam limam idoneam Tab. XX. fig. 22. aliamve ſimilem, quam exactiſſime abradi. Quo enim diutius in dente vitium illud perſiſtit, hoc gravius etiam ipſa lingua infeſtatur, & nunquam, niſi vitio dentis prius ablato, ſaneſcit. (*a*) Dente jam, prout diximus, extracto vel raſo, ægrum atque exulceratam linguæ partem oleo myrrhæ per deliquium, vel & roſarum melle, admixto pauco balſamo peruviano ſive de meccha, gnaviter inungere convenit. Sicubi jam ab internis cauſis excitatum malum eſt, medicamenta interna, quæ alias contra ſcirrhum & cancrum valent, tentari poſſunt; attamen utplurimum parum aut nihil proficiunt. Itaque ſi his aliiſve idoneis remediis aliquamdiu uſurpatis malum non minuitur, protinus hic adhibendum ferrum eſt, ne propter ipſam cunctationem malum ingraveſcat ac nimis periculoſam operationem efficiat. Sed ſciendum tamen hic eſt, naſci quandoque in hominum linguis tubercula quædam ipſis fere æqualia, vel & grandiora, quæ, prout egomet aliquoties obſervavi, non eandem ſolum magnitudinem ſemper ſervant, ſed ſine doloribus etiam atque incommodis per plures annos, imo uſque ad ipſum vitæ finem perſiſtunt. (*b*) Hæc ſine curatione reliquenda ſunt; ceu ſupra jam de ſcirrhis atque cancris mitioribus nihilque procedentibus eſt præſcriptum. Quo magis enim iſtiuſmodi tuberculum tractatur, hoc gravius plerumque irritatur; uſque adeo, ut in carcinoma ſive cancrum apertum ſenſim idem degeneret, miſerrimeque tandem ægrum hominem interimat. (*c*) Quodſi autem ſcirrhus in lingua multum augetur & dolores movet, quam citiſſime extirpare ipſum convenit. Nimirum ſi mobilis adhuc tumor eſt, incidi lingua per ſcalpellum eo uſque debet, ut reſolvi commode a partibus integris quicquid durum & corruptum advertitur, poſſit. Sicubi immobilis, ſed tamen non nimis magnus tumor eſt, proxima linguæ pars ſimul excidi cum eodem debet. Ubi vero grandior

[*a*] Sicut etiam Obervavit & ſentit RUYSCH. Obſ. 76.

[*b*] Novi exemplum, ubi ejuſmodi tuberculum in lingua viri cujuſdam litterati jam per triginta fere annos ſine mutatione adeſt: ſuaſi vero, ut medicamentis non irritetur, ſed in quiete relinquatur.

[*c*] Teſte HIPPOCRAT. & CELSO.

dior vel & in ipſis linguæ radicibus atque ita poſitus tumor obſervatur, ut totus exſcindi haud quaquam poſſit, ſatius utique eſt prorſus ab operatione abſtinere, quam fruſtra hominem diſcruciare vel prorſus eum interficere. Cancer enim niſi totus extirpatur, magis per admotum ferramentum ingraveſcit. Quo autem commodius inſtitui operatio valeat, longe optimum erit, miniſtrum aliquem a tergo, qui caput contineat, aliumque ad hominis ægri latus alterutrum conſtituere, qui gnaviter linguam vel digitis linamento quodam ſubtiliori tectis, vel & volſella quadam, qualis ea eſſe poteſt, quæ Tab. XIX. fig. 9. vel 10. repræſentatur, contineat. Scirrho vel carcinomate hunc in modum extirpato, glutinari vulnus per adhibitum mel roſarum cum pauxillo balſami ſupra laudati, vel myrrhæ oleum, vel & oleum olivarum, vel amygdalarum dulcium recens cum ſaccharo in formam linimenti permixtum oportet. Poſt confectam curationem illud imprimis injungendum ægris eſt, quod ſupra jam in cancris præcepimus, ut nimirum quam maxime ſollicitam atque juſtam vitæ victuſque rationem per omnem reliquam vitam obſervent, atque ſubinde idoneis remediis a prudenti Medico præſcriptis utantur. Namque alias haud exiguum periculum eſt, ne priſtinum malum denuo redeat. Memorabile hic videri iſtud curationis exemplum poterit, quod ab expertiſſimo RUYSCHIO (*a*) deſcriptum legimus: ſiquidem is refert, tumorem iſtiuſmodi linguæ exulceratum ſcalpello exciſum, applicatoque dein ferro candenti malum ipſum curatum fuiſſe, quod ſine uſtione, licet aliquoties exciſum, curari non poterat.

C A P. XCI.

De palati ulceribus.

I.

Eorum ſymptomata & cauſæ.

SUboriri nonnunquam ulcera quædam in palato ſolent uſque adeo maligna, ut non ſolum partes ejus molles, ſed ipſa quoque oſſa eaque haud raro ad nares uſque exedant. Quod ipſum equidem malum qui experiuntur, his & loquendi facultas naturalis corrumpitur, & potio ſive fluidum quodque in os ingeſtum non ſine mirifica moleſtia confeſtim per nares rurſus effluit. Cauſa iſtiuſmodi calamitatis ſita eſſe ſolet cum in ſcorbutico, id eſt, acriori ſanguine, tum & vel maxime affectibus venereis: & niſi hæc mala mature tollantur, totum palatum & ſæpe ſimul naſum cum ſumma ægri miſeria deſtruunt.

II.

Curatio.

Igitur ipſa *curatione* proſpiciendum imprimis eſt, ut vel ſanguinis acredo præter naturam, vel venereæ luis malignitas per adhibita medicamenta idonea & cumprimis interna, quam maxime fieri poteſt, a prudenti Medico leniatur, vel omnino tollatur. Si nondum perforatum vel a carie exeſum palatum deprehenditur, gargarizatione frequentiſſima, expurgatione item, inunctione atque injectione opus eſt; quo

(*a*) *Obſervat.* 76.

quo nempe facilius, quicquid in ulcere corrupti ſubeſt, ejiciatur. Facere autem huc præ ceteris conſueverunt herba agrimoniæ, hyperici, alchimillæ, atque id genus aliæ herbæ vulnerariæ, in aqua prius decoctæ atque dein roſarum melle, aut pro re nata etiam, ubi ſcilicet difficilior expurgatio videtur, ægyptiaco, vel & unguento fuſco permixtæ. Quod unguento ægyptiaco ſuperinnatare ſolet mel, nec non *aluminoſa* FALLOPII *aqua* uſque adeo inſignem virtutem habent, ut in iſtis quoque palati ulceribus expurgandis proficiant, quæ oſſium cariem jam tum habent adjunctam. Quoties ita expurgatum ulcus eſt, haud alienum fuerit, paulo poſt vel roſarum melle, oleo myrrhæ per deliquium, elixir. proprietatis, vel peruviano balſamo per adhibitum penicillum aut linamentum carptum exulceratam palati partem inungere.

III.

Curatio ubi caries eſt.

Si jam tum caries palati oſſa invaſit, reſolvi eadem a partibus integris per modo laudata medicamenta haud raro ſolet; præſertim ſi aut roſarum melle cum ſpiritu vitrioli ad acorem uſque permixto, aut caryophyllorum oleo quam ſolertiſſime pars afflicta ſubinde inungitur, continuatis ſimul diligenter remediis internis. Quæ ipſa ubi parum ſunt. *ferrum candens* ad exeſum os leniter applicare convenit; ſed ante tamen linamentis carptis atque ſiccis probe idem abſtergere, ipſamque linguam, ne graviter eadem attingatur, linamentis madidis contectam ſpathula ſive oris ſpecillo deprimere. Poſt confectam aduſtionem medicamentis balſamicis antea commendatis tamdiu fovendus locus afflictus, donec os nudum iterum carne contegatur & plane conſanuerit. Scire autem expedit, foramina ejuſmodi in palato, quæ ad nares penetrant, nunquam omnino rurſus claudi, ſed ſemper aperta manere.

C A P. XCII.

Quomodo foramina ex naribus in palatum biantia curari debeant.

I.

SI quibus forte palatum, ut modo diximus, graviter exeſum atque ad ipſas uſque nares ita perforatum eſt, ut & diſtincte loquendi facultas impediatur, atque potiones aliaque liquida, quæ aſſumere volunt, per nares rurſum profundantur; horum equidem ſalus in eo poſita eſt, ut, quam exactiſſime licet, foramen iſtud occludatur. Quod vero quia per novam carnem atque oſſa, ut capite præcedenti jam docuimus, obtineri nequit, fieri proprio inſtrumento quodam debet. Itaque lamina quædam aurea vel argentea foramini ita adaptanda tubuloque hinc atque inde perforato vel anſa quadam ſic inſtruenda, ut non ipſum modo foramen quam arctiſſime claudi, ſed ſpongiæ quoque fruſtulum aliquod ad ſupremam tubuli ſeu anſæ partem firmari valeant. (vid. Tab. XXI. fig. 4. 5.) Spongia etenim per palati foramen iſtud in nares inſerta firmiter laminam, ne decidat, continet,

atque

atque ita efficit, ut non diſtincte tantum loquendi ſed deglutiendi quoque facultatem naturalem ægri homines recuperent, quaſi palatum haberent integrum. Oportet autem bina ſaltem inſtrumenta hujuſmodi in promptu habere, alternis ſemper diebus applicanda; ſpongiam autem quotidie ex aqua pura diligenter exprimere, ne, quos in naribus eadem attraxit; humores ſenſim putreſcant, odoremque peſſimum producant. Vidi ejuſmodi quoque foramen magnum palati in militum quodam Præfecto, a glande plumbea inflictum: quod vero eodem modo emendandum erat.

De uvulæ atque tonſillarum vitiis, quæ manus adjumento curantur.

C A P. XCIII.

De uva ſive uvula nimium producta.

I,

Uva equidem haud raro varias propter cauſas ita intumeſcit ac producitur, ut multum, imo quandoque in ipſam fere laryngem ſive aſperam arteriam deſcendat, ideoque non ſpirandi ſolum, ſed deglutiendi quoque & loquendi negotium difficile admodum reddat. *Curatio per medicamenta.* Si recens adhuc atque *ab inflammatione concitatum malum* eſt, prouti quidem ex doloribus, calore item ac colore rubicundo cognoſcitur, gargarizationibus atque injectionibus, temperandi ac reſolvendi vim habentibus, ut aqua ſimplici cum pauco ſpiritu vini permixto, vel decocto fungor. ſambuci, hordei, florum liguſtri aut malvæ cum nitri, aluminis vel ſalis ammoniaci portiuncula permixto, inprimis utile eſt. Adhibere autem ſimul medicamenta interna eademque temperantia, cujuſmodi noſter pulvis temperans eſt aliique ſimiles, oportet; quin etiam ubi gravior inflammatio ſubeſt, ſanguinem mox per venas vel brachii vel pedis detrahere, alvum ducere atque clyſteria applicare convenit, ne ſcilicet angina ſive faucium inflammatio perniciosiſſima superveniat. Quanquam nec *ſcarificationes* hic alienæ ſunt: dudum enim experientia, cum in proprio, tum in aliorum corporibus inſtituta me docuit, non deliniri modo uvæ inflammationes, ſed præcaveri etiam utiliter per eaſdem quam efficaciſſime poſſe. Quoties a *pituita* ultra juſtum modo diducitur, alba plerumque ipſa exiſtit, abſque omni & calore & inflammatione. Itaque longe optimum hic eſt, vel ſpiritu vini calido, pauca aqua temperato, vel decoctis adſtringentibus, qualia ex roſis, liguſtri floribus, granatorum corticibus atque rebus id genus aliis præparantur, cum admixta ſpiritus vini vel ſpiritus ſalis ammoniaci portiuncula, diligenter gargarizare. Si nihilominus malum remanet, alia via ad curationem ſeu pituitæ digeſtionem aggrediendum eſt. Nempe zingiberis vel piperis contriti cum adjecta granatorum corticum æquali portione uvæ nimium diductæ vel forma pulveris,

vel & cum melle ſubhacta, minuti cochlearis cujudam benefici o (Tab. I. fig. IV.) diligenter admoveri debet, non ne neglectis interim medicamentis internis iiſdemque purgantibus atque digerentibus.

II.

Curatio per manum. Quandoque autem hæc omnia parum ſunt, ſed propter pituitam afflicta uva ſic tandem quandoque intumeſcit atque prolongatur, ut in ipſam arteriam aſperam dependeat, graviterque ſpiritum, deglutitionem atque ſermonem impediat. Quo equidem in caſu, quando inanis eſſe medicamentorum uſus adſolet, protinus id tollendum, quo longior uva eſt, quam naturaliter debet. Tolli autem variis modis uvæ pars ſupervacanea poteſt. Primus modus eſt *per vincturam*. Huic perficiendæ quia manus haud ſufficiunt, proprium inſtrumentum aliquod extat deſtinatum: quale quidem ex HILDANO & SCULTETO Tab. XXI. fig. 6. repræſentavimus. Nempe filum quoddam craſſum A. acus longioris (fig. 7.) adjumento ſic per inſtrumentum illud cavum ducitur, ut vinculum aliquod intra annulum B. fiat. Per vinculum iſtud lineum tanta uvæ pars demittitur, quanta inutilis eſſe cognoſcitur, adſtrictoque filo C. gnaviter conſtringitur. Tum inſtrumento ipſo remoto vinculum in uva relinquitur, firmiuſque ſubinde per dies ſingulos adſtringitur, donec uvæ pars inferior decidat. Sed iſta quidem curandi ratio quantumvis ſatis ingenioſa ſit, tarda nimis eſt, neque homini ægro tantum, ſed chirurgo etiam moleſta. Paulo promtior ea curandi ratio videtur, ſi, lingua per ſpecillum planum ſive ſpathulam (Tab. I. P. vel R.) prius depreſſa, tantum ex uva per forficem longiorem exciditur, quantum ſupervacaneum eſſe manifeſtum eſt. In quo equidem negotio illud inprimis videndum eſt, ne juſto vel major vel minor pars, quam natualiter decet, remaneat. Juſto major etenim ſi remanet, ægro moleſta & parum utilis operatio eſt: juſto minor autem ſi relinquitur, ſermo plerumque corrumpitur. Quando vero quis manu tam ſtrenua inſtructus non eſſet, ut oris ſpathulam cum forfice quam exactiſſime ſimul continuere valeat, nonnullis optima atque commodiſſima curandi ratio eſt, quæ fit per *illud inſtrumenti genus, quod a ruſtico quodam Norvvagico*, (ſiquidem in his regionibus frequentiſſimum iſtud mali genus eſt) *adinventum*, BARTHOLINUS ut & SCULTETUS accurate ſatis deſcripſerunt. Nimirum cultellus aliquis proprius ad ferramentum quoddam latum idemque in anteriori parte perforatum ita firmatur, ut poſt emiſſam, quæ ferramento juncta eſt, lamellam elaſticam, quam celerrime prorumpat, uvæque partem inutilem præcidat. Tametſi clariſſimus RAUIUS, ni fallor, inſtrumentum illud ſic immutavit, (vid. Tab. XXI. fig. 8.) ut lamina elaſtica prorſus abſit, cultellus autem C per bacillum BB fortiter depreſſum uvam productam atque per foramen A, quantum ſatis eſt, demiſſam, uno ictu reſecet ſive decerpat. Inſtrumentum ipſum per anſas D D D manu ſiniſtra ſic in ore continetur, ut lingua ſimul quam aptiſſime deprimatur, atque tunc oris ſpecillo opus non ſit.

III.

Sanguis quomodo ſiſti debeat. Uvæ parte ſupervacua hunc in modum præciſa, haud alienum eſt, ſanguinem pauliſper fluere pati; dehinc autem cum ad cohibendum ſanguinem, tum ad partem ægram fovendam, ex vino calido eodemque præſertim rubicundo, ſi haberi poteſt, vel aceto etiam aut oxy-

cra-

crato calido, diligenter gargarizare. Si nihilominus fluere ſanguis pergit, pulvere aluminis per admotum cochlear (Tab. I. fig. N.) cohibendus; vel &, priſcorum Chirurgorum more, ferramento quodam calente, ſed nondum tamen candente, dum ſanguis conquieſcat, contingenda. Quoties autem, prout fieri haud raro ſuevit, affectus aliquis venereus uvam ſimul infeſtat, id ſibi datum chirurgus exiſtimet, ut non a manu ſolum, ſed a medicamentis quoque convenientibus ſanitatis præſidia petat; alias optatum finem non obtinebit.

C A P. XCIV.

De tonſillarum ab inflammatione atque angina vexatarum ſcarificatione.

Tonſillarum inflammationem vehementiorem, præſertim ſi propter anginam incidit, in malis graviſſimis maximeque periculoſis numerandam eſſe, ipſe rerum uſus loquitur. Ne qua igitur gangræna cum aliis id genus malis peſſimis ſuperveniat, cogitandum protinus de medicina efficaciſſima eſt, cujus beneficio inflammatio iſta leniatur. Si quid autem aliud, præter jam jam propoſita adverſus uvæ inflammationem remedia, nobile hic ſanitatis præſidium eſt; nobiliſſimum profecto in iterata ſanguinis per venas brachii, pedis, juguli, imo & ipſius linguæ detractione, ipſarumque tonſillarum diligenti ſcarificatione poſitum eſt: Sic enim quam aptiſſime educi ſanguis abundans & inſpiſſatus poteſt. Quemadmodum autem veteres Chirurgi externam tonſilliſque proximam colli partem ſcarificarunt, ſanguinemque nimium per impoſitas cucurbitulas extraxerunt, id quod adhuc ipſe utiliſſimum uſu deprehendi: ſic recentiorum nonnulli, prout egomet relatum in Anglia quondam accepi, tonſillas ipſas, lingua ſolerter depreſſa, per immiſſum in os ſcalpellum ſive ferramentum longum atque acuminatum crebro incidunt. Quam equidem curandi viam longe promtiſſimam atque commodiſſimam eſſe, dummodo medicamenta convenientia interna, potus aqueus multus & clyſteres refrigerantes, ſimul adhibeantur, Medicus aliquis expertiſſimus mihi retulit. Quare mirum haud eſt, ſi, prout ex GARENGEOTII *Chirurgia* editionis primæ Tom. II. pag.456. pateſcit, Galli etiam id medicinæ genus hodie exerceant. Quo autem commodius atque tutius fieri ſcarificatio iſta poſſit, tale inſtrumentum ſolet adhiberi, quo & lingua deprimi & phlebotomus aliquis abſcondi queat. Vid. Tab. XXI. fig. 9. quod *pariſthmiotomus*, quia tonſillæ Græcis *pariſthmia* vocantur, dici poteſt, atque aliquando longior, quam hic exhibetur, eſſe debet. Loco hujus inſtrumenti, quod dudum in Ephem. Nat. curioſor. Cent. IV. obſ. 191. una cum uvæ & tonſillarum ſitu & figura deſcripſi, PETITUS fere ſimile, ſed curvum pro hoc uſu invenit, quod GARENGEOT. in lib. ſuo *de inſtrument. Chirurgicis* delineavit: ubi vero perhibet, ac ſi VALENTINUS in ſua Chirurgia illud primus deſcripſiſſet, quamvis VALENTINUS in libro citato pag. 102. perſpicue ſcribat, me illud primum delineaſſe & deſcripſiſſe.

CA-

CAP. XCV.

Quomodo aperiri tonſillæ exulceratæ debeant.

I.

Cur & quando aperiri tonſillæ debeant.

NOnnunquam inflammatio tonſillarum vel negligi, vel reſolvi, quicquid in tonſillis tumentibus coiit, nulla ratione poteſt; ſed in abſceſſum vel ſcirrhum quoque degenerat. Quod ipſum ſimulatque advertitur, commodiſſimum utique fuerit, gargarizationibus interne, atque malagmatibus externe, ad emolliendum accommodatis, ſuppurationem iſtam, quoad fieri poteſt, accelerare; quo nempe facilius & a moleſtiis graviſſimis, & ab ipſo, quod in exulceratione graviori imminet, ſuffocationis periculo miſeri homines liberentur, deglutiendi loquendique facultate reſtituta. Eaſdem propter cauſas alienum atque adeo periculoſum quandoque foret, tamdiu expectare, donec ſua ſponte pus erumpat; quin potius ægra pars mature incidenda, ſimulatque nimirum materiæ quicquam intus eſſe advertitur. Id quod vero ſæpius haud adeo facile obſervari poteſt, ſed viſu & tactu omnia accurate exploranda.

II.

Quomodo aperiri debeant.

Quando vero abſceſſum in tonſillis factum eſſe cognoſcimus, aperiri eæ hunc fere in modum debent. Nempe phlebotomus aliquis longior linamento vel emplaſtro eo uſque contegitur, ut non niſi cuſpis ad digiti dimidi tranſverſi amplitudinem promineat. Tum lingua per ſpathulam Tab. I. P. aut cochleare manubrio plano inſtructum depreſſa, phlebotomus in tonſillas exulceratas, qua parte commodiſſimum videtur, demittitur. Namque hoc facto & materia erumpit, & cruciatus, qui antea aderant inſignes, mox remittunt. Quanquam commodior in hoc ipſo negotio illius inſtrumenti ſive *periſthmiotomi* uſus eſt, quod ſuperiori capite ad tonſillas ſcarificandas commendavimus, (Tab. XXI. fig. 9.) Id ipſum enim quia phlebotomum A quaſi in ſpathula ſive theca quadam cava tectum continet, non ad linguam modo deprimendam adhiberi, ſed & ſine hominum ægrorum terrore in os atque tonſillam, promoto per digitos globulo B, immitti poteſt. Quare apud infantes præcipue alioſque homines paulo timidiores, qui ſcalpellum vix vel prorſus non admittunt, longe aptiſſimus inſtrumenti hujus eſſe poteſt uſus.

III.

Quid poſt inciſas tonſillas fieri debeat.

Tonſillis exulceratis hac ratione deopertis, vel ex herbarum vulnerariarum decoctis, cum roſarum melle permixtis, vel & ex vino cum admixta aquæ vel infuſi theæ & roſarum mellis portiuncula, ſed calidis tamen, gargarizandum, idemque per ſingulos dies quam ſæpiſſime atque tamdiu faciendum, donec ægra pars penitus fuerit reſtituta. Interim quam maxime neceſſarium eſt, ægris præcipere, ut a rebus quibuſcunque acribus ac ſalſis, quin & a medicamentis etiam acrioribus quam ſolertiſſime ſibi caveant. Namque hic periculum eſt, ne quid forte ex rebus iſtiuſmodi noxiis in novo vulnere adhæreſcat,

vellicet, pungat, irritet, novaſque proinde moleſtias atque inflammationes, ut ipſe vidi, cum vitæ periculo concitet.

C A P. X C V I.

De tonſillis induratis.

I.

Vitium ejuſdemque curatio deſcribitur.

INterdum tonſillæ poſt inflammationem ita graviter indureſcunt, atque intumeſcunt, ut fauces ipſas fere claudant, adeoque omnem fere & deglutiendi & ſpirandi facultatem impediant: præſertim ſi utramque tonſillam vitium iſtud invaſerit. Quandoque enim non niſi alterutra hoc vitio laborat. Difficulter autem quandoque emolliri atque digeri durities iſta ſolet, ita ut aliquando extirpare potius ipſas oporteat: niſi in graviſſimorum cruciatuum atque adeo ipſius ſuffocationis periculum conjicere hominem ægrum voluerimus. Extirpari autem ipſæ vel medicamentis rodentibus, vel ferro, vel vinctura etiam nterdum poſſunt.

II.

Prima curandi via per rodentia.

Atque ad *medicamenta* quidem rodentia quod attinet, providendum quam ſolertiſſime eſt, ne quid forte iſtiuſmodi vehementioris ſive venenati medicamenti hic adhibeatur, quod, ſicubi ad ventriculum forte devenerit, majorem ægris calamitatem adducat. Inprimis igitur huc faciunt oleum tartari per deliq. vel &, ubi illud parum eſt, aqua rodens fortior, ex aqua forti atque argenti vivi ea portione, quæ reſolvi ſuper igne in eadem poteſt, præparata. His vel id genus medicamentis aliis ſemel aut bis quotidie peſſima tonſillarum induratarum pars per penicillum inungenda, donec paulatim, quantum ſatis eſt, diminuta ſit. Duplex autem in hoc ipſo negotio neceſſaria cura eſt: tum ne aliæ ſimul eademque ſanæ partes inungantur; tum etiam, ne paulo poſt adhibitum ultimum medicamentum rodens, cibi vel potus quicquam æger aſſumat, vel ſalivam etiam deglutiat, ne ſimul deglutiatur, & ob rodentem facultatem in ſtomacho noxam inducat. Oportet igitur ipſi præcipere, ut per dimidiam a facta inunctione horam prono capite ſedeat, ſalivamque una cum medicamento rodenti effluere ex ore patiatur; dehinc etiam ubi cibus vel potus capiendus eſt, aqua egelida ipſum os diligenter prius colluat atque gargarizet. Atque id quidem fieri tamdiu debet, donec tantum e tonſillis eroſum advertitur, quantum ad reſtituendam ſpirandi deglutiendique facultatem ſufficit. Neque enim opus eſt, ut tonſillæ penitus exedantur, ne ſcilicet nimis diuturna curatio fiat, deinde, ne quam forte noxam æger inde ſentiat.

III.

Curatio per ſcalpellum.

Altera eademque jam priſcis Medicis uſitata tonſillas induratas curandi ratio in eo conſiſtit, ut aperto ore *hamulo* (Tab. VIII. fig. 2. vel 3.) excipiantur, admotoque ſcalpello apto provide excidantur. At vero quia non crudelis tantum valde videtur, &, propter abditum tonſillarum ſitum minus commoda eſſe operatio iſta ſolet, rarius hodie adhiberi eadem conſuevit.

IV.

IV.

Curatio per vinctu-ram. Tertia denique curandi ratio a quibuſdam commendata, per *vinctu-ram* aliquando inſtituitur, atque tunc inprimis adhibetur, quando tonſillæ ex parte tenui, quaſi ex petiolo quodam, pendent: quanquam & tunc ſectio ope ſcalpelli vel forficis commodior videtur. Quo autem commodius injici vinculum queat, iſtud etiam inſtrumentum laudant, quod in tollenda uva ſuperius commendavimus. (vid. Tab. XXI. fig. 7.) Vinculum ipſum tamdiu quotidie innovandum eſt, dum tonſillæ corruptæ decidant. Decidere autem ipſæ, prout Medici quidam ſcribunt, poſt alterum tertiumve diem conſueverunt, ſi bene ligatæ fuerint. Filum tonſillis injectum extrinſecus in gena ſemper firmari per impoſitum emplaſtrum aliquod debet, ne forte in fauces incidat. CHESELDENUS ligaturam in ejuſmodi malo ope ſpecilli injecit, eaque illud ſuſtulit. Aliam eamque ampliorem tonſillam peculiari ferramento ſive acu perforavit, utrinque ligavit, atque hac ratione extirpavit. Conf. Anat. ejus edit. III. p. 154.

C A P. XCVII.

De tuberculis juxta fauces vel tonſillas provenientibus.

De tuberculis aut carunculis ſive *excreſcentiis*, ut vulgo dicunt juxta fauces vel tonſillas pronaſcentibus non eſt, quod ſeorſim hic præcipiamus. Curari etenim ipſa iiſdem prorſus viis poſſunt atque ſolent, quas ſupra in polypo atque modo tonſillis curandis jam propoſuimus.

C A P. XCVIII.

Quomodo glandulæ ſalivales, parotides nimirum & maxillares, induratæ eximi debeant.

I.

Hæc operatio negligenter a Medicis hactenus tractata. Quanquam Medicorum multi multa cum de ſcirrhis, tum de aliis etiam glandulis induratis eximendis generatim præcipiant; tamen qua ratione eximi glandulæ parotides & maxillares, tanquam præcipuæ, quæ miram in molem ſæpe intumeſcunt, atque arteriæ carotidis paulo grandioribus ramis connexæ, debeant, a nemine propemodum expoſitum reperio. Quicquid enim in peculiaribus diſputationibus atque libellis de dictis glandulis propoſitum extat, illud non tam ad ipſarum extirpationem, quam potius aliarum earundem noxarum ſanationem pertinet. Quin & in Medicis atque Chirurgis multi ſunt, qui earum extirpationem quaſi valde pernicioſam & cum præſentiſſimo vitæ periculo conjunctam omnino prohibent.

Quam

II.

Quam equidem Medicorum horum prudentiam ac providentiam tantum abeſt, ut damnare vel vituperare auſim, ut potius quam maxime laudem. Tam enim grandes hic ſunt arteriarum carotidum rami, qui in glandulas modo dictas tranſeunt, ut, niſi prudens Medicus vel Chirurgus, quando forte vulnerantur, præſto fuerit, quam celerrime, propter nimiam ſanguinis ex illis profuſionem, exhauriri homines ſoleant; ſive jam ex improviſo, ſive per operationem vulnus fuerit inflictum. *Eſt enim valde periculoſa.*

III.

Quantumvis autem magna ſuboriri ſanguinis profuſio hic ſolet, tanta tamen neutiquam ipſa eſt, ut cohiberi a prudenti Medico prorſus nequeat. Ut nihil jam de eo dicam, ſolertiorem Medicum non de exercenda ſolum, ſed perficienda etiam atque amplificanda arte ſalutari ſollicitum eſſe debere. Neque enim ſufficit, in noxis levioribus certamque curationem habentibus opem ægris afferre, ſed in caſibus quoque dubiis atque apud Medicos paulo vel imperitiores vel timidiores pro deſperatis habitis experimenta facere oportet. Atque iſtæ quidem rationes etiam atque etiam commoverunt, ut complures ejuſmodi parotidas atque maxillares prægrandes & quam graviſſime induratas, diuque ab aliis Medicis per adhibita & digerentia & rodentia, & alia inferius poſita medicamenta tractatas, quin etiam ad cancrum jam vergentes, cum alibi, tum & vel maxime Helmſtadii, per ſcalpellum extirpare fuerim auſus. *Sed tamen non ſemper lethifera.*

IV.

Operandi ratio, quam his in malis inſtitui, hæc eſt: Ante omnia liquor ſtypticus optimus cum panniculis lineis contortis multis linamentiſque carptis, fungo, quem *boviſtam* vel etiam *crepitum lupi* vocant, ſpleniis aliquot craſſioribus ſenſim amplioribus, & faſcia denique ſex circiter ulnas Pariſinas longa, ad manus ponitur. Tum æger in ſella quadam commoda ſic deponitur, ut ab adverſo lumine colluſtretur atque firmiter quoad caput ac manus a miniſtris comprehendatur. Deinde cutis ſuper tumorem poſita per adhibitum ſcalpellum ſecundum longitudinem inciditur, ipſaque glandula ſcirrhoſa vel indurata ſcalpello circumſpecte ab adjunctis partibus tandemque a connexis arteriis reſolvitur. Quod ipſum equidem dum fit, ſanguis ita largiter tandem prorumpit, ut vel libræ etiam pondus adæquans ejuſdem copia prius effluat, quam deponi ſcalpellum atque in manus aſſumi deligationis inſtrumenta poſſint. Ne qua igitur nimia ſanguinis profuſio ægrum conficiat, ſtatim aliquot panniculi contorti glomera tingere in liquore ſtyptico atque ſuper inciſis grandioribus iſtis arteriis gnaviter deprimere convenit. Reliquum vulneris cavum linamentis carptis atque panniculis ſiccis, digitis ſemper probe compreſſis, quam accuratiſſime expletur, tandemque, crepitus lupi fruſtulis grandioribus tribuſque vel quatuor ſpleniis craſſioribus, per injectam faſciam firmiter ea fere ratione deligatur, quam in arteriotomia adhibere ſolemus. Sic enim ſenſim ſenſimque ſanguis conquieſcit, præſertim ſi ægro in lectum repoſito, manu miniſtri locus vulneratus aliquamdiu probe comprimitur. Ceterum illud hic adhuc obſervo, quod *ſi tumor aliquis valde grandis*, gemino eodemque decuſſatim in cute facto vulnere eximi ipſum debere, quod ſimplici longitudinali id ſatis commode præſtari nequit. *Operandi modus.*

V. Poſt

V.

Quid fieri poſt operationem debeat.

Poſt confectam operationem leniter in lectulo deponi ægrotus, vinctura a miniſtro, juxta lectum conſtituto, firmiter adhuc per horas aliquot comprimi oportet; quo nempe certius ſanguis reprimatur. Tum per tres quatuorve dies integros ſtrenue in lectulo ſine reſoluta vinctura conquieſcat; ne qua forte nova ſanguinis profuſio incidat. Namque haud impune reſolvi ante dictum tempus vincturam poſſe, non vulneris tantum habitus, ſed rerum quoque uſus me docuit. Quum enim aliquando in virgine, operationem iſtam experta, adſtrictæque deligationis impatiente, proxima poſt operationem factam luce faſciam pauliſper laxare ſuſtinerem; uſque adeo violenter ſanguis, poſt faſciam vix dum dimidiam reſolutam, prorupit, ut ipſam perituram fere putaverim, atque ſtatim rurſus fortius adſtringere vincturam fuerim coactus.

VI.

Deligatio quomodo inſtituenda ſit.

Poſt tertium vel quartum diem leniter & quam providiſſime faſciam una cum ſpleniis cruore tunc fœtido infectis, vino calido vel ſpiritu vini prius emollitis, atque lupi crepitu minus firmiter adhæreſcente reſolvere oportet, relictis iis, quæ firmiter adhuc adhærent. Mox ſplenia nova ſpiritu vini calido, vel & alio quodam fomento digerente, cujuſmodi ſatis aptum ex aqua calcis ſpirituque vini camphorato, adverſus tumorem præparatur, madentia per impoſitam faſciam priori ſimilem ſupra deligantur. Sed paulo tamen laxior priori eſſe altera hæc vinctura poteſt, imo debet; ne ſcilicet æque aut impoſſibilis aut difficilis ſaltem ac antea, cibi potuſque aſſumtio ægris hominibus efficiatur. Atque altera quidem ac tertia deligatio iſta non niſi poſt alterum diem; reliquæ vero, quia tunc vulnus multum puris fundit, quotidie innovantur. Oportet autem in deligationibus ſingulis bina potiſſimum providere: primo ne ex ſpleniis, lupi crepitu aut linamentis quicquam, niſi plane jam reſolutum ſit, avellatur ſive abſtrahatur; deinde, ubi linamenta priora deciderunt, ut novis ſubinde linamentis carptis atque in unguento digeſtivo tinctis vulnus adimpleatur, donec illud omne, quod ex linamentis carptis atque lupi crepitu in vulnere hæreſcit, ſenſim per ſuppurationem & ſua ſponte abſcedit. Quod ipſum equidem fieri poſt octavum vel decimum quoque diem adſolet. His ita confectis, vulnus per unguentum digeſtivum diligenter expurgatur, inſimulque per id, quaſi balſamum vulnerarium fovetur, donec nova tandem carne impletum vulnus deprehenditur. Ipſam enim glutinationem linamenta carpta eademque ſicca ſuperimpoſita ſicut in aliis vulneribus ultimo perficiunt. Ceterum illud inprimis in ipſa operatione proſpiciendum eſt, ut poſt malam ſive poſt angulum maxillæ vulnus infligatur; ne ſcilicet in ipſo vultu poſtea cicatrix ſit conſpicua.

VII.

Garengeotius cenſetur.

GARENGEOTIUS quidem, recentior idemque clarus inprimis apud Gallos Chirurgus, quemadmodum nihil fere non expoſuit, quod laudem aliquam promereri in recentiorum Gallorum artificiis ſalutaribus poſſit; ſic de glandulis quoque induratis, ſcirrhis item atque cancri noxis extirpandis in peculiari capite quodam explicavit. At vero, quod non ſine cauſa mireris, uſque adeo leviter is materiam hanc pertractavit, ut parum aut nihil de ſanguinis ſuppreſſione dixerit. Quin idem etiam quam confidentiſſime aſſeverat, *nullis omnino, cum ad glandulas iſtas, tum*

mam

mammas etiam induratas excidat, opus eſſe medicamentis ſanguinem ſupprimentibus. Siquidem non niſi pauciſſimæ vel ex grandioribus etiam tumoribus præciſis guttulæ ſanguinis prodeant; ipſumque proinde vulnus quam facillimo negotio glutinetur, dummodo ſutura protinus fuerit injecta. Sed ex his quidem GARENGEOTII aſſertionibus clariſſime, niſi me omnia fallunt, pateſcit, 1. ipſum vel in doctrinis ſuis univerſalioribus ad has ipſas parotides & maxillares majores glandulas induratas penitus non reſpexiſſe, vel & operationem iſtam forte nunquam vidiſse; tametſi, prout ipſemet ſcribit, præſtantiſſimorum apud Pariſienſes Chirurgorum operationibus quam ſæpiſſime interfuerit. Id enim firmiter perſuaſum habeo, GARENGEOTIUM, ſicubi parotidum vel maxillarium induratarum, præſertim quæ valde grandes fuerunt, extirpationem vidiſset, vel nomina propoſuiſſe, vel faſſum quoque fuiſse, vulnera, quæ per operationem iſtam fiunt, & adeo vehementer ſanguinem fundunt, non uſque adeo promte ſui vel glutinari etiam poſſe. Niſi enim extirpatis majoribus harum glandularum tumoribus cum ſanguinem ſupprimentibus medicamentis quam exactiſſima deligatio inſtituitur, exhauriri ægrotus propter nimiam ſanguinis profuſionem brevi facilique negotio poteſt. Tum 2. illud illud etiam hinc colligitur, quam maxime pernicioſas interdum generales Chirurgorum doctrinas fieri poſse; niſi caſus ſimul ſpeciales una cum præcipuis exceptionibus ſolerter adjiciantur. Vix enim dubium eſt, quin crudeliſſime atque imprudentiſſime hominem interficeret, qui ex GARENGEOTII præſcripto, in poſitionibus iſtis generalioribus poſito, parotidum atque maxillarium majorum induratarum curationem ſuſciperet. Ita enim cum Jenæ chirurgus quidam ejuſmodi glandulam parotidem induratam haud adeo pridem exciderit, æger ex ſanguinis profluvio brevi mortuus eſt. (*a*) Tametſi negare haud ſuſtineam, tutius omnino atque felicius in aliis corporis partibus, in quibus non adeo grandes arteriæ attinguntur, ſecundum ipſam iſtam GARENGEOTII methodum expediri. Et vero, ſi quid ego conjecturis aſſequi valeo, probabile omnino videtur, parotidum atque maxillarium ſcirrhoſarum extirpationem plane inuſitatam apud Pariſinos atque a nemine adhucdum apud ipſos tentatam operationem exiſtere. Batavos autem Medicos in iſta vel fere ſimili curatione inſtituenda laudabiliter elaboraſse, haud obſcure tum ex ROONHUYSIO (*b*), tum ex TILINGII ad SCULTETUM auctuario (*c*) patet, quod Lugduni Batavorum anno 1693. in lucem eſt expoſitum.

VIII.

Curatio per medicamenta.

Sed quicquid tandem harum rerum ſit, ſumma utique Chirurgis prudentia opus eſt, ne feſtinanter nimis atque citra urgentem neceſſitatem ad præſcriptam operationem procedant. Præterquam enim, quod ipſa cum periculo maximo fiat, magnamque fere ſemper cicatricem relinquat, ſane haud raro tumores iſti, præcipue in infantibus teneris, vel in adultis etiam, ubi nondum penitus inoleverunt, ita ſolent eſse compara-

(*a*) Deſcribitur prolixius hæc hiſtoria in Commerc. litt. Norimbergenſi An. 1733. pag. 61. ubi autor hujus obſervationis addit: *nos tragico hoc exemplo doceri, quosdam tumores illud noli me tangere præ ſe ferre, in iiſdemque adeo curandis a cultro chirurgico tutius abſtineri*. Verum hoc chirurgis non adeo peritis dictum eſto; prudentes vero ac peritos terrere non debet: cum ſæpius hanc operationem jam feliciter perfecerim, nulluſque adhuc eorum mihi mortuus ſit.

[*b*] Obſervat. I.

[*c*] Vid. hujus *auctuar. II. pag.* 39. & 54.

parati, ut haud raro reſolvi medicamentorum beneficio queant. Præſtat igitur, leniorem per medicamenta curandi viam prius tentare, quam ferramenta protinus in manus ſumere. Longe vero valentiſſimum ad inſtituendam reſolutionem hic eſt, ſicubi tumores ejuſmodi ſcirrhoſi laterino vel ſaponis oleo cum camphoræ portiuncula ſubacto; vel & ſuccini aut juniperi oleo calido diligenter quotidie inunguntur, emplaſtroque deinde diachyl. cum mercur., diaphoret. Mynſichti, ſaponat. Barbett. cum ſuccini aut juniperi oleo, ſimilive alio ad digerendum accommodato, ſuper partem induratam impoſito, identidem per adhibitos ſacculos medicinales bene calidos foventur.

IX.

Medicamenta interna quænam adhibenda ſint.

Interim neque interna medicamenta hic negligenda ſunt: ab his enim potiſſimum reſolutionis præſidium debet expectari. Facere autem inprimis hic ſolent decocta reſolventia ex rad. vincetox. aut ſcrophulariæ; ſiquidem ipſa cum ita dictis eſſentiis digerentibus bis aut ter quotidie ingeruntur; vel & bene mane interdum ad ſudorem provocandum in lectulo adhibentur. His interponi aliquoties per dies ſingulos confecti e ſpongia uſta, nec non ſale gemmæ, antimon. diaphoret. rebuſque ſimilem vim habentibus aliis pulveres poſſunt. Neque enim in expertiſſimis Medicis deſunt, qui admirabilem digerendi vim hiſce medicamentis tribuunt. Quemadmodum alii portiunculam, quantam mucro cultri capit, ex contritis lacertis identidem aſſumendam ſuadent. *Aethiopem* certe *mineralem*, ut & *mercurium dulcem*, ſiquidem cum prudentia adhibentur, mirifice ad reſolvendum hic proficere, ipſa experientia me docuit. Sed alvum tamen ſub iſtorum medicamentorum uſum aliquoties per intervalla ducere convenit. Quodſi autem nihil omnia medicamenta iſta proficiunt; haud alienum eſſe, niſi forſan ab iſta curandi via æger abhorreat, ad ipſam ſalivationem progredi, exiſtimo. Neque enim AGRICOLA (*a*) tantum una cum aliis Medicis haud incelebribus eandem, quaſi ad tumores colli ſcirrhoſos digerendos efficaciſſimam, proponunt, ſed egomet quoque, in nonnullis ſaltem caſibus, haud exiguam in his noxis curandis vim exſerere, ſum expertus.

X.

Quid de ſuppuratione medicamentiſque rodentibus habendum.

Sicubi ſcirrhus ejuſmodi inflammationem aliquam habet adjunctam, reſolutiones autem ſpes omnis evaneſcit, haud alienum erit diſpicere, num ad ſuppurationem perduci tumor & quaſi abſceſſus aliquis tractari queat. Neque enim exempla mihi deſunt iſtiuſmodi, ubi parotides & maxillares induratæ, ut & alii tumores in collo, ſub ipſum medicamentorum reſolventium uſum in abſceſſum tranſierunt. At vero quoties nimis inveteratum malum eſt, tantum abeſt, ut emollientia aut ſuppurantia quicquam proficiant, ut potius officiant, ſubindeque increſcentem tumorem ſenſim & quaſi ſine ſenſu in ulcus pravi moris vel in ipſum cancrum convertant. Atque idem fere judicium hic eſto de *rodentibus*. Neque enim facile applicari eadem ſine maximo vel cancri, vel largæ profuſionis ſanguinis atque adeo ipſius mortis periculo conſueverunt: prouti quidem egomet ex nobilioris perſonæ cujuſdam exemplo triſtiſſimo didici.

Finis Partis Secundæ, Sect. II. & Tomi Primi.

(*a*] *In Chirurg. parva.*